Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/bibliothecapatru0002joan

BIBLIOTHECA PATRUM

ECCLESIAE CATHOLICAE

QUI

ANTE ORIENTIS ET OCCIDENTIS SCHISMA

FLORUERUNT.

DELECTU PRESBYTERORUM QUORUNDAM OXONIENSIUM.

SI JAM SATIS JACTATUS VIDERIS, FINEMQUE HUJUSMODI LABORIBUS VIS IMPONERE, SEQUERE VIAM CATHOLICAE DISCIPLINAE, QUAE AB IPSO CHRISTO PER APOSTOLOS AD NOS USQUE MANAVIT, ET AB HINC AD POSTEROS MANATURA EST.

S. Aug. de Util. Credendi, c. 8.

OXONII:

EXCUDEBAT T. COMBE, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.XLVII.

34579

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

INTERPRETATIO

OMNIUM EPISTOLARUM PAULINARUM

PER HOMILIAS FACTA.

TOMUS II.

CONTINENS HOMILIAS IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM

Property of
CLgA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

ALMA COLLEGE LIBRARY ALMA, CALIFORNIA

OXONII:
EXCUDEBAT T. COMBE, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.
VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;
LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.
M.DCCC.XLVII.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

IN DIVI PAULI

EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM

HOMILIAE XLIV.

EDITIO NOVA

AD FIDEM CODICUM MSS. ET VERSIONUM ANTIQUARUM

DILIGENTER CASTIGATA.

OXONII:

EXCUDEBAT T. COMBE, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.XLVII.

MAXIME REVERENDO IN CHRISTO PATRI

GULIELMO

ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI,

ANGLIAE TOTIUS PRIMATI ET METROPOLITANO,

OLIM IN HAC NOSTRA ACADEMIA SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI REGIO,

DICATUR

HAEC BIBLIOTHECA

PRISCORUM PATRUM, EPISCOPORUM,

DOCTORUM, CONFESSORUM, MARTYRUM,

SANCTAE AC CATHOLICAE CHRISTI ECCLESIAE,

QUO PIETATI SATISFIAT

ERGA NOMEN VENERABILE

ET

PATERNI ANIMI BENEVOLENTIAM.

MONITUM.

TRADIMUS tibi in manus, L. B., *secundam* nostri operis partem; quam brevi sequetur, favente Deo Opt. Max., volumen quod agmen ducat, Homilias in Epistolam ad Romanos continens. Reliqua volumina, nisi quid praeter opinionem acciderit, suo ordine in lucem prodibunt.

Codices, quos in usum nostrae recensionis aut nunc primum, aut denuo et accuratius examinandos curavimus, hi sunt.

A. Codex Collegii Novi apud Oxonienses, num. LXXVII. Membranaceus, forma maxima, foliis 256, saeculi forsan XII. ineuntis. Antiquam scripturam passim correxit manus recentior. Hic est Codex Savilii, qui unicus ei, ut videtur, in exemplari Veronensi castigando suppetebat. Ipse *optimae notae* appellat.

B. Regius 683, olim Colbertinus. Membranaceus, saeculo XII. exaratus. Continet, praeter alia opuscula, 1. Chrysostomi Homilias in Matthaeum ab Hom. VI. ad Hom. XL. 2. Ejusdem Homilias in Epist. ad Corinthios priorem ab Hom. XXV. mutila ad Hom. XXXIII. mutilam quoque.

C. Regius 739. Membranaceus, saeculi XI. Hunc librum in subsidium vocavit Editor Benedictinae secundae, qui

(ad p. 65 C.) de indole ejus sic statuit: "Atque tum in hac, tum in aliis permultis ab illo Codice exhibitis scripturae varietatibus, vestigia manifesta agnoscimus manus secundis curis pristinam orationem retractantis." Quod quam vere dictum sit, et nos testamur, et pro se quisque judicare potest.

D. Regius ex Supplemento 226. Membranaceus, olim Monasterii S. Germani a Pratis, initio et fine mutilus. Vid. Var. Lect. ad p. 180 D. et ad p. 306 E. "Is Codex, perita manu scriptus, ad saeculum nonum referendus videtur."

E. Regius 740, olim Mazarinaeus. Membranaceus, saeculi XII. ut videtur. Sub finem ultimae Homiliae quaedam desiderantur. Hunc quoque librum hic illic consuluit Editor novissimus.

F. Monacensis 373. Membranaceus, saeculi X. formae maximae, foliis 416. Desunt priora folia usque ad p. 31 D. Hujus Codicis, qui omnium praestantissimus est, variantes lectiones nostrum in usum enotavit Theodorus Krabingerus.

Regius 738. Membranaceus, saeculi X. ex Oriente in Bibliothecam Regiam anno MDCLXIX illatus. Continet Homilias XXIX. a secunda mutila ad trigesimam, cujus finis periit. Hic est ille Regius, olim 1818, quem unum contulisse se profitetur Montefalconius. Hujus libri collationem integram ad manum habuimus; unde intelleximus eum tantum non semper et ubique cum Regio nostro C. consentire. Itaque lectiones ejus, nisi forte in altero Codice lacuna exstitisset, in tabulas referre supersedimus.

Praeter haec subsidia, ad Homilias duodecim priores non sine fructu evolvimus chartas pauculas Theodori Heysii, Parthenopolitani, quibus Vir eruditus nostro rogatu consignavit varietatem lectionis, modo plenam, modo tantum potiorem, ex tribus libris Venetis collectam. Codices sunt,

b. Bessarioneus 103. Bombacinus, foliis 414, saeculi circiter XI. quo corpore uno universa S. Joannis Chrysostomi in Paulum Expositio continetur. Est autem hic Codex Editionis Veronensis, quae prodiit anno MDXXIX. ex officina Fratrum de Sabio, unicum archetypum.

q. Bessar. 99. Membranaceus, forma quadrata, foliis 397, versibus indivisis tricenis, saeculi fere X. Continet in Epist. I. ad Corinthios Homilias XLIV. "Manu imperita scriptus, praeter miros quosdam errores parum ferax bonae varietatis, quamvis, ut bombacino antiquior, ad vulgatae censuram haud inutilis." Haec nobis ab Heysio nostro nimium sinistre dicta videntur; siquidem hic liber ad eandem cum Codice Monacensi, qui bonarum lectionum non tam ferax quam feracissimus habendus est, recensionem pertinet.

d. Append. II. 179, antea Monasterii S. Michaelis de Muriano. Membranaceus, foliis majoribus, paginis bipartitis, saeculi XI. "Origo paullum diversa, scriba diligentior, quem subsecutae sunt veterum lectorum in textu percensendo et emendando doctae exercitationes, partim ad fidem Codicum institutae, plures arbitrariae." Hic Codex ad nostrum A. proxime accedit.

Codices Mosquenses harum Homiliarum descripsit C. F. Matthaei in Editione Nov. Test. Tom. VII. p. 274 sq. Horum alter (Mosq. 2) scriptus est post Christum natum anno 990: alterum (Mosq. 7) saeculo nono assignat Vir doctissimus.

Catena in S. Pauli Epistolam ad Corinthios priorem a Viro Reverendo J. A. Cramer anno MDCCCXLI. publici juris facta, magnam partem ex Chrysostomi commentariis derivata, haud mediocrem nobis ad ipsos fontes purgandos opem tulit.

Homilias novem et viginti priores Latinas fecit Franciscus Aretinus, Codicem nactus qui cum nostro C. omni

ex parte conspirare videtur. Alia interpretatio, quae inter Opera S. Chrysostomi Latine edita Parisiis anno MDCXIV. exstat, nomen Gentiani Herveti Aurelii, Rhemensis Canonici, prae se fert. Hanc suae Editionis in usum recudendam curavit Morellus: Montefalconius, ut solebat, novam confecit.

Quod superest, non praetermittendi sunt Codices venerandae antiquitatis, in quibus Graecorum patrum facile principem nunc primum Syre loquentem videre est. Libros intra paucos hos annos monasterioli Aegyptiaci e situ et squalore erutos, et in Bibliothecam Musei Britannici faustis ominibus illatos, pro temporis angustiis, ut potuimus, non ut voluimus, hic illic per amicum eruditum dictae Bibliothecae administrationi vacantem consuluimus. Responsa eorum accurate exscripta et Latinitate donata in Appendicem recondidimus.

F. F.

TABULA HOMILIARUM.

Hom. I.	Cap. I. 1—3	Pag. 5
II.	I. 4—9	11
III.	I. 10—17	20
IV.	I. 18—25	31
V.	I. 26—31	44
VI.	II. 1—5	57
VII.	II. 6—16	67
VIII.	III. 1—11	89
IX.	III. 12—18	100
X.	III. 18—IV. 2	110
XI.	IV. 3—5	119
XII.	IV. 6—12	132
XIII.	IV. 10—16	148
XIV.	IV. 17—21	159
XV.	V. 1—8	170
XVI.	V. 9—VI. 11	183
XVII.	VI. 12—14	196
XVIII.	VI. 15—20	205
XIX.	VII. 1—39	215
XX.	VIII. 1—13	227
XXI.	IX. 1—12	241
XXII.	IX. 13—23	258
XXIII.	IX. 24—X. 12	270
XXIV.	X. 13—24	285
XXV.	X. 25—XI. 1	297
XXVI.	XI. 2—16	307
XXVII.	XI. 17—27	326

Hom. XXVIII.	Cap. XI. 28—34	Pag. 338
XXIX.	XII. 1—11	349
XXX.	XII. 12—20	364
XXXI.	XII. 21—26	376
XXXII.	XII. 27—XIII. 3	386
XXXIII.	XIII. 4—8	405
XXXIV.	XIII. 8—13	419
XXXV.	XIV. 1—19	434
XXXVI.	XIV. 20—33	449
XXXVII.	XIV. 34—40	462
XXXVIII.	XV. 1—10	470
XXXIX.	XV. 11—28	486
XL.	XV. 29—34	506
XLI.	XV. 35—46	517
XLII.	XV. 47—58	527
XLIII.	XVI. 1—9	534
XLIV.	XVI. 10—24	543

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ἡ ΚΟΡΙΝΘΟΣ ἐστι μὲν [a] νῦν πόλις τῆς Ἑλλάδος ἡ πρώτη, πολλοῖς δὲ τὸ παλαιὸν πλεονεκτήμασι βιωτικοῖς ἐκόμα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων πάντων τῇ τῶν χρημάτων περιουσίᾳ· διὸ καί τις τῶν ἔξωθεν [b] συγγραφέων ἀφνειὸν ἐκάλει τὸ χωρίον. Ἐν γὰρ τῷ ἰσθμῷ κεῖται τῆς Πελοποννήσου, καὶ πολλὴν εἶχεν ἐμπορίας ὑπόθεσιν. Ἦν δὲ καὶ ῥητόρων πολλῶν ἔμπλεως ἡ πόλις καὶ φιλοσόφων· [c] καί τις τῶν ἑπτὰ καλουμένων B
σοφῶν ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης ἦν. Ταῦτα δὲ ἡμῖν οὐ φιλοτιμίας ἕνεκεν εἴρηται, οὐδὲ πρὸς ἐπίδειξιν πολυμαθείας· τί γὰρ δὴ καὶ ἔστι τὸ ταῦτα εἰδέναι; ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἡμῖν συντελεῖ τῆς ἐπιστολῆς. Πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς ἔπαθεν ὁ Παῦλος ἐν ταύτῃ τῇ πόλει· καὶ ὁ Χριστὸς δὲ ἐν ταύτῃ αὐτῷ φανείς φησι· [1] "Μὴ σιγήσῃς, ἀλλὰ λάλει· διότι λαός μοι πολύς ἐστιν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ·" [d] καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἔτη. C
Ἐν ταύτῃ [e] ὁ δαίμων ἐξῆλθεν, ὃν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπορκίζοντες, τὰ ἀνήκεστα ἔπαθον παρ' αὐτοῦ· ἐν ταύτῃ τὰς βίβλους συναγα-

[1] Act. xviii. 9, 10.

Codices A.C.E. Media pars folii primi deest in E. [a] νῦν om. C.E. Aretin. Mox *βιωτικοῖς ἐκόμα πλεονεκτήμασι* hoc ordine A. [b] *συγγραφέων*] *ποιητῶν* C. [c] *καί τις*] *ἀλλὰ καὶ ὁ εἷς* C. Mox *πολυμαθίας* A. [d] *καὶ*] *ὅθεν καὶ* C. Aret. [e] *ὁ*] *καὶ ὁ* Edd. *καὶ* om. A.C. Aretin. E. mutilus est.

γόντες τῶν γοήτων οἱ μετανοήσαντες κατέκαυσαν, καὶ ὤφθησαν
μυριάδες πέντε· ἐν ταύτῃ καὶ ἐπὶ Γαλλίωνος τοῦ ἀνθυπάτου
2 ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ Παῦλος ἐτύπτετο. Ὁρῶν τοίνυν ὁ διά-
βολος πόλιν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον τῆς ἀληθείας ἐπει-
λημμένην, καὶ πλούτου καὶ σοφίας ἕνεκεν θαυμαστὴν οὖσαν, καὶ
τῆς Ἑλλάδος τὸ κεφάλαιον· τὰ γὰρ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαι-
μονίων ἀθλίως διέκειτο λοιπὸν, τῆς ἀρχῆς πάλαι μεταπεσούσης·
[f]καὶ θεασάμενος, ὅτι μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἐδέξαντο τὸν
τοῦ θεοῦ λόγον, τί ποιεῖ; Διαιρεῖ τοὺς ἀνθρώπους· ᾔδει γὰρ, (244)
ὅτι καὶ βασιλεία ἡ πασῶν ἰσχυροτέρα ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθεῖσα,
B οὐ σταθήσεται. Εἶχε δὲ ἀφορμὴν πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην
τὸν πλοῦτον, τὴν σοφίαν τῶν οἰκούντων. Ἐντεῦθεν συμμορίας
ποιησάμενοι καθ᾽ ἑαυτοὺς καὶ αὐτοχειροτόνητοι [g]γενόμενοί
τινες, προειστήκεσαν τοῦ πλήθους, καὶ οἱ μὲν τούτοις, οἱ δὲ
ἐκείνοις ἑαυτοὺς προσένεμον, τοῖς μὲν ὡς πλουσίοις, τοῖς δὲ
ὡς σοφοῖς καὶ πλέον τι δυναμένοις διδάσκειν· οἳ δὴ καὶ παρα-
λαβόντες αὐτοὺς, ἐφιλοτιμοῦντο πλέον τι τοῦ ἀποστόλου
δῆθεν λέγειν· ὅπερ οὖν καὶ αἰνιττόμενος ἔλεγεν· [2]"Οὐκ ἠδυνή-
θην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς πνευματικοῖς·" [h]δηλῶν ὅτι οὐ παρὰ τὴν
οἰκείαν ἀπορίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν τὸ μὴ πολλὰ
C ἀκοῦσαι γέγονε· καὶ τὸ, [3]"Χωρὶς ἡμῶν ἐπλουτήσατε," τοῦτό
ἐστιν ἐνδεικνυμένου. Καὶ ἦν τοῦτο οὐ μικρὸν, ἀλλὰ πάντων
ὀλεθριώτερον, τὸ διεσπάσθαι τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ἕτερον δὲ
μετὰ [i]τούτων ἁμάρτημα ἐτολμᾶτο αὐτόθι, τὸ μητρυιᾷ τινα
συγγενόμενον μὴ μόνον μὴ ἐπιπλήττεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὀχλαγω-
γεῖν, καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ παρέχειν μέγα φρονεῖν· διό φησι,
[4]"Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε."
Καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν τινὲς τῶν δῆθεν τελειοτέρων, [k]καὶ ὑπὸ
γαστριμαργίας τῶν εἰδωλοθύτων ἀπογευόμενοι, καὶ ἐν τοῖς
ἱεροῖς κατακλινόμενοι, τὰ πάντα ἐλυμαίνοντο. Ἄλλοι πάλιν
D μάχας ἔχοντες καὶ φιλονεικίας ὑπὲρ χρημάτων, τοῖς ἔξωθεν
δικαστηρίοις [l]τὰ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐπέτρεπον. Καὶ κομῆται δὲ
πολλοὶ παρ᾽ αὐτοῖς περιῄεσαν, οὓς καὶ ἀποκείρασθαι κελεύει.
Ἦν τι καὶ ἕτερον πλημμέλημα οὐ μικρὸν, τὸ καθ᾽ ἑαυτοὺς
ἐσθίειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ μὴ μεταδιδόναι τοῖς δεομένοις.
Μετὰ δὲ [m]τοῦτο καὶ ἕτερον ἐπλημμέλουν, ἐπὶ τοῖς χαρίσμασι

[2] 1 Cor. iii. 1. [3] Ibid. iv. 8. [4] Ibid. v. 2.

[f] καὶ] μᾶλλον δὲ C. Aret. [g] γινόμενοι A. Statim προεστήκεσαν A.C. [h] δηλῶν ὅτι] Sic libri omnes. Edebatur δηλονότι. [i] τούτων] τοῦτο E. [k] καὶ ὑπὸ] ἀπὸ C. [l] τὰ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐπέτρεπον] Sic E. Aretin. τὰ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐπέτρεπον ἅπαντα ταῦτα A. τὰ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐπέτρεπον μετὰ πάντα ταῦτα C. τὰ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἅπαντα ταῦτα ἐπέτρεπον Edd. sed ταῦτα inclusit Sav. [m] τοῦτο] τούτων A.C.

μέγα φρονοῦντες, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐντεῦθεν ζηλοτύπως ἔχον-
τες, ὅπερ καὶ αὐτὸ μάλιστα διέσπα τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ὁ
περὶ τῆς ἀναστάσεως δὲ λόγος ἐχώλευε παρ' αὐτοῖς· ἔνιοι
γὰρ αὐτῶν οὐ σφόδρα ἐπίστευον ἀνάστασιν εἶναι σωμάτων, τὰ E
τῆς Ἑλληνικῆς μωρίας ἔτι νοσοῦντες. Καὶ γὰρ ἅπαντα ταῦτα
ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἔξωθεν ἀνοίας ἐτίκτετο,
καὶ αὕτη ἦν τῶν κακῶν ἡ μήτηρ· ἐντεῦθεν καὶ διῄρηντο, καὶ
αὐτὸ τοῦτο ἀπὸ τῶν φιλοσόφων μαθόντες. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι
κατ' ἀλλήλων ἔστησαν, ἀεὶ ὑπὲρ φιλαρχίας καὶ κενοδοξίας
[n]ἕκαστος τοῖς ἀλλήλων ἐναντιούμενοι δόγμασι, καὶ σπουδά-
ζοντες ἐφευρεῖν τι τοῖς προτέροις. Ταῦτα δὲ ἔπασχον, ἐπειδὴ
λογισμοῖς ἐπέτρεπον τὰ καθ' ἑαυτούς. Ἔγραψαν μὲν οὖν
αὐτῷ διὰ [o]Φουρτουνάτου καὶ Στεφανᾶ καὶ Ἀχαϊκοῦ, δι' ὧν
καὶ αὐτὸς γράφει· καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπι-
στολῆς· οὐ μὴν περὶ πάντων, ἀλλὰ περὶ γάμου καὶ παρ-
θενίας· διὸ καὶ ἔλεγε, [5]"Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι." Αὐτὸς
μέντοι, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔγραψαν, καὶ ὑπὲρ ὧν οὐκ ἔγραψαν, ἐπι- 3
στέλλει, πάντα μετὰ ἀκριβείας μαθὼν αὐτῶν τὰ ἐλαττώματα.
Καὶ τὸν Τιμόθεον δὲ ἀποστέλλει μετὰ τῶν γραμμάτων, εἰδὼς
ὅτι πολλὴν [p]μὲν ἰσχὺν ἔχει καὶ τὰ γράμματα, οὐ μικρὰν
δὲ αὐτοῖς οἴσει προσθήκην καὶ ἡ παρουσία τοῦ μαθητοῦ.
Ἐπειδὴ δὲ αἰσχυνόμενοι [q]οἱ διανειμάμενοι τὴν ἐκκλησίαν, μὴ
δόξωσι φιλοτιμίας ἕνεκεν τοῦτο πεποιηκέναι, προκαλύμματα
τοῦ πάθους [r]ἐπενόησαν, τὸ τὰ τελειότερα δῆθεν διδάσκειν, B
καὶ σοφώτεροι τῶν ἄλλων εἶναι· κατ' [s]αὐτοῦ πρῶτον ὁ Παῦλος
ἵσταται τοῦ νοσήματος, τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν ἀναστέλλων,
καὶ τὴν ἐντεῦθεν φυεῖσαν διχόνοιαν· καὶ πολλῇ κέχρηται τῇ
παρρησίᾳ. Ἦσαν γὰρ αὐτῷ καὶ μαθηταὶ οὗτοι μάλιστα
πάντων· διό φησιν, [6]"Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά
γε ὑμῖν εἰμι· ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς [t]ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε."
Καὶ ἀσθενέστερόν γε τῶν ἄλλων διέκειντο· διό φησιν, [7]"Οὐ
γὰρ ὡς πνευματικοῖς ἐλάλησα· οὔπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ
ἔτι νῦν δύνασθε." Τοῦτο δὲ λέγει, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι C
ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος [v]τοῦτο λέγει χρόνου. [w]Διὸ ἐπήγαγε·

[5] 1 Cor. vii. 1. [6] Ibid. ix. 2. [7] Ibid. iii. 1, 2.

[n] ἕκαστος, quod vulgo abest, est in nostris omnibus. [o] Φορτουνάτου A. receptum a Sav. Mor. Ben. Sed vide p. 409 B. [p] μὲν ἰσχὺν ἔχει] κἂν ἰσχὺν ἔχῃ C. Idem mox ὅμως pro δὲ habet. [q] οἱ] καὶ αὐτοὶ οἱ E. [r] ἐπενόησαν τὸ] Sic ex corr. A. quod ediderunt Sav. Mor. Ben. ἐπενοήσαντο C.E. et a pr. man. A. [s] αὐτοῦ] + τοίνυν τούτου E. [t] ἐπιστολῆς E. [v] τοῦτο λέγει χρόνου] Sic omnes. Vulgo χρόνου τοῦτο λέγει. [w] διὸ om. A. Statim νῦν ἔτι pro ἔτι νῦν C. Ceterum verba διὸ——δύνασθε, quae aberant, leguntur in libris omnibus et Aretin.

"ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε." Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ πάντας εἰκὸς ἦν διεφθάρθαι, ἀλλ' εἶναί τινας ἐν αὐτοῖς καὶ σφόδρα ἁγίους. Καὶ τοῦτο ἐν μέσῳ τῆς ἐπιστολῆς ἐδήλωσεν εἰπὼν, [8]"Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ," καὶ ἐπαγαγὼν, "Ταῦτα δὲ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλώ." Ἐπεὶ οὖν ἐξ ἀπονοίας πάντα ἐτίκτετο τὰ κακὰ, καὶ τοῦ νομίζειν εἰδέναι τι πλέον, ταύτην πρὸ τῶν ἄλλων [x]καθαιρεῖ, καὶ ἀρχόμενός φησι·

[8] 1 Cor. iv. 3, 6.

[x] *καθαίρει* Veron. et a pr. man. A.

(245) ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

ΛΟΓΟΣ Α.

1 Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος [a]Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος D
θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ
οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς
ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν·
[b]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ὍΡΑ πῶς εὐθέως ἐκ προοιμίων τὸν τῦφον κατέβαλε, καὶ
χαμαὶ ἔρριψε πᾶσαν αὐτῶν τὴν οἴησιν, κλητὸν ἑαυτὸν εἰπών.
Οὐ γὰρ αὐτὸς εὗρον, φησὶν, ὅπερ ἔμαθον, οὐδὲ οἰκείᾳ κατέλα- E
βον σοφίᾳ, ἀλλὰ διώκων καὶ πορθῶν τὴν ἐκκλησίαν, ἐκλήθην.
Ἐνταῦθα [c]δὲ τοῦ μὲν καλοῦντος τὸ πᾶν· τοῦ δὲ κληθέντος
οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν, γίνεται, ἢ τὸ ὑπακοῦσαι μόνον. "Χριστοῦ
Ἰησοῦ." Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν Χριστός· καὶ ὑμεῖς ἀνθρώπους
ἐπιγράφεσθε τῆς διδασκαλίας προστάτας; "Διὰ θελήματος

1 Cap. I. v. 1.

Hom. I. [a] Ἰησοῦ Χριστοῦ] Sic C.E. et Mosqq. Χριστοῦ Ἰησοῦ Edd.
[b] χάρις——Χριστοῦ om. C. [c] δὲ om. C.

θεοῦ.” [d]Ὁ γὰρ θεὸς τοῦτο ἠθέλησε τὸ οὕτως [e]ἡμᾶς σωθῆναι. Οὐδὲν γὰρ ἡμεῖς κατωρθώσαμεν, ἀλλὰ διὰ τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ τὴν σωτηρίαν [f]εὑράμεθα· καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἔδοξεν,
4 ἐκλήθημεν, οὐκ ἐπειδὴ ἄξιοι ἦμεν. “Καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός.” Πάλιν μετριάζει, συντάττων ἑαυτῷ τὸν ἐλάττονα [g]πολλῷ· καὶ γὰρ πολὺ τὸ μέσον [h]ἦν Παύλου καὶ Σωσθένους. Εἰ δὲ, ἔνθα τοσοῦτον ἦν τὸ μέσον, συνέταξεν ἑαυτῷ τὸν καταδεέστερον, τί ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ἐκεῖνοι οἱ τοὺς ὁμοτίμους ὑπερορῶντες; “Τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ.” Οὐ τοῦδε καὶ τοῦδε, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ. “Τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ.” [i]Ὁρᾷς πῶς καθ' ἑκάστην λέξιν κατέβαλεν αὐτῶν τὸ φύσημα, τὴν διάνοιαν ἐθίζων διὰ πάντων [k]πρὸς τὸν οὐρανόν; Ἐκκλησίαν δὲ θεοῦ καλεῖ, δεικνὺς
B ὅτι ἡνῶσθαι αὐτὴν χρή. Εἰ γὰρ θεοῦ ἐστιν, ἥνωται, καὶ μία ἐστὶν, οὐκ ἐν Κορίνθῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Τὸ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλὰ ἑνώσεως καὶ συμφωνίας [l]ἐστὶν ὄνομα. “Ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Πάλιν τοῦ Ἰησοῦ τὸ ὄνομα, οὐδαμοῦ ἀνθρώπων τίθησι. Τί δέ ἐστιν ὁ ἁγιασμός; Τὸ λουτρὸν, ὁ καθαρισμός. Ἀναμιμνήσκει γὰρ αὐτοὺς τῆς οἰκείας ἀκαθαρσίας, ἧς ἀπήλλαξε, καὶ πείθει μικρὰ φρονεῖν· οὐ γὰρ ἐν τοῖς οἰκείοις κατορθώμασιν, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίᾳ ἡγιάσθησαν. “Κλητοῖς ἁγίοις.” Καὶ [m]γὰρ τοῦτο αὐτὸ τὸ πίστει σωθῆναι, φησὶν, οὐκ ἐξ ὑμῶν· οὐ γὰρ προσήλθετε πρῶτοι, ἀλλ' ἐκλή- (246)
C θητε. Ὥστε οὐδὲ τὸ μικρὸν τοῦτο, ὑμέτερον ὅλον. Καίτοι εἰ καὶ προσήλθετε, μυρίων ὄντες ὑπεύθυνοι κακῶν, οὐδὲ οὕτως ὑμῖν χάρις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. Διὰ τοῦτο καὶ Ἐφεσίοις γράφων ἔλεγε, [2]“Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ [n]ὑμῶν.” Οὐδὲ ἡ πίστις ὑμῶν ὁλόκληρος· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐπιστεύσατε προλαβόντες, ἀλλὰ κληθέντες ὑπηκούσατε. “Σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Οὐ τοῦ δεῖνος καὶ τοῦ δεῖνος, ἀλλὰ [o]τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου. “Ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν.” Εἰ γὰρ καὶ πρὸς Κορινθίους τὰ γράμματά ἐστι [p]γεγραμμένα μόνον,
D ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ μέμνηται πιστῶν, δεικνὺς ὅτι τὴν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης μίαν δεῖ εἶναι ἐκκλησίαν, καίτοι τόποις πολλοῖς κεχωρισμένην, καὶ πολλῷ μᾶλλον τὴν

[2] Ephes. ii. 8.

[d] ὁ γὰρ θεὸς] ὁ θεός φησι C. [e] ἡμᾶς] Sic C.E. Aretin. Legebatur ὑμᾶς. [f] εὑρόμεθα C. et corr. A. [g] πολλῷ] Sic A.C. et corr. E. *longe* Aretin. Edebatur Ἀπολλῷ. ἴσ. πολλῷ Sav. marg. [h] ἦν] + ἀληθῶς E. [i] ὅρα C. [k] πρὸς] εἰς A. [l] ἐστι post ἑνώσεως transp. C. [m] γὰρ om. C. [n] ὑμῶν] + τουτέστιν C. [o] τοῦ ὀνόματος] τὸ ὄνομα Edd. invitis libris. [p] γεγραμμένα] ἀλλ' οὐ τούτων C. Aretin.

ἐν Κορίνθῳ. Εἰ δὲ ὁ τόπος χωρίζει, ἀλλ' ὁ κύριος αὐτοὺς
συνάπτει κοινὸς ὤν· διὸ καὶ ἑνῶν αὐτοὺς [q]ἐπήγαγεν, "ἡμῶν τε
καὶ αὐτῶν." Πολὺ δὲ τοῦτο ἐκείνου κυριώτερον. Ὥσπερ γὰρ
οἱ ἐν ἑνὶ τόπῳ ὄντες, ὅταν πολλοὺς ἔχωσιν ἐναντίους δεσπότας,
διεσπασμένοι εἰσὶ, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τοῦ τόπου εἰς ὁμόνοιαν
ὠφελοῦνται, διάφορα τῶν δεσποτῶν ἐπιταττόντων, καὶ πρὸς
ἑαυτοὺς ἑλκόντων· "Οὐ δύνασθε γὰρ, φησὶ, θεῷ δουλεύειν καὶ
μαμωνᾷ·" οὕτως οἱ ἐν διαφόροις τόποις ὄντες, ἐὰν μὴ διαφόρους E
ἔχωσι κυρίους, ἀλλ' ἕνα μόνον, οὐδὲν ἀπὸ τῶν τόπων εἰς
ὁμόνοιαν παραβλάπτονται, τοῦ κυρίου τοῦ ἑνὸς συνάπτοντος
αὐτούς. Οὐ λέγω τοίνυν, φησὶν, ὅτι πρὸς Κορινθίους Κο-
ρίνθιοι ὄντες ὁμονοεῖν ὀφείλετε μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας
τοὺς ἐν τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ, κοινὸν ἔχοντες δεσπότην. Διὰ
τοῦτο καὶ ἐκ δευτέρου προσέθηκε τὸ, "ἡμῶν." Ἐπειδὴ γὰρ
εἶπε, "τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ," ἵνα μὴ
δόξῃ χωρίζειν παρὰ τοῖς ἀνοήτοις, ἐπάγει πάλιν, "κυρίου
ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν." Καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, 5
ἀναγνώσομαι κατὰ τὸ νόημα οὕτω. "Παῦλος καὶ Σωσθένης τῇ
ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐπικα-
λουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν ἐν παντὶ
τόπῳ, κἂν ἐν Ῥώμῃ, κἂν ὅπου δήποτε ἂν ὦσι· χάρις ὑμῖν καὶ
εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ἢ
οὕτω πάλιν, ὃ καὶ μᾶλλον ἡγοῦμαι ἀληθέστερον εἶναι· "Παῦλος
καὶ Σωσθένης τοῖς ἐν Κορίνθῳ ἡγιασμένοις, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν
πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν." Τουτέστι, χάρις [r]ὑμῖν B
καὶ εἰρήνη ὑμῖν τοῖς ἐν Κορίνθῳ ἡγιασμένοις, καὶ κλητοῖς γενομέ-
νοις· οὐ μόνοις, ἀλλὰ μετὰ πάντων τῶν ἐν παντὶ τόπῳ ἐπικα-
λουμένων τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτῶν.
Εἰ δὲ ἀπὸ χάριτος ἡ εἰρήνη, τί μέγα φρονεῖς, τί μέγα φυσᾷς,
χάριτι σωθείς; [s]εἰ δὲ εἰρήνην ἔχεις πρὸς τὸν θεὸν, τί ἑτέροις
σεαυτὸν [t]προσνέμεις; τοῦτο γὰρ διαστασιάζειν ἐστί. Τί γὰρ,
εἰ πρὸς τόνδε εἰρηνεύετε, καὶ πρὸς τόνδε, καὶ χάριν ἔχετε; Ἐγὼ
[v]δὲ ἀπὸ τοῦ θεοῦ αἰτῶ ταῦτα ὑμῖν ἀμφότερα γενέσθαι, καὶ ἀπ'
αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτόν. Οὔτε γὰρ [w]βέβαια μένει, ἂν μὴ τῆς
ἄνωθεν ἀπολαύσῃ ῥοπῆς· οὔτε, ἐὰν μὴ πρὸς αὐτὸν ᾖ, ἔσται C
τι πλέον ὑμῖν. Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἡμῖν, [x]κἂν πρὸς πάντας

[q] ἐπήγαγε] + τὸ C. [r] ὑμῖν in marg. habet C. [s] εἰ δὲ εἰρ. ἔχεις] ἐὰν εἰρ. ἔχῃς C. [t] προσνέμεις] Sic nostri omnes. Edebatur προσνέμοις. [v] δὲ om. C. in textu. [w] βέβαια E. et Interpp. βεβαία vulgo. Statim μένει C. E. et corr. A. etiam Sav. in marg. μένῃ Edd. [x] κἂν pro ἂν quater deinceps est in nostris omnibus et Sav. marg.

ὦμεν εἰρηνικοὶ, πρὸς δὲ τὸν θεὸν ἐκπεπολεμωμένοι· ὥσπερ οὐδὲν
βλάβος ἡμῖν, κἂν παρὰ πάντων πολεμώμεθα, τῷ δὲ θεῷ εἰρη-
νεύωμεν. Καὶ πάλιν οὐδὲν ὄφελος, κἂν παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμῶ-
μεν, τῷ δὲ κυρίῳ προσκρούωμεν· [y]οὐδεὶς κίνδυνος, κἂν πάντες
ἡμᾶς ἀποστρέφωνται καὶ μισῶσιν, ὁ δὲ θεὸς ἀποδέχηται καὶ
φιλῇ. Ἡ γὰρ ὄντως χάρις, [z]ἡ ὄντως εἰρήνη [a]παρὰ τοῦ θεοῦ.
D Ὁ μὲν γὰρ τὴν παρὰ τῷ θεῷ χάριν ἔχων, οὐδένα δέδοικε, κἂν
μυρία πάσχῃ δεινά· οὐ λέγω ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν τὸν
διάβολον· ὁ δὲ τούτῳ προσκεκρουκὼς, πάντας ὑποπτεύει, κἂν
ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι δοκῇ. Ἄστατον γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος,
καὶ [b]οὐ φίλοι μόνον οὐδὲ ἀδελφοὶ, ἀλλ' ἤδη καὶ πατέρες μετα-
βαλλόμενοι πολλάκις ἀπὸ μικρᾶς αἰτίας τοῦτον, ὃν ἐγέννησαν,
ὃν ἐφύτευσαν, πάντων πολεμίων μᾶλλον ἤλασαν· καὶ παῖδες
πατέρας ἐξέβαλον. Σκόπει δέ. Εἶχε χάριν ὁ Δαυῒδ παρὰ
τῷ θεῷ· εἶχε χάριν ὁ [c]Ἀβεσσαλὼμ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις· (247)
E οἷον οὖν τέλος ἑκάτερος ἔσχε, καὶ τίς ηὐδοκίμησε μᾶλλον,
ἴστε. Εἶχε χάριν ὁ Ἀβραὰμ παρὰ τῷ θεῷ, ὁ δὲ Φαραὼ
παρὰ [d]τοῖς ἀνθρώποις· χαριζόμενοι γὰρ αὐτῷ, τὴν γυναῖκα
τοῦ δικαίου προὔδωκαν. Τίς οὖν λαμπρότερος γέγονε καὶ
μακάριος; παντί που [e]δῆλον. Καὶ τί λέγω περὶ δικαίων;
Εἶχον χάριν οἱ Ἰσραηλῖται παρὰ τῷ θεῷ, ἐμισοῦντο δὲ παρὰ
ἀνθρώπων τῶν Αἰγυπτίων· ἀλλ' ὅμως τῶν μισούντων περιε-
γένοντο καὶ ἐκράτησαν μεθ' ὅσης ἅπαντες ἴστε περιφανείας.

[f]Τοῦτο τοίνυν σπουδάζωμεν ἅπαντες· κἂν δοῦλος ᾖ τις,
τοῦτο εὐχέσθω, πρὸ τοῦ δεσπότου παρὰ τῷ θεῷ χάριν εὑρεῖν·
6 κἂν γυνή τις ᾖ, πρὸ τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τοῦ σωτῆρος θεοῦ [g]χάριν
ζητείτω· κἂν στρατιώτης ᾖ, πρὸ τοῦ βασιλέως καὶ [h]πρὸ τοῦ
ἄρχοντος τὴν ἄνωθεν εὔνοιαν ζητείτω· οὕτω γὰρ καὶ παρὰ ἀν-
θρώποις ἐπέραστος ἔσῃ. Πῶς δ' ἄν τις εὕροι χάριν παρὰ [i]τῷ
θεῷ; Πῶς δὲ ἑτέρως, εἰ μὴ ἀπὸ ταπεινοφροσύνης; [3]"Ὁ θεὸς
γὰρ, φησὶν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι
χάριν·" καὶ, "Θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, [k]καὶ
τεταπεινωμένην καρδίαν ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει." Εἰ [l]γὰρ
παρὰ ἀνθρώποις οὕτω ποθεινὸν τὸ ταπεινὸν, πολλῷ μᾶλλον
B παρὰ θεῷ. Οὕτω καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν χάριν εὗρον, οὕτω καὶ [m]οἱ

3 Prov. iii. 34. Psal. l. 19.

[y] οὐδεὶς] ὥσπερ οὐδεὶς Edd. ὥσπερ om. A.E. [z] ἡ omnes pro vulgato ἥ. [a] παρὰ τοῦ θ.] Sic nostri omnes: ἀπὸ θεοῦ vulgo. [b] οὐ φ. μ. οὐδὲ ἀδ.] Sic libri omnes. Edebatur οὐδὲ φ. μ. καὶ ἀδ. [c] Sic C.E. Ἀβεσαλὼμ vulgo. [d] τοῖς om. A.C. [e] δῆλον] + ὅτι Ἀβραὰμ E. [f] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ταπεινοφροσύνης. Veron. [g] Sic omnes. ζητείτω χάριν inverso ordine Edd. [h] πρὸ accessit ex nostris omnibus. [i] τῷ om. C. [k] καὶ τεταπ. καρδ.] καρδ. συντετριμμένην καὶ τεταπ. C. [l] γὰρ] δὲ C. [m] οἱ om. C.

Ἰουδαῖοι τῆς χάριτος ἐξέπεσον· [4]τῇ γὰρ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ B
οὐχ ὑπετάγησαν. Ὁ ταπεινὸς [n]οὗτος καὶ ἐπίχαρις γίνεται
καὶ πᾶσιν ἡδὺς, καὶ εἰρήνῃ σύντροφος διηνεκεῖ, καὶ οὐδεμίαν
ἔχων πολέμων ὑπόθεσιν. Κἂν γὰρ ὑβρίσῃς, κἂν λοιδορήσῃς,
κἂν ὁτιοῦν εἴπῃς, σιγήσεται καὶ πράως οἴσει, καὶ τοσαύτην
ἕξει τὴν εἰρήνην [o]πρὸς πάντας, ὅσην οὐδὲ ἔστιν εἰπεῖν, καὶ
πρὸς τὸν θεὸν δέ. Τὰ γὰρ τοῦ θεοῦ προστάγματα, μετὰ
ἀνθρώπων εἰρηνεύειν ἐστὶ, καὶ ὁ βίος [p]ἅπας ἡμῖν οὕτω κατορ-
θοῦται [q]ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους· οὐ γὰρ δὴ θεόν τις ἀδικῆσαι
δυνήσεται· ἀνώλεθρος γὰρ ἡ φύσις ἐκείνη, καὶ παντὸς ἀνωτέρα C
πάθους. Οὐδὲν οὕτω θαυμαστὸν ποιεῖ τὸν Χριστιανὸν, ὡς
ταπεινοφροσύνη. Ἄκουσον γοῦν τοῦ Ἀβραὰμ λέγοντος·
[5]"Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός·" καὶ τοῦ θεοῦ περὶ Μωϋσέως
πάλιν, ὅτι πραότατος ἦν πάντων ἀνθρώπων. [r]Οὐδὲν γὰρ
ἐκείνου ταπεινότερον γέγονεν, ὃς δῆμον τοσοῦτον ἄγων, καὶ
τὸν βασιλέα καὶ τὸ στρατόπεδον [s]ἅπαν τῶν Αἰγυπτίων καθά-
περ μυίας καταποντίσας, καὶ τοσαῦτα μὲν ἐν Αἰγύπτῳ, τοσαῦτα
δὲ ἐπὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐργασάμενος καὶ ἐπὶ τῆς ἐρήμου,
καὶ τοσαύτης ἀπολαύσας μαρτυρίας, ὡς εἷς τῶν πολλῶν ὢν, D
οὕτω διέκειτο· καὶ [t]τοῦ γαμβροῦ ταπεινότερος ἦν, καὶ ἐδέχετο
τὴν παρ' ἐκείνου γνώμην. Καὶ οὐδὲ ἐδυσχέραινεν, οὐδὲ εἶπε,
[v]τί τοῦτο; μετὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατορθώματα ἦλθες
ἡμῖν [w]συμβουλεύων; ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, κἂν ἀρίστην
τις εἰσηγήσηται γνώμην, διὰ τὸ τοῦ προσώπου ταπεινὸν κατα-
φρονοῦντες. Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος οὕτως, ἀλλὰ διὰ ταπεινοφρο-
σύνης πάντα κατώρθου. Ἐντεῦθεν καὶ τῶν βασιλικῶν κατε-
φρόνησεν αὐλῶν, ἐπειδὴ ταπεινὸς ἦν ὄντως· τὸ γὰρ ὑγιὲς
φρόνημα καὶ τὸ ὑψηλὸν ἡ ταπεινοφροσύνη ποιεῖ. [x]Πόσης E
γὰρ οἴει μεγαλοφροσύνης εἶναι καὶ μεγαλοψυχίας τὸ [y]καὶ
οἰκίας καὶ τραπέζης ὑπεριδεῖν βασιλικῆς; Καὶ γὰρ ὡς θεοὶ
τιμῶνται οἱ βασιλεῖς παρ' Αἰγυπτίοις, καὶ πλούτου καὶ θησαυ-
ρῶν ἀπολαύουσι μυρίων. Ἀλλ' ὅμως πάντα ἀφεὶς ἐκεῖνα,
καὶ αὐτὰ τῆς Αἰγύπτου ῥίψας τὰ σκῆπτρα, τοῖς αἰχμαλώτοις
καὶ καταπονουμένοις, τοῖς ἐν τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ δαπα-
νωμένοις, οὓς οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἐβδελύττοντο· [6]"Ἐβδελύττοντο
γὰρ αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι," φησί· τούτοις προσέδραμε, καὶ

4 Rom. x. 3. 5 Gen. xviii. 27. 6 Exod. i. 13.

[n] οὕτω C.E. Aretin. [o] πρὸς] καὶ πρὸς Veron. [p] ἅπας]+δὲ C. [q] Vid. Annot. [r] Sic Edd. οὐδεὶς.... ταπεινότερος Codd. [s] ἅπαν τῶν Αἰγ.] Sic C.E. ἁπάντων Αἰγ. A. τῶν Αἰγ. ἁπάντων Edd. [t] Vid. Annot. [v] τί τοῦτο;] τι τοιοῦτον C.E. Aretin. [w] συμβουλεύσων E. [x] πόσης] Sic C.E. ὅσης vulgo. [y] καὶ om. A.

τῶν δεσποτῶν αὐτοὺς [z]προετίθει. Ὅθεν δῆλον, ὅτι ὁ ταπεινὸς
οὗτός ἐστιν ὁ ὑψηλὸς καὶ μεγαλόφρων. Καὶ γὰρ ἡ ἀπόνοια
7 ἀπὸ εὐτελοῦς γίνεται διανοίας καὶ ἀγεννοῦς ψυχῆς, καὶ ἡ ἐπιεί-
κεια ἀπὸ μεγαλόφρονος, [a]ἀπὸ μεγαλοψύχου γνώμης.

Καὶ εἰ βούλεσθε, ἐπὶ τῶν ὑποδειγμάτων ἑκάτερα [b]ἐξετάσω-
μεν. Εἰπὲ γάρ μοι, [c]τί τοῦ Ἀβραὰμ γέγονεν ὑψηλότερον;
καίτοιγε ἐκεῖνος ἦν ὁ λέγων, "Ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός·"
ἐκεῖνος ἦν ὁ λέγων, [7][d] "Μὴ ἔστω μάχη ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ
ἀνὰ μέσον σοῦ." Ἀλλ' οὗτος ὁ οὕτω ταπεινὸς λαφύρων κατε-
φρόνησε Περσικῶν, καὶ τροπαίων ὑπερεῖδε βαρβαρικῶν. Τοῦτο (248)
δὲ ἀπὸ πολλῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ μεγαλοφυοῦς διανοίας
B ἐποίει. Ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὑψηλὸς ὁ [e]γνησίως ταπεινὸς, οὐχ
ὁ κόλαξ, οὐδὲ ὁ εἴρων. Ἕτερον γὰρ μεγαλοφροσύνη, καὶ
ἕτερον ἀπόνοια· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκεῖθεν. Εἴ τις γὰρ τὸν
πηλὸν [f]πηλὸν ἡγοῖτο, καὶ [g]καταφρονοῖ, ἕτερος δέ τις τὸν
πηλὸν ὡς χρυσὸν θαυμάζοι καὶ μέγα ἄγοι, τίς ἄρα ἐστὶν ὁ
ὑψηλός; οὐχὶ ὁ τὸν πηλὸν μὴ θαυμάζων; τίς δὲ ὁ ταπεινὸς
καὶ εὐτελής; οὐχὶ ὁ θαυμάζων αὐτὸν, καὶ μέγα τιθέμενος;
Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα λογίζου, ὅτι ὁ μὲν γῆν καὶ σποδὸν
ἑαυτὸν λέγων, ὑψηλὸς ἂν εἴη, καίτοιγε ἀπὸ ταπεινοφροσύνης
λέγει· ὁ δὲ μὴ γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτὸν νομίζων, ἀλλὰ περιέπων
ἑαυτὸν, καὶ μεγαλοφρονῶν, οὗτος μὲν οὖν ἂν εἴη [h]εὐτελὴς τὰ
C μικρὰ μεγάλα τιθέμενος. Ὅθεν δῆλον, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ δια-
νοίας ὕψους ἐφθέγγετο τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο ὁ πατριάρχης, "Ἐγὼ
δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός·" ἀπὸ ὕψους, οὐκ ἀπὸ [i]ἀπονοίας. Κα-
θάπερ γὰρ ἐπὶ σωμάτων ἄλλο μέν ἐστιν, εὐεκτοῦντα καὶ σφρι-
γῶντα εἶναι, ἄλλο δὲ φλεγμαίνοντα· καίτοιγε ἀμφότερα
ὑψηλῆς ἐστι σαρκὸς, ἀλλὰ τὸ μὲν διεφθαρμένης, τὸ δὲ ὑγιοῦς·
οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἕτερόν ἐστιν εἶναι ἀπονενοημένον, ὅπερ ἐστὶ
φλεγμαίνοντα εἶναι· καὶ ἕτερόν ἐστιν ὑψηλὸν, ὅπερ ἐστὶν
εὐεκτοῦντα εἶναι. Καὶ πάλιν ἐστί τις ὑψηλὸς τῷ μέτρῳ τοῦ
σώματος· ἄλλος δὲ βραχὺς ὢν, προσλαβὼν [k]ἐμβάτας ὑψη-
D λότερος γίνεται· τίνα οὖν [l]καλέσομεν ὑψηλὸν καὶ μέγαν, εἰπέ
μοι; οὐκ εὔδηλον ὅτι τὸν οἴκοθεν τὸ ὕψος ἔχοντα; Ἐκεῖνος
γὰρ ἀλλότριον ἔχει τοῦτο, καὶ τῶν ταπεινῶν ἐπιβὰς, οὕτω

7 Gen. xiii. 8.

z *προετίθη* ex corr. A. a *ἀπὸ*] *καὶ ἀπὸ* E. b Sic nostri omnes. Edebatur *ἐξετάζωμεν*. c *τίς. . . . ὑψηλότερος* ex corr. A. d Vid. Annot. e *γνήσιος* a pr. man. A. f *πηλὸν* om. E. Deest etiam in Ben. typothetae lapsu. g *καταφρονεῖ* E. et corr. A. cum Ed. Veron. Mox *θαυμάζει* et *ἄγει* ex corr. A. h *ὁ εὐτελὴς* C. i *ἀπονοίας*] *διανοίας* E. et a pr. man. A. *γρ. ἀπονοίας* E. in marg. *stultitia* Aretin. k *ἐμβάτας* A.C. *ἐμβάδας* (sic) E. Edebatur *ἐμβάδας*. l *καλέσωμεν* A.

γέγονεν ὑψηλός· ὃ πολλοὶ πάσχουσι τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ χρη-
μάτων καὶ δόξης ἑαυτοὺς ἀναβιβάζοντες, ὅπερ οὐκ ἔστιν ὕψος.
Ὑψηλὸς γάρ ἐστιν ὁ μηδενὸς δεόμενος τούτων, ἀλλὰ κατα-
φρονῶν ἁπάντων, καὶ οἴκοθεν ἔχων τὸ μέγεθος. Γενώμεθα
τοίνυν ταπεινοὶ, ἵνα γενώμεθα ὑψηλοί· [8]"Ὁ γὰρ ταπεινῶν
ἑαυτὸν, [m]ὑψωθήσεται." Ἀλλ' οὐχ ὁ ἀπονενοημένος τοιοῦτος,
ἀλλὰ πάντων ἐστὶν εὐτελέστερος· καὶ γὰρ ἡ πομφόλυξ πεφύ-
σηται, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑγιὲς τὸ φύσημα. Διὰ τοῦτο καὶ E
τούτους πεφυσιωμένους καλοῦμεν. Ὁ μὲν γὰρ μετριοφρονῶν
οὐδὲ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις μέγα φρονεῖ, τὸ ταπεινὸν εἰδὼς τὸ
ἑαυτοῦ· ὁ δὲ εὐτελὴς καὶ ἐπὶ τοῖς μικροῖς μέγα φαντάζεται.
Κτησώμεθα τοίνυν τὸ διὰ ταπεινοφροσύνης ὕψος· ἐπισκε-
ψώμεθα τῶν ἀνθρωπίνων τὴν φύσιν, ἵνα ἐκκαῶμεν τῷ πόθῳ
τῶν μελλόντων. Ἑτέρως γὰρ οὐκ ἔστι γενέσθαι ταπεινὸν,
ἀλλ' ἢ διὰ τοῦ τῶν θείων ἔρωτος καὶ τῆς τῶν παρόντων ὑπερ- 8
οψίας. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις βασιλείας ἐπιτυγχάνειν [n]μέλλοι,
εἶτα ἀντὶ τῆς ἁλουργίδος ἐκείνης ἰδιωτικήν τινά τις αὐτῷ παρά-
σχοι τιμὴν, οὐδὲν αὐτὴν εἶναι ἡγήσεται· οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντων
καταγελασόμεθα τῶν παρόντων, εἰ τῆς τιμῆς ἐπιθυμήσαιμεν
ἐκείνης. Οὐχ ὁρᾶτε τοὺς παῖδας, [o]ὅταν παίζοντες τάξιν ποιῶσι
[p]καὶ στρατιώτας, καὶ προηγῶνται αὐτῶν κήρυκες καὶ ῥαβδοῦχοι,
καὶ μέσος ὁ παῖς ἐν χώρᾳ ἄρχοντος βαδίζῃ, ὡς παιδικὰ τὰ
γινόμενα; Τοιαῦτά ἐστι τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τούτων εὐτελέ-
στερα, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον οὐκ ὄντα. Ὑψηλότεροι
τοίνυν γενώμεθα τούτων, καὶ μὴ μόνον αὐτῶν [q]μὴ ἐπιθυμῶμεν, B
ἀλλὰ καὶ αἰσχυνώμεθα εἴ τις ἡμῖν ταῦτα προτείνοι. Οὕτω
γὰρ τὸν τούτων ἐκβαλόντες ἔρωτα, τὸν θεῖον ἐκεῖνον ἕξομεν,
καὶ τῆς ἀθανάτου δόξης ἀπολαύσομεν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς
ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ πνεύματι
ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β.

[1]Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι C
τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅτι ἐν παντὶ
ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ.

249) Ὁ τοῖς ἄλλοις παραινεῖ ποιεῖν, λέγων· [2]"Ἐν εὐχαριστίᾳ

[8] Matt. xxiii. 12. [1] Cap. I. v. 4, 5. [2] Philipp. iv. 6.

[m] ὑψωθήσεται] + φησὶν C. [n] μέλλοι εἶτα] μέλλων ἐὰν C. [o] ὅταν παίζουσι; τάξιν ποιοῦσι E. [p] καὶ στρατιῶται προηγῶνται αὐτῶν καὶ κήρυκες καὶ ῥ. C. Hinc προηγῶνται recepimus pro vulgato προηγοῦνται. [q] μὴ om. E.

τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεὸν," τοῦτο καὶ αὐτὸς
ἔπραττε, διδάσκων ἡμᾶς ἀπὸ τούτων ἄρχεσθαι τῶν λόγων
ἀεὶ, καὶ πρὸ πάντων εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ. Οὐδὲν γὰρ οὕτω τῷ
θεῷ φίλον, ὡς τὸ εὐχαρίστους εἶναι, καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ
ἄλλων. Διὸ καὶ πάσης σχεδὸν ἐπιστολῆς τοῦτο προτίθησιν·
D ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀναγκαιότερον, ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις αὐτὸ πράττει.
Ὁ γὰρ εὐχαριστῶν, καὶ ὡς εὖ παθὼν εὐχαριστεῖ, καὶ ἐπὶ χάριτι
εὐχαριστεῖ· ἡ δὲ χάρις οὐκ ὀφειλὴ, οὐδὲ ἀμοιβὴ, οὐδὲ ἀντί-
δοσις· ὃ πανταχοῦ μὲν ἀναγκαῖον λέγειν, πολλῷ δὲ πλέον
ἐπὶ Κορινθίων τῶν κεχηνότων πρὸς τοὺς διατεμόντας τὴν ἐκκλη-
σίαν. "Τῷ θεῷ μου." Ἀπὸ πολλῆς τῆς διαθέσεως τὸ κοινὸν
ἁρπάζει καὶ ἰδιοποιεῖται, ὃ καὶ προφήταις ἔθος ἀεὶ λέγειν·
"Ὁ θεὸς, ὁ θεός μου." Καὶ εἰς προτροπὴν αὐτοὺς [a]ἐνάγει
τοῦ καὶ αὐτοὺς τοῦτο λέγειν. Ὁ γὰρ οὕτω λέγων, ἀπὸ
πάντων τῶν ἀνθρωπίνων ἀναχωρεῖ, καὶ χωρεῖ πρὸς ἐκεῖνον,
E ὃν μετὰ πολλῆς καλεῖ τῆς διαθέσεως. Τοῦτο γὰρ δύναται
λέγειν γνησίως ὁ ἀπὸ τῶν βιωτικῶν ἀναβαίνων ἀεὶ πρὸς τὸν
θεὸν, καὶ ἁπάντων αὐτὸν προτιθεὶς πάντοτε, καὶ εὐχαριστῶν
διηνεκῶς, οὐχ ὑπὲρ τῆς ἤδη δοθείσης χάριτος, ἀλλ', εἴποτέ τι
καὶ μετὰ ταῦτα ἀγαθὸν γέγονε, καὶ ὑπὲρ τούτου τὴν αὐτὴν
[b]ἀναφέρει εὐφημίαν αὐτῷ. Διὰ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς εἶπεν,
εὐχαριστῶ, ἀλλὰ, "πάντοτε [c]περὶ ὑμῶν," παιδεύων αὐτοὺς
καὶ ἀεὶ εἰδέναι χάριν, καὶ μηδενὶ ἑτέρῳ, ἀλλ' ἢ τῷ θεῷ μόνον.
9 "Ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ." Ὁρᾷς πῶς πανταχόθεν αὐτοὺς
διορθοῦται; Ἔνθα γὰρ χάρις ἐστὶν, ἔργα οὐκ ἔστιν· ἔνθα
ἔργα, οὐκέτι χάρις ἐστίν. Εἰ τοίνυν χάρις, τί μέγα φρονεῖτε;
πόθεν πεφυσιωμένοι ἐστέ; "Τῇ δοθείσῃ ὑμῖν." Καὶ διὰ τίνος
ἐδόθη; ἆρα δι' ἐμοῦ, ἢ δι' ἑτέρου ἀποστόλου; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ γὰρ, "ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ," τοῦτό
ἐστιν. Ὅρα πῶς πολλαχοῦ τὸ, ἐν, ἀντὶ τοῦ, [d]δι' οὗ, ἐστιν.
Οὐκ ἄρα ἔλαττον τοῦτο τοῦ, διά. "Ὅτι ἐν παντὶ ἐπλου-
τίσθητε." [e]Πάλιν διὰ τίνος; "Ἐν αὐτῷ," φησί. Καὶ οὐχ
ἁπλῶς ἐπλουτίσθητε, ἀλλὰ καὶ "ἐν παντί." Ὅταν οὖν καὶ
B πλοῦτος ᾖ, καὶ θεοῦ πλοῦτος, καὶ ἐν παντὶ, καὶ διὰ τοῦ μονο-
γενοῦς, ἐννόησον τὸν ἄφατον θησαυρόν. "Ἐν παντὶ λόγῳ
καὶ πάσῃ γνώσει." Λόγῳ οὐ τῷ ἔξωθεν, ἀλλὰ τῷ τοῦ θεοῦ.
Ἔστι γὰρ γνῶσις λόγου χωρὶς, καὶ ἔστι γνῶσις μετὰ λόγου.

Hom. II. [a] "Alii ἀνάγει." *Montef.* γρ. ἀνάγει Sav. marg. hoc est, in Ed. Veron. [b] ἀναφέρων εὐφ. C. εὐφημίαν ἀναφέρει inverso ordine Edd. [c] περὶ est in nostris omnibus et Sav. marg. ὑπὲρ vulgo. [d] δι' οὗ] διὰ E. et ex corr. A. [e] πάλιν διὰ τίνος; ἐν αὐτῷ] τὸ ἐν (sic) πάλιν διά ἐστι· δι' αὐτοῦ C. *In rursum loco per accipitur: per illum enim intelligit.* Aretin. qui etiam post ἐπλουτίσθητε addit ἐν αὐτῷ.

Καὶ γάρ εἰσι πολλοὶ γνῶσιν μὲν ἔχοντες, λόγον δὲ [f]οὐκ ἔχοντες, οἷον οἱ ἰδιῶται, καὶ μὴ δυνάμενοι παραστῆσαι σαφῶς ἅπερ ἔχουσιν ἐν διανοίᾳ. Ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς τοιοῦτοι, φησὶν, ἀλλὰ καὶ νοῆσαι καὶ εἰπεῖν ἱκανοί. [3]"Καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν." Ἐν τάξει ἐπαίνων καὶ εὐχαριστίας σφόδρα αὐτῶν καθάπτεται. Οὐ γὰρ διὰ τῆς ἔξωθεν φιλοσοφίας, φησὶν, οὐδὲ διὰ τῆς [g]ἔξωθεν παιδεύσεως, ἀλλὰ C
διὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς γνώσεως καὶ τοῦ λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ δοθέντος ἠδυνήθητε μαθεῖν τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα, καὶ βεβαιωθῆναι εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου, τουτέστιν, εἰς τὸ κήρυγμα. Πολλῶν γὰρ ἀπελαύσατε σημείων, πολλῶν θαυμάτων, ἀφάτου χάριτος, ὥστε δέξασθαι τὸ κήρυγμα. Εἰ τοίνυν ἐβεβαιώθητε διὰ σημείων καὶ χάριτος, τίνος ἕνεκεν παρασαλεύεσθε; Ταῦτα δὲ ὁμοῦ καὶ καθαπτομένου, καὶ προκαταλαμβάνοντος αὐτούς ἐστι τὰ ῥήματα.

[4]"Ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι." Μέγα D
ἐνταῦθα ζητεῖται· εἰ οἱ πλουτισθέντες ἐν παντὶ λόγῳ, ὡς μηδὲν ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, [h]οὗτοι σαρκικοί εἰσιν. Εἰ γὰρ παρὰ τὴν ἀρχὴν τοιοῦτοι ἦσαν, πολλῷ μᾶλλον νῦν. Πῶς οὖν αὐτοὺς σαρκικοὺς καλεῖ; [5]"Οὐ γὰρ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι, φησὶν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς." Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; Ὅτι παρὰ τὴν ἀρχὴν πιστεύσαντες, καὶ [i]παντοίων ἐπιτυχόντες χαρισμάτων· καὶ γὰρ [k]ἐζήλουν αὐτά· ὕστερον ῥᾳθυμότεροι γεγόνασιν· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ὅτι οὐ πρὸς ἅπαντας οὔτε
(250) ταῦτα οὔτε ἐκεῖνα λέγεται· ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς τοὺς ὑπευθύνους ταῖς κατηγορίαις, τὰ δὲ πρὸς τοὺς κομῶντας τοῖς ἐπαίνοις. E
Ὅτι γὰρ εἶχον ἔτι χαρίσματα, [6]"Ψαλμόν τις ἔχει, φησὶν, ἀποκάλυψιν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω·" καὶ, "Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν." Ἔστι δὲ καὶ ἕτερόν τι εἰπεῖν, ὅτι ὥσπερ ἔθος ἡμῖν λέγειν τὸ πλέον ἅπαν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἴρηκε. Μετὰ δὲ τούτων οἶμαι καὶ τὸ ἑαυτοῦ αὐτὸν αἰνίττεσθαι, ὅτι καὶ αὐτὸς τὰ σημεῖα ἐπεδείξατο, καθάπερ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῇ λέγει· [7]"Τὰ μέντοι σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ·" καὶ πάλιν, "Τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας;" Ἢ, ὅπερ ἔφην, καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἀναμιμνήσκει, [l]καὶ πρὸς τοὺς ἔτι ὄντας δοκίμους

3 v. 6. 4 v. 7. 5 1 Cor. iii. 1. 6 1 Cor. xiv. 26, 29. 7 2 Cor. xii. 12, 13.

f οὐκ] μὴ E. g ἔξω E. h οὗτοι] πῶς οὗτοι Edd. πῶς, inclusum a Savilio, abest a libris omnibus. i παντοίων] Sic C. πάντων vulgo. k ἐζήλουν αὐτὰ] Sic C. Cf. 1 Cor. xii. 31. xiv. 1. Edebatur ἐζηλοῦντο sine αὐτά. l καὶ] ἢ καὶ Edd. reclamantibus libris.

ταῦτα λέγει. Ἦσαν γὰρ πολλοὶ ἅγιοι [m]ἐκεῖθεν, οἵτινες ἔταξαν ἑαυτοὺς εἰς διακονίαν τῶν ἁγίων, καὶ ἀπαρχὴ γεγόνασι τῆς Ἀχαΐας, καθάπερ πρὸς τῷ τέλει δηλοῖ. Ἄλλως δὲ, κἂν μὴ σφόδρα τῆς ἀληθείας ἔχωνται οἱ ἔπαινοι, ἀλλ' ὅμως οἰκονομικῶς ἔγκεινται προοδοποιοῦντες τῷ λόγῳ. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ προοιμίων εὐθέως φορτικὰ φθεγγόμενος, ἀπέκλεισε τοῖς λόγοις τὴν ἀκοὴν παρὰ τοῖς ἀσθενεστέροις. Ἄν τε γὰρ ὁμότιμοι ὦσιν οἱ ἀκούοντες, ὀργίζονται· ἄν τε σφόδρα ἐλάττους, λυπη-
B θήσονται. Ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, ἀπὸ ἐγκωμίων δοκούντων εἶναι ποιεῖται τὴν ἀρχήν. Οὐδὲ γὰρ [n]αὐτῶν ἐγκώμιον τοῦτο ἦν, ἀλλὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος· τὸ γὰρ ἁμαρτημάτων ἀφεθῆναι καὶ δικαιωθῆναι, τοῦτο τῆς ἄνωθεν ἦν δωρεᾶς. Διά τοι τοῦτο καὶ ἐνδιατρίβει τούτοις, ἃ τοῦ θεοῦ δείκνυσι τὴν φιλανθρωπίαν, ἵνα [o]ἐπιπλεῖον αὐτῶν ἐκκαθάρῃ τὸ νόσημα. "Ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." Τί θορυβεῖτε [p]γὰρ, φησὶ, τί ταράττετε; ὅτι οὐ πάρεστι Χριστός; Πάρεστι μὲν οὖν, καὶ ἡ ἡμέρα λοιπὸν ἐπὶ θύραις. Καὶ σκόπει [q]τὴν σοφίαν, πῶς αὐτοὺς ἀπαγαγὼν τῶν ἀνθρωπίνων, ἐφόβησεν
C ἀναμνήσας τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ, καὶ δείξας ὅτι οὐ προοιμίων δεῖ μόνον χρηστῶν, ἀλλὰ καὶ τέλους. Δεῖ γὰρ μετὰ τῶν χαρισμάτων τούτων καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, [r]τὴν ἡμέραν ἀναμνῆσαι ἐκείνην· καὶ πολλῶν χρεία πόνων, ὥστε δυνηθῆναι πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν. Ἀποκάλυψιν δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι εἰ καὶ μὴ ὁρᾶται, ἀλλ' ἔστι, καὶ πάρεστι καὶ νῦν, καὶ τότε φανήσεται. Ὑπομονῆς οὖν χρεία· διὰ τοῦτο γὰρ ἐλάβετε τὰ θαύματα, ἵνα μείνητε βέβαιοι.

8 "Ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους." Ἐνταῦθα δοκεῖ μὲν αὐτοὺς θεραπεύειν, πάσης δὲ κολακείας ἀπήλ-
D λακται τὸ λεγόμενον. Καὶ γὰρ οἶδεν αὐτῶν καθάπτεσθαι, ὡς ὅταν λέγῃ· 9 "Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες·" καὶ πάλιν, "Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;" καὶ, "Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν [s]ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;" Λανθανόντως δὲ αὐτῶν καὶ κατηγορεῖ· [t]τὸ γὰρ εἰπεῖν, "βεβαιώσει," καὶ τὸ, "ἀνεγκλήτους," δείκνυσι καὶ σαλευομένους ἔτι, καὶ ἐγκλήματος ὑπευθύνους ὄντας. Σὺ δὲ σκόπει πῶς αὐτοὺς τῷ ὀνόματι ἀεὶ τοῦ Χριστοῦ

8 v. 8. 9 1 Cor. iv. 18, 21. 2 Cor. xiii. 3.

[m] ἐκεῖθεν] Sic A.E. et Sav. marg. ἐκεῖ C. ἐκεῖσε Edd. Statim οἵτινες καὶ ἔταξαν C. [n] αὐτῶν post ἦν transp. C. [o] Sic C.E. ἐπιπλέον Edd. [p] γὰρ] δὴ C. Vulgo legitur τί θορυβεῖσθε, φησὶ, καὶ ταράττεσθε, et sic ex corr. A. [q] τὴν] + Παύλου C. Mox τοῦ φοβεροῦ βήματος id. [r] τῆς ἡμέρας μνημονεύειν ἐκείνης C. [s] ἐμοὶ] ὑμῖν a pr. man. A. [t] τὸ] τῷ bis C.

προσηλοῖ. Καὶ ἀνθρώπου μὲν οὐδενὸς, οὔτε ἀποστόλου οὔτε διδασκάλου, συνεχῶς δὲ αὐτοῦ τοῦ ποθουμένου μέμνηται, καθά- E
περ ἀπὸ μέθης τινὸς τοὺς καρηβαροῦντας ἀνενεγκεῖν παρασκευάζων. Οὐδαμοῦ γὰρ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ οὕτω συνεχῶς κεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ἐνταῦθα μέντοι ἐν ὀλίγοις στίχοις πολλάκις, καὶ διὰ τούτου σχεδὸν τὸ πᾶν ὑφαίνει προοίμιον. Σκόπει δὲ ἄνωθεν. "Παῦλος, κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ [v]πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ τῇ χάριτι τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ· καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη 11
ἐν ὑμῖν· ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
(251) Χριστοῦ." Ὁρᾷς τὴν συνέχειαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ; Ὅθεν δῆλον καὶ τοῖς σφόδρα ἀνοήτοις, ὅτι οὐκ εἰκῇ οὐδὲ ἁπλῶς τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ τῇ πυκνότητι τῆς καλῆς ταύτης προσηγορίας τὴν φλεγμονὴν αὐτῶν [w]ἐπαντλῶν, καὶ τὴν σηπεδόνα τοῦ νοσήματος ἐκκαθαίρων. [10]"Πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν B
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ." Βαβαὶ, πόσον [x]εἶπεν ἐνταῦθα; πόσον μέγεθος δωρεᾶς ἐνέφηνεν; Εἰς κοινωνίαν τοῦ μονογενοῦς ἐκλήθητε, [y]φησὶ, καὶ ἀνθρώποις ἑαυτοὺς προσνέμετε; [z]τί ταύτης τῆς ἀθλιότητος χεῖρον; Καὶ πῶς ἐκλήθητε; Διὰ τοῦ πατρός. Ἐπειδὴ γὰρ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ συνεχῶς ἔλεγε περὶ τοῦ [a]υἱοῦ, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι ὡς ἐλάττονος αὐτοῦ οὕτω μέμνηται, προσένειμεν αὐτὸ τῷ πατρί. Οὐ γὰρ διὰ τοῦδε καὶ τοῦδε, φησὶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ πατρὸς ἐκλήθητε, δι' αὐτοῦ καὶ ἐπλουτίσθητε. Πάλιν ἐκλήθητε, οὐκ αὐτοὶ [b]προσήλθετε. Τί δέ
ἐστιν, "εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ;" Ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο C
αὐτὸ σαφέστερον ἑτέρωθι λέγοντος· [11]"Εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ συναποθνήσκομεν, καὶ συζήσομεν." Εἶτα, ἐπειδὴ μέγα εἴρηκε, προσέθηκε καὶ λογισμὸν πληροφορίαν ἔχοντα ἀναντίρρητον· "Πιστὸς γὰρ, φησὶν, ὁ θεός·" τουτέστιν, ἀληθής. Εἰ δὲ ἀληθὴς, ἃ ἐπηγγείλατο καὶ ποιήσει· ἐπηγγείλατο δὲ κοινωνοὺς ἡμᾶς ποιήσειν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ· ἐπὶ τοῦτο γὰρ

[10] v. 9. [11] 2 Tim. ii. 11, 12.

[v] πατρὸς] + ἡμῶν E. [w] ἐπαντλῶν] Sic C.E. ἀπαντλῶν vulgo. [x] ἐνταῦθα εἶπεν inverso ord. C. [y] φησὶ, quod vulgo deest, est in libris omnibus. [z] τί] καὶ τί E. [a] υἱοῦ] Χριστοῦ E. [b] προσήλθετε] + φησὶ C.

καὶ ἐκάλεσεν· [12]"Ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα αὐτοῦ, καὶ ἡ
κλῆσις τοῦ θεοῦ." Ταῦτα δὲ προοικονομεῖ νῦν [d]ἐν τῷ λόγῳ, ὥστε
D μὴ μετὰ τὸ σφοδρὸν τῶν ἐγκλημάτων εἰς ἀπόγνωσιν αὐτοὺς ἐμ-
πεσεῖν. Πάντως γὰρ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἕψεται, ἂν μὴ σφόδρα
ἡμεῖς ἀφηνιάσωμεν· [e]καθάπερ οἱ Ἰουδαῖοι καλούμενοι οὐκ ἤθελον
δέξασθαι τὰ ἀγαθά. Τοῦτο δὲ οὐκέτι τοῦ καλοῦντος ἦν, ἀλλὰ
τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης. Αὐτὸς μὲν γὰρ ἐβούλετο δοῦναι, ἐκεῖ-
νοι δὲ μὴ θελήσαντες λαβεῖν, ἑαυτοὺς ἐξέβαλον. Εἰ μὲν γὰρ εἰς
ἐπίπονον καὶ ἐπίμοχθον ἐκάλει πρᾶγμα, οὐκ ἦσαν μὲν οὐδὲ οὕτω
συγγνώμης ἄξιοι παραιτούμενοι, πλὴν ἀλλ' εἶχον αὐτὸ τοῦτο
λέγειν· εἰ δὲ ἐπὶ καθαρμὸν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμὸν καὶ
ἀπολύτρωσιν καὶ χάριν καὶ [f]δωρεάν, καὶ τὰ παρεσκευασμένα
E ἀγαθά, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ [g]ἤκουσε, καὶ θεὸς ὁ
καλῶν, καὶ δι' ἑαυτοῦ καλῶν, ποίας ἂν εἶεν συγγνώμης ἄξιοι
οἱ [h]μὴ προστρέχοντες;

[i]Μὴ τοίνυν τὸν θεὸν αἰτιάσθω τις. Οὐ γὰρ παρὰ τὸν
καλοῦντα γίνεται τὸ μὴ πιστεῦσαι, ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἀποπη-
δῶντας. Ἀλλ' ἔδει, φησὶ, καὶ ἄκοντας [k]ἐναγαγεῖν. Ἄπαγε·
οὐ γὰρ βιάζεται, οὐδὲ ἀναγκάζει. Τίς γὰρ ἐπὶ τιμὰς καὶ
στεφάνους καὶ εὐωχίας καὶ πανηγύρεις καλῶν, ἄκοντας καὶ
δεδεμένους ἕλκει; Οὐκ ἔστιν οὐδείς· τοῦτο γὰρ ὑβρίζοντός
12 ἐστιν. Εἰς γέενναν ἄκοντας πέμπει, εἰς δὲ βασιλείαν ἑκόντας
καλεῖ· εἰς τὸ πῦρ δεδεμένους [l]ἄγει καὶ οἰμώζοντας, εἰς δὲ τὰ
μυρία ἀγαθὰ οὐχ οὕτως· ἐπεὶ τοῦτο καὶ αὐτὰ διαβάλλει τὰ
ἀγαθά, εἰ μὴ τοιαύτη αὐτῶν ἐστιν ἡ φύσις, ὡς καὶ ἑκόντας προσ-
δραμεῖν, καὶ χάριν εἰδότας πολλήν. Καὶ πόθεν οὐ πάντες αὐτὰ
αἱροῦνται, φησί; Παρὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν. Καὶ τίνος ἕνε-
κεν αὐτῶν οὐκ ἐκκόπτει τὴν ἀσθένειαν; Καὶ πῶς, εἰπέ μοι, [m]καὶ
τίνι τρόπῳ ἐκκόψαι ἐχρῆν; Οὐχὶ κτίσιν εἰργάσατο διδάσκου-
σαν αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν δύναμιν; [13]"Οἱ οὐρανοὶ
B γάρ, φησὶ, διηγοῦνται δόξαν θεοῦ." Οὐχὶ καὶ προφήτας ἔπεμ-
ψεν; [n]οὐχὶ καὶ ἐκάλεσε καὶ ἐτίμησεν; οὐχὶ ἐθαυματούργησεν; [o]οὐ
νόμον ἔδωκε καὶ γραπτὸν καὶ φυσικόν; οὐ τὸν υἱὸν ἀπέστειλεν;
οὐκ ἀποστόλους ἔπεμψεν; οὐ σημεῖα εἰργάσατο; οὐ γέενναν
ἠπείλησεν; οὐ βασιλείαν ἐπηγγείλατο; οὐ καθ' ἑκάστην ἡμέραν

12 Rom. xi. 29. 13 Psal. xviii. 2.

[d] ἐν om. E. Mox idem μετὰ σφοδρῶν τῶν ἐγκ. μετὰ τὸ σφοδρῶν a pr. man. A. [e] καθάπερ] καὶ καθάπερ A.E. sed καὶ eras. in A. λοιπὸν καὶ καθάπερ C. [f] δωρεὰν]+καὶ υἱοθεσίαν Sav. marg. et ex corr. A. [g] ἤκουσε]+καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη E. [h] μὴ]+προθύμως τῷ καλοῦντι Sav. marg. et ex corr. A. [i] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐκ ἀνάγκῃ οὔτε τὰ καλὰ οὔτε τὰ κακὰ, ἀλλὰ προθέσει. Veron. [k] ἐπαναγαγεῖν C. Veron. [l] ἄγει] ἕλκει Sav. marg. et ex corr. A. [m] καὶ] ἢ C. [n] οὐχὶ om. E. [o] οὐ] καὶ E.

ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ; οὐχὶ ἅπερ ἐπέταξεν, οὕτως εὔκολα καὶ ῥᾴδια, ὡς πολλοὺς ὑπερβαίνειν αὐτοῦ τὰ προστάγματα τῇ περιουσίᾳ τῆς φιλοσοφίας; [14]"Τί [p]ἔδει ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνι, καὶ οὐκ [q]ἐποίησε;" Καὶ διὰ τί μὴ ἐποίησεν ἡμῖν φυσικὴν τὴν γνῶσιν, φησὶ, καὶ τὴν ἀρετήν; Τίς ταῦτά [r]φησιν; ὁ Ἕλλην ἢ ὁ Χριστιανός; Ἀμφότεροι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, C
ἀλλ' ὁ μὲν ὑπὲρ τῆς γνώσεως, ὁ δὲ ὑπὲρ τοῦ βίου φιλονεικεῖ. Οὐκοῦν πρῶτον πρὸς τὸν ἡμέτερον ἐροῦμεν. Οὐ τοσοῦτον
(252) γάρ μοί ἐστι τῶν ἔξω λόγος, [s]ὅσον τῶν οἰκείων μελῶν. Τί οὖν φησιν ὁ Χριστιανός; Αὐτὴν ἔδει τὴν γνῶσιν ἡμῖν ἐνθεῖναι τῆς ἀρετῆς. Ἐνέθηκε μὲν οὖν· εἰ γὰρ μὴ ἐνέθηκε, πόθεν ᾔδειμεν τὰ πρακτέα καὶ τὰ μὴ πρακτέα; πόθεν οἱ νόμοι καὶ τὰ δικαστήρια; Ἀλλ' οὐ τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν αὐτήν. Καὶ [t]τίνος ἔμελλες λαμβάνειν τὸν μισθὸν, εἰ τὸ πᾶν ἔμελλεν ἔσεσθαι τοῦ θεοῦ; Εἰπὲ γάρ μοι, σὲ καὶ τὸν Ἕλληνα ἁμαρτάνοντας ὁμοίως ὁ θεὸς κολάζει; Οὐδαμῶς· ἔχεις γὰρ [v]τέως τὴν D
ἀπὸ τῆς γνώσεως παρρησίαν. Τί οὖν; εἴ [w]τις ἄρα εἶπε νῦν, ὅτι ὑπὲρ τῆς γνώσεως καὶ σὺ καὶ ὁ Ἕλλην τῶν αὐτῶν ἀξιωθήσεσθε, ἆρα οὐκ ἂν ἐδυσχέρανας; Ἔγωγε οἶμαι· εἶπες γὰρ ἂν, ὅτι ἔχων εὑρεῖν οἴκοθεν [x]τὴν γνῶσιν ὁ Ἕλλην, οὐκ ἠθέλησεν. Ἂν οὖν καὶ ἐκεῖνος λέγῃ, ὅτι ἔδει τὸν θεὸν ἐνθεῖναι τὴν γνῶσιν ἡμῖν φυσικῶς, οὐχὶ καταγελάσῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐρεῖς, διὰ τί γὰρ μὴ ἐζήτησας; διὰ τί μὴ ἐσπούδασας, καθάπερ ἐγώ; καὶ μετὰ πολλῆς στήσῃ τῆς παρρησίας, καὶ ἐρεῖς, ὅτι ἀνοίας ἐσχάτης ἦν τὸ ἐγκαλεῖν τῷ θεῷ, ὅτι μὴ τῇ φύσει τὴν γνῶσιν E
ἐνέθηκε. Ταῦτα δὲ ἐρεῖς, ἐπειδή σοι κατώρθωται τὰ τῆς γνώσεως· οὕτω καὶ τὰ τοῦ βίου εἰ κατώρθωτο, οὐκ ἂν ταῦτα ἐζήτησας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀποκάμνεις πρὸς τὴν ἀρετὴν, διὰ τοῦτο τοὺς ἀνοήτους τούτους προβάλλῃ λόγους. Πῶς δὲ καὶ ἐχρῆν ποιῆσαι ἀνάγκῃ [y]γίνεσθαι καλόν; Οὐκοῦν ἔμελλεν ἡμῖν τὰ ἄλογα φιλονεικεῖν τῆς ἀρετῆς, ἅτε ἡμῶν σωφρονέστερα ἔνια ὄντα. Ἀλλ' ἐβουλόμην, φησὶν, εἶναι ἀνάγκῃ καλὸς, καὶ πάντων 13
ἀποστερεῖσθαι τῶν μισθῶν, ἢ προαιρέσει φαῦλος, καὶ κολάζεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἀνάγκῃ ποτὲ καλὸν εἶναι. Εἰ μὲν οὖν ἀγνοεῖς τὸ πρακτέον, δεῖξον, καὶ τότε ἐροῦμεν ὅπερ εἰπεῖν δεῖ· εἰ δὲ οἶδας πονηρὰν τὴν ἀσέλγειαν οὖσαν, τίνος ἕνεκεν οὐ φεύγεις τὸ πονηρόν; Οὐ δύναμαι, φησίν. Ἀλλ' ἕτεροι οἱ

[14] Esai. v. 4.

[p] ἔδει] + λοιπὸν E. Post ἀμπελῶνι, φησὶ add. C. [q] ἐποίησεν A.E. ἐποίησα vulgo. [r] φησιν] λέγει C. [s] ὅσον Edd. ὅσος Codd. [t] τίνος] + χάριν E. [v] τέως] + σὺ C. [w] τις] + σοι C. [x] ὁ Ἕλλην τὴν γνῶσιν inverso ordine Edd. [y] γίνεσθαι omnes. Edebatur γενέσθαι.

τὰ μείζω κατορθώσαντες κατηγορήσουσί σου, καὶ ἐπιστομίσουσί
σε ἐκ περιουσίας πολλῆς. Σὺ μὲν γὰρ ἴσως καὶ μετὰ γυναικὸς
ὢν οὐ σωφρονεῖς, ἄλλος δὲ καὶ χωρὶς γυναικὸς ἀκέραιον διατηρεῖ
B τὴν ἁγνείαν. Τίνα οὖν [z]ἔχεις ἀπολογίαν, τὸ μέτρον οὐ φυ-
λάττων, ἑτέρου ὑπὲρ τὰ σκάμματα πηδῶντος; Ἀλλ' οὐκ εἰμὶ
τοιοῦτος, φησὶ, τοῦ σώματος τὴν φύσιν ἢ τὴν προαίρεσιν.
Ἐπειδὴ μὴ θέλεις, οὐκ ἐπειδὴ μὴ δύνασαι· καὶ γὰρ δείκνυμι
πάντας [a]πρὸς ἀρετὴν ἐπιτηδείως ἔχοντας. Ὃ γὰρ μὴ δύναταί
τις ποιῆσαι, οὐδὲ ἀνάγκης ἐπικειμένης [b]δυνήσεται ποιῆσαι· εἰ δὲ
ἀνάγκης ἐπικειμένης δύναται, ὁ μὴ ποιῶν παρὰ προαίρεσιν οὐ
ποιεῖ. Οἷόν τι λέγω· ἀναπτῆναι καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀρθῆναι
σῶμα ἔχοντα βαρὺ, πάντως καὶ ἀδύνατον. Τί οὖν; εἰ βασι-
λεὺς [c]ἐπέταξε τοῦτο [d]πρᾶξαι, καὶ θάνατον ἠπείλησε λέγων,
C ὅτι τοὺς μὴ πετομένους ἀνθρώπους ἀποτέμνεσθαι κελεύω καὶ
καίεσθαι, ἢ ἄλλο τι πάσχειν τοιοῦτον, αρα ἄν τις ὑπήκουσεν;
Οὐδαμῶς· οὐ δέχεται γὰρ ἡ φύσις. Ἂν δὲ ἐπὶ σωφροσύνης
τὸ αὐτὸ τοῦτο γένηται, καὶ θῇ διατάγματα, [e]τὸν ἀσελγαίνοντα
κολάζεσθαι, καίεσθαι, μαστίζεσθαι, μυρία πάσχειν δεινὰ, ἆρα
οὐκ ἂν ἐπείσθησαν πολλοὶ τῷ προστάγματι; Οὐχὶ, φησί·
καὶ γὰρ κεῖται καὶ νῦν νόμος ὁ κελεύων μὴ μοιχεύειν, καὶ οὐ
πάντες πείθονται. Οὐκ ἐπειδὴ ὁ φόβος ἠσθένησεν, ἀλλ' ἐπειδὴ
λήσεσθαι προσδοκῶσιν οἱ πολλοί· ὡς εἰ παρῆν αὐτοῖς ἀσελ-
D γαίνειν μέλλουσιν ὁ νομοθέτης καὶ ὁ δικάζων, ἴσχυσεν ἂν ὁ
φόβος ἐκβαλεῖν τὴν ἐπιθυμίαν. Ἐπεὶ κἂν ἐλάττονα ταύτης
ἑτέραν ἀνάγκην ἐπαγάγω, καὶ λαβὼν αὐτὸν [f]ἐκ τῆς ἐρωμένης
γυναικὸς ἀπαγάγω καὶ δήσας καθείρξω, δυνήσεται ἐνεγκεῖν, καὶ
μηδὲν παθεῖν ἀηδές.

Μὴ τοίνυν λέγωμεν, ὅτι ὁ δεῖνα φύσει καλὸς, καὶ ὁ δεῖνα
φύσει κακός. Εἰ γὰρ φύσει ἀγαθὸς, οὐδέποτε δυνήσεται γενέ-
σθαι κακός· καὶ εἰ φύσει κακὸς, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἀγαθός.
Νῦν δὲ ὁρῶμεν ὀξυρρόπους τὰς μεταβολὰς, καὶ ἀπὸ τούτων
εἰς θάτερα μεταβάλλοντας, καὶ ἀπ' ἐκείνων εἰς ταῦτα μετα-
E πίπτοντας. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐν ταῖς γραφαῖς ἔστιν ἰδεῖν μόνον,
οἷον ὅτι τελῶναι γεγόνασιν ἀπόστολοι, καὶ μαθηταὶ προδόται,
καὶ πόρναι γυναῖκες σώφρονες, καὶ λῃσταὶ εὐδοκίμησαν, καὶ
μάγοι προσεκύνησαν, καὶ ἀσεβεῖς εἰς εὐσέβειαν [g]μετέβαλον, ἐπί
τε τῆς καινῆς ἐπί τε τῆς παλαιᾶς· ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν

[z] ἕξεις C. [a] ἐπιτηδείως πρὸς ἀρετὴν inverso ord. Edd. [b] δυνήσεται C.E. δυνηθήσεται vulgo. [c] ἐπέταξε C.E. Edebatur ἐπιτάξειε. [d] πρᾶξαι omnes pro vulgato ποιῆσαι. [e] τὸν] ὥστε τὸν C. [f] ἐκ pro ἀπὸ mutavimus ex nostris omnibus. [g] μετεβάλοντο (non μετεβάλλοντο, ut ait Editor Ben. 2dae) C.E.

(253) πολλὰ τοιαῦτα συμβαίνοντα ἴδοι τις ἄν. Εἰ δὲ φυσικὰ ἦν,
οὐκ ἂν μετέπεσον. Καὶ γὰρ φύσει παθητοὶ ὄντες, οὐκ ἄν
ποτε ἀπὸ σπουδῆς γενοίμεθα ἀπαθεῖς. Τὸ γὰρ φύσει τι ὄν,
οὐκ ἂν ἐκπέσῃ τοῦ κατὰ φύσιν. Οὐδεὶς γοῦν ἀπὸ τοῦ καθεύδειν
[h]ἐπὶ τὸ μὴ καθεύδειν μετέπεσεν, οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ φθείρεσθαι 14
ἐπὶ τὸ μὴ φθείρεσθαι, οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ πεινῆν ἐπὶ τὸ μηδέποτε
τοῦτο πάσχειν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐγκλήματα ταῦτά ἐστιν, οὐδὲ
ὀνειδίζομεν ἑαυτοὺς ἐπὶ τούτοις· οὐδὲ μέλλων τίς τινι ἐγκαλεῖν
[i]εἶπεν, ὦ φθαρτὲ καὶ παθητέ· ἀλλ' ἢ μοιχείαν ἢ πορνείαν ἤ τι
τῶν τοιούτων ἀεὶ προφέρομεν τοῖς ὑπευθύνοις, καὶ δικασταῖς
προσάγομεν τοῖς ἐγκαλοῦσι καὶ κολάζουσι, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις
τιμῶσιν. Ὅταν οὖν καὶ ἐξ ὧν πρὸς ἀλλήλους [k]ποιοῦμεν, καὶ
ἐξ ὧν δικαζόμενοι [l]πάσχομεν, καὶ ἐξ ὧν νόμους ἐγράψαμεν, καὶ B
ἐξ ὧν ἑαυτῶν [m]καταγινώσκομεν, κἂν μηδεὶς ὁ κατηγορῶν ᾖ, [n]καὶ
ἐξ ὧν ῥᾳθυμοῦντες μὲν χείρους, φοβούμενοι δὲ βελτίους [o]γινό-
μεθα, καὶ ἐξ ὧν ἄλλους ὁρῶμεν κατορθοῦντας καὶ πρὸς ἄκρον
φιλοσοφίας [p]ἀφικομένους, [q]εὔδηλον ὅτι καὶ ἐφ' ἡμῖν κεῖται τὸ
κατορθοῦν· τί μάτην ψυχραῖς [r]ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν οἱ πολλοὶ
προφάσεσι καὶ ἀπολογίαις, μὴ μόνον συγγνώμην οὐ φερούσαις,
ἀλλὰ καὶ κόλασιν ἀφόρητον, δέον τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν
φοβερὰν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔχοντας ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ
μικρὰ πονέσαντας, τοὺς ἀκηράτους λαβεῖν στεφάνους; Οὐδὲν
γὰρ [s]ὑμῶν ταῦτα προστήσεται τὰ ῥήματα· ἀλλ' οἱ σύνδουλοι
καὶ τὰ ἐναντία κατωρθωκότες κατακρινοῦσι τοὺς διαμαρτάνοντας C
πάντας, τὸν ὠμὸν ὁ ἐλεήμων, τὸν πονηρὸν ὁ χρηστὸς, τὸν
θρασὺν ὁ ἐπιεικὴς, τὸν βάσκανον ὁ φιλόφρων, τὸν κενόδοξον ὁ
φιλόσοφος, τὸν ῥᾴθυμον ὁ σπουδαῖος, τὸν ἀκόλαστον ὁ σώ-
φρων. Οὕτως οἴσει τὴν κρίσιν ἡμῖν ὁ θεὸς, ἑκάτερά τε στήσει
τὰ τάγματα, τοὺς μὲν ἐπαινῶν, τοὺς δὲ κολάζων. Ἀλλὰ μὴ
γένοιτό τινα τῶν παρόντων γενέσθαι τῶν κολαζομένων καὶ
[t]ἀτιμουμένων, ἀλλὰ τῶν στεφανουμένων καὶ τῶν [v]τῆς βασιλείας
ἐπιτυγχανόντων· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ
φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ D
πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[h] Verba ἐπὶ τὸ μὴ καθεύδειν, quae deerant in Edd. ante Ben. habent C.E. Montef. ex Regio edidit εἰς τὸ μὴ κ. [i] εἴπῃ E. [k] ποιῶμεν A.C.E. [l] πάσχωμεν A.C.E. Veron. [m] καταγινώσκωμεν E. Veron. [n] καὶ ἐξ ὧν] καὶ ὁ ἐξαίρων A. Veron. [o] γινώμεθα C.E. γενώμεθα A. [p] ἀφικνουμένους E. [q] εὔδηλον]+ἢ C. Statim καὶ om. idem. [r] Sic Codd. ἀπατῶμεν ἑαυτοὺς inverso ordine Edd. [s] ὑμῶν omnes. Edebatur ἡμῶν.

[t] ἀτιμουμένων A.C. ἠτιμωμένων (superscr. ἀ, ου) (sic) E. ἠτιμωμένων Edd. Mox τῶν στεφανουμένων om. E. [v] τῆς]+θείας Edd. reclamantibus libris.

ΛΟΓΟΣ Γ.

[1]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

E ὍΠΕΡ ἀεὶ ἔλεγον, ὅτι ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν δεῖ τὰς ἐπι-
πλήξεις ποιεῖσθαι, τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐνταῦθα ποιεῖ. Μέλ-
λων γὰρ εἰς πρᾶγμα ἐμβαίνειν πολλῶν κινδύνων γέμον, καὶ τὴν
ἐκκλησίαν ἐκ βάθρων ἱκανὸν ὂν ἀνασπάσαι, προσηνέστερον τῷ
λόγῳ κέχρηται. Φησὶ γὰρ παρακαλεῖν αὐτοὺς, παρακαλεῖν δὲ
διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὡς [a]οὐδὲ αὐτὸς ἀρκῶν μόνος ταύτην θέσθαι
τὴν ἱκετηρίαν, καὶ πεῖσαι. Τί δέ ἐστι, παρακαλῶ διὰ τοῦ
Χριστοῦ; Τὸν Χριστὸν λαμβάνω σύμμαχον, καὶ βοηθὸν
αὐτοῦ τὸ [b]ὄνομα τὸ ἠδικημένον καὶ ὑβρισμένον· σφόδρα ἐντρε-
πτικῶς, ὥστε μὴ ἀπαναισχυντῆσαι αὐτούς· ἰταμοὺς γὰρ ἡ
ἁμαρτία ποιεῖ. Διὰ τοῦτο ἂν μὲν εὐθέως σφοδρῶς ἐπιπλήξῃς,
ἀπηνῆ καὶ ἀναίσχυντον εἰργάσω· ἂν δὲ ἐντρέψῃς, κατέκαμψας
τὸν αὐχένα, κατέσπασας τὴν παρρησίαν, κάτω νεύειν ἐποίησας.
Ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος κατασκευάζων, παρακαλεῖ τέως διὰ τοῦ
ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τί ποτέ ἐστιν ὃ [c]παρακαλεῖ;
"Ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα."
[d]Τοῦ σχίσματος ἡ ἔμφασις ἱκανὸν καὶ αὐτὸ εἰς κατηγορίας
B ὄνομα. Οὐ γὰρ πολλὰ γέγονεν ὁλόκληρα μέρη, ἀλλὰ καὶ
τὸ ἓν ἀπώλετο. Εἰ μὲν γὰρ ἐκκλησίαι ἦσαν ὁλόκληροι, ἦν
πολλὰ τὰ συστήματα· εἰ δὲ σχίσματα, καὶ τὸ ἓν διεφθάρη.
Τὸ γὰρ ὁλόκληρον, ὅταν εἰς πολλὰ διαιρεθῇ, οὐ μόνον πολλὰ (254)
οὐ γίνεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἓν ἀπόλλυται. Τοιαύτη τῶν σχι-
σμάτων ἡ φύσις. Εἶτα, ἐπειδὴ σφόδρα καθήψατο τῇ προσ-
ηγορίᾳ τοῦ σχίσματος, πάλιν λεαίνει καὶ πραΰνει λέγων·
"ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ."
Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, "ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε," μὴ νομίσητε, φησὶν,
ὅτι μέχρι ῥημάτων εἶπον εἶναι τὴν ὁμόνοιαν· τὴν γὰρ ἀπὸ
C διανοίας συμφωνίαν ἐπιζητῶ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔστι καὶ λέγειν ἀπὸ
διανοίας τὸ αὐτὸ, οὐ μὴν ἐν πᾶσι τοῖς πράγμασι, διὰ τοῦτο
καὶ τοῦτο προσέθηκε, τὸ, "ἦτε δὲ κατηρτισμένοι." Ὁ γὰρ

[1] Cap. I. v. 10.

Hom. III. [a] οὐδὲ] οὐκ C. [b] ὄνομα]+φησὶ C. [c] παρακαλεῖς C. Aretin. [d] Vid. Annot.

ἡνωμένος ἔν τινι, ἔν τινι δὲ [e]διχονοῶν, οὐκέτι κατήρτισται, οὐδὲ
[f]ἀπήρτισται εἰς ὁμοφροσύνην. Ἔστι δὲ καὶ τοῖς νοήμασι συμ-
φωνοῦντα, μηδέπω καὶ τῇ γνώμῃ συμφωνεῖν· [g]οἷον, ὅταν τὴν
αὐτὴν πίστιν ἔχοντες, μὴ ὦμεν συνημμένοι κατὰ τὴν ἀγάπην.
Οὕτω γὰρ κατὰ μὲν τὰ νοήματα ἡνώμεθα· τὰ γὰρ αὐτὰ
νοοῦμεν· κατὰ δὲ τὴν γνώμην οὐκέτι· ὅπερ οὖν καὶ τότε ἐγέ-
νετο, τοῦ μὲν τὸν δεῖνα, τοῦ δὲ τὸν δεῖνα αἱρουμένου. Διὰ
τοῦτό φησιν, ὅτι καὶ τῷ νοῒ καὶ τῇ γνώμῃ δεῖ συμφωνεῖν. D
Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ διεστάναι κατὰ τὴν πίστιν τὰ σχίσματα
ἐγίνετο, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ τὴν γνώμην διῃρῆσθαι κατὰ ἀνθρωπίνην
φιλονεικίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐγκαλούμενος, ἕως ἂν μὴ ἔχῃ τοὺς
μάρτυρας, ἀπαναισχυντεῖ, ὅρα πῶς μὴ συγχωρῶν εἰς ἄρνησιν
ἐξελθεῖν, μάρτυρας παρήγαγεν. [2]"Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ
ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης." Καὶ [h]οὔτε εὐθέως
τοῦτο εἶπεν, ἀλλὰ πρότερον τὸ ἔγκλημα τέθεικεν, ὅπερ πεπι-
στευκότος ἦν τοῖς δηλώσασιν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδ' ἂν
ἐνεκάλεσεν· οὐ γὰρ ἂν ἁπλῶς [i]Παῦλος ἐπίστευσεν. Οὔτε οὖν
εὐθέως εἶπεν ὅτι ἐδηλώθη, ἵνα μὴ δόξῃ ὡς ἐξ ἐκείνων ἐγκαλεῖν, E
οὔτε ἀπεσιώπησεν, ἵνα μὴ δόξῃ [k]ὡς ἐξ ἑαυτοῦ μόνου λέγειν.
Καὶ πάλιν ἀδελφοὺς αὐτοὺς ὀνομάζει. Κἂν γὰρ ᾖ δῆλον τὸ
ἁμάρτημα, οὐδὲν κωλύει ἀδελφοὺς καλεῖν ἔτι. Σκόπει δὲ τὴν
σύνεσιν, πῶς [l]οὐ κεχωρισμένον ἔθηκε τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ὁλό-
κληρον οἰκίαν, ὥστε μὴ ἐκπολεμῶσαι αὐτοὺς πρὸς τὸν εἰρηκότα·
οὕτω γὰρ καὶ περιέστειλεν ἐκεῖνον, καὶ τὴν κατηγορίαν ἀδεῶς
ἐξεκάλυψεν. Οὐ γὰρ τὸ [m]ἐκείνων εἶδε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ
τούτων συμφέρον. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἐδηλώθη μοι παρά 16
τινων, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν δήλην ἐποίησεν, ὥστε μὴ νομίζε-
σθαι πλάττειν. [n]Τί ἐδηλώθη; "Ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν."
Ὅτε μὲν οὖν αὐτοῖς ἐπιτιμᾷ, λέγει, "ἵνα μὴ ἐν ὑμῖν σχίσματα
ᾖ·" ὅτε δὲ τὰ ἑτέρων ἀπαγγέλλει, πραότερον ἀπαγγέλλει
λέγων, "Ἐδηλώθη γάρ μοι, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν," ὥστε μὴ
συγκροῦσαι τοὺς εἰρηκότας.

Εἶτα λέγει καὶ τῆς ἔριδος τὸ εἶδος. [3]"Ὅτι ἕκαστος ὑμῶν
λέγει, ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ."
Ἔριδας γὰρ οὐ φημὶ, φησὶ, [o]τὰς περὶ ἰδιωτικῶν πραγμάτων,
ἀλλὰ τὰς χαλεπωτέρας. "Ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει." Οὐ B

[2] v. 11. [3] v. 12.

[e] διχονοῶν] Sic C.E. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. *dissentit* Aretin. Olim legebatur *διαχέων*. [f] ἀπήρτισται] *συνήρτηται* C. [g] οἷον] + *τί λέγω* A. in marg. a man. 2da. [h] *οὐδὲ* C.E. [i] *ὁ Παῦλος* Edd. [k] *ὡς* accessit ex nostris omnibus. Statim *μόνου* pro vulgato *μόνον* iidem et Sav. marg.
[l] οὐ κεχωρ.] *οὐχ ὡρισμένον* Catena. [m] *ἐκείνου* ex corr. C. *illius* Aret.
[n] τί] + *οὖν* E. [o] *τὰς* om. C.

γὰρ μέρος, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐπενέμετο τῆς ἐκκλησίας ἡ φθορά.
Καίτοιγε οὐδὲ περὶ ἑαυτοῦ, οὐδὲ περὶ Πέτρου, οὐδὲ περὶ
᾿Απολλὼ ἔλεγον· ἀλλὰ δείκνυσιν, ὅτι εἰ τούτοις ἐπερείδεσθαι
οὐ χρὴ, πολλῷ μᾶλλον ἑτέροις. Ὅτι γὰρ [p]οὔτε περὶ αὐτῶν
ἔλεγον, προϊὼν φησι· [4]"Ταῦτα δὲ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν
καὶ ᾿Απολλὼ, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται
φρονεῖν." Εἰ γὰρ Παύλου καὶ ᾿Απολλὼ καὶ Κηφᾶ οὐκ ἐχρῆν
ἐπιφημίζειν ἑαυτοῖς τὰ ὀνόματα, πολλῷ μᾶλλον ἑτέρων. Εἰ
τὸν διδάσκαλον, καὶ πρῶτον τῶν ἀποστόλων, καὶ τοσοῦτον
C κατηχήσαντα δῆμον, οὐκ ἐχρῆν ἐπιγράφεσθαι, πολλῷ μᾶλλον
τοὺς οὐδὲν ὄντας. Μεθ᾿ ὑπερβολῆς τοίνυν [q]ἀπαγαγεῖν αὐτοὺς
τοῦ νοσήματος σπεύδων, ταῦτα τίθησι τὰ ὀνόματα. Ἄλλως
δὲ καὶ ἀνεπαχθέστερον ποιεῖ τὸν λόγον, οὐκ ὀνομαστὶ μεμνη-
μένος τῶν διατεμνόντων τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ᾿ ὥσπερ τισὶ προσ-
ώποις ταῖς τῶν ἀποστόλων προσηγορίαις κρύπτων αὐτούς.
"᾿Εγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ ᾿Απολλὼ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ."
Οὐ προτιμῶν ἑαυτὸν τοῦ Πέτρου τέθεικεν ἔσχατον ἐκεῖνον,
D ἀλλὰ καὶ σφόδρα τὸν Πέτρον ἑαυτοῦ προτιθείς. Κατὰ γὰρ
αὔξησιν προήγαγε τὸν λόγον, ἵνα μὴ νομισθῇ φθόνῳ τοῦτο
ποιεῖν, καὶ ἀφαιρεῖσθαι [r]ἐκείνους τὴν τιμὴν διὰ βασκανίαν. (255)
Διὰ τοῦτο καὶ ἑαυτὸν τέθεικε, [s]καὶ πρῶτον. Ὁ γὰρ πρῶτον
ἑαυτὸν ἀποδοκιμάζων, οὐκ ἀπὸ τοῦ τιμῆς ἐρᾶν τοῦτο ποιεῖ,
ἀλλ᾿ ἀπὸ τοῦ σφόδρα καταφρονεῖν τῆς τοιαύτης δόξης. Τὴν
τοίνυν ἅπασαν προσβολὴν αὐτὸς δέχεται, καὶ τότε τίθησι τὸν
᾿Απολλὼ, [t]καὶ τότε τὸν Κηφᾶν. Οὐ τοίνυν ἐπαίρων ἑαυτὸν
τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ᾿ ἐν οἷς οὐκ ἐχρῆν [v]γίνεσθαι, διὰ τοῦ
οἰκείου προσώπου πρῶτον ποιεῖται τὴν διόρθωσιν. ᾿Αλλ᾿ ὅτι
[w]μὲν οἱ τῷ δεῖνι καὶ τῷ δεῖνι προσνέμοντες ἑαυτοὺς ἡμάρτανον,
E δῆλον· καὶ καλῶς ἐνεκάλεσεν εἰπὼν, ὅτι οὐ καλῶς ποιεῖτε
λέγοντες, "᾿Εγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ ᾿Απολλὼ, ἐγὼ δὲ
Κηφᾶ·" τίνος δὲ ἕνεκεν προσέθηκεν, "ἐγὼ δὲ Χριστοῦ;" Εἰ
γὰρ οἱ ἀνθρώποις προσνέμοντες ἑαυτοὺς ἡμάρτανον, οὐ δήπου
καὶ οἱ τῷ Χριστῷ ἑαυτοὺς ἀνατιθέντες. ᾿Αλλ᾿ οὐ τοῦτο ἐνε-
κάλει, ὅτι τὸν Χριστὸν ἑαυτοῖς [x]ἐπεφήμιζον, ἀλλ᾿ ὅτι μὴ
πάντες [y]μόνον. Οἶμαι δὲ αὐτὸν καὶ οἴκοθεν αὐτὸ προστεθει-
κέναι βουλόμενον βαρύτερον [z]τὸ ἔγκλημα ποιῆσαι, καὶ δεῖξαι

[4] 1 Cor. iv. 6.

[p] *οὔτε*] *οὐ* Cat. et ex corr. A. [q] *ἀπαγαγεῖν* C.E. Aret. ut conjecerat Dunaeus. Edebatur *ἀπαγαγὼν*, virgula post *νοσήματος* posita. [r] *ἐκείνου* ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [s] *καὶ* additum ex libris omnibus. [t] *καὶ τότε*] *ἔπειτα* C. *καὶ* superscriptum in E. [v] *γενέσθαι* E. [w] *μὲν* omnes pro vulgato *δέ*. [x] *ἐφήμιζον* C. [y] *μόνον*] *τοῦτο μόνον* E. [z] *τὸ ἔγκλημα* ante *βαρύτερον* transp. E. post *ποιῆσαι* A. Cat.

οὕτω καὶ τὸν Χριστὸν εἰς μέρος δοθέντα ἕν, εἰ καὶ μὴ οὕτως 17
[a]ἐποίουν τοῦτο ἐκεῖνοι. Ὅτι γὰρ τοῦτο ᾐνίξατο, διὰ τῶν ἑξῆς
ἐδήλωσεν εἰπών· [5]"Μεμέρισται ὁ Χριστός;" Ὃ δὲ λέγει,
τοιοῦτόν ἐστι· κατετέμετε τὸν Χριστὸν, [b]καὶ διείλετε αὐτοῦ
τὸ σῶμα. Ὁρᾷς θυμὸν, ὁρᾷς ἐπίπληξιν, ὁρᾷς λόγον γέμοντα
ἀγανακτήσεως; Ὅταν γὰρ μὴ κατασκευάζῃ, ἀλλ' ἐρωτᾷ μόνον,
ὡς ὡμολογημένου τοῦ ἀτόπου τοῦτο ποιεῖ. Τινὲς δὲ καὶ ἕτε-
ρον αὐτόν φασιν αἰνίττεσθαι διὰ τοῦ λέγειν, "Μεμέρισται ὁ
Χριστός·" οἷον, διενείματο πρὸς ἀνθρώπους καὶ ἐμερίσατο τὴν
ἐκκλησίαν, καὶ μοῖραν τὴν μὲν αὐτὸς ἔλαβε, τὴν δὲ ἐκείνοις B
ἔδωκεν. Εἶτα ἐργάζεται λοιπὸν τὴν ἀναίρεσιν τοῦ [c]ἀτόπου,
λέγων· "Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα
Παύλου ἐβαπτίσθητε;" Ὅρα [d]φιλόχριστον γνώμην, πῶς ἐπὶ
τοῦ οἰκείου λοιπὸν ὀνόματος προσάγει τὸ πᾶν, ἐκ περιουσίας
δεικνὺς, ὅτι οὐ προσήκει οὐδενὶ αὕτη ἡ τιμή. Καὶ ἵνα μὴ δόξῃ
φθόνῳ κινούμενος ταῦτα λέγειν, διὰ τοῦτο συνεχῶς ἑαυτὸν
περιστρέφει. Καὶ σκόπει τὴν σύνεσιν. Οὐ γὰρ εἶπε, μὴ
Παῦλος τὸν κόσμον ἐποίησε; μὴ Παῦλος ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ μὴ
ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν; ἀλλ' ἃ ἦν τῶν πιστῶν ἐξαίρετα
μόνον καὶ πολλῆς κηδεμονίας, ταῦτα τίθησι, τὸν σταυρὸν καὶ τὸ
βάπτισμα, καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀγαθά. Δείκνυσι μὲν γὰρ τοῦ C
θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἡ τοῦ κόσμου δημιουργία, μάλιστα
δὲ ἡ διὰ τοῦ σταυροῦ συγκατάβασις. Καὶ οὐκ εἶπε, μὴ
Παῦλος ἀπέθανεν ὑπὲρ ὑμῶν; ἀλλὰ, "μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη;"
καὶ τὸ εἶδος τοῦ θανάτου τιθείς· "ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου
ἐβαπτίσθητε;" Καὶ οὐκ εἶπε, μὴ Παῦλος ἐβάπτισεν ὑμᾶς; ἐβά-
πτισε γὰρ πολλούς· ἀλλ' οὐ τὸ ζητούμενον τοῦτο ἦν, ὑπὸ τίνος
ἐβαπτίσθησαν, ἀλλ' εἰς τὸ τίνος ὄνομα ἐβαπτίσθησαν. Ἐπειδὴ
γὰρ καὶ τοῦτο αἴτιον ἐγένετο σχισμάτων, τὸ ἀπὸ τῶν [e]βα-
πτισάντων καλεῖσθαι, καὶ τοῦτο διορθοῦται λέγων, "Μὴ εἰς D
τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε;" [f]Καὶ μὴ γὰρ εἴπῃς, φησὶ,
τίς ἐβάπτισεν, ἀλλ', εἰς τὸ [g]τίνος ὄνομα. Οὐ γὰρ ὁ βαπτίσας,
ἀλλ' ὁ καλούμενος εἰς τὸ βάπτισμα ζητεῖται· οὗτος γὰρ
ἀφίησι τὰ ἁμαρτήματα. Καὶ ἄχρι τούτου στήσας τὸν λόγον,
οὐκέτι τοῖς ἑξῆς ἐπεξέρχεται. Οὐ γὰρ λέγει, μὴ Παῦλος ὑμῖν
ἐπηγγείλατο τὰ μέλλοντα ἀγαθά; μὴ Παῦλος ὑμῖν ὑπέσχετο

[5] v. 13.

[a] ἐποίουν τοῦτο] αὐτὸ ἐποίουν τότε E. [b] καὶ om. E. [c] ἀτόπου] Παύλου C. Aretin. [d] φιλόχριστον γνώμην] Sic Edd. φιλοχρίστου γνώμης Codices praeter E. qui habet φιλοχρίστου γνώμης τρόπον. Vertit Aretinus: *intuere utilem* (φιλόχρηστον) *sententiam.* [e] βαπτισμάτων A. [f] καὶ μὴ γὰρ] καὶ μή μοι C. μὴ γάρ μοι E. [g] τίνος om. E.

βασιλείαν οὐρανῶν; Τί δήποτε οὖν οὐχὶ καὶ ταῦτα προστί-
θησιν; Ὅτι οὐκ ἔστιν ἴσον βασιλείαν ἐπαγγείλασθαι, καὶ
σταυρωθῆναι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὔτε κίνδυνον εἶχεν, οὔτε αἰ-
E σχύνην ἔφερε· τοῦτο δὲ ἅπαντα ταῦτα· ἄλλως δὲ καὶ ἐκεῖνα
ἀπὸ τούτων κατασκευάζει. Εἰπὼν γάρ, [6]"Ὅς γε τοῦ ἰδίου
υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο," ἐπήγαγε, "πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ
πάντα ἡμῖν χαρίσεται;" καὶ πάλιν, "Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες
κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ
μᾶλλον καταλλαγέντες [h]σωθησόμεθα." Τούτου ἕνεκεν οὐκ
ἐπήγαγεν ἐκεῖνα· καὶ ὅτι τὰ μὲν οὐδέπω εἶχον, τῶν δὲ ἤδη
πεῖραν εἰλήφεσαν, καὶ τὰ μὲν ἦν ἐν ἐπαγγελίαις, τὰ δὲ ἤδη
γεγένητο.

[7]"Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ
Κρίσπον καὶ Γάϊον." Τί μέγα φρονεῖτε ἐπὶ τῷ βαπτίσαι,
18 ὅπου γε ἐγὼ καὶ εὐχαριστῶ, ὅτι οὐκ ἐποίησα τοῦτο; Ταῦτα
δὲ λέγων, καθαιρεῖ τὸ ἐπὶ τούτῳ φύσημα οἰκονομικῶς, οὐχὶ (256)
τὴν δύναμιν τοῦ βαπτίσματος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὴν ἀπό-
νοιαν τῶν μέγα ἐπὶ τῷ βαπτίσαι φρονούντων, πρῶτον μὲν
τῷ δεικνύναι, ὅτι οὐκ αὐτῶν ἐστι τὸ [i]δῶρον, δεύτερον δὲ τῷ
εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ διὰ τοῦτο. Μέγα μὲν γὰρ τὸ βάπτισμα,
ἀλλὰ μέγα αὐτὸ οὐχ ὁ βαπτίζων ποιεῖ, ἀλλ' ὁ καλούμενος
εἰς τὸ βάπτισμα· ἐπεὶ τὸ βαπτίσαι οὐδέν ἐστιν ὅσον εἰς
ἀνθρώπινον πόνον, ἀλλὰ πολλῷ ἔλαττον τοῦ εὐαγγελίσασθαι.
Μέγα μὲν γάρ ἐστι, πάλιν φημὶ, τὸ βάπτισμα, καὶ ἄνευ
B βαπτίσματος [k]ἀμήχανον βασιλείας ἐπιτυχεῖν· ἀλλὰ δύναται
αὐτὸ καὶ ἀνὴρ οὐ σφόδρα γενναῖος ποιῆσαι, τὸ δὲ εὐαγγελί-
σασθαι πολλοῦ δεῖται πόνου. Λέγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, δι'
ἣν εὐχαριστεῖ, ὅτι οὐδένα ἐβάπτισε. Τίς οὖν ἐστιν αὕτη;
[8]"Ἵνα μή τις εἴπῃ, [l]φησὶν, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα [m]ἐβαπτί-
σθητε." Περὶ [n]γὰρ ἐκείνων τοῦτο ἔλεγον; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ
δέδοικα, φησὶ, μὴ καὶ εἰς τοῦτο προβῇ τὸ νόσημα. Εἰ γὰρ
εὐτελῶν ἀνθρώπων καὶ οὐδενὸς ἀξίων λόγου βαπτιζόντων,
αἵρεσις γέγονεν, εἰ ἐγὼ ὁ καταγγείλας τὸ βάπτισμα πολλοὺς
C ἐβάπτισα, εἰκὸς ἦν συστάντας μὴ μόνον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
καλεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ βάπτισμα ἐμοὶ ἐπιφημίζειν. Εἰ γὰρ
ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων τοσοῦτον ἐγένετο κακὸν, ἴσως ἂν καὶ [o]ἐπὶ
πολλῷ χαλεπώτερον ἀπὸ τῶν μειζόνων προὔβη. Ἐντρέψας

[6] Rom. viii. 32. v. 10. [7] v. 14. [8] v. 15.

[h] σωθησόμεθα omnes. σωθησώμεθα Edd. [i] δῶρον] + ἀλλὰ τοῦ σταυρωθέντος E. [k] ἀμήχανον in marg. οὐκ ἔστι in textu E. [l] φησὶν accessit e nostris omnibus et Aret. [m] ἐβαπτίσθητε] + τί δαί; C. [n] γὰρ] οὖν E. Statim ἔλεγον C.E. et Regius Montefalconii, qui recepit pro antiqua lectione ἔλεγεν. [o] ἐπὶ] ἔτι E.

τοίνυν τοὺς διεφθαρμένους ταύτῃ, καὶ προσειπὼν, [9]"Ἐβάπτισα
δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον," πάλιν αὐτῶν ὑποσύρει τὸν τῦφον
λέγων, "Λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα." Ἐντεῦ-
θεν [p] γὰρ δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ περισπούδαστον ἦν αὐτῷ τῆς ἀπὸ
τούτου τιμῆς ἀπολαύειν παρὰ τῶν πολλῶν, οὐδὲ δόξης ἕνεκεν
ἐπὶ τοῦτο ἤρχετο. Οὐ τούτοις δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἑξῆς
σφόδρα αὐτῶν καταστέλλει τὴν φλεγμονὴν, λέγων· [10]"Οὐ D
γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλὰ εὐαγγελίζεσθαι."
Τὸ γὰρ ἐπιπονώτερον καὶ πολλοῦ δεόμενον μόχθου καὶ ψυχῆς
σιδηρᾶς, καὶ ὃ πάντα συνεῖχε, τοῦτο ἦν. Διὸ καὶ Παῦλος
αὐτὸ ἐνεχειρίζετο. Καὶ τίνος ἕνεκεν μὴ ἀποσταλεὶς βαπτίζειν,
[q] ἐβάπτιζεν; Οὐ μαχόμενος τῷ ἀποστείλαντι, ἀλλ' ἐκ περιου-
σίας τοῦτο ποιῶν. Οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι ἐκωλύθην, ἀλλ' ὅτι οὐκ
ἀπεστάλην ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἀναγκαιοτάτῳ. Τὸ μὲν
γὰρ εὐαγγελίζεσθαι ἑνός που καὶ δευτέρου, τὸ δὲ βαπτίζειν
παντὸς ἂν εἴη τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἔχοντος. Ἄνθρωπον μὲν E
γὰρ κατηχούμενον [r] λαβόντα καὶ πεπεισμένον βαπτίσαι, παντὸς
οὑτινοσοῦν ἐστιν· ἡ γὰρ προαίρεσις τοῦ προσιόντος λοιπὸν
ἐργάζεται τὸ πᾶν, καὶ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις· ὅταν δὲ ἀπίστους
δέῃ κατηχῆσαι, πολλοῦ δεῖ πόνου, πολλῆς τῆς σοφίας· τότε δὲ
καὶ τὸ κινδυνεύειν προσῆν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ πᾶν γέγονε,
καὶ πέπεισται ὁ μυσταγωγεῖσθαι μέλλων, καὶ οὐδὲν μέγα
πεισθέντα βαπτίσαι· ἐνταῦθα δὲ πολὺς ὁ πόνος, ὥστε μετα-
πεῖσαι προαίρεσιν, καὶ μεταθεῖναι γνώμην, καὶ ἀναμοχλεῦσαι
πλάνην, καὶ καταφυτεῦσαι τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' οὐ λέγει 19
ταῦτα οὕτως, οὐδὲ κατασκευάζει καί φησιν, ὅτι οὐδένα πόνον
ἔχει τὸ βαπτίσαι, ἀλλὰ τὸ εὐαγγελίσασθαι· οἶδε γὰρ [s] ἀεὶ
μετριάζειν· ἀλλ' ἐν τῇ συγκρίσει τῆς ἔξωθεν σοφίας [t] σφόδρα
ἀποτείνεται, ἔνθα καταφορικωτέρῳ ἠδύνατο χρήσασθαι λόγῳ.
Οὐ τοίνυν ἐναντιούμενος τῷ πέμποντι ἐβάπτιζεν· ἀλλ' ὥσπερ
ἐπὶ τῶν χηρῶν, εἰπόντων τῶν ἀποστόλων, [11]"Οὐκ ἔστιν
ἀρεστὸν [v] καταλιπόντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν
τραπέζαις," διηκονήσατο, οὐκ ἐναντιούμενος ἐκείνοις, ἀλλ' ἐκ
περιουσίας ποιῶν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα. [w] Ἐπεὶ καὶ νῦν τοῖς
μὲν ἀφελεστέροις τῶν πρεσβυτέρων τοῦτο ἐγχειρίζομεν, τὸν δὲ B
διδασκαλικὸν λόγον τοῖς σοφωτέροις· ἐκεῖ γάρ ἐστιν ὁ πόνος
καὶ ὁ ἱδρώς. Διὸ καὶ αὐτός φησιν· [12]"Οἱ καλῶς προεστῶτες
πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες

[9] v. 16. [10] v. 17. [11] Act. vi. 2. [12] 1 Tim. v. 17.

[p] γὰρ] λοιπὸν C. γὰρ om. E. [q] ἐβάπτιζες E. [r] λαβόντας vulgo. ἴσ. λαβόντα Sav. marg. λαβόντα habet Codex ejus, nobis A. etiam E. [s] ἀεὶ om. C. [t] σφόδρα] καὶ σφόδρα C. [v] καταλείποντας A.E. [w] ἐπειδὴ E.

ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ." Ὥσπερ γὰρ τὸ μὲν διδάξαι τοὺς παλαίοντας, [x]ἀνδρός ἐστι γενναίου καὶ παιδοτρίβου σοφοῦ, τὸ δὲ ἐπιθεῖναι τὸν στέφανον τῷ νικήσαντι καὶ τοῦ μὴ δυναμένου [y]παλαίειν ἐστὶ, καίτοιγε ὁ στέφανος λαμπρότερον ποιεῖ τὸν νικήσαντα· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος· ἀδύνατον μὲν (257)
[z]γὰρ χωρὶς αὐτοῦ σωθῆναι, οὐδὲν δὲ μέγα ὁ βαπτίζων ποιεῖ, προαίρεσιν παρεσκευασμένην λαβών. "Οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου,
C ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ." Καθελὼν τὸ φύσημα τῶν διὰ τὸ βαπτίζειν [a]μέγα φρονούντων, μεθίσταται λοιπὸν πρὸς τοὺς ἐπὶ σοφίᾳ τῇ ἔξωθεν κομπάζοντας, καὶ κατ' αὐτῶν ὁπλίζεται σφοδρότερον. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ἐπὶ τῷ βαπτίζειν πεφυσιωμένους ἔλεγεν, "Εὐχαριστῶ, ὅτι οὐδένα ἐβάπτισα," καὶ, "ὅτι οὐκ ἀπέστειλέ με ὁ Χριστὸς βαπτίζειν·" καὶ οὔτε σφοδρῶς οὔτε κατασκευαστικῶς κέχρηται τῷ λόγῳ, ἀλλ' αἰνιξάμενος δι' ὀλίγων ἅπερ ἐβούλετο, παρέδραμεν· ἐνταῦθα δὲ ἐκ προοιμίων χαλεπὴν δίδωσι τὴν πληγὴν λέγων,
D "ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ." Τί τοίνυν μέγα φρονεῖς, [b]ἐφ' ᾧ ἐγκαλύπτεσθαι ἔδει; Εἰ γὰρ πολεμεῖ τῷ σταυρῷ καὶ μάχεται τοῖς εὐαγγελίοις ἡ σοφία αὕτη, οὐκ αὐχεῖν ἐπ' αὐτῇ, ἀλλὰ [c]καὶ καταδύεσθαι δεῖ. Τοῦτο γὰρ αἴτιον τοῦ μὴ γενέσθαι τοὺς ἀποστόλους σοφοὺς, οὐκ [d]ἀσθένεια τοῦ χαρίσματος, ἀλλ' ἵνα μὴ βλαβῇ τὸ κήρυγμα. Οὐκ ἄρα ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ συνιστῶντες τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ λυμαινόμενοι· οἱ δὲ ἰδιῶται οἱ βεβαιοῦντες. Τοῦτο [e]οἶδε κολάσαι [f]τῦφον, τοῦτο καταστεῖλαι φλεγμονὴν, τοῦτο πεῖσαι μετριά-
E ζειν. Καὶ εἰ οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, τίνος ἕνεκεν τὸν Ἀπολλὼ λόγιον ὄντα ἔπεμψαν, [g]φησίν; Οὐ τῇ τῶν λόγων δυνάμει θαρροῦντες, ἀλλ' [h]ὅτι δυνατὸς ἦν ἐν ταῖς γραφαῖς, καὶ ἤλεγχε τοὺς Ἰουδαίους. Ἄλλως δὲ τὸ ζητούμενον ἦν, τὸ τοὺς [i]πρωτοστάτας καὶ ἀρξαμένους σπείρειν τὸν λόγον μὴ εἶναι λογίους. Οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ πολλῆς δεόμενοι δυνάμεως, ὥστε ἀπώσασθαι τὴν πλάνην ἐκ προοιμίων, καὶ τότε πολλῆς ἔδει τῆς ἰσχύος εἰς αὐτὴν τὴν εἴσοδον. Ὁ τοίνυν μὴ δεηθεὶς εὐπαιδεύτων ἐκ προοιμίων, εἰ μετὰ ταῦτα λογίους ἐδέξατο, οὐχ ὡς δεόμενος τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ' ὡς οὐ διακρινόμενος. Ὥσπερ γὰρ οὐκ

[x] Verba ἀνδρός ἐστι, quae desunt in Editis, tuentur libri omnes et Aretin. [y] παλαίειν] τὸ παλαίειν E. [z] γὰρ, quod aberat, habent C.E. [a] μέγα φρ.] μεγαλοφρονούντων E. [b] ἐφ' ᾧ] ἐφ' οἷς E. Statim ἐγκαλύπτεσθαι C.E. Cat. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. Olim legebatur καλύπτεσθαι. Rectum vidit Dunaeus. [c] καὶ expunctum in E. deest in Cat. [d] ἀσθενείᾳ A. [e] οἶδε κολάσαι pro vulgato διέκλασε obtulerunt C.E. Iidem καταστεῖλαι et πεῖσαι loco κατέστειλε et ἔπεισε habent. [f] τῦφον] τῦφος E. τὸν τῦφον A. [g] φησὶν deest in Edd. [h] ὅτι] + καὶ E. [i] προστάτας C. Cat.

ἐδεῖτο [k]σοφῶν εἰς τὸ κατορθῶσαι ἅπερ ἐβούλετο, οὕτως οὐδὲ
μετὰ ταῦτα εὑρεθέντας [l]διὰ τοῦτο ἐξέβαλε.

[m]Σὺ δὲ ἐκεῖνό μοι δεῖξον, εἰ Πέτρος λόγιος ἦν καὶ Παῦλος.
Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις· ἰδιῶται γὰρ ἦσαν, καὶ ἀγράμματοι.
Ὥσπερ οὖν ὁ Χριστὸς, ὅτε τοὺς μαθητὰς ἔπεμπεν εἰς τὴν
οἰκουμένην, δείξας αὐτοῦ τὴν δύναμιν αὐτοῖς ἐν Παλαιστίνῃ
πρῶτον, καὶ εἰπὼν, [13]"Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς χωρὶς [n]βαλλαν-
τίου καὶ πήρας καὶ [o]ὑποδήματος, μή τινος ὑστερήσατε;" τότε
ἐπέτρεψε λοιπὸν καὶ πήραν καὶ βαλλάντιον ἔχειν· οὕτω καὶ B
ἐνταῦθα ἐποίησε. Τὸ γὰρ ζητούμενον ἦν δειχθῆναι τοῦ Χρι-
στοῦ τὴν δύναμιν, οὐ διὰ τὴν ἔξωθεν σοφίαν ἐκβάλλεσθαι τῆς
πίστεως τοὺς προσιόντας. Ὅταν οὖν Ἕλληνες κατηγορήσωσι
τῶν μαθητῶν ὡς ἰδιωτῶν, πλέον ἡμεῖς ἐκείνων [p]κατηγορῶμεν
αὐτῶν. Μηδὲ λεγέτω τις, ὅτι σοφὸς ἦν ὁ Παῦλος· ἀλλ'
ἐπαίροντες ἐπὶ σοφίᾳ τοὺς μεγάλους παρ' ἐκείνοις καὶ ἐπὶ
εὐγλωττίᾳ θαυμασθέντας, τοὺς παρ' ἡμῖν ἅπαντας λέγωμεν
ἰδιώτας γεγονέναι. Οὐ μικρῶς γὰρ αὐτοὺς καὶ κατὰ τοῦτο
καταβαλοῦμεν τὸ μέρος· οὕτω γὰρ ἔσται λαμπρὰ τὰ νικητήρια.
Ταῦτα δὲ εἶπον, ἐπειδή τινος ἤκουσά ποτε Χριστιανοῦ πρὸς C
Ἕλληνα καταγελάστως διαλεγομένου, καὶ [q]ἀμφοτέρων ἐν τῇ
πρὸς ἀλλήλους μάχῃ τὰ ἑαυτῶν καταλυόντων. Ἃ γὰρ ἔδει
τὸν Χριστιανὸν εἰπεῖν, ταῦτα ὁ Ἕλλην ἔλεγε· καὶ ἃ τὸν
Ἕλληνα εἰκὸς ἦν εἰπεῖν, ταῦτα ὁ Χριστιανὸς προεβάλλετο.
[r]Περὶ γὰρ Παύλου καὶ Πλάτωνος ζητήσεως οὔσης, ὁ μὲν
Ἕλλην ἐπειρᾶτο δεικνύναι, ὅτι ὁ Παῦλος ἦν ἀμαθὴς καὶ ἰδιώ-
της· ὁ δὲ Χριστιανὸς ὑπὸ ἀφελείας ἐσπούδαζε κατασκευάζειν,
ὅτι Πλάτωνος λογιώτερος ἦν ὁ Παῦλος. Οὕτω δὲ τοῦ
Ἕλληνος ἐγίνετο τὰ νικητήρια, τούτου κρατοῦντος τοῦ λόγου. D
Εἰ γὰρ Πλάτωνος ἐλλογιμώτερος ἦν ὁ Παῦλος, πολλοὺς εἰκὸς
[s]ἀντιλέγειν, [t]οὐχ ὅτι τῇ χάριτι, [v]ἀλλ' ὅτι εὐγλωττίᾳ περιε-
γένετο. Ὥστε ὑπὲρ τοῦ Ἕλληνος ἦν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ
Χριστιανοῦ· ὃ δὲ ἔλεγεν ὁ Ἕλλην, ὑπὲρ τοῦ Χριστιανοῦ ἦν.
Εἰ γὰρ Παῦλος ἀπαίδευτος ἦν, ἐκράτησε δὲ Πλάτωνος, ὅπερ
ἔλεγον, λαμπρὰ γέγονεν ἡ νίκη. Τοὺς γὰρ ἐκείνου μαθητὰς
ἅπαντας λαβὼν ὁ ἀμαθὴς ἔπεισε, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἤγαγεν.

13 Luc. xxii. 35.

[k] σοφιστῶν Veron. [l] διὰ τοῦτο om. E. [m] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι βίου ἐπιμελόμενοι ἀκριβοῦς δυνάμεθα καὶ Ἕλληνας ἐφελκύσαι. Veron. [n] βαλλαντ. bis C.E. βαλαντ. vulgo. [o] ὑποδημάτων E. [p] Sic C.E. et Reg. apud Montef. Ante eum edebatur κατηγοροῦμεν. [q] ἀμφοτέρους E. Mox καταλύοντας C.E. [r] περὶ γὰρ Π.] Sic nostri omnes. Edebatur περὶ Π. γάρ. Mox κατασκευάσαι C. [s] ἀντιλέγειν]+ἦν C. [t] οὐχ ὅτι τῇ χ.] Sic A. ὅτι οὐχ ὅτι χ. E. ὅτι οὐ τῇ χ. C. Hoc edebatur. [v] ἀλλ' ὅτι] Sic A.E. ἀλλὰ τῇ vulgo.

Ὅθεν δῆλον, ὅτι οὐκ ἐν σοφίᾳ ἀνθρωπίνῃ τὸ κήρυγμα [w] γέγονεν, (258)
ἀλλὰ θεοῦ χάριτι. Ἵν' οὖν μὴ [x] ταῦτα πάσχωμεν, μηδὲ κατα-
E γελώμεθα οὕτω διαλεγόμενοι πρὸς Ἕλληνας, ἐπειδὰν ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς ἀγὼν [y] ᾖ, κατηγορῶμεν τῶν ἀποστόλων ὡς ἀμαθῶν· ἡ γὰρ κατηγορία αὕτη ἐγκώμιον. Καὶ ὅταν εἴπωσιν ἐκεῖνοι, ὅτι ἄγροικοι ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, προσθῶμεν [z] καὶ ἡμεῖς, καὶ εἴπωμεν, ὅτι καὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀγράμματοι καὶ πένητες καὶ εὐτελεῖς καὶ ἀσύνετοι καὶ ἀφανεῖς. Οὐκ ἔστι βλασφημία τῶν ἀποστόλων ταῦτα, ἀλλὰ καὶ δόξα, τὸ τοὺς τοιούτους τῆς οἰκουμένης πάσης λαμπροτέρους φανῆναι. Οὗτοι γὰρ οἱ ἰδιῶται καὶ ἄγροικοι καὶ ἀμαθεῖς τοὺς σοφοὺς καὶ δυνατοὺς, καὶ
21 τοὺς τυράννους, καὶ τοὺς ἐπὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ τοῖς ἔξωθεν πᾶσι κομπάζοντας, ὡς οὐδὲ ἄνδρας, οὕτω κατηγωνίσαντο. Ὅθεν δῆλον, ὅτι μεγάλη ἡ τοῦ σταυροῦ δύναμις, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνῃ ἰσχύϊ ταῦτα ἐγίνετο. Οὐ γὰρ ἔχει φύσιν τὰ γινόμενα, ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν ἦν τὰ κατορθούμενα. Ὅταν δὲ ὑπὲρ φύσιν τι γένηται, καὶ ὑπὲρ φύσιν παρὰ πολὺ, μετὰ τοῦ προσήκοντος καὶ τοῦ χρησίμου, εὔδηλον ὅτι θείᾳ τινὶ ταῦτα δυνάμει καὶ συνεργείᾳ γίνεται. Σκόπει δέ. Ὁ ἁλιεὺς, ὁ σκηνοποιὸς, ὁ τελώνης, ὁ ἰδιώτης, ὁ ἀγράμματος, ἐκ Παλαιστίνης τῆς χώρας μακρὰν κειμένης ἐλθόντες, τοὺς φιλοσόφους,
B τοὺς ῥήτορας, τοὺς δεινοὺς εἰπεῖν ἐκ τῆς [a] οἰκείας ἀπωσάμενοι πάντας, αὐτοὶ τούτων ἐκράτησαν [b] ἐν χρόνῳ βραχεῖ μετὰ κινδύνων πολλῶν, δήμων, βασιλέων ἀντιπιπτόντων, τῆς φύσεως αὐτῆς μαχομένης, τοῦ χρόνου τῆς παλαιότητος, [c] τῆς πολλῆς συνηθείας [d] ἀντιπαλαιούσης σφοδρῶς, δαιμόνων ὁπλιζομένων, διαβόλου παραταττομένου καὶ πάντα κινοῦντος, βασιλέας, ἄρχοντας, δήμους, ἔθνη, πόλεις, βαρβάρους, Ἕλληνας, φιλοσόφους, ῥήτορας, σοφιστὰς, λογογράφους, νόμους, δικαστήρια, κολάσεις ποικίλας, θανάτους μυρίους καὶ παντοδαπούς. Ἀλλ' ὅμως ἅπαντα ταῦτα οὕτως ἠλέγχετο καὶ παρεχώρει, τῶν ἁλιέων φθεγγομένων, ὡς
C κόνις λεπτὴ σφοδρῶν ἀνέμων ἐμβολὴν ἐνεγκεῖν μὴ δυναμένη. Μάθωμεν τοίνυν οὕτω πρὸς Ἕλληνας διαλέγεσθαι, ἵνα μὴ ὦμεν ὡς θρέμματα καὶ βοσκήματα, ἀλλ' ὦμεν παρεσκευασμένοι περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος. Καὶ τέως τοῦτο τὸ κεφάλαιον μελετήσωμεν οὐκ ὂν μικρὸν, καὶ λέγωμεν πρὸς αὐτούς· πόθεν οἱ ἀσθενεῖς τῶν ἰσχυρῶν περιεγένοντο, οἱ δώδεκα τῆς οἰκουμένης, οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς ὅπλοις κεχρημένοι, ἀλλὰ γυμνοὶ πρὸς ἐνόπλους

[w] γέγονεν] περιγέγονεν C. et Reg. ap. Montef. qui ita edidit. *factam esse* Aretin. [x] ταὐτὰ Sav. marg. τὰ αὐτὰ E. [y] ᾖ A.E. ἦν vulgo. [z] καὶ om. C. [a] οἰκίας A.E. *a propriis* Aret. [b] ἐν, quod aberat, habent C.E. [c] τῆς assumtum ex E. [d] Sic C.E. ἀντιπιπτούσης vulgo.

[e]μαχόμενοι; Εἰπὲ γὰρ, εἰ δώδεκα ἄνδρες πολεμικῶν ἄπειροι
πραγμάτων εἰς παράταξιν στρατιωτῶν ἄπειρον καὶ ὡπλισμένην D
εἰσπηδήσαντες, οὐκ ἄοπλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσθενεῖς τὸ σῶμα,
ὑπὸ μὲν ἐκείνων οὐδὲν ἔπαθον, μηδὲ μυρίοις βαλλόμενοι [f]βέλε-
σιν ἐτρώθησαν, ἔχοντες δὲ ἐμπεπερονημένα τὰ βέλη γυμνῷ
τῷ σώματι πάντας [g]κατέβαλον, οὐχ ὅπλοις κεχρημένοι, ἀλλὰ
τῇ χειρὶ παίοντες, εἶτα τοὺς μὲν ἀνεῖλον, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους
λαβόντες ἀπήγαγον, μηδὲ τραύματα αὐτοὶ δεξάμενοι· ἆρά
τις [h]ἀνθρώπινον τὸ γινόμενον εἶναι ἔφησε; Καίτοι τὸ τῶν
ἀποστόλων τρόπαιον πολλῷ [i]ἐκείνου θαυμαστότερον. Τοῦ
γὰρ γυμνὸν μὴ τρωθῆναι, πολλῷ παραδοξότερον τὸ τὸν ἰδιώ-
την καὶ ἀγράμματον καὶ ἁλιέα τοσαύτης δεινότητος περιγε- E
νέσθαι, καὶ μήτε ὑπὸ τῆς ὀλιγότητος, μήτε ὑπὸ τῆς πενίας,
μήτε ὑπὸ τῶν κινδύνων, μήτε ὑπὸ τῆς συνηθείας τῆς προκατει-
ληφυίας, μήτε ὑπὸ τῆς τοσαύτης αὐστηρότητος τῶν πραγμάτων
ὧν ἐπέταττον, μήτε ὑπὸ τῶν καθημερινῶν θανάτων, μήτε ὑπὸ
τοῦ πλήθους τῶν ἀπατηθέντων, μήτε ὑπὸ τοῦ ἀξιώματος τῶν
ἀπατησάντων διακωλυθῆναι.

Οὕτω τοίνυν αὐτοὺς [k]καταβάλωμεν, καὶ μαχώμεθα πρὸς
ἐκείνους, καὶ πρὸ τῶν λόγων διὰ τοῦ βίου [l]καταπληξώμεθα.
Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ μεγάλη μάχη, οὗτος ὁ συλλογισμὸς ὁ 22
ἀναντίρρητος ὁ διὰ τῶν ἔργων· ἐπεὶ κἂν μυρία φιλοσοφή-
σωμεν διὰ τῶν λόγων, βίον δὲ μὴ παρεχώμεθα ἐκείνων βελ-
τίονα, τὸ κέρδος οὐδέν. Οὐ γὰρ τοῖς λεγομένοις προσέχου-
σιν, ἀλλ' ἃ πράττομεν ἐξετάζουσι, καί φασι· σὺ πρότερος
τοῖς σοῖς ῥήμασι πείθου, καὶ τότε ἑτέροις παραίνει. Εἰ δὲ
[m]λέγοις μὲν μυρία εἶναι ἀγαθὰ ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς οὐκ
ὄντων δὲ οὕτω [n]φαίνοιο τοῖς παροῦσι προσηλωμένος, τὰ ἔργα
σου τῶν ῥημάτων ἐμοὶ πιστότερα. Ὅταν γὰρ ἴδω σε ἁρπά-
(259) ζοντα τὰ ἑτέρων, [o]θρηνοῦντα ἀμέτρως ἐπὶ τοῖς ἀπελθοῦσι,
πολλὰ ἕτερα πλημμελοῦντα, πῶς σοι πιστεύσω ὅτι ἔστιν ἀνά- B
στασις; Κἂν γὰρ μὴ λέγωσι [p]ταῦτα, ἐννοοῦσι [q]ταῦτα, καὶ
περιστρέφουσιν ἐπὶ τῆς διανοίας. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κωλῦον
τοὺς ἀπίστους γενέσθαι Χριστιανούς. [r]Ἐναγάγωμεν τοίνυν
αὐτοὺς διὰ τῆς ζωῆς τῆς ἡμετέρας. Πολλοὶ καὶ ἰδιῶται ἄνδρες
φιλοσόφων οὕτω κατέπληξαν τὴν διάνοιαν, ὡς καὶ τὴν τῶν

[e] *μαχεσάμενοι* E. Statim *εἰπὲ γάρ μοι, εἰ* idem. [f] Sic nostri omnes et Reg. apud. Montef. Aberat *βέλεσιν*. [g] *κατέβαλον* C. *κατέβαλλον* vulgo.
[h] Sic A.C. *τὸ γινόμενον ἀνθρώπινον* hoc ord. Edd. *ἀνθρώπινον ἔφησεν ἂν εἶναι τὸ γιν.* E. [i] *ἐκείνων* a pr. man. E. [k] *καταβάλωμεν καὶ*] *καὶ καταβαλοῦμεν ἂν* C. [l] *καταπληξόμεθα* C. [m] *λέγοις* omnes. *λέγεις* vulgo. [n] *φαίνῃ* C.
[o] *θρηνοῦντα*] + *τε* E. [p] *ταῦτα*] + *ὅμως* C. *ταῦτα* om. A. [q] *ταῦτα* in marg. habet C. [r] *ἀναγάγωμεν* C.E.

ἔργων ἐπιδειξάμενοι φιλοσοφίαν, καὶ φωνὴν σάλπιγγος λαμ-
προτέραν διὰ τῆς πολιτείας καὶ φιλοσοφίας ἀφέντες· αὕτη
γὰρ τῆς γλώττης ἰσχυροτέρα. Ὅταν [s]δὲ εἴπω, ὅτι οὐ χρὴ
μνησικακεῖν, εἶτα τὸν Ἕλληνα μυρία [t]ἐργάσωμαι κακὰ, πῶς
C δυνήσομαι τοῖς λόγοις αὐτὸν ἐναγαγεῖν, διὰ τῶν ἔργων αὐτὸν
ἀποσοβῶν; Θηρεύσωμεν τοίνυν αὐτοὺς διὰ τῆς πολιτείας, καὶ
διὰ τῶν ψυχῶν τούτων οἰκοδομῶμεν τὴν ἐκκλησίαν, καὶ [v]τοῦτον
συναγάγωμεν τὸν πλοῦτον. Οὐκ ἔστι ψυχῆς οὐδὲν ἀντάξιον,
οὐδὲ ὁ κόσμος ἅπας. Ὥστε κἂν μυρία δῷς χρήματα πένησιν,
οὐδὲν τοιοῦτον ἐργάσῃ, οἷον ὁ μίαν ψυχὴν ἐπιστρέφων. [14]"Ὁ
γὰρ [w]ἐξάγων τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται," φησί.
Μέγα μὲν γὰρ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἐλεεῖν τοὺς πενομένους· ἀλλ'
οὐδὲν τοιοῦτον, οἷον τὸ πλάνης ἀπαλλάττειν· ὁ γὰρ τοῦτο
ποιῶν, κατὰ Παῦλον γίνεται καὶ Πέτρον. Ἔξεστι γὰρ ἀνα-
D δέξασθαι τὸ ἐκείνων κήρυγμα, οὐχ ἵνα κινδυνεύωμεν καθάπερ ἐκεῖ-
νοι, καὶ λιμοὺς καὶ λοιμοὺς καὶ τὰ ἄλλα ὑποφέρωμεν· εἰρήνης γὰρ
ὁ παρὼν καιρός· ἀλλ' ἵνα τὴν [x]ἀπὸ προθυμίας σπουδὴν ἐπιδει-
ξώμεθα. Καὶ γὰρ ἔξεστιν οἴκοι καθημένους ταύτην τὴν ἁλείαν
ἐργάζεσθαι. Εἴ τις ἔχει φίλον καὶ συγγενῆ καὶ οἰκεῖον,
ταῦτα ποιείτω, ταῦτα λεγέτω· καὶ ἔσται κατὰ Πέτρον καὶ
Παῦλον. Καὶ τί λέγω Πέτρον καὶ Παῦλον; Στόμα ἔσται
τοῦ Χριστοῦ. "Ὁ γὰρ ἐξαγαγὼν τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς
στόμα μου ἔσται," φησί. Κἂν μὴ σήμερον πείσῃς, αὔριον
E πείσεις· κἂν μηδέποτε πείσῃς, σὺ τὸν μισθὸν [y]ἕξεις ἀπηρτισμέ-
νον· κἂν μὴ πάντας πείσῃς, ὀλίγους ἀπὸ πολλῶν δυνήσῃ· ἐπεὶ
καὶ οἱ ἀπόστολοι οὐχὶ πάντας τοὺς ὄντας ἀνθρώπους ἔπεισαν,
ἀλλ' ὅμως πᾶσι [z]διελέχθησαν, καὶ τὸν ἐπὶ πᾶσι μισθὸν ἔχου-
σιν. Οὐ γὰρ πρὸς τὸ τέλος τῶν κατορθουμένων, ἀλλὰ πρὸς
τὴν γνώμην τῶν κατορθούντων ὁ θεὸς τοὺς στεφάνους ὁρίζειν
εἴωθε. Κἂν δύο καταβάλῃς ὀβολοὺς, δέχεται· καὶ ὅπερ ἐπὶ
τῆς χήρας ἐποίησε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν διδασκόντων ἐργάσεται.
23 Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ τὴν οἰκουμένην οὐ δύνασαι σῶσαι, καὶ τῶν
ὀλίγων καταφρόνει, μηδὲ τῇ τῶν μεγάλων ἐπιθυμίᾳ τῶν μικρῶν
ἀφελκύσῃς [a]σεαυτόν. Κἂν ἑκατὸν μὴ δυνηθῇς, τῶν δέκα ἐπι-
μελήθητι· κἂν [b]δέκα μὴ δυνηθῇς, μηδὲ τῶν πέντε καταφρονήσῃς·
κἂν πέντε μὴ δυνηθῇς, τοῦ ἑνὸς μὴ ὑπερίδῃς· κἂν τὸν ἕνα μὴ
δυνηθῇς, μηδὲ οὕτως ἀθύμει, μηδὲ τὰ παρὰ σαυτοῦ κωλύσῃς.

14 Jer. xv. 19.

[s] δὲ] οὖν C. [t] ἐργάσομαι E. [v] τοῦτον omnes cum Ed. Veron. τούτων Sav. Mor. Ben. [w] ἐξαγαγὼν E. Infra ἀπαλλάξαι E. [x] ἀπὸ τῆς πρ. E. [y] ἔχεις C. [z] Sic A.C. Edebatur διειλέχθησαν ante Ben. [a] σαὐτὸν C. ἑαυτὸν E. [b] δέκα μὴ] μὴ δέκα C. μὴ δέκα μὴ A. sed μὴ prius eras.

Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ἐν τοῖς συναλλάγμασιν οὐ μόνον ἀπὸ
χρυσίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀργυρίου τὰς ἐμπορίας ποιοῦνται οἱ
περὶ ταῦτα [c]σχολάζοντες; Ἂν μὲν γὰρ [d]μηδέπω τῶν μικρῶν
καταφρονῶμεν, καὶ τῶν μεγάλων ἀνθεξόμεθα· ἂν δὲ τῶν μι-
κρῶν ὑπερίδωμεν, οὐδὲ ἐκείνων ἐπιληψόμεθα εὐκόλως. Οὕτως B
ἕκαστος πλούσιος γίνεται, καὶ μικρὰ καὶ μεγάλα συλλέγων.
Οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, ἵνα ἐν πᾶσι πλουτήσαντες, ἐπιτύ-
χωμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ
σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ.

[1]Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία C
ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστι. Γέγραπται
γὰρ, Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν
συνετῶν ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ
συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου;

(260) ΤΟΙΣ κάμνουσι καὶ ψυχορραγοῦσι καὶ αἱ τροφαὶ αἱ ὑγιεῖς
ἀηδεῖς, [a]καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ προσήκοντες ἐπαχθεῖς, καὶ οὐδὲ γνω-
ρίζονται πολλάκις, ἀλλὰ καὶ ἐνοχλεῖν δοκοῦσιν. Οὕτω δὴ καὶ
τοῖς τὰς ψυχὰς ἀπολλυμένοις συμβαίνειν εἴωθε· τὰ γὰρ πρὸς D
σωτηρίαν φέροντα ἀγνοοῦσι, καὶ τοὺς κηδομένους αὐτῶν ἐνο-
χλεῖν νομίζουσι. Γίνεται δὲ τοῦτο οὐ παρὰ τὴν τοῦ πρά-
γματος φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐκείνων νόσον. Καὶ ὅπερ οἱ
παραπαίοντες ποιοῦσιν, ἀπεχθανόμενοι πρὸς τοὺς [b]ἐπιμελου-
μένους αὐτῶν, καὶ λοιπὸν λοιδορούμενοι· τοῦτο καὶ οἱ ἄπιστοι
πάσχουσιν. Ἀλλ' ὥσπερ ἐπ' ἐκείνων οἱ [c]λοιδορούμενοι οὐκ
ἀντιλοιδοροῦσιν, ἀλλὰ τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ δακρύ-
ουσι, δεῖγμα ἔσχατον τῆς ἐπιτεταμένης ἀρρωστίας τοῦτο ποι-
ούμενοι, ὅταν τοὺς φιλτάτους ἀγνοῶσιν· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ
τῶν Ἑλλήνων ποιήσωμεν, καὶ μᾶλλον τῶν γυναικῶν [d]ὀλολύζω-
μεν ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι τὴν κοινὴν ἀγνοοῦσι σωτηρίαν. Οὐ γὰρ E
οὕτω γυναῖκα ἄνδρα δεῖ φιλεῖν, ὡς ἡμᾶς πάντας ἀνθρώπους,

[1] Cap. I. v. 18—20.

[c] ἐσχολακότες E. ἐσπουδακότες A. in marg. a manu recenti. [d] μηδέπω] μηδὲ E.

Hom. IV. [a] καὶ accessit e nostris omnibus et Catena. [b] Sic A.E. ἐπιμελομένους vulgo. [c] λοιδορούμενοι omnes pro vulgato ὑβριζόμενοι. Statim verba οὐκ ἀντιλοιδοροῦσιν ἀλλὰ, quae aberant, habent C.E. et Aret. [d] ὀλολύξωμεν E.

καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐφέλκεσθαι, κἂν Ἕλλην ᾖ, κἂν ὁστισοῦν.
Θρηνῶμεν τοίνυν αὐτοὺς, ὅτι ὁ λόγος τοῦ σταυροῦ μωρία αὐτοῖς
ἐστιν, ὁ [e]αὐτὸς σοφία καὶ δύναμις ὤν. "Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ
σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, φησὶ, μωρία ἐστίν." Ἐπειδὴ
γὰρ εἰκὸς ἦν ἐκείνους, τοῦ σταυροῦ παρὰ τῶν Ἑλλήνων χλευα-
ζομένου, τῇ σοφίᾳ τῇ δῆθεν παρ' ἑαυτῶν ἀνθίστασθαι καὶ
πολεμεῖν θορυβουμένους τοῖς παρὰ τῶν Ἑλλήνων λεγομένοις,
24 παραμυθούμενος ὁ Παῦλός φησι, μὴ νομίσητε [f]ξένον γίνεσθαι
καὶ παράδοξον. Ταύτην ἔχει τὴν φύσιν τὸ πρᾶγμα, ὥστε
[g]ὑπὸ τῶν ἀπολλυμένων μὴ γνωρίζεσθαι αὐτοῦ τὴν δύναμιν·
ἐξεστήκασι γὰρ καὶ παραπαίουσι. Διὰ τοῦτο καὶ λοιδοροῦνται
καὶ [h]ἐπαχθῶς ἔχουσι πρὸς τὰ σωτήρια φάρμακα. Τί [i]δὲ
λέγεις, ἄνθρωπε; Δοῦλος ὁ Χριστὸς ἐγένετο διὰ σὲ, μορφὴν
δούλου λαβὼν, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀνέστη· καὶ δέον ἀναστάντα
προσκυνῆσαι διὰ τοῦτο, καὶ θαυμάσαι τὴν φιλανθρωπίαν,
ὅτι ὅπερ οὔτε πατὴρ οὔτε φίλος οὔτε υἱὸς ὑπὲρ σοῦ
ἐποίησε, ταῦτα ὁ δεσπότης πάντα εἰργάσατο ὑπὲρ σοῦ τοῦ
ἐχθροῦ καὶ προσκεκρουκότος· δέον τοίνυν θαυμάζειν ὑπὲρ τού-
B των αὐτὸν, σὺ [k]δὲ μωρίαν καλεῖς πρᾶγμα τοσαύτης σοφίας
γέμον; Ἀλλ' οὐδὲν θαυμαστόν· τῶν γὰρ ἀπολλυμένων ἐστὶ
μὴ ἐπιγινώσκειν τὰ πρὸς σωτηρίαν φέροντα. Μὴ θορυβεῖσθε
οὖν· οὐ γὰρ ξένον οὐδὲ παρὰ προσδοκίαν τὸ γινόμενον, τὸ
χλευάζεσθαι τὰ μεγάλα παρὰ τῶν ἐξεστηκότων. Τοὺς δὲ
οὕτω διακειμένους διὰ σοφίας ἀνθρωπίνης πείθειν οὐκ ἔνι· ἀλλὰ,
κἂν βουληθῇς οὕτω πεῖσαι, τὸ ἐναντίον ποιεῖς· τὰ γὰρ ὑπερ-
βαίνοντα λογισμὸν πίστεως δεῖται μόνης. Καὶ [l]γὰρ, ἂν θέλω-
μεν πείθειν διὰ λογισμῶν, πῶς ἄνθρωπος ἐγένετο ὁ θεὸς, καὶ
εἰς μήτραν εἰσῆλθε παρθενικὴν, καὶ μὴ τῇ πίστει τὸ πρᾶγμα
C ἐπιτρέψωμεν, μᾶλλον ἐκεῖνοι καταγελάσονται. Ἄρα οἱ λο-
γισμοῖς ζητοῦντες, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀπολλύμενοι. Καὶ τί λέγω
περὶ θεοῦ; [m]Ἐπὶ γὰρ τῶν κτισμάτων ἂν τοῦτο ποιήσωμεν,
πολὺς ἕψεται γέλως. Ἔστω γὰρ ἄνθρωπος πάντα βουλό-
μενος λογισμοῖς μανθάνειν, καὶ πειράσθω [n]παρὰ σοῦ λόγῳ
πείθεσθαι, πῶς βλέπομεν τὸ φῶς· σὺ δὲ αὐτὸν λογισμῷ
πείθειν πειρῶ. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις. Ἂν γὰρ [o]εἴπῃς, ὅτι ἀρκεῖ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοίξαντα βλέπειν, οὐ τὸν τρόπον εἴρηκας,
ἀλλὰ τὸ γινόμενον. Διὰ τί γὰρ μὴ τῇ ἀκοῇ [p]βλέπομεν, φησὶ,

[e] αὐτὸς σοφία] αὐτοσοφία A. manu fortasse recentiori. [f] ξένον] + τι E. Cat. [g] ὑπὸ] ἀπὸ A.C. Cat. [h] ἀπεχθῶς C. [i] δὲ] δὴ A. ex corr. δὲ om. C. [k] δὲ] καὶ A. [l] γὰρ] δὴ C. [m] ἐπὶ γὰρ] ἐπ' αὐτῶν C. [n] παρὰ] τῷ παρὰ Edd. repugnantibus libris. Mox βλέπωμεν a pr. man. A. [o] εἴπῃς omnes. Edebatur εἴποις. [p] βλέπωμεν et mox ὀσφραινώμεθα A.

καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀκούομεν; διὰ τί [q]γὰρ μὴ τῇ ῥινὶ ἀκούομεν, καὶ τῇ ἀκοῇ ὀσφραινόμεθα; Ἂν τοίνυν, ἀποροῦντος αὐτοῦ περὶ τούτων, μὴ δυνώμεθα τὸν λόγον ἀποδοῦναι τούτων, ἐκεῖνος μέλλει γελᾷν· [r]οὗ μειζόνως ἡμεῖς καταγελασόμεθα. Εἰ γὰρ ἀμφότερα ἐξ ἑνὸς ἐγκεφάλου τὴν ἀρχὴν ἔχει, [s]καὶ ἀμφότερα ἀλλήλοις γειτνιάζει τὰ μέλη, πῶς οὐ τὰ αὐτὰ δύναται ποιεῖν; Ἀλλ' οὐ δυνησόμεθα εἰπεῖν τὴν αἰτίαν, οὐδὲ τὸν τρόπον τῆς ἀφάτου καὶ ποικίλης ἐνεργείας, ἀλλὰ, κἂν ἐπιχειρήσωμεν, καταγελώμεθα. Διά τοι τοῦτο τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει καὶ τῇ ἀπείρῳ σοφίᾳ παραχωροῦντες, [t]σιγήσωμεν. E
(261) Οὕτω τοίνυν καὶ τὰ τοῦ θεοῦ ἐὰν τῇ ἔξωθεν σοφίᾳ βουληθῶμεν παραστῆσαι, πολὺς ἕψεται γέλως, οὐ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀσθένειαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἄνοιαν. Τὰ γὰρ μεγάλα λόγος οὐδεὶς παραστῆσαι δύναται. Σκόπει δέ. Ὅταν εἴπω, ἐσταυρώθη, ὁ Ἕλλην λέγει, καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον τοῦτο; ἑαυτῷ οὐκ ἤμυνε σταυρουμένῳ καὶ πειραζομένῳ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ, καὶ πῶς μετὰ ταῦτα ἀνέστη, καὶ [v]ἑτέροις ἤμυνεν; Εἰ γὰρ ἐδύνατο, πρὸ τοῦ θανάτου [w]ἔδει· τοῦτο [x]γὰρ καὶ Ἰουδαῖοι ἔλεγον· ὁ δὲ [y]ἑαυτῷ μὴ ἀμύνας, πῶς ἄλλοις ἤμυνεν; Οὐκ ἂν ἔχοι λόγον, [z]φησί. Καὶ γὰρ ὑπὲρ λόγον ἐστὶν, ἄνθρωπε, καὶ ἀφάτου δυνάμεως ὁ σταυρός. [a]Τὸ γὰρ ἐν τοῖς δεινοῖς γενόμενον ἀνώτερον φανῆναι τῶν δεινῶν, καὶ συμπλακέντα νικῆσαι, δυνάμεώς ἐστιν ἀπείρου. Ὥσπερ [b]γὰρ ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων τοῦ μὴ ἐμβῆναι εἰς τὴν κάμινον τὸ ἐμβάντας καταπατῆσαι τὴν φλόγα θαυμαστότερον ἦν· καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωνᾶ τοῦ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ κῆτος τὸ ἐμπεσόντα μηδὲν ἀπὸ τοῦ θηρίου παθεῖν ἀηδὲς πολλῷ μεῖζον ἦν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦ μὴ ἀποθανεῖν τὸ ἀποθανόντα διαλῦσαι τὸν θάνατον παραδοξότερον ἦν. Μὴ τοίνυν λέγε, διὰ τί οὐκ ἤμυνεν ἑαυτῷ ἐν τῷ σταυρῷ; αὐτῷ γὰρ συμπλακῆναι ἠπείγετο τῷ B
θανάτῳ. Οὐ κατέβη ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, οὐκ ἐπειδὴ οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἠβούλετο. Ὃν γὰρ ἡ τυραννὶς οὐ κατέσχε τοῦ θανάτου, πῶς ἧλοι σταυροῦ κατασχεῖν ἠδύναντο;

Ἀλλὰ ταῦτα ἡμῖν γνώριμα, τοῖς δὲ ἀπίστοις οὐκέτι. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι "Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστι. Γέγραπται γάρ· ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν

[q] γὰρ om. a pr. man. A. [r] Vid. Annot. [s] Sic C.E. καὶ vulgo abest. Post ἀμφότερα, δὲ add. manu recenti A. [t] σιγήσομεν C. [v] ἑτέροις] ἄλλοις E. [w] ἔδει] + τοῦτο ποιῆσαι E. [x] γὰρ] δὴ C. [y] αὐτῷ A.C. [z] φησὶ] + εἰκότως C. *nec immerito* Aret. [a] τὸ] τὸν a pr. man. A. et ex corr. E. [b] γὰρ] οὖν C.

σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.” Οὐδὲν παρ' ἑαυτοῦ φορτικὸν τέως τίθησιν, ἀλλὰ πρότερον ἐπὶ τὴν μαρτυρίαν ἔρχεται τῆς
C γραφῆς, καὶ τότε τὴν [c]ἐκεῖθεν παρρησίαν λαβὼν καταφορικώτερον κέχρηται τοῖς λόγοις, καί φησιν· “Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; [2]Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεὸν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.” Εἰπὼν ὅτι “Γέγραπται, ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν,” τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν ἐπάγει λέγων· “Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς;” ὁμοῦ καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καθαπτόμενος. Ποῖος γὰρ φιλόσοφος, τίς τῶν
D περὶ τοὺς συλλογισμοὺς ἐσχολακότων, τίς τῶν τὰ Ἰουδαίων εἰδότων ἔσωσε, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐγνώρισεν; Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ἀλλὰ τῶν ἁλιέων τὸ πᾶν γέγονε. Συμπεράνας τοίνυν τὸ προκείμενον, καὶ κατενεγκὼν αὐτῶν τὸν τῦφον, [d]καὶ εἰπών· “Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;” λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα [e]οὕτω γέγονεν. “Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, φησὶν, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεὸν,” ὁ σταυρὸς ἐφάνη. [f]Τί δέ ἐστιν, “ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ;” Τῇ διὰ τῶν ἔργων φαινομένῃ, δι' ὧν ἠθέλησε γνωρισθῆναι. Διὰ τοῦτο γὰρ αὐτὰ καὶ τοιαῦτα κατε-
E σκεύασεν, ἵνα ἀναλόγως ἐκ τῶν ὁρωμένων ὁ ποιητὴς θαυμάζηται. Μέγας [g]ὁ οὐρανὸς, καὶ ἀπειροπληθὴς ἡ γῆ; Θαύμασον τοίνυν τὸν πεποιηκότα. Καὶ γὰρ ὁ μέγας οὗτος οὐ μόνον ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μετ' εὐκολίας· καὶ ἡ ἄπειρος [h]ἐκείνη γῆ καὶ αὐτὴ ὡς οὐδὲν παρήγετο. Διὰ τοῦτο περὶ μὲν ἐκείνου φησὶν, ὅτι [3]“Ἔργα τῶν δακτύλων σού εἰσιν οἱ οὐρανοί·” περὶ δὲ τῆς γῆς, “Ὁ ποιήσας τὴν γῆν ὡς οὐδέν.” Ἐπεὶ οὖν διὰ τῆς σοφίας ταύτης οὐκ ἠθέλησε γνωρίσαι τὸν θεὸν, διὰ τῆς δοκούσης μωρίας εἶναι τοῦ κηρύγματος ἔπεισεν, οὐ διὰ λογισμῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως. Λοιπὸν ὅπου σοφία θεοῦ, [i]οὐκέτι
26 χρεία ἀνθρωπίνης. Τὸ μὲν [k]γὰρ εἰπεῖν, [l]ὅτι τὸν κτίσαντα τὸν κόσμον τὸν τοσοῦτον καὶ οὕτω μέγαν, θεὸν εἶναι εἰκὸς δύναμιν ἀμήχανόν τινα ἔχοντα καὶ ἀπόρρητον, σοφίας ἀνθρωπίνης λογίζεσθαι ἦν, καὶ διὰ τούτων [m]αὐτὸν καταλαμβάνειν·

[2] v. 21. [3] Psal. ci. 26. (coll. viii. 4.) Esai. xl. 23.

[c] ἐκεῖ a pr. man. A. [d] καὶ εἰπὼν] τῷ εἰπεῖν C. [e] οὕτω γέγονεν omnes. γέγονεν οὕτως Edd. [f] τί δέ ἐστιν] τοῦτο λέγων C. *hoc est* Aret. [g] ὁ οὐρανὸς C. Articulus aberat. [h] ἐκείνη] αὕτη E. [i] οὐκέτι] οὐκ ἔστιν A. [k] γὰρ] οὖν C. [l] ὅτι] πρὶν a pr. man. A. [m] αὐτὸν] αὐτῶν E. et a pr. man. A.

νῦν δὲ οὐκέτι λογισμῶν, ἀλλὰ πίστεως δεῖ μόνης. Τὸ [n]γὰρ εἰς τὸν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα πιστεύειν, καὶ πεπληροφορῆσθαι, ὅτι οὗτος αὐτὸς καὶ ἀνέστη καὶ ἄνω κάθηται, τοῦτο
(262) σοφίας οὐ δεῖται, οὐδὲ λογισμῶν, ἀλλὰ πίστεως. Καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι οὐ σοφίᾳ [o]προσῆλθον, ἀλλὰ πίστει, καὶ γεγόνασι τῶν ἔξω σοφῶν σοφώτεροι καὶ ὑψηλότεροι, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τοῦ λογισμοὺς κινεῖν τὸ πίστει τὰ τοῦ θεοῦ B
δέχεσθαι μεῖζον· τοῦτο γὰρ ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνει διάνοιαν. Πῶς δὲ ἀπώλεσε τὴν σοφίαν; Διὰ Παύλου καὶ τῶν τοιούτων γνωρισθεὶς ἡμῖν, ἔδειξεν αὐτὴν [p]ἀνόνητον οὖσαν. Πρὸς γὰρ τὸ δέξασθαι τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικὸν οὔτε ὁ σοφὸς ὠφελεῖταί τι παρὰ τῆς σοφίας, οὔτε ὁ ἰδιώτης ἐβλάβη τι παρὰ τῆς [q]ἀμαθίας· ἀλλ' εἰ δεῖ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, μᾶλλον ἰδιωτεία ἢ σοφία πρὸς τὴν ὑποδοχήν ἐστιν ἐπιτήδειον καὶ εὐκολώτερον. Ὁ γὰρ ποιμὴν καὶ ἄγροικος ταύτην θᾶττον ὑποδέξεται, καθάπαξ [r]καὶ τοὺς λογισμοὺς καταστέλλων, καὶ τῷ δεσπότῃ ἑαυτὸν [s]παραδιδούς. Οὕτω τοίνυν τὴν σοφίαν ἀπώλεσεν. Ἐπειδὴ C
γὰρ προτέρα ἑαυτὴν κατέβαλε, πρὸς οὐδὲν [t]χρήσιμος λοιπόν ἐστιν. Ὅτε γὰρ ἔδει τὰ ἑαυτῆς αὐτὴν [v]ἐνδείξασθαι, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἰδεῖν τὸν δεσπότην, οὐκ ἠθέλησε. Διὰ τοῦτο, κἂν θέλῃ νῦν ἐπεισαγαγεῖν ἑαυτὴν, οὐ δύναται· οὐ γὰρ τοιαῦτα τὰ πράγματα· ἡ γὰρ ὁδὸς ἡ τῆς θεογνωσίας πολλῷ μείζων ἐκείνης [w]αὕτη. Διά τοι τοῦτο πίστεως καὶ [x]ἀφελείας χρεία, καὶ ταύτην πανταχοῦ [y]ζητεῖν, καὶ τῆς ἔξωθεν [z]προτιμᾶν σοφίας. "Ἐμώρανε γὰρ ὁ θεὸς, φησὶ, τὴν σοφίαν." Τί δέ ἐστιν, "ἐμώρανε;" Μωρὰν ἔδειξεν οὖσαν πρὸς τὴν τῆς πίστεως κατάληψιν. Ἐπειδὴ γὰρ μέγα ἐφρόνουν ἐπ' αὐτῇ, ἤλεγξεν αὐτὴν ταχέως. Ποία γὰρ σοφία, ὅταν τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν D
μὴ εὑρίσκῃ; Ἐποίησε τοίνυν φανῆναι μωρὰν, ἐπειδὴ ἑαυτὴν ἐκείνη πρώτη ἤλεγξεν. Εἰ γὰρ ὅτε λογισμοῖς ἦν εὑρεῖν, οὐδὲν ἔδειξε, νῦν ὅτε μείζονα [a]φαίνεται τὰ πράγματα, πῶς ἀνύσαι τι δυνήσεται, ὅτε πίστεως χρεία μόνης, καὶ οὐχὶ δεινότητος; Μωρὰν τοίνυν αὐτὴν ἔδειξεν ὁ θεὸς, [b]καὶ εὐδόκησε διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι, μωρίας δὲ οὐχὶ τῆς οὔσης, ἀλλὰ

[n] γὰρ] δὲ πάλιν C. *praeterea quod* Aret. [o] προῆλθον a pr. man. A. [p] ἀνόητον Veron. Cat. [q] Sic Codd. ἀμαθείας Edd. [r] καὶ τοὺς] Sic C. ὁ τοὺς E. hoc vel illud a pr. man. A. In Editis καὶ abest. [s] Sic Codd. Edebatur παραδούς. [t] χρήσιμος C. χρήσιμον A. χρησίμον (sic) E. χρησίμη Edd. [v] ἐνδύσασθαι Veron. [w] αὕτη] ὄντως C. αὕτη om. C. αὐτὴ (sic) post ὁδὸς habet Cat. [x] ὠφελείας A. Veron. ἀσφαλείας Cat. et ex corr. C. καὶ ἀφ. χρεία] δεῖ μόνης καὶ ἀφ. E. [y] ζητεῖν] + δεῖ C. [z] προτιμᾶσθαι A. (αιν superscr.) [a] φαίνεται C.E. Aret. φέρεται vulgo. φέρεται (sic ex corr. recenti) A. [b] καὶ εὐδόκησε] Sic C.E. ηὐδόκησεν A. ηὐδόκησε δὲ Edd.

τῆς εἶναι δοκούσης. Τὸ γὰρ μεῖζον τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐχ ἑτέραν σοφίαν τοιαύτην ἐκείνης πλείονα εἰσαγαγὼν, ἀλλὰ τὴν δοκοῦσαν εἶναι μωρίαν, οὕτω περιγέγονε. Καὶ γὰρ Πλάτωνα
E ἐξέβαλεν, οὐχὶ δι' ἑτέρου φιλοσόφου σοφωτέρου, ἀλλὰ διὰ ἁλιέως ἀμαθοῦς. Οὕτω γὰρ [c]γέγονεν ἡ ἧττα μείζων, καὶ λαμπροτέρα ἡ νίκη.

Εἶτα δεικνὺς τοῦ σταυροῦ τὴν δύναμιν, φησίν· [4]"Ἐπειδὴ καὶ [d]οἱ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, [e]Ἕλλησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν."
27 Πολλὴ [f]ἡ τῶν εἰρημένων σύνεσις. Θέλει γὰρ εἰπεῖν, πῶς διὰ τῶν ἐναντίων ἐκράτησεν ὁ θεὸς, καὶ πῶς οὐκ ἔστιν ἀνθρώπινον τὸ κήρυγμα. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. Ὅταν εἴπωμεν, φησὶν, Ἰουδαίοις, πιστεύσατε, λέγουσιν, ἀναστήσατε νεκροὺς, ἰάσασθε [g]δαιμονῶντας, δείξατε ἡμῖν σημεῖα. Ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τούτων τί λέγομεν; Ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν ὁ κηρυττόμενος. Τοῦτο δὲ ἱκανὸν οὐ μόνον τοὺς μὴ βουλομένους μὴ ἐφέλκεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους [h]διακρούσασθαι· ἀλλ' ὅμως οὐ διακρούεται, ἀλλὰ ἐφέλκεται καὶ κρατεῖ καὶ περιγίνεται. Πάλιν Ἕλληνες ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ῥητορείαν λόγων καὶ
B δεινότητα σοφισμάτων· ἡμεῖς δὲ καὶ τούτοις σταυρὸν κηρύττομεν· καὶ ὅπερ ἐπὶ Ἰουδαίων δοκεῖ ἀσθενείας εἶναι, τοῦτο ἐπὶ Ἑλλήνων μωρία. Ὅταν οὖν μὴ μόνον ἃ αἰτοῦσι μὴ παρέχωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐναντία ὧν αἰτοῦσιν· ὁ γὰρ σταυρὸς οὐ μόνον οὐ δοκεῖ σημεῖον εἶναι κατὰ λογισμὸν ἐξεταζόμενον, ἀλλὰ καὶ σημείου ἀναίρεσις· οὐ μόνον οὐ δοκεῖ δυνάμεως [i]ἀπόδειξις, ἀλλὰ καὶ ἀσθενείας ἔλεγχος· οὐ μόνον οὐ δοκεῖ σοφίας ἐπίδειξις εἶναι, ἀλλὰ καὶ μωρίας ὑπόληψις· ὅταν οὖν οἱ σημεῖα καὶ σοφίαν ζητοῦντες μὴ μόνον μὴ λαμβάνωσιν ἅπερ αἰτοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία ὧν ἐπιθυμοῦσιν ἀκούωσιν, εἶτα διὰ τῶν ἐναντίων πείθωνται, πῶς οὐκ ἄφατός ἐστιν ἡ τοῦ κηρυττομένου
C δύναμις; [k]Ὥσπερ ἂν εἴ τινι τῶν κλυδωνιζομένων καὶ λιμένος ἐπιθυμούντων μὴ λιμένα [l]δείξας, ἀλλ' ἕτερον μέρος τοῦ πελάγους ἀγριώτερον, [m]δυνηθῇς ποιῆσαι μετὰ χάριτος ἕπεσθαι·

[4] v. 22—24.

[c] ἡ ἧττα μ. γέγονεν hoc ordine A. γέγονεν μ. ἡ ἧττα C. [d] οἱ om. C. Mosq. 7. [e] Ἕλλησι] ἔθνεσι A.C. Mosq. 7. et Veron. Cf. Var. Lect. ad Tom. x. p. 643 B. [f] Sic E. Cat. ἡ om. Veron. πολλὴ τῶν εἰ. ἡ σύνεσις C. et ex corr. A. Hoc ediderunt Sav. Ben. [g] δαιμονιῶντας C. δαίμονας Veron. et a pr. man. A. [h] διακρούεσθαι E. [i] ἀπόδειξις] + εἶναι C. [k] ὥσπερ] + γὰρ C. et ex corr. A. etiam Aret. [l] δείξας] + τις C. Aret. [m] δυνηθῇ C. Aret. δυνηθείης ex corr. A. Statim πεῖσαι C. Aret.

(263) ἢ ἰατρὸς τὸν τετρωμένον καὶ φαρμάκων ἐπιθυμοῦντα μὴ διὰ φαρμάκων, ἀλλὰ διὰ τοῦ καίειν πάλιν ἐπαγγελλόμενος ὑγιῆ ποιεῖν, ἐφέλκοιτο πρὸς ἑαυτόν· μεγάλης γὰρ τοῦτο δυνάμεως· οὕτω καὶ οἱ ἀπόστολοι [n]οὐ μόνον διὰ σημείου, ἀλλὰ καὶ διὰ πράγματος δοκοῦντος ἐναντίου εἶναι τοῖς σημείοις περιεγένοντο· ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ πεποίηκεν ὁ Χριστός. Βουλόμενος γὰρ αὐτὸν θεραπεῦσαι, διὰ πράγματος ἐπιτείνοντος τὴν πήρω- D
σιν ἀνεῖλε· πηλὸν γὰρ ἐπέθηκεν. Ὥσπερ οὖν διὰ πηλοῦ τὸν τυφλὸν ἐθεράπευσεν, οὕτω τὴν οἰκουμένην διὰ σταυροῦ προσηγάγετο· ὅπερ προσθήκη ἦν σκανδάλου, οὐκ ἀναίρεσις σκανδάλου. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως ἐποίησε, τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντίων κατασκευάζων. Ψάμμῳ γοῦν θάλασσαν ἐτείχισε, τῷ ἀσθενεῖ τὸ ἰσχυρὸν χαλινώσας· ὕδατι γῆν ἐπέθηκε, τῷ χαύνῳ καὶ διαρρέοντι τὸ βαρὺ καὶ πυκνὸν ἐποχεῖσθαι παρασκευάσας. Διὰ τῶν προφητῶν πάλιν ξύλῳ μικρῷ σίδηρον [o]ἐμετεώρισεν. Οὕτω δὴ καὶ σταυρῷ τὴν οἰκουμένην ἐπεσπάσατο. Ὥσπερ γὰρ τὸ ὕδωρ βαστάζει τὴν γῆν, οὕτω καὶ ὁ σταυρὸς βαστάζει τὴν οἰκουμένην. Μεγάλης τοίνυν δυνάμεως καὶ σο- E
φίας ἀπόδειξις τὸ διὰ τῶν ἐναντίων πείθειν. Καὶ γὰρ σκανδάλου πρᾶγμα ὁ σταυρὸς εἶναι δοκεῖ, ἀλλ' ὅμως οὐ μόνον [p]οὐ σκανδαλίζει, ἀλλὰ καὶ ἐφέλκεται. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοήσας ὁ Παῦλος καὶ ἐκπλαγεὶς, ἔλεγεν, ὅτι "Τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων [q]ἐστὶ, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί·" περὶ τοῦ σταυροῦ λέγων τὸ μωρὸν καὶ τὸ ἀσθενὲς, οὐ τὸ ὂν, ἀλλὰ τὸ δοκοῦν· 28
πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνων [r]ὑπόληψιν ἀποκρίνεται. Ὃ γὰρ οὐκ ἴσχυσαν φιλόσοφοι διὰ τῶν συλλογισμῶν ποιῆσαι, τοῦτο ἡ δοκοῦσα εἶναι μωρία κατώρθωσε. Τίς οὖν σοφώτερος; ὁ τοὺς πολλοὺς πείθων, ἢ ὁ ὀλίγους, μᾶλλον δὲ οὐδένα; ὁ [s]περὶ μεγίστων πείθων, ἢ ὁ περὶ τῶν [t]μηδὲ ὄντων; Πόσα ἔκαμε Πλάτων καὶ οἱ κατ' αὐτὸν περὶ γραμμῆς καὶ γωνίας καὶ στιγμῆς, καὶ ἀριθμῶν ἀρτίων καὶ περιττῶν, καὶ ἴσων ἀλλήλοις καὶ ἀνίσων, καὶ τῶν τοιούτων διαλεγόμενος ἡμῖν ἀραχνίων· καὶ γὰρ τῶν ὑφασμάτων ἐκείνων ἀχρηστότερα ταῦτα τῷ βίῳ· καὶ οὐ μέγαν, οὐ μικρὸν ἐντεῦθεν ὠφελήσας οὕτω τὸν βίον B
κατέλυσε; Πόσα ἔκαμε δεῖξαι ἐπιχειρῶν ὡς ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, καὶ οὐδὲν σαφὲς εἰπὼν, οὐδὲ πείσας τινὰ τῶν ἀκουόντων οὕτως ἀπῆλθεν; Ὁ δὲ σταυρὸς διὰ ἰδιωτῶν ἔπεισε, καὶ τὴν οἰκουμένην

[n] *οὐ μόνον*] + *οὐ* C. [o] *μετεώρισεν* A.C. [p] *οὐ* om. E. *μόνον οὐ* supra lineam habet A. [q] *ἐστι*, quod aberat, est in libris omnibus. [r] *ὑπόνοιαν* E. [s] *περὶ τῶν μεγ.* C. [t] *μηδὲ ὄντων*] Sic C.E. cum Reg. apud Montef. et Aret. *μὴ δὲὄντων* (sic) A. *μὴ δεόντων* Edd.

ἅπασαν [v]ἐπεσπάσατο, καὶ οὐχ ὑπὲρ τῶν τυχόντων πραγμάτων, ἀλλὰ περὶ θεοῦ διαλεχθεὶς, καὶ τῆς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβείας, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, καὶ τῆς τῶν μελλόντων κρίσεως· καὶ πάντας ἐποίησε φιλοσόφους, τοὺς ἀγροίκους, τοὺς ἰδιώτας.

[w]Ὅρα πῶς τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἀσθενὲς ἰσχυρότερον. Πῶς ἰσχυρότερον; Ὅτι τὴν οἰκουμένην ἐπέδραμεν ἅπασαν, καὶ πάντας κατὰ κράτος εἷλε,
C καὶ μυρίων ἐπιχειρούντων σβέσαι τοῦ σταυρωθέντος τὸ ὄνομα, τοὐναντίον ἐγένετο. Τοῦτο μὲν [x]γὰρ ἤνθησε καὶ ἐπέδωκεν ἐπὶ μεῖζον, ἐκεῖνοι δὲ ἀπώλοντο καὶ διεφθάρησαν· καὶ οἱ ζῶντες τῷ νεκρωθέντι πολεμοῦντες, οὐδὲν ἴσχυσαν. Ὥστε ἐπειδὰν εἴπῃ με μωρὸν ὁ Ἕλλην, τότε δείκνυσιν ἑαυτὸν μεθ' ὑπερβολῆς μωρὸν, [y]ὅταν ἐγὼ νομιζόμενος εἶναι παρ' αὐτῷ μωρὸς, τοῦ σοφοῦ φαίνωμαι σοφώτερος· ὅταν ἐμὲ καλέσῃ ἀσθενῆ, τότε [z]ἑαυτὸν ἀσθενέστερον δείκνυσιν. Ἃ γὰρ ἴσχυσαν κατορθῶσαι τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι τελῶναι καὶ ἁλιεῖς, ταῦτα φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες
D καὶ τύραννοι καὶ πᾶσα ἁπλῶς ἡ οἰκουμένη μυρία περιδραμοῦσα οὐδὲ φαντασθῆναι ἴσχυσαν. Τί γὰρ οὐκ εἰσήγαγεν ὁ σταυρός; Τὸν περὶ ἀθανασίας ψυχῆς λόγον, τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων, τὸν περὶ τῆς ὑπεροψίας τῶν παρόντων, τὸν περὶ τῆς ἐπιθυμίας τῶν μελλόντων. Καὶ ἀγγέλους τοὺς ἀνθρώπους ἐποίησε, καὶ πάντες πανταχοῦ φιλοσοφοῦσι, καὶ πᾶσαν ἀνδρείαν ἐπιδείκνυνται. Ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς, φησὶ, πολλοὶ θανάτου καταφρονοῦντες γεγόνασι. Τίνες, εἰπέ μοι;
E ἆρα ὁ τὸ κώνειον πιών; Ἀλλ', εἰ βούλει, τοιούτους μυρίους ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας παράσχωμαι. Εἰ γὰρ ἐνῆν, διωγμοῦ καταλαβόντος, κώνειον πιόντας ἀπελθεῖν, πάντες ἂν ἐκείνου λαμ- (264)
πρότεροι γεγόνασι. Ἄλλως δὲ ἐκεῖνος οὐχὶ κύριος ὢν [a]τοῦ πιεῖν ἢ μὴ πιεῖν, ἔπιεν· ἀλλὰ καὶ ἄκοντα καὶ ἑκόντα ἔδει τοῦτο παθεῖν, ὅπερ οὐκ ἦν ἀνδρείας, ἀλλὰ ἀνάγκης λοιπόν. [b]Καὶ γὰρ καὶ λῃσταὶ καὶ ἀνδροφόνοι ὑπὸ τῇ ψήφῳ γενόμενοι τῶν δικαζόντων χαλεπώτερα ἔπαθον. Παρ' ἡμῖν δὲ τοὐναντίον
29 ἅπαν· οὐ γὰρ ἄκοντες οἱ μάρτυρες ὑπέμειναν, ἀλλ' ἑκόντες καὶ κύριοι τοῦ μὴ παθεῖν ὄντες, ἀδάμαντος παντὸς στερροτέραν [c]ἐπιδεικνύντες τὴν ἀνδρείαν. Οὐ τοίνυν τοῦτο θαυμαστὸν, εἰ κώνειον ἔπιεν [d]ἐκεῖνος, καὶ μηκέτι κύριος ὢν τοῦ μὴ πιεῖν, καὶ

[v] ἐπεσπάσατο C.E. Aret. ἔπεισε vulgo. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων διδαχῆς, καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐν σοφίᾳ μωρίας. Veron. [x] γὰρ accessit ex E. [y] ὅταν ἐγὼ νομ.] πῶς; ὅτι ὁ ἐγὼ νομ. C. sed ὁ ex corr. πῶς agnoscit etiam Aret. Mox φαίνομαι C. et a pr. man. A. [z] αὐτὸν C. Veron. et a pr. man. A. [a] Sic libri omnes et Aret. Edebatur τοῦ μὴ πιεῖν ἢ πιεῖν. [b] καὶ γὰρ om. A. Mox ὑπὸ τὴν ψῆφον E. [c] ἐνδεικνύντες E. ἐπιδείκνυνται C. Veron. ἐπιδεικνύντες ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [d] ἐκεῖνος] + Σωκράτης E.

πρὸς ἔσχατον γῆρας ἐληλακώς· καὶ γὰρ ἔλεγεν ἐτῶν ἑβδομή-
κοντα εἶναι, [e]ὅτε κατεφρόνησε ζωῆς, εἴγε καὶ τοῦτο καταφρο-
νῆσαί ἐστιν· οὐ γὰρ ἔγωγε [f]ἂν εἴποιμι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἄλλος
οὐδείς. Ἀλλὰ δεῖξόν μοί τινα ὑπὲρ εὐσεβείας βασάνοις ἐγκαρ-
τερήσαντα, καθάπερ ἐγὼ μυρίους πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης.
Τίς τῶν ὀνύχων ἀνορυττομένων, γενναίως ἤνεγκε; τίς τῶν
ἄρθρων ἀνασκαπτομένων; τίς τοῦ σώματος αὐτοῦ κατὰ μέρος B
πορθουμένου, [g]τῆς κεφαλῆς; τίς τῶν ὀστέων ἀναμοχλευομένων;
τίς ἐπὶ τήγανα συνεχῶς τιθέμενος; τίς εἰς [h]λέβητα ἐμβαλ-
λόμενος; Ταῦτά μοι δεῖξον. [i]Τὸ γὰρ κωνείῳ τελευτῆσαι,
ἴσον ἐστὶ τῷ καθευδήσαντα ἐναπομεῖναι· καὶ γὰρ ὕπνου ἡδίων
[k]οὗτος ὁ θάνατος λέγεται εἶναι. Εἰ δέ τινες καὶ βασάνους
ὑπέμειναν, ἀλλὰ καὶ τούτων τὸ ἐγκώμιον ἀπόλωλεν· ὑπὲρ γὰρ
αἰσχρᾶς αἰτίας ἀπώλοντο, οἱ μὲν ὡς ἀπόρρητα ἐξειπόντες,
οἱ δὲ ὡς τυραννίδι [l]ἐπιθέμενοι, οἱ δὲ ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις
ἁλόντες· οἱ δὲ εἰκῆ καὶ μάτην καὶ ἁπλῶς, αἰτίας μὴ οὔσης, C
ἑαυτοὺς ἀπήνεγκαν. Ἀλλ' [m]οὐχὶ παρ' ἡμῖν οὕτω. Διὰ τοῦτο
τὰ μὲν ἐκείνων σεσίγηται, ταῦτα δὲ ἀνθεῖ καὶ καθ' ἑκάστην
ἐπιδίδωσι τὴν ἡμέραν. Ὅπερ ἐννοῶν ὁ Παῦλος ἔλεγε· τὸ
ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ πάντων [n]ἐστὶν ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων.
Ὅτι γὰρ θεῖον τὸ κήρυγμα, καὶ ἐντεῦθεν δῆλον. Πόθεν γὰρ
ἐπῆλθεν ἀνθρώποις δώδεκα καὶ ἰδιώταις πράγμασιν ἐπιχειρῆσαι
τοσούτοις, ἐν λίμναις, ἐν ποταμοῖς, ἐν ἐρημίαις διατρίβουσιν,
οὐδέποτε εἰς πόλιν ταχέως, οὐδὲ εἰς ἀγορὰν [o]ἐμβεβληκόσι; D
πόθεν [p]ἐπῆλθεν εἰς τὴν οἰκουμένην πᾶσαν παρατάξασθαι;
Ὅτι γὰρ δειλοὶ ἦσαν καὶ ἄνανδροι, δείκνυσιν ὁ περὶ αὐτῶν
γράψας, καὶ μὴ [q]παραιτησάμενος, μηδὲ ὑπομείνας συσκιάσαι
αὐτῶν τὰ ἐλαττώματα, ὅπερ μέγιστον καὶ τοῦτο τῆς ἀληθείας
ἐστὶ τεκμήριον. Τί οὖν οὗτός φησι περὶ αὐτῶν; Ὅτι τοῦ
Χριστοῦ συλληφθέντος, μετὰ μυρία θαύματα οἱ μὲν ἔφυγον,
ὁ δὲ μείνας, κορυφαῖος ὢν τῶν ἄλλων, ἠρνήσατο. Πόθεν οὖν
οἱ ζῶντος τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἰουδαϊκὴν ὁρμὴν οὐκ ἐνεγκόντες,
τελευτήσαντος καὶ ταφέντος καὶ μὴ ἀναστάντος, ὥς φατε, E
μηδὲ διαλεχθέντος αὐτοῖς, μηδὲ θάρσος ἐνθέντος, πρὸς τοσαύτην
παρετάττοντο οἰκουμένην; Οὐκ ἂν εἶπον πρὸς ἑαυτούς, τί δὴ
τοῦτό ἐστιν; ἑαυτὸν οὐκ ἴσχυσε σῶσαι, καὶ ἡμῶν προστή-

[e] ὅτε] + καὶ E. [f] ἂν] + τοῦτο E. [g] Vid. Annot. [h] λέβητας ex corr. A. [i] τῷ γὰρ et mox τὸ καθευδ. A. [k] οὕτως C. [l] πειθόμενοι Veron. et a pr. man. A. [m] οὐχὶ] οὐχ οἱ C. [n] ἐστιν ἰσχ.] Sic omnes. ἰσχυρότερόν ἐστι Edd. [o] Sic nostri omnes et Sav. marg. ἐμβεβηκόσι vulgo. [p] ἐπῆλθον C. Veron. Statim εἰς libri omnes et Veron. πρὸς Sav. Mor. Ben. [q] παρατηρησάμενος Veron. et a pr. man. A.

σεται; ἑαυτῷ οὐκ ἤμυνε ζῶν, καὶ ἡμῖν χεῖρα ὀρέξει τετελευτηκώς; αὐτὸς ζῶν οὐδὲ ἓν ἔθνος ὑπέταξε, καὶ ἡμεῖς τὴν οἰκουμένην ὅλην πείσομεν τὸ ἐκείνου λέγοντες ὄνομα; καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον οὐχὶ ποιῆσαι [r]ταῦτα μόνον, ἀλλ' ἐννοῆσαι γοῦν; Ὅθεν δῆλον ὅτι, εἰ μὴ εἶδον ἀναστάντα, καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ μεγίστην ἔλαβον ἀπόδειξιν, οὐκ ἂν τοσοῦτον [s]ἀνέρριψαν κύβον. Εἰ γὰρ καὶ φίλους εἶχον μυρίους, οὐκ ἂν εὐθέως ἐχθροὺς ἐκτήσαντο πάντας, παλαιὰ ἔθη κινοῦντες καὶ [t]πατρῷα ὅρια μεταίροντες; νυνὶ δὲ καὶ πάντας πολεμίους ἐκέκτηντο, καὶ τοὺς ἰδίους καὶ τοὺς ἀλλοτρίους. Εἰ [v]δὲ καὶ αἰδέσιμοι πάντων ἕνεκεν ἦσαν τῶν ἔξωθεν, οὐκ ἂν πάντες αὐτοὺς ἐβδελύξαντο καινὴν πολιτείαν εἰσάγοντας; νῦν δὲ καὶ ἔρημοι πάντων ἐτύγχανον, καὶ εἰκὸς ἦν κἀντεῦθεν μισητοὺς γενέσθαι παρὰ πᾶσι καὶ εὐκαταφρονήτους.

Τίνας γὰρ βούλει εἰπεῖν; Ἰουδαίους; Ἀλλ' ἄφατον εἶχον
B πρὸς αὐτοὺς μῖσος ἐκ τῶν πρὸς τὸν διδάσκαλον γεγενημένων.
Ἀλλ' Ἕλληνας; Ἀλλὰ καὶ οὗτοι οὐκ ἐλάττονα ἐκείνων
ἀπεστράφησαν, καὶ ἴσασι ταῦτα μάλιστα Ἕλληνες. Πλάτων
γὰρ ὁ πολιτείαν τινὰ καινοτομῆσαι βουληθεὶς, μᾶλλον δὲ
μέρος πολιτείας, καὶ οὐ τὰ τῶν θεῶν μετατιθεὶς νόμιμα,
ἀλλ' ἁπλῶς πράξεις εἰσαγαγὼν ἑτέρας ἀνθ' ἑτέρων, ἐκινδύνευσε
Σικελίας ἐκπεσὼν ἀποθανεῖν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐ γέγονε, (265)
τῆς ἐλευθερίας ἐξέπεσεν αὐτῆς. Καὶ εἰ μὴ βάρβαρός τις
τοῦ Σικελίας τυράννου γέγονεν ἡμερώτερος, οὐδὲν ἐκώλυε
C διαπαντὸς δουλεύειν τὸν φιλόσοφον ἐν ἀλλοτρίᾳ. Καί-
τοιγε οὐκ ἴσον ἐστὶ τὰ περὶ βασιλείας καινοτομεῖν, καὶ τὰ
περὶ θρησκείας· τοῦτο γὰρ μάλιστα θορυβεῖ καὶ ταράττει τοὺς
ἀνθρώπους. Τὸ [w]γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τὴν δεῖνα
γαμείτωσαν, καὶ οἱ φύλακες τοῦτον [x]ἕστωσαν τὸν τρόπον
φύλακες, οὐ σφόδρα ἱκανὸν θορυβῆσαι· καὶ μάλιστα, ὅταν ἐν
βιβλίῳ ᾖ ταῦτα κείμενα, καὶ μὴ πολλὴ σπουδὴ τοῦ νομοθε-
τοῦντος γίνηται εἰς ἔργον ἄγειν τὰ λεγόμενα· τὸ μέντοιγε
λέγειν, [y]ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ θεραπευόμενοι, ἀλλ' ὅτι δαίμονές
εἰσιν, ὅτι ὁ ἐσταυρωμένος θεὸς, ἴστε πόσην ἀνῆψεν ὀργὴν,
D πόσην ἂν ἐποίησε δοῦναι δίκην, πόσον ἀνερρίπισε πόλεμον.

[r] Sic libri omnes. *ταῦτα* ante *λόγον* transp. Edd. [s] *ἀνερρίψαντο* C.E. Mox *καὶ* ante *φίλους* om. C. [t] *πατρῷα ὅρια* C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit: *πατρῷα ἔθη* vulgo. *πατρίους θεσμοὺς* ex corr. A. [v] *δὲ*] Sic C.E. *γὰρ* vulgo. *εἰ γὰρ* (om. *καὶ*) Veron. et a pr. man. A. [w] *γὰρ*] *δὲ* C. [x] *ἕστωσαν τὸν τρ.* Codd. *τὸν τρ. ἕστωσαν* Edd. [y] *ὅτι* om. C. Idem mox cum Aret. *ἀλλ' οὗτοι μὲν δαίμονες, ὁ δὲ ἐσταυρ. θεός.*

Καὶ γὰρ Πρωταγόρας παρ' αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι οὐκ οἶδα θεοὺς, [z]καὶ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, οὐχ ὅτι τὴν οἰκουμένην περιϊὼν καὶ κηρύττων, ἀλλ' ἐν μιᾷ πόλει, περὶ τῶν ἐσχάτων ἐκινδύνευσε. Καὶ Διαγόρας ὁ Μιλήσιος, καὶ [a]Θεόδωρος ὁ λεγόμενος ἄθεος, καίτοι φίλους εἶχον καὶ δύναμιν τὴν ἀπὸ τῶν λόγων, καὶ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ ἐθαυμάζοντο, ἀλλ' E
ὅμως οὐδὲν τούτων αὐτοὺς ὤνησε. Καὶ ὁ μέγας δὲ Σωκράτης [b]καὶ πάντων τῶν παρ' αὐτοῖς φιλοσοφίᾳ κρατῶν· διὰ τοῦτο [c]κώνειον ἔπιεν, ἐπειδὴ ἐν τοῖς περὶ θεῶν λόγοις μικρόν τι παρακινεῖν ὑπωπτεύετο. Εἰ δὲ ὑπόληψις μόνη καινοτομίας τοσοῦτον κίνδυνον ἤνεγκε φιλοσόφοις ἀνδράσι καὶ σοφοῖς καὶ μυρίας ἀπολελαυκόσι θεραπείας, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἴσχυσαν ἅπερ ἤθελον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ καὶ ζωῆς καὶ πατρίδος ἐξέπεσον, 31
πῶς οὐ θαυμάζεις καὶ ἐκπλήττῃ, τὸν ἁλιέα ὁρῶν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης τοσαῦτα ἐργασάμενον, καὶ κατορθώσαντα ἅπερ ἐσπούδασε, καὶ περιγενόμενον καὶ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων ἁπάντων; Ἀλλ' οὗτοι, φησὶν, οὐχὶ θεοὺς εἰσήγαγον ξένους, ὥσπερ ἐκεῖνοι. Αὐτὸ μὲν οὖν μάλιστα τὸ θαυμαστόν μοι λέγεις, ὅτι διπλῆ ἡ καινοτομία, καὶ τὸ τοὺς ὄντας καθαιρεῖν, καὶ τὸν ἐσταυρωμένον ἀναγγέλλειν. Πόθεν γὰρ αὐτοῖς ἐπῆλθε τοιαῦτα κηρύττειν; πόθεν ὑπὲρ τοῦ τέλους αὐτῶν θαρρεῖν; τίνας τῶν πρὸ αὐτῶν τοιοῦτόν τι κατωρθωκότας εἶχον ἰδεῖν; οὐ πάντες δαίμονας προσεκύνουν; οὐ πάντες τὰ B
στοιχεῖα ἐθεοποίουν; οὐ διάφορος ἦν τῆς ἀσεβείας ὁ τρόπος; Ἀλλ' ὅμως τὰ πάντα ἐπῆλθον, καὶ κατέλυσαν ταῦτα, καὶ ἐπέδραμον ἐν βραχεῖ καιρῷ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, καθάπερ ὑπόπτεροί τινες, οὐ κινδύνους λογιζόμενοι, οὐ θανάτους, οὐ τὴν τοῦ πράγματος δυσκολίαν, οὐ τὴν ὀλιγότητα τὴν ἑαυτῶν, οὐ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντιουμένων, οὐ τὴν ἐξουσίαν, οὐ τὴν δυναστείαν, οὐ τὴν σοφίαν τῶν πολεμούντων. Εἶχον γὰρ τούτων ἁπάντων μείζονα συμμαχίαν, τὴν τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος δύναμιν. Οὐκ ἦν οὕτω θαυμαστὸν, εἰ C
πολεμῆσαι εἵλοντο τῇ οἰκουμένῃ πόλεμον αἰσθητὸν, ὡς τοῦτο τὸ γεγενημένον νῦν. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ νόμου τῆς μάχης ἐξῆν ἀπεναντίας ἵστασθαι τῶν πολεμίων, καὶ χώραν [d]ἀπολαμβάνοντας ἐναντίαν οὕτω παρατάττεσθαι πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους, καὶ καιρὸν ἔχειν ἐπιθέσεως καὶ συμβολῆς· ἐνταῦθα

[z] καὶ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, οὐχ ὅτι τὴν] Sic Veron. et a pr. man. A. οὐ τὴν (ceteris omissis) E. et ex corr. A. favento Aretino. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. καὶ ἐτόλμησεν οὐ τὴν C. [a] Θεόδωρος C. et Regius apud Montef. qui ita edidit. Neque aliter Aret. Legebatur Διόδωρος. [b] καὶ] καίτοι E. [c] κώνειον] τὸ κώνειον C. [d] ἀπολαμβάνοντες Veron. et a pr. man. A.

δὲ οὐχ οὕτως. Οὐ γὰρ στρατόπεδον ἴδιον εἶχον, ἀλλ' αὐτοῖς ἀνεμίγνυντο τοῖς πολεμίοις, καὶ οὕτως αὐτῶν ἐκράτουν· καὶ ἐν μέσοις τοῖς ἐχθροῖς ἀναστρεφόμενοι, [e]διωλίσθαινον αὐτῶν τὰς [f]λαβὰς, καὶ περιεγίνοντο καὶ ἐνίκων νίκην λαμπρὰν πλη-
D ροῦσαν προφητείαν [g]λέγουσαν· [5]"Καὶ κατακυριεύσεις ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου." Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ πολλῆς ἐκπλήξεως γέμον, ὅτι *κατέχοντες αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλοντες καὶ δεσμοὺς, οὐ μόνον αὐτῶν οὐ περιεγένοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ὑπέκυπτον, οἱ μαστίζοντες τοῖς μαστιζομένοις, οἱ δεσμοῦντες τοῖς δεδεμένοις, οἱ [h]διώκοντες τοῖς ἐλαυνομένοις. Ταῦτα δὴ πάντα πρὸς Ἕλληνας [i]λέγωμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τούτων πλείονα· πολλὴ γὰρ τῆς ἀληθείας ἡ περιουσία. [k]Κἂν παρακολουθῆτε τῇ ὑποθέσει,
E πᾶσαν ὑμᾶς τὴν πρὸς αὐτοὺς [l]διδάξομεν μάχην· τέως δὲ [m]ταύτῃ δύο διατηρῶμεν κεφάλαια, πῶς οἱ ἀσθενεῖς τοὺς ἰσχυροὺς ἐνίκησαν, καὶ πόθεν αὐτοῖς [n]ἐπῆλθε τοιούτοις οὖσι τοιαῦτα βουλεύσασθαι, εἰ μὴ θείας ἀπέλαυον συμμαχίας.

[o]Καὶ τὰ μὲν παρ' ἡμῶν ὧδε. Ἡμεῖς δὲ παρεχώμεθα ἐπὶ (266)
τῶν ἔργων τὰ τοῦ βίου κατορθώματα, καὶ δαψιλὲς τὸ πῦρ [p]ἀνάπτωμεν τῆς ἀρετῆς. [6]"Φωστῆρες γάρ [q]ἐστε, φησὶν, ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου λάμποντες·" καὶ μείζονα ἡμῶν ἑκάστῳ χρείαν ἐνεχείρισεν ὁ θεὸς, ἢ τῷ ἡλίῳ, μείζονα οὐρανοῦ καὶ
32 γῆς καὶ θαλάττης, καὶ τοσούτῳ μείζονα, ὅσῳ τὰ πνευματικὰ τῶν αἰσθητῶν διενήνοχεν. Ὅταν οὖν πρὸς τὸν ἡλιακὸν ἴδωμεν κύκλον, καὶ θαυμάσωμεν τὸ κάλλος καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν φαιδρότητα τοῦ ἄστρου, [r]λογιζώμεθα πάλιν, ὅτι μεῖζον καὶ ἄμεινον τὸ ἐν ἡμῖν φῶς, καθάπερ καὶ τὸ σκότος χαλεπώτερον, ἂν μὴ προσέχωμεν· καὶ γὰρ νὺξ βαθεῖα κατέχει τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Ταύτην τοίνυν ἀνατρέψωμεν καὶ λύσωμεν. Νὺξ οὐκ ἐν αἱρετικοῖς οὐδὲ ἐν Ἕλλησι μόνον, ἀλλὰ καὶ [s]τοῖς πολλοῖς τοῖς παρ' ἡμῖν δογμάτων ἕνεκεν καὶ βίου. Πολλοὶ γὰρ τῇ ἀναστάσει διαπιστοῦσι, πολλοὶ καὶ γένεσιν ἑαυτοῖς
B ἐπιτειχίζουσι, πολλοὶ καὶ παρατηρήσεις φυλάττουσι, καὶ κληδονισμοῖς καὶ οἰωνισμοῖς καὶ συμβόλοις, οἱ δὲ καὶ περιάπτοις καὶ ἐπῳδαῖς κέχρηνται. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους μὲν

5 Psal. cix. 2. 6 Philipp. ii. 15.

e διωλ.] καὶ διωλ. E. f λαβὰς C.E. et Reg. apud Montef. βλάβας vulgo. g λέγ.] τὴν λέγ. E. * Incipit Codex F. h διώκοντες] ἐλαύνοντες F. i λέγωμεν C.E.F. Aret. Edebatur λέγομεν. k κἂν] κἂν γὰρ Edd. γὰρ om. C.F. l διδάξωμεν A.F. m ταύτῃ libri omnes cum Ed. Veron. *hoc in loco* Aret. ταυτὶ Sav. Mor. Ben. n ἐπῆλθον C. Veron. o Vid. Annot. p Sic C.F. et Reg. Montef. Olim edebatur ἀνάπτομεν. q ἐστε] + τῆς ἀρετῆς E. r λογιζόμεθα A. s τοῖς om. C. τοῖς bis eras. in A.

ὕστερον ἐροῦμεν, ὅταν τὰ πρὸς Ἕλληνας διανύσωμεν· τέως
δὲ τὰ εἰρημένα κατέχετε, καὶ συλλάβεσθέ μοι τῆς μάχης,
διὰ τοῦ βίου πρὸς ἡμᾶς ἕλκοντες αὐτοὺς καὶ [t]μεθιστῶντες.
Ὅπερ γὰρ ἀεὶ λέγω, τὸν περὶ φιλοσοφίας διδάσκοντα,
[v]πρότερον ἐν ἑαυτῷ τοῦτο διδάσκειν χρὴ, καὶ ποθεινὸν εἶναι
τοῖς ἀκούουσι. Γενώμεθα τοίνυν ποθεινοὶ, καὶ εὐνοϊκῶς δια-
θῶμεν [w]πρὸς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μὴ
κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ κακῶς πάσχειν ὦμεν παρεσκευασμένοι. C
Οὐχ ὁρῶμεν τὰ παιδία, ὅταν ὑπὸ τῶν πατέρων βασταζόμενα
ἐντείνῃ πληγὰς εἰς τὰς γνάθους τοῦ φέροντος, πῶς ὁ πατὴρ
ἡδέως παρέχει τῷ παιδὶ [x]τῆς ὀργῆς ἐμφορηθῆναι, καὶ ὅταν
ἴδῃ κενώσαντα τὸν θυμὸν φαιδρύνεται; Οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιῶ-
μεν· καὶ καθάπερ πατέρες πρὸς παιδία, [y]τοῖς Ἕλλησι δια-
λεγώμεθα. Παιδία γάρ εἰσιν ἅπαντες Ἕλληνες· καὶ [z]ταῦτά
τινες τῶν παρ' αὐτοῖς εἰρήκασιν, ὅτι ἀεὶ παῖδες ἐκεῖνοι, καὶ
γέρων Ἕλλην οὐδείς. [a]Τὰ παιδία ὑπὲρ οὐδενὸς ἀνέχεται
φροντίζειν χρησίμου· οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες παίζειν ἀεὶ D
βούλονται καὶ χαμαὶ κεῖνται, χαμαιπετεῖς ὄντες καὶ χαμαί-
ζηλοι. [b]Τὰ παιδία πολλάκις περὶ ἀναγκαίων ἡμῶν δια-
λεγομένων οὐδενὸς ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων, ἀλλ' ἀεὶ καὶ
γελᾷ· τοιοῦτοι καὶ οἱ Ἕλληνες· ὅταν περὶ βασιλείας δια-
λεγώμεθα, γελῶσι. Καὶ καθάπερ ἐκ παιδικοῦ στόματος
πολὺς ἀποβλύζων σίελος πολλάκις καὶ σιτίον καὶ ποτὸν
ἐμόλυνεν· οὕτω καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν Ἑλλήνων
ἀπορρέοντα ῥήματα μάταια καὶ ἀκάθαρτα· κἂν ἀναγκαίαν
δῷς τροφὴν, λυποῦσι τοὺς παρέχοντας διὰ βλασφημίας ἀεὶ,
καὶ δέονται διαβαστάζεσθαι. [c]Τὰ παιδία πάλιν ὅταν ἴδωσι
λῃστὴν εἰσιόντα καὶ τὰ ἔνδον ἀφαιρούμενον, οὐ μόνον οὐκ E
ἀμύνει, ἀλλὰ καὶ προσγελᾷ τῷ ἐπιβούλῳ· ἂν δὲ τὸν καλα-
θίσκον ἢ τὰ σεῖστρα ἀφέλῃς, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀθυρμάτων,
δεινοπαθεῖ καὶ δυσχεραίνει, σπαράττεται καὶ λακτίζει τὸ
ἔδαφος. Οὕτω δὴ καὶ οἱ Ἕλληνες, τὸν μὲν διάβολον ὁρῶντες
πάντα ὑφαιρούμενον αὐτῶν τὰ πατρῷα καὶ τὰ συνέχοντα
αὐτῶν τὴν ζωὴν, γελῶσιν ὥσπερ [d]φίλῳ προστρέχοντες· ἂν
δὲ κτῆμά τις ἢ πλοῦτον ἢ ὁτιοῦν τοιοῦτον τῶν παιδικῶν
ἀφέληται, ὀδύρονται, σπαράττονται. Καὶ καθάπερ τὰ παιδία

[t] μεθιστάντες F. et ex corr. A. [v] πρότερον omnes. Edebatur πρῶτον. [w] πρὸς ἡμᾶς om. F. Post Ἕλληνας add. ἔχειν C. [x] τῆς ὀργῆς om. F. [y] τοῖς Ἕλλησι C.E. et ex corr. A. τοὺς Ἕλληνας Veron. Sav. πρὸς τοὺς Ἕλληνας tacite ediderunt Mor. Ben. [z] ταῦτα] τοῦτο C. Aret. [a] τὰ παιδία] ὥσπερ οὖν τὰ π. C. Aret. ceteri cum Editis τὰ δὲ παιδία. [b] τὰ δὲ π. Edd. δὲ om. C. [c] τὰ π.] ὡς τὰ π. E. [d] φίλῳ]+τῷ ἐπιβούλῳ C. in marg.

[e]ἀναισθήτως γυμνοῦται καὶ οὐκ ἐρυθριᾷ· οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες
33 [f]πόρνοις καὶ μοιχοῖς συγκυλινδούμενοι, καὶ τοὺς τῆς φύσεως γυμνοῦντες νόμους, καὶ παρανόμους εἰσάγοντες μίξεις, [g]οὐκ ἐπιστρέφονται. Ἐκροτήσατε σφόδρα καὶ ἐπῃνέσατε· ἀλλὰ μετὰ τοῦ κρότου σπουδάσατε, ὅπως μὴ καὶ περὶ ὑμῶν ταῦτα [h]λέγηται. Διὸ παρακαλῶ πάντας γενέσθαι ἄνδρας· ἐπεὶ, ὅταν αὐτοὶ παῖδες ὦμεν, πῶς ἐκείνους [i]διδάξομεν ἄνδρας εἶναι; πῶς εἴρξομεν αὐτοὺς τῆς παιδικῆς ἀνοίας; Γενώμεθα τοίνυν ἄνδρες, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ μέτρον τῆς ἡλικίας τῆς ὡρισμένης παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

B ΛΟΓΟΣ Ε. (267)

[1]Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, [a]ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφούς.

[b]ΕΙΠΩΝ ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν, ἔδειξεν ὅτι ἐκβέβληται ἡ σοφία ἡ ἀνθρωπίνη
C ἀπό τε τῆς μαρτυρίας τῶν γραφῶν, ἀπό τε τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως· ἀπὸ μὲν τῆς μαρτυρίας, εἰπὼν, "Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν·" ἀπὸ δὲ τῆς ἐκβάσεως, κατὰ ἐρώτησιν [c]προαγαγὼν τὸν λόγον καὶ εἰπὼν, "Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς;" Πάλιν συναπέδειξεν ὅτι καὶ οὐ νεώτερον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ παλαιὸν, ὡς ἄνωθεν αὐτὸ προδιατυποῦσθαι καὶ προλέγεσθαι· "Γέγραπται γὰρ, φησὶν, ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν." [d]Μετὰ τούτων ἀπέδειξεν, ὅτι καὶ χρησίμως καὶ εὐλόγως ταῦτα οὕτω γέγονεν· "Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, φησὶν, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τὸν θεὸν,
D εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας·" καὶ ὅτι ὁ σταυρὸς ἀφάτου δυνάμεως καὶ σοφίας ἀπόδειξις, καὶ ὅτι πολλῷ μεῖζον τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας. Καὶ τοῦτο πάλιν οὐχὶ διὰ τῶν διδα-

[1] CAP. I. v. 26, 27.

[e] ἀναισθήτως] ἀναιδῶς E. Idem post ἐρυθριᾷ add. ἀναισθήτως ἔχοντα. [f] πόρναις F. [g] οὐκ] καὶ οὐκ F. [h] λεχθῇ E. [i] διδάξωμεν A.F. Mox εἴρξωμεν F. HOM. V. [a] ἵνα κατ. τ. σ. om. C. [b] εἰπὼν C.E. et a pr. man. A. Ita edidit Montef. ex Regio suo. Legebatur εἶπεν. [c] προάγων A.E.F. [d] μετὰ δὲ τούτων F. καὶ ante χρησίμως om. idem.

σκάλων, ἀλλὰ [e]καὶ δι' αὐτῶν ἀποδείκνυσι τῶν μαθητῶν· "Βλέπετε γὰρ, φησὶ, τὴν κλῆσιν ὑμῶν." Οὐ γὰρ μόνον διδασκάλους ἰδιώτας, ἀλλὰ καὶ μαθητὰς ἐπελέξατο τοιούτους· "[f]Οὐ γὰρ πολλοὶ σοφοὶ, φησὶ, κατὰ σάρκα." Οὕτω δείκνυται τοῦτο καὶ ἰσχυρότερον καὶ σοφώτερον, ὅταν [g]καὶ πολλοὺς πείσῃ καὶ ἀσόφους πείσῃ. Καὶ γὰρ δυσκολώτατον ἰδιώτην E
πεῖσαι, μάλιστα ὅταν περὶ πραγμάτων ἀναγκαίων καὶ μεγάλων ὁ λόγος ᾖ. Ἀλλ' ὅμως ἔπεισαν· καὶ τούτου μάρτυρας αὐτοὺς καλεῖ. "Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοὶ," [h]φησὶν, ἐπισκέψασθε, διερευνήσασθε. [i]Τὸ γὰρ δόγματα οὕτω σοφὰ καὶ πάντων σοφώτερα καταδέξασθαι τοὺς ἰδιώτας, μεγίστην τῷ διδασκάλῳ μαρτυρεῖ σοφίαν. Τί δέ ἐστι, "κατὰ σάρκα;" Κατὰ τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸν παρόντα βίον, κατὰ τὴν ἔξωθεν παίδευσιν. Εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ ἑαυτῷ περιπίπτειν· καὶ γὰρ τὸν ἀνθύπατον ἔπεισε, καὶ τὸν Ἀρεοπαγίτην, καὶ τὸν Ἀπολλὼ, καὶ ἑτέρους δὲ εἴδομεν σοφοὺς τῷ κηρύγματι προσελθόντας· οὐκ [k]εἶπεν, ὅτι οὐδεὶς σοφὸς, ἀλλ', "οὐ πολλοὶ 34
σοφοί." Οὐ γὰρ ἀποκεκληρωμένως τοὺς ἰδιώτας ἐκάλει καὶ τοὺς σοφοὺς ἠφίει, ἀλλὰ καὶ τούτους ἐδέχετο, πολλῷ δὲ [l]πλείους ἐκείνους. Τί δήποτε; Ὅτι ὁ κατὰ σάρκα σοφὸς πολλῆς γέμει τῆς ἀνοίας, καὶ [m]οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ μωρὸς, ὅταν τὴν διεφθαρμένην διδασκαλίαν [n]ἐκβαλεῖν μὴ βούληται. [o]Καθάπερ οὖν τις ἰατρὸς εἰ βουληθείη διδάξαι τινὰς τὰ ἀπὸ τῆς τέχνης, οἱ μὲν ὀλίγα εἰδότες κακῶς καὶ [p]ἐναντίως τῇ τέχνῃ, [q]καὶ κατέχειν φιλονεικοῦντες, οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο μαθεῖν ῥᾳδίως, οἱ δὲ μηδὲν ἐπιστάμενοι μάλιστα ἂν καταδέξαιντο τὰ λεγόμενα· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονεν· οἱ ἰδιῶται μᾶλλον B
ἐπείσθησαν· τὴν γὰρ ἐσχάτην [r]ἀπόνοιαν οὐκ εἶχον, τὸ νομίζειν ἑαυτοὺς εἶναι σοφούς. Καὶ γὰρ οἱ σφόδρα μωροὶ οὗτοι μάλιστά εἰσιν οἱ λογισμοῖς ἐπιτρέποντες ἅπερ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν, ἀλλ' ἢ διὰ πίστεως. Καὶ γὰρ εἴ τις τοῦ χαλκευτικοῦ διὰ τῆς πυράγρας τὸν [s]πεπυρακτωμένον ἐξέλκοντος σίδηρον, οὗτος διὰ τῆς χειρὸς φιλονεικοίη τοῦτο ποιεῖν, τὴν ἐσχάτην αὐτοῦ καταψηφιούμεθα ἄνοιαν· οὕτω καὶ οἱ φιλόσοφοι δι' ἑαυτῶν ταῦτα εὑρεῖν φιλονεικήσαντες, τὴν πίστιν ἠτίμασαν.

[e] καὶ om. Veron. Sav. Mor. [f] οὐ γὰρ] ὅτι οὐ (et om. φησὶ) C. [g] καὶ om. A. Mox σοφοὺς pro ἀσόφους F. [h] φησὶν] τουτέστι C. [i] τὸ] τὰ A.C.F. Mox τὸ καταδέξασθαι F. τὸ erasum in A. [k] εἶπεν] + δὲ E.F. et a pr. man. A. [l] πλεῖον C. et ex corr. A. [m] οὕτως A. [n] ἐκβάλλειν E.F. [o] καθάπερ] καὶ καθάπερ Edd. καὶ deest in omnibus. [p] ἐναντίως] + χρώμενοι ex corr. recent. A. Hoc recepit Sav. et post eum Mor. Ben. [q] καὶ om. E.F. Veron. [r] ἄνοιαν F. *dementiam* Aret. [s] πεπυρωμένον F.

C Διά τοι τοῦτο οὐχ εὗρον τῶν ζητουμένων οὐδέν. "Οὐ πολλοὶ
δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς." Καὶ γὰρ [t]καὶ οὗτοι τύφου
πεπληρωμένοι εἰσίν. Οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς ἀκριβῆ θεογνωσίαν
ἄχρηστον, ὡς ἀπόνοια καὶ τὸ προσηλῶσθαι πλούτῳ. Καὶ
γὰρ παρασκευάζει τὰ παρόντα θαυμάζειν, καὶ μηδένα τῶν
μελλόντων ποιεῖσθαι λόγον, καὶ ἐμφράττει τὰ ὦτα τῷ πλήθει
τῶν φροντίδων. "Ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ (268)
θεός." Ὅπερ ἐστὶ μέγιστον τῆς νίκης [v]δεῖγμα, ὅταν διὰ τῶν
ἰδιωτῶν νικᾷ. Οὐ γὰρ οὕτω καταισχύνονται Ἕλληνες, ὅταν
διὰ τῶν σοφῶν ἡττηθῶσιν· ἀλλὰ τότε ἐγκαλύπτονται, ὅταν
ἴδωσι τὸν χειροτέχνην καὶ τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὑπὲρ αὐτοὺς
D φιλοσοφοῦντα. Διὸ καὶ αὐτὸς ἔλεγεν, "ἵνα καταισχύνῃ τοὺς
σοφούς." [w]Καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλὰ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων τοῦ βίου. "Καὶ [x]γὰρ
τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, [y]φησίν, ἵνα καταισχύνῃ
τὰ ἰσχυρά." Οὐ γὰρ ἰδιώτας μόνον, ἀλλὰ καὶ πένητας καὶ
εὐκαταφρονήτους καὶ ἀσήμους ἐκάλεσεν, ἵνα τοὺς ἐν δυναστείαις
ὄντας ταπεινώσῃ. [2]"Καὶ τὰ [z]ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ
ἐξουθενημένα, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ."
Καὶ τίνα τὰ μὴ ὄντα καλεῖ; Τοὺς μηδὲν εἶναι [a]λογιζομένους
διὰ τὴν πολλὴν οὐδένειαν. Οὕτω τὴν πολλὴν δύναμιν ἐπε-
δείξατο, διὰ τῶν μηδὲν εἶναι δοκούντων τοὺς μεγάλους κατε-
E νεγκών· ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, ὅτι [3]"Ἡ δύναμίς μου ἐν
ἀσθενείᾳ τελειοῦται." [b]Μεγάλη γὰρ δύναμις τὸ τοὺς ἀπερ-
ριμμένους καὶ μηδενὸς μηδέποτε μαθήματος ἁψαμένους, τούτους
[c]ἀθρόον τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν παιδεύειν φιλοσοφεῖν. Ἐπεὶ
καὶ ἰατρὸν καὶ ῥήτορα καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τότε μάλιστα
θαυμάζομεν, ὅταν τοὺς σφόδρα ἰδιώτας πείθωσι καὶ παιδεύωσιν.
Εἰ δὲ τοὺς περὶ τέχνης λόγους θαῦμα μέγα ἐνθεῖναι ἰδιώτῃ,
πολλῷ μᾶλλον τοὺς ὑπὲρ τοσαύτης φιλοσοφίας.

35 Οὐ θαύματος δὲ ἕνεκεν μόνον, οὐδὲ τοῦ δεῖξαι τὴν ἑαυτοῦ
δύναμιν τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ καταστεῖλαι
τοὺς ἀλαζόνας. Διὸ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, "ἵνα καταισχύνῃ
τοὺς σοφοὺς [d]καὶ τὰ ἰσχυρά," [e]"ἵνα καταργήσῃ τὰ ὄντα,"
καὶ ἐνταῦθα πάλιν· [4]"Ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ

[2] v. 28. [3] 2 Cor. xii. 9. [4] v. 29.

[t] καὶ om. F. [v] δεῖγμα om. A.E.F. [w] καὶ om. F. [x] γὰρ om. C. [y] φησὶν deest in Editis. [z] ἀγενῆ A.C.E. et Mosqq. ἀγεννῆ Edd. [a] νομιζομένους F. Mox οὐδενίαν F. et a pr. man. A. [b] μεγάλης γὰρ δυνάμεως C. et Reg. Montef. [c] ἀθρόως C. [d] Verba καὶ τὰ ἰσχυρὰ, quae vulgo absunt, habent nostri omnes cum marg. Sav. [e] ἵνα] καὶ C.F.

ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.” Πάντα γὰρ ὁ θεὸς διὰ τοῦτο ποιεῖ, [f]ἵνα τὸν τῦφον καὶ τὸ φρόνημα καταστείλῃ, ἵνα τὸ καυχᾶσθαι καθέλῃ· καὶ ὑμεῖς [g]ἐπὶ τούτῳ, φησὶν, ἐνδιατρίβετε; πάντα ποιεῖ, ἵνα μηδὲν ἑαυτοῖς λογιζώμεθα, ἵνα πάντα τῷ θεῷ ἐπιγράφωμεν· καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τῷ δεῖνι καὶ τῷ δεῖνι ὑμᾶς [h]αὐτοὺς προσενείματε; Καὶ ποίας τεύξεσθε συγγνώμης; Καὶ γὰρ ἔδειξεν ὁ θεὸς, ὅτι οὐ δυνατὸν δι' ἑαυτῶν σωθῆναι [i]μόνον, καὶ τοῦτο παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐποίησεν. Οὐ γὰρ τότε δι' B ἑαυτῶν σωθῆναι ἐνῆν, ἀλλ' ἔδει κάλλος οὐρανοῦ καὶ γῆς μέγεθος καὶ τῆς ἄλλης κτίσεως τὸ σῶμα περιελθόντας, οὕτω χειραγωγεῖσθαι πρὸς τὸν τῶν ἔργων δημιουργόν. Ἐποίησε δὲ τοῦτο, προαναστέλλων τὴν μέλλουσαν [k]οἰησισοφίαν. [l]Ὡς ἂν εἴ τις διδάσκαλος κελεύσας ἕπεσθαι τῷ μαθητῇ [m]ᾗπερ ἂν ἡγῆται, ἐπειδὰν ἴδῃ προλαβόντα καὶ βουλόμενον ἀφ' ἑαυτοῦ πάντα μαθεῖν, ἀφεὶς διαμαρτεῖν, καὶ δείξας ὡς οὐκ ἀρκεῖ πρὸς τὴν μάθησιν, [n]οὕτως αὐτῷ τότε ἐπεισάγοι τὰ παρ' ἑαυτοῦ· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐκέλευσε παρὰ τὴν ἀρχὴν ἕπεσθαι διὰ τῆς κατὰ τὴν κτίσιν καταλήψεως· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέ- C λησαν, δείξας διὰ τῆς πείρας ὅτι οὐκ ἀρκοῦσιν ἑαυτοῖς, τότε αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν ἑτέρως πάλιν ἄγει. Ἔδωκεν ἀντὶ δέλτου τὸν κόσμον. Οὐδὲ ἐν [o]τούτοις ἐμελέτησαν οἱ φιλόσοφοι, οὐδὲ αὐτῷ πεισθῆναι ἠθέλησαν, οὐδὲ ταύτην ἐλθεῖν τὴν ὁδὸν [p]πρὸς αὐτὸν, ἣν αὐτὸς ἐκέλευσεν. Εἰσήγαγεν ἑτέραν ὁδὸν τῆς προτέρας σαφεστέραν, πείθουσαν ὅτι οὐκ αὐτάρκης ἄνθρωπος αὐτὸς ἑαυτῷ μόνος. Τότε μὲν γὰρ καὶ λογισμοὺς ἦν ἀνακινεῖν, καὶ τῇ ἔξωθεν κεχρῆσθαι σοφίᾳ διὰ τῆς κτίσεως χειραγωγουμένους· νῦν δὲ ἂν μή τις γένηται μωρὸς, τουτέστιν, ἂν μὴ πάντα λογισμὸν καὶ πᾶσαν κενώσῃ σοφίαν, καὶ τῇ πίστει ἑαυτὸν παραδῷ, ἀμήχανον σωθῆναι. Οὐ μικρὸν τοίνυν D μετὰ τοῦ ποιῆσαι ῥᾳδίαν τὴν ὁδὸν καὶ νόσημα ἀνέσπασεν [q]ἐντεῦθεν, τὸ μὴ καυχᾶσθαι μηδὲ μέγα φρονεῖν· “Ὅπως μὴ [r]καυχήσηται πᾶσα σάρξ.” Ἀπὸ γὰρ τούτου ἡ ἁμαρτία, ὅτι σοφώτεροι τῶν τοῦ θεοῦ νόμων εἶναι ἐφιλονείκησαν, οὐ

[f] Verba ἵνα τὸν τῦφον——ἐνδιατρίβετε; πάντα, quae exciderant, addita sunt ex nostris omnibus, Regio apud Montef. et marg. Sav. Vertit ea Aretinus. [g] ἐπὶ] ἐν F. [h] αὐτοὺς ex corr. A. ceteri cum Veron. ἑαυτούς. Cf. Var. Lect. ad Tom. vii. pp. 536 B. 813 D. [i] μόνων C. [k] οἰησισοφίαν] Sic C.E. οἴησιν σοφίαν F. οἰήσει σοφίαν a pr. man. A. ἐν οἰήσει σοφίαν Veron. οἴησιν καὶ σοφίαν ex corr. A. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. *sapientiae opinionem* Aret. [l] ὡς omnes. ὥσπερ Edd. [m] ᾗπερ] οἵπερ ex corr. A. τῇδε ᾗπερ F. [n] οὕτως] οὗτος A.E. Statim αὐτῷ ex corr. A. ceteri cum Veron. ἑαυτῷ. [o] τούτῳ C. [p] πρὸς αὐτὸν ἣν αὐτὸς] ἠνέσχοντο ἣν C. [q] ἐντεῦθεν] +δὲ E. +δὲ καὶ A. δὲ pro τὸ F. [r] καυχήσηται] +φησὶ C.

θέλοντες οὕτω μαθεῖν ὡς αὐτὸς ἐνομοθέτησε. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ὅλως ἔμαθον. Οὕτω καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο. Εἶπε τῷ Ἀδάμ· τόδε [s]τι πρᾶξον, καὶ τόδε μὴ πράξῃς. Ἐκεῖνος ὡς πλέον τι νομίζων εὑρίσκειν, παρήκουσε, καὶ ὅπερ εἶχεν, ἀπώλεσεν. Εἶπε τοῖς ἑξῆς, μὴ ἐναπομένετε τῇ κτίσει, ἀλλὰ διὰ
E ταύτης τὸν δημιουργὸν θεωρεῖτε. Ἐκεῖνοι δῆθεν, ὡς σοφώτερόν τι τῶν εἰρημένων εὑρίσκοντες, μυρίους ἐκίνησαν λαβυρίνθους. Διὰ τοῦτο καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις συνερράγησαν, καὶ οὔτε τὸν θεὸν εὗρον, οὔτε περὶ τῆς κτίσεώς τι σαφὲς (269)
ἔγνωσαν, οὐδὲ προσήκουσαν καὶ ἀληθῆ περὶ αὐτῆς δόξαν ἔσχον. Διὰ τοῦτο πάλιν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τὴν οἴησιν αὐτῶν καθαιρῶν, τοὺς ἰδιώτας πρώτους εἰσήγαγε, δείξας ὡς πάντες τῆς ἄνωθεν δέονται σοφίας. Οὐ μόνον δὲ ἐν τῷ
36 περὶ γνώσεως λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ ἀνθρώπους καὶ τὰ ἄλλα πάντα κτίσματα ἐν πολλῇ χρείᾳ αὐτοῦ κατέστησεν, ἵνα μεγίστην ἀφορμὴν [t]ἔχῃ καὶ ταύτην ὑποταγῆς καὶ οἰκειώσεως, [v]ἵνα μὴ ἀποπηδήσαντα ἀπόληται. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀφῆκεν αὐτάρκεις [w]αὐτοὺς ἑαυτοῖς εἶναι. Εἰ γὰρ καὶ νῦν ἐν χρείᾳ ὄντες πολλοὶ καταφρονοῦσιν, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ποῦ οὐκ ἂν ἐξῆλθον ὑπεροψίας; Ὥστε [x]τὸ οὕτω καυχᾶσθαι οὐ φθονῶν [y]αὐτοῖς ἀνεῖλεν, ἀλλ' ἀφέλκων αὐτοὺς τῆς ἀπωλείας τῆς ἐντεῦθεν γινομένης.

[5]"Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη
B ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, [z]καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις." Τὸ, "ἐξ αὐτοῦ," ἐνταῦθα οὐ περὶ τῆς εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς οἶμαι λέγειν αὐτὸν, ἀλλὰ περὶ [a]τῆς πίστεως· τουτέστι, τέκνα θεοῦ γενέσθαι οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός. Μὴ νομίσητε τοίνυν, ὅτι ἀφελόμενος [b]ἡμᾶς τοῦ καυχήματος, εἴασεν οὕτω· μεῖζον γὰρ ἕτερον ἔδωκε καύχημα. [c]Ἐκείνου γὰρ, οὗ ἐνώπιον οὐ δεῖ καυχᾶσθαι, παῖδές ἐστε, διὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο γενόμενοι. Καὶ ἐπειδὴ εἶπε, "τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου [d]ἐξελέξατο καὶ τὰ ἀγενῆ," δείκνυσιν ὅτι πάντων εἰσὶν εὐγενέστεροι, τὸν θεὸν

[5] v. 30.

[s] τι om. F. [t] ἔχῃς A.F. Veron. Statim δὴ pro καὶ C. [v] Haec, ἵνα μὴ ἀποπηδήσαντα ἀπόληται accesserunt ex nostris omnibus et Aretino. Habet ea etiam Sav. in margine. [w] αὐτοὺς] ἑαυτοὺς C. et a pr. man. A. [x] τὸ om. F. et a pr. man. A. τὸ οὕτω κ. οὐ φθ.] οὐχὶ τὸ καυχᾶσθαι φθ. C. [y] αὐτοὺς E.F. et a pr. man. A. etiam Veron. [z] καὶ om. F. et Mosq. 7. [a] τῆς om. F. [b] ὑμᾶς C.E. Veron. Mox ἕτερον om. F. [c] Edebatur, ἐκείνου γὰρ ἐνώπιον οὐ δεῖ καυχᾶσθαι. παῖδες αὐτοῦ ἐστε. Pronomen αὐτοῦ deest in libris omnibus. Unus F. post ἐστε addit θεοῦ. Priora sic leguntur in E. ἐκείνου γὰρ οὗ ἐνώπιον οὐδεὶς δύναται καυχήσασθαι. Unde οὗ assumsimus. [d] ἐξελέξατο] + ὁ θεὸς E. Mox ἀγενῆ C.E. pro vulgato ἀγεννῆ.

ἔχοντες πατέρα. Τῆς δὲ εὐγενείας ταύτης οὐχ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' ὁ Χριστὸς [e]ὑμῖν ἐστιν αἴτιος, σοφοὺς ὑμᾶς C ποιήσας καὶ δικαίους καὶ ἁγίους· τοῦτο γάρ ἐστιν, "Ἐγενήθη ἡμῖν σοφία." Τίς οὖν ἡμῶν σοφώτερος τῶν οὐ τὴν Πλάτωνος ἐχόντων σοφίαν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Χριστὸν, τοῦτο τοῦ θεοῦ βουληθέντος; Τί δέ ἐστιν, "ἀπὸ θεοῦ;" Ὅταν μεγάλα εἴπῃ περὶ τοῦ μονογενοῦς, τότε προσάπτει τὸν πατέρα, ἵνα μὴ νομίσῃ τις ἀγέννητον εἶναι τὸν υἱόν. Ἐπειδὴ οὖν εἶπεν, ὅτι τοσαῦτα ἴσχυσε, [f]καὶ τὸ πᾶν ἀνέθηκε τῷ υἱῷ, σοφίαν αὐτὸν λέγων ἡμῖν γεγενῆσθαι καὶ δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμὸν καὶ ἀπολύτρωσιν· διὰ τοῦ υἱοῦ πάλιν τὸ πᾶν ἀνατιθεὶς τῷ πατρὶ [g]εἶπεν, "ἀπὸ θεοῦ." Διὰ τί [h]δὲ μὴ εἶπεν, ἐσόφισεν D ἡμᾶς, ἀλλ', "ἐγενήθη ἡμῖν σοφία;" Τὸ δαψιλὲς ἐνδεικνύμενος τῆς δωρεᾶς· ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἡμῖν ἔδωκε. Καὶ ὅρα πῶς ὁδῷ προβαίνει. Πρότερον γὰρ ἡμᾶς σοφοὺς ἐποίησεν ἀπαλλάξας τῆς πλάνης, καὶ τότε δικαίους καὶ ἁγίους, τὸ πνεῦμα χαρισάμενος, καὶ οὕτως ἀπήλλαξεν ἡμᾶς ἁπάντων τῶν κακῶν, ὥστε αὐτοῦ εἶναι. [i]Καὶ οὐ τῆς οὐσιώσεως τοῦτο δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς πίστεως. Ἀλλαχοῦ μὲν οὖν φησιν, ὅτι ἡμεῖς ἐγενόμεθα δικαιοσύνη ἐν αὐτῷ, οὕτω λέγων· [6]"Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ·" νῦν δὲ αὐτόν φησι E δικαιοσύνην ἡμῖν γεγενῆσθαι, ὥστε ἔξεστι τῷ βουλομένῳ μετέχειν δαψιλῶς. Οὐ γὰρ ὁ δεῖνα σοφοὺς ἐποίησε καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' ὁ Χριστός. Ὁ τοίνυν καυχώμενος, ἐν αὐτῷ καυχάσθω, μὴ ἐν τῷ δεῖνι [k]καὶ τῷ δεῖνι· παρὰ τοῦ Χριστοῦ γέγονεν ἅπαντα. Διὸ εἰπὼν, "ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις," ἐπήγαγεν· [7]"Ἵνα, καθὼς γέγραπται, Ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω." Διὰ τοῦτο [l]καὶ σφοδρῶς κατηνέχθη κατὰ τῆς τῶν Ἑλλήνων σοφίας, ἵνα [m]τοῦτο αὐτὸ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὥσπερ οὖν 37 καὶ ἔστι δίκαιον, ἐν [n]θεῷ καυχᾶσθαι. Ὅταν γὰρ παρ' ἑαυτῶν τὰ ὑπὲρ ἑαυτοὺς ζητῶμεν, οὐδὲν μωρότερον, [o]οὐδὲν ἀσθενέστερον ἡμῶν γίνεται. Γλῶτταν μὲν γὰρ ἔχειν ἠκονημένην, δυνατὸν, δόγματα δὲ ἰσχυρὰ, ἀμήχανον· ἀλλὰ τοῖς τῶν

[6] 2 Cor. v. 21. [7] v. 31.

[e] ἡμῖν et p.p. ἡμᾶς C. Ita tacite edidit Montef. Vulgatum tuetur Cat. [f] καὶ assumtum ex C. Aret. [g] εἰπὼν E.F. [h] δὲ om. a pr. man. A. [i] Vid. Annot. [k] Verba καὶ τῷ δεῖνι habent E. et in marg. C. In Editis desunt. Statim παρὰ γὰρ τοῦ Χρ. E. [l] καὶ om. a pr. man. C. Idem προσηνέχθη pro κατηνέχθη habet. [m] τούτῳ αὐτῷ C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [n] θεῷ] κυρίῳ A. [o] οὐδὲν] οὐδὲ F.

ἀραχνίων ὑφάσμασιν ἐοίκασιν οἱ λογισμοὶ καθ' ἑαυτοὺς ὄντες. Εἰς τοῦτο γάρ τινες [p]ἤλασαν μανίας, ὡς μηδὲν ἀληθὲς εἶναι λέγειν τῶν ὄντων, ἀλλὰ πάντα ἐναντία διϊσχυρίζεσθαι τῶν φαινομένων. Μηδὲν [q]τοίνυν εἴπῃς σαυτοῦ, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἐν
B θεῷ καυχῶ· μηδενὶ ἀνθρώπῳ τί ποτε λογίσῃ. Εἰ γὰρ Παύλῳ οὐδὲν χρὴ λογίζεσθαι, πολλῷ μᾶλλον ἑτέροις. [8]"Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν." Ὁ μαθὼν ἐν κυρίῳ καυχᾶσθαι, οὐδέποτε ἐπαρθήσεται, ἀλλ' ἀεὶ καὶ μετριάσει, καὶ ἐν πᾶσιν ἔσται εὐχάριστος. (270)
Ἀλλ' οὐ τὰ τῶν Ἑλλήνων τοιαῦτα, ἀλλὰ πάντα ἑαυτοῖς ἀνατιθέασι. Διὸ καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων ποιοῦσι θεούς· οὕτως αὐτοὺς ἡ ἀπόνοια [r]ἐξετραχήλισεν.

[s]Ὥρα δὴ [t]λοιπὸν πρὸς τὴν τούτων ἐξελθεῖν μάχην. Ποῦ τοίνυν κατελίπομεν [v]τῇ προτέρᾳ τὸν λόγον; Ἐλέγομεν, ὅτι οὐκ ἦν δυνατὸν κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν περιγενέσθαι
C τῶν φιλοσόφων τοὺς ἁλιέας· ἀλλ' ὅμως γέγονε δυνατόν· ὅθεν δῆλον, ὅτι χάριτι γέγονεν. Ἐλέγομεν, ὅτι οὐκ ἦν δυνατὸν οὐδὲ ἐννοῆσαι αὐτοὺς τοσαῦτα κατορθώματα· καὶ ἐδείξαμεν, ὅτι οὐ μόνον ἐνενόησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τέλος ἤγαγον μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας. Τὸ αὐτὸ δὴ καὶ σήμερον γυμνάσωμεν τοῦ λόγου τὸ κεφάλαιον, πόθεν αὐτοῖς ἐπῆλθε προσδοκῆσαι τῆς οἰκουμένης περιγενέσθαι, εἰ μὴ εἶδον τὸν Χριστὸν ἀναστάντα. Μὴ γὰρ ἐξεστήκεσαν, ὥστε τοιοῦτόν τι λογίσασθαι ἁπλῶς καὶ εἰκῇ; Καὶ γὰρ ὑπερβάλλει
D πᾶσαν μανίαν τὸ προσδοκῆσαι ἄνευ θείας χάριτος τοσούτου περιγενέσθαι πράγματος. [w]Πῶς αὐτὸ κατώρθωσαν μαινόμενοι καὶ ἐξεστηκότες; Εἰ δὲ ἐσωφρόνουν, ὥσπερ οὖν καὶ τὰ πράγματα ἔδειξε, πῶς ἄνευ τοῦ λαβεῖν ἐνέχυρα ἀξιόπιστα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς ἄνωθεν ἀπολαῦσαι ῥοπῆς, ὑπέμενον πρὸς τοσούτους ἐξελθεῖν πολέμους, καὶ γῆς καὶ θαλάττης κατατολμῆσαι, καὶ [x]πρὸς μεταβολὴν τῶν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἐθῶν τῶν ἐν χρόνῳ τοσούτῳ παγέντων ἄνθρωποι δώδεκα ἀποδύσασθαι, καὶ στῆναι γενναίως οὕτως; Καὶ τὸ δὴ μεῖζον, πρὸς [y]τὸν οὐρανὸν καλοῦντες καὶ τὰς ἄνω δια-

[8] 1 Cor. iii. 6.

[p] ἤλασαν C. παρήλασαν vulgo. [q] τοίνυν] οὖν F. [r] ἐξετραχηλίασεν A.
[s] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ Ἑλλήνων, καὶ ὅτι οὐκ ἐν σοφίᾳ ἢ πλούτῳ, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ δεῖ καυχᾶσθαι· καὶ ὅτι τὸν ἐνταῦθα ἐν ἀνέσει ζῶντα, ἐκεῖ κακουχηθῆναι δεῖ· καὶ ὅτι οὐδὲ τέχνη, οὐδὲ στρατεία ἐμποδίζειν ἡμῖν ὀφείλει εἰς τὴν τῶν θείων μελέτην. Veron. [t] λοιπὸν] + ἐστι Edd. ἐστι om. E.F. [v] Sic Codd. τὸν λόγον τῇ προτέρᾳ inverso ordine Edd. [w] πῶς δ' ἂν αὐτὸ καὶ κατώρθωσαν C. [x] πρὸς μεταβολὴν] προσβαλεῖν F. Idem mox ἐθνῶν pro ἐθῶν. [y] τὸν accessit ex nostris omnibus.

τριβὰς, πόθεν προσεδόκων πείθειν τοὺς ἀκούοντας; [z]Καὶ εἰ E
μὲν ἦσαν ἐν δόξῃ καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ καὶ παιδεύσει
τραφέντες, μάλιστα μὲν οὐδὲ οὕτω πρὸς τοσοῦτον ὄγκον
πραγμάτων εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἐπαρθῆναι· πλὴν ἀλλὰ μᾶλλόν
τινα λόγον εἶχεν ἡ προσδοκία· νῦν δὲ οἱ μὲν πρὸς λίμνας,
οἱ δὲ περὶ δέρματα ἠσχόληντο, οἱ δὲ περὶ [a]τελωνίαν. Οὐδὲν
[b]δὲ τούτων τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀχρηστότερον πρὸς φιλοσοφίαν
καὶ πρὸς τὸ πεῖσαι μεγάλα φαντάζεσθαι, καὶ μάλιστα ὅταν
μὴ παράδειγμά τις ἔχῃ. Μᾶλλον δὲ οὐ μόνον παραδείγματα
οὐκ εἶχον, ὅτι περιέσονται, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ οὐ περιέσονται, 38
καὶ [c]ταῦτα ἔναυλα. Πολλοὶ γὰρ ἐπιχειρήσαντες [d]καινοτομίαις
ἐσβέσθησαν, οὐχὶ [e]τοῖς παρ᾽ Ἕλλησι λέγω, ἐκεῖνα γὰρ οὐδὲ
ἦσαν, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις [f]ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ,
οὐχὶ μετὰ δώδεκα ἀνθρώπων, ἀλλὰ μετὰ πλήθους πολλοῦ
τοῖς πράγμασιν ἐπιτιθέμενοι. Καὶ γὰρ Θευδᾶς καὶ Ἰούδας
συστήματα ἔχοντες μεγάλα ἀνθρώπων μετὰ τῶν μαθητῶν
ἀπώλοντο· καὶ ὁ παρ᾽ ἐκείνων φόβος ἱκανὸς ἦν τούτους
παιδεῦσαι, εἰ μὴ σφόδρα ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι ἄνευ θείας
δυνάμεως ἀμήχανον περιγενέσθαι. Εἰ δὲ καὶ προσεδόκων B
κρατῆσαι, ποίαις ἐλπίσι τοσούτους ἀνεδέχοντο κινδύνους, εἰ
μὴ πρὸς τὰ μέλλοντα ἑώρων; Θῶμεν δὲ, ὅτι [g]καὶ ἤλπιζον
κρατῆσαι· τί προσεδόκων κερδαίνειν ἐκ τοῦ προσάγειν ἅπαντας
τῷ μὴ ἀναστάντι, καθώς φατε; Εἰ γὰρ νῦν πιστεύσαντες
ἄνθρωποι περὶ βασιλείας οὐρανῶν καὶ μυρίων ἀγαθῶν, δυσκόλως
καταδέχονται κινδύνους, πῶς ἂν ἐκεῖνοι μάτην τοσαῦτα [h]ἂν
ὑπέμειναν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ κακῷ; Εἰ γὰρ μὴ [i]ἐγένετο
τὰ γεγενημένα, μηδὲ εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ Χριστὸς ἀνέβη, [k]ὅτι
ταῦτα πλάττειν φιλονεικοῦντες καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν, καὶ C
τῷ θεῷ προσκρούειν ἔμελλον, καὶ μυρίους ἄνωθεν προσδοκᾶν
κεραυνούς. Ἄλλως δὲ, εἰ καὶ ζῶντος τοῦ Χριστοῦ [l]ταύτην
εἶχον τὴν προθυμίαν, τελευτήσαντος ἂν ἔσβεσαν αὐτήν.
Ἔδοξε γὰρ ἂν αὐτοῖς, εἰ μὴ ἀνέστη, ἀπατεὼν εἶναί τις καὶ
εἴρων. Οὐκ ἴστε, ὅτι τὰ στρατόπεδα, τοῦ μὲν στρατηγοῦ
καὶ βασιλέως ζῶντος, κἂν ἀσθενῆ ᾖ, συγκροτεῖται· ἀπελθόντων
δὲ ἐκείνων, κἂν ἰσχυρὰ ᾖ, διαλύεται;

Ποίοις οὖν, εἰπέ μοι, λόγοις ἐκέχρηντο πιθανοῖς, μέλλοντες

[z] καὶ εἰ μὲν] εἰ μὲν γὰρ C. [a] τελωνείαν F. [b] δὲ, quod aberat, habet E. [c] ταῦτα] + δὴ C. + τὰ F. et a pr. man. A. [d] καινοτομίας E. κενοτομίας a pr. man. A. [e] Vid. Annot. [f] ἐν] καὶ ἐν C. [g] καὶ om. F. [h] ἂν accessit ex A.C.E. [i] ἐγένοντο C. [k] Vid. Annot. [l] ταύτην ——τελευτήσαντος] Sic nostri omnes. Edebatur τοσαύτην εἶχον προθυμίαν, ἀποθανόντος.

ἅπτεσθαι τοῦ κηρύγματος καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην ἐξιέναι
D ἅπασαν; ποίοις δὲ κωλύμασιν οὐκ ἂν κατεσχέθησαν; [m]Εἰ
γὰρ μαινόμενοι ἦσαν· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγων οὐ παύσομαι·
οὐδὲν ὅλως κατορθῶσαι ἔδει· οὐδεὶς γὰρ μαινομένοις πείθεται·
εἰ δὲ κατώρθωσαν, ὥσπερ οὖν [n]κατώρθωσαν, καὶ δείκνυσι
τὸ τέλος, [o]ὅτι πάντων [p]ἦσαν σοφώτεροι. Εἰ δὲ πάντων ἦσαν
σοφώτεροι, εὔδηλον ὅτι οὐκ ἂν ἁπλῶς ἦλθον ἐπὶ τὸ κήρυγμα. (271)
Εἰ γὰρ μὴ εἶδον αὐτὸν ἀναστάντα, τί ἦν ἱκανὸν αὐτοὺς
ἐξαγαγεῖν ἐπὶ τὸν πόλεμον τοῦτον; τί δὲ οὐκ ἂν αὐτοὺς
ἀπέτρεψεν; Εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστήσομαι,
E καὶ περὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐπηγγείλατο· εἶπεν, ὅτι κρατή-
σουσι τῆς οἰκουμένης πνεῦμα λαβόντες ἅγιον· καὶ μυρία πρὸς
τούτοις ἕτερα πᾶσαν ὑπερβαίνοντα φύσιν. Ὥστε εἰ μηδὲν
τούτων γέγονεν, [q]εἰ καὶ ζῶντι ἐπείθοντο, τελευτήσαντος οὐκ
ἂν ἐπείσθησαν, εἰ μὴ εἶδον ἀναστάντα. Εἶπον γὰρ ἄν· μετὰ
τρεῖς ἡμέρας [r]ἔλεγεν ἀναστήσομαι, καὶ οὐκ ἀνέστη· πνεῦμα
ὑπέσχετο δώσειν, καὶ οὐκ ἔπεμψε· πῶς οὖν ὑπὲρ τῶν μελλόντων
αὐτῷ πιστεύσομεν, τῶν παρόντων ἐληλεγμένων; Τίνος δὲ
ἕνεκεν μὴ ἀναστάντος, ἐκήρυττον ὅτι ἀνέστη; Ἐπειδὴ ἐφίλουν
αὐτόν, φησί. Καὶ μὴν μισεῖν λοιπὸν εἰκὸς ἦν ἀπατήσαντα
39 καὶ προδεδωκότα, καὶ ὅτι μυρίαις αὐτοὺς ἐλπίσιν ἐπάρας, καὶ
οἰκίας καὶ γονέων καὶ πάντων ἀποστήσας, καὶ ὁλόκληρον ἔθνος
ἐκπολεμώσας αὐτοῖς τὸ Ἰουδαίων, προέδωκεν ὕστερον. Καὶ
εἰ μὲν ἀσθενείας ἦν τὸ [s]γενόμενον, συνέγνωσαν [t]ἄν· νυνὶ δὲ
κακουργίας πολλῆς εἶναι ἐνομίζετο. Ἔδει γὰρ τἀληθὲς εἰπεῖν,
καὶ μὴ τὸν οὐρανὸν ἐπαγγείλασθαι ἄνθρωπον ὄντα θνητόν,
ὥς φατε. Ὥστε τοὐναντίον εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ποιεῖν, κηρύττειν
τὴν ἀπάτην, καὶ λέγειν αὐτὸν εἴρωνα καὶ γόητα· οὕτω γὰρ
B ἂν καὶ τῶν κινδύνων ἀπηλλάγησαν, οὕτω καὶ τὸν πόλεμον
ἔλυσαν. Εἰ γὰρ τοῖς στρατιώταις ἀργύριον ἔδωκαν οἱ
Ἰουδαῖοι, ἵνα εἴπωσιν, ὅτι ἔκλεψαν τὸ σῶμα· εἰ παρελθόντες
εἶπον οἱ μαθηταὶ ὅτι ἐκλέψαμεν, καὶ οὐκ ἀνέστη, ποίας ἂν
οὐκ ἀπήλαυσαν τιμῆς; Ὥστε ἐξῆν [v]αὐτοῖς καὶ τιμᾶσθαι καὶ
στεφανοῦσθαι. Τίνος οὖν ἕνεκεν τὸ ὑβρίζεσθαι καὶ κινδυ-
νεύειν [w]ἀντικατηλλάξαντο τούτων, εἰ μὴ θεία τις ἦν ἡ πείθουσα
αὐτοὺς δύναμις, ἡ τούτων ἁπάντων δυνατωτέρα; Εἰ δὲ [x]μηδέπω

[m] εἰ] + μὲν E. [n] καὶ κατώρθωσαν Edd. καὶ om. A.C.F. καὶ ante δείκνυσι om. F. Veron. [o] Vid. Annot. [p] ἦσαν] εἰσὶ F. [q] εἰ om. C. et a pr. man. A. [r] ἔλεγεν ἀναστήσομαι] ἀναστήσομαι, ἔφη F. ἔλεγεν ante ἡμέρας transp. A. [s] γινόμενον C.E. [t] ἂν om. C.E. Veron. etiam A. a pr. man. [v] αὐτοὺς A.C. [w] ἀντικατήλλαξαν a pr. man. A. [x] μηδέπω] + σε E.

πείθομεν, λογίζου κἀκεῖνο· ὅτι εἰ μὴ τοῦτο ἦν, κἂν εἰ σφόδρα παρεσκευάζοντο, οὐκ ἂν [y]ἐπ' αὐτῷ τὸ κήρυγμα ἐκήρυξαν, ἀλλ' ἀπεστράφησαν αὐτὸν, [z]διὰ τοῦτο ὃ λέγω. Ἴστε γὰρ ὅτι οὐδὲ τὰ ὀνόματα βουλόμεθα τῶν τὰ τοιαῦτα ἀπατώντων ἡμᾶς ἀκούειν. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ἐκήρυττον αὐτοῦ τὸ ὄνομα; C προσδοκῶντες ὅτι κρατήσουσι δι' αὐτοῦ; Καὶ μὴν τοὐναντίον ἐχρῆν προσδοκᾶν, ὅτι εἰ καὶ ἔμελλον κρατήσειν, [a]ἀπώλοντο ἀπατεῶνος ὄνομα φέροντες εἰς μέσον. Εἰ δὲ συσκιάσαι τὰ πρότερα ἐβούλοντο, ἔδει σιγῆσαι· ὡς τό γε ἐπαγωνίζεσθαι, μειζόνως ἀνῆπτε καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὸν γέλωτα. Πόθεν οὖν ἐπῆλθεν αὐτοῖς ἀναπλάσαι τοιαῦτα; καὶ γὰρ ἅπερ ἤκουσαν, ἀπώλεσαν. Εἰ δὲ οὐκ ὄντος φόβου πολλὰ ἐπελανθάνοντο, καί [b]τινα οὐδὲ ἐνόουν, καθὼς καὶ ὁ εὐαγγελιστής φησι, τοσούτου κινδύνου καταλαβόντος, πῶς οὐκ ἂν ἅπαντα αὐτῶν D ἀπέπτη; Καὶ τί λέγω τὰ ῥήματα; ὅπου γε καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν τὸν διδάσκαλον πόθος ἠρέμα κατεμαραίνετο τῷ φόβῳ τῶν ἐσομένων· ὅπερ αὐτοῖς καὶ ὠνείδισεν. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸ τούτου μὲν [c]ἐκκρεμάμενοι αὐτοῦ, συνεχῶς ἠρώτων, ποῦ ὑπάγεις; ὕστερον δὲ, ὅτε τοὺς μακροὺς ἀπέτεινε λόγους τὰ δεινὰ διηγούμενος τὰ παρ' αὐτὸν τὸν σταυρὸν, [d]τὰ μετὰ τὸν σταυρὸν καταληψόμενα αὐτοὺς, εἶτα τῷ δέει παγέντες ἐναπέμειναν ἀχανεῖς· ἄκουσον πῶς [e]αὐτοῖς τοῦτο αὐτὸ προφέρει λέγων· [9]"Οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι [f]λελάληκα ὑμῖν ταῦτα, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν." Εἰ τοίνυν E προσδοκῶντες αὐτὸν ἀποθανεῖσθαι καὶ ἀναστήσεσθαι οὕτως ἤλγουν, ἀναστάντα αὐτὸν μὴ [g]ἰδόντες, πῶς οὐκ ἂν ἀπώλοντο, καὶ εἰς αὐτὴν ἂν ἐσπούδασαν καταδῦναι τὴν γῆν, καὶ ἀθυμίᾳ [h]τῇ τῆς ἀπάτης καὶ δέει τῶν ἐσομένων πολιορκούμενοι;

Πόθεν δὲ καὶ τὰ ὑψηλὰ αὐτοῖς δόγματα; τὰ γὰρ ὑψηλότερα ὕστερον εἶπεν [i]αὐτοὺς ἀκούσεσθαι. [10]"Πολλὰ γὰρ ἔχω λέγειν ὑμῖν, φησὶν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι." Ὥστε [k]τὰ λειπόμενα ὑψηλότερα ἦν. Εἷς δὲ τῶν μαθητῶν οὐδὲ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἤθελεν ἀπελθεῖν μετ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ [l]κινδύνων ἤκουσεν, ἀλλ' ἔλεγεν· [11]"Ἀπέλθωμεν καὶ ἡμεῖς,

[9] Joan. xvi. 5, 6. [10] Ibid. 12. [11] Ibid. xi. 16.

[y] ἐπ' αὐτὸν F. [z] Verba διὰ τοῦτο ὃ λέγω, quae absunt in Editis, agnoscunt libri omnes cum Aret. [a] ἀπώλοντο] + ἂν E.F. [b] τινὰ] + τῶν λεγομένων E. [c] ἐγκεκραμμένοι F. [d] Verba τὰ μετὰ τὸν σταυρὸν, quae vulgo desunt, solus habet E. [e] Sic libri omnes. Vulgo αὐτοῖς post προφέρει legitur. [f] λ. ὑμῖν ταῦτα] ταῦτα λ. ὑμῖν E.F. [g] εἰδότες E.F. [h] τῇ om. F. [i] αὐτοῖς A.E.F. Veron. [k] τὰ λειπόμενα] Sic E. τὰ λεγόμενα A.C.F. *ea de quibus loquebatur* Aret. τὰ μὴ λεγόμενα Edd. [l] κίνδυνον C.

ἵνα ἀποθάνωμεν μετ᾽ αὐτοῦ·" βαρυνόμενος ἐπειδὴ προσεδόκησεν ἀποθανεῖσθαι. Εἰ δὲ μετ᾽ αὐτοῦ ὢν προσεδόκησεν ἀποθανεῖσθαι, καὶ ἀνεδύετο διὰ τοῦτο, [m]καὶ χωρὶς αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν τί οὐκ ἂν ἤλπισεν, ὅτε καὶ πολὺς ὁ ἔλεγχος ἦν τῆς ἀναισχυντίας; Τί δὲ καὶ εἶχον εἰπεῖν ἐξιόντες; Τὸ (272)
μὲν γὰρ πάθος ἡ οἰκουμένη πᾶσα ᾔδει· καὶ γὰρ ἐφ᾽ ὑψηλοῦ
B ἐκρέματο τοῦ ἰκρίου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ, καὶ ἐν μητροπόλει, καὶ ἐν ἑορτῇ μεγίστῃ, [n]καὶ ἐν ᾗ μάλιστα οὐκ ἐνῆν τινα ἀπολειφθῆναι· τὴν δὲ ἀνάστασιν οὐδεὶς εἶδε τῶν ἔξωθεν, ὅπερ οὐ μικρὸν αὐτοῖς πρὸς τὸ πείθειν ἐμπόδιον ἦν. [o]Καὶ ὅτι μὲν ἐτάφη, πάντες διεθρύλουν· καὶ ὅτι ἔκλεψαν τὸ σῶμα αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ, οἱ στρατιῶται μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἁπάντων ἔλεγον· ὅτι δὲ ἀνέστη, τῶν ἔξωθεν οὐδεὶς εἶδε. Πόθεν [p]οὖν προσεδόκησαν πείθειν τὴν οἰκουμένην; Εἰ γὰρ θαυμάτων γινομένων στρατιῶται ἐπείσθησαν τὰ ἐναντία μαρτυρῆσαι, πόθεν προσεδόκων οὗτοι χωρὶς θαυμάτων κηρύττειν, καὶ μηδὲ ὀβολὸν
C κεκτημένοι πείθειν γῆν [q]καὶ θάλατταν περὶ τῆς ἀναστάσεως; Εἰ δὲ δόξης ἐρῶντες τοῦτο ἐποίουν, πολλῷ μᾶλλον ἂν ἕκαστος ἑαυτῷ δόγματα ἐπεφήμισεν, οὐχὶ τῷ ἀπελθόντι. Ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἐπείσθησαν αὐτοῖς οἱ ἄνθρωποι; Καὶ περὶ τίνος [r]μᾶλλον ἀκούοντες ἐπίστευον; [s]περὶ ἐκείνου τοῦ συλληφθέντος καὶ σταυρωθέντος, ἢ περὶ αὐτῶν τῶν τὰς χεῖρας [t]ἐκφυγόντων τὰς Ἰουδαϊκάς; Τίνος δὲ ἕνεκεν, εἰπέ μοι, [v]μέλλοντες τοῦτο ποιεῖν, οὐκ εὐθέως τὴν Ἰουδαίαν ἀφέντες, εἰς τὰς ἔξω πόλεις [w]ἀπῆλθον, ἀλλ᾽ ἔνδον ἐστρέφοντο; Πῶς δὲ, εἰ μὴ σημεῖα ἐποίουν,
D ἔπειθον; [x]Εἰ μὲν γὰρ ἐποίουν, ἐποίουν γὰρ, θεοῦ δύναμις ἦν τὸ γινόμενον· εἰ δὲ μὴ ἐποίουν καὶ ἐκράτουν, πολὺ θαυμαστότερον ἦν τὸ συμβάν. Οὐκ ᾔδεσαν Ἰουδαίους, εἰπέ μοι, καὶ τὴν πονηρὰν αὐτῶν μελέτην, καὶ τὴν [y]φθόνων γέμουσαν ψυχήν; Καὶ γὰρ Μωϋσέα ἐλίθασαν μετὰ τὸ πέλαγος ὅπερ ἐπέζευσαν, μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸ τρόπαιον ἐκεῖνο τὸ θαυμαστὸν, ὅπερ ἔστησαν ἀναιμωτὶ διὰ τῶν ἐκείνου χειρῶν [z]κατὰ τῶν δουλωσαμένων αὐτοὺς Αἰγυπτίων, μετὰ τὸ μάννα, μετὰ τὰς πέτρας καὶ τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν τὰς ἐκεῖθεν ῥαγείσας,

[m] καὶ om. C. De sequentibus vid. Annot. [n] καὶ om. C. [o] καὶ ὅτι μὲν] ὅτι μὲν γὰρ C. Statim διεθρύλουν C.E.F. et a pr. man. A. διεθρύλλουν Edd. [p] οὖν] δὲ E. [q] καὶ] τε καὶ F. [r] μᾶλλον ἀκούοντες] Sic Edd. μᾶλλον ἀκούοντες μᾶλλον A.F. ἄλλου ἀκούοντες μᾶλλον C. ἄλλου μᾶλλον ἀκούοντες E. [s] περὶ] ἢ περὶ F. [t] ἐκφευγόντων C.E. Veron. et a pr. man. A. [v] μέλλοντες] Sic C.E. Aretin. ἔμελλον vulgo. [w] ἀπῆλθον C.E.F. ἐπῆλθον Edd. [x] εἰ μὲν γὰρ] καὶ εἰ μὲν C. εἰ μὲν F. [y] φόνων E. [z] κατὰ τῶν δουλωσαμένων] Sic C. et Regius apud Montef. qui ita edidit. καταδουλωσαμένων vulgo. Verum vidit Dunaeus.

μετὰ [a]τὰ μυρία θαύματα τὰ ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς E
ἐρυθρᾶς καὶ τῆς ἐρήμου· Ἱερεμίαν εἰς λάκκον [b]ἐνέβαλον, καὶ πολλοὺς τῶν προφητῶν κατέσφαξαν. Ἄκουσον γοῦν τί φησιν Ἠλίας μετὰ τὸν φοβερὸν λιμὸν ἐκεῖνον καὶ τὸν θαυμαστὸν ὑετὸν καὶ τὴν λαμπάδα, ἣν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατήνεγκε, καὶ τὸ παράδοξον ὁλοκαύτωμα, ὡς πορρωτάτω τῆς χώρας αὐτῶν ἐλαυνόμενος· [12]"Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, [c]τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου." Καίτοιγε οὐδὲν τῶν 41
[d]νομίμων ἐκίνουν. Τούτοις οὖν πόθεν εἶχον προσέχειν, εἰπέ μοι; καὶ γὰρ [e]ἁπάντων ἐκείνων ἦσαν εὐτελέστεροι, καὶ τοιαῦτα ἐκαινοτόμουν, δι' ἃ καὶ τὸν διδάσκαλον ἐσταύρωσαν. [f]Καὶ ἄλλως δὲ, οὐχ οὕτως ἐδόκει δεινὸν εἶναι τὸ τὸν Χριστὸν ταῦτα λέγειν, καὶ τούτους. Τὸν μὲν γὰρ ἴσως ἐνόμιζον ἑαυτῷ δόξαν κτώμενον ταῦτα ποιεῖν, [g]τούτους δὲ καὶ μειζόνως ἂν ἐμίσησαν, ἅτε ὑπὲρ ἑτέρου πολεμοῦντας αὐτοῖς. Ἀλλ' οἱ νόμοι αὐτοῖς ἐβοήθουν οἱ Ῥωμαίων; Ἀλλ' ἀπὸ τούτων [h]ἐνεποδίζοντο μᾶλλον· καὶ γὰρ ἔλεγον· [13]"Πᾶς ὁ ποιῶν ἑαυτὸν βασιλέα, οὐκ ἔστι φίλος τοῦ Καίσαρος." Ὥστε τοῦτο B
μόνον ἱκανὸν ἦν ἐμποδίσαι, ὅτι τοῦ νομισθέντος [i]εἶναι τυράννου καὶ μαθηταὶ ἦσαν, καὶ τὰ ἐκείνου [k]κρατύνειν ἐβούλοντο. Τί δὲ ὅλως αὐτοὺς ἐπῆρεν εἰς τοσούτους κινδύνους ἐμπεσεῖν; τί δὲ περὶ αὐτοῦ λέγοντες [l]ἐδόκουν εἶναι πιθανοί; ὅτι ἐσταυρώθη; ὅτι ἀπὸ γυναικὸς ἐτέχθη Ἰουδαίας πτωχῆς, Ἰουδαίῳ τέκτονι μεμνηστευμένης; ὅτι ἐξ ἔθνους ἦν τῇ οἰκουμένῃ ἀπεχθανομένου; Ἀλλὰ ταῦτα πάντα οὐχὶ πείθειν μόνον καὶ ἐφέλκεσθαι τοὺς ἀκούοντας, ἀλλὰ καὶ [m]προσίστασθαι πᾶσιν ἦν ἱκανὰ, [n]καὶ μάλιστα παρὰ τοῦ σκηνοποιοῦ καὶ C
τοῦ ἁλιέως λεγόμενα. Οὐκ ἂν οὖν ταῦτα πάντα ἐνενόησαν οἱ μαθηταί; καὶ γὰρ αἱ δειλαὶ φύσεις πλείονα τῶν ὄντων ἀναπλάττειν δύνανται· τοιαῦται [o]δὲ ἦσαν αἱ ἐκείνων. Πόθεν οὖν ἤλπιζον κατορθώσειν; Μᾶλλον δὲ οὐκ ἤλπισαν, μυρίων ὄντων τῶν [p]ἀπαγόντων αὐτοὺς, εἴγε μὴ ἀνέστη ὁ Χριστός.

12 3 Reg. xix. 10. 13 Joan. xix. 12.

[a] τὰ post μετὰ habent A.C.F. post θαύματα solus C. Vulgo absunt.
[b] ἔβαλον Veron. ἔβαλλον F. Mox ἔσφαξαν F. [c] τὰ] καὶ τὰ F.
[d] νομίμων] μικρῶν F. [e] ἁπάντων ἐκείνων ἦσαν A.C.F. ἐκείνων ἁπάντων ἦσαν E. ἁπάντων ἦσαν ἐκείνων Edd. [f] καὶ om. C. [g] τούτους δὲ] Sic libri omnes. τοὺς δὲ vulgo. [h] ἐνεποδ.] καὶ ἐνεποδ. C. [i] εἶναι, quod aberat, est in libris omnibus. [k] κρατεῖν F. [l] ἐδόκουν] + ἂν Sav. Mor. Ben. invitis libris. [m] προΐστασθαι F. et a pr. man. A. Statim ἦν om. E.
[n] καὶ μάλιστα] ἃ μάλιστα E. ceteri cum Editis καὶ μάλιστα τά. [o] δὲ] οὖν F.
[p] ὑπαγόντων C.F. Veron. etiam A. a pr. man.

Οὐκ εὔδηλον καὶ τοῖς σφόδρα ἀνοήτοις, ὅτι εἰ μὴ δαψιλοῦς καὶ μεγάλης ἀπήλαυσαν χάριτος, καὶ ἐνέχυρα τῆς ἀναστάσεως ἔλαβον, οὐ μόνον πρᾶξαι καὶ ἐπιχειρῆσαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐννοῆσαι ταῦτα ἠδύναντο; Εἰ γὰρ τοσούτων ὄντων κωλυμάτων πρὸς
D τὸ βουλεύσασθαι, οὐ λέγω πρὸς τὸ κατορθῶσαι, καὶ ἐβουλεύσαντο καὶ εἰς ἔργον ἐξήγαγον, καὶ [q]μείζονα πάσης ἐλπίδος ἐποίησαν, παντί που δῆλον, ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνῃ δυνάμει, ἀλλὰ (273)
θείᾳ χάριτι πάντα εἰργάζοντο.

Τούτους τοίνυν τοὺς λόγους γυμνάζωμεν, μὴ καθ' ἑαυτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀλλήλων· οὕτω δ' ἂν εὐκολωτέρα [r]γένοιτ' ἂν ἡμῖν καὶ ἡ τῶν λοιπῶν εὕρεσις. Μηδὲ, ὅτι χειροτέχνης εἶ, ἀλλοτρίαν τὴν μελέτην ταύτην εἶναι νόμιζε. Καὶ γὰρ Παῦλος σκηνοποιὸς ἦν. Ἀλλὰ καὶ πολλῆς ἐνεπλήσθη τότε χάριτος, φησὶ, κἀκεῖθεν ἅπαντα ἐφθέγγετο. Ἀλλὰ καὶ πρὸ
E τῆς χάριτος παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλου ἦν· καὶ τὴν χάριν δὲ διὰ τοῦτο ἔλαβεν, ἐπειδὴ γνώμην ἀξίαν τῆς χάριτος ἐπεδείξατο· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν τὴν τέχνην μετεχείριζε. Μηδεὶς τοίνυν αἰσχυνέσθω τῶν [s]τέχνην ἐχόντων, ἀλλ' οἱ εἰκῇ τρεφόμενοι καὶ ἀργοῦντες, οἱ διακόνοις κεχρημένοι πολλοῖς καὶ ἀφάτου θεραπείας ἀπολαύοντες. Τὸ γὰρ διαπαντὸς ἐργαζόμενον τρέφεσθαι, φιλοσοφίας εἶδός ἐστι· τούτων αἱ ψυχαὶ καθαρώτεραι, τούτων αἱ διάνοιαι εὐτονώτεραι. Ὁ γὰρ ἀργῶν πολλὰ εἰκῇ [t]μᾶλλον φθέγγεται, καὶ πολλὰ εἰκῇ
42 πράσσει, καὶ ἐργάζεται δι' ὅλης ἡμέρας οὐδὲν, πολλῆς νάρκης ἐμπεπλησμένος· ὁ δὲ ἐν ἐργασίᾳ ὢν οὐδὲν ταχέως περιττὸν παραδέξεται οὔτε ἐν ἔργοις, [v]οὔτε ἐν λόγοις, οὔτε ἐν ἐννοίαις· ὅλη γὰρ [w]διόλου συντέταται πρὸς τὸν ἐπίπονον βίον ἡ ψυχή. Μὴ τοίνυν καταφρονῶμεν τῶν ἀπὸ τῶν χειρῶν τρεφομένων, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς μακαρίζωμεν διὰ τοῦτο. Ποία γάρ σοι χάρις, εἰπέ μοι, ὅταν τὸν κλῆρον παρὰ τοῦ πατρὸς δεξάμενος, [x]μηδὲν πράττων διατελῇς, ἀλλὰ [y]ἀναλώσῃς πάντα ἐκεῖνα εἰκῇ; Οὐκ οἶδας, ὅτι οὐ πάντες τὸν αὐτὸν ἀποδώσομεν λόγον, ἀλλ' οἱ μὲν πλείονος ἐνταῦθα ἀπολαύσαντες ἀδείας, χαλεπώτερον, οἱ δὲ κακωθέντες ἢ πόνοις ἢ
B πενίᾳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ τοιούτῳ, ἡμερώτερον; Καὶ ταῦτα ἀπὸ τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου δῆλα. Σὺ μὲν γὰρ εἰς οὐδὲν δέον τῇ σχολῇ χρησάμενος εἰκότως ἐγκαλῇ, ὁ δὲ πένης καὶ

[q] μεῖζον ἁπάσης ἐλπίδος A. μεῖζον ἐλπίδος ἁπάσης E. [r] γένοιτ' ἂν] Sic A.C.E. γένοιτο vulgo. In F. locus sic legitur: οὕτως εὐκολωτέραι γένοιντ' ἂν ὑμῖν καὶ αἱ τῶν λοιπῶν αἱρέσεις. [s] τέχνην] τὴν τέχνην Edd. τὴν om. E.F. Mox καὶ οἱ ἀργοῦντες F. [t] μᾶλλον om. E. [v] οὔτε ἐν ἐννοίαις, οὔτε ἐν λόγοις inverso ordine E.F. [w] δι' ὅλης A.F. [x] μηδὲν A.C.E. Legebatur οὐδέν. [y] ἀναλώσῃς C.E.F. ἀναλώσας A. ἀναλίσκῃς Edd.

[z]μετὰ ἀσχολίαν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ καιροῦ εἰς τὰ δέοντα ἀναλώσας, μεγάλων ἀπολαύσεται τῶν στεφάνων. Ἀλλὰ καὶ στρατείαν μοι [a]προβαλῇ πάντως, καὶ τῆς ἀσχολίας αὐτὴν αἰτιάσῃ. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι λόγον ἡ σκῆψις. Καὶ γὰρ ὁ Κορνήλιος [b]ἑκατοντάρχης ἦν, καὶ οὐδὲν ἡ ζώνη τὴν ἀκριβῆ πολιτείαν παρέβλαψε. Σὺ δὲ ὅταν ὀρχησταῖς καὶ μίμοις σχολάζῃς, καὶ διαπαντὸς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀναλίσκῃς τὸν βίον, C
οὐδαμοῦ οὐ στρατείας ἀνάγκην, οὐκ ἀρχόντων προβάλλῃ φόβον· ὅταν δὲ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν καλῶμεν, τότε τὰ μυρία κωλύματα. Καὶ τί κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐρεῖς, ὅταν ἴδῃς τὴν φλόγα καὶ τοὺς τοῦ πυρὸς ποταμοὺς καὶ τὰ δεσμὰ τὰ ἄλυτα, καὶ [c]βρυχομένων ἀκούσῃς ὀδόντων; Τίς σου προστήσεται κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅταν ἴδῃς τὸν μὲν χειροτέχνην καὶ ὀρθῶς βεβιωκότα, πάσης ἀπολαύοντα δόξης· σαυτὸν δὲ τὸν νῦν ἐν [d]μαλακοῖς ἱματίοις ὄντα καὶ μύρων πνέοντα, ἀνήκεστα πάσχοντα; Τί σοι τοῦ πλούτου καὶ τῆς περιουσίας ἔσται ὄφελος; τί δὲ τῷ χειροτέχνῃ τῆς πενίας D
βλάβος; Ἵν' οὖν μὴ [e]ταῦτα πάθωμεν, φοβηθῶμεν τὰ λεγόμενα νῦν, καὶ τὴν ἀσχολίαν ἅπασαν εἰς τὴν τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων ἀναλώσωμεν διατριβήν. Οὕτω γὰρ ἐξιλεωσάμενοι τὸν θεὸν ὑπὲρ τῶν παρελθόντων ἁμαρτημάτων, καὶ τὰ μέλλοντα προσθέντες κατορθώματα, δυνησόμεθα τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν τῶν οὐρανῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ S.

[1]Κἀγὼ, ἀδελφοὶ, ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν E
λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ [a]θεοῦ. Οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον.

274) ΟΥΔΕΝ [b]τῆς ψυχῆς ἀγωνιστικώτερον Παύλου, μᾶλλον δὲ [c]οὐ τῆς ἐκείνου ψυχῆς· οὐ γὰρ αὐτὸς ταῦτα εὕρισκεν·

[1] Cap. II. v. 1, 2.

[z] μετὰ ἀσχολίαν A.C. *post negotia* Aret. μετὰ ἀσχολίας vulgo. [a] προβαλῇ A.C. *adduxeris* Aret. Edebatur προβάλλῃ. [b] ἑκατόνταρχος E. [c] βρυχομένων C. et ex corr. E. Edebatur βρυχωμένων ante Montef. qui tacite correxit. [d] μαλακοῖς nostri omnes et Reg. apud Montef. σηρικοῖς Edd. [e] ταῦτα πάθωμεν] Sic E. πάθωμεν ταῦτα C. τότε πάθωμεν Edd. Neque ταῦτα, neque τότε legunt A.F. Hom. VI. [a] θεοῦ] Χριστοῦ F. [b] τῆς Παύλου ψ. ἀγωνιστικώτερον hoc ordine C. [c] οὐ] οὐδὲ A.F.

ἀλλ' οὐδὲν τῆς ἐνεργούσης [d]αὐτῷ χάριτος ἴσον πάντα νικώσης.
43 Ἱκανὰ μὲν [e]γὰρ καὶ τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα καταβαλεῖν τὸν
τῦφον τῶν ἐπὶ σοφίᾳ κομπαζόντων, μᾶλλον δὲ καὶ μέρος
τῶν εἰρημένων. Ὥστε δὲ λαμπρὰ γενέσθαι τὰ νικητήρια,
καὶ ἐπαγωνίζεται τοῖς λεχθεῖσι, κειμένοις τοῖς ἐναντίοις
ἐπεμβαίνων. Σκόπει δέ. Παρήγαγε τὴν προφητείαν [f]τὴν
λέγουσαν, ὅτι "Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν·" ἔδειξε
τοῦ θεοῦ τὴν σοφίαν, ὅτι διὰ τῆς δοκούσης εἶναι μωρίας
κατήργησε τὴν ἔξωθεν φιλοσοφίαν· ἔδειξεν ὅτι τὸ μωρὸν
τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν [g]ἀνθρώπων· ἔδειξεν ὅτι οὐ μόνον
B διὰ ἰδιωτῶν ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ ἰδιώτας ἐκάλεσε· νῦν δείκνυσιν
ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ κηρυττόμενον, καὶ ὁ τρόπος τῆς κηρύξεως
ἱκανὰ θορυβῆσαι ἦν, καὶ οὐκ ἐθορύβησεν. Οὐ γὰρ δὴ μόνον
οἱ μαθηταὶ, φησὶν, ἰδιῶται, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὁ κηρύττων. Διὰ
τοῦτό φησι, "Καὶ ἐγὼ, ἀδελφοί·" πάλιν τὸ τῶν ἀδελφῶν
τίθησιν ὄνομα, καταλεαίνων τοῦ λόγου τὴν τραχύτητα·
"ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου καταγγέλλων ὑμῖν τὸ
μαρτύριον τοῦ θεοῦ." Τί γὰρ, εἰπέ μοι, εἰ καὶ ἐβούλου
καθ' ὑπεροχὴν ἐλθεῖν, ἐδύνασο; Ἐγὼ μὲν εἰ [h]ἐβουλόμην,
οὐκ ἂν ἐδυνήθην· ὁ δὲ Χριστὸς εἰ [i]ἐβουλήθη, ἐδύνατο. Ἀλλ'
C οὐκ ἐβουλήθη, ἵνα λαμπρότερον [k]ποιήσῃ τὸ τρόπαιον. Διὸ
καὶ ἀνωτέρω δεικνὺς, ὅτι αὐτοῦ γέγονεν ἔργον καὶ αὐτοῦ
βούλημα ἦν τὸ οὕτως ἰδιωτικῶς κηρυχθῆναι τὸν λόγον, ἔλεγεν·
"Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγε-
λίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου." Πολὺ δὲ μεῖζον καὶ ἀπείρως
μεῖζον τοῦ [l]Παῦλον θελῆσαι τοῦτο τὸ τὸν Χριστὸν θελῆσαι.
Οὐ τοίνυν εὐγλωττίαν ἐπιδεικνύμενος, φησὶν, οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν
λόγοις ὡπλισμένος καταγγέλλω τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. Καὶ
οὐκ εἶπε, τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ, "τὸ μαρτύριον [m]τοῦ θεοῦ," ὃ
D καὶ αὐτὸ ἱκανὸν ἦν ἀποτρέψαι. Θάνατον γὰρ περιῄει
κηρύττων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπήγαγεν, "Οὐ γὰρ ἔκρινα [n]τοῦ
εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον
ἐσταυρωμένον." Τοῦτο δὲ [o]ἔλεγεν, ὅτι καθόλου τῆς ἔξωθεν
σοφίας ἐστὶν ἄμοιρος, ὥσπερ οὖν καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν· "ἦλθον
οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου." Ὅτι γὰρ ἦν δυνατὸν καὶ τοῦτο
αὐτὸν ἔχειν, δῆλον. [p]Οὗ γὰρ τὰ ἱμάτια νεκροὺς ἀνίστη,
καὶ αἱ σκιαὶ νοσήματα ἤλαυνον, πολλῷ μᾶλλον εὐγλωττίαν

[d] αὐτῷ] ἐν αὐτῷ Edd. repugnantibus libris. [e] γὰρ] οὖν C. [f] τὴν om. E. [g] ἀνθρώπων] + ἐστὶν F. [h] ἐβουλόμην] ἐβουλήθην A. [i] ἐβουλήθη] ἐβούλετο E. Cat. [k] ποιήσῃ] στήσῃ E. non Catena. [l] Παύλου F. et a pr. man. A. Statim τοῦτο om. E. [m] τοῦ θεοῦ om. E. Mox ἀποστρέψαι Veron. [n] τοῦ om. E.F. [o] ἔλεγεν] δεικνὺς λέγει C. [p] οὗ] εἰ E.

ἠδύνατο [q]ὑποδέξασθαι ἡ ψυχή. Τὸ μὲν γάρ ἐστι [r]μαθητὸν, τὸ δὲ πᾶσαν ὑπερβαίνει τέχνην. Ὁ τοίνυν τὰ μείζονα [s]τῆς τέχνης εἰδὼς, πολλῷ [t]πλέον τὰ ἐλάττονα ἴσχυσεν ἄν. Ἀλλ' E
οὐκ ἀφῆκεν ὁ [v]Χριστός· [w]οὐ γὰρ συνέφερεν. Εἰκότως οὖν λέγει, "Οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι·" [x]καὶ γὰρ καὶ ἐγὼ τοῦτο βούλομαι ὅπερ καὶ ὁ Χριστός. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ ταπεινότερον αὐτοῖς [y]διειλέχθαι μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις, τὸν τῦφον αὐτῶν καταστέλλων. Τὸ τοίνυν, "οὐδὲν ἔκρινα εἰδέναι," πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς ἔξωθεν εἴρηται σοφίας. Οὐ γὰρ ἦλθον συλλογισμοὺς πλέκων οὐδὲ σοφίσματα, οὐδ' ἄλλο τι λέγων ὑμῖν, ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη. Ἐκεῖνοι μὲν [z]γὰρ μυρία φασὶ, καὶ περὶ μυρίων λέγουσι, μακροὺς ἑλίττοντες 44
διαύλους λόγων, κατασκευάζοντες λογισμοὺς καὶ συλλογισμοὺς, [a]καὶ μυρία συντιθέντες σοφίσματα· ἐγὼ δὲ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς μηδὲν ἄλλο λέγων, ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη, καὶ πάντας ἐκείνους παρήλασα· ὃ τῆς τοῦ κηρυττομένου δυνάμεως σημεῖόν ἐστιν ἄφατον.

[2]"Καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς." Τοῦτο πάλιν ἄλλο κεφάλαιον. Οὐ γὰρ μόνον οἱ πιστεύοντες ἰδιῶται, οὐδὲ μόνον ὁ λέγων ἰδιώτης, οὐδὲ μόνον ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας ἰδιωτείας γέμων, οὐδὲ μόνον αὐτὸ τὸ κήρυγμα ἱκανὸν θορυβῆσαι· σταυρὸς γὰρ καὶ θάνατος ἦν τὸ καταγγελλόμενον· ἀλλὰ μετ' αὐτῶν καὶ ἕτερα B
κωλύματα ἦν, οἱ κίνδυνοι καὶ αἱ ἐπιβουλαὶ [b]καὶ ὁ καθημερινὸς φόβος καὶ τὸ ἐλαύνεσθαι. [c]Καὶ γὰρ ἀσθένειαν τοὺς διωγμοὺς πολλαχοῦ φησι, καθάπερ καὶ ἀλλαχοῦ· [3]"Τὴν
(275) ἀσθένειαν τὴν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουδενώσατε·" καὶ πάλιν, "Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι." Ποίας; "Ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων." Καὶ πάλιν, "Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις." Εἶτα λέγων ποίαις, ἐπήγαγεν· "ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, [d]ἐν στενοχωρίαις." [e]Καὶ νῦν τὸ αὐτὸ λέγει· εἰπὼν γὰρ, "Καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ," ἐπήγαγε, "καὶ C

2 v. 3. 3 Gal. iv. 13, 14. 2 Cor. xi. 30, 32. xii. 10.

q ὑποδέξασθαι] δέξασθαι C. Veron. mutatum a Savilio, deinde revocatum a Montef. ex Regio. r μαθητὸν] Sic F. et a pr. man. A. μαθητοῦ C. Aret. Edebatur μαθητῶν. s τῆς τ. εἰδὼς] πάσης τέχνης ἰσχύσας C. t πλέον] μᾶλλον F. v Χριστὸς] θεὸς C.E. w οὐ γὰρ συνέφερεν] ἢ γὰρ ἐλάττονα ἴσχυσεν ἂν καὶ οὐ συμφέροντα E. x καὶ γὰρ] δηλῶν ὅτι C. y διαλελέχθαι E. et a pr. man. A. διαλεχθῆναι F. z γὰρ] οὖν C. a καὶ accesssit ex C.E. b καὶ ὁ καθ. φόβος] καὶ φόβος καὶ ὁ καθ. θάνατος F. c καὶ γὰρ ἀσθ.] Sic C.E. ἀσθένειαν γὰρ F. ἀσθένειαν καὶ γὰρ A. Veron. ἀσθένειαν γὰρ καὶ Sav. Mor. Ben. d ἐν] καὶ ἐν Edd. repugnantibus libris. e Vid. Annot.

ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς.” Τί
λέγεις; Καὶ Παῦλος ἐφοβεῖτο κινδύνους; Ἐφοβεῖτο, καὶ
σφόδρα ἐδεδοίκει· εἰ γὰρ καὶ Παῦλος ἦν, ἀλλ᾽ ἄνθρωπος ἦν.
Τοῦτο δὲ οὐκ ἔγκλημα [f]τοῦ Παύλου, ἀλλ᾽ ἀσθένεια μὲν τῆς
φύσεως, ἐγκώμιον δὲ τῆς προαιρέσεως, ὅτι καὶ δεδοικὼς
θάνατον καὶ πληγὰς, οὐδὲν ἀνάξιον διὰ τὸν φόβον τοῦτον
ἐποίησεν· ὡς οἵ [g]γε λέγοντες, ὅτι οὐκ ἐφοβεῖτο πληγὰς, οὐ
D μόνον αὐτὸν οὐ σεμνύνουσιν, ἀλλὰ καὶ ὑποτέμνονται [h]πολὺ
τῶν ἐπαίνων. Εἰ γὰρ οὐκ ἐφοβεῖτο, ποία καρτερία ἢ ποία
φιλοσοφία τὸ τοὺς κινδύνους φέρειν; Ἐγὼ γὰρ διὰ τοῦτο
αὐτὸν θαυμάζω, ὅτι φοβούμενος, καὶ οὐχ ἁπλῶς φοβούμενος,
ἀλλὰ καὶ τρέμων τοὺς κινδύνους, [i]διαπαντὸς ἔδραμε στεφα-
νούμενος, καὶ ἐν οὐδενὶ τῶν κινδύνων ἐνέδωκεν, ἐκκαθαίρων
τὴν οἰκουμένην, καὶ πανταχοῦ [k]γῆς καὶ θαλάττης τὸ κήρυγμα
σπείρων. [4]“Καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν
[l]πειθοῖς σοφίας λόγοις·” τουτέστιν, οὐκ ἔχων τὴν ἔξωθεν
σοφίαν. Εἰ τοίνυν καὶ τὸ κήρυγμα οὐδὲν [m]εἶχε σεσοφι-
σμένον, καὶ οἱ καλούμενοι ἰδιῶται, καὶ ὁ κηρύττων τοιοῦτος,
E καὶ διωγμὸς προσῆν καὶ τρόμος καὶ φόβος, πῶς ἐκράτησαν,
εἰπέ μοι, [n]δίχα θείας δυνάμεως; Διόπερ εἰπὼν, “Ὁ λόγος
μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν [o]πειθοῖς σοφίας λόγοις,”
ἐπήγαγεν, “Ἀλλ᾽ ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως.”
Εἶδες πῶς τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν [p]ἀνθρώπων,
καὶ τὸ ἀσθενὲς ἰσχυρότερον; Οἱ [q]μὲν ἰδιῶται τοιαῦτα
κηρύττοντες, δεδεμένοι καὶ ἐλαυνόμενοι περιεγένοντο τῶν
ἐλαυνόντων. Πόθεν; Οὐκ ἀπὸ τοῦ τὴν διὰ [r]τοῦ πνεύματος
παρασχεῖν πίστιν; καὶ [s]γὰρ τοῦτο ἀπόδειξις ὡμολογημένη.
45 Τίς γὰρ, εἰπέ μοι, ὁρῶν νεκροὺς ἀνισταμένους καὶ δαίμονας
ἐλαυνομένους, οὐκ ἂν κατεδέξατο; Ἀλλ᾽ ἐπειδή εἰσι καὶ
δυνάμεις ἀπατηλαὶ, οἷαι [t]αἱ τῶν γοήτων, καὶ ταύτην ἀνεῖλε
τὴν ὑπόνοιαν. Οὐ γὰρ ἁπλῶς δυνάμεως εἶπεν, ἀλλὰ πρότερον
πνεύματος, καὶ τότε δυνάμεως· δεικνὺς ὅτι πνευματικὰ ἦν τὰ
γινόμενα. Οὐ τοίνυν ἐλάττωσίς ἐστι, τὸ μὴ διὰ σοφίας
[v]κατηγγελμένον εἶναι τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ μέγιστος κόσμος.

[4] v. 4.

[f] τοῦ om. E. [g] γε, quod aberat, habent C.E. [h] πολὺ] τὸ πολὺ E. [i] διὰ πάντων E. [k] γῆς καὶ θ.] καὶ θ. καὶ γῆς F. [l] πειθοῖ C.E. et ex corr. A. etiam Veron. Post h. v. addit ἀνθρωπίνης corr. A. atque ita ediderunt Sav. Mor. Ben. Mox λόγων pro λόγοις E. [m] ἔσχε E. [n] δίχα] Sic C.E. Aret. vulgo διά. [o] πειθοῖ ex corr. A.E. Post h. v. ἀνθρωπίνης addunt F. et corr. A. Deinde λόγων ex corr. E. [p] ἀνθρώπων] + ἐστι E. [q] μὲν] γὰρ C. [r] τοῦ habent C.E.F. In Edd. abest. [s] γὰρ] + καὶ E. superscript. habet C. [t] αἱ accessit ex E. [v] κατηγ. εἶναι] καταγγελθῆναι E.

Τοῦτο γοῦν μάλιστα δείκνυσιν αὐτὸ θεῖον ὂν, καὶ τὰς ῥίζας
ἄνωθεν ἔχον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· [5]“Ἵνα ἡ
πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει
θεοῦ.” Εἶδες πῶς σαφῶς διὰ πάντων ἀπέδειξε πολὺ τῆς B
ἰδιωτείας τὸ κέρδος, καὶ μέγα τῆς σοφίας τὸ βλάβος; Αὕτη
μὲν γὰρ ἐκένου τὸν σταυρὸν, ἐκείνη δὲ ἀνεκήρυττε τοῦ θεοῦ
τὴν δύναμιν· αὕτη πρὸς τῷ μηδὲν εὑρίσκειν τῶν δεόντων καὶ ἐφ'
ἑαυτοῖς καυχᾶσθαι [w]παρεσκεύαζεν, ἐκείνη πρὸς τῷ τὴν ἀλή-
θειαν δέξασθαι καὶ ἐπὶ τῷ θεῷ καλλωπίζεσθαι ἐποίει. [x]Πάλιν
ἡ σοφία ἀνθρώπινον ὑποπτεύειν τὸ δόγμα πολλοὺς ἀνέπειθεν·
αὕτη σαφῶς [y]ἀπεδείκνυε θεῖον ὂν καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάν.
Ὅταν μὲν οὖν ἐν σοφίᾳ λόγων γένηται ἀπόδειξις, πολλάκις C
καὶ οἱ φαυλότεροι κρατοῦσι τῶν ἐπιεικεστέρων, δεινότεροι
λέγειν ὄντες, καὶ τὸ ψεῦδος παρελαύνει τὴν ἀλήθειαν. Ἐν-
ταῦθα δὲ οὐχ οὕτως· [z]οὔτε γὰρ ἔπεισι τὸ πνεῦμα [a]τὸ ἅγιον
ἀκαθάρτῳ ψυχῇ, οὔτε ἐπελθὸν δύναται ἡττηθῆναί ποτε, κἂν
ἅπασα ἡ τῶν λόγων [b]ἐπίῃ δεινότης. [c]Ἡ γὰρ διὰ τῶν ἔργων καὶ
τῶν σημείων ἀπόδειξις τῆς διὰ τῶν λόγων πολλῷ σαφεστέρα.

[d]Ἀλλ' [e]ἐκεῖνο ἴσως εἴποι τις ἂν, ὅτι εἰ χρὴ τὸ κήρυγμα
κρατεῖν, καὶ λόγων οὐ δεῖται ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς, τίνος
ἕνεκεν τὰ σημεῖα κεκώλυται νῦν; Τίνος ἕνεκεν; Ἀπιστῶν D
λέγεις, καὶ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων αὐτὰ γεγενῆσθαι κατα-
(276) δεχόμενος, ἢ ὄντως ζητῶν μαθεῖν; Εἰ γὰρ ἀπιστῶν, πρὸς
τοῦτο στήσομαι πρῶτον. Εἰ γὰρ οὐκ ἐγένετο σημεῖα
τότε, πῶς ἐλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι καὶ τρέμοντες καὶ
δεδεμένοι, καὶ κοινοὶ γενόμενοι τῆς οἰκουμένης ἐχθροὶ, καὶ
πᾶσι πρὸς τὸ κακῶς παθεῖν προκείμενοι, καὶ οὐδὲν οἴκοθεν
ἔχοντες ἐπαγωγὸν, οὐ λόγον, οὐ περιφάνειαν, οὐ πλοῦτον,
οὐ πόλιν, οὐκ ἔθνος, οὐ γένος, οὐκ ἐπιτήδευμα, οὐ δόξαν,
οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἀλλὰ πάντα τὰ ἐναντία, E
ἰδιωτείαν, εὐτέλειαν, πενίαν, μῖσος, ἀπέχθειαν, καὶ πρὸς δήμους
ὁλοκλήρους ἱστάμενοι, καὶ τοιαῦτα καταγγέλλοντες, ἔπειθον;
Καὶ γὰρ τὰ ἐπιτάγματα πολὺν εἶχε τὸν μόχθον, καὶ τὰ
δόγματα τοὺς κινδύνους· καὶ οἱ ἀκούοντες καὶ πείθεσθαι

[5] v. 5.

[w] *παρεσκεύαζεν* omnes. *παρεσκεύασεν* Edd. [x] *πάλιν* ante *ἐποίει* transp. A.F. post *σοφία* E. [y] *ἀπεδείκνυ* C. [z] *οὔτε γὰρ ἔπεισι*] *οὐδὲ γὰρ ἐπίσης· ὅταν γὰρ εἴπῃ* (fort. *ἐπίῃ*) F. Post *οὕτως* A. in marg. a manu recenti addit *οὐδὲ γὰρ ἐπίσης*. [a] *τὸ ἅγιον* deest in Editis, contra Codicum fidem. [b] *ἐπείη* F. [c] *αἱ γὰρ* (om. *διὰ*)... *ἀποδείξεις*... *σαφεστέραι* F. (*σαφεστέραι* Veron. et a pr. man. A.) [d] ΗΘΙΚΟΝ. *Ὅτι θείᾳ δυνάμει ἠδυνήθησαν οἱ ἀπόστολοι τῶν Ἑλλήνων περιγενέσθαι· καὶ ὅτι πάντας δεῖ πρὸς ἀρετὴν συνωθεῖν βίον καθαρὸν ἐπιδεικνυμένην ἢ σημεῖα.* Veron. [e] *ἐκεῖνο* C.E.F. et ex corr. A. Edebatur *ἐκείνων*.

μέλλοντες, καὶ τρυφῇ καὶ μέθῃ καὶ πολλῇ συντραφέντες ἦσαν
κακίᾳ. Πόθεν οὖν ἔπεισαν, εἰπέ μοι; πόθεν τὸ ἀξιόπιστον
ἔσχον; Ὅπερ γὰρ ἔφθην εἰπὼν, εἰ σημείων χωρὶς ἔπεισαν,
πολλῷ μεῖζον τὸ θαῦμα φαίνεται. Μὴ τοίνυν τὸ μὴ γίνεσθαι
νῦν σημεῖα, τεκμήριον ποιοῦ τοῦ μὴ γεγενῆσθαι τότε. Καὶ
γὰρ [f]καὶ τότε χρησίμως ἐγίνετο, καὶ νῦν χρησίμως οὐ γίνεται.
46 Οὐκ ἀναγκάζει δὲ [g]τὸ λόγῳ πείθεσθαι μόνῳ [h]νῦν ἐν σοφίᾳ
εἶναι τὸ κήρυγμα. Οἵ τε γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὸν λόγον σπείραντες
ἰδιῶται ἦσαν καὶ ἀμαθεῖς, καὶ οὐδὲν οἴκοθεν [i]ἔλεγον, ἀλλ᾽
ἅπερ ἐδέξαντο παρὰ τοῦ θεοῦ, ταῦτα τῇ οἰκουμένῃ διέδωκαν·
ἡμεῖς τε [k]αὐτοὶ νῦν, οὐ τὰ παρ᾽ ἑαυτῶν ἐπεισφέρομεν, ἀλλὰ
ἃ παρ᾽ ἐκείνων ἐλάβομεν, ταῦτα εἰς ἅπαντας λέγομεν. Καὶ
οὐδὲ νῦν ἀπὸ συλλογισμῶν πείθομεν, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν θείων
γραφῶν καὶ ἀπὸ τῶν τότε σημείων τὴν πίστιν ὧν λέγομεν
παρεχόμεθα. Καὶ οὗτοι δὲ τότε οὐχὶ σημείοις ἔπειθον μόνοις,
ἀλλὰ [l]καὶ διαλεγόμενοι· τοὺς δὲ λόγους ἰσχυροτέρους ἐποίει
B φαίνεσθαι τὰ σημεῖα καὶ [m]αἱ ἐκ τῆς παλαιᾶς γραφῆς
μαρτυρίαι, οὐχ ἡ δεινότης τῶν λεγομένων. Πῶς οὖν, [n]φησὶ,
χρήσιμον τότε τὰ σημεῖα, [o]καὶ νῦν οὐ χρήσιμον; Ὑποθώμεθα
τῷ λόγῳ· πρὸς γὰρ τὸν Ἕλληνά μοι τέως ὁ ἀγών· διὰ
τοῦτο καθ᾽ ὑπόθεσιν λέγω τὸ πάντως ἐσόμενον· ὑποθώμεθα
τοίνυν τῷ λόγῳ, καὶ ἀνασχέσθω πιστεῦσαι ὁ ἄπιστος κἂν
κατὰ συνδρομὴν τοῖς λεγομένοις, οἷον ὅτι ὁ Χριστὸς ἥξει·
ὅταν οὖν ὁ Χριστὸς ἔλθῃ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ᾽ αὐτοῦ,
καὶ δειχθῇ [p]θεὸς, καὶ πάντα αὐτῷ ὑποτεταγμένα, οὐ πιστεύσει
C καὶ ὁ Ἕλλην; Εὔδηλον ὅτι καὶ προσκυνήσει, καὶ θεὸν ἐρεῖ,
κἂν μυριάκις ἀνένδοτος ᾖ. Τίς γὰρ ὁρῶν τοὺς οὐρανοὺς
ἀνεῳγμένους, καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενον, καὶ πάντα
τὸν δῆμον τῶν ἄνω δυνάμεων αὐτῷ περικεχυμένον, καὶ ποταμοὺς
πυρὸς [q]ἑλκομένους, καὶ πάντας παρεστῶτας καὶ τρέμοντας,
οὐχὶ προσκυνήσει, καὶ θεὸν ἡγήσεται; Ἆρ᾽ οὖν, εἰπέ μοι,
λογισθήσεται τῷ Ἕλληνι εἰς πίστιν ἡ προσκύνησις ἐκείνη
καὶ ἡ γνῶσις; Οὐδαμῶς. Τί δήποτε; Ὅτι τοῦτο πίστις
οὐκ ἔστιν· ἡ γὰρ ἀνάγκη τοῦτο ἐποίησε, καὶ ἡ περιφάνεια
D τῶν ὁρωμένων, καὶ οὐκ ἔστι τὸ πρᾶγμα προαιρέσεως, ἀλλ᾽
ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ὀφθέντων τὰ τῆς διανοίας [r]εἱλκύσθη.
Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν [s]φανότερα καὶ ἀναγκαστικώτερα ᾖ τὰ

[f] καὶ om. A.F. [g] τὸ Edd. τῷ Codices. Mox μόνον F. [h] νῦν] τανῦν C.
[i] ἔλεγον] λέγοντες E. [k] αὐτοὶ om. E. [l] καὶ om. F. [m] αἱ. . . μαρτυρίαι] ἡ. . . μαρτυρία E. αἱ om. F. et a pr. man. A. [n] φησὶ om. E. Idem post σημεῖα add. φασί. [o] καὶ νῦν] νῦν δὲ F. [p] ὁ θεὸς a pr. man. A.
[q] Sic C.E. et Reg. apud. Montef. qui ita edidit. Legebatur ἐρχομένους.
[r] εἵλκυσται E. [s] Sic C. φανερώτερα vulgo.

γινόμενα, τοσούτῳ τὰ τῆς πίστεως [t]ἐλαττοῦται· διὰ τοῦτο σημεῖα νῦν οὐ γίνεται. Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον τί φησι πρὸς τὸν Θωμᾶν· [6]“Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.” Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν φανερώτερον ἀποδειχθῇ τὸ σημεῖον, τοσούτῳ τῆς πίστεως ὁ μισθὸς ἐλαττοῦται. Ὥστε εἰ καὶ νῦν σημεῖα ἐγίνετο, τὸ αὐτὸ ἂν ἐγένετο. Ὅτι γὰρ τότε διὰ πίστεως οὐκέτι αὐτὸν εἰσόμεθα, ἐδήλωσεν
[v]εἰπὼν ὁ Παῦλος· [7]“Νῦν γὰρ διὰ πίστεως περιπατοῦμεν, E
οὐ [w]διὰ εἴδους.” [x]Ὡς οὖν τότε πιστεύοντί σοι τὸ πρᾶγμα οὐ [y]λογίζεται διὰ τὸ περιφανές· οὕτω καὶ νῦν, εἰ σημεῖα ἐγίνετο τοιαῦτα, οἷα καὶ ἔμπροσθεν. Ὅταν γὰρ ἃ μηδαμῇ μηδαμῶς ἔστι λογισμοῖς εὑρεῖν καταδεξώμεθα, τότε ἡ πίστις ἐστί. Διὰ τοῦτο καὶ [z]ἡ γέεννα ἠπείληται μὲν, οὐ φαίνεται δέ· ἐπεὶ εἰ καὶ ἐφαίνετο, ταὐτὸ συνέβαινε πάλιν. Ἄλλως
δὲ, εἰ σημεῖα ζητεῖς, καὶ νῦν ὄψει σημεῖα, εἰ καὶ μὴ τοιαῦτα, 47
τὰς προρρήσεις τὰς μυρίας καὶ περὶ μυρίων πραγμάτων, τῆς οἰκουμένης τὴν ἐπιστροφὴν, τῶν βαρβάρων τὴν φιλοσοφίαν, τῶν ἀγρίων ἠθῶν τὴν μετάστασιν, τῆς εὐλαβείας τὴν ἐπίτασιν.

Καὶ ποίας προρρήσεις, φησί; μετὰ γὰρ [a]ταῦτα ἐγράφη τὰ προειρημένα ἅπαντα. Πότε, καὶ ποῦ, καὶ ὑπὸ τίνος,
(271) εἰπέ μοι; καὶ πρὸ πόσων ἐτῶν; Βούλει πρὸ πεντήκοντα, [b]ἢ ἑκατόν; οὐκοῦν πρὸ τῶν ἑκατὸν οὐδὲν εἶχον ἔγγραφον ὅλως. Πῶς οὖν κατεῖχε τὰ δόγματα ἡ οἰκουμένη καὶ τὰ ἄλλα πάντα, τῆς μνήμης οὐκ ἀρκούσης; πόθεν [c]δὲ ᾔδεσαν, ὅτι Πέτρος ἀνεσκολοπίσθη; [d]πόθεν δὲ ἐπῆλθε τοῖς μετὰ ταῦτα
[e]προειπεῖν, οἷον ὅτι τὸ εὐαγγέλιον κηρυχθήσεται πανταχοῦ B
τῆς οἰκουμένης, ὅτι τὰ Ἰουδαϊκὰ παύσεται, καὶ οὐκ ἐπανήξει πάλιν; Οἱ δὲ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος προέμενοι, πῶς ἂν ἤνεγκαν τὸ κήρυγμα παραποιούμενον ὁρῶντες; πῶς δ' ἂν ἐπιστεύθησαν οἱ γράφοντες, τῶν σημείων παυσαμένων; πῶς δ' ἂν τὰ γραφέντα καὶ εἰς τὴν βαρβάρων καὶ εἰς τὴν Ἰνδῶν, καὶ πρὸς αὐτὰ τοῦ ὠκεανοῦ τὰ πέρατα ἀφίκετο, οὐκ ὄντων τῶν λεγόντων ἀξιοπίστων; Τίνες δὲ οἱ [f]γράφοντες, καὶ πότε, καὶ ποῦ; τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ
ἔγραφον; Ἆρα δόξαν ἑαυτοῖς περιποιούμενοι; πῶς οὖν C

[6] Joan. xx. 29. [7] 2 Cor. v. 7.

[t] ἐλαττοῦται E. ἐλαττοῦνται vulgo. [v] ὁ Π. εἰπὼν inverso ord. A.F. [w] διὰ C.E.F. δι' vulgo. [x] ὡς] ὥσπερ C. [y] Sic omnes: λογισθήσεται Edd. [z] ἡ om. A. [a] ταῦτα] πάντα C.E. et a pr. man. A. [b] ἢ] πρὸ F. ἢ πρὸ E. [c] δὲ om. E. [d] πόθεν δὲ] Sic A.E.F. πόθεν τε C. πόθεν sine particula Edd. [e] προειπεῖν]+τοιαῦτα E. [f] γράψαντες E.

ἑτέροις τὰ βιβλία ἐπέγραψαν; Ἀλλὰ τὸ δόγμα συστῆσαι βουλόμενοι; Πότερον ὡς ἀληθὲς, ἢ [g]ὡς ψευδές; εἰ γὰρ ὡς ψευδεῖ προσεῖχον, οὐδὲ προσελθεῖν ἦν εἰκός· εἰ δὲ ὡς ἀληθεῖ, πλασμάτων οὐκ ἔδει, καθὼς σὺ φῄς. Ἄλλως δὲ καὶ αἱ προρρήσεις τοιαῦταί εἰσιν, ὡς καὶ μέχρι τοῦ παρόντος μὴ δύνασθαι βιάζεσθαι χρόνῳ τὰ εἰρημένα. Τὸ μὲν γὰρ καθαιρεθῆναι τὰ Ἱεροσόλυμα γέγονε πρὸ πολλῶν ἐτῶν· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεραι προρρήσεις αἱ ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου μέχρι τῆς παρουσίας αὐτοῦ παρατείνουσαι, ἃς ὡς βούλει
D δοκίμασον· οἷον τὸ, [8]"Ἀεὶ μεθ' ὑμῶν εἰμι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος·" τὸ, "Ἐπὶ τὴν πέτραν ταύτην οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς·" τὸ, "Κηρυχθήσεται τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο [h]εἰς πάντα τὰ ἔθνη·" [i]καὶ ὃ ἐποίησεν ἡ γυνὴ ἡ πόρνη· καὶ ἕτεραι πολλαὶ τούτων πλείους. Πόθεν οὖν ἡ ἀλήθεια τῆς προρρήσεως ταύτης, εἴγε πλάσμα ἦν; πῶς οὐ κατίσχυσαν πύλαι ᾅδου τῆς ἐκκλησίας; πῶς ἀεὶ μεθ' ἡμῶν ἐστιν ὁ Χριστός; οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ μεθ' ἡμῶν ἦν, ἐκράτησεν ἂν ἡ ἐκκλησία· πῶς τὸ εὐαγγέλιον
E ἐξετάθη πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης; Ἱκανοὶ δὲ [k]καὶ οἱ καθ' ἡμῶν εἰρηκότες τὴν ἀρχαιότητα μαρτυρῆσαι τοῖς βιβλίοις, οἱ περὶ Κέλσον καὶ τὸν Βατανεώτην τὸν μετ' ἐκεῖνον· οὐ γὰρ δὴ τοῖς μετ' αὐτοὺς [l]συντεθεῖσιν ἀντέλεγον· ἄλλως δὲ καὶ ἡ οἰκουμένη πᾶσα, ὁμοφώνως αὐτὸ δεξαμένη. Οὐκ ἂν δὲ, εἰ μὴ πνεύματος χάρις ἦν, τοσαύτη γέγονε συμφωνία ἀπὸ περάτων εἰς πέρατα τῆς γῆς, ἀλλ' ἑάλωσαν [m]ἂν ταχέως οἱ πλάττοντες, καὶ οὐκ ἂν τοσαῦτα κατορθώματα ἀπὸ
48 πλασμάτων καὶ ψεύδους συνέστη. Ἢ οὐχ ὁρᾷς τὴν οἰκουμένην πᾶσαν [n]προσελθοῦσαν, τὴν πλάνην σβεσθεῖσαν; τὴν τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπουσαν; τοὺς τῶν παρθένων χορούς; τὴν ἐν βαρβάροις εὐλάβειαν; πάντας ὑπὸ ζυγὸν δουλεύοντας ἕνα; Οὐδὲ γὰρ παρ' ἡμῶν ταῦτα προείρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν παρὰ τῶν προφητῶν. Οὐ γὰρ δήπου καὶ ἐκείνων ἐπιλήψῃ τῶν προρρήσεων· παρὰ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς τὰ βιβλία, καὶ [o]παρὰ Ἑλλήνων σπουδασάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα μετηνέχθη γλῶτταν. Πολλὰ δὴ

8 Matt. xxviii. 20. xvi. 18. xxiv. 14. xxvi. 13.

[g] ὡς om. E. [h] εἰς] ἐπὶ F. [i] καὶ ὃ ἐποίησεν ἡ γυνὴ ἡ πόρνη] τὸ λαληθήσεται ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον καὶ ὃ ἐποίησεν ἡ γυνὴ αὕτη C. Aretin. [k] καὶ om. F. [l] συνθεῖσιν F. [m] ἂν om. F. [n] συνελθοῦσαν a pr. man. A. Statim καὶ τὴν πλάνην E. [o] παρ' Ἕλλησι A. Idem post σπουδασάντων add. τινῶν ex corr. recent. Utrumque recepit Sav. et post eum Mor. Ben.

καὶ οὗτοι περὶ τούτων προλέγουσι, δεικνύντες ὅτι θεὸς ἦν B ὁ παρέσεσθαι μέλλων.

Πῶς οὖν οὐ πάντες πιστεύουσι νῦν; Ὅτι ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ πράγματα προῆλθε, καὶ τούτων ἡμεῖς αἴτιοι· λοιπὸν γὰρ καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ λόγος. Οὐ γὰρ δήπου σημείοις καὶ τότε ἐπίστευον [p]μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ βίου πολλοὶ τῶν προσιόντων ἐνήγοντο. [9]"Λαμψάτω γὰρ [q]ὑμῶν τὸ φῶς, φησὶν, ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [r]Καὶ, [10]"Πάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων [s]αὐτοῖς ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' [t]εἶχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ διεδίδοτο ἑκάστῳ, καθότι ἄν τις χρείαν C εἶχε," καὶ βίον ἔζων ἀγγελικόν. Καὶ [v]νῦν ἂν γένηται τοῦτο, τὴν οἰκουμένην ἐπιστρέψομεν ἅπασαν καὶ σημείων χωρίς. Τέως δὲ οἱ βουλόμενοι σωθῆναι, προσεχέτωσαν ταῖς γραφαῖς· εὑρήσουσι γὰρ ἐκεῖ καὶ ταῦτα, καὶ τὰ τούτων πλείονα κατορθώματα. Καὶ γὰρ οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ ὑπερέβαινον τὰ ἐκείνων, ἐν λιμῷ καὶ δίψει καὶ γυμνότητι διάγοντες· ἡμεῖς δὲ βουλόμεθα πολλῆς [w]ἀπολαῦσαι τρυφῆς καὶ ἀνα-
(278) παύσεως καὶ ἀδείας. Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἐβόων, [11]"Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν." Καὶ [x]οἱ μὲν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἔτρεχον, ὁ δὲ εἰς τὴν D Ἰνδῶν, ὁ δὲ εἰς τὴν Μαύρων, ἄλλος [y]δὲ πρὸς ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης· ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τῆς πατρίδος ἐξελθεῖν τολμῶμεν, [z]ἀλλὰ τρυφὴν ζητοῦμεν καὶ οἰκίας λαμπρὰς καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην ἀφθονίαν. Τίς γὰρ [a]ἡμῶν ἐλίμωξέ ποτε διὰ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον; τίς ἐν [b]ἐρήμῳ γέγονε; τίς ἀποδημίαν ἐστείλατο μακράν; τίς τῶν διδασκάλων ἐκ τῶν χειρῶν ζῶν [c]ἑτέροις ἐπεκούρησε; τίς θάνατον ὑπέμεινε καθημερινόν; Ἐντεῦθεν καὶ οἱ μεθ' ἡμῶν ὄντες ῥᾳθυμότεροι γίνονται. Καὶ [d]γὰρ εἰ στρατιώτας τις εἶδε καὶ στρατηγοὺς λιμῷ καὶ δίψει καὶ θανάτῳ καὶ πᾶσι τοῖς δεινοῖς παλαίοντας, καὶ κρυμὸν καὶ E κινδύνους καὶ πάντα φέροντας καθάπερ [e]λέοντας, καὶ κατορ-

9 Matth. v. 16. 10 Act. iv. 32, 35. 11 1 Cor. iv. 11.

p μόνοις a pr. man. A. receptum ab iisdem. q τὸ φῶς ὑμῶν (et om. φησὶ) E. r καὶ] τότε οὖν C. Aret. s αὐτοῖς] αὐτῶν F. et a pr. man. A. αὐτῷ C. et corr. A. t εἶχον] ἦν αὐτοῖς E. v νῦν ἂν] ἐὰν νῦν E. w ἀπολαύειν C. x οἱ μὲν...ἔτρεχον] ὁ μὲν...ἔτρεχεν E. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. y δὲ om. E. z ἀλλὰ]+καὶ E. a ἡμῶν ἐλίμωξε Codd. ἐλίμωξεν ἡμῶν Edd. b ἐρήμῳ omnes. Edebatur ἐρήμῃ. c ἑτέροις om. F. d γὰρ om. F. e λέοντας]+τινας E. Statim καὶ κατορθ. C.E. Copula deerat.

θοῦντας· εἶτα μετὰ ταῦτα ἐκλύσαντας τὴν φιλοσοφίαν ἐκείνην,
καὶ μαλακωτέρους [g]γενομένους, καὶ χρημάτων ἐρῶντας, καὶ
πραγματείαις καὶ καπηλείαις προσέχοντας, καὶ ἡττωμένους
ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐσχάτης [h]ἀνοίας ἦν τὴν αἰτίαν τούτων
ζητεῖν. Τοῦτο [i]δὲ καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν καὶ τῶν προγόνων λογι-
σώμεθα· καὶ γὰρ πάντων ἐγενόμεθα ἀσθενέστεροι, [k]καὶ τῷ
παρόντι προσηλώμεθα βίῳ. Κἂν εὑρεθῇ τις ἴχνος ἔχων
τῆς παλαιᾶς [l]φιλοσοφίας, τὰς πόλεις ἀφεὶς καὶ τὰς ἀγορὰς
49 καὶ τὸ ἐν μέσῳ στρέφεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους ῥυθμίζειν, τὰ
ὄρη καταλαμβάνει· κἂν ἔρηταί τις τῆς ἀναχωρήσεως τὴν
αἰτίαν, εὑρίσκει πρόφασιν συγγνώμην οὐκ ἔχουσαν. Ἵνα
γὰρ μὴ παραπόλωμαι, φησὶ, μηδὲ ἀμβλύτερος γένωμαι
τὴν ἀρετὴν, ἀποπηδῶ. Καὶ πόσῳ βέλτιον ἀμβλύτερόν [m]σε
γενέσθαι καὶ τοὺς ἄλλους κερδᾶναι, ἢ μένοντα ἐν ὕψει περιϊδεῖν
ἀπολλυμένους τοὺς ἀδελφούς; Ὅταν [n]οὖν οἱ μὲν ἀρετῆς
ἀμελῶσιν, οἱ δὲ [o]ἐπιμελούμενοι πόρρω τῆς παρατάξεως
γίνωνται, πόθεν αἱρήσομεν τοὺς ἐχθρούς; Εἰ γὰρ καὶ σημεῖα
ἦν νῦν, τίς ἂν ἐπείσθη; [p]ἢ τίς ἂν προσέσχεν ἡμῖν τῶν ἔξωθεν,
B τῆς κακίας οὕτως ἐπιπολαζούσης; Καὶ γὰρ ὁ ὀρθὸς βίος
ἡμῶν [q]ἀξιοπιστότερος τοῖς πολλοῖς εἶναι δοκεῖ. Σημεῖα
μὲν γὰρ, παρὰ τῶν ἀναισχύντων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων
καὶ ὑπόνοιαν δέξεται πονηράν· βίος δὲ καθαρὸς καὶ [r]αὐτὸ
τοῦ διαβόλου τὸ στόμα μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας ἐμφράξαι
δυνήσεται. Ταῦτα καὶ ἄρχουσι λέγω καὶ ἀρχομένοις, καὶ
πρὸ τῶν ἄλλων ἐμαυτῷ, [s]ἵνα βίον ἐπιδειξώμεθα θαυμαστὸν,
καὶ συντάξαντες ἑαυτοὺς, πάντων [t]τῶν παρόντων ὑπερίδωμεν.
Καταφρονήσωμεν χρημάτων, καὶ μὴ καταφρονήσωμεν γεέννης·
ὑπερίδωμεν δόξης, καὶ μὴ ὑπερίδωμεν σωτηρίας· ὑπομείνωμεν
C ἐνταῦθα κάματον καὶ πόνον, ἵνα μὴ ἐμπέσωμεν ἐκεῖ εἰς κόλασιν.
Οὕτω τοῖς Ἕλλησι [v]πολεμήσωμεν, οὕτως αὐτοὺς αἰχμαλω-
τίσωμεν αἰχμαλωσίαν ἐλευθερίας ἀμείνω. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
λέγεται παρ᾽ ἡμῶν συνεχῶς καὶ πολλάκις, γίνεται δὲ ὀλιγάκις.
Πλὴν ἀλλ᾽ [w]ἐάν τε γένηται ταῦτα, ἄν τε μὴ [x]γένηται,
δίκαιον διὰ τῶν τοιούτων συνεχῶς ὑπομιμνήσκειν. Εἰ γὰρ
διὰ τῆς χρηστολογίας ἐξαπατῶσί τινες, πολλῷ μᾶλλον τοὺς

[g] *γινομένους* E. [h] *ἀνοίας ἦν*] *ἦν ἀνοίας* Edd. Mox *τούτων* om. F. [i] *δὲ*] *δὴ* C. Idem mox *λογιζώμεθα.* [k] *καὶ* om. E. *σφόδρα* pro *καὶ* C. Deinde *προσηλωμένοι* C.E. [l] *φιλοσοφίας* C.E. *σοφίας* vulgo. [m] *σε* om. E. [n] *οὖν*] *μὲν οὖν* Edd. *μὲν* om. E. et Floril. p. 425. (Tom. xii. p. 621 B.) [o] Sic C.E. Flor. *ἐπιμελόμενοι* Edd. [p] *ἢ* om. C. [q] *ἀξιοπ.*] +*σημείων* E. [r] *αὐτὸ*] *αὐτοῦ* Flor. [s] *ἵνα*] +*καὶ* F. [t] *τῶν παρόντων* om. E. [v] *πολεμήσομεν* et *αἰχμαλωτίσομεν* E. [w] *ἐὰν*] *ἂν* E. [x] *γένηται* om. E. Statim *ἀναγκαῖον* pro *δίκαιον* dat idem.

πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπανάγοντας δίκαιον μὴ ἀποκαμεῖν τὰ συμφέροντα λέγοντας. Εἰ γὰρ οἱ ἀπατῶντες [y]τοσούτοις κέχρηνται μηχανήμασι· καὶ γὰρ χρήματα ἀναλίσκουσι, καὶ λόγους προσάγουσι, καὶ κινδύνους ὑπομένουσι, καὶ προστασίας D ἐπιδείκνυνται· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς τοὺς ἀπάτης ἀπάγοντας, καὶ κινδύνους καὶ θανάτους καὶ πάντα ὑπομένειν χρὴ, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους κερδάναντες, καὶ τοῖς ἐναντίοις [z]ἀκαταγώνιστοι γενόμενοι, τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ.

[1]Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων· ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, [a]ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων E εἰς δόξαν ἡμῶν.

(279) ΤΟ σκότος τοῦ φωτὸς ἐπιτηδειότερον εἶναι δοκεῖ τοῖς τὰς ὄψεις νοσοῦσι· διὸ καὶ μᾶλλον εἰς συνεσκιασμένον δωμάτιον καταφεύγουσι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας γέγονε τῆς πνευματικῆς· ἡ [b]μὲν τοῦ θεοῦ σοφία μωρία ἐδόκει εἶναι τοῖς ἔξωθεν, ἡ δὲ αὐτῶν, [c]ἀληθῶς οὖσα μωρία, σοφία αὐτοῖς νενόμισται. Καὶ ταὐτὸν συνέβαινεν, οἷον ἂν εἴ τις σοφίᾳ κυβερνητικῇ κεχρημένος, ἐπηγγέλλετο πλοίου χωρὶς καὶ ἱστίων πέλαγος ἄπειρον διαπερᾶν, εἶτα ἐπειρᾶτο λογισμοῖς κατασκευάζειν ὅτι τοῦτο δυνατόν· [d]ἄλλος δέ τις πάντων ἄπειρος, πλοίῳ καὶ κυβερνήτῃ καὶ ναύταις ἐγχειρίσας ἑαυτὸν, οὕτω μετὰ ἀσφαλείας ἔπλει. Καὶ γὰρ ἡ δοκοῦσα εἶναι ἀμαθία τούτου, τῆς ἐκείνου σοφίας σοφωτέρα. Καλὴ μὲν γὰρ ἡ κυβερνητικὴ, ἀλλ' ὅταν [e]μείζονα ἐπαγγέλληται, μωρία τίς ἐστι· καὶ πᾶσα τέχνη ἡ μὴ ἀρκουμένη τοῖς ὅροις τοῖς ἑαυτῆς τοῦτο ἂν εἴη. Οὕτω καὶ ἡ ἔξωθεν σοφία [f]ἦν ἂν B σοφία, εἰ πνεύματι ἐκέχρητο· ἐπειδὴ δὲ ἑαυτῇ τὸ πᾶν ἐπέτρεψε, καὶ οὐδὲν ἐνόμισε δεῖσθαι τῆς βοηθείας ἐκείνης, μωρία

[1] Cap. II. v. 6, 7.

[y] τοιούτοις A. [z] ἀκατάγνωστοι F. Idem mox αἰωνίων pro ἐπηγγελμένων. Hom. VII. [a] ἣν——ἡμῶν om. C. [b] μὲν]+γὰρ C. [c] ἀληθὴς F. Mox νενόμιστο C. [d] ἄλλως F. [e] μεῖζον E. et a pr. man. A. Mox ἀρκοῦσα pro ἀρκουμένη F. [f] Verba ἦν ἂν σοφία, quae deerant, suppleta sunt ex C. Aret.

γέγονεν, εἰ καὶ ἐδόκει σοφία εἶναι. Διὸ πρότερον ἐλέγξας [g]αὐτὴν διὰ τῶν πραγμάτων, τότε αὐτὴν ἐκάλεσε μωρίαν· καὶ πρότερον καλέσας μωρίαν τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν κατὰ τὴν ἐκείνων ψῆφον, τότε δείκνυσιν αὐτὴν σοφίαν οὖσαν· μετὰ γὰρ τὰς ἀποδείξεις δυνατὸν μάλιστα τοὺς ἀντιλέγοντας ἐντρέπειν· καί φησι· "Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις."
C Ὅταν γὰρ ἐγὼ, νομιζόμενος μωρὸς καὶ μωρὰ κηρύττειν, τοῦ σοφοῦ περιγένωμαι, οὐ διὰ [h]μωρίας σοφίας περιεγενόμην, ἀλλὰ διὰ σοφίας τελειοτέρας, καὶ τοσαύτης καὶ οὕτω μείζονος, ὡς ἐκείνην μωρίαν φαίνεσθαι. Διὰ τοῦτο πρότερον αὐτὴν οὕτω καλέσας, ὡς ἐκεῖνοι ὠνόμαζον τότε, καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὴν νίκην δείξας, καὶ ἐκείνους ἀποφήνας σφόδρα μωροὺς, τὸ προσῆκον αὐτῇ λοιπὸν ἀπέδωκεν ὄνομα λέγων· "Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις." Σοφίαν δὲ λέγει τὸ κήρυγμα καὶ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας, τὸ διὰ σταυροῦ σωθῆναι·
D τελείους δὲ τοὺς πεπιστευκότας. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τέλειοι οἱ τὰ ἀνθρώπινα εἰδότες ὅτι σφόδρα ἀσθενῆ, καὶ ὑπεριδόντες αὐτῶν, [i]οἱ μηδὲν αὐτοῖς συμβάλλεσθαι [k]πεπεισμένοι, οἷοι γεγόνασιν οἱ πιστοί. "Σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου." Ποῦ γὰρ χρήσιμος ἡ ἔξωθεν σοφία, ἐνταῦθα καταστρέφουσα καὶ περαιτέρω μὴ προϊοῦσα, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα δυναμένη τι τοὺς ἔχοντας ὠφελεῖν; Ἄρχοντας δὲ αἰῶνος ἐνταῦθα οὐ δαίμονάς τινας λέγει, καθώς τινες ὑποπτεύουσιν· ἀλλὰ τοὺς ἐν ἀξιώμασι, τοὺς ἐν δυναστείαις, τοὺς τὸ πρᾶγμα περιμάχητον
E εἶναι νομίζοντας, φιλοσόφους καὶ ῥήτορας καὶ λογογράφους· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἐκράτουν, καὶ δημαγωγοὶ πολλάκις ἐγίνοντο. Τοῦ δὲ [l]αἰῶνος ἐκάλεσεν ἄρχοντας, ἐπειδὴ περαιτέρω τοῦ παρόντος αἰῶνος οὐ πρόεισιν αὐτῶν ἡ ἀρχή· διὸ καὶ ἐπήγαγε, "τῶν καταργουμένων·" οἴκοθέν τε αὐτὴν διαβάλλων, καὶ ἀπὸ τῶν χρωμένων. Δείξας γὰρ ὅτι ψευδής ἐστιν, ὅτι μωρὰ, ὅτι οὐδὲν δύναται εὑρεῖν, ὅτι ἀσθενὴς, δείκνυσιν ὅτι καὶ ὀλιγοχρόνιος.

"Ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ." Ποίῳ μυστηρίῳ; Καὶ μήν φησιν ὁ Χριστὸς, [2]"Ὃ ἠκούσατε εἰς
51 τὸ οὖς, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων·" πῶς οὖν μυστήριον αὐτὴν καλεῖ; Ἐπειδὴ οὔτε ἄγγελος οὔτε ἀρχάγγελος οὔτε ἄλλη

[2] Matth. x. 27.

[g] αὐτὴν] τὰ αὐτῆς C. [h] μωρίας] μωρᾶς C.E.F. Cat. Vulgatum tuetur Aretin. [i] οἱ Sic C.E. Edebatur ὅτι. Deinde συμβάλλεσθαι habent C.E.F. et a pr. man. A. cum Ed. Veron. συμβάλλεται ex corr. rec. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [k] πεπιστευμένοι F. [l] αἰῶνος] + τούτου Edd. repugnantibus libris.

τις αὐτὸ κτιστὴ δύναμις ᾔδει, πρὶν γενέσθαι. Διό φησιν,
[3]"Ἵνα [m]γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν
τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία
τοῦ θεοῦ." Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἡμᾶς τιμῶν ὁ θεὸς, ὥστε
μεθ' ἡμῶν ἀκοῦσαι τῶν μυστηρίων. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς,
οὓς ἂν ποιησώμεθα φίλους, τοῦτο τεκμήριον πρὸς αὐτοὺς
εἶναί φαμεν τῆς φιλίας, τὸ μηδενὶ πρὸ αὐτῶν εἰπεῖν τὰ
ἀπόρρητα. Ἀκουέτωσαν οἱ τὸ κήρυγμα ἐκπομπεύοντες, καὶ
πᾶσιν ἁπλῶς [n]ἐκφαίνοντες τοὺς μαργαρίτας καὶ τὸ δόγμα,
καὶ τὰ ἅγια κυσὶ καὶ χοίροις ῥιπτοῦντες καὶ λογισμοῖς B
περιττοῖς. Τὸ γὰρ μυστήριον κατασκευῆς οὐ δεῖται, ἀλλ'
ὅπερ ἐστὶ, τοῦτο μόνον [o]ὂν καταγγέλλεται· ἐπεὶ οὐκ ἔσται
μυστήριον θεῖον [p]καὶ ὁλόκληρον, ὅταν καὶ παρὰ σαυτοῦ τι
(280) προσθῇς. Καὶ ἄλλως δὲ μυστήριον καλεῖται, ὅτι οὐχ ἅπερ
ὁρῶμεν [q]βλέπομεν, [r]ἀλλ' ἕτερα ὁρῶμεν, καὶ ἕτερα πιστεύομεν.
Τοιαύτη [s]γὰρ καὶ ἡ τῶν μυστηρίων ἡμῶν φύσις. Ἑτέρως
γοῦν ἐγὼ, καὶ ἑτέρως ὁ ἄπιστος περὶ τούτων διακείμεθα.
Ἀκούω ἐγὼ, ὅτι ἐσταυρώθη ὁ Χριστὸς, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν
εὐθέως θαυμάζω· ἀκούει ἐκεῖνος, καὶ ἀσθένειαν νομίζει. Ἀκούω C
ὅτι δοῦλος γέγονε, καὶ τὴν κηδεμονίαν θαυμάζω· ἀκούει
ἐκεῖνος, καὶ ἀτιμίαν λογίζεται. Ἀκούω ὅτι ἀπέθανε, καὶ τὴν
δύναμιν ἐκπλήττομαι, ὅτι ἐν θανάτῳ γενόμενος οὐκ ἐκρατήθη,
ἀλλὰ καὶ ἐξέλυσε θάνατον· ἀκούει ἐκεῖνος, καὶ ἀδυναμίαν
ὑποπτεύει. Ἀκούων ἀνάστασιν ἐκεῖνος, μῦθον τὸ πρᾶγμά
φησιν· ἐγὼ δὲ τὰς διὰ τῶν πραγμάτων δεξάμενος ἀποδείξεις,
προσκυνῶ τοῦ θεοῦ τὴν οἰκονομίαν. Ἀκούων λουτρὸν ἐκεῖνος,
ἁπλῶς ὕδωρ νομίζει· ἐγὼ δὲ οὐ [t]τὸ ὁρώμενον ἁπλῶς βλέπω,
ἀλλὰ τὸν τῆς ψυχῆς καθαρμὸν τὸν διὰ τοῦ πνεύματος.
Ἐκεῖνος λελοῦσθαί μοι τὸ σῶμα νομίζει μόνον· ἐγὼ δὲ D
πεπίστευκα, ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ γέγονε καθαρά τε καὶ ἁγία,
καὶ λογίζομαι τὸν τάφον, τὴν ἀνάστασιν, τὸν ἁγιασμὸν, τὴν
δικαιοσύνην, τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν υἱοθεσίαν, τὴν κληρονομίαν,
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τοῦ πνεύματος τὴν χορηγίαν.
Οὐ γὰρ τῇ ὄψει κρίνω τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς
τῆς διανοίας. Ἀκούω σῶμα Χριστοῦ· ἑτέρως ἐγὼ νοῶ τὸ

[3] Ephes. iii. 10.

[m] *γνωσθῇ* A. [n] *ἐμφαίνοντες* F. Mox *οἱ τὰ ἅγια* pro *καὶ τὰ ἅ.* C. [o] *ὂν*, quod aberat, est in C.E.F. et a pr. man. A. Loco ejus *ὃ* habent Veron. et corr. A. [p] *καὶ* om. F. [q] *βλέπομεν*] *πιστεύομεν* ex corr. rec. A. receptum a Sav. Mor. Ben. Alterum revocavit Editor Ben. 2dae. [r] *ἀλλ'*] + *ὅτι* C. [s] *γὰρ*] *δὲ* C. Statim *καὶ* erasum in A. omissum in Sav. Mor. Ben. et Cat. [t] *τὸ*] *τοῦτο τὸ* F.

εἰρημένον, ἑτέρως ὁ ἄπιστος. Καὶ καθάπερ [v]τὰ παιδία τὰ βιβλία ὁρῶντα οὐκ οἶδε τῶν γραμμάτων τὴν δύναμιν, οὐδὲ
E οἶδεν ἅπερ ὁρᾷ, μᾶλλον δὲ κἂν ἀνὴρ ἄπειρος ᾖ γραμμάτων, ταὐτὰ πείσεται· ὁ δὲ ἔμπειρος πολλὴν εὑρήσει τοῖς γράμμασιν ἐναποκειμένην τὴν δύναμιν, καὶ βίους ὁλοκλήρους, καὶ ἱστορίας· καὶ ἐπιστολὴν ὁ μὲν ἄπειρος λαβὼν, χάρτην ἡγήσεται καὶ μέλαν εἶναι· ὁ δὲ ἔμπειρος καὶ φωνῆς ἀκούσεται, καὶ διαλέξεται τῷ ἀπόντι, καὶ ὅπερ ἂν βούληται διὰ τῶν γραμμάτων πάλιν ἐρεῖ· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ μυστηρίου γίνεται· οἱ μὲν ἄπιστοι, καίτοιγε ἀκούοντες, οὐ δοκοῦσιν ἀκούειν· οἱ δὲ πιστοὶ τὴν διὰ τοῦ πνεύματος [w]ἔχοντες ἐμπειρίαν, ὁρῶσι τῶν ἐναποκειμένων τὴν δύναμιν. Τοῦτο γοῦν αὐτὸ δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν, ὅτι καὶ νῦν τὸ κηρυττόμενον ἀποκέκρυπται·
52 [4]“Τοῖς γὰρ ἀπολλυμένοις, φησὶν, ἐστὶ κεκαλυμμένον.” Ἄλλως δὲ καὶ τὸ παράδοξον ἐμφαίνει τοῦ κηρύγματος. Οὕτω [x]δὴ εἴωθε καλεῖν ἡ γραφὴ τὰ παρ᾽ ἐλπίδας καὶ ὑπὲρ διάνοιαν ἀνθρωπίνην γινόμενα. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ, [5]“Τὸ μυστήριόν μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς·” καὶ πάλιν ὁ Παῦλος, [6]“Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα.” Εἰ δὲ πανταχοῦ κηρύττεται, καὶ οὕτω μυστήριόν ἐστι. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκελεύσθημεν ἅπερ ἠκούσαμεν εἰς τὸ οὖς εἰπεῖν ἐπὶ τῶν δωμάτων, οὕτω προσετάγημεν μὴ δοῦναι τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥῖψαι τοὺς μαργαρίτας
B ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Οἱ μὲν γάρ εἰσι ψυχικοὶ, καὶ οὐ νοοῦσιν· οἱ δὲ κάλυμμα ἔχουσιν ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτῶν, καὶ οὐ βλέπουσιν. Ἄρα μυστήριον τοῦτο μάλιστά ἐστιν, ὃ πανταχοῦ μὲν κηρύττεται, οὐ γνωρίζεται δὲ παρὰ τῶν οὐκ ὀρθὴν ἐχόντων γνώμην· ἐκκαλύπτεται δὲ οὐκ ἀπὸ σοφίας, ἀλλ᾽ ἀπὸ πνεύματος ἁγίου, καθόσον ἡμῖν δέξασθαι δυνατόν. Διόπερ οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι [y]καὶ κατὰ τοῦτο αὐτὸ μυστήριον αὐτὸ προσειπὼν ἀπόρρητον· οὐδὲ γὰρ ἡμῖν τοῖς πιστοῖς πᾶσα ἐνεχειρίσθη σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· [7]“Ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. Βλέ-
C πομεν γὰρ ἄρτι δι᾽ ἐσόπτρου [z]ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.” Διὰ τοῦτο [a]ἔλεγε, “Λαλοῦμεν σοφίαν

[4] 2 Cor. iv. 3. [5] Esai. xxiv. 16. [6] 1 Cor. xv. 51. [7] Ibid. xiii. 9, 12.

[v] Vid. Annot. [w] ἔχοντες ἐμπ. ὁρῶσι] οὐκ ἔχοντες ἐμπ. οὐχ ὁρῶσι C. Sic E. sed punctis super οὐκ et οὐχ positis. In F. post γίνεται locus sic legitur: οἱ μὲν ἄπιστοι τὴν διὰ τοῦ πνος οὐκ ἔχοντες ἐμπ. οὐχ ὁρῶσι κ. τ. ἑ. Vulgatum vertit Aretinus. [x] δὴ] δὲ C. [y] καὶ om. F. [z] ἐν] ὡς ἐν Edd. ὡς om. A.F. καὶ ὡς ἐν (sic) E. ἐν αἰνίγματι] καὶ δι᾽ αἰνίγματος C. [a] ἔλεγε vel ἔλεγεν omnes. Edebatur λέγει.

ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡμῶν." "'Αποκεκρυμμένην," τουτέστιν, ὅτι οὐδεὶς πρὸ ἡμῶν ἔμαθε τῶν ἄνω δυνάμεων, [b]οὐδὲ οἱ πολλοὶ νῦν ἴσασιν. [c]Ἢ ὅτι προώρισεν εἰς δόξαν ἡμῶν· καίτοιγε ἀλλαχοῦ φησιν, [8]"εἰς δόξαν [d]ἑαυτοῦ." Ἑαυτοῦ γὰρ ἡγεῖται δόξαν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ὥσπερ οὖν καὶ πλοῦτον ἑαυτοῦ καλεῖ, καίτοιγε [e]αὐτόπλουτος ὢν ἀγαθῶν, καὶ οὐδενὸς δεόμενος εἰς τὸ εἶναι πλούσιος. "Προώρισε," φησὶ, τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐνδεικνύμενος. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μάλιστα καὶ τιμᾶν D
καὶ φιλεῖν ἡμᾶς νομίζονται, [f]ὅσοιπερ ἄνωθεν ὦσιν ἡμᾶς παρεσκευασμένοι [g]ποιεῖν εὖ· ὅπερ καὶ [h]οἱ πατέρες ἐπὶ παίδων
(281) ποιοῦσι· [i]καὶ γὰρ εἰ ὕστερον διδόασι τὰ χρήματα, ἀλλ' ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰσι τοῦτο προῃρημένοι. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος σπουδάζει δεῖξαι νῦν, ὅτι ἀεὶ ἡμᾶς ἐφίλει [k]καὶ ἄνωθεν ὁ θεὸς καὶ μηδέπω γενομένους. Οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ ἐφίλει, τὸν πλοῦτον ἡμῶν προώρισε. Μὴ τοίνυν ἐννοήσῃς τὴν ἐν μέσῳ γενομένην ἔχθραν· πρεσβυτέρα γὰρ ἦν [l]αὐτῆς ἡ φιλία. Τὸ δὲ, "πρὸ τῶν αἰώνων," τὸ ἀΐδιόν φησι· καὶ E
γὰρ ἀλλαχοῦ οὕτω [m]λέγει, "Ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων." Εὑρεθήσεται τοίνυν καὶ ὁ υἱὸς οὕτως ἀΐδιος ὤν. Καὶ γὰρ περὶ αὐτοῦ φησιν, ὅτι [9]"Δι' αὐτοῦ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν," ὅπερ ἐστὶ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχειν. Ὁ γὰρ ποιητὴς πρὸ τῶν ποιημάτων [n]εὔδηλον ὅτι.

[10]"Ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν." [o]Οὐκοῦν οὐδὲ ἐγκλημάτων εἰσὶν ἄξιοι, εἴγε μὴ ἔγνωσαν, καὶ ἐσταύρωσαν. Καὶ εἰ μὴ ᾔδεσαν, πῶς ἔλεγεν αὐτοῖς, [11]"Καὶ ἐμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί;" Περὶ γὰρ τοῦ Πιλάτου φησὶν ἡ γραφὴ, ὅτι οὐκ ᾔδει· εἰκὸς δὲ μηδὲ τὸν Ἡρώδην 53
εἰδέναι. Τούτους [p]ἂν εἴποι τις καλεῖσθαι ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου. Εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ [q]περὶ τῶν

8 Ephes. i. 12. 9 Hebr. i. 2. 10 v. 8. 11 Joan. vii. 28.

[b] οὐδὲ] ἢ ὅτι οὐδὲ C. Aret. [c] ἢ ὅτι προώρισεν] Sic A.E.F. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ προώρισεν C. Aret. ἣν προώρισεν Edd. [d] αὐτοῦ C. [e] αὐτόπλουτος] Sic F. αὐτὸς πλοῦτος vulgo. [f] ὅσοιπερ] ὁσῷπερ E.F. ὅσοιπερ ἂν Veron. invitis libris. [g] ποιεῖν εὖ] Sic A.C.E. εὖ ποιεῖν Edd. ποιεῖν θεοῦ εὖ F. [h] οἱ accessit ex libris omnibus. [i] καὶ γὰρ εἰ] κἂν γὰρ F. et corr. A. εἰ om. A.E. [k] καὶ om. C. [l] αὐτῆς nostri omnes cum Sav. marg. et Regio apud Montef. qui recepit. Edebatur αὕτη. [m] λέγει] φησὶν Edd. contra fidem Codicum. [n] εὔδηλον ὅτι] ἦν δηλονότι Sav. marg. et ex corr. A. εὔδηλον ὅτι. ἣν οὐδεὶς] εὔδηλον ὅτι ἦν. οὐδεὶς δὲ C. Mosq. 2. [o] Clausula οὐκοῦν——ἐσταύρωσαν, quae exciderat, est in A.C.E.F. Cat. Aret. et Sav. marg. [p] ἂν] οὖν ἂν ex corr. rec. A. [q] περὶ est in C.E.F. Cat. non in Edd.

ἱερέων εἴποι τις ἂν τοῦτο λέγεσθαι, οὐκ ἂν ἁμάρτοι· καὶ γὰρ ἐκείνοις φησὶν, [12]"Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου." Πῶς οὖν ἀνωτέρω φησὶ, "Καὶ ἐμὲ οἴδατε, καὶ [r]οἴδατε πόθεν εἰμί;" Ἀλλὰ τίς ὁ τρόπος τῆς ἀναγνώσεως ταύτης [s]καὶ τίς ἐκείνης, ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἤδη εἴρηται· καὶ, ὥστε μὴ συνεχῶς τὸ αὐτὸ στρέφειν, ἐκεῖ παραπέμπομεν τοὺς ἐντυγχάνοντας. Τί οὖν; ἀφείθη, φησὶν, αὐτοῖς τὸ [t]ἐπὶ τῷ σταυρῷ ἁμάρτημα; καὶ γὰρ εἶπεν, [13]"Ἄφες αὐτοῖς." Εἰ
B μετενόησαν, ἀφείθη. Καὶ γὰρ ὁ μυρίαις βαλὼν χερσὶ τὸν Στέφανον, καὶ διώξας τὴν ἐκκλησίαν, [v]ὁ Παῦλος, τῆς ἐκκλησίας προστάτης ἐγένετο. Οὕτως οὖν κἀκείνοις ἀφείθη τοῖς βουληθεῖσι μεταγνῶναι· ὃ δὴ καὶ ὁ Παῦλος βοῶν ἔλεγε· [14]"Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσι; Μὴ γένοιτο." "[w]Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω; Μὴ γένοιτο." Εἶτα δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀπεκλείσθη αὐτῶν ἡ μετάνοια, τεκμήριον τὴν ἐπιστροφὴν τὴν ἑαυτοῦ παρήγαγε λέγων· "Καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί." Τὸ δὲ, "οὐκ ἔγνωσαν," ἐμοὶ δοκεῖ οὐ περὶ Χριστοῦ ἐνταῦθα εἰρῆσθαι, ἀλλὰ περὶ αὐτῆς τοῦ
C πράγματος τῆς οἰκονομίας· οἷον, τί ἐβούλετο ὁ θάνατος καὶ ὁ σταυρὸς, οὐκ [x]ᾔδεισαν. Καὶ γὰρ [y]καὶ ἐκεῖ οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐμὲ οὐκ οἴδασιν, ἀλλ', "οὐκ οἴδασι τί ποιοῦσι," τουτέστι, τὴν οἰκονομίαν τὴν τελουμένην καὶ τὸ μυστήριον ἀγνοοῦσιν. Οὐ γὰρ ᾔδεσαν, ὅτι οὕτω λάμψαι ἔχει ὁ σταυρὸς, ὅτι τῆς οἰκουμένης γίνεται σωτηρία καὶ [z]τῷ θεῷ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καταλλαγὴ, καὶ ἡ πόλις αὐτῶν ἁλώσεται, καὶ δεινὰ ὑποστήσονται τὰ ἔσχατα. Σοφίαν δὲ καὶ τὸν Χριστὸν καλεῖ, καὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ κήρυγμα. Εὐκαίρως δὲ κύριον δόξης ἐκάλεσεν.
D Ἐπειδὴ γὰρ ὁ σταυρὸς ἀδοξίας εἶναι δοκεῖ, δείκνυσιν [a]ὅτι μεγάλη ἦν δόξα ὁ σταυρός. Ἀλλὰ μεγάλης ἔδει σοφίας, οὐ μόνον τὸ τὸν θεὸν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ μαθεῖν τοῦ θεοῦ [b]τὴν οἰκονομίαν ταύτην· ἡ δὲ ἔξωθεν σοφία οὐχὶ τοῦ προτέρου μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτου γέγονε κώλυμα.

[15]"Ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν." Καὶ ποῦ γέγραπται

12 Joan. viii. 19. 13 Luc. xxiii. 34. 14 Rom. xi. 11, 1. 15 v. 9.

r οἴδατε om. E. s καὶ τίς] τε καὶ C. t ἐπὶ τοῦ σταυροῦ C. ἐπὶ τῷ σταυρῷ ex corr. E. v ὁ om. C. Cat. w λέγω οὖν] καὶ πάλιν C. x ᾔδεισαν A.C.E. ᾔδεσαν vulgo. y καὶ om. C. z τῷ θεῷ] Sic libri omnes. Edebatur τοῦ θεοῦ. a ὅτι καὶ μ. ἦν ἡ δ. F. Mox ἀλλὰ καὶ μεγάλης id. b Sic Codd. ταύτην τὴν οἰκ. inverso ord. Edd.

ταῦτα; Λέγεται [c]μὲν γὰρ γεγράφθαι, καὶ ὅταν μὴ διὰ τῶν
ῥημάτων, ἀλλὰ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων κείμενα ᾖ, [d]ὡς ἐπὶ
τῶν ἱστοριῶν· ἢ ὅταν τὸ αὐτὸ μὲν νόημα κείμενον ᾖ, μὴ E
ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ῥημάτων, ὡς ἐνταῦθα. Τὸ γὰρ, [16]"Οἷς
οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασι,
συνήσουσι," τοῦτο ταὐτόν ἐστι τῷ, "ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν." Ἢ τοῦτο τοίνυν φησὶν, ἢ εἰκὸς [e]καὶ
γεγράφθαι ἐν βίβλοις, καὶ [f]ἠφανίσθαι τὰ βιβλία. Καὶ γὰρ
πολλὰ διεφθάρη βιβλία, καὶ ὀλίγα διεσώθη, καὶ ἐπὶ τῆς
προτέρας αἰχμαλωσίας· καὶ τοῦτο δῆλον ἐν ταῖς Παραλει- 54
πομέναις. Καὶ γάρ φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι [17]ἀπὸ Σαμουὴλ
καὶ τῶν ἑξῆς προφητῶν πάντες εἰρήκασι περὶ αὐτοῦ· καὶ οὐ
πάντως [g]φέρεται ταῦτα· τὸν δὲ Παῦλον ἅτε νομομαθῆ ὄντα
καὶ πνεύματι φθεγγόμενον εἰκὸς εἰδέναι πάντα μετὰ ἀκριβείας.
Καὶ τί λέγω [h]περὶ τῆς αἰχμαλωσίας; Καὶ [i]γὰρ πρὸ τῆς
αἰχμαλωσίας πολλὰ ἠφάνιστο βιβλία, τῶν Ἰουδαίων εἰς
ἐσχάτην ἀσέβειαν ἐξοκειλάντων. Καὶ δῆλον ἐκ τοῦ τέλους
(282) τῆς τετάρτης τῶν Βασιλειῶν· τὸ γὰρ Δευτερονόμιον μόλις
που εὕρηται ἐν κοπρίᾳ [k]κατακεχωσμένον. Ἄλλως δέ εἰσι
καὶ διπλαῖ πολλαχοῦ προφητεῖαι τοῖς συνετωτέροις εὐκατά-
ληπτοι, ἐξ ὧν πολλὰ τῶν ἀσαφῶν ἔστιν εὑρεῖν. Τί οὖν; B
οὐκ εἶδεν ὀφθαλμὸς, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεός; Οὐχί· τίς γὰρ
τῶν ἀνθρώπων εἶδε τὰ οἰκονομεῖσθαι μέλλοντα; Ἆρα οὖν
οὐδὲ οὖς ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. Καὶ
πῶς; εἰ γὰρ οἱ προφῆται εἶπον, πῶς, φησὶν, οὖς οὐκ ἤκουσεν,
οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν [l]ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη; Οὐ γὰρ περὶ [m]αὐτοῦ
μόνον φησὶν, ἀλλὰ [n]περὶ πάσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.
Τί οὖν; οἱ προφῆται οὐκ ἤκουσαν; Ἤκουσαν μὲν, ἀλλ' οὐκ
ἦν [o]ἀνθρώπου οὖς τὸ οὖς τὸ προφητικόν· οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωποι
ἤκουσαν, ἀλλ' ὡς προφῆται. Διό φησι, [18]"Προσέθηκέ μοι C
ὠτίον ἀκούειν," τὴν προσθήκην τὴν ἀπὸ τοῦ πνεύματος λέγων.
Ὅθεν δῆλον, ὅτι [p]πρὶν ἀκοῦσαι, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου

16 Esai. lii. 15. 17 Act. iii. 24. 18 Esai. l. 4.

[c] μὲν assumtum ex A.E. μὲν sine γὰρ est in Cat. λέγεται τὸ γεγράφθαι ὅταν κ. τ. ἑ. C. λέγεται γὰρ γεγράφθαι ταῦτα οὐ διὰ τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν πραγμάτων, ἢ ἐπὶ τῶν ἱστοριῶν F. [d] ὡς, quod olim aberat, habent C. Cat. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [e] καὶ γεγράφθαι] ἐγγεγράφθαι F. Statim ἐν βιβλίοις C. [f] ἠφάνισται F. [g] ἐμφέρεται E. [h] περὶ] ἐπὶ C. [i] γὰρ om. C. Mox ἠφάνισται F. [k] κατεχωσμένον F. Veron. [l] Edebatur ἀνθρώπου ἀνέβη; οὐκ ἀνέβη. οὐ γὰρ κ. τ. ἑ. Prius ἀνέβη erasum in E. recte, ut videtur. Lectio Codicis C. haec est: ἀνθρώπου ἀνέβη; τὸ οὐκ ἀνέβη οὐ περὶ ἑαυτοῦ μόνον φ. [m] αὐτοῦ] Sic A.F. ἑαυτοῦ C. αὐτῶν vulgo. Statim μόνον pro μόνων omnes. [n] περὶ om. C. [o] ἀνθρώπου om. F. [p] πρὶν] + ἢ E.F. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben.

[q]οὐκ ἀνέβη. Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ πνεύματος δόσιν οὐκ ἦν καρδία ἀνθρώπου, ἀλλὰ καρδία πνευματικὴ ἡ τῶν προφητῶν, καθάπερ καὶ αὐτός φησι· [19]“Νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.” Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· πρὶν ἢ πνεύματος ἀπολαῦσαι καὶ μαθεῖν τὰ ἀπόρρητα, οὐδὲ ἡμῶν τις οὐδὲ τῶν προφητῶν αὐτὰ ἐνενόησε· πῶς γάρ; ὅπου οὐδὲ [r]ἄγγελοι αὐτὰ ᾔδεσαν. Τί γὰρ χρὴ λέγειν, φησὶ, περὶ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, ὅπου D γε οὐδεὶς ἀνθρώπων ταῦτα ἠπίστατο, οὐδὲ αἱ ἄνω δυνάμεις; Ποῖα δὴ ταῦτα; Ὅτι διὰ τῆς δοκούσης εἶναι μωρίας τοῦ κηρύγματος κρατήσει τῆς οἰκουμένης, καὶ τὰ ἔθνη [s]εἰσενεχθήσεται, [t]καὶ καταλλαγὴ [v]τῷ θεῷ πρὸς ἀνθρώπους ἔσται, καὶ τοσαῦτα ἡμῖν ἥξει τὰ ἀγαθά. Πῶς οὖν [w]ἔγνωμεν; [20]“Ἡμῖν δὲ, φησὶν, ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.” [x]Οὐ διὰ τῆς ἔξωθεν σοφίας· αὕτη γὰρ, καθάπερ τις θεραπαινὶς ἠτιμωμένη, οὐκ ἀφείθη ἔνδον εἰσελθεῖν, καὶ παρακύψαι εἰς E τὰ δεσποτικὰ μυστήρια. Ὁρᾷς ὅσον τὸ μέσον τῆς σοφίας ταύτης κἀκείνης; Ἅπερ ἄγγελοι οὐκ ἔγνωσαν, ταῦτα ἡμᾶς ἐπαίδευσεν αὕτη. Ἡ δὲ ἔξωθεν τοὐναντίον ἐποίησεν· οὐ μόνον οὐκ ἐπαίδευσεν, ἀλλὰ καὶ ἐκώλυσε καὶ διετείχισε, καὶ μετὰ τὸ [y]γενέσθαι ἐπεσκίαζε τοῖς γεγενημένοις, τὸν σταυρὸν κενοῦσα. Οὐ τοίνυν [z]τῷ μαθεῖν δείκνυσι τὴν εἰς ἡμᾶς τιμὴν, καὶ τῷ μετὰ ἀγγέλων μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ διὰ τοῦ πνεύματος
55 αὐτοῦ μαθεῖν. Εἶτα δεικνὺς τὸ μέγεθος, φησίν· ὅτι εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐπιστάμενον τὰ ἀπόρρητα τοῦ θεοῦ, ἀπεκάλυψεν, οὐκ ἂν ἐμάθομεν. Οὕτω περισπούδαστον τῷ θεῷ τὸ πρᾶγμα ἦν, ὥστε ἐν τοῖς ἀπορρήτοις εἶναι. Διὸ καὶ ἐκείνου ἐδεήθημεν διδασκάλου τοῦ ταῦτα σαφῶς εἰδότος. “Τὸ γὰρ πνεῦμα B πάντα, φησὶν, ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ.” [a]Οὐ γὰρ ἀγνοίας, ἀλλ᾽ ἀκριβοῦς γνώσεως ἐνταῦθα τὸ ἐρευνᾶν ἐνδεικτικόν. Ταύτῃ γοῦν τῇ λέξει καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ κέχρηται λέγων· [21]“Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος.”

Εἶτα περὶ τῆς τοῦ πνεύματος γνώσεως μετὰ ἀκριβείας εἰπὼν, καὶ [b]διδάξας ὅτι οὕτως ἐξισάζει πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν, ὡς ἡ ἀνθρώπου γνῶσις αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν, καὶ δείξας

19 1 Cor. ii. 16. 20 v. 10. 21 Rom. viii. 27.

q οὐκ, quod aberat, habent A.C. r οἱ ἄγγελοι F. Statim αὐτοὶ E.F. αὐτοῦ Cat. s εἰσαχθήσεται F. et corr. A. t καὶ]+ὅτι C. v τῷ θεῷ A.C.F. Cat. τοῦ θεοῦ vulgo. w ἔγνωμεν]+φησί. διὰ τοῦ πνεύματος. καὶ ὅτι διὰ τοῦ πνεύματος ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος. ἐπάγει γὰρ (omisso φησιν post ἡμῖν δὲ) C. Aret. x οὐ] οὐκ ἄρα C. y γενέσθαι] κωλῦσαι F. Mox τοῖς γινομένοις idem. z τῷ pro τὸ ter C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. τῷ in primo et tertio loco A. in tertio F. a Vid. Annot. b διδάξας C. vulgo δείξας.

ὅτι πάντα ἐκεῖθεν ἐμάθομεν, καὶ ἀναγκαίως ἐκεῖθεν, ἐπήγαγεν·
[21]“[a]Α καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας
λόγοις, ἀλλ’ ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς
πνευματικὰ συγκρίνοντες.” Ὁρᾷς ποῦ ἡμᾶς ἀνήγαγεν ἀπὸ C
τῆς ἀξίας τοῦ διδασκάλου; Τοσοῦτον γὰρ ἡμεῖς ἐκείνων
σοφώτεροι, ὅσον τὸ μέσον Πλάτωνός [c]τε καὶ πνεύματος
ἁγίου. Οἱ μὲν γὰρ [d]τοὺς ἔξωθεν ῥήτορας ἔχουσι διδασκάλους,
ἡμεῖς δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τί δέ ἐστι, “πνευματικοῖς
(283) πνευματικὰ συγκρίνοντες;” Ὅταν πνευματικὸν καὶ [e]ἄπορον
ᾖ, ἀπὸ τῶν πνευματικῶν τὰς μαρτυρίας ἄγομεν. [f]Οἷον, λέγω
[g]ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀπὸ παρθένου ἐγεννήθη. Παράγω
μαρτυρίας καὶ τύπους καὶ ἀποδείξεις, τοῦ Ἰωνᾶ τὴν ἐν τῷ
κήτει διατριβὴν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἀπαλλαγὴν, τῶν στειρῶν D
τοὺς τοκετοὺς, τῆς Σάρρας, τῆς Ῥεβέκκας καὶ τῶν λοιπῶν,
τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ τῶν δένδρων βλάστην γεγενημένην, οὐ
σπερμάτων καταβληθέντων, οὐχ ὑετῶν κατενεχθέντων, οὐκ
αὔλακος ἀνατμηθείσης. Τὰ γὰρ μέλλοντα διεπλάττετο καὶ
διεγράφετο, ὡς ἐν σκιᾷ τοῖς προτέροις, ἵνα πιστευθῇ ταῦτα
παραγενόμενα. Καὶ [h]δείκνυμι πάλιν, πῶς ἀπὸ γῆς ἄνθρωπος,
καὶ πῶς [i]ἀπὸ ἀνθρώπου μόνου ἡ γυνὴ, καὶ οὐδαμοῦ συνουσία,
πῶς [k]αὐτὴ ἡ γῆ ἀπ’ [l]οὐδενὸς, [m]τῆς δυνάμεως τοῦ δημιουρ-
γοῦ πανταχοῦ πρὸς πάντα ἀρκούσης. Οὕτω πνευματικοῖς
πνευματικὰ συγκρίνω, καὶ οὐδαμοῦ χρείαν ἔχω τῆς ἔξωθεν E
σοφίας, οὐδὲ λογισμῶν οὐδὲ παρασκευῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ καὶ
παρασαλεύουσι τὴν ἀσθενῆ διάνοιαν καὶ θορυβοῦσι, καὶ ἀπο-
δεῖξαι σαφῶς οὐδὲν ὧν λέγουσιν ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον
ποιοῦσι· ταράττουσι μᾶλλον, καὶ ζόφου πληροῦσι καὶ ἀπορίας
πολλῆς. Διό φησι, “πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.”
Ὁρᾷς, [n]ὡς περιττὴν αὐτὴν δείκνυσιν; οὐ μόνον δὲ περιττὴν,
ἀλλὰ καὶ ἐναντίαν καὶ βλαβεράν. Καὶ γὰρ [o]τῷ εἰπεῖν, “ἵνα
μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ,” καὶ, “ἵνα μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ
ἀνθρώπων ἡ πίστις [p]ἡμῶν,” τοῦτο ἐδήλωσεν. Ἐνταῦθα δὲ
δείκνυσιν, ὅτι ἀδύνατον [q]θαρροῦντας καὶ τὸ πᾶν ἐπιτρέποντας
αὐτῇ, μαθεῖν τι τῶν χρησίμων. [22]“Ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος, 56
[r]φησὶν, οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος.” Δεῖ τοίνυν αὐτὴν

[21] v. 13. [22] v. 14.

[c] τε om. F. erasum in E. [d] τοὺς] πρὸς τοὺς a pr. man. A. deinde πρὸς τοὺς erasum. [e] ἄπορον] ἀπόρρητον F. et ex corr. A. [f] οἷον] + τι E. [g] ὅτι, quod vulgo abest, habent C.E.F. [h] δείκνυμι C.E. Legebatur δείκνυμεν. [i] ἀπὸ om. F. [k] αὐτη E.F. [l] οὐδενὸς] + ἄλλου, ἀλλ’ ἀπὸ μόνης E. [m] τῆς] + δὲ C. [n] ὡς] πῶς C. [o] τῷ A.C.E. τὸ vulgo. [p] ἡμῶν] + ἀλλ’ ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου man. rec. A. [q] θαρροῦντας] + ἐκείνῃ man. rec. A. [r] φησὶν additum ex A.C.E. et Mosqq. Post πνεύματος add. τοῦ θεοῦ A. Mosq. 7.

ἀποθέσθαι πρότερον. Τί οὖν; διαβέβληται, φησὶν, ἡ σοφία ἡ ἔξωθεν; [s]καίτοι ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ. Πόθεν δῆλον; Οὐ γὰρ αὐτὸς αὐτὴν ἐποίησεν, ἀλλὰ σὺ ἐπεξεῦρες· καὶ γὰρ σοφίαν ἐνταῦθα τὸ περίεργον τῆς ζητήσεως λέγει, καὶ τὴν περιττὴν εὐγλωττίαν. Εἰ δὲ [t]τὴν σύνεσιν τὴν ἀνθρωπίνην φαίη τις αὐτὸν λέγειν, καὶ οὕτω τὸ ἔγκλημα σόν. Σὺ γὰρ [v]αὐτὴν διαβάλλεις ὁ κακῶς κεχρημένος, ὁ πρὸς βλάβην καὶ ἐναντίωσιν
B θεοῦ, [w]ὁ ἀπαιτῶν αὐτὴν ἅπερ οὐκ εἶχεν. Ἐπεὶ οὖν ἐν [x]αὐτῇ καυχᾶσαι καὶ θεῷ πολεμεῖς, ἤλεγξεν αὐτῆς τὴν ἀσθένειαν. [y]Ἐπεὶ καὶ ἰσχὺς σώματος καλόν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ εἰς δέον ἐχρήσατο αὐτῇ ὁ Κάϊν, παρέλυσεν αὐτὸν ὁ θεὸς, καὶ [z]τρέμειν ἐποίησε. [a]Καὶ ὁ οἶνος καλόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀμέτρως ἀπέλαυσαν [b]οἱ Ἰουδαῖοι, καθόλου τοῖς ἱερεῦσιν ἀπηγόρευσεν ὁ θεὸς τοῦ καρποῦ τὴν χρῆσιν. Ἐπεὶ οὖν καὶ σὺ τῇ σοφίᾳ εἰς ἀθέτησιν ἀπεχρήσω τοῦ θεοῦ, καὶ μείζονα ἀπῄτησας αὐτὴν τῆς οἰκείας ἰσχύος, ἀπάγων σε τῆς ἀνθρωπίνης ἐλπίδος, ἔδειξεν αὐτῆς τὴν ἀσθένειαν. [c]Καὶ γὰρ ψυχικός ἐστιν ὁ τὸ πᾶν τοῖς λογισμοῖς [d]τῆς ψυχῆς διδοὺς, καὶ μὴ νομίζων ἄνωθέν
C τινος δεῖσθαι βοηθείας, ὅπερ ἐστὶν ἀνοίας. Καὶ γὰρ ἔδωκεν αὐτὴν ὁ θεὸς, ἵνα μανθάνῃ καὶ δέχηται τὸ παρ' αὐτοῦ, οὐχ ἵνα [e]ἑαυτῇ αὐτὴ ἀρκεῖν νομίζῃ. [f]Καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ καλοὶ καὶ χρήσιμοι, ἀλλ' ἐὰν [g]βούλωνται χωρὶς φωτὸς ὁρᾶν, οὐδὲν αὐτοὺς τὸ κάλλος ὀνίνησιν, οὐδὲ ἡ οἰκεία ἰσχὺς, ἀλλὰ καὶ παραβλάπτει. Οὕτω τοίνυν καὶ ψυχὴ, ἐὰν βουληθῇ χωρὶς πνεύματος βλέπειν, καὶ [h]ἐμπόδιον αὐτῇ γίνεται. Πῶς οὖν πρὸ τούτου, φησὶν, ἀφ' ἑαυτῆς πάντα ἑώρα; Οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' εἶχε τὴν κτίσιν ἀντὶ βιβλίου προκειμένην ἐν μέσῳ. [i]Ἐπεὶ δὲ, ἀφέντες βαδίσαι τὴν ὁδὸν, ἣν [k]αὐτοῖς
D ἐκέλευσε, καὶ διὰ τοῦ κάλλους τῶν ὁρωμένων γνῶναι τὸν δημιουργὸν, λογισμοῖς τὰ σκῆπτρα τῆς [l]γνώσεως [m]ἐγχειρίσαντες, εἰς πέλαγος [n]αὐτοὺς ἀσεβείας ἀσθενήσαντες [o]ἐκεῖνοι

[s] καίτοι pro καίτοιγε C.E.F. et a pr. man. A. [t] σύνεσιν ἀνθρωπίνην omissis articulis F. [v] αὐτὴν] σαυτὸν F. [w] ὁ, quod aberat, est in libris omnibus. [x] αὐτῇ] ταύτῃ F. [y] ἐπεὶ——καλὸν] καλὸν ἰσχὺς σώματος C. [z] τρέμειν]+αὐτὸν A.E.F. [a] καὶ—καλὸν] καλὸν καὶ ὁ οἶνος C. [b] οἱ om. C. [c] καὶ γὰρ in marg. habet C. [d] Vid. Annot. [e] ἑαυτῇ αὐτῇ C. ἑαυτὴν αὐτῇ A.E. αὐτὴ ἑαυτῇ F. ἑαυτῇ αὐτὴν Edd. [f] καὶ γὰρ——καλοὶ] καλοὶ οἱ ὀφθ. C. [g] βούλωνται A.C.E. βούλῃ F. βούλονται Edd. ante Ben. [h] ἐμπόδιον] ἐπίβουλος Veron. Statim αὐτῇ E. ἑαυτῇ Edd. [i] ἐπεὶ δὲ] ἐπειδὴ a pr. man. A. ἐπειδὴ δὲ C. [k] αὐτοῖς]+ὁ θεὸς ex corr. A. edentibus Sav. Mor. Ben. [l] γενέσεως F. [m] ἐγχειρίσαντες C.E. Veron. ἐγχειρήσαντες F. et a pr. man. A. ἐνεχείρησαν ex corr. A. unde ἐνεχείρισαν ediderunt Sav. cet. [n] αὐτοὺς, quod in Editis abest, tuentur A.E.F. ἑαυτοὺς C. αὐτοὺς ex corr. A. [o] ἐκεῖνοι est in A.E.F. (sed hic ἐκείνοις perperam dat); non in Editis. ἐκεῖνοι post ἐγχειρίσαντες infert C.

κατέδυσαν, εὐθέως τὴν ἄβυσσον τῶν κακῶν [p] εἰσήγαγον, εἰπόν-
τες οὐδὲν ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι, ἀλλ' ἐξ ὕλης [q] ἀγενήτου,
ὅθεν καὶ μυρίας ἔτεκον αἱρέσεις. Καὶ ἐν μὲν τοῖς σφόδρα
ἀτόποις συνηνέχθησαν, ἐν δὲ οἷς ἐδόκουν ὑγιές τι κἂν ὡς ἐν
σκιαῖς ὀνειρώττειν, ἀλλήλοις συνερράγησαν, ἵν' ἑκατέρωθεν
καταγελασθῶσιν. Ὅτι μὲν γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων οὐδὲν γίνεται,
πάντες ὁμοῦ σχεδὸν εἶπον καὶ ἔγραψαν, καὶ οὕτω μετὰ E
(284) πολλῆς τῆς σπουδῆς. Ἐν τοῖς ἀτόποις [r] οὖν ἤλασεν αὐτοὺς
ὁ διάβολος· ἐν δὲ τοῖς χρησίμοις, ἐν οἷς ἔδοξαν κἂν [s] ἐν
αἰνίγματί [t] τι τῶν ζητουμένων εὑρίσκειν, ἐν τούτοις [v] ἑαυτοὺς
ἐπολέμησαν· οἷον, ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ
οὐδενὸς δεῖται τῶν ἔξωθεν, καὶ ὅτι οὐκ ἀνάγκης οὐδὲ εἱμαρ-
μένης τὸ [w] γενέσθαι καλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους. Εἶδες τοῦ
διαβόλου [x] τὴν κακουργίαν; Εἴ πού τι διεφθαρμένον εἶδεν
εἰπόντας, ὁμονοῆσαι πάντας ἐποίησεν· εἴ [y] πού τι ὑγιὲς φθεγ-
ξαμένους, ἑτέρους κατ' αὐτῶν διήγειρεν· ὥστε μήτε τὰ ἄτοπα 57
ἐκπεσεῖν τῇ συμφωνίᾳ βεβαιούμενα, καὶ τὰ χρήσιμα διαρ-
ρυῆναι ποικίλως [z] βαλλόμενα. Ὅρα πῶς πανταχοῦ [a] ἄτονος
ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἀρκεῖ ἑαυτῇ. Καὶ τοῦτο εἰκότως γεγένηται.
Εἰ γὰρ τοιαύτη [b] γέγονε καὶ φιλονεικεῖ μηδενὸς χρείαν ἔχειν,
καὶ ἀπάγει ἑαυτὴν τοῦ θεοῦ, εἰ μὴ τοιαύτη [c] γεγένητο, ποῦ
οὐκ ἂν ἐξώλισθε μανίας; Εἰ λαβοῦσα σῶμα θνητὸν, ἀπὸ
ψευδοῦς ὑποσχέσεως τοῦ διαβόλου προσεδόκησε [d] πολλῷ μεί-
ζονα· 23 "Ἔσεσθε γὰρ, φησὶν, ὡς θεοί·" εἰ καὶ τοῦτο ἐξ
ἀρχῆς ἔλαβεν ἀθάνατον, ποῦ οὐκ ἂν ἐξέπεσε; Καὶ γὰρ καὶ
μετ' ἐκεῖνο [e] ἀγένητον ἑαυτὴν ἔφησεν εἶναι, καὶ τῆς οὐσίας B
τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦ σεσηπότος [f] Μανιχαίων στόματος· καὶ
τοὺς θεοὺς τοὺς παρ' Ἕλλησιν ἀπὸ τούτου τοῦ νοσήματος
τῆς ὑποθέσεως ἀνέπλασε. Διὰ τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ [g] τὴν
ἀρετὴν ὁ θεὸς ἐπίμοχθον ποιῆσαι, κάμπτων αὐτὴν καὶ εἰς τὸ
μετριάζειν ἄγων. [h] Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς,

23 Gen. iii. 5.

[p] *εἰσήγαγον εἰπόντες*] Sic E. Veron. *ἐπεισήγαγον εἰπόντες* C. *εἰσάγοντες καὶ εἰπόντες* A.F. receptum a Sav. cet. [q] *ἀγενήτου* omnes. *ἀγεννήτου* Edd. [r] *οὖν* om. A. [s] *ἐν* om. A.F. [t] *τι* om. E.F. et a pr. man. A. [v] *ἑαυτοῖς* ex corr. A. receptum a Sav. Mor. [w] Sic Codd. *καλοὺς γενέσθαι* inverso ordine Edd. [x] *τὴν*, quod vulgo abest, habet F. [y] *που*]+*δὲ* Edd. repugnantibus libris. [z] *βαλλόμενα*] Sic libri omnes. Edebatur *νοούμενα*. Vertit Aret. *omnibus undique insultantibus*. [a] *ἄτονος*] *ἄτοπον* F. [b] *γέγονε καὶ*] *γεγονυῖα* Edd. contra fidem Codicum. [c] *γεγένηται* F. *ἐγεγένητο* Sav. Mor. Ben. [d] *πολλῷ* accessit ex libris omnibus et Sav. marg. [e] *ἀγένητον* C. Legebatur *ἀγέννητον*. [f] M. *στόματος*] Sic nostri omnes. *στόματος τῶν* M. Edd. [g] *τὴν ἀρετὴν*] *αὐτὴν* F. [h] *καὶ ἵνα*] *ἵνα δὲ* Edd. invitis libris.

ὡς ἂν [i]εἴ τις ἀπὸ μικρῶν [k]μεγάλα στοχάσαιτο, ἀπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν αὐτὸ μάθωμεν. [l]Οὗτοι γοῦν ἡνίκα οὐκ ἔζων ἐπίμοχθον βίον, ἀλλ' ἀνέσεως ἀπέλαυον, οὐκ ἐνεγκόντες τὴν εὐημερίαν, ἐξώλισθον εἰς ἀσέβειαν. Τί οὖν ὁ θεὸς μετὰ
C τοῦτο; Πλῆθος νομίμων ἐπέθηκε, κωλύων αὐτῶν τὴν ἄδειαν. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ πρὸς ἀρετήν τινα συντελεῖ τὰ νόμιμα ταῦτα, ἀλλ' ἀντὶ χαλινοῦ τινος ἦν αὐτοῖς [m]διδόμενα, ἀφορμὴν ἀσχολίας παρέχοντα, ἄκουσον τί περὶ αὐτῶν ὁ προφήτης φησίν. [24] "Ἔδωκα αὐτοῖς προστάγματα οὐ καλά." Τί δέ ἐστιν, "οὐ καλά;" Οὐδὲν μέγα πρὸς ἀρετὴν συντελοῦντα· διὸ καὶ ἐπάγει, "Δικαιώματα, ἐν οἷς οὐ ζήσονται ἐν αὐτοῖς."

"Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ [n]πνεύματος." [o]Ὥσπερ γὰρ [p]ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τούτοις οὐδεὶς ἂν τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καταμάθοι· οὕτως οὐδὲ ψυχὴ μόνη τὰ τοῦ
D πνεύματος. Καὶ τί λέγω τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς; Οὐδὲ τὰ ἐν τῇ γῇ ἅπαντα. Καὶ γὰρ ὁρῶντες πύργον πόρρωθεν τετράγωνον, [q]στρογγύλον εἶναι νομίζομεν· ἔστι δὲ ὀφθαλμῶν ἀπάτη [r]τὰ τῆς τοιαύτης ὑπολήψεως. Οὕτω τοίνυν καὶ ὅταν τὰ πόρρωθεν ἡμῶν πράγματα διὰ τῆς διανοίας μόνης [s]δοκιμάζῃ τις, γέλως πολὺς ἕψεται. Οὐ γὰρ μόνον οἷαπέρ ἐστιν αὐτὰ οὐκ ὄψεται, ἀλλὰ [t]καὶ τὰ ἐναντία ὧν ἐστιν ἡγήσεται. Διὸ καὶ ἐπήγαγε· "Μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι." Τοῦτο δὲ οὐ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ μὴ δυνηθέντος τοῦ μεγέθους αὐτῶν ἐφικέσθαι διὰ τῶν τῆς ψυχῆς ὄψεων. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν [v]τίθησι λέγων, "Ὅτι οὐκ οἶδεν, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται." Τουτέστιν,
E ὅτι πίστεως δεῖται τὰ λεγόμενα, καὶ λόγοις αὐτὰ καταλαβεῖν οὐκ ἔνι· ὑπερβαίνει γὰρ αὐτῶν τὸ μέγεθος ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τῆς ἡμετέρας διανοίας τὴν εὐτέλειαν. Διό φησιν· [25] "Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν [w]πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται." Καὶ γὰρ ὁ βλέπων, πάντα μὲν αὐτὸς καθορᾷ [x]τὰ τοῦ μὴ βλέποντος, τὰ δὲ ἐκείνου τῶν μὴ βλεπόντων οὐδείς. Οὕτω καὶ νῦν, τὰ μὲν ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἀπίστων πάντα ἴσμεν ἡμεῖς, τὰ δὲ ἡμῶν ἐκεῖνοι λοιπὸν

[24] Ezech. xx. 25. [25] v. 15.

[i] εἰ om. F. erasum in A. [k] μεγάλα C.E.F. μέγα vulgo. [l] αὐτοὶ A. [m] δεδομένα F. [n] πνεύματος] + τοῦ θεοῦ A.F. [o] ὥσπερ] εἰκότως. ὥσπερ C. Aret. Cf. supra p. 25 A. [p] ἐν om. Sav. Mor. Ben. sine libris. [q] στρογγυλοῦν F. [r] τὰ om. F. [s] δοκιμάσῃ C. Idem post τις addit ἰδεῖν. [t] καὶ om. F. [v] τίθησι C.E. *affert* Aret. Edebatur ἀντιτίθησι (ortum ex αἰτιαντιθησι). [w] τὰ πάντα Edd. τὰ om. C.E. Mosq. 2. [x] τὰ] καὶ τὰ vulgo. καὶ om. A.C.E. Cat.

οὐκέτι. Καὶ γὰρ ἴσμεν τίς μὲν ἡ τῶν παρόντων πραγμάτων
φύσις, τίς δὲ ἡ τῶν μελλόντων ἀξία, καὶ τί ποτε ὁ κόσμος 58
μετὰ ταῦτα γενήσεται, καὶ τί μὲν οἱ ἁμαρτωλοὶ πείσονται,
τίνος δὲ ἀπολαύσονται οἱ δίκαιοι· καὶ ὅτι οὐδενὸς ἄξια τὰ
παρόντα πράγματα καὶ ἴσμεν, καὶ ἐλέγχομεν αὐτῶν τὴν
εὐτέλειαν· τὸ γὰρ ἀνακρίνειν, [y]καὶ ἐλέγχειν ἐστί· καὶ ὅτι
τὰ μέλλοντά ἐστιν ἀθάνατα καὶ ἀκίνητα. Ταῦτα ἅπαντα
οἶδεν ὁ πνευματικὸς, καὶ τί πείσεται ὁ ψυχικὸς ἀπελθὼν
ἐκεῖ, καὶ τίνος ἀπολαύσεται ὁ πιστὸς ἐντεῦθεν [z]ἀποδημήσας,
ὧν οὐδὲν οἶδεν ὁ ψυχικός. Διὸ καὶ σαφῆ τῶν εἰρημένων
285) ἀπόδειξιν ἐπαγαγὼν, ἔλεγε· [26] "Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου,
[a]φησὶν, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ B
ἔχομεν." Τουτέστι, τὰ ἐν τῷ νῷ τοῦ Χριστοῦ [b]ταῦτα
ἡμεῖς ἴσμεν, καὶ ἅπερ αὐτὸς βούλεται καὶ ἀπεκάλυψεν.
[c]Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἀπεκάλυψεν, ἵνα μή
τις τὸν υἱὸν παρώσηται, [d]ἐπάγει ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ταῦτα
ἡμῖν ἔδειξεν· οὐ τοῦτο λέγων, ὅτι πάντα ἃ οἶδεν ἴσμεν, [e]ἀλλ'
ὅτι πάντα ἃ οἴδαμεν, οὐκ ἀνθρώπινα, ὥστε ὑποπτευθῆναι,
ἀλλὰ τοῦ νοῦ ἐκείνου καὶ πνευματικά. Τὸν γὰρ νοῦν, ὃν
ἔχομεν [f]περὶ τούτων, τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν· τουτέστι, τὴν
γνῶσιν, ἣν ἔχομεν περὶ τῶν κατὰ τὴν πίστιν πραγμάτων,
πνευματικὴν ἔχομεν, ὥστε εἰκότως ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρινόμεθα. C
Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὰ θεῖα εἰδέναι ἄνθρωπον ψυχικόν· διὸ καὶ
ἔλεγε, "Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου;" τὸν ἡμέτερον νοῦν τὸν περὶ
τούτων, ἐκείνου λέγων εἶναι νοῦν. Καὶ τὸ, "ὃς συμβιβάσει
αὐτὸν," οὐχ ἁπλῶς προσέθηκεν, ἀλλὰ πρὸς [g]ὃ εἶπεν ἤδη,
ὅτι τὸν πνευματικὸν οὐδεὶς ἀνακρίνει. Εἰ γὰρ εἰδέναι οὐδεὶς
δύναται τοῦ θεοῦ τὸν νοῦν, πολλῷ μᾶλλον διδάσκειν καὶ
διορθοῦσθαι· τοῦτο γάρ ἐστιν, "ὃς συμβιβάσει αὐτόν."
Ὁρᾷς ὡς πανταχόθεν ἐξωθεῖ τὴν σοφίαν τὴν ἔξωθεν, καὶ
πλείονα εἰδότα καὶ μείζονα δείκνυσι τὸν πνευματικόν; Ἐπειδὴ
γὰρ ἐκεῖναι αἱ αἰτίαι· [h]οἷον τὸ, "ἵνα μὴ καυχήσηται πᾶσα D
σάρξ· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐξελέξατο τὰ μωρὰ, ἵνα καταισχύνῃ
τοὺς σοφούς· καὶ, "ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ·"

26 v. 16.

[y] καὶ om. C. [z] ἀποδημίας A. [a] φησὶν est in libris omnibus, non in Edd. [b] ταῦτα om. C. [c] ἐπειδὴ γὰρ] εἶτα ἐπειδὴ C. [d] ἐπάγει] + δηλῶν C. ἐπάγει casu excidit in Ben. [e] ἀλλ' ὅτι π. ἃ οἴδαμεν om. F. Mox ὥστε om. idem. [f] περὶ τούτων] πάντα περὶ τούτων A.E. πάντα περὶ (om. τούτων) F. περὶ τούτων πάντα Edd. ante Ben. πάντα non est in C. Aret. [g] ὃ] ὃν E. Cat. Veron. etiam A. a pr. man. [h] οἷον τὸ sunt in libris omnibus, non in Edd.

οὐ σφόδρα τοῖς ἀπίστοις [i]ἀξιόπιστοι εἶναι ἐδόκουν, οὐδὲ
ἐπαγωγοὶ καὶ ἀναγκαῖαι καὶ χρήσιμοι, [k]λοιπὸν τίθησι τὴν
κυριωτάτην αἰτίαν, ὅτι τούτῳ μάλιστα τῷ τρόπῳ δυνάμεθα
ἰδεῖν, ἐξ οὗ καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ἀπόρρητα καὶ [l]τὰ ὑπὲρ
ἡμᾶς μαθεῖν ἕξομεν. Καὶ γὰρ ἐκενοῦτο ὁ λόγος τῷ μὴ
δύνασθαι ἡμᾶς καταλαβεῖν διὰ τῆς ἔξωθεν σοφίας τὰ ὑπὲρ
E ἡμᾶς. Ὁρᾷς ὅτι καὶ συνέφερεν οὕτω μᾶλλον μαθεῖν παρὰ
τοῦ πνεύματος; καὶ γὰρ [m]καὶ εὐκολωτάτη καὶ σαφεστάτη
ἡ διδασκαλία. "Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν." Τουτέστι,
πνευματικὸν, θεῖον, οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔχοντα. Οὐ γὰρ
Πλάτωνος οὐδὲ Πυθαγόρου, ἀλλ' ὁ Χριστὸς τὰ ἑαυτοῦ τῇ
ἡμετέρᾳ ἐνέθηκε διανοίᾳ.

[n]Τοῦτο γοῦν αἰσχυνθῶμεν, ἀγαπητοὶ, καὶ βίον ἐπιδειξώμεθα
ἄριστον. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τοῦτο ποιεῖται πολλῆς φιλίας
τεκμήριον, [o]τὸ τὰ ἀπόρρητα ἡμῖν [p]ἀποκαλύπτειν, λέγων·
[27]"Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους· πάντες γὰρ ὑμεῖς φίλοι μού
ἐστε, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπήγγειλα
59 ὑμῖν·" τουτέστιν, ἐθάρρησα ὑμῖν. Εἰ δὲ τοῦτο μόνον φιλίας
τεκμήριον, τὸ θαρρῆσαι· ὅταν φαίνηται μὴ θαρρήσας μόνον
τὰ διὰ ῥημάτων μυστήρια, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα διὰ
τῶν ἔργων ἡμῖν [q]χαρισάμενος, ἐννόησον πόσης ἀγάπης
ἐστὶ τὸ γινόμενον. Τοῦτο γοῦν αἰσχυνθῶμεν· καὶ [r]εἰ μηδεὶς
γεέννης τοσοῦτος λόγος ἔσται ἡμῖν, ἀλλ' ἔστω γεέννης
φοβερώτερον τὸ περὶ τὸν οὕτω φίλον καὶ εὐεργέτην
ἀγνώμονας γενέσθαι καὶ ἀχαρίστους· μηδὲ ὡς μισθωτοὶ
[s]οἰκέται, ἀλλ' ὡς υἱοὶ καὶ ἐλεύθεροι πάντα πράττωμεν διὰ
τὴν τοῦ πατρὸς φιλίαν, καὶ παυσώμεθά ποτε τῷ κόσμῳ
B προσηλωμένοι, ἵνα καὶ Ἕλληνας καταισχύνωμεν. Ἐπεὶ καὶ
νῦν βουλόμενος πρὸς αὐτοὺς [t]ἀποτείνεσθαι, ἀναδύομαι, μήποτε
τοῖς λόγοις αὐτοὺς νικῶντες καὶ τῇ τῶν δογμάτων ἀληθείᾳ,
πολὺν τὸν καταγέλωτα ἀπὸ τῆς τοῦ βίου συγκρίσεως ἡμῖν
[v]ἐνέγκωμεν· ὅταν οἱ μὲν τῇ πλάνῃ προσέχοντες καὶ μηδὲν

27 Joan. xv. 15.

[i] ἀξιόπιστα E. et a pr. man. A. τοῖς ἀπ. ἀξιόπιστοι] αὐτοῖς πιστὰ F. [k] λοιπὸν] λέγων λοιπὸν A.F. ἑξῆς (sic) λοιπὸν C. [l] τὰ om. A.E. [m] καὶ om. F. Veron. [n] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ Ἑλλήνων, καὶ ὅτι θείας δυνάμεως ἦν τὸ κήρυγμα. δείκνυται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὀλίγους καὶ ἰδιώτας ὄντας τοὺς ἀποστόλους πάντων περιγενέσθαι· καὶ ὅτι ὀρθῶς βιοῦντες, καὶ Ἕλληνας ἕλκομεν εἰς θεοσέβειαν. Veron. [o] τὸ] τῷ E. τὸ om. F. et a pr. man. A. [p] ἀποκαλύπτειν est in libris omnibus et marg. Sav. Edebatur ἀνακαλύπτειν. [q] χαριζόμενος F. [r] εἰ om. F. erasum in A. Iidem mox ἔστω pro ἔσται. [s] οἰκέται] ἢ οἰκέται F. [t] ἀποτείνεσθαι C. ἀνατείνασθαι vulgo. Vid. Annot. [v] ἐνέγκωμεν]+πῶς γὰρ οὐ γέλωτος ἄξιοι C. Aret.

[w]τοιοῦτο πεπεισμένοι, φιλοσοφίας ἔχωνται, ἡμεῖς δὲ τοὐ-
ναντίον [x]ἅπαν. Πλὴν ὅμως ἐρῶ· ἴσως γὰρ, ἴσως μελετῶντες
πρὸς αὐτοὺς μάχεσθαι, [y]φιλονεικήσομεν βελτίους αὐτῶν γενέ-
σθαι καὶ κατὰ τὸν βίον αὐτόν. Πρώην μὲν ἔλεγον, ὅτι
οὐκ ἂν ἐπῆλθε κηρῦξαι τοῖς ἀποστόλοις ἅπερ ἐκήρυξαν, εἰ C
μὴ θείας ἀπέλαυσαν χάριτος· καὶ ὅτι οὐ μόνον οὐ κατώρθωσαν,
ἀλλ' [z]οὐδ' ἂν ἐβουλεύσαντό τι τοιοῦτον· φέρε δὴ καὶ σήμερον
αὐτὸ τοῦτο ἐπεξέλθωμεν τῷ λόγῳ, καὶ δείξωμεν, ὡς ἀδύνατον
ἦν τοῦτο κἂν ἑλέσθαι, [a]κἂν ἐννοῆσαι, εἰ μὴ τὸν Χριστὸν
εἶχον μεθ' ἑαυτῶν· οὐκ ἐπειδὴ ἀσθενεῖς πρὸς ἰσχυροὺς, [b]οὐκ
ἐπειδὴ ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, οὐκ ἐπειδὴ πένητες πρὸς πλου-
σίους, οὐδὲ ἐπειδὴ ἀμαθεῖς πρὸς σοφοὺς παρετάττοντο, ἀλλ'
(286) ἐπειδὴ καὶ τῆς προλήψεως πολλὴ ἦν ἡ ἰσχύς. Ἴστε γὰρ
[c]ὡς οὐδὲν οὕτως ἰσχυρὸν παρὰ ἀνθρώποις, ὡς συνηθείας
παλαιᾶς τυραννίς. Ὥστε εἰ καὶ [d]μὴ δώδεκα ἦσαν μόνον,
μηδὲ οὕτως εὐτελεῖς καὶ τοιοῦτοι, ἀλλ' [e]ἑτέρα οἰκουμένη D
τοσαύτη, καὶ πλῆθος ἀντίρροπον εἶχον [f]μεθ' ἑαυτῶν τετα-
γμένον, ἢ καὶ πολλῷ πλείους, καὶ οὕτω δύσκολον ἦν τὸ
γινόμενον. Ἐκείνοις μὲν γὰρ ἡ συνήθεια συνέπραττε, τούτοις
δὲ ἡ καινοτομία ἠναντιοῦτο. Οὐδὲν γὰρ οὕτω θορυβεῖ ψυχὴν,
κἂν ἐπὶ χρησίμῳ [g]τινὶ γίνηται, ὡς καινοτομεῖν τι καὶ ξενίζειν,
καὶ μάλιστα ὅταν περὶ λατρείας καὶ περὶ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης
τοῦτο γίνηται. [h]Καὶ ὅση [i]τούτου τοῦ πράγματος ἡ ἰσχὺς,
ἤδη ποιήσω φανερὸν, πρότερον ἐκεῖνο εἰπὼν, ὅτι καὶ ἑτέρα
δυσκολία προσῆν πρὸς Ἰουδαίους. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλή- E
νων καὶ τοὺς θεοὺς καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν κατέλυον ἅπαντα,
Ἰουδαίοις δὲ οὐχ οὕτω διελέγοντο· ἀλλὰ τῶν μὲν δογμάτων
πολλὰ ἔπαυον, τὸν δὲ θεὸν τὸν νομοθετήσαντα προσκυνεῖν
ἐκέλευον· καὶ λέγοντες ὅτι δεῖ θεραπεύειν τὸν νομοθέτην,
ἔλεγον, μὴ πάντα πείθου τῷ νόμῳ τῷ παρ' ἐκείνου τεθέντι,
οἷον ἐν τῷ φυλάττειν τὸ σάββατον, ἢ περιτομὴν τηρεῖν,
ἢ θυσίας προσάγειν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ποιεῖν. Ὥστε
οὐ μόνον ἡ [k]συνήθεια ἐμπόδιον ἦν, ἀλλὰ καὶ [l]τὸ τὸν θεὸν
προσκυνεῖν κελεύοντας, πολλοὺς τῶν ἐκείνου λύειν κελεύειν

[w] τοιοῦτον C.F. Statim πεπιστευμένοι F. [x] ἅπαν] ποιῶμεν C. [y] φιλο-νεικήσωμεν A.F. [z] οὐδ'] οὐκ F. [a] κἂν] Sic A.F. ἢ C. καὶ Edd. In E. vocabulum erasum. [b] οὐκ ἐπειδὴ——οὐκ ἐπειδὴ om. F. [c] ὡς] ὅτι C. [d] μὴ om. A.E. [e] ἕτεροι F. ἀλλ' ἑτέρα οἰκ. τοσαύτη] καὶ οὐ τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ, ἀλλ' ἑτέρᾳ τοσαύτῃ ἐκήρυσσον C. Aret. [f] μεθ'] καθ' A.F. [g] τινὶ] Sic Edd. τι A.E.F. Vocula deest in C. Statim ὡς τὸ καιν. C. [h] καὶ ὅση] ὅση δὲ C. [i] τούτου τοῦ πρ.] Sic Edd. Codices τοῦ θείου πράγματος dant. *divinitatis* Aret. [k] συνήθεια] Sic E. secundum conjecturam Matthaei (Nov. Eclog. p. 281.) Legebatur *θυσία*. [l] τὸ om. F. Mox λύειν om. A.

νόμους. Ἐπὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων μεγάλη τῆς συνηθείας [m]ἦν ἡ τυραννίς. Καὶ γὰρ εἰ καὶ δέκα ἐτῶν μόνον, οὐ λέγω χρόνου τοσούτου, καὶ εἰ ἀνθρώπων ὀλίγων, οὐ λέγω τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, ὑπὸ συνηθείας προκατειλημμένων ἐπῆλθον οὗτοι, καὶ οὕτω δύσκολος ἦν ἡ μετάστασις· νυνὶ δὲ καὶ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες, καὶ πατέρες καὶ πάπποι καὶ ἐπίπαπποι, καὶ πολλοὶ τῶν [n]τούτων ἀνωτέρω, τῇ πλάνῃ [o]προκατειλημμένοι ἦσαν, καὶ γῆ καὶ θάλαττα, καὶ ὄρη καὶ νάπαι, καὶ βαρβάρων πάντα
B τὰ [p]γένη, καὶ Ἑλλήνων δῆμοι πάντες, καὶ σοφοὶ καὶ ἰδιῶται, [q]καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες, καὶ νέοι καὶ γέροντες, καὶ δεσπόται καὶ οἰκέται, καὶ γηπόνοι καὶ δημιουργοὶ, καὶ οἱ τὰς πόλεις καὶ οἱ τὰς χώρας οἰκοῦντες ἅπαντες. Καὶ εἰκὸς ἦν τοὺς κατηχουμένους λέγειν· τί ποτε τοῦτό ἐστι; πάντες οἱ τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντες ἠπάτηνται, καὶ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες, καὶ φιλόσοφοι καὶ συγγραφεῖς, οἵ τε παρόντες οἵ τε πρὸ τούτου γενόμενοι, οἱ περὶ Πυθαγόραν καὶ Πλάτωνα, καὶ στρατηγοὶ καὶ ὕπατοι καὶ βασιλεῖς, καὶ οἱ τῶν πόλεων ἐξ ἀρχῆς [r]πολισταὶ καὶ οἰκισταὶ, καὶ
C βάρβαροι καὶ Ἕλληνες; καὶ οἱ δώδεκα ἁλιεῖς καὶ σκηνοποιοὶ καὶ τελῶναι πάντων ἐκείνων εἰσὶ σοφώτεροι; καὶ τίς ἂν ταῦτα ἀνάσχοιτο; Ἀλλ' ὅμως οὐκ [s]εἶπον ταῦτα, οὐκ ἐνενόησαν, ἀλλ' ἠνέσχοντο, καὶ ἔγνωσαν ὅτι πάντων [t]ἦσαν σοφώτεροι· διὸ καὶ πάντων [v]ἐκράτησαν.

Καὶ ἵνα μάθῃς πόση τῆς συνηθείας ἐστὶν ἡ [w]ἰσχὺς, τῶν τοῦ θεοῦ [x]προσταγμάτων πολλάκις ἐκράτησε. Καὶ τί λέγω, προσταγμάτων; Αὐτῶν [y]μὲν οὖν τῶν εὐεργεσιῶν. Καὶ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι μάννα ἔχοντες, σκόροδα ἐζήτουν, καὶ ἐλευθερίας ἀπολαύοντες, τῆς δουλείας ἐμέμνηντο, καὶ Αἴγυπτον συνεχῶς ἐπεζήτουν διὰ τὴν συνήθειαν. Οὕτως ἡ συνήθεια τυραννικόν.
D Εἰ δὲ βούλει καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν αὐτὴν μαθεῖν, λέγεται Πλάτων, καίτοιγε ἀκριβῶς εἰδὼς ὅτι πλάνη τις ἦν τὰ περὶ θεῶν, καὶ ταῖς ἑορταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι συγκαταβῆναι, ἅτε οὐ κατισχύων συνηθείᾳ πολεμῆσαι, καὶ ἔργῳ παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦτο μαθών. Καὶ γὰρ οὗτος ὑποπτευθεὶς ἐπὶ καινοτομίᾳ τινὶ τοιαύτῃ, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ κατορθῶσαι ὅπερ ἐβούλετο,

[m] ἦν om. F. [n] τούτων] Sic C.E. Aret. τοιούτων vulgo. Verba ἀνωτέρω τῇ πλάνῃ desunt in F. [o] Sic omnes. ἦσαν προκατ. inverso ord. Edd. [p] γένη] ἔθνη F. Statim καὶ Ἑλλήνων καὶ Μῆδοι πάντες idem. [q] καὶ om. C. [r] πολισταὶ F. pro vulgato πολῖται. Vid. Annot. [s] εἶπαν C.F. [t] ἦσαν] εἰσὶ F. [v] ἐκράτησαν] + καὶ οὐδὲν πρὸς τοῦτο ἐνεπόδισεν ἡ συνήθεια, καίτοι δοκοῦσα ἄμαχος εἶναι, τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου προσλαβοῦσα περίοδον C. Reg. apud Montef. et Aret. [w] ἰσχὺς] + ὅρα ἐντεῦθεν C. Aret. [x] προσταγμάτων] + αὕτη C. [y] μὲν οὖν om. C. οὖν, quod aberat, ex E. assumtum.

ὅτι καὶ τοῦ ζῆν ἐξέπεσε, καὶ ταῦτα ἀπολογησάμενος. Πόσους
δὲ καὶ νῦν ὁρῶμεν ἀνθρώπους ἀπὸ προλήψεως κατεχομένους
ἐν ἀσεβείᾳ, καὶ εὔλογον μὲν οὐδὲν ἔχοντας εἰπεῖν, ἐπειδὰν
ἐγκαλοῖντο Ἕλληνες ὄντες, πατέρας δὲ καὶ πάππους καὶ
ἐπιπάππους προβαλλομένους; Διὰ [z] δὴ τοῦτο καί τινες τῶν
ἔξωθεν δευτέραν φύσιν τὴν συνήθειαν ἐκάλεσαν. Ὅταν δὲ E
καὶ ἐν δόγμασιν ἡ συνήθεια ᾖ, βεβαιοτέρα γίνεται· πάντα
γάρ τις εὐκολώτερον ἀμείψειεν, ἢ τὰ περὶ θρησκείας. Καὶ
τὸ αἰσχύνεσθαι [a] δὲ μετὰ τῆς συνηθείας ἱκανὸν ἦν ἐμποδίσαι,
καὶ τὸ δοκεῖν ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ μεταμαθεῖν, καὶ παρὰ τῶν
ἀσυνετωτέρων. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ [b] ἐπὶ ψυχῆς ταῦτα
συμβαίνει, ὅπου γε καὶ ἐπὶ σώματος μεγάλην ἔχει τὴν ἰσχὺν
(287) ἡ συνήθεια; Ἐπὶ δὲ τῶν ἀποστόλων καὶ ἕτερον ἦν δυνατώτερον
τούτων [c] ἐμπόδισμα, τὸ μὴ μόνον συνήθειαν ἀμείβειν οὕτω 61
παλαιὰν καὶ ἀρχαίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ κινδύνων τὴν μετάστασιν
ποιεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἁπλῶς ἀπὸ συνηθείας εἰς συνήθειαν εἷλκον,
ἀλλ' ἀπὸ συνηθείας ἄδειαν ἐχούσης εἰς [d] πράγματα κινδύνους
ἀπειλοῦντα. Τὸν γὰρ πιστεύοντα ἔδει εὐθέως δημεύεσθαι,
ἐλαύνεσθαι, πατρίδος ἐκπίπτειν, τὰ ἔσχατα πάσχειν δεινὰ,
παρὰ πάντων μισεῖσθαι, κοινὸν εἶναι πολέμιον καὶ ἰδίοις
καὶ ἀλλοτρίοις. Ὥστε εἰ καὶ ἐπὶ συνήθειαν ἐκάλουν ἀπὸ
καινοτομίας, καὶ οὕτω δύσκολον τὸ πρᾶγμα ἦν· ὅπου δὲ
ἀπὸ συνηθείας [e] ἐπὶ καινοτομίαν, καὶ ταῦτα προσῆν τὰ δεινὰ,
ἐννόησον πόσον ἦν τὸ ἐμπόδισμα. Καὶ τῶν εἰρημένων δὲ B
πάλιν ἕτερον οὐκ ἔλαττον προσέκειτο τούτοις τὸ ποιοῦν
δύσκολον τὴν μετάστασιν. Μετὰ γὰρ τῆς συνηθείας καὶ
τῶν κινδύνων, [f] καὶ ταῦτα τὰ ἐπιτάγματα φορτικώτερα ἦν,
καὶ ὧν ἀπῆγον, ῥᾴδιά τε καὶ εὔκολα. Ἀπὸ γὰρ πορνείας
ἐπὶ σωφροσύνην ἐκάλουν, ἀπὸ μέθης [g] ἐπὶ νηστείαν, ἀπὸ
γέλωτος ἐπὶ δάκρυα καὶ κατάνυξιν, ἀπὸ πλεονεξίας ἐπὶ
ἀκτημοσύνην, [h] ἀπὸ φιλοζωΐας ἐπὶ θανάτους, ἀπὸ ἀδείας ἐπὶ
κινδύνους· καὶ τὴν ἐσχάτην διὰ πάντων ἀπῄτουν ἀκρίβειαν.
[28] "Αἰσχρότης γὰρ, φησὶ, καὶ μωρολογία καὶ εὐτραπελία
[i] μὴ ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν." Καὶ ταῦτα ἔλεγον C
τοῖς οὐδὲν ἄλλο εἰδόσιν, ἢ μεθύειν καὶ γαστρίζεσθαι, τοῖς

28 Ephes. v. 4, 29.

[z] δὴ] δὲ F. [a] δὲ om. A.F. [b] ἐπὶ τῆς ψ. F. Mox γε om. idem. [c] ἐμπόδισμα] + ποῖον τοῦτο; C. [d] πρᾶγμα κ. ἀπειλοῦν A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [e] ἐπὶ] Sic A.C.F. εἰς vulgo. [f] καὶ ταῦτα——εὔκολα] καὶ αὐτὰ τὰ ἐπιτάγματα φορτικὰ ἦν, καὶ ὧν ἀπῆγον δυσκολώτερα καὶ βαρύτερα C. Aret. [g] ἐπὶ] εἰς A. [h] Clausula ἀπὸ φ. ἐπὶ θ. in Editis proxime post ἐκάλουν legitur, repugnantibus libris. [i] μὴ] μηδὲ F.

ἑορτὰς ἐπιτελοῦσιν οὐδαμόθεν ἄλλοθεν συνεστώσας ἢ ἀπὸ
αἰσχρότητος καὶ γέλωτος καὶ κωμῳδίας ἁπάσης. Ὥστε οὐ
τῷ φιλοσοφία εἶναι τὰ πράγματα, φορτικὰ ἦν τὰ λεγόμενα
μόνον, ἀλλὰ [k]καὶ τῷ ἀνθρώποις λέγεσθαι ἐν ἀδείᾳ [l]τραφεῖσι
καὶ αἰσχρότητι καὶ μωρολογίᾳ καὶ γέλωτι καὶ κώμοις. Τίς
γὰρ τῶν ἐν ἐκείνοις βεβιωκότων ἀκούων, ὅτι [29]"Ἐὰν μή
τις ἄρῃ [m]ἑαυτοῦ τὸν σταυρὸν, καὶ ἀκολουθήσῃ μοι, οὐκ ἔστι
μου ἄξιος·" καὶ ὅτι "Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μά-
D χαιραν, καὶ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ
θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς," οὐκ ἂν ἐνάρκησε; τίς
δὲ ἀκούων, ὅτι "Ἐὰν μή τις ἀποτάξηται καὶ οἰκίᾳ καὶ
πατρίδι καὶ χρήμασιν, οὐκ ἔστι μου ἄξιος," οὐκ ἂν ὤκνησεν,
οὐκ [n]ἂν ἀπηγόρευσεν; Ἀλλ' ὅμως οὐ μόνον οὐκ ἐνάρκων,
[o]οὐδὲ ἀνεδύοντο ταῦτα ἀκούοντες, ἀλλὰ προσέτρεχον καὶ
ἐπεπήδων τοῖς δεινοῖς, καὶ ἥρπαζον τὰ ἐπιταττόμενα. Τὸ
δὲ ἀκούειν, [30]ὅτι παντὸς ῥήματος ἀργοῦ δώσομεν [p]εὐθύνας·
καὶ, "Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοί-
E χευσεν αὐτὴν ὀφθεῖσαν·" καὶ, "Ὁ ὀργισθεὶς εἰκῇ, εἰς γέενναν
πεσεῖται," τίνα οὐκ ἂν τῶν τότε ἀπεσόβησεν; Ἀλλ' ὅμως
πάντες ἐπέδραμον, καὶ πολλοὶ [q]καὶ ὑπὲρ τὰ σκάμματα
ἥλλοντο.

Τί οὖν αὐτοὺς [r]ἐπήγετο; οὐκ εὔδηλον ὅτι ἡ δύναμις τοῦ
κηρυττομένου; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, τοὐναντίον δὲ ἦν, ἐκεῖνοι
μὲν [s]οὗτοι, οὗτοι δὲ ἦσαν ἐκεῖνοι, [t]ἆρ' ἂν εὔκολον ἦν ἔχειν
καὶ ἑλκύσαι τοὺς ἐναντιουμένους; Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Ὥστε
διὰ πάντων δείκνυται θεία δύναμις οὖσα ἡ κατορθώσασα.
Ἐπεὶ πόθεν ἔπεισαν, εἰπέ μοι, τοὺς χαύνους καὶ τοὺς διαρρέ-
62 οντας, ἐπὶ τὸν σκληρὸν καὶ τραχὺν φέροντες βίον; Ἀλλὰ
τὰ μὲν [u]παραγγέλματα τοιαῦτα· ἴδωμεν δὲ μήποτε τὸ δόγμα
ἐπαγωγὸν ἦν. Καὶ μὴν [v]καὶ τοῦτο ἱκανὸν ἦν τοὺς ἀπίστους
ἀποσοβῆσαι. Τί γὰρ ἔλεγον οἱ κηρύττοντες; Ὅτι τὸν
ἐσταυρωμένον δεῖ προσκυνεῖν, καὶ τοῦτον θεὸν νομίζειν, τὸν
ἐκ γυναικὸς γεννηθέντα Ἰουδαίας. Καὶ τίς ἂν τούτοις ἐπείσθη,
μὴ θείας δυνάμεως προηγουμένης; Ὅτι μὲν γὰρ ἐσταυρώθη
καὶ ἐτάφη, πάντες εἶδον· ὅτι δὲ ἀνέστη καὶ ἀνῆλθε, πλὴν

[29] Matth. x. 38, 34, 35. [30] Matth. xii. 36. v. 28, 22.

[k] καὶ om. A.E. καὶ τῷ] τὸ καὶ F. [l] τρυφεῖσι F. [m] αὐτοῦ C. [n] ἂν est in libris omnibus, non in Edd. [o] οὐδὲ] Sic Edd. ἀλλ' οὐδὲ Codices. [p] εὐθύνας omnes. Edebatur δίκας. [q] καὶ om. C.F. Mox ἥλαντο A. ἥλοντο F. [r] ἐπείγετο A. ἠπείγετο E. [s] οὗτοι, οὗτοι] οὐ τοιοῦτοι F. [t] ἆρ' ἂν] ἄρα ἂν C. ἄρα οὖν F. [u] παραγγέλματα] πράγματα F. [v] Vid. Annot.

τῶν ἀποστόλων οὐδεὶς ἐθεάσατο. Ἀλλ' ἐπαγγελίαις αὐτοὺς
ἐπῆραν, φησὶ, καὶ ψόφῳ ῥημάτων ἠπάτησαν. Τοῦτο μὲν B
οὖν αὐτὸ μάλιστα δείκνυσι, καὶ χωρὶς τῶν εἰρημένων ἁπάντων,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπάτη τὰ ἡμέτερα. Τὰ μὲν γὰρ δυσχερῆ
πάντα [w]ἐντεῦθεν συνέβαινε· τὰ δὲ χρηστὰ μετὰ τὴν ἀνά-
στασιν ἐπαγγείλασθαι ἔδει. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο, πάλιν
γὰρ ἐρῶ, δείκνυσι θεῖον [x]ὂν τὸ ἡμέτερον κήρυγμα. Διὰ τί
γὰρ μηδεὶς τῶν πιστευόντων εἶπεν, [y]ὅτι οὐ πρόσειμι οὐδὲ
ἀνέχομαι· τὰ δυσχερῆ μοι ἐνταῦθα ἀπειλεῖς, καὶ τὰ χρηστὰ
μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπαγγέλλῃ; πόθεν γὰρ δῆλον, ὅτι
ἀνάστασις ἔσται; τίς τῶν ἀπελθόντων ἦλθε; τίς τῶν κειμένων
[z]ἀνέστη; τίς περὶ τούτων εἶπε μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν; C
Ἀλλ' οὐδὲν τούτων οὐκ ἐνενόησαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς [a]ἐπέ-
(288) δωκαν ὑπὲρ τοῦ σταυρωθέντος. Ὥστε αὐτὸ τοῦτο μάλιστα
μεγάλης δυνάμεως ἦν, [b]τὸ μηδέποτε μηδὲν τοιοῦτον [c]ἀκούσαντας
ἀθρόον πεῖσαι περὶ μεγάλων οὕτω πραγμάτων, καὶ παρασκευάσαι
τὰ μὲν δυσχερῆ καταδέξασθαι ἐπὶ τῆς πείρας, τὰ δὲ χρηστὰ
ἐν ἐλπίσιν ἔχειν. Εἰ δὲ ἠπάτων, τοὐναντίον ἂν [d]ἐποίησαν·
τὰ μὲν χρηστὰ ἐντεῦθεν ἐπηγγείλαντο, τὰ δὲ φοβερὰ
[e]ἐσίγησαν, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα. Οὕτω γὰρ
[f]οἱ ἀπατῶντες καὶ οἱ κολακεύοντες ποιοῦσιν· οὐδὲν τραχὺ οὐδὲ
ἐπαχθὲς οὐδὲ φορτικὸν προτείνουσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν· D
τοῦτο γάρ ἐστιν ἀπάτη. Ἀλλ' ἡ ἄνοια, φησὶ, τῶν πολλῶν
πεισθῆναι ἐποίησε τοῖς [g]λεγομένοις. Τί φής; ὅτε ὑπὸ
Ἕλλησιν ἦσαν, οὐκ ἦσαν ἀνόητοι, ἀλλ' ὅτε πρὸς ἡμᾶς
μετέστησαν, τότε ἀνόητοι γεγόνασι; [h]καίτοιγε οὐκ ἄλλους
ἀνθρώπους, οὐδὲ ἐξ ἄλλης οἰκουμένης λαβόντες ἔπεισαν οἱ
ἀπόστολοι. [i]Καίτοι τὰ μὲν Ἑλλήνων ἁπλῶς κατεῖχον, τὰ
δὲ ἡμέτερα μετὰ κινδύνων κατεδέξαντο· ὥστε εἰ μετὰ λόγου
κρείττονος αὐτὰ κατεῖχον, τοσοῦτον αὐτοῖς ἐντραφέντες
χρόνον, οὐκ ἂν αὐτῶν ἀπέστησαν, καὶ μάλιστα ὅτι οὐδὲ
ἀκινδύνως ἀποστῆναι ἐνῆν. Ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ἐξ αὐτῆς τῶν E
πραγμάτων τῆς φύσεως, ὅτι γέλως ἐκεῖνα καὶ πλάνη, διὰ
τοῦτο καὶ θανάτων ἀπειλουμένων, τῶν μὲν συνήθων ἀπεπή-
δησαν, εἰς δὲ τὰ καινὰ ηὐτομόλησαν, ἅτε τούτου μὲν τοῦ
δόγματος κατὰ φύσιν ὄντος, ἐκείνου δὲ παρὰ φύσιν. Ἀλλ'

[w] ἐνταῦθα A.C.F. [x] ὂν assumtum ex C. [y] ὅτι est in libris omnibus, non in Edd. [z] Vid. Annot. [a] ἐπέδωκαν C.E. ut conjecerant Sav. alii. ἀπέδωκαν Edd. [b] τὸ] Sic C.E. καὶ Edd. [c] ἀκούσαντες F. [d] ἐποίησαν] +μᾶλλον C. [e] ἐσίγησαν]+ἂν F. et ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [f] οἱ] οἴτε bis C. [g] λεγομένοις] λόγοις E. [h] καίτοι sine γε F. [i] καίτοι] αὐτοὶ δὲ οἱ πεισθέντες C. Aret.

οἰκέται, φησὶν, ἦσαν οἱ πεισθέντες, καὶ γυναῖκες καὶ [k]τίτθαι
καὶ μαῖαι καὶ εὐνοῦχοι. Μάλιστα μὲν οὐκ ἀπὸ [l]τούτων ἡμῖν
ἡ ἐκκλησία συνέστηκε μόνον, καὶ τοῦτο δῆλον ἅπασιν· εἰ δὲ
ἀπὸ τούτων, τοῦτο μάλιστά ἐστι τὸ ποιοῦν τὸ κήρυγμα
63 θαυμαστὸν, ὅτι τοιαῦτα δόγματα, οἷα Πλάτων καὶ οἱ κατ'
ἐκεῖνον οὐκ ἴσχυσαν [m]ἐννοῆσαι, ἐξαίφνης ἴσχυσαν οἱ ἁλιεῖς,
τὸ πάντων ἀμαθέστατον γένος, [n]πείσαντες καταδέξασθαι.
Οὐδὲ γὰρ εἰ φρονίμους ἔπεισαν μόνον, οὕτω θαυμαστὸν ἦν
τὸ γεγονός· ἐπειδὴ δὲ οἰκέτας καὶ τίτθας καὶ εὐνούχους εἰς
τοσοῦτον ἤγαγον φιλοσοφίας, ὡς ἀγγέλοις ἐφαμίλλους ποιῆ-
σαι, μεγίστην τῆς θείας ἐμπνοίας παρεῖχον ἀπόδειξιν. Καὶ
γὰρ εἰ μὲν εὐτελῆ τινα ἐπέταττον, [o]εἶχε λόγον ἴσως τὸ
τὴν τούτων πειθὼ εἰς ἀπόδειξιν τῆς εὐτελείας τῶν λεγομένων
B προβάλλεσθαι· εἰ δὲ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ καὶ ἀνθρωπίνην
σχεδὸν ὑπερβαίνοντα φύσιν, καὶ ὑψηλῆς δεόμενα διανοίας
ἐφιλοσόφουν, ὅσῳ ἂν δείξῃς ἀνοήτους τοὺς πεισθέντας,
τοσούτῳ μᾶλλον ἀποδεικνύεις σοφοὺς καὶ θείας χάριτος
πεπληρωμένους τοὺς πείσαντας. Ἀλλὰ τῇ ὑπερβολῇ τῶν
ἐπαγγελιῶν, φησὶν, ἔπεισαν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο οὐ θαυμάζεις,
εἰπέ μοι, πῶς ἔπεισαν μετὰ θάνατον προσδοκᾶν ἔπαθλα καὶ
ἀμοιβάς; Ἐγὼ γὰρ αὐτὸ τοῦτο ἐκπλήττομαι. Ἀλλὰ καὶ
τοῦτο ὑπὸ ἀνοίας, φησί. Ποίας ἀνοίας, εἰπέ μοι, [p]ταῦτα,
C ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, καὶ δικαστήριον ἀδέκαστον μετὰ τὸν
ἐνταῦθα ἡμᾶς λήψεται βίον, καὶ [q]εὐθύνας καὶ ῥημάτων καὶ
πραγμάτων καὶ ἐννοιῶν δώσομεν τῷ τὰ ἀπόρρητα εἰδότι θεῷ,
καὶ τοὺς μὲν κακοὺς ὀψόμεθα κολαζομένους, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς
στεφανουμένους; Ταῦτα [r]γὰρ οὐχὶ ἀνοίας, ἀλλὰ τῆς μεγίστης
ἐστὶ φιλοσοφίας· [s]τὸ δὲ τἀναντία τούτων νομίζειν ἀνοίας.
Αὐτὸ οὖν τοῦτο, εἰπέ μοι, τὸ καταφρονεῖν τῶν παρόντων,
τὸ μέγα νομίζειν ἀρετὴν, τὸ μὴ τὰ ἆθλα ἐνταῦθα ζητεῖν,
ἀλλὰ περαιτέρω προϊέναι ταῖς ἐλπίσι, καὶ ψυχὴν οὕτως
εὔτονον ἔχειν καὶ πιστὴν, ὡς μηδενὶ τῶν παρόντων δεινῶν
D πρὸς τὰς μελλούσας παρεμποδίζεσθαι ἐλπίδας, πόσης ἂν εἴη
φιλοσοφίας;

Ἀλλὰ βούλει καὶ αὐτῶν τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ τῶν προρρή-
σεων μαθεῖν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀλήθειαν, τῶν πρὸ τούτων,
τῶν μετὰ ταῦτα; Θέα μοι σειρὰν χρυσῆν πλεκομένην ποικίλως

[k] τύτθαι ex corr. bis A. Statim καὶ μαῖα C. [l] τούτου A.E.F. [m] ἐννοῆσαι] + ὅλως C. [n] πείσαντες est in libris omnibus et Veron. πείθειν tacite ediderunt Sav. Mor. Ben. [o] εἶχε Edd. εἶχον est in nostris omnibus. [p] ταῦτα] τὸ μαθεῖν C. Aret. [q] εὔθυναι F. Idem post δώσομεν add. λόγον. [r] γὰρ] μὲν οὖν C. [s] Haec τὸ δὲ——ἀνοίας accesserunt ex libris omnibus et Sav. marg.

ἐξ ἀρχῆς. Εἶπέ τινα αὐτοῖς περὶ [t]αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν
ἐκκλησιῶν καὶ περὶ τῶν μελλόντων πραγμάτων, καὶ λέγων
ἐθαυματούργει. Οὐκοῦν ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῶν εἰρημένων
δῆλον ὅτι καὶ τὰ θαύματα ἀληθῆ, καὶ τὰ μέλλοντα [v]ἐπηγ-
γελμένα. Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ἐπ'
αὐτῶν αὐτὸ ποιήσω τῶν πραγμάτων φανερόν. Ἀνέστησε
τὸν Λάζαρον ῥήματι μόνῳ [w]ψιλῷ, καὶ ζῶντα ἔδειξεν· εἶπε E
πάλιν, [x]ὅτι [31] "Πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς ἐκκλησίας·"
καὶ ὅτι "Ὁ καταλιπὼν πατέρα ἢ μητέρα ἑκατονταπλασίονα
λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει."
Οὐκοῦν τὸ μὲν θαῦμα ἕν, τὸ τοῦ Λαζάρου· αἱ δὲ προρρήσεις
(289) δύο, ἡ μὲν ἐνταῦθα δεικνυμένη, ἡ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι. Σκόπει
τοίνυν πῶς ἅπαντα δι' ἀλλήλων κατασκευάζεται. Εἰ μὲν
γάρ τις ἀπιστοίη, ὅτι Λάζαρος ἀνέστη, ἀπὸ τῆς προρρήσεως
τῆς περὶ τῆς ἐκκλησίας εἰρημένης πιστευέτω τῷ θαύματι· τὸ
γὰρ πρὸ τοσούτων λεχθὲν χρόνων τότε, ἐξέβη καὶ τέλος
ἔλαβε· πύλαι γὰρ ᾅδου τῆς ἐκκλησίας οὐ κατίσχυσαν. Ὁ 64
τοίνυν ἀληθεύσας [y]ἐν τῇ προρρήσει, εὔδηλον ὅτι καὶ τὸ θαῦμα
[z]εἰργάσατο· ὁ δὲ καὶ τὸ θαῦμα ἐργασάμενος, [a]καὶ ἅπερ
εἶπεν εἰς τέλος ἀγαγών, εὔδηλον ὅτι καὶ ἐν τῇ προρρήσει [b]τῇ
περὶ τῶν μελλόντων ἀληθεύει, λέγων, ὅτι ἑκατονταπλασίονα
λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει ὁ τῶν παρόντων
ὑπεριδών. Τὰ γὰρ ἤδη γεγενημένα καὶ εἰρημένα, ἐνέχυρα
μέγιστα τῶν μελλόντων ἐκβήσεσθαι δέδωκε. Ταῦτα τοίνυν
ἅπαντα καὶ τὰ τούτοις ἐοικότα ἀπὸ τῶν [c]εὐαγγελίων συναγα-
γόντες, λέγωμεν πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπιστομίζωμεν αὐτούς. Εἰ
δὲ [d]λέγοι τις, πῶς οὖν οὐκ ἐσβέσθη τέλεον ἡ πλάνη; ἐκεῖνο B
ἂν εἴποιμεν· ὅτι ὑμεῖς αἴτιοι [e]οἱ πρὸς τὴν ἑαυτῶν στασιάζοντες
σωτηρίαν· ἐπεὶ ὁ θεὸς τὰ πράγματα οὕτως ᾠκονόμησεν, ὡς
μηδὲ λείψανον ὑπολειφθῆναι τῆς ἀσεβείας. [f]Ἀναλογισώμεθα
τοίνυν τὰ εἰρημένα διὰ [g]βραχέων. Ποίαν ἔχει φύσιν τὰ
πράγματα; τοὺς ἀσθενεῖς ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἡττᾶσθαι, ἢ
τοὐναντίον; τοὺς τὰ εὔκολα λέγοντας, ἢ τοὺς [h]χαλεπώτερα;
τοὺς μετὰ κινδύνων ἕλκοντας, ἢ τοὺς μετὰ ἀδείας; τοὺς και-
νοτομοῦντας, ἢ τοὺς τὴν συνήθειαν κρατύνοντας; τοὺς ἐπὶ C

31 Matth. xvi. 18. xix. 29.

[t] αὐτοῦ Codices et Veron. ἑαυτοῦ Sav. Mor. Ben. [v] ἐπηγ.] καὶ ἐπηγ. Edd. καὶ om. A.C.E. τὰ ἐπηγ. F. [w] ψιλῶς Edd. repugnantibus libris. [x] ὅτι, quod aberat, habent libri omnes. [y] ἐν om. A. [z] ἐργάσαιτο F. [a] καὶ om. E.F. [b] Verba τῇ περὶ desunt in Editis, sed habentur in Codd. omnibus. [c] εὐαγγελικῶν F. [d] λέγοι omnes. λέγει vulgo. [e] οἱ om. F. [f] συλλογησώμεθα (sic) F. [g] βραχέων]+καὶ ἴδωμεν C. Aret. [h] χαλεπώτερα] τὰ χαλεπώτατα C.

τραχεῖαν, ἢ τοὺς ἐπὶ [i]τὴν ῥᾳδίαν ἄγοντας ὁδόν; [k]τοὺς τῶν πατρῴων ἀφιστῶντας, ἢ τοὺς οὐ ξένα νομοθετοῦντας; τοὺς μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν πάντα ὑπισχνουμένους τὰ χρηστὰ, ἢ τοὺς ἐν τῷ παρόντι κολακεύοντας βίῳ; τοὺς πολλοὺς ὑπὸ τῶν ὀλίγων, ἢ τοὺς ὀλίγους ὑπὸ τῶν πολλῶν; Ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς ἐνταῦθα, φησὶν, ὑπέσχεσθε. Τί [l]δὲ ἐνταῦθα ὑπεσχόμεθα; Ἁμαρτημάτων ἄφεσιν καὶ λουτρὸν παλιγγενεσίας. Μάλιστα μὲν καὶ τὸ βάπτισμα ἐν τοῖς μέλλουσιν ἔχει τὸ πλέον. Καὶ βοᾷ Παῦλος λέγων· [32]" Ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν
D κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. Ὅταν ἡ ζωὴ ὑμῶν φανερωθῇ, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ." Εἰ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἔχει ἀγαθὰ, ὥσπερ οὖν καὶ ἔχει, [m]καὶ τοῦτο μάλιστα πολλοῦ θαύματος, ὅτι ἴσχυσαν πεῖσαι τοὺς τὰ μυρία ἐργασαμένους [n]δεινὰ, καὶ ὅσα μηδεὶς ἕτερος, ὅτι πάντα [o]ἀπολούσονται, καὶ οὐδενὸς δώσουσι λόγον τῶν πεπλημμελημένων. Ὥστε καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ μάλιστα θαυμάζειν ἐχρῆν, ὅτι ἀνθρώπους βαρβάρους τοιαύτην ἔπεισαν καταδέξασθαι πίστιν, καὶ χρηστὰς περὶ τῶν μελλόντων ἔχειν ἐλπίδας, καὶ τὸ πρότερον τῶν ἁμαρτημάτων φορτίον ἀπεσκευασμένους μετὰ
E πολλῆς τῆς προθυμίας εἰς τὸ ἐπιὸν τῶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἅπτεσθαι πόνων, καὶ πρὸς αἰσθητὸν μὲν μηδὲν κεχηνέναι, πάντων δὲ ἀνωτέρους τῶν σωματικῶν γεγενημένους νοερὰς δέξασθαι δωρεὰς, καὶ τὸν Πέρσην καὶ τὸν Σαυρομάτην καὶ τὸν Μαῦρον καὶ τὸν Ἰνδὸν εἰδέναι ψυχῆς καθαρμὸν, καὶ θεοῦ δύναμιν καὶ φιλανθρωπίαν ἄφατον, καὶ πίστεως φιλοσοφίαν, καὶ πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησιν, καὶ σωμάτων ἀνάστασιν, καὶ ζωῆς ἀθανάτου δόγματα. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ τὰ τούτων πλείονα γένη [p]τοσαῦτα βαρβάρων οἱ ἁλιεῖς μυσταγωγοῦντες ἐν τῷ βαπτίσματι, φιλοσοφεῖν ἔπεισαν. Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας φυλάξαντες, πρὸς αὐτοὺς λέγωμεν, καὶ τὴν ἀπὸ
65 τοῦ βίου πάλιν αὐτοῖς ἀπόδειξιν παρεχώμεθα, ἵνα ἑκατέρωθεν ἡμεῖς [q]τε σωθῶμεν, ἐκείνους τε ἐπισπασώμεθα πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν· ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς [r]αἰῶνας. Ἀμήν.

32 Col. iii. 3, 4.

[i] τὴν om. F. Mox post ὁδὸν, πάντας add. C. [k] τοὺς] καὶ τοὺς a pr. man. A. Statim τῶν πρων A.F. [l] δὲ] δαὶ E. [m] καὶ om. F. [n] δεινὰ] κακὰ F. [o] ἀπολουοῦνται F. ἀπολαύσονται (et πάντων ex corr.) A. [p] τοσαῦτα abest in Edd. Habent A.E.F. [q] τε om. F. [r] αἰῶνας]+τῶν αἰώνων E.F.

ΛΟΓΟΣ Η.

1 [a]Κἀγὼ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, [b]οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε· ἀλλ' οὐδὲ ἔτι [c]νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. B

(290) ΚΑΘΕΛΩΝ τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἔξωθεν, καὶ τὸν τῦφον αὐτῆς καταβαλὼν ἅπαντα, ἐφ' ἑτέραν ὑπόθεσιν ἔρχεται. Καὶ γὰρ εἰκὸς ἦν ἐκείνους λέγειν, ὅτι εἰ μὲν [d]τὰ Πλάτωνος ἢ Πυθαγόρου ἤ τινος ἑτέρου τῶν φιλοσόφων ἀπηγγέλλομεν, εἰκότως οὕτω μακρὸν καθ' ἡμῶν ἀπέτεινες λόγον· [e]εἰ δὲ τὰ τοῦ πνεύματος [f]καταγγέλλομεν, τίνος ἕνεκεν τὴν ἔξωθεν σοφίαν ἄνω καὶ κάτω στρέφεις; Πῶς οὖν πρὸς τοῦτο ἵσταται, ἄκουσον. "Κἀγὼ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς πνευματικοῖς." [g]Μάλιστα μὲν γὰρ, εἰ καὶ τέλειοι, φησὶν, ἦτε καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς, οὐδὲ οὕτως ἐχρῆν ἐπαίρεσθαι· οὐδὲ γὰρ τὰ ὑμέτερα καταγγέλλετε, οὐδὲ ἅπερ αὐτοὶ οἴκοθεν εὑρήκατε· νυνὶ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἴστε ὡς εἰδέναι χρὴ, ἀλλὰ μαθηταί ἐστε καὶ πάντων ἔσχατοι. Ὥστε εἰ μὲν ἐπὶ [h]τῇ ἔξωθεν σοφίᾳ φρονεῖτε [i]μεγάλα, [k]ἐλήλεγκται οὐδὲν οὖσα αὕτη, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς πνευματικοῖς ἐναντία ἡμῖν· εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς πνευματικοῖς, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἔλαττον [l]κατέχετε, καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἑστήκατε. Διό φησιν, "Οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς πνευματικοῖς." Οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐλάλησα, ἵνα μὴ δόξῃ φθόνου τὸ πρᾶγμα εἶναι· ἀλλὰ [m]διπλῶς αὐτῶν καθαιρεῖ τὸ φρόνημα, ἑνὶ μὲν τρόπῳ, [n]δείξας ὅτι οὐκ ἴσασι τὰ τέλεια, δευτέρῳ δὲ, ὅτι αὐτοὶ τοῦ μὴ εἰδέναι γεγόνασιν αἴτιοι, καὶ τρίτῳ [o]δὲ πρὸς τούτοις, τῷ δεικνύναι, ὅτι οὐδὲ ἔτι νῦν δύνανται. Τὸ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ δυνηθῆναι, ἴσως τῆς τοῦ πράγματος φύσεως ἦν· καίτοιγε οὐδὲ ταύτην αὐτοῖς ἀφίησι τὴν ἀπολογίαν. Οὐ γὰρ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι δέξασθαι τὰ ὑψηλά φησιν αὐτοὺς μὴ

(Margin markers in the text: C at "Μά-λιστα", D at "τὸ φρόνημα,".)

1 Cap. iii. v. 1, 2.

[a] Κἀγὼ] + δὲ Edd. invitis libris. [b] οὐ] καὶ οὐ Edd. καὶ om. C.E.F. et Mosqq. [c] νῦν om. F. [d] τὰ] μετὰ a pr. man. A. Mox Πυθαγόρα F. [e] εἰ] ἐπεὶ C. [f] καταγγ. C.E.F. κατηγγ. Edd. [g] Haec μάλιστα—πνευματικοῖς exciderunt in A.F. Pro iis alia τί δὴ τοῦτό ἐστιν; εἰ καὶ τὰ τοῦ πνος, φησὶν, κατηγγέλλετε dant C. Aret. [h] Sic C.E. τῆς ἔ. σοφίας vulgo. [i] μέγα C. [k] ἐλήλεγκται—ἡμῖν] οὐ μόνον οὐδὲν οὖσα, ἀλλὰ καὶ ἐναντία ἡμῖν αὕτη ἐλήλεγκται. [l] κατέχετε] πάλιν ἔχετε C. (non πάλιν κατέχετε, quod ex eodem Codice exscripsit Editor Ben. 2dae). [m] διπλῇ C. [n] δείξας, quod aberat, est in libris omnibus et Sav. marg. [o] δὲ om. C.

δεδέχθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ σαρκικοὺς εἶναι. Πλὴν [p]ἀλλ' ἐν ἀρχῇ
μὲν οὕτως οὐκ ἦν κατηγορίας ἄξιον· τὸ δὲ καὶ χρόνου παρελ-
E θόντος τοσούτου μηδέπω πρὸς τὰ τελειότερα φθάσαι, τοῦτο
τῆς ἐσχάτης νωθείας ἦν. Τοῦτο γοῦν ἐγκαλεῖ καὶ Ἑβραίοις,
ἀλλ' οὐ μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος. Ἐκείνους μὲν γὰρ καὶ
διὰ τὴν θλῖψιν τοιούτους εἶναί φησι, τούτους δὲ δι' ἐπιθυμίαν
τῆς πονηρίας· οὐκ ἔστι δὲ ἴσον τοῦτο κἀκεῖνο. [q]Καὶ δείκνυσιν
ὅτι ἐκείνοις μὲν ἐπιτιμῆσαι βουλόμενος, [τούτους δὲ] διεγείρων
μᾶλλον, ἔλεγε ταῦτα ἀληθεύων. Τούτοις μὲν γάρ φησιν,
" Ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε·" ἐκείνοις δὲ, [2]" Διόπερ ἀφέντες
τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα
φερώμεθα·" καὶ πάλιν, " Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν τὰ
66 κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν." Καὶ
πῶς τοὺς πνεύματος ἐπιτυχόντας τοσούτου, σαρκικοὺς καλεῖ,
καὶ ὧν ἀρχόμενος τοσαῦτα διῆλθεν ἐγκώμια; Ἐπεὶ κἀκεῖνοι
σαρκικοὶ ἦσαν, πρὸς οὓς φησιν ὁ κύριος· [3]" Ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ,
οὐκ οἶδα ὑμᾶς, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν·" καίτοι καὶ δαίμονας
[r]ἐξέβαλον, καὶ νεκροὺς ἀνέστησαν, καὶ προφητείας ἐπεδείξαντο.
Ὥστε ἔστι καὶ σημεῖα ποιήσαντα εἶναι σαρκικόν. Καὶ γὰρ
τῷ Βαλαὰμ ἐνήργησεν ὁ θεὸς, καὶ τῷ Φαραὼ [s]τὰ μέλλοντα
ἀπεκάλυψε, καὶ τῷ Ναβουχοδονόσορ, καὶ Καϊάφας προεφή-
τευσε, οὐκ εἰδὼς ἃ ἔλεγε· καὶ ἕτεροι δέ τινες δαιμόνια ἐξέβαλον
B τῷ αὐτοῦ ὀνόματι, οὐκ ὄντες μετ' αὐτοῦ. [t]Ἐπειδὴ γὰρ οὐ
διὰ τοὺς [u]ποιοῦντας ταῦτα γίνεται, [w]ἀλλὰ δι' ἑτέρους, πολ-
λάκις δὲ καὶ δι' ἀναξίων ταῦτα ἐγίνετο. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ
[x]ἐπὶ ἀνδρῶν ἀναξίων δι' ἑτέρους ταῦτα γίνεται, ὅπου γε καὶ δι'
ἁγίων; Καὶ γὰρ Παῦλός φησι· [4]" Πάντα ὑμῶν [y]ἐστιν, εἴτε
Παῦλος, εἴτε Ἀπολλὼς, εἴτε Κηφᾶς, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος·"
καὶ πάλιν, ὅτι " [z]Αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ
προφήτας, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς καταρτισμὸν
τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας." Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδὲν
ἂν ἐκώλυσε πάντας διαφθαρῆναι. Συμβαίνει γὰρ ἄρχοντας
μὲν εἶναι φαύλους καὶ μιαροὺς, τοὺς δὲ ἀρχομένους ἐπιεικεῖς καὶ
C μετρίους, καὶ λαϊκοὺς μὲν ἐν εὐλαβείᾳ ζῆν, ἱερέας δὲ ἐν πονηρίᾳ·
καὶ οὐκ ἔμελλεν οὐδὲ βάπτισμα εἶναι, οὔτε σῶμα Χριστοῦ οὔτε
προσφορὰ δι' ἐκείνων, εἰ πανταχοῦ τὴν ἀξίαν ἡ χάρις ἐζήτει.

[2] Hebr. vi. 1, 9. [3] Matth. vii. 23. [4] 1 Cor. iii. 21, 22. Ephes. iv. 11, 12.

[p] ἀλλ' om. a pr. man. A. [q] Vid. Annot. [r] ἐξέβαλον E.F. Ita tacite ediderunt Mor. Ben. Olim legebatur ἐξέβαλλον. [s] τὰ] καὶ τὰ E. [t] Vid. Annot. [u] ποιοῦντας ταῦτα] ταῦτα ποιοῦντας ἁπλῶς C. τοῦτο π. ταῦτα Veron. et fortasse a pr. man. A. [w] ἀλλὰ] + καὶ C. [x] ἐπὶ] ὑπὸ C. [y] εἰσιν Edd. invitis libris. [z] αὐτὸς] + μὲν F.

Νυνὶ δὲ καὶ δι᾽ ἀναξίων [a]εἴωθεν ἐνεργεῖν ὁ θεὸς, καὶ οὐδὲν τοῦ
βαπτίσματος ἡ χάρις παρὰ τοῦ βίου τοῦ ἱερέως παραβλάπτε-
(291) ται· ἐπεὶ ἔμελλεν ὁ λαμβάνων ἐλαττοῦσθαι. Ὥστε εἰ καὶ
σπανιάκις γίνεται [b]ταῦτα, γίνεται [c]δ᾽ οὖν ὅμως. Ταῦτα [d]δὲ
λέγω, ἵνα μή τις τῶν [e]παρεστώτων τὸν βίον περιεργαζόμενος
τοῦ ἱερέως, σκανδαλίζηται περὶ τὰ τελούμενα. Οὐδὲν γὰρ
ἄνθρωπος εἰς τὰ προκείμενα [f]εἰσάγει, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς τοῦ D
θεοῦ δυνάμεως ἔργον ἐστὶ, κἀκεῖνός ἐστιν ὑμᾶς ὁ μυσταγωγῶν.

"Κἀγὼ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς πνευμα-
τικοῖς, ἀλλ᾽ ὡς [g]σαρκικοῖς. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα·
οὔπω γὰρ ἐδύνασθε." [h]Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ φιλοτιμίας ἕνεκεν
εἰρηκέναι ταῦτα ἅπερ εἴρηκεν, ὅτι ὁ πνευματικὸς ἀνακρίνει τὰ
πάντα, καὶ ὅτι ὑπ᾽ οὐδενὸς ἀνακρίνεται, καὶ ὅτι νοῦν Χριστοῦ
ἔχομεν, [i]καὶ τὸν τῦφον αὐτῶν καταστέλλων, ὅρα τί φησιν· οὐ
διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐσίγησα, ὡς οὐδὲν πλέον δυνάμενος ὑμῖν
εἰπεῖν, ἀλλ᾽ ὅτι σαρκικοί ἐστε. "Ἀλλ᾽ οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε."
Διὰ τί μὴ εἶπεν, οὐ θέλετε, ἀλλ᾽, "οὐ δύνασθε;" Ὅτι [k]καὶ E
τοῦτο ἀντ᾽ ἐκείνου τέθεικε. Τὸ γὰρ μὴ [l]δύνασθαι τοῦτο ἀπὸ
τοῦ μὴ θέλειν ἐστίν· ὅπερ αὐτοῖς μὲν φέρει κατηγορίαν, τῷ δὲ
διδασκάλῳ συγγνώμην. Εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ φύσεως οὐκ ἠδύναντο,
ἴσως ἄν τις συνέγνω· [m]ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ προαιρέσεως, ἀπεστέ-
ρηνται τῆς ἀπολογίας. Εἶτα λέγει καὶ τὸ εἶδος τὸ ποιοῦν
αὐτοὺς σαρκικούς· [5]"Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ἔρις καὶ ζῆλος καὶ
[n]διχοστασία, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περι-
πατεῖτε;" Καίτοι καὶ πορνείας καὶ ἀσελγείας ἔχων αὐτῶν 67
εἰπεῖν, ἐκεῖνο μᾶλλον τίθησι τὸ ἁμάρτημα, ὅπερ [o]ἐσπούδαζε
διορθῶσαι τέως. Εἰ δὲ ζῆλος σαρκικοὺς ποιεῖ, ὥρα λοιπὸν
ἅπαντας ὀλολύξαι μέγα, καὶ σάκκον περιβαλέσθαι, καὶ σποδὸν
ὑποστρώσασθαι. Τίς γὰρ τοῦ πάθους τούτου καθαρός; πλὴν
εἰ μὴ [p]ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ καὶ τὰ τῶν ἄλλων [q]στοχάζομαι. Εἰ
ζῆλος σαρκικοὺς ποιεῖ καὶ οὐκ ἀφίησιν εἶναι πνευματικοὺς,
καίτοιγε προφητεύοντας καὶ ἕτερα [r]θαυμαστὰ ἐπιδεικνυμένους·

[5] v. 3.

[a] Sic Codd. εἴωθε post θεὸς transp. Edd. [b] ταῦτα] τὰ τοιαῦτα C. [c] δ᾽ οὖν ex corr. recent. A. γοῦν vel γ᾽ οὖν vulgo. [d] δὲ om. C. [e] προεστώτων E.F. et ante corr. A. προσιόντων idem ex corr. [f] προσάγει A. [g] σαρκικοῖς] + ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ C.E. [h] ἵνα γὰρ] ταῦτα οὕτω σχηματίζει ἵνα C. Aret. Mox ταῦτα om. C. [i] καὶ—τί φησιν] ἅμα δὲ καὶ τὸν τ. αὐτῶν καταστέλλει· ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν (om. p.p. φησὶν) C. Aret. [k] καὶ om. C. [l] δύνασθε C.E.F. et a pr. man. A. [m] ἐπειδὴ C.E.F. ἐπεὶ vulgo. [n] διχοστασίαι F. Mosq. 7. [o] ἐσπούδαζε A.E.F. ἐσπούδασε Edd. Statim διορθῶσαι C.E.F. Legebatur διορθώσασθαι. [p] ἀπ᾽ ἐμοῦ F. Statim κατὰ pro καὶ τὰ a pr. man. A. [q] στοχάζομαι] στοχαζόμενος σφάλλομαι E. [r] θαύματα a pr. man. A.

ὅταν μηδὲ χάρις τοσαύτη παρῇ, ποῦ θήσομεν τὰ ἡμέτερα, ὅταν μὴ ἐπὶ τούτῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἑτέροις μείζοσιν ὦμεν
B ἁλισκόμενοι; Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι εἰκότως ἔλεγεν ὁ Χριστὸς, ὅτι [6] ὁ ποιῶν τὰ φαῦλα οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς· καὶ ὅτι βίος ἀκάθαρτος ἐμποδίζει δόγμασιν ὑψηλοῖς, οὐκ [s] ἀφεὶς τὸ διορατικὸν φανῆναι τῆς διανοίας. Ὥσπερ οὖν οὐκ ἔστιν ἐν πλάνῃ ὄντα καὶ ὀρθῶς βιοῦντα μεῖναι ἐν πλάνῃ ποτὲ, οὕτως οὐ ῥᾴδιον πονηρίᾳ συντρεφόμενον ἀναβλέψαι ταχέως πρὸς τὸ τῶν παρ' ἡμῖν δογμάτων ὕψος, ἀλλὰ χρὴ πάντων καθαρεύειν τῶν παθῶν τὸν μέλλοντα θηρᾶν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ γὰρ τούτων ἀπηλλαγμένος, καὶ τῆς πλάνης ἀπαλλαγήσεται, καὶ ἐπιτεύξεται τῆς ἀληθείας. Μὴ γάρ μοι τὸ [t] μὴ πλεονεκτεῖν μόνον, μηδὲ τὸ μὴ πορνεύειν ἀρκεῖν εἰς [u] τοῦτό σοι [w] νόμιζε,
C ἀλλὰ χρὴ πάντα συνδραμεῖν τῷ ζητοῦντι τἀληθές. [x] Διὸ Πέτρος, [7] "Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι·" τουτέστι, καλεῖ καὶ ἐπισπᾶται αὐτὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Οὐχ ὁρᾷς Παῦλον, ὅτι πάντων σφοδρότερος ἦν [y] ἐν τῷ πολεμεῖν καὶ διώκειν; ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ βίον ἄληπτον εἶχε, καὶ οὐ πάθει ταῦτα ἔπραττεν ἀνθρωπίνῳ, καὶ ἐδέχθη καὶ πάντας ὑπερηκόντισεν. Εἰ δὲ λέγοι τις, πῶς ὁ δεῖνα ὁ Ἕλλην, χρηστὸς ὢν
D καὶ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, μένει πλανώμενος; ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι· ὅτι ἕτερον ἔχει πάθος, κενοδοξίαν, ἢ νωθείαν ψυχῆς, ἢ τὸ μὴ μεριμνᾶν περὶ τῆς οἰκείας σωτηρίας, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ εἰκῇ τὰ κατ' αὐτὸν φέρεσθαι νομίζειν. Ὁ δὲ [z] Πέτρος τὸν ἐργαζόμενον δικαιοσύνην, τὸν ἐν πᾶσιν ἄληπτόν φησι * * * * [8] "Κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος·" καὶ, "Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων [a] ἐν καθαρᾷ συνειδήσει." Πῶς οὖν, φησὶν, ἀκάθαρτοι κατηξιώθησαν τοῦ κηρύγματος; Ἐπειδὴ ἠθέλησαν καὶ ἐπεθύμησαν. Τοὺς μὲν γὰρ καὶ πεπλανημένους ἕλκει, [b] ἐπειδὰν παθῶν [c] καθαρεύωσι· τοὺς δὲ ἀφ' ἑαυτῶν προσιόντας οὐ διωθεῖται· πολλοὶ δὲ καὶ
E ἀπὸ προγόνων ἐδέξαντο τὴν εὐσέβειαν. "Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν

[6] Joan. iii. 20. [7] Act. x. 34, 35. [8] Philipp. iii. 6. 2 Tim. i. 3.

[s] ἀφιεὶς C. [t] μὴ om. A.E. Veron. μὴ ante πορνεύειν om. iidem cum F. [u] τοῦτο] τοσοῦτον F. [w] νόμιζε] + οὐ γὰρ ἡ τούτων ἀποφυγὴ μόνον ἀρκεῖ πρὸς κατάληψιν C. Aret. [x] διὸ] + φησιν F. et ex corr. A. receptum a Sav. cet. διὸ Πέτρος] διὰ τοῦτο καὶ Πέτρος τῶν ἀποστόλων ὁ κορυφαῖός φησιν C. Aret. [y] ἐν] καὶ ἐν C. [z] Vid. Annot. [a] ἐν om. F. [b] ἐπειδὰν] ἐὰν C. [c] καθαρεύωσι C.E.F. Veron. καθαρεύουσι a pr. man. A. idem ex corr. καθαρεύσωσι, quod dederunt Sav. Mor. Ben.

ζῆλος καὶ ἔρις." Λοιπὸν πρὸς τοὺς ἀρχομένους ἀποδύεται.
Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἔμπροσθεν τοὺς ἄρχοντας κατέβαλεν, εἰπὼν,
ὅτι οὐδενὸς ἀξία ἡ σοφία [d]τοῦ λόγου· ἐνταῦθα δὲ τοὺς ἀρ-
(292) χομένους πλήττει, λέγων· [9]"Ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν
εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε;" καὶ
δείκνυσιν ὅτι τοῦτο οὐ μόνον [e]αὐτοὺς οὐδὲν ὤνησεν, οὐδὲ προσ-
λαβεῖν τι πεποίηκεν, ἀλλὰ [f]καὶ πρὸς τὴν τῶν μειζόνων
ὠφέλειαν ἐνεπόδισε. Τοῦτο γὰρ ζῆλον ἔτεκεν· ὁ δὲ ζῆλος 68
σαρκικοὺς ἐποίησε· τὸ δὲ γενέσθαι σαρκικοὺς, οὐκ ἀφῆκεν
ἀκοῦσαι τῶν ὑψηλοτέρων.

[10]"Τίς οὖν ἐστι Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλώς;" Μετὰ γὰρ
τὴν τῶν πραγμάτων κατασκευὴν καὶ ἀπόδειξιν, γυμνότερον
λοιπὸν κέχρηται τῇ κατηγορίᾳ· καὶ τὸ αὐτοῦ ὄνομα τίθησι,
[g]πᾶσαν περιαιρῶν τραχύτητα, καὶ οὐκ [h]ἀφεὶς ὀργισθῆναι
πρὸς τὰ λεγόμενα. Εἰ γὰρ Παῦλος οὐδέν ἐστι, καὶ οὐκ
ἀγανακτεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἐκείνους δυσχεραίνειν οὐκ ἐχρῆν.
Διπλῇ τοίνυν αὐτοὺς παραμυθεῖται, [i]τῷ τε ἑαυτὸν ὑποθεῖναι,
[k]καὶ τῷ μὴ παντὸς αὐτοὺς ἀποστερῆσαι ὡς οὐδὲν συντε-
λοῦντας· ἀλλὰ δίδωσι μὲν αὐτοῖς τι μικρὸν, δίδωσι δὲ ὅμως.
Εἰπὼν γὰρ, "Τίς [l]οὖν ἐστι Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλώς;" B
ἐπήγαγεν· "Ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε;" Τοῦτο
δὲ αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ μέγα καὶ πολλῶν ἄξιον μισθῶν,
πρὸς δὲ τὸ ἀρχέτυπον καὶ τὴν ῥίζαν τῶν ἀγαθῶν οὐδέν.
Οὐ γὰρ ὁ διακονούμενος τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλ' ὁ παρέχων αὐτὰ
καὶ διδοὺς, [m]οὗτός ἐστιν ὁ εὐεργέτης. Καὶ οὐκ εἶπεν, εὐαγ-
γελισταὶ, ἀλλ', "ἢ διάκονοι·" ὅπερ πλέον ἐστίν. Οὐ γὰρ
ἁπλῶς εὐηγγελίσαντο, ἀλλὰ καὶ διηκόνησαν ἡμῖν· τὸ μὲν
γὰρ λόγου [n]μόνου ἐστὶ, τὸ δὲ καὶ ἔργον ἔχει. Ὥστε εἰ
καὶ ὁ Χριστὸς [o]διάκονος μόνον ἐστὶν ἀγαθῶν, καὶ [p]οὐχ ἡ C
ῥίζα αὐτὸς καὶ πηγὴ, ὡς υἱὸς μέντοι, ὅρα ποῦ τοῦτο τὸ
πρᾶγμα κατάγεται. Πῶς οὖν, [q]φησὶ, λέγει αὐτὸν [11]διάκονον
γεγενῆσθαι περιτομῆς; Περὶ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας ἐκεῖ
[r]λέγων, καὶ οὐδὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ, ᾧ νῦν εἰρήκαμεν. [s]Ἐκεῖ

9 v. 4. 10 v. 5. 11 Rom. xv. 8.

[d] τοῦ om. F. [e] οὐδὲν αὐτοὺς inverso ordine Edd. [f] καὶ est in libris omnibus, non in Edd. [g] Sic C.E. περιαιρῶν πᾶσαν inverso ord. Edd. [h] ἀφιεὶς C. et corr. A. [i] τῷ τε] τὸ F. Statim ὑποτιθέναι id. [k] καὶ τῷ μὴ] καὶ μὴ τοῦ F. καὶ τῷ (om. μὴ) A.E. καὶ τὸ Veron. [l] οὖν deest in Editis. [m] αὐτὸς A. [n] μόνου omnes. μόνον Edd. [o] διάκονος—— κατάγεται] διάκονος, ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ πηγὴ καὶ ῥίζα τῶν ἀγαθῶν, καὶ ὡς υἱὸς μέντοι, ὅρα ποῦ τὸ πρᾶγμα ἀνήγαγε C. Aret. [p] οὐχ ἡ] οὐχὶ F. [q] φησὶ om. C. post αὐτὸν transp. F. [r] λέγων A.C.E. λέγωμεν F. λέγει Edd. [s] ἐκεῖ μὲν γὰρ] καὶ ἐκεῖ μὲν C.

μὲν γὰρ διάκονον τὸν πληρωτήν φησιν, οὐχὶ τὸν οἴκοθεν παρασχόμενον τὰ ἀγαθά. Καὶ οὐκ εἶπεν, οἱ προσαγόμενοι [t]ὑμᾶς εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ, "δι' ὧν ἐπιστεύσατε" πάλιν ἐκείνοις
D τὸ πλέον διδοὺς, καὶ τοὺς διακόνους [v]κἀντεῦθεν δηλῶν. Εἰ τοίνυν ἑτέρῳ διηκονοῦντο, πῶς οὗτοι τὴν ἀξίαν ἁρπάζουσι; Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς οὐδαμῶς αὐτοῖς ἐγκαλεῖ ὡς ἁρπάζουσιν, [w]ἀλλὰ τοῖς παρέχουσιν. Ἡ γὰρ ὑπόθεσις τοῦ σφάλματος ἐν τῷ πλήθει ἦν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι εἰ ἀπέστησαν, οὗτοι διελύοντο. Δύο τοίνυν κατεσκεύασε σοφῶς, ὅθεν τε ἔδει καθελεῖν τὸ ἁμάρτημα, ἐκεῖθεν ὑπορύξας, καὶ πρὸς ἐκείνους ἀπέχθειαν μὴ κτησάμενος, μηδὲ φιλονεικοτέρους ποιήσας. "[x]Καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ [y]κύριος ἔδωκεν." Οὐδὲ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ μικρὸν παρ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγχειρίζοντος. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τί οὖν; [z]τοὺς διακονουμένους ἡμῖν οὐ στέρξομεν;
E καὶ, φησὶν, ἀλλ' εἰδέναι χρὴ μέχρι τίνος· οὐδὲ γὰρ τοῦτο αὐτὸ παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ δόντος θεοῦ.

[12]"Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανε." Τουτέστι, [a]πρῶτος κατέβαλον τὸν λόγον· ὥστε δὲ μὴ ξηρανθῆναι τοῖς πειρασμοῖς τὰ σπέρματα, [b]Ἀπολλὼς τὰ παρ' ἑαυτοῦ προσέθηκε· [c]τὸ δὲ πᾶν τοῦ θεοῦ γέγονεν. [13]"Ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός." Ὁρᾷς πῶς αὐτοὺς παραμυθεῖται, ὥστε μὴ τραχυτέρους γενέσθαι τῷ ἀκοῦσαι, τίς ἐστιν ὁ δεῖνα, καὶ
69 [d]τίς ὁ δεῖνα; Ἀμφότερα [e]γὰρ φορτικὰ, καὶ τὸ εἰπεῖν, [f]τίς ἐστιν ὁ δεῖνα, καὶ τίς ἐστιν ὁ δεῖνα; καὶ τὸ εἰπεῖν, οὔτε ὁ φυτεύων, οὔτε ὁ ποτίζων ἐστί τι. Πῶς οὖν αὐτὰ παρεμυθήσατο; Τῷ [g]τε ἐπὶ τοῦ οἰκείου προσώπου προσάγειν τὴν ἐξουδένωσιν· "Τίς γάρ ἐστι Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλώς;" καὶ τῷ τὸ πᾶν ἀναθεῖναι τῷ πάντα δεδωκότι θεῷ. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι οὗτος ἐφύτευσε, καὶ προσθεὶς, ὅτι οὐδέν ἐστιν ὁ [h]φυτεύων, ἐπήγαγεν· "ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός." Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη, ἀλλ' ἑτέρᾳ ἐπαγωγῇ πάλιν αὐτὸ θεραπεύει λέγων· [14]"Ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων, ἕν εἰσι." Διὰ γὰρ [i]τούτου καὶ ἕτερον κατασκευάζει, τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι

12 v. 6. 13 v. 7. 14 v. 8.

[t] ἡμᾶς A.E. [v] ἐντεῦθεν A. [w] ἀλλὰ τοῖς] ἀλλ' ὡς C. Aret. [x] καὶ om. C. [y] κσ C.E. Mosq. 2. χσ Edd. Post ἔδωκεν, φησι add. C. [z] Sic omnes. Edebatur τοῖς διακονουμένοις. [a] πρῶτος]+ἐγὼ C. [b] Vid. Annot. [c] τὰ δὲ πάντα F. [d] τίς]+ἐστιν C. [e] γὰρ om. F. [f] τίς ἐστιν ὁ δεῖνα] Sic ex corr. A. τίς ἐστιν ὅδε C. τί ἐστιν ὅσδε E.F. et a pr. man. A. τί ὅσδε Veron. Nobiscum faciunt Sav. Mor. Ben. [g] τε om. F. [h] φυτεύων]+ἢ ὁ ποτίζων E. [i] τοῦτο F.

κατ' ἀλλήλων. Ἓν δὲ [k]εἶναι αὐτούς φησι, πρὸς τὸ μηδὲν B
δύνασθαι ἄνευ τοῦ αὐξάνοντος θεοῦ. Τοῦτο δὲ εἰπὼν, [l]οὐδὲ
τοὺς πολλὰ κάμνοντας ἀφῆκε κατεξανίστασθαι τῶν ἐλάττονα
293) [m]εἰσενεγκάντων, οὔτε τοὺς ἑτέρους τούτοις φθονεῖν. Εἶτα,
ἐπειδὴ τοῦτο ῥαθυμοτέρους ἐποίει, τὸ πάντας ἓν εἶναι νομί-
ζεσθαι καὶ τοὺς πολλὰ καμόντας καὶ τοὺς ἐλάττω, ὅρα πῶς
αὐτὸ διωρθώσατο, εἰπών· "Ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν
λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον." Ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, μὴ φοβοῦ,
ὅτι εἶπον, ὅτι ἕν εἰσι· πρὸς γὰρ τὸ τοῦ θεοῦ ἔργον παραβαλ-
λόμενοι, ἕν εἰσιν· ἐπεὶ πόνων ἕνεκεν οὐκ [n]εἰσὶν, ἀλλὰ ἕκαστος C
τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται. Εἶτα καὶ [o]λιπαίνει πλέον αὐτὸ,
κατορθώσας ὅπερ ἐβούλετο, καὶ χαρίζεται ἐν οἷς ἔξεστι μετὰ
φιλοτιμίας. [15] "Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· θεοῦ γεώργιόν
[p]ἐστε, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε." Ὁρᾷς πῶς καὶ αὐτοῖς ἔργον
ἔδωκεν οὐ μικρὸν, κατασκευάσας πρότερον, ὅτι τὸ πᾶν ἐστι
τοῦ θεοῦ; Ἐπειδὴ γὰρ ἀεὶ παραινεῖ πείθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις,
διὰ τοῦτο οὐ σφόδρα ἐξευτελίζει τοὺς διδασκάλους. "Θεοῦ
γεώργιόν ἐστε." Ἐπειδὴ [q]γὰρ εἶπεν, "ἐφύτευσα," τῇ τροπῇ
ἐπέμεινεν. Εἰ δὲ θεοῦ γεώργιον, οὐκ ἀπὸ τῶν γεωργούντων
ὑμᾶς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θεοῦ καλεῖσθαι δίκαιον. Οὐ γὰρ ἀγρὸς D
γεωργοῦ καλεῖται, ἀλλὰ τοῦ οἰκοδεσπότου. "Θεοῦ οἰκοδομή
ἐστε." Πάλιν ἡ οἰκοδομὴ οὐ τοῦ τεχνίτου, ἀλλὰ τοῦ
[r]δεσπότου ἐστίν. Εἰ δὲ οἰκοδομή ἐστε, οὐ χρὴ διεσπάσθαι·
ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴη τοῦτο οἰκοδομή. Εἰ γεώργιόν ἐστε, διαι-
ρεῖσθαι οὐ χρὴ, ἀλλ' ἑνὶ φραγμῷ τῷ τῆς ὁμονοίας τειχίζεσθαι.
[16] "Κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς
ἀρχιτέκτων, θεμέλιον [s]τέθεικα." Σοφὸν ἑαυτὸν ἐκάλεσεν
ἐνταῦθα, οὐκ ἐπαίρων ἑαυτὸν, ἀλλὰ τύπον αὐτοῖς διδοὺς, καὶ
δεικνὺς ὅτι τοῦτό ἐστι σοφοῦ, τὸ ἕνα θεῖναι θεμέλιον. Ὅρα γοῦν E
πῶς μετριάζει. Εἰπὼν γὰρ σοφὸν ἑαυτὸν, οὐκ ἀφῆκεν αὐτοῦ
τοῦτο εἶναι, ἀλλ' ὅλον ἑαυτὸν πρότερον ἀναθεὶς τῷ θεῷ,
τότε ἑαυτὸν οὕτως ἐκάλεσε. "Κατὰ γὰρ τὴν χάριν τοῦ
θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι," φησίν. Ὁμοῦ γὰρ δείκνυσιν, ὅτι
καὶ τὸ πᾶν ἐστι τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι τοῦτο μάλιστά ἐστι χάρις,
τὸ μὴ διῃρῆσθαι, ἀλλ' ἐφ' ἑνὶ κεῖσθαι θεμελίῳ. "[t]Ἄλλος
ἐποικοδομεῖ· ἕκαστος δὲ βλεπέτω, πῶς ἐποικοδομεῖ." Ἐνταῦθά 70

[15] v. 9. [16] v. 10.

[k] εἶναι] εἰδέναι F. et a pr. man. A. [l] οὔτε C. [m] Sic C.E.F. Edebatur εἰσενεγκόντων. [n] εἰσὶν] + ἓν E. [o] λιπαίνει] + πάλιν C. [p] ἐστε om. F. Mosq. 7. [q] γὰρ om. C. [r] οἰκοδεσπότου E. [s] τέθεικα omnes. ἔθηκα Edd. [t] ἄλλος] + δὲ F. Mosq. 7.

μοι δοκεῖ εἰς τὸν περὶ [v]τῆς πολιτείας λοιπὸν αὐτοὺς ἐμβάλλειν ἀγῶνα, ἐπειδὴ συνῆψεν ἅπαξ καὶ ἓν ἐποίησε. [17]"Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός." Οὐ δύναται [w]δὲ, ἕως ἂν ᾖ ἀρχιτέκτων· ἂν δὲ τεθῇ, οὐκέτι ἐστὶν ἀρχιτέκτων. Ἴδε πῶς καὶ ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν κατασκευάζει τὸ προκείμενον ἅπαν. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· κατήγγειλα τὸν Χριστὸν, παρέδωκα ὑμῖν τὸν θεμέλιον, σκοπεῖτε πῶς ἐποικοδομεῖτε, εἰ κενοδόξως,
B εἰ πρὸς ἀνθρώπους ἀποσπῶντες τοὺς μαθητάς. Μὴ τοίνυν προσέχωμεν ταῖς αἱρέσεσι· "Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον."

[x]Ἐπὶ τοῦτον οὖν οἰκοδομῶμεν, καὶ ὡς θεμελίου ἐχώμεθα, ὡς κλῆμα ἀμπέλου, καὶ μηδὲν ἔστω μέσον ἡμῶν καὶ Χριστοῦ· ἂν γὰρ γένηταί τι μέσον, εὐθέως ἀπολλύμεθα. Καὶ γὰρ τὸ κλῆμα κατὰ τὸ συνεχὲς [y]ἕλκει τὴν πιότητα, καὶ [z]ἡ οἰκοδομὴ κατὰ τὸ κεκολλῆσθαι ἕστηκεν· ὡς ἂν διαστῇ, ἀπόλλυται, οὐκ ἔχουσα ποῦ [a]ἐρείσει ἑαυτήν. Μὴ τοίνυν ἁπλῶς ἐχώμεθα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ κολληθῶμεν αὐτῷ· ἂν γὰρ διαστῶμεν, ἀπολλύμεθα. [18]"Οἱ γὰρ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ,
C ἀπολοῦνται," φησί. Κολλώμεθα τοίνυν αὐτῷ, καὶ κολλώμεθα διὰ τῶν ἔργων· [19]"Ὁ γὰρ τηρῶν τὰς ἐντολάς μου, [b]αὐτὸς ἐν ἐμοὶ μένει." Καὶ γὰρ διὰ πολλῶν ἡμᾶς ὑποδειγμάτων ἑνοῖ. Σκόπει δέ. Αὐτὸς ἡ κεφαλὴ, ἡμεῖς τὸ σῶμα· μὴ δύναται μέσον τι εἶναι κεφαλῆς καὶ σώματος διάστημα [c]κενόν; Αὐτὸς θεμέλιος, ἡμεῖς οἰκοδομή· αὐτὸς ἄμπελος, ἡμεῖς κλήματα· αὐτὸς ὁ νυμφίος, ἡμεῖς ἡ νύμφη· αὐτὸς ὁ ποιμὴν, ἡμεῖς τὰ πρόβατα· ὁδὸς ἐκεῖνος, ἡμεῖς οἱ βαδίζοντες· ναὸς πάλιν ἡμεῖς, αὐτὸς ἔνοικος· αὐτὸς ὁ πρωτότοκος, ἡμεῖς οἱ ἀδελφοί·
D αὐτὸς ὁ κληρονόμος, ἡμεῖς οἱ συγκληρονόμοι· αὐτὸς ἡ ζωὴ, ἡμεῖς οἱ ζῶντες· αὐτὸς ἡ ἀνάστασις, ἡμεῖς οἱ ἀνιστάμενοι· (294)
αὐτὸς [d]φῶς, ἡμεῖς οἱ φωτιζόμενοι. Ταῦτα πάντα [e]ἕνωσιν ἐμφαίνει, καὶ οὐδὲν μέσον κενὸν ἀφίησιν εἶναι, οὐδὲ τὸ μικρότατον. Ὁ γὰρ μικρὸν ἀποστὰς, καὶ πολὺ προϊὼν ἀποστήσεται. Καὶ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν [f]μικρὰν ἀπὸ ξίφους διάστασιν δέξηται, διαφθείρεται· καὶ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν

[17] v. 11. [18] Psal. lxxii. 27. [19] Joan. xv. 10.

[v] τῆς, quod aberat, habent A.E.F. et Cat. [w] δὲ om. C. Mox εἶδες πῶς E. εἶδε πῶς F. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ μετανοίας. Veron. [y] ἕλκει] ἔχει A. [z] ἡ om. E. [a] ἐρείσῃ E. [b] αὐτὸς om. F. Post ἐμοὶ, φησὶ add. C. [c] κενὸν additum ex libris omnibus et Sav. marg. [d] τὸ φῶς Edd. τὸ om. A.E.F. [e] ἕνωσιν] κόλλησιν C.F. et ex corr. recent. A. [f] μικρὸν F. μικρὰν om. Veron.

διαχάνῃ, καταλύεται· καὶ τῆς ῥίζης τὸ κλῆμα, κἂν μικρὸν ἀποκοπῇ, γέγονεν ἄχρηστον. Ὥστε τὸ μικρὸν τοῦτο οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. Ὅταν οὖν μικρόν τι πλημμελήσωμεν ἢ [g]καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρόν· ἐπεὶ ταχέως παροφθὲν τοῦτο μέγα γίνεται. E
Οὕτω καὶ ἱμάτιον ἀρχὴν [h]λαβὸν ῥήγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, διόλου τὸ σχίσμα προήγαγε· καὶ ὄροφος ὀλίγων κεράμων καταπεσόντων παροφθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατήνεγκε. Ταῦτ' οὖν [i]ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπέσωμεν· ἂν δ' ἄρα καταφρονήσωμεν, καὶ εἰς τὸ βάθος ἔλθωμεν τῶν κακῶν, μηδὲ [k]ἐκεῖσε γενόμενοι ἀπογνῶμεν, [l]ἵνα μὴ ἐμπέσωμεν εἰς καρηβαρίαν. Δύσκολον γὰρ λοιπὸν ἀνελθεῖν ἐκεῖθεν τὸν μὴ σφόδρα νήφοντα, 71
οὐ διὰ τὸ μῆκος μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θέσιν αὐτήν. Βάθος γάρ ἐστι καὶ ἡ ἁμαρτία, καὶ κάτω φέρουσα θλίβει. Καὶ καθάπερ οἱ εἰς φρέαρ ἐμπεσόντες οὐκ ἂν ῥᾳδίως ἀνέλθοιεν, ἀλλ' ἑτέρων δεήσονται τῶν [m]ἀναγόντων αὐτούς· οὕτω καὶ ὁ εἰς βάθος ἐλθὼν τῶν ἁμαρτημάτων. Χαλάσωμεν οὖν σχοινία πρὸς τοὺς τοιούτους, καὶ ἀνιμησώμεθα· μᾶλλον δὲ οὐχ ἑτέρων δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν αὐτῶν, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς ἐπιδῶμεν, καὶ [n]ἀναβησώμεθα οὐ τοσοῦτον, ὅσον κατέβημεν, ἀλλὰ πολλῷ πλέον, ἐὰν βουλώμεθα. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς B
βοηθεῖ· [20]οὐ γὰρ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτόν. Μηδεὶς τοίνυν ἀπογινωσκέτω, μηδεὶς τὸ τῶν ἀσεβῶν πασχέτω πάθος· ἐκείνων γάρ ἐστι τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. [21]"Ἀσεβὴς [o]γὰρ ἐλθὼν εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ." Ὥστε οὐ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων ποιεῖ τὴν ἀπόγνωσιν, ἀλλ' ἡ τοῦ ἀσεβοῦς γνώμη. Κἂν πᾶσαν τοίνυν ἐπέλθῃς κακίαν, εἰπὲ πρὸς [p]ἑαυτόν· φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ θεὸς, καὶ τῆς σωτηρίας ἐπιθυμεῖ τῆς ἡμετέρας. [22]"Ἐὰν γὰρ ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ," φησὶ, [q]καὶ πρὸς τὴν ἐναντίαν ἕξιν μεταστήσω. Μὴ τοίνυν ἀπαγορεύσωμεν· οὐ γὰρ τὸ πεσεῖν οὕτω χαλεπὸν, C
ὡς τὸ πεσόντα κεῖσθαι· οὔτε τὸ τρωθῆναι δεινὸν, ὡς τὸ τρωθέντα μὴ βούλεσθαι θεραπεύεσθαι. [23]"Τίς γὰρ καυ-

20 Ezech. xviii. 23. 21 Prov. xviii. 3. 22 Esai. i. 18. 23 Prov. xx. 9.

[g] καὶ om. E. [h] λαβὼν A.E.F. [i] ἡμεῖς om. C. [k] ἐκεῖ ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [l] ἵνα] καὶ ἵνα A.E.F. [m] ἀναγόντων A.E. ἀγαγόντων F. ἀναγαγόντων vulgo. [n] ἀναβησόμεθα C. ἀναστησόμεθα F. ἀναβησόμεθα (κτη superscr.) (sic) A. [o] γὰρ] + φησὶν C. [p] σεαυτὸν C. [q] καὶ ... μεταστήσω] κἂν ... μεταστῇς F.

χήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρρησιάσεται
καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν;" [r]Ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα
ῥᾳθυμοτέρους ὑμᾶς ποιήσω, ἀλλ' ἵνα κωλύσω εἰς ἀπόγνωσιν
ἐμπεσεῖν.

Βούλει μαθεῖν πῶς ἐστιν ἡμῶν ἀγαθὸς ὁ δεσπότης; Ἀνῆλ-
θεν ὁ τελώνης μυρίων γέμων κακῶν, καὶ εἰπὼν, 24 "Ἱλάσθητί
D μοι," μόνον, κατῆλθε δεδικαιωμένος. Καὶ διὰ τοῦ προφήτου
δέ φησιν ὁ θεός· "Δι' ἁμαρτίαν βραχύ τι ἐλύπησα αὐτὸν,
καὶ εἶδον ὅτι ἐλυπήθη καὶ ἐπορεύθη στυγνὸς, καὶ ἰασάμην
τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ." Τί τῆς φιλανθρωπίας ταύτης ἴσον; Ἵνα
στυγνάσῃ μόνον, φησὶν, [s]ἀφῆκα τὰ ἁμαρτήματα. Ἡμεῖς
δὲ οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦμεν· διὸ μάλιστα τὸν θεὸν παροργί-
ζομεν. Ὁ γὰρ καὶ διὰ [t]μικρῶν ἵλεως γενόμενος, ὅταν μὴ
τούτων τύχῃ, εἰκότως ἀγανακτεῖ, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀπαιτεῖ
τιμωρίαν ἡμᾶς· ὑπερβαλλούσης γάρ ἐστι τοῦτο καταφρο-
νήσεως. Τίς γοῦν ἐλυπήθη ποτὲ δι' ἁμαρτίας; τίς ἐστέναξε;
E τίς τὸ στῆθος ἔπληξε; τίς ἐμερίμνησεν; Οὐδένα ἔγωγε οἶμαι·
ἀλλὰ μυρίας μὲν ἡμέρας θρηνοῦσιν ἄνθρωποι ὑπὲρ οἰκετῶν
ἀποθανόντων, ὑπὲρ ζημίας χρημάτων· τὴν δὲ ψυχὴν ἀπολ-
λύντες καθ' ἑκάστην ἡμέραν, οὐδὲ εἰς νοῦν βαλλόμεθα. Πῶς
οὖν δυνήσῃ τὸν θεὸν ἐξιλεώσασθαι, ὅταν μηδὲ ὅτι ἥμαρτες,
[v]εἰδῇς; Ναὶ, φησὶν, ἥμαρτον. Ναί μοι λέγεις τῇ γλώττῃ,
εἰπέ μοι τῇ διανοίᾳ, καὶ μετὰ τοῦ ῥήματος στέναξον, ἵνα
διηνεκῶς εὐθυμῇς. Καὶ γὰρ εἰ ἠλγοῦμεν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτή-
μασιν, εἰ ἐστενάζομεν ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασιν, οὐδὲν ἂν
ἄλλο ἡμᾶς ἐλύπησε, τῆς ὀδύνης ταύτης πᾶσαν ἀθυμίαν παρω-
72 θουμένης. Ὥστε καὶ ἕτερον ἂν [w]ἐκερδάνομεν μετὰ τῆς
ἐξομολογήσεως, τὸ μὴ βαπτίζεσθαι τοῖς λυπηροῖς τοῦ πα-
ρόντος βίου, μηδὲ φυσᾶσθαι τοῖς λαμπροῖς· καὶ ταύτῃ πάλιν
μειζόνως [x]ἂν ἐξιλεωσάμεθα τὸν θεὸν, ὥσπερ οὖν, οἷς [y]ποιοῦμεν (295)
νῦν, παροξύνομεν. Εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τινα ἔχεις [z]οἰκέτην,
καὶ πολλὰ παθὼν ἐκεῖνος κακὰ παρὰ τῶν ὁμοδούλων, τῶν
μὲν ἄλλων μηδενὸς λόγον ποιοῖτο, ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ παροργί-
ζεσθαι [a]τὸν δεσπότην φροντίζοι μόνον, ἆρα οὐχ ἱκανὸς ἀπὸ
τούτου μόνου λῦσαί σου τὴν ὀργήν; Τί δέ; ἂν τῶν μὲν εἰς
σὲ πλημμελημάτων μηδεμίαν ποιοῖτο φροντίδα, ὑπὲρ δὲ τῶν

24 Luc. xviii. 13. Esai. lvii. 17, 18.

[r] ταῦτα] + δὲ F. [s] ἀφῆκα] + αὐτοῦ F. [t] μικρὸν C.E. et ex corr. A. Vulgatum habet Floril. p. 66. (Tom. xii. p. 459 B.) [v] ἴδῃς F. ᾔδεις A. [w] ἐκερδάνομεν F. pro vulgato ἐκερδαίνομεν. [x] ἂν om. F. Statim ἐξιλεωσόμεθα A.E.F. [y] Sic omnes. νῦν ποιοῦμεν inverso ord. Edd. [z] οἰκεῖον F. [a] τὸν] σὲ τὸν F. Statim φροντίζει E.

[b]πρὸς τοὺς ὁμοδούλους φροντίζοι, οὐχὶ μείζονα ἐπάξεις τὴν B
τιμωρίαν; Οὕτω καὶ ὁ θεὸς ποιεῖ· ὅταν [c]μὲν ἀμελῶμεν αὐτοῦ τῆς ὀργῆς, σφοδροτέραν ἐπάγει αὐτήν· ὅταν δὲ φροντίζωμεν, ἡμερωτέραν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐπάγει λοιπόν. Βούλεται [d]γὰρ ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἀπαιτεῖν τὴν τιμωρίαν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ οὐκέτι λοιπὸν αὐτὸς ἀπαιτεῖ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀπειλεῖ τὴν τιμωρίαν, ἵνα τῷ φόβῳ τὴν καταφρόνησιν ἀνέλῃ· ὅταν δὲ ἐξ ἀπειλῆς φοβηθῶμεν μόνης, οὐκ ἀφίησιν ὑπομεῖναι τὴν πεῖραν. Ὅρα γοῦν πρὸς τὸν Ἱερεμίαν τί φησιν· [25]"Οὐχ ὁρᾷς τί αὐτοὶ ποιοῦσιν; Οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, οἱ C
υἱοὶ αὐτῶν συνάγουσι ξύλα, αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι [e]στέαρ." Δέος μὴ καὶ περὶ ἡμῶν λεχθῇ [f]τι τοιοῦτον. Οὐχ ὁρᾷς τί αὐτοὶ ποιοῦσιν; Οὐδεὶς τὰ τοῦ Χριστοῦ ζητεῖ, ἀλλὰ πάντες τὰ ἑαυτῶν. Οἱ υἱοὶ αὐτῶν εἰς ἀσελγείας τρέχουσιν, οἱ πατέρες αὐτῶν εἰς πλεονεξίαν καὶ ἁρπαγὴν, αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἐπὶ τὰς φαντασίας τὰς βιωτικὰς, οὐ μόνον οὐκ [g]ἐγκόπτουσαι τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ παροξύνουσαι. Στῆθι γοῦν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς· ἐρώτησον τοὺς ἀπιόντας [h]καὶ ἐπανιόντας, καὶ οὐδένα ὄψει ὑπὲρ πνευματικοῦ πράγματος σπεύδοντα, ἀλλὰ πάντας ὑπὲρ σαρκικῶν τρέχοντας. Μέχρι D
τίνος οὐκ ἀνανήφομεν; μέχρι τίνος εἰς ὕπνον καταφερόμεθα βαθύν; οὐκ ἐλάβομεν κόρον τῶν κακῶν; Καίτοιγε καὶ χωρὶς τῶν [i]ῥημάτων ἀρκεῖ καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων [k]ὑμᾶς ἡ πεῖρα διδάξαι τῶν παρόντων τὴν [l]οὐδένειαν, καὶ τὸ μοχθηρὸν ἅπαν. Ἄνθρωποι γοῦν τὴν ἔξωθεν σοφίαν ἀσκοῦντες, καὶ μηδὲν τῶν μελλόντων εἰδότες, ἐπειδὴ κατέγνωσαν πολλὴν τῶν παρόντων πραγμάτων εὐτέλειαν, διὰ τοῦτο ἀπέστησαν μόνον. Ποίας οὖν σὺ τεύξῃ συγγνώμης, χαμαὶ συρόμενος, καὶ μὴ καταφρονῶν τῶν μικρῶν καὶ παρερχομένων ὑπὲρ τῶν μεγάλων καὶ διαιωνιζόντων, ὁ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἀκούων E
ταῦτά σοι [m]δεικνύντος καὶ ἐκκαλύπτοντος, καὶ ἐπαγγελίας τοιαύτας παρ' αὐτοῦ ἔχων; Ὅτι γὰρ οὐχ ἱκανὰ ταῦτα κατασχεῖν, ἔδειξαν οἱ καὶ χωρὶς ἐπαγγελίας τῶν μειζόνων ἀπεχόμενοι τούτων. Ποῖον γὰρ πλοῦτον προσδοκήσαντες ἐπὶ πενίαν ἦλθον; Οὐδένα· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σφόδρα εἰδέναι, ὅτι ἡ τοιαύτη πενία πλούτου [n]κρείττων ἐστί. Ποίαν ζωὴν

25 Jer. vii. 17, 18.

b πρὸς] εἰς F. c μὲν]+οὖν C. μὲν om. F. d γὰρ accessit ex libris omnibus. e στέαρ] σταῖς Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. f τι τοιοῦτον] τὸ εἰρημένον C. g ἐκκόπτουσαι Veron. h καὶ ἐπανίοντας om. C. Aret. i ῥημάτων] κακῶν F. k ἡμᾶς F. l οὐδενίαν A.F. m δεικνύοντος F. n κρεῖττον A.

ἐλπίσαντες ἀφῆκαν τρυφὴν, καὶ σκληραγωγίᾳ ἔδωκαν ἑαυτούς; Οὐδεμίαν· ἀλλ' αὐτὴν τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν μαθόντες,
73 καὶ [o]συνειδότες, ὅτι τοῦτο μᾶλλον ἐπιτηδειότερον καὶ πρὸς ψυχῆς φιλοσοφίαν, καὶ πρὸς σώματος [p]ὑγείαν. Ταῦτ' οὖν [q]ἡμεῖς ἀναλογιζόμενοι, καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ συνεχῶς [r]ἐν ἑαυτοῖς στρέφοντες, ἀποστῶμεν τῶν παρόντων, ἵνα τύχωμεν ἐκείνων τῶν μελλόντων, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

ΛΟΓΟΣ Θ.

[1]Εἴ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, [a]χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην· ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐστι, τὸ [b]πῦρ δοκιμάσει. Εἴ τινος τὸ ἔργον μένει ὃ [c]ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός.

C ΟΥ μικρὸν ἡμῖν [d]τοῦτο τὸ προκείμενον ζήτημα ἐντεῦθεν, (296) ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν σφόδρα ἀναγκαίων, καὶ ὧν ἅπαντες ζητοῦσιν ἄνθρωποι, εἰ τέλος ἔχει τὸ τῆς γεέννης πῦρ. Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἔχει, ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο λέγων· [2]"Τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει." Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι ναρκᾶτε ταῦτα ἀκούοντες· ἀλλὰ τί πάθω; Καὶ γὰρ ὁ θεὸς κελεύει ταῦτα συνεχῶς ἐνηχεῖν, λέγων· [3]"Διάστειλαι τῷ λαῷ τούτῳ·" καὶ ἡμεῖς εἰς διακονίαν λόγου τετάγμεθα, καὶ ἀνάγκη φορτικὸν εἶναι τοῖς ἀκροαταῖς, οὐχ ἑκόντα, ἀλλ' ἀναγκαζόμενον. Μᾶλλον δὲ, εἰ βούλεσθε, οὐκ
D ἐσόμεθα φορτικοί· [4]"Ἂν γὰρ, φησὶ, ποιῇς τὸ ἀγαθὸν, μὴ

[1] Cap. III. v. 12—15. [2] Marc. ix. 44. [3] Exod. xix. 10 (?) [4] Rom. xiii. 3.

[o] συνειδότες E.F. συνειδόντες A. συνιδόντες vulgo. [p] ὑγίειαν A.E. [q] ἡμεῖς] καὶ ἡμεῖς C. [r] ἐν] παρ' C. Hom. IX. [a] χρυσὸν καὶ ἄργ. ἢ λίθους F. [b] πῦρ]+αὐτὸ Edd. αὐτὸ om. C.E. et Mosqq. [c] ἐποικοδόμησε A.F. Veron. [d] τοῦτο τὸ πρ. ζ. ἐντεῦθεν] ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης ζήτημα ἀνακύπτει C. Aret. etiam Regius apud Montef. Edebatur τοῦτο τὸ πρ. ζήτημα, absente ἐντεῦθεν, quod nos ex A.E.F. recepimus. τὸ πρ. ζ. ἐντεῦθεν, omisso τοῦτο, Cat.

φοβοῦ." Ὥστε ἔξεστιν ὑμῖν [e] μὴ μόνον μὴ μετὰ ἀπεχθείας,
ἀλλὰ καὶ μετὰ ἡδονῆς ἡμῶν ἀκούειν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔχει
τέλος, καὶ ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο· καὶ ὁ Παῦλος δέ φησι,
δεικνὺς ἀθάνατον τὴν κόλασιν, [5] ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες δίκην
τίσουσιν [f] ὀλέθριον αἰώνιον· καὶ πάλιν, "Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε
πόρνοι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ βασιλείαν θεοῦ κληρονο-
μήσουσι·" καὶ Ἑβραίοις [g] δὲ ἔλεγεν, "Εἰρήνην διώκετε μετὰ
πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον."
Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τοῖς εἰρηκόσιν, [6] "Ἐν τῷ ὀνόματί σου
δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν," φησί· "Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, E
[h] οὐκ οἶδα ὑμᾶς, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν." Καὶ αἱ παρθένοι
δὲ ἀποκλεισθεῖσαι, οὐκέτι εἰσῆλθον· καὶ περὶ τῶν μὴ θρεψάντων
[i] δὲ αὐτόν φησιν, [7] ὅτι ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον. Καὶ
μή μοι λέγε, ποῦ ὁ τοῦ δικαίου [k] διαφυλάττεται λόγος, εἰ μὴ
ἔχει τέλος ἡ κόλασις; Ὅταν γὰρ ὁ θεὸς ἐργάζηταί τι, πείθου
ταῖς ἀποφάσεσι, καὶ μὴ ὑπόβαλλε λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις τὰ
λεγόμενα. Ἄλλως δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη δίκαιον τὸν μυρία πα-
θόντα ἐξ ἀρχῆς ἀγαθὰ, εἶτα κολάσεως ἄξια πράξαντα, καὶ μήτε
ἀπειλῇ μήτε εὐεργεσίᾳ [l] γενόμενον βελτίω, κολάζεσθαι; Εἰ γὰρ 74
τὸ δίκαιον [m] ἐξετάζοις, ἐξ ἀρχῆς [n] ἡμᾶς εὐθέως ἐχρῆν ἀπολέσθαι
κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε κατὰ τὸν τοῦ
δικαίου λόγον μόνον. Καὶ γὰρ καὶ φιλανθρωπίαν εἶχεν, εἰ καὶ
τοῦτο ἐπάθομεν, τὸ γινόμενον. Ὅταν μὲν γάρ τις τὸν μηδὲν
ἠδικηκότα ὑβρίζῃ, κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον δίδωσι δίκην·
ὅταν δέ τις τὸν εὐεργέτην, τὸν οὐδὲν προπαθόντα μὲν, εὖ
ποιήσαντα δὲ μυρία, καὶ [o] μόνον τοῦ εἶναι γενόμενον αἴτιον,
καὶ θεὸν ὄντα, καὶ ψυχὴν ἐμπνεύσαντα, καὶ μυρία χαρισάμενον,
καὶ εἰς οὐρανὸν βουληθέντα ἀναγαγεῖν, [p] εἶτα τοῦτον μετὰ το- B
σαύτας εὐεργεσίας μὴ μόνον [q] ὑβρίζῃ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμέραν
ὑβρίζῃ δι' ὧν ποιεῖ, ποίας ἄξιος ἔσται συγγνώμης; Οὐχ ὁρᾷς
πῶς τὸν Ἀδὰμ ἐκόλασε διὰ μίαν ἁμαρτίαν; Ναὶ, φησί· παρά-
δεισον [r] γὰρ ἔδωκεν ἐκείνῳ, καὶ πολλῆς εὐνοίας ἀπολαῦσαι
ἐποίησε. Καίτοιγε οὐκ ἔστιν ἴσον ἀδείας ἀπολαύοντα ἁμαρ-

[5] 2 Thess. i. 9. 1 Cor. vi. 9, 10. Hebr. xii. 14. [6] Matth. vii. 22, 23. [7] Matth. xxv. 46.

[e] μὴ om. F. μὴ post *μόνον* om. A. [f] *ὀλέθριον αἰώνιον*] Sic E.F. et a pr. man. A. etiam Cat. *ὄλεθρον αἰώνιον* C. et corr. A. *ὀλέθριον καὶ αἰώνιον* Edd. Vid. *Matthaei* ad loc. [g] *δὲ* om. F. [h] Clausulam *οὐκ οἶδα ὑμᾶς* post *ἀνομίαν* transp. C. [i] *δὲ αὐτὸν* om. E. [k] *φυλάττεται* C.E. [l] *γεν. βελτίω*] Sic libri omnes et Flor. p. 400. [Tom. xii. p. 610 E.) *βελτίω γενόμενον* Edd. [m] *ἐξετάζοις* libri omnes et Flor. *ἐξετάζεις* vulgo. [n] *ἡμᾶς εὐθέως* om. F. [o] *μόνον* om. F. [p] *εἶτα*] Sic C. pro vulgato *εἰ.* [q] *ὑβρίζῃ* F. *ὑβρίζῃ* bis A.C.E. *ὑβρίζει* bis Edd. Pro secundo *ὑβρίζῃ, παροργίζει* dat F. *λυπῇ* Flor. [r] *γὰρ ἔδωκεν*] Sic E. *παρέδωκεν* vulgo.

τάνειν, καὶ ἐν θλίψει καθεστῶτα πολλῇ. Καὶ γὰρ τὸ δεινὸν
τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐδὲ ἐν παραδείσῳ ὢν ἁμαρτάνεις, ἀλλ᾽ ἐν
τοῖς μυρίοις τοῦ παρόντος βίου κακοῖς, [s]καὶ οὐδὲ τῇ ταλαιπωρίᾳ
C σωφρονέστερος γίνῃ· ὥσπερ ἂν εἴ τις δεδεμένος χρῷτο τῇ
πονηρίᾳ. Σοὶ δὲ καὶ παραδείσου μείζονα ἐπηγγείλατο· καὶ
οὔτε ἔδωκεν ἤδη, ἵνα μή σε διαχέῃ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀγώνων,
οὔτε ἐσίγησεν, ἵνα μή σε [t]καταβάλῃ τοῖς πόνοις. Κἀκεῖνος
μὲν μίαν ἁμαρτίαν ἁμαρτὼν, θάνατον ὁλόκληρον ἐπεσπάσατο,
ἡμεῖς δὲ μυρία καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν πλημμελοῦμεν. Εἰ δὲ
μίαν ἐργασάμενος ἐκεῖνος τοσοῦτον ἐπεσπάσατο κακὸν, καὶ
θάνατον εἰσήνεγκεν, οἱ διηνεκῶς ἐν ἁμαρτήμασι ζῶντες, τί οὐ
πεισόμεθα, [v]οἱ ἀντὶ παραδείσου τὸν οὐρανὸν προσδοκῶντες;
Φορτικὸς ὁ λόγος, καὶ λυπεῖ τὸν ἀκροατήν· καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς
D πάσχω, τοῦτο οἶδα· καὶ γὰρ ἡ καρδία μου ταράττεται καὶ
πάλλει· καὶ ὅσῳ ἂν ἴδω κατασκευαζόμενον τὸν τῆς γεέννης
λόγον, τοσούτῳ μᾶλλον τρέμω καὶ [w]διαλύομαι τῷ δέει. Ἀλλ᾽
ἀνάγκη ταῦτα λέγειν, ἵνα μὴ περιπέσωμεν τῇ γεέννῃ. Οὐκ
ἔλαβες σὺ παράδεισον, οὐδὲ ξύλα καὶ φυτὰ, ἀλλ᾽ οὐρανὸν καὶ
τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά. Εἰ δὲ ὁ [x]ἐλάττω λαβὼν κατε-
δικάσθη, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἐξείλετο λόγος, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς
οἱ [y]πλείονα ἁμαρτάνοντες καὶ ἐπὶ μείζοσι κεκλημένοι, τὰ ἀνή- (297)
κεστα ὑπομενοῦμεν. Ἐννόησον γοῦν πόσον χρόνον ἐν τῷ
θανάτῳ μένει διὰ μίαν ἁμαρτίαν τὸ γένος τὸ ἡμέτερον. Πεν-
E τακισχίλια ἔτη καὶ πλείω παρῆλθε, καὶ ὁ θάνατος οὐδέπω
λέλυται διὰ μίαν ἁμαρτίαν. Καὶ οὐδὲ ἔχομεν εἰπεῖν, ὅτι προ-
φητῶν ἤκουσεν ὁ Ἀδὰμ, [z]ὅτι ἐπὶ ἁμαρτήμασιν ἑτέρους κολα-
ζομένους εἶδε, καὶ φοβηθῆναι ἐντεῦθεν [a]αὐτὸν εἰκὸς ἦν, καὶ αὐτῷ
τῷ παραδείγματι σωφρονισθῆναι· πρῶτος γὰρ ἦν τότε καὶ
μόνος, ἀλλ᾽ ὅμως ἐτιμωρεῖτο. Σὺ δὲ οὐδὲν ἂν ἔχοις τούτων
[b]προβάλλεσθαι, ὁ μετὰ τοσαῦτα παραδείγματα γενόμενος
χείρων, ὁ τοσούτου καταξιωθεὶς πνεύματος, καὶ οὐ μίαν οὐδὲ
75 δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ μυρίας ἐφελκόμενος ἁμαρτίας. Μὴ γὰρ,
ὅτι ἐν ῥοπῇ βραχείᾳ [c]τὰ ἁμαρτήματα γίνεται, τοῦτο σκόπει,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν κόλασιν ῥοπῆς εἶναι νόμιζε. Οὐχ ὁρᾷς
τοὺς ἀνθρώπους, οἳ πολλάκις ὑπὲρ μιᾶς κλοπῆς καὶ μιᾶς μοι-
χείας ἐν [d]μικρᾷ ῥοπῇ γινομένης ἐν δεσμωτηρίοις καὶ μετάλλοις

[s] Clausulas *καὶ οὐδὲ—γίνῃ* et *ὥσπερ ἂν—πονηρίᾳ* invertit C. [t] *καταβάλῃ* C.E.F. et ex corr. A. *καταβάλλῃ* Edd. [v] *οἱ*, quod vulgo abest, habent nostri omnes. [w] *διαλύομαι* C.E. *διαδύομαι* A.F. *ἀναδύομαι* Edd. [x] *ἔλαττον* F. *ἐλάττων* E. et a pr. man. A. [y] *πλεῖον* A.C.E. Veron. [z] *ὅτι*] *οὐδὲ ὅτι* C. [a] *αὐτὸν* om. F. [b] *προβάλλεσθαι* A.E.F. *προβαλέσθαι* Edd. [c] *τὰ ἁμαρτήματα* C.E. Legebatur *τὸ ἁμάρτημα*. [d] *μικρᾷ* nostri omnes cum Regio apud Montef. *μιᾷ* Edd.

ὁλόκληρον αὐτῶν τὸν βίον [e]ἀνάλωσαν, λιμῷ διηνεκεῖ καὶ μυρίοις
παλαίοντες θανάτοις; καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς ἐξείλετο, οὐδὲ εἶπεν,
[f]ὅτι ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ τὸ ἁμάρτημα γέγονε, δεῖ καὶ τὴν
κόλασιν ἀντίρροπον τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τὸν χρόνον ἔχειν.

Ἀλλ' ἄνθρωποι, φησὶν, [g]εἰσὶν οἱ ταῦτα ποιοῦντες, [h]ὁ δὲ
θεὸς φιλάνθρωπός ἐστι. Πρῶτον μὲν [i]οὖν οὐδὲ ἄνθρωποι
ὠμότητι ταῦτα πράττουσιν, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ· καὶ ὁ θεὸς δὲ, B
ὥσπερ ἐστὶ φιλάνθρωπος, οὕτω καὶ ἐπεξέρχεται· [8]"Κατὰ γὰρ
τὸ ἔλεος αὐτοῦ πολὺς καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ." Ὅταν οὖν εἴπῃς
φιλάνθρωπον τὸν θεὸν, τότε μείζονά μοι λέγεις τῆς κολάσεως
τὴν ἀφορμὴν, ὅτι εἰς τοιοῦτον [k]ἁμαρτάνομεν. Διὸ καὶ [l]Παῦλος
ἔλεγε, [9]"Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος." Ἀνά-
σχεσθε, παρακαλῶ, τῆς πυρᾶς τῶν ῥημάτων· ἴσως γὰρ, ἴσως
ἔσται τις ὑμῖν ἐντεῦθεν παραμυθία. Τίς ἀνθρώπων δύναται
κολάσαι οὕτως, ὡς ἐκόλασεν ὁ θεὸς, κατακλυσμὸν ποιήσας καὶ
πανωλεθρίαν τοσούτου γένους, καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν πῦρ
ἄνωθεν βρέξας, καὶ πάντας ἄρδην ἀφανίσας; ποία ἀνθρώπων C
τιμωρία δύναται εἶναι τοιαύτη; Οὐχ ὁρᾷς ἀθάνατον σχεδὸν καὶ
τὴν ἐντεῦθεν κόλασιν οὖσαν; Τετρακισχίλια ἔτη παρῆλθε, καὶ
ἡ τιμωρία μένει τῶν Σοδομιτῶν ἀκμάζουσα. Ὥσπερ γὰρ ἡ
φιλανθρωπία αὐτοῦ μεγάλη, οὕτω καὶ ἡ κόλασις. Καὶ γὰρ εἰ
μὲν φορτικά τινα ἐπέταξε καὶ ἀδύνατα, ἴσως ἄν τις εἶχε [m]τὴν
δυσκολίαν προβάλλεσθαι τῶν νόμων· εἰ δὲ σφόδρα ῥᾷστα, τί
ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν μηδὲ τούτων ποιούμενοι λόγον; Νηστεῦσαι
οὐ δύνασαι, οὐδὲ παρθενίαν ἀσκῆσαι; Καίτοιγε δύνασαι, [n]ἐὰν
θέλῃς, καὶ κατηγοροῦσιν ἡμῶν οἱ δυνηθέντες· ἀλλ' ὅμως οὐκ D
ἐχρήσατο ταύτῃ πρὸς ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ ἀκριβείᾳ, οὐδὲ ἐπέταξε
ταῦτα, οὐδὲ ἐνομοθέτησεν, ἀλλ' ἀφῆκεν εἶναι τὴν αἵρεσιν ἐν τῇ
γνώμῃ τῶν ἀκουόντων· σωφρονεῖν δὲ ἐν γάμῳ δύνασαι, καὶ μὴ
μεθύειν δύνασαι. Χρήματα κενῶσαι οὐ δύνασαι πάντα; Καί-
τοιγε δύνασαι, καὶ δηλοῦσιν οἱ ἐργασάμενοι· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ
τοῦτο ἐπέταξεν, ἀλλὰ μὴ ἁρπάζειν ἐκέλευσε, καὶ ἐκ τῶν ὄντων
τοῖς δεομένοις ἐπικουρεῖν. Εἰ δὲ [o]λέγοι τις, ὅτι οὐδὲ τῇ
γυναικὶ μόνον [p]ἀρκεσθῆναι δύναμαι, ἀπατᾷ ἑαυτὸν καὶ παρα-
λογίζεται· καὶ κατηγοροῦσιν οἱ χωρὶς γυναικὸς σωφρονοῦντες. E

8 Sirac. xvi. 12. 9 Hebr. x. 31.

[e] ἀνήλωσαν A.F. receptum a Savil. cet. [f] ὅτι] + ἐπειδὴ E. ἴσ. ὅτι ἐπεὶ Sav. marg. [g] εἰσὶν om. F. [h] ὁ δὲ θεὸς] Sic C.E. θεὸς δὲ vulgo. [i] οὖν οὐδὲ ἄνθρωποι ὠμότητι] οὐκ ὠμότητι ἄνθρωποι F. [k] ἁμαρτάνομεν] + δεσπότην E. [l] ὁ Παῦλος Edd. ὁ om. C.E.F. [m] τὴν δ. προβάλλεσθαι] Sic A.C.F. προβάλλεσθαι τὴν δ. E. προβαλέσθαι τὴν δ. Edd. [n] ἐὰν omnes. ἂν vulgo. [o] λέγει A.F. [p] ἀρκεῖσθαι E. et ex corr. A. ἀρκέσαι F. et a pr. man. A.

Τί δὲ, εἰπέ μοι; μὴ λοιδορεῖσθαι οὐ δύνασαι, [q]μὴ καταρᾶσθαι
οὐ δύνασαι; Καὶ μὴν τὸ ταῦτα ποιεῖν φορτικὸν, οὐ τὸ μὴ
ποιεῖν. Ποίαν οὖν ἔχομεν ἀπολογίαν, τὰ οὕτω κοῦφα καὶ
εὔκολα μὴ φυλάττοντες; Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οὐδεμίαν. Ὅτι
μὲν οὖν ἀθάνατος ἡ κόλασις, ἐκ τῶν εἰρημένων ἁπάντων δῆλον·
[r]ἐπειδὴ δὲ δοκεῖ τισι τὸ τοῦ Παύλου ῥῆμα ἀντιπίπτειν, φέρε
καὶ αὐτὸ καταμάθωμεν ἀγαγόντες εἰς μέσον. Εἰπὼν γὰρ,
76 "Εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται·
[s]εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται," ἐπήγαγεν·
"Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, [t]οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός." Τί οὖν ἂν
εἴποιμεν πρὸς τοῦτο; Σκοπήσωμεν πρότερον τίς ἐστιν ὁ
θεμέλιος, καὶ τίς ὁ χρυσὸς, καὶ τίνες οἱ λίθοι οἱ τίμιοι, [v]καὶ
τίς ὁ χόρτος, καὶ τίς ἡ καλάμη. Τὸν μὲν οὖν θεμέλιον φα-
νερῶς αὐτὸς [w]ἐδήλωσε τὸν Χριστὸν εἰπών· "Θεμέλιον γὰρ
ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, [x]φησὶν, ὅς ἐστι
B Χριστὸς Ἰησοῦς." Ἡ δὲ οἰκοδομὴ πράξεις ἐμοὶ δοκοῦσιν εἶναι. (298)
Καίτοιγέ τινές φασιν, ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο περὶ διδασκάλων
εἴρηται καὶ μαθητῶν, καὶ περὶ αἱρέσεων διεφθαρμένων· ἀλλ' ὁ
λόγος οὐ παραδέχεται. Εἰ γὰρ τοῦτό ἐστι, πῶς τὸ μὲν ἔργον
[y]ἀπόλλυται, ὁ δὲ οἰκοδομῶν σωθήσεται [z]κἂν διὰ πυρός; τὸν
γὰρ αἴτιον μᾶλλον ἀπόλλυσθαι ἐχρῆν· νυνὶ δὲ εὑρεθήσεται
πλείονα δίκην διδοὺς ὁ οἰκοδομηθείς. Εἰ μὲν γὰρ ὁ διδάσκαλος
αἴτιος γέγονε τῆς κακίας, πλείονα ἄξιος δοῦναι δίκην· πῶς οὖν
σωθήσεται; εἰ δ' οὐκ αἴτιος, ἀλλὰ παρὰ τὴν οἰκείαν δυστροπίαν
οἱ μαθηταὶ τοιοῦτοι γεγόνασιν, οὐδ' ὅλως ἄξιος δοῦναι δίκην,
C ἀλλ' οὐδὲ ζημίαν ὑποστῆναι ὁ καλῶς οἰκοδομήσας. Πῶς οὖν
φησι, "ζημιωθήσεται;" Ὅθεν δῆλον ὅτι περὶ πράξεων ὁ
λόγος. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει λοιπὸν πρὸς τὸν πεπορνευκότα
ἀποτείνεσθαι, ἄνωθεν καὶ πρὸ πολλοῦ καταβάλλεται τὰ προ-
οίμια. Οἶδε γὰρ περὶ ἑτέρου διαλεγόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ περὶ
ἑτέρου διαλέξει προκατασκευάζειν ἕτερον, ἐφ' ὃ μέλλει ἰέναι.
Καὶ γὰρ ἐπιτιμῶν περὶ τοῦ μὴ ἀναμένειν [a]ἑαυτοὺς [b]τοῖς
ἀρίστοις, τὸν περὶ τῶν μυστηρίων κατεσκεύασε λόγον. Ὅτι
δὲ καὶ νῦν πρὸς τὸν πεπορνευκότα ἐπείγεται, περὶ τοῦ θεμελίου
D εἰπὼν, ἐπήγαγεν, [10]"Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ
πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ

10 v. 16.

[q] μὴ κ. οὐ δ. om. F. [r] ἐπειδὴ] ἐπεὶ C. Statim δὲ om. F. [s] εἰ] καὶ εἰ Edd. invitis libris. [t] οὕτω δὲ] οὕτως A.F. [v] καὶ om. C. [w] ἐδήλωσεν] + ὄντα C. [x] φησὶν om. C. [y] ἀπολεῖται C. [z] κἂν] καὶ C. [a] αὑτοὺς F. τοῖς] ἐν τοῖς E.

φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός." Ταῦτα δὲ ἔλεγεν ἤδη διασα-
λεύων τῷ φόβῳ τὴν ψυχὴν τοῦ πεπορνευκότος.

"Εἴ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσὸν,
ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην." Μετὰ γὰρ
τὴν πίστιν οἰκοδομῆς χρεία· διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν, [11]"Οἰκο-
δομεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις." [c]Καὶ γὰρ καὶ ὁ
τεχνίτης καὶ ὁ μαθητὴς συνεισφέρουσιν ἐν τῇ οἰκοδομῇ· διὸ
λέγει, "Ἕκαστος [d]δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ." Εἰ δὲ περὶ E
πίστεως ταῦτα εἴρητο, λόγον οὐκ ἔχει τὸ λεγόμενον. Ἐν γὰρ
[e]πίστει ἴσους πάντας [f]εἶναι χρὴ, ἐπειδὴ μία πίστις· ἐν δὲ ἀρετῇ
βίου οὐκ ἔνι πάντας εἶναι τοὺς αὐτούς. Πίστις μὲν γὰρ οὐκ
ἔστιν ἡ μὲν ἐλάττων, ἡ δὲ βελτίων, ἀλλ' ἡ αὐτὴ πάντων τῶν
ἀληθῶς πιστευόντων· ἐπὶ δὲ βίου ἔστι τοὺς μὲν σπουδαιοτέρους
εἶναι, τοὺς δὲ ῥᾳθυμοτέρους· καὶ τοὺς μὲν ἀκριβεστέρους, τοὺς
δὲ καταδεεστέρους· καὶ τοὺς μὲν τὰ μείζω, τοὺς δὲ [g]ἐλάττω
κατωρθωκέναι· καὶ τοὺς μὲν χαλεπώτερα, τοὺς δὲ καταδεέστερα
πεπλημμεληκέναι. Διὰ τοῦτο εἶπε, "χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους
τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην." "Ἑκάστου τὸ ἔργον φα-
νερὸν γενήσεται." Τὴν πρᾶξιν ἐνταῦθά φησιν. "Εἴ τινος
τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ 77
ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται." Καίτοιγε εἰ περὶ μα-
θητῶν καὶ διδασκάλων τὸ λεγόμενον ἦν, οὔτε [h]ζημιοῦσθαι
ἐχρῆν, [i]εἰ μὴ ἤκουσαν οἱ μαθηταί. Διὰ γὰρ τοῦτό φησιν,
"Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον·"
οὐ κατὰ τὸ τέλος, ἀλλὰ κατὰ τὸν κόπον. Τί γὰρ, εἰ μὴ
προσεῖχον οἱ ἀκούοντες; Ὅθεν δῆλον καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι περὶ
ἔργων τὸ λεγόμενον. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· εἴ τις κακὸν
βίον ἔχει μετὰ πίστεως ὀρθῆς, οὐ προστήσεται αὐτοῦ ἡ πίστις
εἰς τὸ μὴ κολάζεσθαι, τοῦ ἔργου κατακαιομένου. Τὸ δὲ,
"κατακαήσεται," [k]τοῦτ' ἔστιν, οὐκ οἴσει τοῦ πυρὸς τὴν ῥύμην. B
Ἀλλ' ὥσπερ εἴ τις χρυσᾶ ὅπλα ἔχων διέλθοι ποταμὸν πυρὸς,
[l]φαιδρότερος διαβαίνει· εἰ δὲ χόρτον ἔχων διέλθοι, οὐ μόνον
οὐδὲν ὀνίνησιν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀπόλλυσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν
ἔργων ἐστίν. Οὐ γὰρ ὡς περὶ ἐνυποστάτων διαλεγόμενος καὶ
[m]διακαιομένων, τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τὸν φόβον μᾶλλον ἐπιτεῖναι
θέλων, καὶ δεῖξαι γυμνὸν ἀσφαλείας τὸν ἐν κακίᾳ ὄντα. Διὸ

11 1 Thess. iv. 18. coll. v. 11.

[c] καὶ γὰρ] διὸ F. καὶ post γὰρ om. A. [d] δὲ om. F. [e] τῇ πίστει Edd. τῇ om. A.E.F. [f] εἶναι]+τοὺς αὐτοὺς A. [g] τὰ ἐλάττω Edd. τὰ om. A.C.E. [h] ἐζημιῶσθαι F. [i] εἰ] τί γὰρ εἰ C. Aret. [k] τοῦτ' ἔστιν ex corr. A. τουτέστιν Edd. τοῦτό ἐστιν C. [l] φαιδρότερον C. [m] διακειμένων F. ἰδίᾳ καιομένων Cat.

καὶ ἔλεγε, "ζημιωθήσεται." Ἰδοὺ μία κόλασις. "Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, [n]οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός." Ἰδοὺ καὶ δευτέρα. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· οὐχὶ καὶ αὐτὸς οὕτως ἀπολεῖται, ὡς τὰ ἔργα, εἰς τὸ μηδὲν χωρῶν· ἀλλὰ μενεῖ ἐν τῷ πυρί. Σωτηρίαν
C γοῦν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, φησί. [o]Διὰ γὰρ τοῦτο προσέθηκεν, "ὡς διὰ πυρός." Καὶ γὰρ καὶ ἡμῖν ἔθος λέγειν, ἐν τῷ πυρὶ σώζεται, περὶ τῶν μὴ κατακαιομένων καὶ τεφρουμένων εὐθέως ὑλῶν. Μὴ [p]γὰρ, ἐπειδὴ πῦρ ἤκουσας, νομίσῃς εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖν τοὺς καιομένους. Εἰ δὲ σωτηρίαν καὶ τὴν τοιαύτην τιμωρίαν καλεῖ, μὴ θαυμάσῃς· ἔθος γὰρ αὐτῷ καὶ ἐπὶ τῶν κακεμφάτων καλοῖς ὀνόμασι κεχρῆσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν χρηστῶν τοῖς ἐναντίοις. Οἷον, τὸ τῆς αἰχμαλωσίας ὄνομα, πονηροῦ (299)
πράγματος δοκεῖ εἶναι ὄνομα· ἀλλ' ἐπὶ καλῷ Παῦλος αὐτῷ κέχρηται λέγων, [12]"Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν
D ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ." Καὶ ἐπὶ κακῷ πάλιν εὐφήμῳ κέχρηται ὀνόματι, λέγων, [13]"Ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία·" καίτοιγε τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα εὔφημόν ἐστι μᾶλλον. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἰπὼν, "σωθήσεται," οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν ἐπίτασιν τῆς τιμωρίας ᾐνίξατο, ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· αὐτὸς [q]δὲ μενεῖ διηνεκῶς κολαζόμενος.

Εἶτα καὶ ἐπιφέρει λέγων· "Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε;" Ἐπειδὴ γὰρ περὶ τῶν διατεμνόντων τὴν ἐκκλησίαν ἐν [r]τῇ ἔμπροσθεν διελέχθη, καθάπτεται λοιπὸν καὶ τοῦ πεπορνευκότος, σαφῶς μὲν οὐδέπω, ἀορίστως δὲ αἰνιττόμενος τὸν διεφθαρμένον
E αὐτοῦ βίον, καὶ ἐπαίρων τὸ ἁμάρτημα ἀπὸ τῆς ἤδη δοθείσης αὐτῷ δωρεᾶς. Εἶτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐντρέπει ἀπὸ τῶν αὐτῶν τούτων τῶν ἤδη ὑπαρξάντων. Ἢ γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων, ἢ ἀπὸ τῶν ἤδη γεγενημένων, ἢ λυπηρῶν, ἢ χρηστῶν, ἀεὶ τοῦτο ποιεῖ· ἀπὸ μὲν τῶν μελλόντων, "Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται·" ἀπὸ δὲ τῶν ἤδη γεγενημένων, "Οὐκ οἴδατε [s]ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;" [14]"Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός." Ὁρᾷς τὴν καταφορὰν τοῦ λόγου; Ἀλλ' ἕως τὸ πρόσ-
78 ωπον ἄδηλόν ἐστιν, οὐχ οὕτως ἐπαχθὲς τὸ λεγόμενον, πάντων διανεμομένων τὸν τῆς ἐπιτιμήσεως φόβον. "Φθερεῖ [t]αὐτὸν ὁ θεός" τουτέστιν, ἀπολεῖ. Τοῦτο δὲ οὐχὶ καταρωμένου ἐστὶν, ἀλλὰ προφητεύοντος. "Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός

[12] 2 Cor. x. 5. [13] Rom. v. 21. [14] v. 17.

[n] οὕτω δὲ ὡς] Sic C.E. οὕτως ὡς vulgo. [o] διὰ γὰρ τοῦτο] διὰ τοῦτο γοῦν E. οὐχ ἁπλῶς· διὰ τοῦτο C. Aret. ἀλλὰ διὰ τοῦτο Cat. [p] γὰρ] οὖν C. [q] δὲ om. F. Statim μένει E. [r] τῇ] τοῖς E.F. [s] ὅτι om. E. [t] αὐτὸν] τοῦτον C.E.

ἐστιν." [v]Ὁ δὲ πεπορνευμένος βέβηλος. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ
πρὸς ἐκεῖνον [w]ἀποτείνεσθαι, εἰπὼν, "Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ
ἅγιός ἐστιν," [x]ἐπήγαγεν, "Οἵτινές ἐστε ὑμεῖς." [15]"Μηδεὶς
ἑαυτὸν ἐξαπατάτω." Καὶ τοῦτο πρὸς ἐκεῖνον, ὡς νομίζοντά
τι εἶναι, καὶ ἀπὸ τῆς σοφίας αὐχοῦντα. [y]Καὶ ἵνα μὴ δόξῃ
παρέργως μέχρι πολλοῦ πρὸς αὐτὸν [z]ἀποτείνεσθαι, ἐμβαλὼν
αὐτὸν εἰς ἀγωνίαν καὶ τῷ φόβῳ παραδοὺς αὐτὸν, [a]πάλιν ἐπὶ τὸ B
κοινὸν ἔγκλημα τὸν λόγον [b]ἄγει, λέγων· "Εἴ τις δοκεῖ φρόνιμος
εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται
σοφός." Ποιεῖ δὲ [c]αὐτὸ λοιπὸν μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας,
ἅτε καταγωνισάμενος αὐτοὺς ἱκανῶς. Κἂν γὰρ πλούσιος ᾖ τις,
κἂν εὐγενὴς, τῶν εὐτελῶν ἐστιν εὐτελέστερος, ὅταν ὑπὸ τῆς
ἁμαρτίας ἁλῷ. Ὥσπερ γὰρ κἂν [d]βασιλεὺς ᾖ τις, δοῦλος δὲ
γένηται βαρβάρων, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερος· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς
ἁμαρτίας. Βάρβαρος γάρ ἐστιν ἡ ἁμαρτία, καὶ ψυχῆς οὐκ
[e]εἰδυῖα φείδεσθαι τῆς ἅπαξ ἁλούσης, ἀλλ' ἐπὶ λύμῃ τῶν [f]ἐπι- C
δεχομένων αὐτὴν τυραννοῦσα.

[g]Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀλόγιστον, ὡς ἁμαρτία, οὐδὲν οὕτως
[h]ἀνόητον καὶ μωρὸν καὶ ῥαγδαῖον· πάντα ἀνατρέπει καὶ συγχεῖ
[i]καὶ ἀπόλλυσιν ἔνθα ἂν εἰσπηδήσῃ· [k]ἀηδὴς ἰδεῖν, φορτικὴ καὶ
ἐπαχθής. Καὶ εἴ τις αὐτὴν ἀνέπλαττε ζωγράφος, οὐκ ἄν μοι
[l]δοκεῖ ἁμαρτεῖν οὕτως [m]αὐτὴν ἀναπλάττων, γυναῖκά τινα
θηριόμορφον, βάρβαρον, πῦρ πνέουσαν, ἀτερπῆ, μέλαιναν,
οἵας οἱ τῶν ἔξωθεν ποιηταὶ τὰς Σκύλλας ὑπογράφουσι. Μυ-
ρίαις γὰρ χερσὶν ἐπιλαμβάνεται τῶν ἡμετέρων λογισμῶν, καὶ D
ἀδοκήτως ἐπεισέρχεται, καὶ πάντα διασπαράττει, καθάπερ
οἱ κύνες οἱ λάθρα δάκνοντες. Μᾶλλον δὲ τί δεῖ ζωγραφίας
ἡμῖν, δέον τοὺς κατ' αὐτὴν πεποιωμένους εἰς μέσον [n]ἀγαγεῖν;
[o]Τίνα οὖν βούλεσθε πρότερον ὑπογράψωμεν; τὸν πλεονέκτην
καὶ ἅρπαγα; Καὶ τί τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων ἀναισχυντότερον;
τί ἀναιδέστερον καὶ κυνικώτερον; οὐ γὰρ οὕτω κύων ἕστηκεν
ἀναιδευόμενος, ὡς οὗτος, ὅταν τὰ πάντων ἁρπάζῃ. Τί τῶν

15 v. 18.

[v] ὁ δὲ] ἄρα ὁ C. [w] Sic C.E.F. ἀποτείνασθαι Edd. [x] ἐπήγαγεν omnes. Edebatur ἐπάγει. Mox ὑμεῖς ἐστε Edd. repugnantibus libris. [y] καὶ ἵνα μὴ] Sic C.E. καὶ om. A.F. Veron. ἵνα δὲ μὴ ediderunt Sav. Mor. Ben. [z] Sic omnes. Edebatur ἀποτείνασθαι. [a] πάλιν] καὶ πάλιν a pr. man. A. λοιπὸν πάλιν C. [b] ἀνάγει F. [c] αὐτὸ omnes. τοῦτο Edd. [d] βασιλεὺς ᾖ] Sic C.E.F. Edebatur βασιλεύσῃ. [e] εἰδυῖα φείδεσθαι] εἰδυίας πείθεσθαι C.E. et a pr. man. A. Ita edebatur ante Sav. [f] καταδεχομένων C. [g] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅπως ἀσχήμων ἡ ἁμαρτία, καὶ τίνι ἔοικεν· καὶ περὶ πλεονεκτῶν. Veron. [h] ἀνόνητον E. [i] καὶ om. F. [k] ἀειδὴς E. Veron. [l] δοκεῖ C.E. δοκεῖν F. δοκῇ vulgo. [m] αὐτὴν om. E. [n] ἄγειν F. [o] τίνα] τί E. Mox ὑπογράψωμεν A.F. ὑπογράψομεν Edd.

χειρῶν μιαρώτερον ἐκείνων; τί τοῦ στόματος ἰταμώτερον τοῦ πάντα καταπίνοντος, καὶ οὐ κορεννυμένου; Μὴ γὰρ εἰς τὸ
E πρόσωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἴδῃς, ὅτι ἀνθρώπου· οὐ γὰρ τὰ τοιαῦτα βλέπουσιν οἱ ἀνθρώπινοι ὀφθαλμοί. Οὐ βλέπει τοὺς ἀνθρώπους [p]ἀνθρώπους, οὐ βλέπει τὸν οὐρανὸν οὐρανὸν, οὐδὲ ἀνανεύει πρὸς τὸν δεσπότην, ἀλλὰ πάντα χρήματα εἶναι νομίζει. Οἱ ἀνθρώπων ὀφθαλμοὶ πένητας εἰώθασιν ὁρᾶν καταπεπονη- (300)
μένους, καὶ [q]ἐπικλᾶσθαι· [r]οὗτοι δὲ ὁρῶσι πένητας, καὶ ἐκθηριοῦνται. Οἱ ἀνθρώπων ὀφθαλμοὶ οὐχ ὡς ἴδια τὰ ἀλλότρια
79 βλέπουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια ὡς ἀλλότρια, καὶ οὐκ ἐφίενται τῶν ἑτέροις δεδομένων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑτέρους κενοῦσι τὰ ἑαυτῶν· οὗτοι δὲ οὐκ ἀνέχονται, εἰ μὴ τὰ πάντων λάβοιεν· οὐ γὰρ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θηριῶδες ἔχουσιν [s]ὄμμα. Οἱ ἀνθρώπων ὀφθαλμοὶ γυμνὸν ἰδεῖν τὸ σῶμα τὸ ἑαυτῶν οὐκ ἀνέχονται· αὐτῶν γάρ ἐστι, [t]κἂν ἑτέρων ᾖ κατὰ πρόσωπον· οὗτοι δὲ εἰ μὴ [v]πάντας γυμνώσαιεν, καὶ τὰ [w]πάντων οἴκοι [x]κατάθοιντο, οὐδέποτε κόρον λαμβάνουσι· μᾶλλον δὲ [y]οὐδὲ τότε ἐμπι-
B πλῶνται. Διόπερ οὐδὲ θηρίων τὰς χεῖρας τὰς τούτων ἄν τις εἶναι φαίη μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτων ἀγριωτέρας πολλῷ καὶ χαλεπωτέρας. [z]Ἄρκτοι μὲν γὰρ καὶ λύκοι, ἐπειδὰν λάβωσι κόρον, τῆς τοιαύτης τροφῆς ἀφίστανται· οὗτοι δὲ κόρον οὐκ ἔχουσι. Καίτοι διὰ τοῦτο [a]χεῖρας ἡμῖν ἐποίησεν ὁ θεὸς, ἵνα ἑτέροις βοηθῶμεν, οὐχ ἵνα ἐπιβουλεύωμεν. Εἰ δὲ μέλλοιμεν αὐταῖς εἰς τοῦτο κεχρῆσθαι, βέλτιον αὐτὰς ἀποκοπῆναι, καὶ χωρὶς τούτων εἶναι. Σὺ δὲ ἂν μὲν πρόβατον σπαράττῃ θηρίον, ἀλγεῖς· εἰς αὐτὸν δὲ τὸν ὁμόφυλον τοῦτο ἐργαζόμενος, οὐ νομίζεις τι ποιεῖν δεινόν; καὶ πῶς ἂν εἴης ἄνθρωπος; Οὐχ
C ὁρᾷς ὅτι ἀνθρώπινον [b]πρᾶγμα καλοῦμεν, τὸ ἐλέου γέμον καὶ φιλανθρωπίας· ὅταν δὲ ὠμόν τι καὶ ἀπηνὲς [c]ἐργάσηται, ἀπάνθρωπον [d]τὸν τοιοῦτον ὀνομάζομεν; Οὐκοῦν τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ ἐλεεῖν, τοῦ δὲ θηρίου ἀπὸ τοῦ ἐναντίου ὑπογράφομεν, λέγοντες ἀεὶ, μὴ γὰρ [e]ἄνθρωπος; θηρίον ἢ κύων. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι πενίαν διορθοῦσιν, οὐκ αὔξουσι. Τούτων καὶ τὰ στόματα θηρίων ἐστὶ στόματα, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα ἐκείνων ἀγριώτερα· καὶ γὰρ ῥήματα φθέγγονται μᾶλλον ἐκείνων τῶν ὀδόντων ἰὸν ἀφιέντα, [f]φόνον ἐργαζόμενα. Καὶ εἰ

[p] ἀνθρώπους] ὡς ἀνθρώπους ex corr. A. [q] ἐπικλῶνται F. [r] Vid. Annot. [s] ὄμμα] ὄνομα E. [t] κἂν] καὶ τὸ F. [v] πάντας E. Flor. p. 224. (Tom. xii. p. 536 B.) Edebatur πάντα. [w] πάντα C. [x] κατάθοιντο Flor. et ex corr. E. κατάθωνται Edd. [y] οὐδὲ τότε] Sic Flor. οὐδέποτε Codd. et Edd. [z] ἄρκοι F. etiam A. ante corr. [a] χεῖρας ἡμῖν] ἡμῖν χεῖρας C.E. [b] τὸ πρᾶγμα F. Mox ἐλέους idem. [c] ἐργάσηται]+τις E. [d] τὸν] τὸ C. [e] ἄνθρωπος]+ἐστιν E. [f] φόνον] καὶ φόνον C. Statim ἐργαζόμενον F.

πάντα τις ἐπέλθοι, τότε ὄψεται καλῶς, πῶς θηρία [g]ἀπὸ ἀνθρώπων τοὺς χρωμένους ἡ ἀπανθρωπία ποιεῖ. Εἰ δὲ καὶ τὴν D διάνοιάν τις ἐξετάσειε τῶν τοιούτων, οὐκέτι θηρία μόνον, ἀλλὰ καὶ δαίμονας αὐτοὺς προσερεῖ. Καὶ γὰρ πολλῆς γέμουσι τῆς ἀπηνείας καὶ τῆς πρὸς [h]τὸν ὁμόδουλον ἔχθρας· καὶ οὔτε βασιλείας ἔρως ἐκεῖ, οὔτε γεέννης φόβος, οὐκ αἰδὼς ἀνθρώπων, οὐκ ἔλεος, οὐ συμπάθεια, ἀλλ' ἀναισχυντία καὶ ἰταμότης, καὶ ὑπεροψία τῶν μελλόντων ἁπάντων· καὶ μῦθος αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ τὰ τοῦ θεοῦ ῥήματα τὰ περὶ κολάσεως, καὶ γέλως ἡ ἀπειλή. Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πλεονέκτου διάνοια. Ὅταν οὖν ἔνδοθεν μὲν δαίμονες ὦσιν, ἔξωθεν δὲ θηρία, καὶ θηρίων χείρους, ποῦ E
[i]θήσομεν τοὺς τοιούτους, εἰπέ μοι; Ὅτι γὰρ καὶ θηρίων χείρους, δῆλον ἐκεῖθεν· τὰ θηρία τῇ φύσει τοιαῦτά ἐστιν, οὗτοι δὲ κατὰ φύσιν τὸ ἥμερον ἔχοντες, παρὰ φύσιν εἰς τὸ θηριῶδες ἑαυτοὺς ἐξάγειν βιάζονται. Καὶ οἱ δαίμονες δὲ τοὺς [k]ἐπιβουλευομένους ἀνθρώπους συμπράττοντας ἑαυτοῖς ἔχουσιν· ὡς εἰ μὴ συνέπραττον, τὸ πλέον τῶν [l]ἐπιβουλῶν τῶν καθ' ἡμῶν ἐκείνοις ἀνῄρητο· οὗτοι δὲ καὶ φιλονεικούντων αὐτοῖς τῶν ἐπηρεαζομένων κρατεῖν ἐπιχειροῦσι. Πάλιν ὁ δαίμων ἀνθρώπῳ πολεμεῖ, οὐ δαίμοσι τοῖς ὁμοφύλοις· οὗτος δὲ τὸ συγγενὲς καὶ 80
οἰκεῖον παντὶ [m]τρόπῳ κακοῦν ἐπείγεται, καὶ οὐδὲ τὴν φύσιν αἰδεῖται. Οἶδα ὅτι πολλοὶ πρὸς ἡμᾶς ὑπὲρ τούτων ἀπεχθάνονται τῶν ῥημάτων· ἐγὼ δὲ οὐκ ἀπεχθάνομαι πρὸς αὐτοὺς, ἀλλ' ἐλεῶ καὶ δακρύω τοὺς οὕτω διακειμένους· κἂν πλῆξαι [n]θέλωσιν, ἡδέως ἂν ἀνασχοίμην, εἰ [o]ἀπέχοιντο τῆς θηριωδίας ταύτης. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης μεθ' ἡμῶν τοὺς τοιούτους ἐκβάλλει τῆς τῶν ἀνθρώπων συγγενείας, λέγων, ὅτι [16]"Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὤν, οὐ συνῆκεν, ἀλλὰ παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις." Γενώμεθα τοίνυν ἄνθρωποί ποτε, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψωμεν, καὶ τὸ κατ' B
εἰκόνα ἀπολάβωμεν [p]καὶ ἀνακτησώμεθα, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[16] Psal. xlviii. 21. Col. iii. 10.

[g] ἀπὸ] ἀντὶ F. et ex corr. A. [h] τὸν] τὸ F. [i] θήσωμεν F. [k] ἐπιβουλευομένους] Sic Flor. secundum conjecturam Savilii. Edebatur ἐπιβουλεύοντας, consentientibus libris praeter C. qui ἐπηρεάζοντας habet. [l] ἐπιβουλῶν] Sic C.E. Flor. et Regius apud Montef. qui ita edidit. Legebatur ἐπιβούλων. [m] τῷ τρόπῳ F. [n] θελήσωσιν A. Statim ἂν receptum ex uno Cod. C. [o] ἀπόσχοιντο E. [p] καὶ]+ἑαυτοὺς C.

ΛΟΓΟΣ Ι. (301)

C [1]Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστιν.

ὍΠΕΡ ἔφθην εἰπὼν, καὶ πρὸ τοῦ προσήκοντος καιροῦ εἰς τὴν [a]κατὰ τοῦ πεπορνευκότος κατηγορίαν ἐξενεχθεὶς, καὶ αἰνιγματωδῶς αὐτὴν παρανοίξας διὰ βραχέων, καὶ κατασείσας αὐτοῦ τὸ συνειδὸς, ἐπείγεται πάλιν ἐπὶ τὴν μάχην τῆς σοφίας τῆς ἔξωθεν, καὶ τὰ ἐγκλήματα τῶν ἐντεῦθεν πεφυσιωμένων καὶ διατεμνόντων τὴν ἐκκλησίαν· ἵνα τὸ λεῖπον προσθεὶς καὶ τὸ κεφάλαιον ἅπαν ἀπαρτίσας μετὰ ἀκριβείας, οὕτω
D λοιπὸν σφοδρᾷ τῇ ῥύμῃ κατὰ τοῦ πεπορνευκότος φέρεσθαι τὴν γλῶτταν ἀφῇ, πρότερον [b]ἀκροβολισάμενος πρὸς αὐτὸν δι' ὧν ἔμπροσθεν εἴρηκε. Καὶ γὰρ τὸ, "Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω," πρὸς ἐκεῖνον μάλιστά ἐστιν ἀποτεινομένου, καὶ προκαταλεαίνοντος αὐτὸν [c]φόβῳ· καὶ ὁ περὶ τῆς καλάμης λόγος αὐτὸν μάλιστά ἐστιν αἰνιττομένου, καὶ τὸ λέγειν, [d]ὅτι "Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα [e]τοῦ θεοῦ κατοικεῖ ἐν ὑμῖν;" Δύο γὰρ ταῦτα μάλιστα ἀπάγειν ἡμᾶς ἁμαρτίας εἴωθεν, ὅταν τὴν κειμένην τῇ ἁμαρτίᾳ κόλασιν ἐννοήσωμεν, καὶ ὅταν τὴν ἡμετέραν ἀξίαν ἀναλογισώμεθα. Τῷ μὲν οὖν τὸν χόρτον [f]εἰς μέσον παράγειν καὶ τὴν καλάμην, ἐφόβησε· τῷ δὲ τὸ ἀξίωμα τῆς οἰκείας εὐγενείας εἰπεῖν,
E ἐνέτρεψεν, ἐκείνῳ μὲν τοὺς ἀναισθητοτέρους, τούτῳ δὲ [g]καὶ τοὺς ἐπιεικεστέρους βελτίους ποιῶν. "Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω." Ὥσπερ νεκρὸν τῷ κόσμῳ κελεύει γενέσθαι, καὶ ἡ νεκρότης αὕτη οὐδὲν παραβλάπτει, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ, ζωῆς αἰτία [h]γινομένη· οὕτω καὶ μωρὸν [i]κελεύει τῷ αἰῶνι τούτῳ γενέσθαι, σοφίαν ἐντεῦθεν ἡμῖν τὴν ἀληθῆ προξενῶν. Μωρὸς δὲ τῷ κόσμῳ γίνεται ὁ τὴν ἔξωθεν ἀτιμάζων σοφίαν, καὶ πεπεισμένος μηδὲν αὐτῷ συντελεῖν πρὸς τὴν τῆς πίστεως
81 κατάληψιν. Ὥσπερ οὖν ἡ πενία ἡ κατὰ θεὸν πλούτου αἰτία,

1 Cap. III. v. 18, 19.

Hom. X. [a] κατὰ om. F. expunctum in A. [b] ἀκροβολησάμενος F. ἀκριβολογησάμενος E. [c] τῷ φόβῳ Edd. repugnantibus libris. [d] ὅτι om. F. [e] τοῦ om. C. Statim οἰκεῖ F. [f] Sic Codd. παράγειν εἰς μέσον inverso ord. Edd. [g] καὶ assumtum ex C.E. [h] γινομένη E. Cat. γενομένη vulgo. [i] κελεύει τῷ αἰῶνι τούτῳ] Sic libri omnes et Cat. τῷ κόσμῳ τούτῳ κελεύει Edd.

καὶ ἡ ταπείνωσις ὕψους, καὶ τὸ δόξης ὑπερορᾶν δόξης αἴτιον γίνεται· οὕτω καὶ τὸ μωρὸν γενέσθαι σοφώτερον πάντων ποιεῖ. [k]Ἀπὸ γὰρ τῶν ἐναντίων τὰ παρ' ἡμῖν. Καὶ διὰ τί μὴ εἶπεν, ἀποθέσθω τὴν σοφίαν, ἀλλὰ, "γενέσθω μωρός;" Ἵνα μεθ' ὑπερβολῆς ἀτιμάσῃ τὴν ἔξωθεν παίδευσιν. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἴσον εἰπεῖν, ἀπόθου σου τὴν σοφίαν, καὶ γενοῦ μωρός. Ἄλλως δὲ καὶ παιδεύει μὴ ἐπαισχύνεσθαι τῇ παρ' ἡμῖν ἰδιωτείᾳ· πάνυ γὰρ καταγελᾷ τῶν ἔξωθεν. Διόπερ οὐδὲ τὰ ὀνόματα δέδοικεν, ἐπειδὴ θαρρεῖ τῇ τῶν πραγμάτων δυνάμει. B Ὥσπερ οὖν ὁ σταυρὸς, δοκῶν [l]ἐπονείδιστον εἶναι, μυρίων γέγονεν αἴτιος ἀγαθῶν, καὶ δόξης ὑπόθεσις ἀφάτου καὶ ῥίζα· οὕτω καὶ ἡ δοκοῦσα μωρία εἶναι, σοφίας ἡμῖν αἰτία κατέστη. Καθάπερ γὰρ ὁ κακῶς τι μεμαθηκὼς, ἂν μὴ τὸ πᾶν ἀπόθηται, καὶ λεάνῃ τὴν ψυχὴν, καὶ καθαρὰν παράσχῃ τῷ μέλλοντι γράφειν, οὐδὲν εἴσεται σαφὲς τῶν ὑγιῶν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἔξωθεν σοφίας, ἂν μὴ τὸ πᾶν ἐξέλῃς, καὶ σαρώσῃς σου τὴν διάνοιαν, καὶ ἐξίσῃς τῷ ἰδιώτῃ παράσχῃς σαυτὸν τῇ πίστει, οὐδὲν εἴσῃ γενναῖον ἀκριβῶς. Καὶ γὰρ οἱ παραβλέποντες, ἂν μὴ μύσαντες [m]ἑτέροις ἑαυτοὺς παραδῶσιν, ἀλλὰ τῇ διεφθαρμένῃ τῶν ὀφθαλμῶν ὄψει τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέψωσι, C τῶν οὐχ ὁρώντων πολλῷ πλείονα ἁμαρτήσονται. Καὶ πῶς ἂν εἴη τὴν σοφίαν ταύτην ἀποθέσθαι, φησί; Μὴ [n]κεχρημένον αὐτῶν τοῖς δόγμασιν. Εἶτα ἐπειδὴ οὕτως αὐτῆς σφοδρῶς ἀποστῆναι ἐκέλευσε, καὶ τὴν αἰτίαν τίθησι λέγων· "Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστιν." Οὐ γὰρ μόνον οὐδὲν συντελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζει. Δεῖ τοίνυν αὐτῆς ἀποστῆναι ἅτε βλαπτούσης. Ὁρᾷς πῶς ἐκ περιουσίας ἤνεγκε τὰ νικητήρια, ἀποδείξας ὡς οὐ μόνον ἡμᾶς οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐναντιοῦται; Καὶ οὐδὲ ταῖς οἰκείαις ἀρκεῖται κατα- D
(302) σκευαῖς, ἀλλὰ καὶ μαρτυρίαν ἐπήγαγε πάλιν, λέγων· "Γέγραπται γὰρ, Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν." [o]Ἢ σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ, ἢ δρασσόμενος ἐν τῇ πανουργίᾳ, τουτέστι, [p]τοῖς οἰκείοις ὅπλοις αὐτοὺς χειρούμενος. Ἐπειδὴ γὰρ τῇ σοφίᾳ ἐχρήσαντο εἰς τὸ μὴ δεηθῆναι τοῦ θεοῦ, δι' αὐτῆς ταύτης ἤλεγξεν αὐτοὺς, ὅτι μάλιστα δέονται [q]θεοῦ. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ὅτι μωροὶ γενόμενοι δι' αὐτῆς,

[k] Vid. Annot. [l] Sic A.C.E. Cat. ἐπονείδιστος vulgo. [m] ἑτέροις ἑαυτοὺς] Sic nostri omnes. Legebatur ἑαυτοὺς ἑτέροις. [n] κεχρημένον] Sic Cat. et ex corr. A. κεχρημένοι F. et a pr. man. A. κεχρημένους C. Codex E. habet κεχρημένοι, correctum, ut videtur, ex κεχρημένον. Hoc edidit Savilius, illud Veron. Commel. κεχρημένων per errorem pro κεχρημένον habent Mor. Montef. [o] Vid. Annot. [p] τοῖς] ἐν τοῖς C.E. [q] τοῦ θεοῦ vulgo. τοῦ om. A.C.E. Cat.

*εἰκότως δι᾽ αὐτῆς ἑάλωσαν. Οἱ γὰρ [r] νομίζοντες μὴ δεῖσθαι
θεοῦ, εἰς τοσαύτην κατέστησαν χρείαν, ὡς ἁλιέων καὶ ἀγραμ-
μάτων ἐλάττους φανῆναι, καὶ αὐτῶν τούτων δεηθῆναι λοιπόν.
E Διὰ τοῦτό φησιν· ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν εἷλεν αὐτούς. Τὸ
μὲν [s] γὰρ εἰπεῖν, "Ἀπολῶ τὴν σοφίαν," πρὸς τὸ μηδὲν
χρήσιμον εἰσαγαγεῖν εἴρηται· τὸ δὲ, "Ὁ δρασσόμενος τοὺς
σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν," πρὸς τὸ δεῖξαι τοῦ θεοῦ
τὴν δύναμιν.*

*Εἶτα καὶ τὸν τρόπον λέγει καθ᾽ ὃν εἷλεν, ἑτέραν προσθεὶς
μαρτυρίαν· [2] "Κύριος γὰρ, φησὶ, γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς
τῶν [t] ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι." Ὅταν δὲ ἡ σοφία ἡ
82 ἄπειρος ταῦτα περὶ αὐτῶν ψηφίζηται, καὶ ἀποφαίνῃ τοιούτους,
ποίαν ἑτέραν ζητεῖς ἀπόδειξιν τῆς ἐσχάτης ἀνοίας αὐτῶν;
Αἱ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων κρίσεις πολλαχοῦ διαπίπτουσιν,
ἡ δὲ τοῦ θεοῦ ψῆφος ἄληπτος καὶ ἀδέκαστος πανταχοῦ.
Στήσας τοίνυν [v] τὸ τρόπαιον οὕτω λαμπρὸν τῆς ἄνωθεν κρίσεως,
[w] καταφορικῷ λοιπὸν κέχρηται τῷ λόγῳ, πρὸς τοὺς ἀρχομένους
ἀποστρέψας αὐτὸν, καὶ λέγων οὕτως· [3] "Ὥστε μηδεὶς καυ-
χάσθω ἐν [x] ἀνθρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστι." Πάλιν ἐπὶ
τὸ πρότερον ἔρχεται, δεικνὺς ὅτι οὐδὲ ἐπὶ τοῖς πνευματικοῖς
ὀφείλουσι μέγα φρονεῖν, ἅτε οὐδὲν παρ᾽ [y] ἑαυτῶν ἔχοντες.
B Ὅταν οὖν ἡ μὲν ἔξωθεν σοφία βλαβερὰ ᾖ, τὰ δὲ πνευματικὰ
μὴ παρ᾽ ὑμῶν ᾖ δεδομένα, πόθεν ἔχεις καυχᾶσθαι; Καὶ ἐπὶ
μὲν τῆς ἔξωθεν σοφίας, "μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω," φησὶν,
ἐπειδὴ ἐπὶ πράγματι ἐφρόνουν βλαβερῷ· ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ
τὸ πρᾶγμα ὠφέλειαν ἔχει, "μηδεὶς καυχάσθω·" καὶ ἡμερώ-
τερον κέχρηται τῷ λόγῳ. [4] "Πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν· εἴτε
Παῦλος, εἴτε Ἀπολλὼς, εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ,
εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν
ἐστιν, ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ θεοῦ." Ἐπειδὴ [z] γὰρ
σφόδρα αὐτῶν καθήψατο, πάλιν αὐτοὺς ἀνακτᾶται. Καὶ
C ἀνωτέρω μὲν ἔλεγε, "Συνεργοί ἐσμεν τοῦ θεοῦ," καὶ δι᾽ ἑτέρων
δὲ πλειόνων αὐτοὺς παρεμυθήσατο· καὶ ἐνταῦθα δέ φησι,
"Πάντα ὑμῶν ἐστι," καθαιρῶν τὸν τῦφον τῶν διδασκάλων,
καὶ δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν αὐτοῖς χαρίζονται, ἀλλ᾽ ὅτι
καὶ οὗτοι ἐκείνοις χάριν ἔχειν ὀφείλουσι· διὰ γὰρ αὐτοὺς
τοιοῦτοι γεγόνασιν, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔλαβον. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ*

[2] v. 20. [3] v. 21. [4] v. 22, 23.

[r] *νομίζοντες* post *θεοῦ* transp. Edd. contra fidem librorum. [s] *γὰρ* om. F. *γὰρ εἰπεῖν*] *οὖν* C. [t] *ἀνθρώπων* C.E. Mosq. 2. et Reg. apud Montef. *σοφῶν* vulgo. [v] *τὸ* om. F. [w] *καταφορικῶς* C. [x] *ἀνθρώποις*] Sic nostri omnes et Mosqq. *ἀνθρωπίνοις* vulgo. [y] *ἑαυτοῖς* F. [z] *γὰρ* om. C.

ἔμελλον καὶ αὐτοὶ καυχᾶσθαι, διὰ τοῦτο προεξέκοψε καὶ
τοῦτο τὸ νόσημα, εἰπὼν, "Ἑκάστῳ ὡς [a]ὁ θεὸς ἔδωκε," καὶ
ὅτι "Ὁ θεὸς [b]ηὔξανεν·" ἵνα μήτε ἐκεῖνοι ὡς παρέχοντες μέγα
φρονῶσι, μήτε οὗτοι διὰ τὸ ἀκοῦσαι [c]πάλιν, "Πάντα ὑμῶν D
ἐστι," πάλιν ἐπαίρωνται. Καὶ γὰρ εἰ καὶ δι' ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ
θεοῦ τὸ πᾶν γεγένηται. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς μέχρι τέλους
[d]παρέμενε τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Πέτρου ὑποτιθείς. Τί δέ
ἐστιν, "εἴτε θάνατος;" Ὅτι κἂν ἀποθνήσκωσι, δι' ὑμᾶς ἀποθνή-
σκουσι, κινδυνεύοντες ὑπὲρ τῆς [e]ὑμετέρας σωτηρίας. Ὁρᾷς πῶς
πάλιν τῶν μὲν μαθητῶν καθεῖλε τὸ φρόνημα, τῶν δὲ διδασκάλων
ἐπῆρεν; Ὡς γὰρ παισὶν εὐγενέσι παιδαγωγοὺς ἔχουσι καὶ μέλ-
λουσι πάντα κληρονομεῖν, οὕτω διαλέγεται. Ἔστι καὶ ἑτέρως
εἰπεῖν, ὅτι καὶ ὁ τοῦ Ἀδὰμ θάνατος δι' ἡμᾶς, ἵνα σωφρονισθῶ- E
μεν, καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα σωθῶμεν. "Ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ,
Χριστὸς δὲ θεοῦ." Ἑτέρως ἡμεῖς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἑτέρως ὁ
Χριστὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἑτέρως ἡμῶν ὁ κόσμος. Ἡμεῖς μὲν γὰρ
τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἔργον· ὁ δὲ Χριστὸς τοῦ θεοῦ, ὡς γέννημα
γνήσιον, [f]οὐχ ὡς ἔργον, [g]ὥσπερ οὐδὲ ὁ κόσμος ἡμῶν. Ὥστε
εἰ καὶ μία ἡ λέξις, ἀλλὰ διάφορος ἡ ἔννοια. Ἡμῶν μὲν
γὰρ ὁ κόσμος, ὡς δι' ἡμᾶς [h]γεγενημένος· ὁ δὲ Χριστὸς τοῦ
θεοῦ, ὡς αὐτὸν αἴτιον ἔχων κατὰ τὸ [i]πατέρα εἶναι· ἡμεῖς
(303) δὲ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντες. Εἰ δὲ 83
[k]ἐκεῖνοι ὑμῶν, φησὶ, τί τοὐναντίον ἐποιήσατε, αὐτοῖς ἐπονο-
μαζόμενοι, ἀλλ' οὐχὶ τῷ Χριστῷ καὶ τῷ θεῷ; [5]"Οὕτως
ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας [l]Χριστοῦ, καὶ οἰκο-
νόμους μυστηρίων θεοῦ." Ἐπειδὴ κατέβαλεν αὐτῶν τὸ
φρόνημα, ὅρα πῶς πάλιν αὐτὸ ἀνακτᾶται λέγων· "ὡς
ὑπηρέτας Χριστοῦ." Μὴ τοίνυν τὸν δεσπότην ἀφεὶς, ἀπὸ
τῶν ὑπηρετῶν καλοῦ καὶ τῶν διακονουμένων. Οἰκονόμους δὲ
εἶπε, δεικνὺς ὡς οὐχ ἅπασιν αὐτὰ χρὴ διδόναι, ἀλλ' οἷς δεῖ,
καὶ οἷς ἄξιον οἰκονομεῖν. [6]"Ὃ δὲ λοιπὸν, ζητεῖται ἐν τοῖς
οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ." Τουτέστιν, ἵνα μὴ τὰ B
δεσποτικὰ [m]σφετερίζηται, ἵνα μὴ ὡς δεσπότης ἑαυτῷ [n]ἐκδικῇ,

[5] Cap. IV. v. 1. [6] v. 2.

[a] *ὁ θεὸς* omnes. Articulus aberat. [b] *ηὔξησεν* F. [c] *πάλιν* om. Cat. *ὅτι* pro *πάλιν* habet C. Statim *πάντα* om. F. [d] *παρέμεινε* ex corr. recent. A. Eadem manus post *ὄνομα* in marg. adscripsit *προτάττων*. [e] *ἡμετέρας* F. et a pr. man. A. [f] *οὐχ ὡς——ἡμῶν*] *ἡμῶν δὲ ὁ κόσμος, οὐχ ὡς ἔργον, ἀλλ' ὡς δι' ἡμᾶς γεγενημένος* C. Reg. apud Montef. et Aret. [g] *ὥσπερ*] + *οὖν* Cat. [h] *γεγεννημένος* Veron. Sav. *γεγονὼς* C. *γεγονὸς* Reg. apud Montef. qui ita edidit. *ἴσ. γεγενημένος* Sav. marg. Ita A.E. Cat. [i] *πρα*] *πμα* Cat. [k] *ἐκεῖνα* Cat. *κἀκεῖνοι* E. [l] *τοῦ Χριστοῦ* bis Edd. In priore loco *τοῦ* om. C.F. Mosq. 7. in posteriore *τοῦ* om. iidem et E. [m] Sic C. *σφετερίσηται* vulgo. [n] *ἐκδικῆται* F.

ἀλλ᾽ ὡς οἰκονόμος [o]διοικῇ. Οἰκονόμου γὰρ τὸ διοικεῖν τὰ ἐγχειρισθέντα καλῶς· [p]οὐκ αὐτοῦ λέγειν εἶναι τὰ δεσποτικὰ, ἀλλὰ τοὐναντίον τοῦ δεσπότου τὰ ἑαυτοῦ.

[q]Ἕκαστος ταῦτα ἐννοῶν, καὶ ὁ λόγον ἔχων καὶ ὁ χρήματα κεκτημένος, οἷον ὅτι ἐπιστεύθη δεσποτικὰ, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ, μὴ κατεχέτω αὐτὰ παρ᾽ ἑαυτῷ, μήτε [r]ἑαυτοῦ ἐπιψηφιζέτω, ἀλλὰ τῷ θεῷ λογιζέσθω τῷ πάντα δεδωκότι. Θέλεις ἰδεῖν οἰκονόμους πιστούς; Ἄκουσον τί φησιν ὁ Πέτρος· [7]"Τί C ἡμῖν ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν;" καὶ τῷ Κορνηλίῳ [s]δὲ ἔλεγε, [8]"Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἐσμεν ἄνθρωποι·" καὶ πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ, [9]"Ἰδοὺ ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι." Καὶ ὁ Παῦλος δὲ εἰπὼν, [t]ὅτι [10]"Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα," ἐπήγαγεν· "οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ᾽ ἡ [v]χάρις ἡ σὺν ἐμοί." Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀποτεινόμενος ἔλεγε, "Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;" Οὐδὲν γὰρ ἔχεις σὸν, D οὐ χρήματα, οὐ λόγον, οὐ ψυχὴν αὐτήν· [w]καὶ γὰρ αὕτη τοῦ δεσπότου. Ὅταν οὖν χρεία καλῇ, καὶ ταύτην κατάθου. Εἰ δὲ φιλοζωεῖς, καὶ κελευόμενος καταθεῖναι ἀντιλέγεις, οὐκέτι πιστὸς οἰκονόμος εἶ. Καὶ πῶς ἔνι θεοῦ καλοῦντος ἀντιστῆναι; Τοῦτο γὰρ κἀγώ φημι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ μάλιστα θαυμάζω τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, ὅτι ἃ δύναται καὶ ἄκοντός σου παρὰ σοῦ λαβεῖν, ταῦτα οὐ βούλεται ἄκοντος εἰσενεχθῆναι, ἵνα καὶ μισθὸν ἔχῃς. Οἷον, δύναται τὴν ψυχὴν λαβεῖν ἄκοντος, [x]ἀλλ᾽ ἑκόντος βούλεται, ἵνα λέγῃς κατὰ E Παῦλον· [11]"Καθ᾽ ἡμέραν ἀποθνήσκω." Δύναταί σου τὴν δόξαν λαβεῖν ἄκοντος καὶ ποιῆσαι ταπεινὸν, ἀλλὰ παρ᾽ ἑκόντος θέλει, ἵνα ἀμοιβὴν ἔχῃς. Δύναταί σε ποιῆσαι πένητα καὶ μὴ βουλόμενον, ἀλλ᾽ ἑκόντα σε βούλεται γενέσθαι τοιοῦτον, ἵνα σοι πλέξῃ στεφάνους. Εἶδες [y]θεοῦ φιλανθρωπίαν; εἶδες νωθείαν ἡμετέραν; Ἐπ᾽ ἀξιώματος ἐγένου μεγάλου, καὶ ἀρχῆς ἐπελάβου ποτὲ ἐκκλησιαστικῆς; Μὴ μέγα φρόνει· οὐ σὺ τὴν δόξαν ἐκτήσω, ἀλλ᾽ ὁ θεός σε ἐνέδυσεν. Ὡς ἀλλοτρίας τοίνυν

7 Act. iii. 12. 8 Act. xiv. 15. coll. x. 26. 9 Matth. xix. 27. 10 1 Cor. xv. 10. iv. 7. 11 1 Cor. xv. 31.

o διοικῇ Edd. διοικῆται Codices. p οὐχ αὑτοῦ E. et a pr. man. A. οὐχ ἑαυτοῦ C. q ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ δοθέντα ἡμῖν, οὐκ ὀφείλειν (sic) εἰς ἑαυτοὺς παρακατέχειν ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις μεταδιδόναι· καὶ ὅτι ὁ ἐλεήμων τοῖς τοῦ θεοῦ ὀνόμασι καλεῖται σωτὴρ καὶ εὐεργέτης. Veron. r ἑαυτοῦ omnes. Edebatur ἑαυτῷ. s δὲ om. F. t ὅτι, quod aberat, habent C.E. v χάρις]+τοῦ θεοῦ Edd. τοῦ θεοῦ om. A.E.F. w καὶ γὰρ]+καὶ ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. x ἀλλ᾽] ἀλλὰ παρ᾽ C. Reg. apud Montef. qui ita edidit. y θεοῦ om. F.

φείδου, μὴ καταχρώμενος [z]αὐτῇ, μηδὲ ἀποχρώμενος εἰς τὰ 84
μὴ προσήκοντα, μηδὲ φυσώμενος, μηδὲ σφετεριζόμενος, ἀλλὰ
πένητα σαυτὸν [a]εἶναι νομίζων καὶ ἄδοξον. Οὐ γὰρ, εἰ πορ-
φύραν βασιλικὴν [b]ἐνεχειρίσθης φυλάττειν, ἔδει καταχρήσασθαι
τῇ στολῇ καὶ [c]λυμήνασθαι, ἀλλὰ μετὰ πλείονος αὐτὴν τῆς
ἀκριβείας τηρεῖν τῷ δεδωκότι. Λόγον ἔλαβες; Μὴ φυσῶ,
μηδὲ ἀλαζονεύου· οὐ γάρ ἐστι σὸν τὸ χάρισμα. Μὴ ἀγνώμων
ἔσο περὶ τὰ δεσποτικὰ, ἀλλὰ διάνεμε τοῖς συνδούλοις, καὶ
μήτε ὡς ἐπὶ ἰδίοις ἐπαίρου τούτοις, μήτε φείδου ὥστε διανέμειν.
Κἂν παῖδας ἔχῃς, τοῦ θεοῦ ἔχεις. Ἂν οὕτω νομίζῃς, καὶ B
ἔχων εὐχαριστήσεις, καὶ ἀφαιρεθεὶς οὐκ ἀλγήσεις· οἷος ἦν ὁ Ἰὼβ
λέγων, [12]"Ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος [d]ἀφείλετο." Πάντα γὰρ
[e]τὰ τοῦ Χριστοῦ ἔχομεν· καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι δι' αὐτοῦ ἔχομεν,
καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ ἀναπνεῖν, καὶ τὸ φῶς, καὶ τὸν ἀέρα, καὶ
τὴν γῆν· κἂν ἀποκλείσῃ τι τούτων, ἀπωλόμεθα καὶ διε-
φθάρημεν· πάροικοι γάρ ἐσμεν καὶ παρεπίδημοι. Τὸ δὲ
ἐμὸν καὶ τὸ σὸν τοῦτο ῥήματά ἐστι ψιλὰ μόνον· ἐπὶ δὲ
πραγμάτων οὐχ ἕστηκε. [f]Καὶ γὰρ εἰ τὴν οἰκίαν σὴν εἶναι
φῂς, ῥῆμά [g]ἐστι πράγματος ἔρημον. Καὶ γὰρ [h]ὁ ἀὴρ καὶ
γῆ καὶ ὕλη τοῦ δημιουργοῦ, καὶ σὺ δὲ αὐτὸς ὁ κατασκευάσας C
(304) αὐτὴν, καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα. Εἰ δὲ ἡ χρῆσις σὴ, ἀλλὰ
καὶ αὐτὴ ἄδηλος, οὐ διὰ τὸν θάνατον μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ
τοῦ θάνατου διὰ τὸ τῶν πραγμάτων εὐρίπιστον. Ταῦτ' οὖν
συνεχῶς παρ' ἑαυτοῖς γράφοντες [i]φιλοσοφήσωμεν, καὶ δύο
τὰ μέγιστα κερδανοῦμεν· εὐχάριστοί [k]τε ἐσόμεθα καὶ ἔχοντες
καὶ ἀφαιρούμενοι, καὶ [l]οὐ μὴ δουλεύσωμεν τοῖς παρατρέχουσι
καὶ τοῖς οὐχ ἡμῶν. Κἂν [m]γὰρ χρήματα λάβῃ, τὰ αὐτοῦ
ἔλαβε· κἂν τιμὴν [n]καὶ δόξαν, κἂν τὸ σῶμα, κἂν αὐτὴν τὴν
ψυχήν· κἂν τὸν υἱὸν τὸν σὸν λάβῃ, οὐ τὸν σὸν ἔλαβεν υἱὸν,
ἀλλὰ τὸν δοῦλον τὸν ἑαυτοῦ. Οὐ γὰρ [o]σὺ αὐτὸν ἔπλασας, D
ἀλλ' ἐκεῖνος ἐποίησε· σὺ δὲ ὑπηρέτησας μόνον τῇ παρόδῳ,
τὸ δὲ πᾶν αὐτὸς εἰργάσατο. Εὐχαριστήσωμεν τοίνυν ὅτι
κατηξιώθημεν ὑπηρετῆσαι τῷ πράγματι. Ἀλλὰ τί; ἐβούλου

[12] Job. i. 21.

[z] Verba *αὐτῇ μηδὲ ἀποχρώμενος* inclusa a Savilio desunt in A. [a] *εἶναι νομίζων*] Sic libri omnes. Edebatur *νόμιζε εἶναι.* [b] *ἐγχειρισθεὶς* E.F. et a pr. man. A. [c] *λυμαίνεσθαι* ex corr. A. *λυμνήνεσθαι* a pr. man. C. [d] *ἀφείλατο* F. [e] *τὰ*] *παρὰ* C. Ita edidit Montef. ex Regio. [f] *καὶ γὰρ εἰ*] *κἂν* C. *κἂν γὰρ* F. [g] *ἐστι*] *εἶπες* C. [h] *ὁ*] *καὶ ὁ* C. *ὁ* om. F. Mox *καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ ὕλη* C. [i] *φιλοσοφῶμεν* ex corr. A. [k] *τε*]+*γὰρ* C. Ita clam edidit Montef. [l] *οὐ*, quod vulgo abest, habent C.E. Statim *δουλεύσωμεν* A.E.F. *δουλεύσομεν* Edd. [m] *γὰρ* om. F. [n] *καὶ*] Sic libri omnes et Floril. p. 551. (Tom. xii. p. 672 C). *κἂν* Edd. [o] *σὺ*] *σοὶ* F. Idem post *ἐκεῖνος* addit *αὐτόν.*

διαπαντὸς ἔχειν; Τοῦτο ἀγνώμονος πάλιν, καὶ οὐκ εἰδότος,
ὅτι ἀλλότριον [p]εἶχες καὶ οὐκ ἴδιον. Ὥσπερ οὖν οἱ ἑτοίμως
ἀφιστάμενοι ἴσασιν, ὅτι οὐ τὰ αὐτῶν ἔχουσιν, οὕτως οἱ
ἀλγοῦντες τὰ βασιλικὰ σφετερίζονται. Εἰ γὰρ ἡμεῖς οὐκ
ἐσμὲν ἑαυτῶν, πῶς ἐκεῖνοι ἡμῶν; Διπλῇ γάρ ἐσμεν αὐτοῦ, καὶ
E τῷ τῆς κτίσεως καὶ τῷ τῆς πίστεως λόγῳ. Διὰ τοῦτό
φησιν ὁ Δαυῒδ, [13]"Ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ [q]σοῦ ἐστι·" καὶ
ὁ Παῦλος δὲ, ὅτι "Ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καί ἐσμεν."
Καὶ τὸν [r]περὶ τῆς πίστεως γυμνάζων λόγον φησὶν, "Οὐκ
ἐστὲ ἑαυτῶν," [s]καὶ "Τιμῆς ἠγοράσθητε." Τὰ πάντα γὰρ
τοῦ θεοῦ. Ὅταν οὖν καλῇ καὶ βούληται λαβεῖν, μὴ κατὰ
τοὺς ἀγνώμονας τῶν οἰκετῶν [t]φύρωμεν τὸν λόγον, μηδὲ
νοσφιζώμεθα τὰ δεσποτικά. Ἡ ψυχή σου οὐκ ἔστι σὴ,
καὶ πῶς τὰ χρήματά ἐστι σά; Πῶς οὖν ἀναλίσκεις εἰς
οὐδὲν δέον τὰ μὴ σά; Οὐκ οἶδας ὅτι διὰ τοῦτο μέλλομεν
85 ἐγκαλεῖσθαι, κακῶς [v]αὐτοῖς χρησάμενοι; Ἐπειδὴ δὲ οὐκ
ἔστιν ἡμέτερα, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου, εἰς τοὺς ὁμοδούλους
ἐχρῆν δαπανᾶν. Τοῦτο γοῦν καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος ἐνεκα-
λεῖτο, ὅτι μὴ ἐποίησε, καὶ οἱ μὴ θρέψαντες τὸν κύριον. Μὴ
τοίνυν λέγε, ὅτι [w]τῶν ἐμαυτοῦ ἀναλίσκω, καὶ ἐκ τῶν ἐμαυτοῦ
τρυφῶ. Οὐκ ἀπὸ τῶν [x]ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων·
ἀλλοτρίων δὲ λέγω, ἐπειδὴ σὺ βούλει· ἐπεὶ σὰ βούλεται
εἶναι ὁ θεὸς τὰ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἐγχειρισθέντα σοι. Γίνεται
[y]δὲ σὰ τὰ ἀλλότρια, ἂν εἰς ἑτέρους ἀναλώσῃς· ἂν δὲ εἰς
σαυτὸν ἀναλώσῃς ἀφειδῶς, ἀλλότρια [z]γέγονε τὰ σά. Ἐπειδὴ
γὰρ ὠμῶς αὐτοῖς κέχρησαι, καὶ λέγεις ὅτι τὰ ἐμὰ εἰς ἐμὴν
B ἀπόλαυσιν μόνον ἀναλωθῆναι δίκαιον, διὰ τοῦτο ἀλλότρια
αὐτὰ λέγω. Κοινὰ γάρ ἐστι σὰ καὶ τοῦ συνδούλου, ὥσπερ
ἥλιος κοινὸς καὶ ἀὴρ καὶ γῆ καὶ τὰ ἄλλα πάντα. [a]Καὶ
καθάπερ ἐπὶ τοῦ [b]σώματος, καὶ παντός ἐστι τοῦ σώματος
καὶ [c]ἑνὸς ἑκάστου μέλους [d]ἡ διακονία· ὅταν δὲ ἑνὸς μόνου
[e]γίνηται μέλους, καὶ τὴν ἰδίαν ἀπόλλυσιν ἐνέργειαν· οὕτω καὶ
ἐπὶ τῶν χρημάτων [f]συμβαίνει.

Καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω [g]γένηται, ἡ τροφὴ τοῦ σώματος

13 Psal. xxxviii. 8. Act. xvii. 28. 1 Cor. vi. 19, 20.

[p] εἶχε F. [q] σοῦ nostri omnes et Reg. Montef. σοὶ Edd. [r] περὶ] ἐπὶ F. [s] καὶ τ. ἠγ.] ἠγ. γὰρ τιμῆς A. [t] φύρωμεν] Sic libri omnes et Sav. marg. φύγωμεν Edd. [v] αὐτοὶ E. [w] τῶν] Sic E.F. Veron. et a pr. man. A. ἐκ τῶν C. τὰ Flor. et ex corr. A. receptum a Sav. cet. [x] ἑαυτοῦ E.F. Veron. et a pr. man. A. σαυτοῦ idem ex corr. σεαυτοῦ Sav. Mor. Ben. [y] δὲ om. C. Statim τὰ σὰ pro σὰ τὰ habet F. [z] γέγονε] οὐ γέγονε F. et a pr. man. A. [a] καὶ, quod vulgo abest, est in C.E. et ex corr. A. [b] σώματος] +διακονία C. [c] ἑνὸς om. C. [d] ἡ om. C. [e] Sic omnes. μέλους γίνηται inverso ord. Edd. [f] συμβαίνει om. F. [g] γίνηται Sav. Mor. Ben.

ἡ κοινῇ [h]δεδομένη τοῖς μέλεσιν, ἐὰν εἰς ἓν [i]ἔλθῃ μέλος, κἀκείνου
λοιπὸν ἀλλοτρία γίνεται. Ὅταν γὰρ μὴ δυνηθῇ πεφθῆναι
μηδὲ θρέψαι, ἀλλοτρία κἀκείνου [k]γέγονεν. Ἂν δὲ κοινὴ γέ-
νηται, κἀκείνου καὶ πάντων ἐστὶν ἰδία. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν C
χρημάτων, ἂν σὺ μόνος ἀπολαύσῃς, καὶ σὺ ἀπώλεσας· οὐ γὰρ
αὐτῶν [l]καρποῦσαι τὸν μισθόν· ἂν δὲ μετὰ τῶν ἄλλων κτήσῃ,
[m]τότε μᾶλλον ἔσται σὰ, καὶ τότε καρπώσῃ τὴν ὠφέλειαν.
Οὐχ ὁρᾷς ὅτι χεῖρες διακονοῦνται, καὶ στόμα λεαίνει, καὶ
γαστὴρ δέχεται; μὴ λέγει ἡ γαστὴρ, ἐπειδὴ ἐδεξάμην, ὀφείλω
τὸ πᾶν κατέχειν; Μὴ τοίνυν μηδὲ ἐπὶ τῶν χρημάτων [n]τοῦτο
σὺ λέγε· τοῦ γὰρ δεχομένου τὸ μεταδιδόναι. Ὥσπερ οὖν
κακία γαστρὸς τὸ κατέχειν τὰ βρώματα καὶ μὴ διανέμειν·
παντὶ γὰρ τῷ σώματι λυμαίνεται· οὕτω κακία τῶν πλουτούντων,
τὸ κατέχειν [o]ὅπερ ἔχουσι παρ' ἑαυτοῖς· τοῦτο γὰρ καὶ [p]ἑαυτοὺς D
καὶ τοὺς ἄλλους ἀπόλλυσιν. Ὁ ὀφθαλμὸς πάλιν τὸ πᾶν
δέχεται φῶς· ἀλλ' οὐ [q]διὰ τοῦτο αὐτὸς κατέχει μόνος, ἀλλ'
ὁλόκληρον φωτίζει τὸ σῶμα. Οὐδὲ γὰρ ἔχει φύσιν παρ'
ἑαυτῷ κατέχειν, ἕως ἂν ὀφθαλμὸς ᾖ. Αἱ ῥῖνες πάλιν αἰσθά-
νονται εὐωδίας· ἀλλ' οὐ κατέχουσιν αὐτὴν μόναι, ἀλλ' ἐγκε-
φάλῳ παραπέμπουσι, καὶ στόμαχον [r]ἐν εὐωδίᾳ τιθέασι, καὶ
ὁλόκληρον [s]δι' αὐτῶν ἀνακτῶνται τὸν ἄνθρωπον. Οἱ πόδες
μόνοι βαδίζουσιν· ἀλλ' οὐχ ἑαυτοὺς μεταφέρουσι μόνον, ἀλλὰ
καὶ ὅλον μετατιθέασι τὸ σῶμα. Οὕτω καὶ σὺ, ὅπερ ἂν ἐγχει-
ρισθῇς, μὴ κάτεχε [t]μόνος, ἐπεὶ τῷ παντὶ λυμαίνῃ, καὶ σαυτῷ
πρὸ τῶν ἄλλων. Οὐκ ἐπὶ τῶν μελῶν δὲ μόνον ἴδοι τις ἂν E
(305) τοῦτο [v]γινόμενον. Καὶ γὰρ ὁ [w]σιδηροκόπος, εἰ βουληθείη
μηδενὶ μεταδοῦναι τῆς τέχνης, καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰς λοιπὰς
ἀνατρέπει τέχνας. Ὁ σκυτοτόμος ὁμοίως, ὁ γεωργὸς, ὁ σιτο-
ποιὸς, καὶ ἕκαστος [x]δὲ τῶν ἀναγκαῖον ἐπιτήδευμα μετιόντων, εἰ
βουληθείη μὴ μεταδοῦναι ἑτέρῳ [y]τῶν ἀπὸ τῆς τέχνης, οὐχὶ
τοὺς ἄλλους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν τοῖς ἄλλοις προσαπολεῖ.
Καὶ τί λέγω τοὺς πλουτοῦντας; Καὶ γὰρ οἱ πένητες, εἰ τὴν
ὑμετέραν τῶν πλεονεκτούντων [z]καὶ πλουτούντων κακίαν με-
τῆλθον, μέγιστα ἂν ὑμᾶς ἔβλαψαν, καὶ ταχέως ἂν ὑμᾶς 86

[h] διδομένη C.F. [i] ἔλθῃ omnes. Edebatur ἔλθοι. [k] γίνεται F. [l] καρποῦσαι C.E. et a pr. man. A. etiam Veron. καρποῦται F. καρπώσῃ ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. Cf. Var. Lect. ad Tom. vii. p. 263 D. [m] τότε] καὶ τότε C.E. Mox καὶ ante τότε om. iidem. Haec τότε μᾶλλον ἔσται σὰ καὶ desunt in F. [n] τοῦτο σὺ omnes. σὺ τοῦτο Edd. [o] ὅπερ] ὧνπερ F. [p] αὐτοὺς (ex ἑαυτοὺς) corr. A. [q] διὰ om. C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [r] ἐν om. A. [s] δι' om. F. [t] μόνον E. [v] γινόμενον] + ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν C.E. Reg. apud Montef. et Aret. [w] σιδηροκόπος] χαλκοτύπος C. Reg. [x] δὲ, quod aberat, assumtum ex C. [y] Vid. Annot. [z] καὶ πλουτούντων in marg. habet A.

ἐποίησαν πένητας, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπώλεσαν, εἰ μὴ δεομένοις
τῶν [a]ἑαυτῶν μεταδοῦναι ἠβουλήθησαν· οἷον, ὁ γηπόνος [b]τῆς
ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐργασίας, ὁ ναύτης τῆς ἀπὸ [c]τοῦ πλεῖν
[d]ἐμπορίας, ὁ στρατιώτης τῆς ἀριστείας τῆς ἀπὸ τῶν πολέμων.
Ὥστε εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, τοῦτο γοῦν αἰδέσθητε, καὶ τὴν
ἐκείνων [e]μιμήσασθε φιλοφροσύνην. Οὐ μεταδίδως τοῦ πλούτου
οὐδενί; Οὐκοῦν μὴ μεταλάβῃς παρ' ἑτέρου μηδενός. Εἰ δὲ
τοῦτο ἔσται, τὰ πάντα ἀνατραπήσεται. Πανταχοῦ γὰρ τὸ
διδόναι καὶ μεταλαμβάνειν ἀρχὴ πολλῶν ἐστιν ἀγαθῶν, ἐπὶ
σπερμάτων, ἐπὶ μαθητῶν, ἐπὶ τεχνῶν. Ἂν γὰρ βουληθῇ τις
B παρ' ἑαυτῷ [f]κατέχειν τὴν τέχνην, καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν βίον
ἀνέτρεψεν ἅπαντα. Καὶ ὁ γεωργὸς τὰ σπέρματα ἂν οἴκοι
κατορύξας [g]φυλάττῃ, λιμὸν ἐργάσεται χαλεπόν· οὕτω καὶ ὁ
πλούσιος ἐὰν ἐπὶ τῶν χρημάτων τοῦτο ποιῇ, πρὸ τῶν πενήτων
ἑαυτὸν ἀναιρήσει, τὴν φλόγα τῆς γεέννης χαλεπωτέραν κατὰ
τῆς ἑαυτοῦ σωρεύων κεφαλῆς. Ὥσπερ οὖν οἱ διδάσκαλοι, κἂν
πολλοὺς ἔχωσι τοὺς μαθητὰς, ἑκάστῳ μεταδιδόασι τῆς τέχνης·
οὕτω καὶ σὺ πολλοὺς κτῆσαι τοὺς εὐεργετουμένους· καὶ λεγέ-
τωσαν ἅπαντες, ὅτι τὸν δεῖνα ἀπήλλαξε πενίας, [h]καὶ τὸν δεῖνα
κινδύνων· καὶ ὁ δεῖνα ἂν ἀπώλετο, εἰ μὴ μετὰ τὴν χάριν τοῦ
C θεοῦ τῆς σῆς ἀπήλαυσε προστασίας· καὶ ὅτι τῷ δεῖνι τὴν νόσον
ἔλυσας, ἕτερον συκοφαντίας ἀπήλλαξας, ἄλλον ξένον ὄντα
συνήγαγες, ἄλλον γυμνὸν ὄντα περιέβαλες. Μυρίου πλούτου
καὶ πολλῶν θησαυρῶν βελτίω [i]τὰ ῥήματα ταῦτα· ἐπιστρέφει
πάντας μᾶλλον τῶν ἱματίων τῶν χρυσῶν καὶ τῶν ἵππων καὶ
τῶν ἀνδραπόδων. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ καὶ [k]φορτικὸν ποιεῖ φαί-
νεσθαι, καὶ ὡς κοινὸν ἐχθρὸν μισεῖσθαι· ταῦτα δὲ ὡς πατέρα
κοινὸν καὶ εὐεργέτην ἀνακηρύττει· καὶ ὃ πάντων μέγιστόν
ἐστιν, [l]ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ εὔνοια ἁπανταχοῦ σοι τῶν πράξεων
ἕπεται. Λεγέτω τοίνυν ὁ δεῖνα, ὅτι ἐμοῦ τὴν θυγατέρα
D συνεξέδωκεν· ἕτερος, ἐμοὶ δὲ τὸν υἱὸν εἰς ἄνδρας [m]φανῆναι
παρεσκεύασε· καὶ ἄλλος, ὅτι τὴν συμφορὰν ἔλυσε· καὶ ἕτερος,
ὅτι [n]κινδύνων ἀπήλλαξε. Ταῦτα στεφάνων χρυσῶν βελτίω
τὰ ῥήματα, [o]μυρίους κήρυκας ἐν τῇ πόλει τῆς οἰκείας φιλαν-

[a] αὐτῶν F. [b] τὴν ἀπὸ τ. χ. ἐργασίαν E.F. et a pr. man. A. [c] τοῦ, quod aberat ante Montef. est in nostris omnibus. [d] εὐπορίας E. [e] μιμ. φιλ.] Sic omnes. Edebatur inverso ord. φιλ. μιμήσασθε. [f] ἔχειν F. [g] φυλάττοι soloece libri omnes tum scripti tum editi. [h] καὶ om. C. [i] τὰ ῥήματα ταῦτα] Sic E. Vulgo abest ταῦτα. ταῦτα τὰ ῥήματα C. qui statim addit τὰ τοιαῦτα ῥήματα. [k] φορτικὸν F. secundum conjecturam Savilii. φορτικὰ vulgo. [l] ἡ παρὰ τ. θ.——ἕπεται] ὅση τῶν πράξεων ἕπεται ἡ π. τ. θ. εὔνοια πανταχοῦ F. [m] φανῆναι omnes. ἐμφανῆναι Edd. [n] τῶν κινδύνων Edd. invitis libris. [o] μυρίους——ἔχειν] κρεῖττον τοιούτους κήρυκας ἐν τ. π. τῆς οἰ. φ. ἔχειν, ἢ μυρίους δορυφόρους προηγουμένους C. Aret.

θρωπίας ἔχειν· αὗται αἱ φωναὶ τῆς φωνῆς τῶν κηρύκων τῶν πρὸ τῶν ἀρχόντων βαδιζόντων ἡδίους πολλῷ καὶ γλυκύτεραι, τὸν σωτῆρα, τὸν εὐεργέτην, τὸν προστάτην, τὰ τοῦ θεοῦ καλεῖσθαι ὀνόματα, ἀλλὰ μὴ πλεονέκτην καὶ ἀλαζόνα καὶ ἀκόρεστον [p]καὶ σμικρολόγον. Μὴ, παρακαλῶ, μηδενὸς τούτων ἐπιθυμήσωμεν τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ τῶν ἐναντίων. Εἰ γὰρ ἐπὶ γῆς ταῦτα E
λεγόμενα λαμπρὸν οὕτω ποιεῖ καὶ περιφανῆ, ὅταν ἐν οὐρανῷ ταῦτα γράφηται, καὶ ὁ θεὸς ταῦτα κατὰ τὴν ἡμέραν ἀνακηρύττῃ τὴν μέλλουσαν, ἐννόησον ὅσης ἀπολαύσῃ τῆς περιφανείας, ὅσης τῆς [q]λαμπρότητος· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ. 87

[1]Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. Οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· [a]ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστι.

(306) ΜΕΤΑ τῶν ἄλλων κακῶν οὐκ οἶδα πῶς ἐπεισῆλθε [b]τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει τὸ τῆς περιεργίας καὶ τὸ τῆς πολυπραγμο- B
σύνης τῆς ἀκαίρου νόσημα· ὃ καὶ ὁ Χριστὸς [c]ἐκόλασεν εἰπὼν, [2]"Μὴ κρίνετε, [d]καὶ οὐ μὴ κριθῆτε·" ὅπερ ἡδονὴν μὲν οὐδεμίαν ἔχει, καθάπερ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἁμαρτημάτων, κόλασιν δὲ μόνον καὶ τιμωρίαν. Καὶ γὰρ μυρίων αὐτοὶ γέμοντες κακῶν καὶ τὰς [e]δοκοὺς [f]ἐπὶ τῶν ὀμμάτων φέροντες, τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ πλησίον κάρφους οὐδὲν διαφερόντων ἀκριβεῖς γινόμεθα ἐξετασταί· [g]ὅπερ καὶ ἐν τῇ Κορίνθῳ [h]τότε συνέβαινεν. Ἄνδρας γὰρ εὐλαβεῖς καὶ θεῷ φίλους διὰ τὴν ἀμαθίαν ἐκωμῴδουν καὶ [i]ἐξέβαλλον· τοὺς δὲ μυρίων γέμοντας κακῶν [k]ἐνέκρινον διὰ τὴν εὐγλωττίαν. Εἶτα, καθάπερ δικασταὶ προκαθήμενοι, τοιαῦτα C
μετὰ προπετείας ἐψηφίζοντο· ὁ δεῖνα ἄξιος, ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος

1 Cap. IV. v. 3, 4. 2 Matth. vii. 1.

[p] καὶ] ἢ F. [q] λαμπρότητος] + τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀξιωθεὶς C. Aret. Hom. XI. [a] ὁ δὲ——ἐστι] καὶ τὰ ἑξῆς C. [b] τὴν τῶν ἀ. φύσιν F. et ante corr. A. [c] ἐκώλυσεν A. [d] καὶ οὐ] Sic C.E. ἵνα vulgo. [e] δόκους] + τῶν ἁμαρτημάτων ex corr. recent. A. Idem corr. mox pro ἁμαρτημάτων, ἐλαττωμάτων dedit. Cf. Sav. marg. [f] ἐπὶ] τὰς ἐπὶ F. [g] ὅπερ] Sic C.E.F. Aret. ὥσπερ Edd. [h] τότε] Sic C. Aret. τοῦτο vulgo. [i] Sic libri omnes. ἐξέβαλον Edd. [k] ἐνέκρινον Edd. συνέκρινον Codd. Post h. v. τούτοις add. C.

ἀμείνων· καὶ οὗτος ἐκείνου καταδεέστερος, κἀκεῖνος τούτου
βελτίων· καὶ ἀφέντες τὰ ἑαυτῶν πενθεῖν κακὰ, ἑτέροις ἐγίνοντο
δικασταὶ, καὶ ταύτῃ πολέμους ἀνῆπτον πάλιν χαλεπούς. Ὁ
Παῦλος οὖν ἀναιρῶν τοῦτο τὸ νόσημα, ὅρα πῶς αὐτοὺς διορ-
θοῦται συνετῶς. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, "Ὁ δὲ λοιπὸν, ζητεῖται
ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ," καὶ ἐδόκει πάροδον
αὐτοῖς διδόναι τοῦ κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τὸν ἑκάστου βίον,
τοῦτο δὲ τὴν στάσιν ἐπέτριβεν· ἵνα μὴ τοῦτο πάθωσιν, ἀπή-
γαγεν αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ἐρεσχελίας, λέγων· "Ἐμοὶ δὲ εἰς
D ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ·" πάλιν ἐπὶ τοῦ
οἰκείου προσώπου τὸν λόγον [1]προάγων. Τί δέ ἐστιν, "Ἐμοὶ
δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρω-
πίνης ἡμέρας;" [m]Ἀνάξιον ἐμαυτοῦ κρίνω, φησὶ, τὸ παρ'
[n]ὑμῶν κρίνεσθαι· καὶ τί λέγω παρ' ὑμῶν; [o]καὶ τὸ παρ'
οὑτινοσοῦν ἑτέρου. Ἀλλὰ μηδεὶς ἀπόνοιαν καταγινωσκέτω
τοῦ Παύλου, εἰ μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἄξιον εἶναι λέγει τοῦ
φέρειν τὴν περὶ αὐτοῦ ψῆφον. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ δι' ἑαυτὸν
ταῦτά φησιν, ἀλλ' ἑτέρους ἐξαρπάσαι βουλόμενος τῆς παρ'
ἐκείνων [p]ἐπαχθείας. Ἔπειτα δὲ οὐδὲ μέχρι Κορινθίων τὸ
E πρᾶγμα ἔστησεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν τῆς κρίσεως ταύτης ἐξέβαλε,
μεῖζον εἶναι τῆς αὐτοῦ γνώμης λέγων [q]τὰ τοιαῦτα ψηφίζεσθαι·
ἐπήγαγε γοῦν, "οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω." Πρὸς δὲ τοῖς εἰρη-
μένοις καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάσαι χρὴ, δι' ἣν ταῦτα ἐλέγετο.
Οἶδε γὰρ πολλαχοῦ καὶ μεγαλοφρόνως [r]φθέγγεσθαι· τοῦτο
δὲ οὐκ ἔστι τύφου οὐδὲ ἀπονοίας, ἀλλ' οἰκονομίας ἀρίστης·
ἐπεὶ καὶ νῦν οὐκ αὐτὸς ἐπαιρόμενος, ἀλλ' ἑτέρους καταστέλλων,
ταῦτα [s]ἔλεγε, καὶ ἀξίωμα σπεύδων περιθεῖναι τοῖς ἁγίοις.
Ὅτι γὰρ τῶν σφόδρα ταπεινῶν ἦν, ἄκουσον τί φησι, τὴν τῶν
88 ἐχθρῶν μαρτυρίαν εἰς μέσον περὶ τούτου φέρων· ὅτι [3]"Ἡ μὲν
παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος·"
καὶ πάλιν, "Ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη
κἀμοί." Ἀλλ' ὅμως ὁ ταπεινὸς οὗτος, καιροῦ καλοῦντος,
σκόπει ποῦ τὰ φρονήματα τῶν μαθητῶν ἐπῆρεν, οὐχὶ τῦφον
διδάσκων, ἀλλὰ φρόνημα ὑγιὲς ἐμποιῶν. Αὐτοῖς γὰρ τούτοις
διαλεγόμενος ἔλεγε· [4]"Καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνά-
ξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;" Ὥσπερ γὰρ ἀλαζονείας εἶναι

[3] 2 Cor. x. 10. 1 Cor. xv. 8. [4] 1 Cor. vi. 2.

[1] προάγει Veron. [m] Vid. Annot. [n] ὑμῖν A.E.F. Veron. [o] καὶ] ἀλλὰ καὶ C.E. Aret. Statim τὸ om. C. [p] ἐπαχθείας] Sic A.C.E. Legebatur ἀπεχθείας. [q] τὰ] τὸ C.F. [r] φαίνεσθαι F. et a pr. man. A. φέρεσθαι ex corr. A. [s] ἔλεγε omnes. φησὶ Edd.

[t] χρὴ πόρρω τὸν Χριστιανὸν, οὕτω καὶ κολακείας καὶ ἀγεννοῦς φρονήματος. Οὐδὲ γὰρ εἰ [v] λέγοι τις, ὅτι τὰ χρήματα οὐδὲν ἡγοῦμαι [w] εἶναι, ἀλλὰ τὰ παρόντα [x] ἅπαντα σκιά μοι καὶ ὄναρ καὶ παίδων ἀθύρματα, ἀλαζονείας αὐτὸν γραψόμεθα· ἐπεὶ καὶ B
τὸν Σολομῶντα οὕτως εἰς ἀλαζονείαν διαβαλοῦμεν περὶ τούτων φιλοσοφοῦντα καὶ λέγοντα, [5] "Ματαιότης ματαιοτήτων, [y] τὰ πάντα ματαιότης." Ἀλλὰ μὴ γένοιτο τῷ τῆς ἀλαζονείας ὀνόματι τὴν φιλοσοφίαν καλεῖν. Ἄρα οὐκ [z] ἀπόνοια τὸ καταφρονεῖν τούτων, ἀλλὰ μεγαλοψυχία. Καίτοιγε βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας καὶ δυνάστας ὁρῶμεν αὐτῶν ἀντεχομένους· ἀλλ' ὁ πτωχὸς φιλοσοφῶν πολλάκις αὐτῶν ὑπερορᾷ, καὶ οὐ διὰ τοῦτο ἀλαζόνα [a] αὐτὸν, ἀλλὰ [b] καὶ μεγαλόφρονα εἶναι φήσομεν· ὥσπερ οὖν οὐδὲ τὸν σφόδρα ἀντεχόμενον αὐτῶν, ταπεινόφρονα καὶ μέτριον, ἀλλ' ἀσθενῆ καὶ μικρόψυχον καὶ ἀνελεύθερον. Καὶ C
(307) γὰρ εἴ τις υἱὸς τῶν μὲν τῷ πατρὶ προσηκόντων κατεφρόνει, τὰ δὲ δουλικὰ ἐθαύμαζεν, οὐχ ὡς ταπεινόφρονα αὐτὸν ἐπῃνέσαμεν ἂν, ἀλλ' ὡς [c] ἀγεννῆ καὶ δουλικὸν ἐκακίζομεν· ἐθαυμάσαμεν δ' ἂν καταφρονοῦντα ἐκείνων, καὶ τῶν πατρικῶν πολὺν ποιούμενον λόγον. Ἀπονοίας γάρ ἐστι τὸ τῶν ὁμοδούλων ἑαυτὸν νομίζειν εἶναι βελτίω· τὸ μέντοι τὴν οὖσαν περὶ τῶν πραγμάτων [d] ψῆφον φέρειν οὐχὶ ἀλαζονείας, ἀλλὰ φιλοσοφίας ἐστί.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος οὐχ ἑαυτὸν ἐπαίρων, ἀλλ' ἑτέρους [e] ταπεινῶν ἀνδρῶν κατεξανισταμένους καταστέλλων καὶ πείθων μετριάζειν, ἔλεγεν· "Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας." Ὁρᾷς πῶς [f] κἀκείνους ἐθεράπευσεν; D
Ὁ γὰρ ἀκούσας, ὅτι πάντων ὁμοίως καταφρονεῖ, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἀξιοῖ κρίνεσθαι, οὐκέτι λοιπὸν ἀλγήσει, ὡς μόνος αὐτὸς ἐκβεβλημένος. Εἰ γὰρ εἶπεν, "ὑφ' ὑμῶν," μόνον, καὶ ἐσίγησεν, [g] ἱκανὸν αὐτοὺς τοῦτο δακεῖν ὡς καταφρονηθέντας ἦν· νυνὶ δὲ τῷ ἐπαγαγεῖν, "οὐδὲ ἀνθρωπίνης ἡμέρας," παραμυθίαν ἐκόμισε τῇ πληγῇ, κοινωνοὺς αὐτοῖς δοὺς τῆς καταφρονήσεως. Ἀλλὰ καὶ [h] αὐτὸ τοῦτο θεραπεύει πάλιν εἰπών· "Ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω." Ὅρα πῶς οὐκ ἔστιν

5 Eccles. i. 2.

[t] χρὴ πόρρω] Sic libri omnes. πόρρω χρὴ Edd. Mox ἀγενοῦς a pr. man. A. [v] λέγοι omnes. Edebatur λέγει. [w] εἶναι om. A. [x] ἅπαντα om. E. [y] τὰ] καὶ τὰ Edd. invitis libris. [z] ἀπονοίας et μεγαλοψυχίας F. [a] αὐτὸν vulgo post μεγαλόφρονα transponunt, repugnantibus libris. [b] καὶ accessit ex C.E. [c] ἀγενῆ C. et ante corr. A. [d] ψῆφον φέρειν omnes. φέρειν ψ. Edd. [e] ταπεινῶν ἀνδρῶν κατεξανισταμένους] Sic C.E. Aret. ταπεινῶν (*deprimens*) ἄνδρας καὶ ἐξανισταμένους F. Veron. Sic, sed om. ἄνδρας A. quem secuti sunt Sav. Mor. Ben. [f] ἐκείνους F. [g] ἱκανὸν] + ἴσως C. [h] αὐτὸ omnes. Edebatur αὐτός.

ἀπονοίας τὸ εἰρημένον· οὐδὲ γὰρ ἑαυτὸν [i]ἀρκεῖν φησι πρὸς τὴν
E τοιαύτην ἀκρίβειαν. Εἶτα, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο σφόδρα ἐπαιρομένου ἐδόκει εἶναι τὸ ῥῆμα, καὶ αὐτὸ διωρθώσατο εἰπών· "Ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι." Τί οὖν; οὐ χρὴ δικάζειν ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς [k]ἁμαρτήμασι; Καὶ σφόδρα μὲν οὖν χρὴ τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἁμαρτάνωμεν· ἀλλὰ Παῦλος τοῦτο οὐκ εἶχεν· "Οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα," φησί. Ποῖον οὖν ἔμελλε κρίνειν ἁμάρτημα, μηδὲν ἑαυτῷ συνειδώς; [l]Ὁ δὲ οὐ φησὶ δεδικαιῶσθαι. Οἱ οὖν μυρίων τραυμάτων τὸ συνειδὸς ἐμπεπλησμένον ἔχοντες, καὶ
89 μηδὲν συνειδότες ἑαυτοῖς ἀγαθὸν, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, [m]τί ἂν εἴποιμεν; Καὶ τί δήποτε, εἰ μηδὲν ἑαυτῷ σύνοιδεν, οὐ δεδικαίωται; Ὅτι συνέβαινεν ἡμαρτῆσθαι μὲν αὐτῷ τινα ἁμαρτήματα, μὴ μὴν αὐτὸν εἰδέναι ταῦτα ἁμαρτήματα. Ἐντεῦθεν λογίζου πόση τῆς μελλούσης κρίσεως ἡ ἀκρίβεια. Οὐ τοίνυν ὡς ἄληπτον [n]ἑαυτὸν νομίζων, οὕτως ἀνάξιον ἑαυτοῦ εἶναι τὸ κρίνεσθαι παρ' ἐκείνων φησὶν, ἀλλ' ἐπιστομίζων τοὺς ἀλόγως [o]ταῦτα ποιοῦντας. Ἑτέρωθι γοῦν οὐδὲ φανερῶν ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, ἐπιτρέπει κρίνειν [p]ἑτέροις, ἐπειδὴ ὁ καιρὸς τοῦτο [q]ἀπήτει. [6]"Τί γὰρ κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου, φησίν; ἢ καὶ σὺ
B τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου;" Οὐ γὰρ τοῦτο ἐπετάγης, ἄνθρωπε, κρίνειν [r]ἑτέρους, ἀλλὰ τὰ σαυτοῦ δοκιμάζειν. Τί τοίνυν τοῦ δεσπότου τὴν τάξιν ἁρπάζεις; ἐκείνου τὸ κρίνειν ἐστὶν, οὐχὶ σόν. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· [7]"Ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ." Τί οὖν; οὐ χρὴ τοὺς διδασκάλους τοῦτο ποιεῖν; Χρὴ μὲν [s]ἐπὶ τῶν φανερῶν ἁμαρτημάτων καὶ ὡμολογημένων, καὶ τοῦτο μετὰ τοῦ προσή-
C κοντος καιροῦ, καὶ [t]τότε δὲ ἀλγοῦντας [v]καὶ δακνομένους, [w]οὐχ ὡς οὗτοι τότε ἐποίουν, [x]ἀπὸ κενοδοξίας καὶ [y]ἀπονοίας. Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα οὐ περὶ τῶν ὡμολογημένων ἁμαρτημάτων φησὶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος προτιθέναι, καὶ συγκρίσεις ποιεῖσθαι βίων. Ταῦτα γὰρ αὐτὸς μόνος οἶδε κρίνειν μετὰ ἀκριβείας ὁ μέλλων ἡμῶν τὰ ἀπόρρητα κρίνειν,

6 Rom. xiv. 10. 7 v. 5.

[i] *ἀρκεῖν φησι*] *φησὶν ἀρκεῖν* C.E. [k] *ἁμαρτάνουσι* C. [l] *ὁ δὲ* et mox *οὖν* particulam om. A.C.F. Etiam *φασὶ* pro *φησὶ* C. *Non hi se justificatos esse dicunt qui* etc. Aret. [m] *τί*]+*οὖν* C.E. Verba *τί οὖν ἂν εἴποιμεν* post *δεδικαίωται* transp. C. Aret. [n] *ἑαυτὸν*]+*εἶναι* F. [o] *τοῦτο* C. [p] *ἑτέροις*] *ἐκείνοις* F. [q] *ἀπήτει*] *οὐκ ἀπήτει* F. [r] *ἑτέροις* E. [s] *ἐπὶ*] *ἀλλ' ἐπὶ* C. Aret. [t] *τότε*] *τοῦτο* C. Aret. [v] *καὶ δακνομένους οὐχ*] *ἀλλ' οὐ κατεξανισταμένους* C. Aret. [w] *οὐχ*] *καὶ οὐχ* E. [x] *ἀπὸ*] *ὑπὸ* C. [y] *ἀνοίας* F. Statim *καὶ γὰρ ἐνταῦθα* idem.

ποῖα μὲν μείζονος, ποῖα δὲ ἐλάττονος κολάσεώς [z]ἐστιν ἄξια καὶ τιμῆς· ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸ παραστὰν ταῦτα πράττομεν. Εἰ γὰρ ἐν οἷς αὐτὸς ἥμαρτον, φησὶν, οὐδὲν οἶδα σαφῶς, πῶς ἄξιος ἂν D
εἴην ὑπὲρ ἑτέρων φέρειν ψῆφον; πῶς δὲ, ὁ τὰ ἐμαυτοῦ μετὰ ἀκριβείας μὴ ἐπιστάμενος, τὰ ἄλλων δυνήσομαι κρίνειν; Εἰ δὲ Παῦλος τοῦτο ἔπασχε, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς. Καὶ γὰρ ταῦτα ἔλεγεν, οὐχ ἵνα δείξῃ ἑαυτὸν ἄληπτον, ἀλλ' ἵνα δείξῃ, ὅτι εἰ καὶ [a]τοιοῦτος εἴη τις παρ' αὐτοῖς μηδὲν ἡμαρτηκὼς, οὐδ' [b]οὗτος ἄξιος ἂν εἴη τοὺς [c]ἑτέρων κρίνειν βίους· καὶ ὅτι εἰ οὗτος ὁ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς ὑπεύθυνος εἶναί φησι, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνοι οἱ μυρία ἑαυτοῖς συνειδότες.

Οὕτω τοίνυν ἐπιστομίσας τοὺς τὰς τοιαύτας ποιουμένους [d]κρίσεις, ὠδίνει λοιπὸν [e]ἀπορρήξας τὸν θυμὸν ἐπὶ τὸν E
πεπορνευκότα ἐλθεῖν. Καὶ καθάπερ χειμῶνος ἐπιόντος νέφη
(308) τινὰ ζοφώδη προτρέχει, εἶτα ἐπειδὰν ὁ τῶν βροντῶν πάταγος γένηται καὶ τὸν οὐρανὸν ἐργάσηται νέφος ἓν, τότε ἀθρόον ἐπὶ τὴν γῆν καταρρήγνυται [f]ὁ ὑετός· οὕτω καὶ τότε συνέβαινε. Καὶ γὰρ ἔχων μετὰ πολλῆς ἀγανακτήσεως [g]χρήσασθαι τῷ [h]πεπορνευκότι, φοβεροῖς ῥήμασι [i]καταστέλλει πρότερον τὸ φύσημα τοῦ ἀνδρός· ἐπειδὴ καὶ διπλοῦν ἁμάρτημα ἦν τὸ συμβὰν, πορνεία, καὶ πορνείας χεῖρον, τὸ μὴ πενθεῖν ὑπὲρ τοῦ πλημμεληθέντος. Οὐ γὰρ [k]οὕτω τὸν ἡμαρτηκότα [l]πενθεῖ, ὡς τὸν ἡμαρτηκότα καὶ μὴ μετανοοῦντα· [8]"Πενθήσω γὰρ πολλοὺς," φησὶν, οὐχὶ τῶν προημαρτηκότων ἁπλῶς, [m]ἀλλὰ "τῶν μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ ᾗ ἔπραξαν." Ὁ γὰρ μετὰ τὸ ἁμαρτεῖν μετανοίᾳ κεχρημένος, οὐ πένθους, ἀλλὰ μακαρισμῶν ἐστιν ἄξιος, ἐπὶ τὸν τῶν δικαίων χορὸν μεταστάς. [9]"Λέγε γὰρ σὺ τὰς [n]ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς." Εἰ δὲ μετὰ τὸ ἁμαρτεῖν ἀναισχυντεῖ, οὐχ οὕτως ἐπὶ [o]τῷ πεσεῖν ἐστιν ἐλεεινὸς, ὡς ἐπὶ τῷ κεῖσθαι πεσών. Εἰ δὲ τὸ μὴ μετανοεῖν ἐπὶ ἁμαρτήμασι, B
χαλεπὸν, τὸ καὶ πεφυσιῶσθαι ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι, ποίας κολάσεως [p]ἐστιν ἄξιον. Εἰ γὰρ ὁ ἐπὶ τοῖς κατορθώ-

8 2 Cor. xii. 21. 9 Esai. xliii. 26.

[z] ἄξιά ἐστιν inverso ord. A.F. [a] τοιοῦτος] οὕτως F. Statim τις om. a pr. man. A. παρ' αὐτοῖς τις F. [b] οὗτος] οὕτως A.C. [c] ἑτέρους F. [d] ^συγ^κρίσεις (sic) E. [e] ἀπορρῆξαι E.F. [f] ὁ ὑετὸς C.E. Aberat articulus. [g] κεχρῆσθαι F. [h] πεπορν.]+τοῦτο οὐ ποιεῖ ἀλλὰ C. Aret. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [i] καταστ. πρ.] τότε καταστ. F. [k] οὕτω] οὕτως ἁπλῶς C. [l] πενθεῖ] Sic Edd. πενθεῖν A.F. πενθεῖν χρὴ C. πενθεῖν δεῖ E. In A. χρὴ insertum post οὕτω a manu recenti. *deflendus est* Aret. [m] ἀλλὰ]+καὶ C. [n] ἁμαρτίας C. [o] τῷ] τὸ C.E.F. Mox ἐπὶ τὸ κεῖσθαι ex corr. E. [p] ἐστιν] οὐκ ἐστιν F.

μασιν ἐπαιρόμενος ἀκάθαρτός ἐστιν, ὁ ἐπὶ ἁμαρτήμασι τοῦτο
πάσχων, ποίας τεύξεται συγγνώμης; Ἐπεὶ οὖν τοιοῦτος ἦν
ὁ πεπορνευκὼς, καὶ τὴν ψυχὴν οὕτως ἰταμὴν καὶ δυσένδοτον
εἰργάσατο διὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀναγκαίως αὐτοῦ προκαταβάλλει
τὸν τῦφον. Καὶ [q] οὔτε πρῶτον τίθησι τὸ ἔγκλημα, ὥστε
μὴ ἀπαναισχυντῆσαι αὐτὸν, ὡς πρὸ τῶν ἄλλων ἐγκαλούμενον·
C οὔτε δὲ ὕστερον, ὥστε αὐτὸν μὴ νομίσαι πάρεργον εἶναι τὸ
κατ' αὐτόν· ἀλλὰ πρότερον πολὺν αὐτῷ φόβον ἐνθεὶς ἐκ
τῆς πρὸς ἑτέρους παρρησίας, τότε ἐπ' αὐτὸν χωρεῖ, ἐν τῇ
πρὸς ἑτέρους ἐπιτιμήσει προκατασείων αὐτοῦ τὴν ἀπόνοιαν.
Αὐτὰ γὰρ ταῦτα τὰ ῥήματα τὸ, "Οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα,
ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι·" καὶ τὸ, "Ὁ κρίνων με,
κύριός ἐστιν, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ
φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν," [r] οὐχ ὡς ἔτυχε κἀκείνου
καὶ τῶν [s] ἐκεῖνον μὲν συγκροτούντων, τοὺς δὲ ἁγίους ἐξου-
θενούντων, καθάπτεται. Τί γὰρ, φησὶν, εἰ ἔξωθεν ἐνάρετοι
D φαίνονταί τινες καὶ θαυμαστοί; Οὐ τῶν ἔξωθεν κριτής [t] ἐστιν
ἐκεῖνος ὁ δικαστὴς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπόρρητα εἰς μέσον ἄγει.
Δύο τοίνυν ἕνεκεν, μᾶλλον δὲ καὶ τριῶν, οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἡ
κρίσις ἀκριβής· ἑνὸς μὲν, ὅτι κἂν μηδὲν ὦμεν ἑαυτοῖς συνειδότες,
ὅμως δεόμεθα τοῦ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν ἐλέγχοντος μετὰ
ἀκριβείας· ἑτέρου δὲ, ὅτι τὰ πλείονα τῶν γινομένων ἡμᾶς
λανθάνει καὶ κρύπτεται· καὶ τρίτου πρὸς τούτοις, ὅτι πολλὰ
τῶν γενομένων παρ' ἑτέρων δοκεῖ μὲν ἡμῖν καλὰ, οὐκ ἀπὸ
ὀρθῆς δὲ γίνεται γνώμης. Τί τοίνυν φατὲ, ὅτι οὐδὲν ἡμάρ-
E τηται τῷ δεῖνι [v] καὶ τῷ δεῖνι, καὶ ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος βελτίων;
Τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν ἀποφήνασθαι, οὐδὲ περὶ τοῦ μηδὲν
ἑαυτῷ συνειδότος· [w] ὁ γὰρ τὰ ἀπόρρητα κρίνων ἐκεῖνός ἐστιν
ὁ μετὰ ἀκριβείας δικάζων. Ἰδοὺ γοῦν, οὐδὲ ἐγώ τι ἐμαυτῷ
σύνοιδα· ἀλλ' οὐδὲ οὕτω δεδικαίωμαι· τουτέστιν, οὐκ ἀπήλ-
λαγμαι τῶν εὐθυνῶν οὐδὲ τῶν ἐγκλημάτων. Οὐ γὰρ τοῦτό
φησιν, ὅτι [x] οὐκ ἐν τοῖς δικαίοις τέταγμαι, ἀλλ' ὅτι οὐκ εἰμὶ
καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησιν· [10] "Ὁ δὲ
91 ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας·" τουτέστιν, ἀπήλλα-
κται. Πολλὰ δὲ καὶ πράττομεν ἀγαθὰ μὲν, οὐκ ἀπὸ ὀρθῆς
[y] δὲ γνώμης. Καὶ γὰρ ἐπαινοῦμεν πολλοὺς, οὐκ ἐκείνους
ποιῆσαι λαμπροὺς βουλόμενοι, ἀλλ' ἑτέρους δι' ἐκείνων [z] δάκνειν.

[10] Rom. vi. 7.

[q] οὔτε] + ἁπλῶς C. [r] οὐχ ὡς] οὕτως A.F. Iidem mox καθάπτεσθαι.
[s] ἐκεῖνον] Sic C.E.F. ἐκείνου A. ἐκείνῳ Edd. [t] ἐστιν] ἐστι μόνον C.
[v] καὶ τῷ δεῖνι om. C. [w] ὁ γὰρ] ἀλλ' ὁ C. [x] οὐκ om. C.E.F. expunctum
in A. [y] δὲ om. A. [z] δακεῖν F.

Καὶ τὸ μὲν γινόμενον, καλόν· ἐπαινεῖται γὰρ ὁ κατορθῶν·
ἡ δὲ διάνοια διεφθαρμένη· ἀπὸ σατανικῆς γὰρ γίνεται γνώμης.
Οὐ γὰρ τῷ ἀδελφῷ [a]συγχαίρων, ἀλλὰ τὸν ἕτερον βαλεῖν
ἐπιθυμῶν, τοῦτο πολλάκις πεποίηκέ τις. Πάλιν, ἥμαρτέ
τις ἁμαρτίαν μεγάλην· ἕτερός τις αὐτὸν ὑποσκελίσαι βου-
λόμενος, οὐδέν φησιν εἰργάσθαι, καὶ παραμυθεῖται δῆθεν αὐτὸν
ἁμαρτάνοντα, ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως καταφεύγων· ἀλλ' B
οὐ συγγνῶναι πολλάκις, ἀλλὰ ῥᾳθυμότερον ἐργάσασθαι [b]βου-
λόμενος, τοῦτο ποιεῖ. Πάλιν ἐπιπλήττει πολλάκις, οὐχ
ὥστε ἐλέγξαι καὶ νουθετῆσαι, ἀλλ' ὥστε ἐκπομπεῦσαι καὶ
(309) [c]ἐκτραγῳδῆσαι τῷ πλησίον τὴν ἁμαρτίαν. Τὰς δὲ βουλὰς
αὐτὰς [d]ἄνθρωποι μὲν οὐκ ἴσασιν, ὁ δὲ τὰς καρδίας ἐρευνῶν
ἀκριβῶς ἐπίσταται, καὶ εἰς μέσον [e]ἄξει πάντα τότε ἐκεῖνα.
Διὸ καὶ ἔλεγεν· "Ὃς φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ
φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν."

[f]Ὅταν οὖν καὶ ἐν τῷ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι μὴ δυνώμεθα
ἐγκλημάτων εἶναι καθαροὶ, καὶ ἐν οἷς ἀγαθόν τι [g]πράττομεν, C
οὐκ ἀπὸ ὀρθῆς [h]δὲ γνώμης πράττομεν, τιμωρίας ὦμεν ὑπεύ-
θυνοι, ἐννόησον πόση παρὰ ἀνθρώποις ἀπάτη περὶ τὰς
κρίσεις. Πάντα γὰρ ταῦτα ἀνθρώποις μὲν οὐκ ἔστιν ἐφικτὰ,
τῷ δὲ ἀκοιμήτῳ μόνῳ ὀφθαλμῷ· κἂν ἀνθρώπους ἀπατήσωμεν,
ἐκεῖνον οὐδέποτε παραλογισόμεθα. Μὴ τοίνυν λέγε, σκότος
[i]κύκλῳ μου καὶ τοῖχοι· τίς με ὁρᾷ; [11]ὁ γὰρ πλάσας κατα-
μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, αὐτὸς πάντα ἐπίσταται, ὅτι σκότος
οὐ σκοτισθήσεται παρ' αὐτῷ. Καλῶς δέ φησιν ὁ ἁμαρτάνων,
[k]σκότος κύκλῳ μου καὶ τοῖχοι. Εἰ μὴ γὰρ σκότος ἦν ἐν D
τῇ διανοίᾳ, οὐκ ἂν τὸν φόβον τοῦ θεοῦ ἐκβαλὼν, μετὰ
ἀδείας ἔπραττεν. Ἂν γὰρ μὴ πρότερον σκοτισθῇ τὸ ἡγε-
μονικὸν, ἐπεισελθεῖν ἡ ἁμαρτία μετὰ ἀδείας οὐ δύναται. Μὴ
τοίνυν λέγε, τίς με ὁρᾷ; ἔστι γὰρ [12]ὁ διϊκνούμενος μέχρι
ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν· ἀλλὰ σὺ [l]σαυτὸν
οὐχ ὁρᾷς, [m]οὐδὲ διατέμνειν δύνασαι τὸ νέφος, ἀλλ' ὥσπερ
τειχίον πάντοθεν ἔχων περικείμενον, οὕτως ἀναβλέψαι πρὸς
τὸν οὐρανὸν οὐκ ἔχεις. [n]Ποίαν γὰρ βούλει πρότερον ἁμαρτίαν

11 Psal. xxxii. 15. cxxxviii. 11. 12 Heb. iv. 12.

[a] συγχαίρειν F. [b] βουλόμενος om. F. [c] τραγῳδῆσαι F. [d] ἄνθρωποι] οἱ F. [e] ἄξει πάντα τότε] ἄγει πάντως F. Mox ὃς καὶ φωτ. idem. [f] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ φοβεῖσθαι θεὸν καὶ ποιεῖν πάντα ὅσα πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν ἀφορᾷ. Veron. [g] πράττωμεν C.E. πράττοντες ex corr. A. [h] δὲ, quod aberat, ex C. recepimus. Idem tacite fecerat Montef. Mox pro πράττομεν Sav. tacite edidit πράττοντες, quem secutus est Morell. [i] κύκλῳ] ὀπίσω F. [k] ὅτι σκότος Edd. ὅτι om. C.E.F. [l] αὐτὸν ex corr. A. unde recepit Sav. et post eum Mor. [m] οὐδὲ] ὅτι οὐ F. Statim διατεμεῖν idem. [n] οἵαν C. Mox ἐξετάσομεν ex corr. E.

ἐξετάσωμεν; καὶ ὄψει οὕτω γινομένην αὐτήν. Καθάπερ γὰρ
E λῃσταὶ καὶ [o]τοιχωρύχοι, ἐπειδάν τι τῶν τιμίων λαβεῖν
θελήσωσι, τὸν λύχνον κατασβέσαντες τοῦτο πράττουσιν· οὕτω
καὶ ἐπὶ τῶν [p]ἁμαρτανόντων ὁ διεφθαρμένος ποιεῖ λογισμός.
Καὶ γὰρ [q]καὶ ἐν ἡμῖν ἐστι φῶς τὸ λογικὸν διόλου καιόμενον.
[r]Κἂν τὸ πνεῦμα τῆς [s]πονηρίας σφοδρῶς ἐπελθὸν μετὰ πολλῆς
τῆς ῥύμης [t]κατασβέσῃ τὴν φλόγα ἐκείνην, ἐσκότισεν εὐθέως
τὴν ψυχὴν καὶ κατηγωνίσατο, καὶ πάντα ἐσύλησεν εὐθέως
τὰ ἐναποκείμενα. Ὅταν γὰρ ὑπὸ ἀσελγοῦς ἐπιθυμίας ἁλῷ
ἡ ψυχὴ, καθάπερ νέφος καὶ ἀχλὺς τοὺς τοῦ σώματος [v]ὀφθαλ-
μοὺς, οὕτω [w]τῆς διανοίας τὸ προορατικὸν προκαταλαβοῦσα
92 ἐκείνη, [x]οὐδὲν ἀφίησιν [y]ἰδεῖν περαιτέρω, οὐ κρημνὸν, οὐ
γέενναν, οὐ φόβον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς [z]ἐπιβουλῆς ἐκείνης τυραννη-
θεῖσα λοιπὸν, εὐκαταγώνιστος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας γίνεται· καὶ
καθάπερ τοῖχος ἀθυρίδωτος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐγερθεὶς,
οὐκ ἀφίησι τὴν ἀκτῖνα τῆς δικαιοσύνης ἐλλάμψαι τῇ διανοίᾳ,
τῶν λογισμῶν τῶν ἀτόπων τῆς ἐπιθυμίας πάντοθεν αὐτὴν
[a]ἐπιτειχιζόντων. Καὶ ἀπαντᾷ αὐτῷ τότε λοιπὸν ἡ πορνευ-
ομένη γυνὴ, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, πρὸ τῆς διανοίας, πρὸ
τῶν λογισμῶν ἑστῶσα καὶ φαινομένη. Καὶ ὥσπερ οἱ πεπη-
ρωμένοι, κἂν ἐν [b]σταθερᾷ μεσημβρίᾳ ὑπ' [c]αὐτὸ τοῦ οὐρανοῦ
B τὸ μέσον ἑστηκότες ὦσιν, οὐ παραδέχονται τὸ φῶς, ἐγκε-
κλεισμένων αὐτοῖς τῶν ὀμμάτων· οὕτω δὴ καὶ οὗτοι, κἂν μυρία
πάντοθεν [d]αὐτοῖς ἐνηχῇ σωτήρια δόγματα, τῷ πάθει τούτῳ
προκατειλημμένοι τὴν ψυχὴν, πᾶσι τοῖς τοιούτοις λόγοις
ἀποφράττουσι τὴν ἀκοήν. Καὶ ἴσασιν οἱ τὴν πεῖραν εἰλη-
φότες καλῶς. Ἀλλ' ὑμᾶς μὴ γένοιτο ἀπὸ τῆς πείρας [e]ταύτης
εἰδέναι. [f]Οὐχ αὕτη δὲ μόνον ἡ ἁμαρτία ταῦτα ποιεῖ, ἀλλὰ
καὶ πᾶς ἔρως ἄτοπος. Μεταθῶμεν γὰρ, εἰ δοκεῖ, τὸν λόγον
ἀπὸ τῆς πορνευομένης γυναικὸς ἐπὶ τὰ χρήματα, καὶ [g]θεα-
σόμεθα καὶ ἐνταῦθα πυκνὸν σκότος καὶ συνεχές. Ἐκεῖ μὲν
C γὰρ, ἅτε μιᾶς οὔσης τῆς ἐρωμένης καὶ εἰς ἕνα τόπον ἀποκε-
κλεισμένης, οὐχ οὕτω σφοδρὸν τὸ πάθος· ἐπὶ δὲ τῶν χρημάτων
ἁπανταχοῦ [h]φαινομένων ἐν ἀργυροκοπείοις, ἐν πανδοχείοις,

[o] τοιχωρύχοι] Sic C.E. τοιχωρύκται Edd. [p] ἁμαρτημάτων F. [q] καὶ om. F. et a pr. man. A. [r] κἂν] καὶ εἰ C. ἂν δὲ ex corr. A. editum a Sav. Mor. Ben. [s] πορνείας F. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. cet. [t] κατασβέσει C.F. et a pr. man. A. [v] ὀφθαλμοὺς] + ὁρᾶν οὐκ ἐᾷ C. [w] τῆς δ. τὸ πρ.] τὸ τῆς δ. πρ. Edd. repugnantibus libris. [x] οὐδὲν solus F. pro vulgato οὐδένα. *nihil* Aret. [y] ἐνιδεῖν A. [z] βουλῆς F. [a] Sic omnes. ἐπιτειχισάντων Edd. [b] σταθερᾷ C.E. σταθηρᾷ vulgo. [c] αὐτὸ C. et Reg. apud Montef. αὐτοῦ vulgo. [d] αὐτοῖς] + τις F. [e] ταύτης omnes. Edebatur αὐτῆς. [f] οὐχ αὕτη] οὐκ αὐτὴ C. ἀλλ' οὐ ταύτη F. [g] θεασώμεθα A.E. [h] φαινομένων] + αὐτῶν C. (non αὐτῷ, ut ait Editor Ben. 2dae.)

ἐν χρυσοχοείοις, ἐν ταῖς τῶν πλουτούντων οἰκίαις, [i]σφοδρὸς
ὁ ἔρως πνεῖ. Ὅταν γὰρ παῖδας σοβοῦντας ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς,
ἵππους χρυσοφοροῦντας, [k]ἀνθρώπους καλλωπιζομένους πολυ-
τελέσιν ἐσθήμασιν ἴδῃ [l]μετ᾽ ἐπιθυμίας ὁ νοσῶν, πολὺς ὁ σκότος
καταχεῖται. Καὶ τί δεῖ λέγειν οἰκίας καὶ ἀργυροκοπεῖα;
Ἐγὼ γὰρ οἶμαι τοὺς τοιούτους, κἂν ἐπὶ τῆς γραφῆς ἴδωσι
καὶ τῆς εἰκόνος τὸν πλοῦτον, σπαράττεσθαι καὶ ἀγριαίνειν
καὶ λυττᾷν· ὥστε πάντοθεν αὐτοῖς τὸ σκότος συνάγεται.
Κἂν γὰρ εἰς εἰκόνα βλέψωσι βασιλικὴν, οὐ θαυμάζουσι τῶν D
λίθων τὸ κάλλος, οὐδὲ τὸν χρυσὸν, οὐδὲ τὸ ἁλουργὲς ἱμάτιον,
(310) ἀλλὰ τήκονται. [m]Καὶ καθάπερ ὁ δύσερως ἐκεῖνος, κἂν εἰκόνα
θεάσηται τῆς ἐρωμένης γυναικὸς, προσήλωται τῷ ἀψύχῳ,
οὕτω καὶ οὗτος ἄψυχον ὁρῶν εἰκόνα τοῦ πλούτου, τὸ αὐτὸ
πάσχει μειζόνως, ἅτε τυραννικωτέρῳ κατεχόμενος πάθει. Καὶ
χρὴ λοιπὸν ἢ μένειν ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἢ [n]ἐμβάλλοντα ἐπὶ τῆς
ἀγορᾶς, μυρίας λαβόντα πληγὰς ἀναχωρεῖν οἴκαδε· πολλὰ
γὰρ τὰ λυποῦντα αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ καθάπερ
ἐκεῖνος οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν γυναῖκα ὁρᾷ, οὕτω καὶ οὗτος πένητας
μὲν καὶ τὰ ἄλλα πάντα παρατρέχει, ἵνα μηδὲ παραμυθίαν E
λάβῃ· πρὸς δὲ τοὺς εὐπόρους ἐνατενίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς,
[o]πολὺ καὶ σφοδρὸν ἀπὸ τῆς ἐκείνων ὄψεως εἰς τὴν ἑαυτοῦ
ψυχὴν εἰσάγων τὸ πῦρ. Πῦρ γάρ ἐστι χαλεπῶς κατεσθίον
τὸν ἐμπεσόντα. Καὶ εἰ μὴ γέεννα ἠπείλητο [p]μηδὲ κόλασις,
αὐτὰ τὰ παρόντα κόλασις ἦν, τὸ διηνεκῶς βασανίζεσθαι
καὶ μηδέποτε πέρας εὑρίσκειν τοῦ νοσήματος· καὶ ἤρκει καὶ
ταῦτα μόνα πεῖσαι φυγεῖν τὴν [q]ἀρρωστίαν. Ἀλλ᾽ οὐδὲν
ἀνοίας χεῖρον, ἢ καὶ τοῖς ἀθυμίαν φέρουσι πράγμασι καὶ 93
κέρδος οὐδὲν προσηλῶσθαι παρασκευάζει. Διὸ παρακαλῶ
ἀρχόμενον ἐκκόπτειν τὸ πάθος. Καθάπερ γὰρ πυρετὸς παρὰ
μὲν τὴν ἀρχὴν προσβαλὼν, οὐ σφόδρα φλέγει τῇ δίψῃ τοὺς
κάμνοντας, ἐπιδοὺς δὲ καὶ τὴν φλόγα ἐπάρας, ἀνίατα διψᾷν
παρασκευάζει λοιπόν· κἂν παράσχῃ τις αὐτοῖς ἐμφορηθῆναι
τοῦ πόματος, οὐ σβέννυσιν, ἀλλ᾽ ἐκκαίει τὴν κάμινον· οὕτω
καὶ ἐπὶ τούτου συμβαίνει τοῦ πάθους· ἂν παρὰ τὴν ἀρχὴν
εἰσελαῦνον εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν μὴ κωλύσωμεν μηδὲ
ἀποκλείσωμεν τὰς θύρας, εἰσελθὸν λοιπὸν ἀνίατον ἐργάζεται B
τοῖς δεξαμένοις τὸ νόσημα.

[i] σφοδρῶς C.E.F. Ita tacite dedit Montef. Cf. Var. Lect. ad Tom. X. p. 615 B. [k] ἀνθρώπους] καὶ ἀνθρώπους F. [l] Verba μετ᾽ ἐπιθυμίας, quae olim aberant, leguntur in omnibus. Recepit ea Montef. [m] καὶ om. F. [n] ἐμβαλόντα ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [o] πολὺ solus F. Legebatur πολύν. [p] οὐδὲ F. [q] ἀρρωστίαν] ἁμαρτίαν F.

Καὶ γὰρ καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ ὅταν ἐπιπλεῖον ἡμῖν ἐνδιατρίψῃ, δυνατώτερα γίνεται. Καὶ ἐπὶ πάντων δὲ τῶν ἄλλων τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. Καὶ γὰρ φυτὸν ἄρτι μὲν [r]ἐντεθὲν ἐπὶ τῆς γῆς, εὐκόλως ἀνασπᾶται· χρόνῳ δὲ πολλῷ ῥιζωθὲν, οὐκέτι, ἀλλὰ πολλῆς δεῖται τῆς μοχλείας· καὶ οἰκοδομὴ νεοπαγὴς μὲν οὖσα, περιτρέπεται εὐκόλως ὑπὸ τῶν ἐνοχλούντων· παγεῖσα δὲ καλῶς, πολλὰ παρέχει τοῖς καθαιρεῖν ἐπιχειροῦσι τὰ πράγματα· καὶ θηρίον τόποις ἐμφιλοχωρῆσαν πολλῷ χρόνῳ δυσκόλως ἐλαύνεται. Τοῖς μὲν οὖν οὐδέπω
C κατασχεθεῖσιν ὑπὸ τοῦ πάθους [s]παραινῶ μὴ ἁλῶναι· εὐκολώτερον γὰρ φυλάξασθαι μὴ ἐμπεσεῖν, ἢ [t]ἐμπεσόντα ἀποστῆναι· τοῖς δὲ κατασχεθεῖσι καὶ κατερραγμένοις, ἐὰν θελήσωσιν ἐπιδοῦναι ἑαυτοὺς ἰατρῷ τῷ λόγῳ, πολλὴν ἐπαγγέλλομαι σωτηρίας ἐλπίδα τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι. Ἂν γὰρ τοὺς παθόντας καὶ περιπεσόντας τῷ νοσήματι, καὶ ἀνενεγκόντας ἐννοήσωσι, χρηστὰς ἕξουσιν ἐλπίδας ὑπὲρ τῆς τοῦ νοσήματος ἀπαλλαγῆς. Τίς οὖν περιέπεσε τῷ νοσήματι τούτῳ, καὶ ἀπηλλάγη ῥᾳδίως; Ὁ Ζακχαῖος ἐκεῖνος. Τί γὰρ τελώνου μᾶλλον φιλοχρήματον γένοιτ᾿ ἄν; Ἀλλ᾿ ἀθρόον ἐγένετο φιλόσοφος, καὶ πᾶσαν ἔσβεσε τὴν πυράν. Ὁ Ματθαῖος ὁμοίως· καὶ γὰρ [u]καὶ
D οὗτος τελώνης ἦν, ἐν ἁρπαγῇ διηνεκεῖ ζῶν. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀθρόον ἀπεδύσατο τὴν βλάβην, καὶ τὸ δίψος ἔσβεσε, καὶ πραγματείαν μετῆλθε πνευματικήν. Τούτους τοίνυν καὶ τοὺς κατ᾿ αὐτοὺς ἐννοῶν, μηδὲ σὺ ἀπογνῷς. Ἂν γὰρ θέλῃς, [x]δυνήσῃ ταχέως ἀνενεγκεῖν. Καὶ εἰ βούλει, κατὰ [y]τὸν τῶν ἰατρῶν νόμον καὶ τὰ πρακτέα σοι μετὰ ἀκριβείας ὑπαγορεύσομεν. Δεῖ τοίνυν πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων [z]ἐκεῖνο κατορθοῦν, τὸ μὴ ἀπογινώσκειν μηδὲ ἀπελπίζειν [a]ἑαυτῶν τὴν σωτηρίαν· μετὰ τοῦτο μὴ τὰ τῶν κατωρθωκότων παραδείγματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐναπομεινάντων παθήματα ἐνορᾶν. Ὥσπερ γὰρ ἐνενοήσαμεν τὸν Ζακχαῖον καὶ τὸν Ματθαῖον, οὕτω δὴ
E καὶ τὸν Ἰούδαν λογίσασθαι χρὴ, καὶ τὸν Γιεζῆ, καὶ τὸν Ἄχαρ, καὶ τὸν Ἀχαὰβ, καὶ τὸν Ἀνανίαν, καὶ τὴν Σάπφειραν· [b]ἵνα δι᾿ ἐκείνων μὲν τὴν ἀπόγνωσιν ἐκβάλωμεν, διὰ [c]τούτων δὲ τὴν ῥαθυμίαν ἐκκόψωμεν, μηδὲ ὑπτία γένηται ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τῶν ὑπαγορευομένων παραίνεσιν. Καὶ παιδεύσωμεν

[r] ἐντεθὲν] τεθὲν F. Veron. φυτευθὲν Floril. p. 56. (Tom. xii. p. 455 A.)
[s] παραινῶ libri omnes cum Flor. παρακαλῶ Edd. [t] ἐμπεσόντα A.C.E. ἐμπεσόντας vulgo. [u] καὶ om. C.E. et a pr. man. A. [x] Sic omnes. ταχέως δυνήσῃ inverso ord. Edd. [y] τὸν τῶν] τὸν om. Veron. τῶν om. Sav. Utrumque est in libris. [z] ἐκεῖνο om. F. [a] ἑαυτῷ E. [b] ἵνα]+καὶ A.F. Mox ἐκβάλωμεν om. F. qui p. p. pro ἐκκόψωμεν, ἐκβάλωμεν dat. [c] τούτων δὲ] δὲ τούτων Edd. invitis libris.

ἑαυτοὺς λέγειν, ἃ τότε τῷ Πέτρῳ προσελθόντες ἔλεγον οἱ
Ἰουδαῖοι, [13]“Τί δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶμεν;” καὶ ἀκουέτωσαν
ἃ χρὴ ποιεῖν. Τί οὖν χρὴ ποιεῖν; Εἰδέναι τὴν εὐτέλειαν
τῶν πραγμάτων, καὶ πῶς δραπέτης οἰκέτης καὶ ἀγνώμων ἐστὶν
ὁ πλοῦτος, καὶ μυρίοις περιβάλλει κακοῖς τοὺς ἔχοντας· καὶ
311) τὰ τοιαῦτα αὐτοῖς συνεχῶς ἐπᾴδωμεν [d]ῥήματα. Καὶ καθάπερ 94
ἰατροὶ τοὺς κάμνοντας ψυχρὸν αἰτοῦντας παραμυθοῦνται,
παρέχειν λέγοντες, καὶ πηγὴν προφασιζόμενοι, καὶ ἄγγος,
καὶ καιρὸν, καὶ πολλὰ τοιαῦτα· ἂν γὰρ ἀθρόον ἀνανεύσωσιν,
[e]ὑπὸ τῆς μανίας αὐτοὺς ἀγριοῦσθαι παρασκευάζουσιν· οὕτω δὴ
καὶ ἡμεῖς πρὸς τοὺς [f]φιλοχρημάτους ποιῶμεν· [g]ὅταν λέγωσιν,
ὅτι πλουτῆσαι βουλόμεθα, μὴ λέγωμεν εὐθέως, ὅτι κακὸν ὁ
πλοῦτος, ἀλλὰ συνθώμεθα, καὶ εἴπωμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς τοῦτο
βουλόμεθα, ἀλλ' ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, ἀλλὰ πλοῦτον
ἀληθῆ, ἀλλὰ τὸν ἡδονὴν ἔχοντα ἀθάνατον, ἀλλὰ τὸν [h]σοὶ B
συλλεγόμενον, καὶ μὴ ἑτέροις, πολλάκις δὲ καὶ ἐχθροῖς. Καὶ
τοὺς περὶ φιλοσοφίας λόγους εἰς μέσον ἄγωμεν, καὶ λέγωμεν,
ὅτι οὐ κελεύομεν μὴ πλουτεῖν, ἀλλὰ κακῶς μὴ πλουτεῖν· ἔξεστι
γὰρ πλουτεῖν, ἀλλὰ χωρὶς πλεονεξίας, χωρὶς ἁρπαγῆς καὶ
βίας καὶ τοῦ παρὰ πάντων ἀκούειν κακῶς. Καὶ τούτοις αὐτοὺς
προλεαίνοντες τοῖς λόγοις, μηδέπω περὶ γεέννης διαλεγώμεθα·
οὐ γὰρ ἀνέχεται ὁ κάμνων [i]οὐδέπω τῶν τοιούτων ῥημάτων.
Διόπερ ἀπὸ τῶν παρόντων ἅπαντας τοὺς περὶ τούτων ποι-
ώμεθα λόγους, καὶ λέγωμεν· τί βούλει ἀπὸ πλεονεξίας C
πλουτεῖν; ἵνα ἑτέροις μὲν τὸ χρυσίον [k]ἀπόκειται καὶ τὸ
ἀργύριον, σοὶ δὲ ἀραὶ καὶ κατηγορίαι μυρίαι; καὶ ὁ ἀποστε-
ρηθεὶς [l]ὑπὸ τῆς τῶν ἀναγκαίων δάκνηται χρείας, καὶ ὀλοφύ-
ρηται, καὶ μυρίους ἐφέλκηταί σοι κατηγόρους, καὶ τῆς ἑσπέρας
καταλαβούσης περιΐῃ τὴν ἀγορὰν, ἐν τοῖς στενωποῖς ἐντυγ-
χάνων πᾶσι, καὶ [m]διαπορούμενος, καὶ οὐδὲ ὑπὲρ τῆς νυκτὸς
θαρρεῖν ἔχων. Πῶς γὰρ ἂν καθευδήσειε λοιπὸν, ὑπὸ τῆς
γαστρὸς δακνόμενος, ἀγρυπνῶν, λιμῷ πολιορκούμενος, πάγου
πολλάκις ὄντος καὶ ὑετοῦ καταφερομένου; Καὶ σὺ μὲν ἐκ
βαλανείου λελουμένος ἐπανέρχῃ, μαλακοῖς θαλπόμενος ἱματίοις, D
γεγηθὼς καὶ χαίρων, καὶ ἐπὶ δεῖπνον ἕτοιμον τρέχων πολυ-
τελές· ἐκεῖνος δὲ πανταχοῦ κατὰ τὴν ἀγορὰν ὑπὸ τοῦ κρυμοῦ

13 Act. ii. 37. coll. xvi. 30.

[d] τὰ ῥήματα E. [e] ἀπὸ A. [f] φιλοχρημάτους (sic) E. (πολυ written above) [g] ὅταν] καὶ ὅταν C. [h] σοὶ, quod abest ab Editis, habet C. consentiente Aretino. μὴ pro σοὶ E. Vid. etiam Annot. [i] οὐδέπω] Sic libri omnes. Edebatur εὐθέως. [k] ἀπόκειται libri omnes cum Veron. et Flor. ἀποκέηται Sav. Mor. Ben. [l] Vid. Annot. [m] διαπορευόμενος F.

καὶ τοῦ λιμοῦ συνεχῶς ἐλαυνόμενος, περιέρχεται συγκεκυφὼς καὶ χεῖρας προτείνων, καὶ οὐδὲ θαρρῶν ἀδεῶς τῷ ἐμπεπλησμένῳ καὶ ἀναπεπαυμένῳ ῥήματα προσενεγκεῖν ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, πολλάκις δὲ καὶ ὑβρισθεὶς ἀνεχώρησεν. Ὅταν οὖν ἀνέλθῃς οἴκαδε, ὅταν ἐπὶ τῆς εὐνῆς [n]κατακλιθῇς, ὅταν φῶς ᾖ περὶ τὸν οἶκον λαμπρὸν, ὅταν ἑτοίμη καὶ δαψιλὴς ἡ τράπεζα, τότε ἀναμνήσθητι τοῦ ταλαιπώρου καὶ ἀθλίου ἐκείνου, τοῦ
E περιϊόντος κατὰ τοὺς κύνας ἐν τοῖς στενωποῖς καὶ τῷ σκότῳ καὶ τῷ πηλῷ, καίτοι πολλάκις ἐκεῖθεν ἀπιόντος οὐκ εἰς οἰκίαν, οὐδὲ πρὸς γυναῖκα, οὐδ' εἰς εὐνὴν, ἀλλ' εἰς στιβάδα χόρτου, καθάπερ [o]τῶν κυνῶν ὁρῶμεν τοὺς δι' ὅλης λυττῶντας νυκτός. Καὶ σὺ μὲν κἂν μικράν τινα σταγόνα κατενεχθεῖσαν ἀπὸ τῆς στέγης ἴδῃς, πάντα ἀνατρέπεις τὸν οἶκον, οἰκέτας καλῶν, πάντα κινῶν· ἐκεῖνος δὲ ἐν ῥακίοις καὶ χόρτῳ καὶ πηλῷ κείμενος, ἅπαντα ὑπομένει [p]τὸν κρυμόν.

Ποῖον οὖν θηρίον τούτοις οὐκ ἂν κατακλασθείη τοῖς πράγμασι; τίς οὕτως ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος, ὡς μὴ γενέσθαι τούτοις ἥμερος; Ἀλλὰ γὰρ εἰσί τινες, οἳ πρὸς τοσοῦτον ἀπηνείας [q]ἥκασιν, ὡς καὶ λέγειν ἄξια πάσχειν αὐτούς. Δέον γὰρ ἐλεεῖν καὶ δακρύειν καὶ συνδιαλύειν τὰς συμφορὰς, οἱ δὲ καὶ κατηγοροῦσιν ὠμῶς καὶ ἀπανθρώπως αὐτῶν· οὓς ἡδέως ἂν ἐροίμην, τίνος ἕνεκεν ἄξια πάσχουσιν, εἰπέ μοι; ὅτι τρέφεσθαι βούλονται καὶ μὴ λιμώττειν; Οὐχὶ, φησὶν, ἀλλ' ὅτι ἀργοῦντες. Σὺ δὲ οὐκ ἀργῶν σπαταλᾷς; Τί δέ; οὐκ ἐργασίαν πολλάκις πάσης ἀργίας χαλεπωτέραν ἐργάζῃ, ἁρπάζων καὶ βιαζόμενος καὶ πλεονεκτῶν; Βέλτιον ἦν, εἰ καὶ σὺ ἤργεις
B τοιαύτην ἀργίαν· τοῦ γὰρ πλεονεκτεῖν τὸ οὕτως ἀργεῖν βέλτιον. [r]Νυνὶ δὲ καὶ ἀλλοτρίαις ἐπεμβαίνεις συμφοραῖς, οὐ μόνον ἀργῶν, οὐδὲ μόνον ἀργίας χαλεπωτέραν ἐργασίαν μετιὼν, ἀλλὰ καὶ κατηγορῶν τῶν δυσημερούντων. Διηγώμεθα δὲ αὐτοῖς καὶ τὰς ἀλλοτρίας συμφορὰς, τὰς ὀρφανίας τὰς ἀώρους, τοὺς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντας, τοὺς ἐν δικαστηρίοις σπαραττομένους, τοὺς περὶ τὸ ζῆν δεδοικότας, τὰς χηρείας τὰς ἀδοκήτους τῶν γυναικῶν, τὰς ἀθρόους μεταβολὰς τῶν πλουτούντων, καὶ τῷ φόβῳ τούτῳ καταμαλάττωμεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν. Ἐν γὰρ τοῖς περὶ ἑτέρων διηγήμασι πείσομεν
C αὐτοὺς [s]ταῦτα δεδοικέναι πάντως καὶ περὶ ἑαυτῶν. Ὅταν γὰρ ἀκούσωσιν, ὅτι ὁ τοῦ δεῖνος υἱὸς πλεονέκτου καὶ ἅρπαγος (312)
ἦν, τοῦ δεῖνος ἡ γυνὴ, τοῦ πολλὰ τυραννικὰ πεποιηκότος, μετὰ

[n] κατακλιθῇς omnes. Edebatur ἀνακλιθῇς. [o] Vid. Annot, [p] τῷ κρυμῷ F. [q] ἥκουσιν F. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [r] νυνὶ C.E.F. νῦν vulgo. [s] ταῦτα om. C. Mox περὶ αὐτῶν F.

τὴν τελευτὴν τοῦ συνοικοῦντος μυρία ὑπέμεινε δεινὰ, τῶν ἀδικηθέντων καὶ τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς παιδίοις ἐπιόντων, καὶ κοινοῦ πολέμου πάντοθεν ἠρμένου κατὰ τῆς οἰκίας τῆς ἐκείνου, κἂν πάντων [t]ἀναισθητότερος ᾖ, καὶ αὐτὸς προσδοκῶν τὰ αὐτὰ πείσεσθαι, καὶ ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ δεδοικὼς μήποτε τὰ αὐτὰ ὑπομείνωσι, σωφρονέστερος ἔσται. Πολλῶν δὲ ἡμῖν τοιούτων διηγημάτων ὁ βίος ἐμπέπλησται, καὶ οὐκ ἀπορήσομεν τῆς τοιαύτης διορθώσεως. Ὅταν δὲ ταῦτα λέγωμεν, μὴ ὡς παραινοῦντες μηδὲ D
ὡς συμβουλεύοντες αὐτὰ λέγωμεν, ἵνα μὴ φορτικώτερος γένηται ὁ λόγος, ἀλλ' ὡς ἐν τάξει διηγήματος. Καὶ ἐξ ἑτέρας ἀκολουθίας ἐπὶ [v]ταύτην ἀεὶ βαδίζωμεν τὴν διάλεξιν, καὶ συνεχῶς αὐτοὺς εἰς ταῦτα [w]ἐμβάλλωμεν τὰ διηγήματα, μηδὲν ἕτερον συγχωροῦντες λαλεῖν, ἢ ταῦτα· πῶς ἡ τοῦ δεῖνος οἰκία λαμπρὰ καὶ περιφανὴς οὖσα κατέπεσε· [x]πῶς ἔρημός ἐστιν, ὡς εἰς ἑτέρων ἐλθεῖν χεῖρας τὰ ἐν αὐτῇ πάντα· πόσα δικαστήρια καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὲρ ταύτης συνίστατο τῆς οὐσίας, πόσα πράγματα· πόσοι τῶν οἰκετῶν ἐκείνου, οἱ μὲν ἐπαιτοῦντες, οἱ δὲ τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντες ἀπέθανον. Καὶ ταῦτα πάντα E
ὡς ἐλεοῦντες τὸν ἀπελθόντα λέγωμεν, καὶ ὡς τὰ παρόντα ἐξευτελίζοντες, ἵνα καὶ τῷ φόβῳ καὶ τῷ ἐλέῳ καταμαλάξωμεν τὴν ἀπηνῆ διάνοιαν. Καὶ ὅταν [y]συσταλέντας ἴδωμεν τοῖς διηγήμασι τούτοις, τότε λοιπὸν αὐτοῖς καὶ τὸν περὶ τῆς γεέννης ἐπεισάγωμεν λόγον, μὴ ὡς τούτους φοβοῦντες, ἀλλ' ὡς ἑτέρους ἐλεοῦντες· καὶ λέγωμεν, καὶ τί χρὴ λέγειν τὰ παρόντα; οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτων ἕστηκε τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ χαλεπωτέρα [z]δέξεται κόλασις τοὺς τοιούτους, καὶ [a]ποταμὸς 96
πυρὸς, καὶ σκώληξ ἰοβόλος, καὶ σκότος ἀτελεύτητον, καὶ ἀθάνατοι κολάσεις. Ἂν τούτοις αὐτοὺς κατεπᾴδωμεν τοῖς διηγήμασι, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς κἀκείνους διορθώσομεν, καὶ τῆς ἀρρωστίας ταχέως ἀπαλλάξομεν, [b]καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπαινέτην τὸν θεὸν ἕξομεν, καθάπερ καὶ ὁ Παῦλός φησι· "Καὶ τότε ὁ ἔπαινος ἑκάστου γενήσεται ἀπὸ [c]τοῦ θεοῦ." Ὁ μὲν γὰρ παρὰ ἀνθρώποις καὶ διαρρεῖ, [d]καὶ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀπὸ [e]ὀρθῆς πολλάκις [f]γινόμενος διανοίας· ὁ δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ μένει διηνεκῶς καὶ διαλάμπει σαφῶς. Ὅταν [g]γὰρ ὁ τὰ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως, καὶ πάθους ἐκτὸς ὢν ἐπαινῇ, τότε B

[t] ἀναισχυντότερος C. et Reg. ap. Montef. [v] ταύτην omnes. τὴν τοιαύτην Edd. [w] ἐμβάλωμεν E. [x] πῶς] + οὕτως C. Ita edidit Montef. [y] συντελέσαντες F. [z] διαδέξεται F. [a] ποταμοὶ A.F. et a pr. man. E. Ita ediderunt Sav. Mor. [b] καὶ κατὰ——ἕξομεν] Haec, quae aberant, primus edidit Montef. ex Regio, ut videtur. Agnoscunt ea C. Aret. [c] τοῦ om. C.E. [d] καὶ om. C. [e] ὀρθῆς omnes. ἀγαθῆς Edd. [f] γινόμενος libri omnes et Veron. γίνεται ex corr. recent. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [g] γὰρ] δὲ C.

καὶ ἀναμφισβήτητός ἐστι τῆς ἀρετῆς ἡ ἀπόδειξις. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, τοιαῦτα πράττωμεν ὡς παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπαινεῖσθαι, καὶ τῶν [h]μεγίστων τυχεῖν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [i]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

C [1]Ταῦτα δὲ, ἀδελφοὶ, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλὼ [a]δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν.

ἝΩΣ μὲν [b]αὐτῷ τῶν φορτικῶν ἔδει ῥημάτων, οὐκ ἀπεκάλυψε τὴν σκηνὴν, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὢν ὁ ταῦτα ἀκούων, οὕτω διελέγετο, ἵνα τὸ ἀξίωμα τῶν ἐγκαλουμένων προσώπων τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀντιπῖπτον, ἀπὸ τῶν ἐγκλημάτων εἰς ὀργὴν ἐξενεχθῆναι μὴ συγχωρήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεῖναι λοιπὸν ἔδει, τότε ἀπαμφιάσας αὐτὸ, καὶ τὸ προσωπεῖον [c]ἐπάρας, ἔδειξε τὰ κρυπτό-
D μενα πρόσωπα ἐν τῇ τοῦ Παύλου καὶ Ἀπολλὼ προσηγορίᾳ. Διὸ καὶ ἔλεγε, "Ταῦτα δὲ, ἀδελφοὶ, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλώ." Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν καμνόντων, ὅταν λακτίζῃ τὸ παιδίον τὸ ἀρρωστοῦν καὶ ἀποστρέφηται τὰ προσφερόμενα σιτία παρὰ τῶν ἰατρῶν, τὸν πατέρα ἢ τὸν παιδαγωγὸν καλέσαντες οἱ προσεδρεύοντες, παρὰ τῶν [d]τοῦ ἰατροῦ χειρῶν [e]λαβόντας τὰ σιτία προσάγειν κελεύουσιν, ὥστε ἐκ τοῦ φόβου τοῦ πρὸς [f]ἐκείνους δέξασθαι καὶ ἡσυχάσαι· οὕτω καὶ Παῦλος μέλλων ὑπὲρ ἑτέρων ἐγκαλεῖν, τῶν μὲν ὡς ἀδικου- (313)
μένων, τῶν δὲ ὡς πέρα τοῦ μέτρου τιμωμένων, αὐτὰ μὲν οὐκ
E ἔθηκε τὰ πρόσωπα, ἐπὶ δὲ τῆς ἑαυτοῦ προσηγορίας καὶ [g]τῆς Ἀπολλὼ τὸν λόγον [h]προήγαγεν, ἵνα αἰδούμενοι τούτους δέξωνται τὴν θεραπείαν· ἐπειδὴ δὲ ἐδέξαντο, [i]τότε λοιπὸν ἀπεκάλυψεν ὑπὲρ ὧν ταῦτα ἔλεγεν. Ἦν δὲ ταῦτα οὐχ ὑπόκρισις, ἀλλὰ συγκατάβασις καὶ οἰκονομία. Εἰ γὰρ εἶπε φανερῶς, ὅτι ὑμεῖς δὲ τοὺς ἄνδρας κρίνετε τοὺς ἁγίους καὶ θαυμαστοὺς, [k]κἂν ἐδυσχέραναν [l]καὶ ἀπεπήδησαν· νῦν δὲ εἰπὼν,

[1] Cap. IV. v. 6.

[h] μεγίστων] μυρίων F. [i] μετασχεῖν C. Hom. XII. [a] Verba δι' ὑμᾶς, quae aberant ante Montef. habent C.E. Mosq. 2. [b] αὐτῷ C.F. Aret. αὐτῶν vulgo. [c] ἐπάρας omnes. ἀπάρας Edd. [d] τοῦ om. F. [e] λαβόντες E.F. λαβόντα (σ eraso) A. [f] ἐκεῖνον ex corr. A. [g] τῆς om. F. [h] προήγαγεν C.E.F. προσήγαγεν Edd. [i] τότε om. F. [k] κἂν] καὶ E. Post ἐδυσχέραναν add. ἂν E.F. [l] καὶ C.E. Edebatur κἄν.

“ Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ᾽ ὑμῶν ἀνακριθῶ·” καὶ πάλιν, “ Τίς δέ ἐστι Παῦλος; τίς δὲ Ἀπολλώς;” εὐπαράδεκτον τὸν λόγον ἐποίησε. Διά τοι τοῦτο ἔφησεν, ὅτι “ Ταῦτα 97
εἰς ἐμαυτὸν [m]μετεσχημάτισα, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ [n]ὃ γέγραπται φρονεῖν,” δεικνὺς ὅτι εἰ ἐπ᾽ ἐκείνων τὸν λόγον [o]προήγαγεν, οὐκ ἂν ἔμαθον ὅσα μαθεῖν ἔδει, οὐδ᾽ ἂν ἐδέξαντο τὴν διόρθωσιν, δυσχεραίνοντες πρὸς τὰ λεγόμενα. Νυνὶ δὲ αἰδούμενοι τοὺς περὶ Παῦλον, ἤνεγκαν ῥᾳδίως τὴν ἐπιτίμησιν. Τί δέ ἐστι τὸ, “ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν;” Γέγραπται, [2]“ Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ [p]σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;” καὶ, “ Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε.” Εἰ γάρ ἐσμεν ἓν καὶ συνδεδέμεθα B
ἀλλήλοις, ἐπανίστασθαι ἀλλήλοις οὐ χρή. [3]“ Ὁ ταπεινῶν γὰρ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται,” φησί· καὶ, “ Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος πάντων, γενέσθω πάντων διάκονος.” Ταῦτά ἐστιν ἃ γέγραπται. “ Ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς [q]φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου.” Πάλιν τοὺς διδασκάλους ἀφεὶς, τοῖς μαθηταῖς ἐπιτιμᾷ· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ τούτους ἐπαίροντες. [r]Καὶ ἄλλως δὲ οἱ ἄρχοντες οὐκ ἂν εὐκόλως ἐδέξαντο τὸν τοιοῦτον λόγον διὰ τὸ τῆς δόξης ἐπιθυμεῖν τῆς ἔξωθεν· καὶ γὰρ ἦσαν πεπηρωμένοι τῷ πάθει· οἱ δὲ αὐτοὶ μὴ καρπούμενοι τὴν δόξαν, ἀλλ᾽ ἑτέροις C
αὐτὴν παρέχοντες, καὶ εὐκολώτερον ἂν ἤνεγκαν τὴν νουθεσίαν, καὶ κυριώτεροι τῶν ἀρχόντων ἦσαν πρὸς τὸ λῦσαι τὸ νόσημα. Ἆρα καὶ τοῦτο φυσιώσεως, τὸ ὑπὲρ ἑτέρου ἐπαίρεσθαι, κἂν μὴ ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ τις τοῦτο πάσχῃ. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονῶν ἀλλοτρίῳ, ἐξ ἀπονοίας αὐτὸ ποιεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἐπὶ τῇ δόξῃ τοῦ ἑτέρου. [s]Καὶ καλῶς φυσίωσιν ἐκάλεσεν. Ὅταν γὰρ ἐπαναστῇ [t]τὸ μέλος τὸ ἓν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ φλεγμονὴ καὶ νόσημα· ἄλλως γὰρ οὐ γίνεται ὑψηλότερον ἕτερον ἑτέρου [v]μέλος, ἀλλ᾽ ἢ ὅταν οἴδημα γένηται. Οὕτω τοίνυν καὶ ἐν τῷ σώματι τῆς ἐκκλησίας ὁ φλεγμαίνων καὶ D
φυσιούμενος αὐτὸς ἂν εἴη ὁ νοσῶν· οἰδεῖ γὰρ ὑπὲρ τὴν κοινὴν συμμετρίαν. Τοῦτο γάρ ἐστιν οἴδημα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ σώματι γίνεται, ὅταν νόθος τις καὶ πονηρὸς ἐπιρρεύσῃ χυμὸς, ἀλλὰ μὴ ἡ εἰωθυῖα τροφή. Οὕτω καὶ ἀλαζονεία τίκτεται, ἀλλοτρίων ἡμῖν ἐπεισερχομένων λογισμῶν. Καὶ ὅρα πῶς

2 Matth. vii. 3, 1. 3 Matth. xxiii. 12. Marc. x. 43, 44.

[m] μετεσχ.] +δι᾽ ὑμᾶς C. +καὶ Ἀπολλὼ F. [n] ὃ] ἃ F. ἃ hic aut supra p. 96 C. Mosq. 7. [o] προήγαγεν C.E.F. et Reg. apud Montef. Edebatur προσήγαγεν. [p] σῷ ὀφθ.] ὀφθ. σου C.E. [q] φυσιῶσθε C. Mosq. 2. [r] καὶ ἄλλως δὲ] ἄλλως δὲ καὶ C. [s] καὶ καλῶς] καλῶς δὲ F. [t] τὸ om. bis C. [v] μέλους F.

κυρίως εἶπε, [w]"μὴ φυσιοῦσθε." Τὸ γὰρ πεφυσημένον ὄγκον ἔχει πνεύματος ἐμπεπλησμένον χυμοῦ διεφθορότος. Ταῦτα δὲ λέγει, οὐ τὴν θεραπείαν ἐκκόπτων, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ κακῷ θεραπείαν.
E Βούλει θεραπεύειν τὸν δεῖνα; Οὐ κωλύω· ἀλλὰ μὴ εἰς ἑτέρου [x]λύμην. Οὐ γὰρ ἵνα κατ' ἀλλήλων συνταττώμεθα, διδάσκαλοι ἡμῖν ἐδόθησαν, ἀλλ' ἵνα πάντες ἀλλήλοις συναπτώμεθα. Καὶ γὰρ ὁ στρατηγὸς διὰ τοῦτο ἐπίκειται τῷ στρατοπέδῳ, ἵνα τοὺς κεχωρισμένους ἓν σῶμα ἐργάσηται· εἰ δὲ μέλλοι διασπᾶν τὸ στρατόπεδον, πολεμίου μᾶλλον ἢ στρατηγοῦ χώραν ἐπλήρωσε.

[4]"Τίς γάρ σε διακρίνει; τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;" Λοιπὸν ἀφεὶς τοὺς ἀρχομένους, πρὸς τοὺς ἄρχοντας τρέπεται. Ὃ δὲ
98 λέγει, τοῦτό ἐστι· πόθεν δῆλον ὅτι ἄξιος εἶ τοῦ ἐπαινεῖσθαι; κρίσις γὰρ γέγονεν; ἐξέτασις [y]προεχώρησε; δοκιμασία, βάσανος ἀκριβής; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν. Εἰ δὲ ἄνθρωποι ψηφίζονται, ἀλλ' οὐκ ὀρθὴ τούτων ἡ κρίσις. Θῶμεν δὲ, ὅτι [z]καὶ ἄξιος ἐπαίνων εἶ, καὶ ἔχεις ὄντως τὸ χάρισμα, καὶ οὐ διέφθαρται τῶν ἀνθρώπων ἡ κρίσις· οὐδὲ [a]γὰρ οὕτως ἐχρῆν μέγα φρονεῖν. Οὐδὲν γὰρ οἴκοθεν ἔχεις, ἀλλὰ παρὰ τοῦ θεοῦ λαβών. Τί τοίνυν ἔχειν προσποιῇ, ὅπερ οὐκ ἔχεις; Ἀλλ' ἔχεις τοῦτο σὺ, καὶ ἕτεροι μετὰ σοῦ. Οὐκοῦν λαβὼν ἔχεις, (314)
B οὐχὶ τόδε καὶ τόδε, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἔχεις. Οὐ γὰρ σὰ κατορθώματα ταῦτα, ἀλλὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. [b]Κἂν τὴν πίστιν εἴπῃς, ἀπὸ τῆς κλήσεως γέγονε· κἂν τὴν ἄφεσιν εἴπῃς τῶν ἁμαρτημάτων, κἂν τὰ χαρίσματα, κἂν τὸν διδασκαλικὸν λόγον, [c]κἂν τὰς δυνάμεις, πάντα ἐκεῖθεν ἔλαβες. Τί τοίνυν ἔχεις, εἰπὲ, ὅπερ οὐχὶ λαβὼν ἔχεις, ἀλλ' αὐτὸς ἀπὸ σαυτοῦ [d]κατορθώσας; Οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν. Ἀλλ' ἔλαβες, καὶ διὰ τοῦτο μέγα φρονεῖς; Διὰ τοῦτο μὲν οὖν ἔδει συνεστάλθαι· οὐ γὰρ σόν ἐστι τὸ δοθὲν, ἀλλὰ τοῦ δεδωκότος. Εἰ γὰρ ἔλαβες, [e]παρ'
C ἐκείνου ἔλαβες· εἰ δὲ παρ' ἐκείνου ἔλαβες, οὐ σὸν ἔλαβες· εἰ δὲ οὐ σὸν ἔλαβες, τί μέγα φρονεῖς, ὡς σὸν ἔχων; Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· "Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί [f]καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών;" Κατασκευάσας τοίνυν κατὰ συνδρομὴν τὸν λόγον, δείκνυσιν ὅτι καὶ πολλῶν αὐτοῖς δεῖ, καί φησιν· ὅτι μάλιστα μὲν, εἰ καὶ

[4] v. 7.

[w] μὴ φ. C.E. Aret. μὴ vulgo abest. [x] λύμην C.F. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. *detrimentum* Aret. Legebatur λύπην. [y] προσεχώρησε F. [z] καὶ ἀξ. ἐπ.] σὺ ἐπ. ἄξιος F. [a] γὰρ om. C. γε pro γὰρ ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως Cat. [b] κἂν]+γὰρ F. [c] Haec κἂν τὰς δυνάμεις ex Regio primus recepit Montef. Habent ea C.E.F. Aret. [d] κατορθώσας] Sic A. κατώρθωσας vulgo. [e] παρ'] ἀλλὰ παρ' Edd. ἀλλὰ om. A.C.E. In F. hiatus est. [f] καυχᾶσαι omnes. καυχᾷ Edd. ante Ben.

πάντα ἐλάβετε, οὐκ ἔδει καυχᾶσθαι· οὐδὲν γὰρ ὑμέτερον· νυνὶ δὲ καὶ πολλῶν ἐστε ἔρημοι. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦτο ᾐνίξατο εἰπὼν, "Οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς πνευματικοῖς·" καὶ, "Οὐδὲν ἔκρινα εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον·" ἐνταῦθα δὲ ἐντρεπτικῶς ποιεῖ λέγων·
[5] "Ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ, ἤδη ἐπλουτήσατε·" τουτέστιν, D
οὐδενὸς δεῖσθε λοιπὸν, τέλειοι γεγένησθε, τὴν κορυφὴν αὐτὴν κατέχετε, οὐδενὸς ἐν χρείᾳ καθεστηκέναι νομίζετε, οὔτε ἀποστόλων οὔτε διδασκάλων. "Ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ." Καὶ καλῶς [g]τὸ "ἤδη," ἀπὸ τοῦ χρόνου δεικνὺς τὸ ἀπίθανον αὐτῶν καὶ τὴν ἄλογον [h]αὐτῶν οἴησιν. Διὸ καὶ κωμῳδῶν αὐτοὺς, ἔλεγεν· οὕτω ταχέως πρὸς τὸ τέλος ἐφθάσατε, ὅπερ ἀδύνατον ἦν γενέσθαι διὰ τὸν καιρόν. Τὰ γὰρ τελειότερα ἐν τῷ μέλλοντι μένει· τὸ δὲ ἀπὸ ὀλίγων κορεσθῆναι, ψυχῆς ἐστιν ἀσθενοῦς· τὸ ἀπὸ ὀλίγων νομίζειν πλουτεῖν, ναυτιώσης καὶ ταλαιπώρου. Ἀκόρεστον γὰρ ἡ εὐλάβεια· καὶ παιδικῆς δια- E
νοίας [i]ἐστὶν ἀπὸ τῶν πρώτων νομίζειν τὸ πᾶν εἰληφέναι, καὶ οὐδέπω οὐδὲ ἐν προοιμίοις ὄντας ὡς τοῦ τέλους [k]ἐπειλημμένους μέγα φρονεῖν. Εἶτα [l]καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἐντρέπει μᾶλλον. Εἰπὼν γὰρ, "Ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ," ἐπήγαγεν· "Ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε· καὶ [m]ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν." Πολλῆς γέμει τῆς βαρύτητος ὁ λόγος. Διὸ καὶ ἔσχατον αὐτὸν ἐπήγαγε μετὰ πολλὴν [n]τὴν ἐπίπληξιν. Οὕτω γὰρ σεμνὴ γίνεται ἡ 99
παραίνεσις καὶ εὐπαράδεκτος, ὅταν μετὰ τὰς κατηγορίας ἐπιφέρηται τὰ ἐντρεπτικὰ ῥήματα. Καὶ γὰρ τὴν ἀναίσχυντον ἱκανὸν τοῦτο ψυχὴν κατασχεῖν, καὶ πλῆξαι μειζόνως [o]τῆς φανερᾶς κατηγορίας, καὶ διορθῶσαι τὴν ἀπὸ τῆς κατηγορίας μέλλουσαν γίνεσθαι ἀλγηδόνα τε καὶ ἀναισχυντίαν. Τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν τῶν ἐντρεπτικῶν λόγων τοῦτο μάλιστά ἐστιν, ὅτι δύο κέκτηνται τἀναντία· καὶ τομὴν βαθυτέραν δίδωσι τῆς προφανοῦς διαβολῆς, καὶ τὸν ἐλεγχόμενον παρασκευάζει χαλεπώτερον τεμνόμενον καρτερῆσαι μειζόνως. "Χωρὶς ἡμῶν B
ἐβασιλεύσατε." Πολλὴ [p]ἔμφασις ἐνταῦθα καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς. Καὶ τὸ ἀσυνείδητον δὲ

5 v. 8.

[g] τὸ ἤδη] τῷ ἤδη ἐχρήσατο C. Aret. καλῶς δὲ τὸ ἤδη εἶπεν Cat. [h] αὐτῶν om. C. [i] ἐστὶν] ὄντως τὸ C. [k] ἐπειλημμένου Veron. et a pr. man. A. [l] καὶ om. F. Statim ἐντρέποι F. et a pr. man. A. [m] ὄφ. γε] + ὑμεῖς A. Mosq. 7. + εἰ ὑμεῖς F. [n] τὴν, quod aberat, est in C.F. [o] τῆς φανερᾶς] Sic C. et Reg. apud Montef. secundum conjecturam Savilii. εἰς φανερὰς Edd. ante Ben. [p] ἡ ἔμφ. ex corr. A.

αὐτῶν [q]δείκνυται καὶ τὸ σφόδρα ἀνόητον. Ὃ [r]γὰρ λέγει,
τοῦτό ἐστιν· ἐν μὲν τοῖς πόνοις φησὶν εἶναι πάντα [s]κοινὰ καὶ
ἡμῖν καὶ ὑμῖν, ἐν δὲ τοῖς ἐπάθλοις [t]καὶ τοῖς στεφάνοις ὑμεῖς
πρῶτοι. Ἀλλ' οὐκ [v]ἀλγῶ ταῦτα λέγων· διὸ καὶ ἐπήγαγε,
“καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε.” Εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ εἰρωνεία
τις εἶναι, ἐπήγαγεν· “ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.”
Καὶ γὰρ ἂν, φησὶ, καὶ ἡμεῖς τούτων [w]ἐπετύχομεν τῶν ἀγαθῶν.
Εἶδες πῶς ὁμοῦ καὶ τὴν βαρύτητα καὶ τὴν κηδεμονίαν ἐνδεί-
C κνυται καὶ τὴν φιλόσοφον γνώμην; [x]Εἶδες πῶς καθαιρεῖ [y]τὸν
τῦφον; [6]“Δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχά-
τους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους.” Πολλὴν τὴν ἔμφασιν καὶ
τὴν βαρύτητα ἐνδείκνυται πάλιν τῷ εἰπεῖν, “ἡμᾶς.” Καὶ οὐδὲ
τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξίωμα ἐπήγαγε, σφόδρα αὐτῶν
καθικνούμενος· “[z]ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους·” [a]τοὺς τὰ μυρία
[b]ὑπομένοντας κακὰ, τοὺς σπείροντας τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας,
τοὺς ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ὑμᾶς ἄγοντας· [c]τούτους (315)
ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, τουτέστιν, ὡς καταδίκους.
D Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, “ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν,”
[d]καὶ ἐχάλασε τῷ λόγῳ τὸ σφοδρόν· ἵνα μὴ αὐτοὺς [e]ἐκλύσῃ,
ἀναλαμβάνει πάλιν αὐτὸ μετὰ πλείονος βαρυθυμίας, καί φησι·
“Δοκῶ γὰρ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους
ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους.” Ὡς γὰρ ὁρῶ, φησὶ, καὶ ἐξ ὧν
ὑμεῖς φατε, οἱ πάντων ἀτιμότεροι καὶ [f]οἱ κατάδικοι ἡμεῖς ἐσμεν·
[g]εἴγε ἡμεῖς μὲν εἰς τὸ πάσχειν ἀεὶ κακῶς προβεβλήμεθα, ὑμεῖς δὲ
ἤδη βασιλείαν καὶ τιμὰς καὶ τὰ ἔπαθλα φαντάζεσθε. Βουλό-
μενος δὲ εἰς πλείονα ἀτοπίαν ἀπαγαγεῖν τὸν λόγον, καὶ δεῖξαι
E αὐτὸν ἀπίθανον μεθ' ὑπερβολῆς, οὐκ εἶπεν, ὅτι ἁπλῶς ἡμεῖς
ἐσμεν ἔσχατοι, ἀλλ' ὁ θεὸς [h]ἡμᾶς ἐσχάτους ἐποίησε. Καὶ οὐκ
ἠρκέσθη τῷ εἰπεῖν “ἐσχάτους,” ἀλλὰ προσέθηκε καὶ “ἐπι-
θανατίους·” ἵνα καὶ ὁ σφόδρα ἀνόητος [i]συνίδῃ τῶν εἰρημένων
τὸ ἀπίθανον, καὶ ὅτι ἀλγοῦντος ἦν τὰ λεγόμενα καὶ σφόδρα
αὐτοὺς ἐντρέποντος. Καὶ ὅρα Παύλου σύνεσιν. Ἀφ' ὧν
ἑαυτὸν, ἡνίκα ἂν ᾖ καιρὸς, ἐπαίρει καὶ σεμνὸν δείκνυσι καὶ μέγαν

[6] v. 9.

[q] δείκνυται] ἐνδείκνυται F. Post h. v. add. ἐντεῦθεν C. Aret. [r] γὰρ] δὲ C. Aret. [s] κοινὰ] + βούλεσθε C. Aret. [t] καὶ τοῖς στεφ. om. F. [v] ἀλγῶν τ. λέγω ex corr. A. ἐγὼ τ. λέγω F. [w] ἐπετύχομεν C. et Reg. apud Montef. ἐπιτύχωμεν Edd. [x] εἶδες] ὅρα C. [y] τὸν] καὶ τὸν C. Idem cum Aret. post τῦφον add. δι' ὧν ἐπάγει λέγων. [z] ἡμᾶς] + φησὶν C. [a] τοὺς] τουτέστι τοὺς C. [b] ὑπομείναντας F. [c] τούτους ἐσχ.] διὸ καὶ τοῦτο δηλῶν προσέθηκεν τὸ ἐσχ. C. Aret. [d] καὶ om. F. [e] ἑλκύσῃ a pr. man. A. [f] οἱ om. Cat. [g] Vid. Annot. [h] ἐσχάτους ἡμᾶς inverso ord. C.E. [i] συνίδῃ A.C.E. Cat. συνειδῇ Edd.

ποιεῖ, ἀπὸ τούτων ἐκείνους ἐντρέπει νῦν, κατάδικον ἑαυτὸν 100
καλῶν. Τοσοῦτόν ἐστι μετὰ τοῦ προσήκοντος καιροῦ πάντα
ποιεῖν. Ἐπιθανατίους [k]γὰρ ἐνταῦθα τοὺς καταδίκους λέγει,
καὶ μυρίων θανάτων ἀξίους. "Ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ
κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις." Τί ἐστι, "Θέατρον
ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ;" Οὐκ ἐν γωνίᾳ μιᾷ οὐδὲ ἐν μικρῷ τῆς
οἰκουμένης μέρει ταῦτα πάσχομεν, φησὶν, ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ
ἐπὶ πάντων. Τί δέ ἐστι, "καὶ ἀγγέλοις;" [l]Ἔστι μὲν
ἀνθρώποις εἶναι θέατρον, μηκέτι δὲ ἀγγέλοις, ὅταν εὐτελῆ τὰ
γινόμενα ᾖ· τὰ [m]δὲ ἡμῶν παλαίσματα τοιαῦτα, ὡς καὶ τῆς B
ἀγγελικῆς θεωρίας ἄξια εἶναι. Ὅρα ἀφ' ὧν ἑαυτὸν ἐξευτελίζει,
πῶς πάλιν μέγαν δείκνυσιν· ἀφ' ὧν δὲ ἐκεῖνοι μέγα φρονοῦσι,
πῶς αὐτοὺς εὐτελεῖς ἀποφαίνει. Ἐπειδὴ [n]γὰρ τὸ μωροὺς
εἶναι [o]τοῦ φρονίμους φαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀσθενεῖς εἶναι τοῦ
ἰσχυροὺς [p]γίνεσθαι, καὶ τὸ ἀτίμους εἶναι τοῦ ἐνδόξους καὶ
περιφανεῖς εὐτελέστερον εἶναι ἐδόκει, [q]καὶ τὰ μὲν ἐκείνοις
μέλλει προσρίπτειν, τὰ δὲ αὐτὸς [r]κατεδέξατο· δείκνυσιν ὅτι
ταῦτα ἐκείνων ἀμείνω, εἴγε διὰ ταῦτα μὴ μόνον ἀνθρώπων,
ἀλλὰ καὶ [s]αὐτῶν τῶν ἀγγέλων τὸν δῆμον πρὸς τὴν θεωρίαν
ἐπέστρεψε τὴν ἑαυτῶν. Οὐ γὰρ πρὸς ἀνθρώπους ἡμῖν ἡ
[t]πάλη μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις. Διὰ C
τοῦτο [v]καὶ μέγα θέατρον κάθηται. [7]"Ἡμεῖς μωροὶ διὰ
Χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ." Πάλιν καὶ τοῦτο
ἐντρεπτικῶς εἴρηκε, δεικνὺς ὅτι πρᾶγμά ἐστιν ἀδύνατον ταῦτα
συμβῆναι τὰ ἐναντία, [w]καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς αὐτοῖς τὰ τοσοῦτον
ἀλλήλων ἀπέχοντα συνελθεῖν. Πῶς [x]γὰρ ἔνι, φησὶν, ὑμᾶς μὲν
φρονίμους εἶναι, ἡμᾶς δὲ μωροὺς ἐν τοῖς κατὰ Χριστὸν πρά-
γμασιν; Ἐπειδὴ [y]γὰρ ἐτύπτοντο καὶ κατεφρονοῦντο καὶ
ἠτιμάζοντο καὶ οὐδὲν εἶναι ἐνομίζοντο, ἐκεῖνοι δὲ * τιμῆς ἀπή-
λαυον, καὶ σοφοί τινες καὶ συνετοὶ παρὰ πολλοῖς ὑπωπτεύοντο, D
διὰ τοῦτο ταῦτά φησιν· [z]ὅτι πῶς ἔνι τοὺς τὰ τοιαῦτα κη-
ρύττοντας, ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ὑποπτεύεσθαι εἶναι; "[a]Ἡμεῖς
ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί." Τουτέστιν, ἡμεῖς ἐλαυνόμεθα,
διωκόμεθα· ὑμεῖς δὲ ἀδείας ἀπολαύετε καὶ θεραπείας πολλῆς.

[7] v. 10.

[k] γὰρ] Sic libri omnes. δὲ Edd. [l] ἔστι] ἀντὶ τοῦ ἐστι C. Aret. [m] δὲ om. F. [n] γὰρ om. F. [o] τοῦ] τοὺς ter Veron. et ante corr. A. τοὺς in secundo loco habet etiam E. [p] γενέσθαι F. [q] καὶ om. a pr. man. A. [r] καταδέξασθαι E. [s] αὐτὸν C.E. [t] πάλη]+φησὶν C. [v] καὶ, quod vulgo abest, ex C. receptum. [w] καὶ οὐκ] καὶ γὰρ οὐδ' C. [x] γὰρ] τοίνυν C. [y] γὰρ]+αὐτοὶ μὲν C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. * Abhinc usque ad p. 102 E. Βούλει μαθεῖν, hiatus est in F. Vid. Annot. [z] ὅτι] δηλῶν ὅτι C. [a] ἡμεῖς]+δὲ A. et prob. F.

Ἀλλ' οὐκ ἀνέχεται τοῦ κηρύγματος ἡ φύσις. "Ἡμεῖς
ἄτιμοι, ὑμεῖς δὲ ἔνδοξοι." Ἐνταῦθα πρὸς τοὺς εὐγενεῖς ἀπο-
τείνεται καὶ μέγα φρονοῦντας ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν. [8]"Ἄχρι τῆς
ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ
E κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς
ἰδίαις χερσί." Τουτέστιν, οὐ παλαιὰ διηγοῦμαι πράγματα,
ἀλλ' ἅπερ καὶ ὁ παρών μοι καιρὸς μαρτυρεῖ. Τῶν γὰρ
[b]ἀνθρωπίνων ἡμῖν λόγος οὐδεὶς, οὐδὲ τῆς ἔξωθεν περιφανείας,
ἀλλὰ πρὸς τὸν θεὸν ἀφορῶμεν μόνον· ὃ δὴ καὶ ἡμᾶς πράττειν
πανταχοῦ ἀναγκαῖον. Οὐ γὰρ [c]δὴ ἄγγελοι θεωροῦσι μόνον,
ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐκείνων ὁ ἀγωνοθέτης.

[d]Μὴ τοίνυν ἑτέρων [e]δεώμεθα ἐπαινετῶν. Τοῦτο γὰρ ἐκεῖνόν (316)
ἐστιν ὑβρίσαι, ὅταν ὡς οὐκ ἀρκοῦντα πρὸς τὸ θαυμάσαι
101 παρατρέχοντες, ἐπὶ τοὺς συνδούλους σπεύδωμεν. Καθάπερ
γὰρ οἱ ἐν μικρῷ θεάτρῳ ἀγωνιζόμενοι μέγα ζητοῦσιν, ὡς
οὐκ ἀρκοῦντος [f]αὐτοῖς πρὸς ἐπίδειξιν ἐκείνου· οὕτω καὶ οἱ
ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ θεοῦ ἀγωνιζόμενοι, εἶτα τὴν παρὰ ἀνθρώποις
ζητοῦντες εὐφημίαν, τὴν μείζονα ἀφέντες καὶ τῆς ἐλάττονος
ἐφιέμενοι, μεγάλην ἑαυτοῖς ἐπισπῶνται κόλασιν. Τοῦτο γοῦν
ἄνω καὶ κάτω πάντα πεποίηκε, τοῦτο συνετάραξε τὴν οἰκου-
μένην ἅπασαν, ὅτι πρὸς ἀνθρώπους βλέποντες ἅπαντα πράτ-
τομεν, κἂν τοῖς ἀγαθοῖς οὐδὲν ἡγούμεθα τὸ τὸν θεὸν ἔχειν
θαυμαστὴν, ἀλλ' ἐπιζητοῦμεν τὴν παρὰ τοῖς ὁμοδούλοις
B εὐδοκίμησιν, κἂν τοῖς ἐναντίοις πάλιν αὐτοῦ καταφρονήσαντες,
ἀνθρώπους δεδοίκαμεν. Καίτοιγε αὐτοὶ μεθ' ἡμῶν στήσονται
ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκείνου, οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελοῦντες· ὁ δὲ θεὸς,
οὗ καταφρονοῦμεν νῦν, αὐτὸς οἴσει τὴν ψῆφον ἡμῖν. Ἀλλ'
ὅμως, καὶ ταῦτα εἰδότες, πρὸς ἀνθρώπους ἔτι κεχήναμεν,
ὅπερ ἐστὶν ἁμάρτημα πρῶτον. Καὶ ἀνθρώπου μὲν ὁρῶντος,
οὐκ ἄν τις ἕλοιτο πορνεύειν, ἀλλὰ κἂν μυριάκις φλέγηται
τῷ κακῷ, νικᾶται τοῦ πάθους ἡ τυραννὶς ὑπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων
αἰδοῦς· [g]θεοῦ δὲ ὁρῶντος, οὐχὶ μοιχεύουσιν οὐδὲ πορνεύουσι
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλῷ χαλεπώτερα πολλοὶ τετολμήκασι
καὶ τολμῶσι. Τοῦτο οὖν [h]μόνον οὐχ ἱκανὸν μυρίους ἄνωθεν
σκηπτοὺς κατενεγκεῖν; Καὶ τί λέγω μοιχείας καὶ πορνείας;
C Τὰ γὰρ πολλῷ [i]τούτων ἐλάττω ἐπὶ μὲν ἀνθρώπων δεδοίκαμεν

[8] v. 11, 12.

[b] ἀνθρωπίνων A.C. ἀνθρώπων E. et prob. F. ἀνθρωπείων Edd. [c] δὴ, quod aberat, habent A.C.E. δὴ post ἄγγελοι prob. habet F. [d] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ζητεῖν παρὰ ἀνθρώπων ἔπαινον. Veron. [e] δεώμεθα C.E. δεόμεθα Edd. [f] αὐτοῖς, quod aberat ante Montef. est in nostris omnibus et Regio apud eundem. [g] τοῦ θεοῦ Edd. Articulus non est in Codd. [h] μόνον] οὐ μόνον C. [i] τούτων] καὶ τούτων Edd. καὶ om. C.E.

πράττοντες· θεοῦ δὲ ὁρῶντος, οὐκέτι. Διὰ δὴ τοῦτο πάντα ἐτέχθη τὰ κακὰ, ὅτι ἐν τοῖς [k]ὄντως κακοῖς οὐ τὸν θεὸν, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους αἰδούμεθα. Διά τοι τοῦτο καὶ τὰ ὄντως ἀγαθὰ, οὐ δοκοῦντα εἶναι τοιαῦτα τοῖς πολλοῖς, φεύγομεν, οὐ τὴν τῶν πραγμάτων ἐξετάζοντες φύσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν δόξαν τῶν πολλῶν ἀποβλέποντες. Καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο [l]πάσχοντες πάλιν, οὐκ ὄντα οὖν τινα ἀγαθὰ, [m]ἀλλὰ κακὰ, εἶναι δοκοῦντα τοῖς πολλοῖς [n]ἀγαθὰ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς συνηθείας διώκομεν· ὥστε ἑκατέρωθεν [o]διαφθείρεσθαι. D
Τάχα πολλοῖς [p]ἀσαφέστερον εἶναι δοκεῖ τὸ λεχθέν· οὐκοῦν ἀνάγκη αὐτὸ σαφέστερον [q]εἰπεῖν. Ὅταν πορνεύωμεν· δεῖ γὰρ ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἄρξασθαι· ἀνθρώπους φοβούμεθα μᾶλλον, ἢ τὸν θεόν. [r]Ἐπεὶ οὖν οὕτως ἑαυτοὺς ὑπεθήκαμεν ἐκείνοις, καὶ δεσπότας ἡμῶν αὐτοὺς ἐποιήσαμεν, πολλὰ [s]δὲ τοῖς δεσπόταις τούτοις καὶ ἄλλα δοκεῖ εἶναι κακὰ οὐκ ὄντα κακὰ, κἀκεῖνα φεύγομεν πάλιν ὁμοίως. Οἷον, τὸ ἐν πενίᾳ ζῆν πολλοῖς δοκεῖ εἶναι αἰσχρὸν, καὶ φεύγομεν τὴν πενίαν· οὐκ ἐπειδή ἐστιν αἰσχρὸν, οὐδὲ ἐπειδὴ τοῦτο πεπείσμεθα, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς δεσπόταις ἡμῶν εἶναι δοκεῖ τοῦτο αἰσχρὸν, κἀκείνους E
δεδοίκαμεν. Πάλιν τὸ ἀτιμάζεσθαι καὶ εὐκαταφρόνητον εἶναι καὶ πάσης ἐκτὸς δυναστείας, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς ὁμοίως εἶναι αἰσχύνης [t]πολλῆς καὶ εὐτελείας. Τοῦτο πάλιν φεύγομεν, [v]οὐδὲ αὐτοῦ καταγινώσκοντες, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν δεσποτῶν ἡμῶν ψῆφον. Πάλιν καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν αὐτὴν ὑπομένομεν λύμην. Τὸ γὰρ πλουτεῖν ἀγαθὸν εἶναι δοκεῖ, καὶ ὁ τῦφος καὶ αἱ δόξαι καὶ τὸ περίβλεπτον εἶναι· καὶ τοῦτο πάλιν διώκομεν, οὐδὲ ἐνταῦθα τὴν τῶν πραγμάτων ἐπισκεψάμενοι φύσιν ὅτι καλὴ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς δόξης τῶν δεσποτῶν 102
ἡμῶν πεπεισμένοι. Δεσπότης γὰρ ἡμῶν ὁ δῆμός ἐστι καὶ ὁ πολὺς ὄχλος· δεσπότης ὠμὸς καὶ τύραννος χαλεπός. Οὐδὲ γὰρ ἐπιταγῆς αὐτῷ δεῖ πρὸς τὸ ἀκουσθῆναι παρ' ἡμῶν, ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον ἡμᾶς εἰδέναι τί βούλεται, καὶ χωρὶς ἐπιτάγματος εἴκομεν· τοσαύτῃ εὐνοίᾳ περὶ αὐτὸν κεχρήμεθα. Καὶ ὁ μὲν θεὸς καθ' ἑκάστην ἀπειλῶν, [w]νουθετῶν τὴν ἡμέραν, οὐκ ἀκού-

[k] ὄντως omnes. οὕτως vel οὕτω Edd. [l] πάσχομεν C. [m] ἀλλὰ κακὰ] Sic C.E. καὶ κακὰ A. et prob. F. Ita etiam Veron. καὶ καλὰ Sav. quem secuti sunt Mor. Ben. [n] ἀγαθὰ] ὡς ἀγαθὰ Edd. ὡς deest in libris omnibus et Aret. [o] Sic omnes. φθείρεσθαι Edd. [p] ἀσαφέστερον] ἀσαφές πως C. [q] εἰπεῖν] + ἀνάγκη (ergo bis habent) E. et a pr. man. A. etiam F, ut conjicere licet. Statim πάντες ὅταν π. C. Aret. [r] ἐπεὶ οὖν] καὶ φοβούμεθα ἐπεὶ C. [s] δὲ accessit ex C. Aret. Ita conjecerat Sav. [t] πολλῆς καὶ εὐτ.] Sic C.E. καὶ εὐτ. πολλῆς Edd. [v] οὐδὲ omnes. οὐκ Edd. [w] νουθ.] καὶ νουθ. Edd. repugnantibus libris.

εται· ὁ δὲ πολὺς ὄχλος καὶ ἄτακτος καὶ συρφετώδης οὐδὲ ἐπιταγῆς χρείαν ἔχει, ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον δεῖξαι τίσιν ἀρέσκεται,
B καὶ πάντα ὑπακούομεν εὐθέως. Καὶ πῶς ἄν τις τούτους, φησὶν, ἀποφύγῃ τοὺς δεσπότας; Εἰ μεῖζον αὐτῶν φρόνημα [x]λάβοι, εἰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπισκέψαιτο φύσιν, εἰ καταγνοίη τῆς τῶν πολλῶν ψήφου, εἰ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐν τοῖς ὄντως αἰσχροῖς [y]παιδεύσοι ἑαυτὸν μὴ ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν δεδοικέναι, καὶ ἐν τοῖς (317)
ἀγαθοῖς πάλιν τοὺς παρ' ἐκείνου στεφάνους ζητεῖν. Οὕτω γὰρ οὐδὲ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτῶν ἀνεξόμεθα. Ὁ γὰρ, ἡνίκα ἂν κατορθοῖ, μὴ ἀξίους κρίνας ἐκείνους εἰδέναι αὐτοῦ τὰ κατορθώματα, ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ τοῦ θεοῦ ψήφῳ, οὐδὲ ἐν
C τοῖς ἐναντίοις λόγον αὐτῶν ἕξει τινά. Καὶ πῶς αὐτὸ τοῦτο ἔσται, φησίν; Ἐννόησον τί μὲν ἄνθρωπος, τί δὲ θεὸς, καὶ τίνα ἀφεὶς τίνι προσφεύγεις, καὶ ταχέως διορθώσῃ τὸ πᾶν. Ἄνθρωπος ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν σοι κεῖται καὶ τὴν κρίσιν καὶ τὴν κόλασιν· ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη, καὶ κρίσιν ὀρθὴν οὐκ ἔχει, καὶ [z]δεῖται τῆς ἄνωθεν διορθώσεως· ἄνθρωπος γῆ καὶ σποδὸς, κἂν ἐπαινέσῃ, πολλάκις ἁπλῶς ἐπαινέσεται, ἢ πρὸς χάριν ἢ πρὸς ἀπέχθειαν· κἂν διαβάλῃ καὶ κατηγορήσῃ, πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς τοῦτο ἐργάσεται γνώμης. Ἀλλ' οὐχ ὁ θεὸς οὕτως, ἀλλ' ἄληπτος ἡ ψῆφος
D αὐτοῦ, καὶ καθαρὰ ἡ [a]κρίσις. Καὶ χρὴ διὰ ταῦτα ἀεὶ πρὸς αὐτὸν καταφεύγειν· οὐ διὰ ταῦτα [b]δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτός σε ἐποίησε, καὶ φείδεταί σου μάλιστα πάντων, καὶ αὐτοῦ σοῦ μᾶλλόν σε ἀγαπᾷ. Τί τοίνυν ἀφέντες ἔχειν θαυμαστὸν ἐπαινέτην, πρὸς ἄνθρωπον καταφεύγομεν, τὸν οὐδὲν, τὸν εἰκῇ, τὸν ἁπλῶς; Πονηρόν σε λέγει καὶ μιαρὸν οὐκ ὄντα τοιοῦτον; Ταύτῃ μᾶλλον αὐτὸν ἐλέησον καὶ δάκρυσον, ὅτι διέφθαρται, καὶ καταφρόνησον αὐτοῦ τῆς δόξης, ὅτι πεπήρωται αὐτοῦ τὰ τῆς διανοίας ὄμματα· ἐπεὶ καὶ οἱ ἀπόστολοι ταῦτα ἤκουσαν, καὶ κατεγέλων τῶν διαβαλλόντων.
E Ἀλλ' ἀγαθόν σε λέγει καὶ χρηστόν; Ἂν μὲν τοιοῦτος ᾖς, μηδόλως χαυνωθῇς ὑπὸ τῆς δόξης· ἂν δὲ μὴ ᾖς τοιοῦτος, πλέον καταφρόνησον, καὶ χλευασίαν [c]τὸ πρᾶγμα εἶναι νόμιζε.

Βούλει μαθεῖν τῶν πολλῶν τὰς κρίσεις, πῶς εἰσὶ διεφθαρμέναι καὶ ἄχρηστοι καὶ γέλωτος ἄξιαι, καὶ αἱ μὲν μεμηνότων καὶ ἐξεστηκότων, αἱ δὲ παίδων ὑποτιτθίων; Ἄκουσον ἄνωθεν.

[x] λάβῃ C. λάβει ante corr. A. λάβῃ (superscr. οι) (sic) E. [y] παιδεύσοι omnes. παιδεύσει Edd. [z] δεῖ E. [a] κρίσις] + αὐτοῦ Edd. invitis libris. [b] δὲ om. a pr. man. A. Mox σε post αὐτὸς, quod vulgo abest, ex eodem libro, sed correcto, recepimus. [c] εἶναι τὸ πρ. inverso ord. C.E.

Ἐρῶ δέ σοι κρίσεις οὐχὶ τὰς τοῦ δήμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς
τῶν δοκούντων [d]εἶναι σοφωτάτων, τῶν ἐξ ἀρχῆς νομοθετῶν.
Τίς γὰρ ἂν δόξειε παρὰ τοῖς πολλοῖς σοφώτερος εἶναι τοῦ
νομισθέντος ἀξίου πόλεσι καὶ δήμοις νομοθετεῖν; Ἀλλ' ὅμως
τοῖς σοφοῖς τούτοις τὸ πορνεύειν οὐδὲν εἶναι δοκεῖ πονηρὸν,
οὐδὲ κολάσεως ἄξιον. Οὐδεὶς γοῦν τῶν νόμων τῶν ἔξωθεν αὐτὸ 103
ἐκόλασεν, οὐδὲ εἰς δικαστήριον εἵλκυσεν ἐντεῦθεν· ἀλλὰ κἂν
ἑλκύσῃ τις ὑπὲρ τούτων, καταγελῶσιν οἱ πολλοὶ, καὶ [e]οὐκ
ἀνέξεται ὁ δικάζων. Τὸ κυβεύειν πάλιν τῆς παρ' αὐτῶν
τιμωρίας ἐστὶν ἐλεύθερον, καὶ οὐδεὶς ὑπὲρ τούτων δίκην ἔδωκέ
ποτε παρ' ἐκείνοις. Τὸ μεθύειν καὶ [f]γαστρίζεσθαι οὐ μόνον
[g]οὐκ ἔστιν ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ κατόρθωμα παρὰ πολλοῖς
εἶναι νενόμισται· καὶ ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς δείπνοις πολλὴ
ἡ τοῦ πράγματος ἅμιλλα, καὶ οἱ μάλιστα [h]σωφρονούσης
διανοίας καὶ σώματος ἐρρωμένου δεόμενοι, οὗτοι μάλιστα τῇ
τυραννίδι παραδέδονται τῆς μέθης, καὶ τὸ σῶμα παραλύοντες, B
καὶ τὴν ψυχὴν σκοτοῦντες· καὶ [i]τῶν νομοθετῶν οὐδεὶς τοῦτο
ἐκόλασε τὸ ἁμάρτημα. Τί ταύτης τῆς μανίας χεῖρον; Τῆς
οὖν εὐφημίας τῶν οὕτω διακειμένων ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖς, καὶ
οὐ κατορύττεις σαυτόν; Εἰ γὰρ καὶ πάντες σε ἐθαύμαζον
οἱ τοιοῦτοι, οὐκ ἐχρῆν αἰσχύνεσθαι καὶ ἐγκαλύπτεσθαι, παρ'
ἀνθρώπων οὕτω διεφθαρμένων τὰς κρίσεις [k]κροτούμενον;
Πάλιν βλασφημία τοῖς νομοθέταις οὐδὲν εἶναι [l]δοκεῖ φοβερόν·
οὐδεὶς γοῦν τὸν θεὸν βλασφημήσας, [m]εἰς δικαστήριον εἱλκύσθη
καὶ δίκην δέδωκεν. Ἀλλ' ἐὰν [n]μέντοι ἱμάτιόν τις κλέψῃ,
ἢ [o]βαλλάντιον διατέμῃ, καὶ τὰς πλευρὰς διορύττεται, καὶ
θανάτῳ παραδίδοται πολλάκις· τὸν δὲ θεὸν βλασφημῶν, οὐκ C
ἐγκαλεῖται παρὰ τῶν ἔξω νομοθετῶν. Κἂν [p]δούλην προσ-
φθείρῃ τις γυναῖκα ἔχων, οὐδὲν [q]εἶναι δοκεῖ τοῖς νόμοις
τοῖς ἔξωθεν, οὐδὲ τοῖς πολλοῖς. Βούλει καὶ ἕτερα πάλιν
ἀκοῦσαι δεικνύντα αὐτῶν τὴν ἄνοιαν; ταῦτα μὲν γὰρ οὐ
κολάζουσιν, ἕτερα δὲ καὶ νομοθετοῦσιν αὐτοί. Τίνα οὖν εἰσιν
ἐκεῖνα; Θέατρα συνάγουσι, καὶ πορνῶν ἐκεῖ γυναικῶν χοροὺς
εἰσάγοντες, καὶ παῖδας πεπορνευμένους καὶ εἰς τὴν φύσιν
αὐτὴν ἐνυβρίζοντας, καθίζουσι τὸν δῆμον ἄνω πάντα, οὕτω

[d] εἶναι om. F. [e] οὐκ] ὅμως C. Reg. apud Montef. et Aret. Statim ἀνέχεται iidem cum E. [f] γαστρ.] τὸ γαστρ. Edd. invitis libris. [g] οὐκ ἔστιν] οὐ δοκεῖ C. et Reg. apud Montef. [h] σώφρονος C.E. [i] οὐδεὶς τῶν ν. inverso ord. C. [k] κροτούμενον] καρπούμενον C. *ut a tam corruptis hominibus judicareris* Aret. [l] δοκεῖ, quod aberat ante Montef. est in nostris omnibus et Reg. apud eundem. Statim πονηρὸν pro φοβερὸν habet F. [m] εἰς τὸ δ. C. [n] μέντοι] Sic F. μὲν τὸ Edd. [o] βαλλάντιον C.E. fortasse alii. βαλάντιον vulgo. [p] δούλῃ a pr. man. A. [q] εἶναι om. C.

D τὴν πόλιν ψυχαγωγοῦντες, οὕτω τοὺς μεγάλους [r]ἐκείνους
βασιλέας, οὓς ἀεὶ θαυμάζουσιν, ἐπὶ τροπαίοις καὶ νίκαις
στεφανοῦντες. Καίτοιγε τί τῆς τιμῆς ταύτης ψυχρότερον; (318)
τί τῆς ἡδονῆς ἐκείνης ἀηδέστερον; Ἐκ τούτων οὖν ἐπαινέτας
ζητεῖς τῶν ἔργων τῶν σῶν; [s]καὶ μετὰ ὀρχηστῶν καὶ μαλακῶν
καὶ μίμων καὶ πορνῶν γυναικῶν εὐφημίας ἀπολαύειν [t]θέλεις,
εἰπέ μοι; [v]Καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴη ταῦτα παρανοίας ἐσχάτης;
Ἡδέως γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐροίμην· δεινὸν τοὺς τῆς φύσεως
ἀνατρέπεσθαι νόμους, καὶ παρανόμους [w]εἰσάγεσθαι μίξεις;
Πάντως ἐροῦσιν, ὅτι δεινόν· δοκοῦσι γοῦν καὶ κολάζειν τὸ
E ἀνόμημα τοῦτο. Τί οὖν τοὺς ἡταιρηκότας ἐκείνους εἰσάγεις;
καὶ οὐκ εἰσάγεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τιμᾷς μυρίαις καὶ ἀφάτοις
δωρεαῖς; ἀλλαχοῦ τοὺς τὰ τοιαῦτα τολμῶντας [x]κολάζων,
ἐνταῦθα δὲ καὶ ὡς εὐεργέταις [y]κοινοῖς τῆς πόλεως, καὶ χρήματα
ἀναλίσκεις, καὶ ἐκ τῶν δημοσίων αὐτοὺς τρέφεις δαπανημάτων.
Ἀλλ' ἄτιμοι, φησὶν, εἰσί. Τί οὖν αὐτοὺς παιδοτριβεῖς; τί
οὖν διὰ τῶν ἀτίμων τοὺς βασιλέας τιμᾷς; τί δὲ τὰς πόλεις
ἐκτραχηλίζεις; τί δὲ εἰς αὐτοὺς τοσαῦτα δαπανᾷς; Εἰ γὰρ
ἄτιμοί εἰσιν, ἀπελαύνεσθαι ἐχρῆν τοὺς ἀτίμους. Τίνος [z]γὰρ
ἕνεκεν ἀτίμους [a]εἰργάσω; ὡς ἐπαινῶν, ἢ ὡς κατεγνωκώς;
104 Δηλονότι ὡς κατεγνωκώς. Εἶτα ὡς μὲν κατεγνωκὼς ἀτίμους
ποιεῖς, ὡς δὲ [b]ἐντίμους τρέχεις ὀψόμενος, καὶ θαυμάζεις
καὶ ἐπαινεῖς καὶ κροτεῖς; [c]Τί δεῖ λέγειν τὰς μαγγανείας
τὰς ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις; τὰς ἐν ταῖς τῶν [d]θηρίων ἁμίλλαις;
Πάσης γὰρ καὶ ἐκεῖνα παραπληξίας μεστά· [e]παιδεύει τὸν
δῆμον συνεχῶς ἀνηλεῆ τινα ἔχειν καὶ ὠμὸν καὶ ἀπάνθρωπον
[f]τρόπον, καὶ γυμνάζει ὁρᾶν ἀνθρώπους σπαραττομένους, καὶ
αἷμα καταρρέον, καὶ θηρίων ὠμότητα [g]πάντα συγχέουσαν.
Καὶ ταῦτα πάντα οἱ σοφοὶ νομοθέται ἐξ ἀρχῆς ἐπεισήγαγον
B τὰ νοσήματα, καὶ κροτοῦσιν αἱ πόλεις καὶ θαυμάζουσιν.

Ἀλλ', εἰ βούλει, ταῦτα ἀφέντες, ἃ φανερῶς μὲν καὶ [h]ὡμολογημένως ἐστὶν ἄτοπα, τοῖς δὲ ἔξωθεν νομοθέταις οὐκ ἔδοξεν, ἐπὶ τὰ σεμνὰ προστάγματα ἔλθωμεν, καὶ ὄψει καὶ ταῦτα ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν δόξης διεφθαρμένα. Ὁ γὰρ γάμος πρᾶγμα

[r] ἐκείνους om. A.C.E. Statim βασιλεῖς F. [s] καὶ om. F. [t] θελεις]+ τοιαύτης C. Statim εἰπέ μοι post ἐσχάτης transp. C.E. [v] καὶ πῶς οὐκ ἂν] κἂν E. [w] ἄγεσθαι A. [x] κολάζων] καὶ κολάζων C. et ante corr. E. [y] κοινῆς A.F. [z] γὰρ] δὲ C. et ex corr. A. Statim ἕνεκεν καὶ ἀτίμους C. [a] εἰργάσω] καλεῖς ex corr. A. Prius εἰργάσατο. [b] ἐντίμους]+τοὺς αὐτοὺς πάλιν C. [c] τί] καὶ τί C. [d] θηρῶν F. [e] παιδεύει]+γὰρ C. [f] τρόπον, quod aberat, ex Regio recepit Montef. Habent etiam C.E. [g] πάντα συγχέουσαν] πρὸς πάντα κεκτῆσθαι C. [h] Sic C.E.F. Edebatur ὁμολογουμένως. Statim εἰσὶν Edd. repugnantibus libris.

τίμιον εἶναι δοκεῖ καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἔξωθεν· καὶ ἔστι τίμιον· ἀλλὰ γάμων τελουμένων, τοσαῦτα καταγέλαστα γίνεται πράγματα, ὅσα αὐτίκα ἀκούσεσθε. Ὑπὸ γὰρ τῆς συνηθείας οἱ πολλοὶ κατεχόμενοι καὶ παραλογιζόμενοι, οὐδὲ διαγινώσκουσιν αὐτῶν τὸ ἄτοπον, ἀλλ' ἑτέρων δέονται τῶν [i]διδα- C
σκόντων. Καὶ γὰρ χορεῖαι, καὶ κύμβαλα, καὶ αὐλοὶ, καὶ ῥήματα καὶ ᾄσματα αἰσχρὰ, καὶ μέθαι, καὶ κῶμοι, καὶ πολὺς ὁ τοῦ διαβόλου τότε ἐπεισάγεται φορυτός. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι δόξω καταγέλαστος εἶναι τούτων ἐπιλαμβανόμενος, καὶ πολλὴν ὀφλήσω παρὰ [k]τοῖς πολλοῖς ἄνοιαν, τοὺς παλαιοὺς νόμους μετακινῶν· ὅπερ [l]γὰρ ἔφθην εἰπὼν, πολὺς τῆς συνηθείας [m]ὁ παραλογισμός· ἀλλ' ὅμως οὐ παύσομαι ταῦτα λέγων. Ἴσως γὰρ, ἴσως, κἂν μὴ πάντες, ἀλλ' ὀλίγοι τινὲς ἡμᾶς ἀποδέξονται, καὶ αἱρήσονται καταγελᾶσθαι μεθ' ἡμῶν, ἢ γελᾶν ἡμᾶς μετ' D
ἐκείνων γέλωτα δακρύων ἄξιον καὶ πολλῆς κολάσεως καὶ τιμωρίας. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν εἴη τῆς ἐσχάτης καταγνώσεως ἄξιον, παρθένον [n]θαλαμευθεῖσαν διόλου, καὶ μαθοῦσαν αἰδεῖσθαι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, ἀθρόον ἀναγκάζειν ἅπασαν ἐκχεῖν τὴν αἰδῶ, καὶ ἐκ προοιμίων τοῦ γάμου τὴν ἀναισχυντίαν παιδεύειν, καὶ ἀσελγέσι καὶ ἀσέμνοις ἀνδράσι καὶ πόρνοις καὶ μαλακοῖς εἰς μέσον [o]αὐτὴν προτιθέναι; Ποῖον γὰρ οὐ φυτευθήσεται τῇ νύμφῃ κακὸν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης; Ἀναισχυντία, ἰταμότης, ἀναίδεια, δόξης ἔρως ἀτόπου· καὶ γὰρ ἐθελήσουσι τὰς ἡμέρας [p]δὴ πάσας τοι- E
αύτας ἔχειν. Ἐντεῦθεν πολυτελεῖς αἱ γυναῖκες [q]γίνονται [r]καὶ δαπανηραὶ, ἐντεῦθεν ἀναιδεῖς, ἐντεῦθεν αὐταῖς τὰ μυρία κακά. Καὶ μή μοι λέγε τὴν συνήθειαν. Εἰ μὲν γὰρ πονηρὸν, μηδὲ ἅπαξ γινέσθω· εἰ δὲ ἀγαθὸν, ἀεὶ γινέσθω. Εἰπὲ γάρ μοι, τὸ πορνεύειν οὐ πονηρόν; Ἆρα οὖν συγχωρήσομεν [s]κἂν ἅπαξ τοῦτο γενέσθαι; Οὐδαμῶς. Διὰ τί; Ὅτι κἂν ἅπαξ γένηται, πονηρόν ἐστιν ὁμοίως. Ὥστε καὶ τὸ φαιδρύνεσθαι τὴν νύμφην οὕτως, εἰ μὲν ἔστι πονηρὸν, μηδὲ ἅπαξ γινέσθω· εἰ δὲ οὐ πονηρὸν, καὶ ἀεὶ γινέσθω. Τί οὖν, φησὶ, 105
διαβάλλεις τὸν γάμον, εἰπέ μοι; Μὴ γένοιτο· οὐχ οὕτω μαίνομαι· ἀλλὰ τὰ κακῶς ἐπισυρόμενα τῷ γάμῳ, τὰ ἐπιτρίμματα, τὰς ὑπογραφὰς, τὴν ἄλλην περιεργίαν ἅπασαν. Καὶ
(319) γὰρ πολλοὺς ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης λήψεται [t]ἐραστὰς καὶ πρὸ τοῦ μέλλοντος αὐτῇ συνοικεῖν. Ἀλλὰ πολλοὶ θαυμά-

[i] διδαξόντων C. [k] τοῖς om. A. [l] γὰρ om. F. [m] ὁ om. a pr. man. A. [n] θαλαμευομένην C. [o] αὐτῶν F. [p] δὴ] δεῖ A. ἀεὶ E. [q] γίνονται, quod olim aberat, habent A.C.E. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [r] καὶ om. F. [s] κἂν ἅπαξ] Sic C.E.F. καθάπαξ Edd. [t] τοὺς ἐραστὰς Edd. invitis libris.

σονται τὴν γυναῖκα τῆς ὥρας. Καὶ τί τοῦτο; Ἂν μὲν γὰρ
[v]σώφρων ᾖ, μόλις διαφεύξεται τὴν πονηρὰν ὑποψίαν· εἰ δὲ
ἠμελημένη, ταχέως καὶ ἁλώσεται, ἀφορμὴν ἀσελγείας λαβοῦσα
B τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἀλλ' ὅμως τοσούτων ὄντων κακῶν, ὅταν
μὴ ταῦτα [w]γίνηται, ὕβριν τὸ πρᾶγμα καλοῦσιν οἱ βοσκημάτων
οὐδὲν ἀμείνους, καὶ δεινὸν ποιοῦνται τὸ μὴ πολλοῖς φαίνεσθαι
τὴν γυναῖκα, μηδὲ προκεῖσθαι θέατρον κοινὸν τοῖς ὁρῶσι. Καί-
τοιγε ὕβριν ἐχρῆν νομίζειν τὰ γινόμενα, καὶ γέλωτα καὶ
κωμῳδίαν. Ἐπεὶ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι πολλὴν [x]ἄνοιαν ἡμῶν
καταγνώσονται· ἀλλ' οἴσω τὸν γέλωτα, ὅταν τι γενήται κέρδος.
Καὶ γὰρ ἂν εἴην καταγέλαστος, εἰ παραινῶν τῆς τῶν πολλῶν
δόξης καταφρονεῖν, αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων χειρωθείην τῷ πάθει.
Ἰδὲ τὰ ἐντεῦθεν λοιπόν· οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν
ἑσπέρᾳ μεθύοντας ἄνδρας [y]καὶ κεκαρωμένους καὶ πεπυρωμένους
C ὑπὸ τῆς τρυφῆς, [z]εἰς κάλλος ὄψεως ὁρᾶν παρασκευάζουσι παρ-
θενικῆς. Καὶ οὐδὲ ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἀλλὰ [a]καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς
εἰς ἐπίδειξιν ἐκπομπεύουσι, μετὰ λαμπάδων αὐτὴν παραπέμ-
ποντες ἐν ἑσπέρᾳ βαθείᾳ, ὡς πᾶσιν αὐτὴν [b]ἐπιδείκνυσθαι, δι'
ὧν ποιοῦσιν οὐδὲν ἕτερον παραινοῦντες, ἢ ὅτι πᾶσαν ἀποδύ-
σασθαι χρὴ λοιπὸν τὴν αἰδῶ. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἵστανται,
[c]ἀλλὰ μετὰ αἰσχρῶν ῥημάτων αὐτὴν ἄγουσι· καὶ τοῦτο νόμος
ἐστὶ [d]παρὰ τοῖς πολλοῖς. Καὶ δραπέται καὶ μαστιγίαι μυρίοι
τινὲς καὶ ὀλέθριοι μετὰ ἀδείας [e]λοιπὸν ἅπαντα φθέγγονται,
D ἅπερ ἂν βούλωνται, εἴς τε ἐκείνην εἴς τε τὸν ἐκείνῃ συνοικεῖν
μέλλοντα· [f]καὶ σεμνὸν μὲν οὐδὲν, πάντα δὲ αἰσχρὰ καὶ ἀσχη-
μοσύνης γέμοντα. [g]Καλήν γε δὴ ἕξει διδασκαλίαν σωφροσύνης
ἡ νύμφη, τοιαῦτα μὲν ὁρῶσα, τοιαῦτα δὲ ἀκούουσα. [h]Καὶ
ἅμιλλά τίς ἐστι διαβολικὴ τῶν τὰ τοιαῦτα [i]παροινούντων
ὑπερβαλέσθαι θατέρους τῇ τῶν ὀνειδῶν καὶ τῇ τῶν αἰσχρῶν
ῥημάτων φιλοτιμίᾳ, δι' ὧν καταισχύνουσι τοὺς συνιόντας·
κἀκεῖνοι νικήσαντες ἀπῆλθον, ὅσοι πλείονα τὰ ὀνείδη καὶ μείζονα
τὰ αἰσχρὰ [k]θατέρων τῶν συνιόντων προσέρριψαν. Καὶ οἶδα
μὲν ὅτι φορτικός τίς εἰμι καὶ ἐπαχθὴς καὶ δύσκολος, ὡς ἡδονήν
E τινα περικόπτων τοῦ βίου. Διὰ γὰρ τοῦτο πενθῶ, ὅτι τὰ
ἀηδῆ ἡδονή τις εἶναι νενόμισται. Πῶς γὰρ οὐκ ἀηδὲς, εἰπέ μοι,

[v] σωφ. ᾖ] σωφρονῇ F. [w] γίνηται C.E. γένηται vulgo. [x] ἄνοιαν] + καὶ γέλωτα Edd. Haec desunt in nostris omnibus et Aret. [y] καὶ om. C. et a pr. man. A. [z] εἰς] Sic nostri omnes et Reg. apud Montef. οἱ Edd. [a] καὶ om. E. et Edd. ante Ben. Statim ἐπὶ pro διὰ F. [b] ἐπιδεικνύντες F. [c] ἀλλὰ] + καὶ F. [d] παρὰ om. C.E. [e] λοιπὸν] + καὶ F. [f] καὶ om. C. δὲ post πάντα om. idem. [g] Vid. Annot. [h] καὶ] + γὰρ C. Statim ἐκεῖ pro ἐστι idem. [i] παραινούντων Edd. et Codd. Vid. Annot. Statim ὑπερβαλέσθαι C.F. et ex corr. A. ὑπερβάλλεσθαι vulgo. [k] Verba θατέρων τῶν συνιόντων, quae vulgo absunt, leguntur in nostris omnibus.

τὸ ὑβρίζεσθαι καὶ λοιδορεῖσθαι, τὸ παρὰ πάντων ἀτιμάζεσθαι μετὰ τῆς νύμφης; Κἂν μὲν εἷς τις τῆς ἀγορᾶς τὴν συνοικοῦσαν εἴπῃ κακῶς, μυρία κινεῖς πράγματα, καὶ ἀβίωτον εἶναι τὸν βίον νομίζεις· τῆς δὲ πόλεως παρούσης ἁπάσης ἀσχημονῶν μετὰ τῆς συνοικεῖν μελλούσης, χαίρεις [l] καὶ καλλωπίζῃ; καὶ πόσης ταῦτα μανίας; Ἀλλὰ συνήθεια τὸ πρᾶγμά ἐστι, φησί. Διὰ γὰρ τοῦτο θρηνεῖν μάλιστα ἄξιον, ὅτι ἐν συνηθείᾳ τὸ πρᾶγμα κατέκλεισεν ὁ διάβολος. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ γάμος πρᾶγμά ἐστι 106
σεμνὸν, καὶ τὸ γένος ἡμῶν συγκροτοῦν, καὶ πολλῶν αἴτιον ἀγαθῶν, δακνόμενος ὁ πονηρὸς [m] δαίμων ἐκεῖνος, καὶ εἰδὼς ὅτι κατὰ τῆς πορνείας ἐπιτετείχισται, ἑτέρως πορνείαν ἐπεισάγει πᾶσαν. Πολλαὶ γοῦν ἐν ταῖς τοιαύταις συνόδοις καὶ κατῃσχύνθησαν παρθένοι· εἰ δὲ μὴ πανταχοῦ, ἀλλ' ἀρκεῖ τῷ δαίμονι τέως ἐκεῖνα τὰ ῥήματα καὶ τὰ ᾄσματα ἐκεῖνα τὰ [n] πονηρὰ, καὶ παραδειγματίσαι τὴν νύμφην, καὶ ἐκπομπεῦσαι τὸν νυμφίον διὰ τῆς ἀγορᾶς. Εἶτα ἐπειδήπερ ἐν ἑσπέρᾳ ταῦτα γίνεται, ἵνα μηδὲ τὸ σκότος παραπέτασμα ᾖ τῶν κακῶν τούτων, ἐπεισάγονται λαμπάδες πολλαὶ οὐκ ἐῶσαι λανθάνειν τὴν ἀσχημοσύνην. B
Τί γὰρ ὁ πολὺς ὄχλος βούλεται; τί δὲ ἡ μέθη; τί δὲ αἱ σύριγγες; οὐκ εὔδηλον ὅτι ἵνα μηδὲ οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις ὄντες, καὶ βαπτιζόμενοι ὕπνῳ βαθεῖ, ταῦτα ἀγνοῶσιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς σύριγγος διεγειρόμενοι, καὶ ἄνωθεν ἀπὸ τῶν δρυφάκτων [o] κατακύπτοντες, μάρτυρες γένωνται τῆς κωμῳδίας ἐκείνης; Τί ἄν τις εἴποι τὰς ᾠδὰς αὐτὰς, αἳ πάσης γέμουσιν ἀκολασίας, ἔρωτας ἀτόπους καὶ μίξεις παρανόμους καὶ οἰκιῶν ἀνατροπὰς καὶ μυρίας ἐπεισάγουσαι τραγῳδίας, καὶ πολὺ τὸ τοῦ φίλου καὶ ἐρῶντος ὄνομα ἔχουσαι, καὶ τὸ τῆς φίλης καὶ ἐρωμένης; Καὶ τὸ δὴ C
χαλεπώτερον, ὅτι καὶ παρθένοι παραγίνονται τούτοις, πᾶσαν ἀποδυσάμεναι τὴν αἰδῶ, εἰς τὴν τῆς νυμφευομένης τιμὴν, μᾶλλον
(320) δὲ ὕβριν, καὶ [p] τὴν ἑαυτῶν προπίνουσαι σωτηρίαν, καὶ μεταξὺ νέων [q] ἀκολάστων ἀσχημονοῦσαι τοῖς ἀτάκτοις ᾄσμασι, τοῖς αἰσχροῖς ῥήμασι, τῇ σατανικῇ συμφωνίᾳ. Ἔτι οὖν ἐρωτᾷς, εἰπέ μοι, πόθεν μοιχεῖαι; πόθεν πορνεῖαι; πόθεν διαφθοραὶ γάμων; Ἀλλ' οὐκ εὐγενεῖς οὐδὲ εὐσχήμονες ταῦτα πράττουσι, φησί. Πῶς οὖν ἐμοῦ καταγελᾷς, αὐτὸς πρὸ ἐμοῦ τὸν νόμον τοῦτον εἰδώς; Εἰ γὰρ καλὰ τὰ γινόμενα, ἔασον κἀκείνας ταῦτα D
ποιεῖν. Μὴ γὰρ, ἐπειδὴ πενίᾳ συζῶσιν αὗται, οὐχὶ καὶ αὗται παρθένοι εἰσὶ, καὶ σωφροσύνης ἐπιμελεῖσθαι καὶ αὐτὰς χρή; Νῦν δὲ ὀρχεῖται παρθένος ἐν κοινῷ θεάτρῳ νέων ἀκολάστων,

[l] καὶ om. E. [m] Sic nostri omnes et Reg. apud Montef. Aberat δαίμων.
[n] πονηρὰ] πορνικὰ ex corr. A. [o] παρακύπτοντες F. [p] Vid. Annot.
[q] ἀκολάστων] + ἀκολάστως F.

[r]εἰπέ μοι, καὶ οὐ δοκεῖ σοι τῆς πόρνης εἶναι ἀτιμοτέρα; Εἰ δὲ
λέγεις, ὅτι θεραπαινίδες ταῦτα ἐργάζονται, οὐδὲ οὕτως ἀφίημί
σε τῆς κατηγορίας· οὐδὲ γὰρ ταύταις ἐπιτετράφθαι ἐχρῆν.
Ἀπὸ γὰρ τούτων πάντα τίκτεται τὰ κακὰ, ὅτι τῆς [s]οἰκετίας
οὐδένα ποιούμεθα λόγον· ἀλλ᾽ ἀρκεῖ εἰς καταφρόνησιν τὸ
εἰπεῖν, ὅτι δοῦλός ἐστι καὶ [t]θεραπαινίδες· καίτοιγε καθ᾽
E ἑκάστην ἡμέραν ἀκούοντες, ὅτι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐ δοῦλος,
οὐκ ἐλεύθερος. Σὺ δὲ ἵππου μὲν οὐ καταφρονεῖς οὐδὲ ὄνου,
ἀλλὰ πάντα ποιεῖς ὥστε μὴ γενέσθαι φαύλους· δούλων δὲ τῶν
ὁμοψύχων ὑπερορᾷς; Καὶ [v]τί λέγω δούλων, ὅπου γε καὶ
παίδων καὶ θυγατέρων;

Τί δὴ μετὰ ταῦτα; Ἀνάγκη λύπην εὐθέως ἐπεισιέναι, πάντων
ἐκείνων καθαιρουμένων· πολλάκις δὲ καὶ ζημίαν τίκτεσθαι με-
γίστην, ἐν τῷ πλήθει καὶ τῷ θορύβῳ πολυτίμων τινῶν ἀπολ-
λυμένων χρυσίων. Εἶτα μετὰ [w]τὸν γάμον εἴποτε γένοιτο
107 παιδίον, καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὴν αὐτὴν ἄνοιαν ὀψόμεθα, καὶ
πολλὰ σύμβολα γέλωτος γέμοντα. Καὶ γὰρ ἡνίκα ἂν
καλεῖσθαι τὸ παιδίον δέῃ, ἀφέντες ἀπὸ τῶν ἁγίων αὐτὸ καλεῖν,
ὡς οἱ παλαιοὶ τὸ [x]πρῶτον ἐποίουν, λύχνους ἅψαντες καὶ
ὀνόματα αὐτοῖς [y]ἐπιτιθέντες, [z]τὸν διαρκέσαντα μέχρι πολλοῦ
τοῦ παιδίου ποιοῦσιν ὁμώνυμον, ἐντεῦθεν πολὺν αὐτὸ στοχα-
ζόμενοι βιώσεσθαι χρόνον. Εἶτα ἐπειδὰν συμβῇ πολλάκις
αὐτὸ ἄωρον [a]ὑπομεῖναι θάνατον, συμβαίνει δὲ πολλάκις, πολὺς
ἕψεται παρὰ τοῦ διαβόλου γέλως, ὅτι ὡσεὶ παῖδας ἀνοήτους
διέπαιξε. Τί ἄν τις [b]εἴποι τὰ περίαπτα, καὶ τοὺς κώδωνας
τοὺς τῆς χειρὸς ἐξηρτημένους, καὶ τὸν κόκκινον στήμονα, καὶ τὰ
B ἄλλα [c]τὰ πολλῆς ἀνοίας γέμοντα, δέον μηδὲν ἕτερον τῷ παιδὶ
περιτιθέναι, ἀλλ᾽ ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ φυλακήν; Νῦν δὲ
οὗτος [d]μὲν καταπεφρόνηται ὁ τὴν οἰκουμένην [e]ἐπιστρέψας
ἅπασαν, καὶ χαλεπὴν δοὺς τῷ διαβόλῳ πληγὴν, καὶ πᾶσαν
αὐτοῦ καταστρέψας τὴν δύναμιν· κρόκη δὲ καὶ στήμων καὶ τὰ
ἄλλα περιάμματα τὰ τοιαῦτα τοῦ παιδίου ἐμπιστεύονται τὴν
ἀσφάλειαν. Εἴπω τί τούτου καταγελαστότερον ἕτερον;
Ἀλλὰ μηδεὶς ἀκαιρίαν ἡμῶν καταγινωσκέτω, εἰ καὶ μέχρι
τούτων πρόεισιν ὁ λόγος. Ὁ γὰρ τὴν σηπεδόνα καθᾶραι
βουλόμενος, οὐ παραιτήσεται [f]προτέρας τὰς ἑαυτοῦ μολῦναι
χεῖρας. Τί δήποτ᾽ οὖν τοῦτό ἐστι τὸ καταγέλαστον; [g]Ὁ

[r] εἰπέ μοι] αἰσχρῶς C. Aret. εἰπέ μοι om. F. [s] οἰκετείας A. οἰκείας Veron. [t] θεραπαινὶς C. [v] τί] + δὲ F. et a pr. man. A. (ex corr. δὴ). [w] τῶν γάμων F. [x] πρῶτον] + μὲν E. et a pr. man. A. [y] ἐπιτεθέντες C.E. [z] τῷ διαρκέσαντι μ. π. τὸ παιδίον ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [a] ὑπομεῖναι omnes. ὑποστῆναι Edd. [b] εἴπῃ Edd. et Codd. [c] τὰ om. F. [d] μὲν om. F. [e] ἐπιστρέφων F. [f] πρότερος C.

μηδὲν [g]μὲν εἶναι δοκεῖ· διὰ γὰρ τοῦτο στένω· [h]ἀρχὴ δέ ἐστι
παραφροσύνης καὶ παρανοίας ἐσχάτης. Βόρβορον αἱ γυναῖκες
[i]ἐν τῷ βαλανείῳ λαμβάνουσαι τροφοὶ καὶ θεραπαινίδες, καὶ τῷ
δακτύλῳ χρίσασαι, κατὰ τοῦ μετώπου τυποῦσι τοῦ παιδίου·
κἂν ἔρηταί τις, τί βούλεται ὁ βόρβορος, τί δὲ ὁ πηλός; ὀφ-
θαλμὸν πονηρὸν ἀποστρέφει, φησὶ, καὶ βασκανίαν καὶ φθόνον.
Βαβαὶ τῆς ἰσχύος τοῦ βορβόρου, καὶ τῆς τοῦ πηλοῦ δυνάμεως,
ἡλίκην ἔχει τὴν ἰσχύν· ὁλόκληρον τοῦ διαβόλου παράταξιν
ἀποστρέφει. Οὐκ [k]ἐγκαλύψεσθε, εἰπέ μοι; οὐ συνήσετε ὀψέ
ποτε τὰς παγίδας [l]τὰς διαβολικὰς, πῶς ἐκ πρώτης ἡλικίας κατὰ
μικρὸν ἐπεισάγει τὰς παρ' ἑαυτοῦ μηχανὰς [m]ὁ διάβολος; Εἰ D
γὰρ ὁ βόρβορος τοῦτο ποιεῖ, διὰ τί μὴ καὶ σὺ τοῦτο ποιεῖς
ἐπὶ τοῦ σαυτοῦ μετώπου, ἀνὴρ ὢν καὶ ἐν ἕξει γεγονὼς, καὶ
μᾶλλον τοῦ παιδίου τοὺς φθονοῦντας ἔχων; διὰ τί μὴ καὶ ὅλον
βορβοροῖς τὸ σῶμα; Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοσαύτην ἔχει
τὴν ἰσχὺν, τίνος ἕνεκεν οὐχ ὅλον σεαυτὸν βορβόρῳ καταχρίεις;
Γέλως ταῦτα καὶ κωμῳδία σατανικὴ, οὐκ εἰς χλευασίαν μόνον,
ἀλλὰ καὶ εἰς γέενναν καταστρέφουσα τοὺς ἀπατωμένους. Καὶ
τὸ μὲν παρ' Ἕλλησι ταῦτα γίνεσθαι, θαυμαστὸν οὐδέν· τὸ δὲ
παρὰ τοῖς τὸν σταυρὸν προσκυνοῦσι, καὶ μυστηρίων ἀπορρήτων
(321) κεκοινωνηκόσι, καὶ τοσαῦτα φιλοσοφοῦσι ταύτην κρατεῖν τὴν
ἀσχημοσύνην, [n]τοῦτό ἐστι [o]τὸ πολλῶν θρήνων ἄξιον. Ὁ θεός E
σε μύρῳ ἐτίμησε πνευματικῷ, καὶ σὺ βορβόρῳ μολύνεις τὸ
παιδίον; ὁ θεός σε ἐτίμησε, σὺ δὲ σαυτὸν ἀτιμάζεις; καὶ δέον
τὸν σταυρὸν ἐπιγράφειν τῷ μετώπῳ, [p]τὴν ἀσφάλειαν ἄμαχον
παρέχοντα, σὺ δὲ ταῦτα ἀφεὶς, ἐπὶ τὴν σατανικὴν ἄνοιαν κατα-
πίπτεις; Εἰ δέ τισι ταῦτα μικρὰ εἶναι δοκεῖ, μανθανέτωσαν,
ὅτι μεγάλων ἐστὶν αἴτια κακῶν, καὶ ὅτι οὐδὲ τῷ Παύλῳ τὰ
μικρὰ παρορᾶν ἔδοξε. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, τοῦ καλύπτεσθαι
ἄνθρωπον τὴν κεφαλὴν μικρότερον; Ἀλλ' ὅρα πόσην ὑπὲρ 108
τούτου ποιεῖται σπουδὴν, καὶ μεθ' ὅσης ἀπαγορεύει σφοδρό-
τητος, ἄλλα τε πολλὰ λέγων, καὶ ὅτι καταισχύνει τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ κατακαλυπτόμενος καταισχύνει τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ, ὁ βορβόρῳ χρίων, πῶς οὐχὶ καὶ βδελυκτὸν ποιεῖ τὸ
παιδίον; Πῶς γὰρ αὐτὸ [q]προσάγεις ταῖς χερσὶ τοῦ ἱερέως,
εἰπέ μοι; πῶς ἀξιοῖς ἐπὶ τοῦ μετώπου σφραγῖδα ἐπιτεθῆναι

[g] μὲν om. E. Mox verba διὰ γὰρ τοῦτο στένω desunt in E. Horum in locum alia, κακὸν τοῖς πολλοῖς sufficiunt C. Aret. [h] ἀρχὴ δ' ἐστιν ἀπιστίας καὶ πρᾶγμα παρανοίας ἐσχ. C. Aret. [i] ἐκ τοῦ βαλανείου ex corr. A. [k] ἐγκαλύπτεσθε F. [l] τὰς διαβ.] τοῦ διαβόλου F. Statim καὶ πῶς C. [m] ὁ διαβ. om. F. [n] Sic C.E.F. τοῦτ' ἔστι Edd. [o] τὸ] τῶν C. [p] τὴν] τὸν τὴν F. [q] προσάγει Veron. Mor. Ben. cum Aret. et uno nostrorum A. ceteri cum Sav. προσάγεις.

παρὰ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου χειρὸς, ἔνθα τὸν βόρβορον ἐπέχρισας; Μὴ ταῦτα, [r]μὴ, ἀδελφοὶ, ἀλλ' ἐκ πρώτης ἡλικίας
B πνευματικοῖς αὐτὰ περιφράττετε ὅπλοις, καὶ τῇ χειρὶ παιδεύετε σφραγίζειν τὸ μέτωπον· καὶ πρὶν ἢ δυνηθῆναι τῇ χειρὶ τοῦτο ποιεῖν, αὐτοὶ ἐντυποῦτε αὐτοῖς τὸν σταυρόν. Τί ἄν τις εἴποι τὰς ἑτέρας παρατηρήσεις τὰς σατανικὰς ἐπὶ τῶν ὠδίνων καὶ τῶν τοκετῶν, ἃς αἱ μαῖαι ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν ἐπεισάγουσι κεφαλῆς; τὰς ἐπὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς καθ' ἕκαστον ἐκφορᾶς, [s]τὰς οἰμωγὰς, τοὺς κωκυτοὺς τοὺς ἀλόγους, τὴν ἐν τοῖς τάφοις ἄνοιαν, τὴν περὶ τὰ μνήματα σπουδὴν, τὸν ἄκαιρον καὶ καταγέλαστον τῶν θρηνῳδῶν γυναικῶν ἐσμὸν, τὰς τῶν ἡμερῶν παρατηρήσεις, τῶν εἰσόδων καὶ τῶν ἐξόδων; Τούτων οὖν, εἰπέ μοι, τὴν δόξαν θηρᾷς; καὶ πῶς οὐκ ἐσχάτης ταῦτα ἀνοίας,
C ἀνθρώπων οὕτω διεφθαρμένων τὰς γνώμας, καὶ πάντα ὡς ἔτυχε ποιούντων, τὴν δόξαν ἐπιζητεῖν, δέον ἐπὶ τὸν ἀκοίμητον ἀεὶ καταφεύγειν ὀφθαλμὸν, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου ψῆφον βλέποντας, πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν; Οὗτοι μὲν γὰρ κἂν [t]ἐπαινέσωσιν, οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελῆσαι δυνήσονται· ἐκεῖνος δὲ ἂν ἀποδέξηται τὰ γινόμενα, καὶ ἐνταῦθα ποιήσει λαμπροὺς, καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν μεταδώσει τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [v]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος,
D ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

[1]Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν· [a]ἀναγκαῖον γὰρ ἐντεῦθεν πάλιν τὸν λόγον ἀναλαβεῖν· ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· [b]ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι.

ΠΟΛΛΗΣ βαρύτητος τὸν λόγον ἐμπλήσας, ὃ πάσης κατη-
E γορίας μείζονα [c]ἔχει πληγὴν, καὶ εἰπὼν, ὅτι "Χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε," καὶ ὅτι "Ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους," διὰ τῶν ἑξῆς δείκνυσι, πῶς ἐπιθανάτιοι, λέγων·

[1] Cap. IV. v. 10.

[r] μὴ om. C. [s] τὰς om. C.F. [t] ἐπαινέσωσιν nostri omnes cum Regio apud Montef. qui ita edidit pro vulgato ἐπαινέσωνται. [v] μετασχεῖν C.
Hom. XIII. [a] Haec ἀναγκαῖον ——ἀναλαβεῖν om. C. Aret. [b] ἡμεῖς]+δὲ F. Mosq. 7. Mox ὑμεῖς δὲ ἔνδοξοι F. [c] εἶχε C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. Iidem cum Aretino post πληγὴν addunt: τοῦτο ἐνταῦθα μεταχειρίζει μετὰ τῆς αὐτῷ πρεπούσης ἀξίας.

“Ἡμεῖς μωροὶ καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄτιμοι, καὶ πεινῶμεν, καὶ
διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν,
καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν·” ἅπερ ἦν
[d] δείγματα διδασκάλων καὶ ἀποστόλων γνησίων. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι
ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις μέγα ἐφρόνουν, ἐπὶ σοφίᾳ, ἐπὶ δόξῃ, 109
ἐπὶ πλούτῳ, ἐπὶ τῷ τιμᾶσθαι. Βουλόμενος οὖν αὐτῶν
καθελεῖν τὸν τῦφον, καὶ δεῖξαι ὅτι ἐπὶ τούτοις οὐ μόνον οὐ
καλλωπίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ αἰσχύνεσθαι δεῖ, πρῶτον μὲν αὐτοὺς
κωμῳδεῖ λέγων· “Χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε.” Ἐγὼ μὲν
γὰρ λέγω, φησὶν, ὅτι ὁ παρὼν καιρὸς οὐ τιμῆς οὐδὲ δόξης
ἐστὶν, ὧν ὑμεῖς ἀπολαύετε, ἀλλὰ τοῦ διώκεσθαι καὶ ὑβρίζεσθαι,
ἅπερ ἡμεῖς πάσχομεν. Εἰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τῶν
ἀμοιβῶν ὁ καιρὸς οὗτος, ὡς ὁρῶ· τοῦτο [e] δὲ εἰρωνευόμενος
λέγει· ὑμεῖς μὲν οἱ μαθηταὶ [f] καὶ ἐβασιλεύσατε λοιπόν· ἡμεῖς
δὲ οἱ διδάσκαλοι καὶ ἀπόστολοι, καὶ πρὸ πάντων ὀφείλοντες B
(322) λαβεῖν τὸν μισθὸν, οὐ μόνον ὑμῶν ἔσχατοι γεγόναμεν, ἀλλὰ
καὶ ὡς ἐπιθανάτιοι, [g] τουτέστι, κατάδικοι, διόλου ἐν [h] ἀτιμίαις
καὶ κινδύνοις καὶ λιμῷ διάγομεν, ὑβριζόμενοί τε ὡς μωροὶ
καὶ ἐλαυνόμενοι καὶ τὰ ἀνήκεστα ὑπομένοντες. Ταῦτα δὲ
ἔλεγεν, ἵνα καὶ αὐτοὺς ἐκ τούτων ποιήσῃ συνιδεῖν, ὅτι τὰ
τῶν ἀποστόλων ὀφείλουσι ζηλοῦν, τοὺς κινδύνους καὶ τὰς
ὕβρεις, οὐ τὰς τιμὰς καὶ τὰς δόξας· οὐ γὰρ ἐκεῖνα, ἀλλὰ
ταῦτα ἀπαιτεῖ τὸ κήρυγμα. Ἀλλ᾽ οὕτω μὲν ἐξ εὐθείας οὐ
λέγει, ὥστε μὴ φορτικὸς αὐτοῖς φανῆναι· ὡς δὲ αὐτῷ πρέπον
ἦν, οὕτω μεταχειρίζει τὴν ἐπίπληξιν ταύτην. Εἰ γὰρ [i] ἐξ C
εὐθείας εἰσήγαγε τὸν λόγον, οὕτως ἂν εἶπε· πλανᾶσθε καὶ
ἀπατᾶσθε, καὶ πολὺ τῆς ἀποστολικῆς [k] νομοθεσίας ἀφεστή-
κατε. Τὸν γὰρ ἀπόστολον καὶ διάκονον τοῦ Χριστοῦ μωρὸν
εἶναι δοκεῖν χρὴ, καὶ ἐν θλίψει καὶ ἐν ἀδοξίᾳ διάγειν, ὅπερ
ἐσμὲν ἡμεῖς· ὑμεῖς δὲ ἐν τοῖς ἐναντίοις. Ἀλλ᾽ οὕτως ἂν
μᾶλλον καὶ προσέστη τὰ λεγόμενα αὐτοῖς, ὡς ἐγκώμια τῶν
ἀποστόλων ἔχοντα, καὶ ἐκείνους ἂν θρασυτέρους εἰργάσατο,
ὡς διαβαλλομένους ἐπὶ ῥαθυμίᾳ καὶ κενοδοξίᾳ καὶ [l] τῷ τρυφᾶν.
Διὰ τοῦτο τοῦτον μὲν τὸν τρόπον οὐ μεθοδεύει τὰ εἰρημένα,
ἑτέρως δὲ, πληκτικώτερον μὲν, ἀνεπαχθέστερον δέ. Διὸ καὶ
οὕτω προάγει τὸν λόγον κατ᾽ εἰρωνείαν, λέγων· “Ὑμεῖς δὲ D
ἰσχυροὶ καὶ [m] ἔνδοξοι.” Ὡς εἰ μὴ τῇ εἰρωνείᾳ ἐκέχρητο, οὕτως

[d] *δείγματα* Edd. *δόγματα* libri omnes cum Aret. [e] *δὲ* om. A. [f] *καὶ* om. E. [g] *τουτέστι*] *τοῦτο δέ ἐστι* C. [h] *ἀτιμίᾳ* A. [i] *ἐξ*] *ἐπ᾽* C.E. [k] *νομοθεσίας* est in nostris omnibus et Reg. apud Montef. *institutione* Aret. Edebatur *νουθεσίας*. [l] *τῷ* (*τὸ* A.E.) *τρυφᾶν*] Sic libri omnes. *τρυφῇ* Edd. [m] *ἔντιμοι* F.

ἂν εἶπεν· οὐ δυνατὸν τὸν μὲν μωρὸν νομίζεσθαι, τὸν δὲ φρόνιμον, καὶ τὸν μὲν ἰσχυρὸν, τὸν δὲ ἀσθενῆ, τοῦ κηρύγματος [n]ἀπαιτοῦντος θάτερα. Εἰ μὲν γὰρ ἐξῆν τοὺς μὲν τοῦτο εἶναι, τοὺς δὲ ἐκεῖνο, ἴσως εἶχέ τινα λόγον τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα· νυνὶ δὲ οὐκ ἔνι, οὐ φρόνιμον εἶναι δοκεῖν, οὐκ ἔνδοξον, οὐκ ἀπηλλάχθαι κινδύνων. Εἰ δὲ [o]μὴ, ἀνάγκη ὑμᾶς ἡμῶν E προτετιμῆσθαι παρὰ τῷ θεῷ, ὑμᾶς τοὺς μαθητὰς τῶν διδασκάλων καὶ μυρία παθόντων. [p]Εἰ δὲ οὐδὲ τοῦτό τις ἂν εἴποι, λείπεται τὰ ἡμέτερα ὑμᾶς διώκειν.

Καὶ [q]μή μέ τις, φησὶν, οἰέσθω τὰ παρελθόντα λέγειν μόνον· [2]“[r]Μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν.” Ὁρᾷς ὅτι πάντα [s]τὸν βίον τοιοῦτον εἶναι δεῖ τῶν Χριστιανῶν, οὐ μίαν ἡμέραν καὶ [t]δευτέραν; [v]Οὐδὲ γὰρ ἂν ἀθλῇ τις, τὴν μίαν μόνην νικήσας, πάλιν στεφανοῦται καταπεσών. “Καὶ πεινῶμεν,” πρὸς τοὺς τρυφῶντας· “καὶ κολαφιζόμεθα,” πρὸς τοὺς πεφυσιωμένους· “καὶ ἀστατοῦμεν” [w]ἐλαυνόμεθα γὰρ, φησί· “καὶ γυμνητεύομεν,” πρὸς τοὺς πλουτοῦντας· [3]“καὶ κοπιῶμεν,” [x]ἤδη πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους τοὺς οὔτε [y]ἐργάζεσθαι οὔτε κινδυνεύειν ἀνεχομένους, ἀλλὰ καρπουμένους αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτω, φησὶν, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἔξωθεν κινδύνων καὶ ἑαυτοὺς κατατείνομεν τῇ διηνεκεῖ ἐργασίᾳ. Καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι οὐκ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι δυσχεραίνομεν ἐπὶ [z]τούτοις· τοῖς B γὰρ ἐναντίοις τοὺς [a]ποιοῦντας ἀμειβόμεθα. Τὸ γὰρ μέγα τοῦτό ἐστιν, οὐ τὸ κακῶς παθεῖν· τοῦτο γὰρ πάντων κοινόν· ἀλλὰ τὸ πάσχοντας μὴ ἀλύειν μηδὲ δυσχεραίνειν. Ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐ δυσχεραίνομεν, ἀλλὰ καὶ ἀγαλλόμεθα. Καὶ τούτου τεκμήριον τὸ τοὺς ποιοῦντας κακῶς τοῖς ἐναντίοις ἀμείβεσθαι. Ὅτι δὲ τοῦτο ἐποίουν, ἄκουσον τῶν ἑξῆς· “Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, [4]βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν·” [b]τουτέστι, μωροὶ διὰ Χριστόν. Ὁ γὰρ κακῶς

[2] v. 11. [3] v. 12. [4] v. 13.

[n] *ἀπαιτοῦντος*] Sic libri omnes cum Aret. *μὴ ἀπαιτοῦντος* Edd. [o] *μὴ*] *ἔνι* C.E. *ἐν* A. [p] *εἰ δὲ οὐδὲ*] *εἴπερ δὲ* F. Mox *τὰ ὑμέτερα ἡμᾶς* id. [q] *μή μέ τις*] *μὴκέτι* (sic) A. [r] *μέχρι*]+*γὰρ* C. [s] *τὸν β. τ. εἶναι δεῖ*] *τ. εἶναι χρὴ τὸν β.* F. [t] *δευτέραν*]+*εἰκότως* C. Aret. [v] Vid. Annot. [w] *ἐλαυνόμεθα γὰρ, φησὶ*] Sic A.E. *ἐλαυνόμενοι γὰρ, φησὶ* F. *ἐλαυνόμενοι, φησὶ* Veron. Sav. Mor. Pro his verbis prorsus diversa, *πρὸς τοὺς ἀντιπίπτοντας* (*contra eos qui desident* Aret.) habent C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. Statim haec, *καὶ γυμνητεύομεν* leguntur in C.E. et Reg. unde ea assumsit Montef. In ceteris desunt. [x] *ἤδη*] *τοῦτο* C. Aret. *ἤδη* om. F. [y] *ἐργαζομένους* F. [z] *τούτοις*]+*ἢ τοῖς διώκουσιν ἐγκαλοῦμεν* C. Aret. [a] *ποιοῦντας*] *ἐπηρεάζοντας* C. Aret. [b] *τοῦτ' ἔστιν* A. Cat. *τοῦτό ἐστι* F.

παθὼν, καὶ μήτε ἀμυνόμενος μήτε ἀλγῶν, μωρὸς εἶναι δοκεῖ
παρὰ τοῖς ἔξωθεν καὶ ἄτιμος καὶ ἀσθενής. Καὶ ἵνα μὴ
φορτικώτερον τὸν λόγον ἐργάσηται, εἰς τὴν ἐκείνων πόλιν
τὰ πάθη περιστήσας, [c]τί φησι; Περικαθάρματα, οὐ τῆς C
πόλεως ὑμῶν, ἀλλὰ τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν· καὶ πάλιν,
"πάντων περίψημα·" οὐχ ὑμῶν [d]μόνον, ἀλλὰ πάντων.
Ὥσπερ οὖν ὅταν περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ διαλέγηται κηδεμονίας,
τὴν γῆν, τὸν οὐρανὸν, τὴν [e]πᾶσαν κτίσιν ἀφεὶς, τὸν σταυρὸν
ἐν μέσῳ τίθησιν· οὕτω καὶ ὅταν πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσασθαι
βουληθῇ, τὰ σημεῖα παραδραμὼν, τὰ πάθη λέγει τὰ δι'
αὐτούς. Οὕτω καὶ ἡμῖν ἔθος, ὅταν [f]ἀδικώμεθα παρά τινων
καὶ καταφρονώμεθα, ἅπερ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπάθομεν, ταῦτα φέρειν
εἰς μέσον. "Πάντων περίψημα ἕως ἄρτι." Εὔτονον τὴν D
πληγὴν ἔδωκε πρὸς τῷ τέλει. Πάντων δὲ, οὐ τῶν διωκόντων,
(323) φησὶν, ἀλλὰ τῶν δι' οὓς ταῦτα [g]πάσχομεν· τουτέστι, χάριν
ἔχω πολλὴν αὐτοῖς. Βαρυθυμοῦντος τὸ ῥῆμα, οὐκ ἀλγοῦντος
αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκείνους πλῆξαι βουλομένου. Ὁ γὰρ μυρία ἔχων
ἐγκαλεῖν, καὶ ἀσπάζεται. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς κελεύει
πράως ἡμᾶς φέρειν τὰς ὕβρεις, ἵνα καὶ αὐτοὶ φιλοσοφῶμεν,
κἀκείνους μᾶλλον ἐντρέπωμεν. [h]Οὐ γὰρ οὕτως ὑβρίζων, ὡς
σιγῶν τις, τοῦτο ἐργάζεται.

Εἶτα ἐπειδὴ εἶδεν ἀφόρητον τὴν πληγὴν, ταχέως αὐτὴν
ἐθεράπευσεν, εἰπών· [5]"Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω [i]ταῦτα, ἀλλ'
ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ." Οὐχ ὡς καταισχύνων γὰρ E
ὑμᾶς ταῦτα λέγω, φησίν. Ὅπερ ἐποίησε διὰ τῶν ῥημάτων,
τοῦτό [k]φησιν οὐ πεποιηκέναι· μᾶλλον δὲ πεποιηκέναι μέν
φησιν, οὐ μὴν διανοίᾳ πονηρᾷ καὶ μισούσῃ· ἐπεὶ καὶ ἀρίστη
αὕτη ἡ θεραπεία, εἰπόντα τὸν λόγον προσθεῖναι τὴν ἀπὸ
τῆς διανοίας ἀπολογίαν. Μὴ εἰπεῖν μὲν γὰρ οὐκ ἐνῆν, ἐπεὶ
[l]ἔμειναν ἂν ἀδιόρθωτοι· εἰπόντα δὲ ἀφεῖναι πάλιν τὴν πληγὴν
ἀνίατον, [m]χαλεπόν· διόπερ μετὰ βαρύτητος ἀπολογεῖται.
[n]Τοῦτο γὰρ οὐ μόνον οὐκ ἐξαιρεῖ τὴν τομὴν, ἀλλὰ καὶ 111
ἐνδοτέρω ποιεῖ καταδῦναι, τῆς πληγῆς τὴν ἀλγηδόνα [o]παραμυθούμενον ἅπασαν. Ὁ γὰρ ἀκούσας, ὅτι οὐκ ὀνειδίζων, ἀλλ'
ἀγαπῶν ταῦτα λέγει, μᾶλλον καταδέχεται τὴν διόρθωσιν.

[5] v. 14.

[c] τί φησι om. F. [d] μόνον C.E. μόνων vulgo. [e] πᾶσαν om. F.
[f] διωκώμεθα C.E. Aret. [g] πάσχουσιν C. Aret. Statim τουτέστι vel τοῦτ' ἔστιν A.E.F. Cat. ὡσεὶ ἔλεγε C. Neutrum habent Edd. [h] οὐ] ὁ C.E.F. Aret. [i] ταῦτ' ἀλλ' Edd. invitis libris. [k] φησιν οὐ] λέγει μὴ C.
[l] ἔμειναν ἂν] ἂν ἔμειναν F. Veron. et ante corr. A. [m] χαλ.] καὶ χαλ. E.
[n] τούτῳ C. [o] παραμυθούμενος C.E.F.

Πολλὴ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡ βαρύτης καὶ ἡ ἐντροπή. Οὐ γὰρ
εἶπεν, ὡς διδάσκαλος, οὐδὲ ὡς ἀπόστολος, οὐδὲ ὡς μαθητὰς
ἔχων, ὅπερ τῆς ἀξίας ἦν, ἀλλ', "ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ
[p]νουθετῶ·" καὶ οὐχ ἁπλῶς τέκνα, ἀλλὰ ποθούμενα. Σύγ-
γνωτέ μοι, φησί· καὶ εἴ τι φορτικὸν εἴρηται, ἐξ [q]ἀγάπης
ταῦτα γίνεται. [r]Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐπιτιμῶ, ἀλλὰ, "νουθετῶ."
B Τίς δὲ οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο πατρὸς ἀλγοῦντος, καὶ τὰ δέοντα
συμβουλεύοντος; Διὰ τοῦτο οὐ πρότερον εἶπε τοῦτο, ἀλλ'
ὅτε τὴν πληγὴν ἔδωκε. Τί οὖν; ἀφειδοῦσιν ἡμῶν οἱ ἄλλοι
διδάσκαλοι; φησίν. Οὐ τοῦτο λέγω, ἀλλ' οὐχ οὕτω φεί-
δονται. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν συντόμως οὐκ εἶπε, διὰ δὲ τῶν
ἐπιτηδευμάτων καὶ τῶν [s]ὀνομάτων αὐτὸ ἐνέφηνε, τὸν παιδα-
γωγὸν καὶ τὸν πατέρα θείς. [6]"Ἐὰν γὰρ, φησὶ, πολλοὺς
παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας."
Οὐ τὸ ἀξίωμα ἐμφαίνει ἐνταῦθα, ἀλλὰ τῆς ἀγάπης τὴν
ὑπερβολήν. Καὶ οὐδὲ ἐκείνους ἔπληξε, τὸ, "ἐν [t]Χριστῷ,"
προσθεὶς, ἀλλὰ καὶ παρεμυθήσατο αὐτοὺς, οὐχὶ κόλακας, ἀλλὰ
C παιδαγωγοὺς εἰπὼν τοὺς σπουδάζοντας καὶ ἀνεχομένους τῶν
πόνων· καὶ τὴν ἑαυτοῦ κηδεμονίαν ἐπεδείξατο. [v]Καὶ οὐκ
εἶπεν, ἀλλ' οὐ πολλοὺς διδασκάλους, [w]ἀλλ' οὐ πατέρας.
Οὕτως οὐκ ἀξίωμα θεῖναι ἐβούλετο, οὐδὲ, ὅτι πλείονα παρ'
αὐτοῦ ὠφέληντο, διδάξαι· ἀλλὰ συγχωρήσας [x]ἐκείνοις τὰ
πολλὰ περὶ αὐτοὺς πεπονηκέναι· τοιοῦτον γὰρ ὁ παιδαγωγός·
τὴν τῆς ἀγάπης ὑπερβολὴν ἑαυτῷ ταμιεύεται· τοιοῦτον γὰρ
ὁ πατήρ. Καὶ οὐ λέγει μόνον, ὅτι οὐδεὶς ὑμᾶς οὕτω φιλεῖ,
ὅπερ ἀνεύθυνον ἦν, ἀλλὰ καὶ πρᾶγμα γεγονὸς εἰς μέσον ἄγει.
Ποῖον δὴ τοῦτο; "Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου
ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα." "Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·" οὐκ ἐμαυτῷ
D τοῦτο [y]λογίζομαι. Πάλιν τοὺς ἑαυτοῖς ἐπιφημίζοντας τὴν
διδασκαλίαν πλήττει. [7]"Ὑμεῖς γάρ ἐστε, φησὶν, ἡ σφραγὶς
τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς." Καὶ πάλιν, "ἐγὼ ἐφύτευσα·" καὶ
ἐνταῦθα, "ἐγὼ ἐγέννησα." Οὐκ εἶπε, κατήγγειλα τὸν λόγον,
ἀλλ', "ἐγὼ ἐγέννησα," τοῖς τῆς φύσεως ὀνόμασι κεχρημένος.
Ἓν γὰρ ἐσπούδαζε, τὴν ἀγάπην ἐπιδείξασθαι, ἣν περὶ αὐτοὺς
εἶχεν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παρ' ἐμοῦ δεξάμενοι ἐνήγαγον ὑμᾶς·
τὸ δὲ εἶναι πιστοὺς, δι' ἐμοῦ γέγονεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν,

[6] v. 15. [7] 1 Cor. ix. 2.

[p] νουθετῶν F. [q] ἀγάπης] + γὰρ ex corr. A. [r] καὶ] διὸ C. [s] νοημάτων E.F. et a pr. man. A. [t] χριστῷ] κυρίῳ A.E. [v] καὶ] διὸ C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [w] ἀλλ' οὐ] ἀλλὰ C.F. Aret. [x] ἐκείνους E. Statim τὸ pro τὰ F. [y] λογίζομαι] + φησὶ C.

“ὡς τέκνα,” ἵνα μὴ κολακείας εἶναι νομίσῃς τὸ ῥῆμα, παρίστησι
καὶ τὸ πρᾶγμα. [8]“ [z]Παρακαλῶ ὑμᾶς, μιμηταί μου [a]γίνεσθε, E
καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.” Βαβαὶ, πόση τοῦ διδασκάλου ἡ
παρρησία· πῶς ἀπηκριβωμένη ἡ εἰκὼν, ὅταν καὶ ἑτέρους ἐπὶ
τοῦτο παρακαλῇ. Οὐκ ἐπαίρων δὲ ἑαυτὸν τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ
δεικνὺς εὔκολον οὖσαν τὴν ἀρετήν. Μὴ γάρ μοι εἴπῃς, ὅτι
(324) οὐ δύναμαί σε μιμήσασθαι· [b]σὺ διδάσκαλος εἶ, καὶ μέγας.
[c]Οὐ γάρ ἐστι τοσοῦτον τὸ μέσον ἐμοῦ πρὸς ὑμᾶς, ὅσον τοῦ
Χριστοῦ πρὸς ἐμέ· ἀλλ' ὅμως ἐμιμησάμην ἐκεῖνον ἐγώ. Ὅταν
μὲν οὖν Ἐφεσίοις γράφῃ, οὐ τίθησι μέσον ἑαυτὸν, ἀλλ' εὐθὺς
αὐτοὺς ἐκεῖ πάντας ἀπάγει, [9]“Γίνεσθε μιμηταὶ τοῦ θεοῦ,” 112
λέγων· ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ πρὸς ἀσθενεῖς ἦν ὁ λόγος αὐτῷ,
ἑαυτὸν παρενέβαλε. Καὶ ἄλλως δὲ, δείκνυσιν ὅτι ἔνι καὶ
οὕτω τὸν Χριστὸν μιμήσασθαι. Ὁ γὰρ τὴν σφραγῖδα
μιμησάμενος τὴν ἀπηκριβωμένην, τὸ ἀρχέτυπον ἐμιμήσατο.

[d]Ἴδωμεν οὖν πῶς αὐτὸς ἐμιμήσατο τὸν Χριστόν. Ἡ γὰρ
μίμησις αὕτη οὐ χρόνων δεῖται καὶ τέχνης, ἀλλὰ προαιρέσεως
μόνης. Εἰς [e]ζωγράφου μὲν γὰρ εἰσελθόντες οὐ δυνησόμεθα
μιμήσασθαι τὴν εἰκόνα, κἂν μυριάκις ἴδωμεν· τοῦτον δὲ καὶ
ἐξ ἀκροάσεως μόνης ἔνι μιμήσασθαι. Οὐκοῦν βούλεσθε τὸν B
πίνακα εἰς μέσον ἀγαγόντες, [f]ὑπογράψωμεν ἐφ' ὑμῶν τὴν
πολιτείαν [g]Παύλου; Προκείσθω τοίνυν ὁ πίναξ πολὺ λαμ-
πρότερος ὢν τῶν βασιλικῶν εἰκόνων. Τὸ γὰρ ὑποκείμενον,
οὐ σανίδες κεκολλημέναι, οὐδὲ [h]σινδόνες ἐπικείμεναι, ἀλλ' ἔργον
θεοῦ τὸ ὑποκείμενον· ψυχὴ γάρ ἐστι καὶ σῶμα. Ψυχὴ [i]θεοῦ
ἔργον, οὐκ ἀνθρώπων, καὶ σῶμα πάλιν ὁμοίως. Ἐκροτήσατε
ἐνταῦθα; Ἀλλ' οὐκ ἐνταῦθα τῶν κρότων ὁ καιρὸς, ἀλλ' ἐπὶ
τῶν ἑξῆς, καὶ τοῦ κροτῆσαι καὶ τοῦ ζηλῶσαι. Τέως γὰρ ἡ
ὕλη ὑπόκειται κοινὴ πρὸς [k]ἅπαντας οὖσα. Ψυχὴ γὰρ ψυχῆς
οὐδὲν διαφέρει, καθὸ ψυχὴ, ἀλλ' ἡ προαίρεσις δείκνυσι τὴν C
διαφοράν. Ὥσπερ γὰρ σῶμα σώματος, [l]καθό ἐστι σῶμα,
οὐδὲν διενήνοχεν, ἀλλ' ὅμοιόν ἐστι καὶ [m]τὸ τοῦ Παύλου καὶ τὸ
τῶν πολλῶν, οἱ δὲ κίνδυνοι φαιδρότερον ἐργάζονται τοῦτο

[8] v. 16. [9] Ephes. v. 1.

[z] παρακαλῶ]+οὖν Edd. invitis libris. [a] γίνεσθαι A.F. Statim κἀγὼ omnes. ἐγὼ Edd. ante Ben. [b] σὺ]+γὰρ C. [c] οὐ γὰρ] οὐκ C. [d] ΗΘΙΚΟΝ. Ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου· καὶ ὅτι οὐχ ὁ πλοῦτος κακὸς, ἀλλὰ τὸ μὴ εἰς δέον τούτῳ κεχρῆσθαι· καὶ ὅτι καὶ τῶν πενήτων κατὰ τοῦτο χεῖρον οἱ πλούσιοι, ὅτι οἱ μὲν παρὰ ἑκόντων, οἱ δὲ παρὰ ἀκόντων λαμβάνουσιν. Veron. [e] ζωγράφους F. Statim μὲν om. A. [f] ὑπογράψομεν C.F. et ex corr. E. [g] τοῦ Παύλου C. [h] σινδόναι A.F. [i] θεοῦ ἔργον] ἔργον θεοῦ C.E. [k] ἅπαντα a pr. man. A. [l] καθὼς A. καθὸ om. F. [m] τὸ τοῦ] Sic ex corr. A. atque ita ediderunt Sav. Mor. Ben. τὸ abest a libris. τὸ ante τῶν π. casu omisit Montef.

ἐκείνου· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ψυχῆς. Ὑποκείσθω τοίνυν [n] ὁ πίναξ
ἡμῖν ἡ ψυχὴ ἡ Παύλου. Οὗτος ὁ πίναξ ἔκειτο πρώην ἠσβο-
λωμένος, ἀραχνίων γέμων· οὐδὲν γὰρ βλασφημίας χεῖρον.
Ἐπειδὴ δὲ ἦλθεν ὁ πάντα μετασκευάζων, καὶ εἶδεν οὐ παρὰ
ῥᾳθυμίαν καὶ βλακείαν οὕτω διαγραφέντα, ἀλλὰ παρὰ ἀπειρίαν,
καὶ τὸ μὴ ἔχειν τὰ ἄνθη τῆς εὐσεβείας· ζῆλον μὲν γὰρ εἶχε,
D τὰ δὲ χρώματα οὐ παρῆν· οὐ γὰρ κατ' ἐπίγνωσιν τὸν ζῆλον
εἶχε· δίδωσιν αὐτῷ τῆς ἀληθείας τὸ ἄνθος, τουτέστι, τὴν χάριν·
καὶ ἀθρόον βασιλικὴν ἀπέδειξε τὴν εἰκόνα. Λαβὼν γὰρ τὰ
χρώματα, καὶ μαθὼν ἅπερ ἠγνόει, οὐκ ἀνέμεινε χρόνον, ἀλλ'
εὐθέως ἐφάνη τεχνίτης ἄριστος. Καὶ πρῶτον δείκνυσι τὴν
κεφαλὴν βασιλικὴν, τὸν Χριστὸν κηρύττων· εἶτα καὶ τὸ λοιπὸν
σῶμα, τὸ τῆς πολιτείας τῆς ἀκριβοῦς. Οἱ μὲν οὖν ζωγράφοι
κατακλείσαντες ἑαυτοὺς, μετὰ πολλῆς τῆς [o] ἡσυχίας καὶ ἀκρι-
βείας ἅπαντα πράττουσιν, οὐδενὶ τὰς θύρας παρανοίγοντες·
οὗτος δὲ ἐν μέσῳ τῆς οἰκουμένης τὸν πίνακα [p] προθεὶς, πάντων
E ἐναντιουμένων, θορυβούντων, ταραττόντων, οὕτως εἰργάζετο
τὴν βασιλικὴν ταύτην εἰκόνα, καὶ οὐκ ἐκωλύετο. Διὸ καὶ
ἔλεγε· "Θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ," ἐν μέσῳ γῆς καὶ
θαλάσσης, καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, καὶ
τοῦ κόσμου τοῦ τε αἰσθητοῦ τοῦ τε νοητοῦ, τὴν εἰκόνα
ζωγραφῶν. Βούλεσθε καὶ τὰ λοιπὰ μέρη ταύτης ἰδεῖν, τὰ
ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κάτω; ἢ βούλεσθε κάτωθεν τὸν λόγον
[q] ἀναγάγωμεν; Θέα τοίνυν ἀνδριάντα χρυσοῦν, μᾶλλον δὲ
113 καὶ τούτου τιμιώτερον, καὶ οἷον ἐν οὐρανῷ ἑστάναι εἰκὸς, οὐ
[r] μολύβδῳ προσδεδεμένον, οὐδὲ [s] ἑνὶ ἐνιδρυμένον χωρίῳ, ἀλλ'
ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ τρέχοντα, καὶ εἰς
[t] Ἱσπανίαν ἀπιόντα, καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης καθάπερ
ὑπόπτερον φερόμενον. Τί γὰρ τῶν ποδῶν τούτων ὡραιότερον
γένοιτ' ἂν, τῶν ἅπασαν ἐπελθόντων τὴν ὑφ' ἡλίῳ κειμένην γῆν;
Ταύτην τὴν ὡραιότητα καὶ ὁ προφήτης ἄνωθεν κηρύττει
λέγων· [10] "Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην."
Εἶδες πῶς καλοὶ [v] οἱ πόδες; Θέλεις καὶ τὸ στῆθος ἰδεῖν;
Δεῦρό σοι δείξω καὶ τοῦτο, καὶ πολλῷ λαμπρότερον ὄψει τῶν
B ποδῶν τούτων τῶν ὡραίων, καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ παλαιοῦ
νομοθέτου στέρνων. Μωϋσῆς [w] μὲν πλάκας ἐβάσταζε λιθίνας·

10 Esai. lii. 7.

[n] ὁ πίναξ et p. p. ἡ Παύλου] Sic libri omnes. Articuli desunt in Edd. [o] ἡσ. καὶ ἀκρ.] Sic C.E.F. ἀκρ. καὶ ἡσ. vulgo. [p] θεὶς F. [q] ἀναλάβωμεν F. [r] Sic C.E. μολίβδῳ vulgo. [s] Vid. Annot. [t] Ἱσπανίαν C.E. et ex corr. A. Edebatur Σπανίαν. [v] οἱ om. C.E. [w] μὲν]+γὰρ C. Statim ἐβάσταξε A.

οὗτος δὲ αὐτὸν ἔνδοθεν εἶχε τὸν Χριστὸν, αὐτὴν τὴν βασιλικὴν
ἔφερεν εἰκόνα. Καὶ τοῦ ἱλαστηρίου διὰ τοῦτο [x]καὶ τῶν Χερουβὶμ
σεμνότερος ἦν. Οὐ γὰρ τοιαύτη ἐφέρετο ἐκεῖθεν φωνὴ, οἵα
(325) ἐντεῦθεν, ἀλλ' ἐκεῖθεν μὲν τὰ πλείονα περὶ αἰσθητῶν διελέγετο,
ἀπὸ δὲ τῆς Παύλου γλώττης περὶ τῶν ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς
πραγμάτων· καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ ἱλαστηρίου Ἰουδαίοις ἐχρημάτιζε
μόνοις, ἐντεῦθεν δὲ τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ· κἀκεῖ μὲν δι' ἀψύχων,
ἐνταῦθα δὲ διὰ ψυχῆς ἐναρέτου. Τοῦτο καὶ οὐρανοῦ λαμ- C
πρότερον ἦν τὸ ἱλαστήριον, οὐ ποικιλίᾳ ἄστρων καταλαμ-
πόμενον οὐδὲ ἀκτῖσιν ἡλιακαῖς, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἥλιον τῆς
δικαιοσύνης ἔχον ἐκεῖθεν ἀφιέντα τὰς ἀκτῖνας. Καὶ τοῦτον
μὲν τὸν οὐρανὸν νέφος ὑποδραμόν ποτε σκυθρωπότερον ἐργά-
ζεται, τὸ δὲ στῆθος ἐκεῖνο οὐδεὶς ὑπέδραμέ ποτε χειμὼν
τοιοῦτος· μᾶλλον δὲ ὑπέδραμον μὲν πολλοὶ πολλάκις χει-
μῶνες, τὸ δὲ φῶς οὐκ [y]ἐπεσκότισαν, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῷ
πειρασμῷ καὶ τοῖς κινδύνοις τὸ φῶς ἀπέλαμπε τοῦτο. Διὸ
καὶ αὐτὸς ἅλυσιν περικείμενος ἐβόα· [11]"Ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ
δέδεται." Οὕτως ἀεὶ διὰ τῆς γλώττης ἐκείνης ἠφίει τὰς ἀκτῖνας·
καὶ οὐ φόβος, οὐ κίνδυνος τὸ στῆθος ἐκεῖνο σκυθρωπὸν ἐποίει. D
Τάχα παρελαύνειν δοκεῖ τὸ στῆθος τοὺς πόδας· ἀλλὰ κἀκεῖνοι
ὡς πόδες καλοὶ, καὶ τοῦτο ὡς στῆθος. Βούλει καὶ γαστέρα
ἰδεῖν ὡραίαν; Ἄκουσον τί φησι περὶ αὐτῆς. [12]"Εἰ βρῶμα
σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν
αἰῶνα." "Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ
ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ."
"Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι." Τί
ταύτης τῆς γαστρὸς γένοιτ' ἂν ὡραιότερον τῆς οὕτω πεπαι-
δευμένης ἠρεμεῖν, καὶ σωφροσύνην πᾶσαν δεδιδαγμένης, καὶ E
εἰδυίας καὶ πεινῆν καὶ λιμώττειν καὶ διψῆν; [z]Καθάπερ γὰρ
ἵππος εὔτακτος χρυσῆν ἡνίαν λαβὼν, οὕτω [a]καὶ αὕτη εὔρυθμα
ἐβάδιζε τῆς φύσεως τὴν ἀνάγκην νικήσασα· ὁ γὰρ Χριστὸς
ἐβάδιζεν ἐν αὐτῇ. Ταύτης δὲ οὕτω σωφρονούσης, εὔδηλον
ὅτι καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα κακία ἐλύετο.

Βούλει καὶ χεῖρας ἰδεῖν τὰς νῦν; ἢ βούλει τὴν προτέραν
αὐτῶν [b]πρότερον κακίαν θεάσασθαι; Εἰσερχόμενος οὗτος
εἰς τὰς οἰκίας, ἔσυρε πρώην ἄνδρας [c]καὶ γυναῖκας, οὐχὶ ἀνδρὸς
χεῖρας, ἀλλὰ θηρίου τινὸς [d]ἔχων χαλεποῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ 114

[11] 2 Tim. ii. 9. [12] 1 Cor. viii. 13. Rom. xiv. 21. 1 Cor. vi. 13.

[x] Sic C. *καὶ* aberat. [y] *ἐπεσκότισαν* A.E.F. *ἐπεσκότησαν* C. et Reg. apud Montef. *ἐσκότισαν* Veron. *ἐπεσκότισεν* (sic) Sav. [z] *καθ. γὰρ*] *καθ. οὖν* C. *καὶ καθ.* F. *γὰρ* om. A. [a] *καὶ* om. F. [b] *πρότερον* om. E. [c] *καὶ*] *τε καὶ* F. [d] *ἔχων χαλ.*] Sic nostri omnes. *χαλεποῦ ἔχων* Edd.

χρώματα τῆς ἀληθείας ἔλαβε καὶ τὴν πνευματικὴν ἐμπειρίαν,
οὐκέτι ἀνδρὸς [e]ἐγένοντο αἱ χεῖρες αὗται, ἀλλὰ πνευματικαὶ,
καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν δεσμούμεναι ἁλύσεσι· καὶ ἔπληξαν μὲν
οὐδένα ποτὲ, ἐπλήγησαν δὲ μυριάκις. Ἠιδέσθη ποτὲ καὶ
ἔχις ταύτας τὰς χεῖρας· οὐ γὰρ ἦσαν ἀνθρώπου χεῖρες λοιπόν·
διὰ τοῦτο οὐδὲ καθήψατο αὐτῶν. Βούλει καὶ τὰ νῶτα ἰδεῖν
τοῖς λοιποῖς ἐοικότα μέλεσιν; Ἄκουσον τί φησι καὶ περὶ
αὐτῶν. [13]"Πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον ὑπὸ
Ἰουδαίων, τρὶς [f]ἐρραπίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα,
B νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα." Ἀλλ᾽ ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς
εἰς βυθὸν ἄπειρον ἐμπεσόντες, πολλὰ περιενεχθῶμεν καθ᾽
ἕκαστον αὐτοῦ τῶν μελῶν ἐπιόντες, δεῦρο ἀποστάντες τοῦ
σώματος, ἕτερον κάλλος ἴδωμεν τὸ ἀπὸ τῶν ἱματίων, ὃ καὶ
δαίμονες ᾐδέσθησαν· διὸ καὶ αὐτοὶ ἔφευγον, καὶ νοσήματα
[g]ἐδραπέτευε. Καὶ ὅπουπερ ἂν ἐφάνη Παῦλος, πάντα ὑπε-
χώρει καὶ ὑπεξίστατο, καθάπερ τοῦ τῆς οἰκουμένης ἀριστέως
παραγενομένου. Καὶ ὥσπερ οἱ πολλὰς λαβόντες ἐν πολέμῳ
πληγὰς, κἂν ὅπλον ἴδωσι τοῦ πλήξαντος αὐτοὺς, πεφρίκασιν·
οὕτω δὴ καὶ οἱ δαίμονες, σιμικίνθια μόνον ὁρῶντες, ἐξίσταντο.
C Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ πλουτοῦντες, καὶ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ
χρήμασι; ποῦ οἱ τὰ ἀξιώματα ἑαυτῶν ἀριθμοῦντες, καὶ τὰ
ἱμάτια τὰ πολυτελῆ; Πρὸς ταῦτα [h]παραβάλλοντες ἑαυτοὺς,
πηλὸν ὄψονται καὶ βόρβορον τὰ ἑαυτῶν ἅπαντα. Καὶ τί λέγω
ἱμάτια καὶ χρυσία; Εἰ γάρ μοι τῆς οἰκουμένης ἔδωκέ τις
κρατῆσαι πάσης, τὸν ὄνυχα [i]Παύλου μόνον πάσης ἂν τῆς
βασιλείας ἐκείνης ἰσχυρότερον εἶναι ἐνόμισα, πάσης τρυφῆς
τὴν πενίαν, πάσης δόξης τὴν ἀδοξίαν, παντὸς πλούτου τὴν
γύμνωσιν, πάσης ἀδείας τὸν κολαφισμὸν τῆς ἱερᾶς ἐκείνης
D κεφαλῆς, παντὸς διαδήματος τοὺς λίθους οὓς ἐδέξατο. Τοῦτον
ποθήσωμεν τὸν στέφανον, ἀγαπητοί· καὶ εἰ μὴ διωγμός ἐστι,
τέως παρασκευάσωμεν ἑαυτούς. Οὐδὲ γὰρ οὗτος ἀπὸ διωγμῶν
[k]μόνον ἦν λαμπρὸς ὁ ἀνήρ· καὶ γὰρ ἔλεγεν, [14]"[l]Ὑπωπιάζω
μου τὸ [m]σῶμα·" τοῦτο δὲ καὶ χωρὶς διωγμοῦ δυνατὸν κατορ-
θοῦν. Καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθαι παρῄνει εἰς
ἐπιθυμίας. Καὶ πάλιν, "Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, (326)
τούτοις ἀρκεσθησόμεθα." Εἰς ταῦτα γὰρ διωγμῶν οὐ χρεία.
Καὶ τοὺς εὐπόρους δὲ ἐσωφρόνιζε, λέγων· "Οἱ βουλόμενοι

[13] 2 Cor. xi. 24, 25. [14] 1 Cor. ix. 27. Rom. xiii. 14. 1 Tim. vi. 8, 9.

[e] ἐγίνοντο F. [f] ἐραβδίσθην (sic) A. [g] ἐδραπέτευσεν F. [h] παρα-
βαλόντες A. [i] Π. μόνον] Sic A.E.F. μόνον Παύλου Edd. [k] μόνον
omnes. μόνων vulgo. [l] ὑπωπιάζω] Sic E. Edebatur ὑποπιέζω. Vid. Annot.
ad p. 201 E. [m] σῶμα] + καὶ δουλαγωγῶ C. in marg.

πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμόν.” Ἐὰν οὖν καὶ ἡμεῖς E οὕτως ἑαυτοὺς ἀσκήσωμεν, εἰς τὸν ἀγῶνα εἰσελθόντες στεφανωθησόμεθα, καὶ διωγμοῦ μὴ παρόντος, πολλὰ ὑπὲρ αὐτῶν ληψόμεθα τὰ βραβεῖα· ἐὰν δὲ λιπαίνωμεν τὸ σῶμα καὶ χοίρων [n]ζῶμεν βίον, καὶ ἐν εἰρήνῃ πολλὰ ἁμαρτησόμεθα καὶ αἰσχύνην οἴσομεν. Οὐχ ὁρᾷς πρὸς τίνας ἡμῖν ἡ πάλη; Πρὸς τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις. Πῶς οὖν, σάρκες ὄντες, τούτων περιεσόμεθα; Εἰ γὰρ πρὸς ἀνθρώπους τις παλαίων, δεῖται σωφρόνως ἑστιᾶσθαι, πολλῷ μᾶλλον [o]πρὸς δαίμονας. Ὅταν δὲ μετὰ τῆς πολυσαρκίας καὶ τῷ πλούτῳ ὦμεν προσδεδεμένοι, πόθεν κρατήσομεν τῶν ἀντιπάλων; Δεσμὸς γάρ ἐστιν ὁ πλοῦτος, δεσμὸς χαλεπὸς τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτῷ [p]κεχρῆσθαι, 115 τύραννος ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος, ἐπὶ λύμῃ τῶν δουλευόντων πάντα ἐπιτάττων. Ἀλλ', ἐὰν θέλωμεν, τὴν πικρὰν ταύτην τυραννίδα ἀπὸ τοῦ θρόνου [q]καταστρέψομεν, καὶ ἡμῖν εἴκειν ποιήσομεν, ἀλλ' οὐκ ἐπιτάττειν. Πῶς οὖν τοῦτο ἔσται; [r]Ὅταν εἰς πάντας τὸν πλοῦτον διανέμωμεν. Ἕως [s]μὲν γὰρ ἂν μόνος ᾖ πρὸς μόνους, καθάπερ λῃστής τις ἐν ἐρημίᾳ, πάντα ἐργάζεται τὰ κακά· ὅταν δὲ εἰς μέσον αὐτὸν ἀγάγωμεν, οὐκέτι ἡμῶν κρατήσει, πάντοθεν αὐτὸν πάντων δεσμούντων.

Καὶ ταῦτα λέγω, οὐκ ἐπειδὴ ἁμαρτία τὰ χρήματα· [t]τοῖς B πτωχοῖς μὴ διανέμειν αὐτὰ, ἁμαρτία, καὶ [v]μὴ καλῶς αὐτοῖς κεχρῆσθαι. Οὐδὲν γὰρ ὁ θεὸς κακὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ πάντα καλὰ λίαν. Ὥστε καὶ τὰ χρήματα καλὰ, ἀλλ' ἐὰν μὴ κρατῇ τῶν κεκτημένων, ἐὰν τὰς πενίας τῶν πλησίον λύῃ. Οὐδὲ γὰρ φῶς ἐκεῖνο καλὸν τὸ μὴ ἀφανίζον σκότος, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεῖνον· οὐδὲ πλοῦτον ἂν εἴποιμι τοῦτον τὸν οὐ λύοντα πενίαν, ἀλλ' αὔξοντα πενίαν. Ὁ γὰρ πλουτῶν οὐ ζητεῖ παρ' ἑτέρων λαμβάνειν, ἀλλ' ἑτέροις ἐπικουρεῖν· ὁ δὲ παρ' ἑτέρων ζητῶν λαβεῖν, οὐκέτι πλουτεῖ, ἀλλ' αὐτός ἐστιν ὁ πένης. Ὥστε οὐ τὰ C χρήματα κακὸν, ἀλλ' ἡ πενιχρὰ διάνοια, ἡ τὸν πλοῦτον εἰς πενίαν ἄγουσα. Οὗτοι τῶν διὰ τῶν στενωπῶν ἐπαιτούντων ἀθλιώτεροι, τῶν [w]πήραν ἐχόντων καὶ λελωβημένων τὰ σώματα, τῶν ῥάκια περιβεβλημένων οἱ ἐν τοῖς σηρικοῖς καὶ λαμπροῖς ἱματίοις· οἱ σοβοῦντες ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν κατὰ τὰ ἄμφοδα

[n] ζῶμεν βίον omnes. βίον ζῶμεν Edd. [o] πρὸς τοὺς δ. A. [p] κεχρῆσθαι hic et infra libri omnes cum Veron. χρῆσθαι Sav. ceteri. [q] καταστρέψωμεν F. καταστρέψωμεν et ποιήσωμεν ante corr. A. [r] ὅταν] ἐὰν C. [s] μὲν et ἂν om. F. [t] τοῖς πτωχοῖς] + δὲ C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. ἀλλὰ τοῖς πτωχοῖς (sic a recenti man.) A. [v] μὴ καλῶς] Sic C.E. καλῶς A. κακῶς vulgo. [w] πεῖραν F. et a pr. man. A. πήρωσιν ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben.

βαδιζόντων καὶ εἰς τὰς αὐλὰς εἰσιόντων καὶ κάτωθεν βοώντων καὶ ἐπαιτούντων ἐλεεινότεροι. Οὗτοι μὲν γὰρ τὸν θεὸν ἀνυμνοῦσι, καὶ ἐλέου φθέγγονται ῥήματα καὶ φιλοσοφίας πολλῆς· διὸ καὶ ἐλεοῦμεν αὐτοὺς, καὶ χεῖρα ὀρέγομεν, καὶ οὐδέποτε
D ἐγκαλοῦμεν. Οἱ δὲ πλουτοῦντες κακῶς, ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίας, ἁρπαγῆς, [x]σατανικῆς ἐπιθυμίας [y]ἐρεύγονται λόγους· διὸ καὶ παρὰ πᾶσίν εἰσι μισητοὶ καὶ καταγέλαστοι. Σκόπει δέ. Τί παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις αἰσχρὸν εἶναι δοκεῖ, τὸ παρὰ τῶν πλουτούντων αἰτεῖν, [z]ἢ τὸ παρὰ τῶν ἀπόρων; Παντί που δῆλον, ὅτι παρὰ τῶν ἀπόρων. Τοῦτο τοίνυν οἱ πλουτοῦντες ποιοῦσιν· οὐ γὰρ ἂν τολμήσαιεν τοῖς πλουσιωτέροις προσελθεῖν· οἱ δὲ ἐπαιτοῦντες, παρὰ τῶν εὐπόρων. Οὐ γὰρ τὸν ἐπαίτην ὁ ἐπαίτης αἰτήσει, ἀλλὰ τὸν εὔπορον· ὁ δὲ πλούσιος τὸν πένητα σπαράττει. Πάλιν τί σεμνότερον, εἰπέ μοι, παρὰ [a]ἑκόντων
E λαβεῖν καὶ χάριν ἐχόντων, ἢ τοὺς οὐ θέλοντας ἀναγκάζειν καὶ ἐνοχλεῖν; Εὔδηλον ὅτι τοὺς μὴ βουλομένους μὴ ἐνοχλεῖν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο οἱ πλουτοῦντες ποιοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ πένητες παρ᾽ ἑκόντων λαμβάνουσι καὶ [b]χάριν εἰδότων, οἱ δὲ πλουτοῦντες παρὰ ἀκόντων καὶ μὴ βουλομένων, ὃ μείζονός ἐστι πενίας ἀπόδειξις. Εἰ γὰρ οὐδὲ ἐπ᾽ ἄριστον ἕλοιτό τις ἀπελθεῖν, εἰ μὴ χάριν ὁ καλῶν [c]εἰδείη τῷ καλουμένῳ, πῶς χρήματα [d]λαβεῖν μετ᾽ ἀνάγκης καλόν; Τοὺς κύνας οὐ διὰ τοῦτο ἀποστρεφόμεθα
116 καὶ φεύγομεν τοὺς ὑλακτοῦντας, ὅτι τῇ πολλῇ [e]προσεδρείᾳ ἡμᾶς ἐκβιάζονται; Τοῦτο καὶ οἱ πλούσιοι ποιοῦσιν. Ἀλλὰ τὸν φόβον προσεῖναι τῇ δόσει σεμνότερον. Τοῦτο μὲν οὖν πάντων αἰσχρότερον· ὁ γὰρ πάντα κινῶν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν, τίνος οὐκ ἂν εἴη καταγελαστότερος; Καὶ γὰρ τοὺς κύνας πολλάκις φοβηθέντες, προηκάμεθα ἅπερ κατείχομεν. Τί πάλιν αἰσχρότερον, εἰπέ μοι, ῥάκια περιβεβλημένον αἰτεῖν, ἢ σηρικὰ φοροῦντα; Ὅταν μὲν γὰρ πλουτῶν τις γέροντας θεραπεύῃ πένητας, ὥστε τὰ ἐκείνων λαβεῖν, καὶ ταῦτα παίδων ὄντων, (327)
τίνος ἔσται συγγνώμης ἄξιος; Εἰ δὲ βούλεσθε, [f]καὶ τὰ ῥήματα
B αὐτὰ ἐξετάσωμεν, τίνα μὲν οἱ πλουτοῦντες ἐπαιτοῦντες λέγουσι, τίνα δὲ οἱ πένητες. Τί οὖν ὁ πένης φησίν; Ὅτι ὁ διδοὺς ἐλεημοσύνην οὐ μετριάσει ποτὲ, ὅτι ἀπὸ τῶν τοῦ θεοῦ δίδωσιν, ὅτι ὁ θεὸς φιλάνθρωπος καὶ μείζονα ἀντιδίδωσιν· ἅπερ ἅπαντα φιλοσοφίας ἐστὶ ῥήματα καὶ παραινέσεως καὶ συμβουλῆς.

[x] καὶ σαταν. ex corr. A. Ita ediderunt Sav. cet. [y] ἐρεύονται F. et ante corr. A. [z] ἢ (τὸ supra) παρὰ (sic) C. Mox ὅτι (τὸ supra) παρὰ (sic) A. [a] ἑκόντων] ἐχόντων F. (sed om. καὶ χ. ἔχοντων). [b] χάριν] χαίρειν A.F. [c] εἰδείη C. et ex corr. A. ἰδείη a pr. man. A. ἴδη F. εἰδοίη Edd. [d] λαβεῖν omnes. μεταλαβεῖν Edd. [e] προσεδρείᾳ E.F. Veron. προσεδρίᾳ vulgo. [f] καὶ om. F.

Ἀξιοῖ σε γὰρ πρὸς τὸν δεσπότην ἰδεῖν, καὶ τὸν φόβον [g]ἐξαιρεῖ
σου τῆς μελλούσης πενίας· καὶ πολλὴν ἄν τις ἴδοι διδασκαλίαν
ἐν τοῖς τῶν ἐπαιτούντων ῥήμασι. Τὰ δὲ τῶν πλουτούντων,
ὁποῖα; Χοίρων καὶ κυνῶν καὶ λύκων καὶ τῶν ἄλλων θηρίων.
Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν περὶ τραπεζῶν καὶ ὄψων καὶ καρυκευμάτων
καὶ οἴνου παντοδαποῦ καὶ μύρων καὶ ἱματίων καὶ τῆς ἄλλης δια-
παντὸς διαλέγονται ἀσωτίας· οἱ δὲ περὶ τόκων καὶ δανεισμάτων, C
καὶ γραμματεῖα πλάττοντες, καὶ χρεῶν ὄγκον ἀφόρητον [h]ἐπαι-
ωροῦντες, ὡς ἐκ πατέρων ἢ πάππων ἀρχὴν εἰληφότα, τοῦ μὲν
τὴν οἰκίαν, τοῦ δὲ τὸν ἀγρὸν, τοῦ δὲ ἀνδράποδον ἀφαιροῦνται
καὶ τὰ ὄντα ἅπαντα. Τί ἄν τις εἴποι τὰς διαθήκας, τὰς ἀντὶ
μέλανος αἵματι γεγραμμένας; Ἢ γὰρ κίνδυνον ἀφόρητον
περιστήσαντες, ἢ μικραῖς τισι καταγοητεύσαντες ὑποσχέσεσιν,
οὓς ἂν ἴδωσιν ὀλίγα τινὰ κεκτημένους, ἔπεισαν τοὺς μὲν προσή-
κοντας ἅπαντας καὶ πενίᾳ πολλάκις ἀπολλυμένους παραδραμεῖν,
αὐτοὺς δὲ ἀντ' ἐκείνων ἐγγράψαι. Ταῦτ' οὖν ποίων θηρίων D
οὐκ ἀποκρύπτει μανίαν καὶ ἀγριότητα; Διὸ, παρακαλῶ, πάντα
τὸν τοιοῦτον πλοῦτον φύγωμεν, τὸν αἰσχρὸν καὶ φόνων γέ-
μοντα· καὶ κτησώμεθα τὸν πνευματικὸν, καὶ τοὺς ἐν τοῖς
οὐρανοῖς θησαυροὺς ἐπιζητήσωμεν. Οἱ γὰρ τούτους ἔχοντες,
ἐκεῖνοι [i]οἱ πλούσιοι, ἐκεῖνοι οἱ εὔποροι, καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ
τῶν ἐκεῖ πάντων ἀπολαύοντες. Ὁ γὰρ βουλόμενος πένεσθαι
κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ [k]λόγον, τὰς πάντων οἰκίας ἀνεῳγμένας ἔχει.
Τῷ γὰρ οὐδὲν κεκτημένῳ διὰ τὸν θεὸν, ἕκαστος ἂν εἰσενέγκοι
τὰ ἑαυτοῦ· ὁ δὲ μικρὰ μετὰ [l]ἀδικίας βουλόμενος ἔχειν, τὰς E
ἁπάντων ἀπέκλεισε θύρας. Ἵνα τοίνυν καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ
τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, ἑλώμεθα τὸν πλοῦτον τὸν ἀκί-
νητον, τὴν ἀθάνατον εὐπορίαν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπι-
τυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ. 117

[1]Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστί μου τέκνον ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Σκόπει μοι [a]κἀντεῦθεν τὴν γενναίαν ψυχὴν, τὴν πυρὸς

[1] Cap. IV. v. 17.

[g] ἐξαιρεῖ E. ἐπαίρει F. ἐξαίρει Edd. [h] ἀπαιωροῦντες C.E. et Reg. apud Montef. [i] οἱ post ἐκεῖνοι bis om. C. [k] λόγον] + πένης A.F. [l] ἀδίας (sic) F. Hom. XIV. [a] κἀντεῦθεν omnes. Edebatur κἀνταῦθα.

θερμοτέραν καὶ γοργοτέραν. Ἐβούλετο μὲν γὰρ αὐτὸς παρα-
B γενέσθαι μάλιστα νοσοῦσιν οὕτω καὶ στασιάζουσι Κορινθίοις.
Καὶ γὰρ ᾔδει σαφῶς ἡλίκα τε ὠφέλει τοὺς μαθητὰς ἡ παρουσία
αὐτοῦ, καὶ ἡλίκα ἔβλαπτεν ἡ [b]ἀπουσία. Καὶ τὸ μὲν ἐδήλωσεν
ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους, εἰπών· [2]“ Μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ
μου μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου,
μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε·”
τὸ δὲ δείκνυσιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων· “ Ὡς μὴ
ἐρχομένου [c]δέ μου πρὸς ὑμᾶς ἐφυσιώθησάν τινες, ἐλεύσομαι δέ.”
Ἠπείγετο μὲν οὖν καὶ ἐπεθύμει παραγενέσθαι αὐτός· ἐπειδὴ δὲ
τοῦτο τέως οὐκ ἐνῆν, τῇ ἐπαγγελίᾳ τῆς παρουσίας αὐτοὺς
C διορθοῦται· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ μαθητοῦ
ἀποστολῇ. “ Διὰ τοῦτο γάρ, φησὶν, ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον.”
Διὰ τοῦτο· ποῖον; Ἐπειδὴ ὡς παίδων κήδομαι, καὶ ὡς γεγεν-
νηκώς. Καὶ μετὰ τῆς συστάσεως τοῦ προσώπου ἡ [d]ἀποστολή·
“ Ὅς ἐστί μου τέκνον ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ.” Τοῦτο
δὲ εἶπε, τήν τε [e]αὐτοῦ ἀγάπην ἐμφαίνων, κἀκείνους παρα-
σκευάζων αἰδεσίμως αὐτὸν ἰδεῖν. Καὶ οὐχ ἁπλῶς πιστὸν, ἀλλ’
ἐν κυρίῳ, τουτέστιν, ἐν τοῖς κατὰ κύριον πράγμασιν. Εἰ δὲ
τὸ ἐν τοῖς βιωτικοῖς εἶναί τινα πιστὸν, ἐγκώμιον, πολλῷ
μᾶλλον ἐν τοῖς πνευματικοῖς. Εἰ τοίνυν [f]ἀγαπητὸν αὐτοῦ (328)
D τέκνον, ἐννόησον πόση τοῦ Παύλου ἡ ἀγάπη, ὅτι εἵλετο αὐτοῦ
χωρισθῆναι διὰ Κορινθίους. Εἰ δὲ καὶ πιστὸν, ἀλήπτως δια-
κονήσει τοῖς πράγμασιν. “Ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει.” [g]Οὐκ εἶπε,
διδάξει, ἵνα μὴ δυσανασχετῶσιν, ὡς παρ’ αὐτοῦ μανθάνοντες.
Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τῷ τέλει φησί· [3]“ Τὸ γὰρ ἔργον κυρίου
ἐργάζεται, καθὼς καὶ ἐγώ· μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ.”
[h]Οὐδεὶς γὰρ ἦν ἐν ἀποστόλοις φθόνος, ἀλλὰ πρὸς ἓν ἑώρων,
τῆς ἐκκλησίας τὴν οἰκοδομήν· καὶ εἰ ἐλάττων ἦν ὁ ἐργαζόμενος,
συνεκρότουν αὐτὸν μετὰ σπουδῆς ἁπάσης. Διὰ τοῦτο οὐδὲ
ἠρκέσθη τῷ εἰπεῖν, “ ἀναμνήσει,” ἀλλ’ ἐπὶ [i]πλέον ὑποτέμνεσθαι
E βουλόμενος αὐτῶν τὸν φθόνον· καὶ γὰρ ἦν νέος ὁ Τιμόθεος·
[k]διὸ ἐπήγαγε· “ τὰς ὁδούς μου.” Οὐ τὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰς
ἐμὰς, τουτέστι, τὰς οἰκονομίας, τοὺς κινδύνους, τὰ ἔθη, τοὺς
νόμους, τοὺς θεσμοὺς, τοὺς κανόνας τοὺς ἀποστολικοὺς, τὰ ἄλλα
πάντα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, “ Γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα
καὶ ἀστατοῦμεν,” καὶ ταῦτα, φησὶ, πάντα ὑμᾶς ἀναμνήσει, καὶ

2 Philipp. ii. 12. 3 1 Cor. xvi. 10.

b ἀπουσία]+αὐτοῦ E. c δὲ om. A. d ἀποστολὴ] Sic C.E. *mittit* Aret. ἐπιστολὴ Edd. e ἑαυτοῦ E. f ἀγαπητὸν] πνευματικὸν Veron. g οὐκ] καὶ οὐκ E. h οὐδεὶς] οὐδὲ A. i πλέον]+ἄγει τὸν λόγον C. Aret. Statim ὑποτεμέσθαι C. k διὸ]+καὶ F. Verba τὰς ὁδούς μου om. E.

τοὺς νόμους τοὺς τοῦ Χριστοῦ, ὥστε τὰς αἱρέσεις ἀνελεῖν.
Εἶτα ἀνωτέρω τὸν λόγον [l]ἀναγαγὼν ἐπήγαγε· "τὰς ἐν
Χριστῷ·" [m]πάντα, ὡς εἴωθεν, ἀνατιθεὶς τῷ δεσπότῃ, καὶ τὸ
ἀξιόπιστον [n]τῶν ἑξῆς ἐντεῦθεν κατασκευάζων. Διὸ καὶ ἐπάγει· 118
"Καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω." Οὐδὲν πρὸς
ὑμᾶς καινὸν εἶπον· ταῦτά μοι συνίσασι καὶ αἱ λοιπαὶ ἐκκλησίαι
πᾶσαι. Ὁδοὺς δὲ αὐτὰς ἐν Χριστῷ φησι, δεικνὺς ὅτι οὐδὲν
ἔχουσιν ἀνθρώπινον, καὶ ὅτι μετὰ τῆς ἐκεῖθεν βοηθείας [o]τὰ
πάντα κατορθοῖ.

Εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ θεραπεύσας ἐκείνους, [p]καὶ μέλλων
ἐμβάλλειν εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ πεπορνευκότος, πάλιν θυμοῦ
γέμοντας λόγους ἀφίησιν, οὐκ αὐτὸς ταῦτα πάσχων, ἀλλ'
ἐκείνους διορθούμενος. Καὶ τὸν πεπορνευκότα ἀφεὶς τοῖς
ἄλλοις διαλέγεται, οὐκ ἀξιῶν ἐκεῖνον [q]οὐδὲ τῶν παρ' αὐτοῦ B
λόγων· ὅπερ ἐπὶ τῶν οἰκετῶν τῶν σφόδρα προσκεκρουκότων
ποιοῦμεν. Καὶ ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι Τιμόθεον πέμπω, ἵνα μὴ
τούτῳ ῥᾳθυμότεροι γένωνται, ὅρα τί φησιν· [4]"Ὡς μὴ ἐρχο-
μένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες." Ἐνταῦθα γὰρ
[r]κἀκείνων καθάπτεται καὶ ἑτέρων τινῶν, κατασείων αὐτῶν τὸ
φρόνημα. Φιλαρχίας γὰρ τὸ ἔγκλημα, τῇ ἐρημίᾳ τοῦ διδα-
σκάλου εἰς ἀπόνοιαν κεχρῆσθαι. Ὅταν μὲν [s]οὖν πρὸς τοὺς
πολλοὺς διαλέγηται, σκόπει πῶς ἐντρεπτικῶς αὐτὸ ποιεῖ· ὅταν
δὲ πρὸς τοὺς αἰτίους, καταφορικώτερον. Ἐκείνοις μὲν γὰρ
λέγει, "Πάντων περίψημα," καὶ θεραπεύων αὐτούς φησιν,
"Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς, γράφω ταῦτα·" τούτοις δὲ, "Ὡς μὴ C
ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες," δεικνὺς ὅτι
παιδικῆς διανοίας ἡ ἀπόνοια· καὶ γὰρ οἱ παῖδες τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ
διδασκάλου ῥᾳθυμότεροι γίνονται. [t]Τοῦτό τε οὖν ἐνδείκνυται,
καὶ ὅτι ἀρκεῖ [v]πρὸς διόρθωσιν ἡ παρουσία. Καθάπερ [w]γὰρ
λέοντος παρουσία ἅπαντα ποιεῖ κατεπτηχέναι τὰ ζῶα· οὕτω
καὶ ἡ Παύλου τοὺς διαφθείραντας τὴν ἐκκλησίαν. Διὸ καὶ
ἐπάγει· [5]"Ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος
θελήσῃ." Ἀλλὰ τὸ μὲν τοῦτο εἰπεῖν μόνον ἐδόκει ἀπειλῆς
εἶναι· τὸ δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀπόδειξιν καὶ αὐτὸν D
ἐπαγγείλασθαι, κἀκείνους ἀπαιτεῖν, τοῦτο ἦν μεγαλόφρονος
διανοίας. Διόπερ καὶ προσέθηκε τοῦτο εἰπών· "Καὶ γνώσομαι

[4] v. 18. [5] v. 19.

[l] ἀνάγων C. ἀγαγὼν F. [m] πάντα] ταῦτα F. [n] τῶν ἑξῆς om. C. [o] τὰ] ταῦτα ex corr. A. [p] καὶ] εἶτα C. Statim ἐμβαλεῖν C.E. [q] οὐδὲ A.E. οὔτε vulgo. [r] κἀκείνων ex corr. A. κἀκείνους E.F. et a pr. man. A. κἀκείνου C. Aret. καὶ ἐκείνων Edd. [s] οὖν] Sic libri omnes. γὰρ Edd. [t] Sic C.E.F. τοῦτο οὖν (superscr. τε) (sic) A. τοῦτο δὲ οὖν Edd. [v] πρὸς] εἰς F. [w] γὰρ om. F.

οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν." Οὐδὲ
γὰρ ἀπὸ κατορθωμάτων οἰκείων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ διδασκάλου
ἀπουσίας ἡ ἀπόνοια ἦν· ὅπερ καὶ αὐτὸ γνώμης ἦν καταφρονη-
τικῆς. Διὰ τοῦτο εἰπὼν, "Ἔπεμψα Τιμόθεον," οὐκ εὐθέως
εἶπεν, ἐλεύσομαι, ἀλλὰ πρότερον αὐτῶν κατηγορήσας, ὅτι
ἐφυσιώθησαν, τότε φησὶν, "ἐλεύσομαι." Εἰ μὲν γὰρ πρὸ τῆς
E κατηγορίας αὐτὸ τέθεικεν, ἀπολογία μᾶλλον ἐγένετο αὐτοῦ ὡς
[x]οὐκ ἀπολειφθέντος, καὶ οὐκ ἀπειλὴ, καὶ οὐδὲ [y]οὕτως πιστὸς ὁ
λόγος ἦν· νυνὶ δὲ μετὰ τὴν κατηγορίαν θεὶς, καὶ ἀξιόπιστον
αὐτὸν καὶ φοβερὸν ἐποίησε. Καὶ ὅρα αὐτοῦ τὸ βέβαιον καὶ
ἀσφαλές. Οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, ἐλεύσομαι, ἀλλ', "ἐὰν ὁ
κύριος θελήσῃ·" καὶ οὐ τίθησι χρόνον ὡρισμένον. Ἐπειδὴ γὰρ (329)
συνέβαινεν αὐτὸν βραδέως παραγενέσθαι, τῇ ἀδηλίᾳ βούλεται
αὐτοὺς ἐναγωνίους ποιῆσαι. Καὶ ἵνα μὴ διὰ τοῦτο πάλιν
ἀναπέσωσι, προσέθηκε, "ταχέως." "Καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν
119 λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν." Οὐκ εἶπεν, ὅτι
γνώσομαι τὴν σοφίαν, οὐδὲ τὰ σημεῖα, ἀλλὰ τί; "Οὐ τὸν
λόγον·" [z]κἀκεῖνο τῷ ὀνόματι καταφέρων, καὶ τοῦτο ἐπαίρων.
Καὶ τέως πρὸς τοὺς ἄλλους ἀποτείνεται τοὺς συγκροτοῦντας
τὸν πεπορνευκότα. Εἰ γὰρ πρὸς ἐκεῖνον ἔλεγεν, οὐκ ἂν εἶπε
τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὰ ἔργα, ἅπερ ἦν [a]αὐτῷ διεφθαρμένα. Καὶ
διὰ τί οὐ ζητεῖς τὸν λόγον; Οὐκ ἐπειδὴ ἀπορῶ λόγου, ἀλλ'
ἐπειδὴ ἐν δυνάμει τὰ ἡμέτερα. Καθάπερ οὖν ἐν πολέμῳ οὐ
τῶν πολλὰ φθεγγομένων τὸ κατορθοῦν, ἀλλὰ τῶν πολλὰ
B ἐργαζομένων· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐ τῶν λαλούντων, ἀλλὰ
τῶν ποιούντων ἡ νίκη. Μέγα φρονεῖς ἐπὶ εὐγλωττίᾳ, φησίν.
Ἀλλ' εἰ μὲν ῥητόρων ὁ ἀγὼν καὶ ὁ καιρὸς, καλῶς ἐντεῦθεν
ἐφρόνεις· εἰ δὲ ἀποστόλων ἀλήθειαν καταγγελλόντων, καὶ
σημείοις ταύτην βεβαιούντων, τί πεφύσησαι ἐπὶ πράγματι
περιττῷ καὶ οὐδὲν ὄντι, [b]οὐδὲ εἰς τὰ παρόντα τι συντελέσαι
δυναμένῳ; Τί γὰρ λόγων ἐπίδειξις δύναιτ' ἂν πρὸς τὸ [c]νεκρὸν
ἀναστῆσαι, ἢ δαίμονας ἐλάσαι, ἢ ἄλλην τινὰ τοιαύτην ἐργά-
σασθαι θαυματουργίαν; Τούτων δὲ χρεία νῦν, καὶ διὰ τούτων
τὰ ἡμέτερα συνίσταται. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· [6]"Οὐ γὰρ ἐν
C λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει." Διὰ σημείων,
φησὶν, οὐ δι' εὐγλωττίας ἐκρατήσαμεν, καὶ τοῦ θείαν εἶναι τὴν
διδασκαλίαν ἡμῶν, καὶ [d]βασιλείαν καταγγέλλειν οὐρανῶν,

[6] v. 20.

[x] οὐκ om. E. οὐκ ἀποληφθ. a pr. man. A. Idem ex corr. οὐκ ἂν ἀπολειφθ.
[y] οὕτως C. et Reg. apud Montef. secundum conjecturam Dunaei. οὗτος Edd.
[z] κἀκείνῳ C.E. Aret. [a] αὐτῶν A. [b] οὐδὲ] καὶ οὐδὲ E. [c] νεκροὺς C.
[d] τὴν βασ. E.

μεγίστην ἀπόδειξιν παρεχόμενοι τὰ σημεῖα, ἅπερ ποιοῦμεν τῇ
δυνάμει τοῦ πνεύματος. Εἰ τοίνυν μεγάλοι τινὲς εἶναι βού-
λονται οἱ πεφυσιωμένοι νῦν, ἐπειδὰν παραγένωμαι, δειξάτωσαν,
εἴ τινα δύναμιν τοιαύτην ἔχουσι· καὶ μή μοι ῥημάτων προβαλ-
λέσθωσαν κόμπους· οὐδὲν γὰρ ἐκείνη πρὸς ἡμᾶς ἡ τέχνη.
[7]"Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ
πνεύματί τε πραότητος;" Πολὺ καὶ τὸ φοβερὸν ἔχει καὶ τὸ D
προσηνὲς ὁ λόγος οὗτος. Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, [e]ὅτι γνώσομαι,
ἔτι ὑπεσταλμένου ἦν· τὸ δὲ εἰπεῖν, "Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω
πρὸς ὑμᾶς;" ἐπὶ τὸν διδασκαλικὸν λοιπὸν ἀναβαίνοντος θρόνον,
κἀκεῖθεν αὐτοῖς διαλεγομένου, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀναλαβόντος
πᾶσαν. Τί ἐστιν, "ἐν ῥάβδῳ;" Ἐν κολάσει, ἐν τιμωρίᾳ·
τουτέστιν, ἀνελῶ, πηρώσω· ὅπερ [f]ἐπὶ τῆς Σαπφείρας ὁ Πέτρος
ἐποίησεν· ὅπερ αὐτὸς ἐπὶ Ἐλύμα τοῦ μάγου. Οὐκέτι γὰρ
[g]λοιπὸν ὡς παρεξετάζων ἐκείνοις ἑαυτὸν λέγει, ἀλλ' αὐθεντικῶς.
Καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ἐπιστολῇ τὸ αὐτὸ τοῦτο φαίνεται
λέγων, ὅταν λέγῃ· [8]"Ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ
λαλοῦντος Χριστοῦ." "Ἐν ῥάβδῳ ἔλθω, ἢ ἐν ἀγάπῃ;" Τὸ E
γὰρ ἐν ῥάβδῳ ἐλθεῖν, οὐκ ἦν ἀγάπης; Ἀγάπης μὲν ἦν· ἀλλ'
ἐπειδὴ σφόδρα ἀγαπῶν ἀναδύεται πρὸς τιμωρίαν, διὰ τοῦτο
οὕτω φησίν. Ὅτε μὲν οὖν περὶ τιμωρίας ἔλεγεν, οὐκ εἶπε,
"πνεύματί [h]τε πραότητος," ἀλλὰ, "ῥάβδῳ." Καίτοι κἀκεῖνο
[i]πνεύματι ἐγίνετο· ἔστι γὰρ πνεῦμα πραότητος, καὶ πνεῦμα
[k]αὐστηρότητος· ἀλλ' οὐ βούλεται οὕτως αὐτὸ καλεῖν, ἀλλ'
ἀπὸ τῶν [l]χρηστοτέρων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς καίτοιγε
τιμωρούμενος, ὅτι μὲν ἐλεήμων ἐστὶ καὶ μακρόθυμος καὶ
πλούσιος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, πολλαχοῦ λέγεται· ὅτι δὲ 120
κολαστικὸς, ἅπαξ που καὶ δεύτερον καὶ σπανιάκις, καὶ ταῦτα
τῆς αἰτίας κατεπειγούσης. Καὶ σκόπει σοφίαν Παύλου. Τὴν
ἐξουσίαν αὐτὸς ἔχων, καὶ τούτου κἀκείνου ἑτέρους ποιεῖ κυρίους
λέγων, "Τί θέλετε;" ἐν [m]ὑμῖν τὸ πρᾶγμα κεῖται. Καὶ γὰρ
ἡμεῖς ἐσμεν καὶ τούτου κἀκείνου κύριοι, καὶ τοῦ εἰς γέενναν
ἐμπεσεῖν, καὶ τοῦ βασιλείας ἐπιτυχεῖν· ἐπειδὴ ὁ θεὸς οὕτως
ἠθέλησεν. [9]"Ἰδοὺ γὰρ, φησὶ, πῦρ καὶ ὕδωρ· οὗ ἐὰν θέλῃς,
ἐκτενεῖς τὴν χεῖρά σου" καὶ, "Ἐὰν θέλητε, καὶ εἰσακούσητέ

7 v. 21. 8 2 Cor. xiii. 3. 9 Sirac. xv. 16. Esai. i. 19, 20.

[e] ὅτι om. E. Mox ὑπεσταλμένον idem. [f] ἐπὶ τῇ Σαπφθείρᾳ F. [g] λοιπὸν om. A. [h] τε linea obductum in A. [i] πνεῦμα F. [k] σκληρότητος E. [l] χρηστοτέρων A.F. et ex corr. E. editum a Sav. Mor. Ben. εὐχρηστοτέρων Veron. ἀχρηστοτέρων C. et, ut videtur, ante corr. E. *utilioribus* Aret. [m] ὑμῖν]+φησὶ C.

μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· [n]ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται."

B [o]Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ὅτι θέλω. Καὶ οὐδεὶς οὕτως ἀνόητος, ὥστε μὴ θέλειν· ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ μοι τὸ θέλειν. Καὶ μὴν ἀρκεῖ, ἐὰν ὡς χρὴ θέλῃς, καὶ τὰ τοῦ θέλοντος ποιῇς· νυνὶ δὲ οὐ σφόδρα θέλεις. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἄλλων γυμνάσωμεν, (330) εἰ δοκεῖ. Εἰπὲ γάρ μοι, ὁ βουλόμενος γυναῖκα ἀγαγέσθαι, ἀρκεῖται τῷ θέλειν; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ προμνηστρίας ἐπιζητεῖ, καὶ φίλους ἀξιοῖ συναγρυπνῆσαι, καὶ χρήματα συνάγει. Πάλιν ὁ ἔμπορος οὐκ οἴκοι καθήμενος ἀρκεῖται τῷ θελῆσαι, ἀλλὰ καὶ πλοῖον μισθοῦται, καὶ ναύτας καὶ κωπηλάτας C καταλέγει, καὶ ἀργύριον δανείζεται, καὶ χώραν περιεργάζεται καὶ ὠνίων τιμάς. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον εἰς μὲν τὰ τῆς γῆς τοσαύτην σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι, [p]τὸν δὲ οὐρανὸν ἐμπορεύεσθαι [q]μέλλοντας τῷ θέλειν ἀρκεῖσθαι [r]μόνον; μᾶλλον δὲ μηδὲ τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιδείκνυσθαι σπουδῆς; Ὁ γὰρ θέλων ὡς δεῖ, καὶ τῶν πραγμάτων ἅπτεται τῶν ἐπὶ τοῦτο ἀγόντων ὃ θέλει. Καὶ γὰρ ἐπειδὰν τὸ πεινῆσαι καταναγκάζῃ τραφῆναι, οὐ περιμένεις αὐτόματα τὰ σιτία [s]πρὸς σὲ ἐλθεῖν, ἀλλὰ πάντα ποιεῖς ὑπὲρ τοῦ τὴν τροφὴν συναγαγεῖν· καὶ ἐπὶ τοῦ διψῆν καὶ ἐπὶ τοῦ [t]ῥιγοῦν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁμοίως ἐνεργὸς εἶ καὶ παρατεταγμένος πρὸς τὴν D τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας ποίει, καὶ πάντως αὐτῆς ἐπιτεύξῃ. Διὰ τοῦτο γάρ σε αὐτεξούσιον ἐποίησεν [v]ὁ θεὸς, ἵνα μὴ ὕστερον ἐγκαλῇς τῷ θεῷ ὡς ἀνάγκῃ δεθείς. Σὺ δὲ ὑπὲρ ὧν τιμῆς ἀπέλαυσας, ὑπὲρ τούτων ἀγανακτεῖς. Καὶ γὰρ πολλῶν ἤκουσα λεγόντων· διὰ τί [w]γάρ με κύριον ἐποίησεν ἀρετῆς; Ἀλλὰ πῶς ἔδει; κοιμώμενον καὶ νυστάζοντα καὶ τῆς κακίας ἐφιέμενον καὶ τρυφῶντα καὶ γαστριζόμενον ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀναγαγεῖν; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἀπέστης κακίας. Εἰ γὰρ νῦν, ἀπειλῆς κειμένης, οὐδὲ οὕτως ἀφίστασαι τῆς πονηρίας· εἰ καὶ τὸν οὐρανόν E σοι προσέθηκεν ἔπαθλον, πότε ἂν ἐπαύσω γινόμενος ῥαθυμότερος καὶ χείρων [x]πολλῷ; Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο [y]ἕξεις εἰπεῖν,

[n] Haec ἐὰν δὲ——κατέδεται, quae vulgo absunt, leguntur in libris omnibus et Aret. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐ δεῖ θέλειν ἡμᾶς μόνον σωθῆναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων ἅπτεσθαι τῶν εἰς τοῦτο φερόντων· καὶ ὅτι ἂν προθυμίαν ἐρρωμένην ἔχωμεν, καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι δυσχερῆ μετ' εὐκολίας κατορθώσομεν. Veron. [p] τὸν] τοὺς ex corr. A. [q] μέλλοντα E.F. [r] μόνῳ C. [s] πρὸς σὲ ἐλθεῖν] προσελθεῖν F. [t] ῥιγᾶν E. Veron. [v] ὁ θεὸς om. F. [w] γὰρ] δὴ C. [x] πολλῷ, ut conjecerat Sav. habent C.E. et ex corr. A. *longe* Aret. Legebatur πολλῶν. [y] ἔχεις F.

ὅτι [z]ἔδειξε μὲν τὰ ἀγαθὰ, οὐκ ἐβοήθησε δέ· καὶ γὰρ πολλὴν ὑπισχνεῖταί σοι τὴν συμμαχίαν. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετὴ, φησὶν, ἐπαχθὴς καὶ φορτικὴ, τῇ δὲ κακίᾳ ἡδονὴ συγκέκραται πολλή· καὶ ἡ μέν ἐστι πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος, ἡ δὲ στενὴ καὶ τεθλιμμένη. Ἆρα διόλου, εἰπέ μοι, ἢ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀμφότεραι τοιαῦται; Καὶ γὰρ καὶ ἄκων ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς λέγεις ταῦτα ἃ λέγεις· οὕτως ἰσχυρὸν [a]ἡ ἀλήθεια. Καὶ γὰρ εἰ δύο ἦσαν ὁδοὶ, ἡ μὲν ἐπὶ κάμινον, ἡ δὲ ἐπὶ παράδεισον φέρουσα, 121
καὶ ἡ μὲν ἦν πλατεῖα ἡ ἐπὶ τὴν κάμινον, ἡ δὲ στενὴ ἡ ἐπὶ τὸν παράδεισον, ποίαν ἂν [b]εἵλου μᾶλλον ὁδόν; Κἂν γὰρ νῦν φιλονεικῶν ἀντείπῃς, ἀλλὰ τοῖς σφόδρα [c]ὡμολογημένοις, κἂν σφόδρα ἀναισχυντῇς, ἀντειπεῖν οὐ δυνήσῃ. Ὅτι μὲν γὰρ αὕτη μᾶλλόν ἐστιν [d]αἱρετὴ ἡ τὴν ἀρχὴν ἔχουσα χαλεπὴν, ἀλλὰ μὴ τὸ τέλος, ἀπὸ τῶν ἐν χερσὶν ὑμᾶς διδάξαι πειράσομαι. Καὶ, εἰ βούλεσθε, τὰς τέχνας μεταχειρίσωμεν πρῶτον· αὗται γὰρ τὴν μὲν ἀρχὴν πόνου γέμουσαν ἔχουσι, τὸ δὲ τέλος ἐπικερδές. Ἀλλ' οὐδεὶς, φησὶν, ἥψατο τέχνης μὴ τὸν ἀναγκάζοντα ἔχων. Ἐπειδὰν γὰρ ᾖ κύριος ἑαυτοῦ, φησὶν, ὁ νέος, μᾶλλον B
αἱρήσεται τρυφᾶν ἐν ἀρχῇ, καὶ πρὸς τῷ τέλει μυρία παθεῖν [e]κακὰ, ἢ ταλαιπωρεῖσθαι ἐν προοιμίοις, καὶ καρποῦσθαι μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν πόνων ἐκείνων. Οὐκοῦν τὸ τὰ τοιαῦτα αἱρεῖσθαι, ὀρφανικῆς ἐστι διανοίας καὶ παιδικῆς ῥᾳθυμίας· τὸ δὲ τὰ ἐναντία, συνέσεως καὶ ἀνδρείας. Οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, εἰ μὴ ἦμεν παῖδες τὸν νοῦν, οὐκ ἂν ἐκείνῳ τῷ ὀρφανῷ καὶ ἀνοήτῳ, ἀλλὰ τῷ πατέρα ἔχοντι ἐξωμοιώθημεν ἄν. Δεῖ τοίνυν τὴν παιδικὴν ἐκβαλεῖν διάνοιαν, ἀλλὰ μὴ τὰ πράγματα C
αἰτιᾶσθαι· καὶ τὸν ἡνίοχον ἐπιστῆσαι τῇ συνειδήσει, ὃς οὐκ ἐάσει γαστρίζεσθαι, ἀλλὰ τρέχειν καὶ ἀγωνίζεσθαι. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, τοὺς μὲν παῖδας μετὰ ταλαιπωρίας [f]ἄγειν τὴν ἀρχὴν ἐπὶ πράγματα [g]προοίμια μὲν ἔχοντα ἐπίμοχθα, τὸ δὲ τέλος χρηστόν· ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς ἀπεναντίας [h]περὶ τῶν πνευματικῶν διακεῖσθαι πραγμάτων; Καίτοιγε οὐδὲ ἐπὶ τῶν βιωτικῶν πάντως δῆλον ὅτι χρηστὸν ἔσται τὸ τέλος. Καὶ γὰρ ἄωρος θάνατος, καὶ πενία, καὶ συκοφαντία, καὶ μεταβολὴ πραγμάτων, καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα, μετὰ τοὺς πολλοὺς πόνους τῶν καρπῶν ἀποστερηθῆναι ἐποίησε. Καν ἐπιτύχωσι D
δὲ οἱ μετιόντες, οὐδὲν μέγα καρπώσονται· τῷ γὰρ παρόντι βίῳ πάντα συγκαταλύεται ἐκεῖνα. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὑπὲρ

[z] ἔδειξε] ἔδωκε C.E. Aret. Statim μὲν om. F. [a] ἡ om. A. [b] εἵλω F. [c] ὡμολογουμένοις (sic) F. [d] ἀρετὴ F. [e] τὰ κακὰ Edd. τὰ deest in omnibus. [f] εἰσάγειν ante corr. A. [g] πρ. μὲν] Sic C.E. et a pr. man. A. μὲν προοίμια Edd. [h] περὶ] Sic A.C.E. ἐπὶ vulgo.

τοιούτων τρέχομεν ψυχρῶν καὶ [i]ἐπικήρων, οὔτε δεδοίκαμεν (331)
ὑπὲρ τοῦ τέλους, ἀλλὰ καὶ μείζων καὶ ἀσφαλεστέρα ἡ ἐλπὶς
μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν.

Τίς οὖν ἔσται συγγνώμη, τίς δὲ ἀπολογία μὴ βουλομένοις
[k]ἀποδύεσθαι πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους; Ἀλλ' ἐρωτῶσιν
ἔτι, διὰ τί στενὴ ἡ ὁδός; Καὶ εἰς μὲν [l]βασίλεια τὰ ἐπίγεια
τῶν πόρνων [m]καὶ τῶν μεθυόντων καὶ τῶν λάγνων οὐκ ἀξιοῖς
E εἰσιέναι τινά· εἰς δὲ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν μετὰ ἀδείας καὶ τρυφῆς
καὶ μέθης καὶ πλεονεξίας καὶ κακίας ἁπάσης τοὺς ἀνθρώπους
εἰσάγεσθαι ἀξιοῖς; Καὶ ποῦ ταῦτα συγγνώμης ἄξια; Ἀλλ'
οὐ τοῦτο, φησὶ, λέγω, ἀλλὰ διὰ τί μὴ εὐρύχωρος ἦν ἡ ἀρετή;
Καὶ μὴν ἐὰν θέλωμεν, καὶ σφόδρα ἐστὶν εὔκολος. Τί γὰρ
[n]εὐκολώτερον, εἰπέ μοι, τὸ διορύξαι τοῖχον, καὶ λαβόντα τὰ
ἑτέρων ὕστερον εἰς δεσμωτήριον ἐμπεσεῖν, ἢ τοῖς οὖσιν ἀρκούμενον παντὸς ἀπηλλάχθαι φόβου; Καίτοιγε οὐ τὸ πᾶν εἶπον.
Τί γὰρ εὐκολώτερον, εἰπέ μοι, τὰ πάντων ὑφελόμενον καὶ
[o]ὀλίγον ἐντρυφήσαντα χρόνον, στρεβλοῦσθαι καὶ μαστίζεσθαι
122 ἀθάνατα, ἢ ἐν πενίᾳ ζήσαντα δικαίᾳ βραχὺν καιρὸν, διηνεκῶς
τρυφᾶν ὕστερον; Μήπω γὰρ τί λυσιτελέστερον ἐξετάσωμεν,
ἀλλὰ τέως τί εὐκολώτερον. Τί δὲ ἥδιον, ὄναρ ἰδεῖν χρηστὸν
καὶ ἐν ἀληθείᾳ κολάζεσθαι, ἢ χαλεπὸν ὄναρ ἰδόντα ἐν
ἀληθείᾳ τρυφᾶν; [p]Οὐκ εὔδηλον ὅτι τοῦτο; Πῶς οὖν, εἰπέ
μοι, τραχεῖαν καλεῖς τὴν ἀρετήν; Τραχεῖα γάρ ἐστι πρὸς
τὴν ὀλιγωρίαν ἐξεταζομένη τὴν ἡμετέραν· ἐπεὶ ὅτι γε ῥᾳδία
καὶ εὔκολος, ἄκουσον τί φησιν ὁ Χριστός· [10]"Ὁ ζυγός μου
χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν." Εἰ δὲ οὐκ αἰσθάνῃ
B τῆς κουφότητος, [q]ὅτι προθυμίαν ἐρρωμένην οὐκ ἔχεις. Ὥσπερ
[r]γὰρ ταύτης οὔσης καὶ τὰ βαρέα κοῦφα, οὕτως οὐκ οὔσης
καὶ τὰ κοῦφα βαρέα. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, τῆς τοῦ μάννα
τραπέζης ἥδιον καὶ ἀπονώτερον; Ἀλλ' ἐδυσχέραινον [s]Ἰουδαῖοι
τοιαύτης ἀπολαύοντες τρυφῆς. Τί λιμοῦ πικρότερον, καὶ
τῶν ἄλλων τῶν ἐπιμόχθων ὧν ὑπέμεινε Παῦλος; Ἀλλ' ἐσκίρτα
καὶ ἔχαιρε καὶ ἔλεγε, [11]"Νῦν χαίρω [t]ἐν τοῖς παθήμασί μου."
Τί οὖν τὸ αἴτιον; Ἡ τῆς γνώμης διαφορά. Ἂν τοίνυν
ταύτην, οἵαν εἶναι χρὴ, κατασκευάσῃς, ὄψει τὴν εὐκολίαν

10 Matth. xi. 30. 11 Col. i. 24.

[i] ἐπικήρων] + πραγμάτων C. in marg. [k] ἀποδύσασθαι F. Statim ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς idem. [l] τὰ βασ. Edd. τὰ om. E.F. [m] Haec, καὶ τῶν μεθυόντων, quae olim aberant, sunt in nostris omnibus et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [n] εὐκοπώτερον F. [o] ὀλίγον ἐντρ. χρόνον] Sic C. Aret. Legebatur ὀλίγοις ἐντρ. χρόνον βραχύν. [p] οὐκ om. F. [q] ὅτι] δῆλον ὅτι Edd. δῆλον om. A.E.F. ὅτι προθυμίαν] μὴ θαυμάσῃς· προθυμίαν γὰρ C. Aret. [r] γὰρ] δὲ C. [s] οἱ Ἰουδ. Edd. οἱ om. A.C.E. [t] ἐν C.E. et Reg. apud Montef. qui hoc edidit pro vulgato ἐπί.

[v]τῆς ἀρετῆς. Τί οὖν; ἀπὸ τῆς γνώμης τῶν μετιόντων τοιαύτη γίνεται; φησίν. Οὐκ ἀπὸ τῆς γνώμης μόνον, ἀλλὰ καὶ φύσει C τοιαύτη τίς ἐστι. Καὶ γὰρ εἰ [w]μὲν διόλου ἐπίπονος ἦν ἐκείνη, καὶ αὕτη διόλου τὸ ἐναντίον, εἰκότως ἄν τις τῶν ἀναπεπτωκότων εἶπε ταύτην εὐκολωτέραν ἐκείνης· εἰ δὲ ἀρχὴν ἔχουσιν ἡ μὲν χαλεπὴν, ἡ δὲ ἡδεῖαν, τὰ δὲ τέλη πάλιν ἀπεναντίας αὐταῖς, ἄπειρα δὲ τὰ τέλη, τῆς μὲν τὸ ἡδὺ, τῆς δὲ τὸ βαρὺ, ποίαν, εἰπέ μοι, εὐκολώτερον ἑλέσθαι; Τί οὖν οὐχ αἱροῦνται πολλοὶ τὸ εὔκολον; Ὅτι οἱ μὲν [x]ἀπιστοῦσιν, οἱ δὲ καὶ πιστεύοντες, διεφθαρμένην τὴν γνώμην ἔχουσι, καὶ [y]ἕλοιντο τὴν πρόσκαιρον [z]ἡδονὴν ἀντὶ τῆς αἰωνίας. Οὐκοῦν τοῦτο D εὔκολον; [a]Οὐκ εὔκολον, ἀλλ' ἀσθενοῦς ψυχῆς τοῦτο. Καὶ καθάπερ οἱ πυρέττοντες, οὐκ ἐπειδὴ ἥδιον τὸ πρὸς βραχὺ τρυφᾶν τοῦ διόλου καίεσθαι, διὰ τοῦτο ψυχροποσίας ἐρῶσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατασχεῖν οὐκ ἀνέχονται τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἀτόπου· οὕτω καὶ οὗτοι· ὡς εἴγε ἐπὶ τὴν κόλασίν τις αὐτοὺς ἔφερεν ὁμοῦ μετὰ τῆς ἡδονῆς, οὐκ ἄν ποτε ταύτην εἵλοντο.

Εἶδες πῶς οὐκ εὔκολον ἡ κακία; Εἰ δὲ βούλει, καὶ [b]ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐξετάσωμεν τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν. Τί γὰρ ἥδιον, εἰπέ μοι, καὶ εὐκολώτερον; Ἀλλὰ μὴ πάλιν E ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν πολλῶν τὰ πράγματα κρίνωμεν· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν νοσούντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑγιαινόντων ψηφίζεσθαι χρή. Οὐδὲ γὰρ, ἂν μυρίους μοι δείξῃς πυρέττοντας καὶ τὰ ἐναντία τῇ ὑγείᾳ ζητοῦντας, καὶ αἱρουμένους μετὰ ταῦτα κολάζεσθαι, ἀποδέξομαι τὴν [c]αἵρεσιν ταύτην. Τί τοίνυν εὐκολώτερον, εἰπέ μοι, ἐφίεσθαι πολλῶν χρημάτων, ἢ [d]μείζονα εἶναι τῆς ἐπιθυμίας ταύτης; Ἐμοὶ μὲν γὰρ τοῦτο δοκεῖ· εἰ δὲ αὐτὸς ἀπιστεῖς, ἐπ' αὐτὰ τὰ πράγματα τὸν λόγον ἀγάγωμεν. Καὶ ἔστω ὁ μὲν πολλῶν ἐφιέμενος, ὁ δὲ μηδενός· 123 τί τοίνυν κρεῖττον, εἰπέ μοι, καὶ τί σεμνότερον; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν παρείσθω· τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται, ὅτι οὗτος ἐκείνου σεμνότερος, καὶ οὐδὲν περὶ τούτου ζητοῦμεν νῦν· ἀλλὰ τίς εὐκολώτερον ζῇ βίον καὶ [e]ἡδίω; Ὁ μὲν γὰρ φιλάργυρος οὐδὲ τῶν ὄντων ἀπολαύσεται· ὃ γὰρ φιλεῖ, οὐκ ἂν ἕλοιτο
(332) δαπανῆσαι, ἀλλ' ἡδέως ἑαυτὸν ἂν κατακόψειε καὶ τὰς σάρκας πρόοιτο, ἢ τὸ χρυσίον· ὁ δὲ καταφρονῶν χρημάτων, τοῦτο τέως ἐκέρδανε, τὸ τῶν ὄντων ἀπολαύειν ἁπλῶς καὶ μετὰ ἀδείας πολλῆς, καὶ ἑαυτὸν προτιθέναι ἐκείνων. Τί οὖν ἥδιον, μετὰ B

[v] τῆς om. F. [w] μὲν accessit ex C.E. et corr. A. [x] ἀπιστοῦσιν]+τοῖς μέλλουσιν E. [y] ἕλοιντο] Sic A.E.F. ἕλοιντο ἂν C. ἕλοιντ' ἂν Edd. [z] ἡδονὴν]+μᾶλλον C. [a] οὐκ εὔκολον] οὐ F. [b] ἐπ' αὐτῶν τῶν] ἐπὶ τῶν F. [c] αἵρεσιν] παροινίαν F. [d] μείζονα] κρείττονα C. [e] ἡδίω C.E. ἥδιον vulgo.

ἀδείας ἀπολαύειν τῶν ὄντων, ἢ ὑπὸ δεσπότῃ ζῶντα τῷ πλούτῳ,
μηδενὸς τολμᾶν ἅπτεσθαι τῶν ἑαυτοῦ; Ὅμοιον γάρ εἶναί
μοι δοκεῖ, ὥσπερ ἂν εἴ τινες ἄνδρες δύο γυναῖκας ἔχοντες,
καὶ σφόδρα αὐτῶν ἐρῶντες, μὴ ὁμοίως αὐταῖς χρῷντο· ἀλλὰ
τῷ μὲν ἐξῇ καὶ ἅπτεσθαι καὶ ὁμιλεῖν τῇ γυναικὶ, ἐκείνῳ δὲ
μηδὲ ἐγγὺς γενέσθαι. Εἴπω καὶ ἕτερον, τοῦ μὲν τὴν ἡδονὴν,
τοῦ δὲ τὴν ἀθυμίαν ἐνδεικνύμενος; Ὁ φιλάργυρος οὐδέποτε
στήσεται τῆς ἐπιθυμίας ταύτης, οὐ τῷ μὴ δύνασθαι τὰ πάντων
C λαβεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ, ὅσα ἂν [f]περιβάληται, μηδὲν
ἡγεῖσθαι ἔχειν· [g]ὁ δὲ χρημάτων καταφρονῶν, περιττὰ [h]πάντα
ἡγήσεται, καὶ οὐ κολάσει τὴν ψυχὴν ἀπεράντοις ἐπιθυμίαις.
Οὐδὲν γὰρ οὕτως εἰς κολάσεως λόγον ἐστὶν, ὡς ἐπιθυμία
ἀπολαύσεως ἐστερημένη, ὃ μάλιστα καὶ τὴν διεστραμμένην
δείκνυσι γνώμην. Σκόπει δέ. Ὁ ἐπιθυμῶν χρημάτων καὶ
κτησάμενος πλείονα, ὡς οὐδὲν ἔχων διάκειται ὁ τοιοῦτος.
Ἆρα τῆς νόσου ταύτης πολυπλοκώτερόν [i]τι γένοιτ' ἄν; Καὶ οὐ
τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ δεινὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἔχων, οὐκ ἔχειν δοκεῖ
αὐτὰ ἃ κατέχει, καὶ ὡς οὐκ ἔχων κόπτεται· κἂν τὰ πάντων
D λάβῃ, μᾶλλον ἀνιᾶται· κἂν [k]ἑκατὸν τάλαντα κτήσηται, ὅτι
μὴ χίλια ἔλαβεν, ἀλγεῖ· κἂν χίλια λάβῃ, ὅτι μὴ μυρία,
δάκνεται· κἂν μυρία λάβῃ, ὅτι μὴ δεκάκις τοσαῦτα [l]ἔλαβε,
κατακόπτεται· καὶ ἡ πλείων κτῆσις αὐτῷ προσθήκη γίνεται
πενίας· ὅσῳ γὰρ ἂν λάβῃ πλείονα, τοσούτῳ πλειόνων ἐπι-
θυμεῖ. Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν πλείονα λάβῃ, τοσούτῳ μᾶλλον γίνεται
πένης· ὁ γὰρ πλειόνων ἐπιθυμῶν, μᾶλλον πένης ἐστίν. Ὅταν
μὲν οὖν ἑκατὸν ἔχῃ τάλαντα, οὐ σφόδρα πτωχεύει, χιλίων
E γὰρ ἐπιθυμεῖ· ὅταν χίλια λάβῃ, τότε μᾶλλον γίνεται πένης·
οὐκέτι γὰρ χιλίων ὡς πρότερον, ἀλλὰ μυρίων [m]αὐτὸν ἐν
χρείᾳ φησὶν εἶναι. Εἰ δὲ τὸ ἐπιθυμεῖν καὶ μὴ ἐπιτυγχάνειν
ἡδονὴν εἶναι [n]λέγοις, ἀγνοεῖν μοι σφόδρα δοκεῖς τῆς ἡδονῆς
τὴν φύσιν. Ὅτι γὰρ οὐχ ἡδονὴ, ἀλλὰ κόλασις [o]τὸ τοιοῦτον,
ἐφ' ἕτερον αὐτὸ πάλιν ἀγαγόντες, ἐξετάσωμεν. Ὅταν διψῶ-
μεν, οὐ διὰ τοῦτο ἡδόμεθα πίνοντες, ὅτι τὸ δίψος παύομεν,
καὶ διὰ τοῦτο ἡδονὴ τὸ πίνειν, ὅτι μεγάλης ἡμᾶς ἀπαλλάττει
124 βασάνου, τῆς ἐπιθυμίας λέγω τοῦ [p]πιεῖν; Παντί που δῆλον.
Εἰ δὲ μέλλοιμεν ἐν ἐπιθυμίᾳ ἀεὶ διατρίβειν τοιαύτῃ, οὐδὲν
ἔλαττον ἕξομεν τοῦ πλουσίου τοῦ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου εἰς

[f] περιβάλληται A. [g] ὁ δὲ] ὡς ὅ γε F. [h] τὰ πάντα E. [i] τι om. F.
[k] ἑκ. τ. κτήσηται] Sic omnes. κτήσηται ἑκ. τ. Edd. [l] ἔλαβε deerat, sed
habetur in libris omnibus. [m] αὐτὸν C.E. ἑαυτὸν vulgo. [n] λέγοις omnes.
λέγεις Edd. [o] τὸ τοιοῦτον] τοῦτο F. [p] πιεῖν C.E.F. et ex corr. A.
πίνειν vulgo.

κολάσεως λόγον· ἐπεὶ καὶ ἐκείνῳ κόλασις τοῦτο ἦν, τὸ ἐπιθυμοῦντα σφοδρῶς σταγόνος μικρᾶς, [q]μὴ ἔχειν τὸν ταύτην παρέχοντα. Ὅπερ [r]καὶ οἱ φιλάργυροι πάσχειν μοι δοκοῦσι διηνεκῶς, καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον εἶναι τὸν ἀξιοῦντα ταύτης ἀπολαῦσαι, καὶ μὴ ἐπιτυγχάνοντα· μᾶλλον γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχὴ τῆς ἐκείνου καίεται. Καὶ καλῶς τις εἶπεν ὑδερικούς τινας εἶναι τοὺς φιλαργύρους. Καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι πολὺ φέροντες ὕδωρ ἐν
τῷ σώματι μᾶλλον ἐκκαίονται· οὕτω καὶ οἱ φιλάργυροι πολλὰ B
περιφέροντες χρήματα πλειόνων ἐπιθυμοῦσι. Τὸ δὲ [s]αἴτιον, οὔτε ἐκεῖνοι ἐν τοῖς προσήκουσι τόποις τὸ ὕδωρ ἔχουσιν, οὐδὲ [t]οὗτοι ἐν τοῖς προσήκουσι λογισμοῖς τὴν ἐπιθυμίαν. Φεύγωμεν οὖν τὴν ξένην ταύτην καὶ [v]καινὴν νόσον, φεύγωμεν τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν, φεύγωμεν τὴν παροῦσαν γέενναν· γέεννα γὰρ ἡ τούτων ἐπιθυμία. Ἀνάπτυξον γοῦν τὴν ψυχὴν ἑκάστου, καὶ τοῦ καταφρονοῦντος χρημάτων καὶ τοῦ μὴ καταφρονοῦντος· καὶ ὄψει ὅτι ὁ μὲν τοῖς μαινομένοις ἔοικεν, οὐδὲν οὔτε ἰδεῖν
οὔτε ἀκοῦσαι βουλόμενος· ὁ δὲ λιμένι προσέοικε κυμάτων C
ἀπηλλαγμένῳ, καὶ πάντων ἐστὶ φίλος, ὥσπερ ἐκεῖνος ἐχθρός. Ἄν τε γὰρ [w]λάβῃ τις, οὐκ ἐλύπησεν, ἄν τε δῷ πάλιν τις αὐτῷ, οὐκ ἐφύσησεν, ἀλλὰ τίς ἐστιν ἐλευθερία παρ᾽ αὐτῷ πᾶσαν ἄδειαν ἔχουσα. Καὶ ὁ μὲν πάντας [x]καὶ κολακεύειν καὶ ὑποκρίνεσθαι ἀναγκάζεται, οὗτος δὲ οὐδένα. Εἰ τοίνυν καὶ πένης ἐστὶν ὁ φιλάργυρος καὶ δειλὸς καὶ εἴρων καὶ ὑποκριτής, καὶ φόβων γέμει καὶ τιμωρίας πολλῆς καὶ κολάσεως, ὁ δὲ
(333) καταφρονῶν χρημάτων τῶν ἐναντίων ἀπολαύει πάντων, οὐκ
εὔδηλον ὅτι ἡδίων ἡ ἀρετή; Καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ ἂν [y]ἐπεξήλ- D
θομεν κακοῖς, δι᾽ ὧν δείκνυται ὅτι οὐδέν ἐστι κακὸν ἡδονὴν ἔχον, εἰ μὴ πολλὰ ἡμῖν ἔμπροσθεν εἴρητο. Ταῦτ᾽ οὖν εἰδότες, ἑλώμεθα τὴν ἀρετὴν, ἵνα καὶ τῆς ἐνταῦθα ἡδονῆς ἀπολαύσωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[q] μὴ ἔχειν τὸν τ. π.] Sic libri omnes et Aret. μὴ ἐπιτυγχάνειν Edd. [r] καὶ om. F. [s] αἴτιον]+ὅτι C.E. [t] οὗτος F. [v] καινὴν C.E.F. et Reg. apud Montef. *novum* Aret. κενὴν Edd. [w] λάβοι A.E.F. [x] καὶ om. A.F. [y] ἐπεξέλθωμεν F. et ante corr. A.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ.

E [1]Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ [a]ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

ὍΤΕ μὲν περὶ τοῦ διεσπάσθαι αὐτοὺς διελέγετο, οὐκ εὐθέως καταφορικῶς ἐχρήσατο τῷ λόγῳ, ἀλλὰ προσηνέστερον πρότερον, καὶ ὕστερον εἰς κατηγορίαν ἐτελεύτησεν, οὕτως εἰπών· "Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν." Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως,
125 ἀλλ' εὐθέως πληκτικῶς, καὶ κοινοῖ ὡς [b]οἷόν τε τὸ ὄνειδος τοῦ ἐγκλήματος. Οὐ γὰρ εἶπε, διὰ τί ὁ δεῖνα ἐπόρνευσεν; [c]ἀλλὰ καὶ, "Ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία" ἵνα μὴ ὡς ἀλλότριοι πάντη τῆς κατηγορίας ὄντες ῥαθυμήσωσιν, ἀλλ' ὡς τοῦ κοινοῦ [d]πληγέντος, καὶ τῆς ἐκκλησίας διαβληθείσης, οὕτω γένωνται ἐναγώνιοι. Οὐδεὶς γὰρ ἐρεῖ, φησὶν, ὅτι ὁ δεῖνα ἐπόρνευσεν, ἀλλ' ὅτι ἐν τῇ Κορινθίων ἐκκλησίᾳ γέγονε τὸ ἁμάρτημα. [e]Καὶ οὐκ εἶπε, τολμᾶται πορνεία, ἀλλὰ, "ἀκούεται, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται." Καὶ γὰρ ἀεὶ ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν
B ὀνειδίζει [f]τοὺς πιστούς· καὶ Θεσσαλονικεῦσι γράφων ἔλεγεν· [2]"Ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτάσθω ἐν ἁγιασμῷ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη" καὶ [g]Κολασσαεῦσι καὶ Ἐφεσίοις, "Μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ." Εἰ δὲ τὸ τὰ αὐτὰ αὐτοὺς ἁμαρτάνειν ἀσύγγνωστον, τὸ καὶ ὑπερβαίνειν τοὺς ἐθνικοὺς, ποῦ θήσομεν, εἰπέ μοι; Παρὰ γὰρ ἐκείνοις, φησὶν, οὐ μόνον οὐ τολμᾶταί [h]τι τοιοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ ὀνομάζεται. Εἶδες ποῦ τὸ ἔγκλημα ἐπῆρεν; Ὅταν γὰρ τοιούτους φαίνωνται εὑρίσκοντες [i]ἀσελγείας τρόπους, οὓς οὐ μόνον οὐ τολμῶσιν, ἀλλ' οὐδὲ ἴσασιν
C οἱ ἄπιστοι, ἄφατος τῆς ἁμαρτίας ἡ ὑπερβολή. Καὶ τὸ, "ἐν ὑμῖν" δὲ, [k]ἐμφατικῶς εἴρηται, τουτέστιν, ἐν ὑμῖν τοῖς

[1] Cap. V. v. 1, 2. [2] 1 Thess. iv. 4, 5. Ephes. iv. 17.

Hom. XV. [a] ἐν] Sic libri omnes. Ante Montef. edebatur ἐπί. [b] οἷόν τε] εἰκὸς C. [c] ἀλλὰ καὶ] ἀλλ' ὅλως C. Aret. Ita clam edidit Montef. Post καὶ, ὅλως in marg. habet A. [d] πληγέντος] βληθέντος A.C. et Reg. apud Montef. [e] καὶ] διὸ C. [f] τοὺς πιστοὺς C.E. τοῖς πιστοῖς vulgo. [g] Κολοσσ. C. et a pr. man. A. [h] τι om. F. [i] ἀσελγεῖς F. [k] ἐμφαντικῶς C. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. ἐμφατικώτερον F.

πιστοῖς, τοῖς τοσούτων ἀπολελαυκόσι μυστηρίων, τοῖς ἀπορρή-
των κεκοινωνηκόσι, τοῖς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν κληθεῖσιν. Ὁρᾷς
πόσης βαρυθυμίας ὁ λόγος γέμει; πόσου θυμοῦ κατὰ πάντων;
Εἰ γὰρ μὴ πολλῆς ὀργῆς [l]ἐπέπληστο, μηδὲ πρὸς πάντας
ἀπετείνετο, οὕτως ἂν εἶπεν· ἐπειδὴ ἤκουσα ὅτι ὁ δεῖνα ἐπόρ-
νευσε, κολάσατε αὐτόν· νῦν δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πρὸς πάντας
ἀποδύεται. Καὶ γὰρ εἰ μὲν προλαβόντες ἔγραψαν, [m]ἐκεῖνο D
ἂν εἶπεν· [n]ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔγραψαν, ἀλλὰ καὶ συνε-
σκίασαν τὸ σφάλμα, τούτου χάριν [o]σφοδρότερον κέχρηται
τῷ λόγῳ. "Ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν." Διὰ
τί μὴ εἶπεν, ὥστε πορνεύειν εἰς γυναῖκα; Τὸ σφόδρα αἰσχρὸν
παρῃτήσατο. Διὸ σεμνοτέρως αὐτὸ παρέδραμεν, ὡς ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν [p]δεδηλωμένον, [q]κἂν τούτῳ αὔξων τὸ ἔγκλημα πάλιν,
καὶ δεικνὺς ὅτι τοιαῦτα τολμᾶται παρ' αὐτοῖς, ἃ οὐδὲ εἰπεῖν
σαφῶς ἀνεκτὸν τῷ Παύλῳ. Διὰ τοῦτο καὶ [r]προϊὼν τῷ
αὐτῷ κέχρηται τρόπῳ λέγων, "τὸν οὕτω τοῦτο κατεργα- E
σάμενον·" καὶ πάλιν αἰσχύνεται καὶ ἐρυθριᾷ σαφῶς εἰπεῖν,
ὅπερ καὶ ἡμῖν ἔθος ἐπὶ τῶν σφόδρα αἰσχρῶν ποιεῖν. [s]Καὶ
οὐκ εἶπε, μητρυιὰν, ἀλλὰ, "γυναῖκα πατρὸς," ὥστε πολλῷ
χαλεπώτερον πλῆξαι. Καὶ γὰρ ὅταν τὰ ὀνόματα ἀρκῇ πρὸς
κατηγορίαν, δι' αὐτῶν πρόεισιν, οὐδὲν προστιθείς. Καὶ μή
μοι εἴπῃς, φησὶν, ὅτι εἷς [t]ἐστιν ὁ πεπορνευκώς· κοινὸν πάντων τὸ
ἔγκλημα γέγονε. Διὸ [v]ταχέως ἐπήγαγε, "Καὶ ὑμεῖς πεφυσι-
ωμένοι ἐστέ." [w]Οὐκ ἐπὶ τῷ ἁμαρτήματι· τοῦτο γὰρ [x]ἀλο-
(334) γίας· ἀλλ' ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῇ παρ' ἐκείνου. Αὐτὸς δὲ 126
οὐ τοῦτο τέθεικεν, ἀλλ' ἀφῆκεν αὐτὸ μέσον, ἵνα πλήξῃ
μειζόνως. Καὶ σκόπει τὴν σύνεσιν Παύλου. Πρότερον καθε-
λὼν τὴν σοφίαν τὴν ἔξωθεν, καὶ δείξας οὐδὲν οὖσαν καθ' ἑαυτὴν,
κἂν μὴ ἁμάρτημα ᾖ προσκείμενον, τότε λοιπὸν καὶ περὶ τοῦ
ἁμαρτήματος διαλέγεται. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς σύγκρισιν τοῦ
πεπορνευκότος, σοφοῦ τινος ἴσως ὄντος, μέγα εἶναι τὸ χάρισμα
τὸ πνευματικὸν ἔφησεν, οὐδὲν ἂν μέγα ἐποίει· τὸ δὲ καὶ
χωρὶς ἁμαρτίας καθελεῖν, καὶ μηδὲν οὖσαν ἀποφῆναι τὴν σοφίαν
τὴν ἔξωθεν, τοῦτο ἦν δεῖξαι [y]σφόδρα εὐτελῆ αὐτὴν οὖσαν. B

[l] ἐμπέπληστο F. Mox ἐπετείνετο idem. Hoc post lapsum Morelli edidit Montef. [m] ἐκεῖνο C.E. pro vulgato ἐκεῖνα. ἐκείνοις F. et a pr. man. A. ἐκείνως ex corr. A. Cf. Annot. ad p. 608 C. [n] ἐπειδὴ] ἐπεὶ C.F. [o] σφοδρ.] καὶ σφοδρ. F. [p] δεδηλωμένου C.E. [q] κἂν] καὶ A.C. καὶ ante δεικνὺς om. A. [r] προειπὼν est in nostris omnibus et Veron. προϊὼν tacite ediderunt Sav. cet. [s] καὶ om. A. Statim μητρυὰν idem. Cf. *Matthaei.* Nov. Test. Tom. vii. p. 221. [t] ἐστιν om. A. Mox καὶ κοινὸν idem. [v] ταχέως (pro vulgato καὶ) est in nostris omnibus et Aret. [w] οὐκ ἐπὶ] Sic C. Aret. οὐκ εἶπε Edd. Aut οὐκ ἐπὶ, aut οὐκ εἶπε ἐπὶ habet F. [x] ἀλογίας] + ἐστι Edd. repugnantibus libris. [y] καὶ σφόδρα F.

Διὸ πρότερον οὕτω τὴν σύγκρισιν ποιησάμενος, τότε καὶ
τοῦ σφάλματος αὐτοῦ μέμνηται. Κἀκείνῳ μὲν οὐκ ἀξιοῖ
διαλέγεσθαι, κἂν τούτῳ [z]δεικνὺς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀτιμίας·
τούτοις δέ φησιν, ὅτι ἔδει πενθεῖν ὑμᾶς καὶ θρηνεῖν καὶ
ἐγκαλύπτεσθαι· νῦν δὲ τοὐναντίον ποιεῖτε. Διὸ καὶ ἐπή-
γαγε· "Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον
ἐπενθήσατε." Καὶ τί γέγονεν ἵνα πενθήσωμεν; φησίν. Ὅτι
εἰς τὸ κοινὸν ἡ διαβολὴ τῆς ἐκκλησίας προεχώρησε. Καὶ
[a]ἵνα τί κατορθώσωμεν πενθήσαντες; "Ἵνα ἐξαρθῇ ἐξ ὑμῶν ὁ
C τοιοῦτος." Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα τίθησιν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, μᾶλλον
δὲ οὐδαμοῦ, [b]ὅπερ ἐπὶ τῶν σφόδρα ἀτόπων ποιεῖν [c]εἰώθαμεν.
Καὶ οὐκ εἶπεν, οὐχὶ μᾶλλον ἐξεβάλετε, ἀλλ', ὡς ἐπὶ νόσου
τινὸς καὶ λοιμοῦ, πένθους χρεία καὶ ἱκετηρίας ἐπιτεταμένης,
"ἵνα ἐξαρθῇ," φησί· καὶ εὐχῇ χρήσασθαι δεῖ εἰς τοῦτο, καὶ
πάντα ἐργάσασθαι ὥστε αὐτὸν ἀποτμηθῆναι. Καὶ οὐκ
ἐγκαλεῖ, ὅτι οὐκ ἐδήλωσαν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐπένθησαν
ὥστε ἐξαρθῆναι, δεικνὺς ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ διδασκάλου τοῦτο
γενέσθαι ἔδει διὰ τὴν περιφάνειαν τοῦ πλημμελήματος.

[3]"Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύ-
D ματι." Ὅρα θυμόν· οὐδὲ ἀναμεῖναι [d]αὐτοῦ τὴν παρουσίαν
ἀφίησιν, οὐδὲ ἐκδέξασθαι αὐτὸν καὶ τότε δῆσαι, ἀλλ' ὥσπερ
τινὰ λοιμὸν μέλλων ἀπελαύνειν, πρὶν ἢ διαδοθῆναι εἰς τὸ
λοιπὸν σῶμα, ἐπείγεται κατασχεῖν. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων·
"Ἤδη κέκρικα ὡς παρών." Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐ μόνον κατε-
πείγων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπόφασιν, καὶ οὐκ [e]ἀφιεὶς ἄλλο τι
βουλεύσασθαι, ἀλλὰ καὶ φοβῶν, ὡς εἰδὼς τὰ ἐκεῖ γενησόμενα
[f]καὶ κριθησόμενα. Τοῦτο γάρ ἐστι παρεῖναι τῷ πνεύματι,
ὥσπερ ὁ Ἐλισσαῖος [g]τῷ Γιεζῇ παρῆν, καὶ ἔλεγεν, [4]"Οὐχὶ
ἡ καρδία μου ἦν μετὰ σοῦ;" Βαβαὶ, πόση τοῦ χαρίσματος ἡ
E δύναμις, ὅταν πάντας ὁμοῦ καὶ [h]κατ' αὐτὸ εἶναι ποιῇ, καὶ τὰ
πόρρωθεν εἰδέναι παρασκευάζῃ; "Ἤδη κέκρικα ὡς παρών."
Οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς ἕτερόν τι ἐννοῆσαι. Καὶ γὰρ ἐξήνεγκα
τὴν ἀπόφασιν ὡς [i]παρών· μή μοι [k]ἀναβολὰς καὶ μελλήσεις·
οὐδὲν γὰρ ἕτερον δεῖ γενέσθαι. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ πολλὴ
εἶναι ἡ αὐθεντία, μηδὲ αὐθαδέστερος γένηται ὁ λόγος, ὅρα πῶς
καὶ αὐτοὺς κοινωνοὺς ποιεῖ τοῦ κρίματος. Εἰπὼν γὰρ, "κέ-

[3] v. 3. [4] 4 Reg. v. 26.

[z] δεικνὺς C. δείκνυσι vulgo. [a] ἵνα τί] τί ἵνα C. [b] ὅπερ]+καὶ F.
[c] εἴωθε C. Aret. [d] αὐτοῦ] αὐτοὺς C.E. [e] ἀφιεὶς C.E. ἀφεὶς vulgo.
[f] Haec καὶ κριθησόμενα, quae vulgo absunt, habentur in libris omnibus et Sav. marg. [g] τῷ Γ. παρῆν A.F. τῷ Γ. οὐ παρῆν C.E. παρῆν τῷ Γ. Edd.
[h] κατὰ ταυτὸ A. [i] παρὼν]+φησὶν E. [k] ἀναβολὰς]+εἴπῃς C. Post μελλήσεις vulgo addunt λέγε. Ita est in F.

κρικα," ἐπήγαγε· " Τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασάμενον, [5]ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συναχθέντων ὑμῶν
καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ 127
Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ." [l]Καὶ τί
ἐστιν, " ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;"
[m]Κατὰ θεὸν, μὴ ἀνθρωπίνῃ κατεχομένους προλήψει. Τινὲς
δὲ οὕτως ἀναγινώσκουσι· " Τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασάμενον
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·" καὶ ὑποστί-
ξαντες ἐνταῦθα, ἢ μέσην θέντες, οὕτως ἐπάγουσι τὸ ἑξῆς
λέγοντες· " Συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος παρα-
δοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ." Καί φασι τὴν ἔννοιαν
ταύτην εἶναι τῆς τοιαύτης ἀναγνώσεως· τὸν τοῦτο κατεργασά-
μενον, φησὶν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, παράδοτε τῷ
Σατανᾷ· τουτέστι, τὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐνυβρίσαντα,
τὸν μετὰ τὸ γενέσθαι πιστὸν καὶ ἐπώνυμον ἐκείνης τῆς προση- B
γορίας τοιαῦτα τολμήσαντα, [n]τοῦτον παράδοτε τῷ Σατανᾷ.
Ἐμοὶ δὲ ἡ προτέρα ἀληθεστέρα ἔκδοσις εἶναι δοκεῖ. Ποία δὴ
αὕτη; " Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου συναχθέντων ὑμῶν·"
τουτέστιν, αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ὑμᾶς συνάγοντος, ὑπὲρ οὗ
συνέρχεσθε. " Καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος." Πάλιν ἐπέστησεν
(335) αὐτοῖς ἑαυτὸν, ἵν' ὅταν δικάζωσιν, ὡς αὐτοῦ παρόντος, οὕτως
αὐτὸν ἀποτέμωσι, καὶ μηδεὶς τολμήσῃ συγγνώμης αὐτὸν
ἀξιῶσαι, εἰδὼς ὅτι Παῦλος εἴσεται τὰ [o]γινόμενα. Εἶτα
[p]φοβερώτερον αὐτὸ ποιῶν, φησί· " σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·" τουτέστιν, ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς δύναται C
τοιαύτην [q]ὑμῖν χάριν δοῦναι, ὡς δύνασθαι τῷ διαβόλῳ παρα-
διδόναι· ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς μεθ' ὑμῶν κατ' αὐτοῦ φέρει τὴν
ψῆφον. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐκδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ,
ἀλλὰ παραδοῦναι, ἀνοίγων αὐτῷ τῆς μετανοίας τὰς θύρας, καὶ
ὥσπερ παιδαγωγῷ τὸν τοιοῦτον παραδιδούς. Καὶ πάλιν,
" τὸν [r]τοιοῦτον," [s]καὶ οὐκ ἀνέχεται οὐδαμοῦ τῆς προσηγορίας
αὐτοῦ μνημονεῦσαι. " Εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός." Ὥσπερ ἐπὶ
τοῦ μακαρίου Ἰὼβ γέγονεν, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ὑπο-
θέσεως. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὑπὲρ στεφάνων λαμπροτέρων, ἐνταῦθα
δὲ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων λύσεως, ἵνα μαστίξῃ αὐτὸν ἕλκει πονηρῷ
ἢ νόσῳ ἑτέρᾳ. Καὶ μὴν [6]ἀλλαχοῦ φησιν, ὅτι ὑπὸ τοῦ κυρίου D

[5] v. 4, 5. [6] 1 Cor. xi. 32.

[l] καὶ om. C.E. [m] κατὰ] ἀντὶ τοῦ κατὰ C. [n] τοῦτον, quod aberat, receptum ex nostris omnibus. [o] γινόμενα omnes. Legebatur γενόμενα. [p] φανερώτερον A. [q] ἡμῖν A. Mox μεθ' ἡμῶν idem ex corr. [r] τοιοῦτον] +φησὶν C. [s] καὶ οὐκ ἀνέχ. οὐδαμοῦ] Sic libri omnes. καὶ οὐδαμοῦ ἀνέχεται Edd.

κρινόμεθα ταῦτα πάσχοντες. Ἀλλ' ἐνταῦθα μᾶλλον καθά-
ψασθαι θέλων, τῷ Σατανᾷ παραδίδωσι. Καὶ [t]τοῦτο δὲ τῷ
θεῷ δοκοῦν ἐγίνετο, ὥστε κολάζεσθαι αὐτοῦ τὴν σάρκα.
Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς [v]ἀδηφαγίας καὶ τῆς τρυφῆς τῆς κατὰ
τὴν σάρκα ἐπιθυμίαι τίκτονται, ταύτην κολάζει. "Ἵνα τὸ
πνεῦμα [w]σωθῇ·" τουτέστιν, ἡ ψυχή· οὐχ ὡς ταύτης σωζομένης
μόνης, ἀλλ' ὡς ὁμολογουμένου τούτου, ὅτι σωζομένης ἐκείνης,
ἀναντιρρήτως καὶ τὸ σῶμα κοινωνήσει τῆς σωτηρίας. Καὶ γὰρ
E θνητὸν δι' αὐτὴν ἐγένετο ἁμαρτοῦσαν· κἂν αὐτὴ δικαιοπραγήσῃ,
πάλιν πολλῆς καὶ αὐτὸ ἀπολαύσεται δόξης. Τινὲς δὲ τὸ
πνεῦμα τὸ χάρισμά φασιν, ὅπερ σβέννυται ἁμαρτανόντων
ἡμῶν. Ἵν' οὖν τοῦτο μὴ γένηται, φησὶ, τιμωρείσθω, ἵνα ταύτῃ
βελτίων γενόμενος, ἐπισπάσηται τὴν χάριν, καὶ εὑρεθῇ σώαν
αὐτὴν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ παρεχόμενος. Ὥστε κηδομένου
μᾶλλόν ἐστι καὶ ἰατρεύοντος, οὐχὶ κόπτοντος ἁπλῶς, οὐδὲ
κολάζοντος εἰκῇ καὶ μάτην. Μεῖζον γὰρ τὸ κέρδος τῆς τιμω-
ρίας· ἡ μὲν γὰρ πρόσκαιρος, τὸ δὲ διηνεκές. Καὶ οὐχ ἁπλῶς
128 εἶπεν, "ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ," ἀλλ', "ἐν ἐκείνῃ τῇ [x]ἡμέρᾳ."
Καλῶς αὐτοὺς καὶ εὐκαίρως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀναμιμνήσκει,
ἵνα καὶ αὐτοὶ [y]προθυμότερον ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἰατρείαν, κἀκεῖνος
καταδέξηται μᾶλλον, οὐχ ὡς ὀργῆς ῥήματα [z]ὄντα, ἀλλ' ὡς
πατρὸς κηδεμονικοῦ πρόνοιαν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ, "εἰς
ὄλεθρον τῆς σαρκὸς," εἶπεν· ἤδη τῷ διαβόλῳ νόμους τιθεὶς, καὶ
οὐκ [a]ἀφιεὶς αὐτὸν περαιτέρω προβῆναι· ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ
ἔλεγεν ὁ θεὸς, [7]"Πλὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μὴ ἅψῃ."

Εἶτα ἀπαρτίσας τὴν ἀπόφασιν, καὶ ἐν [b]βραχεῖ αὐτὴν εἰπὼν
B καὶ οὐκ ἐνδιατρίψας, ἐπάγει πάλιν ἐπιτίμησιν, πρὸς ἐκείνους
ἀποτεινόμενος· [8]"Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν·" δεικνὺς ὅτι
ἐκεῖνοι μέχρι τοῦ παρόντος οὐκ εἴασαν αὐτὸν μετανοῆσαι,
καυχώμενοι ἐπ' αὐτῷ. Εἶτα δηλοῖ ὅτι οὐκ ἐκείνου φειδόμενος
μόνον τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τούτων· διὸ καὶ ἐπάγει·
"Οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ;" Εἰ γὰρ
καὶ ἐκείνου τὸ ἁμάρτημα, φησὶν, ἀλλ' ἀμελούμενον δύναται καὶ
τὸ λοιπὸν τῆς ἐκκλησίας σῶμα λυμήνασθαι. Ὅταν γὰρ ὁ
πρῶτος ἁμαρτὼν μὴ δῷ δίκην, ταχέως καὶ ἕτεροι [c]ταὐτὰ
πλημμελήσουσι. Ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι ὑπὲρ ὅλης τῆς

7 Job. i. 12. ii. 6. 8 v. 6.

[t] τοῦτο] αὐτὸ τοῦτο E. [v] ἀδηφ. A.C.E. Cat. ἀδδηφ. Edd. [w] σωθῇ] + ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Edd. reclamantibus libris. [x] ἡμέρᾳ] + προσέθηκε C. Aret. [y] προθυμότεροι A. [z] ὄντα om. A. [a] ἀφιεὶς C.E. ἀφεὶς vulgo. [b] βραχείᾳ F. et a pr. man. A. [c] ταῦτα vulgo. ἴσ. ταὐτὰ Sav. marg. ταὐτὰ C. Statim πλημμελοῦσι A.

ἐκκλησίας, οὐχ ὑπὲρ ἑνὸς, [d]ἔστιν αὐτοῖς ὁ ἀγὼν καὶ ὁ κίνδυνος·
διὸ καὶ τῆς εἰκόνος ἐδεήθη τῆς ζύμης. Ὥσπερ γὰρ ἐκείνη, C
φησὶ, καὶ βραχεῖα οὖσα, ὅλον πρὸς ἑαυτὴν μεταβάλλει τὸ
φύραμα· οὕτω καὶ οὗτος, ἂν ἀφεθῇ ἀτιμώρητος, καὶ ἀνεκδίκητος
ἡ ἁμαρτία αὕτη γένηται, καὶ τοῖς λοιποῖς λυμανεῖται. [9]"Ἐκ-
καθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην·" τουτέστι, τὸν πονηρὸν τοῦτον·
μᾶλλον δὲ [e]οὐ περὶ τούτου μόνον φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους
αἰνίττεται. Οὐ γὰρ πορνεία μόνον παλαιὰ ζύμη, ἀλλὰ καὶ
πᾶσα κακία. Καὶ οὐκ εἶπε, καθάρατε, ἀλλ,' "ἐκκαθάρατε·"
[f]μετὰ ἀκριβείας καθάρατε, ὥστε μηδὲ λείψανον μηδὲ σκιὰν
εἶναι τοιαύτην. Τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν, "ἐκκαθάρατε," δείκνυσιν D
ἔτι [g]πονηρίαν παρ' αὐτοῖς οὖσαν· τῷ δὲ εἰπεῖν, "Ἵνα ἦτε νέον
(336) φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι," δηλοῖ καὶ ἐμφαίνει οὐ σφόδρα
πολλῶν κρατοῦσαν τὴν κακίαν. Εἰ δὲ λέγει, "καθώς ἐστε
ἄζυμοι," οὐ τοῦτο λέγει, ὅτι πάντες ἦσαν καθαροὶ, ἀλλὰ καθὼς
πρέπει εἶναι ὑμᾶς. "Καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν
ἐτύθη, Χριστός. [10]Ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ,
μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας
καὶ ἀληθείας." Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ζύμην τὴν διδασκαλίαν
ἐκάλεσε. Καὶ αὐτὸς δὲ ἐπιμένει τῇ μεταφορᾷ, ἀναμιμνήσκων E
παλαιᾶς αὐτοὺς ἱστορίας, καὶ πάσχα καὶ ἀζύμων, καὶ τῶν
εὐεργεσιῶν τῶν τότε καὶ τῶν νῦν, καὶ τῶν κολάσεων καὶ τῶν
τιμωριῶν. Ἑορτῆς ἄρα ὁ παρὼν καιρός. Καὶ γὰρ εἰπὼν,
"ἑορτάζωμεν," οὐκ ἐπειδὴ πάσχα παρῆν, οὐδὲ ἐπειδὴ ἡ πεντη-
κοστὴ, ἔλεγεν, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι πᾶς ὁ χρόνος ἑορτῆς ἐστι
καιρὸς τοῖς Χριστιανοῖς διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν δοθέντων
ἀγαθῶν. Τί γὰρ οὐ γέγονεν ἀγαθόν; Ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
ἄνθρωπος γέγονε διὰ σέ· θανάτου σε ἀπήλλαξεν, εἰς βασιλείαν
ἐκάλεσεν. Ὁ τοιούτων τοίνυν ἐπιτυχὼν σὺ καὶ ἐπιτυγχάνων,
πῶς οὐκ ὀφείλεις ἑορτάζειν πάντα τὸν βίον; Μηδεὶς τοίνυν 129
ἔστω κατηφὴς ἐπὶ πενίᾳ καὶ νόσῳ καὶ ἐπιβουλῇ· ἑορτῆς γὰρ
[h]ἡμῶν ὁ καιρὸς ἅπας. Διό φησιν ὁ Παῦλος· [11]"Χαίρετε ἐν
κυρίῳ [i]πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε." Ἐν ταῖς ἑορταῖς
οὐδεὶς ῥυπαρὰ ἐνδέδυται ἱμάτια· μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς· γάμοι
γὰρ γεγόνασι, γάμοι πνευματικοί. [12]"Ὡμοιώθη γὰρ, φησὶν,
ἡ βασιλεία [k]τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἠθέλησε

[9] v. 7. [10] v. 8. [11] Philipp. iv. 4. [12] Matth. xxii. 2.

[d] ἔστιν αὐτοῖς C.E. αὐτοῖς ἐστιν Edd. [e] οὐ] οὐδὲ E. [f] μετὰ ἀκρ. καθ.] δηλῶν ὅτι μετὰ ἀκρ. οὕτω καθάρατε C. Aret. [g] τὴν πονηρίαν C. [h] ἡμῖν ex corr. A. [i] πάντοτε] Sic libri omnes. Edebatur χαίρετε. [k] τῶν οὐρανῶν] Sic nostri omnes et Reg. apud Montef. qui ita edidit. τοῦ θεοῦ vulgo.

ποιῆσαι γάμους [l]τῷ υἱῷ αὐτοῦ." Ἔνθα δὲ βασιλεὺς γάμους
ποιεῖ, καὶ γάμους [m]τῷ υἱῷ, τί μεῖζον ἂν γένοιτο τῆς ἑορτῆς
B ταύτης; Μηδεὶς τοίνυν ῥάκια περιβεβλημένος εἰσίτω. Οὐ
περὶ ἱματίων ἡμῖν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ πράξεων ἀκαθάρτων.
Εἰ γὰρ, πάντων λαμπρὰ ἐνδεδυμένων, εἷς μόνος εὑρεθεὶς εἰς τὸν
γάμον ῥυπαρὰ ἔχων, ἀπερρίφη μετὰ ἀτιμίας, ἐννόησον [n]ὅσην
ἀπαιτεῖ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν καθαρότητα ἡ εἰς τὸν γάμον
ἐκεῖνον εἴσοδος. Οὐ διὰ ταῦτα δὲ αὐτοὺς μόνον ὑπομιμνήσκει
τῶν ἀζύμων, ἀλλὰ καὶ δεικνὺς τὴν συγγένειαν τῆς παλαιᾶς
πρὸς τὴν καινὴν, δεικνὺς δὲ [o]καὶ ὅτι οὐκ ἔνι μετὰ [p]τὰ ἄζυμα
πάλιν εἰς Αἴγυπτον εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἂν ὑποστρέψαι βουληθῇ
C τις, τὰ αὐτὰ πείσεται ἐκείνοις. Σκιὰ γὰρ ἐκεῖνα τούτων, κἂν
ἀναισχυντῇ ὁ Ἰουδαῖος. Διόπερ κἂν ἐρωτήσῃς αὐτὸν, οὐδὲν
μέγα ἐρεῖ· μᾶλλον δὲ μέγα μὲν ἐρεῖ, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον οἷον
ἡμεῖς, ἐπειδὴ τὴν ἀλήθειαν οὐκ οἶδεν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ [q]ἐρεῖ,
ὅτι τοὺς κατέχοντας Αἰγυπτίους οὕτω μετέβαλεν ὁ θεὸς, ὥστε
αὐτοὺς ἡμᾶς προσεξωθεῖν τοὺς πρὸ τούτου κατέχοντας ἡμᾶς
πρὸς βίαν, καὶ μὴ [r]συγχωρήσαντας ζυμῶσαι τὸ φύραμα. Ἂν
δὲ ἐμέ τις ἔρηται, οὐκ Αἴγυπτον ἀκούσεται οὐδὲ τὸν Φαραὼ,
ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πλάνης τῶν δαιμόνων καὶ τοῦ σκότους
D [s]καὶ τοῦ διαβόλου· οὐχὶ [t]Μωϋσέα, ἀλλὰ τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν·
οὐχὶ ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἀλλὰ βάπτισμα μυρίων γέμον ἀγαθῶν,
ἔνθα ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἀπεπνίγη. Πάλιν τὸν Ἰουδαῖον ἂν
ἐρωτήσῃς, [v]τίνος ἕνεκεν ἐξελαύνει πάντων τῶν ὁρίων τὴν ζύμην,
ἐνταῦθα [w]καὶ σιγήσεται καὶ οὐδὲ αἰτίαν ἐρεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ
μὲν τύποι τῶν μελλόντων ἦσαν, καὶ αἰτίας εἶχε τῶν γινομένων,
τὰ δὲ οὐκέτι· ἵνα μὴ ἐξῇ κακουργεῖν Ἰουδαίοις, ἵνα μὴ ἐπιμένωσι
τῇ σκιᾷ. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, βούλεται τὸ ἄρσεν, καὶ τὸ ἄμωμον,
καὶ τὸ ἐνιαυσιαῖον, καὶ τὸ, [13]"Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται;" τί
δὲ βούλεται τὸ καὶ τοὺς γείτονας καλεῖν; ἢ τὸ ἑστῶτας, ἢ τὸ
E ἐν ἑσπέρᾳ ἐσθίειν; ἢ τὸ τῷ αἵματι τειχίζεσθαι τὴν οἰκίαν;
Οὐδὲν ἕτερον ἐκεῖνος ἐρεῖ, ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω τὴν Αἴγυπτον.
Ἐγὼ δὲ ἐρῶ καὶ τὸ αἷμα τί βούλεται, καὶ ἡ ἑσπέρα, καὶ τὸ
πάντας ἐσθίειν ὁμοῦ, καὶ τὸ ἑστῶτας [x]πάντας.

Πρότερον δὲ εἴπωμεν, διὰ τί ἐκ τῶν ὁρίων πάντων ἐλαύνεται
ἡ ζύμη. Τί οὖν ἐστι τὸ αἴνιγμα; Πάσης πονηρίας ἀπηλλάχθαι

13 Exod. xii. 46.

[l] τῷ υἱῷ] υἱοῦ F. [m] τῷ υἱῷ C.E. Articulus aberat. [n] πόσην F.
[o] καὶ ὅτι] ὅτι καὶ C. καὶ om. E.F. [p] τὰ om. A.C. [q] ἐρεῖ om. A.
[r] συγχωρῆσαι F. [s] καὶ, quod aberat, est in libris omnibus. [t] Μωϋσέως F.
[v] τίνος] ὅτι τίνος A.C. [w] καὶ] δὲ καὶ A. καὶ prorsus om. F. [x] πάντας om. F.

δεῖ τὸν πιστόν. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ἀπόλλυται, ἔνθα ἂν εὑρεθῇ παλαιὰ ζύμη, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἔνθα ἂν εὑρεθῇ πονηρία. Οὐ γὰρ δήπου ἐπὶ μὲν τῆς σκιᾶς τοσαύτη ἡ κόλασις, ἐπὶ δὲ ἡμῶν οὐ πολλῷ μείζων. Εἰ γὰρ τὰς οἰκίας οὕτως ἐκκαθαίρουσι τῆς ζύμης, καὶ μυῶν ὀπὰς περιεργάζονται, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς τὴν ψυχὴν διερευνᾶσθαι δεῖ, ὥστε πάντα λογισμὸν
(337) ἀκάθαρτον ἐκβάλλειν. Ἀλλὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς πρώην μὲν ἐγίνετο, νῦν δὲ οὐκέτι· πανταχοῦ γὰρ ζύμη ὅπου Ἰουδαῖος. Ἐν μέσαις γὰρ ταῖς πόλεσι τὸ ἄζυμον γίνεται, ὅπερ ἐστὶ παίγνια μᾶλλον, ἢ νόμος λοιπόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἦλθεν ἡ ἀλήθεια, οὐκέτι χώραν ἔχουσιν οἱ τύποι. Ὥστε καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τούτου σφόδρα ἐξελαύνει τῆς ἐκκλησίας τὸν πεπορνευκότα. Οὐ γὰρ δὴ μόνον, φησὶν, οὐδὲν ὠφελεῖ παρὼν, ἀλλὰ καὶ βλάπτει, τῷ κοινῷ πάλιν τοῦ σώματος λυμαινόμενος. B
Οὐ γὰρ οἶδέ τις πόθεν ἡ δυσωδία, κρυπτομένου τοῦ σεσηπότος, [y]ἀλλὰ τῷ κοινῷ ταύτην λογίζεται. [z]Διὸ κατεπείγει σφόδρα αὐτοὺς ἐκκαθᾶραι τὴν ζύμην· "[a]Ἵνα ἦτε, φησὶ, νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. Καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός." Οὐκ εἶπεν, ἀπέθανεν, ἀλλ' οἰκειότερον τῷ προκειμένῳ, "ἐτύθη." Μὴ ζήτει τοίνυν ἄζυμα τοιαῦτα, ἐπειδὴ μηδὲ ἀμνὸν ἔχεις τοιοῦτον· μὴ ζήτει ζύμην τοιαύτην, ἐπειδὴ μηδὲ τὰ ἄζυμά σου τοιαῦτα. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ζύμης τῆς αἰσθητῆς τὸ μὲν ἄζυμον γένοιτ' ἂν ζυμωτὸν, τὸ δὲ ζυμωτὸν οὐκέτ' ἂν γένοιτο ἄζυμον· ἐνταῦθα δὲ ἔνι τοὐναντίον τούτου C
γενέσθαι πάλιν· ἀλλ' ὅμως αὐτὸ οὐκ ἐδήλωσε. Καὶ θέα τὴν σύνεσιν. Ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ οὐ δίδωσιν ἐλπίδας ἐπανόδου τῷ πεπορνευκότι, ἀλλὰ πάντα αὐτοῦ τὸν βίον ἐν μετανοίᾳ κελεύει γενέσθαι, ἵνα μὴ ῥᾳθυμότερον αὐτὸν ἐργάσηται [b]τῇ ὑποσχέσει. Οὐ γὰρ εἶπε, παράδοτε αὐτὸν τῷ Σατανᾷ, ἵνα μετανοήσας πάλιν τῇ ἐκκλησίᾳ παραδοθῇ, ἀλλὰ τί; ἵνα σωθῇ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Παραπέμπει γὰρ αὐτὸν εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἵνα αὐτὸν ἐναγώνιον ἐργάσηται. Καὶ ὅπερ ἔμελλεν αὐτῷ χαρίζεσθαι μετὰ τὴν μετάνοιαν, οὐκ ἐκκαλύπτει, τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην μιμούμενος. Ὥσπερ γὰρ ὁ θεός φησιν, D
[14]"Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευῒ καταστραφήσεται," καὶ οὐ προσέθηκεν, ἐὰν δὲ [c]μετανοήσητε, σωθήσεσθε· οὕτω καὶ οὗτος οὐκ εἶπεν, ἐὰν [d]δὲ μετανοήσῃ ἀξίως, κυρώσομεν εἰς αὐτὸν

14 Jon. iii. 4.

y ἀλλὰ] + καὶ F. z διὸ] + καὶ C. a ἵνα ἦτε, φησὶ] λέγων ἵνα ἦτε C. b τῇ om. F. c μετανοήσητε, σωθήσεσθε] Sic C.E.F. μετανοήσηται σωθήσεσθαι ante corr. A. Idem ex corr. μετανοήσῃ καὶ σωθήσεσθαι. Editi omnes μετανοήσῃ, σωθήσεται. d δὲ om. A.

ἀγάπην· ἀλλ᾽ ἀναμένει ποιῆσαι αὐτὸν τὸ ἔργον, καὶ τότε
λαβεῖν αὐτὸν τὴν χάριν. Εἰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο εἶπεν,
ἐξέλυσεν ἂν αὐτοῦ τὸν φόβον. Διόπερ οὐ μόνον οὐ ποιεῖ
τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς ζύμης οὐδὲ ἀφίησιν
αὐτὸν ἐλπίσαι ἐπάνοδον, ἀλλ᾽ ἐκείνῃ τηρεῖ τῇ ἡμέρᾳ αὐτὸν,
E "Ἐκκαθάρατε," λέγων, "τὴν παλαιὰν ζύμην," καὶ, "Μὴ
ἑορτάζωμεν ἐν ζύμῃ παλαιᾷ." Ἐπειδὴ δὲ μετενόησε, μετὰ
πάσης αὐτὸν [e]πάλιν εἰσήγαγε τῆς σπουδῆς. Διὰ τί δὲ
παλαιὰν καλεῖ; Ἢ διὰ τὸ τὸν πρότερον ἡμῶν βίον τοιοῦτον
εἶναι· ἢ διὰ τὸ [f]τὸ παλαιὸν ἐγγὺς εἶναι ἀφανισμοῦ, καὶ [g]δυσῶδες
εἶναι καὶ αἰσχρὸν, οἷόν ἐστιν ἡ ἁμαρτία. Οὔτε γὰρ ἁπλῶς
διαβέβληται τὸ παλαιὸν, οὔτε ἁπλῶς ἐπαινεῖται τὸ καινὸν,
ἀλλὰ πρὸς τὰ ὑποκείμενα. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησιν· [15]"Οἶνος
νέος, φίλος νέος· ἐὰν δὲ παλαιωθῇ, τότε μετ᾽ εὐφροσύνης πίεσαι
131 αὐτόν·" ἐγκωμιάζων ἐπὶ φιλίας [h]τὸ παλαιὸν μᾶλλον, ἢ [i]τὸ
νέον· καὶ πάλιν, [16]"Ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθητο," καὶ
ἐνταῦθα πάλιν ἐπὶ ἐγκωμίων [k]καὶ δόξης μεγίστης τὸ παλαιὸν
ἐκλαμβάνων. Ἀλλαχοῦ δὲ ἐπὶ ψόγου λαμβάνει τὸ παλαιὸν
ἡ γραφή. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ πράγματα ποικίλα ἐστὶν ἐκ
πολλῶν συγκείμενα, καὶ ἐπὶ ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ κακοῖς κέχρηται
τοῖς αὐτοῖς, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ σημαινόμενον. Ὅρα γοῦν καὶ
ἀλλαχοῦ ψεγόμενον τὸ παλαιόν· [17]"Ἐπαλαιώθησαν, καὶ
ἐχώλαναν [l]ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν·" καὶ πάλιν, "Ἐπαλαιώθην
ἐν [m]πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς μου·" καὶ πάλιν, "Πεπαλαιωμένε
ἡμερῶν κακῶν." Οὕτω καὶ ἡ ζύμη πολλάκις εἰς τὴν βασιλείαν
B τῶν οὐρανῶν λαμβάνεται, καίτοιγε ἐνταῦθα [n]διαβληθεῖσα·
ἀλλ᾽ ἐκεῖ πρὸς ἕτερον, καὶ ἐνταῦθα πρὸς ἕτερον.

[o]Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ μάλιστα ὁ περὶ τῆς ζύμης λόγος καὶ πρὸς τοὺς ἱερέας ἀποτείνεσθαι, οἱ ἀνέχονται πολλὴν ἔνδοθεν εἶναι ζύμην παλαιὰν, οὐκ ἐκκαθαίροντες ἐκ τῶν ὁρίων, τουτέστιν, ἐκ τῆς ἐκκλησίας, τοὺς πλεονέκτας, τοὺς ἅρπαγας, καὶ πᾶν ὅπερ ἂν ἐκβάλλῃ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Καὶ γὰρ πλεονεξία ζύμη παλαιὰ, καὶ ὅπουπερ ἂν πέσῃ, καὶ εἰς οἵαν οἰκίαν [p]εἰσέλθῃ, ἀκάθαρτον αὐτὴν ἐργάζεται. Κἂν μικρὰ

15 Sirac. ix. 10. 16 Dan. vii. 9. 17 Psal. xvii. 46. vi. 8. Susan. v. 52.

[e] πάλιν, quod vulgo abest, est in nostris omnibus. [f] τὸ om. A.E. [g] δυσῶδες] δυσωδίας A.F. Statim εἶναι, quod aberat, habent E.F. ὁμοῦ pro εἶναι C. In A. post δυσωδίας legebatur εἶναι, ut videtur, quod erasum est et rursus adscriptum in marg. post αἰσχρόν. [h] τὸ π. μ. hoc ordine C.E.F. μᾶλλον τὸ π. vulgo. [i] τὸ] τὸν C. [k] Sic C.E.F. καὶ aberat. [l] ἀπὸ] ἐκ A. [m] πᾶσι om. A.C. [n] διαβληθείσης F. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ πλεονεξίας καὶ τοκιστῶν· καὶ πῶς εὖ πράττουσιν οἱ πονηροὶ, οἱ δὲ δίκαιοι πένονται· καὶ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι οἱ ἀληθεῖς καὶ βέβαιοι μισθοί. Veron. [p] Sic A.E.F. Edebatur εἰσέλθοι.

ἐξ ἀδικίας κερδάνῃς, ὁλόκληρόν σου τὴν οὐσίαν ἐζύμωσε. Διὰ τοῦτο πολλάκις τὰ εἰσενεχθέντα κακῶς ὀλίγα, τὰ καλῶς C κείμενα ἐξέβαλε πολλὰ ὄντα. Οὐδὲν γὰρ σαθρότερον πλεο-
(338) νεξίας· κἂν τὴν κλεῖν ἐπιθῇς τῷ τοιούτῳ [q]ταμιείῳ, κἂν θύραν, κἂν μοχλὸν, εἰκῇ πάντα ποιεῖς, πλεονεξίαν ἔνδον τὸν χαλεπώτατον λῃστὴν ἀποκλείσας, καὶ πάντα δυνάμενον ἐξενεγκεῖν. Τί οὖν, φησὶν, ὅταν πολλοὶ πλεονεκτοῦντες μὴ ταῦτα πάσχωσι; Μάλιστα μὲν πείσονται, κἂν μὴ παραυτὰ πάθωσιν· ἂν δὲ νῦν ἐκφύγωσι, τότε φοβήθητι μᾶλλον· ἐπὶ μείζονι γὰρ κολάσει τηροῦνται. Μᾶλλον δὲ, κἂν αὐτοὶ διαφύγωσιν, ἀλλ' οἱ κληρονομήσαντες τὰ αὐτῶν τὰ αὐτὰ πείσονται. Καὶ ποῦ τοῦτο δίκαιον; φησί. Καὶ σφόδρα δίκαιον. Ὁ γὰρ δια- D δεξάμενος κλῆρον ἀδικίας γέμοντα, εἰ καὶ αὐτὸς μὴ ἥρπασεν, ἀλλ' ὅμως τὰ ἑτέρων ἔχει· καὶ τοῦτο [r]πέπεισται ἀκριβῶς, καὶ διὰ τοῦτο δίκαιος ἦν παθεῖν. Εἰ γὰρ τοῦ δεῖνος ἁρπάσαντος ἔλαβες σὺ, εἶτα ἐλθὼν ὁ ἁρπαγεὶς ἀπῄτει, ἆρα ἂν ἤρκεσέ σοι εἰς ἀπολογίαν τὸ μὴ αὐτὸν ἡρπακέναι σε; Οὐδαμῶς. Τί γὰρ ἂν εἶπες ἐγκαλούμενος, εἰπέ μοι; ὅτι ἕτερος ἀπέδυσεν; ἀλλὰ σὺ κατέχεις· ἐκεῖνος ἥρπασεν; ἀλλὰ σὺ ἀπολαύεις. Ταῦτα δὲ καὶ οἱ τῶν ἔξωθεν ἴσασι νόμοι, οἳ τοὺς ἁρπάσαντας καὶ [s]ὑφελομένους ἀφέντες, ἐκείνους κελεύουσιν ἀπαιτεῖν, παρ' οἷς ἂν εὕροι τις τὰ αὐτοῦ κείμενα ἅπαντα. Εἰ μὲν οὖν οἶδας τοὺς ἠδικημένους, ἀπόδος, καὶ ποίησον ὅπερ ἐποίησεν ὁ Ζακ- E χαῖος μετὰ πολλῆς τῆς προσθήκης· εἰ δὲ ἀγνοεῖς, καὶ ἑτέραν σοι δίδωμι ὁδὸν, καὶ οὐκ ἀποκλείω σε τῆς θεραπείας. Εἰς τοὺς δεομένους διάνειμαι ταῦτα ἅπαντα, καὶ παραμυθήσῃ καὶ οὕτω τὸ δεινόν. Εἰ δέ τινες καὶ εἰς παῖδας καὶ [t]ἐκγόνους ταῦτα παρέπεμψαν, ἀλλ' ἕτερα ἀντὶ τούτων ἔπαθον δεινά. Καὶ τί λέγω τὰ ἐνταῦθα; Οὐ γὰρ δήπου καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ταῦτα [v]ἐρεῖς, ὅταν ἀμφότεροι γυμνοὶ φαίνωνται, οἵ τε ἁρπαγέντες οἵ τε ἁρπάσαντες· μᾶλλον δὲ οὐχ ὁμοίως 132
γυμνοί. Τῶν μὲν γὰρ χρημάτων ὁμοίως ἑκάτερος γυμνὸς ἔσται, θάτερος δὲ καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐγκλημάτων ἐμπεπλησμένος. Τί τοίνυν ποιήσομεν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅταν πρὸ τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ ὁ κακῶς παθὼν καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα ἀπολωλεκὼς παράγηται εἰς μέσον, σοῦ μηδένα ἔχοντος συνήγορον; τί πρὸς τὸν δικάζοντα ἐρεῖς; Νῦν μὲν γὰρ καὶ διαφθεῖραι τὸ δικαστήριον δυνήσῃ τὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνο δὲ τότε οὐκέτι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ νῦν· καὶ γὰρ καὶ νῦν πάρεστιν

[q] ταμείῳ C.E. [r] πείσεται ex corr. A. [s] ἀφελομ. F. [t] ἐγγόνους F.
[v] ἐρεῖς omnes. ἐρεῖται Edd.

ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ὁρᾷ τὰ γινόμενα,
B καὶ ἐγγύθεν ἐστὶ τοῖς ἀδικουμένοις καὶ μὴ καλούμενος. Ὁ γὰρ
κακῶς παθὼν, κἂν αὐτὸς ἀνάξιος ᾖ τοῦ τυχεῖν τινὸς ἐκδικίας,
ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ τῷ θεῷ τὰ γινόμενα οὐκ ἀρέσκει, ἔχει τὸν
[w]ἀμύνοντα πάντως. Πῶς οὖν, φησὶν, ὁ δεῖνα εὖ πράττει
πονηρὸς ὤν; Ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος. Ἄκουσον τί φησιν ὁ
προφήτης· [18]"Μὴ παραζήλου ἐν [x]πονηρευομένοις, ὅτι ὡσεὶ
χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται." Ποῦ γὰρ, εἰπέ μοι, μετὰ
τὴν ἐντεῦθεν ἀπαγωγὴν ὁ ἁρπάσας; ποῦ αἱ λαμπραὶ ἐλπίδες;
ποῦ τὸ σεμνὸν ὄνομα; οὐχὶ πάντα παρῆλθεν; οὐχὶ ὄναρ
καὶ σκιὰ πάντα τὰ ἐκείνου; Τοῦτο καὶ περὶ ἑκάστου τῶν
C τοιούτων προσδόκα, καὶ τοῦ ζῶντος καὶ τοῦ [y]μετ' ἐκεῖνον.
Ἀλλ' οὐ τὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τοιαῦτα, οὐδὲ δυνήσῃ τὰ αὐτὰ
καὶ ἐπ' ἐκείνων εἰπεῖν, ὅτι σκιὰ καὶ ὄναρ καὶ [z]διήγημα τὰ
τούτων. Καὶ εἰ βούλει, [a]τοῦτον αὐτὸν τὸν ταῦτα εἰρηκότα,
τὸν σκηνοποιὸν, τὸν Κίλικα, τὸν οὐδὲ τίνος ἦν πατρὸς δῆλον,
[b]παραγάγωμεν εἰς μέσον. Καὶ [c]πῶς δυνατὸν, φησὶ, γενέσθαι
τοιοῦτον; Ὅλως γὰρ ἐπιθυμεῖς; ὅλως ἐφίεσαι [d]καὶ βούλει
γενέσθαι τοιοῦτος; Ναὶ, φησίν. Οὐκοῦν ἐλθὲ τὴν ὁδὸν, ἣν
οὗτος ἦλθε, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ποίαν ἦλθεν ὁδόν; Ὁ
D μέν φησιν, [19]"Ἐν λιμῷ καὶ δίψει καὶ γυμνότητι·" ὁ δὲ,
"Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι." Οὕτως οὐδὲν
εἶχον, καὶ ὅμως πάντα κατεῖχον.

Τί ταύτης σεμνότερον τῆς φωνῆς, τί μακαριώτερόν τε καὶ
εὐπορώτερον; Ἕτεροι μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις [e]ἀβρύνονται
λέγοντες, ἔχω τόσα καὶ τόσα χρυσίου τάλαντα, καὶ πλέθρα
γῆς ἄπειρα, καὶ οἰκίας, καὶ ἀνδράποδα· οὗτος δὲ ἐπὶ τῷ πάντων
εἶναι γυμνός· [f]καὶ οὐ καταδύεται τῇ πενίᾳ, ὅπερ πάσχουσιν οἱ
E ἀνόητοι, οὐδὲ ἐγκαλύπτεται, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπίζεται. Ποῦ
νῦν οἱ πλουτοῦντες, οἱ τόκους ἀριθμοῦντες καὶ τόκους τόκων,
οἱ τὰ πάντων λαμβάνοντες, καὶ οὐδέποτε κορεννύμενοι; Ἠκού-
σατε τῆς Πέτρου φωνῆς τῆς ἐπιδεικνυμένης πενίαν πλούτου

18 Psal. xxxvi. 1, 2. 19 2 Cor. xi. 27. Act. iii. 6.

[w] ἀμύνοντα] Sic C.F. et Floril. p. 214. (Tom. xii. p. 532 B.) Ante Montef. edebatur ἀμυνοῦντα. [x] πονηρευομένοις] + μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν F. [y] μετ' ἐκεῖνο F. [z] διήγημα τὰ τ.] Sic C. et ex corr. A. διηγήματα τούτων E. et ante corr. A. διηγήματα αὐτῶν F. διηγήματα τὰ τ. Edd. [a] τοῦτον αὐτὸν] Sic C. Aret. τὸν αὐτὸν A.E.F. In Editis τοῦτον deest. [b] παραγάγω C.E. [c] πῶς] + ἦν F. [d] Haec καὶ βούλει, quae vulgo absunt, habent libri omnes et Aret. [e] ἀβρύνονται (cum tenui) C. ἀβρύνοντες (sic) F. ἐν ἀβρύνονται (sic) E. ἐναβρύνονται A. In Editis aut ἠβρύνοντο aut ἡβρύνοντο legitur. [f] καὶ receptum ex omnibus.

μητέρα; τῆς [g]οὐδὲν ἐχούσης, καὶ τῶν τὰ διαδήματα [h]περικει-
(339) μένων εὐπορωτέρας; Αὕτη γὰρ ἡ μηδὲν ἔχουσα καὶ νεκροὺς [i]ἀνίστα, καὶ χωλοὺς διώρθου, καὶ δαίμονας ἤλαυνε, καὶ τοιαῦτα ἐχαρίζετο, ἅπερ οἱ τὴν ἁλουργίδα περιβεβλημένοι, καὶ τὰ μεγάλα καὶ φοβερὰ στρατόπεδα ἄγοντες, οὐδέποτε ἴσχυσαν. Αὕτη ἡ φωνὴ τῶν εἰς οὐρανὸν ἤδη μεταστάντων, τῶν ἐκείνης ἐπειλημμένων τῆς κορυφῆς. Οὕτως ἔστι μηδὲν ἔχοντα, τὰ
πάντων κατέχειν· οὕτως ἔστι [k]μηδὲν κτώμενον, τὰ πάντων 133
κεκτῆσθαι. Ἂν δὲ κτησώμεθα τὰ πάντων, τῶν πάντων ἀπεστερήμεθα. Τάχα αἴνιγμα τὸ εἰρημένον εἶναι δοκεῖ, ἀλλ' οὐκ ἔστιν. Ἀλλὰ πῶς, φησὶν, [l]ὁ μηδὲν ἔχων τὰ πάντων κατέχει; [m]οὐ πολλῷ μᾶλλον ὁ τὰ πάντων ἔχων; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ τοὐναντίον [n]ἅπαν. Ὁ γὰρ μηδὲν ἔχων πᾶσιν ἐπιτάττει, ὡς κἀκεῖνοι ἐποίουν· [o]καὶ αἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην [p]αὐτοῖς οἰκίαι ἦσαν πᾶσαι ἀνεῳγμέναι, καὶ χάριν εἶχον οἱ παρέχοντες, καὶ ὡς πρὸς φίλους καὶ συγγενεῖς ἤρχοντο. Καὶ γὰρ πρὸς τὴν πορφυροπώλιδα ἦλθον, καὶ ἐκείνη καθάπερ
θεραπαινὶς τὰ ἑαυτῆς προὔθηκε· καὶ πρὸς τὸν δεσμοφύλακα, B
κἀκεῖνος τὴν οἰκίαν αὐτοῖς ἀνέῳξεν ἅπασαν· καὶ πρὸς [q]ἑτέρους μυρίους. Οὕτω πάντα εἶχον, καὶ οὐδὲν εἶχον. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἔλεγον ἴδιον εἶναι· διὰ τοῦτο πάντα ἦν αὐτῶν. Ὁ γὰρ κοινὰ τὰ ὄντα ἡγούμενος, οὐ τοῖς αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἑτέρων χρήσεται ὡς ἰδίοις· ὁ δὲ ἀποσχίζων, καὶ ποιῶν ἑαυτὸν κύριον τῶν αὐτοῦ [r]μόνον, οὐδὲ τούτων ἔσται κύριος. Καὶ τοῦτο ἀπὸ [s]ὑποδείγματος δῆλον. Ὁ μηδὲν ὅλως κεκτημένος, μήτε οἰκίαν μήτε τράπεζαν μήτε περιττὸν ἱμάτιον,
ἀλλὰ διὰ τὸν θεὸν πάντων ἀπεστερημένος, ὡς ἰδίοις κέχρηται C
τοῖς κοινοῖς, καὶ παρὰ πάντων ἅπερ ἂν θέλῃ, λήψεται· [t]καὶ οὕτω τὰ πάντων ὁ μηδὲν ἔχων κατέχει. Ὁ δὲ ἔχων τινὰ, οὐδὲ τούτων ἔσται κύριος· οὔτε γὰρ δώσει τις τῷ κεκτημένῳ, καὶ λῃστῶν καὶ κλεπτῶν καὶ συκοφαντῶν καὶ μεταβολῆς πραγμάτων καὶ πάντων μᾶλλον ἔσται, ἢ ἐκείνου, τὰ ἐκείνου. Πᾶσαν γοῦν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν ὁ Παῦλος, οὐδὲν ἐπιφερόμενος, οὐ πρὸς φίλους ἀπιὼν, οὐ πρὸς συνήθεις· καὶ γὰρ κοινὸς ἐν ἀρχῇ πολέμιος πᾶσιν ἦν· ἀλλ' ὅμως τὰ πάντων εἶχε μετὰ τὸ εἰσελθεῖν. Ὁ δὲ Ἀνανίας καὶ ἡ Σάπφειρα, ἵνα

[g] οὐδὲν omnes. μηδὲν vulgo. [h] περικειμένων] φορούντων C. [i] ἀνίστη F. [k] Haec μηδὲν κτώμενον deerant in Editis, ex C.E. suppleta. [l] ὁ] εἰ ὁ ex corr. A. Statim πάντα pro πάντων ex corr. idem. [m] οὐ om. A.F. [n] Vid. Annot. [o] καὶ] + γὰρ C.E. [p] οἰκίαι αὐτοῖς inverso ord. C. Statim ἦσαν om. F. Deinde πᾶσαι ἀνεῳγ. hoc ordine Codices: ἀνεῳγ. πᾶσαι Edd. [q] ἑτέρους] + δὲ E. [r] μόνον C.E. μόνων vulgo. [s] παραδείγματος F. [t] καὶ receptum ex libris omnibus.

D μικρόν τι τῶν ἰδίων [v]κτήσωνται, πάντων ἐξέπεσον μετὰ καὶ
αὐτῆς τῆς ζωῆς. Ἀπόστηθι τοίνυν τῶν σῶν, ἵνα ὡς ἰδίοις
χρήσῃ τοῖς ἀλλοτρίοις. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ [w]οἶδ᾽ ὅπως εἰς
τοσαύτην ἐξηνέχθην ὑπερβολὴν, ἀνθρώποις τοιαῦτα φθεγ-
γόμενος, οἷς ἀγαπητὸν κἂν τῶν ὄντων μεταδοῦναί τι μικρόν.
Διόπερ ταῦτα μὲν ἡμῖν πρὸς τοὺς τελείους εἰρήσθω· πρὸς
δὲ τοὺς ἀτελεστέρους ἐκεῖνα [x]λέγομεν· δότε τῶν ὄντων τοῖς
δεομένοις, αὐξήσατε τὴν οὐσίαν. [20]"Ὁ γὰρ διδοὺς πτωχῷ,
E φησὶ, δανείζει θεῷ." Εἰ δὲ ἐπείγῃ, καὶ οὐκ ἀναμένεις τὸν
καιρὸν τῆς ἀντιδόσεως, ἐννόει τοὺς τὰ χρήματα ἀνθρώποις
δανείζοντας. Οὐδὲ γὰρ οὗτοι παραχρῆμα βούλονται τοὺς
τόκους ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πλείονα ἐπιθυμοῦσι χρόνον [y]μεῖναι
παρὰ ταῖς τοῦ δανεισαμένου χερσὶ τὸ κεφάλαιον, μόνον ἐὰν
ἀσφαλὴς ἡ ἀπόδοσις ᾖ, καὶ μὴ ὑποπτεύωσι τὸν εἰληφότα.
Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐνταῦθα γινέσθω· ἄφες αὐτὰ παρὰ τῷ θεῷ,
ἵνα [z]ἀποδῷ σοι τὸν μισθὸν πολλαπλασίω. Μὴ ἐνταῦθα τὸ
134 πᾶν ζήτει· ἂν γὰρ ἐνταῦθα αὐτὸ ἀπολάβῃς ὅλον, πῶς ἀπο-
λήψῃ ἐκεῖ; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἐκεῖ ταμιεύεται, ἅτε
[a]ἐπικήρου τοῦ παρόντος βίου τυγχάνοντος. Δίδωσι δὲ καὶ
ἐνταῦθα· [21]"Ζητεῖτε [b]γὰρ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ
ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν." Ἀλλ᾽ ἡμεῖς πρὸς ἐκείνην
βλέπωμεν, καὶ μὴ ἐπειγώμεθα πρὸς τὴν ἁπάντων ἀντίδοσιν,
ἵνα μὴ ἐλαττώσωμεν τὴν ἀμοιβὴν, ἀλλ᾽ ἀναμένωμεν τὸν καιρόν.
Οὐ γὰρ τοιοῦτοι [c]οὗτοι οἱ τόκοι, ἀλλ᾽ οἵους εἰκὸς παρὰ τοῦ
θεοῦ δίδοσθαι. Τούτους τοίνυν συναγαγόντες μετὰ δαψιλείας
πολλῆς, οὕτως ἐντεῦθεν ἀπέλθωμεν, ἵνα [d]καὶ τῶν παρόντων
B καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλαν-
θρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ
ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

20 Prov. xix. 17. 21 Matth. vi. 33.

[v] κτήσωνται]+σπεύσαντες Edd. reclamantibus libris. [w] Sic C.E. οἶδα πῶς vulgo. [x] λέγομεν A.E. et a pr. man. C. λέγωμεν vulgo. [y] εἶναι C. [z] ἀποδώσῃ F. Mox πολλαπλασίως idem. [a] ἐπικαίρου E. [b] γὰρ]+φησὶ Edd. φησὶ om. C.F. [c] οὗτοι om. F. [d] καὶ om. E.

(340)

ΛΟΓΟΣ ΙΣ.

[1]Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις· καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ πλεονέκταις ἢ ἅρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ C τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. Νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος [a]ᾖ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ μέθυσος ἢ λοίδορος ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

ἘΠΕΙΔΗ [b]γὰρ εἶπεν, "Οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ὁ τοιοῦτος," καὶ, "Ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην," [c]καὶ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ὑποπτεῦσαι ὅτι πάντας τοὺς πόρνους δεῖ φεύγειν· εἰ γὰρ μεταδίδωσι τῆς οἰκείας λύμης ὁ ἡμαρτηκὼς τοῖς οὐχ ἡμαρτηκόσι, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἔξωθεν ἀποστρέ- D φεσθαι χρή· [d]εἰ γὰρ τοῦ οἰκείου οὐ δεῖ φείδεσθαι διὰ τὸ τοιαύτην ἐξ αὐτοῦ βλάβην γίνεσθαι, πολλῷ μᾶλλον τῶν ἄλλων· τούτου δὲ ὑπονοουμένου [e]εἰκὸς ἦν χωρίζεσθαι καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι πόρνων, καὶ οὕτως εἰς ἀδύνατον τοῦ πράγματος περιϊσταμένου, μειζόνως ἂν [f]ἐδυσχέραναν· τῇ [g]οὖν ἐπιδιορθώσει ταύτῃ κέχρηται, λέγων· "Ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις· καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου·" τὸ, "πάντως," ὡς ἐπὶ ὡμολογημένου τιθείς. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσωσιν, ὅτι ὡς ἀτελεστέροις αὐτοῖς τοῦτο οὐκ ἐπέταξε, καὶ ὡς τέλειοι δῆθεν αὐτὸ πρᾶξαι [h]ἐπιχειρήσωσι, δείκνυσιν E ὅτι οὐδὲ δυνατὸν τοῦτο γενέσθαι, οὐδὲ εἰ [i]σφόδρα ἐβούλοντο· ἐπεὶ ἑτέραν οἰκουμένην [k]ἔδει ζητῆσαι. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· "Ἐπεὶ ὀφείλετε [l]ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν." Εἶδες πῶς ἐστιν ἀνεπαχθὴς, καὶ πανταχοῦ οὐ τὸ δυνατὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὔκολον τῆς νομοθεσίας σκοπεῖ; Πῶς γὰρ ἔνι ἄνθρωπον ὄντα, φησὶ, καὶ οἰκίας καὶ παίδων προϊστάμενον, καὶ τὰ τῆς πόλεως πράττοντα, ἢ χειροτέχνην ὄντα, ἢ στρατευόμενον, τῶν πλειόνων ὄντων Ἑλλήνων, τοὺς πανταχοῦ πόρνους φεύγειν; 135 πόρνους γὰρ κόσμου τοὺς παρὰ τοῖς Ἕλλησι λέγει. "Νῦν δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἐάν τις ἀδελφὸς ᾖ τοιοῦτος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ

[1] Cap. V. v. 9—11.

Hom. XVI. [a] ᾖ] ἢ A.E. Mosqq. [b] γὰρ εἶπεν] εἰπὼν C. [c] καὶ om. C. [d] εἰ γὰρ] καὶ εἰ C. [e] εἰκὸς] ἀνάγκη C. Aret. Mox καὶ ante τῶν om. C. [f] ἐδυσχέραναν (pro soloeco ἐδυσχέρανον) omnes. [g] οὖν assumtum ex E.F. et a pr. man. A. [h] ἐπιχειρήσουσι Edd. ante Ben. ἴσ. ἐπιχειρήσωσι Sav. marg. Ita C.F. et Reg. apud Montef. [i] σφόδρα]+γε C. Statim ἐβούλοντο A.E.F. βούλοιντο Edd. [k] δεῖ C. [l] ἄρα om. A.

συνεσθίειν." Ἐνταῦθα καὶ ἑτέρους αἰνίττεται ἐν πονηρίᾳ ζῶντας. Καὶ πῶς ἀδελφὸς ὤν, εἰδωλολάτρης εἶναι δύναται; Ὡς ἐπὶ τῶν Σαμαρειτῶν συνέβη ποτὲ, οἳ ἐξ ἡμισείας τὴν εὐσέβειαν ᾑροῦντο. Ἄλλως δὲ [m]καὶ προκαταβάλλεται τὸν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων λόγον, ὃν μετὰ ταῦτα μέλλει γυμνάζειν. "Ἢ [n]πλεονέκτης." Καὶ γὰρ καὶ πρὸς τούτους ἀποδύεται·
B διὸ καὶ ἔλεγε, [2]"Διὰ τί οὐκ ἀδικεῖσθε μᾶλλον; [o]διὰ τί οὐκ ἀποστερεῖσθε; ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε." "Ἢ μέθυσος." Καὶ γὰρ καὶ [p]τοῦτο ἐγκαλεῖ προϊὼν, ὡς ὅταν λέγῃ· [3]"Ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει·" καὶ, "Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν." "Ἢ λοίδορος, ἢ ἅρπαξ." Καὶ γὰρ καὶ τούτοις ἐπετίμησεν ἔμπροσθεν. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησι, δι' ἣν οὐ κωλύει τοῖς ἔξωθεν τοιούτοις οὖσιν ἀναμίγνυσθαι, δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον οὐ δυνατὸν, ἀλλὰ καὶ περιττόν. [4]"Τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξωθεν κρίνειν;" [q]φησί· τοὺς ἔσω καὶ τοὺς ἔξω, τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας [r]καλῶν, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ φησι· [5]"Δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν
C ἔχειν αὐτὸν καλὴν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν." Καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικέας [s]δὲ ἐπιστολῇ τὸ αὐτό [t]φησι λέγων· "Μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ·" καὶ, "Μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν." Ἐνταῦθα μέντοι τὴν αἰτίαν οὐ τίθησι. Τί δήποτε; Ὅτι ἐκεῖ μὲν παραμυθήσασθαι ἐβούλετο, ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι. Οὐ γὰρ τὸ ἁμάρτημα ἐνταῦθα κἀκεῖ τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἐκεῖ ἔλαττον· ἀργίαν [v]γὰρ ἐγκαλεῖ· ἐνταῦθα δὲ πορνείαν καὶ ἕτερα χαλεπώτατα ἁμαρτήματα. Καὶ πρὸς Ἕλληνας μὲν εἰ βούλοιτό [w]τις ἀπιέναι, οὐ κωλύει
D συνεσθίειν, διὰ τὴν αὐτὴν πάλιν αἰτίαν. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν, ὑπὲρ μὲν τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν πάντα [x]πράττοντες, τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐ πολὺν ποιούμεθα λόγον. Τί (341)
οὖν; οὐκ ἐκήδετο καὶ τῶν ἔξωθεν Παῦλος; Ἐκήδετο μὲν, ἀλλὰ μετὰ τὸ δέξασθαι τὸ κήρυγμα καὶ ὑπευθύνους ποιῆσαι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Χριστοῦ, τότε αὐτοῖς ἐνομοθέτει· ἕως δὲ ὅτε κατεφρόνουν, περιττὸν [y]ἦν τὰ προστάγματα τοῦ Χριστοῦ λέγειν τοῖς αὐτὸν οὐκ εἰδόσι τὸν Χριστόν.

"Οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; [6]τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς [z]κρινεῖ."

[2] 1 Cor. vi. 7, 8. [3] Ibid. xi. 21. vi. 13. [4] v. 12.
[5] 1 Tim. iii. 7. 2 Thess. iii. 14, 15. [6] v. 13.

[m] καὶ, quod vulgo abest, habent C.E. [n] πλεονέκταις C.E.F. [o] διὰ τί οὐκ ἀπ. om. F. [p] τούτῳ C.E. [q] φησὶ, quod aberat, est in libris omnibus. Statim τοὺς ἔσωθεν κ. τ. ἔξωθεν F. [r] καλεῖ C. [s] δὲ assumtum ex A.E. [t] φησὶ om. F. [v] γὰρ] + μόνον αὐτοῖς C. Aret. [w] τις] + καὶ F. et a pr. man. A. [x] πράττομεν C. et ex corr. A. [y] ἦν] + αὐτῷ F. [z] κρίνει E. Mosq. 2.

Ἐπειδὴ [a]γὰρ εἶπε, "Τί μοι τοὺς ἔξω κρίνειν;" ἵνα μή τις E
νομίσῃ ἀτιμωρήτους τούτους ἀφίεσθαι, ἕτερον δικαστήριον
ἐφίστησιν αὐτοῖς φοβερόν. Τοῦτο δὲ εἶπεν, ὁμοῦ μὲν ἐκείνους
φοβῶν, ὁμοῦ δὲ τούτους παραμυθούμενος, καὶ δεικνὺς ὅτι ἡ
κόλασις αὕτη ἡ πρόσκαιρος τῆς ἀθανάτου καὶ διηνεκοῦς ἐξαρ-
πάζει· ὃ καὶ ἀλλαχοῦ δηλῶν ἔλεγε· [7]"Νυνὶ δὲ κρινόμενοι,
παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν." "[b]Καὶ
ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν." Ἐμνημόνευσε ῥήσεως
ἐν τῇ παλαιᾷ κειμένης, ὁμοῦ μὲν δεικνὺς, ὅτι καὶ αὐτοὶ τὰ
μέγιστα κερδανοῦσιν, ὥσπερ λοιμοῦ τινος ἀπαλλαγέντες χαλε-
ποῦ, ὁμοῦ δὲ δηλῶν, ὅτι οὐ καινοτομία τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ 136
καὶ ἄνωθεν ἐδόκει τοῦτο τῷ νομοθέτῃ τοὺς τοιούτους ἐκτέ-
μνεσθαι· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν σφοδρότερον, ἐνταῦθα δὲ ἡμερώτερον.
Διόπερ καὶ εἰκότως ἄν τις διαπορήσειε, τί δήποτε ἐκεῖ μὲν
συνεχώρει κολάζεσθαι τὸν ἡμαρτηκότα καὶ καταλεύεσθαι,
ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ἐπὶ μετάνοιαν αὐτὸν ἄγει. Τί δήποτ'
οὖν ἑτέρως μὲν ἐκεῖνα, ἑτέρως δὲ ταῦτα διετυποῦτο; Διὰ
δύο ταύτας αἰτίας· μίαν μὲν, ὅτι ἐπὶ μείζονα ἀγῶνα οὗτοι
ἤγοντο, καὶ πλείονος ἐδέοντο τῆς μακροθυμίας· ἑτέραν δὲ
τὴν ἀληθεστέραν, ὅτι οὗτοι [c]μὲν ἀπὸ τῆς ἀτιμωρησίας εὐκο- B
λώτερον διωρθοῦντο ἐπὶ μετάνοιαν ἐρχόμενοι, ἐκεῖνοι δὲ ἐπὶ
κακίαν μείζονα ἔμελλον ἕρπειν. Εἰ γὰρ τοὺς πρώτους κολα-
ζομένους ὁρῶντες τοῖς αὐτοῖς ἐνέμενον, εἰ μηδὲ ἐκολάζοντό
τινες, πολλῷ μᾶλλον τοῦτο ἂν ἔπαθον. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν
τῷ μοιχῷ καὶ τῷ ἀνδροφόνῳ θάνατος εὐθέως ἐπάγεται· ἐνταῦθα
δὲ, ἐὰν διὰ μετανοίας [d]ἀπολούσωνται, διέφυγον τὴν κόλασιν.
Πλὴν καὶ ἐνταῦθα σφοδροτέρας, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἡμερωτέρας
ἴδοι τις ἂν [e]τιμωρίας, [f]ἵνα δειχθῇ διὰ πάντων, ὅτι συγγενεῖς
αἱ διαθῆκαι, καὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νομοθέτου· καὶ παρὰ πόδας
[g]καὶ ἐκεῖ καὶ ἐνταῦθα τὰς τιμωρίας, καὶ μετὰ πολὺν [h]χρόνον
ἐν ἑκατέρᾳ, καὶ οὐδὲ μετὰ πολὺν χρόνον πολλάκις, ἀλλὰ
μετανοίᾳ μόνῃ ἀρκούμενον τὸν θεόν. Καὶ [i]γὰρ ἐν τῇ παλαιᾷ C
μοιχεύσας καὶ φονεύσας ὁ Δαυῒδ, διὰ μετανοίας ἐσώθη, καὶ ἐν τῇ
καινῇ μικρὰ ἀπὸ χωρίου τιμῆς ὑφελόμενος ὁ Ἀνανίας μετὰ τῆς
γυναικὸς ἀπώλετο. Εἰ δὲ πλεονάζει ταῦτα ἐν τῇ παλαιᾷ, τὰ δὲ

[7] 1 Cor. xi. 32.

[a] γὰρ om. C. [b] καὶ ἐξάρατε a pr. man. A. ἐξάρατε (sine καὶ) F. Mosq. 7. [c] μὲν om. F. [d] Sic C.E.F. et ante corr. A. ἀπολαύσωνται idem ex corr. ἀπολύσωνται Edd. [e] τὰς τιμωρίας F. [f] ἵνα] + γὰρ C. Aret. [g] καὶ ἐκεῖ——ἐν ἑκατέρᾳ] ἐν ἑκατέρᾳ τινὲς ἐκολάσθησαν, καὶ μετὰ πολὺν χρόνον ὡσαύτως C. Aret. [h] χρόνον] + πολλάκις Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. In Veron. haec μετὰ π. χ. ἐν ἑκ. καὶ οὐδὲ exciderunt. [i] γὰρ] + καὶ F.

ἐναντία ἐν τῇ καινῇ, ἡ διαφορὰ τῶν [k]προσώπων τὴν διαφορὰν τῆς τοιαύτης οἰκονομίας ἐργάζεται.

[8]“Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ πρᾶγμα ἔχων, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων;” [l]Καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὡς ἐπὶ ὡμολογημένων ποιεῖται τὴν κατηγορίαν.
D Καὶ γὰρ ἐκεῖ φησιν, “Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία·” καὶ [m]ἐνταῦθα, “Τολμᾷ τις ὑμῶν;” ἐκ προοιμίων εὐθέως τὸν θυμὸν [n]ἐνδεικνύμενος, καὶ δεικνὺς ὅτι τόλμης ἐστὶ τὸ πρᾶγμα καὶ παρανομίας. Καὶ τί δήποτε τὸν [o]περὶ πλεονεξίας καὶ τοῦ μὴ δεῖν ἔξω κρίνεσθαι παρενέβαλε λόγον; Οἰκεῖον νόμον πληρῶν. Καὶ γὰρ ἔθος αὐτῷ τὰ παρεμπίπτοντα διορθοῦν, ὥσπερ ἡνίκα περὶ τῶν κοινῶν τραπεζῶν διαλεγόμενος, εἰς τὸν περὶ τῶν μυστηρίων ἐξέβη λόγον. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν, ἐπειδὴ πλεονεκτῶν ἀδελφῶν ἐμνημόνευσε, ζέων τῇ φροντίδι τῆς διορ-
E θώσεως τῶν ἁμαρτανόντων οὐκ ἀνέχεται διατηρῆσαι τάξιν· ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς ἀκολουθίας ἀχθὲν εἰς μέσον ἁμάρτημα διορθοῦται πάλιν, καὶ οὕτως ἐπὶ [p]τὸν πρότερον ἐπάνεισιν. Ἀκούσωμεν οὖν τί φησι καὶ περὶ [q]τούτου. “Τολμᾷ τις [r]ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων;” Τέως [s]ἐκ τῶν ὀνομάτων γυμνοῖ, καὶ ἀποτρέπει, καὶ ἐγκαλεῖ. Καὶ ἐκ προοιμίων μὲν οὐκ [t]ἀνατρέπει τὴν κρίσιν τὴν ἐπὶ τῶν πιστῶν· ὅτε δὲ αὐτοὺς κατέπληξε διὰ πολλῶν, τότε καὶ τὸ ὅλως κρίνεσθαι
137 ἀνεῖλε. Μάλιστα μὲν γὰρ [v]εἰ δεῖ κρίνεσθαι, φησὶν, ἐπὶ τῶν (342)
ἀδίκων [w]οὐ δεῖ· [x]ὅλως δὲ οὐδὲ κρίνεσθαι δεῖ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον τίθησι· τέως δὲ τὸ πρῶτον διακαθαίρει τὸ μὴ ἔξω δικάζεσθαι. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον πρὸς τὸν φίλον μικροψυχοῦντα, τὸν ἐχθρὸν καταλλάκτην λαμβάνειν, φησί; πῶς δὲ οὐκ αἰσχύνῃ οὐδὲ ἐρυθριᾷς, ὅταν Ἕλλην τῷ Χριστιανῷ καθέζηται δικάζων; Εἰ δὲ ὑπὲρ ἰδιωτικῶν οὐ χρὴ παρ’ Ἕλλησι δικάζεσθαι, πῶς αὐτοῖς [y]ἐπιτρέψομεν ὑπὲρ ἑτέρων μειζόνων;
B Καὶ ὅρα πῶς εἶπεν. Οὐκ εἶπεν, ἐπὶ τῶν ἀπίστων, ἀλλ’ “ἐπὶ τῶν ἀδίκων,” λέξιν θεὶς, ἧς μάλιστα χρείαν εἶχεν εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ὥστε ἀποτρέψαι καὶ ἀπαγαγεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ δίκης αὐτῷ ὁ λόγος ἦν, οἱ δικαζόμενοι δὲ οὐδὲν

[8] Cap. VI. v. 1.

[k] προσώπων] χρόνων F. [l] Verba καὶ ἐνταῦθα πάλιν om. C. Aret. Statim ὡς, quod vulgo abest, receptum ex A.C.E. [m] ἐνταῦθα]+πάλιν C.F. Aret. [n] ἐνδεικνύμενος] ἐμφαίνων C. [o] περὶ om. F. [p] τὸν] Sic C.E.F. τὸ vulgo. [q] τούτων F. [r] ὑμῶν]+πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Edd. contra fidem librorum omnium. Cf. *Matthaei.* ad loc. [s] ἐκ] ἐπὶ C. [t] ἀποτρέπει C. Aret. [v] εἰ δεῖ κρ.] Sic Edd. οὐδὲ κρ. A.C.E. Aret. In F. quaedam omissa. [w] οὐ δεῖ] Sic E.F. Veron. οὐκ ἔδει Sav. Mor. Ben. ἔδει (sine οὐκ) A.C. [x] ὅλως δὲ] τὸ δὲ μεῖζον ὅλως C. Aret. [y] ἐπιτρέψωμεν A.

οὕτως ἐπιζητοῦσιν, ὡς τὸ πολλὴν εἶναι πρόνοιαν τοῦ δικαίου
παρὰ τοῖς δικάζουσιν, ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἀποτρέπει, μονονουχὶ
λέγων· [z]ποῖ φέρῃ καὶ τί ποιεῖς, ἄνθρωπε, τοὐναντίον πάσχων,
ὧν ἐπιθυμεῖς, καὶ ὑπὲρ τοῦ τῶν δικαίων τυχεῖν ἀδίκοις ἐπιτρέ-
πων ἀνθρώποις; Καὶ ἐπειδὴ εὐθέως φορτικὸν ἦν ἀκοῦσαι τὸ
μὴ δικάζεσθαι, οὐκ εὐθέως τοῦτο ἐπήγαγεν, ἀλλὰ τοὺς δικά- C
ζοντας ἤμειψε μόνον, ἔξωθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσάγων τοὺς
δικαζομένους. Εἶτα, ἐπειδὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι ἐδόκει τὸ
παρὰ τοῖς ἔνδον δικάζεσθαι, καὶ μάλιστα τότε· οὐ γὰρ ἦσαν
ἴσως ἱκανοὶ πρᾶγμα συνιδεῖν, οὔτε τοιοῦτοι [a]οἷοι οἱ ἔξωθεν
δικασταὶ νόμων ἔμπειροι καὶ ῥητορείας, ἅτε ἐξ ἰδιωτῶν οἱ
πλείους ὄντες· ὅρα πῶς αὐτοὺς ἀξιοπίστους ποιεῖ, πρῶτον
ἁγίους καλέσας. Ἀλλ' ἐπειδὴ [b]τοῦτο βίου καθαρότητα,
οὐκέτι δὲ ἀκρίβειαν τὴν περὶ τὴν ἀκρόασιν αὐτοῖς ἐμαρτύρει,
ὅρα πῶς καὶ τοῦτο μεθοδεύει τὸ μέρος, λέγων οὕτως· [9]"Ἢ D
οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι;" Σὺ τοίνυν
ὁ μέλλων κρίνειν ἐκείνους τότε, [c]πῶς ὑπ' ἐκείνων ἀνέχῃ κρί-
νεσθαι νῦν; Κρινοῦσι δὲ οὐχὶ αὐτοὶ καθήμενοι καὶ λόγον
[d]ἀπαιτοῦντες, ἀλλὰ κατακρινοῦσι. Τοῦτο γοῦν δηλῶν ἔλεγε·
"Καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων
ἐλαχίστων;" Οὐ γὰρ εἶπεν, ὑφ' ὑμῶν, ἀλλ', "ἐν ὑμῖν·"
[e]ὥσπερ ὅταν λέγῃ· [10]"Βασίλισσα νότου [f]ἀναστήσεται, καὶ
κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην·" [g]καὶ, "Ἄνδρες Νινευῖται
ἀναστήσονται, καὶ κατακρινοῦσι τὴν γενεὰν ταύτην." Ὅταν E
γὰρ τὸν αὐτὸν ἥλιον ὁρῶντες, καὶ τῶν αὐτῶν μετέχοντες
[h]πάντων, ἡμεῖς [i]μὲν εὑρεθῶμεν πιστεύσαντες, ἐκεῖνοι δὲ ἠπι-
στηκότες, οὐ δυνήσονται εἰς ἄγνοιαν καταφυγεῖν· κατηγορή-
σομεν γὰρ αὐτῶν ἡμεῖς δι' αὐτῶν, ὧν ἐπράξαμεν. Καὶ πολλὰ
τοιαῦτα εὑρήσει τις ἐκεῖ κριτήρια. Εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ τις
περὶ ἄλλων λέγειν, ὅρα πῶς κοινοποιεῖ τὸν λόγον· "Καὶ
εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχί- 138
στων;" Αἰσχύνην ὑμῖν φέρει τὸ πρᾶγμα, φησὶ, καὶ ὄνειδος
ἄφατον. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἔσω κρινο-
μένους αἰσχύνεσθαι, τοὐναντίον μὲν οὖν ἐστιν αἰσχύνη, φησὶν,
ὅταν ὑπὸ τῶν ἔξω κρίνησθε· ἐκεῖνα γάρ ἐστιν ἐλάχιστα τὰ
κριτήρια, οὐ ταῦτα.

[11]"Οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά;"

9 v. 2. 10 Matth. xii. 42, 41. 11 v. 3.

z ποῦ F. a οἷον A. b τοῦτο] τοῦ E. c πῶς] + σὺ E. F. d ἀπαι-
τοῦντες] + μὴ γένοιτο C. Aret. e ὥσπερ om. F. f ἐγερθήσεται F.
g καὶ] + πάλιν C. h πάντων] στοιχείων C. Aret. i μὲν om. E.

Τινὲς ἐνταῦθά [k]φασι τοὺς ἱερέας αἰνίττεσθαι· ἀλλ' ἄπαγε·
περὶ γὰρ δαιμόνων ὁ λόγος αὐτῷ. [l]Εἰ γὰρ περὶ ἱερέων ἔλεγε
διεφθαρμένων, ᾐνίξατο [m]ἂν αὐτοὺς ἄνω εἰπὼν, ὅτι ἐν ὑμῖν
B κρίνεται ὁ κόσμος· οἶδε γὰρ [n]κόσμον καὶ τοὺς πονηροὺς
ἀνθρώπους καλεῖν ἡ γραφή· καὶ οὐκ ἂν ἐκ δευτέρου τὸ αὐτὸ
[o]εἶπεν, οὐδ' ἂν ὡς μεῖζόν τι λέγων ὕστερον αὐτὸ τέθεικεν.
Ἀλλὰ περὶ ἐκείνων λέγει τῶν ἀγγέλων, περὶ ὧν φησιν ὁ
Χριστός· [12]"Πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ
διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ·" καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι "Οἱ
ἄγγελοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης."
Ὅταν γὰρ αἱ ἀσώματοι δυνάμεις αὗται ἔλαττον ἡμῶν εὑρεθῶσιν
ἔχουσαι τῶν σάρκα περιβεβλημένων, χαλεπωτέραν δώσουσι
δίκην. Εἰ δὲ ἔτι φιλονεικοῖέν τινες ἱερέας λέγειν αὐτὸν,
C [p]ἐρώμεθα ποίους ἱερέας; Τοὺς βιωτικῶς περιπατήσαντας
[q]πάντως. Πῶς οὖν φησιν, "Ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε
βιωτικά;" πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν βιωτικῶν τιθεὶς τοὺς
ἀγγέλους· εἰκότως, ἅτε τῆς τούτων χρείας ἐκτὸς γενομένους
διὰ τὴν τῆς φύσεως ὑπεροχήν. [13]"Βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια (343)
ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τούτους καθίζετε."
Μεθ' ὑπερβολῆς ἡμᾶς διδάξαι βουλόμενος, ὅτι, οὐδ' ἂν ὁτιοῦν
ᾖ, τοῖς ἔξωθεν ἑαυτοὺς διδόναι χρὴ, τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἀντίθεσιν
κινήσας, προηγουμένως ταύτην ἔλυσεν. Ὃ γὰρ λέγει, τοιοῦ-
τόν ἐστιν· ἴσως ἐρεῖ τις, ὅτι οὐδεὶς ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ ἱκανὸς
D διακρῖναι, [r]ἀλλ' εὐκαταφρόνητοι πάντες. Καὶ τί τοῦτο; Κἂν
γὰρ μηδεὶς ᾖ σοφὸς, φησὶ, τοῖς ἐλαχίστοις ἐπιτρέπετε.
[14]"[s]Τοῦτο δὲ πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω." Ἐλέγχοντός ἐστι
τὴν τούτων ἀντίθεσιν, ὡς σκῆψιν οὖσαν περιττήν· διὸ καὶ
ἐπήγαγεν· "Οὕτως οὐκ ἔνι σοφὸς ἐν ὑμῖν οὐδὲ εἷς;" Τοσαύτη,
φησὶν, ἀπορία, τοσαύτη σπάνις ἀνδρῶν συνετῶν παρ' ὑμῖν;
Καὶ ἡ ἐπαγωγὴ δὲ μείζονα τὴν πληγὴν ἔχει· εἰπὼν γὰρ,
"Οὕτως οὐκ ἔνι σοφὸς ἐν ὑμῖν οὐδὲ εἷς;" ἐπήγαγεν· "Ὃς
E δυνήσηται διακρῖναι μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ;" Ὅταν γὰρ
ἀδελφὸς δικάζηται [t]μετὰ ἀδελφοῦ, [v]οὐδὲ πολλῆς δεῖ τῆς
συνέσεως καὶ τῆς δεινότητος τῷ μεσιτεύοντι τῇ δίκῃ, τῆς δια-
θέσεως καὶ τῆς συγγενείας πολλὰ συμπραττούσης πρὸς τὴν

[12] Matth. xxv. 41. 2 Cor. xi. 15. [13] v. 4. [14] v. 5.

[k] φησὶ A. Cat. [l] εἰ γὰρ περὶ——εἰπὼν ὅτι] περὶ δὲ ἱερέων διεφθ. τότε ἔλεγεν, ὅτε αἰνιττόμενος αὐτοὺς ἔφη ὅτι C. Aret. [m] ἂν om. F. [n] κόσμον καὶ τοὺς π. ἀ.] τοὺς π. ἀ. κόσμον C. [o] εἰπὼν F. [p] Sic A.E. Cat. ἐρόμεθα vulgo. [q] πάντως]+ἐρεῖς C. Aret. πάντας pro πάντως F. [r] ἀλλ', quod aberat, est in omnibus. [s] τοῦτο δὲ om. C. Aret. [t] μετὰ τοῦ ἀδ. Edd. τοῦ deest in omnibus. [v] οὐδὲ πολλῆς δεῖ] Sic E. Edebatur οὐδέποτε δεῖται. δεῖ pro δεῖται conjecerat Sav.

λύσιν τῆς τοιαύτης φιλονεικίας. [15]“ Ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ
ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων.” Εἶδες πῶς ἐν
ἀρχῇ μὲν χρησίμως διέβαλε τοὺς δικάζοντας, ἀδίκους καλέσας·
ἐνταῦθα δὲ ἐντρεπτικῶς, ἀπίστους εἰπών; Καὶ γὰρ σφόδρα
αἰσχρὸν, εἰ [w]μηδὲ ἀδελφοῖς δυνατὸν γενέσθαι καταλλαγῆς
αἴτιον τὸν ἱερέα, ἀλλ' ἀνάγκη πρὸς τοὺς ἔξω τρέχειν. Ὥστε 139
εἰπὼν, “ τοὺς ἐξουθενημένους,” οὐ τοῦτο εἶπε προηγουμένως, ὅτι
τοὺς ἀπερριμμένους δεῖ καθίζειν, ἀλλὰ καθαπτόμενος αὐτῶν.
Ὅτι γὰρ τοῖς δυναμένοις διακρίνειν ἐπιτρέπειν χρὴ, ἐδήλωσεν
εἰπὼν, “ Οὕτως οὐκ ἔνι σοφὸς [x]ἐν ὑμῖν οὐδὲ εἷς;” καὶ ἐκ περι-
ουσίας ἐπιστομίζων καὶ λέγων, ὅτι εἰ καὶ μηδεὶς ἦν σοφὸς [y]ἐν
ὑμῖν, τοῖς ἀσυνέτοις ἐπιτρέπειν ἐχρῆν μᾶλλον τὴν ἀκρόασιν, ἢ
τοὺς ἔξωθεν δικάζειν. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, ἐν οἰκίᾳ μὲν
γινομένης μάχης, μηδένα τῶν ἔξωθεν καλεῖν, ἀλλ' αἰσχύνεσθαι
εἰ διαδοθείη πρὸς τοὺς ἔξω τὰ ἔνδον γινόμενα· ἔνθα δὲ ἐκκλησία, B
τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων ὁ θησαυρὸς, πάντα ἐκφέρεσθαι ἔξω;
“ Ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ [z]ταῦτα ἐπὶ
ἀπίστων.” Διπλοῦν τὸ ἔγκλημα, ὅτι κρίνεται, καὶ ἐπὶ ἀπίστων.
Εἰ γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ πρᾶγμα ἁμάρτημα [a]τὸ πρὸς ἀδελ-
φὸν κρίνεσθαι, τὸ καὶ ἐπὶ ἐξωτικῶν ποίαν ἔχει συγγνώμην;

[16]“ Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε
μεθ' ἑαυτῶν.” Εἶδες ποῦ αὐτὸ ἐτήρησε, καὶ πῶς εὐκαίρως
αὐτὸ ἀνεῖλεν; Οὔπω γὰρ λέγω, φησὶ, τίς ἀδικεῖ, ἢ τίς ἀδικεῖται·
τέως αὐτῷ τῷ κρίνεσθαι ἑκάτερος διαβέβληται, καὶ οὐδὲν ἕτερος C
ἑτέρου βελτίων κατὰ τοῦτο. Εἰ δὲ δικαίως ἢ ἀδίκως κρίνεται,
ἑτέρου λόγου τοῦτο. Μὴ τοίνυν λέγε, τίς ἠδίκησεν; ἐντεῦθεν
γὰρ ἤδη σε κατακρίνω ἀπὸ τοῦ δικάζεσθαι. Εἰ δὲ τὸ μὴ
δύνασθαι φέρειν ἀδικοῦντα, ἔγκλημα, τὸ καὶ ἀδικεῖν πόσης κατη-
γορίας ἄξιον; “ Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ
μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; [17]ἀλλ' αὐτοὶ ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε,
καὶ ταῦτα ἀδελφούς.” Πάλιν διπλοῦν τὸ ἔγκλημα, τάχα δὲ
καὶ τριπλοῦν καὶ [b]τετραπλάσιον. Ἓν μὲν, τὸ μὴ εἰδέναι D
ἀδικούμενον φέρειν· δεύτερον δὲ, τὸ καὶ ἀδικεῖν· τρίτον, τὸ καὶ
τοῖς ἀδίκοις ἐπιτρέπειν περὶ τούτων· τέταρτον, τὸ καὶ ἀδελφόν.
Οὐδὲ γὰρ ὁμοίως τὰ ἁμαρτήματα κρίνεται, ὅταν εἰς τὸν τυ-
χόντα, καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον γίνηται μέλος· ἀπὸ γὰρ πλείονος
ἰταμότητος τολμᾶται τοῦτο. Κἀκεῖ μὲν ἡ φύσις τοῦ πρά-
γματος [c]πεπάτηται μόνη, ἐνταῦθα δὲ καὶ ἡ τοῦ προσώπου

[15] v. 6. [16] v. 7. [17] v. 8.

[w] μὴ F. [x] ἐν om. E. [y] ἐν accessit ex libris omnibus et Aret. Edebatur εἰ καὶ μηδεὶς ἦν σοφὸς, ὑμῖν τοῖς ἀσυνέτοις κ. τ. ἑ. [z] ταῦτα omnes. τοῦτο Edd. [a] τὸ] + καὶ A.F. [b] τετραπλοῦν C. [c] καταπεπάτηται A. receptum a Sav. cet.

ποιότης. Ἐντρέψας τοίνυν ἀπὸ τῶν κοινῶν λογισμῶν, καὶ
E πρὸ τούτων ἀπὸ τῶν κειμένων ἐπάθλων, εἰς ἀπειλὴν κατακλείει
τὴν παραίνεσιν, ἰσχυρότερον ποιῶν τὸν λόγον, καὶ οὕτω λέγων·
[18]“ Οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι;
Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ,
οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πλεονέκται, οὐ κλέπται, (344)
οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν θεοῦ κληρο-
νομήσουσι.” Τί λέγεις; περὶ πλεονεκτῶν διαλεγόμενος,
τοσοῦτον ὄχλον ἐπήγαγες ἡμῖν παρανόμων ἀνθρώπων; Ναὶ,
φησίν· ἀλλ᾽ οὐ συγχέων τὸν λόγον τοῦτο ποιῶ, ἀλλὰ καὶ
140 τάξει προβαίνων. Ὥσπερ γὰρ περὶ τῶν πόρνων διαλεγόμενος,
μέμνηται πάντων ὁμοῦ, οὕτω πάλιν τοῦ πλεονέκτου μνησθεὶς,
πάντας εἰς μέσον ἄγει, πρὸς τοὺς ἐλέγχους συνεθίζων τοὺς τὰ
τοιαῦτα συνειδότας ἑαυτοῖς. Τὸ γὰρ ἐν ταῖς τῶν ἑτέρων
μνήμαις συνεχῶς ἀκούειν τὴν κειμένην κόλασιν αὐτοῖς, εὐπαρά-
δεκτον ποιεῖ τὸν ἔλεγχον, [d]ἐπειδὰν τοῖς οἰκείοις αὐτῶν ἁμαρτή-
μασιν ἐπαποδύηται. Οὐδὲ γὰρ ὡς συνειδὼς [e]ἐνταῦθα αὐτοῖς
ταῦτα, οὐδὲ ὡς ἐλέγχων ποιεῖται τὴν ἀπειλήν· ὃ μάλιστα καὶ
ἱκανόν [f]ἐστι κατασχεῖν τὸν ἀκροατὴν, καὶ μὴ ἀφεῖναι ἀποπη-
δῆσαι, ὅταν μὴ πρὸς αὐτὸν ὁ λόγος ἀποτείνηται, [g]ἀλλ᾽ ἀδιο-
B ρίστως λεγόμενος, λανθανόντως αὐτοῦ πλήττῃ τὸ συνειδός.
“ Μὴ πλανᾶσθε.” Ἐνταῦθα αἰνίττεταί τινας λέγοντας, ὅπερ
καὶ νῦν λέγουσιν οἱ πολλοὶ, ὅτι φιλάνθρωπος ὢν ὁ θεὸς καὶ
ἀγαθὸς, οὐκ ἐπεξέρχεται τοῖς πλημμελήμασι· μὴ δὴ φοβηθῶμεν·
οὐδένα γὰρ ἐπ᾽ οὐδενὶ δίκην ἀπαιτήσει ποτέ. [h]Καὶ τούτων
ἕνεκέν [i]φησι, “ Μὴ πλανᾶσθε.” Πλάνης γάρ ἐστιν ἐσχάτης
καὶ ἀπάτης, ἐλπίσαντα χρηστὰ τῶν ἐναντίων ἐπιτυχεῖν, καὶ
ταῦτα περὶ θεοῦ ὑποπτεύειν, ἃ μηδὲ περὶ ἀνθρώπου τις ἐν-
νοήσειε. Διό φησιν ὁ προφήτης ἐκ προσώπου αὐτοῦ· [19]“ Ὑπέ-
C λαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοὶ ὅμοιος· ἐλέγξω [k]σε καὶ παρα-
στήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς [l]ἀνομίας σου·” καὶ ὁ Παῦλος
ἐνταῦθα, “ Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι·” τὸν ἤδη καταδικασθέντα
πρῶτον τίθησιν· “ οὔτε μοιχοὶ, οὔτε [m]μαλακοὶ, οὔτε [n]μέθυσοι
βασιλείαν θεοῦ κληρονομήσουσι.” Πολλοὶ τούτου [o]ἐπελάβοντο
τοῦ χωρίου, ὡς σφόδρα τραχέος, εἴγε τὸν μέθυσον καὶ λοίδορον
μετὰ τοῦ μοιχοῦ καὶ τοῦ ἡταιρηκότος καὶ τοῦ ἀρσενοκοίτου
τίθησι· καίτοιγε οὐκ ἴσα τὰ ἐγκλήματα· πῶς οὖν τὰ τῆς

18 v. 9, 10. 19 Psal. xlix. 21.

[d] ἐπειδὰν] μάλιστα ἐπειδὰν C. Aret. [e] ἐνταῦθα om. F. [f] ἐστι] ἦν F.
[g] Haec ἀλλ᾽ ἀδ. λεγ. λανθανόντως om. F. [h] καὶ om. C. [i] φησὶ]+τὸ C.
[k] σε om. E. [l] ἀνομίας] ἁμαρτίας F. [m] μαλακοὶ]+οὔτε ἀρσενοκοῖται F.
[n] μέθυσοι]+οὔτε λοίδοροι Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. [o] ἐπελά-
θοντο mendose F.

κολάσεως ἴσα; Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι μάλιστα μὲν οὖν οὐ
μικρὸν τὸ τῆς μέθης καὶ τὸ τῆς [p]λοιδορίας, ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς D
τὸν μωρὸν καλέσαντα τὸν ἀδελφὸν τῇ γεέννῃ παρέδωκε· πολ-
λάκις γὰρ ἐντεῦθεν ἐτέχθη θάνατος· καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων δὲ
δῆμος [q]τὰ χαλεπώτατα ἐκ τῆς μέθης ἐξήμαρτεν ἁμαρτήματα.
Ἔπειτα, ὅτι οὐ περὶ κολάσεως ὁ λόγος αὐτῷ τέως, ἀλλὰ περὶ
ἐκπτώσεως βασιλείας. Τῆς μὲν οὖν βασιλείας ὁμοίως καὶ οὗτος
καὶ ἐκεῖνος ἐκπίπτουσιν· εἰ δέ τινα ἐν τῇ γεέννῃ διαφορὰν
ἕξουσιν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ ζητεῖν· οὐ γὰρ περὶ τούτου
πρόκειται νῦν ἡμῖν. [20] "Καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλ' ἀπελού-
σασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε." Σφόδρα ἐντρεπτικῶς ἐπήγαγε
[r]λέγων· ἐννοήσατε ἡλίκων [s]ἡμᾶς ἐξείλετο κακῶν ὁ [t]θεὸς, ὅσην E
[v]ἡμῖν φιλανθρωπίας παρέσχετο πεῖραν καὶ ἀπόδειξιν· καὶ οὐδὲ
μέχρι τῆς ἀπαλλαγῆς τὴν ἀντίδοσιν ἔδωκεν, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ τὴν
εὐεργεσίαν προήγαγε· καὶ γὰρ καθαρὸν ἐποίησεν. Ἆρ' οὖν
τοῦτο μόνον; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ ἡγίασεν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδικαίωσε. Καίτοιγε καὶ τὸ τῶν ἁμαρτη-
μάτων ἀπαλλαγῆναι, δωρεὰ μεγάλη· νυνὶ δέ σε καὶ μυρίων
ἐνέπλησεν ἀγαθῶν. Καὶ τοῦτο γέγονεν, "Ἐν τῷ ὀνόματι
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·" οὐκ ἐν τῷδε καὶ τῷδε· ἀλλὰ
"καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν."

[w]Ταῦτ' οὖν εἰδότες, ἀγαπητοὶ, καὶ τὸ μέγεθος τῆς γεγενη- 141
μένης εὐεργεσίας ἐννοοῦντες, μένωμεν σωφρόνως βιοῦντες, τῶν
τε ἀπηριθμημένων καθαρεύοντες ἁπάντων, καὶ τὰ δικαστήρια
φεύγωμεν τὰ ἐν ἀγοραῖς ταῖς ἔξω, καὶ τὴν εὐγένειαν, ἣν ὁ θεὸς
ἡμῖν ἐχαρίσατο, ταύτην διαφυλάξωμεν. Ἐννόησον γὰρ ἡλίκης
ἐστὶν αἰσχύνης καθέζεσθαι Ἕλληνα σοὶ τὰ δίκαια νέμοντα.
Τί οὖν, φησὶν, ἐὰν παρανόμως ὁ ἔνδον κρίνῃ; Διὰ τί, εἰπέ μοι;
κατὰ ποίους γὰρ νόμους δικάζει ὁ Ἕλλην, καὶ κατὰ ποίους ὁ
Χριστιανός; οὐκ εὔδηλον ὅτι κατὰ μὲν τοὺς τῶν ἀνθρώπων ὁ
Ἕλλην, κατὰ δὲ τοὺς τοῦ θεοῦ ὁ Χριστιανός; Οὐκοῦν ἐνταῦθα
μᾶλλον τὸ δίκαιον, ἐπειδὴ καὶ ἐξ [x]οὐρανῶν εἰσὶν οἱ νόμοι B
πεμφθέντες. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἔξωθεν μετὰ τῶν εἰρημένων
345) καὶ ἕτερά ἐστιν ὑποπτεῦσαι πολλὰ, καὶ ῥητόρων δεινότητα, καὶ
διαφθορὰν ἀρχόντων, καὶ πολλὰ [y]ἄλλα τὸ δίκαιον λυμαίνεται·

20 v. 11.

[p] λοιδορίας]+ἁμάρτημα F. Mox ὁ Χριστὸς om. idem. [q] ἐκ τῆς μέθης τὰ χαλεπώτατα inverso ord. C.E. [r] λέγων] ταῦτα C. [s] ἡμᾶς C.E.F. Aret. ὑμᾶς Edd. Statim ἐξείλατο F. et a pr. man. A. [t] θεὸς]+φησὶν C. [v] ἡμῖν C. Aret. Edebatur ὑμῖν. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ δικάζεσθαι, ἀλλὰ φέρειν ἡμᾶς γενναίως τοὺς ἀδικοῦντας· τοῦτο γὰρ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ ὁμοίους ποιεῖ. Veron. [x] οὐρανοῦ F. Sav. marg. [y] ἄλλα]+οἷς C. Mox λυμαινόμενα edidit Sav. nescio quo auctore. Hunc tamen invitis libris secuti sunt Mor. Ben.

ἐνταῦθα δὲ τοιοῦτον οὐδέν. Τί οὖν, ἂν ὁ ἀντίδικος δυνάστης ᾖ; φησί. Καὶ διὰ τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα δικάζεσθαι ἐνταῦθα χρή· ἐν γὰρ τοῖς ἔξω δικαστηρίοις περιέσται σου πάντως. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔνδον καταφρονεῖ καὶ ἔξω πρὸς βίαν ἕλκει, βέλτιον, ὅπερ ἐξ ἀνάγκης μέλλεις πάσχειν, [z]ἑκόντα
C ὑποστῆναι καὶ μὴ δικάσασθαι, ἵνα καὶ μισθὸν ἔχῃς. [21]"Ἂν γάρ τίς [a]σοι θέλῃ κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, [b]ἀφήσεις αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·" καί, "Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου [c]εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ." Καὶ τί χρὴ λέγειν τὰ ἡμέτερα; καὶ γὰρ αὐτοὶ οἱ τῶν ἔξωθεν δικαστηρίων συνήγοροι μυριάκις ταῦτα λέγουσιν, ὅτι βέλτιον ἔξωθεν διαλύεσθαι. Ἀλλ' ὢ τῶν χρημάτων, μᾶλλον δέ, [d]ὢ τοῦ ἀτόπου ἔρωτος τῶν χρημάτων· ὅτι πάντα ἀνέτρεψε καὶ κατέβαλε, καὶ πάντα λῆρος τοῖς πολλοῖς καὶ μῦθοι διὰ τὰ χρήματα. Καὶ τὸ μὲν βιωτικοὺς εἶναι τοὺς τοῖς δικαστηρίοις
D ἐνοχλοῦντας, [e]οὐδὲν θαυμαστόν· τὸ δὲ πολλοὺς τῶν ἀποταξαμένων τὰ αὐτὰ δὴ ταῦτα ποιεῖν, τοῦτό ἐστιν ὃ συγγνώμης πάσης ἐστέρηται. Εἰ γὰρ [f]ἐθέλοις ἰδεῖν πόσον ταύτης ἀπέχειν σε τῆς χρείας, τῆς τῶν δικαστηρίων λέγω, προσέταξεν ἡ γραφή, καὶ τίσιν οἱ νόμοι κεῖνται μαθεῖν, ἄκουσον τί φησιν ὁ Παῦλος· [22]"Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις." Εἰ δὲ περὶ τοῦ Μωϋσαϊκοῦ ταῦτά φησι, πολλῷ μᾶλλον περὶ τῶν ἔξωθεν. Ἂν μὲν οὖν ἀδικῇς, δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴης δίκαιος· ἐὰν δὲ ἀδικῇ καὶ φέρῃς· δικαίου γὰρ μάλιστα
E τοῦτό ἐστιν· οὐδὲν χρείαν ἔχεις τῶν ἔξωθεν νόμων. Καὶ πῶς δυνήσομαι φέρειν ἀδικούμενος; φησί. Καίτοιγε ὁ Χριστὸς καὶ τούτου τι πλέον προσέταξεν. Οὐ γὰρ μόνον ἀδικούμενον φέρειν ἐκέλευσεν, ἀλλὰ καὶ προσεπιδαψιλεύεσθαι τῷ ἀδικοῦντι, καὶ τῇ προθυμίᾳ τοῦ πάσχειν ὑπερβαίνειν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ποιοῦντος κακῶς. Οὐ γὰρ εἶπε, τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν ἄφες τὸν χιτῶνα· ἀλλὰ μετ' ἐκείνου καὶ
142 τὸ ἱμάτιον δός. Νίκησον γὰρ αὐτόν, φησί, τῷ κακῶς πάσχειν, μὴ τῷ κακῶς ποιεῖν· αὕτη γὰρ ἡ σαφὴς νίκη καὶ λαμπρά. Διὸ καὶ προϊὼν ἔλεγεν ὁ Παῦλος· "Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. Καὶ διὰ τί οὐ μᾶλλον ἀδικεῖσθε;" Ὅτι γὰρ ὁ ἀδικούμενος νικᾷ μᾶλλον τοῦ μὴ φέροντος ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ὑμῖν ποιήσω φανερόν. Ὁ μὴ

21 Matth. v. 40, 25. 22 1 Tim. i. 9.

[z] ἑκόντα nostri omnes et Reg. apud Montef. ἑκὼν Edd. [a] σοι] + φησὶν C. [b] ἄφες C. Sav. marg. [c] εἶ] ᾖ vel ᾗ A.C.E. [d] ὢ] ἀλλ' ὢ Edd. ἀλλ' non est in Codd. [e] θαυμαστὸν οὐδὲν inverso ord. A.F. [f] ἐθέλοις omnes. ἐθέλεις vulgo.

φέρων ἀδικεῖσθαι, κἂν εἰς [g]δικαστήριον ἑλκύσῃ, κἂν περιγένηται, τότε μάλιστα ἥττηται· ὃ γὰρ οὐκ ἤθελεν, ἔπαθεν· ἠνάγκασε [h]γοῦν αὐτὸν ὁ ἀντίδικος καὶ ἀλγῆσαι καὶ δικάσασθαι. Τί γὰρ ὅτι νενίκηκας; τί δὲ ὅτι τὰ χρήματα ἀπέλαβες ἅπαντα; ὅπερ B
οὐκ ἐβούλου τέως ὑπέμεινας, ἀναγκασθεὶς δικάσασθαι. Ἂν δὲ ἐνέγκῃς τὴν ἀδικίαν, νικᾷς, χρημάτων [i]μὲν ἀποστερούμενος, τῆς δὲ νίκης οὐκέτι τῆς ἐπὶ τῇ φιλοσοφίᾳ ταύτῃ· οὐ γὰρ ἴσχυσέ σε ἀναγκάσαι ἐκεῖνος, ὅπερ οὐκ ἐβούλου, ποιῆσαι. Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, εἰπέ μοι, τίς ἐνίκησεν [k]ἐπὶ τῆς κοπρίας; τίς ἡττήθη; ὁ πάντα ἀφαιρεθεὶς Ἰὼβ, ἢ ὁ πάντα ἀφελόμενος διάβολος; Δῆλον ὅτι ὁ πάντα ἀφελόμενος διάβολος. [l]Τίνα θαυμάζομεν τῆς νίκης, τὸν διάβολον τὸν πλήξαντα, ἢ τὸν Ἰὼβ τὸν πληγέντα; Δῆλον ὅτι τὸν Ἰώβ. Καίτοιγε οὐκ ἴσχυσε C
χρήματα ἀπολλύμενα κατασχεῖν, οὐ σῶσαι τοὺς παῖδας τοὺς αὐτοῦ. Καὶ τί λέγω χρήματα καὶ παῖδας; τὴν τοῦ σώματος οὐκ ἴσχυσε περιποιήσασθαι σωτηρίαν. Ἀλλ' ὅμως οὗτός ἐστιν ὁ νίκησας, ὁ πάντα τὰ ὄντα ἀποβαλών. Χρήματα μὲν γὰρ οὐκ ἴσχυσε κατασχεῖν, τὴν δὲ εὐσέβειαν κατέσχε μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης. Ἀλλὰ παισὶν οὐκ ἐπήμυνεν ἀπολλυμένοις. Καὶ τί τοῦτο; καὶ γὰρ ἐκείνους λαμπροτέρους ἐποίησε τὸ συμβὰν, καὶ ἑαυτῷ δὲ οὕτως ἤμυνεν ἐπηρεαζομένῳ. Εἰ δὲ μὴ κακῶς ἔπαθε καὶ ἠδικήθη παρὰ τοῦ διαβόλου, οὐκ ἂν ἐνίκησε τὴν λαμπρὰν D
νίκην ἐκείνην. Εἰ πονηρὸν ἦν τὸ ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἂν ἡμῖν αὐτὸ ἐπέταξεν ὁ θεός· πονηρὰ γὰρ ὁ θεὸς οὐκ ἐπιτάττει. Ἢ οὐκ ἴστε, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ θεὸς τῆς δόξης; καὶ οὐκ ἂν αἰσχύνῃ καὶ γέλωτι καὶ ζημίᾳ περιβαλεῖν ἡμᾶς ἠθέλησεν, ἀλλὰ τἀναντία
(346) προξενῆσαι. Διὰ τοῦτο [m]κελεύει ἀδικεῖσθαι, καὶ πάντα πράττει, ὥστε ἀποστῆσαι ἡμᾶς τῶν βιωτικῶν, καὶ πεῖσαι τί δόξα καὶ τί αἰσχύνη, τί ζημία καὶ τί [n]κέρδος. Ἀλλὰ δεινὸν τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ ἐπηρεάζεσθαι. Οὐκ ἔστι δεινὸν, οὐκ ἔστιν, E
ἄνθρωπε. Μέχρι τίνος πρὸς τὰ παρόντα ἐπτόησαι; Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπέταξεν [o]αὐτὸ ὁ θεὸς, εἰ δεινὸν ἦν. Σκόπει δέ. Ὁ ἠδικηκὼς ἀπῆλθε χρήματα ἔχων, ἀλλὰ καὶ συνειδὸς πονηρόν· ὁ δὲ ἠδικημένος, χρημάτων μὲν ἀπεστερημένος, παρρησίαν δὲ κεκτημένος πρὸς τὸν θεὸν, κτῆμα μυρίων θησαυρῶν τιμιώτερον.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, φιλοσοφῶμεν ἐκ προαιρέσεως, καὶ μὴ πάσχωμεν τὰ τῶν ἀνοήτων, οἳ τότε νομίζουσι μὴ ἀδικεῖσθαι,

[g] δεσμωτήριον E. [h] γοῦν A.E.F. γὰρ Edd. [i] μὲν om. F. [k] ἐπὶ] ὁ ἐπὶ A.F. Veron. Apud Sav. autem locus sic legitur: τίς ἐνίκησεν, ὁ βάσκανος ἢ ὁ ἐπὶ τῆς κοπρίας; Neque aliter Mor. Ben. repugnantibus nostris omnibus. [l] τίνα]+οὖν C. [m] κελεύει]+ἡμᾶς Edd. invitis libris. [n] κέρδος] τὸ κ. E. [o] αὐτὸ om. F.

ὅταν ἀπὸ δικαστηρίου τοῦτο πάθωσι. Τοὐναντίον δὲ ἅπαν
143 ἐστὶν ἡ μεγίστη ζημία, καὶ ὅλως ὅταν μὴ ἑκόντες ταῦτα
φιλοσοφῶμεν, ἀλλ' ἡττηθέντες ἐκεῖθεν. Οὐδὲν γὰρ κέρδος
ἀπὸ δικαστηρίου ἡττηθέντα ἐνεγκεῖν· καὶ γὰρ τῆς ἀνάγκης
[p]τὸ πρᾶγμα γίνεται λοιπόν. Τίς οὖν ἡ λαμπρὰ νίκη; Ὅταν
σὺ καταφρονήσῃς, ὅταν μὴ δικάσῃ. Τί φῄς; ἀφῃρέθην
ἅπαντα τὰ ὄντα, φησὶ, καὶ σιγᾶν κελεύεις; ἐπηρεάσθην, καὶ
φέρειν πράως παραινεῖς; καὶ πῶς δυνήσομαι; Ῥᾷστα μὲν
οὖν, ἂν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψῃς, ἂν ἴδῃς τὸ κάλλος τοῦτο,
καὶ ποῦ σε ἐπηγγείλατο δέξασθαι ὁ θεὸς φέροντα ἀδικίαν
γενναίως. Τοῦτο τοίνυν ποίει, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν,
B ἐννόησον ὅτι τῷ ἐκεῖ καθημένῳ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ γέγονας
ὅμοιος. Καὶ γὰρ [q]καὶ ἐκεῖνος ὑβρίσθη καὶ ἤνεγκε, καὶ ὠνειδίσθη καὶ οὐκ ἠμύνατο, καὶ [r]ἐτυπτήθη καὶ οὐκ ἐπεξῆλθεν·
ἀλλὰ καὶ [s]τοῖς ἐναντίοις ἠμείψατο, εὐεργεσίαις μυρίαις τοὺς
τὰ τοιαῦτα πεποιηκότας, καὶ ἡμᾶς μιμητὰς αὐτοῦ γενέσθαι
ἐκέλευσεν. Ἐννόησον ὅτι γυμνὸς ἐξῆλθες ἐκ κοιλίας μητρός
σου· [t]γυμνὸς καὶ ἀπελεύσῃ καὶ σὺ κἀκεῖνος ὁ ἠδικηκώς· μᾶλλον
δὲ ἐκεῖνος [v]μὲν μετὰ μυρίων τραυμάτων σκώληκα τικτόντων.
Ἐννόησον ὅτι πρόσκαιρα τὰ παρόντα, λόγισαι τοὺς τάφους
C τῶν προγόνων, κατάμαθε τὰ γεγενημένα σαφῶς, καὶ ὄψει
ὅτι ἰσχυρότερόν σε ἐποίησεν ὁ ἀδικήσας. Τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ
πάθος χαλεπώτερον ἐποίησε, τὴν φιλαργυρίαν λέγω· τὸ δὲ
σὸν ἀσθενέστερον, λαβὼν τὴν τροφὴν τοῦ θηρίου. Καὶ ἔτι
πρὸς τούτοις ἀπήλλαξέ σε φροντίδων, ἀγωνίας, βασκανίας,
συκοφαντῶν, θορύβου, ταραχῆς, φόβου διηνεκοῦς· καὶ τὸν
φορυτὸν τῶν κακῶν ἐπεσώρευσεν ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν.
Τί οὖν, ἐὰν λιμῷ παλαίσω; φησί. [w]Μετὰ Παύλου τοῦτο
πάσχεις τοῦ λέγοντος· "Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν
καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν." Ἀλλ' ἐκεῖνος διὰ τὸν θεὸν,
D φησί. Καὶ σὺ διὰ τὸν θεόν· ὅταν γὰρ μὴ ἐπεξέλθῃς, διὰ
τὸν θεὸν τοῦτο ποιεῖς. Ἀλλ' ὁ ἠδικηκὼς μετὰ τῶν πλουτούντων τρυφᾷ. Μᾶλλον δὲ μετὰ τοῦ διαβόλου· ἀλλὰ σὺ
μετὰ Παύλου στεφανοῦσαι. Μὴ τοίνυν δέδιθι λιμόν· [23]"Οὐ
γὰρ λιμοκτονήσει κύριος ψυχὰς δικαίων." Καὶ ἕτερός φησι
πάλιν, "Ἐπίρριψον ἐπὶ κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ αὐτός
σε διαθρέψει." Εἰ γὰρ τὰ στρουθία τοῦ ἀγροῦ διατρέφει,

[23] Prov. x. 3. Psal. liv. 23.

[p] τὸ πρᾶγμα, quod aberat, receptum ex libris omnibus. [q] καὶ om. A. [r] ἐτυπτήθη] ἐπτύσθη ex corr. A. in marg. habet Sav. in textum receperunt Mor. Ben. [s] τοῖς ἐναντίοις] τὸ ἐναντίον C. [t] γυμνὸς καὶ] καὶ ὅτι γυμνὸς C. [v] μὲν] ἀπελεύσεται C. [w] μετὰ τοῦ Π. F.

πῶς σε οὐ διαθρέψει; Μὴ [x]γινώμεθα τοίνυν ὀλιγόπιστοι
μηδὲ ὀλιγόψυχοι, ἀγαπητοί. Ὁ γὰρ βασιλείαν οὐρανῶν
ἐπαγγειλάμενος καὶ τοσαῦτα ἀγαθὰ, τὰ παρόντα πῶς οὐ E
δώσει; Μὴ περιττῶν ἐπιθυμῶμεν, ἀλλ' αὐταρκείας [y]ἐχώμεθα,
καὶ ἀεὶ πλουτήσομεν· σκεπάσματα ζητῶμεν καὶ τροφὰς, καὶ
πάντων ἐπιληψόμεθα καὶ τούτων καὶ τῶν πολλῷ μειζό-
νων. Εἰ δὲ ἀλγεῖς ἔτι καὶ κάτω κύπτεις, ἠβουλόμην σοι
τοῦ ἠδικηκότος μετὰ τὴν νίκην δεῖξαι τὴν ψυχὴν, πῶς τέφρα
γίνεται. Καὶ γὰρ ἡ ἁμαρτία τοιοῦτον· ἕως μὲν ἂν ἐργα-
σθῇ, παρέχει τινὰ ἡδονήν· ὅταν δὲ τελεσθῇ, τότε ἡ μικρὰ 144
ἡδονὴ ὑπεξίσταται, ἐπεισέρχεται δὲ ἀθυμία. Ταῦτα καὶ ὅταν
ὑβρίζωμέν τινας, πάσχομεν· ὕστερον γοῦν ἑαυτῶν κατηγο-
ροῦμεν. Οὕτω καὶ ὅταν πλεονεκτήσωμεν, χαίρομεν· μετὰ δὲ
ταῦτα κεντούμεθα ὑπὸ τοῦ συνειδότος. Ὁρᾷς παρὰ τῷ δεῖνι
τὴν οἰκίαν τοῦ πένητος; Δάκρυσον, μὴ τὸν ἀπεστερημένον,
ἀλλὰ τὸν εἰληφότα· οὐ γὰρ ἔδωκεν, ἀλλ' ἔλαβε κακόν.
Ἐκεῖνον μὲν γὰρ τῶν παρόντων ἀπεστέρησεν, ἑαυτὸν δὲ τῶν
ἀφάτων ἀγαθῶν ἐξέβαλεν. Εἰ γὰρ ὁ μὴ δοὺς τοῖς δεομένοις,
εἰς γέενναν ἄπεισιν, ὁ λαμβάνων τὰ τῶν δεομένων, τί πείσεται;
Καὶ τί τὸ κέρδος, φησὶν, ὅταν ἐγὼ πάθω [z]κακῶς; Μέγα B
(347) μὲν οὖν τὸ κέρδος. Οὐ γὰρ τῇ τιμωρίᾳ τοῦ [a]κακῶς πεποιη-
κότος ἵστησί σοι τὴν ἀντίδοσιν ὁ θεός· ἐπεὶ οὐδὲν ἂν ἦν
μέγα. Τί γὰρ ὄφελος, [b]ὅταν ἐγὼ πάθω κακῶς, κἀκεῖνος
πάσχῃ κακῶς; Καίτοιγε πολλοὺς οἶδα μεγίστην παραμυθίαν
ταύτην ἡγουμένους, καὶ τὸ πᾶν ἀπειληφέναι νομίζοντας, ὅταν
τοὺς [c]ἐπηρεάσαντας ἴδωσι κολαζομένους. Ἀλλ' ὅμως ὁ θεὸς
οὐκ ἐν τούτοις ἵστησι τὴν ἀμοιβήν. Ἀλλὰ βούλει μαθεῖν ὅσα
τὰ ἀγαθά σε διαδέξεται; Τὸν οὐρανόν σοι πάντα ἀνοίγει,
τῶν ἁγίων ποιεῖ συμπολίτην, εἰς τὸν [d]αὐτὸν χορὸν τελεῖν C
σε παρασκευάζει, ἁμαρτημάτων ἀπολύει, δικαιοσύνῃ στεφανοῖ.
Εἰ γὰρ οἱ τοῖς ἡμαρτηκόσιν ἀφιέντες τυγχάνουσιν ἀφέσεως,
οἱ μὴ μόνον ἀφιέντες, ἀλλὰ καὶ ἐπιδαψιλευόμενοι, τίνος οὐ
τεύξονται [e]ἀπολογίας; Μὴ τοίνυν ἀγεννῶς ἐνέγκῃς, ἀλλὰ καὶ
εὖξαι ὑπὲρ τοῦ ἠδικηκότος· ὑπὲρ γὰρ σαυτοῦ τοῦτο ποιεῖς.
Ἔλαβέ σου [f]χρήματα; ἀλλὰ καὶ ἁμαρτίας· ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ
Νεεμὰν καὶ τοῦ Γιεζῆ γέγονε. Πόσον οὐκ ἂν ἠθέλησας δοῦναι
πλοῦτον ὥστε ἀφεθῆναί σοι τὰ ἁμαρτήματα; Τοῦτο τοίνυν

[x] *γενώμεθα* A. Statim *ὀλιγόπιστοι μηδὲ* om. E. [y] *ἔχωμεν* a pr. man. A. [z] *κακῶς*]+*κἀκεῖνος πάσχῃ κακῶς* C. [a] *κακῶς* om. a pr. man. A. [b] *ὅταν*] Sic omnes. *εἰ* Edd. [c] *ἐπηρεάζοντας* F. [d] *αὐτὸν*] Sic A.C. Veron. Aret. Legebatur *αὐτῶν*. [e] *ἀπολογίας* nostri omnes cum Regio apud Montef. et Veron. *εὐλογίας* Sav. cet. [f] *τὰ χρήματα* Edd. *τὰ* om. A.E.F.

γίνεται νῦν· ἂν γὰρ ἐνέγκῃς γενναίως καὶ μὴ καταράσῃ,
D λαμπρὸν ἀνεδήσω τὸν στέφανον. Οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος [g]ἤκουσα· [24]"Εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς." Καὶ τὸ ἔπαθλον ἐννόησον ἡλίκον· "Ὅπως γένησθε ὅμοιοι τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Ὥστε οὐδὲν ἀπεστέρησαι, ἀλλὰ καὶ προσέλαβες· οὐκ ἠδίκησαι, ἀλλὰ καὶ ἐστεφανώθης, φιλοσοφώτερος γενόμενος τὴν ψυχὴν, ὅμοιος τῷ θεῷ καταστὰς, τῆς φροντίδος τῶν χρημάτων ἀπαλλαγεὶς, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κτησάμενος. Ταῦτα οὖν ἅπαντα ἀναλογισάμενοι φιλοσοφῶμεν ἐν ταῖς ἀδικίαις, ἀγαπητοὶ, ἵνα καὶ τῆς τοῦ παρόντος βίου ταραχῆς ἀπαλλαγῶμεν, καὶ τὴν
E [h]ἀνόνητον ἐκβάλωμεν ἀθυμίαν, καὶ τῆς μελλούσης χαρᾶς ἐπιτύχωμεν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

145

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

[1]Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος.

ΤΟΥΣ λαιμάργους ἐνταῦθα αἰνίττεται. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει πάλιν ἐπὶ τὸν πεπορνευκότα [a]φέρεσθαι, ἡ δὲ πορνεία ἀπὸ τρυφῆς καὶ ἀμετρίας, σφοδρῶς τὸ πάθος κολάζει. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν ἀπηγορευμένων λέγει τοῦτο· ἐκεῖνα γὰρ [b]οὐκ ἔξεστιν·
B ἀλλὰ περὶ τῶν ἀδιαφόρων εἶναι δοκούντων. Οἷόν τι λέγω· ἔξεστι, φησὶ, φαγεῖν καὶ πιεῖν, ἀλλ' οὐ συμφέρει μετὰ ἀσωτίας. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν αὐτοῦ καὶ παράδοξον, ὃ [c]δὴ πολλαχοῦ ποιεῖν εἴωθεν εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπων τὸν λόγον, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα κατασκευάζει, καὶ δείκνυσιν ὅτι τὸ ἐν ἐξουσίᾳ ποιεῖν, οὐ μόνον οὐ συμφέρει, ἀλλ' οὐδὲ ἐξουσίας ἐστὶν, ἀλλὰ δουλείας. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ ἀσυμφόρου ἀποτρέπει [d]λέγων, "οὐ συμφέρει·" δεύτερον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου λέγων, ὅτι "οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος." Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό
C ἐστι· κύριος εἶ τοῦ φαγεῖν, φησίν· οὐκοῦν μένε κύριος ὢν, καὶ σκόπει μὴ γένῃ δοῦλος τούτου τοῦ πάθους. Ὁ μὲν γὰρ εἰς δέον αὐτῷ [e]κεχρημένος, αὐτὸς αὐτοῦ κύριός ἐστιν· ὁ δὲ εἰς ἀμετρίαν ἐξιὼν, οὐκέτι κύριος, ἀλλὰ δοῦλος αὐτοῦ γίνεται, τῆς ἀδηφαγίας ἐν αὐτῷ τυραννούσης. Εἶδες πῶς τὸν νομίζοντα

24 Matth. v. 44, 45. 1 Cap. VI. v. 12.

[g] ἤκουσας ex corr. A. receptum a Sav. cet. [h] ἀνόητον Veron. Statim ἀθυμίαν ἐκβ. inverso ord. A.F. Hom. XVII. [a] τρέπεσθαι C. [b] οὐκ] οὐδὲ C. [c] δὴ] καὶ C. [d] λέγων] + ὅτι E. [e] χοησάμενος F.

ἐξουσίαν ἔχειν, ἔδειξεν ὑπὸ ἐξουσίαν ὄντα; Τοῦτο γὰρ ἔθος
τῷ Παύλῳ ποιεῖν, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, [f]εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέ-
πειν τὰς ἀντιθέσεις, ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε. Σκόπει δέ.
Ἐκείνων ἕκαστος ἔλεγεν, ἔξεστί μοι τρυφᾶν· αὐτός φησιν,
ὅτι οὐχ οὕτως αὐτὸ ποιεῖς, ὡς ἐξουσίαν ἔχων αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὡς
αὐτὸς ὑποκείμενος τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ. [g]Οὐ γὰρ ἔχεις ἐξουσίαν D
τῆς γαστρὸς, ἕως ἂν ἄσωτος ᾖς, ἀλλ᾽ [h]αὐτή σου τὴν ἐξουσίαν
ἔχει. Τοῦτο καὶ ἐπὶ χρημάτων καὶ ἐπὶ τῶν [i]ἄλλων ἔστιν
(348) εἰπεῖν. [2]"Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ." Κοιλίαν ἐνταῦθα, οὐ
τὴν γαστέρα, ἀλλὰ τὴν γαστριμαργίαν λέγει· ὡς ὅταν λέγῃ,
[3]"Ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία," οὐ περὶ τοῦ μέλους λέγων, ἀλλὰ περὶ
τῆς ἀδηφαγίας. Ὅτι γὰρ τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον [k]τῶν ἑξῆς.
"Καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι· τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ
τῷ κυρίῳ." Καὶ μὴν [l]καὶ ἡ κοιλία, σῶμα. Ἀλλὰ δύο συζυ-
γίας ἔθηκε, τὰ βρώματα καὶ τὴν γαστριμαργίαν, ὅπερ κοιλίαν E
ἐκάλεσε, [m]τὸν Χριστὸν καὶ τὸ σῶμα. Τί δέ ἐστι, "Τὰ
βρώματα τῇ κοιλίᾳ;" Τὰ βρώματα, φησὶ, πρὸς τὴν γαστρι-
μαργίαν ἔχει φιλίαν, καὶ [n]αὕτη πρὸς ταῦτα. [o]Οὐ δύναται
οὖν πρὸς τὸν Χριστὸν ἡμᾶς ἄγειν, ἀλλὰ πρὸς ταῦτα ἕλκει.
Πάθος γὰρ χαλεπὸν καὶ θηριῶδές ἐστι, καὶ δούλους ποιεῖ, καὶ
ταύτῃ διακονεῖσθαι παρασκευάζει. Τί τοίνυν περὶ τροφὴν
ἐπτόησαι καὶ κέχηνας, ἄνθρωπε; Τὸ γὰρ τέλος ἐκείνης τῆς
διακονίας τοῦτο, καὶ πλέον οὐδὲν ἐπιδείξεται· ἀλλ᾽ ὥσπερ
δεσποίνῃ τινὶ διακονουμένη μένει διατηροῦσα τὴν δουλείαν
ταύτην, καὶ οὐ πρόεισι περαιτέρω, [p]καὶ οὐδὲν ἔργον ἕτερον 146
ἔχει, ἀλλ᾽ αὐτὸ τοῦτο τὸ μάταιον. [q]Καὶ ἀμφότερα ἀλλήλοις
συμπέπλεκται καὶ συγκαταλύεται, ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι, καὶ
τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, δρόμον τινὰ ἀνήνυτον ἀνελίττουσα· ὡς
ἂν εἰ ἀπὸ σώματος διεφθαρμένου σκώληκες τίκτοιντο, καὶ πάλιν
ὑπὸ τῶν σκωλήκων ἀναλίσκοιτο τὸ σῶμα· ἢ ὥσπερ ἂν εἰ κῦμα
κορυφούμενον καὶ διαλυόμενον μηδὲν [r]περαίνοι πλέον. Ταῦτα
δὲ οὐ περὶ τροφῆς καὶ σώματος λέγει, ἀλλὰ τὸ πάθος τῆς
γαστριμαργίας καὶ τὴν [s]ἀμετρίαν τῶν ἐδεσμάτων διαβάλλει. B
Καὶ δῆλοι [t]τὰ ἑξῆς [v]ἐπαγαγών· "Ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην

[2] v. 13. [3] Philipp. iii. 19.

[f] εἰς] καὶ εἰς C. [g] οὐ omnes. οὐδὲ Edd. [h] αὕτη F. Veron. [i] ἄλλων] +ἁπάντων F. et ex corr. A. Statim ἔστιν εἰπεῖν om. F. [k] τῶν] Sic C.E. τὰ vulgo. [l] καὶ om. a pr. man. A. [m] τὸν] καὶ τὸν ex corr. A. [n] αὐτὴ E. [o] οὐ δύναται —— ἕλκει om. F. Habentur in Catena. [p] καὶ] +γὰρ C. καὶ om. E. Statim ἕτερον ἔργον inverso ord. E. [q] καὶ] διὸ καὶ C. Statim συμπλέκεται A. [r] περάνοι E. et a pr. man. A. περανοῖ (sic) F. [s] ἁμαρτίαν mendose F. [t] τὰ] τὸ C. [v] ἐπαγαγὼν] ἐπάγει γὰρ C. Ita clam edidit Montef.

καὶ ταῦτα καταργήσει·" οὐ τὴν γαστέρα λέγων, ἀλλὰ τὴν
ἄμετρον ἐπιθυμίαν, οὐδὲ τὴν τροφὴν, ἀλλὰ τὴν τρυφήν. Πρὸς
γὰρ ἐκεῖνα οὐ δυσχεραίνει, ἀλλὰ καὶ νομοθετεῖ περὶ αὐτῶν
οὕτω λέγων, [4]"Ἔχοντες τροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις
ἀρκεσθησόμεθα·" ἀλλὰ ταύτῃ διαβάλλει τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν
διόρθωσιν αὐτοῦ μετὰ συμβουλὴν [w]ἐπιτρέψας εὐχῇ. Τινὲς
δέ φασιν, ὅτι προφητεία τὸ εἰρημένον ἐστὶ, τὴν ἐν τῷ μέλ-
λοντι αἰῶνι κατάστασιν δηλοῦσα, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐκεῖ φαγεῖν
C οὐδὲ πιεῖν. Εἰ δὲ τὸ σύμμετρον ἕξει τέλος, πολλῷ μᾶλλον
[x]τῆς ἀμετρίας ἀπέχεσθαι δεῖ.

Εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃ τις, ὅτι τοῦ σώματός ἐστιν ἡ διαβολὴ,
μηδὲ ὑποπτεύσῃ, ὅτι ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον διέβαλε, μηδὲ
λέγῃ, ὅτι ἡ φύσις [y]τῆς γαστριμαργίας αἰτία [z]ἢ τῆς πορνείας,
[a]ἄκουσον τῶν ἑξῆς. Οὐ γὰρ τὴν φύσιν αἰτιῶμαι, [b]φησὶ, τοῦ
σώματος, ἀλλὰ τὴν ἄμετρον τῆς ψυχῆς ἀσωτίαν. Διὸ [c]καὶ
ἐπάγει· "Τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ." [d]Οὐ
γὰρ διὰ τοῦτο κατεσκευάσθη, ἵνα [e]ἄσωτος ᾖς καὶ πορνεύῃς,
ὥσπερ οὐδὲ [f]ἡ κοιλία, ἵνα γαστριμαργῇς, ἀλλ' ἵνα τῷ Χριστῷ
ἕπηται ὡς κεφαλῇ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι ἐπικέηται. Αἰδε-
D σθῶμεν, φρίξωμεν, ὅτι τοσαύτης ἀξιωθέντες τιμῆς, ὡς ἐκείνου
τοῦ ἄνω καθημένου γενέσθαι μέλη, τοσούτοις κακοῖς καταισχύ-
νομεν ἑαυτούς. Κατηγορήσας τοίνυν ἱκανῶς τῶν γαστριμάργων,
[g]καὶ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τῆς κακίας ἀπάγει ταύτης,
λέγων· [5]"Ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ
διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ." Εἶδες πάλιν σοφίαν ἀποστολικήν;
Τὸ γὰρ ἀξιόπιστον ἀεὶ τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ
κατασκευάζει, καὶ μάλιστα νῦν. Εἰ γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν μέλος
τοῦ Χριστοῦ, ἀνέστη δὲ ὁ Χριστὸς, καὶ τὸ σῶμα πάντως
ἕψεται τῇ κεφαλῇ. "Διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ." Ἐπειδὴ
E [h]γὰρ εἶπε πρᾶγμα ἀπιστούμενον καὶ λογισμοῖς οὐ δυνάμενον
[i]ὑποβληθῆναι, τῷ ἀκαταλήπτῳ τῆς δυνάμεως [k]αὐτοῦ παρε-

[4] 1 Tim. vi. 8. [5] v. 14.

[w] ἐπιτρέπει C. [x] τῆς ἀμετρίας] τὸ τῆς ἀμετρίας, οὗ καὶ C. Vulgatum tuentur Cat. Aret. [y] τῆς γαστριμαργίας] Sic nostri omnes et Reg. apud Montef. τοῦ σώματος Edd. [z] ἢ vel ἤ C.E.F. et Reg. ᾖ Veron. ἦν, ut videtur, ante corr. A. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. ἦν τῆς πορνείας] ἀλλὰ τῆς πορνείας ἡ γαστριμαργία ex corr. A. [a] ἄκουσον——τοῦ σώματος] ὅρα πῶς διὰ τῶν ἑξῆς διορθοῦται αὐτό. δείκνυσι γὰρ ὅτι τὴν φύσιν οὐκ αἰτιᾶται τοῦ σώματος C. Reg. Aret. [b] φησὶ om. F. [c] καὶ om. A. [d] οὐ γὰρ] τουτέστιν οὐ C. [e] ἄσωτος ᾖς] Sic C.E. Veron. ἄσωτος (corr. ἀσώτως) ᾖς F. ἀσώτως ᾖς a pr. man. A. ἀσώτως ζῇ idem ex corr. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. Mox πορνεύῃ et γαστριμαργῇ (sed hoc ex corr. eraso σ̄) A. receptum a Sav. cet. [f] ἡ κ. C.E. Aberat articulus. [g] καὶ om. C.E. [h] γὰρ om. C. [i] ὑποβληθῆναι est in nostris omnibus et Reg. apud Montef. *subjici* Aret. Cf. supra p. 73 E. Edebatur ὑπονοηθῆναι. [k] αὐτοῦ om. C.

χώρησε τὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ [l]Χριστοῦ, οὐ μικρὰν κατ᾽
αὐτῶν ἀπόδειξιν [m]καὶ ταύτην παρεχόμενος. Καὶ ἐπὶ μὲν
τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ οὐ τέθεικεν αὐτό· [n]οὐ γὰρ εἶπεν,
ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἐξεγερεῖ· ἐξέβη γὰρ τὸ πρᾶγμα·
ἀλλὰ πῶς; "Ὁ [o]δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε·" [p]καὶ οὐκ
ἐδεῖτο κατασκευῆς. Ἐπὶ δὲ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως, ἐπειδὴ
οὐδέπω γέγονεν, οὐχ οὕτως εἶπεν, ἀλλὰ πῶς; "Καὶ ἡμᾶς 147
(349) ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ·" [q]τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῆς τοῦ
ποιοῦντος ἰσχύος τοὺς ἀντιλέγοντας [r]ἐπιστομίζων. Εἰ δὲ
τῷ πατρὶ τὴν ἀνάστασιν λογίζεται τοῦ Χριστοῦ, μηδέν σε
θορυβείτω τοῦτο. Οὐ γὰρ ὡς ἀτονοῦντος τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο
τέθεικεν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ λέγων, [6]"Λύσατε τὸν ναὸν
τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν·" καὶ πάλιν, "Ἐξ-
ουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν
λαβεῖν αὐτήν·" καὶ ὁ Λουκᾶς δὲ ἐν ταῖς Πράξεσί φησιν, "Οἷς
καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα." Τίνος οὖν ἕνεκεν ὁ Παῦλος
[s]οὕτω φησίν; Ὅτι καὶ τὰ τοῦ υἱοῦ τῷ πατρὶ λογίζεται, καὶ B
τὰ τοῦ πατρὸς τῷ υἱῷ. [7]"Ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, [t]φησὶ,
ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ." Σφόδρα δὲ εὐκαίρως ἐνταῦθα
τῆς ἀναστάσεως ἀνέμνησε, ταῖς ἐλπίσιν ἐκείναις καταστέλλων
τῆς ἀδηφαγίας τὴν τυραννίδα, καὶ μονονουχὶ λέγων· ἔφαγες,
ἔπιες ἀσώτως, καὶ τί τὸ πέρας; Οὐδὲν, [v]ἀλλ᾽ ἢ φθορὰ μόνον.
Συνεζεύχθης τῷ Χριστῷ, καὶ τί τὸ πέρας; Μέγα καὶ θαυ-
μαστόν· ἡ μέλλουσα ἀνάστασις, ἡ ἔνδοξος ἐκείνη καὶ πάντα
ὑπερβαίνουσα λόγον.

[w]Μηδεὶς τοίνυν διαπιστείτω τῇ ἀναστάσει· εἰ δέ τις ἀπιστεῖ,
ἐννοείτω πόσα ἐξ οὐκ ὄντων ἐποίησε, καὶ δεχέσθω καὶ περὶ C
ἐκείνης ἀπόδειξιν. Τὰ γὰρ ἤδη γενόμενα παραδοξότερα πολλῷ,
καὶ θαῦμα ἀμήχανον ἔχοντα. Σκόπει δέ. Γῆν λαβὼν ἔφυρε,
καὶ ἐποίησεν ἄνθρωπον, γῆν οὐκ οὖσαν πρὸ τούτου. Πῶς οὖν
ἡ γῆ γέγονεν ἄνθρωπος; πῶς δὲ αὕτη οὐκ οὖσα παρήγετο;
πῶς δὲ [x]τὰ ἐξ αὐτῆς ἅπαντα, τὰ τῶν ἀλόγων ἄπειρα γένη,
τὰ τῶν σπερμάτων, τὰ τῶν φυτῶν, οὐκ ὠδίνων ἐπ᾽ ἐκείνων
ἡγησαμένων, οὐχ ὑετῶν κατενεχθέντων ἐπὶ τούτων, οὐχὶ γεωρ-
γίας φανείσης, οὐ βοῶν, οὐκ ἀρότρου, οὐκ ἄλλου οὐδενὸς

6 Joan. ii. 19. x. 18. Act. i. 3. 7 Joan. v. 19.

[l] Χριστοῦ]+αὐτοῦ C. [m] καὶ om. C. [n] οὐ omnes. οὐδὲ Edd. [o] δὲ om. A. [p] καὶ]+γὰρ C. [q] τῇ] τοὺς τῇ E.F. Veron. etiam A. a pr. manu. Iidem om. τοὺς ante ἀντιλέγοντας. [r] ἐπιστομίζει F. [s] οὕτω in marg. habet C. [t] φησὶ om. F. [v] ἀλλ᾽ ἢ C.E. Cat. ἀλλ᾽ ἡ A. ἀλλὴ (sic) F. εἰ μὴ Edd. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἀναστάσεως· καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν αἴτιον τοῦ ἁμαρτάνειν τὸ σῶμα, ἀλλ᾽ ἡ κακὴ προαίρεσις. Veron. [x] τὰ om. C. Floril. p. 156. (Tom. xii. p. 499 D.) τὰ ante τῶν ἀλόγων om. E.

D συντελοῦντος εἰς τὴν γένεσιν τούτων; Διὰ τοῦτο γὰρ ἐκ τῆς ἀψύχου καὶ ἀναισθήτου τοσαῦτα ἐν ἀρχῇ γένη καὶ φυτῶν καὶ ἀλόγων ζώων ἀνῆκεν, ἵνα ἄνωθέν σε παιδεύσῃ τὸν τῆς ἀναστάσεως λόγον. Τοῦτο γὰρ τῆς ἀναστάσεως ἀπορώτερον. Οὐ γάρ ἐστιν ἴσον σβεσθέντα ἀνάψαι λύχνον, καὶ μηδαμῶς φαινόμενον δεῖξαι πῦρ· οὐκ ἔστιν ἴσον κατενεχθεῖσαν οἰκίαν [y]ἀναστῆσαι, καὶ μηδὲ ὅλως ὑφεστῶσαν παραγαγεῖν. Ἐνταῦθα μὲν γάρ, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, ἀλλ᾽ ἡ ὕλη ὑπέκειτο· ἐκεῖ δὲ οὐδὲ ἡ οὐσία ἐφαίνετο. Διὰ τοῦτο τὸ δυσκολώτερον εἶναι δοκοῦν
E [z]ἐποίησε πρότερον, ἵνα ἐκ τούτου τὸ εὐκολώτερον [a]παραδέξῃ. Δυσκολώτερον δὲ εἶπον, οὐχὶ τῷ θεῷ, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἡμετέρων λογισμῶν ἀκολουθίαν. Θεῷ γὰρ δύσκολον οὐδέν· ἀλλ᾽ ὥσπερ ζωγράφος [b]ὁ μίαν ποιῶν εἰκόνα, μυρίας εὐκόλως ποιήσει, οὕτω καὶ θεῷ ῥᾴδιον μυρίους ποιῆσαι κόσμους καὶ ἀπείρους· μᾶλλον δὲ ὥσπερ εὔκολον ἐννοῆσαί σε πόλιν καὶ κόσμους ἀπείρους, οὕτω ποιῆσαι θεῷ εὔκολον, μᾶλλον δὲ καὶ τούτου πολλῷ πάλιν εὐκολώτερον. Σὺ μὲν γὰρ κἂν βραχὺν χρόνον ἀναλίσκεις ἐν τῇ ἐννοίᾳ· ὁ δὲ θεὸς οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ᾽ [c]ὅσῳ τῶν κουφοτάτων [d]πτηνῶν, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ νοῦ τοῦ
148 ἡμετέρου [e]ὅσον οἱ λίθοι βαρύτεροι, [f]τοσοῦτον ὁ νοῦς ἡμῶν τῆς ταχύτητος τῆς ἐν τῷ ποιεῖν ἀπολιμπάνεται τοῦ θεοῦ. [g]Ἐθαύμασας αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐπὶ τῆς γῆς; Ἐννόησον πάλιν πῶς ὁ οὐρανὸς γέγονεν οὐκ ὤν, πῶς τὰ ἄπειρα ἄστρα, πῶς [h]ἥλιος, πῶς σελήνη· καὶ ταῦτα πάντα οὐκ ὄντα. Πάλιν, εἰπέ μοι, πῶς μετὰ τὸ γενέσθαι ἕστηκε, καὶ ἐπὶ τίνος; ποίαν ὑποβάθραν ἔχει, ἡ γῆ δὲ ποίαν; καὶ τί μετὰ τὴν [i]γῆν; καὶ μετ᾽ ἐκεῖνο πάλιν τὸ μετὰ τὴν γῆν, [k]τί; Ὁρᾷς εἰς [l]ὅσον ἴλιγγον ἐκπίπτει σου τὸ τῆς διανοίας ὄμμα, ἂν μὴ ταχέως
B ἐπὶ τὴν πίστιν καταδράμῃς καὶ τὴν ἀκατάληπτον δύναμιν τοῦ ποιήσαντος; Εἰ δὲ βούλει καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων στοχάζεσθαι, δυνήσῃ κατὰ μικρὸν πτερῶσαί σου τὴν διάνοιαν. Ποίων ἀνθρωπίνων; φησίν. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς κεραμέας; πῶς τὸ διακλασθὲν καὶ γενόμενον ἄμορφον διαπλάττουσι σκεῦος; τοὺς τὴν μεταλλικὴν χωνεύοντας γῆν, πῶς τὴν γῆν χρυσίον ἀποφαίνουσι, καὶ σίδηρον καὶ χαλκόν; [m]Πάλιν ἑτέρους τοὺς τὴν ὕελον

[y] ἀναστῆναι F. [z] ἐποίησε——εὐκολώτερον om. F. [a] παραδείξῃ Flor. [b] ὁ μίαν] ὁμοίαν A.C. Aret. [c] ὅσον F. [d] πτηνῶν] Sic C.E. *pennis* Aret. Edebatur τινός. [e] ὅσον addunt C.E. Deerat in Edd. [f] τοσοῦτον C.E.F. τοσούτῳ Edd. [g] ἐθαύμασας] καὶ θαυμάσας A. [h] ὁ ἥλιος et ἡ σελήνη Edd. repugnantibus libris. [i] γῆν]+πάλιν ἐστὶ C. Idem mox τὸ μετὰ τὴν γῆν om. [k] τί om. E. [l] ὅσον omnes. πόσον vulgo. Statim ἴλιγγον A.C.E. ἴλλιγγον Edd. praeter Veron. [m] πάλιν ἑτέρους] Sic C.E. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. Consentit Aret. πάλιν καὶ ἑτέρους (ex corr. pro ἑτέραν) A. Olim legebatur uno tenore καὶ σίδηρον καὶ χαλκὸν πάλιν ἑτέραν.

ἐργαζομένους, πῶς τὴν ἄμμον εἰς ἓν σῶμα συνεχὲς καὶ διαυγὲς
μετασκευάζουσιν; Εἴπω τοὺς σκυτοδέψας, τοὺς τὰ ἁλουργὰ
ἐσθήματα βάπτοντας, [n]πῶς ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου τὸ δεξάμενον C
[o]τὴν βαφὴν ἀποφαίνουσιν; Εἴπω τὴν γέννησιν τὴν ἡμετέραν;
οὐ σπέρμα βραχὺ πρῶτον ἄμορφον καὶ ἀτύπωτον ἐνίεται εἰς τὴν
(350) ὑποδεχομένην μήτραν αὐτό; πόθεν οὖν ἡ τοσαύτη τοῦ ζώου
διάπλασις; Τί δὲ ὁ σῖτος; οὐ κόκκος γυμνὸς εἰς τὴν γῆν
καταβάλλεται; οὐ μετὰ τὸ [p]καταβληθῆναι σήπεται; πόθεν
[q]ἄσταχυς καὶ ἀνθέρικες καὶ καλάμη καὶ τὰ ἄλλα πάντα; Οὐ
[r]κεγχρὶς σύκου μικρὰ πολλάκις ἐμπεσοῦσα εἰς γῆν, καὶ ῥίζαν
καὶ κλάδους καὶ καρπὸν ἤνεγκεν; Εἶτα τούτων μὲν ἕκαστον
δέχῃ καὶ οὐ περιεργάζῃ, τὸν δὲ θεὸν μόνον ἀπαιτεῖς εὐθύνας D
μετασκευάζοντα ἡμῶν τὸ σῶμα; Καὶ ποῦ ταῦτα ἄξια συγ-
γνώμης;

Ταῦτα πρὸς Ἕλληνας [s]λέγομεν καὶ τὰ τοιαῦτα· πρὸς γὰρ
τοὺς ταῖς γραφαῖς πειθομένους οὐδὲ λόγου μοι δεῖ. Εἰ γὰρ
[t]μέλλοις περιεργάζεσθαι πάντα τὰ ἐκείνου, τί πλέον ἕξει τῶν
ἀνθρώπων ὁ θεός; Καίτοιγε καὶ ἀνθρώπους πολλοὺς οὐ περιερ-
γαζόμεθα. [v]Εἰ δὲ ἐπ' ἀνθρώπων τοῦτο ποιοῦμεν, καὶ οὐ
περιεργαζόμεθα, πολλῷ μᾶλλον τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν πολυ-
πραγμονεῖν οὐ χρὴ, οὐδὲ [w]λογισμοὺς ἀπαιτεῖν· πρῶτον μὲν,
ὅτι ἀξιόπιστος ὁ ἀποφαινόμενος, δεύτερον δὲ, ὅτι οὐ δέχεται E
λογισμῶν ἔρευναν τὰ πράγματα. Οὐ γὰρ οὕτω πτωχὸς ὁ
θεὸς, [x]ὡς τοιαῦτα ἐργάζεσθαι μόνα, ἃ τῇ τῶν λογισμῶν
ἀσθενείᾳ περιληφθῆναι δύναται τῶν σῶν. Εἰ γὰρ τέκτονος
ἔργον οὐ καταλαμβάνεις, πολλῷ μᾶλλον τοῦ ἀριστοτέχνου
θεοῦ. Μὴ ἀπιστεῖτε τοίνυν τῇ ἀναστάσει· ἐπεὶ πολλῷ
μακρὰν τῆς ἐλπίδος ἔσεσθε τῆς μελλούσης. Ἀλλὰ τί τὸ
σοφὸν τῶν ἀντιλεγόντων, μᾶλλον δὲ τὸ σφόδρα ἀνόητον; Καὶ
πῶς, ὅταν ἀναμιχθῇ τὸ σῶμα τῇ γῇ καὶ γένηται γῆ, καὶ [y]αὕτη 149
πάλιν ἑτέρωθι μετενεχθῇ, ἀναστήσεται, φησί; Σοὶ τοῦτο
[z]ἄπορον εἶναι δοκεῖ, ἀλλ' οὐ τῷ ἀκοιμήτῳ ὀφθαλμῷ· ἐκείνῳ
γὰρ ἅπαντα δῆλα. Καὶ σὺ μὲν οὐχ ὁρᾷς τὴν ἐν τῇ συγχύσει
διαίρεσιν, ἐκεῖνος δὲ πάντα οἶδεν· ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ σὺ
μὲν ἀγνοεῖς τοῦ πλησίον, ἐκεῖνος δὲ πάντα ἐπίσταται. Εἰ
τοίνυν ἐπειδὴ ἀγνοεῖς πῶς ἀνίστησιν ὁ θεὸς, ἀπιστεῖς ὅτι

[n] πῶς] οὐχ C. [o] τὴν βαφὴν om. F. [p] βληθῆναι C.F. [q] ἄσταχυς] ὁ στάχυς F. [r] κέγχρος C. Mox ἐκπεσοῦσα F. [s] λέγωμεν A. et ex corr. E. receptum a Sav. Mor. Ben. [t] μέλλεις C.E. [v] Haec εἰ δὲ ἐπ' ἀνθρώπων——περιεργαζόμεθα om. A.E.F. et Edd. ante Montef. qui ea ex Regio suo in textum admisit. Eadem habent C. et Aret. Statim πολλῷ οὖν μᾶλλον A.E.F. et Edd. etiam Ben. [w] λογισμοῖς F. [x] ὡς om. E. [y] αὐτῇ (sic) F. [z] ἄπειρον C. Reg. apud Montef.

ἀνίστησιν, ἀπιστήσεις ὅτι καὶ τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ οἶδεν· οὐ
φαίνεται γὰρ οὐδὲ ταῦτα. Καίτοι ἐπὶ τοῦ σώματος μὲν ὕλη
ἐστὶν ὁρατὴ, κἂν διαλυθῇ· ἐκεῖναι δὲ αἱ ἔννοιαι ἀόρατοι. Ὁ
B τὰ ἀόρατα τοίνυν εἰδὼς μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης, τὰ ὁρατὰ οὐκ
ὄψεται, καὶ διαιρήσει ῥᾳδίως τὸ σῶμα; Παντί που δῆλον.
Μὴ τοίνυν ἀπίστει τῇ ἀναστάσει· διαβολικὸν γὰρ τὸ [a]δόγμα·
καὶ σπουδάζει τοῦτο ὁ διάβολος, οὐχ ἵνα [b]ἀνάστασις ἀπιστηθῇ
μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα καταλυθῇ [c]καὶ
ἀπόληται. Ἄνθρωπος γὰρ μὴ προσδοκῶν ἀναστήσεσθαι καὶ
δώσειν λόγον τῶν πεπραγμένων, οὐχ ἅψεται ταχέως ἀρετῆς·
οὐχ ἁπτόμενος δὲ ἀρετῆς, διαπιστήσει τῇ ἀναστάσει πάλιν.
Ἀμφότερα γὰρ ὑπ' ἀλλήλων κατασκευάζεται, ἡ κακία ὑπὸ τῆς
C ἀπιστίας, καὶ ἡ ἀπιστία ὑπὸ τῆς κακίας. Πολλῶν γὰρ πεπλη-
ρωμένον τὸ συνειδὸς πονηριῶν, δεδοικὸς καὶ τρέμον τὴν μέλ-
λουσαν ἀντίδοσιν, ἐπειδὴ μὴ βούλεται ἀπὸ τῆς μεταβολῆς τῆς
ἐπὶ τὰ κάλλιστα τὴν παραμυθίαν πορίζεσθαι, ἀπὸ τῆς
ἀπιστίας ἀναπαύεσθαι βούλεται. Οὐ λέγοντος γάρ σου
ἀνάστασιν οὐδὲ κρίσιν, [d]κἀκεῖνος ἐρεῖ· οὐκοῦν οὐδὲ ἐγὼ δώσω
λόγον τῶν τετολμημένων. Ἀλλὰ τί φησιν ὁ Χριστός;
[8]" Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ
θεοῦ." Οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαῦτα ἐπραγματεύσατο ὁ θεὸς, εἴγε
D μὴ ἔμελλεν ἀναστήσειν ἡμᾶς, ἀλλὰ διαλύειν καὶ ἀφανίζειν εἰς τὸ
μηδέν· οὐκ ἂν τὸν οὐρανὸν ἐξέτεινε τοῦτον, οὐκ ἂν τὴν γῆν
[e]ὑπεστόρεσεν, οὐκ ἂν τὰ ἄλλα ἅπαντα ὑπὲρ τῆς βραχείας ζωῆς
μόνον ταύτης ἐποίησεν. Εἰ δὲ ὑπὲρ τῆς παρούσης ταῦτα, τί
οὐ ποιήσει ὑπὲρ τῆς μελλούσης; Εἰ δὲ μὴ ἔσται μέλλουσα,
πολὺ ἡμεῖς τῶν δι' ἡμᾶς γενομένων ἀτιμότεροι κατὰ τοῦτο.
Καὶ γὰρ οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ θάλασσα [f]καὶ ποταμοὶ μονιμώτερα
ἡμῶν, καὶ τῶν ἀλόγων δὲ ἔνια· καὶ γὰρ κορώνη, καὶ τὸ τῶν
ἐλεφάντων γένος, καὶ πολλὰ ἕτερα πλείονα χρόνον ἀπολαύει
τῆς παρούσης ζωῆς. Ἡμῖν δὲ καὶ βραχὺς καὶ ἐπίπονος ὁ βίος,
ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ μακρὸς, καὶ μᾶλλον [g]καὶ ἀθυμίας
E καὶ [h]φροντίδων ἀπηλλαγμένος. Τί οὖν, εἰπέ μοι; τοὺς δούλους
βελτίους ἐποίησε τῶν δεσποτῶν; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ ταῦτα
λογίζου, μηδὲ πτώχευε, [i]ἄνθρωπε, τὴν διάνοιαν, μηδὲ ἀγνόει τὸν

8 Matth. xxii. 29.

[a] δόγμα] νόσημα ex corr. A. [b] ἡ ἀνάστασις F. [c] Verba καὶ ἀπόληται (ἀπώληται E. ἀπωλεῖται ante corr. A.) recepta sunt ex libris omnibus et Aret. In Editis non leguntur. [d] κἀκεῖνος C.E.F. Ita tacite dedit Montef. Olim edebatur κἀκεῖνο. [e] ὑπεστόρησεν F. Mox ἅπαντα pro πάντα omnes. [f] καὶ ποταμοὶ om. F. [g] καὶ om. C. Ita tacite Montef. [h] φροντίδος C.E. [i] ἄνθρωπε τὴν δ.] τὴν δ. ἄνθρωπε A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben.

πλοῦτον τοῦ θεοῦ, τοιοῦτον ἔχων δεσπότην. Καὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς σε ἐβούλετο ἀθάνατον ὁ θεὸς ποιῆσαι, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησας σύ. Καὶ γὰρ ἀθανασίας αἰνίγματα ἐκεῖνα ἦν, ἡ πρὸς τὸν θεὸν ὁμιλία, τὸ ἀταλαίπωρον τῆς ζωῆς, τὸ λύπης καὶ φροντίδων ἀπηλλάχθαι καὶ πόνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν [k]ἐπικήρων. Οὔτε
(351) γὰρ ἱματίων ἐδεῖτο [l]ὁ Ἀδὰμ, οὐκ ὀρόφου, οὐκ ἄλλης τινὸς 150
τοιαύτης κατασκευῆς, ἀλλ' ἀγγέλοις μᾶλλον ἐῴκει, καὶ πολλὰ τῶν μελλόντων προῄδει, καὶ σοφίας [m]ἐνεπέπλησто πολλῆς. Καὶ ὃ λάθρα ἐποίησεν ὁ θεὸς, τοῦτο ἐκεῖνος ἔγνω, τὸ περὶ τῆς γυναικός· διὸ καὶ ἔλεγε, [9]"Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου." Ὁ δὲ πόνος ὕστερον γέγονεν, ὕστερον ἱδρὼς, ὕστερον αἰσχύνη καὶ ἡ δειλία καὶ τὸ ἀπαρρησίαστον· τότε δὲ οὐ λύπη, οὐκ ὀδύνη, οὐ στεναγμός. Ἀλλ' οὐκ ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἀξίας ἐκείνης.

Τί οὖν ἐγὼ πάθω; φησί· δι' ἐκεῖνον ἀπόλλυμαι; Μάλιστα μὲν οὐ δι' ἐκεῖνον· οὐδὲ γὰρ σὺ ἀναμάρτητος ἔμεινας, ἀλλ' εἰ B
[n]καὶ μὴ τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν, ἑτέραν γοῦν ἥμαρτες. Ἄλλως δὲ, οὐδὲ ἀπὸ τῆς τιμωρίας ἐβλάβης, ἀλλὰ καὶ ἐκέρδανας. Εἰ μὲν γὰρ ἔμελλες διόλου μένειν θνητὸς, ἴσως [o]εἶχέ τινα λόγον τὸ εἰρημένον· νῦν δὲ [p]καὶ ἀθάνατος εἶ, κἂν ἐθέλῃς, ὑπὲρ τὸν ἥλιον αὐτὸν λάμψαι δυνήσῃ. Ἀλλ' εἰ μὴ θνητὸν ἔλαβον σῶμα, φησὶν, οὐκ ἂν ἥμαρτον. Τί οὖν, εἰπέ μοι; ἐκεῖνος θνητὸν [q]ἔχων ἥμαρτεν; Οὐδαμῶς· οὐ γὰρ ἂν, εἴγε θνητὸν ἦν, ὕστερον ἐν κολάσεως τάξει τὸν θάνατον ὑπέμεινεν. Ὅτι δὲ [r]οὔτε θνητὸν σῶμα ἐμποδίζει πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ σωφρονίζει καὶ τὰ μέγιστα συντελεῖ, δῆλον [s]ἐκεῖθεν. Εἰ γὰρ προσδοκία C
ἀθανασίας μόνον οὕτως ἐπῆρε τὸν Ἀδὰμ, εἰ καὶ τῷ ὄντι ἀθάνατος [t]ἐγεγόνει, ποῦ οὐκ ἂν ἀπονοίας ἐξέβη; Καὶ νῦν μὲν ἁμαρτὼν δύνασαι λῦσαι τὰ ἁμαρτήματα, τοῦ σώματος ταπεινοῦ ὄντος καὶ καταπίπτοντος καὶ διαλυομένου· καὶ γὰρ [v]αὗται αἱ ἔννοιαι ἱκαναὶ σωφρονίσαι· εἰ δὲ ἐν ἀθανάτῳ ἐπλημμέλησας, μονιμώτερα [w]ἴσως ἔμελλεν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα. Οὐ τοίνυν ἡ θνητότης αἰτία τῆς ἁμαρτίας, μὴ κατηγόρει, ἀλλ' ἡ πονηρὰ προαίρεσίς ἐστιν ἡ ῥίζα τῶν κακῶν. Διὰ τί γὰρ μηδὲν τὸν Ἄβελ τὸ σῶμα ἠδίκησε; διὰ τί μηδὲν τοὺς δαίμονας τὸ ἀσώ- D
ματον ὤνησε; Βούλει μαθεῖν, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἔβλαψε τὸ

[9] Gen. ii. 23.

[k] ἐπικήρων F. ἐπικαίρων Edd. [l] ὁ om. A.C.E. [m] ἐνεπέπλησто omnes. Edebatur ἐπεπλήρωτο. [n] καὶ, quod vulgo abest, est in libris omnibus. [o] ἔχει C. [p] καὶ om. F. [q] ἔχων] + σῶμα Edd. reclamantibus libris. [r] οὐδὲ ex corr. A. [s] ἐντεῦθεν C. [t] γεγόνει E. [v] αὐταὶ E. Mox σωφρονῆσαι A.F. [w] ἴσως accessit ex libris omnibus.

σῶμα θνητὸν γενόμενον, ἀλλὰ καὶ ὠφέλησεν; ἄκουσον ὅσα κερδαίνεις, ἐὰν νήφῃς, ἐκ τούτου. Ἀνθέλκει σε καὶ περισπᾷ ἀπὸ τῆς κακίας ὀδύναις καὶ λύπαις καὶ πόνοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις. Ἀλλὰ [x]καὶ εἰς πορνείαν ἐξάγει, φησίν. Οὐ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡ ἀκολασία. Ταῦτα μὲν γὰρ, ἅπερ εἶπον, πάντως τοῦ σώματός ἐστι· διόπερ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον εἰς τὸν
E βίον ἐλθόντα τοῦτον μὴ καὶ νοσεῖν καὶ ἀλγεῖν καὶ ἀθυμεῖν· μὴ πορνεύειν δὲ ἔνι. Ὥστε εἰ τῆς τοῦ σώματος ἦν φύσεως καὶ τὰ τῆς κακίας, καθολικὰ ἂν ἦν· τὰ γὰρ φυσικὰ τοιαῦτα· τὸ δὲ πορνεύειν οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ τὸ μὲν ἀλγεῖν ἐντεῦθεν, τὸ δὲ πορνεύειν ἀπὸ τῆς προαιρέσεως. Μὴ τοίνυν κατηγόρει τοῦ σώματος· μή σου τὴν τιμὴν ἀφαιρείσθω ὁ διάβολος, ἥν σοι ἔδωκεν ὁ θεός. Ἂν γὰρ θέλωμεν, χαλινός ἐστιν ἄριστος τὸ σῶμα, τὰ σκιρτήματα τῆς ψυχῆς κατέχον, ἀπόνοιαν κατασπῶν,
151 ἀλαζονείαν κωλύον, ἐν τοῖς μεγίστοις κατορθώμασιν ἡμῖν διακονούμενον. Μὴ γάρ μοι τοὺς μαινομένους εἴπῃς· ἐπεὶ καὶ τῶν ἵππων πολλοὺς ὁρῶμεν [y]κατὰ κρημνῶν φερομένους, τὸν ἡνίοχον ῥίψαντας μετὰ τοῦ χαλινοῦ· ἀλλ' οὐ μεμφόμεθα τὸν χαλινόν· οὐ γὰρ ἐκεῖνος διασπασθεὶς τοῦτο εἰργάσατο, ἀλλ' ὁ ἡνίοχος ὁ μὴ κατασχὼν, πάντα ἀπώλεσεν. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα λογίζου· ἂν ἴδῃς νέον ἐν ὀρφανίᾳ ζῶντα καὶ μυρία ἐργαζόμενον κακὰ, μὴ τὸ σῶμα αἰτιῶ, ἀλλὰ τὸν ἡνίοχον τὸν συρόμενον, τὸν λογισμὸν λέγω. Ὥσπερ γὰρ αἱ ἡνίαι οὐ παρέχουσι πράγματα
B τῷ ἡνιόχῳ, ἀλλ' ὁ ἡνίοχος πάντων αἴτιος οὐ καλῶς αὐτὰς κατέχων· διὸ καὶ δίκην αὐτὸν ἀπαιτοῦσι, συμπλεκόμεναι αὐτῷ καὶ παρασύρουσαι πολλάκις, καὶ ἀναγκάζουσαι τῆς οἰκείας δυσπραγίας κοινωνεῖν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶν, [z]ἤμασσον τὸ στόμα τοῦ ἵππου, ἕως κατεῖχες· ἐπειδὴ δὲ ἔρριψας, ἀπαιτῶ σε τῆς καταφρονήσεως δίκην, καὶ περιπλέκομαι καὶ [a]παρασύρω, ὥστε μηκέτι [b]τὸ αὐτὸ παθεῖν. Μηδεὶς τοίνυν αἰτιάσθω τὰς ἡνίας, ἀλλ' ἑαυτὸν, καὶ τὴν διεφθαρμένην γνώμην. Καὶ γὰρ ἐφ' ἡμῶν ἡνίοχός ἐστιν ὁ λογισμός· ἡνίαι δὲ τὸ σῶμα, συνάγουσαι τοὺς ἵππους πρὸς τὸν ἡνίοχον. Ἂν μὲν οὖν
C καλῶς αὗται διακέωνται, οὐδὲν πείσῃ δεινόν· ἂν δὲ ἀφῇς αὐτὰς, ἠφάνισας καὶ ἀπώλεσας ἅπαντα. Σωφρονῶμεν τοίνυν, καὶ μὴ κατηγορῶμεν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς πονηρᾶς διανοίας. Καὶ γὰρ τοῦ διαβόλου ἔργον τοῦτο, πάντων μᾶλλον ποιεῖν τοὺς ἀνοήτους κατηγορεῖν, καὶ σώματος καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον, (352)

[x] καὶ, quod aberat, habent nostri omnes. [y] Verba κατὰ κρ. φερομένους post χαλινοῦ transp. A. quem secuti sunt Sav. Mor. Ben. [z] ἤμασσον] Sic optime A.C.E. Edebatur sine monito ἵμασσον. *cohibui* Aret. [a] σύρω A. [b] τὸ om. F.

ἢ τῆς διεφθαρμένης γνώμης· ἵνα μὴ τὴν αἰτίαν εὑρόντες ἀπαλλαγῶσι τῆς ῥίζης τῶν κακῶν. Ἀλλ᾽ ὑμεῖς τὴν ἐπιβουλὴν [c]συνειδότες, τὸν θυμὸν κατ᾽ αὐτοῦ [d]στρέψατε, καὶ τὸν ἡνίοχον ἐπιστήσαντες τῷ ζεύγει, πρὸς τὸν θεὸν τὸ ὄμμα τῆς διανοίας τείνατε. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις οὐδὲν ὁ τὸν ἀγῶνα θεὶς εἰσφέρει, ἀλλ᾽ ἀναμένει τὸ τέλος· ἐνταῦθα δὲ τὸ πᾶν ὁ D
ἀγωνοθέτης ἐστὶ θεός. Τοῦτον τοίνυν ἔχωμεν [e]ἵλεων, καὶ [f]πάντως ἐπιτευξόμεθα τῶν μελλόντων [g]στεφάνων· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι τοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ.

[1]Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη τοῦ Χριστοῦ [a]εἰσιν; Ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; E
Μὴ γένοιτο.

ἈΠΟ τοῦ πεπορνευκότος ἐπὶ τὸν πλεονέκτην μεταβὰς, πάλιν ἀπὸ τούτου πρὸς ἐκεῖνον ἔρχεται, οὐκέτι λοιπὸν πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις τοῖς μὴ πεπορνευκόσι· [b]καὶ τούτους ἀσφαλιζόμενος μήποτε περιπέσωσι τοῖς αὐτοῖς, ἐκείνου καθάπτεται πάλιν. Ὁ γὰρ ἡμαρτηκὼς, κἂν πρὸς ἕτερον [c]ἀποτείνῃς τὸν λόγον, [d]κεντεῖται καὶ οὕτω, τοῦ συνειδότος διεγειρομένου καὶ μαστιγοῦντος αὐτόν. Ἱκανὸς μὲν οὖν καὶ ὁ ἀπὸ τῆς τιμωρίας φόβος ἦν αὐτοὺς κατασχεῖν ἐπὶ τῆς σωφροσύνης· ἐπειδὴ δὲ οὐ βούλεται φόβῳ [e]μόνον τὰ τοιαῦτα 152
κατορθοῦν, καὶ ἀπειλὰς καὶ λογισμοὺς τίθησιν. Ἐκεῖ μὲν οὖν τὸ ἁμάρτημα εἰπὼν, καὶ τὴν τιμωρίαν ὁρίσας, καὶ τὴν βλάβην δείξας τὴν ἐκ τῆς συνουσίας τοῦ πεπορνευκότος [f]ἐγγενομένην ἅπασιν, ἀπηλλάγη, καὶ πρὸς τὴν πλεονεξίαν μετέστη, καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῆς βασιλείας ἀπειλήσας τούτῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν, οἷς κατέλεξεν, οὕτω τὸν λόγον ἀπήρτισεν· ἐνταῦθα δὲ καὶ φρικωδέστερον μεταχειρίζει τὴν παραίνεσιν. Ὅ τε γὰρ τὸ ἁμάρτημα κολάζων μόνον, καὶ μὴ δεικνὺς σφόδρα παρανομώτατον ὂν, οὐδὲν τοσοῦτον ἀπὸ τῆς τιμωρίας [g]εἰργάσατο· ὅ τε πάλιν ἐντρέπων μόνον, καὶ μὴ φοβῶν διὰ τῆς κολάσεως, οὐ

[1] Cap. VI. v. 15.

[c] εἰδότες F. [d] στρέψατε C.E. τρέψατε Edd. τρέψαντες A. [e] ἵλεω A.E.F. [f] πάντες F. [g] στεφάνων omnes. ἀγαθῶν Edd. Hom. XVIII. [a] ἐστιν F. Mosq. 7. Iidem statim ἄρα ex ἄρας rasura factum. [b] καὶ τούτους] οὓς καὶ C. [c] Sic Edd. et ex corr. A. ἀποτείνοις C.E.F. et a pr. man. A. [d] κεντᾶται F. [e] μόνον A.C.E. Edebatur μόνῳ. [f] ἐγγινομένην E.F. [g] ἐργάζεται C.

σφόδρα καθάπτεται τῶν ἀναισθήτως διακειμένων. Διόπερ
B ἀμφότερα ποιεῖ Παῦλος· καὶ ἐντρέπει λέγων, "Οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν;" καὶ φοβεῖ λέγων, "[h]Οὐκ οἴδατε ὅτι πλεονέκται βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι;" Καὶ ἐπὶ τοῦ πεπορνευκότος πάλιν οὕτω κέχρηται τῷ λόγῳ. Καὶ γὰρ [i]ἐφόβησε δι' ὧν ἔμπροσθεν εἶπεν, ἐκτεμών τε αὐτὸν καὶ τῷ Σατανᾷ παραδοὺς, [k]καὶ τῆς μελλούσης ἀναμνήσας ἡμέρας, ἐντρέπει πάλιν λέγων· "Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη τοῦ Χριστοῦ ἐστιν;" ὡς πρὸς παῖδας λοιπὸν εὐγενεῖς διαλεγόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, "Τὸ δὲ σῶμα τῷ κυρίῳ,"
C σαφέστερον αὐτὸ δείκνυσι νῦν. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ λέγων, [2]"Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους." Καὶ τὸ αὐτὸ ὑπόδειγμα πολλαχοῦ τίθησιν, οὐκ ἐπὶ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὥστε τὴν ἀγάπην δεῖξαι, ποτὲ δὲ ὥστε τὸν φόβον αὐξῆσαι. Ἐνταῦθα [l]γοῦν δεδιττόμενος αὐτὸ τέθεικε, καὶ φοβῶν· "Ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο." Οὐδὲν φρικωδέστερον τῆς λέξεως ταύτης. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, συνάψω τῇ πόρνῃ· ἀλλὰ τί; "ποιήσω μέλη πόρ-
D νης;" ὅπερ ἦν πληκτικώτερον. Εἶτα κατασκευάζει πῶς τοῦτο γίνεται [m]ὁ πορνεύων, οὕτω λέγων· [3]"Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστι;" [n]Πόθεν δῆλον; "Ἔσονται γὰρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα [o]μίαν." Οὐκέτι γὰρ ἀφίησιν ἡ συνουσία τοὺς δύο εἶναι δύο, ἀλλ' ἓν ἀμφοτέρους ἐργάζεται. Καὶ ὅρα πάλιν πῶς διὰ τῶν ὀνομάτων γυμνῶν πρόεισι, διὰ τῆς πόρνης, [p]διὰ τοῦ Χριστοῦ προάγων τὴν κατηγορίαν. [4]"Φεύ- (353)
γετε τὴν πορνείαν." Οὐκ εἶπεν, [q]ἀπέχεσθε τῆς πορνείας, ἀλλὰ, "φεύγετε," τουτέστι, μετὰ σπουδῆς ποιεῖσθε τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ κακοῦ. "Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος,
E ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει." Τοῦτο τοῦ προτέρου ἔλαττον· πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ πόρνων ἦν ὁ λόγος αὐτῷ, πάντοθεν αὐτὸ ἐπαίρει, καὶ ἀπὸ τῶν μειζόνων καὶ ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων αὔξων τὸ ἔγκλημα. Ἐκεῖνο μὲν οὖν τοῖς εὐλαβεστέροις εἴρηται τὸ πρότερον, τοῦτο δὲ τοῖς ἀσθενεστέροις. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς Παύλου

[2] 1 Cor. xii. 27. [3] v. 16. [4] v. 18.

[h] οὐκ οἴδατε ὅτι] μὴ πλανᾶσθε C. Aret. [i] ἐφόβησε omnes. φοβήσας Edd. [k] καὶ] εἶτα C. [l] γοῦν omnes. δὲ Edd. [m] ὁ πορνεύων erasum in A. [n] πόθεν δῆλον;] ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστιν C. Mosq. 2. Aret. [o] μίαν] + ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστιν Edd. repugnantibus libris. + καὶ μαρτυρίαν ἀπὸ τῆς γραφῆς ἐπήγαγε, δηλῶν πῶς εἰσιν ἓν C. Aret. [p] διὰ] καὶ διὰ ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [q] ἀπέχεσθαι A.

σοφίας, μὴ ἀπὸ τῶν μεγάλων [r]ἐντρέπειν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
τῶν μικροτέρων, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰσχροῦ καὶ ἀπρεποῦς. Τί οὖν
ὁ ἀνδροφόνος, φησὶν, οὐχὶ τὴν χεῖρα μολύνει; τί δὲ ὁ
πλεονέκτης καὶ ὁ ἅρπαξ; Παντί που δῆλον· ἀλλ' ἐπειδὴ 153
εἰπεῖν οὐκ ἐνῆν τοῦ πόρνου οὐδὲν χεῖρον, ἑτέρως αὐτὸ ηὔξησε,
[s]λέγων ὅτι ἐπὶ τῆς πορνείας ὁλόκληρον τὸ σῶμα γίνεται
[t]μιαρόν. Ὥσπερ γὰρ εἰς λέβητα ἀκαθαρσίας ἐμπῖπτον καὶ
τῷ μολυσμῷ βαπτόμενον, οὕτω φύρεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἡμῖν
[v]ἔθος. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς πλεονεξίας καὶ ἁρπαγῆς οὐκ ἄν τις
σπουδάσειεν ἐπὶ βαλανεῖον ἐλθεῖν, ἀλλ' ἀδιαφόρως ἐπὶ τὴν
οἰκίαν ἄνεισιν· ἀπὸ δὲ μίξεως πόρνης, καθάπερ ὅλος γενόμενος
ἀκάθαρτος, ἐπὶ τὸ λούσασθαι ἔρχεται· οὕτως ἔχει τινὰ τὸ B
συνειδὸς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ταύτης ὑπόληψιν αἰσχροτέραν.
Ἀμφότερα μὲν οὖν χαλεπὰ, καὶ πλεονεξία καὶ πορνεία, καὶ εἰς
γέενναν ἐμβάλλει· ἀλλ' ἐπειδὴ οἰκονομικῶς ὁ Παῦλος πάντα
ποιεῖ, οἷς εἶχε, τούτοις ηὔξησε τὸ τῆς πορνείας ἔγκλημα.

[5]"Ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου
πνεύματός ἐστιν;" Οὐχ ἁπλῶς εἶπε, τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ,
"τοῦ ἐν ὑμῖν," ὅπερ ἦν καὶ παραμυθουμένου. Καὶ πάλιν
ἐπεξηγούμενος ἐπήγαγεν, "Οὗ ἔχετε ἀπὸ τοῦ θεοῦ·" καὶ τὸν
δεδωκότα τέθεικεν, ὑψηλόν τε ὁμοῦ ποιῶν τὸν ἀκροατὴν καὶ C
φοβῶν, καὶ τῷ μεγέθει τῆς παρακαταθήκης καὶ τῇ φιλοτιμίᾳ τοῦ
παρακαταθεμένου. "Καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν." Τοῦτο οὐκ ἐντρέ-
ποντος μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ βιαζομένου πρὸς ἀρετήν. Τί γὰρ
πράττεις ἃ θέλεις; φησίν· οὐκ εἶ [w]ἑαυτοῦ κύριος. Ταῦτα
δὲ ἔλεγεν, οὐχὶ τὸ αὐτεξούσιον ἀναιρῶν· καὶ γὰρ εἰπὼν,
"Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει," οὐχὶ τὴν
ἐλευθερίαν ἡμῶν ἀνεῖλε· καὶ ἐνταῦθα πάλιν γράφων, [x]ὅτι
"Οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν," οὐ τῇ προαιρέσει λυμαίνεται, ἀλλὰ τῆς
κακίας ἀπάγει, καὶ τοῦ δεσπότου τὴν κηδεμονίαν ἐνδείκνυται.
Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· [6]"Ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς." Εἰ δὲ οὐκ D
εἰμὶ [y]ἐμαυτοῦ, πῶς με ἀπαιτεῖς τὰ πρακτέα; πῶς δὲ προϊὼν
λέγεις πάλιν, "Δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν
καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ;" Τί οὖν ἐστι
τὸ, "Οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν;" καὶ τί δι' αὐτοῦ κατασκευάσαι
βούλεται; Ἐν ἀσφαλείᾳ καταστῆσαι τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν,
μηδὲ ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς ἀκολουθεῖν ταῖς ἀτόποις. Καὶ
γὰρ πολλὰ βουλόμεθα ἄτοπα, ἀλλὰ κατέχειν δεῖ· δυνάμεθα

[5] v. 19. [6] v. 20.

[r] ἐντρέπει F. [s] λέγων] δεικνὺς C. [t] μιαρὸν] ῥυπαρὸν F. [v] ἔθος] + ποιεῖν C. [w] σεαυτοῦ C. [x] ὅτι] καὶ F. [y] ἑαυτοῦ E.

E γάρ· εἰ δὲ μὴ δυνάμεθα, περιττὴ ἡ παραίνεσις. Ὅρα γοῦν
πῶς ἠσφαλίσατο. Εἰπὼν γὰρ, "Οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν," οὐκ
ἐπήγαγεν, ἀλλ' [z]ὑπ' ἀνάγκην ἐστὲ, ἀλλ', "Ἠγοράσθητε
τιμῆς." Διὰ τί τοῦτο λέγεις; Καὶ μὴν ἑτέρωθεν, εἴποι τις
ἂν ἴσως, ἔδει προτρέψαι, δεικνύντα ὅτι δεσπότην ἔχομεν.
Ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ πρὸς Ἕλληνας ἡμῖν κοινὸν, τὸ δὲ,
"Ἠγοράσθητε τιμῆς," ἡμῶν ἐξαίρετον. Ἀναμιμνήσκει γὰρ
τοῦ μεγέθους τῆς εὐεργεσίας, καὶ τοῦ τρόπου τῆς σωτηρίας,
δεικνὺς ὅτι ἀλλοτριωθέντες ἠγοράσθημεν· καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ
τιμῆς. "Δοξάσατε δὴ, [a]ἄρατε τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν
καὶ ἐν τῷ πνεύματι." Ταῦτα δὲ λέγει, ὥστε μὴ τῷ σώματι
154 μόνον φεύγειν τὴν πορνείαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πνεύματι, [b]τῇ
ψυχῇ, μηδὲν πονηρὸν λογίζεσθαι, καὶ ἐλαύνειν τὴν χάριν.
"Ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ." Ἐπειδὴ [c]γὰρ εἶπεν, "ὑμῶν," διὰ
τοῦτο ἐπήγαγεν, "ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ," συνεχῶς ἀναμιμνή- (354)
σκων [d]ἡμᾶς, ὅτι πάντα δεσποτικὰ, [e]καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ
πνεῦμα. [f]Καὶ γάρ τινές φασι, τῷ πνεύματι, τῷ χαρίσματι
λέγειν. Ἂν γὰρ ἐκεῖνο ᾖ παρ' ἡμῖν, δοξάζεται ὁ θεός· ἔσται
δὲ, ἂν καθαρὰν καρδίαν ἔχωμεν. Τοῦ θεοῦ δὲ αὐτὰ ἔφησεν,
οὐκ ἐπειδὴ παρήγαγεν αὐτὰ μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀλλοτριω-
B θέντα ἐκ δευτέρου πάλιν ἐκτήσατο, τιμὴν τὸ αἷμα τοῦ παιδὸς
καταθείς. Ὅρα πῶς εἰς τὸν Χριστὸν τὸ πᾶν ἀπήρτισε·
πῶς ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγε. Μέλη ἐστὲ τοῦ Χριστοῦ,
φησὶ, ναός ἐστε τοῦ πνεύματος. Μὴ τοίνυν γίνεσθε πόρνης
μέλη. Οὐ γὰρ τὸ σῶμα τὸ ὑμῶν ὑβρίζεται· οὐ γὰρ τὸ σῶμα
ὑμῶν ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ καὶ
τὴν φιλανθρωπίαν ἐνδεικνύμενος, ὅτι αὐτοῦ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτε-
ρον, καὶ τῆς ἐξουσίας τῆς πονηρᾶς ἡμᾶς ἀφαιρούμενος. Εἰ γὰρ
ἀλλότριόν ἐστι τὸ σῶμα, οὐκ ἔχετε ἐξουσίαν ἀλλότριον σῶμα
ὑβρίζειν, φησὶ, καὶ μάλιστα ὅταν ᾖ δεσποτικὸν, οὐδὲ ναὸν
μολύνειν τοῦ πνεύματος. Εἰ γὰρ ἰδιωτικῇ τις ἐπελθὼν οἰκίᾳ,
C καὶ κωμάσας εἰς ἐκείνην, τὴν ἐσχάτην δώσει δίκην· ὁ βασιλέως
ναὸν λῃστοῦ ποιῶν καταγώγιον, ἐννόησον [g]ὅσα πείσεται κακά.

[h]Ταῦτ' οὖν ἐννοήσας, αἰδέσθητι τὸν ἐνοικοῦντα· ὁ γὰρ
παράκλητός ἐστιν οὗτος· φρῖξον τὸν συμπεπλεγμένον σοι
καὶ κεκολλημένον· ὁ γὰρ Χριστός ἐστι. Μὴ γὰρ σὺ μέλη

[z] ὑπ' ἀνάγκης F. [a] Vid. Annot. [b] τῇ ψυχῇ A.E. ψυχὴ (sic) F. τουτέστι τῇ ψυχῇ C. Edebatur τῆς ψυχῆς. [c] γὰρ om. C. Idem post ἐπήγαγεν addit τό. [d] ἡμᾶς] + καὶ δεικνὺς C. Aret. [e] καὶ σ. καὶ ψ. καὶ πν.] τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ, τὸ πν. C. Aret. [f] καὶ γάρ τινές φασι τῷ πν.] τινὲς δέ φασι τὸ ἐν τῷ πν. C. Aret. [g] ὅσα C.E. πόσα vulgo. [h] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι καθαρὸς βίος πολλὴν παρασκευάζει προσφέρεσθαι δόξαν τῷ θεῷ. Veron.

Χριστοῦ ἑαυτὸν ἐποίησας; Ἐννόησον [i]οὕτω, καὶ μένε σωφρο-
νῶν, τίνος ἦν μέλη, καὶ τίνος γέγονε. Πόρνης ἦν μέλη πρὸ
τούτου, καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησεν αὐτὰ μέλη τοῦ ἰδίου σώματος.
Οὐκ ἄρα αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχεις λοιπόν· ἐκείνῳ δούλευε τῷ
ἐλευθερώσαντι. Οὐδὲ γὰρ, εἰ θυγατέρα ἔχων, ἐκ πολλῆς τῆς
ἀνοίας ἐξεμίσθωσας αὐτὴν πορνοβοσκῷ, καὶ πορνεύεσθαι ἐποί- D
ησας, εἶτα βασιλέως υἱὸς [k]παριὼν ἠλευθέρωσέ τε αὐτὴν τῆς
δουλείας ἐκείνης καὶ συνῆψεν ἑαυτῷ, κύριος [l]ἧς λοιπὸν ἄγειν
αὐτὴν ἐπὶ τὸ πορνεῖον· ἅπαξ γὰρ ἔδωκας καὶ ἐπώλησας.
Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἡμέτερον. Ἐξεμισθώσαμεν τὴν σάρκα
τὴν ἑαυτῶν τῷ διαβόλῳ, τῷ χαλεπῷ πορνοβοσκῷ· ἰδὼν ὁ
Χριστὸς, ἐρρύσατο αὐτὴν, καὶ ἀπήλλαξε τῆς πονηρᾶς τυραν-
νίδος ἐκείνης· οὐ τοίνυν ἐστὶν ἡμετέρα λοιπὸν, ἀλλὰ τοῦ
ῥυσαμένου. Ἐὰν ἐθέλῃς ὡς νύμφῃ βασιλέως κεχρῆσθαι, οὐδεὶς
ὁ κωλύων· ἐὰν δὲ ἐπὶ τὰ πρότερα ἀγάγῃς, πείσῃ [m]ταῦτα, ἃ
τοὺς τοιαῦτα ὑβρίζοντας εἰκός. Διὸ μᾶλλον αὐτὴν κατακοσμεῖν
χρὴ, οὐχὶ καταισχύνειν. Οὐ γὰρ ἔχεις ἐξουσίαν τῆς σαρκὸς E
[n]ἐν ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις, ἀλλ' ἐν οἷς ἂν ὁ θεὸς ἐπιτάξῃ
μόνοις. Ἐννόησον γοῦν ἡλίκης αὐτὴν ὕβρεως ἀπήλλαξεν ὁ
θεός. Καὶ γὰρ πάσης πόρνης αἰσχρότερον προειστήκει ἡ
φύσις ἡ ἡμετέρα πρὸ τούτου. Καὶ γὰρ λῃστεῖαι καὶ ἀνδρο-
φονίαι, καὶ ἕκαστος παράνομος λογισμὸς πρὸς αὐτὴν εἰσιὼν
[o]συγκατεκλίνετο τὴν ψυχὴν, [p]καὶ μισθώματος ὀλίγου καὶ τοῦ
τυχόντος, τῆς παρούσης ἡδονῆς. Ἡ γὰρ ψυχὴ φυρομένη
μετὰ τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων, τοῦτον ἐκαρποῦτο
μόνον τὸν μισθόν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸ τούτου ταῦτα [q]γίνεσθαι 155
δεινὸν ὂν, οὐχ οὕτω δεινὸν ἦν· τὸ δὲ μετὰ τὸν οὐρανὸν, μετὰ τὰ
βασίλεια, μετὰ [r]τὸ τῶν μυστηρίων ἀπολαῦσαι τῶν φρικτῶν
πάλιν μολύνεσθαι, ποίαν [s]ἕξει συγγνώμην; Ἢ οὐκ οἴει καὶ
τοῖς πλεονέκταις καὶ πᾶσιν οἷς ἔμπροσθεν ἀπηρίθμησεν, αὐτὸν
τὸν διάβολον συγκατακλίνεσθαι; Τὰς δὲ καλλωπιζομένας πρὸς
ἀσέλγειαν γυναῖκας οὐχ ἡγῇ μετ' ἐκείνου μίγνυσθαι; Καὶ τίς
ἀντερεῖ τούτῳ τῷ λόγῳ; Εἰ δέ ἐστί τις φιλονεικῶν, ἀπο-
δυέτω τὴν ψυχὴν τῶν τὰ τοιαῦτα ἀσχημονουσῶν γυναικῶν, καὶ
ὄψεται πάντως τὸν πονηρὸν δαίμονα ἐκεῖνον σφοδρῶς συμπε- B

[i] οὕτω om. C. Aret. Deinde haec καὶ μένε σωφρονῶν post γέγονε transp. iidem. [k] παριὼν nostri omnes cum Regio apud Montef. qui ita dedit. Legebatur παρών. [l] ἧς] Sic C.E. εἰς (sic) F. Veron. εἶ Sav. cet. [m] ταῦτα C.E.F. et ante corr. A. τὰ αὐτὰ Edd. Statim ἃ τοὺς τὰ τοιαῦτα F. [n] ἐν om. C. Statim τε pro ταῖς F. et a pr. man. A. [o] κατεκλίνετο F. Statim τὴν ψυχὴν C.E.F. Edebatur τῇ ψυχῇ, virgula post αὐτὴν posita. [p] καὶ] ἀπὸ ex corr. A. [q] γίνεσθαι]+καίτοι C. [r] τὸ τῶν] τὸ om. F. et a pr. man. A. τῶν om. ex corr. A. [s] ἕξεις C.E. Aret.

πλεγμένον αὐταῖς. Δύσκολον γὰρ, ἀγαπητοὶ, δύσκολον, τάχα
δὲ καὶ ἀμήχανον, τοῦ σώματος καλλωπιζομένου οὕτω, καὶ τὴν
ψυχὴν ὁμοῦ καλλωπίζεσθαι· ἀλλ' ἀνάγκη θάτερον ἀμελεῖσθαι,
ἐπιμελουμένου θατέρου· οὐ γὰρ ἔχει φύσιν ὁμοῦ ταῦτα
γίνεσθαι. Διό φησιν, "Ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά
ἐστιν· ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι." Πνεῦμα
γὰρ γίνεται λοιπὸν ὁ τοιοῦτος, κἂν σῶμα περίκειται. Ὅταν
γὰρ μηδὲν σωματικὸν μηδὲ παχὺ μηδὲ γήϊνον περὶ αὐτὸν
ᾖ, ἁπλῶς τὸ σῶμα περίκειται· ὅταν ἡ πᾶσα ἀρχὴ τῆς
C ψυχῆς ᾖ καὶ τοῦ πνεύματος. Οὕτω δοξάζεται ὁ θεός. (355)
Διὸ καὶ ἐν τῇ εὐχῇ κελευόμεθα λέγειν, "Ἁγιασθήτω τὸ
ὄνομά σου·" καὶ ὁ Χριστός φησι, [7]"Λαμψάτω τὸ φῶς
ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα
ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς."
Οὕτω δοξάζουσιν αὐτὸν καὶ οἱ οὐρανοὶ, οὐ φωνὴν ἀφιέντες,
ἀλλὰ διὰ τῆς ὄψεως θαυμαζόμενοι, καὶ τὴν δόξαν εἰς τὸν
δημιουργὸν ἀναφέροντες. Οὕτω δοξάσωμεν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς,
μᾶλλον δὲ καὶ πλέον ἐκείνων· δυνάμεθα γὰρ, ἂν ἐθέλωμεν.
Οὐ γὰρ οὕτως οὐρανὸς καὶ ἡμέρα καὶ νὺξ, ὡς ἁγία ψυχὴ
D δοξάζει θεόν. Ὥσπερ γὰρ εἰς τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ τις
ἀφορῶν, λέγει, Δόξα σοι ὁ θεὸς, οἷον ἔργον ἔκτισας· οὕτω
δὴ καὶ εἰς ἀνδρὸς ἀρετὴν βλέπων, καὶ πολλῷ πλέον ἐνταῦθα.
Ἀπ' ἐκείνων μὲν γὰρ τῶν κτισμάτων οὐ πάντες δοξάζουσιν,
ἀλλὰ πολλοὶ καὶ αὐτόματα εἶναι λέγουσι τὰ ὄντα· ἄλλοι δὲ
καὶ δαίμοσιν ἀνατιθέασι τοῦ κόσμου τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν
πρόνοιαν, οἳ καὶ σφόδρα ἀσύγγνωστα ἁμαρτάνουσιν· ἐπὶ δὲ
ἀνθρώπου ἀρετῆς οὐδεὶς τοιοῦτα ἀναισχυντῆσαι δυνήσεται, ἀλλὰ
πάντως [t]δοξάσει τὸν θεὸν, [v]τὸν δουλεύοντα αὐτῷ μετὰ ἀρετῆς
E ζῶντα ὁρῶν. Τίς γὰρ οὐκ ἐκπλαγήσεται, ὅταν ἄνθρωπός
τις ὢν, καὶ τῆς κοινῆς μετέχων φύσεως, καὶ ἐν μέσοις στρε-
φόμενος ἀνθρώποις, καθάπερ ἀδάμας, μὴ ἐπικάμπτηται πρὸς
τὸν τῶν παθῶν ἐσμόν; ὅταν μεταξὺ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ
θηρίων ὢν, ἀδάμαντος ἰσχυρότερος ᾖ, καὶ περιγένηται πάντων
διὰ τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον; ὅταν ὑβρίζηται, καὶ εὐλογῇ;
ὅταν κακῶς [w]ἀκούῃ, καὶ ἐγκωμιάζῃ; ὅταν ἐπηρεάζηται, καὶ
[x]εὔχηται ὑπὲρ τῶν ἀδικούντων; ὅταν ἐπιβουλεύηται, καὶ εὐερ-
γετῇ τοὺς πολεμοῦντας αὐτῷ καὶ ἐπιβουλεύοντας; Ταῦτα γὰρ
καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν οὐρανῶν πολλῷ μᾶλλον [y]δοξάσει τὸν
156 θεόν. Τὸν μὲν γὰρ οὐρανὸν ὁρῶντες Ἕλληνες, οὐκ αἰσχύ-

7 Matth. v. 16.

t δοξάζει F. v τὸν] ἐπαινέσει τὸν E. Ita Veron. w ἀκούηται E.
x εὔχηται] + μᾶλλον C. y δοξάζει ex corr. A.

νονται· ἅγιον δὲ ἄνδρα ἰδόντες μετὰ ἀκριβείας φιλοσοφίαν ἐπιδεικνύμενον, καταδύονται καὶ ἑαυτῶν καταγινώσκουσιν. Ὅταν γὰρ ὁ τῆς αὐτῆς αὐτοῖς φύσεως μετέχων, τοσοῦτον ἀνώτερος ᾖ, πολλῷ μᾶλλον ἢ ὅσον [z]ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, καὶ ἄκοντες ἐννοοῦσιν, ὅτι θεία δύναμις ταῦτα ἐργάζεται. Διό φησι· "καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς."

Βούλει μαθεῖν καὶ ἑτέρωθεν, πῶς μὲν ἀπὸ τοῦ βίου τῶν δούλων [a]αὐτοῦ δοξάζεται ὁ θεὸς, πῶς δὲ ἀπὸ τῶν θαυμάτων; Ἐνέβαλέ ποτε ὁ Ναβουχοδονόσορ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν κάμινον. Εἶτα ἐπειδὴ εἶδε τὸ πῦρ οὐ περιγενόμενον αὐτῶν, φησίν· [8]"Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, ὃς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, B καὶ [b]ἐξείλετο τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἐκ τῆς καμίνου, ὅτι ἐπεποίθεισαν ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἠλλοίωσαν τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως." Τί λέγεις; κατεφρονήθης, καὶ θαυμάζεις τοὺς διαπτύσαντας; Ναὶ, φησὶ, [c]καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι κατεφρονήθην· καὶ τοῦ θαύματος ταύτην τὴν αἰτίαν τίθησι. Ὥστε οὐ διὰ τὸ σημεῖον ἡ δόξα τῷ θεῷ τότε [d]ἐγίνετο μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν προαίρεσιν τῶν ἐμβληθέντων. Εἰ δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐξετάσειέ τις τοῦτο κἀκεῖνο, οὐκ ἔλαττον τοῦτο ἐκείνου. [e]Τοῦ γὰρ ῥύσασθαι καμίνου τὸ πεῖσαι ψυχὰς κατατολμῆσαι καμίνου, οὐκ ἔλαττον εἰς θαύματος λόγον. Πῶς γὰρ οὐκ ἐκπλήξεως C ἄξιον, ὅταν ὁ τῆς οἰκουμένης βασιλεὺς, καὶ τοσαῦτα περὶ [f]αὐτὸν ὅπλα ἔχων καὶ στρατόπεδα καὶ στρατηγοὺς καὶ τοπάρχας καὶ ὑπάτους, καὶ γῆν καὶ θάλατταν ὑποκειμένην, ὑπὸ παίδων αἰχμαλώτων [g]καταφρονῆται, καὶ οἱ δεδεμένοι τοῦ δήσαντος περιγίνωνται, καὶ πᾶσαν νικῶσι τὴν στρατιὰν ἐκείνην; Οὐ γὰρ ἴσχυσαν, ὅπερ ἤθελον, οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ ταῦτα καὶ τὴν ἀπὸ τῆς καμίνου συμμαχίαν ἔχοντες· ἀλλ' οἱ γυμνοὶ καὶ δοῦλοι καὶ ξένοι καὶ ὀλίγοι· τί γὰρ τριῶν ὀλιγώτερον; ἄπειρον στρατιὰν δεδεμένοι κατηγωνίσαντο. Ἤδη γὰρ θάνα- D τος κατεφρονεῖτο, ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἔμελλεν ἐπιδημεῖν. Καὶ καθάπερ ἀνατέλλειν μέλλοντος [h]ἡλίου, καὶ πρὶν ἢ τὰς ἀκτῖνας φανῆναι, λαμπρὸν [i]τῆς ἡμέρας γίνεται τὸ φῶς· οὕτω καὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου μέλλοντος ἔρχεσθαι, [k]ὁ θάνατος λοιπὸν ὑπεξίστατο. Τί τοῦ θεάτρου γένοιτ' ἂν λαμπρότερον

[8] Dan. iii. 28.

[z] ὁ om. C. [a] αὐτοῦ om. F. [b] ἐξείλατο F. et a pr. man. A. [c] καὶ om. C.E. [d] ἐγίνετο omnes. γέγονε Edd. [e] τὸ γὰρ et mox τοῦ πεῖσαι A.E. Veron. [f] ἑαυτὸν Edd. repugnantibus libris. [g] καταπεφρόνηται F. et a pr. man. A. Iidem mox περιγένωνται. [h] τοῦ ἡλίου A. receptum a Sav. Mor. Ben. [i] Sic libri omnes. γίνεται τὸ φῶς τῆς ἡμέρας inverso ordine Edd. [k] ὁ om. F.

ἐκείνου; τί τῆς νίκης περιφανέστερον; τί τῶν καινῶν τροπαίων
ἐπισημότερον; Τοῦτο καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται. Καὶ νῦν ἐστιν ὁ
τῆς Βαβυλωνίας καμίνου βασιλεὺς, καὶ νῦν φλόγα ἀνάπτει
χαλεπωτέραν ἐκείνης. Ἔστι καὶ νῦν ὁ τοιαύτην εἰκόνα κελεύων (356)
E θαυμάζειν. Πάρεισιν αὐτῷ καὶ σατράπαι καὶ στρατιῶται καὶ
γοητεύουσα μουσική· καὶ πολλοὶ θαυμάζουσι ταύτην τὴν εἰκόνα,
τὴν ποικίλην, τὴν μεγάλην. Τοιοῦτον [l]γάρ τί ἐστιν ἡ πλεο-
νεξία, οἷον ἡ εἰκὼν ἐκείνη, οὐδὲ σιδήρου καταφρονοῦσα, ἀλλ' ἐξ
ἀνομοίων μὲν συγκειμένη πραγμάτων, πάντα δὲ κελεύουσα
θαυμάζειν, καὶ χαλκὸν καὶ σίδηρον [m]καὶ ἃ πολλῷ τούτων ἐστὶν
εὐτελέστερα. Ἀλλ' ὥσπερ ταῦτά [n]ἐστιν, οὕτω καὶ οἱ τῶν
παίδων ἐκείνων ζηλωταί εἰσι καὶ νῦν, οἱ λέγοντες· [9]"Τοῖς θεοῖς
σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνι σου οὐ προσκυνοῦμεν," ἀλλὰ
καὶ τὴν κάμινον τῆς πενίας ὑπομένομεν, καὶ τὴν ἄλλην ταλαι-
πωρίαν ἅπασαν ὑπὲρ τῶν τοῦ θεοῦ νόμων. Καὶ οἱ μὲν πολλὰ
157 ἔχοντες, καθάπερ [o]κἀκεῖνοι τότε, καὶ ταύτην προσκυνοῦσι πολ-
λάκις καὶ κατακαίονται· οἱ δὲ μηδὲν κεκτημένοι καὶ ταύτης
καταφρονοῦσι, καὶ ἐν πενίᾳ ὄντες, ἐν δρόσῳ μᾶλλόν εἰσι τῶν ἐν
εὐπορίᾳ ζώντων· καθάπερ καὶ τότε οἱ μὲν [p]ἐμβαλόντες κατε-
κάησαν, οἱ δὲ ἐν μέσῳ ὄντες, ὥσπερ ἐν ὕδατι ἦσαν [q]τῇ δρόσῳ.
Καὶ ὁ τύραννος δὲ τότε ἐκεῖνος μᾶλλον ἐκαίετο τῇ φλογὶ, τοῦ
θυμοῦ σφοδρότερον αὐτὸν ἀνάπτοντος, ἢ οἱ παῖδες ἐκεῖνοι.
Ἐκείνων μὲν γὰρ οὐκ ἴσχυσε τὸ πῦρ οὐδὲ ἄκρων ἅψασθαι τῶν
τριχῶν· [r]τούτου δὲ πυρὸς σφοδρότερον κατέκαυσε τὴν διάνοιαν
ἡ ὀργή. Ἐννόησον γὰρ ὅσον ἦν ἐπ' ὄψεσι τοσαύταις ὑπὸ
B παίδων αἰχμαλώτων αὐτὸν διαπτύεσθαι. Ἔδειξε γὰρ λοιπὸν,
[s]ὅτι εἰ καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἔλαβεν, οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν ἰσχὺν,
ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν πολλῶν ἁμαρτίαν. Εἰ γὰρ τῶν δεδεμένων
οὐκ ἴσχυσε περιγενέσθαι, καὶ ταῦτα ἐν καμίνῳ βεβλημένων,
πῶς ἂν τούτων περιεγένετο πολέμου νόμῳ, πάντων τοιούτων
ὄντων; Ὅθεν δῆλον ὅτι αἱ τῶν πολλῶν ἁμαρτίαι τὴν πόλιν
παρέδωκαν.

Ὅρα δὲ καὶ τὸ ἀκενόδοξον τῶν παίδων. [t]Οὐ γὰρ ἐπεπή-
δησαν τῇ καμίνῳ, [v]ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν παραγγελίαν ἄνωθεν
ἐφύλαττον λέγοντος, [10]"[w]Εὔχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρα-

[9] Dan. iii. 18. [10] Matth. xxvi. 41.

[l] γάρ τι] τι γὰρ E. τι om. C. [m] καὶ ἃ πολλῷ τούτων ἐστὶν εὐτελέστερα] καὶ ἀπόλλυσθαι ἐντεῦθεν A. καὶ ἁπλοῦσθαι ἐντεῦθεν F. Vulgatum tuetur Aretin. [n] ἐστιν F. εἰσιν vulgo. [o] ἐκεῖνοι F. [p] ἐμβάλλοντες A. [q] τῇ δρ.] Sic libri omnes cum Veron. καὶ δρόσῳ Sav. Mor. Ben. [r] τοῦτον A. τούτων F. [s] ὅτι εἰ] Sic F. Vulgo abest εἰ. [t] οὐ γὰρ] οὔτε C. [v] ἀλλὰ τοῦ] τοῦ γὰρ C. [w] εὔχεσθαι A.

σμόν·" οὔτε ἔφυγον ἐπειδὴ ἤχθησαν, ἀλλ' ἔστησαν ἐν τῷ μέσῳ γενναίως, οὔτε μὴ καλοῦντος ἀγωνιζόμενοι, οὔτε καλοῦντος μαλακιζόμενοι, ἀλλὰ πρὸς πάντα ἕτοιμοι καὶ γενναῖοι, καὶ C
πάσης γέμοντες παρρησίας. Ἀκούσωμεν δὲ καὶ τί λέγουσιν, ἵνα κἀντεῦθεν μάθωμεν αὐτῶν τὸ [x]φιλόθεον φρόνημα. [11]"Ἔστι θεὸς ἐν οὐρανοῖς δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς." Οὐ γὰρ [y]ὑπὲρ ἑαυτῶν φροντίζουσιν, ἀλλὰ [z]καὶ καίεσθαι μέλλοντες, ὑπὲρ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης μεριμνῶσιν. Ἵνα γὰρ μή ποτε, φησὶ, κατακαυθέντων ἡμῶν ἀσθένειαν [a]τοῦ θεοῦ καταγνῷς, ἤδη σοι τὸ δόγμα ἅπαν [b]ἀπαγγέλλομεν ἀκριβῶς τὸ ἡμέτερον. "Ἔστι θεὸς ἐν οὐρανοῖς," οὐ τοιοῦτος, οἷα αὕτη [c]ἡ εἰκὼν ἡ ἐπὶ γῆς, ἡ ἄψυχος καὶ ἄφωνος, ἀλλ' ἱκανὸς καὶ ἐκ μέσης καμίνου τῆς καιομένης ἐξαρπάσαι. Μὴ τοίνυν αὐτοῦ καταγνῷς ἀσθένειαν, D
ὅτι ἀφίησιν ἐμπεσεῖν. Οὕτως ἐστὶ δυνατὸς, ὥστε μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν πάλιν ἡμᾶς ἐξαρπάσαι [d]τῆς φλογός. [12]"Καὶ ἐὰν μὴ, γνωστὸν ἔστω σοι, [e]βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ᾗ ἔστησας οὐ προσκυνοῦμεν." Ὅρα αὐτοὺς οἰκονομικῶς ἀγνοοῦντας τὸ μέλλον. Εἰ γὰρ προῄδεσαν, οὐδὲ ἦσαν θαυμαστοὶ, πεποιηκότες ὅπερ [f]ἐποίησαν· τί γὰρ θαυμαστὸν, εἰ ἐνέχυρα ἔχοντες σωτηρίας, κατετόλμησαν τῶν δεινῶν; [g]ἀλλ' ὁ μὲν θεὸς ἐδοξάζετο, δυνηθεὶς ἐκβαλεῖν τῆς καμίνου· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἂν ἐθαυμάσθησαν, ἅτε μὴ εἰς κινδύνους ἑαυτοὺς ῥίψαντες. Διὰ τοῦτο αὐτοὺς ἀφῆκεν ἀγνοῆσαι τὸ E
μέλλον, ἵνα αὐτοὺς δοξάσῃ πλέον. Καὶ καθάπερ αὐτοὶ ἠσφαλίζοντο τὸν βασιλέα μὴ ἀσθένειαν καταγνῶναι [h]τοῦ θεοῦ, εἰ κατακαυθείησαν· οὕτως ὁ θεὸς ἀμφότερα ἐποίησε, καὶ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἔδειξε, καὶ τὴν τῶν παίδων προθυμίαν λαμπροτέραν διαφανῆναι παρεσκεύασε. Πόθεν οὖν [i]αὐτοῖς ἡ ἀμφιβολία καὶ τὸ μὴ θαρρεῖν ὅτι πάντως σωθήσονται; [k]Διὰ τὸ πάντων ἑαυτοὺς εὐτελεστέρους εἶναι νομίζειν, καὶ ἀναξίους 158
τοιαύτης εὐεργεσίας. Καὶ ὅτι οὐ στοχαζόμενος [l]τοῦτο λέγω, εἰς τὴν κάμινον ἐμπεσόντες, [m]ταῦτα ἀπωδύροντο λέγοντες· [13]"Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξαι τὸ στόμα." Διὰ ταῦτα ἔλεγον, "Καὶ ἐὰν μή." Εἰ δὲ μὴ φανερῶς εἶπον

11 Dan. iii. 17. 12 Ibid. v. 18. 13 Prec. iii. puer. v. 5, 9.

[x] φιλόθεον libri omnes et Aret. φιλόσοφον Edd. [y] ὑπὲρ om. C. [z] καὶ om. F. [a] τοῦ θεοῦ om. a pr. man. A. [b] καταγγέλομεν (sic) F. [c] ἡ accessit ex A.E.F. [d] τῆς φλογὸς] τοῦ πυρὸς F. [e] ὦ βασιλεῦ Edd. invitis libris. [f] ἐποίησαν] ᾔδεισαν C. Aret. [g] ἀλλ'] οὕτω γὰρ C. Aret. [h] τοῦ assumtum ex omnibus. [i] αὐτοῖς] + φησὶ C. [k] διὰ τὸ] ἀπὸ τοῦ C. Statim πάντων, quod tacite edidit Sav. est in nostris omnibus et Aret. πάντως ex Veron. expresserunt Mor. Ben. [l] ταῦτα F. [m] ταῦτα omnes. τοιαῦτα Edd.

τοῦτο, οἷον, ὅτι δυνατὸς μέν ἐστιν ὁ θεὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς, ἐὰν δὲ μὴ [n]ἐξέληται, διὰ τὰς ἁμαρτίας οὐκ ἐξελεῖται, μὴ θαυμάσῃς· (357) καὶ γὰρ ἔδοξαν ἂν παρὰ τοῖς βαρβάροις τοῦ θεοῦ τὴν ἀσθένειαν τῇ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων συσκιάζειν προφάσει. Διὰ τοῦτο
B περὶ τοῦ δυνατοῦ μόνου διαλεχθέντες, τὴν αἰτίαν οὐ τιθέασι. Καὶ ἄλλως δὲ πεπαιδευμένοι καλῶς ἦσαν μὴ πολυπραγμονεῖν τοῦ θεοῦ τὰς κρίσεις. Ταῦτα τοίνυν εἰπόντες ἐνέβησαν εἰς τὸ πῦρ, καὶ οὔτε ἐνύβρισαν εἰς τὸν βασιλέα, οὔτε κατέστρεψαν τὴν εἰκόνα. Τὸν γὰρ ἀνδρεῖον τοιοῦτον εἶναι χρὴ, σώφρονα καὶ ἐπιεικῆ, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κινδύνοις, ἵνα μὴ δόξῃ θυμῷ καὶ κενοδοξίᾳ πρὸς [o]τούτους τοὺς ἀγῶνας ἰέναι, ἀλλὰ ἀνδρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ. Ὁ μὲν γὰρ ὑβρίζων, ἐκείνων τῶν ἐγκλημάτων ὑπομένει τὴν ὑπόνοιαν· ὁ δὲ ὑπομένων καὶ ἑλκόμενος καὶ μετ' ἐπιεικείας ἀγωνιζόμενος, οὐχ ὡς ἀνδρεῖος θαυμάζεται μόνον,
C ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ σωφροσύνῃ [p]καὶ ἐπιεικείᾳ οὐχ ἧττον ἀνακηρύττεται· ὅπερ καὶ αὐτοὶ τότε ἐποίησαν, τήν τε ἀνδρείαν ἐπιδεικνύμενοι καὶ τὴν ἐπιείκειαν ἅπασαν, καὶ οὐδὲν ἐπὶ μισθῷ πράττοντες, οὐδὲ ἀντιδόσει καὶ [q]ἀμοιβῇ. Καὶ ἐὰν μὴ θελήσῃ, φησὶν, ἡμᾶς ἐξελέσθαι, τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν· ἔχομεν γὰρ ἤδη τὰς ἀμοιβὰς, καταξιωθέντες ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀσεβείας, καὶ [r]ὑπὲρ αὐτῆς κατακαῦσαι τὰ [s]σώματα. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν ἔχοντες [t]ἤδη τὴν ἀντίδοσιν· καὶ γὰρ ἔχομεν, καταξιωθέντες αὐτὸν ἐπιγνῶναι, καταξιωθέντες [v]γενέσθαι μέλη Χριστοῦ· μὴ
D ποιήσωμεν αὐτὰ [w]μέλη πόρνης. Ἐν γὰρ τῷ φρικωδεστάτῳ τούτῳ χρὴ καταλῦσαι τὸν λόγον, ἵνα ἀκμάζοντα ἔχοντες τῆς ἀπειλῆς τὸν φόβον, μένωμεν [x]τοῦ χρυσίου καθαρώτεροι τῷ φόβῳ τούτῳ γινόμενοι. Οὕτω γὰρ δυνησόμεθα πορνείας ἀπαλλαγέντες τὸν Χριστὸν ἰδεῖν· ὃν γένοιτο πάντας ἡμᾶς μετὰ παρρησίας θεάσασθαι [y]κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[n] ἐξέληται] + μὴ θαυμάσῃς C. Aret. Iidem mox om. μὴ θ. καὶ γάρ. [o] τούτους τοὺς] Sic C.F. et ex corr. A. τοὺς τοιούτους E. τοιούτους Edd. [p] καὶ τῇ ἐπ. Edd. invitis libris. [q] ἀμοιβῇ omnes. Edebatur ἀνταμοιβῇ. [r] ὑπὲρ αὐτῆς] Sic nostri omnes. διὰ τοῦτο Edd. [s] σώματα] + προαιρούμεθα C*. Aret. [t] ἤδη om. F. [v] γενέσθαι] καὶ γενέσθαι C*. [w] πόρνης μέλη inverso ord. F. [x] τοῦ χρ. omnes. Articulus aberat. [y] κατὰ] καὶ a pr. man. A. Post θεάσασθαι statim subjungit C*, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι· καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα.

ΔΙΟΡΘΩΣΑΣ τὰ [illegible]

[illegible]

1 Cor. VII. v. 1, 2.

[illegible]

πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω," αὐτῇ τῇ αἰτίᾳ
τῆς συγχωρήσεως εἰς ἐγκράτειαν ἤγαγε.
[2]" Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν ἀποδιδότω·
D ὁμοίως καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί." Τί δέ ἐστιν ἡ ὀφειλομένη τιμή;
[3]" Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει," ἀλλὰ καὶ δούλη
καὶ δέσποινά ἐστι τοῦ ἀνδρός· κἂν ἀποστῇς τῆς δουλείας τῆς
προσηκούσης, προσέκρουσας τῷ θεῷ. Εἰ δὲ ἀποστῆναι βούλει,
ὅταν ὁ ἀνὴρ ἐπιτρέπῃ, κἂν πρὸς βραχὺ τοῦτο γίνηται. Διὰ
γὰρ τοῦτο καὶ ὀφειλὴν τὸ πρᾶγμα ἐκάλεσεν, ἵνα δείξῃ μηδένα
κύριον ὄντα ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀλλήλων δούλους. Ὅταν οὖν [m]ἴδῃς
πόρνην πειρῶσάν [n]σε, εἰπέ· οὐκ ἔστι τὸ σῶμα ἐμὸν, ἀλλὰ τῆς
γυναικός. Ταῦτα καὶ ἡ γυνὴ λεγέτω πρὸς τοὺς βουλομένους
αὐτῆς διορύξαι τὴν σωφροσύνην· οὐκ ἔστιν ἐμὸν τὸ σῶμα τὸ
E ἐμὸν, ἀλλὰ τοῦ ἀνδρός. Εἰ [o]δὲ σώματος οὐκ ἐξουσιάζει ἡ
γυνὴ ἢ ὁ ἀνὴρ, πολλῷ μᾶλλον χρημάτων. Ἀκούσατε ὅσαι
ἄνδρας ἔχετε, καὶ ὅσοι γυναῖκας. Εἰ γὰρ σῶμα ἔχειν ἴδιον οὐ
χρὴ, πολλῷ μᾶλλον χρήματα. [p]Ἀλλαχοῦ μὲν οὖν πολλὴν
δίδωσι τῷ ἀνδρὶ τὴν προεδρίαν [q]καὶ ἐν τῇ καινῇ καὶ ἐν τῇ
παλαιᾷ, λέγων, [4]" Πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ
αὐτός σου κυριεύσει·" ὁ δὲ Παῦλος διαιρῶν οὕτω καὶ γράφων,
[5]" Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, ἡ [r]δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται
τὸν ἄνδρα·" ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον, ἀλλὰ
160 μία ἡ ἐξουσία. Τί δήποτε; Ἐπειδὴ περὶ σωφροσύνης ὁ λόγος
ἦν αὐτῷ. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις πλεονεκτείτω, φησὶν, ὁ
ἀνήρ· ἔνθα δὲ σωφροσύνης λόγος, οὐκέτι. " Ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου
σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, [s]οὐδὲ ἡ γυνή." Πολλὴ [t]ἡ ἰσοτιμία,
καὶ οὐδεμία πλεονεξία. [6]" Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή
τι ἂν ἐκ συμφώνου." Τί δὴ τοῦτό ἐστι; Μὴ ἐγκρατευέσθω,
φησὶν, ἡ γυνὴ, τοῦ ἀνδρὸς ἄκοντος, μήτε ὁ ἀνὴρ, τῆς γυναικὸς
μὴ βουλομένης. Τί δήποτε; Ὅτι μεγάλα ἐκ τῆς ἐγκρατείας
ταύτης τίκτεται κακά· καὶ γὰρ καὶ μοιχεῖαι καὶ πορνεῖαι καὶ
B οἰκιῶν ἀνατροπαὶ πολλάκις ἐντεῦθεν ἐγένοντο. Εἰ γὰρ ἔχοντες
τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, πορνεύουσι, πολλῷ μᾶλλον, ἂν αὐτοὺς τῆς
παραμυθίας ταύτης ἀποστερήσῃς. Καὶ καλῶς εἶπε, " Μὴ
ἀποστερεῖτε," [v]ἀποστέρησιν νῦν ἣν ὀφειλὴν ἀνωτέρω εἶπεν, ἵνα
δείξῃ τῆς δεσποτείας τὴν ἐπίτασιν. Τὸ γὰρ ἄκοντος θατέρου

[2] v. 3. [3] v. 4. [4] Gen. iii. 16. [5] Ephes. v. 25, 33. [6] v. 5.

[m] ἴδῃς π. π. σε] ἔλθῃ πόρνη πειρῶσά σου C. Aret. [n] σε A.E.F. σου vulgo. [o] δὲ]+καὶ F. Mox ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ inverso ordine Edd. repugnantibus libris. [p] ἀλλαχοῦ] πολλαχοῦ C. Aret. [q] καὶ——παλαιᾷ] ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ ὁ θεὸς C. Aret. [r] δὲ om. F. [s] οὐδὲ] ἀλλ' F. [t] ἡ om. F.
[v] Vid. Annot.

ἐγκρατεύεσθαι θάτερον, ἀποστερεῖν ἐστι· τὸ δὲ ἑκόντος, οὐκέτι.
Οὐδὲ γάρ, εἰ πείσας με λάβοις τι τῶν ἐμῶν, ἀποστερεῖσθαί
φημι. Ὁ [w]γὰρ ἄκοντος καὶ βιαζομένου λαβὼν, ἀποστερεῖ·
[x]ὅπερ ποιοῦσι πολλαὶ γυναῖκες, μείζονα τῆς δικαιοσύνης ἁμαρ-
τίαν ἐργαζόμεναι, καὶ τῆς ἀσελγείας τοῦ ἀνδρὸς ὑπεύθυνοι
[y]γινόμεναι ταύτῃ, καὶ διασπῶσαι πάντα. Δεῖ δὲ πάντων C
προτιμᾶν τὴν ὁμόνοιαν, [z]ἐπειδὴ καὶ πάντων τοῦτο κυριώτερον.
Καὶ εἰ βούλει, [a]καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐτὸ ἐξετάσωμεν.
Ἔστω γὰρ γυνὴ καὶ ἀνὴρ, καὶ ἐγκρατευέσθω ἡ γυνὴ μὴ βουλο-
μένου τοῦ ἀνδρός. Τί οὖν, ἂν ἐκεῖνος ἐντεῦθεν πορνεύῃ, ἢ μὴ
πορνεύῃ μὲν, [b]ἀλγῇ δὲ καὶ θορυβῆται καὶ πυρῶται καὶ μάχηται,
καὶ μυρία τῇ γυναικὶ πράγματα παρέχῃ; Τί τὸ κέρδος τῆς
νηστείας καὶ τῆς ἐγκρατείας, ἀγάπης διερρηγμένης; Οὐδέν.
Πόσας [c]γὰρ λοιδορίας, πόσα πράγματα, πόσον ἀνάγκη
γίνεσθαι πόλεμον; Ὅταν γὰρ ἐν οἰκίᾳ ἀνὴρ καὶ γυνὴ διεστη- D
κότες ὦσιν, [d]οὐδὲν νηὸς χειμαζομένης ἄμεινον ἡ οἰκία διακείσεται,
τοῦ κυβερνήτου πρὸς τὸν πρωρέα διαστασιάζοντος. Διὰ τοῦτό
φησι, "Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου
πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε [e]τῇ νηστείᾳ, τῇ προσευχῇ·" τὴν
μετὰ πλείονος [f]σπουδῆς προσευχὴν ἐνταῦθα λέγων. Εἰ γὰρ
κωλύει τοὺς συνιόντας ἀλλήλοις εὔχεσθαι, τὸ ἀδιαλείπτως
εὔχεσθαι πῶς ἂν ἔχοι καιρόν; Ἔστι τοίνυν καὶ [g]ὁμιλοῦντα
γυναικὶ, καὶ εὐχῇ προσέχειν· [h]ἀλλ' ἐγκρατείᾳ ἀκριβεστέρα
γίνεται αὕτη. [i]Οὐ γὰρ εἶπεν ἁπλῶς, ἵνα προσεύχησθε, ἀλλ' E
"ἵνα σχολάζητε," ὡς ἀσχολίαν ἐμποιοῦντος τοῦ πράγματος,
ἀλλ' οὐκ ἀκαθαρσίαν. "Καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ [k]συνέρχεσθε,
ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς." Ἵνα [l]γὰρ μὴ δόξῃ νομο-
θεσίας εἶναι τὸ πρᾶγμα, προστίθησι [m]τὴν αἰτίαν. Ποία δέ
(359) ἐστιν αὕτη; "Ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς." [n]Καὶ ἵνα
μάθῃς, ὅτι οὐχ ὁ διάβολος αὐτὸ μόνον ἐργάζεται τὸ τῆς
μοιχείας, [o]ἐπήγαγε· "Διὰ τὴν ἀκρασίαν [p]ὑμῶν."

7 "Θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς [q]καὶ ἐμαυτὸν, [r]ἐν

7 v. 7.

[w] γὰρ] δὲ C. Aret. [x] ὅπερ] τοῦτο C. Aret. [y] γενόμεναι C. [z] ἐπεὶ C.
[a] καὶ om. C.E. [b] ἀλγεῖ A.E. Deinceps θορυβεῖται A.E. πυροῦται A.E.F.
μάχεται A.E.F. παρέχει E. [c] γὰρ]+ἔνθεν C. [d] οὐδὲν A.C.E. Aret.
οὐδὲ vulgo. [e] τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ πρ. Edd. καὶ om. A.C.E. (et Mosq. 2?) τῇ
νηστείᾳ καὶ om. F. Mosq. 7. Aret. [f] σπουδῆς]+σχολὴν C. Aret. [g] ὁμι-
λοῦντα] Sic libri omnes. Edebatur ὁμιλεῖν. Mox προσευχῇ (pro εὐχῇ an pro
καὶ εὐχῇ incertum) F. [h] ἀλλ'] μᾶλλον δὲ καὶ C. Aret. [i] οὐ γὰρ] διὰ
τοῦτο οὐκ C. Aret. [k] συνέρχησθε A.E. [l] γὰρ om. C. [m] τὴν] καὶ
τὴν C. [n] καὶ ἵνα μάθῃς] φησὶ, καὶ ἵνα δείξῃ C. Aret. [o] ἐπήγαγε]+πάλιν
C. Aret. [p] ὑμῶν]+τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγὴν Edd.
repugnantibus libris, tum nostris, tum Mosqq. [q] καὶ om. C. Mosq. 2.
[r] ἐν] τουτέστιν ἐν C. Aret.

161 ἐγκρατείᾳ.” Τοῦτο πολλαχοῦ ποιεῖ, [s]ὅταν περὶ δυσκόλων [t]παραινῇ πραγμάτων· ἑαυτὸν ἐν μέσῳ τίθησι, καί φησι, μιμηταί μου γίνεσθε. “Ἀλλ' ἕκαστος [v]τὸ ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ [w]θεοῦ.” Ἐπειδὴ [x]γὰρ σφόδρα αὐτῶν κατηγόρησεν εἰπὼν, “διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν,” πάλιν αὐτοὺς παρεμυθήσατο [y]εἰπὼν, “Ἕκαστος [z]ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ·” οὐ τοῦτο δηλῶν, ὅτι τῆς ἡμετέρας σπουδῆς οὐ δεῖται τὸ κατόρθωμα, ἀλλ', ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, παραμυθούμενος αὐτούς. Εἰ γὰρ χάρισμά ἐστι, καὶ οὐδὲν ἄνθρωπος εἰς τοῦτο εἰσφέρει, πῶς [a]λέγεις; [8]“Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις· καλὸν [b]αὐτοῖς, ἐὰν μείνωσιν
B ὡς κἀγώ. Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, [c]γαμησάτωσαν.” Εἶδες [d]τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου, πῶς καὶ βελτίονα δείκνυσι τὴν ἐγκράτειαν, καὶ οὐκ ἀναγκάζει τὸν μὴ φθάνοντα, δεδοικὼς μή τι παράπτωμα γένηται; “Κρεῖττον γάρ ἐστι γαμῆσαι, [e]ἢ πυροῦσθαι.” Ἐνέφηνεν ὅση τῆς ἐπιθυμίας ἡ τυραννίς. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ πολλὴν ὑπομένεις βίαν, [f]φησὶ, καὶ πύρωσιν, ἀπαλλάγηθι πόνων καὶ ἱδρώτων, μήποτε καὶ περιτραπῇς. [9]“Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ κύριος.” Ἐπειδὴ νόμον ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τεθέντα [g]ἀναγινώσκειν μέλλει περὶ τοῦ χωρὶς πορνείας μὴ ἀφιέναι
C γυναῖκα, διὰ τοῦτό φησιν, “οὐκ ἐγώ.” Τὰ μὲν γὰρ εἰρημένα ἔμπροσθεν, εἰ καὶ μὴ ῥητῶς εἴρητο, [h]ἀλλὰ καὶ αὐτῷ δοκεῖ ταῦτα· τοῦτο μέντοι καὶ ῥητῶς παρέδωκεν. Ὥστε τὸ, “ἐγὼ,” [i]καὶ, “οὐκ ἐγὼ,” ταύτην ἔχει τὴν διαφοράν. Ἵνα γὰρ μηδὲ τὰ αὐτοῦ ἀνθρώπινα [k]εἶναι νομίσῃς, διὰ τοῦτο ἐπήγαγε· [10]“Δοκῶ γὰρ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.” Τί οὖν ἐστιν, ὃ τοῖς γεγαμηκόσι παρήγγειλεν ὁ κύριος; “Γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. [11]Ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ [l]ἀνδρὶ καταλλαγήτω.” Ἐπειδὴ γὰρ καὶ δι' ἐγκράτειαν καὶ δι'
D ἄλλας προφάσεις καὶ μικροψυχίας γίνεσθαι [m]διαιρέσεις συνέβαινε, βέλτιον μὲν μηδὲ γενέσθαι τὴν ἀρχὴν, φησίν· εἰ δὲ ἄρα καὶ γένοιτο, μενέτω ἡ γυνὴ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς, εἰ καὶ μὴ τῇ μίξει, ἀλλὰ τῷ μηδένα ἕτερον παρεισαγαγεῖν ἄνδρα. [12]“Τοῖς δὲ

[8] v. 8, 9. [9] v. 10. [10] v. 40. [11] v. 11. [12] v. 12, 13.

[s] ὅταν] + γὰρ C. Aret. [t] παραινῇ C.E. et ex corr. A. παραινεῖ Edd. [v] τὸ om. C. [w] θεοῦ] + ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως Edd. invitis libris. [x] γὰρ om. C. Aret. [y] εἰπὼν] ἐπαγαγὼν C. Aret. [z] τὸ ἴδιον E. [a] λέγεις] ἐπάγεις C. Aret. Post λέγεις add. διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν E. [b] αὐτοῖς C.E. Mosq. 2. αὐταῖς Edd. [c] Sic omnes. Edebatur γαμείτωσαν. [d] τὴν om. C. [e] ἢ] ἀλλὰ μὴ F. [f] φησὶ accessit ex libris omnibus. [g] Sic Codd. μέλλει ἀναγιν. inverso ordine Edd. Post μελλει add. δὴ C. [h] ἀλλὰ om. F. [i] καὶ] + τὸ C.E. [k] εἶναι om. F. [l] ἀνδρὶ] + αὐτῆς E. Post καταλλαγήτω vulgo addunt καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι, contra fidem Codicum. [m] διαιρ.] καὶ διαιρ. C.E.

λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος. Εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ᾽ αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. Καὶ γυνὴ εἴ τις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ᾽ αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν." Ὥσπερ γὰρ περὶ τοῦ χωρίζεσθαι πόρνων διαλεγόμενος, τῇ ἐπιδιορθώσει τὸ πρᾶγμα πεποίηκεν εὔκολον εἰπὼν, "Καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου·" οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα πολλῆς προε- E
νόησεν εὐκολίας, εἰπών· ἐάν τις ἢ γυνὴ ἄνδρα, ἢ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχῃ ἄπιστον, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. Τί λέγεις; ἂν μὲν ἄπιστος, [n]μενέτω μετὰ τῆς γυναικός· ἂν δὲ πόρνος, μηκέτι; καίτοιγε ἔλαττον ἡ πορνεία τῆς ἀπιστίας. Ἔλαττον μὲν ἡ πορνεία, ἀλλ᾽ ὁ θεὸς τῶν σῶν φείδεται σφόδρα. Τοῦτο καὶ ἐν τῇ θυσίᾳ ποιεῖ λέγων, [13]"Ἄφες τὴν θυσίαν, καὶ καταλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου·" τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ τὰ μυρία τάλαντα ὀφείλοντος. Καὶ γὰρ ἐκεῖνον μυρία μὲν τάλαντα [o]χρεωστοῦντα αὐτῷ οὐκ ἐκόλασεν, ἑκατὸν δὲ δηνάρια [p]τὸν σύνδουλον ἀπαιτήσαντα 162
ἐτιμωρήσατο.

Εἶτα, ἵνα μὴ φοβῆται ἡ γυνὴ, ὡς ἀκάθαρτος γινομένη διὰ τὴν μίξιν, [q]φησίν· [14]"Ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί." Καίτοι εἰ ὁ τῇ πόρνῃ κολλώμενος, ἓν σῶμά ἐστιν, εὔδηλον ὅτι [r]ἡ καὶ τῷ εἰδωλολάτρῃ κολλωμένη, ἓν σῶμά ἐστιν. Ἓν μὲν σῶμά ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐ γίνεται ἀκάθαρτος, ἀλλὰ νικᾷ ἡ καθαρότης
(360) τῆς γυναικὸς τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ νικᾷ ἡ καθαρότης τοῦ πιστοῦ ἀνδρὸς πάλιν τὸ ἀκάθαρτον τῆς ἀπίστου γυναικός. Πῶς οὖν ἐνταῦθα μὲν νενίκηται τὸ ἀκάθαρτον, διὸ καὶ ἐπιτέ- B
τραπται ἡ συνουσία· ἐπὶ δὲ τῆς πορνευομένης γυναικὸς οὐ κατηγορεῖται ἐκβάλλων αὐτὴν ὁ ἀνήρ; Ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἐλπὶς [s]σώζεσθαι τὸ ἀπολωλὸς μέρος διὰ τοῦ γάμου, ἐκεῖ δὲ ὁ γάμος ἤδη διαλέλυται· κἀκεῖ μὲν ἀμφότεροι διαφθείρονται, ἐνταῦθα δὲ θατέρου τὸ ἔγκλημα. Οἷόν τι λέγω· ἔστιν ἡ πορνευθεῖσα καθάπαξ μιαρά. Εἰ τοίνυν ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστι, καὶ αὐτὸς γίνεται μιαρὸς πορνευούσῃ μιγνύμενος· διὰ τοῦτο ἀφίπταται ἡ καθαρότης ἅπασα. Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, [t]ἀλλὰ πῶς; [v]Ἔστιν ἀκάθαρτος ὁ εἰδωλολάτρης, ἀλλ᾽ ἡ γυνὴ οὐκ ἔστιν ἀκάθαρτος. Εἰ μὲν γὰρ ἐκοινώνει αὐτῷ κατὰ C

13 Matth. v. 24. 14 v. 14.

[n] μενεῖ C. [o] χρεωστοῦντα] ὀφείλοντα C.E. [p] τὸν σ. ἀπαιτήσαντα] Sic libri omnes. ἀπαιτοῦντα τὸν σ. Edd. [q] φησὶν] ἐπάγει C. [r] ἡ καὶ] Sic omnes. καὶ ἡ Edd. [s] σώζ.] τοῦ σώζ. E. [t] ἀλλὰ πῶς] ἀλλ᾽ ἁπλῶς a pr. man. A. [v] ἔστιν] εἰ καί ἐστιν E.

τοῦτο, καθ' ὃ ἀκάθαρτος ἦν, λέγω [w]δὲ κατὰ τὴν ἀσέβειαν, ἔμελλε καὶ αὕτη ἀκάθαρτος γίνεσθαι· νυνὶ δὲ ἑτέρως μὲν ἔστιν ἀκάθαρτος ὁ εἰδωλολάτρης, ἐν ἑτέρῳ δὲ αὐτῷ πράγματι κοινωνεῖ ἡ γυνὴ, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἀκάθαρτος. Γάμος γάρ ἐστι καὶ μίξις σωμάτων, καθ' ὃ ἡ κοινωνία. Πάλιν τοῦτον μὲν ἐλπὶς ἀνακληθῆναι ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ᾠκείωται γὰρ [x]αὐτῇ· ἐκεῖνον δὲ οὐ σφόδρα εὔκολον. Πῶς γὰρ ἡ τὸν ἔμπροσθεν ἀτιμάσασα χρόνον, καὶ γενομένη ἑτέρου, καὶ τοῦ γάμου τὰ δίκαια ἀφα-
D νίσασα, ἀνακαλέσασθαι δυνήσεται τὸν ἠδικημένον, πρὸς τούτοις καὶ τὸν [y]μένοντα ὡς ξένον; Πάλιν ἐκεῖ μὲν μετὰ τὴν πορνείαν ὁ ἀνὴρ οὐκ ἔστιν ἀνήρ· ἐνταῦθα δὲ, κἂν [z]εἰδωλολάτρις ἡ [a]γυνὴ, τοῦ ἀνδρὸς τὸ δίκαιον οὐκ ἀπόλλυται. Οὐχ ἁπλῶς δὲ συνοικίζει τῷ ἀπίστῳ, ἀλλὰ βουλομένῳ· διὸ εἶπε, "καὶ αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς." Ποῖον γὰρ, εἰπέ μοι, βλάβος, ὅταν καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας ἀκέραια [b]διαμένῃ, καὶ ἐλπίδες ὦσι χρησταὶ περὶ τοῦ ἀπίστου, μένειν τοὺς ἤδη ζευχθέντας, καὶ [c]μὴ περιττῶν πολέμων ὑποθέσεις εἰσάγειν; [d]Οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν μηδέπω συνελθόντων διαλέγεται νῦν, ἀλλὰ περὶ τῶν
E ἤδη συνελθόντων. [e]Οὐ γὰρ εἶπεν, εἴ τις βούλεται λαβεῖν ἄπιστον, ἀλλ' εἴ τις ἔχει ἄπιστον· οἷον εἴ τις μετὰ τὸ γαμῆσαι ἢ γαμηθῆναι ἐδέξατο τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, εἶτα θάτερον μέρος ἐναπέμεινε τῇ ἀπιστίᾳ, καὶ στέργει τὸ συνοικεῖν, μὴ διαρρηγνύσθω· "Ἡγίασται γὰρ, φησὶν, ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί." Τοσαύτη ἡ περιουσία τῆς σῆς καθαρότητος. Τί οὖν; ἅγιός ἐστιν ὁ Ἕλλην; Οὐδαμῶς· οὐ γὰρ εἶπεν, ἅγιός ἐστιν, ἀλλ' ἡγίασται ἐν τῇ γυναικί. Τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐχ ἵνα δείξῃ ἐκεῖνον ἅγιον, ἀλλ' ἵνα ἐκ περιουσίας τὸν φόβον
163 ἐξέλῃ τῆς γυναικὸς, κἀκεῖνον εἰς ἐπιθυμίαν ἀγάγῃ τῆς ἀληθείας. Οὐ γὰρ τῶν σωμάτων τὸ ἀκάθαρτον, ὧν ἐστιν ἡ κοινωνία, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως καὶ τῶν λογισμῶν. Εἶτα καὶ ἀπόδειξις. Εἰ γὰρ ἀκάθαρτος [f]μένων γεννᾷ, τὸ δὲ παιδίον οὐκ ἀπὸ σοῦ μόνης, ἀκάθαρτον ἄρα τὸ παιδίον, ἢ ἐξ ἡμισείας καθαρόν· νυνὶ δὲ οὐκ ἔστιν ἀκάθαρτον. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· "Ἐπεὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι· νυνὶ δὲ ἅγιά ἐστι·" τουτέστιν, οὐκ ἀκάθαρτα. Αὐτὸς δὲ ἅγια ἐκάλεσε, τῇ περιουσίᾳ τῆς λέξεως πάλιν ἐκβάλλων τῆς τοιαύτης ὑποψίας τὸ δέος. [15]"Εἰ δὲ

[15] v. 15.

[w] δὴ ex corr. A. [x] αὐτὴ (sic) F. ceteri, ut vulgo, αὕτη. *cum ea* Aret. Statim ἐκεῖνο ex corr. A. [y] μὲν ὄντα F. [z] εἰδωλολάτρης F. [a] γυνὴ] + ἢ E. [b] διαμείνῃ E. [c] μὴ om. F. [d] οὐδὲ omnes. οὐ Edd. [e] οὐδὲ C. [f] μένων] μὲν ὢν F. μένουσα ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. Statim γεννᾷς Edd. et Codd. γεννᾷ Cat.

ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω.” Ἐνταῦθα γὰρ οὐκέτι B
πορνεία τὸ πρᾶγμά ἐστι. Τί δέ ἐστιν, “Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται;” Οἷον εἰ κελεύει σοι θύειν καὶ κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς ἀσεβείας διὰ τὸν γάμον, ἢ ἀναχωρεῖν, βέλτιον διασπασθῆναι τὸν γάμον, καὶ μὴ τὴν εὐσέβειαν. Διὸ ἐπήγαγεν· “Οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς, ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις.” Εἰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν πυκτεύοι καὶ πολέμους παρέχοι διὰ [g]τοῦτο, βέλτιον ἀπαλλαγῆναι. Τοῦτο γὰρ αἰνίττεται, λέγων· “Ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός.” Ἐκεῖνος γὰρ λοιπὸν τὴν αἰτίαν παρέσχεν, ὥσπερ καὶ ὁ πορνεύσας.

[16]“Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις;” Πρὸς τὸ, “μὴ ἀφιέτω αὐτὸν,” τοῦτο πάλιν. Εἰ γὰρ μὴ στασιάζει, C
μένε, φησίν· ἔχει γὰρ [h]καὶ κέρδος· μένε, καὶ παραίνει, καὶ συμβούλευε, καὶ πεῖθε· οὐδεὶς γὰρ οὕτω διδάσκαλος [i]ἰσχῦσαι δυνήσεται, ὡς γυνή. Καὶ οὔτε ἀνάγκην ἐπιτίθησιν αὐτῇ, καὶ πάντως ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῆς τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ πάλιν φορτι-
(361) κώτερον [k]ἐργάσηται, οὔτε ἀπογινώσκειν κελεύει, ἀλλ' ἀφίησιν αὐτὸ τῇ τοῦ μέλλοντος ἀδηλίᾳ μετέωρον λέγων· “Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; [l]καὶ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις;” [m]καὶ πάλιν· [17]“[n]Εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεὸς, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτω περιπα- D
τείτω. Περιτετμημένος τις [o]ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. Ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. Ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. Δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω.” Ταῦτα εἰς [p]τὴν πίστιν οὐδὲν συντελεῖ, φησί· μὴ τοίνυν φιλονείκει μηδὲ θορυβοῦ· ἡ γὰρ πίστις πάντα ἐξέβαλε ταῦτα. “Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω.” Γυναῖκα ἔχων ἄπιστον ἐκλήθης; μένε ἔχων· μὴ διὰ τὴν πίστιν ἐκβάλῃς τὴν γυναῖκα. Δοῦλος E
ὢν ἐκλήθης; μή σοι μελέτω· μένε δουλεύων. Ἀκρόβυστος ὢν ἐκλήθης; μένε ἀκρόβυστος. Ἐμπερίτομος ὢν ἐπίστευσας; μένε ἐμπερίτομος. Τοῦτο γάρ ἐστιν, “Ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός.” Ταῦτα γὰρ οὐκ ἔστι κωλύματα εἰς εὐσέβειαν. Σὺ δοῦλος ὢν ἐκλήθης, ἄλλος γυναῖκα ἔχων ἄπιστον, ἄλλος περιτετμημένος. Βαβαὶ, ποῦ τὴν δουλείαν ἔθηκεν; Ὥσπερ οὐδὲν
ὠφελεῖ ἡ περιτομὴ, οὐδὲ βλάπτει ἡ ἀκροβυστία, οὕτως οὐδὲ 164

[16] v. 16. [17] v. 17—21.

[g] τοῦτο] + φησὶ C. [h] καὶ om. C. [i] ἰσχῦσαι] πεῖσαι C. et Reg. apud Montef. [k] ἐργάσηται] ἐργάσῃ καὶ F. ἐργάσηται καὶ E. [l] καὶ] ἢ F. Mosq. 7. [m] καὶ πάλιν om. C. Mosq. 2. Aret. [n] εἰ μὴ] ἢ μὴ C. Mosq. 2. ἑνὶ F. Mosq. 7. [o] κέκληται F. [p] τὴν om. a pr. man. A.

ἡ δουλεία, οὐδὲ ἡ ἐλευθερία. Καὶ ἵνα δείξῃ τοῦτο σαφέστερον
[q]ἐκ περιουσίας, φησίν· "Ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος
γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι·" τουτέστι, μᾶλλον δούλευε. Καὶ
τί δήποτε τὸν δυνάμενον ἐλευθερωθῆναι κελεύει [r]μεῖναι δοῦλον;
Θέλων δεῖξαι, ὅτι οὐδὲν βλάπτει ἡ δουλεία, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ.
Καὶ οὐκ [s]ἀγνοῶ μὲν ὅτι τινὲς τὸ, "μᾶλλον χρῆσαι," περὶ
ἐλευθερίας φασὶν εἰρῆσθαι, λέγοντες, ὅτι εἰ δύνασαι ἐλευθερω-
θῆναι, ἐλευθερώθητι· πολὺ δὲ ἀπεναντίας τῷ τρόπῳ τοῦ
B Παύλου τὸ ῥῆμα, εἰ τοῦτο αἰνίττοιτο. Οὐ γὰρ ἂν, παραμυ-
θούμενος τὸν δοῦλον, καὶ δεικνὺς οὐδὲν ἠδικημένον, ἐκέλευσε [t]γενέ-
σθαι ἐλεύθερον. Εἶπε γὰρ ἄν τις ἴσως· τί οὖν, ἂν μὴ δύνωμαι;
ἠδίκημαι καὶ ἠλάττωμαι; Οὐ τοίνυν τοῦτό [v]φησιν, ἀλλ' ὅπερ
ἔφην, [w]θέλων δεῖξαι ὅτι οὐδὲν πλέον γίνεται τῷ ἐλευθέρῳ
γενομένῳ, φησὶ, κἂν κύριος ᾖς τοῦ ἐλευθερωθῆναι, μένε δουλεύων
μᾶλλον. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγει· [18]"Ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ
κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν· ὁμοίως [x]καὶ ὁ
ἐλεύθερος κληθεὶς, δοῦλός ἐστι τοῦ Χριστοῦ." Ἐν γὰρ τοῖς
κατὰ Χριστὸν, φησὶν, ἀμφότεροι ἴσοι· ὁμοίως γὰρ καὶ σὺ τοῦ
Χριστοῦ δοῦλος, ὁμοίως καὶ ὁ δεσπότης ὁ σός. Πῶς οὖν
C ὁ δοῦλος ἀπελεύθερος; Ὅτι ἠλευθέρωσέ σε οὐ τῆς ἁμαρτίας
μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔξωθεν δουλείας μένοντα δοῦλον. Οὐ γὰρ
ἀφίησιν εἶναι δοῦλον τὸν δοῦλον, [y]οὐδὲ ἄνθρωπον, μένοντα ἐν
δουλείᾳ· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θαυμαστόν. Καὶ πῶς ἐλεύθερός
ἐστιν ὁ δοῦλος, μένων δοῦλος; Ὅταν παθῶν ἀπηλλαγμένος
ᾖ καὶ τῶν τῆς ψυχῆς νοσημάτων, ὅταν χρημάτων καταφρονῇ
καὶ ὀργῆς καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων παθῶν.

[19]"Τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων."
Οὗτος ὁ λόγος οὐ πρὸς οἰκέτας μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐλευ-
θέρους εἴρηται. Ἔστι γὰρ καὶ δοῦλον ὄντα μὴ εἶναι δοῦλον,
D καὶ ἐλεύθερον ὄντα δοῦλον εἶναι. Καὶ πῶς ὁ δοῦλος ὢν, οὐκ
ἔστι δοῦλος; Ὅταν διὰ τὸν θεὸν πάντα ποιῇ, ὅταν μὴ ὑποκρί-
νηται, μηδὲ κατ' [z]ὀφθαλμοδουλείαν ἀνθρώπων τι πράττῃ·
[a]τουτέστι, δουλεύοντα ἀνθρώποις ἐλεύθερον εἶναι. Ἢ πῶς
πάλιν ἐλεύθερός τις ὢν, γίνεται δοῦλος; Ὅταν διακονῆται
ἀνθρώποις πονηράν τινα διακονίαν, ἢ διὰ γαστριμαργίαν, ἢ
διὰ χρημάτων ἐπιθυμίαν, ἢ διὰ δυναστείαν. Ὁ γὰρ τοιοῦτος

[18] v. 22. [19] v. 23.

[q] ἐκ] καὶ ἐκ C. Aret. [r] μεῖναι libri omnes et Cat. μένειν Edd. [s] ἀγνοῶ μὲν C.E. Aret. ἀγνοῶμεν Edd. ἀγνοοῦμεν Cat. [t] γίνεσθαι F. [v] φησιν] λέγει C. [w] θέλων] + γὰρ F. [x] καὶ om. C.F. Mosq. 2. Veron. [y] οὐδὲ ἄνθρωπον om. C. Aret. [z] ὀφθαλμοδουλίαν C. et ex corr. A. Statim ἀνθρώπων om. C.F. Aret. [a] τοῦτό ἐστι C.

πάντων ἐστὶ δουλικώτερος, κἂν ἐλεύθερος ᾖ. Σκόπει δὲ ταῦτα
ἀμφότερα. Δοῦλος ἦν ὁ Ἰωσὴφ, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπων δοῦλος·
διὸ καὶ ἐν τῇ δουλείᾳ πάντων [b]ἐλευθέρων ἐλευθερώτερος ἦν. E
Τῇ δεσποίνῃ γοῦν οὐκ εἶξεν, εἰς ἅπερ ἠθέλησεν ἡ κεκτημένη.
Πάλιν ἐλευθέρα ἦν ἐκείνη, καὶ πάντων ἦν δουλικωτέρα, τὸν
(362) θεράποντα κολακεύουσα καὶ παρακαλοῦσα· ἀλλ' οὐκ ἔπεισε
τὸν ἐλεύθερον, ὃ μὴ ἠθέλησε, ποιῆσαι. Οὐκ ἄρα δουλεία τὸ
πρᾶγμα ἦν, ἀλλ' ἐλευθερία ἡ ἀνωτάτω. Τί γὰρ ἐνεποδίσθη
πρὸς ἀρετὴν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς δουλείας; Ἀκουέτωσαν δοῦλοι
καὶ ἐλεύθεροι. Τίς ἐδούλευσεν; ὁ ἀξιούμενος, ἢ ἡ ἀξιοῦσα; ἡ
παρακαλοῦσα, ἢ ὁ καταφρονῶν ἱκετευούσης; Καὶ γάρ εἰσιν ὅροι 165
δούλων παρὰ [c]τοῦ θεοῦ κείμενοι· καὶ μέχρι ποῦ δεῖ φυλάττειν
αὐτοὺς, καὶ τοῦτο νενομοθέτηται, καὶ ὑπερβαίνειν αὐτοὺς οὐ χρή.
Ὅταν γὰρ μηδὲν ὁ δεσπότης ἐπιτάττῃ τῶν μὴ δοκούντων τῷ
θεῷ, ἕπεσθαι δεῖ καὶ πείθεσθαι· [d]περαιτέρω δὲ μηκέτι· οὕτω γὰρ
ὁ δοῦλος ἐλεύθερος γίνεται. Ἂν δὲ περαιτέρω προΐῃς, κἂν
ἐλεύθερος ᾖς, ἐγένου δοῦλος. Τοῦτο γοῦν αἰνίττεται λέγων·
"Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων." Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλ' ἐκέ-
λευσε καταλιμπάνειν δεσπότας, καὶ ἐλευθέρους φιλονεικεῖν [e]γίνε-
σθαι, πῶς παρῄνει λέγων· "Ἕκαστος [f]ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ
μενέτω;" καὶ ἀλλαχοῦ, [20]"Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς B
ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν· [g]καὶ μὴ κατα-
φρονείτωσαν οἱ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν οἱ
τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι;" Καὶ [21]Ἐφεσίοις δὲ καὶ
[h]Κολασσαεῦσιν [i]ἐπιστέλλων, τὰ αὐτὰ διατάττεται καὶ νομο-
θετεῖ. Ὅθεν δῆλον, ὅτι οὐ ταύτην ἀναιρεῖ τὴν δουλείαν, ἀλλὰ
τὴν ἀπὸ τῆς κακίας καὶ ἐλευθέροις γινομένην, ἥπερ ἐστὶ χαλε-
πωτάτη, κἂν ἐλεύθερός τις ὢν αὐτῇ δουλεύῃ. Τί γὰρ ἀπώναντο
οἱ τοῦ Ἰωσὴφ ἀδελφοὶ ἐλεύθεροι ὄντες; οὐχὶ πάντων ἦσαν
τῶν δούλων δουλικώτεροι, καὶ πρὸς τὸν πατέρα ψευδόμενοι, καὶ C
πρὸς τοὺς ἐμπόρους τὰ μὴ ὄντα λέγοντες, καὶ πρὸς τὸν
ἀδελφόν; Ἀλλ' οὐχ ὁ ἐλεύθερος τοιοῦτος, ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ
ἐν πᾶσιν ἀληθής· καὶ οὐδὲν αὐτὸν δουλώσασθαι ἠδυνήθη, οὐ
δεσμὸς, οὐ δουλεία, οὐ δεσποίνης ἔρως, οὐ τὸ ἐν ἀλλοτρίᾳ εἶναι·
ἀλλ' ἔμενεν ἐλεύθερος πανταχοῦ. Τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστιν
ἐλευθερία, ὅταν καὶ ἐν δουλείᾳ διαλάμπῃ.

Τοιοῦτον ὁ Χριστιανισμός· ἐν δουλείᾳ ἐλευθερίαν [k]χαρίζεται.

[20] 1 Tim. vi. 1, 2. [21] Ephes. vi. 5. sqq. Col. iii. 22. sqq.

[b] ἐλευθέρων om. C. Aret. [c] τοῦ om. C.E. [d] περ. δὲ] καὶ περ. F. [e] γενέσθαι F. [f] Sic libri omnes. ἐν τούτῳ μ. ἐν ᾧ ἐκλήθη inverso ordine Edd. [g] καὶ]+πάλιν C. Aret. [h] Κολοσσ. C. fortasse alii, cum Veron. Κολασσ. ediderunt Sav. Mor. Ben. [i] ἐπιστέλλων om. F. [k] χαρίζεται libri omnes et Aret. χαρίζεσθαι Edd.

Καὶ καθάπερ τὸ φύσει ἄτρωτον σῶμα, τότε δείκνυται ἄτρωτον,
D ὅταν δεξάμενον βέλος μηδὲν πάθῃ δεινόν· οὕτω καὶ ὁ ἀκριβῶς
ἐλεύθερος τότε φαίνεται, ὅταν καὶ δεσπότας ἔχων μὴ δουλωθῇ.
Διὰ τοῦτο κελεύει δοῦλον μένειν. [l]Εἰ δ' οὐ δυνατὸν δοῦλον
ὄντα εἶναι Χριστιανὸν, οἷον χρὴ, πολλὴν τῆς εὐσεβείας ἀσθέ-
νειαν κατηγοροῦσιν Ἕλληνες· [m]ἂν δὲ μάθωσιν, ὅτι τὴν εὐσέβειαν
οὐδὲν βλάπτει δουλεία, θαυμάσονται τὸ κήρυγμα. Εἰ γὰρ
θάνατος ἡμᾶς οὐ βλάπτει οὐδὲ μάστιγες οὐδὲ δεσμὰ, πολλῷ
μᾶλλον δουλεία. Πῦρ καὶ σίδηρος καὶ τυραννίδες μυρίαι καὶ
νόσοι καὶ πενίαι καὶ θηρία, [n]καὶ μυρία τούτων χαλεπώτερα,
οὐκ ἔβλαψαν τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ δυνατωτέρους ἐποίησαν·
E καὶ πῶς [o]δουλεία βλάψαι δυνήσεται; Οὐχ αὕτη βλάπτει ἡ
δουλεία, ἀγαπητὲ, ἀλλ' ἡ φύσει δουλεία ἡ τῆς ἁμαρτίας. Κἂν
ταύτην μὴ ᾖς τὴν δουλείαν δοῦλος, θάρρει καὶ εὐφραίνου· οὐδείς
σε οὐδὲν ἀδικῆσαι δυνήσεται, ἀδούλωτον ἔχοντα τὸ ἦθος· ἂν δὲ
ταύτης ᾖς δοῦλος, κἂν μυριάκις ἐλεύθερος ᾖς, οὐδὲν ὄφελός σοι
τῆς ἐλευθερίας. Τί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, ὅταν ἀνθρώπῳ μὲν
μὴ δουλεύῃς, τοῖς δὲ πάθεσι [p]σαυτὸν ὑποκατακλίνῃς; Οἱ μὲν
γὰρ ἄνθρωποι καὶ φείσασθαι ἐπίστανται πολλάκις, ἐκεῖνοι δὲ οἱ
166 δεσπόται οὐδέποτε [q]κορέννυνταί σου τῆς ἀπωλείας. Δουλεύεις
ἀνθρώπῳ; Ἀλλὰ καὶ ὁ δεσπότης σοι δουλεύει, διοικούμενός σοι
τὰ τῆς τροφῆς, ἐπιμελούμενός σου τῆς ὑγείας, καὶ ἐνδυμάτων
καὶ ὑποδημάτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων φροντίζων. Καὶ οὐχ
οὕτω σὺ δέδοικας, μὴ προσκρούσῃς τῷ δεσπότῃ, ὡς ἐκεῖνος
δέδοικε, μή τί [r]σοι τῶν ἀναγκαίων [s]ἐπιλίπῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος
κατάκειται, σὺ δὲ ἕστηκας. Καὶ τί τοῦτο; οὐδὲ γὰρ τοῦτο
παρ' αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ σοί. Πολλάκις γοῦν σοῦ
κατακειμένου καὶ ὑπνοῦντος ἡδέως, ἐκεῖνος οὐχ [t]ἕστηκεν, ἀλλὰ
B καὶ μυρίας ὑπομένει βίας ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἀγρυπνεῖ σου
χαλεπώτερον. Τί γοῦν τοιοῦτον ἔπαθε παρὰ τῆς δεσποίνης ὁ
Ἰωσὴφ, οἷον παρὰ τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνη; Οὗτος μὲν γὰρ, ἃ
ἐπιτάξαι ἠθέλησεν ἐκείνη, οὐκ ἐποίησεν· ἐκείνη δὲ, ἃ ἐπέταξεν
ἡ δέσποινα αὐτῆς, ἡ ἀσέλγεια λέγω, πάντα ἔπραξε· καὶ οὐ
πρότερον ἀπέστη, ἕως ἂν αὐτὴν κατῄσχυνε. Ποῖος ταῦτα (363)
ἐπιτάττει δεσπότης; ποῖος τύραννος ὠμός; Δεήθητί σου τοῦ
δούλου, φησὶ, [v]ἱκέτευσον τὸν αἰχμάλωτον, κολάκευσον τὸν
ἀργυρώνητον· κἂν διαπτύσῃ, πάλιν ἐπίμεινον· κἂν πολλάκις

[l] εἰ δ' οὐ] ἰδοὺ F. [m] ἂν δὲ] ὥσπερ ἂν C. Aret. [n] καὶ om. C. [o] δου-λεία om. C. Post δυνήσεται, φησὶ add. C. Aret. [p] σαυτὸν omnes. ἑαυτὸν Veron. σεαυτὸν Sav. cet. [q] κορέννυται A. et ante corr. C. [r] σοὶ post ἐπιλίπῃ transp. Edd. reclamantibus libris. [s] ἐλλίπῃ F. [t] ἕστηκε] + μόνον Edd. μόνον om. C.E. Aret. [v] Sic libri omnes cum Aret. Edebatur κολ. τὸν ἀργυρώνητον, ἱκ. τὸν αἰχμάλωτον.

εἴπῃς, καὶ μὴ ἀνάσχηται, ἐπιτήρησον ἐρημίαν, καὶ βίασαι, καὶ C
γενοῦ καταγέλαστος. [w]Τί ἀτιμότερον, τί τούτων αἰσχρότερον τῶν ῥημάτων; Ἂν δὲ μηδὲν μηδὲ οὕτως ἀνύσῃς, καὶ συκοφάντησον καὶ ἀπάτησον τὸν συνοικοῦντα. Ὅρα πῶς ἀνελεύθερα, πῶς αἰσχρὰ τὰ ἐπιτάγματα, πῶς ἀπηνῆ καὶ ὠμὰ καὶ μανικά. Τί τοιοῦτον ἐπιτάττει ὁ δεσπότης, οἷα ἐπέταξεν ἡ ἀσέλγεια τῇ βασιλίσσῃ γυναικὶ τότε ἐκείνῃ; ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐτόλμησε παρακοῦσαι. Ὁ δὲ Ἰωσὴφ οὐδὲν τοιοῦτον ὑπέμεινεν, ἀλλὰ τὰ ἐναντία πάντα, ἃ δόξαν ἔφερε καὶ τιμήν. Βούλει καὶ ἕτερον ἄνδρα ἰδεῖν ὑπὸ δεσποίνης χαλεπῆς πολλὰ ἐπιταγέντα, καὶ
[x]οὐδὲν τολμήσαντα παρακοῦσαι; Ἐννόησον τὸν Κάϊν, ὅσα D
ὑπὸ τῆς βασκανίας ἐπετάγη. Ἐπέταξεν ἐκείνη [y]σφάξαι τὸν ἀδελφὸν, ψεύσασθαι τὸν θεὸν, λυπῆσαι τὸν πατέρα, ἀναισχυντῆσαι, καὶ πάντα ἐποίησε, καὶ οὐδὲν παρήκουσε. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ ἐφ' ἑνὸς τοσαύτην ἔχει ἰσχὺν αὕτη ἡ δέσποινα; Ὁλοκλήρους πολλάκις δήμους ἀπώλεσε. Τοὺς γοῦν Ἰουδαίους αἱ γυναῖκες τῶν Μαδιηναίων δεδεμένους σχεδὸν αἰχμαλώτους ἔλαβον, τῇ τῆς οἰκείας εὐμορφίας ἐπιθυμίᾳ τούτους χειρωσάμεναι πάντας.

Ταύτην τοίνυν τὴν δουλείαν [z]ἐκβάλλων ὁ Παῦλος, ἔλεγε· "Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων·" τουτέστι, μὴ πείθεσθε
ἀνθρώποις ἄτοπα ἐπιτάττουσιν, ἀλλὰ μηδὲ ἑαυτοῖς. Εἶτα E
ἀνενεγκὼν τὴν διάνοιαν, καὶ ποιήσας ὑψηλὴν, φησί· [22]"Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι." Ὁδῷ καὶ τάξει προβαίνων καὶ τῆς παρθενίας μνημονεύει λοιπόν. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς περὶ ἐγκρατείας αὐτοὺς ἐνεγύμνασέ τε καὶ ἐρρύθμισε λόγοις, ἐκβαίνει [a]πρὸς τὸ μεῖζον, ἐπιταγὴν οὐκ ἔχω, λέγων, ἀλλὰ νομίζω καλὸν εἶναι. Διὰ τί; Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἣν περὶ [b]τῆς ἐγκρατείας τέθεικε. [23]"Δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. Λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα." Ταῦτα οὐκ ἐναντιουμένου ἐστὶ τοῖς προτέροις, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
συνᾴδοντος. Καὶ γὰρ [c]καὶ ἐκεῖ φησιν, "Εἰ μή τι ἂν ἐκ 167
συμφώνου·" καὶ ἐνταῦθά [d]φησι, "Δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν·" τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἐναντίον. Τὸ γὰρ παρὰ γνώμην, λύσις ἐστίν· εἰ δὲ κατὰ γνώμην ἀμφότεροι ἐγκρατεύοιντο, οὐκ ἔστι λύσις. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ νομοθεσία εἶναι τοῦτο, ἐπήγαγεν·

[22] v. 25. [23] v. 27.

[w] τί]+δὲ E. Statim τί δὲ τούτων Edd. sed δὲ om. C.E. τί τούτων ἀτιμ. τί δὲ αἰσχ. τῶν ῥ. A. τί αἰσχρ. τῶν ῥ. τί ἀτίμοτερον F. [x] οὐθὲν C. [y] σφάξαι] καὶ σφάξαι F. [z] ἐκβαλων A.C.E. [a] πρὸς] καὶ πρὸς C. [b] τῆς accessit ex omnibus. [c] καὶ om. F. [d] φησι] πάλιν C.

[24]'Εὰν δὲ καὶ γήμης, οὐχ ἥμαρτες." Εἶτα τὰ παρόντα αἰτιᾶται, τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, καὶ τὸν συνεσταλμένον καιρὸν, καὶ τὴν θλῖψιν. Πολλὰ γὰρ ὁ γάμος ἐπισύρεται, ἅπερ ᾐνίξατο καὶ
B ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας λόγῳ, ἐκεῖ μὲν εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ἑαυτῆς ἡ γυνὴ, ἐνταῦθα δὲ εἰπὼν, [e]" δέδεσαι." "'Εὰν δὲ καὶ γήμης, οὐχ ἥμαρτες·" οὐ περὶ τῆς παρθενίαν ἑλομένης· ἤδη γὰρ αὕτη ἥμαρτεν. Εἰ γὰρ αἱ χῆραι κρίμα ἔχουσι δευτέροις ὁμιλοῦσαι γάμοις, ἐὰν ἅπαξ ἕλωνται χηρείαν, πολλῷ μᾶλλον αἱ παρθένοι. " Θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν [f]οἱ τοιοῦτοι." 'Αλλὰ καὶ ἡδονὴν, φησίν. 'Αλλὰ καὶ ταύτην ὅρα πῶς ἀνέστειλε τῇ βραχύτητι τοῦ καιροῦ, εἰπὼν, [25]" 'Ο καιρὸς συνεσταλμένος ἐστί·" τουτέστιν, ἀποδημεῖν κελευόμεθα
C καὶ ἐξιέναι λοιπὸν, [g]σὺ δὲ ἐνδοτέρω τρέχεις. Καίτοι εἰ καὶ μηδὲν εἶχεν ἐπαχθὲς ὁ γάμος, καὶ οὕτως ἐπείγεσθαι πρὸς τὰ μέλλοντα ἔδει· ὅταν δὲ καὶ θλῖψιν ἔχῃ, τί δεῖ φορτίον ἐπισύρεσθαι; Τί χρὴ λαβεῖν τοσοῦτον ὄγκον, ὅταν καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν οὕτω δέοι χρῆσθαι, ὡς μὴ ἔχοντα; [h]καὶ γὰρ " Οἱ ἔχοντες γυναῖκας, φησὶν, ἵνα [i]ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν." Εἶτα ἐνθείς τι καὶ τῶν μελλόντων, πάλιν πρὸς τὸ παρὸν ἤγαγε τὸν λόγον. Τὰ μὲν γὰρ πνευματικά ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν τὰ τοῦ ἀνδρὸς, ἡ δὲ τὰ τοῦ θεοῦ μεριμνᾷ· τὰ δὲ τοῦ παρόντος βίου, τὸ, [26]" Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι." 'Αλλ' ὅμως καὶ οὕτως
D ἀφίησι κυρίους. 'Ο γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι τὸ αἱρετὸν πάλιν ἀναγκάζων, δοκεῖ μὴ θαρρεῖν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις. Ὥστε τῇ (364)
συγχωρήσει μᾶλλον ἐπηγάγετο καὶ κατέσχεν εἰπών· [27]" Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ [k]εὐπρόσεδρον." 'Ακουέτωσαν αἱ παρθένοι, ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ ὥρισται ἡ παρθενία· ἡ γὰρ μεριμνῶσα τὰ τοῦ κόσμου, οὐδ' ἂν εἴη παρθένος οὐδὲ εὐσχήμων. Εἰπὼν [l]γὰρ, [28]" Μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ
E παρθένος," [m]τοῦτο τέθεικε τὸ διάφορον, καὶ ᾧ διεστήκασιν ἀλλήλων. [n]Καὶ ὅρον διδοὺς τῆς παρθένου καὶ τῆς οὐ παρθένου, οὐ γάμον εἶπεν οὐδὲ ἐγκράτειαν, ἀλλὰ ἀπραγμοσύνην καὶ πολυπραγμοσύνην. Οὐ γὰρ ἡ μίξις πονηρὸν, ἀλλὰ τὸ ἐμποδίζεσθαι πρὸς φιλοσοφίαν. [29]" Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει." 'Ενταῦθα δοκεῖ μὲν ὑπὲρ γάμου διαλέγεσθαι· τὸ δὲ πᾶν περὶ παρθενίας φησίν· ἐπεὶ καὶ δεύτερον

[24] v. 28. [25] v. 29. [26] v. 32. [27] v. 35. [28] v. 34. [29] v. 36.

[e] δέδεσαι] + καὶ ὅτι C. [f] οἱ τοιοῦτοι om. F. [g] οὐδὲ ἐνδ. τρέχειν Veron. [h] καὶ γὰρ——ἵνα ὡς] ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες, φησὶν, ὡς C. [i] ὡς μὴ] μὴ ὡς A.E. [k] εὐπάρεδρον F. Mosq. 7. Sic Chrys. Tom. vii. p. 753 C. [l] γὰρ] δὲ C. Aret. [m] τοῦτο τέθεικε] ἔδ ιξεν ὅσον αὐτῶν C. Aret. [n] καὶ] εἶτα C. Aret.

συγχωρεῖ γάμον, [30] "μόνον ἐν κυρίῳ" λέγων. Τί δέ ἐστιν, 168
"ἐν κυρίῳ;" Μετὰ σωφροσύνης, μετὰ κοσμιότητος. Ταύ-
της γὰρ πανταχοῦ χρεία, καὶ δεῖ ταύτην διώκειν· ἄλλως
γὰρ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν τὸν θεόν. Εἰ δὲ παρεδράμομεν τὰ περὶ
τῆς παρθενίας, μηδεὶς ἡμῶν ὄκνον καταγινωσκέτω. Καὶ γὰρ
ὁλόκληρον [o] βιβλίον ἡμῖν εἰς τοῦτο σύγκειται τὸ χωρίον, καὶ
μετὰ ἀκριβείας τῆς ἡμῖν ἐγχωρούσης ἐκεῖ πᾶσιν ἐπεξελθόντες,
περιττολογίαν [p] εἶναι ἐνομίσαμεν καὶ ἐνταῦθα πάλιν [q] αὐτὰ
ἐνθεῖναι. Διόπερ ἐκεῖ παραπέμψαντες [r] ὑπὲρ τούτων τὸν
ἀκροατὴν, ἐνταῦθα ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι τὴν ἐγκράτειαν δεῖ
διώκειν. [31] "Εἰρήνην γὰρ, φησὶ, διώκετε, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, B
οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον." Ἵν' οὖν ἰδεῖν αὐτὸν
καταξιωθῶμεν, κἂν ἐν παρθενίᾳ [s] ὦμεν, κἂν ἐν πρώτῳ γάμῳ,
κἂν ἐν δευτέρῳ, [t] ταύτην μεταδιώκωμεν, ἵνα τύχωμεν τῆς
βασιλείας τῶν οὐρανῶν, χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Κ.

[1] Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. C
Ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.

ἈΝΑΓΚΑΙΟΝ πρῶτον εἰπεῖν τί βούλεται αὐτῷ τουτὶ
τὸ χωρίον· οὕτω γὰρ εὔληπτος ἔσται ὁ λόγος ἡμῖν. Ὁ γὰρ
ἐγκαλούμενόν τινα ὁρῶν, ἂν μὴ πρότερον ἴδῃ τοῦ ἁμαρτήματος
τὴν φύσιν, οὐκ εἴσεται τίνα ἐστὶ τὰ λεγόμενα. Τί ποτ' οὖν
ἐστιν ὅπερ ἐνεκάλει τότε Κορινθίοις; Ἔγκλημα μέγα καὶ
πολλῶν αἴτιον κακῶν. Ποῖον δὴ τοῦτο; Πολλοὶ [a] παρ'
αὐτοῖς μαθόντες, ὅτι οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα, καὶ ὅτι τὰ εἴδωλα ξύλα καὶ λίθοι καὶ D
δαίμονες, οὔτε βλάψαι οὔτε ὠφελῆσαι δυνάμενα, ἀμέτρως τῇ
τελειότητι τῆς γνώσεως ταύτης ἐκέχρηντο, καὶ εἰς τὴν ἑτέρων
καὶ εἰς τὴν ἑαυτῶν βλάβην. Καὶ γὰρ εἰς εἴδωλα εἰσῄεσαν,
καὶ τῶν [b] αὐτόθι μετεῖχον τραπεζῶν, καὶ μέγαν ἐντεῦθεν τὸν
ὄλεθρον ἔτικτον. Οἵ τε γὰρ ἔτι τὸν τῶν εἰδώλων ἔχοντες

[30] v. 39. [31] Hebr. xii. 14. [1] Cap. VIII. v. 1.

[o] β. ἡμῖν] Sic Codd. ἡμῖν β. Edd. [p] εἶναι om. F. [q] αὐτὸ F.
[r] ὑπὲρ] περὶ E. [s] ὦμεν om. F. [t] τοῦτον ex corr. A. Hom. XX. [a] παρ'
αὐτῶν F. [b] αὐτόθι] αὐτῶν F.

φόβον, καὶ οὐκ εἰδότες αὐτῶν καταφρονεῖν, μετεῖχον τῶν δείπνων ἐκείνων, ἐπειδὴ τοὺς [c]τελειοτέρους ἑώρων τοῦτο ποιοῦντας, καὶ τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν ἐβλάπτοντο· οὐδὲ γὰρ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις γνώμης [d]ἥπτοντο τῶν προκειμένων, [e]ἀλλ'
E ὡς εἰδωλοθύτων, καὶ ὁδὸς ἐπὶ εἰδωλολατρείαν τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο· [f]αὐτοί τε οὗτοι πάλιν οἱ δῆθεν τελειότεροι, οὐχ ὡς ἔτυχεν ἠδικοῦντο, δαιμονικῶν ἀπολαύοντες τραπεζῶν. Τὸ μὲν οὖν ἔγκλημα τοῦτο ἦν· ὁ δὲ μακάριος οὗτος μέλλων αὐτὸ διορθοῦν, οὐκ εὐθέως [g]καταφορικῶς κέχρηται τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ ἀνοίας μᾶλλον ἢ κακίας ἦν τὸ γινόμενον. Διὸ καὶ παραι-
169 νέσεως ἐν ἀρχῇ μᾶλλον ἐδεῖτο, ἢ ἐπιπλήξεως σφοδρᾶς καὶ ὀργῆς. Σκόπει τοίνυν αὐτοῦ τὴν σύνεσιν, πῶς εὐθέως ἄρχεται τῆς νουθεσίας. "Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν." Τοὺς ἀσθενεῖς ἀφεὶς, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, τοῖς ἰσχύουσι διαλέγεται [h]πρώτοις. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐποίησεν εἰπών· [2]"Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν (365)
σου;" οὗτος γάρ ἐστιν ὁ καὶ ἐπιτίμησιν εὐκόλως δέξασθαι δυνάμενος. Ὃ [i]δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ· καὶ κενοῖ τὸν τῦφον αὐτῶν πρῶτον, ὅπερ ἐνόμιζον αὐτῶν [k]εἶναι ἐξαίρετον τὸ γνῶσιν ἔχειν τελείαν, τοῦτο κοινὸν ἀποφήνας. "Οἴδαμεν γὰρ, φησὶν,
B ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν." Καὶ γὰρ εἰ ἀφεὶς αὐτοὺς μέγα φρονεῖν, πρῶτον ἔδειξεν [l]ἐπιβλαβὲς ὂν τὸ πρᾶγμα ἑτέροις, οὐδὲν ἂν τοσοῦτον ὠφέλησεν, ὅσον ἔβλαψεν. Ἡ γὰρ φιλότιμος ψυχὴ, ὅταν ἐπί τινι καλλωπίζηται, κἂν ἑτέρους βλάπτῃ [m]τοῦτο, σφόδρα αὐτοῦ ἔχεται διὰ τὴν τῆς κενοδοξίας τυραννίδα. Διὰ τοῦτο Παῦλος πρῶτον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ πρᾶγμα ἐξετάζει, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας τῆς ἔξωθεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐποίησε, καθαιρῶν αὐτὴν μεθ' ὑπερβολῆς. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν τοῦτο εἰκότως ἐποίει· ὅλον γὰρ διόλου κατη-
C γορίας ἄξιον ἦν, καὶ πολλὴ ἡ εὐκολία· διόπερ οὐδὲ περιττὸν αὐτὸ δείκνυσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῷ κηρύγματι. Ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἐνῆν τοῦτο ποιῆσαι· γνῶσις γὰρ ἦν τὸ [n]τελούμενον, καὶ γνῶσις τελεία. Οὔτε οὖν αὐτὴν καταβαλεῖν ἀσφαλὲς ἦν, καὶ τὸν τῦφον ἄλλως οὐκ ἐνῆν ἐκβαλεῖν τὸν ἐπὶ ταύτῃ. Τί οὖν ποιεῖ; Πρῶτον τῷ δεῖξαι κοινὴν αὐτὴν οὖσαν, κατα-

2 Rom. xiv. 10.

[c] τελεωτέρους F. [d] Sic libri omnes. τῶν πρ. ἥπτοντο inverso ordine Edd. [e] ἀλλ'] καὶ A. Statim ὡς ἐπὶ εἰδωλοθύτων C.E. [f] αὐτοί τε om. A. Mox πάλιν accessit ex libris omnibus et Cat. [g] καταφορικῶς A.C.F. Cat. et Reg. apud Montef. qui recepit. Edebatur καταφορικῷ. [h] πρῶτον F. [i] δὴ omnes. Ante Montef. edebatur δέ. [k] εἶναι om. F. [l] ἐπιβ. ὂν] Sic C.E. ὂν om. Veron. ὅτι ἐπιβ. ὂν A.F. ὅτι ἐπιβλαβὲς (sine ὂν) Sav. Mor. Ben. ὅτι in marg. habet C. [m] τούτῳ C. [n] τελούμενον] προκείμενον F. Veron.

στέλλει τὸ φύσημα τὸ ἐκείνων. Οἵ γὰρ ἔχοντές τι μέγα καὶ καλὸν, ὅταν μόνοι ἔχωσι, μᾶλλον ἐπαίρονται· ἂν δὲ μετὰ ἄλλων φανῶσιν αὐτὸ κεκτημένοι, οὐκέτι ὁμοίως τοῦτο πάσχουσι. Πρῶτον μὲν οὖν αὐτὸ κοινοποιεῖ, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι αὐτῶν αὐτὸ εἶναι ἐνόμιζον [o]μόνων. Ἔπειτα ποιήσας κοινὸν, οὐ τίθησιν D
ἑαυτὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μόνον, ἐπεὶ καὶ οὕτως ἂν μᾶλλον αὐτοὺς ἐπῆρεν. Ὥσπερ γὰρ τὸ μόνον ἔχειν ἐπαίρει, οὕτω [p]τὸ κοινωνὸν [q]ἕνα που καὶ δεύτερον ἔχειν τῶν ὑπερεχόντων, [r]οὐκ ἔλαττον τοῦτο ποιεῖ. Διὰ τοῦτο οὐχ ἑαυτὸν τίθησιν, ἀλλὰ πάντας. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι καὶ ἐγὼ ἔχω γνῶσιν, ἀλλ', "Οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν." Ἑνὶ μὲν οὖν τούτῳ πρώτῳ κατέβαλεν αὐτῶν τὸ φρόνημα, δευτέρῳ δὲ [s]σφοδροτέρῳ. Ποίῳ δὴ τούτῳ; Τῷ δεῖξαι ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀπηρτισμένον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀτελές· καὶ οὐ μόνον ἀτελὲς, E
ἀλλὰ καὶ βλαβερὸν, ἐὰν μὴ ᾖ συνεζευγμένον ἕτερον αὐτῷ. Εἰπὼν γὰρ ὅτι [t]πάντες γνῶσιν ἔχομεν, ἐπήγαγεν· "Ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ [v]δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ." Ὥστε ὅταν χωρὶς ἀγάπης ᾖ, [w]εἰς ἀπόνοιαν αἴρει. Ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἀγάπη, [x]φησὶ, χωρὶς γνώσεως κέρδος ἔχει τι. Ἀλλ' οὐκ εἶπε τοῦτο· ἀλλ' ὡς ὡμολογημένον ἀφεὶς, δείκνυσιν ὅτι σφόδρα δεῖται [y]ἐκείνου τοῦτο. Ὁ μὲν γὰρ ἀγαπῶν, ἅτε ἐντολὴν πληρῶν τὴν πασῶν κυριωτέραν, κἂν ἐλλείποντά τινα ἔχῃ, ταχέως ἀπολαύσεται 170
τῆς γνώσεως διὰ τὴν ἀγάπην, ὥσπερ ὁ Κορνήλιος καὶ ἕτεροι πολλοί· ὁ δὲ [z]γνῶσιν μὲν ἔχων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχων, οὐ μόνον οὐδὲν προσλήψεται, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἐκπεσεῖται ἧς ἔχει, πολλάκις εἰς ἀπόνοιαν ἐμπεσών. Ὥστε ἡ μὲν γνῶσις ἀγάπης οὐκ ἔστι ποιητικὴ, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἀποσχίζει τὸν μὴ προσέχοντα, φυσῶσα καὶ ἐπαίρουσα. Καὶ γὰρ διαιρεῖν εἴωθεν ἡ ἀλαζονεία· ἡ δὲ ἀγάπη καὶ συνάγειν καὶ πρὸς γνῶσιν ἄγειν. Ὅπερ οὖν καὶ δηλῶν ἔλεγεν· "Εἰ [a]δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ." Ὥστε οὐ τοῦτο κωλύω, φησὶ, B
τὸ τελείαν γνῶσιν ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μετὰ ἀγάπης ταύτην ἔχειν, τοῦτο κελεύω· ἐπεὶ κέρδος οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ βλάβος. Ὁρᾷς ὅπως ἤδη προανακρούεται τὸν περὶ ἀγάπης λόγον; Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα πάντα ἀπὸ τούτου συνέβαινε τὰ κακὰ, καὶ οὐκ ἀπὸ τελείας γνώσεως, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μὴ σφόδρα φιλεῖν, μηδὲ φείδεσθαι τῶν πλησίον, ὅθεν καὶ τὸ διασπασθῆναι αὐτοὺς

[o] μόνον F. [p] τὸ, quod aberat, est in C. Cat. et ex corr. (pro τε) A. [q] ἕνα] Sic Edd. et Cat. εἶναι Codices et Aret. [r] οὐκ om. A. Statim τούτου pro τοῦτο C. [s] Sic nostri omnes. σφοδροτέρως Edd. [t] πάντες est in libris omnibus, non in Edd. [v] δὲ om. C. [w] εἰς] καὶ εἰς A. receptum a Sav. cet. [x] φησὶ om. F. [y] ἐκείνου τοῦτο Codd. τοῦτο ἐκείνου Edd. [z] γνῶσιν μὲν] Sic C. ut tacite ediderat Montef. Vulgo abest μέν. [a] δὲ om. F.

γέγονε, καὶ τὸ ἐπαίρεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἅπερ αὐτοῖς ἐνεκάλεσε, καὶ πρὸ τούτου καὶ μετὰ ταῦτα, συνεχῶς αὐτῆς
C ἐπιμελεῖται, τὴν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν διορθούμενος. Τί τοίνυν πεφύσησθε, φησὶν, ἐπὶ τῇ γνώσει; Ἂν γὰρ τὴν ἀγάπην μὴ ἔχητε, καὶ βλαβήσεσθε ἐντεῦθεν· τί γὰρ ἀλαζονείας χεῖρον; ἂν δὲ ἐκεῖνο προσῇ, καὶ τοῦτο ἔσται ἐν ἀσφαλείᾳ. Κἂν γάρ τι πλέον [b]εἰδῇς τοῦ πλησίον, φιλῶν αὐτὸν οὐκ ἐπαίρῃ, ἀλλὰ ἄγεις καὶ αὐτὸν ἐπὶ [c]τοῦτο. Διὸ καὶ εἰπὼν, "Ἡ γνῶσις φυσιοῖ," ἐπήγαγεν, "ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ." Οὐκ εἶπε, μετριάζει, ἀλλὰ [d]τὸ πολλῷ πλέον καὶ κερδαλεώτερον. Οὐδὲ γὰρ ἐφύσα μόνον ἡ γνῶσις, ἀλλὰ καὶ διέσπα. Διὰ (366)
D τοῦτο ἐκείνῳ τοῦτο ἀντέθηκεν.

Εἶτα καὶ τρίτον τίθησι δυνάμενον αὐτοὺς καθελεῖν. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι κἂν συνεζευγμένη ᾖ ἡ ἀγάπη, οὐδὲ οὕτως ἀπηρτισμένη ἐστὶν αὕτη ἡ γνῶσις. [e]Διὸ ἐπήγαγεν· [3]"Εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι." Αὕτη καιρία ἡ πληγή. Οὐ λέγω γὰρ, φησὶν, ὅτι κοινὴ ἡ γνῶσις πάντων· οὐ λέγω ὅτι μισῶν τὸν πλησίον καὶ ἀπονοούμενος, τὰ μέγιστα [f]σαυτὸν καταβλάπτεις. Κἂν γὰρ μόνος ἔχῃς, κἂν μετριάζῃς, κἂν φιλῇς τὸν ἀδελφὸν, καὶ οὕτως ἀτελὴς
E εἶ κατὰ τὴν γνῶσιν· οὐδέπω γὰρ οὐδὲν οἶδας, ὡς δεῖ εἰδέναι. Εἰ δὲ οὐδενὸς οὐδέπω ἀκριβῆ [g]τὴν γνῶσιν ἔχομεν, πῶς τινες εἰς τοσοῦτον μανίας ἤλασαν, ὡς λέγειν τὸν θεὸν εἰδέναι μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης; ὅπου γε εἰ καὶ πάντων εἴχομεν ἀκριβῆ γνῶσιν τὴν τῶν ἄλλων, οὐδὲ οὕτω δυνατὸν ἦν ἔχειν ταύτην οὕτως. Ὅσον γὰρ αὐτοῦ πρὸς ἅπαντα τὸ μέσον, οὐδὲ εἰπεῖν ἔνι. Καὶ ὅρα πῶς αὐτῶν κατέσπασε τὸ φύσημα. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι περὶ τῶν προκειμένων οὐκ ἔχετε τὴν προσήκουσαν γνῶσιν, ἀλλὰ περὶ παντὸς πράγματος. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι
171 ὑμεῖς· ἀλλ' ὅτι οὐδ' ὁστισοῦν, κἂν Πέτρος ᾖ, κἂν Παῦλος, κἂν ὁστισοῦν. [h]Τούτῳ γὰρ καὶ παρεμυθήσατο, καὶ συνέστειλεν αὐτοὺς μετὰ ἀκριβείας. [4]"Εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, [i]οὗτος," οὐκ εἶπεν, ἔγνω αὐτὸν, ἀλλ' "ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ." Οὐ γὰρ ἡμεῖς αὐτὸν ἔγνωμεν, ἀλλ' [k]αὐτὸς ἡμᾶς ἔγνω. Διὸ [l]καὶ ἔλεγεν, [5]"Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ὑμᾶς ἐξελεξάμην·" καὶ [m]πάλιν, "Τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην."

[3] v. 2. [4] v. 3. [5] Joan. xv. 16. 1 Cor. xiii. 12.

[b] ἴδῃς A. [c] τούτῳ C.E. [d] τὸ om. F. [e] διὸ] + καὶ Edd. καὶ om. A.E.F. [f] σαυτὸν omnes. ἑαυτὸν Veron. σεαυτὸν Sav. cet. [g] τὴν om. F. [h] τοῦτο A. [i] οὗτος, οὐκ εἶπεν] οὐκ εἶπεν, οὗτος F. οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. οὐκ εἶπεν C. [k] αὐτὸς ἡμᾶς omnes. ἡμᾶς αὐτὸς Edd. [l] καὶ] + ὁ Χριστὸς C. Aret. Ita ex Regio edidit Montef. [m] πάλιν] Παῦλος ἀλλαχοῦ C. Aret. receptum a Montef.

Σκόπει τοίνυν δι' ὅσων κατήνεγκεν αὐτῶν τὸ φρόνημα. Πρῶτον
ἔδειξεν, ὅτι οὐ μόνοι ἐπίστανται, ἅπερ ἴσασι· "Πάντες γὰρ,
φησὶ, γνῶσιν ἔχομεν." Ἔπειτα, ὅτι βλαβερὸν τὸ πρᾶγμα, B
χωρὶς ἀγάπης ὄν· "Ἡ γὰρ γνῶσις, φησὶ, φυσιοῖ." Εἶτα,
ὅτι καὶ μετὰ ἀγάπης ὂν, οὐκ ἀπηρτισμένον ἐστὶν οὐδὲ τέλειον·
"Εἰ γάρ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, [n]οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, φησὶ,
καθὼς δεῖ γνῶναι." Πρὸς τούτοις, ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο οἴκοθεν
ἔχουσιν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ δωρησαμένου· οὐ γὰρ εἶπεν, ἔγνω τὸν
θεὸν, ἀλλ', "ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ." Εἶτα, ὅτι ἀπὸ ἀγάπης
γίνεται τοῦτο αὐτὸ, ἣν οὐκ ἔχουσιν ὡς χρή· "Εἰ γάρ τις,
φησὶν, ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ." Διὰ
τοσούτων τοίνυν καταλεάνας [o]αὐτῶν τὴν φλεγμονὴν, ἄρχεται
δογματίζειν, οὕτω λέγων· [6]"Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλο- C
θύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς
θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς." Θέα εἰς ὅσην στενοχωρίαν ἐνέπεσε.
Καὶ γὰρ ἀμφότερα βούλεται κατασκευάσαι, ὅτι τε ἀπέχεσθαι
δεῖ τῆς τοιαύτης τραπέζης, καὶ ὅτι ἰσχὺν οὐκ ἔχει πρὸς τὸ βλά-
ψαι τοὺς μετέχοντας· ἅπερ οὐ σφόδρα ἀλλήλοις συμβαίνοντα
ἦν. Μαθόντες γὰρ ὅτι οὐκ ἔχει βλάβην, ὡς ἀδιαφόροις ἔμελλον
ἐπιτρέχειν· κωλυθέντες δὲ αὐτῶν ἅπτεσθαι, πάλιν ὑπώπτευον
ὅτι ὡς ἰσχὺν ἐχόντων εἰς τὸ βλάπτειν ἐκωλύθησαν. Διὰ
δὴ τοῦτο καθελὼν τὴν τῶν εἰδώλων ὑπόνοιαν, αἰτίαν πρώτην D
τίθησι τοῦ ἀπέχεσθαι, τὰ σκάνδαλα τῶν ἀδελφῶν, οὕτω λέγων·
"Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν
εἴδωλον ἐν κόσμῳ." Πάλιν κοινὸν αὐτὸ ποιεῖ, καὶ οὐ συγχωρεῖ
[p]μόνων ἐκείνων γενέσθαι τοῦτο, ἀλλ' ἐκτείνει τὴν γνῶσιν
πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. [q]Οὐδὲ γὰρ παρ' ὑμῖν μόνον, φησὶν,
[r]ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γῆς τοῦτο κρατεῖ τὸ δόγμα. Ποῖον
δὴ τοῦτο; "Ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, [s]καὶ ὅτι οὐδεὶς
θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς." Οὐκ ἔστιν οὖν εἴδωλα; οὐκ ἔστι
ξόανα; Ἔστι μὲν, ἀλλ' οὐκ ἔχει τινὰ ἰσχὺν, οὐδὲ θεοί εἰσιν, E
ἀλλὰ [t]λίθοι καὶ δαίμονες. Πρὸς γὰρ ἀμφοτέρους ἀποτείνεται
νῦν, καὶ τοὺς παχυτέρους αὐτῶν καὶ τοὺς δοκοῦντας φιλοσοφεῖν.
[v]Ἐπειδὴ γὰρ οἱ μὲν οὐδὲν πλέον τῶν λίθων ἴσασιν, οἱ δὲ
λέγουσι καὶ δυνάμεις τινὰς οἰκεῖν ἐν αὐτοῖς, ἃς καὶ θεοὺς
καλοῦσι, πρὸς μὲν [w]οὖν ἐκείνους φησὶν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον

[6] v. 4.

[n] οὐδὲν οὐδέπω inverso ordine Edd. invitis libris. [o] αὐτῶν τὴν φ.] Sic C.E.F. Edebatur τὴν αὐτῶν φ. [p] μόνον C. [q] οὐδὲ A.C.F. οὐ vulgo. [r] ἀλλὰ] + καὶ F. [s] καὶ accessit ex C.E.F. [t] λίθοι] + καὶ ξύλα E. [v] ἐπειδὴ γὰρ] ἐπειδήπερ Cat. [w] οὖν om. Cat. rasum in A.

ἐν κόσμῳ· πρὸς δὲ τούτους, ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς.
Ὁρᾷς πῶς οὐχ ἁπλῶς δογματίζων γράφει ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς
172 ἀντιδιαστολὴν τῶν ἔξωθεν; [x]Καὶ γὰρ τοῦτο πανταχοῦ χρὴ (367)
παρατηρεῖν, εἴτε ἀπολελυμένως λέγει [y]τι, εἴτε πρός τινας
ἱστάμενος. Οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν εἰς τὴν τῶν δογμάτων [z]ἡμῖν
ἀκρίβειαν τοῦτο συντελεῖ, καὶ εἰς αὐτὴν τῶν λεγομένων τὴν
κατανόησιν.

[7]"Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε
[a]ἐπὶ γῆς, ὥσπερ οὖν εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοί·
ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς
αὐτόν· καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ
ἡμεῖς [b]δι' αὐτοῦ." Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον καὶ
οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, ἦν δὲ καὶ εἴδωλα, ἦσαν [c]δὲ καὶ θεοὶ λεγό-
μενοι· ἵνα μὴ δόξῃ τοῖς φανεροῖς μάχεσθαι, ἐπάγει λέγων·
B "Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, ὥσπερ οὖν καὶ εἰσὶν,"
οὐχ ἁπλῶς εἰσὶν, ἀλλὰ, "λεγόμενοι," οὐκ ἐν πράγματι, ἀλλ'
ἐν ῥήματι τοῦτο ἔχοντες· "εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς·"
ἐν οὐρανῷ τὸν ἥλιον λέγων καὶ τὴν σελήνην καὶ [d]τὸν λοιπὸν
τῶν ἄστρων χορόν· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα προσεκύνησαν Ἕλληνες·
ἐπὶ γῆς δὲ [e]δαίμονας, καὶ τοὺς ἐξ ἀνθρώπων θεοποιηθέντας
ἅπαντας. "Ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατήρ." Πρότερον [f]θεὶς
χωρὶς τοῦ [g]πατρὸς, καὶ εἰπὼν, "Οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ
εἷς," [h]νῦν τοῦτο προστίθησιν, ὅτε παντελῶς [i]ἐκείνους ἐξέβαλεν.
C Εἶτα καὶ ὅπερ ἐστὶ [k]μέγιστον δεῖγμα θεότητος, καὶ τοῦτο
ἐπάγει· "Ἐξ οὗ τὰ πάντα." Τοῦτο γὰρ δείκνυσι κἀκείνους
οὐκ ὄντας θεούς. [8]"Θεοὶ γὰρ, φησὶν, οἳ τὸν οὐρανὸν καὶ
τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν." Εἶτα καὶ τὸ τούτου
οὐκ ἔλαττον [l]προστίθησι· "Καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν." Ὅταν
μὲν γὰρ εἴπῃ, "Ἐξ οὗ τὰ πάντα," τὴν δημιουργίαν λέγει,
καὶ τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγήν· ὅταν δὲ εἴπῃ,
"Καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν," τὸν τῆς πίστεως καὶ τῆς οἰκειώσεως
[m]λέγει λόγον· ὃ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, "Ἐξ αὐτοῦ [n]δὲ καὶ
ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Διπλῇ γάρ ἐσμεν ἐξ αὐτοῦ,
καὶ τῷ μὴ ὄντες γενέσθαι, καὶ τῷ πιστοὶ γενέσθαι· καὶ γὰρ
καὶ τοῦτο κτίσις· ὃ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν, [9]"Ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ

[7] v. 5, 6. [8] Jerem. x. 11. [9] Ephes. ii. 16.

[x] καὶ γὰρ]+καὶ Edd. repugnantibus libris. [y] τι] τις F. [z] ἡμῖν om. C. [a] ἐπὶ τῆς γῆς F. Mosq. 7. [b] δι' αὐτὸν A. [c] δὲ om. F. [d] τῶν λοιπῶν F. Cat. [e] δαίμονες C. [f] θεὶς]+καὶ F. [g] Vid. Annot. [h] νῦν καὶ τοῦτο Edd. καὶ deest in libris omnibus et Cat. [i] ἐκείνους om. F. [k] μεγ. δεῖγμα] Sic Codd. δεῖγμα μέγιστον Edd. [l] προστίθησι] ἔτι τίθησι C. [m] λέγει λόγον omnes. λόγον λέγει Edd. [n] δὲ om. F.

ἐν [o]ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον.” “Καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς D
Χριστὸς, δι’ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι’ αὐτοῦ.” Καὶ ἐπὶ
τοῦ Χριστοῦ πάλιν ὁμοίως τοῦτο νοητέον. Δι’ αὐτοῦ γὰρ
καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος [p]εἰς τὸ εἶναι παρήχθη τὸ τῶν ἀνθρώπων
γένος, καὶ ἀπὸ πλάνης εἰς ἀλήθειαν ἐπανῆλθεν. Ὥστε τὸ,
“ἐξ οὗ,” τοῦτο οὐκ ἔστι χωρὶς τοῦ Χριστοῦ· ἐξ αὐτοῦ γὰρ
διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐδημιουργήθημεν. Οὐ τοίνυν οὐδὲ τὰ ὀνόματα
ὡς ἀποκεκληρωμένα διεῖλε, τῷ μὲν υἱῷ τὸ, κύριος, τῷ δὲ πατρὶ
τὸ, θεὸς, προσνέμων. Οἶδε γὰρ αὐτὰ καὶ ἐναλλάττειν ἡ
γραφὴ πολλάκις, ὡς ὅταν λέγῃ· [10]“Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ
μου·” καὶ πάλιν, “Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου·” E
[q]καὶ, “Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων
θεός.” Καὶ πολλαχοῦ ἂν ἴδοις ταῦτα μεταβαίνοντα [r]τὰ
ὀνόματα. Εἰ δὲ ἀποκεκληρωμένα ἦν ἑκάστῃ φύσει, καὶ [s]οὐχὶ
θεὸς ἦν ὁ υἱὸς, καὶ θεὸς ὡς ὁ πατὴρ, μένων υἱός· εἰπὼν, “Ἀλλ’
ἡμῖν εἷς θεὸς,” περιττῶς προσετίθει [t]τὸ πατὴρ, βουλόμενος
γνωρίσαι τὸν ἀγέννητον· ἤρκει γὰρ τὸ θεὸς, εἴγε αὐτοῦ μόνου
ἦν γνωριστικὸν, τοῦτο δηλῶσαι. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ 173
καὶ ἕτερον ἔστιν εἰπεῖν. [v]Εἰ γὰρ λέγεις, ὅτι ἐπειδὴ εἷς θεὸς
εἴρηται, οὐχ [w]ἁρμόσει τῷ υἱῷ τὸ θεὸς, ὅρα καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ
τὸ αὐτὸ κείμενον. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς εἷς κύριος εἴρηται, καὶ
οὐ διὰ τοῦτο αὐτῷ μόνῳ τὸ, κύριος, ἁρμόττειν φαμέν. [x]Ὥστε
ἣν ἔχει ἰσχὺν τὸ, εἷς, ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ πατρός·
καὶ καθάπερ οὐκ ἐξωθεῖ τὸν πατέρα τοῦ κύριον εἶναι, [y]οἷος
ὁ υἱός ἐστι κύριος, διὰ τὸ ἕνα αὐτὸν λέγεσθαι κύριον τὸν υἱόν·
οὕτως οὐδὲ τὸν υἱὸν [z]ἐκβάλλει τοῦ εἶναι θεὸν, οἷός ἐστι θεὸς
ὁ πατὴρ, διὰ τὸ ἕνα θεὸν λέγεσθαι τὸν πατέρα. Εἰ δέ τινες
λέγοιεν, τίνος ἕνεκεν πνεύματος οὐκ ἐμνημόνευσεν; ἐκεῖνο ἂν B
εἴποιμεν, ὅτι πρὸς εἰδωλολάτρας ἦν ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ περὶ
θεῶν πολλῶν ὁ ἀγὼν, καὶ περὶ κυρίων πολλῶν. Διὸ καὶ θεὸν
τὸν πατέρα εἰπὼν, [a]κύριον τὸν υἱὸν ἐκάλεσεν. Εἰ τοίνυν τὸν
πατέρα οὐκ ἐτόλμησε καλέσαι κύριον νῦν μετὰ τοῦ υἱοῦ, ἵνα μὴ
δύο παρ’ ἐκείνοις ὑποπτεύηται λέγειν κυρίους, οὐδὲ τὸν υἱὸν θεὸν
μετὰ τοῦ πατρὸς, ἵνα μὴ δύο νομίζηται λέγειν θεούς· τί
θαυμάζεις, εἰ τοῦ πνεύματος οὐκ ἐμνημόνευσε; Πρὸς γὰρ

10 Psal. cix. 1. xliv. 8. Rom. ix. 5.

[o] αὐτῷ C. αὑτῷ E. [p] Verba εἰς τὸ εἶναι post γένος transp. Edd. repugnantibus libris. [q] καὶ]+πάλιν C. [r] τὰ] ἐπὶ τὰ F. [s] οὐχὶ omnes. οὐ vulgo. Statim θεὸς ἦν ὁ υἱὸς, ὡς ὁ πατὴρ, καὶ θεὸς μένων υἱὸς C. Aret. [t] τὸ] ὁ F. [v] εἰ δὲ λέγοις C. Aret. [w] ἁρμόζει A. receptum a Sav. cet. [x] ὥστε]+δὲ F. [y] οἷος]+καὶ F. [z] οὐκ ἐκβάλλει (οὐκ rasum) A. [a] Sic omnes. κύριον post ἐκάλεσε transp. Edd.

ἐκείνους αὐτῷ τέως ἦν ὁ ἀγὼν, καὶ τὸ δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔστι
C πολυθεΐα παρ' ἡμῖν. [b]Διὸ τὸ εἷς τοῦτο συνεχῶς κατέχει (368)
λέγων· "Οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς·" καὶ, "Ἡμῖν εἷς θεὸς
καὶ εἷς κύριος." Ὅθεν δῆλον ὅτι φειδόμενος τῆς ἀσθενείας
τῶν ἀκουόντων, ταύτῃ ἐχρήσατο τῇ διασκευῇ, καὶ διὰ τοῦτο
οὐδὲ τοῦ πνεύματος ἐμνημόνευσεν. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτό ἐστιν,
οὐδὲ ἀλλαχοῦ μνησθῆναι ἔδει τοῦ πνεύματος, οὐδὲ συντάττεσθαι
αὐτὸ πατρὶ καὶ υἱῷ. Εἰ γὰρ ἀπέρριπται πατρὸς [c]καὶ υἱοῦ,
πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτὸ συντάττεσθαι οὐκ
ἔδει, ἔνθα μάλιστα φαίνεται τὸ ἀξίωμα τῆς θεότητος, καὶ
D δωρεαὶ δίδονται θεῷ προσήκουσαι μόνῳ παρέχειν. Ἐγὼ μὲν
οὖν τὴν αἰτίαν εἶπον, δι' ἣν ἐνταῦθα σεσίγηται· σὺ δὲ, εἰ μὴ
τοῦτό ἐστιν, εἰπὲ διὰ τί ἐν τῷ βαπτίσματι συντάττεται.
Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις ἑτέραν [d]αἰτίαν εἰπεῖν, ἢ τὸ ὁμότιμον αὐτὸ
εἶναι. Ὅταν γοῦν μηδεμίαν ἔχῃ τοιαύτην ἀνάγκην, ὅρα πῶς
αὐτὸ συντάττει οὕτω λέγων· [11]"Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ
κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν·" καὶ πάλιν,
E "Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· [e]καὶ
διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος· καὶ διαιρέσεις
ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς θεός." Ἀλλ' ἐπειδὴ νῦν πρὸς
Ἕλληνας ὁ λόγος ἦν αὐτῷ καὶ τοὺς ἐξ Ἑλλήνων ἀσθενεστέρους,
διὰ τοῦτο ταμιεύεται τέως· ὅπερ οὖν καὶ οἱ προφῆται ποιοῦσιν
ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, οὐδαμοῦ σαφῶς αὐτοῦ μεμνημένοι διὰ τὴν ἀσθέ-
νειαν τῶν ἀκουόντων.

[12]"Ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις," φησί. Ποία αὕτη; ἡ
174 περὶ τοῦ θεοῦ, ἢ ἡ περὶ τῶν εἰδωλοθύτων; Ἢ γὰρ τοὺς
Ἕλληνας αἰνίττεται ἐνταῦθα, τοὺς πολλοὺς λέγοντας θεοὺς καὶ
κυρίους, καὶ οὐκ εἰδότας τὸν ὄντα θεόν· ἢ τοὺς ἐξ Ἑλλήνων
ἀσθενεστέρους ἔτι, τοὺς οὐδέπω σαφῶς εἰδότας, ὅτι οὐ χρὴ
δεδοικέναι τὰ εἴδωλα, καὶ ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ. Τοῦτο
δὲ εἰπὼν, ἠρέμα παρεμυθήσατο καὶ ἐπῆρε τούτους. Οὐδὲ
γὰρ [f]πάντα καθάπτεσθαι ἔδει, καὶ μάλιστα μέλλοντα πάλιν
καθικνεῖσθαι αὐτῶν σφοδρότερον. "Τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει
τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις
B αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται." Ἔτι τρέμουσι, φησὶ, τὰ
εἴδωλα. Μὴ γάρ μοι τὴν παροῦσαν [g]εἴπῃς κατάστασιν, καὶ

[11] 2 Cor. xiii. 13. 1 Cor. xii. 4—6. [12] v. 7.

[b] διὸ] + καὶ F. [c] καὶ om. F. [d] εἰπεῖν αἰτίαν inverso ord. C.E.
[e] καὶ om. C. [f] πάντα] εἰς πάντα C. πάντοτε ex corr. A. Vulgatum habet
Cat. [g] εἴπῃς omnes. Edebatur εἴποις.

ὅτι ἐκ προγόνων τὴν εὐσέβειαν ἐδέξω· ἀλλὰ παράπεμψον τὴν
διάνοιαν εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους, καὶ ἐννόησον, ἄρτι τοῦ
κηρύγματος καθισταμένου, καὶ τῆς ἀσεβείας ἔτι κρατούσης, καὶ
βωμῶν καιομένων, καὶ θυσιῶν καὶ σπονδῶν τελουμένων, καὶ τῶν
πλειόνων Ἑλλήνων ὄντων, τοὺς ἐκ προγόνων διαδεξαμένους τὴν
ἀσέβειαν, καὶ πατέρων καὶ πάππων καὶ ἐπιπάππων τοιούτων
ὄντας [h]ἐκγόνους, καὶ πολλὰ παρὰ τῶν δαιμόνων παθόντας
κακὰ, ἀθρόον μεταστάντας, πῶς εἰκὸς ἦν διακεῖσθαι· πῶς [i]δὲ
δεδοικέναι καὶ τρέμειν τὰς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλάς· [k]οὓς καὶ
αἰνιττόμενος ἔλεγε, "Τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδωλοθύτου." C
Οὔτε γὰρ ἐκκαλύπτει αὐτοὺς σαφῶς, ἵνα μὴ πλήξῃ, οὔτε παρα-
τρέχει καθόλου, ἀλλ' ἀορίστως αὐτῶν μέμνηται, λέγων, "Τινὲς
δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ [l]εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι·"
τουτέστι, μετὰ τῆς [m]αὐτῆς διανοίας, μεθ' ἧς πρότερον· "καὶ ἡ
συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται·" [n]οὐδέπω δυναμένη
καταφρονῆσαι, οὐδὲ καθάπαξ αὐτῶν καταγελάσαι, ἀλλ' ἔτι
διακρινομένη. Ὥσπερ [o]ἂν εἴ τις [p]τῷ νεκροῦ ἅπτεσθαι νομίζων
μολύνειν ἑαυτὸν κατὰ Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν, εἶτα ἑτέρους ὁρῶν
ἁπτομένους μετὰ καθαροῦ συνειδότος, μὴ ἁπτόμενος μετὰ τῆς D
αὐτῆς γνώμης, μολύνοιτο· οὕτω κἀκεῖνοι τότε ἔπασχον. [q]"Τινὲς
γὰρ, φησὶ, τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι." Οὐχ ἁπλῶς
τὸ, "ἕως ἄρτι," τέθεικεν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι οὐδὲν ἤνυσαν μὴ
[r]συγκαταβαίνοντες. Οὐδὲ γὰρ οὕτως αὐτοὺς ἐνάγειν ἐχρῆν,
ἀλλ' ἑτέρως πως λόγῳ πείθοντας καὶ διδασκαλίᾳ. "Καὶ ἡ
συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται." Οὐδαμοῦ τέως
περὶ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος τὸν λόγον ἵστησιν, ἀλλ' ἄνω
καὶ κάτω περὶ τὸ συνειδὸς τοῦ μεταλαμβάνοντος στρέφεται.
Δέδοικε γὰρ [s]μὴ θέλων διορθῶσαι τὸν ἀσθενῆ, πλήξῃ τὸν E
ἰσχυρὸν, καὶ ἀσθενῆ καὶ τοῦτον ἐργάσηται. Διόπερ οὐχ ἧττον
(369) τούτου φείδεται, ἢ ἐκείνου· καὶ οὐκ ἀφίησιν αὐτὸ νομισθῆναί τι,
ἀλλὰ πολὺν κατασκευάζει τὸν λόγον, ὥστε μὴ τοῦτο ὑποπτευ-
θῆναι. [13]"Βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. Οὔτε γὰρ
ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, [t]ὑστε-
ροῦμεν." Ὁρᾷς πῶς πάλιν αὐτῶν καθεῖλε τὸ φρόνημα;

13 v. 8.

[h] *ἐγγόνους* A.F. [i] *δὲ*, quod aberat, habent C.E. [k] *δι' οὓς* Edd. *δι'* om. C. Cat. [l] *εἰδώλου* C.E.F. Edebatur *εἰδωλοθύτου*. [m] *αὐτῆς* hic et infra om. E. [n] *οὐδέπω*] *πῶς; οὐδέπω* C. Aret. [o] *ἂν*] *οὖν* C. et ex corr. A. [p] *τῷ*] *τὸ* A.E. *τὸν* F. *τοῦ* Cat. Mox *νομίζοι* A.E. receptum a Sav. Mor. Ben. *νομίζων* (sed om. mox *εἶτα*) Cat. [q] *τινὲς γὰρ, φησὶ——οὐχ ἁπλῶς*] *τινὲς δέ φασιν εἰς τὸ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ὅτι οὐχ ἁπλῶς* C. Aret. [r] *συγκατακαίοντες* a pr. man A. [s] *μὴ*]+*πως* C. [t] *ὑστερούμεθα* C.E. et, ut videtur, Mosqq.

Εἰπὼν γὰρ ὅτι οὐ [v] μόνοι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ πάντες γνῶσιν ἔχομεν,
175 καὶ ὅτι οὐδεὶς οὐδὲν ἔγνωκε καθὼς δεῖ γνῶναι, καὶ ὅτι ἡ γνῶσις φυσιοῖ· εἶτα παραμυθησάμενος αὐτοὺς, [w] καὶ εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις, καὶ ὅτι δι' ἀσθένειαν οὗτοι μολύνονται· ἵνα μὴ λέγωσιν ἐκεῖνοι, καὶ τί πρὸς ἡμᾶς, εἰ μὴ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις; διὰ τί γὰρ μὴ ἔχει γνῶσιν ὁ δεῖνα; διὰ τί ἀσθενής; ἵνα μὴ ταῦτα ἀνθυποφέρωσιν, οὐκ εὐθέως ἦλθεν ἐπὶ τὸ δεῖξαι σαφῶς, ὅτι διὰ τὴν ἐκείνου βλάβην ἀπέχεσθαι δεῖ· ἀλλὰ προακροβολισάμενος [x] αὐτὸ μόνον, πρῶτον τὸ τούτου πλέον δείκνυσι. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι εἰ καὶ μηδεὶς ἐβλάπτετο, μηδὲ ἡ τοῦ πλησίον προσῆν διαστροφὴ, οὐδὲ οὕτω δεῖ τοῦτο ποιεῖν· ματαιοπονεῖν
B γάρ τοῦτό ἐστιν. Ὁ γὰρ ἀκούσας ὅτι βλάπτεται μὲν ἕτερος, αὐτὸς δὲ ἔχει τὸ κέρδος, οὐ σφόδρα ἀφίσταται, ἀλλὰ τότε μᾶλλον, ὅταν μάθῃ ὅτι οὐδὲν αὐτὸς ὠφελεῖται ἀπὸ τοῦ πράγματος. Διὰ τοῦτο πρῶτον τοῦτο τίθησι λέγων· "Βρῶμα δὲ [y] ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ." Εἶδες πῶς αὐτὸ ἐξευτελίζει, ὃ ἐδόκει ἀπὸ τελείας [z] γνώσεως γίνεσθαι; "Οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν·" τουτέστιν, εὐδοκιμοῦμεν παρὰ τῷ θεῷ, ὡς ἀγαθόν τι ποιήσαντες καὶ μέγα· "οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστεροῦμεν·" τουτέστιν, [a] οὐκ ἔλαττόν τι ἔχομεν.

C Τέως μὲν οὖν αὐτὸ ἔδειξε περιττὸν καὶ οὐδέν· ὃ γὰρ μήτε γινόμενον ὠφελεῖ, μήτε μὴ γινόμενον βλάπτει, περιττὸν ἂν εἴη· προϊὼν δὲ καὶ τὴν βλάβην [b] ἐκκαλύπτει πᾶσαν τοῦ πράγματος. Νῦν μέντοι τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς γινομένην λέγει. [14] "Βλέπετε γὰρ, [c] φησὶ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσι τῶν ἀδελφῶν." Οὐκ εἶπεν, ὅτι ἡ ἐξουσία ὑμῶν πρόσκομμα γίνεται, οὐδὲ ἀπεφήνατο, ἵνα μὴ ἀναισχυντοτέρους
D ποιήσῃ· ἀλλὰ πῶς; "Βλέπετε" φοβῶν αὐτοὺς καὶ ἐντρέπων καὶ ἐπὶ ἄρνησιν ἄγων τοῦ μὴ ποιεῖν. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἡ γνῶσις ὑμῶν αὕτη, ὅπερ ἦν ἐγκωμίου μᾶλλον, οὐδὲ ἡ τελειότης ὑμῶν αὕτη, ἀλλ', "ἡ ἐξουσία·" ὅπερ προπετείας μᾶλλον καὶ αὐθαδείας καὶ ἀλαζονείας εἶναι ἐδόκει. Καὶ οὐκ εἶπε, τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ, "τοῖς ἀσθενοῦσι τῶν ἀδελφῶν·" αὔξων τὴν κατηγορίαν, ὅτι οὐδὲ ἀσθενούντων φείδονται, καὶ ταῦτα ἀδελφῶν. Ἔστω γάρ· οὐ διορθοῖς [d] οὐδὲ ἐγείρεις· τί καὶ ὑποσκελίζεις καὶ προσπταίειν ποιεῖς, δέον χεῖρα ὀρέγειν; Ἀλλ' οὐ
E βούλει τοῦτο· οὐκοῦν μηδὲ καταβάλῃς. Εἰ μὲν γὰρ πονηρὸς

[14] v. 9.

[v] μόνοι A.C.E. μόνον vulgo. [w] καὶ om. F. [x] αὐτὸ ex corr. A. αὐτὸν vulgo. [y] ὑμᾶς F. [z] γίνεσθαι γνώσεως inverso ord. A.F. [a] οὐκ accessit ex nostris omnibus et Cat. [b] ἐκκ. πᾶσαν] πᾶσαν ἐκκ. C.E. [c] φησὶ om. C. Statim μή ποτε F. [d] οὐ διεγέρεις (sic Collator) F.

ἦν, κολάσεως ἐδεῖτο· εἰ δὲ ἀσθενὴς, ἰατρείας. [e]Νυνὶ δὲ οὐκ ἀσθενὴς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδελφός. [15]"Ὅταν γάρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν;" Εἰπὼν, "Βλέπετε μὴ πρόσκομμα γένηται ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη," λέγει πῶς καὶ τίνι τρόπῳ γίνεται. Καὶ πανταχοῦ τὴν ἀσθένειαν τίθησιν, ἵνα μὴ δόξῃ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως εἶναι ἡ βλάβη, καὶ φοβεροὶ φανῶσιν οἱ δαίμονες. Νῦν μὲν γὰρ ἐγγύς ἐστιν ἀποστῆναι τέλεον τῶν εἰδώλων, φησί· σὲ δὲ ὁρῶν ἐμφιλοχωροῦντα ἐκείνοις, ἀντὶ παραινέσεως τὸ πρᾶγμα δέχεται, καὶ ἐναπομένει καὶ αὐτός. Ὥστε οὐ τῆς ἀσθενείας
μόνον ἐστὶ τῆς ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ τῆς σῆς ἀκαιρίας ἡ ἐπιβουλή· 176
σὺ γὰρ αὐτὸν ἀσθενέστερον ποιεῖς. [16]"Καὶ [f]ἀπόλλυται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ [g]βρώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανε." Δύο [h]γὰρ ἔχει τὰ συγγνώμης σε ἀποστεροῦντα ἐπὶ τῇ βλάβῃ ταύτῃ, καὶ ὅτι [i]ἀσθενὴς, καὶ ὅτι ἀδελφός· μᾶλλον δὲ καὶ τρίτον, καὶ πάντων φοβερώτερον. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι Χριστὸς μὲν οὐδὲ ἀποθανεῖν παρῃτήσατο ὑπὲρ αὐτοῦ, σὺ δὲ αὐτῷ οὐδὲ συγκαταβαίνειν ἀνέχῃ. Διὰ δὴ [k]τούτων καὶ ἀναμιμνήσκει τὸν τέλειον, τίς ἦν καὶ αὐτὸς ἔμπροσθεν, καὶ ὅτι [l]καὶ
ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπέθανε. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὑπὲρ οὗ καὶ ἀποθανεῖν σε B
ἔδει, ἀλλ' ὃ πολλῷ μεῖζον ἦν, ὅτι καὶ Χριστὸς δι' αὐτὸν ἀπέθανεν. Εἶτα ὁ μὲν δεσπότης ὁ σὸς ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ
(370) οὐ παρῃτήσατο, σὺ δὲ οὕτως οὐδένα αὐτοῦ ποιῇ λόγον, ὡς μηδὲ τραπέζης ἐναγοῦς ἀποσχέσθαι δι' αὐτόν· ἀλλ' ἐᾷς αὐτὸν ἀπόλλυσθαι μετὰ τὴν σωτηρίαν τὴν οὕτω γενομένην, καὶ τὸ δὴ [m]χαλεπώτερον, διὰ βρῶμα; Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐπὶ τῇ σῇ τελειότητι, οὐδὲ, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, ἀλλ' "ἐπὶ τῇ σῇ βρώσει." Ὥστε τέσσαρα τὰ ἐγκλήματα καὶ σφόδρα μέγιστα, ὅτι καὶ
ἀδελφὸς, καὶ ἀσθενῶν, καὶ οὗ τοσοῦτον ὁ Χριστὸς ἐποιή- C
σατο λόγον ὡς καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα πάντα διὰ βρῶμα ἀπόλλυται. [17]"Οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε." Ὁρᾷς πῶς ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν εἰς αὐτὴν τῆς παρανομίας τὴν κορυφὴν [n]τὸ ἁμάρτημα ἀνήγαγε; Καὶ πάλιν τῆς ἀσθενείας μέμνηται τῆς ἐκείνων. Ὅπερ γὰρ

15 v. 10. 16 v. 11. 17 v. 12.

[e] νυνὶ C.F. νῦν vulgo. [f] ἀπολεῖται C. Mosq. 2. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [g] βρώσει] Sic Edd. γνώσει est in libris, tum nostris, tum Mosqq. [h] γὰρ ἔχει] ἐστι C. Aret. Pro ἔχει, ἔχεις ex corr. habet A. receptum a Sav. Mor. Ben. [i] ἀσθενεῖ F. [k] τούτων] τοῦτο F. Veron. [l] καὶ accessit ex C.E. Mox ἀπέθανε om. F. [m] Sic C.E. χαλεπώτατον vulgo. [n] τὸ ἁμ. ἀνήγ.] Sic Codices. ἀνήγ. τὸ ἁμ. Edd.

ἐνόμιζον ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι οὗτοι, τοῦτο πανταχοῦ εἰς τὴν
αὐτῶν περιτρέπει κεφαλήν. Καὶ οὐκ εἶπε, σκανδαλίζοντες,
ἀλλὰ, "τύπτοντες," ὥστε τῇ ἐμφάσει τῆς λέξεως τὴν ὠμότητα
D ἐνδείξασθαι. Τί γὰρ ἀπηνέστερον ἀνθρώπου γένοιτ' ἂν τοῦ
τὸν νοσοῦντα τύπτοντος; Καὶ γὰρ πληγῆς ἁπάσης χαλεπώ-
τερον τὸ σκανδαλίζειν· πολλάκις γοῦν καὶ θάνατον τοῦτο
εἰργάσατο. Καὶ πῶς εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνουσιν; Ἑνὶ μὲν
τρόπῳ, ὅτι τὰ τῶν οἰκετῶν αὐτὸς οἰκειοῦται· δευτέρῳ δὲ, ὅτι
εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ μέλος τελοῦσιν οἱ τυπτόμενοι·
[o]τρίτῳ, ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὃ διὰ τῆς οἰκείας [p]ᾠκοδόμησε
σφαγῆς, τοῦτο οὗτοι καθαιροῦσι διὰ τὴν οἰκείαν φιλοτιμίαν.
18 "Διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ
φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα." Τοῦτο [q]διδασκάλου ἀρίστου, τὸ
E δι' ἑαυτοῦ παιδεύειν ἃ λέγει. Καὶ οὐκ εἶπεν, [r]εἴτε δικαίως, εἴτε
ἀδίκως· ἀλλ' ὁπωσοῦν. Καὶ οὐ λέγω, φησὶν, εἰδωλόθυτον, ὃ
καὶ δι' ἑτέραν αἰτίαν κεκώλυται· ἀλλ' εἴ τι καὶ τῶν ἐν ἐξουσίᾳ
καὶ συγκεχωρημένων [s]σκανδαλίζοι, καὶ ἐκείνων ἀφέξομαι· καὶ οὐ
μίαν οὐδὲ δευτέραν ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν πάντα χρόνον τῆς [t]ζωῆς.
"Οὐ μὴ γὰρ φάγω, φησὶ, κρέα εἰς τὸν αἰῶνα." Καὶ οὐκ εἶπεν,
177 ἵνα μὴ ἀπολέσω τὸν ἀδελφόν· ἀλλ' ἵνα μηδὲ ἁπλῶς σκανδαλίσω.
Καὶ γὰρ ἐσχάτης ἀνοίας τὰ περισπούδαστα τῷ Χριστῷ, καὶ
τοιαῦτα ὡς καὶ θάνατον ἑλέσθαι δι' αὐτὰ, ταῦτα [v]οὕτως ἡμᾶς
εὐκαταφρόνητα νομίζειν, ὡς μηδὲ βρωμάτων ἀπέχεσθαι δι'
αὐτά.

[w]Ταῦτα δὲ οὐ πρὸς ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἂν
ἔχοι καιρὸν λέγεσθαι, τοὺς καταφρονοῦντας τῆς τῶν πλησίον
σωτηρίας, καὶ τὰ Σατανικὰ ἐκεῖνα φθεγγομένους ῥήματα. Τὸ
γὰρ λέγειν, τί δέ μοι μέλει, ἂν ὁ δεῖνα σκανδαλίζηται, καὶ ὁ
δεῖνα ἀπόλλυται; τῆς ὠμότητος τῆς ἐκείνου καὶ τῆς ἀπαν-
B θρωπίας ἐστί. Καίτοιγε τότε μὲν καὶ τῆς τῶν σκανδαλιζομένων
[x]ἀσθενείας ἦν τὸ συμβαῖνον· ἐφ' ἡμῶν δὲ οὐκέτι. Τοιαῦτα
γὰρ ἁμαρτάνομεν, ἃ καὶ τοὺς ἰσχυροὺς σκανδαλίζει. Ὅταν
γὰρ τύπτωμεν καὶ ἁρπάζωμεν καὶ πλεονεκτῶμεν, καὶ ὡς ἀνδρα-
πόδοις τοῖς ἐλευθέροις ἀποχρώμεθα, τίνα οὐχ ἱκανὰ ταῦτα

18 v. 13.

[o] τρίτῳ] Sic C.E. τρίτον A.F. receptum a Sav. cet. δεύτερον Veron. [p] ᾠκοδ. σφαγῆς] οἰκοδομῆς ἐσφράγισεν F. [q] διδασκάλου ἀρίστου] Sic C. Cat. Aret. ὡς διδάσκαλος ἄριστος Edd. [r] εἴτε] οὔτε bis F. [s] Sic A.E.F. σκανδαλίζει Edd. [t] ζωῆς]+μου Edd. repugnantibus libris. Mox κρέα φησὶ inverso ord. E.F. [v] ἡμᾶς οὕτως inverso ord. A.F. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ προνοεῖσθαι τὸ μὴ σκανδαλίζειν τινὰ, καὶ ὅτι οἱ πτωχοὶ μᾶλλον τὴν εἰκόνα τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων διασώζουσιν. Veron. [x] ἀσθ. ἦν] Sic omnes. ἦν ἀσθενείας Edd.

σκανδαλίσαι; Μὴ γὰρ εἴπῃς [y]ὅτι ὁ δεῖνα ὑποδηματορράφος, μηδ᾽ ὅτι δευσοποιὸς ἕτερος, μηδ᾽ ὅτι χαλκοτύπος ἄλλος· ἀλλ᾽ ἐννόησον ὅτι πιστὸς καὶ ἀδελφός. Ἐκείνων γάρ ἐσμεν μαθηταὶ τῶν ἁλιέων, τῶν τελωνῶν, τῶν σκηνορράφων, ἐκείνου τοῦ τραφέντος ἐν οἰκίᾳ τέκτονος, καὶ τὴν μνηστὴν τούτου μητέρα C
καταξιώσαντος σχεῖν, καὶ ἐκ σπαργάνων ἐπὶ φάτνης κειμένου, καὶ οὐκ ἔχοντος ὅπου κλίνῃ τὴν κεφαλὴν, τοῦ τοσαῦτα ὁδοιποροῦντος, ὡς καὶ κοπιᾶν [z]ἀπὸ τῆς ὁδοιπορίας, τοῦ παρ᾽ ἑτέρων τρεφομένου. Ταῦτα λογίζου, καὶ μηδὲν εἶναι νόμιζε τὸν τῦφον τὸν ἀνθρώπινον· ἀλλὰ καὶ τὸν σκηνοποιὸν, καὶ τὸν ἐπ᾽ ὀχήματος φερόμενον καὶ μυρίους παῖδας ἔχοντα καὶ σοβοῦντα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἀδελφὸν εἶναι νόμιζε· μᾶλλον δὲ τοῦτον πλέον, ἢ ἐκεῖνον. Καὶ γὰρ ἀδελφὸς ἐκεῖνος εἰκότως ἂν λέγοιτο μᾶλλον ὁ μᾶλλον ἐοικώς. Τίς οὖν ἔοικε τοῖς ἁλιεῦσιν; ὁ ἐκ τῆς καθ᾽ D
ἡμέραν ἐργασίας τρεφόμενος, καὶ μηδὲ οἰκέτην ἔχων, [a]μὴ καταγώγιον, ἀλλὰ πάντοθεν ἐσταυρωμένος, ἢ ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτον
(371) περιβεβλημένος τῦφον, καὶ τὰ ἐναντία ποιῶν τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις; Μὴ δὴ καταφρόνει τοῦ μᾶλλον ἀδελφοῦ· τῆς γὰρ εἰκόνος οὗτος μᾶλλον ἕστηκεν ἐγγὺς τῆς ἀποστολικῆς. Ἀλλ᾽ οὐχ ἑκὼν, ἀλλ᾽ ἀναγκαζόμενος, φησίν· οὐ γὰρ κατὰ γνώμην τοῦτο ποιεῖ. Πόθεν [b]τοῦτο; Οὐκ ἤκουσας, [19]"Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε;" Ἵνα δὲ μάθῃς ὅτι οὐκ ἄκων, πρόσελθε, καὶ δὸς μυρία χρυσίου τάλαντα, καὶ ὄψει [c]διακρουόμενον. Ὥστε E
εἰ καὶ μὴ ἐκ προγόνων διεδέξατο πλοῦτον, ἀλλ᾽ ὅταν, ἐξὸν λαβεῖν, μὴ [d]προσῆται μηδὲ προστιθῇ τοῖς οὖσι, μέγιστον [e]δεῖγμα ἐκφέρει τοῦ χρημάτων ὑπερορᾶν. Ἐπεὶ καὶ [f]ὁ Ἰωάννης ὁ Ζεβεδαίου τοῦ σφόδρα πένητος υἱὸς ἦν· ἀλλ᾽ οὐ δήπου διὰ τοῦτο κατηναγκασμένην αὐτοῦ τὴν πενίαν εἶναι φήσομεν. Ὅταν οὖν ἴδῃς [g]ἡλοκοποῦντα, σφυροκοποῦντα, ἠσβολωμένον, μὴ διὰ τοῦτο καταφρόνει, ἀλλὰ [h]διὰ τοῦτο θαύμαζε· ἐπεὶ καὶ Πέτρος καὶ διεζώσατο, καὶ σαγήνην μετεχείριζε, καὶ ἡλίευε μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ δεσπότου. Καὶ τί λέγω Πέτρον; Παῦλος γὰρ αὐτὸς οὗτος μετὰ τοὺς μυρίους
διαύλους καὶ τὰ τοσαῦτα θαύματα, ἐπὶ σκηνορραφείου ἑστὼς, 178
δέρματα ἔρραπτε, καὶ ᾐδοῦντο αὐτὸν ἄγγελοι, καὶ δαίμονες ἔτρεμον· καὶ οὐκ ᾐσχύνετο λέγων· [20]"Ταῖς χρείαις μου καὶ

19 Matth. vii. 1. 20 Act. xx. 34.

[y] ὅτι om. F. [z] ἀπὸ] ἐκ F. [a] μὴ] μηδὲ C. Ita clam edidit Montef. Mox ἐστρωμένος libri omnes et Aret. ἐστερημένος Edd. [b] τοῦτο] δῆλον C. Aret. [c] διακρινόμενον Veron. [d] προσῆται A.E.F. προσίηται vulgo. [e] δόγμα F. [f] ὁ om. C. ὁ ante Ζεβεδαίου accessit ex libris omnibus. [g] ἡλοκοποῦντα] Sic A.C.E. Edebatur ὑλοκοποῦντα, sine monito. [h] διὰ τοῦτο] μᾶλλον καὶ C. Aret.

τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται." Καὶ τί λέγω, οὐκ ᾐσχύνετο; Καὶ ἐνεκαλλωπίζετο μὲν οὖν τούτῳ. Καὶ τίς ἐστι κατὰ τὴν ἀρετὴν [i]τοῦ Παύλου, φησὶ, νῦν; Οἶδα κἀγὼ ὅτι οὐδεὶς, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο τοῦ καταφρονεῖσθαι ἄξιοι οἱ νῦν ὄντες. Εἰ γὰρ διὰ τὸν Χριστὸν τιμᾷς, κἂν ἔσχατος [k]ᾖ, πιστὸς δὲ, δίκαιος ἂν εἴη τιμᾶσθαι. Καὶ γὰρ εἰ στρατηγοῦ καὶ στρατιώτου ψιλοῦ παραγενομένων, ἀμφοτέρων βασιλεῖ
B φίλων ὄντων, σὺ τὴν οἰκίαν [l]ἑκατέροις ἀνέῳξας, διὰ τίνος μᾶλλον ἔδοξας ἂν τὸν βασιλέα τιμᾶν; Εὔδηλον ὅτι διὰ τοῦ στρατιώτου. Ὁ μὲν γὰρ στρατηγὸς εἶχε καὶ τῆς τοῦ βασιλέως φιλίας χωρὶς πολλὰ ἱκανὰ πεῖσαι ταύτην παρασχεῖν αὐτῷ τὴν τιμήν· ὁ δὲ στρατιώτης οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν τοῦ βασιλέως φιλίαν. Διὰ τοῦτο καὶ χωλοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ τοὺς οὐκ ἔχοντας ἀντιδοῦναι, καλεῖσθαι [m]ἐπὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰ δεῖπνα ἡμῶν ἐκέλευσεν ὁ θεὸς, ὅτι αὗται μάλιστα κυρίως εἰσὶν αἱ διὰ τὸν θεὸν γινόμεναι εὐποιΐαι. Ἂν δὲ μέγαν τινὰ
C καὶ περίβλεπτον ξενίσῃς, οὐχ οὕτω καθαρὰ ἐλεημοσύνη τὸ γινόμενον· ἀλλὰ μερίζεταί τι πρὸς σὲ καὶ κενοδοξία πολλάκις, καὶ τὸ παθεῖν εὖ, καὶ [n]ἐπισημότερον πολλοῖς δι' ἐκεῖνον γίνεσθαι. Πολλοὺς γοῦν ἔχοιμι ἂν ἐπιδεῖξαι καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν ἁγίων θεραπεύοντας, ἵνα [o]καὶ παρὰ ἄρχουσι πλείονος δι' ἐκείνων ἀπολαύσωσι παρρησίας, καὶ τοῖς αὐτῶν πράγμασι καὶ ταῖς οἰκίαις ἐντεῦθεν χρησιμώτεροι γίνωνται. Καὶ πολλὰς τοιαύτας τοὺς ἁγίους ἐκείνους ἀπαιτοῦσι χάριτας· ὅπερ αὐτοῖς λυμαίνεται τῆς φιλοξενίας τὴν ἀντίδοσιν, ὅταν [p]αὐτὴν γνώμῃ τοιαύτῃ μετίωσι. Καὶ τί χρὴ λέγειν περὶ τῶν ἁγίων τοῦτο; Ὁ γὰρ παρὰ τοῦ θεοῦ τὰς ἀμοιβὰς τῶν
D πόνων ἐνταῦθα ζητῶν, καὶ διὰ τὰ παρόντα μετιὼν ἀρετὴν, ἠλάττωσεν αὐτοῦ τὸν μισθόν· ὁ δὲ ὁλοκλήρους ἀπαιτῶν ἐκεῖ τοὺς στεφάνους, πολὺ θαυμαστότερος φαίνεται, κατὰ τὸν Λάζαρον ἐκεῖνον τὸν πάντα ἐκεῖ [q]ἀπολαμβάνοντα τὰ ἀγαθὰ, κατὰ τοὺς παῖδας τοὺς τρεῖς, οἳ μέλλοντες εἰς τὴν κάμινον ἐμπίπτειν, ἔλεγον, ὅτι [21]"Ἐστὶ θεὸς ἐν οὐρανοῖς ἱκανὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς· καὶ ἐὰν μὴ, γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ᾗ ἔστησας, οὐ προσκυνοῦμεν" κατὰ τὸν Ἀβραὰμ, ὃς [r]καὶ ἀνήγαγε τὸν υἱὸν καὶ ἔσφαξε, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μισθῷ τινι ἔπραττεν, ἀλλὰ

21 Dan. iii. 17, 18.

i τοῦ] τὴν τοῦ A. k ᾖ] εἴη F. l ἑκατέροις omnes. Legebatur ἀμφοτέροις. m ἐπὶ τὰ δεῖπνα καὶ τὰ συμπ. Edd. invitis libris. n ἐπισημότερον] ἐπίσημον παρὰ C. o καὶ est in libris omnibus, non in Edd. p αὐτὴν] αὐτὸ F. q ἀπολαύοντα F. r καὶ om. C.

μίαν ἡγούμενος μεγίστην ἀμοιβὴν, [s]τὸ ὑπακούειν τῷ δεσπότῃ. Τούτους καὶ ἡμεῖς μιμώμεθα. Οὕτω γὰρ καὶ δαψιλὴς ἡ E
ἀντίδοσις ἡμῖν [t]ἥξει τῶν ἀγαθῶν, ὅτι μετὰ τοιαύτης ἅπαντα πράττομεν γνώμης, καὶ λαμπροτέρων ἐπιτευξόμεθα [v]στεφάνων· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ σὺν τῷ [w]ἁγίῳ πνεύματι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ. 179

[1]Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν [a]Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ;

(372) ἘΠΕΙΔΗ [b]εἶπεν, ὅτι "Ἐὰν βρῶμα σκανδαλίζῃ τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα," ὅπερ οὐκ ἦν μὲν πεποιηκὼς, ὑπέσχετο δὲ [c]ποιήσειν, εἰ χρεία ἀπαιτοίη· ἵνα μή τις λέγῃ, ὅτι κομπάζεις εἰκῇ, καὶ φιλοσοφεῖς ἐν λόγοις, καὶ ὑπισχνῇ διὰ ῥημάτων, ὃ καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ δεῖνι εὔκολον· εἰ γὰρ ἀπὸ ψυχῆς ταῦτα λέγεις, δεῖξον διὰ τῶν ἔργων τίνος B
κατεφρόνησας ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι τὸν ἀδελφόν· διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται λοιπὸν εἰς τὴν ἀπόδειξιν [d]τούτων καθεῖναι, καὶ δεῖξαι πῶς καὶ τῶν συγκεχωρημένων ἀπείχετο ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι, καίτοιγε [e]οὐδενὸς αὐτὸν τοῦτο καταναγκάζοντος νόμου. Καὶ οὐ τοῦτό [f]πω θαυμαστὸν, καίπερ ὂν θαυμαστὸν, ὅτι τῶν συγκεχωρημένων [g]ἀπείχετο ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι, ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου καὶ τοῦ [h]κινδύνου. Τί γὰρ χρὴ λέγειν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, φησί; C
Τοῦ γὰρ Χριστοῦ ἐπιτάξαντος τοὺς τὸ εὐαγγέλιον κηρύττοντας ἐκ τῶν μαθητευομένων ζῆν, ἐγὼ τοῦτο οὐκ ἐποίησα· ἀλλ' εἱλόμην, εἰ δέοι, καὶ λιμῷ καταλῦσαι τὸν βίον, καὶ τὸν χαλεπώτατον θάνατον ἀποθανεῖν, ὥστε μὴ λαβεῖν παρὰ τῶν κατηχουμένων· οὐκ ἐπειδὴ σκανδαλίζεσθαι ἔμελλον, εἰ μὴ

[1] Cap. IX. v. 1.

[s] τὸ] τοῦ F. [t] ἕξει F. [v] τῶν στεφάνων C. [w] ἁγίῳ]+καὶ ἀγαθῷ A.F.
Hom. XXI. [a] Χριστὸν om. E. [b] εἶπεν] Sic libri omnes pro vulgato εἰπών. Mox ὅπερ, quod aberat, est in nostris omnibus et Reg. apud Montef. qui recepit, relicto tamen εἶπεν. [c] ποιεῖν F. [d] τούτων] ἑαυτὸν C. [e] μηδενὸς F. Mox τοῦτο, quod aberat, receptum ex nostris omnibus. [f] πως A.F. [g] ἀπείχετο]+οὐ μόνον A.C.E. Aret. Sequentia ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι desunt in F. [h] κινδύνου]+τοῦτο ἐποίει C. Aret.

λάβοι, ἀλλ' ἐπειδὴ οἰκοδομεῖσθαι, ὃ πολλῷ πλέον ἦν. Καὶ
[i]τούτου μάρτυρας αὐτοὺς εἰς μέσον παράγει, παρ' οἷς καὶ
ἐργαζόμενος καὶ λιμώττων ἔζη, καὶ παρ' ἑτέρων τρεφόμενος,
καὶ στενοχωρούμενος, ὥστε μὴ σκανδαλίσαι αὐτούς· καίτοιγε
D εἰκῆ ἐσκανδαλίζοντο· νόμον γὰρ οὗτος ἐπλήρου· ἀλλ' ὅμως ἐκ
περιουσίας αὐτῶν ἐφείδετο. Εἰ δὲ ὑπὲρ τὸν νόμον [k]ἐποίησεν
αὐτὸς, ἵνα μὴ σκανδαλισθῶσι, καὶ τῶν ἐπιτετραμμένων ἀπείχετο
εἰς οἰκοδομὴν ἑτέρων, τίνος ἂν εἶεν ἄξιοι [l]οὗτοι οἱ τῶν εἰδωλο-
θύτων μὴ ἀπεχόμενοι, καὶ ταῦτα πολλῶν ἐντεῦθεν ἀπολλυμένων,
ὃ καὶ χωρὶς τοῦ σκανδάλου φυγεῖν ἔδει διὰ τὸ [m]τῶν δαιμόνων
εἶναι τὴν τράπεζαν; Τὸ μὲν οὖν κεφάλαιον ἅπαν τοῦτό
ἐστιν, ὃ διὰ πολλῶν ἐργάζεται στίχων. Δεῖ δὲ ἄνωθεν ἐπ-
εξελθεῖν τοῖς προκειμένοις. Οὐδὲ γὰρ σαφῶς αὐτὸ οὕτως,
ὥσπερ εἶπον, τέθεικεν, οὐδὲ εὐθέως αὐτῷ ἐπιπηδᾷ, ἀλλ' ἑτέρωθεν
E [n]ἄρχεται, οὕτω λέγων· "Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος;" Μετὰ γὰρ
τῶν εἰρημένων καὶ αὕτη οὐ μικρὰ διαφορὰ, τὸ καὶ Παῦλον
εἶναι τὸν ταῦτα ποιοῦντα. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι ἔξεστιν
[o]ἀπογεύεσθαι σφραγίζοντι, τέως μὲν οὐχ ἵσταται [p]πρὸς
τοῦτο, ἀλλὰ λέγει, ὅτι εἰ καὶ ἐξῆν, οὐκ ἔδει διὰ τὴν βλάβην
τῶν ἀδελφῶν τοῦτο ποιεῖν· ὕστερον δὲ δείκνυσιν ὅτι οὐδὲ
ἔξεστι. Νῦν μέντοι τὸ πρότερον κατασκευάζει ἀπὸ τῶν καθ'
ἑαυτόν· καὶ μέλλων λέγειν, ὅτι οὐδὲν παρ' αὐτῶν ἔλαβεν, οὐκ
180 εὐθέως αὐτὸ τίθησιν, ἀλλὰ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ πρῶτον, [q]λέγων·
"Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος;" Ἵνα γὰρ μὴ
λέγωσιν, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἔλαβες, ἐπειδὴ [r]μὴ ἐξὸν ἦν, οὐκ ἔλαβες,
διὰ τοῦτο πρῶτον τίθησι τὰς αἰτίας, δι' ἃς εὐλόγως ἂν ἔλαβεν,
εἴπερ ἐβούλετο λαβεῖν. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ τοὺς περὶ Πέτρον
διαβάλλων ταῦτα λέγειν· καὶ γὰρ ἐλάμβανον ἐκεῖνοι· πρότερον
δείκνυσιν, ὅτι ἐξῆν ἐκείνοις λαμβάνειν· εἶτα ἵνα μή τις εἴπῃ,
ὅτι Πέτρῳ μὲν ἐξῆν [s]λαβεῖν, σοὶ δὲ οὐκ ἐξῆν, προκαταλαμβάνει
τὸν ἀκροατὴν τοῖς ἐγκωμίοις τοῖς περὶ [t]ἑαυτοῦ. Καὶ ὁρῶν
ἀνάγκην οὖσαν ἑαυτὸν ἐγκωμιάσαι· οὕτω γὰρ Κορίνθιοι διωρ-
θοῦντο· [v]καὶ μηδὲν βουλόμενος μέγα περὶ ἑαυτοῦ εἰπεῖν, ὅρα
[w]πῶς ἀμφοτέροις εἰς δέον κέχρηται, τοσοῦτον ἑαυτὸν ἐπαινῶν,
οὐχ ὅσον ἑαυτῷ συνῄδει, ἀλλ' ὅσον ἀπῄτει τῆς προκειμένης
ὑποθέσεως ἡ χρεία. Δυνάμενος [x]γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐμὲ μάλιστα

[i] τούτων F. Mox καὶ στενοχωρούμενος om. A.C. Haec καὶ παρ' ἑτέρων τρ. καὶ στ. non vertit Aret. [k] ἐποίησεν] ἐφείδετο F. [l] οὗτοι om. C. Aret. [m] τῶν om. F. [n] ἄρχεται C.F. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. ἔρχεται vulgo. [o] ἀπογεύσασθαι A.F. [p] πρὸς] εἰς F. [q] λέγων omnes. λέγει Edd. [r] μὴ ἐξὸν] Sic omnes. ἐξὸν μὴ Edd. [s] λαβεῖν omnes. λαμβάνειν Edd. [t] αὐτοῦ F. [v] καὶ] πάλιν τε C. Aret. [w] πῶς]+καὶ C. [x] γὰρ om. A.

πάντων ἐχρῆν λαμβάνειν, καὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνους, ὅτι περισσό-
τερον αὐτῶν ἐκοπίασα, τοῦτο μὲν οὐ λέγει, ὅπερ εἶχεν ὑπερο-
χήν· ἀφ' ὧν δὲ ἦσαν ἐκεῖνοι μεγάλοι, καὶ ἀφ' ὧν δικαίως
ἐλάμβανον, ταῦτα τίθησι μόνα, λέγων οὕτως· "Οὐκ εἰμὶ
ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος;" Τουτέστιν, οὐκ ἐξουσίαν ἔχω
ἐμαυτοῦ; μὴ ὑπό τινά εἰμι τὸν ἀναγκάζοντά με, καὶ κωλύοντα
λαβεῖν; Ἀλλ' ἔχουσί τι πλέον ἐκεῖνοι, [y]τὸ μετὰ Χριστοῦ C
γενέσθαι. Ἀλλ' οὐδὲ τούτου [z]ἐστέρημαι. Διὰ τοῦτο λέγει,
"Οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα;" [2]"Ἔσχα-
(373) τον γὰρ πάντων, φησὶν, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί."
Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο ἀξίωμα ἦν. [3]"[a]Πολλοὶ γὰρ προ-
φῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε, φησὶ, καὶ οὐκ
εἶδον·" [b]καὶ, "Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε θελήσετε μίαν τούτων
ἰδεῖν τῶν ἡμερῶν." [c]Τί οὖν, εἰ καὶ ἀπόστολος εἶ καὶ ἐλεύθερος,
καὶ τὸν Χριστὸν ἑώρακας, [d]οὐδὲν δὲ ἐπεδείξω ἀποστόλου ἔργον,
[e]πῶς ὀφείλεις λαμβάνειν; Διὰ τοῦτο μετὰ ταῦτα ἐπήγαγεν·
"Οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ;" Τὸ [f]γὰρ μέγα τοῦτό D
ἐστιν· ἐκεῖνα γὰρ οὐδὲν *ὠφελεῖ τούτου χωρίς. Ἐπεὶ καὶ
Ἰούδας [g]καὶ ἀπόστολος ἦν, καὶ ἐλεύθερος [h]ἦν, καὶ τὸν Χριστὸν
εἶδεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀποστόλου ἔργον οὐκ εἶχεν, οὐδὲν αὐτὸν
ἐκεῖνα ὤνησε. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ τοῦτο προστίθησι, καὶ αὐτοὺς
μάρτυρας καλεῖ. Καὶ ἐπειδὴ μέγα ἐφθέγξατο, ὅρα πῶς αὐτὸ
κολάζει λέγων, "ἐν κυρίῳ·" τουτέστι, τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον ἐστὶν,
οὐκ ἐμόν.

[4]"Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι."
Ὁρᾷς πῶς οὐκ [i]ἔστι περιττός; Καίτοιγε εἶχε τὴν οἰκουμένην
εἰπεῖν, καὶ ἔθνη βάρβαρα, καὶ γῆν καὶ θάλατταν· ἀλλ' ὅμως E
οὐδὲν ἐκείνων λέγει, ἀλλὰ κατὰ συνδρομὴν καὶ ἐκ περιουσίας
νικᾷ. Τί γάρ μοι τῶν περιττῶν χρεία, φησὶν, ὅταν καὶ ταῦτα
ἀρκῇ πρὸς τὴν [k]παροῦσαν ὑπόθεσιν; Οὐ λέγω τοίνυν τὰ παρ'
ἄλλοις κατορθώματά μοι γεγενημένα, ἀλλ' ὧν ὑμεῖς ἐστε
μάρτυρες. Ὥστε εἰ καὶ μηδαμόθεν ἄλλοθεν, παρ' ὑμῶν μά-
λιστά με ἐχρῆν λαβεῖν. Ἀλλ' ὅμως παρ' ὧν [l]μάλιστα ἔδει
λαβεῖν· διδάσκαλος γὰρ ὑμῶν ἐγενόμην· παρὰ τούτων οὐκ
ἔλαβον. "Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί."

2 1 Cor. xv. 8. 3 Matth. xiii. 17. Luc. xvii. 22. 4 v. 2.

y τῷ E. z ὑστέρημαι A. a πολλοὶ——ἐπεθύμησαν] διὸ καὶ ὁ Χριστὸς δεικνὺς αὐτὸ μέγα, πολλοὶ προφῆται ἐπεθύμησαν C. Aret. b καὶ] + πάλιν C. Aret. c τί οὖν] εἶτα ἵνα μὴ πάλιν εἴπωσι, καὶ τί τοῦτο C. Aret. d οὐδὲν δὲ] ἀλλ' οὐδὲν C. e πῶς] καὶ πῶς C. f γὰρ om. A.C.E. * Incipit Codex D. g καὶ accessit ex libris omnibus. h ἦν, quod aberat, est in nostris omnibus. i ἔστι] ἦν F. k παροῦσαν] + μοι Edd. repugnantibus libris. l μάλιστα] + με Edd. Codices non agnoscunt.

181 Πάλιν κατὰ συνδρομὴν τὸν λόγον τίθησι· καὶ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἀπόστολος ἦν. Ἀλλ᾽ ὅμως οὐ λέγω τοῦτο, φησὶν, οὐδὲ μάχομαι καὶ φιλονεικῶ, ἀλλὰ τὸ ὑμέτερον τίθημι. "Ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε·" τουτέστιν, [m] ἡ ἀπόδειξις. Κἂν [n] βούληταί τις μαθεῖν [o] πόθεν ὅτι ἀπόστολός εἰμι, ὑμᾶς προβάλλομαι· πάντα γὰρ τὰ τοῦ ἀποστόλου ἐν ὑμῖν ἐπεδειξάμην, καὶ οὐδὲν ἐνέλιπον. Ὅπερ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ φησὶν ἐπιστολῇ, [5] "Εἰ καὶ οὐδέν εἰμι," λέγων, "τὰ μέντοι σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. Τί γάρ ἐστιν [p] ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας;" Διὰ τοῦτό φησιν· "Ἡ
B σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε." Καὶ γὰρ [q] καὶ σημεῖα ἐπεδειξάμην, καὶ λόγῳ ἐδίδαξα, καὶ κινδύνους ὑπέμεινα, καὶ βίον παρεσχόμην ἄληπτον. Καὶ ταῦτα ὅλα διὰ τῶν ἐπιστολῶν τῶν δύο τούτων ἔστιν ἰδεῖν, πῶς ἑκάστου τούτων παρέχεται αὐτοῖς ἀπόδειξιν μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης. [6] "Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσίν [r] ἐστιν αὕτη." [s] Τί ἐστιν, "Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσίν ἐστιν αὕτη;" Τοῖς ζητοῦσι μαθεῖν [t] πόθεν ὅτι ἀπόστολός εἰμι, ἢ τοῖς ἐγκαλοῦσί μοι ὡς χρήματα λαμβάνοντι, ἢ ἐρωτῶσι τὴν αἰτίαν δι᾽ ἣν οὐ λαμβάνω, ἢ τοῖς βουλομένοις με δεῖξαι οὐκ ὄντα ἀπόστολον,
C ἡ ὑμετέρα [v] κατήχησις καὶ ταῦτα ἃ μέλλω λέγειν, ἀπόδειξις καὶ ἀπολογία γίνεται. Ποῖα δὴ [w] ταῦτα; [7] "Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν;" Καὶ πῶς ταῦτα ἀπολογία; Ὅτι ὅταν φαίνωμαι καὶ τῶν συγκεχωρημένων ἀπεχόμενος, οὐκ ἂν εἴην δίκαιος ὑποπτεύεσθαι, ὡς ἀπατεὼν ἢ ἐπὶ χρήμασί τι ποιῶν. Τά τε οὖν ἔμπροσθεν εἰρημένα, καὶ ἡ ὑμετέρα διδασκαλία, καὶ ταῦτα, [x] ἅπερ εἶπον, ἀρκεῖ εἰς ἀπολογίαν ὑμῖν, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀνακρίνοντάς με ἐντεῦθεν ἵσταμαι,
D ἐκεῖνά τε [y] λέγων καὶ ταῦτα· [z] "Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν;" Ἀλλ᾽ ὅμως καὶ ἔχων, ἀπέχομαι. Τί οὖν; οὐκ ἔτρωγεν οὐδὲ ἔπινε; Μάλιστα [a] μὲν πολλαχοῦ οὔτε ἔτρωγεν οὔτε ἔπινε·

[5] 2 Cor. xii. 11—13. [6] v. 3. [7] v. 4, 5.

[m] ἡ om. C.D. [n] βούληται] + φησὶν C. [o] πόθεν ὅτι] Sic A.E. πόθεν δῆλον ὅτι C. ποτὲ ὅτι F. πόθεν (sine ὅτι) Edd. [p] ὃ C.E. et ex corr. D. ᾧ vulgo. [q] καὶ om. F. [r] αὕτη ἐστὶν inverso ord. D.E.F. et ex corr. A. etiam Mosqq. ut videtur. Mox αὕτη ἐστὶν A.F. [s] τί ἐστιν——ἐστιν αὕτη] ἀντὶ τοῦ C. Aret. [t] πόθεν in marg. a 2da man. D. Statim [ὅτι] Sav. [v] καύχησις C. *nostra gloria* Aret. [w] ταῦτα] + ἐστι D. [x] ἅπερ] ἃ F. Mox ἡμῖν id. [y] λέγω E. [z] μὴ οὐκ——περιάγειν om. F. [a] μὲν] + οὖν D.

[b]καὶ γὰρ [8]“ Ἐν λιμῷ, φησὶ, καὶ [c]δίψει καὶ γυμνότητι [d]διε-
τρίβομεν.” Ἐνταῦθα μέντοι οὐ τοῦτο λέγει, [e]ἀλλὰ τί; Οὐ
τρώγομεν οὐδὲ πίνομεν παρὰ τῶν μαθητευομένων λαμβάνοντες,
καίτοιγε ἐξουσίαν ἔχοντες τοῦ λαβεῖν. “ Μὴ οὐκ ἔχομεν
ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπό-
στολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς;” Ὅρα σοφίαν·
(374) τὸν κορυφαῖον ὕστερον τέθεικε· τὸ γὰρ ἰσχυρότερον τῶν E
κεφαλαίων τότε τίθεται. Οὐδὲ γὰρ οὕτω θαυμαστὸν ἦν δεῖξαι
τοὺς ἄλλους τοῦτο ποιοῦντας, ὡς τὸν πρωτοστάτην, καὶ τὰς
κλεῖς ἐμπιστευθέντα τῶν οὐρανῶν. Πλὴν οὐ μόνον τίθησιν,
ἀλλὰ πάντας, μονονουχὶ λέγων· ἄν τε καταδεεστέρους [f]ζητῇς,
ἄν τε ὑπερέχοντας, [g]ἅπαντα κεῖται τὰ ὑποδείγματα. Καὶ
γὰρ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ [h]κυρίου τῆς προτέρας ἀπιστίας ἀπαλλα-
γέντες, τῶν δοκίμων ἦσαν γεγενημένοι, εἰ καὶ μὴ πρὸς τοὺς
ἀποστόλους ἔφθανον. Διὸ δὴ καὶ μέσους αὐτοὺς τέθεικεν, 182
ἑκατέρωθεν τοὺς ἄκρους θείς. [9]“ Ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας
οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι;” Ὅρα τὴν ταπεινο-
φροσύνην καὶ [i]τὴν φθόνου καθαρεύουσαν ψυχὴν, πῶς ὃν ᾔδει
κοινωνοῦντα αὐτῷ τῆς ἀκριβείας, οὐκ ἀπέκρυψεν. Εἰ γὰρ τὰ
ἄλλα κοινὰ, πῶς τοῦτο οὐ κοινόν; Ἀπόστολοι κἀκεῖνοι καὶ
ἡμεῖς, καὶ ἐλεύθεροι, [k]καὶ τὸν Χριστὸν ἑωράκαμεν, καὶ τὰ τῶν
ἀποστόλων ἐπεδειξάμεθα. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ἐξουσίαν ἔχομεν
καὶ [l]τοῦ ἀργοῦντες ζῆν, καὶ τοῦ τρέφεσθαι παρὰ τῶν μαθη-
τευομένων.

[10]“ Τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ;” Ἐπειδὴ γὰρ, B
ὅπερ ἰσχυρότατον ἦν, ἐκ τῶν ἀποστόλων ἀπέδειξεν, ὅτι ἔξεστι
τοῦτο ποιεῖν, ἐπὶ παραδείγματα λοιπὸν ἔρχεται καὶ τὴν κοινὴν
συνήθειαν, ὅπερ ἔθος αὐτῷ ποιεῖν, “ Τίς στρατεύεται ἰδίοις
ὀψωνίοις,” λέγων. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς τὰ ὑποδείγματα
σφόδρα ἁρμόδια τῇ προκειμένῃ ἤγαγεν ὑποθέσει, καὶ πῶς
[m]πρῶτον μέμνηται τοῦ ἐπικινδύνου, [n]στρατιᾶς καὶ ὅπλων καὶ
πολέμων. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀποστολὴ, μᾶλλον δὲ καὶ τούτων
πολλῷ μεῖζον. Οὐδὲ γὰρ πρὸς ἀνθρώπους μόνον ὁ πόλεμος
ἦν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ πρὸς δαίμονας, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνων

8 2 Cor. xi. 27. 9 v. 6. 10 v. 7.

[b] καὶ γὰρ] καὶ ἄκουε πῶς C. Aret. [c] δίψῃ (sic C.)] + ἐν ψύχει C. Aret. Sed v. Tom. x. p. 613 D. [d] διέτριβον F. διετρίβομεν om. C. Aret. [e] ἀλλὰ τί] ἀλλ’ ὅτι F. [f] ζητῇς ἄν τε] ζητήσητε ἢ F. [g] πάντα F. ἁπάντων C. Aret. etiam Reg. apud Montef. qui ita edidit. [h] Χριστοῦ F. [i] τὴν] + παντὸς ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [k] καὶ τὰ τῶν ἀ. ἐπ. καὶ τὸν Χ. ἑωράκαμεν Edd. repugnantibus libris. [l] τοῦ] + μὴ F. [m] πρῶτον C.E. πρώτου Edd. [n] στρατιᾶς A.C.D.E. στρατείας vulgo. Post πολέμων in marg. add. καὶ μάχης D.

C ἀρχηγὸν ἡ παράταξις. Ὃ τοίνυν φησὶ, τοῦτό ἐστιν· [o]ὅτι
οὐδὲ οἱ ἔξωθεν ἄρχοντες ἀπαιτοῦσιν, οἱ ὠμοὶ καὶ ἄδικοι, στρα-
τεύεσθαι καὶ κινδυνεύειν, καὶ οἴκοθεν τρέφεσθαι τοὺς στρατευο-
μένους· πῶς [p]οὖν ὁ Χριστὸς [q]τοῦτό ποτε ἀπήτησεν ἄν;
[r]Καὶ οὐδὲ ἑνὶ ἀρκεῖται παραδείγματι. Τὸν γὰρ ἀφελέστερον
καὶ παχύτερον καὶ τοῦτο μάλιστα ἀναπαύειν εἴωθε, τὸ καὶ τὴν
κοινὴν συνήθειαν ὁρᾶν τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις συμβαίνουσαν. Διὸ
καὶ ἐφ᾽ ἕτερον πρόεισι, καί φησι· "Τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ
ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει;" Δι᾽ ἐκείνου μὲν γὰρ τοὺς κινδύ-
D νους, διὰ δὲ τούτου τὸν πόνον καὶ τὴν πολλὴν ταλαιπωρίαν καὶ
ἐπιμέλειαν ἐνέφηνε. Καὶ τρίτον πάλιν [s]προστίθησιν ὑπόδειγμα
λέγων· "Τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτῆς οὐκ
ἐσθίει;" τὴν κηδεμονίαν τὴν πολλὴν τὴν διδασκάλῳ πρέπουσαν
περὶ τοὺς ἀρχομένους [t]ἐπιδείκνυσθαι καὶ ἐκ τούτων ἐμφαίνων.
Καὶ γὰρ καὶ στρατιῶται καὶ γεωργοὶ καὶ ποιμένες [v]ἦσαν
οἱ ἀπόστολοι, οὐ γῆς [w]οὐδὲ ἀλόγων οὐδὲ πολέμων αἰσθητῶν,
ἀλλὰ ψυχῶν λογικῶν καὶ τῆς πρὸς τοὺς δαίμονας παρατάξεως.
Παρατηρητέον δὲ κἀκεῖνο, [x]ὅπως πανταχοῦ τὴν συμμετρίαν
ἐφύλαξε, τὸ χρειῶδες ζητῶν μόνον, οὐχὶ τὸ περιττόν. [y]Οὐ
E γὰρ εἶπε, τίς στρατεύεται, καὶ οὐ πλουτεῖ; ἀλλὰ, "Τίς στρα-
τεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ;" οὐδὲ εἶπε, τίς φυτεύει ἀμπελῶνα,
καὶ οὐ συνάγει χρυσίον, ἢ τὸν καρπὸν ὁλόκληρον [z]οὐ τρυγᾷ;
ἀλλ᾽, "ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει;" οὐδὲ εἶπε, τίς ποιμαίνει
ποίμνην, καὶ οὐκ ἐμπορεύεται τοὺς ἄρνας; ἀλλὰ πῶς; "Καὶ
ἐκ τοῦ γάλακτος [a]αὐτῆς οὐκ ἐσθίει;" [b]οὐκ ἐκ τῶν ἀρνῶν, ἀλλ᾽
ἐκ τοῦ γάλακτος· δεικνὺς ὅτι μικρᾷ παραμυθίᾳ τὸν διδάσκαλον
183 ἀρκεῖσθαι δεῖ, καὶ τῇ ἀναγκαίᾳ μόνῃ [c]τροφῇ. Ταῦτα πρὸς
τοὺς βουλομένους πάντα κατεσθίειν καὶ τὸν καρπὸν ὁλόκληρον
τρυγᾶν. Οὕτω καὶ ὁ [d]κύριος ἐνομοθέτησε, λέγων· [11]"Ἄξιος
ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν." Οὐ τοῦτο δὲ μόνον διὰ
τῶν ὑποδειγμάτων κατασκευάζει, ἀλλὰ καὶ δείκνυσιν [e]ὁποῖον

[11] Matth. x. 10.

[o] ὅτι] + ὃ C. Aret. [p] οὖν] ποτε C. Aret. [q] τοῦτό ποτε] Sic F. τοῦτο τότε E. ποτε τοῦτο inverso ord. Edd. ποτὲ om. A.C. et a pr. man. D. [r] καὶ, quod aberat ante Montef. est in nostris omnibus. [s] προστ. ὑπ.] Sic A.C.E.F. ὑπ. προστίθησι Edd. [t] ἐπιδείκνυσθαι C.E.F. ἐπιδείκνυται Edd. *ostendit* Aret. Statim haec καὶ ἐκ τούτων ἐμφαίνων, quae vulgo absunt, leguntur in libris omnibus. *quod ex his apparet* Aret. [v] ἦσαν οἱ ἀπ. Codices. οἱ ἀπ. ἦσαν Edd. Post γῆς plura folia desunt in Cod. D. usque ad v. Ἀντιοχείᾳ, p. 188 E. [w] οὐδὲ ἀλόγων om. Veron. Statim pro πολέμων, ποιμνίων habet correctum ex ποιμένων A. Locum sic edidit Sav. οὐ γῆς, οὐδὲ πολέμων ἀλόγων, οὐδὲ ποιμνίων αἰσθητῶν. Neque aliter Morell. Codicum scripturam revocavit Montef. [x] πῶς F. [y] οὐ] οὐδὲ A.F. [z] οὐ om. A.E. [a] αὐτῆς om. F. [b] οὐκ] καλῶς οὐκ C. Aret. qui post γαλακτὸς addunt εἶπεν. [c] τροφῇ om. F. [d] κσ] θσ F. [e] οἷον F.

εἶναι χρὴ τὸν ἱερέα. Καὶ γὰρ στρατιώτου ἀνδρείαν κεκτῆσθαι δεῖ, καὶ γεωργοῦ ἐπιμέλειαν, καὶ ποιμένος κηδεμονίαν, καὶ μετὰ [f]ταῦτα πάντα μηδὲν πλέον τῶν ἀναγκαίων ζητεῖν.

Δείξας τοίνυν καὶ ἀπὸ [g]τῶν ἀποστόλων, ὅτι οὐ κεκώλυται λαμβάνειν τὸν διδάσκαλον, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν βίον παρα-
(375) δειγμάτων, καὶ ἐπὶ [h]τρίτον κεφάλαιον ἔρχεται, οὕτω λέγων· [12]“Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει;” Ἐπειδὴ γὰρ τέως ἀπὸ γραφῶν οὐδὲν εἶπεν, B
ἀλλὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν προεβάλετο, μὴ νομίσητέ με, φησὶ, τούτοις ἰσχυρίζεσθαι μόνοις, μηδὲ ἀφ' ὧν τοῖς ἀνθρώποις δοκεῖ, ταῦτα νομοθετεῖν. Ἔχω γὰρ δεῖξαι, ὅτι καὶ [i]τῷ θεῷ ταῦτα δοκεῖ, καὶ παλαιὸν ἀναγινώσκω νόμον ταῦτα κελεύοντα. Διὸ καὶ κατ' ἐρώτησιν προάγει τὸν λόγον, [k]ὅπερ ἐπὶ τῶν σφόδρα ὡμολογημένων γίνεται, οὕτω λέγων· “Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λέγω;” τουτέστι, μὴ ἐξ ἀνθρωπίνων [l]μόνον παραδειγμάτων [m]ἰσχυρίζομαι; “ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; [13]Ἐν γὰρ τῷ νόμῳ Μωϋσέως γέγραπται· Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα.” Καὶ τίνος ἕνεκεν ἐμνήσθη τούτου, τὸ τῶν ἱερέων C
ὑπόδειγμα ἔχων; Ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας αὐτὸ κατασκευάσαι βουλόμενος. Εἶτα, ἵνα μή τις λέγῃ, καὶ τί πρὸς ἡμᾶς τὸ περὶ τῶν βοῶν εἰρημένον; ἐπεξεργάζεται αὐτὸ μετὰ ἀκριβείας λέγων· “Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ;” Οὐ μέλει οὖν [n]περὶ τῶν βοῶν, εἰπέ μοι, τῷ θεῷ; Μέλει μὲν [o]οὖν, οὐχ οὕτω δὲ, ὡς καὶ νόμον θεῖναι ὑπὲρ τούτου. Ὥστε εἰ μὴ μέγα τι ᾐνίττετο, ἐγγυμνάζων τοῖς ἀλόγοις τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὸ εἶναι φιλανθρώπους, καὶ ἀπὸ τούτων καὶ περὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῖς διαλεγόμενος, οὐκ ἂν τοσαύτην ἐποιήσατο σπουδὴν, ὡς καὶ νόμον γράψαι ὑπὲρ τοῦ μὴ κημοῦσθαι τοὺς βοῦς. Ἐντεῦ- D
θεν καὶ ἕτερόν τι δείκνυσι, πολὺν τὸν πόνον τῶν διδασκάλων καὶ ὄντα, καὶ εἶναι ὀφείλοντα· καὶ ἕτερον πάλιν. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι ὅσαπερ ἂν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀλόγων ἐπιμελείας παρὰ τῆς παλαιᾶς λέγηται, προηγουμένως εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων συντελεῖ διδασκαλίαν· ὥσπερ οὖν καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα, [p]τὰ περὶ ἱματίων ποικίλων, [q]καὶ τὰ περὶ ἀμπελώνων καὶ σπερμάτων [r]καὶ τοῦ μὴ [14]διάφορον ποιεῖν τὴν γῆν, τὰ περὶ λέπρας, καὶ τὰ

12 v. 8. 13 v. 9. 14 Deut. xxii. 9. LXX.

[f] τούτων πάντων C. Aret. [g] τῶν om. C. [h] τέταρτον C. non Aret. [i] τῷ om. F. Statim τοῦτο pro ταῦτα id. [k] ὅπερ] + καὶ F. [l] μόνον C.E.F. μόνων Edd. [m] ἰσχ.] ταῦτα ἰσχ. ex corr. A. [n] περὶ om. F. Cat. [o] οὖν om. F. Cat. [p] τὰ] οἷον τὰ C. Aret. Ita tacite Montef. [q] καὶ om. F. [r] καὶ] + περὶ C.

E ἄλλα, [s]ὡς εἰπεῖν, ἅπαντα. Παχυτέροις γὰρ οὖσιν ἐντεῦθεν διελέγετο, κατὰ μικρὸν ἀναβιβάζων αὐτούς. Καὶ ὅρα πῶς αὐτὸ οὐδὲ κατασκευάζει λοιπὸν, ἅτε φανερὸν ὂν καὶ αὐτόθεν δῆλον. Εἰπὼν γὰρ, "Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ;" ἐπήγαγεν, [15]"Ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει;" οὐδὲ τὸ, "πάντως," ἁπλῶς προσθεὶς, ἀλλ' ἵνα μὴ συγχωρήσῃ μηδ' ὁτιοῦν ἀντειπεῖν τῷ ἀκροατῇ. Καὶ ἐπιμένει τῇ μεταφορᾷ λέγων καὶ ἀποφαινόμενος· "Δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν·" τουτέστιν, ὁ διδάσκαλος ὀφείλει τῶν πόνων τὰς ἀμοιβὰς ἔχειν· "καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ
184 μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι." Καὶ θέα συνέσιν. Ἀπὸ γὰρ τοῦ σπόρου ἐπὶ τὴν ἅλω τὸ πρᾶγμα μετήνεγκε, πάλιν κἀνταῦθα τοὺς πολλοὺς ἱδρῶτας τῶν διδασκάλων ἐμφαίνων, ὅτι [t]αὐτοὶ καὶ ἀροτριῶσι καὶ τὴν ἅλω τρίβουσι. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἀροτριᾶν, ἐπειδὴ οὐδὲν ἦν καρπώσασθαι, ἀλλὰ πόνον [v]μόνον, τὴν ἐλπίδα τέθεικεν· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίβειν τὴν ἅλω, ἤδη τὴν ἀπόλαυσιν ἐχαρίσατο λέγων· "Καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ [w]μετέχει." Εἶτα, ἵνα μὴ λέγῃ τις, αὕτη οὖν ἡ [x]τῶν τοσούτων ἱδρώτων ἀμοιβή; προσέθηκεν, "ἐπ' ἐλπίδι," τουτέστι, τῇ μελλούσῃ.
B Οὐδὲν [y]οὖν ἕτερον τὸ στόμα ἀκήμωτον ὂν τοῦ ζώου τούτου βοᾷ, ἢ ὅτι τοὺς διδασκάλους τοὺς πονοῦντας δεῖ καὶ ἀμοιβῆς ἀπολαύειν.

[16]"Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, [z]μέγα, [a]εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;" Ἰδοὺ καὶ τέταρτον προστίθησι λογισμὸν ὑπὲρ τοῦ δεῖν παρέχειν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, "Τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ;" καὶ, "τίς φυτεύει ἀμπελῶνα;" καὶ, "τίς ποιμαίνει ποίμνην;" καὶ παρήγαγε τὸν βοῦν τὸν ἀλοῶντα, δείκνυσι καὶ ἄλλην αἰτίαν εὐλογωτάτην, δι' ἣν ἦσαν δίκαιοι λαβεῖν, ὡς πολλῷ μείζονα παρεσχηκότες, οὐκέτι ὡς [b]καμόντες μόνον. Τίς οὖν ἐστιν; "Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ
C πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;" Εἶδες δικαιοτάτην αἰτίαν καὶ τῶν προτέρων εὐλογωτέραν; Ἐκεῖ μὲν γάρ φησι, σαρκικὸς [c]ὁ σπόρος, σαρκικὸς καὶ ὁ καρπός· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μὲν σπόρος πνευματικὸς, ἡ δὲ ἀντίδοσις σαρκική. Ἵνα γὰρ μὴ μέγα φρονῶσιν οἱ (376)
παρέχοντες τοῖς διδασκάλοις, ἔδειξεν ὅτι μείζονα λαμβάνουσιν,

[15] v. 10. [16] v. 11.

[s] ὡς εἰπεῖν om. A.C. Aret. [t] αὐτοὶ καὶ] καὶ αὐτοὶ C. οἱ αὐτοὶ καὶ F. [v] μόνον om. a pr. man. A. Excidit etiam apud Montef. [w] μετέχειν F. [x] τῶν om. C. [y] οὖν et mox τούτου om. F. [z] μέγα] οὐ μέγα F. [a] εἰ] ἐὰν bis F. Mox θερίσωμεν bis A.F. Mosq. 7. [b] κάμνοντες A. Mox τίς οὖν C.E. τί οὖν Edd. [c] ὁ] καὶ ὁ C.

ἢ διδόασιν. Οἱ μὲν γὰρ γεωργοὶ, ἅπερ ἂν κατασπείρωσι,
ταῦτα καὶ λαμβάνουσιν· ἡμεῖς δὲ σπείροντες εἰς τὰς ὑμετέρας
ψυχὰς πνευματικὰ, [d]θερίζομεν σαρκικά· τοιοῦτον γὰρ ἡ παρ'
αὐτῶν διδομένη τροφή. Εἶτα καὶ ἐντρεπτικώτερον· [17]"Εἰ D
ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς;"
Ἰδοὺ καὶ ἕτερος πάλιν λογισμὸς, καὶ αὐτὸς ἐκ παραδειγμάτων,
ἀλλ' οὐχ ὁμοίων. Οὐδὲ γὰρ Πέτρου μέμνηται ἐνταῦθα, οὔτε
τῶν ἀποστόλων, ἀλλ' ἑτέρων τινῶν νόθων, πρὸς οὓς ὕστερον
ἀποδύεται, [e]καὶ περὶ ὧν φησιν· [18]"Εἴ τις ὑμᾶς κατεσθίει, εἴ
τις λαμβάνει, [f]εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις εἰς πρόσωπον ὑμᾶς
[g]δέρει" καὶ τὸν πρὸς ἐκείνους ἤδη προανακρούεται πόλεμον.
Διὸ οὐδὲ εἶπεν, εἰ ἄλλοι [h]λαμβάνουσι παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ δεικνὺς
αὐτῶν τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν τυραννίδα καὶ τὴν ἐμπορίαν,
φησίν· "Εἰ ἄλλοι τῆς ὑμῶν ἐξουσίας μετέχουσι·" τουτέστι, E
κρατοῦσιν ὑμῶν, ἐξουσιάζουσιν, ὡς οἰκέταις ἀποκέχρηνται, οὐ
λαμβάνοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ [i]μετὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας.
Διὸ προσέθηκεν, "Οὐ πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς;" ὅπερ οὐκ ἂν,
εἰ περὶ τῶν ἀποστόλων ὁ λόγος ἦν, εἶπεν ἄν. Ἀλλ' εὔδηλον
ὅτι τινὰς αἰνίττεται λυμεῶνας καὶ ἀπατῶντας αὐτούς. Ὥστε
μετὰ τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ [k]νόμον τεθείκατε
ὑπὲρ τοῦ δεῖν παρέχειν. Εἰπὼν δὲ, "Οὐ πολλῷ μᾶλλον
ἡμεῖς;" οὐ κατασκευάζει διὰ τί οὐ πολλῷ μᾶλλον, ἀλλ' 185
ἀφίησιν αὐτῶν τῷ συνειδότι τὸν ἔλεγχον, ὁμοῦ καὶ φοβῆσαι
βουλόμενος καὶ ἐντρέψαι μειζόνως. "Ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα
τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ." Τουτέστιν, οὐκ ἐλάβομεν. Ὁρᾷς διὰ
πόσων κατασκευάσας πρότερον, ὅτι οὐ παράνομον τὸ λαμ-
βάνειν, τότε εἶπεν, ὅτι οὐ λαμβάνομεν, ἵνα μὴ δόξῃ ὡς κεκωλυ-
μένου ἀπέχεσθαι; Οὐ γὰρ, ἐπειδὴ μὴ ἔξεστι, φησὶν, οὐ
λαμβάνω· ἔξεστι γὰρ, καὶ τοῦτο ἀπὸ πολλῶν ἀπεδείξαμεν,
ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ἀπὸ τῶν ἐν βίῳ πραγμάτων, τοῦ στρα-
τιώτου [l]καὶ τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ ποιμένος, ἀπὸ τοῦ νόμου
Μωϋσέως, ἀπ' [m]αὐτῆς τοῦ πράγματος τῆς φύσεως, ὅτι ἐσπεί-
ραμεν ὑμῖν [n]πνευματικὰ, ἀφ' ὧν ὑμεῖς περὶ τοὺς ἄλλους
πεποιήκατε· ἀλλ' ὥσπερ, [o]ἵνα μὴ δόξῃ καταισχύνειν τοὺς B

17 v. 12. 18 2 Cor. xi. 20.

[d] θερίζομεν] λαμβάνομεν F. [e] καὶ περὶ ὧν] περὶ ὧν καὶ C. [f] εἴ τις ἐπαίρεται om. A.C. Aret. [g] δέρει C.E. δαίρει vulgo. διαίρει F. [h] λαμβ.] οὐ λαμβ. C.E. Aret. [i] μετὰ πολλῆς τῆς αὐθ.] Sic A.F. τῆς om. Veron. Sav. Mor. μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ τῆς αὐθ. C.E. Aret. Ita edidit Montef. [k] νόμον τεθείκατε] νενομοθετήκατε ex corr. A. pro νομοθετήκατε. [l] καὶ, quod aberat, habent A.C.E. [m] αὐτῆς] Sic libri omnes, ut tacite edidit Montef. Legebatur αὐτοῦ. [n] τὰ πν. F. [o] ἵνα] οὐχ ἵνα C.

ἀποστόλους τοὺς λαμβάνοντας, ταῦτα τέθεικεν, [p]ἐντρέπων
αὐτοὺς, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐ κεκωλυμένου πράγματος ἀπέχεται·
οὕτω πάλιν, ἵνα μὴ διὰ τῆς πολλῆς κατασκευῆς καὶ τῶν
παραδειγμάτων [q]καὶ τῶν λογισμῶν, δι' ὧν ἔδειξεν ὅτι δεῖ
λαμβάνειν, δόξῃ ἐπιζητεῖν [r]τὸ λαμβάνειν, καὶ διὰ τοῦτο
ταῦτα λέγειν, ἤδη διορθοῦται αὐτό. Καὶ σαφέστερον [s]μὲν
ὕστερον αὐτὸ [t]ποιεῖ, ὅταν λέγῃ· "Οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα
[v]οὕτω γένηται ἐν ἐμοί·" ἐνταῦθα δέ φησιν, ὅτι "Οὐκ ἐχρη-
C σάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ." Καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι οὐδὲ
ἐκεῖνο ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἐν εὐρυχωρίᾳ ὄντες οὐκ [w]ἐχρη-
σάμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκης κατεπειγούσης οὐκ εἴξαμεν τῇ
ἀνάγκῃ· ὃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ φησίν· [19]"Ἄλλας ἐκκλησίας
ἐσύλησα, λαβὼν [x]ὀψώνια πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν· καὶ παρὼν
πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός·" καὶ ἐν
ταύτῃ πάλιν· "Καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν
καὶ κολαφιζόμεθα." Καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὸ αὐτὸ αἰνίττεται
λέγων, "Ἀλλὰ πάντα στέγομεν." Εἰπὼν γὰρ, ὅτι πάντα
στέγομεν, καὶ λιμὸν αἰνίττεται καὶ στενοχωρίαν πολλὴν καὶ
D τὰ ἄλλα πάντα. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἠναγκάσθημεν, φησὶ,
λῦσαι τὸν νόμον, ὃν ἑαυτοῖς τεθείκαμεν. Διὰ τί; "Ἵνα μὴ
ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ." Ἐπειδὴ
γὰρ ἀσθενέστερον Κορίνθιοι [y]διέκειντο, ἵνα μὴ πλήξωμεν ὑμᾶς,
φησὶ, λαμβάνοντες, εἱλόμεθα καὶ ὑπὲρ τὰ ἐπιτεταγμένα ποιῆ-
σαι, ἢ ἐγκοπήν τινα δοῦναι τῷ εὐαγγελίῳ, τουτέστι, τῇ κατη-
χήσει ὑμῶν. Εἰ δὲ ἡμεῖς, καὶ ἐπιτετραμμένον ἡμῖν, καὶ πολλὴν
πάσχοντες βίαν, καὶ ἀποστόλους ἔχοντες ὑπόδειγμα, οὐκ
ἐποιήσαμεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν δῶμεν· καὶ οὐκ εἶπεν, ἀνατροπὴν,
ἀλλ', ἐγκοπὴν, καὶ [z]οὐχ ἁπλῶς ἐγκοπὴν, ἀλλ', "ἐγκοπήν τινα·"
E ἵνα [a]μηδὲ τὴν τυχοῦσαν, ὡς ἂν εἴποι τις, μέλλησιν καὶ ἀναβολὴν
ἐμποιήσωμεν τῷ δρόμῳ τοῦ λόγου· εἰ τοίνυν ἡμεῖς τοσαύτῃ
ἐχρησάμεθα τῇ σπουδῇ, φησὶ, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς τοὺς καὶ
πολὺ τῶν ἀποστόλων ἀποδέοντας, καὶ οὐδὲ νόμον ἔχοντας (377)
εἰπεῖν τὸν ἐπιτρέποντα, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον τῶν κεκωλυμένων
ἁπτομένους καὶ τῶν ἐπὶ βλάβῃ μεγάλῃ τοῦ εὐαγγελίου, οὐκ
[b]ἐπὶ ἐγκοπῇ μόνον, καὶ οὐδὲ ἀνάγκην ὁρῶντας ἐπικειμένην,

[19] 2 Cor. xi. 8.

[p] ἐντρέπων] ἀλλ' ἐντρέπων C. Aret. [q] καὶ τῶν λογισμῶν] Sic libri omnes cum Aret. τῶν πολλῶν Edd. [r] τὸ] τοῦ C.E. et a pr. man. A. Ita est in Veron. [s] μὲν om. F. [t] ποιεῖ] Sic libri omnes et Aret. τέθεικεν Edd. [v] οὕτω om. E. [w] ἐχρησάμεθα] + τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ F. [x] ὀψώνιον F. [y] διέκεισθε C. Aret. [z] οὐχ] οὐδὲ C. [a] μὴ F. [b] ἐπὶ ἐγκοπῇ μόνον καὶ] ἐπὶ τὸ μὴ ἐγκοπὴν μόνον δοῦναι ἀλλὰ C. Aret. etiam Reg. apud Montef. qui ita edidit, notans: "In Editis autem haec vitiata sunt."

ἀπέχεσθαι [c] δεῖ. Τοῦτον γὰρ ἅπαντα τὸν λόγον δι' ἐκείνους ἐκίνησε τοὺς διὰ τῆς βρώσεως τῶν εἰδωλοθύτων σκανδαλίζοντας τοὺς [d] ἀσθενεστέρους ἀδελφούς.

[e] Ταῦτα [f] δὲ καὶ ἡμεῖς ἀκούωμεν, ἀγαπητοί· ἵνα μὴ κατα- 186
φρονῶμεν τῶν σκανδαλιζομένων, μηδὲ ἐγκοπήν τινα ποιῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ· ἵνα μὴ προδιδῶμεν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Μὴ γάρ μοι λέγε, ὅταν σκανδαλίζηται ὁ ἀδελφὸς, ὅτι οὐ κεκώλυται [g] τὸ ἐφ' ᾧ σκανδαλίζεται, καὶ ὅτι [h] ἐφεῖται. Ἐγὼ γάρ σοι [i] μείζονα λέγω, ὅτι κἂν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐπιτετραφὼς ᾖ, ἴδῃς δέ τινα βλαπτόμενον, ἐπίσχες, καὶ μὴ χρήσῃ τῇ ἐπιτροπῇ. Τοῦτο γὰρ καὶ Παῦλος ἐποίησεν, [k] ἐξὸν λαβεῖν Χριστοῦ συγχωρήσαντος, μὴ λαβών. Καὶ γὰρ φιλάν-
θρωπος ὢν ὁ δεσπότης, πολλὴν τοῖς ἐπιτάγμασιν ἐκέρασεν B
ἡμερότητα τοῖς αὐτοῦ, ἵνα μὴ μόνον ἐξ ἐπιταγῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξ οἰκείας πολλὰ ποιῶμεν γνώμης. Καὶ γὰρ ἠδύνατο, εἰ μὴ τοῦτο ἐβούλετο, μᾶλλον ἐπιτεῖναι τὰ ἐπιτάγματα, καὶ εἰπεῖν· ὁ μὴ διόλου νηστεύων, κολαζέσθω· ὁ μὴ παρθενεύων, τιμωρείσθω· ὁ μὴ πάντα ἀποδυόμενος τὰ ὄντα, δίκην διδότω τὴν ἐσχάτην. Ἀλλ' οὐκ ἐποίησε τοῦτο, σοὶ παρέχων, εἰ βουληθείης, φιλοτιμεῖσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε περὶ παρθενίας διελέγετο, ἔλεγεν· [20] "Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω·" καὶ ἐπὶ τοῦ πλουσίου τὰ μὲν ἐπέταξε, τὰ δὲ ἐπέτρεψε τῇ ἐξουσίᾳ τῆς
διανοίας. Οὐ γὰρ εἶπε, πώλησον τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλ', "Εἰ C
θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησον." Ἀλλ' ἡμεῖς οὐ μόνον οὐ φιλοτιμούμεθα, οὐδὲ ὑπερβαίνομεν τὰ προστάγματα, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέτρου τῶν κελευσθέντων σφόδρα ἀπολιμπανόμεθα. Καὶ Παῦλος μὲν ἐλίμωττεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν τῷ εὐαγγελίῳ δῷ· ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τῶν ἀποκειμένων ἡμῖν ἅψασθαι τολμῶμεν, μυρίας ὁρῶντες ἀνατρεπομένας ψυχάς. Τρωγέτω γὰρ, φησὶν, ὁ σὴς, καὶ μὴ τρωγέτω ὁ πένης· κατεσθιέτω ὁ σκώληξ, καὶ μὴ [l] περιβαλλέσθω ὁ γυμνός· ἀναλισκέσθω πάντα τῷ χρόνῳ, καὶ μὴ
τρεφέσθω ὁ Χριστὸς, καὶ ταῦτα πεινῶν. Καὶ τίς [m] τοῦτο D
εἶπε, φησί; Τοῦτο γάρ ἐστι σφόδρα τὸ δεινὸν, ὅτι οὐκ ἐν τοῖς ῥήμασιν, ἀλλ' ἐν τοῖς πράγμασι ταῦτα [n] λέγεται. Καὶ γὰρ ἧττον ἂν ἦν δεινὸν ἐπὶ τῶν ῥημάτων λεγόμενον, ἢ ἐπὶ τῶν ἔργων γινόμενον. [o] Ἢ οὐχὶ ταῦτα βοᾷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡ

20 Matth. xix. 12, 21.

[c] ἔδει F. [d] ἀσθενεῖς F. [e] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐ δεῖ καταφρονεῖν τῶν σκανδαλιζομένων, ἀλλὰ πολυτρόπως αὐτοὺς ἀνακτᾶσθαι· καὶ περὶ ἐλεημοσύνης. Veron. [f] δὲ] δὴ C. [g] τὸ] τῷ A. τοῦτο F. τὸ καὶ τὸ Edd. [h] ἐφίεται F. ἀφίεται (sic) A. [i] μεῖζον F. [k] ἐξὸν] ἐξ ὧν A. [l] περιβαλλέτω A. περιβαλέτω Veron. [m] ταῦτα F. [n] λέγετε ex corr. A. [o] ἡ οὐχὶ omnes. ἢ γὰρ οὐ Edd.

ἀπάνθρωπος καὶ ὠμὴ [p]καὶ τύραννος ἡ φιλαργυρία τοῖς αὐτῆς
αἰχμαλώτοις; Προκείσθω καὶ συκοφάνταις καὶ λησταῖς καὶ
ἐπιβούλοις πρὸς [q]τρυφὴν τὰ ὑμέτερα, καὶ μὴ τοῖς πεινῶσι
μηδὲ τοῖς δεομένοις διατροφή. Οὐ γὰρ ὑμεῖς ποιεῖτε τοὺς
λῃστάς; οὐ γὰρ ὑμεῖς τῷ πυρὶ τῶν βασκάνων παρέχετε
τροφήν; οὐ γὰρ ὑμεῖς ποιεῖτε τοὺς δραπέτας καὶ τοὺς ἐπι-
βούλους, καθάπερ δέλεαρ αὐτοῖς τὸν ὑμέτερον προτιθέντες
E πλοῦτον; Τίς ἡ μανία αὕτη; Μανία γὰρ καὶ παραπληξία
σαφὴς, τὰ μὲν κιβώτια μεστὰ ἱματίων ποιεῖν, τὸν δὲ κατ'
εἰκόνα θεοῦ γενόμενον καὶ καθ' ὁμοίωσιν, γυμνὸν καὶ τρέμοντα
ὑπὸ τοῦ κρυμοῦ περιορᾶν, καὶ μόλις ὀρθούμενον. Ἀλλὰ προ-
φασίζεται, φησὶ, τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀσθένειαν. Εἶτα οὐ
δέδοικας μὴ σκηπτὸς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ ῥήματος ἀναφθεὶς τούτου
κατενεχθῇ; Διαρρήγνυμαι γὰρ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· σύγγνωτε. [r]Σὺ
μὲν γαστριζόμενος καὶ πιαινόμενος, καὶ εἰς ἑσπέραν βαθεῖαν τὸν
.187 πότον παρατείνων, καὶ μαλακοῖς [s]ἐνθαπτόμενος στρώμασιν,
οὐκ ἀξιοῖς δοῦναι δίκην, οὕτω παρανόμως τοῖς τοῦ θεοῦ χρώ-
μενος δώροις· οὐδὲ γὰρ ἵνα μεθύωμεν, ὁ οἶνος· οὐδ' ἵνα γαστρι-
ζώμεθα, ἡ τροφὴ γέγονεν· οὐδ' ἵνα διασπῶμεν τὴν γαστέρα,
τὰ σιτία· τὸν δὲ πένητα, τὸν ἄθλιον, τὸν οὐδὲν ἄμεινον νεκροῦ
διακείμενον, τοῦτον εὐθύνας ἀπαιτεῖς ἀκριβεῖς, καὶ οὐ δέδοικας
τοῦ Χριστοῦ τὸ δικαστήριον τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο καὶ φοβερόν;
Καὶ γὰρ εἰ ὑποκρίνεται, ἐξ ἀνάγκης ὑποκρίνεται καὶ ἐνδείας,
διὰ τὴν ὠμότητα τὴν σὴν καὶ [t]τὴν ἀπανθρωπίαν τὴν τοιούτων
B δεομένην [v]προσωπείων, τὴν μὴ ἐπικλωμένην πρὸς ἔλεον. Τίς
γὰρ οὕτως ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος, ὡς μηδεμιᾶς ἀνάγκης ἐπι-
κειμένης ὑπὲρ ἑνὸς ἄρτου τοιαῦτα ἀσχημονεῖν καὶ κόπτεσθαι,
καὶ τοσαύτην ὑπομένειν δίκην; Ὥστε ἡ ὑπόκρισις [w]ἡ ἐκείνου
τῆς σῆς ἀπανθρωπίας περιέρχεται γιγνομένη κήρυξ. Ἐπειδὴ (378)
γὰρ ἱκετεύων καὶ [x]λιπαρῶν καὶ ἐλεεινὰ προϊέμενος ῥήματα καὶ
ὀδυρόμενος καὶ δακρύων καὶ δι' ὅλης περιϊὼν τῆς ἡμέρας, οὐδὲ
τῆς ἀναγκαίας εὐπορεῖ τροφῆς, [y]ἴσως καὶ ταύτην ἐπενόησε τὴν
μηχανὴν, οὐκ ἐκείνῳ τοσαύτην, ὅσην σοὶ, φέρουσαν τὴν ἀσχη-
μοσύνην καὶ τὴν κατηγορίαν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐλεεῖσθαι

[p] *καὶ τύραννος*] Sic C.F. Veron. *καὶ τυραννὶς* (sic) E. *τυραννὶς* A. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. Statim *ἡ* ante *φιλαρ.* om. F. Veron. [q] *τρυφὴν* C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. *ad delitias* Aret. *τροφὴν* vulgo. [r] *σὺ μὲν*] *ὅτι σὺ μὲν* C. Aret. *σὺ μὲν γὰρ* A. cum Editis. Mox *παρασύρων* pro *παρατείνων* habet Floril. p. 361. (Tom. xii. p. 594 B.) [s] *ἐνθαπτόμενος*] Sic C.E. Flor. et ex corr. (pro *ἐνθαπόμενος*) A. *tanquam sepultus* Aret. *ἐνθαλπόμενος* Edd. [t] *τὴν* accessit ex libris omnibus. [v] *προσώπων* A. Statim *τὴν μ. ἐ. π. ἔλεον* om. idem. [w] *ἡ* om. F. [x] *ἐκλειπαρὼν* (sic) F. [y] *ἴσως κ. τ. ἐπ.*] Sic C.E. *ἐπ. κ. τ. ἴσως* F. *ἐπ. ἴσως κ. ταύτην* Edd. *ἴσως* om. a pr. man. A.

δίκαιος, ὅτι εἰς τοσαύτην κατῆλθεν ἀνάγκην· ἡμεῖς δὲ [z]μυρίων C ἄξιοι τιμωριῶν, ὅτι τοὺς πένητας τοιαῦτα βιαζόμεθα πάσχειν. Εἰ γὰρ ἐξ εὐκολίας [a]ἐπεκλώμεθα, οὐκ ἄν ποτε εἵλετο ἐκεῖνος τοιαῦτα ὑπομένειν. Καὶ τί λέγω γύμνωσιν καὶ τρόμον; Τὸ γὰρ τούτου φρικωδέστερον ἐρῶ, ὅτι καὶ παῖδας ἠναγκάσθησαν πηρῶσαί τινες ἄωρον ἄγοντας ἡλικίαν, ἵνα τῆς ἡμετέρας ἀναισθησίας καθίκωνται. Ἐπειδὴ γὰρ βλέποντες καὶ γυμνοὶ περιϊόντες, οὔτε ἀπὸ τῆς ἡλικίας οὔτε ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ἐπεσπάσαντο τοὺς [b]ἀνηλεεῖς, προσέθηκαν τοῖς τοσούτοις κακοῖς ἑτέραν χαλεπωτέραν τραγῳδίαν, ἵνα λύσωσι τὸν λιμὸν, κουφότερον εἶναι νομίζοντες ἀπεστερῆσθαι τοῦ κοινοῦ τούτου φωτὸς καὶ τῆς πᾶσι [c]δεδομένης ἀκτῖνος, ἢ λιμῷ παλαίειν D διηνεκεῖ καὶ τὸν οἴκτιστον ὑπομένειν θάνατον. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ πενίαν ἐμάθετε ἐλεεῖν, ἀλλὰ [d]τέρπεσθαι συμφοραῖς, πληροῦσιν ὑμῶν τὴν ἀκόρεστον ἐπιθυμίαν, καὶ [e]ἑαυτοῖς καὶ ἡμῖν χαλεπωτέραν τῆς γεέννης ἀνάπτοντες τὴν φλόγα.

Καὶ ἵνα μάθητε ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα γίνεται καὶ τὰ τοιαῦτα, τεκμήριον ὑμῖν ὡμολογημένον ἐρῶ, πρὸς ὃ μηδεὶς ἀντερεῖ. Εἰσὶν ἕτεροι πένητες κοῦφοι καὶ μετέωροι τὰς ψυχὰς, καὶ οὐκ εἰδότες φέρειν λιμὸν, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἢ τοῦτο ὑπομένοντες. Οὗτοι πολλάκις [f]ἡμῖν ἐλεεινοῖς καὶ σχήμασι καὶ ῥήμασιν ἐντυχόντες, ἐπειδὴ οὐδὲν ὤνησαν, τὰς ἱκετη- E ρίας ἀφέντες ἐκείνας, τοὺς θαυματοποιοὺς [g]ἡμῖν λοιπὸν παρήλασαν, οἱ μὲν δέρματα ὑποδημάτων μασώμενοι πεπονηκότων, οἱ δὲ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἥλους ὀξεῖς διαπείροντες, ἕτεροι πεπηγόσιν ὕδασιν ὑπὸ τοῦ κρυμοῦ γυμνῇ τῇ γαστρὶ προσομιλοῦντες, ἄλλοι δὲ [h]τούτων ἕτερα ἀτοπώτερα ὑπομένοντες, ἵνα τὸ πονηρὸν περιστήσωσι θέατρον. Σὺ δὲ τούτων γινομένων ἕστηκας γελῶν καὶ θαυμάζων καὶ [i]ἐμπομπεύων τοῖς ἑτέρων κακοῖς, τῆς κοινῆς φύσεως ἀσχημονούσης. Καὶ τί πλέον 188 ἂν ἐργάσαιτο τούτων δαίμων ἄγριος; Εἶτα ἵνα προθυμότερον ποιήσῃ ταῦτα, δαψιλέστερον δίδως ἀργύριον. Καὶ τῷ μὲν εὐχομένῳ καὶ τὸν θεὸν καλοῦντι καὶ μετ' ἐπιεικείας προσιόντι οὐδὲ [k]ἀποκρίνεσθαι ἀξιοῖς, οὐδὲ ἐμβλέψαι, ἀλλὰ καὶ τὰ φορτικὰ ἐκεῖνα πρὸς αὐτὸν φθέγγῃ ῥήματα, ὅταν συνεχῶς ἐνοχλήσῃ· τοῦτον [l]δὲ ζῆν, ἀναπνεῖν δὲ ὅλως, [m]ἢ τὸν ἥλιον τοῦτον

[z] μυρίων] + ἂν F. [a] ἐπικλώμεθα F. [b] ἀνελεεῖς A. [c] διδομένης E. [d] τέρπεσθε F. Ita Sav. [e] αὐτοῖς A.C. Statim καὶ ἡμῖν C.E. Aret. καὶ ὑμῖν Edd. [f] ἡμῖν F. Aret. ὑμῖν vulgo. [g] ἡμῖν A.F. et ex corr. E. etiam Aret. ὑμῖν Edd. [h] τούτων post ἀτοπώτερα vulgo legitur, reclamantibus libris. [i] ἐκπομπεύων E. [k] ἀποκρίνασθαι C. [l] δὲ] Sic A.C.F. δεῖ E. Veron. δὲ δεῖ Sav. Mor. Ben. Mox post ὁρᾶν, θέλω add. C. Aret. θέμις E. [m] ἢ τὸν] τὸν δὲ F.

ὁρᾶν; πρὸς δὲ ἐκείνους [n]φαιδρὸς καὶ φιλότιμος, ἅτε ἀγωνοθέτης τις ὢν τῆς καταγελάστου καὶ Σατανικῆς ἀσχημοσύνης ἐκείνης. Διὸ καὶ εὐλογώτερον πρὸς τοὺς τιθέντας τοὺς ἀγῶνας
B τούτους, καὶ μὴ προϊεμένους μηδὲν ἕως ἂν ἴδωσι κολαζομένους ἑτέρους, ταῦτα ἂν λεχθείη τὰ ῥήματα· ζῆν δὲ τούτους, ἀναπνεῖν δὲ ὅλως, τὸν δὲ ἥλιον τοῦτον ὁρᾶν, τοὺς εἰς τὴν κοινὴν [o]παρανομοῦντας φύσιν, τοὺς εἰς τὸν θεὸν ὑβρίζοντας; [p]Τοῦ μὲν θεοῦ λέγοντος, δὸς ἐλεημοσύνην, καὶ δίδωμί σοι βασιλείαν οὐρανῶν, οὐκ ἤκουσας· τοῦ διαβόλου δὲ κεφαλὴν καθηλωμένην δεικνύντος, ἐξαίφνης φιλότιμος γέγονας. Καὶ μᾶλλον ἐπέκαμψεν ἡ τοῦ πονηροῦ δαίμονος μηχανὴ τοσαύτην ἔχουσα βλάβην, ἢ ἡ τοῦ θεοῦ ὑπόσχεσις μυρία κομίζουσα τὰ ἀγαθά. Δέον, εἰ καὶ χρυσίον [q]καταβαλεῖν ἐχρῆν ὑπὲρ τοῦ
C ταῦτα μὴ γίνεσθαι, μηδὲ γινόμενα ὁρᾶν, [r]πάντα ποιεῖν καὶ ὑπομένειν, ὥστε ἀνελεῖν τὴν πολλὴν ταύτην μανίαν· ὑμεῖς δὲ ὑπὲρ τοῦ [s]καὶ γίνεσθαι καὶ γινόμενα ὁρᾶν, πάντα ποιεῖτε καὶ πραγματεύεσθε. Ἔτι οὖν ἐρωτᾷς, εἰπέ μοι, διὰ τί γέεννα; Ἀλλὰ μηκέτι τοῦτο ἐρώτα, ἀλλὰ πῶς μία γέεννα μόνη. Πόσων γὰρ οὐκ ἄξιοι κολάσεων οὗτοι οἱ τὸ ὠμὸν τοῦτο καὶ ἀπηνὲς συγκροτοῦντες θέατρον, καὶ γελῶντες ἐφ' οἷς δακρύειν ἔδει κἀκείνους καὶ ὑμᾶς αὐτούς· μᾶλλον δὲ ὑμᾶς τοὺς [t]ταῦτα ἀναγκάζοντας ἀσχημονεῖν; Ἀλλ' οὐκ ἀναγκάζω, φησί. Πῶς οὐκ ἀναγκάζεις, εἰπέ μοι, τοῖς μὲν ἐπιεικεστέροις καὶ δακρύουσι
D καὶ [v]τὸν θεὸν παρακαλοῦσιν οὐδὲ προσέχειν ἀνεχόμενος· τούτοις δὲ καὶ ἀργύριον παρέχων δαψιλὲς, καὶ πολλοὺς περιϊστῶν τοὺς θαυμάζοντας; Καὶ ἀποστῶμεν, φησὶν, ἐλεοῦντες αὐτούς; καὶ σὺ τοῦτο κελεύεις; Οὐκ ἔστι τοῦτο ἐλεεῖν, ἄνθρωπε, τὸ (379)
τοσαύτην ἀπαιτεῖν δίκην ὑπὲρ ὀλίγων ὀβολῶν, τὸ κελεύειν ὑπὲρ ἀναγκαίας κατακόπτεσθαι τροφῆς, καὶ εἰς πολλὰ διατέμνειν τῆς κεφαλῆς τὴν δορὰν οὕτω πικρῶς καὶ ἐλεεινῶς. Εὐφήμει, φησίν· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τὰς κεφαλὰς καθηλοῦντες ἐκείνας.
E Εἴθε σύ· καὶ οὐκ ἦν οὕτω δεινὸν τὸ δεινόν. Ὁ γὰρ σφάττων τινὰ τοῦ κελεύοντος ἑαυτὸν σφάττειν πολλῷ χαλεπώτερον ποιεῖ· ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τούτων συμβαίνει. Καὶ γὰρ δριμυτέρας ὑπομένουσι τὰς ὀδύνας, ὅταν καὶ αὐτουργοὶ κελεύωνται γίνεσθαι τῶν πονηρῶν τούτων ἐπιταγμάτων, καὶ ταῦτα ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν ᾗ πρῶτον ἐχρημάτισαν Χριστιανοὶ, ἐν ᾗ πάντων ἀνθρώπων ἡμερώτεροι [w]γεγόνασιν, ἐν ᾗ πολὺς ὁ τῆς ἐλεημοσύνης τὸ

[n] φαιδρὸς] καὶ φαιδρὸς Edd. καὶ om. A.C.E. [o] παρανομοῦντας] τυραννοῦντας A. [p] τοῦ μὲν] καὶ τοῦ μὲν C. τοῦ μὲν γὰρ F. cum Editis. [q] καταλαβεῖν F. [r] πάντα] καὶ πάντα F. [s] καὶ om. A.F. [t] ταῦτα omnes. τὰ τοιαῦτα Edd. [v] τὸν θεὸν om. F. [w] γεγόνασιν] + ἄνθρωποι F.

παλαιὸν ἐκόμα καρπός. Οὐδὲ γὰρ τοῖς παροῦσι μόνον, ἀλλὰ
[x]καὶ τοῖς πόρρωθεν ἔπεμπον ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος, καὶ
ταῦτα λιμοῦ προσδοκωμένου. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν, [y]φησί; Τῆς 189
μὲν θηριωδίας ταύτης καθυφεῖναι, πεῖσαι δὲ τοὺς δεομένους
ἅπαντας, ὅτι ταῦτα μὲν ποιοῦντες [z]οὐδὲν λήψονται, ἐπιεικῶς
δὲ προσιόντες, πολλῆς ἀπολαύσονται τῆς φιλοτιμίας. [a]Κἂν
ταῦτα μάθωσι, κἂν πάντων [b]ὦσιν ἀθλιώτεροι, οὐχ αἱρήσονται
[c]οὐδέποτε τοιαῦτα κολάζεσθαι, [d]ἐγὼ ἐγγυῶμαι· ἀλλὰ καὶ
χάριν ὑμῖν εἴσονται, ὅτι καὶ τοῦ γέλωτος καὶ τῆς ὀδύνης αὐτοὺς
ἀπηλλάξατε ἐκείνης. Νῦν δὲ ὑπὲρ μὲν ἡνιόχων καὶ παῖδας
ἂν ἐκδοίητε τοὺς ὑμετέρους, καὶ ὑπὲρ ὀρχηστῶν καὶ αὐτὰς
ἂν πρόοισθε τὰς ψυχάς· ὑπὲρ δὲ τοῦ Χριστοῦ πεινῶντος οὐδὲ B
τὸ πολλοστὸν τῆς οὐσίας προΐεσθε μέρος, ἀλλὰ ἂν ὀλίγον
δῶτε ἀργύριον, ὡς τὸ πᾶν ἐκτετικότες, οὕτω διάκεισθε, οὐκ
εἰδότες ὅτι οὐ τὸ δοῦναι, ἀλλὰ τὸ μετὰ δαψιλείας δοῦναι,
τοῦτο μάλιστά ἐστιν ἐλεημοσύνη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης
οὐ τοὺς διδόντας ἁπλῶς ἀνακηρύττει [e]καὶ μακαρίζει, ἀλλὰ τοὺς
ἀφθόνως [f]ἐκχέοντας. [g]Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, ἔδωκεν, ἀλλὰ
πῶς; [21]"Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι." Τί γὰρ ὄφελος,
ὅταν [h]πλουτῶν τοσοῦτον δῷς, ὅσον ἄν τις ἀπὸ πελάγους
κύαθον [i]δῴη, καὶ μηδὲ χήρας γυναικὸς μεγαλοψυχίαν ζηλώσῃς;
Πῶς δὲ ἐρεῖς, [22]"Κύριε, ἐλέησόν με κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, C
[k]καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ
ἀνόμημά μου·" οὐ κατὰ τὸ μέγα ἔλεος αὐτὸς ἐλεῶν, τάχα
δὲ οὐδὲ κατὰ τὸ μικρόν; Καὶ γὰρ σφόδρα αἰσχύνομαι, ὅταν
ἴδω πολλοὺς τῶν πλουτούντων ἐφ' ἵππων χρυσοχαλίνων φερομένους, καὶ οἰκέτας χρυσοφοροῦντας ἐπισυρομένους, καὶ κλίνας
ἀργυρᾶς ἔχοντας, καὶ ἑτέραν πλείονα φαντασίαν, καὶ ἡνίκα
ἂν πένητι δέῃ παρασχεῖν, τῶν σφόδρα πενήτων πτωχοτέρους
γινομένους.

Ἀλλὰ τίς ὁ πολὺς αὐτῶν λόγος; Ἔχει τὸ κοινὸν τῆς
ἐκκλησίας, φησί. Καὶ τί τοῦτο πρὸς σέ; Οὐδὲ γάρ, [l]ἐὰν ἐγὼ D
δῶ, σὺ διεσώθης· οὐδ' ἂν ἡ ἐκκλησία παράσχῃ, σὺ τὰ ἁμαρ-

21 Psal. cxi. 9. 22 Psal. l. 3.

[x] καὶ om. A.C.E. [y] φησὶ in marg. C. [z] οὐδὲν λήψονται F. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. et recentiores. οὐδένα λ. D.E. et a pr. man. A. οὐδένα μισθὸν λ. C. Aret. οὐδένα λ. μισθὸν Veron. [a] κἂν] ἂν δὴ C. ἂν δὲ tacite Montef. [b] εἰσὶν C. [c] οὐδέποτε in marg. D. [d] ἔγωγε F. ἔχοντας
[e] καὶ μακαρίζει in marg. D. [f] ἐκχέοντας] Sic F. ἔχοντας E. παρέχοντας (sic) D. Vulgatum παρέχοντας habent C. et ex corr. A. ἄφθονον ἔχοντας a pr. man. A. *elargientes* Aret. [g] οὐδὲ pro οὐ omnes. [h] πλοῦτον C.E. Veron. [i] δῴη A.C.D.E. δοίη vulgo. [k] καὶ κατὰ ——μου om. D. μου om. E. [l] ἐὰν] ἂν D.F. Mox οὐδὲ ἐὰν F.

τήματα ἐξήλειψας τὰ σά. [m]Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο οὐ δίδως, ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία ὀφείλει δοῦναι τοῖς δεομένοις· ἐπειδὴ εὔχονται οἱ ἱερεῖς, σὺ οὐκ εὔξῃ ποτέ; καὶ ἐπειδὴ νηστεύουσιν ἕτεροι, [n]μεθυσθήσῃ διηνεκῶς; Οὐκ οἶσθα, ὅτι οὐχ οὕτω διὰ τοὺς πένητας [o]τὰ περὶ ἐλεημοσύνης ἐνομοθέτησεν ὁ θεὸς, ὡς δι' αὐτοὺς τοὺς παρέχοντας; Ἀλλ' ὑποπτεύεις τὸν ἱερέα; Μάλιστα μὲν χαλεπὴ καὶ τοῦτο ἁμαρτία· πλὴν οὐδὲν ἀκριβολογοῦμαι· διὰ σαυτοῦ πάντα ποίει, καὶ διπλοῦν οὕτω καρπώσῃ
E τὸν μισθόν. Καὶ γὰρ ἅπερ ἡμεῖς ὑπὲρ ἐλεημοσύνης [p]λέγομεν, οὐχ ἵνα ἡμῖν προσαγάγῃς λέγομεν, ἀλλ' ἵνα αὐτὸς διὰ σαυτοῦ διακονῇς. Ἐμοὶ μὲν γὰρ προσφέρων, ἴσως καὶ κενοδοξίᾳ ἁλώσῃ, πολλάκις δὲ καὶ σκανδαλισθεὶς ἀπελεύσῃ τῷ πονηρὰ ὑποπτεῦσαι· ἂν δὲ δι' ἑαυτῶν πάντα ποιῆτε, καὶ σκανδάλων ἀπαλλαγήσεσθε καὶ ὑποψίας ἀτόπου, καὶ πλείων ὑμῖν ὁ μισθός. Οὐ τοίνυν ἐκβιαζόμενος ὑμᾶς ἐνταῦθα κομίζειν τὰ χρήματα, ταῦτα λέγω, οὐδὲ ἀγανακτῶν ὑπὲρ τῶν κακῶς ἀκουόντων ἱερέων. Εἰ γὰρ ἀγανακτεῖν [q]χρὴ καὶ ἀλγεῖν, ὑπὲρ ὑμῶν ἀλγεῖν δεῖ τῶν λεγόντων κακῶς. Τοῖς μὲν γὰρ ἀκούουσιν εἰκῇ [r]καὶ μάτην κακῶς ὁ μισθὸς μείζων, τοῖς δὲ λέγουσι τὸ κρίμα καὶ ἡ τιμωρία βαρυτέρα. Οὐ τοίνυν ὑπὲρ [s]αὐτῶν ταῦτα λέγω, ἀλλ' ὑμῶν κηδόμενος καὶ φροντίζων. Τί γὰρ θαυμαστὸν, εἰ ἐπὶ τῆς γενεᾶς τινες ὑποπτεύονται τῆς ἡμετέρας, ὅπου
[t]γε ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐκείνων τῶν τοὺς ἀγγέλους μιμησαμένων, (380)
τῶν οὐδὲν ἴδιον κεκτημένων, τῶν ἀποστόλων λέγω, γογγυσμὸς ἦν ἐν τῇ διακονίᾳ τῶν χηρῶν, ὅτι παρεθεωροῦντο οἱ πένητες, ὅτε [v]οὐδεὶς τῶν ὑπαρχόντων [w]αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν
B αὐτοῖς ἅπαντα κοινά; Μὴ δὴ ταύτας προβαλλώμεθα τὰς προφάσεις, μηδὲ ἀπολογίαν εἶναι νομίζωμεν τὸ τὴν ἐκκλησίαν πολλὰ κεκτῆσθαι. Ὅταν γὰρ τῆς οὐσίας αὐτῆς τὸ μέγεθος ἴδῃς, ἐννόησον καὶ τῶν ἐγγεγραμμένων πενήτων τὰς ἀγέλας, τῶν ἀρρωστούντων τὰ πλήθη, τῶν μυρίων χορηγιῶν τὰς ὑποθέσεις· περιέργασαι, πολυπραγμόνησον, οὐδεὶς ὁ [x]κωλύσων, ἀλλὰ καὶ ἕτοιμοι λόγον ὑμῖν παρασχεῖν. Πλὴν ὑπερβολὴν ποιήσασθαι βούλομαι. Ὅταν γὰρ παράσχωμεν τὰς εὐθύνας, καὶ δείξωμεν οὐκ ἐλάττονα τῆς προσόδου τὴν δαπάνην οὖσαν, ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ πλείω, ἡδέως ἂν ὑμᾶς
C ἐκεῖνο ἐροίμην· ἡνίκα ἂν ἀπέλθωμεν ἐκεῖ, καὶ [y]ἀκούσωμεν τοῦ

[m] εἰ γὰρ, quod aberat, habent A.C.D.E. [n] μεθ.] σὺ μεθ. C. Ita tacite edidit Montef. [o] τὰ pro τὸ omnes. [p] λέγωμεν D. Mox λέγωμεν C.D.E. [q] χρὴ] δεῖ F. [r] καὶ μάτην in marg. D. Mox τὸ κρίμα καὶ om. idem. [s] αὐτῶν] + ἀλγῶν F. [t] γε] + καὶ C. [v] οὐδεὶς] + τι Sav. Mor. Ben. reclamantibus libris. [w] αὐτῶν F. αὐτῷ om. D. post ἔλεγεν transp. A. [x] κωλύων F. [y] ἀκούωμεν F.

Χριστοῦ λέγοντος, [23]“ Πεινῶντά με [z]εἴδετε, καὶ οὐκ ἐθρέψατε,
γυμνὸν, καὶ οὐ περιεβάλετε,” τί ἐροῦμεν; τί [a]δὲ ἀπολογη-
σόμεθα; Τὸν δεῖνα [b]καὶ τὸν δεῖνα εἰς μέσον οἴσομεν τὸν
παρακούσαντα τούτων, καί τινας τῶν ἱερέων τῶν ὑπόπτων;
Καὶ τί τοῦτο πρὸς σέ; Ἐγὼ γάρ σοι ἐγκαλῶ, φησὶν, ἅπερ
[c]αὐτὸς ἥμαρτες· ἀπολογία δὲ τούτων τὸ τὰ οἰκεῖα [d]ἀπολού-
σασθαι ἁμαρτήματα, οὐ τὸ δεῖξαι ἑτέρους τὰ αὐτά σοι
πεπλημμεληκότας. Καὶ [e]γὰρ ἡ ἐκκλησία διὰ τὴν ὑμετέραν
μικρολογίαν ἔχειν ἀναγκάζεται ἅπερ ἔχει νῦν· ὡς εἴγε κατὰ
τοὺς ἀποστολικοὺς πάντα [f]ἔπραττον νόμους, πρόσοδον αὐτῆς D
εἶναι ἐχρῆν τὴν ὑμετέραν γνώμην, ὃ καὶ ταμιεῖον ἀσφαλὲς
[g]ἦν καὶ ἀνάλωτος θησαυρός. Νῦν δὲ ὅταν ὑμεῖς μὲν θησαυ-
ρίζητε [h]ἐπὶ γῆς, καὶ πάντα ἐν τοῖς ταμιείοις ἀποκλείητε τοῖς
ὑμετέροις, αὕτη δὲ ἀναγκάζηται δαπανᾶν χηρῶν συλλόγοις,
παρθένων χοροῖς, ξένων ἐπιδημίαις, ἀποδημούντων ταλαιπω-
ρίαις, δεσμωτῶν συμφοραῖς, ἀρρωστούντων καὶ λελωβημένων
ἀνάγκαις, ἑτέραις τοιαύταις προφάσεσι, τί δεῖ ποιεῖν; Ἀπο-
στρέφεσθαι τούτους ἅπαντας, καὶ τοσούτους προσχῶσαι λιμέ- E
νας; Καὶ τίς ἂν τοῖς γινομένοις ναυαγίοις ἀρκέσειε; τοῖς ὀδυρ-
μοῖς, τοῖς θρήνοις, ταῖς οἰμωγαῖς ταῖς πανταχόθεν φερομέναις;
Μὴ τοίνυν ἁπλῶς τὸ ἐπιὸν φθεγγώμεθα. Νῦν μὲν γὰρ, ὅπερ
ἔφθην εἰπὼν, καὶ τὰς εὐθύνας παρασχεῖν ὑμῖν ἕτοιμοι· εἰ δὲ καὶ
τοὐναντίον ἦν, καὶ διεφθαρμένους εἴχετε διδασκάλους καὶ πάντα
ἁρπάζοντας καὶ πλεονεκτοῦντας, οὐδὲ οὕτως ὑμῖν ἀπολογία
ἡ ἐκείνων πονηρία ἦν. Ὁ γὰρ φιλάνθρωπος καὶ πάνσοφος,
ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, [i]καὶ πάντα ὁρῶν, καὶ εἰδὼς ὅτι
συμβαίνει πολλοὺς ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ καὶ τῇ τοσαύτῃ οἰκου- 191
μένῃ ἱερέας γενέσθαι διεφθαρμένους· ἵνα μὴ [k]τῶν ἀρχομένων ἡ
ῥᾳθυμία ἐπιτείνηται διὰ τῆς ἐκείνων ὀλιγωρίας, πᾶσαν ἀναιρῶν
ἀπολογίαν ῥᾳθυμίας, [24]“Ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωϋσέως, φησὶν,
ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν, ὅσα
ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ
ποιεῖτε·” δεικνὺς ὅτι κἂν διδάσκαλον [l]ἔχῃς φαῦλον, οὐδέν σε
τοῦτο ὀνῆσαι δυνήσεται, ἂν μὴ προσέχῃς τοῖς λεγομένοις.
Οὐ γὰρ ἀφ᾽ ὧν ὁ διδάσκαλος ἔπραξεν, ἀλλὰ ἀφ᾽ ὧν ἀκούσας

23 Matth. xxv. 42. 24 Matth. xxiii. 2.

[z] ἴδετε D.F. [a] δὲ om. A. [b] καὶ] Sic C.E.F. ἢ vulgo. [c] αὐτὸς om. a pr. man. A. [d] ἀποδύσασθαι F. ἀπολύσασθαι Sav. marg. [e] γὰρ] +καὶ F. [f] ἐπράττετο F. [g] ἦν] ἂν ἦν C. [h] ἐπὶ τῆς γῆς Edd. adversantibus libris. [i] καὶ πάντα ὁρῶν καὶ εἰδὼς] ὁ πάντα ὁρῶν καὶ πρὸ γενέσεως εἰδὼς C. *qui omnia antequam facta sint cognovit, sciens* Aret. καὶ τὰ πάντα εἰδὼς καὶ ὁρῶν D. καὶ τὰ παρόντα ὁρῶν καὶ εἰδὼς F. [k] τῶν ἀ. ἡ ῥ.] Sic omnes. ἡ τῶν ἀ. ῥ. Edd. [l] ἔχῃς] +ποτὲ F.

B παρήκουσας, ἀπὸ τούτων σοι φέρει τὰς ψήφους ὁ θεός. Ὥστε ἐὰν μὲν ποιῇς τὰ ἐπιτεταγμένα, μετὰ πολλῆς τότε στήσῃ τῆς παρρησίας· ἂν δὲ [m]παρακούσῃς τῶν λεγομένων, κἂν μυρίους ἱερέας διεφθαρμένους δείξῃς, οὐδέν σου τοῦτο προστήσεται. Ἐπεὶ καὶ Ἰούδας ἀπόστολος ἦν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τοῦτο ὑπὲρ τῶν ἱεροσύλων καὶ φιλαργύρων ἀπολογήσεταί ποτε, οὐδὲ δυνήσεταί τις ἐγκαλούμενος λέγειν [n]ὅτι, καὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος κλέπτης ἦν καὶ ἱερόσυλος καὶ προδότης· ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα ἡμᾶς τιμωρήσεται καὶ κατακρινεῖ, ὅτι μηδὲ τοῖς ἑτέρων κακοῖς ἐσωφρονίσθημεν. Διὰ
C γὰρ τοῦτο καὶ ἀναγέγραπται ἐκεῖνα, ἵνα φύγωμεν [o]αὐτῶν τὸν ζῆλον. Διὸ τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα ἀφέντες, ἡμεῖς ἑαυτοῖς προσέχωμεν· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. Ἵν' οὖν τὸν λόγον τοῦτον μετὰ καλῆς παράσχωμεν ἀπολογίας, τὸν ἑαυτῶν ῥυθμίσωμεν βίον, καὶ δαψιλῆ τὴν χεῖρα ἐκτείνωμεν τοῖς δεομένοις, εἰδότες ὅτι αὕτη μόνη ἡμῖν ἐστιν ἀπολογία, τὸ δεῖξαι ἡμᾶς αὐτοὺς κατωρθωκότας τὰ ἐπιτεταγμένα, ἑτέρα δὲ οὐδεμία. Κἂν ταύτην δυνηθῶμεν παρασχεῖν, (381)
[p]τὰς ἀφορήτους ἐκείνας ὀδύνας τῆς γεέννης διαφευξόμεθα, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς
D [q]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα, τιμή, κράτος, σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ.

[1]Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; Οὕτω καὶ ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.

E ΠΟΛΛΗΝ ποιεῖται [a]σπουδὴν, ὥστε δεῖξαι μὴ κεκωλυμένον τὸ λαμβάνειν. Διόπερ τοσαῦτα εἰπὼν ἔμπροσθεν, οὐκ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν νόμον χωρεῖ, οἰκειότερον τοῦ προτέρου παρέχων ὑπόδειγμα. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἴσον [b]τοὺς βοῦς παραγα-

[1] Cap. IX. v. 13, 14.

[m] Sic A.C.E. ut tacite correxit Montef. Legebatur παρακούσῃ. [n] ὅτι καὶ γὰρ] καὶ γὰρ καὶ C. [o] αὐτῶν omnes. ἐκείνων Edd. [p] τὰς] καὶ τὰς F. [q] ἐπιτυχεῖν] ἀξιωθῆναι C. Hom. XXII. [a] τὴν σπουδὴν Edd. invitis libris. [b] τοὺς] Sic nostri omnes. τὰς vulgo.

γεῖν εἰς μέσον, καὶ ῥητῶς περὶ ἱερέων [c]νόμον ἐπὶ τούτῳ κείμενον
ἀναγνῶναι. Σκόπει δέ μοι κἀν τούτῳ [d]τὴν Παύλου σύνεσιν,
πῶς μέμνηται τοῦ πράγματος μεγαλοπρεπῶς. Οὐδὲ γὰρ
εἶπεν, οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι ἐκ τῶν προσφερόντων λαμβά-
νουσιν· ἀλλὰ τί; "ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν·" ἵνα μήτε οἱ 192
λαμβάνοντες ὀνειδίζωνται, μήτε οἱ παρέχοντες ἐπαίρωνται.
Διὸ καὶ τὸ ἑξῆς οὕτω τέθεικεν. Οὐδὲ γὰρ [e]οὐδὲ ἐνταῦθα
εἶπεν, οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες ἀπὸ τῶν θυόντων
λαμβάνουσιν, ἀλλὰ, "τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται." Τὰ
γὰρ προσενεχθέντα οὐκέτι λοιπὸν τῶν προσενεγκάντων ἦν,
ἀλλὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι τὰ
ἱερὰ λαμβάνουσιν, ἀλλ', "ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσι," δεικνὺς πάλιν
τὴν συμμετρίαν, καὶ ὅτι οὐ χρηματίζεσθαι δεῖ οὐδὲ πλουτεῖν.
Εἰ δὲ λέγοι, ὅτι τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται, οὐ τὴν
ἐξίσης διανομὴν λέγει, ἀλλὰ τὴν ἐξ ὀφειλῆς διδομένην αὐτοῖς B
παραμυθίαν. Καίτοι τὰ τῶν ἀποστόλων [f]πολλῷ μείζονα
ἦν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τιμὴ ἦν ἡ ἱερωσύνη· ἐνταῦθα δὲ κίνδυνοι
καὶ σφαγαὶ καὶ φόνοι. Διόπερ τῶν ἄλλων παραδειγμάτων
ἁπάντων πολὺ μεῖζον ἦν τὸ λέγειν· "Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευ-
ματικὰ ἐσπείραμεν." Ὅταν γὰρ εἴπῃ, "ἐσπείραμεν," [g]τοὺς
χειμῶνας, τοὺς κινδύνους, τὰς ἐπιβουλὰς, τὰ ἄφατα κακὰ ἐνδεί-
κνυται, ἅπερ ὑπέμενον κηρύττοντες. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοσαύτης
οὔσης τῆς ὑπεροχῆς, οὐκ ἠθέλησεν οὔτε τὰ τῆς παλαιᾶς ταπει-
νῶσαι, οὔτε τὰ ἑαυτοῦ ἐπᾶραι· ἀλλὰ καὶ τὰ [h]ἑαυτοῦ συστέλ- C
λει, οὐκ ἀπὸ τῶν κινδύνων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς
διδοὺς τὴν ὑπεροχήν· οὐ γὰρ εἶπεν, εἰ ἐκινδυνεύσαμεν, [i]εἰ
παρεβουλευσάμεθα, ἀλλ', "Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπεί-
ραμεν·" καὶ τὰ τῶν ἱερέων, ὡς οἷόν τέ [k]ἐστιν, [l]ἐπαίρει λέγων,
"οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι," καὶ, "οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσε-
δρεύοντες," τὴν [m]διηνεκῆ δουλείαν αὐτῶν καὶ [n]τὴν καρτερίαν
διὰ τούτων ἐνδείξασθαι βουλόμενος. [o]Καὶ εἰπὼν τοὺς ἱερέας
τοὺς παρὰ Ἰουδαίοις, τούς τε Λευΐτας τούς τε ἀρχιερέας,
[p]ἑκάτερα τὰ τάγματα ἐδήλωσε, καὶ τὰ καταδεέστερα καὶ τὰ
ὑπερέχοντα· τὰ μὲν διὰ τοῦ λέγειν, "οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι,"
τὰ δὲ διὰ τοῦ εἰπεῖν, "οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες." D

[c] νόμον ἐπὶ τούτῳ κ. ἀναγνῶναι] Sic libri omnes et Aret. νόμον κ. εἰς μέσον ἀγαγεῖν Edd. [d] τὴν Π. σύνεσιν] Sic C.E. τὴν σ. τοῦ Π. D. τὴν σ. τὴν Π. A.F. τὴν σ. Π. Edd. [e] οὐδὲ om. F. Haec οὐδὲ ἐνταῦθα, quae aberant, addita sunt ex nostris omnibus. [f] πολλῷ μ. omnes. μείζονα πολλῷ Edd. [g] τοὺς χ. καὶ τοὺς κ. καὶ τὰς ἐ. καὶ τὰ ἄφατα Edd. Asyndeton est in libris omnibus. [h] ἑαυτοῦ]+μᾶλλον C. Aret. [i] εἰ] Sic A.C.D. E. Aret. ἢ vulgo. [k] ἐστιν in marg. D. [l] ἐπαίρει]+ἐντεῦθεν C. [m] διηνεκῆ]+γὰρ C. [n] τὴν om. E. [o] καὶ εἰπὼν——ἀρχιερέας] οὕτως εἶπεν· μᾶλλον δὲ τοὺς παρὰ Ἰουδαίοις ἱερέας, τῶν τε Λευΐτῶν, τῶν τε ἀρχιερέων C. Aret. [p] ἑκάτερα]+γὰρ F.

Οὐδὲ γὰρ πᾶσιν ἓν ἐπιτεταγμένον ἔργον ἦν· ἀλλ' οἱ μὲν τὰ
παχύτερα, οἱ δὲ τὰ ὑψηλότερα ἦσαν ἐγκεχειρισμένοι. Πάντας
τοίνυν τούτους περιλαβὼν, ἵνα μή τις λέγῃ, τί τῆς παλαιᾶς
ἡμῖν μέμνησαι; οὐκ οἶσθα ὅτι προσταγμάτων τελειοτέρων
ἡμῖν ὁ καιρός; μετ' ἐκεῖνα πάντα τὸ πάντων ἰσχυρότερον
[q]τέθεικεν εἰπών· "Οὕτω καὶ ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγγέ-
λιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν." Καὶ οὐδὲ
ἐνταῦθα ἐκ τῶν ἀνθρώπων λέγει τρέφεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ
τῶν ἱερέων, "ἐκ τοῦ ἱεροῦ," καὶ, "ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου," οὕτω
καὶ ἐνταῦθα, "ἐκ τοῦ εὐαγγελίου," φησί· καὶ ὥσπερ ἐκεῖ,
ἐσθίειν, οὕτως ἐνταῦθα, ζῆν, οὐκ ἐμπορεύεσθαι οὐδὲ θησαυ-
E ρίζειν. [2]"Ἄξιος γὰρ, φησὶν, ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ."
[3]"Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ τούτων ἐχρησάμην." Τί οὖν, εἰ μὴ ἐχρήσω, (382)
φησὶ, νῦν, πρὸς δὲ τὸ μέλλον χρήσασθαι βούλει, καὶ διὰ τοῦτο
ταῦτα λέγεις; Ἄπαγε· καὶ γὰρ [r]διὰ τοῦτο ταχέως τῇ ἐπι-
διορθώσει ἐχρήσατο, οὕτως εἰπών· "Οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα,
ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί." Καὶ ὅρα μεθ' ὅσης σφοδρότητος
ἀρνεῖται καὶ διακρούεται τὸ πρᾶγμα. "Καλὸν γάρ μοι
[s]μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ." Καὶ
οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις κέχρηται τῇ ῥήσει
193 ταύτῃ. Καὶ γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν, "Οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ
ταύτῃ·" καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, "Εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαί
με τῇ ἐξουσίᾳ μου·" καὶ ἐνταῦθα, "Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ τούτων
ἐχρησάμην." Τούτων, ποίων; Τῶν πολλῶν παραδειγμάτων.
Πολλῶν γάρ μοι παρεχόντων ἐξουσίαν, τοῦ στρατιώτου, τοῦ
γεωργοῦ, τοῦ ποιμένος, τῶν ἀποστόλων, τοῦ νόμου, τῶν παρ'
ἡμῶν εἰς ὑμᾶς [t]γινομένων, τῶν παρ' ὑμῶν εἰς τοὺς ἄλλους,
τῶν ἱερέων, τοῦ προστάγματος τοῦ Χριστοῦ, οὐδενὶ τούτων
[v]ἐπείσθην εἰς τὸ καταλῦσαι τὸν ἐμαυτοῦ νόμον, καὶ λαβεῖν.
Καὶ μή μοι τὰ παρελθόντα λέγε· [w]καίτοιγε ἔχω εἰπεῖν, ὅτι
B πολλὰ καὶ ἐν τοῖς παρελθοῦσιν ὑπέμεινα διὰ τοῦτο· ἀλλ' ὅμως
οὐκ ἐκείνοις ἰσχυρίζομαι μόνοις, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν μελλόντων
ὑπισχνοῦμαι, ὅτι αἱροῦμαι μᾶλλον ἀποθανεῖν λιμῷ, ἢ τού-
των ἀποστερηθῆναι τῶν στεφάνων. "Καλὸν γάρ μοι μᾶλλον
ἀποθανεῖν, φησὶν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ."
Οὐκ [x]εἶπεν, ἢ τὸν νόμον μου [y]ἵνα τις καταλύσῃ, ἀλλὰ, "[z]τὸ

[2] Matth. x. 10. [3] v. 15.

[q] τέθεικεν omnes. ἔθηκεν vulgo. [r] Haec διὰ τοῦτο, quae vulgo absunt, leguntur in libris omnibus et Interp. [s] μᾶλλον] + φησὶν F. Mox ἵνα om. idem. [t] γενομένων D. [v] ἀνεπίσθην (sic) F. [w] καίτοιγε ἔχω] καίτοι γὰρ ἔχων C. Mox ἀλλ' om. idem. [x] εἶπεν ἢ] Sic omnes. εἶπε (sine ἢ) Edd. [y] ἵνα om. E. ἵνα τις om. F. in marg. habet D. [z] τὸ om. F. et casu, ut videtur, Ben.

καύχημα.” Ἵνα γὰρ μὴ λέγῃ τις, ὅτι ποιεῖ μὲν αὐτὸ, οὐ
χαίρων δὲ, ἀλλὰ στένων καὶ ὀδυνώμενος, τὴν ὑπερβολὴν τῆς
χαρᾶς δεῖξαι θέλων καὶ τὴν περιουσίαν τῆς προθυμίας, [a]καὶ
καύχημα τὸ πρᾶγμα καλεῖ. [b]Τοσοῦτον ἀπεῖχεν ὀδυνᾶσθαι,
ὅτι καὶ καυχᾶται, καὶ ἀποθανεῖν αἱρεῖται μᾶλλον, ἢ ἐκπεσεῖν
τοῦ καυχήματος τούτου. Οὕτω καὶ ζωῆς [c]αὐτῷ γλυκύτερον C
ἦν τὸ γινόμενον.

Εἶτα καὶ ἑτέρωθεν ἐπαίρει αὐτὸ, καὶ δείκνυσι μέγα ὂν,
οὐχ ἵνα ἑαυτὸν λαμπρὸν ἀποφήνῃ· πόρρω γὰρ [d]τοῦτο ἐκείνου
τοῦ ἤθους· ἀλλ’ ἵνα δείξῃ ὅτι χαίρει, καὶ τὴν ὑποψίαν ἐκ
περιουσίας ἀνέλῃ. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔφθην εἰπὼν, καὶ
καύχημα αὐτὸ ἐκάλεσε. Καὶ τί φησιν; [4]“Ἐὰν γὰρ εὐαγγε-
λίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται·
οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. Εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο
πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι.
Τίς οὖν [e]μοί ἐστιν ὁ μισθός; Ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον D
θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι
τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.” Τί λέγεις, εἰπέ [f]μοι;
Ἐὰν εὐαγγελίζῃ, οὐκ ἔστι σοι καύχημα, ἀλλ’ ἐὰν ἀδάπανον
θῇς τὸ εὐαγγέλιον; Οὐκοῦν τοῦτο μεῖζον ἐκείνου; Οὐδαμῶς·
ἀλλ’ ἑτέρωθεν ἔχει [g]τι πλέον· ὅτι τὸ μέν ἐστιν ἐπίταγμα,
τὸ δὲ τῆς ἐμῆς προαιρέσεως κατόρθωμα. Ἃ μὲν γὰρ ὑπὲρ
τὴν ἐντολὴν γίνεται, πολὺν ἔχει [h]μισθὸν κατὰ τοῦτο· ἃ δὲ
ἐν ἐντολῆς τάξει, οὐ τοσοῦτον. Ὥστε κατὰ τοῦτό φησι τοῦτο
ἐκείνου πλέον εἶναι, οὐ κατ’ αὐτὴν τοῦ πράγματος τὴν φύσιν.
Τί γὰρ τοῦ κηρῦξαι ἴσον; Τοῦτο γὰρ καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους E
αὐτοὺς ἁμιλλᾶσθαι ποιεῖ· ἀλλ’ ὅμως ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐπίταγμά ἐστι
καὶ ὀφειλὴ, τὸ δὲ προαιρέσεως φιλοτιμία, κατὰ τοῦτο [i]τοῦτο
ἐκείνου πλέον. Διό φησι, [k]τὸ αὐτὸ ἑρμηνεύων, ὅπερ εἶπον νῦν·
“Εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονο-
μίαν πεπίστευμαι·” τὸ ἑκὼν καὶ ἄκων ἐπὶ τοῦ ἐγκεχειρίσθαι καὶ
μὴ ἐγκεχειρίσθαι λαμβάνων. Οὕτω καὶ τὸ, “Ἀνάγκη γάρ μοι 194
ἐπίκειται,” νοητέον, οὐχ ὡς ἄκοντός τι τούτων ποιοῦντος, μὴ
γένοιτο, ἀλλ’ ὡς ὑπευθύνου ὄντος τοῖς ἐπιταχθεῖσι, καὶ πρὸς
[l]τὴν ἀντιδιαστολὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐν [m]τῷ λαμβάνειν [n]εἰρη-
μένου. Διὸ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ Χριστός· [5]“Ὅταν

[4] v. 16—18. [5] Luc. xvii. 10.

[a] καὶ om. D. [b] τοσοῦτον] + γὰρ F. Statim ἀπέχειν E. [c] αὐτοῦ F.
[d] τοῦτο C.D.E.F. et ex corr. (prius τοῦτος) A. Mox ἤθους omnes. Edebatur
οὗτος et πάθους, invito etiam Interprete. [e] μου E. [f] μοι] + Παῦλε C.
Aret. [g] τι] τὸ C. [h] τὸν μισθὸν Edd. repugnantibus libris. [i] τοῦτο
om. C.D.E. et a pr. man. A. Excidit etiam apud Mor. et Ben. [k] τὸ]
τοῦτο F. [l] τὴν, quod aberat, receptum ex C.D.E.F. [m] τῷ] + μὴ E.
[n] εἰρημένου libri omnes et Aret. εἰρημένης Edd.

πάντα ποιήσητε, λέγετε [o]ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν· ἃ γὰρ
[p]ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.” “Τίς οὖν μοί ἐστιν ὁ
μισθός; Ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον.”
Τί οὖν, εἰπέ μοι; Πέτρος οὐκ ἔχει μισθόν; καὶ τίς ἂν σχοίη
[q]ποτὲ τοσοῦτον ὅσον ἐκεῖνος; τί δὲ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι;
B Πῶς οὖν εἶπεν, “Εἰ [r]μὲν ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν (383)
ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι;” Ὁρᾷς κἀνταῦθα
τὴν σύνεσιν; Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, εἰ δὲ ἄκων, οὐκ ἔχω μισθὸν,
ἀλλ’, “οἰκονομίαν πεπίστευμαι·” δεικνὺς ὅτι καὶ οὕτως ἔχει
μισθὸν, ἀλλὰ τοιοῦτον, οἷον ὁ τὸ ἐπιταχθὲν ἐξανύσας, οὐχ
οἷον ἐκεῖνος ὁ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ φιλοτιμησάμενος καὶ ὑπερβὰς
τὸ ἐπίταγμα. Τίς [s]οὖν ἐστιν ὁ μισθός; “Ἵνα εὐαγγελι-
ζόμενος, ἀδάπανον, φησὶ, θήσω τὸ εὐαγγέλιον, εἰς τὸ μὴ
καταχρήσασθαί [t]με τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.” [v]Ὁρᾷς
πῶς διόλου τῷ ὀνόματι τῆς [w]ἐξουσίας κέχρηται, [x]δεικνὺς τοῦτο,
ὃ συνεχῶς εἶπον, ὅτι οὐδὲ οἱ λαμβάνοντες ἐγκλημάτων ἄξιοι;
C Προσέθηκε [y]δὲ, “τῷ εὐαγγελίῳ,” ὁμοῦ μὲν τὸ [z]εὔλογον δηλῶν,
ὁμοῦ δὲ κωλύων πανταχοῦ τὸ πρᾶγμα ἐξάγειν. Τὸν γὰρ
διδάσκοντα χρὴ λαμβάνειν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ἀργοῦντα ἁπλῶς.

[6] “Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα,
[a]ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω.” Πάλιν ἐνταῦθα ἄλλην τίθησιν
ὑπερβολήν. Μέγα μὲν γὰρ καὶ τὸ μὴ λαβεῖν· τοῦτο δὲ, ὃ
[b]μέλλει λέγειν, πολλῷ πλέον ἐκείνου. Τί δέ ἐστιν ὅ [c]φησιν;
Οὐ μόνον οὐκ ἔλαβον, φησὶν, οὐδὲ μόνον οὐκ ἐχρησάμην τῇ
ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐδούλωσα ἐμαυτὸν, καὶ δουλείαν ποικί-
D λην καὶ παντοδαπήν. Οὐδὲ γὰρ ἐν χρήμασι μόνον, ἀλλ’ ὃ
πολλῷ χρημάτων μεῖζον ἦν, ἐν πράγμασι πολλοῖς καὶ ποικίλοις
τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπεδειξάμην. Καὶ [d]ἐδούλωσα, οὐδενὶ ὑποκεί-
μενος κατ’ οὐδὲν, οὐδὲ ἀνάγκην ἔχων· τοῦτο γάρ [e]ἐστιν,
“Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων.” Καὶ [f]οὐδὲ ἑνὶ ἐδούλωσα, ἀλλὰ
τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ· διὸ καὶ ἐπήγαγε, “Πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδού-
λωσα.” Καὶ γὰρ κηρῦξαι [g]ἐπεταττόμην καὶ ἀπαγγέλλειν
τὰ ἐμπιστευθέντα· τὸ δὲ μυρία μηχανᾶσθαι καὶ ἐπινοεῖν,
λοιπὸν τῆς ἐμῆς σπουδῆς ἦν. [h]Τοῦ γὰρ καταβαλεῖν τὸ
E ἀργύριον ὑπεύθυνος ἤμην μόνον· ἐγὼ δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀπαιτῆσαι

[6] v. 19.

[o] ὅτι om. C. [p] ὀφείλομεν C. [q] τοσοῦτόν ποτε inverso ord. D.F. [r] μὲν] γὰρ D. [s] οὖν]+μοι F. [t] με om. F. [v] ὁρᾷς omnes. ὅρα Edd. [w] ἐξουσίας]+μου ἐν τῷ εὐαγ. F. [x] δεικνὺς] καὶ δεικνὺς F. [y] δὲ om. A.D.E.F. Statim τῷ δὲ εὐαγ. A.E. ἐν τῷ εὐαγ. F. [z] εὔλογον] Sic solus F. Edebatur εὐαγγέλιον. [a] ἵνα τ. π. κερδήσω om. F. [b] μέλλω Veron. [c] φησὶν] λέγει C. [d] ἐδούλωσα]+ἐμαυτὸν C. Aret. [e] ἐστιν] ἐστι τὸ C. [f] οὐδὲ] οὐχ F. Statim ἐδούλωσα C.D.E.F. ἐδούλευσα Edd. [g] ἐπεταττόμην] ἐπετάγην μόνον C. Aret. μὲν ἐπεταττόμην F. [h] τοῦ γὰρ] ὥστε τοῦ C.

πάντα ἐποίουν πάλιν, πλέον τῶν [i]ἐπιτεταγμένων ἐπιχειρῶν. Ἐπειδὴ γὰρ προαιρέσει καὶ προθυμίᾳ καὶ ἀγάπῃ τῇ εἰς Χριστὸν πάντα ἔπραττεν, ἀκόρεστον εἶχεν ἐπιθυμίαν εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν. Διὸ καὶ ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας ὑπερέβαινε τὰ σκάμματα, διὰ πάντων ὑπὲρ αὐτὸν πηδῶν τὸν οὐρανόν. Καὶ εἰπὼν τὴν δουλείαν, λέγει λοιπὸν τοὺς τρόπους αὐτῆς τοὺς ποικίλους. Τίνες δέ εἰσιν οὗτοι; [7]“[k]Καὶ 195
ἐγενόμην, φησὶ, τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω.” Καὶ πῶς ἐγένετο τοῦτο; [l]Ὅτε περιέτεμεν, ἵνα καθέλῃ περιτομήν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, Ἰουδαῖος, ἀλλ', “ὡς Ἰουδαῖος,” ὅπερ οἰκονομία ἦν. Τί λέγεις; ὁ τῆς οἰκουμένης κῆρυξ, καὶ τῶν οὐρανῶν αὐτῶν ἁψάμενος, [m]καὶ τοσοῦτον ἐν τῇ χάριτι λάμψας, οὗτος ἀθρόον καταβαίνει τοσοῦτον; Ναί· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀναβῆναι. Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἴδῃς, ὅτι καταβαίνει, μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν κάτω κείμενον ἀνίστησι καὶ ἀνάγει πρὸς ἑαυτόν. “Τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερ- B
δήσω.” Ἢ ἐπεξήγησις τοῦ προτέρου ἐστὶν, ἢ ἕτερόν τι αἰνίττεται παρὰ τὸ πρότερον· Ἰουδαίους μὲν λέγων τοὺς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τοιούτους ὄντας· ὑπὸ νόμον δὲ, [n]τοὺς προσηλύτους, ἢ τοὺς [o]πιστοὺς γενομένους καὶ ἔτι ἀντεχομένους τοῦ νόμου. Οὐκέτι γὰρ ἦσαν ὡς Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὑπὸ νόμον. Καὶ [p]πῶς ἐγένετο ὑπὸ νόμον; Ὅτε ἐξυρᾶτο, ὅτε [q]ἔθυεν. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα, οὐ τῆς γνώμης αὐτῷ μεταβαλλομένης, ἐπεὶ κακία τὸ πρᾶγμα ἦν· ἀλλὰ τῆς ἀγάπης συγκαταβαινούσης. Ἵνα γὰρ τοὺς ὄντας ἀληθῶς [r]ταῦτα μεταστήσῃ, ἐγίνετο αὐτὸς οὐκ ἀληθῶς, ἐπιδεικνύμενος μόνον, [s]οὐκ ὢν, οὐδὲ C
ἐκ διανοίας [t]αὐτὰ πράττων οὕτως ἐχούσης. Πῶς γὰρ, ὁ καὶ ἑτέρους μεταθεῖναι σπεύδων, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα ποιῶν, ἵνα ἄλλους ποιοῦντας ἐλευθερώσῃ τῆς ταπεινότητος ἐκείνης; [8]“Τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος.” Οὗτοι οὔτε Ἰουδαῖοι ἦσαν, οὔτε Χριστιανοὶ, οὔτε Ἕλληνες, ἀλλ' ἐκτὸς νόμου [v]ὄντες, οἷος ἦν ὁ Κορνήλιος, καὶ εἴ τινες κατ' ἐκεῖνον. Καὶ γὰρ [w]πρὸς ἐκείνους εἰσιὼν, πολλὰ ὑπεκρίνετο τῶν ἐκείνων. Τινὲς δέ φασι καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ ἐν τῷ βωμῷ διάλεξιν αὐτῷ γενομένην πρὸς Ἀθηναίους αἰνίττεσθαι, καὶ λέγειν, “Τοῖς ἀνόμοις ὡς D

7 v. 20. 8 v. 21.

[i] ἐπιταγμάτων D. [k] καὶ om. F. [l] ὅτε C.E.F. *quando* Aret. ὅτι vulgo. [m] καὶ] ὁ C. [n] τοὺς] ἢ τοὺς F. Cat. [o] πιστοὺς γεν.] γεν. Χριστιανοὺς F. [p] πῶς] πότε C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [q] ἔθυσεν F. [r] ταῦτα] εἰς ταῦτα Edd. et Codd. εἰς om. Cat. [s] οὐκ ὢν] καὶ οὐκ ὢν C*. οὐκ ὢν δὲ Edd. repugnantibus libris. [t] αὐτὰ A.C.*D.F. ταῦτα Edd. Vox deest in E. [v] ὄντες] ζῶντες F. Cat. [w] πρὸς] εἰς Veron. et ante corr. D.

ἄνομος.” Εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃ τις μεταβολὴν γνώμης εἶναι
τὸ πρᾶγμα, ἐπήγαγε· “Μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ, ἀλλ’ ἔννομος
Χριστοῦ.” Τουτέστιν, οὐ μόνον ἄνομος οὐκ ὤν, ἀλλ’ οὐδὲ
ἁπλῶς ἔννομος, ἀλλὰ τὸν πολλῷ τοῦ παλαιοτέρου [x]νόμου
ὑψηλότερον ἔχων, τουτέστι, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς χάρι-
τος· διὸ καὶ ἐπήγαγε, “Χριστοῦ.” Εἶτα ποιήσας περὶ
τῆς γνώμης θαρρῆσαι, καὶ τὸ κέρδος τίθησι πάλιν τῆς
τοιαύτης συγκαταβάσεως, λέγων· “Ἵνα κερδήσω ἀνόμους.”
E Καὶ πανταχοῦ τὴν αἰτίαν προβάλλεται τῆς συγκαταβάσεως.
Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἔστη, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀσθενέσι, φησὶν,
ὡς ἀσθενής. [9] [y] “Ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα
τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω·” τοῦτο λοιπὸν τὸ τούτων λέγων, δι’ ὃ
καὶ πάντα ταῦτα εἴρηται. Καίτοι ἐκεῖνα πολλῷ μείζονα ἦν,
ἀλλὰ τοῦτο οἰκειότερον· ὅθεν καὶ ὕστερον αὐτὸ τέθεικεν.
Ἐποίησε δὲ αὐτὸ καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, ὅτε περὶ βρωμάτων
ἐνεκάλει, καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Εἶτα, ἵνα μὴ καθ’ ἕκαστον
196 ἅπαντα λέγων διατρίβῃ, φησί· “Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα,
ἵνα πάντως τινὰς σώσω.” Ὁρᾷς τὴν ὑπερβολήν; Πᾶσι μὲν
γέγονα [z]πάντα, οὐ πάντας δὲ προσδοκῶν σώζειν, ἀλλ’ ἵνα κἂν
ὀλίγους σώσω. Καὶ τὴν μὲν σπουδὴν καὶ τὴν διακονίαν το-
σαύτην ὑπέμεινα, ὅσην εἰκὸς τὸν [a]ἅπαντας σώζοντα, οὐ μὴν
ἐλπίζων ἁπάντων περιέσεσθαι· ὃ πολὺ μέγα ἦν, καὶ προθυμίας
ζεούσης. Ἐπεὶ καὶ ὁ σπείρων πανταχοῦ ἔσπειρε, καὶ οὐ τὸν
πάντα σπόρον [b]διέσωσεν, ἀλλ’ ὅμως τὸ ἑαυτοῦ πεποίηκε. Καὶ
εἰπὼν τὴν ὀλιγότητα τῶν σωζομένων, πάλιν τῷ, “πάντως,”
B [c]προσθεῖναι, παρεμυθήσατο τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀλγοῦντας. Εἰ
γὰρ καὶ μὴ πάντα δυνατὸν διασωθῆναι τὸν σπόρον, ἀλλ’ ὅμως
καὶ πάντα ἀμήχανον ἀπολέσθαι. Διὰ τοῦτο εἶπε, “πάντως,”
ὅτι ἀνάγκη πᾶσα τὸν οὕτω θερμῶς σπουδάζοντα καὶ ἐπιτυχεῖν.

[10] “Πάντα δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς
αὐτοῦ γένωμαι.” Τουτέστιν, ἵνα δόξω τι καὶ αὐτὸς συνεισενη-
νοχέναι οἴκοθεν, καὶ κοινωνήσω τῶν ἀποκειμένων στεφάνων τοῖς
πιστοῖς. Ὥσπερ γὰρ ἔλεγεν, “ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν,”
τουτέστιν, ἐκ τῶν πιστευόντων, οὕτω καὶ [d]ἐνταῦθα, “συγκοι-
νωνὸς γένωμαι τοῦ εὐαγγελίου,” ἵνα δυνηθῶ κοινωνῆσαι τοῖς ἐν

[9] v. 22. [10] v. 23.

[x] νόμου C*.E.F. Edebatur νόμον. [y] Haec ἐγενόμην τοῖς ἀ. ὡς ἀ. leguntur in A.C*.D.E. non in Editis. In F. haec τοῖς ἀ. ὡς ἀ. ἵνα τ. ἀ. κερδήσω desunt.
[z] τὰ πάντα E. Post σώζειν, φησὶν add. C. [a] ἅπαντα E. et a pr. man. A.
[b] διέσωσεν et infra διασωθῆναι omnes. Legebatur ἔσωσεν et σωθῆναι.
[c] προσθεῖναι in marg. D. [d] ἐνταῦθα]+λέγων C. Aret. Iidem post πεπιστευκόσιν, δηλοῖ addunt.

τῷ εὐαγγελίῳ πεπιστευκόσιν. Εἶδες ταπεινοφροσύνην, πῶς ἐν
τῇ τῶν μισθῶν ἀντιδόσει ἕνα τῶν πολλῶν ἑαυτὸν τίθησι, C
πάντων πλεονεκτήσας τοῖς πόνοις; Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τοῖς
ἐπάθλοις. Ἀλλ' ὅμως [e]αὐτὸς οὐκ ἀξιοῖ τῶν πρωτείων ἀπο-
λαύειν, ἀλλ' ἀγαπᾷ, [f]ἐὰν μετὰ τῶν ἄλλων κοινωνήσῃ τῶν
ἀποκειμένων στεφάνων. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐκ ἐπειδὴ μισθῷ
τινι ταῦτα ἔπραττεν, ἀλλ' ἵνα ἐκείνους κἀντεῦθεν ἐπισπάσηται,
καὶ ταῖς ἐλπίσι ταύταις πείσῃ [g]πάντα ποιεῖν ὑπὲρ τῶν ἀδελ-
φῶν. Εἶδες σύνεσιν; εἶδες ἀκριβείας ὑπεροχήν; πῶς ὑπὲρ
τὰ ἐπιτεταγμένα ἐποίησε, μὴ λαμβάνων, λαμβάνειν ἐξόν;
Εἶδες συγκαταβάσεως ὑπερβολήν; πῶς ὁ ἔννομος Χριστοῦ καὶ D
τὸν ἀνωτάτω τηρῶν νόμον, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος ἦν, τοῖς
Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἐν ἑκατέροις ἄκρος φανεὶς καὶ πάντας
νικήσας; Τοῦτο καὶ σὺ ποίει, καὶ μὴ νόμιζε καταπίπτειν ἄκρος
ὤν, ἐάν τι διὰ τὸν ἀδελφὸν ὑπομείνῃς [h]τῶν ταπεινῶν· οὐδὲ γὰρ
καταπεσεῖν ἐστι τοῦτο, ἀλλὰ καταβῆναι. Ὁ μὲν γὰρ πεσών,
[i]κείσεται μόλις ἀνιστάμενος· ὁ δὲ καταβάς, καὶ ἀναβήσεται
μετὰ πολλοῦ τοῦ κέρδους. Καθάπερ καὶ Παῦλος κατῄει μὲν
μόνος, ἀνῄει δὲ μετὰ τῆς οἰκουμένης, οὐχ ὑποκρινόμενος· οὐδὲ
γὰρ ἂν τὸ κέρδος ἐζήτησε τῶν σωζομένων, εἴγε [k]ὑπεκρίνετο.
Τὴν γὰρ ἀπώλειαν ὁ ὑποκριτὴς ζητεῖ, καὶ ὥστε λαβεῖν, ὑποκρί- E
νεται, οὐχ ὥστε δοῦναι. Ἀλλ' οὗτος οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὥσπερ
ἰατρός, ὥσπερ διδάσκαλος, ὥσπερ πατήρ, ὁ μὲν τῷ κάμνοντι, ὁ
δὲ τῷ μαθητῇ, ὁ δὲ τῷ παιδὶ [l]συγκατιών, εἰς διόρθωσιν, οὐκ εἰς
βλάβην· οὕτω καὶ οὗτος. Ὅτι γὰρ οὐχ ὑπόκρισις ἦν τὰ
εἰρημένα, ὅταν μηδὲν τοιοῦτον ἀναγκάζηται ποιεῖν ἢ λέγειν,
ἀλλὰ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ καὶ τὴν παρρησίαν δεῖξαι [m]βούληται,
ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· [11]"Οὔτε ζωὴ οὔτε θάνατος, οὔτε 197
ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλ-
(385) λοντα, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος, οὔτε τις ἑτέρα κτίσις δυνή-
σεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης [n]τοῦ θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν." Εἶδες ἀγάπην πυρὸς θερμοτέραν;
Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν τὸν Χριστόν· καὶ γὰρ εὔκολον, ἂν
βουλώμεθα. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος φύσει τοιοῦτος ἦν. Διά τοι
τοῦτο καὶ τὰ πρότερα αὐτοῦ ἀνεγράφη τὰ ἐναντία τούτοις,

[11] Rom. viii. 38, 39.

[e] *αὐτὸς*, quod aberat, est in libris omnibus; sed *αὐτοὺς* a pr. man. D.
[f] *ἐὰν* C.D.E.F. *ἂν* vulgo. [g] *πάντα*] *ταῦτα* F. *πάντας* a pr. man. A.
[h] *τὸν ταπεινὸν* A.F. [i] *κείσεται* omnes. *κεῖται* Edd. [k] *ὑπεκρίνατο* D.
καὶ ὑπεκρίνετο A. [l] *συγκατιὼν* omnes. *συγκαταβαίνει* Edd. [m] *βού-
λεται* A.D. [n] *τοῦ θεοῦ* est in libris omnibus, non in Edd.

ἵνα μάθωμεν ὅτι προαιρέσεως τὸ ἔργον, καὶ βουλομένοις ἅπαντα εὔκολα.

[o]Μὴ τοίνυν ἀπογνῶμεν, ἀλλὰ, κἂν λοίδορος ᾖς, κἂν πλε-
B ονέκτης, κἂν ὁτιοῦν, ἐννόησον ὅτι Παῦλος βλάσφημος ἦν, καὶ διώκτης, καὶ ὑβριστὴς, καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν πρῶτος, καὶ ἐξαίφνης πρὸς αὐτὴν ἀνέβη [p]τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, καὶ οὐδὲν αὐτῷ κώλυμα τὰ [q]πρότερα γέγονε. Καίτοιγε οὐδεὶς οὕτω μετὰ τοσαύτης μανίας ἔχεται κακίας, μεθ' ὅσης ἐκεῖνος τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας. Καὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐπέδωκε τὴν ἑαυτοῦ τότε, καὶ ὅτι μὴ μυρίας εἶχε χεῖρας, ἵνα πάσαις [r]βάλῃ τὸν Στέφανον, ἤλγει. Ὅμως δὲ καὶ οὕτως εὗρεν ὅπως πλείοσιν αὐτὸν βάλῃ χερσὶ, ταῖς τῶν ψευδομαρτύρων, ὧν τὰ ἱμάτια ἐτήρει. Καὶ ἡνίκα δὲ εἰς τὰς οἰκίας
C εἰσῄει, καθάπερ θηρίον οὕτως εἰσεπήδα, σύρων, σπαράττων ἄνδρας, γυναῖκας, θορύβου καὶ ταραχῆς καὶ μυρίων πολέμων πάντα πληρῶν. Οὕτω γοῦν καὶ φοβερὸς ἦν, ὡς τοὺς ἀποστόλους καὶ μετὰ τὴν ἀρίστην μεταβολὴν μηδέπω τολμᾶν κολλᾶσθαι αὐτῷ. Ἀλλ' ὅμως μετὰ πάντα ἐκεῖνα γέγονε τοιοῦτος, οἷος γέγονεν· [s]οὐδὲν γὰρ δεῖ πλέον εἰπεῖν. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τὴν τῆς εἱμαρμένης ἀνάγκην ἐπιτειχίζοντες τῇ τῆς προαιρέσεως ἐλευθερίᾳ; Ἀκουέτωσαν ταῦτα, καὶ ἐπιστομιζέσθωσαν. Τὸν γὰρ βουλόμενον γενέσθαι ἀγαθὸν οὐδέν
D ἐστι τὸ κωλῦον, κἂν τῶν πονηροτάτων ἔμπροσθεν [t]ᾖ. Καὶ γὰρ πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείως μᾶλλον ἔχομεν, [v]ὅσῳ καὶ κατὰ φύσιν [w]ἐστὶν ἡμῖν ἡ ἀρετὴ, καὶ παρὰ φύσιν ἡ πονηρία, ὥσπερ οὖν τὸ νοσεῖν [x]καὶ ὑγιαίνειν. Καὶ γὰρ ὀφθαλμοὺς ἡμῖν ἔδωκεν ὁ θεὸς, οὐχ ἵνα ἀκολάστως βλέπωμεν, ἀλλ' ἵνα τὰ δημιουργήματα [y]αὐτοῦ θαυμάζοντες, προσκυνῶμεν τὸν ποιήσαντα. Καὶ ὅτι αὕτη ἡ χρεία τῶν ὀφθαλμῶν, δῆλον ἐκ τῶν ὁρωμένων. Κάλλος μὲν γὰρ ἡλίου καὶ οὐρανοῦ [z]ἐξ ἀπείρου βλέπομεν τοῦ διαστήματος· γυναικὸς δὲ εὐμορφίαν οὐκ ἄν τις ἐκ τοσούτου καταμάθοι. Ὁρᾷς, ὅτι πρὸς τοῦτο ἡμῖν μᾶλλον γεγένηται [a]ὁ
E ὀφθαλμός; Πάλιν ἀκοὴν ἐποίησεν, οὐχ ἵνα βλάσφημα δεχώμεθα ῥήματα, ἀλλ' ἵνα σωτήρια δόγματα. Διά τοι τοῦτο, ὅταν μὲν ἀπηχές τι δέξηται, καὶ ναρκᾷ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα

[o] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι εὔκολος ἡ ἀρετὴ, καὶ κατὰ φύσιν ἡμῖν ἐστι, διὸ καὶ ψευδὴς ὁ τῆς εἱμαρμένης λόγος· καὶ ὅτι ἀληθινὴν ἐκεῖνοι μόνοι ἡδονὴν καρποῦνται, οἱ ἀρετὴν μεταδιώκοντες. Veron. [p] τῆς ἀρ. τὴν κ. inverso ord. C.E. [q] πρότερον A. [r] βάλῃ A.C.D.E. βάλλῃ vulgo. [s] οὐδὲ A.F. receptum a Sav. Mor. Ben. [t] ᾖ] Sic omnes, ut tacite edidit Montef. Legebatur ἦν. [v] ὅσῳ A.C.E.F. ὅσον vulgo. [w] ἐστὶν ἡμῖν omnes. ἡμῖν ἐστιν Edd. [x] καὶ]+τὸ A. [y] αὐτοῦ om. F. [z] ἐξ] καὶ ἐξ F. [a] ὁ om. F.

[b]δὲ αὐτό. [12]"Λαλιὰ γὰρ πολυόρκου ἀνορθώσει [c]τρίχας,"
φησί. Κἂν ὠμὸν, κἂν ἀπηνές τι ἀκούσωμεν, πάλιν φρίττομεν·
ἂν δὲ ἐμμελές τι καὶ φιλάνθρωπον, καὶ [d]γανύμεθα καὶ χαί-
ρομεν. Καὶ τὸ στόμα δὲ [e]ἡμῶν αἰσχρὰ φθεγγόμενον, αἰ-
σχύνεσθαι καὶ ἐγκαλύπτεσθαι ποιεῖ· ἂν δὲ σεμνὰ, μετὰ ἀδείας
προΐεται ταῦτα καὶ ἐλευθερίας ἁπάσης. Τοῖς δὲ κατὰ φύσιν 198
οὐδεὶς ἂν αἰσχυνθείη, ἀλλὰ τοῖς παρὰ φύσιν. Καὶ χεῖρες [f]μὲν,
ὅταν ἁρπάζωσι, κρύπτονται καὶ ἀπολογίας ἐπιζητοῦσιν· εἰ δὲ
ἐλεημοσύνην δοῖεν, καὶ ἐγκαλλωπίζονται. Ὥστε ἂν ἐθέλωμεν,
πολλὴν ἔχομεν πάντοθεν πρὸς ἀρετὴν τὴν ῥοπήν. Εἰ δὲ τὴν
ἡδονήν μοι λέγεις τὴν ἀπὸ τῆς κακίας, ἐννόησον ὅτι καὶ τοῦτο
πλέον παρὰ τῆς ἀρετῆς καρπούμεθα. Καὶ γὰρ τὸ συνειδὸς
ἔχειν ἀγαθὸν, καὶ τὸ παρὰ πάντων θαυμάζεσθαι, καὶ τὸ χρη-
στὰς ἀναμένειν ἐλπίδας, πάντων ἥδιον τῷ φύσιν ἡδονῆς ἐπε-
σκεμμένῳ· ὥσπερ οὖν τἀναντία [g]ἁπάντων ὀδυνηρότερα τῷ
λύπης εἰδότι φύσιν, οἷον τὸ παρὰ πάντων ὀνειδίζεσθαι, τὸ B
κατηγορεῖσθαι οἴκοθεν, τὸ τρέμειν καὶ δεδοικέναι καὶ τὰ μέλ-
λοντα καὶ τὰ παρόντα.

Καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, ὑποθώμεθα τῷ λόγῳ
ἔχοντά τινα γυναῖκα, τὸν τοῦ πλησίον διορύττειν γάμον, καὶ
ἥδεσθαι τῇ πονηρᾷ ταύτῃ κλοπῇ τῆς ἐρωμένης ἀπολαύοντα·
εἶτα ἀντιθῶμεν τούτῳ πάλιν ἕτερον τὸν τὴν [h]αὐτοῦ στέρ-
γοντα. Καὶ ἵνα [i]πλείων καὶ σαφεστέρα ἡ νίκη [k]γένηται,
οὗτος ὁ τῆς [l]αὐτοῦ μόνης ἀπολαύων, ἐράτω μὲν καὶ ἐκείνης τῆς
μοιχευομένης, κατεχέτω δὲ τοῦ ἔρωτος καὶ μηδὲν πραττέτω
πονηρόν. Καίτοιγε οὐδὲ καθαρὰ τοῦτο σωφροσύνη ἐστί· πλὴν C
ἀλλ' ἐκ περιουσίας, ἵνα μάθῃς πόση τῆς ἀρετῆς ἡ ἡδονὴ, διὰ
(386) τοῦτο οὕτω τὸ δρᾶμα ἐπλάσαμεν. Συνθέντες τοίνυν αὐτοὺς,
οὕτως [m]ἐρώμεθα ἀμφοτέρους, τίνος ἡδίων ὁ βίος. Καὶ ἀκούσῃ
τοῦ μὲν καὶ ἐγκαλλωπιζομένου, καὶ σκιρτῶντος ἐπὶ τῇ νίκῃ
τῇ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας· τούτου [n]δέ· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀναμεῖναι
δεῖ τὸ παρ' αὐτοῦ τι μαθεῖν· ὄψει γὰρ αὐτὸν, κἂν μυριάκις
ἀρνῆται, δεσμωτῶν ἀθλιώτερον διακείμενον. Καὶ γὰρ ἅπαντας
δέδοικε καὶ ὑποπτεύει, καὶ τὴν [o]αὐτοῦ γυναῖκα, καὶ τὸν τῆς

12 Sirac. xxvii. 14.

[b] δὲ accessit ex libris omnibus. [c] τρίχα F. Mox κἂν ὠμὸν καὶ ἀπ. idem. [d] γανύμεθα C.E. et a pr. man. A. γαννύμεθα vulgo. [e] ἡμῖν F. [f] μὲν ὅταν] δὲ ὅταν μὲν F. [g] ἁπάντων C.E.F. πάντων Edd. [h] αὑτοῦ A.E.F. αὐτοῦ Edd. [i] πλείων καὶ] πλείων a pr. man. A. πλεῖον idem ex corr. [k] γένηται A.C.E.F. γίνηται Edd. [l] αὑτοῦ A.F. αὐτοῦ vulgo. [m] ἐρόμεθα D. et ex corr. C. [n] δὲ]+καὶ αἰσχυνομένου καὶ ὑποπτεύοντος C. et Reg. apud Montef. *rubore perfusum et suspirantem* (sic) Aret. [o] αὑτοῦ A.F. αὐτοῦ Edd.

μοιχευομένης ἄνδρα, καὶ τὴν μοιχευομένην αὐτὴν, καὶ οἰκείους,
D καὶ φίλους, καὶ συγγενεῖς, καὶ τοίχους, καὶ σκιὰς, καὶ ἑαυτόν·
καὶ [p]τὸ πάντων χαλεπώτερον, τὸ συνειδὸς ἔχει καταβοῶν,
ὑλακτοῦν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ἂν δὲ καὶ τὸ τοῦ θεοῦ
δικαστήριον ἐννοήσῃ, οὐδὲ στῆναι δυνήσεται. Καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ
βραχεῖα, ἡ δὲ ἀπὸ ταύτης ὀδύνη διηνεκής. Καὶ γὰρ καὶ ἐν
ἑσπέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ, καὶ ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν πόλει, καὶ πανταχοῦ
ἕπεται ὁ κατήγορος, ξίφος δεικνὺς ἠκονημένον, καὶ τὰς ἀφορή-
τους κολάσεις, καὶ τῷ φόβῳ καταναλίσκων αὐτὸν καὶ δαπανῶν.
Ὁ δὲ σώφρων ἐκεῖνος πάντων τούτων ἀπήλλακται, καὶ ἔστιν ἐν
E ἐλευθερίᾳ, καὶ μετὰ ἀδείας ὁρᾷ τὴν γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ, [q]τὰ
παιδία, τοὺς φίλους, καὶ ἐλευθέροις ἅπασιν ὀφθαλμοῖς [r]ἀπαντᾷ.
Εἰ δὲ ὁ ἐρῶν μὲν, κρατῶν δὲ, τοσαύτης ἀπολαύσεται ἡδονῆς, ὁ
[s]μηδὲ ἐρῶν, ἀλλὰ καθαρῶς σωφρονῶν, τίνος λιμένος, ποίας
γαλήνης οὐχ ἡδίω καὶ ἡμερωτέραν κτήσεται ψυχήν; Διά τοι
τοῦτο [t]τοὺς μοιχεύοντας μὲν ὀλίγους ἂν [v]ἴδοις, σωφρονοῦντας
δὲ πλείους. Εἰ δὲ τοῦτο ἥδιον, τοῦτο ἂν εἵλοντο οἱ πολλοί.
Καὶ μή μοι λέγε τὸν ἀπὸ τῶν νόμων φόβον· οὐδὲ γὰρ οὗτός
ἐστιν αὐτοὺς ὁ κατέχων, ἀλλ' ἡ τῆς ἀτοπίας ὑπερβολὴ, καὶ τὸ
199 πλείονα εἶναι τὰ λυπηρὰ τῶν ἡδέων, καὶ [w]ἡ τοῦ συνειδότος
ψῆφος. Καὶ ὁ μὲν μοιχὸς τοιοῦτος· εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ τὸν
πλεονέκτην εἰς μέσον ἀγάγωμεν, ἕτερον ἔρωτα πάλιν παρά-
νομον ἀπογυμνοῦντες. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτον ὀψόμεθα τὰ αὐτὰ
δεδοικότα, καὶ οὐ δυνάμενον καθαρᾶς ἀπολαύειν ἡδονῆς. Καὶ
[x]γὰρ τοὺς ἀδικουμένους ἐννοῶν, καὶ τοὺς συναλγοῦντας αὐτοῖς,
καὶ τὴν κοινὴν ἁπάντων περὶ αὐτοῦ ψῆφον, μυρία κύματα ἔχει.
Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ χαλεπὸν, ἀλλ' [y]ὅτι οὐδὲ τῆς
ἐρωμένης ἀπολαῦσαι [z]δύναται. Τοιοῦτος γὰρ ὁ τῶν φιλαργύ-
B ρων τρόπος· οὐχ ἵνα [a]ἀπολαύωσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπο-
λαύωσιν. Εἰ δὲ αἴνιγμά σοι τοῦτο εἶναι δοκεῖ, καὶ τὸ ἔτι
τούτου χεῖρον καὶ ἀπορώτερον ἄκουε· ὅτι οὐ ταύτῃ μόνον
ἐστέρηνται τῆς τῶν ὄντων ἡδονῆς, τῷ μὴ τολμᾶν αὐτοῖς χρῆ-
σθαι, ὡς βούλονται, ἀλλὰ καὶ τῷ μηδέποτε αὐτῶν ἐμπί-
πλασθαι, ἀλλ' ἐν τῷ [b]διψῆν εἶναι διηνεκῶς· οὗ τί [c]γένοιτ' ἂν
χαλεπώτερον; Ἀλλ' οὐχ ὁ δίκαιος τοιοῦτος, ἀλλὰ [d]καὶ τρόμου

[p] τὸ om. F. [q] τὰ] καὶ τὰ F. [r] ἀπαντᾷ] Sic E.F. et ex corr. A. ἀπαντά (sic) a pr. man. A. ἁπαντᾶ (sic) C. ἅπαντα ὁρᾷ D. Veron. ἅπαντα (sine ὁρᾷ) ediderunt Sav. Mor. Ben. *et liberis oculis omnes conspicit* Aret. [s] μηδὲ] μὴ C.E. [t] τοὺς om. C. [v] ἴδῃς A.C.E. [w] ἡ] + ἀπὸ C. [x] γὰρ] + καὶ A. receptum a Sav. Mor. Ben. [y] ὅτι accessit ex E.F. Aret. [z] δυνατὸν A. [a] ἀπολαύσωσιν A.F. [b] δίψει D. [c] γένοιτ' ἂν] ἂν γένοιτο A. ἂν γένοιτ' ἂν F. [d] καὶ om. F.

καὶ μίσους καὶ φόβου καὶ τοῦ ἀνιάτου τούτου δίψους [e]ἀπήλλακται· καὶ ὥσπερ ἐκείνῳ πάντες ἐπαρῶνται, οὕτω [f]πάντες τούτῳ συνεύχονται· καὶ καθάπερ ἐκεῖνος οὐδένα κέκτηται φίλον, οὕτως οὗτος οὐδένα ἐχθρόν.

Τί τοίνυν, τούτων [g]οὕτως ὡμολογημένων, ἢ κακίας ἀηδέ- C
στερον, ἢ ἀρετῆς ἥδιον γένοιτ' ἄν; μᾶλλον δὲ, κἂν μυρία εἴπωμεν, οὐδεὶς οὔτε ἐκείνης τὴν λύπην, οὔτε ταύτης τὴν ἡδονὴν παραστῆσαι δυνήσεται [h]λόγος, ἕως ἂν αὐτῆς ἀπολαύσωμεν. Τότε γὰρ καὶ πικρότερον χολῆς εὑρήσομεν τὴν κακίαν, ὅταν τοῦ τῆς ἀρετῆς ἀπογευσώμεθα μέλιτος. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ νῦν ἀηδὴς καὶ φορτικὴ καὶ ἐπαχθὴς, καὶ [i]πρὸς τοῦτο οὐδὲ αὐτοὶ οἱ θεραπεύοντες αὐτὴν ἀντεροῦσιν· ὅταν δὲ αὐτῆς ἀποστῶμεν, τότε αὐτῆς ἀκριβέστερον αἰσθανόμεθα τῶν πικρῶν ἐπιταγμάτων. Εἰ δὲ οἱ πολλοὶ πρὸς αὐτὴν τρέχουσι, θαυμαστὸν D
οὐδέν· ἐπεὶ καὶ παῖδες πολλάκις τὰ ἧττον ἡδέα ἑλόμενοι, τῶν [k]μειζόνως εὐφραινόντων καταφρονοῦσι· καὶ οἱ νοσοῦντες ὑπὲρ προσκαίρου χάριτος τὴν διηνεκῆ καὶ ἀσφαλεστέραν εὐφροσύνην ἀπώλεσαν. Τοῦτο δὲ τῆς τῶν ἐρώντων ἀσθενείας [l]τε καὶ ἀνοίας ἐστὶν, οὐ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως. Ὁ γὰρ μεθ' ἡδονῆς ζῶν, ὁ ἐνάρετός ἐστιν, ὁ πλουτῶν ὄντως, καὶ [m]ὄντως ἐλεύθερος ὤν. Εἰ δέ τις τὰ μὲν ἄλλα συγχωροίη τῇ ἀρετῇ, ἐλευθερίαν, ἄδειαν, τὸ φροντίδων ἀπηλλάχθαι, τὸ μηδένα δεδοικέναι, τὸ [n]μηδένα ὑποπτεύειν, τὴν δὲ ἡδονὴν μὴ συγχωροίη, καὶ γελάσαι μοι λοιπὸν δαψιλὲς ἐνταῦθα ἐπέρχεται. Τί [o]γὰρ E
ἕτερόν ἐστιν ἡδονὴ, ἢ τὸ [p]φροντίδος ἀπηλλάχθαι καὶ φόβου
(387) καὶ ἀθυμίας, καὶ πᾶσιν ἀχείρωτον εἶναι; Τίς γὰρ ἐν ἡδονῇ, [q]εἰπέ μοι, ὁ μαινόμενος καὶ σφαδάζων καὶ κεντούμενος ὑπὸ ἐπιθυμιῶν πολλῶν, καὶ οὐδὲ ἐν ἑαυτῷ ὢν, ἢ ὁ τούτων πάντων ἀπηλλαγμένος τῶν κυμάτων, καὶ ὥσπερ ἐν λιμένι [r]τῇ φιλοσοφίᾳ καθήμενος; Οὐκ εὔδηλον ὅτι οὗτος; Ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς [s]τοῦτο ἴδιον [t]ἀνεφάνη. Ὥστε ἡ κακία ὄνομα μόνον ἡδονῆς ἔχει, τοῦ δὲ πράγματός ἐστιν ἔρημος· καὶ πρὸ μὲν τῆς ἀπολαύσεως μανία ἐστὶν, οὐχ ἡδονὴ, μετὰ δὲ τὴν ἀπόλαυσιν εὐθέως καὶ αὐτὴ σβέννυται. Εἰ τοίνυν οὔτε ἐν ἀρχῇ οὔτε μετὰ ταῦτα 200
ἔστιν ἰδεῖν αὐτῆς τὴν ἡδονὴν, ποῦ φανεῖται καὶ πότε; Ἵνα δὲ

[e] ἀπήλλακται] ἐστέρηται D. [f] πάντες τούτῳ] Sic C.D.E.F. τούτῳ πάντες Edd. [g] οὕτως om. F. in marg. D. [h] λόγος E.F. λόγῳ vulgo. [i] πρὸς τοῦτο] Sic C. ut sine monito ediderat Montef. Vulgo abest πρός. [k] μειζόνων C. [l] τε om. C.D.E. [m] ὄντως om. F. [n] μηδὲν F. [o] γὰρ] + καὶ F. [p] φροντίδων D. [q] εἰπέ μοι in marg. D. [r] τῆς φιλοσοφίας a pr. man. A. [s] τοῦτο ἴδιον omnes. ἴδιον τοῦτο Edd. [t] ἀνεφάνη] Sic C.E. Edebatur ἂν ἐφάνη.

σαφέστερον, ὃ λέγω, μάθῃς, ἐπὶ ὑποδείγματος τὸν λόγον γυμνάσωμεν. Σκόπει δέ. Ἠράσθη τις γυναικὸς ὡραίας καὶ εὐμόρφου. Οὗτος ἕως μὲν ἂν μὴ ἐπιτύχῃ τοῦ ἔρωτος, τοῖς ἐξεστηκόσιν ἔοικε καὶ παραπαίουσιν· ἐπειδὰν δὲ ἐπιτύχῃ, ἔσβεσε τὴν ἐπιθυμίαν. Εἰ τοίνυν μήτε ἐν ἀρχῇ ἥδεται· μανία γὰρ τὸ πρᾶγμά ἐστι· μήτε ἐν τῷ τέλει· καταλύει γὰρ τῇ μίξει τὸν οἶστρον· ποῦ λοιπὸν αὐτὴν [v]εὑρήσομεν; Ἀλλ' οὐ τὰ
B ἡμέτερα τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀρχῇ ταραχῆς ἀπήλλακται πάσης, καὶ μέχρι τέλους ἀκμάζουσα μένει ἡ ἡδονή· μᾶλλον δὲ οὐδέ ἐστι τέλος παρ' ἡμῖν ἡδονῆς, οὐδὲ ἔχει πέρας ἡμῶν τὰ ἀγαθὰ, οὐδὲ καταλύεταί [w]πω αὕτη ἡ ἡδονή. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοήσαντες, εἴγε ἡδονῆς ἐρῶμεν, ἐπιλαβώμεθα ἀρετῆς, ἵνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [x]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

ΛΟΓΟΣ ΚΓ.

[1]Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον;

ΔΕΙΞΑΣ ὅτι πολὺ χρήσιμον τὸ συγκαταβαίνειν, [a]καὶ τοῦτο ἡ ἄκρα τελειότης, καὶ ὅτι αὐτὸς πάντων πλέον πρὸς τὸ τέλειον ἀναβὰς, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπερβὰς αὐτὸ τῷ μὴ λαμβάνειν, πάντων πλέον κατέβη πάλιν, καὶ ἑκατέρων τούτων τοὺς καιροὺς γνωρίμους ποιήσας ἡμῖν [b]καὶ τῆς τελειότητος
D καὶ τῆς συγκαταβάσεως, πληκτικώτερον αὐτῶν καθικνεῖται λοιπὸν, αἰνιττόμενος ὅτι τοῦτο τὸ παρ' αὐτῶν γινόμενον, καὶ δοκοῦν εἶναι [c]τελειότητος, ματαιοπονία τίς ἐστι περιττή. Καὶ οὐ λέγει μὲν αὐτὸ οὕτω σαφῶς, ἵνα μὴ ἀπαναισχυντήσωσι· δι' ὧν δὲ κατασκευάζει, τοῦτο δηλοῖ. [d]Καὶ εἰπὼν ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν ἁμαρτάνουσι, [e]καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἀπολλύουσι, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος γίνεται ἀπὸ τῆς γνώσεως τῆς τελείας, ἐὰν μὴ ἀγάπη προσῇ, πάλιν ἐπὶ [f]κοινὸν ἔρχεται παράδειγμα, καί [g]φησιν· "Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες

[1] Cap. IX. v. 24.

[v] εὑρήσωμεν F. [w] πω] που F. ποτε A. Hoc receperunt Sav. Mor. Ben. [x] ἐπιτυχεῖν] ἀξιωθῆναι C. ὧν——ἐπιτυχεῖν om. E. Hom. XXIII. [a] καὶ] + ὡς C. *quasi* Aret. [b] καὶ τῆς τ.] τοὺς τῆς τ. λέγω C. [c] τελειότης F. [d] καὶ εἰπὼν] εἰπὼν γὰρ C. [e] καὶ] + ὅτι C. [f] κοινὸν] τὸ κοινὸν F. [g] φησιν] + ὅτι F.

μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον;" Τοῦτο δὲ λέγει, οὐχ ὡς καὶ ἐνταῦθα ἑνὸς ἐκ πάντων μέλλοντος σώζεσθαι, ἄπαγε, ἀλλ' ὡς πολλὴν ὀφειλόντων ἡμῶν εἰσενεγκεῖν τὴν E
σπουδήν. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ κατιόντων πολλῶν εἰς τὸ στάδιον, οὐ στεφανοῦνται πολλοὶ, ἀλλ' εἰς ἕνα τοῦτο περιΐσταται, καὶ οὐκ [h]ἀρκεῖ τὸ καθεῖναι εἰς τὸν ἀγῶνα, οὔτε τὸ ἀλείψασθαι καὶ παλαῖσαι· οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὐκ ἀρκεῖ τὸ πιστεῦσαι καὶ ὡς ἔτυχεν ἀγωνίσασθαι· ἀλλὰ ἂν μὴ οὕτω δράμωμεν, ὡς μέχρι [i]τοῦ τέλους ἀλήπτους ἑαυτοὺς παρασχεῖν, καὶ ἐγγὺς γενέσθαι τοῦ βραβείου, [k]οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον. Εἰ γὰρ καὶ τέλειον νομίζεις εἶναι [l]σαυτὸν κατὰ τὴν γνῶσιν, ἀλλ' οὐδέπω τοῦ παντὸς [m]ἐπείληψαι· [n]ὅπερ αἰνιττόμενος [o]ἔλεγεν· "Οὕτω 201
τρέχετε, ἵνα καταλάβητε." Οὐκ ἄρα [p]που κατειληφότες ἦσαν. Καὶ εἰπὼν, "οὕτω," καὶ τὸν τρόπον διδάσκει. [2]"Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται." Τί ἐστι, "πάντα;" Οὐχὶ τοῦδε μὲν [q]ἀπέχεται, ἐν ἑτέρῳ δὲ [r]διαμαρτάνει, ἀλλὰ καὶ γαστριμαργίας καὶ λαγνείας καὶ μέθης καὶ πάντων ἁπλῶς [s]κρατεῖ τῶν παθῶν. Τοῦτο [t]γὰρ, φησὶ, καὶ ἐπὶ τῶν ἔξωθεν
(388) ἀγώνων γίνεται. Οὐδὲ γὰρ μεθύειν ἔξεστι τοῖς ἀγωνιζομένοις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀγωνίας, οὐδὲ πορνεύειν, ἵνα μὴ τὴν δύναμιν ἐκλύσωσιν, ἀλλ' οὐδὲ περὶ ἄλλο τι οὐδὲν [v]ἠσχολῆσθαι, ἀλλὰ πάντων ἑαυτοὺς ἅπαξ ἀποστήσαντες, τοῖς γυμνασίοις B
μόνον προσέχουσιν. Εἰ δὲ ἐκεῖ ταῦτα, ὅπου [w]καὶ εἰς ἕνα ὁ στέφανος, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα, ὅπου καὶ πλείων ἡ φιλοτιμία. Οὐδὲ γὰρ εἷς ὁ στεφανούμενος μόνος, καὶ τὰ ἔπαθλα δὲ πολὺ τοὺς πόνους νικᾷ. Διὸ καὶ ἐντρεπτικῶς αὐτὸ τίθησι λέγων· "Ἐκεῖνοι μὲν [x]οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν· ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον."

[3]"Ἐγὼ τοίνυν οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως." Ἐντρέψας [y]γὰρ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, καὶ ἑαυτὸν εἰς μέσον ἄγει λοιπὸν, [z]ὅπερ ἄριστος τρόπος διδασκαλίας ἐστί. Διὸ καὶ πανταχοῦ φαίνεται τοῦτο ποιῶν. Τί δέ ἐστιν, "οὐκ ἀδήλως;" Πρὸς C
σκοπόν τινα [a]βλέπων, φησὶν, οὐκ εἰκῇ καὶ μάτην, καθάπερ ὑμεῖς. Τί γὰρ ὑμῖν γίνεται πλέον ἀπὸ τοῦ εἰς εἰδωλεῖα

[2] v. 25. [3] v. 26.

[h] ἀρκεῖ] + ἁπλῶς C. *tantum* Aret. [i] τοῦ accessit ex A.C.E.F. et Cat. [k] οὐδὲ A. [l] σαυτὸν] + φησὶ C. Aret. [m] ἐπείληψαι] Sic C. Aret. ἐπιλήψῃ Edd. [n] ὅπερ] ὃ καὶ C. [o] ἔλεγεν] ἐπήγαγεν C. Aret. [p] που] ποτε F. [q] ἀπέχεσθαι A. Statim ἐν om. idem. [r] δι' ἁμαρτάνειν (sic) A. ἁμαρτάνει F. ἀδιαφορεῖ C. et Reg. ap. Montef. *se indifferenter habet* Aret. [s] κρατεῖν ex corr. A. [t] γὰρ, φησὶ] δέ πως C. Aret. [v] ἀσχολεῖσθαι ex corr. A. [w] καὶ om. F. [x] οὖν om. Mosq. 7. et a pr. man. D. [y] γὰρ om. F. [z] ὅπερ] + καὶ F. [a] βλέπω E.

εἰσιέναι, καὶ τὴν τελειότητα δῆθεν [b]ἐκείνην ἐπιδείκνυσθαι; Οὐδέν. Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τοιοῦτος, ἀλλὰ πάντα, ἅπερ ποιῶ, ὑπὲρ τῆς τῶν πλησίον σωτηρίας ποιῶ. Κἂν τελειότητα ἐπιδείξωμαι, δι' αὐτούς· κἂν συγκατάβασιν, δι' αὐτούς· κἂν ὑπερβῶ Πέτρον ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῶσι· κἂν καταβῶ πλέον πάντων, περιτεμνόμενος καὶ ξυρώμενος, ἵνα
D μὴ ὑποσκελισθῶσι. Τοῦτό ἐστιν, "οὐκ ἀδήλως." Σὺ δὲ διὰ τί ἐσθίεις ἐν εἰδωλείοις, εἰπέ μοι; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν αἰτίαν εὔλογον οὐδεμίαν. "Βρῶμα γάρ σε οὐ παρίστησι τῷ θεῷ· καὶ οὔτε ἐὰν φάγῃς, περισσεύεις, οὔτε ἐὰν μὴ φάγῃς, [c]ὑστερῇ." Οὐκοῦν [d]ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τρέχεις. Τοῦτο γάρ ἐστιν, "ἀδήλως." [e]"Οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων." Πάλιν [f]τὸ εἰκῇ καὶ μάτην αἰνιττόμενος, [g]τοῦτό φησιν. Ἔχω γὰρ ὃν πλήξω, τουτέστι, τὸν διάβολον· σὺ δὲ αὐτὸν οὐ πλήτ-
E τεις, ἀλλ' ἁπλῶς [h]ἐκχέεις σαυτοῦ τὴν ἰσχύν. Τέως μὲν οὖν αὐτοὺς διαβαστάζων, οὕτω [i]λέγει. Ἐπειδὴ γὰρ σφοδροτέρως [k]ἐχρήσατο αὐτοῖς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, πάλιν κατέχει τὴν ἐπιτίμησιν, τῷ τέλει τοῦ λόγου τηρῶν τὴν βαθεῖαν τομήν. Ἐνταῦθα μὲν [l]γάρ φησιν, ὅτι εἰκῇ καὶ μάτην ποιοῦσιν· ὕστερον δὲ δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἐπ' ὀλέθρῳ πολλῷ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς, καὶ ὅτι [m]καὶ χωρὶς τῆς βλάβης τῶν ἀδελφῶν, οὐδὲ αὐτοὶ ἀνεύθυνοι [n]ταῦτα τολμῶντες. [4]"Ἀλλ' [o]ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκι-
202 μος γένωμαι." Ἐνταῦθα δείκνυσι καὶ ὑπὸ ἐπιθυμίας γαστρὸς κατεχομένους, καὶ [p]ἀνιέντας αὐτῇ τὰς ἡνίας, καὶ προσχήματι τελειότητος τὴν γαστριμαργίαν τὴν ἑαυτῶν πληροῦντας· ὃ καὶ ἄνωθεν ὤδινεν εἰπεῖν, ὅτε ἔλεγε, "Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν." Ἐπειδὴ γὰρ καὶ πορνείαν τρυφὴ ποιεῖ, καὶ [q]εἰδωλολατρείαν τοῦτο ἔτεκεν, εἰκότως πολλαχοῦ καθικνεῖται τοῦ νοσήματος· καὶ δεικνὺς ὅσα ἔπαθε διὰ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τοῦτο μετ' ἐκείνων τίθησιν. Ὥσπερ [r]γάρ,

[4] v. 27.

[b] ἐκείνην] ἐκεῖθεν C. [c] ὑστερῆσαι E.F. et a pr. man. A. Ita etiam Veron. [d] ἁπλῶς] καὶ ἁπλῶς C. [e] οὕτω] καὶ οὕτω F. Mox δαίρων idem. [f] τὸ] + οὐκ F. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [g] τοῦτό φησιν—— ἀλλ' ἁπλῶς] ἐπήγαγεν· ἔχω, φησὶν, ὃν πλήξω μὲν ἐγὼ, τὸν διάβολον· σὺ δὲ οὐ μόνον αὐτὸν οὐ πλήττεις, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς C. Aret. [h] ἐκχέεις σαυτοῦ] Sic F. ἐκχέεισαὐτοῦ (sic) C. ἐκχέεισεαυτοῦ (sic) D. ἐκχέεις ἑαυτοῦ E. ἔχεις αὐτοῦ A. ἐγχεῖς σαὐτοῦ Veron. Sav. Mor. ἐκχέεις σαὐτοῦ tacite edidit Montef. [i] λέγει omnes. φησὶν vulgo. [k] ἐχρήσατο αὐτοῖς Codd. αὐτοῖς ἐχρήσατο Edd. [l] γάρ φησιν] οὖν λέγει C. [m] καὶ om. F. [n] ταῦτα] τοιαῦτα F. [o] ὑποπιάζω A. Mosq. 7. [p] ἐφιέντας C. [q] εἰδωλολατρίαν A.C.E. et ex corr. D. Ita Veron. Infra p. 204 E εἰδωλολατρίαν A.C.D.E. Veron. Et sic alibi. [r] γὰρ] οὖν C.

φησὶν, ὑπερέβην τὰ προστάγματα, καὶ ταῦτα οὐ κούφου [s]μοι
τοῦ πράγματος ὄντος· καὶ γὰρ, "Πάντα στέγομεν," φησίν· B
οὕτω καὶ ἐνταῦθα πολὺν ὑπομένω πόνον, ὥστε σωφρόνως ζῆν.
Εἰ γὰρ καὶ [t]δυσένδοτος ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ τῆς γαστρὸς τυραννὶς,
ἀλλ' ὅμως [v]αὐτὴν χαλινῶ, καὶ οὐκ [w]ἐκδίδωμι ἐμαυτὸν τῷ πάθει,
ἀλλὰ πάντα ὑπομένω πόνον, ὥστε μὴ παρασυρῆναι. Μὴ
[x]γὰρ δὴ νομίσητε ἀπραγμόνως με ταῦτα κατορθοῦν. Καὶ
γὰρ δρόμος ἐστὶ καὶ παγκράτιον καὶ φύσεως τυραννὶς, κατεξα-
νισταμένη συνεχῶς καὶ ἐλευθεριάζειν βουλομένη· ἀλλ' οὐκ
ἀνέχομαι, ἀλλὰ καταστέλλω καὶ ὑποτάττω μετὰ πολλῶν
τῶν ἱδρώτων αὐτήν. Ταῦτα δὲ λέγει, ἵνα μηδεὶς ἀπογινώσκῃ
τῶν ὑπὲρ [y]ἀρετῆς [z]ἀγώνων, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα ἐπίπονον. C
Διό φησιν, "[a]Ὑπωπιάζω καὶ δουλαγωγῶ." Οὐκ εἶπεν, ἀναιρῶ
[b]οὐδὲ κολάζω· οὐδὲ γὰρ ἐχθρὰ ἡ σάρξ· ἀλλ', "ὑπωπιάζω καὶ
δουλαγωγῶ," ὃ δεσπότου ἐστὶν, οὐ πολεμίου· διδασκάλου,
οὐκ ἐχθροῦ· παιδοτρίβου, οὐκ ἐναντίου. "Μή πως ἄλλοις
κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι." Εἰ δὲ Παῦλος τοῦτο
δέδοικεν ὁ τοσούτους διδάξας, καὶ δέδοικε μετὰ τὸ κηρῦξαι
καὶ γενέσθαι ἄγγελος καὶ τῆς οἰκουμένης τὴν προστασίαν
(389) [c]ἐπιδείξασθαι, τί ἂν εἴποιμεν ἡμεῖς; Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε,
φησὶν, ἐπειδὴ ἐπιστεύσατε, ὅτι ἀρκεῖ τοῦτο εἰς σωτηρίαν ὑμῖν.
Εἰ γὰρ ἐμοὶ τὸ κηρῦξαι, τὸ διδάξαι, τὸ μυρίους προσαγαγεῖν D
οὐκ ἀρκεῖ εἰς σωτηρίαν, εἰ μὴ καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν παρασχοίμην
ἄληπτα, πολλῷ μᾶλλον ὑμῖν.

Εἶτα ἐφ' ἕτερα ὑποδείγματα ἔρχεται πάλιν· καὶ ὥσπερ
ἀνωτέρω τὰ τῶν ἀποστόλων καὶ [d]τὰ τῆς [e]κοινῆς συνηθείας
καὶ τὰ τῶν ἱερέων καὶ τὰ ἑαυτοῦ τέθεικεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα
τὰ τῶν [f]Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ θεὶς, πάλιν
ἐπὶ [g]τὰς τῆς παλαιᾶς πρόεισιν ἱστορίας. Καὶ ἐπειδὴ μέλλει
φορτικώτερον ποιεῖν τὸν λόγον, κοινὴν ποιεῖται τὴν παραίνεσιν,
καὶ οὐ περὶ τῶν προκειμένων μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων
ἁπλῶς τῶν παρὰ Κορινθίοις νοσημάτων διαλέγεται. Καὶ
ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν ἀγώνων, "Οὐκ οἴδατε;" φησίν· ἐνταῦθα
δὲ, [5]"Οὐ θέλω [h]δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί." Τοῦτο δὲ ἔλεγε, E
δεικνὺς ὅτι οὐ σφόδρα [i]ταῦτα ἦσαν πεπαιδευμένοι. Καὶ τί

[5] Cap. X. v. 1—5.

[s] μοι] μὲν F. Statim τοῦ προστάγματος idem. [t] δυσέριστος Veron. [v] ταύ-
την F. [w] ἐνδίδωμι C.E. [x] γὰρ δὴ] τοίνυν C. [y] τῆς ἀρετῆς E.F.
[z] ἀγώνων] πόνων Veron. [a] ὑποπιάζω bis A. ὑποπιέζω bis F. Mosq. 7.
[b] Haec οὐδὲ κολάζω accesserunt ex libris omnibus et Interp. [c] ἐπιδείξασθαι]
δέξασθαι C.E. et ex corr. D. [d] τὰ om. E. [e] κοινῆς συνηθείας] οἰκουμένης
θήσας F. [f] Ὀλυμπικῶν F. [g] τὰς] τὰ F. [h] δὲ om. F. [i] ταῦτα
ἦσαν A.C.E.F. ἦσαν ταῦτα Edd.

τοῦτό ἐστιν, ὅπερ οὐ θέλεις ἡμᾶς ἀγνοεῖν; "Ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν [k]πάντες, φησὶν, ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο [l]ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, [m]καὶ τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν [n]αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός." Καὶ τίνος [o]ἕνεκεν ταῦτα λέγει; Ἵνα δείξῃ, ὅτι ὥσπερ
203 ἐκείνους οὐκ ὤνησε τὸ τοσαύτης ἀπολαῦσαι δωρεᾶς, οὕτως οὐδὲ [p]τούτους τὸ βαπτίσματος τυχεῖν καὶ μυστηρίων πνευματικῶν [q]ἀπολαῦσαι, εἰ μὴ μέλλοιεν ἄξιον τῆς χάριτος [r]ἐπιδείκνυσθαι βίον. Διὸ καὶ τοὺς τοῦ βαπτίσματος καὶ τοὺς τῶν μυστηρίων [s]παράγει τύπους. Τί δέ ἐστιν, "εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο;" Καθάπερ [t]ἡμεῖς τῷ Χριστῷ πιστεύσαντες [v]καὶ τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ, βαπτιζόμεθα, ὡς καὶ αὐτοὶ τῶν αὐτῶν [w]μυστηρίων κοινωνήσοντες· [6]"Βαπτιζόμεθα γὰρ, φησὶν, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν," τουτέστι, τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων· οὕτω κἀκεῖνοι θαρρήσαντες τῷ Μωϋσεῖ, τουτέστιν, ἰδόντες αὐτὸν
B διαβάντα πρῶτον, κατετόλμησαν καὶ αὐτοὶ τῶν ὑδάτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ βούλεται τὸν τύπον ἐγγὺς τῆς ἀληθείας ἀγαγεῖν, οὐ λέγει οὕτως, ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀληθείας ὀνόμασι κέχρηται καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου. [x]Καὶ τοῦτο μὲν τοῦ λουτροῦ σύμβολον· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, τῆς ἱερᾶς τραπέζης. Καθάπερ [y]γὰρ σὺ τὸ σῶμα ἐσθίεις τὸ δεσποτικὸν, οὕτως ἐκεῖνοι τὸ μάννα· καὶ ὥσπερ σὺ τὸ αἷμα πίνεις, [z]οὕτως ἐκεῖνοι ὕδωρ ἐκ πέτρας. Εἰ γὰρ καὶ αἰσθητὰ ἦν τὰ [a]διδόμενα, ἀλλὰ πνευματικῶς παρείχετο, οὐ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν, ἀλλὰ κατὰ δωρεᾶς χάριν, καὶ μετὰ τοῦ σώματος καὶ τὴν ψυχὴν ἔτρεφεν εἰς πίστιν
C ἐνάγοντα. Διά τοι τοῦτο περὶ μὲν [b]τῆς τροφῆς οὐδὲν εἶπεν· ἐξηλλαγμένη γὰρ ἦν, οὐ τῷ τρόπῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ φύσει· μάννα γὰρ ἦν· ἐπὶ δὲ τοῦ ποτοῦ, ἐπειδὴ ὁ τρόπος τῆς χορηγίας μόνος ἦν [c]ὁ παράδοξος, καὶ κατασκευῆς ἐδεήθη. Διόπερ εἰπὼν, ὅτι τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν [d]ἔπιον, ἐπήγαγεν· "Ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας·" καὶ

[6] 1 Cor. xv. 29.

[k] πάντες om. Mosq. 7. πάντες φησὶν in marg. D. [l] ἐν τῇ ν. καὶ ἐν τῇ θ. om. F. [m] καὶ] + πάντες D.F. Mosq. 7. [n] αὐτῶν om. F. [o] ἕνεκεν] + φησὶ C. [p] τούτων C. [q] ἀπολαῦσαι] + προστήσεται libri omnes. In Catena mendose legitur προστίθεται. [r] δείκνυσθαι F. [s] παρεισάγει D. [t] ἡμεῖς A.C. D.E. Cat. ὑμεῖς Veron. Sav. Mor. [v] καὶ om. C. Aret. [w] μυστηρίων om. F. Cat. [x] καὶ] ἀλλὰ C. Aret. [y] γὰρ om. A. Cat. [z] οὕτως] + καὶ C.E. et supra scriptum D. [a] διδόμενα C.E.F. Cat. Aret. γινόμενα Edd. [b] τῆς om. F. [c] ὁ erasum in A. Catena dat: οὐ μόνον ἦν παράδοξος, ἀλλὰ καὶ κ. ἐ. [d] ἔπιον in marg. D.

προσέθηκεν, "Ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός." Οὐ γὰρ ἡ τῆς
πέτρας φύσις τὸ ὕδωρ ἠφίει, φησίν· ἢ γὰρ ἂν καὶ πρὸ τούτου
[e]ἀνέβλυσεν, ἀλλ' ἑτέρα τις [f]πέτρα πνευματικὴ τὸ πᾶν εἰργά-
ζετο, τουτέστιν, ὁ Χριστὸς ὁ παρὼν αὐτοῖς πανταχοῦ, καὶ
πάντα θαυματουργῶν. Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπεν, "ἀκολουθούσης."
Εἶδες Παύλου σοφίαν, πῶς ἑκατέρων [g]αὐτὸν ὄντα χορηγὸν D
δείκνυσι, καὶ ταύτῃ τὸν τύπον ἐγγὺς τῆς ἀληθείας [h]ἄγων;
Ὁ γὰρ ἐκεῖνα παρασχὼν ἐκείνοις, φησὶν, οὗτος καὶ ταύτην
[i]κατεσκεύασε τὴν τράπεζαν· καὶ ὁ αὐτὸς κἀκείνους διὰ τῆς
θαλάττης, καὶ σὲ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἤγαγε· κἀκείνοις μάννα
καὶ ὕδωρ, καὶ σοὶ σῶμα καὶ αἷμα παρέσχε. Καὶ τὰ μὲν τῆς
δωρεᾶς αὐτοῦ τοιαῦτα· ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ σκοπήσωμεν,
εἰ τῆς δωρεᾶς ἀναξίων φανέντων τούτων ἐφείσατο. Ἀλλ'
οὐκ ἂν ἔχοις τοῦτο εἰπεῖν· διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "Ἀλλ' οὐκ ἐν E
τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεὸς," καίτοιγε τιμήσας αὐτοὺς
390) τοσαύτῃ τιμῇ. Ἀλλ' οὐδὲν αὐτοὺς τοῦτο ὤνησεν, ἀλλ' οἱ
πλείους ἀπώλοντο. Καὶ μὴν πάντες ἀπώλοντο· ἀλλ' ἵνα μὴ
δόξῃ καὶ τούτοις πανωλεθρίαν προφητεύειν, διὰ τοῦτο εἶπεν,
"οἱ πλείους." Καίτοιγε ἄπειροι ἦσαν, ἀλλ' οὐδὲν τὸ πλῆθος
ὠφέλησε· καὶ πάντα ἐκεῖνα ἀγάπης τεκμήρια ἦν, ἀλλ' οὐδὲ
τοῦτο αὐτοὺς ὤνησεν, ἐπεὶ μηδὲ αὐτοὶ τὰ τῆς ἀγάπης ἐπεδεί-
κνυντο. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς περὶ γεέννης λόγοις οἱ πολλοὶ
διαπιστοῦσιν, ἅτε μὴ [k]παροῦσι μηδὲ φαινομένοις, ἀπὸ τῶν 204
ἤδη γεγενημένων δείκνυσιν, ὅτι κολάζει τοὺς ἁμαρτάνοντας ὁ
θεὸς, κἂν μυριάκις [l]εὐεργετηκὼς ᾖ. Εἰ γὰρ καὶ τοῖς μέλλουσιν
ἀπιστεῖτε, φησὶν, ἀλλ' οὐ δήπου καὶ τοῖς γεγενημένοις ἀπι-
στήσετε. [m]Σκοπεῖτε γοῦν ἡλίκα εὐηργέτησε τούτους· Αἰγύ-
πτου [n]καὶ τῆς ἐκεῖ δουλείας ἀπήλλαξε, τὴν θάλασσαν ὑπε-
στόρεσεν, ἐξ οὐρανοῦ μάννα κατήνεγκε, κάτωθεν ὑδάτων πηγὰς
ξένας καὶ παραδόξους ἀνῆκε, παρῆν αὐτοῖς πανταχοῦ θαυμα-
τουργῶν, καὶ πάντοθεν αὐτοὺς τειχίζων· ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ τῆς
δωρεᾶς ταύτης οὐδὲν ἄξιον ἐπεδείξαντο, οὐκ ἐφείσατο αὐτῶν,
ἀλλ' ἀπώλεσεν [o]ἅπαντας. "Κατεστρώθησαν γὰρ, φησὶν, ἐν B
τῇ ἐρήμῳ·" τήν τε ἀθρόαν αὐτῶν ἀπώλειαν καὶ τὰς κολάσεις
καὶ τὰς τιμωρίας τὰς θεηλάτους ἐμφαίνων διὰ τῆς λέξεως
ταύτης, καὶ ὅτι οὐδὲ τῶν προκειμένων ἐπάθλων ἐπέτυχον.

[e] ἀνέβλυσεν omnes. Edebatur ἀνέβλυζεν. [f] πέτρα om. F. [g] αὐτῶν F. et a pr. man. E. [h] συνάγων F. Cat. [i] παρεσκεύασε C.E. [k] παρούσης et φαινομένης habet Cat. et ex corr. A. [l] εὐεργετικῶς C. et a pr. man. A. εὐεργετικὸς ex corr. A. [m] σκόπει F. [n] καὶ τῆς ἐκεῖ δ.] καὶ φαραὼ καὶ τῆς αὐτοῦ δ. F. [o] ἅπαντας. καὶ πῶς ἄκουε. κατεστρώθησαν, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ. οὕτως εἶπεν, τήν τε κ. τ. ἑ. C. Aret.

Οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας ταῦτα [p]αὐτοὺς εἰργάσατο,
ἀλλ' ἔξω καὶ πόρρω που καὶ μακρὰν τῆς χώρας ἐκείνης, διπλῇ
τιμωρίᾳ κολάσας, καὶ τῷ μὴ συγχωρῆσαι τὴν γῆν ἰδεῖν, καὶ
ταῦτα ἐπηγγελμένην αὐτοῖς, καὶ τῷ κολάσαι χαλεπῶς. Καὶ
τί πρὸς ἡμᾶς ταῦτα, φησί; Πρὸς σὲ μὲν οὖν· διὸ καὶ ἐπήγαγε·
C [7]“Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν.” Ὥσπερ [q]γὰρ αἱ δωρεαὶ
τύποι, οὕτω καὶ αἱ κολάσεις τύποι· καὶ ὥσπερ τὸ βάπτισμα
καὶ ἡ τράπεζα προδιεγράφετο, οὕτω διὰ τῶν μετὰ ταῦτα,
ὅτι καὶ κολασθήσονται οἱ ταύτης ἀνάξιοι τῆς δωρεᾶς, προανε-
φωνεῖτο δι' ἡμᾶς, ὥστε σωφρονεστέρους γενέσθαι τοῖς παραδεί-
γμασιν ἐκείνοις. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· “Εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς
ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν.” Ὥσπερ γὰρ
ἐν ταῖς εὐεργεσίαις οἱ τύποι προέλαβον, καὶ ἠκολούθησεν ἡ
ἀλήθεια, οὕτω καὶ ἐν ταῖς τιμωρίαις ἕψεται. Ὁρᾷς πῶς
D δείκνυσιν, οὐχ ὅτι κολασθήσονται μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ μειζόνως
ἢ ἐκεῖνοι; Εἰ γὰρ τὸ μὲν τύπος, τὸ δὲ ἀλήθεια, ἀνάγκη καὶ ἐν
ταῖς τιμωρίαις πολλὴν εἶναι τὴν ὑπεροχὴν, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς
δωρεαῖς.

Καὶ σκόπει τίνων καθάπτεται πρῶτον· τῶν ἐν τοῖς [r]εἰδω-
λείοις ἐσθιόντων. Εἰπὼν γὰρ, “μὴ εἶναι ἐπιθυμητὰς [s]κακῶν,”
ὅπερ ἦν καθολικὸν, ἐπάγει καὶ τὸ κατ' εἶδος, δεικνὺς ὅτι ἕκα-
στον τῶν ἁμαρτημάτων ἐκ πονηρᾶς γέγονεν ἐπιθυμίας. Καὶ πρῶ-
τον τοῦτο [t]ὃ ἔφη· [8]“Μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες
αὐτῶν, ὥσπερ γέγραπται· Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν,
καὶ ἀνέστησαν παίζειν.” Ἤκουσας πῶς λοιπὸν καὶ εἰδωλο-
E λάτρας καλεῖ; ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἀποφαινόμενος, ὕστερον δὲ
καὶ κατασκευάζων. Καὶ τὴν αἰτίαν δὲ τέθεικε, δι' ἣν εἰς τὰς
τραπέζας ἐκείνας ἔτρεχον· αὕτη δὲ ἦν [v]γαστριμαργία. Διόπερ
εἰπὼν, “Εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν,” καὶ ἐπαγα-
γὼν, “μηδὲ [w]εἰδωλολάτρας γίνεσθαι,” τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης
παρανομίας τίθησιν· αὕτη δὲ ἦν ἡ γαστριμαργία. “Ἐκάθισε
γὰρ, φησὶν, ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν.” [x]Καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς
τέλος προστίθησιν, [y]ὅτι ἀνέστησαν παίζειν. Ὥσπερ [z]γὰρ
ἐκεῖνοι, φησὶν, ἀπὸ τρυφῆς εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξέβησαν· οὕτω
δέος, μὴ καὶ ὑμεῖς [a]ἐντεῦθεν ἐκεῖ πέσητε. Εἶδες πῶς ἔδειξε
τοὺς δῆθεν [b]τελειοτέρους τούτους ἐκείνων ἀτελεστέρους, οὓς

[7] v. 6. [8] v. 7.

[p] αὐτοῖς F. Ita clam edidit Montef. [q] γὰρ] om. D. [r] εἰδώλοις A. [s] κακῶν] + καθάπερ κἀκεῖνοι F. [t] ὃ ἔφη] τίθησι C. Aret. ὃ, quod aberat, solus obtulit F. [v] ἡ γαστρ. Edd. ante Montef. invitis libris. [w] εἰδωλολάτραι γίνεσθε C.F. Aret. [x] καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς] εἶτα τὸ αὐτῆς C. [y] ὅτι] λέγων ὅτι C. [z] γὰρ] οὖν C. [a] ἐντεῦθεν in marg. D. Statim ἐμπέσητε F. [b] τελειοτέρους C.D.E.F. τελείους vulgo.

[c]ἔπληττον; οὐ τούτῳ μόνον τῷ [d]μὴ διαβαστάζειν, ἀλλὰ 205
καὶ τῷ τοὺς μὲν ἀπὸ ἀγνοίας, τοὺς δὲ ἀπὸ γαστριμαργίας
ἁμαρτάνειν. Καὶ τῆς μὲν ἐκείνων ἀπωλείας τὴν κόλασιν
τούτοις λογίζεται, τούτους δὲ [e]οὐκ ἀφίησιν εἰς ἕτερον ἀνενεγ-
κεῖν τῆς οἰκείας ἁμαρτίας τὴν πρόφασιν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκεί-
νων βλάβης καὶ τῆς ἑαυτῶν αὐτοὺς ὑπευθύνους [f]ἀποφαίνει.
[9]"Μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν." Τίνος
(391) ἕνεκεν τῆς πορνείας ἐνταῦθα μέμνηται πάλιν, τοσαῦτα περὶ
αὐτῆς ἔμπροσθεν διαλεχθείς; Ἔθος ἀεὶ τῷ Παύλῳ, ὅταν ὑπὲρ
[g]πολλῶν ἁμαρτημάτων ἐγκαλῇ, καὶ τάξει αὐτὰ διατιθέναι,
καὶ καθ' ἕκαστον ἐπιέναι τοῖς προκειμένοις, καὶ πάλιν ἐν τοῖς B
περὶ ἑτέρων λόγοις καὶ τῶν προτέρων μεμνῆσθαι· ὃ δὴ καὶ
ὁ θεὸς ἐποίει ἐπὶ τῆς παλαιᾶς, καθ' ἕκαστον τῶν πεπλημμε-
λημένων ἀναμιμνήσκων τοῦ μόσχου τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τὴν
ἁμαρτίαν ἐκείνην εἰς μέσον ἄγων. Τοῦτο τοίνυν καὶ ὁ Παῦλος
ἐνταῦθα ποιεῖ, ὁμοῦ τε ἐκείνης [h]αὐτοὺς ἀναμιμνήσκων τῆς
ἁμαρτίας, καὶ διδάσκων, ὅτι καὶ τοῦτο [i]ἐντεῦθεν ἐτέχθη τὸ
κακὸν, ἀπὸ τρυφῆς καὶ γαστριμαργίας. Διὸ καὶ ἐπήγαγε·
"Μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον
ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες." Καὶ διὰ τί μὴ τίθησι καὶ
τὴν ἐπὶ τῆς εἰδωλολατρείας κόλασιν; Ἢ ἐπειδὴ δῆλον ἦν καὶ
[k]σαφέστερον· ἢ ἐπειδὴ πληγὴ τοσαύτη οὐ γέγονε τότε, ὅση C
ἐπὶ τοῦ Βαλαὰμ, ἡνίκα ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ, τῶν
Μαδιανιτίδων γυναικῶν ἐπὶ τῆς παρατάξεως φανεισῶν καὶ
ἐφελκυσαμένων αὐτοὺς εἰς ἀσέλγειαν κατὰ τὴν συμβουλὴν
Βαλαάμ. Ὅτι γὰρ τοῦ Βαλαὰμ ἦν ἡ πονηρὰ αὕτη [l]συμ-
βουλὴ, δηλοῖ Μωϋσῆς μετὰ ταῦτα λέγων οὕτω πρὸς τῷ
τέλει τοῦ βιβλίου τῶν Ἀριθμῶν· [10]"Καὶ τὸν Βαλαὰμ υἱὸν
Βεὼρ ἀπέκτειναν ἐν τῷ πολέμῳ Μαδιὰμ μετὰ τῶν [m]τραυ-
ματιῶν, καὶ ἤγαγον τὰ σκῦλα. Καὶ ὠργίσθη Μωϋσῆς, καὶ
εἶπεν· ἵνα τί ἐζωγρήσατε πᾶν θῆλυ; [n]Αὗται γὰρ ἦσαν τοῖς
υἱοῖς Ἰσραὴλ [o]εἰς σκάνδαλον, κατὰ τὸ ῥῆμα Βαλαὰμ, τοῦ
ἀποστῆσαι καὶ ὑπεριδεῖν τὸ ῥῆμα κυρίου ἕνεκεν [p]Φεγώρ."
[11]"Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστὸν, καθὼς καί τινες αὐτῶν D
ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο." Διὰ τούτου πάλιν
ἕτερον αἰνίττεται ἔγκλημα, ὃ καὶ πρὸς τῷ τέλει τίθησιν,

9 v. 8. 10 Num. xxxi. 8, 12, 14, 15, 16. 11 v. 9.

c ἔπληττον F. ἔπληττεν vulgo. d μὴ om. A. in marg. habet D. e οὐδὲ C. f ἀποφαίνει omnes. *ostendit* Aret. Edebatur ἀποφαίνεται. g πολλῶν in marg. D. h αὐτοὺς om. A.E. i ἐντεῦθεν est in C.E.F. et marg. D. non in Editis. k σαφέστερον] γνώριμον C. Aret. l βουλὴ a pr. man. F. m τραυματιῶν] Sic libri omnes et Aret. γυναικῶν Edd. n αὐταὶ E. o εἰς om. F. p Φογὼρ F.

ἐγκαλῶν αὐτοῖς, ὅτι περὶ σημείων ἐμάχοντο. Καὶ τῶν πειρασμῶν δὲ ἕνεκεν [q]ἐξελύοντο λέγοντες, πότε ἥξει τὰ ἀγαθὰ, πότε τὰ ἔπαθλα; Διὸ καὶ ἐπάγει τούτων ἕνεκεν διορθούμενος αὐτοὺς καὶ φοβῶν· [12] "Μηδὲ γογγύζετε, [r]καθώς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ." [s]Οὐδὲ γὰρ [t]τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον μόνον, τὸ πάσχειν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ γενναίως τὰ ἐπιόντα φέρειν, καὶ μεθ' ἡδονῆς
E ἁπάσης. Τοῦτο γάρ [v]ἐστιν ὁ στέφανος ἅπας· ὡς ἂν μὴ τοῦτο ᾖ, καὶ κόλασις ἕψεται τοῖς δυσανασχετοῦσι. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι μαστιζόμενοι ἔχαιρον, καὶ Παῦλος ἐν τοῖς παθήμασιν ἐκαυχᾶτο.

[13] "Πάντα δὲ ταῦτα τυπικῶς [w]συνέβαινεν ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων [x]κατήντησε." Πάλιν φοβεῖ [y]τῷ τὰ τέλη λέγειν, καὶ μείζονα τῶν γεγενημένων προσδοκᾶν παρασκευάζει. Ὅτι μὲν γὰρ δώσομεν δίκην, ἀπὸ τῶν εἰρημένων [z]δῆλον, φησὶ, καὶ τοῖς ἀπιστοῦσι
206 [a]τοῖς περὶ γεέννης λόγοις· ὅτι δὲ καὶ χαλεπωτέραν, ἀφ' ὧν πλειόνων ἀπελαύσαμεν εὐεργεσιῶν, καὶ ἀφ' ὧν ἐκεῖνα τύποι. Εἰ γὰρ ἐν ταῖς δωρεαῖς ὑπεροχὴ, εὔδηλον ὅτι καὶ ἐν τῇ τιμωρίᾳ. Διὰ τοῦτο καὶ τύπους ἐκάλεσε, καὶ δι' ἡμᾶς γεγράφθαι ἔφη, καὶ τέλους ἐμνημόνευσεν, ἵνα ἀναμνήσῃ τῆς συντελείας. Οὐ γὰρ τοιαῦται τότε αἱ τιμωρίαι, ὡς καὶ [b]πέρας λαμβάνειν καὶ καταλύεσθαι, ἀλλ' αἰώνιος ἡ κόλασις. Ὥσπερ γὰρ αἱ ἐνταῦθα κολάσεις τῷ παρόντι συγκαταλύονται βίῳ, οὕτως αἱ ἐκεῖ διηνεκῶς μένουσιν. Ὅταν δὲ εἴπῃ, "τὰ τέλη τῶν αἰώνων," οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἢ ὅτι ἐφέστηκε λοιπὸν τὸ
B δικαστήριον τὸ φοβερόν. [14] "Ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ." Πάλιν αὐτῶν τὸν τῦφον καθεῖλε τῶν ἐπὶ τῇ γνώσει μέγα φρονούντων. Εἰ γὰρ οἱ τοσούτων ἀπολαύσαντες τοιαῦτα ἔπαθον, καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ γογγυσμοῦ μόνον τοιαύτην ἔδοσαν δίκην, οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ πειράσαι, καὶ οὔτε τὸ πλῆθος ἐδυσώπησε τὸν θεὸν, οὔτε τὸ [c]τοιούτων ἐπιτυχεῖν· πολλῷ μᾶλλον ἐφ' ἡμῶν, ἂν μὴ νήφωμεν, τοῦτο ἔσται. Καὶ καλῶς εἶπεν, "ὁ δοκῶν ἑστάναι." Τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἑστάναι

[12] v. 10. [13] v. 11. [14] v. 12.

[q] ἐξελύοντο] Sic libri omnes cum Cat. et Aret. ἐγόγγυζον Edd. [r] καθὼς] +καὶ Edd. καὶ om. C.D.E.F. et Mosqq. [s] οὐδὲ γὰρ——μόνον] οὐ μόνον γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ ζ. φησὶ C. [t] τοῦτο est in libris omnibus, non in Edd. [v] ἐστιν ὁ στέφ. omnes. Edebatur ἐστι στέφ. [w] συνέβαινεν C.F. Mosqq. συνέβαινον Edd. [x] κατήντησαν A. [y] τῷ τὰ τ. λέγειν] Sic A.C. D.E. τὰ τέλη λέγων Edd. [z] δῆλον, φησὶ] Sic omnes. φησὶ, δῆλον Edd. [a] τὸν περὶ γ. λόγον D. [b] πέρας] τέλος F. [c] τῶν τοιούτων F.

ἐστὶν, ὡς ἑστάναι χρὴ, τὸ θαρρεῖν ἑαυτῷ· ταχέως γὰρ ὁ
τοιοῦτος πεσεῖται· ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνοι, εἰ μὴ μέγα ἐφρόνησαν
καὶ ἐθάρρησαν, ἀλλ' ἦσαν κατεσταλμένοι, οὐκ ἂν ταῦτα ἔπα- C
(392) θον. Ὅθεν δῆλον, ὅτι ἀλαζονεία μάλιστα καὶ ῥᾳθυμία, [d]ἐξ ἧς
καὶ ἡ γαστριμαργία, τούτων εἰσὶν αἱ πηγαὶ τῶν κακῶν. Ὥστε
εἰ καὶ ἕστηκας, φυλάττου τὸ μὴ πεσεῖν. Τὸ γὰρ ἐνταῦθα
στῆναι οὐκ ἔστιν ἑστάναι βεβαίως, ἕως ἂν ἀπαλλαγῶμεν τῶν
κυμάτων τοῦ παρόντος βίου, καὶ πρὸς τὸν [e]εὔδιον κατα-
πλεύσωμεν λιμένα.

[f]Μὴ τοίνυν ἐπὶ τῇ στάσει φρόνει μέγα, ἀλλὰ φυλάττου
τὴν πτῶσιν. Εἰ γὰρ Παῦλος δέδοικεν ὁ πάντων στερρότερος,
πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς δεδοικέναι χρή. Ὁ μὲν οὖν ἀπόστολος
ἔλεγεν, "Ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ·" ἡμεῖς δὲ D
οὐδὲ τοῦτο δυνάμεθα εἰπεῖν, πάντων, ὡς εἰπεῖν, πεπτωκότων καὶ
κατεστρωμένων καὶ χαμαὶ κειμένων. Τίνι γὰρ εἴπω τοῦτο;
Τῷ ἁρπάζοντι καθ' ἑκάστην ἡμέραν; ἀλλὰ κεῖται μέγα πτῶμα
πεσών. Ἀλλὰ τῷ πόρνῳ; ἀλλὰ ἔρριπται χαμαί. Ἀλλὰ τῷ
μεθύοντι; ἀλλὰ καὶ αὐτὸς κεῖται· καὶ οὐδὲ, ὅτι κεῖται, οἶδεν.
Ὥστε οὐ τούτου καιρὸς τοῦ ῥήματος, ἀλλ' ἐκείνου τοῦ [g]προ-
φητικοῦ, ὃ καὶ πρὸς Ἰουδαίους ἔλεγε· 15 "Μὴ ὁ πίπτων οὐκ
ἀνίσταται;" Καὶ γὰρ ἅπαντες κεῖνται, καὶ ἀναστῆναι οὐ
βούλονται. Ὥστε ἡ προτροπὴ ἡμῖν οὐχ ὑπὲρ τοῦ μὴ πεσεῖν,
ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ τοὺς κειμένους δυνηθῆναι ἀναστῆναι. Ἀναστῶ- E
μεν τοίνυν ὀψὲ γοῦν ποτε, ἀγαπητοὶ, ἀναστῶμεν, καὶ στῶμεν
γενναίως. Μέχρι τίνος κείμεθα; μέχρι τίνος μεθύομεν, τῇ
πολλῇ τῶν βιωτικῶν [h]ἐπιθυμίᾳ κεκαρωμένοι; Εὔκαιρον καὶ νῦν
εἰπεῖν· 16 "Πρὸς τίνα λαλήσω καὶ [i]διαμαρτύρομαι;" οὕτω
πάντες καὶ πρὸς αὐτὴν [k]τῆς ἀρετῆς τὴν διδασκαλίαν εἰσὶ
κεκωφωμένοι, καὶ πολλῶν ἐντεῦθεν ἐμπεπλησμένοι κακῶν. Καὶ
εἰ τὰς ψυχὰς γυμνὰς ἦν ἰδεῖν, καθάπερ ἐπὶ τῶν στρατοπέδων
τῆς συμβολῆς παρελθούσης τοὺς μὲν νεκροὺς ἔστι θεάσασθαι,
τοὺς δὲ τετραυματισμένους, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας [l]εἴ-
δομεν ἄν. Διὸ δέομαι καὶ παρακαλῶ, χεῖρα ἀλλήλοις ὀρέξωμεν 207
καὶ διαναστῶμεν. Καὶ [m]γὰρ ἐγὼ τῶν πεπληγότων εἰμὶ, καὶ

15 Jer. viii. 4. 16 Ibid. vi. 10.

d ἐξ ἧς] Sic C. ἑξῆς (sic) D.E. Veron. *et desidiam et ab ea gulam* Aret. Edebatur ἑξῆς. Mox καὶ ante ἕστηκας om. A. e εὔδιον C.E.F. et ex corr. A. εὐδινὸν a pr. man. A. εὐδιεινὸν Edd. f ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μηδὲ τοὺς ἑστῶτας θαρρεῖν, μηδὲ ἀπογινώσκειν τοὺς πεπτωκότας, ὡς εὐχεροῦς καὶ πολυτρόπου οὔσης τῆς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπανόδου· καὶ κατὰ φιλαργυρίας. Veron. g προφήτου F. Statim καὶ om. idem. h ἐπιθυμίᾳ κεκ.] κεκαρωμένοι κραιπάλῃ F. i διαμαρτύρωμαι C. k τὴν διδ. τῆς ἀρετῆς inverso ord. A.D.E.F. l ἴδομεν D.F. et a pr. man. A. m γὰρ]+καὶ Veron. Sav. invitis libris.

δεομένων τοῦ φάρμακα ἐπιθήσοντος. Ἀλλὰ μὴ ἀπογνῶτε διὰ τοῦτο· εἰ γὰρ καὶ χαλεπαὶ αἱ πληγαὶ, ἀλλ᾽ οὐκ ἀνίατοι. Τοιοῦτος ἡμῶν ὁ ἰατρός· μόνον αἰσθώμεθα τῶν τραυμάτων, κἂν εἰς αὐτὸ τὸ ἔσχατον ἔλθωμεν τῆς κακίας, πολλὰς ὁδοὺς [n]τέμνει σωτηρίας ἡμῖν. Κἂν [o]γὰρ τῷ πλησίον ἀφῇς ὀργὴν, ἀφεθήσεταί σοι πλημμελήματα. [17] "Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε, φησὶ, τοῖς ἀνθρώποις, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος." Κἂν ἐλεημοσύνην δῷς, συγχωρήσει σοι τὰ ἁμαρτήματα.
B [18] "Τὰς γὰρ [p]ἀνομίας σου, φησὶν, ἐν [q]ἐλεημοσύναις λύτρωσαι." Κἂν εὔξῃ σπουδαίως, ἀπολαύσεις ἀφέσεως. Καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἡ χήρα ἡ τὸν ὠμὸν ἐκεῖνον δικαστὴν ἐπικάμψασα τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως. Κἂν κατηγορήσῃς τῶν ἁμαρτημάτων, ἔχεις παραμυθίαν. [19] "Λέγε γὰρ σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα [r]δικαιωθῇς." Κἂν σκυθρωπάσῃς ὑπὲρ τούτων, καὶ τοῦτό σοι φάρμακον ἔσται μέγιστον. [20] "Εἶδον γὰρ, φησὶν, ὅτι ἐλυπήθη καὶ ἐπορεύθη στυγνὸς, καὶ ἰασάμην τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ." Κἂν κακόν τι παθὼν, γενναίως ἐνέγκῃς, τὸ πᾶν ἀπεδύσω. Τοῦτο γὰρ καὶ πρὸς τὸν πλούσιον ὁ Ἀβραὰμ ἔλεγεν, ὅτι
C ἀπέλαβε Λάζαρος τὰ κακὰ αὐτοῦ, καὶ ἐνταῦθα παρακαλεῖται. Κἂν χήραν ἐλεήσῃς, πλύνεταί [s]σου τὰ ἁμαρτήματα. [21] "Κρίνατε γὰρ, φησὶν, ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε [t]χήραν, καὶ δεῦτε καὶ [v]διαλεχθῶμεν, λέγει κύριος· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· [w]ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ." Οὐδὲ γὰρ οὐλὴν τῶν τραυμάτων ἀφίησι φανῆναί τινα. Ἀλλὰ κἂν εἰς ἐκεῖνο ἔλθωμεν τὸ βάθος τῶν κακῶν, εἰς ὃ κατέπεσεν ὁ τὰ πατρῷα [x]κατεδηδοκὼς καὶ κεράτια ἐσθίων, καὶ μετανοήσωμεν, σωζόμεθα πάντως. Κἂν μυρία τάλαντα ὀφείλωμεν, καὶ προσπέσωμεν καὶ μὴ μνησικακήσωμεν,
D πάντα ἡμῖν ἀφίεται. Κἂν ἐκεῖσε ἀποπλανηθῶμεν, οὗ τὸ πρόβατον ἀπεβουκολήθη, κἀκεῖθεν ἡμᾶς ἀνακτᾶται. Μόνον βουληθῶμεν, ἀγαπητοί· [y]καὶ γὰρ φιλάνθρωπος ὁ θεός. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ τὰ μυρία τάλαντα ὀφείλοντος τῇ προσπτώσει ἠρκεῖτο, καὶ ἐπὶ τοῦ τὰ πατρῷα κατεδηδοκότος τῇ ἐπανόδῳ μόνῃ, καὶ ἐπὶ τοῦ προβάτου τῷ βουληθῆναι βαστα-

[17] Matth. vi. 14. [18] Dan. iv. 24. [19] Esai. xliii. 26. [20] Ibid. lvii. 17, 18. [21] Ibid. i. 17, 18.

[n] ἔτεμε C. Aret. [o] γὰρ om. C. [p] ἁμαρτίας D. [q] ἐλεημοσύναις omnes. Edebatur ἐλεημοσύνῃ. [r] δικαιωθῇς]+φησὶ C. Aret. [s] σοι A. [t] χήρᾳ F.

[v] διελεγχθῶμεν C. διελεχθῶμεν D. διελεχθῶμεν (γ supra χ) (sic) E. Cf. Annot. ad p. 464 E. [w] ἐὰν δὲ——λευκανῶ om. C.D.F. Vertit ea Aret. [x] καταναλωκὼς F. Idem infra καταναλωκότος. [y] καὶ γὰρ φ.] Sic libri omnes. φιλάνθρωπος γὰρ Edd.

χθῆναι. Ἐννοήσαντες τοίνυν τὸ μέγεθος αὐτοῦ τῆς φιλανθρω-
(393) πίας, ἐνταῦθα αὐτὸν ποιήσωμεν [z]ἵλεων ἡμῖν, καὶ [22]"προφθά-
σωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει," ἵνα μὴ ἀπελθόν-
τες ἐντεῦθεν ἀναπολόγητοι, τὴν ἐσχάτην ὑπομείνωμεν τιμωρίαν.
Ἂν μὲν γὰρ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐπιδειξώμεθα σπουδὴν κἂν E
τὴν τυχοῦσαν, τὰ μέγιστα κερδανοῦμεν· ἂν δὲ [a]μηδὲν ἐνταῦθα
γενόμενοι βελτίους ἀπέλθωμεν, κἂν σφοδρότερον ἐκεῖ μετα-
νοήσωμεν, οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον. Καὶ γὰρ ἔδει τῶν σκαμ-
μάτων εἴσω μένοντα ἀγωνίσασθαι, οὐ μετὰ τὸ λυθῆναι τὸ
θέατρον [b]ἀποδύρεσθαι καὶ δακρύειν ἀνόνητα· ὅπερ ὁ πλούσιος
ἐκεῖνος ἐποίει, θρηνῶν μὲν καὶ [c]ὀλοφυρόμενος, εἰκῇ δὲ λοιπὸν
καὶ μάτην, ἐπειδὴ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ταῦτα [d]ποιεῖν ἐχρῆν, 208
ὑπερεῖδεν. Οὐκ ἐκεῖνος δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἕτεροι κατ'
ἐκεῖνον νῦν εἰσι πλούσιοι, χρημάτων μὲν οὐ βουλόμενοι κατα-
φρονεῖν, ψυχῆς δὲ ἀντὶ χρημάτων καταφρονοῦντες· οὓς ἔμοιγε
θαυμάζειν ἔπεισιν, ὅταν ἴδω τῷ μὲν θεῷ περὶ ἐλέου συνεχῶς
ἐντυγχάνοντας, αὐτοὺς δὲ τὰ ἀνήκεστα [e]ἑαυτοὺς διατιθέντας,
καὶ ὥσπερ πολεμίας, οὕτω τῆς ἑαυτῶν ἀφειδοῦντας ψυχῆς.

Μὴ δὴ παίζωμεν, ἀγαπητοὶ, μὴ παίζωμεν, μηδὲ παρα-
λογιζώμεθα ἑαυτοὺς, τὸν μὲν θεὸν ἀξιοῦντες ἡμᾶς ἐλεῆσαι,
αὐτοὶ δὲ τοῦ [f]ἐλέου τούτου καὶ χρήματα καὶ τρυφὴν καὶ πάντα B
ἁπλῶς προτιθέντες. Οὐδὲ γὰρ, εἴ τίς σοι δίκην προσῆγε, καὶ
κατηγορῶν τοῦ δεῖνος ἔλεγεν, ὅτι μυρίους μέλλων ὑπομένειν
θανάτους, καὶ κύριος ὢν λῦσαι τὰς ψήφους χρήμασιν ὀλίγοις,
εἵλετο μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ [g]τῶν αὐτοῦ τι προέσθαι, ἐλέου
τινὸς ἢ συγγνώμης [h]ἔφης αὐτὸν ἄξιον εἶναι. Τοῦτο τοίνυν καὶ
ἐπὶ σαυτοῦ λογίζου. Καὶ γὰρ [i]καὶ ἡμεῖς τοῦτο ποιοῦμεν, καὶ
τῆς σωτηρίας ἡμῶν καταφρονοῦντες, τῶν χρημάτων φειδόμεθα.
Πῶς οὖν τὸν θεὸν ἀξιοῖς σου [k]φείσασθαι, αὐτὸς [l]σαυτοῦ οὕτως
ἀφειδῶν, καὶ χρήματα προτιμῶν ψυχῆς; Διὸ καὶ σφόδρα C
[m]ἐκπλήττομαι, πόση τοῖς χρήμασιν ἐγκέκρυπται γοητεία,
μᾶλλον δὲ οὐ τοῖς χρήμασιν, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἀπατωμένων
ψυχαῖς. Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν οἱ καὶ σφόδρα τῆς μαγγανείας
ταύτης καταγελῶντες. Τί γὰρ καὶ ἱκανὸν ἡμᾶς τῶν ἐν αὐτοῖς

22 Psal. xciv. 2.

[z] ἵλεω F. et a pr. man. A. [a] μηδὲν F. et ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. μηδὲ E. Veron. μὴ C. μηδὲ corr. ex μὴ D. [b] ἀποδύρασθαι F. [c] ὀδυρόμενος F. [d] ποιεῖν ἐχρῆν] Sic libri omnes. ἐχρῆν ποιεῖν Edd. Statim παρεῖδεν F. [e] ἑαυτοῖς E. Statim διατεθέντας Edd. ἴσ. διατιθέντας Sav. marg. διατιθέντας est in nostris omnibus, etiam A. a Savilio tractato. [f] ἐλέου A.E.F. ἐλέους vulgo. [g] τῶν αὐτοῦ τι] Sic Codices. τι τῶν αὐτοῦ Edd. [h] ἔφης]+ἂν F. [i] καὶ om. F. [k] φείσασθαι A.E.F. Edebatur φείδεσθαι. [l] αὐτοῦ A.C. [m] ἐκπλήττομαι omnes. ἐκπέπληγμαι Edd.

γοητεῦσαι; Οὐχὶ ἄψυχός ἐστιν [n]ἡ ὕλη, οὐχὶ ἐπίκηρος; οὐχὶ
ἄπιστος αὐτῶν ἡ κτῆσις; οὐ φόβων γέμει καὶ κινδύνων; οὐ
φόνων καὶ ἐπιβουλῆς; οὐκ ἔχθρας καὶ μίσους; οὐ ῥᾳθυμίας
καὶ κακίας πολλῆς; οὐ γῆ ἐστι καὶ σποδός; τίς ἡ μανία, τίς ἡ
νόσος; [o]Ἀλλὰ γὰρ οὐ κατηγορεῖν δεῖ μόνον τῶν νοσούντων τὰ
D τοιαῦτα, φησὶν, ἀλλὰ καὶ καταλύειν τὸν ἔρωτα. Καὶ πῶς
ἑτέρως καταλύσομεν, ἀλλ' ἢ δεικνύντες φαῦλον ὄντα καὶ μυρίων
κακῶν ἀνάμεστον; Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ εὔκολον τὸν ἐρῶντα πεῖσαι
περὶ τῶν παιδικῶν. Οὐκοῦν ἕτερον αὐτῷ κάλλος [p]ἀντιστῆσαι
δεῖ. Ἀλλὰ ἀσώματον οὐχ ὁρᾷ κάλλος, ἔτι νοσῶν. Οὐκοῦν
σωματικὸν ἐπιδείξωμεν, καὶ εἴπωμεν πρὸς αὐτόν· ἐννόησον τοὺς
λειμῶνας καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἄνθη, τὰ χρυσίου παντὸς φαιδρό-
τερα, καὶ τῶν παντοδαπῶν χαριέστερα καὶ διαυγέστερα λίθων·
ἐννόησον τὰ διειδῆ τῶν πηγῶν ῥεῖθρα, τοὺς ποταμοὺς τοὺς
ἐλαίου δίκην ἀψοφητὶ ῥέοντας· [q]ἀπὸ τῆς γῆς ἀνάβηθι πρὸς
E τὸν οὐρανὸν, καὶ ἴδε τοῦ ἡλίου τὸ κάλλος, τῆς σελήνης τὴν
εὐπρέπειαν, τῶν [r]ἄστρων τὰ ἄνθη. Καὶ τί τοῦτο, φησίν; οὐ
γὰρ δὴ κεχρήμεθα αὐτοῖς ὡς τοῖς χρήμασι. Καὶ μὴν πλέον ἢ
τοῖς χρήμασιν, ὅσῳ καὶ ἀναγκαιοτέρα αὐτῶν ἡ χρεία, καὶ
ἀσφαλεστέρα ἡ ἀπόλαυσις. Οὐδὲ γὰρ δέδοικας, μή τις, ὥσπερ
τὰ χρήματα, αὐτὰ λαβὼν ἀπέλθῃ· ἀλλ' ἔξεστί σοι θαρρεῖν
ὑπὲρ αὐτῶν διηνεκῶς, καὶ ταῦτα μὴ μεριμνῶντι μηδὲ φροντί-
ζοντι. Εἰ δ', ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων ἀπολαύεις αὐτῶν, ἀλγεῖς,
καὶ μὴ μόνος αὐτὰ κατέχεις, ὥσπερ τὰ χρήματα, οὐ χρημάτων,
ἀλλὰ πλεονεξίας μοι [s]δοκεῖς ἐρᾶν μόνης· [t]καὶ οὐδὲ τὰ χρήματα
ἐφίλησας ἂν, εἰ κοινὰ προὔκειτο πᾶσιν. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τὴν
209 ἐρωμένην εὑρήκαμεν, τὴν πλεονεξίαν λέγω, φέρε σοι δείξω,
πῶς σε μισεῖ [v]αὕτη καὶ ἀποστρέφεται, πόσα θήγει κατὰ
σοῦ ξίφη, πόσα ὀρύττει βάραθρα, πόσους ἀνάπτει βρόχους,
πόσους παρασκευάζει κρημνούς· ἵνα κἂν οὕτω σβέσῃς τὸ φίλ-
τρον. Πόθεν οὖν ἔστι ταῦτα [w]εἰδέναι; Ἀπὸ τῶν ὁδῶν, ἀπὸ
τῶν [x]πολέμων, ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἀπὸ τῶν δικαστηρίων. Καὶ
γὰρ καὶ τὸ πέλαγος αἱμάτων ἐνέπλησε, καὶ τὰ τῶν δικαστῶν (394)
φοινίσσει ξίφη παρανόμως πολλάκις, καὶ τοὺς ταῖς ὁδοῖς
ἐφεδρεύοντας νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὁπλίζει αὕτη, καὶ φύσιν
ἀγνοῆσαι ἔπεισε, καὶ [y]πατραλοίας ἐποίησε καὶ μητραλοίας,
B καὶ πάντα ἐπεισήγαγε τῷ βίῳ [z]τὰ κακά. Διὸ καὶ ῥίζαν

[n] ἡ om. D.F. [o] ἀλλὰ γὰρ οὐ] Sic A.D.E.F. ἀλλ' οὐ Edd. [p] ἀντιστῆναι a pr. man. A. idem ex corr. ἀντιθεῖναι. [q] ἀπὸ] ἐπὶ ex corr. A. [r] ἀστέρων F. [s] δοκεῖς] δοκεῖν σε D. [t] καὶ οὐδὲ] οὐδὲ γὰρ C. [v] αὐτὴ A.E. [w] ἰδεῖν F. [x] πόλεων D.F. Vulgatum vertit Aret. [y] πατρολοίας et μητρολοίας hic et alibi F. [z] τὰ om. F.

[a]αὐτῶν ὁ Παῦλος [b]αὐτὴν καλεῖ. Αὕτη τοὺς αὐτῆς ἐραστὰς
τῶν [c]τὰ μέταλλα ἐργαζομένων οὐδὲν ἄμεινον ἀφίησι δια-
κεῖσθαι. Καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι διηνεκῶς ἐν σκότῳ κατακε-
κλεισμένοι καὶ δεδεμένοι πονοῦσιν ἀνόνητα· οὕτω καὶ οὗτοι
ἐν τοῖς σπηλαίοις τῆς φιλαργυρίας κατορωρυγμένοι, οὐδενὸς
αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπιτιθέντος, αὐτόματοι τὴν κόλασιν ἐπισπῶν-
ται, [d]ἑαυτοῖς δεσμοὺς περιθέντες ἀλύτους. Καὶ οἱ μὲν κατάδι-
κοι κἂν ἑσπέρας καταλαβούσης ἀνίενται τῶν μόχθων· οὗτοι δὲ
καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ διορύττουσι τὰ πονηρὰ ταῦτα μέ-
ταλλα· καὶ τοῖς μὲν μέτρον ἐστὶν ὡρισμένον τῆς μοχθηρᾶς C
ἐργασίας ἐκείνης, οὗτοι δὲ μέτρον οὐδὲν ἴσασιν, ἀλλ' ὅσον ἂν
ὀρύξωσι, τοσούτῳ μείζονος ἐφίενται ταλαιπωρίας. Εἰ δὲ
ἐκεῖνοι μὲν ἄκοντες, οὗτοι δὲ ἑκόντες, τὸ χαλεπόν μοι λέγεις
τοῦ νοσήματος, ὅτι οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι [e]δύνανται, εἴγε μηδὲ
μισοῦσι τὴν κακοπάθειαν· ἀλλ' ὥσπερ ὗς ἐν βορβόρῳ, οὕτω καὶ
οὗτοι ταῖς τῆς φιλαργυρίας δυσωδίαις [f]ἐγκαλινδούμενοι ἥδονται,
χαλεπώτερα πάσχοντες τῶν καταδίκων ἐκείνων. Ὅτι γὰρ ἐν
χείροσίν εἰσιν, ἄκουσον τὰ ἐκείνων, καὶ τότε εἴσῃ τὰ τούτων.
Λέγεται τοίνυν ἡ χρυσῖτις ἐκείνη γῆ χηραμοὺς καὶ καταδύσεις
ἔχειν ἐν τοῖς ζοφεροῖς σπηλαίοις ἐκείνοις. Τὸν οὖν κακοῦργον D
τὸν τοῖς ἐκεῖ καταδικασθέντα μόχθοις, διὰ τοῦτο λύχνον
λαμβάνοντα καὶ δίκελλαν, οὕτως εἰσιέναι ἔνδον, καὶ ληκύθιον
ἐπιφέρεσθαι, ὥστε ἐπιστάζειν ἐντεῦθεν τῷ λύχνῳ τὸ ἔλαιον,
διὰ τὸ σκότος εἶναι καὶ ἐν ἡμέρᾳ [g]ἀφεγγὲς, ὥσπερ ἔφθην
εἰπών. Εἶτα ἐπειδὰν [h]καιρὸς ἐπὶ τὴν ταλαίπωρον αὐτὸν [i]καλῇ
τροφὴν, αὐτὸν μὲν ἀγνοεῖν τὸν καιρὸν, τὸν δὲ δεσμοφύλακα
τὸν [k]ἐκείνου ἄνωθεν πατάξαντα σφοδρῶς τὸ σπήλαιον, διὰ τοῦ
πατάγου καὶ τῆς φωνῆς ἐκείνης δηλοῦν τοῖς κάτω ἐργαζομένοις
τῆς ἡμέρας τὸ τέλος. Ἆρ' οὐκ ἐφρίξατε ταῦτα ἀκούσαντες; E
Ἴδωμεν τοίνυν, εἰ μὴ χαλεπώτερα τούτων πάσχουσιν οἱ φιλάρ-
γυροι. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι βαρύτερον ἔχουσι δεσμοφύλακα
τὴν φιλαργυρίαν, καὶ τοσούτῳ βαρύτερον, ὅσῳ μετὰ τοῦ
σώματος [l]καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῖς συνδεῖ. Καὶ τὸ σκότος δὲ
τοῦτο ἐκείνου φρικωδέστερον. Οὐ γάρ ἐστιν αἰσθητὸν, ἀλλ'
ἔνδοθεν αὐτὸ τίκτοντες, [m]ὅπουπερ ἂν ἀπίωσι, πανταχοῦ μεθ'
ἑαυτῶν περιφέρουσιν. Ἔσβεσται γὰρ αὐτοῖς ὁ τῆς ψυχῆς

[a] αὐτῶν] τῶν κακῶν C. [b] αὐτὴν A.C.E.F. (sed καλεῖ αὐτὴν inverso ord. F.) ταύτην Edd. [c] τὰ om. F. [d] ἑαυτοὺς F. [e] δύναται a pr. man. D. [f] ἐγκυλινδ. F. ἐκκυλινδ. Veron. [g] ἀφεγγὲς] + τῷ καταδίκῳ C. [h] ὁ καιρὸς ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [i] καλεῖ A.D. et a pr. man. E. [k] ἐκείνων F. [l] καὶ om. F. Mox συνδεῖ C. Ita clam ediderunt Morell. Ben. Vulgo συνδεῖν. [m] καὶ ὅπουπερ C.

ὀφθαλμός. Διὸ καὶ μάλιστα πάντων αὐτοὺς ὁ Χριστὸς
ταλανίζει λέγων· [23]“ Εἰ δὲ [n]τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ
σκότος πόσον;” Κἀκεῖνοι μὲν κἂν λύχνον ἔχουσι φαίνοντα,
οὗτοι δὲ καὶ ταύτης ἀπεστέρηνται τῆς αὐγῆς· διὸ καὶ καθ'
ἑκάστην ἡμέραν εἰς μυρία ἐμπίπτουσι βάραθρα. Καὶ οἱ μὲν
κατάδικοι, νυκτὸς [o]καταλαμβανούσης, ἀναπνέουσιν, εἰς τὴν
κοινὴν τῶν δυσημερούντων καταπλεύσαντες γαλήνην, τὴν νύκτα
λέγω· τοῖς δὲ φιλαργύροις καὶ τοῦτον ἡ πλεονεξία προσέχωσε
τὸν λιμένα. Τοσαῦτα καὶ ἐν νυκτὶ φροντίζουσι χαλεπῶς,
ἅτε μηδενὸς ἐνοχλοῦντος μετὰ σχολῆς ἁπάσης κατακόπτοντες
ἑαυτούς. Καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα· τὰ δὲ ἐκεῖ, ποῖος
παραστήσει λόγος; τὰς καμίνους τὰς ἀφορήτους, τοὺς πυρι-
φλεγέθοντας ποταμοὺς, τοὺς βρυχομένους ὀδόντας, τὰ δεσμὰ
B τὰ ἄλυτα, τὸν σκώληκα τὸν ἰοβόλον, τὸ σκότος τὸ ἀφεγγὲς,
τὰ μηδέποτε πέρας λαμβάνοντα κακά.

Φοβηθῶμεν τοίνυν, ἀγαπητοὶ, φοβηθῶμεν τὴν πηγὴν τῶν
τοσούτων [p]κακῶν καὶ τιμωριῶν, τὴν ἀκόρεστον μανίαν, τὴν
λύμην τῆς ἡμετέρας σωτηρίας. Οὐ γάρ ἐστιν ὁμοῦ καὶ
ἀργύριον φιλεῖν, καὶ ψυχήν. Μάθωμεν ὅτι γῆ καὶ σποδὸς
τὰ χρήματα, ὅτι ἀπολιμπάνει ἡμᾶς ἀποδημοῦντας ἐντεῦθεν,
μᾶλλον δὲ ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀποδημίας πολλάκις ἡμῶν ἀποπηδᾷ,
καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα παραβλάπτει, καὶ πρὸς τὴν παροῦσαν
ζωήν. Καὶ γὰρ πρὸ τῆς γεέννης καὶ πρὸ τῆς κολάσεως
C ἐκείνης μυρίοις κἀνταῦθα ἡμᾶς περιβάλλει πολέμοις, καὶ στάσεις
ἐγείρει καὶ μάχας. Οὐδὲν γὰρ οὕτω πολεμοποιὸν, ὡς φιλαρ-
γυρία· οὐδὲν οὕτω πτωχοποιὸν, κἂν ἐν πλούτῳ, κἂν ἐν πενίᾳ
φανῇ. Φύεται γὰρ καὶ ἐν πενήτων ψυχαῖς τὸ χαλεπὸν τοῦτο
νόσημα, καὶ πλέον αὐτῶν ἐπιτρίβει τὴν πενίαν. Κἂν εὑρεθῇ (395)
πένης φιλάργυρος, οὐκ ἐν χρήμασιν ὁ τοιοῦτος, ἀλλ' ἐν λιμῷ
δίδωσι δίκην. Οὐ γὰρ ἀνέχεται τῶν μετρίων αὐτῶν ἀπολαῦσαι
μετὰ ἀδείας, ἀλλὰ καὶ τὴν γαστέρα λιμῷ κατατείνει, καὶ
τὸ σῶμα ἅπαν γυμνότητι καὶ κρυμῷ τιμωρεῖται, καὶ τῶν
D δεσμωτῶν μᾶλλον αὐχμῶν καὶ ῥυπῶν πανταχοῦ φαίνεται· καὶ
ἀεὶ θρηνεῖ καὶ ὀδύρεται, ὥσπερ πάντων ὢν ἀθλιώτερος, κἂν
μυρίους πενεστέρους ἔχῃ. Οὗτος κἂν εἰς ἀγορὰν [q]ἐμβάλλῃ,
πολλοὺς λαβὼν ἄπεισι μώλωπας· κἂν εἰς βαλανεῖον, κἂν εἰς θέα-

23 Matth. vi. 23.

[n] τὸ φῶς——σκότος] τὸ ἐν σοὶ φῶς σκότος ἐστὶ F. [o] καταλαμβανούσης C.E.F. et ex corr. D. Edebatur καταλαβούσης. [p] Verba κακῶν καὶ, quae vulgo desunt, accesserunt ex C.E. Aret. κακῶν τε καὶ A.D. sed hic in margine, ille a manu recenti. [q] ἐμβάλῃ D.E. Veron. Statim πολλοὺς καὶ λαβὼν F.

τρον, πλείονα λήψεται τραύματα, οὐκ ἀπὸ τῶν θεωρούντων μόνον, ἀλλὰ καὶ [r]ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, [s]ὅταν ἴδῃ πολλὰς τῶν πορνευομένων γυναικῶν χρυσίῳ καταλαμπομένας. Οὗτος κἂν τὴν θάλατταν πλέῃ, τοὺς ἐμπόρους πάλιν καὶ τὰς μυριαγώγους ναῦς ἐννοῶν καὶ τὰ ἄπειρα κέρδη, οὐδὲ ζῆν ἑαυτὸν ἡγήσεται· κἂν διὰ γῆς ὁδεύῃ, τοὺς ἀγροὺς, τὰ προάστεια, τὰ καταλύματα, τὰ βαλανεῖα, τὰς ἐκ τούτων προσόδους ἀναλογιζόμενος, ἀβίωτον ἑαυτῷ τὸν βίον ἡγήσεται εἶναι λοιπόν· κἂν οἴκοι δὲ E
κατακλείσῃς αὐτὸν, τὰ ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς τραύματα ἀναξαίνων καθ' ἑαυτὸν, μειζόνως λυμανεῖται τὴν ψυχήν· καὶ μίαν οἶδε παραμυθίαν [t]μόνην τῶν κατεχόντων αὐτὸν κακῶν, τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγήν. Ταῦτα δὲ οὐχ ὁ πένης μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ πλούσιος ὁ τούτῳ περιπεσὼν τῷ νοσήματι πείσεται, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον τοῦ πένητος, ὅσῳ καὶ σφοδρότερα ἐπίκειται τούτῳ ἡ τυραννὶς, καὶ πλείων ἡ μέθη. Διὸ καὶ πάντων πενέστερον ἑαυτὸν οὗτος ἡγήσεται, μᾶλλον δὲ καὶ ἔστι 211
πενέστερος. Οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῇ διαθέσει τῆς γνώμης ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πενία [v]κρίνονται· καὶ ἐκεῖνος [w]μάλιστά ἐστιν ὁ πάντων πτωχότατος, ὁ ἀεὶ τοῦ πλείονος ἐπιθυμῶν, καὶ μηδέποτε στῆσαι δυνάμενος τὴν πονηρὰν ταύτην ἐπιθυμίαν. Διὰ δὴ ταῦτα πάντα φεύγωμεν τὴν φιλαργυρίαν, τὴν πτωχοποιὸν, τὴν ψυχοφθόρον, τὴν γεέννης φίλην, τὴν ἐχθρὰν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὴν μητέρα πάντων ὁμοῦ τῶν κακῶν· καὶ καταφρονῶμεν χρημάτων, ἵνα ἀπολαύσωμεν χρημάτων, καὶ [x]μετὰ χρημάτων [y]ἀπολαυσώμεθα καὶ τῶν B
[z]ἀποκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ.

[1]Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος. Πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ [a]δύνασθαι ὑπενεγκεῖν.

[b]ἘΠΕΙΔΗ γὰρ ἐφόβησεν αὐτοὺς ἱκανῶς, τὰ παλαιὰ C

1 Cap. X. v. 13.

[r] ἀπὸ in marg. D. [s] ὅταν] μάλιστα ὅταν C. Aret. [t] μόνην C.D.E.F. Legebatur μόνον. [v] κρίνεται D. [w] μάλιστα libri omnes. μᾶλλον Edd. [x] μετὰ τῶν χρ. C. [y] ἀπολαύσωμεν E. ἀπολαυσόμεθα ex corr. D. Statim καὶ om. A. [z] ἀποκειμένων omnes. ἐπηγγελμένων Edd. Mox χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κ. C.F. Hom. XXIV. [a] δύνασθαι]+ὑμᾶς C.E. non Mosqq. [b] ἐπειδὴ γὰρ] ἐπειδήπερ C. Aret.

διηγησάμενος παραδείγματα, καὶ εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλεν, εἰπὼν,
"Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ," ἦσαν δὲ καὶ πειρασμοὺς
ἐνηνοχότες πολλοὺς, καὶ γυμνασάμενοι πολλάκις ἐν τούτοις·
"Καὶ γὰρ ἐν ἀσθενείᾳ, φησὶ, καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ
πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς·" ἵνα μὴ λέγωσι, τί φοβεῖς ἡμᾶς
καὶ δεδίττῃ; οὐκ ἐσμὲν τούτων ἀμελέτητοι τῶν κακῶν· καὶ
γὰρ ἠλάθημεν καὶ ἐδιώχθημεν καὶ πολλοὺς καὶ συνεχεῖς ὑπε-
μείναμεν κινδύνους· καταστέλλων αὐτῶν πάλιν τὸ φύσημα,
φησὶ, "Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος·"
D τουτέστι, μικρὸς, βραχὺς, σύμμετρος. Τὸ γὰρ ἀνθρώπινον
ἐπὶ τοῦ μικροῦ λέγει, ὡς ὅταν λέγῃ· [2]"Ἀνθρώπινον λέγω
διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν." Μὴ τοίνυν μέγα φρο-
νεῖτε, φησὶν, ὡς περιγενόμενοι τοῦ κλυδωνίου· οὐδέποτε γὰρ
εἴδετε κίνδυνον θάνατον ἀπειλοῦντα, οὐδὲ πειρασμὸν σφαγὴν
ἐπανατεινόμενον· ὃ καὶ Ἑβραίοις ἔλεγεν· [3]"Οὔπω μέχρις
αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι."
Εἶτα ἐπειδὴ ἐφόβησεν, ὅρα πῶς [c]αὐτοὺς πάλιν ἀνίστησι, [d]καὶ
ἀνίστησι μετὰ τοῦ πεῖσαι μετριάζειν, λέγων· "Πιστὸς δὲ ὁ
θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε." Ἄρα
E εἰσὶ πειρασμοὶ, οὓς οὐ δυνατὸν ὑπενεγκεῖν. Καὶ τίνες οὗτοι;
Πάντες, ὡς εἰπεῖν· τὸ γὰρ δυνατὸν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ῥοπῇ (396)
κεῖται, ἣν διὰ τῆς ἡμετέρας ἐπισπώμεθα γνώμης. Διόπερ
ἵνα μάθῃς [e]καὶ ἴδῃς, ὅτι οὐ μόνον ἐκείνους τοὺς ὑπερβαίνοντας
ἡμῶν τὴν δύναμιν, ἀλλ' οὐδὲ τούτους τοὺς ἀνθρωπίνους ἔνι
χωρὶς τῆς ἐκεῖθεν βοηθείας ῥᾳδίως [f]ἐνεγκεῖν, ἐπήγαγεν· "Ἀλλὰ
ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι
[g]ὑπενεγκεῖν." Οὐδὲ γὰρ ἐκείνους τοὺς συμμέτρους, ὅπερ ἔφην,
φησὶ, τῇ ἰδίᾳ δυνάμει διοίσομεν· ἀλλὰ κἀνταῦθα τῆς παρ'
αὐτοῦ δεόμεθα συμμαχίας, ὥστε αὐτοὺς [h]διεξελθεῖν, καὶ πρὶν
212 ἢ διεξελθεῖν, ἐνεγκεῖν. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὴν ὑπομονὴν δίδωσι,
καὶ τὴν ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν ἐπάγει, ὥστε καὶ ταύτῃ φορητὸν
γενέσθαι τὸν πειρασμόν. Τοῦτο γὰρ ᾐνίξατο εἰπὼν, "ποιήσει
καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν·" καὶ πάντα αὐτῷ
ἀνατίθησι. [4]"Διόπερ, ἀδελφοί μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδω-
λολατρείας." Πάλιν αὐτοὺς θεραπεύει τῷ τῆς συγγενείας
ὀνόματι, καὶ μετὰ [i]πολλοῦ τοῦ τάχους ἐπείγει τῆς ἁμαρτίας

[2] Rom. vi. 19. [3] Hebr. xii. 4. [4] v. 14.

[c] αὐτοὺς πάλιν] Sic A.C.E.F. πάλιν αὐτοὺς Edd. [d] Verba καὶ ἀνίστησι, quae exciderant, obtulit noster E. [e] καὶ ἴδῃς] ἀκριβῶς C. Aret. καὶ εἰδῇς Cat. [f] διενεγκεῖν F. Cat. [g] ὑπενεγκεῖν] τί ἐστι τοῦτο; C. Utrumque vertit Aret. [h] καὶ διεξελθεῖν F. [i] πολλοῦ τ. τ. ἐπείγει] πολλῆς ἐπ. τῆς ταχύτητος D.

ἀπαλλαγῆναι ταύτης. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἀπόστητε, ἁπλῶς, ἀλλὰ, "φεύγετε·" καὶ τὸ πρᾶγμα εἰδωλολατρείαν καλεῖ, [k]καὶ οὐκέτι διὰ τὴν τοῦ πλησίον βλάβην ἀφίστασθαι μόνον κελεύει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δείκνυσιν ἱκανὸν μεγάλην B ἐνεγκεῖν λύμην. [5]"Ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι." Ἐπειδὴ [l]γὰρ μέγα ἐφθέγξατο, καὶ τὴν κατηγορίαν ηὔξησεν, εἰδωλολατρείαν καλέσας, ἵνα μὴ δόξῃ τραχύνειν αὐτοὺς καὶ φορτικὸν ποιεῖν τὸν λόγον, αὐτοῖς λοιπὸν ἐπιτρέπει τὴν κρίσιν, καὶ μετ' ἐγκωμίου καθίζει [m]τοὺς δικάζοντας. "Ὡς φρονίμοις γὰρ λέγω," φησίν· ὅπερ σφόδρα θαρροῦντός ἐστι τοῖς [n]οἰκείοις δικαιώμασι, τὸ τὸν ἐγκαλούμενον αὐτὸν καθίσαι τῶν λεγομένων κριτήν. Τοῦτο καὶ τὸν ἀκροατὴν αἴρει μειζόνως, ὅταν μὴ ὡς ἐπιτάττων, μηδὲ ὡς νομοθετῶν, ἀλλ' ὡς συμβουλεύων καὶ παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις δικαζόμενος, οὕτω διαλέγηται. C Ἰουδαίοις μὲν γὰρ, ἅτε ἀνοητότερον διακειμένοις καὶ παιδικώτερον, οὐχ οὕτως ὁ θεὸς διελέγετο, [o]οὐδὲ πανταχοῦ τὰς αἰτίας αὐτοῖς ἔλεγε τῶν ἐπιταγμάτων, ἀλλ' ἐκέλευε μόνον. Ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ πολλῆς ἐλευθερίας ἀπελαύσαμεν, καὶ [p]συμβουλῆς ἀπολαύομεν, καὶ ὡς φίλοις διαλέγεται, καί φησιν· οὐ δέομαι [q]ἑτέρων δικαστῶν· αὐτοί μοι τὴν ψῆφον ὑμεῖς φέρετε ταύτην, ὑμᾶς λαμβάνω κριτάς.

[6]"Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ [r]Χριστοῦ ἐστί;" Τί λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; Θέλων ἐντρέψαι τὸν ἀκροατὴν, καὶ μυστηρίων μεμνημένος φρικτῶν, D εὐλογίας ποτήριον καλεῖς τὸ ποτήριον τὸ φοβερὸν καὶ φρικωδέστατον ἐκεῖνο; Ναὶ, φησίν· οὐ γὰρ μικρὸν τὸ εἰρημένον. Εὐλογίαν γὰρ ὅταν εἴπω, [s]εὐχαριστίαν λέγω· εὐχαριστίαν δὲ ὅταν εἴπω, πάντα ἀναπτύσσω τὸν τῆς εὐεργεσίας τοῦ θεοῦ θησαυρὸν, καὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀναμιμνήσκω δωρεῶν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐπιλέγοντες τῷ ποτηρίῳ τὰς ἀφάτους εὐεργεσίας τοῦ θεοῦ, καὶ ὅσων ἀπολελαύκαμεν, οὕτως [t]αὐτῷ προσάγομεν καὶ κοινωνοῦμεν, εὐχαριστοῦντες ὅτι τῆς πλάνης ἀπήλλαξε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ὅτι μακρὰν ὄντας, ἐγγὺς ἐποίησεν· ὅτι ἐλπίδα μὴ ἔχοντας καὶ ἀθέους ἐν τῷ κόσμῳ, ἀδελφοὺς ἑαυτοῦ κατεσκεύασε καὶ E

[5] v. 15. [6] v. 16.

[k] καὶ] ὥστε C. Aret. [l] γὰρ in marg. C. [m] τοὺς] αὐτοὺς F. τούτους ex corr. A. [n] οἰκείοις] ἰδίοις F. [o] οὐδὲ]+γὰρ C. Aret. [p] συμβολῆς C. post ἀπολαύομεν addens λοιπόν. [q] ἑτέρων] καὶ ἑτέρων E. [r] χ̅υ̅] κ̅υ̅ F. hic et infra bis. [s] Haec εὐχαριστίαν λέγω, εὐχαριστίαν δὲ ὅταν εἴπω, quae desunt in Editis, leguntur in nostris C.E.F. (etiam D. in marg.) et Reg. apud Montef. Ita etiam Aret. [t] αὐτῷ A.C.D.E. Edebatur αὐτό. Statim προσαγόμεθα ex corr. A. προσερχόμεθα C. Aret.

συγκληρονόμους. Ὑπὲρ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων εὐχαριστοῦντες, οὕτω πρόσιμεν. Πῶς οὖν οὐκ ἐναντία ποιεῖτε, φησὶν, ὦ Κορίνθιοι, εὐλογοῦντες μὲν τὸν θεὸν, ὅτι τῶν εἰδώλων ὑμᾶς ἀπήλλαξε, πάλιν δὲ ἐπὶ τὰς ἐκείνων τρέχοντες τραπέζας; "Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστί;" Σφόδρα πιστῶς καὶ φοβερῶς εἴρηκεν. Ὃ γὰρ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ὅτι τοῦτο τὸ ἐν [u]τῷ
213 ποτηρίῳ ὂν, ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ῥεῦσαν, καὶ ἐκείνου μετέχομεν. Ποτήριον δὲ εὐλογίας ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ αὐτὸ μετὰ χεῖρας ἔχοντες, οὕτως αὐτὸν ἀνυμνοῦμεν, θαυμάζοντες, [v]ἐκπληττόμενοι τῆς ἀφάτου δωρεᾶς, εὐλογοῦντες ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐξέχεεν, ἵνα μὴ μείνωμεν ἐν τῇ πλάνῃ· καὶ οὐ μόνον ἐξέχεεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἡμῖν αὐτοῦ μετέδωκεν. Ὥστε εἰ αἵματος ἐπιθυμεῖς, φησὶ, μὴ τὸν τῶν εἰδώλων βωμὸν τῷ (397)
τῶν ἀλόγων φόνῳ, ἀλλὰ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐμὸν τῷ ἐμῷ φοίνισσε αἵματι. Τί τούτου φρικωδέστερον; τί δὲ φιλοστοργότερον, εἰπέ μοι; Τοῦτο καὶ οἱ ἐρῶντες ποιοῦσιν· ὅταν
B ἴδωσι τοὺς ἐρωμένους τῶν ἀλλοτρίων [w]ἐφιεμένους καὶ τῶν οἰκείων καταφρονοῦντας, τὰ αὐτῶν διδόντες πείθουσιν ἀποστῆναι τῶν ἐκείνων. Ἀλλ' οἱ ἐρῶντες μὲν [x]ἐν χρήμασι καὶ ἱματίοις καὶ κτήμασι ταύτην ἐπιδείκνυνται τὴν φιλοτιμίαν, ἐν αἵματι δὲ οὐδεὶς οὐδέποτε· ὁ δὲ Χριστὸς καὶ ἐν τούτῳ τὴν κηδεμονίαν ἐπεδείξατο καὶ τὴν θερμὴν περὶ ἡμᾶς ἀγάπην. Καὶ ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ, ἐπειδὴ ἀτελέστερον διέκειντο, ὃ τοῖς εἰδώλοις προσέφερον αἷμα, τοῦτο αὐτὸς ὑπέμεινε καταδέξασθαι, ἵνα ἀποστήσῃ ἐκείνων, ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν ἀφάτου φιλοστοργίας [y]ἦν· ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ τὸ πολλῷ φρικωδέστερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον τὴν
C ἱερουργίαν [z]μετεσκεύασε, καὶ τὴν θυσίαν αὐτὴν ἀμείψας, καὶ ἀντὶ τῆς [a]τῶν ἀλόγων σφαγῆς ἑαυτὸν [b]προσφέρειν κελεύσας. "Ὁ ἄρτος, ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστί;" Διὰ τί μὴ εἶπε, μετοχή; Ὅτι πλέον τι δηλῶσαι ἠβουλήθη, καὶ πολλὴν ἐνδείξασθαι τὴν [c]συνάφειαν. Οὐ γὰρ τῷ μετέχειν μόνον καὶ μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἑνοῦσθαι κοινωνοῦμεν. Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐκεῖνο ἥνωται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτῷ διὰ τοῦ ἄρτου τούτου ἑνούμεθα. Διὰ τί δὲ προσέθηκεν, "ὃν κλῶμεν;" Τοῦτο γὰρ ἐπὶ μὲν τῆς εὐχαριστίας ἔστιν ἰδεῖν γινόμενον· ἐπὶ δὲ τοῦ σταυροῦ

[u] τῷ accessit ex libris omnibus. [v] καὶ ἐκπλητт. C. [w] ἐφιεμένους] Sic nostri omnes et Reg. ap. Montef. ἐπιθυμοῦντας Edd. [x] ἐν κτήμασι καὶ χρ. καὶ ἱματίοις Edd. contra consensum librorum. [y] ἦν] + τεκμήριον E. [z] κατεσκεύασε F. [a] τῶν est in A.C.E. non in Edd. [b] φέρειν A. [c] συμφωνίαν D.

οὐκέτι, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον τούτῳ· [7]“Ὀστοῦν γὰρ αὐτοῦ, D
φησὶν, οὐ συντριβήσεται.” Ἀλλ’ ὅπερ οὐκ ἔπαθεν ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ, τοῦτο πάσχει ἐπὶ τῆς προσφορᾶς διὰ σὲ, καὶ ἀνέχεται
διακλώμενος, ἵνα πάντας ἐμπλήσῃ.

Εἶτα ἐπειδὴ εἶπε, “κοινωνία τοῦ σώματος,” τὸ δὲ κοινωνοῦν
ἕτερόν ἐστιν ἐκείνου, οὗ κοινωνεῖ, καὶ ταύτην τὴν δοκοῦσαν
εἶναι μικρὰν διαφορὰν ἀνεῖλεν. Εἰπὼν γὰρ, “κοινωνία τοῦ
σώματος,” ἐζήτησε πάλιν ἐγγύτερόν τι εἰπεῖν· διὸ καὶ ἐπήγα-
γεν, [8]“Ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμά ἐσμεν οἱ πολλοί.” Τί γὰρ
λέγω κοινωνίαν, φησίν; αὐτό ἐσμεν ἐκεῖνο τὸ σῶμα. Τί γάρ
ἐστιν ὁ ἄρτος; Σῶμα Χριστοῦ. Τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμ- E
βάνοντες; Σῶμα Χριστοῦ· οὐχὶ σώματα πολλὰ, ἀλλὰ σῶμα
ἕν. Καθάπερ γὰρ ὁ ἄρτος ἐκ πολλῶν συγκείμενος κόκκων
ἥνωται, ὡς μηδαμοῦ φαίνεσθαι τοὺς κόκκους, ἀλλ’ εἶναι μὲν
αὐτοὺς, ἄδηλον δὲ αὐτῶν εἶναι τὴν διαφορὰν τῇ συναφείᾳ·
οὕτω καὶ ἀλλήλοις καὶ τῷ Χριστῷ συναπτόμεθα. [d]Οὐδὲ
γὰρ ἐξ ἑτέρου μὲν σώματος σὺ, [e]ἐξ ἑτέρου δὲ [f]ἐκεῖνος τρέφεται,
ἀλλ’ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντες· διὸ καὶ [g]ἐπήγαγεν· “Οἱ γὰρ 214
πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.” Εἰ δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ,
καὶ τὸ αὐτὸ γινόμεθα πάντες, διὰ τί μὴ καὶ τὴν αὐτὴν ἀγάπην
ἐπιδεικνύμεθα, καὶ γινόμεθα καὶ κατὰ τοῦτο ἕν; Καὶ γὰρ
[h]καὶ τὸ παλαιὸν ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων τοῦτο ἦν.
[9]“Τοῦ γὰρ πλήθους τῶν [i]πιστευσάντων, φησὶν, ἦν ἡ καρδία
καὶ ἡ ψυχὴ μία.” Ἀλλ’ οὐχὶ νῦν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν·
πολλοὶ καὶ ποικίλοι μεταξὺ πάντων οἱ πόλεμοι, καὶ θηρίων
χαλεπώτερον πρὸς τὰ ἀλλήλων διακείμεθα μέλη. Καὶ ὁ μὲν
Χριστὸς τοσοῦτόν σε διεστηκότα ἑαυτῷ ἥνωσε· σὺ δὲ οὐδὲ
τῷ ἀδελφῷ ἀξιοῖς ἡνῶσθαι μετὰ ἀκριβείας τῆς προσηκούσης, B
ἀλλὰ ἀποσχίζεις [k]σαυτὸν, τοσαύτης καὶ ἀγάπης καὶ ζωῆς
ἀπολαύσας παρὰ τοῦ δεσπότου. Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς τὸ σῶμα
αὐτοῦ ἔδωκεν· ἀλλ’ ἐπειδὴ ἡ προτέρα τῆς σαρκὸς φύσις ἡ ἀπὸ
γῆς διαπλασθεῖσα, [l]ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἔφθασε νεκρωθῆναι καὶ
ζωῆς γενέσθαι ἔρημος, ἑτέραν, ὡς ἂν εἴποι τις, μᾶζαν καὶ ζύμην
ἐπεισήγαγε, τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, φύσει μὲν οὖσαν τὴν αὐτὴν,
ἁμαρτίας δὲ ἀπηλλαγμένην καὶ ζωῆς γέμουσαν· καὶ πᾶσιν
ἔδωκεν αὐτῆς μεταλαμβάνειν, ἵνα ταύτῃ τρεφόμενοι, καὶ τὴν

[7] Joan. xix. 36. [8] v. 17. [9] Act. iv. 32.

[d] οὐδὲ omnes. οὐ Edd. [e] ἐξ om. D. [f] ἐκεῖνος] ἄλλος A.D.F. ἕτερος Sav. marg. [g] ἔλεγεν A.D.F. [h] καὶ om. F. [i] πιστευόντων F. [k] σαυτὸν pro vulgato σεαυτὸν C.D.E.F. Statim καὶ ζωῆς καὶ ἀγάπης inverso ord. C.E.
[l] ὑπὸ F.

C προτέραν ἀποθέμενοι τὴν νεκρὰν, εἰς τὴν [m]ζῶσαν καὶ ἀθά-
νατον διὰ τῆς τραπέζης ἀνακερασθῶμεν ταύτης.

[10]"Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· [n]οὐχ οἱ ἐσθίοντες
τὰς θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί;" Πάλιν ἀπὸ τῆς
παλαιᾶς καὶ εἰς τοῦτο ἐνάγει. Ἐπειδὴ γὰρ [o]πολὺ τοῦ μεγέ-
θους τῶν λεχθέντων ἦσαν ταπεινότεροι, καὶ ἀπὸ τῶν προτέρων
αὐτοὺς καὶ συνήθων πείθει. Καὶ καλῶς, "κατὰ σάρκα," φησὶν,
ὡς αὐτῶν κατὰ πνεῦμα ὄντων. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι·
κἂν ἀπὸ τῶν παχυτέρων παιδεύθητε, ὅτι οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας (398)
κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν. Ὁρᾷς πῶς δείκνυσιν οὐκ
ἔχοντας γνῶσιν τελείαν τοὺς δοκοῦντας εἶναι τελείους, εἴγε
D μηδὲ τοῦτο ἴσασιν, ὅτι κοινωνία τις ἀπὸ τούτων [p]καὶ φιλία
πολλοῖς πολλάκις πρὸς δαίμονας γίνεται, κατὰ μικρὸν τῆς
συνηθείας αὐτοὺς ἐφελκομένης; Εἰ γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων τὸ κοινω-
νεῖν ἁλῶν καὶ τραπέζης φιλίας ἀφορμὴ καὶ σύμβολον γίνεται,
ἐγχωρεῖ καὶ ἐπὶ δαιμόνων τοῦτο συμβῆναι. Σὺ δέ μοι σκόπει,
πῶς ἐπὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων οὐκ εἶπεν, ὅτι τῷ θεῷ κοινωνοῦσιν,
ἀλλὰ, "κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί·" καὶ γὰρ κατεκαίετο
τὸ [q]τιθέμενον· ἐπὶ δὲ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ οὐχ οὕτως·
[r]ἀλλὰ πῶς; "Κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ [s]κυρίου ἐστίν." Οὐ
γὰρ [t]τῷ θυσιαστηρίῳ, ἀλλ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ κοινωνοὶ γι-
E νόμεθα. Εἰπὼν [v]δὲ, ὅτι κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσὶν, εἶτα
δείσας μὴ δόξῃ [w]ὥσπερ ἰσχὺν ἐχόντων τῶν εἰδώλων διαλέγεσθαι
καὶ δυναμένων τι βλάψαι, ὅρα πῶς αὐτὰ καθαιρεῖ πάλιν
λέγων· [11]"Τί οὖν φημι; [x]οὐχ ὅτι εἴδωλόν τί ἐστιν· ἢ ὅτι
εἰδωλόθυτόν [y]τί ἐστι." Ταῦτα δὲ λέγω, φησὶ, καὶ ἀπάγω,
οὐχ ὡς δυναμένων βλάψαι τι τῶν εἰδώλων ἢ ἰσχὺν ἐχόντων·
οὐδὲν γάρ ἐστιν· ἀλλὰ βούλομαι καταφρονεῖν αὐτῶν ὑμᾶς.
Καὶ εἰ βούλει καταφρονεῖν, φησὶ, τίνος ἕνεκεν μετὰ σπουδῆς
215 αὐτῶν ἡμᾶς [z]ἀπάγεις; Ὅτι οὐ προσάγεται τῷ δεσπότῃ τῷ
σῷ. [12]"[a]Ἃ γὰρ θύει, φησὶ, τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ
θεῷ." Μὴ τοίνυν [b]τρέχετε ἐπὶ τὰ ἐναντία. Οὐδὲ γάρ, εἰ

[10] v. 18. [11] v. 19. [12] v. 20.

[m] *ζῶσαν καὶ ἀθ.*] Sic C.E.F. et Reg. apud Montef. necnon Aret. *ζωὴν καὶ ἀθάνατον* A. *ζωὴν τὴν ἀθάνατον* Edd. [n] *οὐχὶ* F. Mosq. 7. [o] *πολλοὶ* F. [p] *καὶ φ. π. π.* om. D. Mox haec *κατὰ μικρὸν——ἐφελκομένης* in marg. habet idem. [q] *τιθέμενον* omnes. *τεθειμένον* Edd. [r] *ἀλλὰ πῶς;*] *ἀλλ' ἑτέρως πῶς* C. *sed aliter: quomodo?* Aret. [s] *κυρίου ἐστὶν*] Χριστοῦ ἐστι, φησὶ C. Aret. [t] *τῷ θυσιαστηρίῳ* A.D.E.F. Statim *ἀλλ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ* solus F. Edebatur *τοῦ θυσιαστηρίου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ.* [w] *ὡσπερεὶ* C.D. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [x] *οὐχ ὅτι*] Sic nostri omnes et Mosqq. *οὐχ* aberat. [y] *τι* om. E. erasum in D. [z] *ἀπάγεις* libri omnes et Aret. Legebatur *ἀπάγει.* [a] *ἃ*] Sic C.D.F. Mosqq. *ὃ* Edd. [b] *τρέχε* F.

βασιλέως υἱὸς [c]ἦς, εἶτα τῆς πατρικῆς [d]ἀπολαύων τραπέζης, ἀφεὶς ἐκείνην, τῆς τῶν [e]καταδίκων καὶ δεσμωτῶν ἠθέλησας κοινωνῆσαι ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἐπέτρεψεν ἂν ὁ πατὴρ, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς ἂν ἀπήγαγε τῆς σφοδρότητος, οὐχ ὡς δυναμένης τῆς τραπέζης βλάψαι, ἀλλ' ὡς καταισχυνούσης σου τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν τράπεζαν τὴν βασιλικήν. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι οἰκέται εἰσὶ προσκεκρουκότες, ἠτιμωμένοι, κατάδικοι, B δεσμῶται, ἀφορήτῳ κολάσει τηρούμενοι, μυρίοις ὑπεύθυνοι κακοῖς. Πῶς οὖν οὐκ αἰσχύνῃ κατὰ τοὺς λαιμάργους καὶ ἀνελευθέρους, ὅταν θῶσι τράπεζαν οἱ κατάδικοι οὗτοι, τρέχων ἐκεῖ καὶ μετέχων τῶν προκειμένων; Διὰ δὴ τοῦτο ἀπάγω. Ὁ γὰρ σκοπὸς τῶν [f]θυόντων καὶ τὸ πρόσωπον τῶν δεχομένων ἀκάθαρτα ποιεῖ τὰ προκείμενα. "Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι." Εἶδες φιλίαν πατρὸς κηδεμονικοῦ; εἶδες καὶ αὐτὸ τὸ ῥῆμα πολλὴν ἔχον τὴν ἔμφασιν τῆς διαθέσεως; Οὐδὲν γὰρ βούλομαι κοινὸν ἔχειν ὑμᾶς πρὸς ἐκείνους, φησίν. Εἶτα ἐπειδὴ ἐν τάξει παραινέσεως τὸν λόγον εἰσήγαγεν, ἵνα μή τις τῶν παχυτέρων καταφρονήσῃ, ὡς ἐξουσίαν ἔχων, ἐπειδὴ εἶπεν, "Οὐ θέλω," καὶ, "Ὑμεῖς κρίνατε," ἀποφαί- C νεται λοιπὸν καὶ νομοθετεῖ λέγων· [13] "Οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων." Καὶ ἀρκεῖται τοῖς ὀνόμασι μόνοις εἰς τὴν [g]ἀπαγωγήν. Εἶτα καὶ ἐντρεπτικῶς· [14] "Ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;" Τουτέστι, [h]πειράζομεν αὐτὸν, εἰ δύναται κολάσαι ἡμᾶς, καὶ παρακνίζομεν αὐτὸν, πρὸς τοὺς ἐναντίους ἀποχωροῦντες, καὶ μετὰ τῶν [i]αὐτοῦ πολεμίων ταττόμενοι; Τοῦτο δὲ εἶπε, ἀναμιμνήσκων αὐτοὺς παλαιᾶς ἱστορίας καὶ πατρικῆς D παρανομίας. Διὸ καὶ τῇ λέξει ταύτῃ κέχρηται, ᾗ καὶ [k]πρὸς Ἰουδαίους ὁ Μωϋσῆς ἐχρήσατό ποτε, ἐγκαλῶν ὑπὲρ εἰδωλολατρείας [l]ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ. [15] "[m]Αὐτοὶ γὰρ, φησὶ, παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεῷ, παρώργισάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν." "Μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;" Εἶδες πῶς φοβερῶς, πῶς φρικτῶς ἐπέπληξεν, αὐτὰ διασείσας αὐτῶν τὰ νεῦρα, καὶ τῇ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῇ σφόδρα αὐτῶν καθαψάμενος, καὶ κατε-

13 v. 21. 14 v. 22. 15 Deut. xxxii. 21.

c ᾖς Edd. d ἀπολαύειν F. e Haec καταδίκων καὶ deerant in Edd. ante Benedictinam, repugnantibus libris. f θυόντων] μεθυόντων ante corr. C. g ἐπαγωγὴν E.F. Veron. h πειρ.] μὴ πειρ. D.F. i αὐτῷ F. αὐτῶν E. et a pr. man. A. k πρὸς τοὺς Ἰουδ. F. l ἐκ] καὶ ἐκ A. m αὐτοὶ γὰρ παρεζ. με γάρ φησιν ἐπ' οὐ θεῷ F.

νεγκὼν αὐτῶν τὸ φύσημα; Καὶ διὰ τί μὴ ἐξ ἀρχῆς ταῦτα τέθεικε, φησὶν, ἃ μάλιστα [n]ἂν αὐτοὺς ἀπήγαγεν; Ὅτι ἔθος
E αὐτῷ διὰ πλειόνων ἃ βούλεται κατασκευάζειν, καὶ τὰ ἰσχυρότερα [o]ὕστερον τιθέναι, καὶ ἐκ περιουσίας νικᾶν. Διὰ δὴ τοῦτο ἀπὸ τῶν καταδεεστέρων ἀρξάμενος, ἐπὶ τὸ κεφάλαιον (399)
ἦλθε τῶν κακῶν. Οὕτω γὰρ καὶ τοῦτο εὐπαράδεκτον μᾶλλον ἐγίνετο, τοῖς προτέροις τῆς διανοίας αὐτῶν καταλεανθείσης.

[16] "Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος." [p]Ὁρᾷς σύνεσιν ἠκριβωμένην; Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς λέγειν, ὅτι τέλειός εἰμι καὶ κύριος [q]ἐμαυτοῦ, καὶ οὐδὲν βλαπτόμενος ἀπογεύομαι τῶν προκειμένων·
216 ναὶ, φησὶ, τέλειος μὲν εἶ καὶ [r]σαυτοῦ κύριος· ἀλλὰ μὴ τοῦτο σκόπει, ἀλλ' εἰ μὴ βλάβην ἔχει τὸ γινόμενον, ἀλλ' εἰ μὴ καταστροφήν. Καὶ γὰρ ἀμφότερα εἴρηκεν, "Οὐ πάντα συμφέρει, οὐ πάντα οἰκοδομεῖ," λέγων, [s]καὶ τὸ μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τιθείς. [t]Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, οὐ συμφέρει, τὴν ἐκείνου ἀπώλειαν αἰνιττομένου ἐστί· τὸ δὲ εἰπεῖν, οὐκ οἰκοδομεῖ, τὸ τοῦ ἀδελφοῦ σκάνδαλον. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, "Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω·" ὃ πανταχοῦ [v]καὶ διὰ πάσης κατασκευάζει ἐπιστολῆς, καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· ὡς
B ὅταν λέγῃ· [17] "Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσε·" καὶ πάλιν, "Καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν [w]ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον·" καὶ ἐνταῦθα πάλιν· οὐ μὴν ἐπεξεργάζεται αὐτὸ ἐνταῦθα. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διὰ πολλῶν αὐτὸ κατεσκεύασε, καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι οὐδαμοῦ τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖ, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος ἐγένετο, καὶ ἀνόμοις ὡς ἄνομος, καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῇ ἑαυτοῦ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ οὐχ ἁπλῶς ἐχρήσατο, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶσι συμφέρον, δουλεύων ἅπασιν· ὀλίγοις ἀρκεσθεὶς ῥήμασιν ἐνταῦθα ἀπηλλάγη, εἰς μνήμην διὰ τῶν ὀλίγων τούτων παραπέμπων τῶν εἰρημένων αὐτοὺς ἁπάντων.

C [x]Ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς εἰδότες, ἀγαπητοὶ, προνοῶμεν τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν ἑνότητα τὴν πρὸς αὐτοὺς διατηρῶμεν. Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ἡ θυσία ἐκείνη ἐνάγει ἡ φοβερὰ καὶ φρικώδης, κελεύουσα ἡμῖν μεθ' ὁμονοίας αὐτῇ μάλιστα προσιέναι καὶ θερμῆς ἀγάπης, καὶ ἀετοὺς γενομένους ἐντεῦθεν, οὕτω πρὸς αὐτὸν ἵπτασθαι τὸν

16 v. 23, 24. 17 Rom. xv. 3. 1 Cor. x. 33.

[n] ἂν om. F. [o] ὕστερα F. [p] ὅρα F. [q] ἑαυτοῦ F. [r] ἑαυτοῦ F. [s] καὶ om. C. [t] τῷ μὲν C.D.E. Mox τῷ δὲ C.E. [v] καὶ om. A. [w] ἀρέσκων A. Mox τὸ ἑαυτοῦ a pr. man. idem. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν πλησίον, καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα· καὶ ὅτι δεῖ ἐπιμελεῖσθαι καθαρότητος, καὶ προσιέναι τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει.

οὐρανόν· [y]μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν. [18]"Ὅπου γὰρ τὸ πτῶμα, φησὶν, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί·" πτῶμα καλῶν τὸ σῶμα διὰ τὸν θάνατον. Εἰ μὴ γὰρ [z]ἐκεῖνος ἔπεσεν, ἡμεῖς οὐκ ἂν ἀνέστημεν. Ἀετοὺς δὲ καλεῖ, δεικνὺς ὅτι καὶ ὑψηλὸν εἶναι δεῖ τὸν προσιόντα τῷ σώματι τούτῳ, καὶ μηδὲν πρὸς τὴν γῆν κοινὸν ἔχειν, μηδὲ κάτω σύρεσθαι καὶ ἕρπειν, ἀλλ' ἄνω [a]πέτασθαι D
διηνεκῶς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐνορᾶν, καὶ ὀξυδερκὲς τὸ ὄμμα τῆς διανοίας ἔχειν· ἀετῶν γὰρ, οὐ κολοιῶν αὕτη ἡ τράπεζα. Οὗτοι καὶ τότε ἀπαντήσονται ἐκ τῶν οὐρανῶν καταβαίνοντι οἱ νῦν ἀξίως ἀπολαύοντες, ὥσπερ οὖν οἱ ἀναξίως τὰ ἔσχατα πείσονται. Εἰ γὰρ βασιλέα τις οὐκ ἂν ἁπλῶς [b]δέξαιτο· [c]τί λέγω βασιλέα; ἱματίου μὲν οὖν βασιλικοῦ οὐκ ἄν τις ἁπλῶς ἅψαιτο χερσὶν ἀκαθάρτοις, κἂν ἐπ' ἐρημίας ᾖ, κἂν μόνος ᾖ, κἂν μηδεὶς ὁ παρών· καίτοιγε οὐδὲν ἕτερόν ἐστι τὸ ἱμάτιον, ἢ σκωλήκων νήματα [d]καὶ σητῶν. Εἰ δὲ τὴν βαφὴν E
[e]θαυμάζεις, καὶ αὕτη νεκρωθέντος ἰχθύος ἐστὶν αἷμα· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἄν τις ἕλοιτο ῥυπαραῖς αὐτοῦ κατατολμῆσαι χερσίν. Εἰ δὲ ἀνθρωπίνου ἱματίου οὐκ ἄν τις τολμήσειεν ἁπλῶς θιγεῖν, πῶς τὸ σῶμα τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ, τὸ ἄμωμον, τὸ καθαρὸν, τὸ τῇ θείᾳ ἐκείνῃ φύσει ὁμιλῆσαν, [f]δι' ὃ ἐσμεν καὶ ζῶμεν, δι' ὃ πύλαι θανάτου κατεκλάσθησαν καὶ οὐρανοῦ ἁψῖδες ἀνεῴχθησαν, τοῦτο μετὰ τοσαύτης ὕβρεως ληψόμεθα; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ κατασφάξωμεν ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἀναισχυντίας, ἀλλὰ μετὰ φρίκης καὶ καθαρότητος ἁπάσης αὐτῷ προσίωμεν. Καὶ ὅταν αὐτὸ προ- 217
κείμενον ἴδῃς, λέγε πρὸς [g]σεαυτόν· διὰ τοῦτο τὸ σῶμα οὐκέτι γῆ καὶ σποδὸς ἐγὼ, οὐκέτι αἰχμάλωτος, ἀλλ' ἐλεύθερος· διὰ τοῦτο τοὺς οὐρανοὺς ἐλπίζω, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀπολήψεσθαι ἀγαθὰ, τὴν ἀθάνατον ζωὴν, τὴν [h]ἀγγέλων λῆξιν, τὴν μετὰ Χριστοῦ ὁμιλίαν· τοῦτο τὸ σῶμα [i]προσηλούμενον, μαστιζόμενον οὐκ ἤνεγκεν ὁ θάνατος· τοῦτο τὸ σῶμα καὶ ἥλιος σταυρούμενον ἰδὼν, τὰς ἀκτῖνας ἀπέστρεψε· διὰ τοῦτο καὶ καταπέτασμα ἐσχίζετο τότε, καὶ πέτραι ἐρρήγνυντο, καὶ γῆ πᾶσα
(400) ἐτινάσσετο· τοῦτο ἐκεῖνο τὸ σῶμά ἐστι τὸ ᾑμαγμένον, τὸ B
λόγχῃ πληγὲν, καὶ [k]σωτηρίους πηγὰς ἀναβλύσαν, τὴν τοῦ

[18] Matth. xxiv. 28.

[y] Haec μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν, quae vulgo absunt, leguntur in libris omnibus et Aret. [z] ἐκεῖνο E.F. [a] πέτασθαι D.E.F. et a pr. man. A. πέτεσθαι vulgo. [b] δέξαιτο C.F. et ex corr. A. δέξοιτο Edd. [c] τί] καὶ τί D. Idem mox μὲν οὖν in marg. habet. [d] Haec καὶ σητῶν leguntur in nostris omnibus et Reg. Montefalconii, non in Edd. [e] θαυμάζοις F. [f] δι' ὃ] δι' οὗ bis E. et ex corr. D. [g] ἑαυτὸν E.F. Veron. [h] τῶν ἀγγέλων A.D. receptum a Sav. Mor. Ben. [i] προσηλωμένον A. [k] τὰς σωτηρίους Edd. τὰς om. C.E.

αἵματος, τὴν τοῦ ὕδατος τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ. Βούλει καὶ
ἑτέρωθεν τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ μαθεῖν; Ἐρώτησον τὴν αἱμορροοῦ-
σαν, [l]τὴν οὐκ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ περικειμένου αὐτῷ ἱματίου,
μᾶλλον δὲ οὐδὲ τούτου ὁλοκλήρου, ἀλλὰ τοῦ κρασπέδου ἁψα-
μένην· ἐρώτησον τὴν θάλασσαν, τὴν ὑπὲρ τῶν νώτων [m]αὐτὸ
βαστάξασαν· ἐρώτησον καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον, καὶ εἰπέ·
πόθεν ἔχεις τὴν πληγὴν τὴν ἀνίατον; πόθεν οὐκέτι ἰσχύεις
C οὐδέν; πόθεν ἑάλως; τίνι κατεσχέθης φεύγων; καὶ οὐδὲν
ἕτερον, ἢ τὸ σῶμα ἐρεῖ τὸ σταυρωθέν. Διὰ τούτου τὰ κέντρα
αὐτοῦ κατεκλάσθη· διὰ τούτου ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ συνετρίβη· διὰ
τούτου αἱ [n]ἀρχαὶ καὶ [o]αἱ ἐξουσίαι ἐδειγματίσθησαν. [19]"Ἀπεκ-
δυσάμενος γὰρ, φησὶ, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμά-
τισεν, ἐν παρρησίᾳ θριαμβεύσας [p]αὐτοὺς ἐν αὐτῷ." Ἐρώτησον
καὶ τὸν θάνατον, καὶ εἰπέ· πόθεν ἀνῃρέθη σου τὸ κέντρον;
πόθεν κατελύθη σου τὸ νῖκος; πόθεν ἐξεκόπη σου τὰ νεῦρα;
καὶ κόραις καὶ παιδίοις γέγονας καταγέλαστος, ὁ καὶ τυράννοις
καὶ δικαίοις ἅπασιν ὢν πρὸ τούτου φοβερός; καὶ τὸ σῶμα
D αἰτιάσεται τοῦτο. Ὅτε γὰρ τοῦτο ἐσταυροῦτο, τότε νεκροὶ
ἀνέστησαν, [q]τότε τὸ δεσμωτήριον ἐκεῖνο ἐρράγη, καὶ αἱ χαλκαῖ
ἐκλάσθησαν πύλαι, καὶ οἱ νεκροὶ [r]ἀφείθησαν, καὶ πυλωροὶ ᾅδου
πάντες ἔπτηξαν. Καίτοιγε εἰ τῶν πολλῶν εἷς ἦν, τοὐναντίον
γενέσθαι ἔδει, τὸν θάνατον δυνατώτερον. Ἀλλ' οὐκ ἐγένετο·
οὐδὲ γὰρ τῶν πολλῶν εἷς ἦν. Διὰ τοῦτο ἐξελύετο ἐκεῖνος.
Καὶ ὥσπερ οἱ τροφὴν [s]λαβόντες, ἣν οὐκ εἰσὶ δυνατοὶ κατα-
σχεῖν, καὶ τὰ προαποκείμενα δι' ἐκείνην ἐμοῦσιν, οὕτω καὶ ἐπὶ
τοῦ θανάτου γέγονε· τὸ σῶμα, ὅπερ οὐκ ἦν ἱκανὸς [t]κατερ-
γάζεσθαι, λαβὼν, κἀκεῖνα ἐξέβαλεν ἅπερ ἔνδον εἶχε. Καὶ γὰρ
E ὤδινεν ἔχων αὐτὸν καὶ ἐθλίβετο, [v]ἕως αὐτὸν ἤμεσε. Διό φησιν
ὁ ἀπόστολος, [20]"Λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου." Οὐδεμία
γὰρ γυνὴ παιδίον [w]κύουσα οὕτως ὠδίνει, ὡς ἐκεῖνος, τὸ σῶμα
ἔχων τὸ δεσποτικὸν, διεκόπτετο διασπώμενος. Καὶ ὅπερ ἐπὶ
τοῦ δράκοντος γέγονε τοῦ Βαβυλωνίου, [x]ὅτε λαβὼν τὴν
τροφὴν διερράγη μέσος, τοῦτο καὶ ἐπὶ τούτου. Οὐ γὰρ διὰ
τοῦ στόματος πάλιν ἐξῆλθεν ὁ Χριστὸς τοῦ θανάτου, ἀλλ'

19 Coloss. ii. 15. 20 Act. ii. 24.

[l] τὴν om. Veron. Sav. Mor. invitis libris. [m] αὐτὸ] αὐτῶν F. Statim βαστάξασαν A.C.E.F. et ex corr. D. Neque aliter Veron. βαστάσασαν Sav. cet. [n] ἀρχαὶ]+αὐτοῦ C.E. et marg. D. [o] αἱ om. A.C. [p] αὐτοὺς C.D.E.F. et a pr. man. A. αὐτὰς Edd. [q] τότε om. F. [r] ἀφείθησαν nostri omnes et Reg. apud Montef. Legebatur ἀνέστησαν. *surrexerunt* Aret. [s] λαμβάνοντες D. [t] κατεργάσασθαι F. et ex corr. A. [v] ἕως]+ἂν C. [w] κυοῦσα C. [x] ὅτε C.E. Ita tacite edidit Montef. ὅτι vulgo.

αὐτὴν μέσην διαρρήξας τὴν γαστέρα τοῦ δράκοντος καὶ ἀνα-
τεμὼν, οὕτως ἀπὸ τῶν ἀδύτων προῄει μετὰ πολλῆς τῆς
λαμπρότητος, καὶ τὰς ἀκτῖνας ἀφιεὶς, οὐ μέχρι τούτου τοῦ 218
οὐρανοῦ, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν ἄνω θρόνον· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸ καὶ
ἀνήγαγε.

Τοῦτο τὸ σῶμα ἔδωκεν ἡμῖν καὶ κατέχειν καὶ ἐσθίειν, ὅπερ
ἀγάπης ἐπιτεταμένης ἦν. Οὓς γὰρ ἂν [y] φιλῶμεν, καὶ δια-
δάκνομεν πολλάκις. Διὸ καὶ ὁ Ἰὼβ τὸν ἔρωτα τῶν οἰκετῶν τὸν
περὶ αὐτὸν ἐνδεικνύμενος, ἔλεγεν ὅτι πολλάκις ἐκεῖνοι σφόδρα
αὐτὸν φιλοῦντες ἔλεγον, [21] "Τίς ἂν δῴη ἡμῖν τῶν σαρκῶν
αὐτοῦ πλησθῆναι;" Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς τῶν σαρκῶν αὐτοῦ
ἔδωκεν ἡμῖν πλησθῆναι, εἰς φιλίαν πλείονα ἡμᾶς ἐπισπώμενος.
Προσίωμεν τοίνυν μετὰ θερμότητος αὐτῷ καὶ πεπυρωμένης ἀγά- B
πης, [z] ἵνα μὴ χαλεπωτέραν ὑπομείνωμεν τιμωρίαν. Ὅσῳ γὰρ
ἂν ὦμεν εὐηργετημένοι μεγάλα, τοσούτῳ μᾶλλον κολαζόμεθα
μειζόνως, ὅταν ἀνάξιοι τῆς εὐεργεσίας φανῶμεν. Τοῦτο τὸ
σῶμα [a] καὶ ἐπὶ φάτνης κείμενον ᾐδέσθησαν μάγοι· καὶ ἄνδρες
ἀσεβεῖς καὶ βάρβαροι τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκίαν ἀφέντες, καὶ
ὁδὸν ἐστείλαντο μακρὰν, καὶ ἐλθόντες μετὰ φόβου καὶ τρόμου
[b] πολλοῦ προσεκύνησαν. Μιμησώμεθα τοίνυν κἂν τοὺς βαρ-
βάρους ἡμεῖς οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ
καὶ ἐπὶ φάτνης ἰδόντες καὶ ἐν καλύβῃ, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον C
ἰδόντες οἷον σὺ νῦν, μετὰ πολλῆς τῆς φρίκης [c] προσῄεσαν·
σὺ δὲ οὐκ ἐν φάτνῃ ὁρᾷς, ἀλλ' ἐν θυσιαστηρίῳ, οὐ γυναῖκα
κατέχουσαν, ἀλλ' ἱερέα παρεστῶτα, καὶ πνεῦμα μετὰ πολλῆς
τῆς δαψιλείας τοῖς προκειμένοις ἐφιπτάμενον. [d] Οὐχ ἁπλῶς
αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα ὁρᾷς, ὥσπερ ἐκεῖνοι, ἀλλ' οἶσθα αὐτοῦ
καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν οἰκονομίαν ἅπασαν, καὶ οὐδὲν ἀγνοεῖς
τῶν δι' αὐτοῦ τελεσθέντων, μετὰ ἀκριβείας μυσταγωγηθεὶς
ἅπαντα. Διαναστήσωμεν τοίνυν ἑαυτοὺς καὶ φρίξωμεν, καὶ
πολλῷ τῶν βαρβάρων ἐκείνων πλείονα ἐπιδειξώμεθα τὴν εὐ-
λάβειαν, ἵνα μὴ ἁπλῶς [e] μηδὲ ὡς ἔτυχε προσελθόντες, πῦρ D
(401) ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν σωρεύσωμεν κεφαλήν. Ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ
ἵνα μὴ προσίωμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἁπλῶς προσίωμεν. Ὥσπερ γὰρ
τὸ ὡς ἔτυχε προσιέναι, κίνδυνος, οὕτω τὸ μὴ κοινωνεῖν τῶν

21 Job. xxxi. 31.

[y] φιλῶμεν] + σφοδρῶς A. et marg. D. receptum a Sav. Mor. Ben. [z] ἵνα μὴ χαλεπωτέραν ὑπομ. τ.] Sic C.E.F. Aret. Verba ἵνα μὴ χαλεπωτέραν in marg. habet D. In Veron. legitur tantum καὶ ὑπομείνωμεν τ. Ita etiam a pr. man. A. sed ex corr. καὶ μὴ ὑπομ. τ. probantibus Sav. cet. qui ita ediderunt. [a] καὶ om. F. [b] πολλοῦ om. F. [c] προσίεσαν A.D.E. [d] οὐχ] καὶ οὐχ D. et ex corr. A. Statim αὐτὸ om. F. [e] μηδὲ] καὶ D.F.

μυστικῶν δείπνων ἐκείνων, λιμὸς καὶ θάνατος. Αὕτη [f]γὰρ ἡ τράπεζα τῆς ψυχῆς [g]ἡμῶν τὰ νεῦρα, τῆς διανοίας ὁ σύνδεσμος, τῆς παρρησίας ἡ ὑπόθεσις, ἡ ἐλπὶς, ἡ σωτηρία, τὸ φῶς, ἡ ζωή. Μετὰ ταύτης ἀπελθόντες ἐκεῖ τῆς θυσίας, ἐν παρρησίᾳ πολλῇ τῶν ἱερῶν ἐπιβησόμεθα προθύρων, ὥσπερ τισὶν ὅπλοις χρυσοῖς
E [h]πεφραγμένοι πάντοθεν. Καὶ τί λέγω τὰ μέλλοντα; Ἐνταῦθα γάρ σοι τὴν γῆν οὐρανὸν ποιεῖ τουτὶ τὸ μυστήριον. Ἀναπέτασον γοῦν τοῦ οὐρανοῦ τὰς πύλας, καὶ διάκυψον· μᾶλλον δὲ οὐχὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ τοῦ οὐρανοῦ τῶν οὐρανῶν, καὶ τότε ὄψει τὸ εἰρημένον. Τὸ γὰρ πάντων ἐκεῖ τιμιώτερον, τοῦτό σοι ἐπὶ τῆς γῆς δείξω κείμενον. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τὸ πάντων [i]σεμνότερον, οὐ τοῖχοι, οὐκ ὄροφος χρυσοῦς, ἀλλὰ τὸ βασιλικὸν σῶμα τὸ καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου· οὕτω καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα. Ἀλλὰ τοῦτό σοι νῦν ἔξεστιν ἐπὶ γῆς ἰδεῖν. Οὐ γὰρ ἀγγέλους,
219 οὐδὲ ἀρχαγγέλους, οὐδὲ οὐρανοὺς καὶ οὐρανοὺς οὐρανῶν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τούτων σοι δείκνυμι δεσπότην. Εἶδες πῶς τὸ πάντων τιμιώτερον ὁρᾷς ἐπὶ γῆς; καὶ οὐχ ὁρᾷς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἅπτῃ; καὶ οὐχ ἅπτῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐσθίεις, καὶ λαβὼν οἴκαδε ἀναχωρεῖς; Ἀπόσμηχε τοίνυν τὴν ψυχὴν, παρασκεύαζε τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν τούτων [k]ὑποδοχὴν τῶν μυστηρίων. Καὶ γὰρ εἰ παιδίον βασιλικὸν μετὰ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἁλουργίδος καὶ τοῦ διαδήματος ἐνεχειρίσθης φέρειν, πάντα ἂν ἔρριψας τὰ ἐν [l]τῇ γῇ. Νυνὶ δὲ οὐ παιδίον ἀνθρώπου βασιλικὸν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν μονογενῆ λαμβάνων τοῦ θεοῦ παῖδα, οὐ φρίττεις,
B εἰπέ μοι, καὶ πάντα τὸν τῶν βιωτικῶν ἐκβάλλεις ἔρωτα, καὶ τῷ κόσμῳ καλλωπίζῃ μόνον ἐκείνῳ, ἀλλ' ἔτι πρὸς τὴν γῆν ὁρᾷς, καὶ χρημάτων ἐρᾷς, καὶ πρὸς [m]χρυσὸν ἐπτόησαι; Καὶ τίνα ἂν [n]σχοίης συγγνώμην; ποίαν ἀπολογίαν; Οὐκ οἶσθα πῶς ἅπασαν τὴν βιωτικὴν πολυτέλειαν ἀποστρέφεταί [o]σου ὁ δεσπότης; Οὐ· διὰ τοῦτο ἐν φάτνῃ ἐτέθη τεχθεὶς, καὶ μητέρα ἔλαβεν εὐτελῆ; οὐ διὰ τοῦτο ἐκείνῳ τῷ πρὸς καπηλείαν βλέποντι ἔλεγεν· [22]"Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν [p]κλίνῃ;" Τί [q]δὲ οἱ μαθηταί; οὐ τὸν αὐτὸν [r]διετήρουν νόμον, εἰς τὰς τῶν πενήτων οἰκίας καταγόμενοι, καὶ ὁ μὲν πρὸς

22 Matth. viii. 20.

[f] γὰρ om. C. [g] ἡμῶν] + ἡ ἰσχὺς C. Aret. [h] περιπεφραγμένοι Edd. invitis libris. [i] σεμνότερον] τιμιώτερον D. Mox ἐπὶ τὸν θρόνον idem. [k] ὑποδ. τῶν μ.] Sic libri omnes. τῶν μ. ὑποδοχὴν Edd. [l] τῇ om. A. [m] χρυσίον C. [n] ἔχοις F. [o] σοι F. [p] κλῖναι A.D.E.F. [q] δὲ] δαὶ C.E. et ex corr. D. [r] ἐτήρουν C.

βυρσέα, ὁ δὲ πρὸς σκηνορράφον κατέλυον καὶ πρὸς τὴν [s]πορφυρόπωλιν; οὐ γὰρ οἰκίας περιφάνειαν, ἀλλὰ ψυχῶν [t]ἀρετὰς ἐπεζήτουν. Τούτους τοίνυν καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν· τὰ μὲν κάλλη τῶν κιόνων καὶ τῶν μαρμάρων παρατρέχοντες, ζητοῦντες δὲ τὰς ἄνω μονὰς, καὶ πάντα [v]τῦφον τὸν ἐνταῦθα πατήσωμεν μετὰ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας, καὶ ὑψηλὸν [w]λάβωμεν φρόνημα. Ἂν γὰρ νήφωμεν, οὐδὲ ὁ κόσμος ἡμῶν οὗτος ἄξιος, μήτι γε στοαὶ καὶ περίπατοι. Διὸ, παρακαλῶ, τὴν [x]ψυχὴν τὴν ἑαυτῶν καλλωπίζωμεν, τὴν οἰκίαν ταύτην κατασκευάζωμεν, ἣν καὶ λαβόντες ἀπελευσόμεθα, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν [y]σκηνῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ.

[1]Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

ΕΙΠΩΝ ὅτι ἀδύνατον ποτήριον κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων, καὶ καθάπαξ ἀπαγαγὼν τῶν τραπεζῶν ἐκείνων, ἀπὸ παραδειγμάτων Ἰουδαϊκῶν, ἀπὸ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ἀπὸ τῶν μυστηρίων τῶν φρικτῶν, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς [a]εἰδώλοις τελουμένων, καὶ πολὺν φόβον ἐνθεὶς αὐτοῖς· ἵνα μὴ τῷ φόβῳ τούτῳ πάλιν εἰς ἑτέραν ἀμετρίαν αὐτοὺς ἐξωθήσῃ, καὶ ἀναγκασθῶσι πλείονι περιεργίᾳ κεχρημένοι τοῦ δέοντος δεδοικέναι, μήποτε καὶ ἀγνοούντων αὐτῶν ἐπεισέλθῃ τι τοιοῦτον, ἢ ἐξ ἀγορᾶς ἢ ἄλλοθέν ποθεν, ἀφιεὶς αὐτοὺς ταύτης τῆς ἀνάγκης, φησί· "Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες." 220
(402) Ἐὰν [b]γὰρ ἀγνοῶν, φησὶ, φάγῃς καὶ μὴ [c]εἰδὼς, οὐχ ὑπόκεισαι [d]τῇ τιμωρίᾳ· τῆς γὰρ ἀγνοίας λοιπὸν τὸ πρᾶγμα, [e]οὐχὶ τῆς λαιμαργίας. Καὶ οὐ ταύτης μόνον [f]αὐτὸν ἀπαλλάττει τῆς ἀγωνίας, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας, πολλὴν ἄδειαν καὶ ἐλευθερίαν αὐτοῖς κατασκευάζων. Οὐδὲ γὰρ ἀνακρίνειν ἀφίησι, τουτέστιν, ἐξετάζειν καὶ πυνθάνεσθαι, εἴτε εἰδωλόθυτον εἴτε μὴ τοιοῦτον·

[1] Cap. X. v. 25.

[s] πορφυρόπωλιν A.C.E. πορφυρόπολιν D.F. πορφυροπωλίδα Edd. [t] ἀρετὴν D. [v] τῦφον] τὸν τῦφον F. Veron. [w] ἀναλάβωμεν D. [x] ψυχὴν] +τε ex corr. A. Eadem manus post καλλωπίζωμεν add. καὶ τὸν νοῦν. [y] σκηνῶν] Sic nostri omnes pro vulgato ἀγαθῶν. Solus A. σκηνῶν ante ἐπιτύχωμεν in loco raso venditat. Hom. XXV. [a] εἰδωλίοις F. [b] γὰρ om. A. [c] εἰδῇς F. Cat. [d] τῇ om. Cat. et a pr. man. D. [e] οὐχὶ] οὐ F. Cat. [f] αὐτὸν om. F.

ἀλλ' [g]ἁπλῶς ἐσθίειν ἅπαν τὸ ἐξ ἀγορᾶς, [h]μηδὲ τοῦ μανθάνειν, ὅ τι ποτέ ἐστι τὸ προκείμενον, αὐτὸν παρέχειν τὰς ἀφορμάς.
B Ὥστε ἔστι καὶ φαγόντα ἀγνοοῦντα ἀπηλλάχθαι. Τοιαῦτα γὰρ τὰ μὴ [i]τῇ φύσει πονηρὰ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διανοίας ποιοῦντα [k]ἀκάθαρτον. Διὰ τοῦτό φησι, "μηδὲν ἀνακρίνοντες." [2]"Τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς," [l]οὐχὶ τῶν δαιμονίων. Εἰ δὲ ἡ γῆ, καὶ οἱ καρποὶ [m]καὶ τὰ ἄλογα. [n]Εἰ δὲ αὐτοῦ πάντα, οὐδὲν ἀκάθαρτον· ἀλλ' ἑτέρως ἀκάθαρτον γίνεται, ἀπὸ τῆς διανοίας καὶ [o]ἀπὸ τῆς παρακοῆς. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἐπέτρεψεν, ἀλλὰ καὶ, [3]"Ἐάν τις ὑμᾶς, φησὶ, καλῇ τῶν ἀπίστων, καὶ [p]θέλητε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν
C ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν." Ὅρα πάλιν τὴν συμμετρίαν. Οὐ γὰρ ἐπέταξε καὶ ἐνομοθέτησεν ἀπιέναι, ἀλλ' [q]οὐκ ἐκώλυσεν· ἀπελθόντας δὲ πάλιν ἀπαλλάττει πάσης ὑποψίας. Τί δήποτε; Ἵνα μὴ δόξῃ φόβου τινὸς εἶναι ἡ τοσαύτη πολυπραγμοσύνη καὶ δειλίας. Ὁ μὲν γὰρ περιεργαζόμενος, ὡς δεδοικὼς τοῦτο ποιεῖ· ὁ δὲ μετὰ τὸ ἀκοῦσαι ἀπεχόμενος, ὡς καταφρονῶν καὶ μισῶν *καὶ ἀποστρεφόμενος, ἀπέχεται. Διόπερ ὁ Παῦλος ἀμφότερα βουλόμενος κατασκευάσαι φησί· "Πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε." [4]"[r]Ἂν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλό-
D θυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε διὰ τὸν μηνύσαντα." Οὐδὲ γὰρ ὡς ἐχόντων ἰσχὺν, ἀλλ' ὡς βδελυρῶν ἀπέχεσθαι κελεύει. Μήτε τοίνυν ὡς δυνάμενα καταβλάψαι, φεύγετε· οὐδεμίαν γὰρ ἔχει ἰσχύν· μήτε, ἐπειδὴ μηδεμίαν ἔχει ἰσχὺν, ἀδιαφόρως μετέχετε· ἐχθρῶν γάρ ἐστι καὶ ἠτιμωμένων ἡ τράπεζα. [s]Διὸ ἔλεγε, "Μὴ ἐσθίετε διὰ τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. Τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς." Ὁρᾷς πῶς καὶ [t]ὅτε ἐσθίειν κελεύει, καὶ ὅτε [v]ἀπέχεσθαι, τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν εἰς μέσον ἄγει; Οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο κωλύω, φησὶν, ὡς ἀλλο-
E τρίων ὄντων· τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ· ἀλλὰ δι' ὅπερ εἶπον, διὰ τὴν συνείδησιν, τουτέστιν, ἵνα μὴ βλαβῇ. Οὐκοῦν [w]δεῖ περιεργάζεσθαι; Οὔ, φησίν· οὐδὲ γὰρ τὴν σὴν εἶπον συνεί-

[2] v. 26. [3] v. 27. [4] v. 28.

[g] ἁπλῶς om. F. [h] Vid. Annot. [i] τῇ supra scriptum in D. [k] ἀκάθαρτα F. τὸ ἀκάθαρτον D. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. Nobiscum facit Catena. [l] οὐχὶ] ἄρα οὐ C. Aret. Statim δαιμονίων A.D.E.F. Aret. δαιμόνων vulgo. [m] καὶ om. F. [n] Verba εἰ δὲ, quae aberant, suppleta sunt ex C.E. Cat. et a pr. man. A. *si igitur* Aret. [o] ἀπὸ om. F. Cat. [p] θέλητε C.E. θέλετε Edd. Statim πορεύεσθε A. Mosq. 2. [q] οὐκ A.D.E. Cat. οὐδ' C. οὐδὲ Edd. * Incipit Codex B. [r] ἂν] ἐὰν B. Mosq. 7. et a pr. man. D. [s] διὸ]+καὶ C. [t] ὅτε] τὸ A.F. Ita Veron. [v] ἀπέχεσθαι] δεῖ ἀπέχεσθαι Veron. δεῖ insertum manu rec. A. ἀπέχεσθαι δεῖ F. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. sed δεῖ inclusum a Sav. [w] δεῖ] οὐ δεῖ F.

δησιν, ἀλλὰ τὴν ἐκείνου. Προλαβὼν γὰρ [x]εἶπον, "διὰ τὸν
μηνύσαντα·" καὶ πάλιν, [5]"Συνείδησιν [y]δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν
[z]ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου." Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἄν,
ὅτι τῶν μὲν ἀδελφῶν εἰκότως φείδῃ, καὶ οὐκ ἐᾷς ἡμᾶς ἀπογεύ-
εσθαι δι' ἐκείνους, ἵνα μὴ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα
[a]οἰκοδομηθῇ εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν· εἰ δὲ Ἕλλην τις
εἴη, τί σοι [b]τούτου μέλει; Οὐ σὺ ἔλεγες, "Τί γάρ μοι καὶ 221
τοὺς ἔξω κρίνειν;" τίνος οὖν ἕνεκεν αὐτῶν πάλιν φροντίζεις;
Οὐκ ἐκείνου φροντίζω, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα σοῦ. Διὸ
καὶ ἐπήγαγεν· "Ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ
[c]ἄλλης συνειδήσεως;" ἐλευθερίαν τὸ ἀπαρατήρητον καὶ ἀκώ-
λυτον λέγων· τοῦτο γὰρ ἐλευθερία, Ἰουδαϊκῆς ἀπηλλαγμένη
δουλείας. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἐλεύθερόν με ἐποίησεν
ὁ θεὸς, καὶ πάσης βλάβης ἀνώτερον· ἀλλ' οὐκ οἶδεν ὁ Ἕλλην
δικάζειν τῇ ἐμῇ φιλοσοφίᾳ, οὐδὲ τὴν τοῦ δεσπότου μου
[d]φιλοτιμίαν συνορᾶν, ἀλλὰ καταγνώσεται καὶ ἐρεῖ πρὸς ἑαυτόν·
μῦθος τὰ Χριστιανῶν· ἀπέχονται τῶν εἰδώλων, φεύγουσι B
δαίμονας, καὶ τῶν ἐκείνοις προσαγομένων ἔχονται· πολλὴ παρ'
αὐτοῖς ἡ γαστριμαργία. Καὶ τί τοῦτο, φησί; ποῖον δὲ ἡμῖν
βλάβος, ἂν κακῶς ἐκεῖνος κρίνῃ; Πόσῳ [e]δὲ βέλτιον τὸ μηδὲ
ὅλως κρίνειν αὐτῷ διδόναι; ἂν γὰρ ἀπέχῃ, οὐδὲ ταῦτα ἐρεῖ.
Πῶς, φησὶν, οὐκ ἐρεῖ; Ὅταν γὰρ ἴδῃ μὴ [f]ἐξετάζοντα ταῦτα,
μὴ ἐν μακέλλῳ, [g]μὴ ἐν συμποσίῳ, πῶς οὐκ ἐρεῖ καὶ καταγνώ-
σεται, ὡς ἀδιαφόρως μου μετέχοντος; Οὐδαμῶς· [h]οὐ γὰρ
ὡς εἰδωλοθύτων μετέχεις, ἀλλ' ὡς καθαρῶν. Εἰ δὲ οὐ [i]περιερ-
(403) γάζῃ, ἵνα δείξῃς ὅτι οὐ δέδοικας τὰ προκείμενα. Διὰ γὰρ C
τοῦτο, κἂν εἰς Ἑλλήνων οἰκίαν εἰσέλθῃς, κἂν εἰς ἀγορὰν
ἐμβάλῃς, οὐκ ἀφίημί σε ἐρωτᾶν, ἵνα μὴ ψοφοδεὴς γένῃ, μηδὲ
λινοπλὴξ, μηδὲ περιττὰ [k]ἑαυτῷ πράγματα παρέχῃς.

[6]"Εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ [l]οὗ ἐγὼ
εὐχαριστῶ;" [m]Τίνος μετέχεις χάριτι, εἰπέ μοι; Τῶν τοῦ
θεοῦ [n]δωρεῶν. Ἡ γὰρ χάρις αὐτοῦ τοσαύτη, ὡς κατασκευάσαι
μοι τὴν ψυχὴν ἀμόλυντον καὶ ἀνωτέραν πάσης κηλῖδος. Καθά-
περ γὰρ ἥλιος ἐπαφιεὶς τὰς ἀκτῖνας πολλαῖς κηλῖσι, πάλιν
αὐτὰς συστέλλει καθαράς· οὕτω καὶ ἡμεῖς, καὶ πολλῷ πλέον, ἐν D

[5] v. 29. [6] v. 30.

[x] εἶπεν F. [y] δὲ accessit ex C.D.F. et Mosqq. In E. folio exciso, desunt haec et seqq. [z] ἐμαυτοῦ C. Mosq. 2. [a] οἰκοδομηθῇ A.D.F. Cf. 1 Cor. viii. 10. Edebatur οἰκονομηθῇ. [b] τοῦτο B. Statim μέλλει B.D. [c] ἄλλης] ἑτέρας B. [d] φιλοσοφίαν B. Statim ὁρᾶν B. συνορᾷ F. [e] δὲ] + ὅλως B.D. [f] ἐτάζοντα C. [g] μὴ] καὶ B. [h] οὐ] οὐδὲ A. et ex corr. D. [i] περιεργάζῃ] + διὰ τοῦτο οὐ περιεργάζῃ C. [k] σεαυτῷ C. [l] οὗ] ὃ F. [m] τίνος] + δὲ B.D.F. [n] δωρεῶν C.F. et ex corr. D. δώρων Edd.

μέσῳ τῷ κόσμῳ στρεφόμενοι, καθαροὶ [o]διαμένομεν, ἂν ἐθέλω-
μεν, ὅσῳ καὶ μείζονα δύναμιν ἔχομεν. Τί οὖν ἀπέχῃ, φησίν;
Οὐχ ὡς μέλλων ἀκάθαρτος [p]γίνεσθαι, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ
τὸν ἀδελφὸν, [q]καὶ ἵνα μὴ κοινωνὸς γένωμαι δαιμονίων, καὶ
ἵνα μὴ κρίνωμαι παρὰ τοῦ ἀπίστου. Ἐνταῦθα γὰρ οὐκέτι
λοιπὸν ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ παρακοὴ καὶ ἡ πρὸς δαίμονας φιλία
ποιεῖ με ἀκάθαρτον, καὶ ἡ προαίρεσις τὸν [r]μολυσμὸν ἐργά-
ζεται. Τί δέ ἐστι, "Τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχα-
E ριστῶ;" Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶν, εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτω
με ὑψηλὸν ἐποίησε καὶ Ἰουδαϊκῆς ταπεινότητος [s]ἀνώτερον, ὡς
μηδαμόθεν βλάπτεσθαι· οἱ δὲ Ἕλληνες οὐκ εἰδότες μου τὴν
φιλοσοφίαν, τἀναντία [t]ὑποπτεύουσι, καὶ ἐροῦσιν, ὅτι Χρι-
στιανοὶ τῶν ἡμετέρων ἐφίενται, καὶ ὑποκριταί τινές εἰσι,
διαβάλλοντες μὲν δαίμονας καὶ ἀποστρεφόμενοι, ἐπὶ δὲ τὰς
τραπέζας αὐτῶν τρέχοντες· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀναισθητότερον;
Οὐκ ἄρα ἀληθείας ἕνεκεν, ἀλλὰ φιλοτιμίας καὶ φιλαρχίας
222 ἐπὶ τὸ δόγμα τοῦτο ἐληλύθασι. Πόσης οὖν ἀνοίας ἂν εἴη,
ὑπὲρ ὧν οὕτως [v]εὐηργετήθην, ὡς καὶ εὐχαριστεῖν, ὑπὲρ τούτων
βλασφημίας [w]αἴτιος γίνεσθαι; Ἀλλὰ ταῦτα καὶ νῦν ἐρεῖ,
φησὶν, ὁ Ἕλλην, ὅταν ἴδῃ μὴ περιεργαζόμενον; Οὐδαμῶς·
[x]οὐδὲ γὰρ πάντα εἰδωλοθύτων γέμει, ἵνα τοῦτο ὑποπτεύσῃ·
[y]οὔτε αὐτὸς ὡς εἰδωλοθύτων ἀπογεύῃ. Μὴ τοίνυν περιεργάζου
περιττὰ, μηδ' [z]αὖ πάλιν, λεγόντων τινῶν ὅτι εἰδωλόθυτόν
ἐστι, κοινώνει. Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς χάριν σοι ἔδωκε, καὶ
ὑψηλόν [a]σε ἐποίησε καὶ μείζονα τῆς ἐκεῖθεν βλάβης, οὐχ
ἵνα κακῶς [b]ἀκούσῃς, οὐδ' ἵνα, ὅθεν τοσαῦτα ἐκέρδανας ὡς
B καὶ εὐχαριστεῖν, ἐντεῦθεν οὕτω βλάψῃς ἑτέρους ὡς καὶ βλασφη-
μεῖν. Διὰ τί γὰρ οὐ λέγω τῷ Ἕλληνι, φησὶν, ὅτι καὶ τρώγω
καὶ οὐδὲν βλάπτομαι, καὶ ὅτι οὐχ ὡς φιλῶν τοὺς δαίμονας τοῦτο
ποιῶ; Ὅτι οὐ δύνασαι πεῖσαι, κἂν μυριάκις λέγῃς· ἀσθενὴς
γάρ ἐστι, καὶ πολέμιος. Εἰ γὰρ τὸν [c]ἀδελφὸν οὐδέπω
ἔπεισας, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἐχθρὸν καὶ Ἕλληνα. Εἰ ἐκεῖνος
[d]ἔτι τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδωλοθύτου κατέχεται, πολλῷ μᾶλλον
ὁ ἄπιστος. Τί δὲ ἡμῖν καὶ πραγμάτων δεῖ τοσούτων; Τί
οὖν; [e]ἐπειδὴ Χριστὸν ἔγνωμεν καὶ εὐχαριστοῦμεν, βλασφη-

[o] διαμένωμεν B. et ex corr. D. Mox ἔχωμεν B. et a pr. man. D. [p] γενέσθαι B. [q] καὶ om. C. Aret. [r] μολυσμὸν] λογισμὸν D. λογισμῶν B. [s] ὑψηλότερον B. [t] ὑποπτεύσουσι C. receptum a Sav. Mor. Ben. Alterum tuetur Cat. [v] εὐεργετήθημεν F. [w] αἴτιον Cat. et ex corr. A. Hoc praetulerunt Sav. cet. [x] οὐδὲ omnes. Edebatur οὐ. [y] οὐδὲ B. et ex corr. A. οὐδὲ (sic) D. [z] αὖ] ἂν F. [a] σε om. F. [b] ἀκούῃς F. Mox ἐκέρδανες idem. [c] ἀδελφὸν]+σου F. [d] ἔτι F. ἐπὶ Edd. [e] ἐπειδὴ]+καὶ F.

μοῦσι δὲ ἐκεῖνοι, διὰ τοῦτο ἀποστησόμεθα καὶ τούτου; Ἄπαγε· C
οὐ γάρ ἐστιν ἴσον. Ἐκεῖ μὲν γὰρ πολὺ τὸ κέρδος ἐκ τοῦ
φέρειν τὴν βλασφημίαν, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν ἔσται πλέον. Διὸ
καὶ προλαβὼν ἔλεγεν· "Οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν,
οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, [f]ὑστερούμεθα." Καὶ χωρὶς [g]τούτου
δὲ φευκτὸν τὸ πρᾶγμα ἀπέφηνεν, ὥστε καὶ ἑτέρωθεν αὐτῶν
ἀπέχεσθαι δεῖ, οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ [h]καὶ διὰ τὰς ἄλλας
ἃς εἴρηκεν αἰτίας.

[7]"Εἴτε οὖν [i]ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα
εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε." Εἶδες πῶς ἀπὸ τοῦ προκειμένου
ἐπὶ τὸ καθολικὸν [k]ἐξήγαγε τὴν παραίνεσιν, ἕνα κάλλιστον [l]ὅρον
ἡμῖν δοὺς, τὸ τὸν θεὸν διὰ πάντων δοξάζεσθαι; [8]"Ἀπρόσ- D
κοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ
τοῦ θεοῦ." Τουτέστι, μηδεμίαν παρέχετε λαβὴν μηδενί. Καὶ
γὰρ ὁ ἀδελφὸς σκανδαλίζεται, καὶ ὁ Ἰουδαῖος μᾶλλόν σε
μισήσει καὶ καταγνώσεταί σου, καὶ ὁ Ἕλλην ὁμοίως ὡς λαίμαρ-
γον οὕτω γελάσεται καὶ ὑποκριτήν. Οὐ μόνον δὲ ἀδελφοὺς οὐ
χρὴ πλήττειν, ἀλλ' ἐν τοῖς δυνατοῖς οὐδὲ τοὺς ἔξωθεν. Εἰ
γὰρ φῶς ἐσμεν καὶ ζύμη καὶ φωστῆρες καὶ [m]ἅλας, φωτίζειν,
οὐ σκοτίζειν δεῖ· σφίγγειν, οὐ παραλύειν· [n]πρὸς ἑαυτοὺς ἐπι-
(404) σπᾶσθαι τοὺς ἀπίστους, οὐ φυγαδεύειν. Τί τοίνυν διώκεις, E
οὓς ἐφέλκεσθαι δεῖ; Καὶ γὰρ Ἕλληνες πλήττονται, ὅταν
ἴδωσι παλινδρομοῦντας [o]ἡμᾶς εἰς τὰ τοιαῦτα· τὴν γὰρ διάνοιαν
οὐκ ἴσασιν, οὐδ' ὅτι παντὸς αἰσθητοῦ μολυσμοῦ ἀνωτέρα γέγο-
νεν ἡ ψυχή· καὶ [p]οἱ Ἰουδαῖοι δὲ καὶ τῶν ἀδελφῶν οἱ ἀσθενέ-
στεροι τὰ αὐτὰ πείσονται. Εἶδες πόσας αἰτίας [q]τέθεικε,
δι' ἃς χρὴ τῶν εἰδωλοθύτων ἀπέχεσθαι; διὰ τὸ ἀνόνητον, διὰ
τὸ περιττὸν, διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ βλάβην, διὰ τὴν τοῦ
Ἰουδαίου βλασφημίαν, διὰ τὴν τοῦ Ἕλληνος [r]κακηγορίαν,
διὰ τὸ μὴ δεῖν δαίμοσι κοινωνεῖν, διὰ τὸ εἰδωλολατρείαν τινὰ 223
εἶναι τὸ πρᾶγμα. Εἶτα, ἐπειδὴ εἶπεν, "Ἀπρόσκοποι γί-
νεσθε," καὶ ὑπευθύνους αὐτοὺς ἐποίησε καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων
βλάβης καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων, καὶ βαρὺ τὸ λεγόμενον ἦν,
ὅρα πῶς αὐτὸ εὐπαράδεκτον καὶ κοῦφον ποιεῖ, τιθεὶς ἑαυτὸν

[7] v. 31. [8] v. 32.

[f] ὑστερούμεθα C.E.F. et ex corr. D. ὑστεροῦμεν vulgo. [g] τούτου δὲ] δὲ τούτου E. et ex corr. C.D. δὲ eras. in A. [h] καὶ om. F. [i] ἐσθίητε et πίνητε F. [k] ἐξέβαλεν B. [l] ὅρον] τὸν ὅρον Edd. τὸν om. B.D.E.F. erasum in A. τοῦ τὸν ὅρον vel τοῦτον ὅρον C. [m] ἅλλας B. ἅλας A.C.D.E. cum Veron. ἅλες ediderunt Sav. Mor. Ben. [n] πρὸς ἑ. ἐ. τ. ἀπίστους om. A.B. in marg. D. [o] ὑμᾶς F. Statim εἰς τοιαῦτα idem. Haec εἰς τὰ τοιαῦτα om. B.C.D. [p] οἱ om. C.F. [q] ἐπέθηκεν B.D. [r] κατηγορίαν A.B.D.

μέσον, καὶ λέγων· [9]"Καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ [s]ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ." Τοῦτο κανὼν Χριστιανισμοῦ [t]τοῦ τελειοτάτου, τοῦτο ὅρος
B ἠκριβωμένος, αὕτη ἡ κορυφὴ ἡ ἀνωτάτω, τὸ τὰ κοινῇ συμφέροντα ζητεῖν. Ὅπερ καὶ αὐτὸς δηλῶν ἐπήγαγε· "καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ." Οὐδὲν γὰρ οὕτω δύναται ποιῆσαι μιμητὴν [v]τοῦ Χριστοῦ, ὡς τὸ κήδεσθαι τῶν πλησίον. Ἀλλὰ κἂν [w]νηστεύσῃς, κἂν χαμευνήσῃς, κἂν [x]ἀπαγχονίσῃς σαυτὸν, τοῦ δὲ πλησίον μὴ [y]προνοῇς, οὐδὲν μέγα εἰργάσω, ἀλλ' ἔτι [z]πόρρω ταύτης ἕστηκας τῆς εἰκόνος ταῦτα ποιῶν. Καίτοι ἐνταῦθα μὲν καὶ αὐτὸ φύσει τὸ πρᾶγμα λυσιτελές ἐστι, τὸ ἀπέχεσθαι τῶν εἰδωλοθύτων· ἐγὼ δὲ πολλὰ καὶ τῶν ἀσυμφόρων ἐποίησα,
C φησὶν, οἷον, ὅτε περιέτεμον, ὅτε ἔθυσα. Ταῦτα [a]γὰρ εἴ τις καθ' ἑαυτὰ ἐξετάσειε, καὶ ἀπόλλυσι τοὺς μετιόντας, καὶ τῆς σωτηρίας ἐκπίπτειν ποιεῖ· ἀλλ' ὅμως ὑπέμεινα καὶ ταῦτα διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον. Ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἂν μὴ προσῇ ἡ ὠφέλεια καὶ τὸ δι' ἑτέρους [b]γενέσθαι, τότε βλάβος [c]τὸ πρᾶγμα γίνεται· ἐνταῦθα δὲ, κἂν μηδεὶς ὁ σκανδαλιζόμενος ᾖ, καὶ οὕτως ἀπέχεσθαι τῶν κεκωλυμένων χρή. Οὐ μόνον δὲ βλαβερὰ, ἀλλὰ καὶ ἐπίπονα ὑπέμεινα. [10]"Ἄλλας γὰρ ἐκκλησίας ἐσύλησα, φησὶ, λαβὼν [d]ὀψώνιον·" καὶ ἐξὸν ἐσθίειν καὶ μὴ ἐργάζεσθαι, οὐκ ἐζήτησα τοῦτο, ἀλλ' εἱλόμην λιμῷ διαφθαρῆναι μᾶλλον ἢ σκανδαλίσαι ἕτερον.
D Διὰ τοῦτό φησι, "Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω." Ἄν τε παράνομον, ἄν τε ἐπίπονον [e]καὶ ἐπικίνδυνον δέῃ ποιῆσαι, πάντα εἰς τὸ ἑτέρων συμφέρον [f]ὑπομένω. Πάντων γοῦν ἀνώτερος ὢν κατὰ τὴν ἀκρίβειαν, πάντων κατώτερος γέγονε κατὰ τὴν συγκατάβασιν.

[g]Καὶ γὰρ οὐδὲν κατόρθωμα σφόδρα μέγα εἶναι δύναιτ' ἂν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος [h]καὶ εἰς ἑτέρους [i]διαδιδῷ. Καὶ δηλοῖ ὁ τὸ [k]τάλαντον ὑγιὲς προσενεγκὼν, καὶ διχοτομηθεὶς ἐπειδὴ αὐτὸ οὐκ ἐπλεόνασε. Καὶ σὺ τοίνυν, ἀδελφὲ, κἂν ἄσιτος [l]μένῃς,

[9] v. 33. Cap. XI. v. 1. [10] 2 Cor. xi. 8.

[s] ἑαυτοῦ F. [t] τοῦ om. C. [v] τοῦ accessit ex libris omnibus. [w] νηστεύῃς B.D. [x] Sic A.C.F. (hiat B.) ἀπαγχονήσῃς Edd. Statim ἑαυτὸν F. σαυτὸν ex corr. E. [y] προνοῇ B. [z] πορρωτάτω B.D. Statim ἕστηκας τῆς εἰκ. A.B.C.E.F. τῆς εἰκ. ἕστηκας Edd. [a] γὰρ] γοῦν C. [b] γίνεσθαι F. [c] τὸ πρᾶγμα om. C. [d] ὀψώνια C. [e] καὶ ἐπικίνδυνον om. B. in marg. D. [f] ὑπομένων F. [g] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ πάντα ποιεῖν ἡμᾶς, οὐ πρὸς τὸ ἑαυτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον· καὶ τούτου τύπος ἐστὶ Μωϋσῆς, καὶ Δαβὶδ, καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος. Veron. [h] καὶ om. F. [i] διαδιδῷ C.D.E. et a pr. man. A. διαδίδωται idem ex corr. διαδῷ Edd. [k] τάλαντον] + λαβὼν καὶ B.D. [l] διαμένῃς E. Infra κἂν θρηνῇς C. Aret.

κἂν χαμαὶ καθεύδῃς, κἂν τέφραν ἐσθίῃς καὶ θρηνῇς διαπαντὸς, E
καὶ μηδένα ἕτερον ὠφελῇς, οὐδὲν μέγα ἐργάσῃ. Καὶ γὰρ καὶ
τοῖς ἐν ἀρχῇ μεγάλοις καὶ γενναίοις ἐκείνοις ἀνδράσι τοῦτο
μάλιστα περισπούδαστον ἦν. Ἐξέτασον αὐτῶν μετὰ ἀκρι-
βείας τὸν βίον, καὶ ὄψει σαφῶς, ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν τὰ ἑαυτοῦ
ποτε ἐσκόπησεν, ἀλλὰ [m]τὰ τοῦ πλησίον ἕκαστος· ὅθεν καὶ
ἔλαμψαν μᾶλλον. Καὶ γὰρ [n]καὶ τῷ Μωϋσῇ πολλὰ καὶ μεγά-
λα εἰργάσθη θαύματα καὶ σημεῖα· ἀλλ' οὐδὲν [o]οὕτως αὐτὸν
μέγαν ἐποίησεν, ὡς ἡ μακαρία ἐκείνη φωνὴ, ἣν πρὸς τὸν θεὸν
ἀφῆκε, λέγων· [11] "Εἰ μὲν [p]ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες·
εἰ δὲ μὴ, κἀμὲ ἐξάλειψον." Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ Δαυΐδ· διὸ καὶ 224
ἔλεγεν, [12] "Ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἥμαρτον, καὶ ἐγὼ ἐκακοποίησα, καὶ
οὗτοι τὸ ποίμνιον τί ἐποίησαν; Γενέσθω ἡ χείρ σου ἐπ' ἐμὲ,
καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου." Οὕτω καὶ ὁ Ἀβραὰμ οὐκ
ἐζήτει τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν. Διὸ καὶ
κινδύνοις ἑαυτὸν ἐξεδίδου, καὶ τὸν θεὸν ὑπὲρ τῶν οὐδὲν αὐτῷ
προσηκόντων παρεκάλει. [q]Καὶ οὗτοι μὲν οὕτως ἔλαμψαν· οἱ
δὲ τὰ ἑαυτῶν [r]ζητήσαντες σκόπει πῶς καὶ ἐβλάβησαν. Ὁ γοῦν
ἀδελφιδοῦς ὁ τούτου, ἐπειδὴ ἤκουσεν, [13] "Εἰ σὺ εἰς [s]δεξιὰ, ἐγὼ B
(405) εἰς ἀριστερὰ," καὶ τὴν [t]αἵρεσιν λαβὼν, τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον
ἐζήτησεν, οὐδὲ τὸ ἑαυτοῦ εὗρεν· ἀλλ' αὕτη μὲν ἐνεπυρίζετο ἡ
χώρα, ἐκείνη δὲ ἔμενεν ἀνέπαφος. Ὁ Ἰωνᾶς πάλιν οὐ ζητήσας
τὸ τῶν πολλῶν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ, καὶ ἀπολέσθαι
ἐκινδύνευσε· καὶ ἡ μὲν πόλις εἱστήκει, αὐτὸς δὲ ἐσαλεύετο [v]καὶ
ἐκλυδωνίζετο καὶ κατεποντίζετο. Ὅτε δὲ τὸ τῶν πολλῶν
συμφέρον ἐζήτησε, τότε καὶ τὸ ἑαυτοῦ εὗρεν. Οὕτω καὶ ὁ
Ἰακὼβ ἐπὶ τῶν ποιμνίων μὴ ζητήσας τὸ οἰκεῖον κέρδος, τῆς
πολλῆς [w]εὐπορίας ἀπέλαυσε. Καὶ ὁ Ἰωσὴφ δὲ τὸ τῶν ἀδελ-
φῶν συμφέρον ζητήσας, εὗρε τὸ ἑαυτοῦ. Πεμπόμενος [x]γοῦν
παρὰ τοῦ πατρὸς, οὐκ εἶπε, τί τοῦτο; οὐκ ἤκουσας ὅτι ὑπὲρ C
ὄψεως καὶ ἐνυπνίων [y]διασπάσαι με ἐπεχείρουν, καὶ ὀνειράτων
εὐθύνας ὑπεῖχον, καὶ τοῦ φιλεῖσθαί με παρὰ σοῦ δίδωμι δίκην;
τί [z]οὖν οὐκ ἐργάσονταί με λαβόντες εἰς μέσον; [a]Οὐδὲν τούτων
[b]οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλὰ πάντων προτιμᾷ τὴν τῶν ἀδελ-

[11] Exod. xxxii. 32. [12] 2 Reg. xxiv. 17. [13] Gen. xiii. 9.

[m] τὰ, quod aberat, est in libris omnibus. [n] καὶ om. B.D. [o] οὕτως αὐτὸν] Sic A.C.E.F. αὐτῶν οὕτως B. αὐτὸν οὕτω Edd. Statim μέγα B. [p] ἀφεὶς B. ἀφιεὶς D. [q] καὶ] ἀλλ' C. [r] ζητοῦντες B. et a pr. man. D. [s] δεξίαν et ἀριστερὰν B. [t] διαίρεσιν B. [v] Haec καὶ ἐκλυδωνίζετο addita sunt ex subsidiis omnibus. [w] ἐμπορίας F. [x] γοῦν] γὰρ B. [y] διασπάσασθαι F. καὶ διασπάσαι Edd. καὶ om. C.D.E.F. [z] οὖν] τοίνυν C. [a] οὐδὲν] οὐδὲν οὖν C. ἀλλ' οὐδὲν E. [b] οὐκ εἶπεν] Sic F. οὐκ aberat. Cf. infra p. 237 C.

φῶν θεραπείαν. Διὰ τοῦτο [c]καὶ πάντων τῶν μετὰ ταῦτα
ἀπέλαυσεν ἀγαθῶν, ἃ καὶ σφόδρα λαμπρὸν αὐτὸν [d]ἐποίησαν
καὶ [e]ἔνδοξον ἀπέφηναν. Οὕτω καὶ Μωϋσῆς· οὐδὲν γὰρ κωλύει
[f]ἐκ δευτέρου πάλιν αὐτοῦ μνησθῆναι, καὶ [g]ἰδεῖν πῶς τὰ καθ'
D ἑαυτὸν [h]παρεώρα, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐζήτει. Οὗτος γὰρ ἐν
βασιλείοις [i]στρεφόμενος, ἐπειδὴ μείζονα πλοῦτον ἡγήσατο τῶν
[k]Αἰγύπτου θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν [l]τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντα
ἀπὸ τῶν χειρῶν ῥίψας ἐκοινώνει τῶν κακῶν τοῖς Ἑβραίοις, οὐ
μόνον αὐτὸς οὐκ ἐδουλώθη, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους δουλείας ἀπήλ-
λαξε. Μεγάλα μὲν οὖν ταῦτα, καὶ [m]ἀγγελικῆς ἄξια πολιτείας·
τὸ δὲ τοῦ Παύλου πολλὴν ἔχει τὴν ὑπερβολήν. Οἱ μὲν γὰρ
ἄλλοι πάντες τὰ αὐτῶν ἀφέντες ἀγαθὰ, τοῖς τῶν πλησίον
εἵλοντο κοινωνεῖν κακοῖς· ὁ δὲ Παῦλος πολλῷ μεῖζον ἐποίησεν.
E Οὐ [n]γὰρ ταῖς ἑτέρων ἠθέλησε κοινωνῆσαι συμφοραῖς, ἀλλ'
εἵλετο αὐτὸς εἶναι ἐν τοῖς ἐσχάτοις, ἵνα ἕτεροι [o]γίνωνται ἐν
ἀγαθοῖς. Οὐκ ἔστι δὲ ἴσον ὄντα ἐν τρυφῇ ῥῖψαι τρυφὴν καὶ
[p]κακουχεῖσθαι, καὶ αὐτὸν μόνον κακουχούμενον ἑτέρους ποιῆσαι
[q]ἐν ἀδείᾳ εἶναι καὶ τιμῇ. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ εἰ καὶ μέγα
τὸ ἀλλάξασθαι τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν διὰ τὸν πλησίον, ἀλλ'
ὅμως φέρει τινὰ παραμυθίαν τὸ κοινωνοὺς ἔχειν τῆς δυσημερίας·
τὸ δὲ αὐτὸν μόνον ἐθέλειν εἶναι ἐν τοῖς λυπηροῖς, ἵνα ἕτεροι
τῶν χρηστῶν [r]ἀπολαύωσι, τοῦτο πολλῷ νεανικωτέρας ψυχῆς
225 [s]καὶ τοῦ Παύλου φρονήματος. Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἑτέρᾳ ὑπερβολῇ [t]μείζονι νικᾷ τοὺς προειρημένους ἅπαντας. Ὁ
μὲν γὰρ Ἀβραὰμ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες κινδύνοις ἑαυτοὺς περιέ-
βαλον τοῖς ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ πάντες ἁπαξαπλῶς ἐκεῖνοι
τοῦτον ᾔτουν τὸν θάνατον· ὁ δὲ Παῦλος τῆς δόξης τῆς μελλού-
σης ηὔξατο ἐκπεσεῖν ὑπὲρ τῆς [v]ἑτέρων σωτηρίας. Ἔχω καὶ
τρίτην εἰπεῖν ὑπερβολήν. Ποίαν δὴ ταύτην; Ὅτι ἐκείνων μὲν
ἔνιοι, εἰ καὶ τῶν ἐπιβουλευσάντων προΐσταντο, ἀλλ' ὅμως ὧν
τὴν δημαγωγίαν ἦσαν ἐγκεχειρισμένοι· καὶ ταὐτὸν συνέβαινεν,
B οἷον [w]ἂν εἴ τις υἱοῦ προσταίη φαύλου μὲν καὶ παρανόμου, υἱοῦ
δὲ ὅμως· ὁ δὲ Παῦλος ὑπὲρ τούτων ἐβούλετο εἶναι ἀνάθεμα, ὧν

[c] καὶ] δὲ F. [d] ἐποίησεν et ἀπέφηνεν F. [e] ἔνδοξον]+ἄγαν B.D. [f] ἐκ] καὶ ἐκ Edd. καὶ om. A.B.C.D.E. [g] ἰδεῖν] εἰπεῖν F. [h] ὑπερόρα (sic) B. [i] τρεφόμενος A.F. [k] Αἰγύπτου] ἐν Αἰγύπτῳ B.D. [l] Verba τοῦ Χριστοῦ sunt in libris omnibus, non in Edd. [m] εὐαγγελικῆς B. [n] γὰρ]+ἁπλῶς C. Aret. [o] γίνονται B. Veron. γένωνται C.F. [p] κακοῦσθαι B. Mox κακοχούμενον B.F. etiam A.D. ante corr. [q] ἐν ἀδ. εἶναι] Sic C.D.E. εἶναι om. A. Veron. supra script. in D. εἶναι ἐν ἀδείᾳ Sav. cet. [r] ἀπολαύσωσι E. et ex corr. D. [s] καὶ]+μόνου C. Aret. [t] μείζονι νικᾷ τοὺς] μείζονι κατὰ τοὺς D.E. et a pr. man. A. μείζων ἢ κατὰ τοὺς ex corr. A. [v] τῶν ἑτέρων Edd. τῶν om. C.D.E. [w] ἂν εἴ τις υἱοῦ προσταίη] Sic libri omnes. Edebatur ἂν τις προΐσταιτο υἱοῦ.

οὐκ ἦν ἐμπεπιστευμένος τὴν προστασίαν· εἰς γὰρ τὰ ἔθνη ἦν
ἀπεσταλμένος.

Εἶδες ψυχῆς μέγεθος καὶ φρονήματος ὕψος αὐτὸν ὑπερ-
βαῖνον τὸν οὐρανόν; Τοῦτον ζήλωσον· εἰ δὲ οὐ δύνασαι, κἂν
τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ λάμψαντας. Οὕτω γὰρ εὑρήσεις τὸ [x]σοὶ
συμφέρον, ἂν τὸ τοῦ πλησίον ζητῇς. Ὥστε ὅταν ὀκνῇς
ἐπιμελεῖσθαι [y]τἀδελφοῦ, ἐννοήσας ὅτι [z]οὐδὲ ἄλλως δυνήσῃ
σωθῆναι, διὰ γοῦν σαυτὸν ἐκείνου πρόστηθι καὶ τῶν ἐκείνου
πραγμάτων. Ἱκανὰ μὲν [a]γὰρ καὶ τὰ εἰρημένα πεῖσαι, ὅτι
ἄλλως οὐκ ἔνι τὸ ἡμῖν συμφέρον εὑρεῖν. Εἰ δὲ βούλει καὶ C
[b]ἐκ τῶν ἐν συνηθείᾳ [c]παραδειγμάτων τοῦτο μαθεῖν, ἐννόησον εἰ
συμβαίη που [d]πῦρ ἀιαφθῆναι ἐν οἰκίᾳ, εἶτά τινες τῶν πλησίον
οἰκούντων, τὸ ἑαυτῶν σκοποῦντες μὴ [e]παρατάξωνται τοῖς
κινδύνοις, [f]ἀλλὰ κατακλείσαντες ἑαυτοὺς οἴκοι [g]μείνωσι, δε-
δοικότες μή τις ἐπεισελθὼν ὑφέληταί τι τῶν ἔνδον, ὅσην
[h]ὑποστήσονται [i]τιμωρίαν; Καὶ γὰρ τὸ πῦρ ἐπελθὸν ἅπαντα
καταφλέξει τὰ ἐκείνων· [k]καὶ ἐπειδὴ τὸ τοῦ πλησίον συμφέρον
οὐκ εἶδον, καὶ τὸ ἑαυτῶν προσαπολλύουσι. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς
βουλόμενος συνδῆσαι πάντας ἀλλήλοις, τοιαύτην τοῖς πρά-
γμασιν ἐπέθηκεν ἀνάγκην, ὡς ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι τὸ D
(406) τοῦ ἑτέρου δεδέσθαι· καὶ ὁ κόσμος ἅπας οὕτω συνέστηκε. Διὰ
δὴ τοῦτο καὶ ἐν πλοίῳ, εἰ χειμῶνος γενομένου ὁ κυβερνήτης
ἀφεὶς τὸ τῶν [l]πολλῶν συμφέρον, τὸ ἑαυτοῦ [m]ζητοίη μόνον,
καὶ ἑαυτὸν [n]καὶ ἐκείνους καταδύσει ταχέως. Καὶ ἑκάστη δὲ
τέχνη εἰ τὸ [o]ἑαυτῆς συμφέρον σκοποίη μόνον, οὐκ ἄν ποτε
[p]ὁ βίος σταίη, οὐδὲ ἡ τέχνη ἡ τοῦτο ζητοῦσα. Διὰ τοῦτο
[q]ὁ γεωργὸς οὐ τοσοῦτον σπείρει σῖτον, ὅσον ἀρκέσαι ἑαυτῷ·
ἐπεὶ πάλαι καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἀπώλεσεν ἄν· ἀλλὰ [r]τὸ
τῶν πολλῶν ζητεῖ· καὶ ὁ στρατιώτης, οὐχ ἵνα ἑαυτὸν διασώσῃ
παρατάττεται πρὸς κινδύνους, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τὰς πόλεις ἐν E
ἀσφαλείᾳ καταστήσῃ· καὶ ὁ ἔμπορος οὐ τοσαῦτα κομίζει, ὅσα
αὐτῷ μόνον [s]ἀρκέσαι, [t]ἀλλ᾽ ὅσα καὶ ἑτέροις πολλοῖς. Εἰ δὲ
λέγοι τις, ὅτι οὐχὶ τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ ἕκαστος σκοπῶν,
ταῦτα ποιεῖ· καὶ γὰρ χρήματα ἑαυτῷ [v]καὶ ἀσφάλειαν καὶ

[x] σοὶ omnes. σὸν vulgo. [y] τἀδελφοῦ A.C.E.F. τοῦ ἀδελφοῦ Edd. [z] οὐδὲ] οὐκ B.D. [a] γὰρ] οὖν C. [b] ἐκ] ἀπὸ C. [c] πραγμάτων B. [d] πυρὰν F. [e] παρατάξονται B.C. et ex corr. E. [f] ἀλλὰ]+καὶ A.B. receptum a Sav. cet. [g] μένωσι D. [h] ὑποστήσεται B. et a pr. man. A.D. [i] τιμωρίαν] τὴν ζημίαν C. Aret. [k] καὶ] οὕτως C. Aret. [l] πολλῶν]+ζητεῖν F. [m] ζητήσει B. Statim μόνον καὶ ἑαυτὸν om. id. [n] κἀκείνους B.F. [o] ἑαυτῇ F. [p] ὁ] οὔτε ὁ C. Statim συσταίη idem. [q] ὁ] καὶ ὁ B. [r] τὸ τῶν πολλῶν] καὶ τὸ τῶν ἄλλων B.D. [s] ἀρκέσει C. et ex corr. A. [t] ἀλλ᾽ ὅσα] ἀλλὰ B.D. [v] Sic libri omnes. καὶ δόξαν καὶ ἀσφάλειαν Edd.

δόξαν κτώμενος, ἅπαντα πραγματεύεται ταῦτα· ὥστε τὸ ἐμὸν
[w]συμφέρον ζητῶν, τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖ· τοῦτο καὶ ἐγώ φημι, [x]καὶ
πάλαι ἀκοῦσαι ἐβουλόμην, καὶ ὑπὲρ τούτου πάντα τὸν λόγον
226 ἐποιησάμην, ὥστε δεῖξαι, ὅτι τότε τὸ ἑαυτοῦ [y]ζητεῖ συμφέρον
ὁ πλησίον, ὅταν τὸ σὸν σκοπήσῃ. Ἐπειδὴ γὰρ ἑτέρως οὐκ
ἠνείχοντο ἄνθρωποι τὰ τοῦ πλησίον ζητεῖν, εἰ μὴ εἰς ταύτην
κατασταῖεν τὴν ἀνάγκην, διὰ τοῦτο οὕτως αὐτὰ συνέζευξεν
ὁ θεὸς, καὶ οὐκ ἀφίησι πρότερον ἐπὶ τὸ οἰκεῖον συμφέρον
ἐλθεῖν, μὴ διὰ τῶν ἀλλοτρίων συμφερόντων ὁδεύσαντας. Τοῦτο
μὲν οὖν ἀνθρώπινον, τὸ οὕτως ἐπὶ τὸ τοῦ πλησίον συμφέρον
ἰέναι· δεῖ δὲ μὴ ἐντεῦθεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τῷ θεῷ δοκούντων
πείθεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἔνι σωθῆναι μὴ τοῦτο [z]ἔχοντα· ἀλλὰ
B κἂν τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν [a]ἀσκῇς, τῶν δὲ λοιπῶν ἀπολλυ-
μένων ἀμελῇς, οὐδεμίαν κτήσῃ [b]παρὰ θεῷ παρρησίαν. Πόθεν
δῆλον; Ἀφ' ὧν ὁ μακάριος ἀπεφήνατο Παῦλος. [14] "Ἐὰν
γὰρ ψωμίσω μου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ παραδῶ τὸ σῶμά μου,
ἵνα [c]καυθῇ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι," φησίν.
Ὁρᾷς πόσον ὁ Παῦλος ἐπιζητεῖ παρ' ἡμῶν; Καίτοιγε ὁ
ψωμίσας, οὐ τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ πλησίον ἐζήτησεν. Ἀλλ'
οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο μόνον, φησί· μετὰ γὰρ γνησιότητος αὐτὸ
βούλεται [d]γίνεσθαι καὶ συμπαθείας πολλῆς. Διὰ [e]γὰρ τοῦτο
καὶ ἐνομοθέτησεν [f]αὐτὸ ὁ θεὸς, ἵνα [g]εἰς σύνδεσμον ἀγάπης
C ἀγάγῃ. Ὅταν οὖν ἐκεῖνος μὲν τοσοῦτον ἀπαιτῇ μέτρον, ἡμεῖς
δὲ μηδὲ τὸ ἔλαττον παρέχωμεν, τίνος ἐσόμεθα ἄξιοι συγγνώ-
μης; Καὶ πῶς, φησὶ, τῷ Λὼτ ἔλεγεν ὁ θεὸς διὰ τῶν ἀγ-
γέλων, [15] "Σώζων σῶζε τὴν [h]σεαυτοῦ ψυχήν;" Εἰπὲ, πότε,
καὶ διὰ τί. Ὅτε ἡ κόλασις ἐφέρετο, οὐχ ὅτε διορθοῦσθαι
ἔδει, ἀλλ' ὅτε κατεγνωσμένοι ἦσαν καὶ ἀνίατα ἐνόσουν, καὶ
πρεσβῦται καὶ νέοι εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐξεπήδησαν ἔρωτας, καὶ
κατακαίεσθαι αὐτοὺς λοιπὸν ἐχρῆν, [i]καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅτε
οἱ κεραυνοὶ καταφέρεσθαι ἔμελλον. Ἄλλως δὲ οὐδὲ περὶ κακίας
καὶ ἀρετῆς τοῦτο εἴρηται, ἀλλὰ περὶ τῆς θεηλάτου [k]πληγῆς.
D Τί γὰρ ἔδει ποιεῖν, εἰπέ μοι; καθέζεσθαι καὶ δέχεσθαι τὴν
τιμωρίαν, καὶ μηδὲν ἐκείνους ὠφελοῦντα κατακαίεσθαι; Ἀλλὰ
ἀνοίας τοῦτο ἐσχάτης ἦν. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ τοῦτό φημι, ὅτι

[14] 1 Cor. xiii. 3. [15] Gen. xix. 22.

[w] συμφ. ζ.] Sic A.C.D.E. ζητῶν συμφ. Edd. [x] καὶ] τοῦτο C. Aret. καὶ ὃ F. [y] ζητεῖ σ. ὁ πλ.] Sic A.C.E. σ. ζητεῖ ὁ πλ. B.D.F. σ. ὁ πλ. ζητεῖ Edd. [z] ἔχοντας F. [a] ἀσκῇς] + μὲν αὐτὸς C. [b] παρὰ θεῷ] πρὸς θεὸν B.D. [c] καυθήσωμαι F. [d] γενέσθαι B. [e] γὰρ] δὴ C. [f] αὐτὸ om. a pr. man. A. [g] εἰς om. B. supra script. in D. [h] σεαυτοῦ omnes. ἑαυτοῦ Edd. [i] καὶ om. C. [k] πληγῆς] ὀργῆς A.

ἁπλῶς καὶ εἰκῆ [l]κολάζεσθαι δεῖ παρὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν· ἀλλ'
ὅταν ἐν κακίᾳ ἄνθρωπος διατρίβῃ, τότε κελεύω μέσον [m]ἑαυτὸν
ἐμβαλόντα, διορθοῦν· εἰ μὲν βούλει, διὰ τὸ [n]τοῦ πλησίον·
εἰ δὲ μὴ, κἂν διὰ τὸ σοὶ λυσιτελοῦν. Τὸ μὲν [o]γὰρ βέλτιον
ἐκεῖνο· εἰ δὲ μὴ [p]φθάνεις πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὕψος, κἂν διὰ τοῦτο
ποίει. Καὶ μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἵνα τὸ ἑαυτοῦ εὕρῃ· καὶ
ἐννοήσαντες, ὅτι οὔτε ἀκτημοσύνη, οὔτε μαρτύριον, οὔτε ἄλλο E
οὐδὲν ἡμῶν προστῆναι δυνήσεται, ἂν μὴ τὴν ἄκραν ἀγάπην
ἔχωμεν, ταύτην πρὸ τῶν ἄλλων διατηρῶμεν, ἵνα καὶ τῶν ἄλλων
δι' αὐτῆς ἐπιτύχωμεν, καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν [q]ἐπηγγελμένων
ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [r]μετασχεῖν, χάριτι καὶ φι-
λανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΣ. 227

[1] Ἐπαινῶ δὲ [a]ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέ-
δωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις, οὕτω κατέχετε.

407) ἈΠΑΡΤΙΣΑΣ τὸν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων λόγον, ὡς
αὐτῷ προσῆκον ἦν, καὶ τελειότατον αὐτὸν [b]πάντων ἐργα-
σάμενος, μέτεισιν ἐφ' ἕτερον· ὃ καὶ αὐτὸ μὲν ἔγκλημα ἦν,
οὐ τοσοῦτον δέ. Ὅπερ γὰρ [c]καὶ ἔφθην εἰπὼν, τοῦτο καὶ νῦν B
ἐρῶ, ὅτι οὐ πάντα ἐφεξῆς τίθησι τὰ σφοδρὰ κατηγορήματα,
ἀλλὰ διαθεὶς αὐτὰ κατὰ τάξιν τὴν προσήκουσαν, εἰς μέσον
αὐτῶν παρεμβάλλει τὰ κουφότερα, παραμυθούμενος τὸ ἐπαχθὲς
τοῦ λόγου τὸ ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐπιτιμήσεως ἐγγινόμενον τοῖς
ἀκούουσι. Διὸ καὶ τὸ πάντων σφοδρότερον ὕστερον τίθησι,
τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως. Τέως δὲ ἐφ' ἕτερον χωρεῖ [d]κου-
φότερον λέγων· "Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε."
Ὅταν μὲν γὰρ ὡμολογημένον ᾖ τὸ ἁμάρτημα, καὶ κατηγορεῖ
σφοδρῶς καὶ ἀπειλεῖ· ὅταν δὲ ἀμφιβαλλόμενον, [e]κατασκευάζει
πρῶτον αὐτὸ, καὶ τότε ἐπιτιμᾷ· καὶ τὸ μὲν ὡμολογημένον C

[1] Cap. XI. v. 2.

[l] κολ. δεῖ.] Sic omnes. δεῖ κολάζεσθαι Edd. [m] αὐτὸν B. σεαυτὸν C. [n] τοῦ] τῷ ex corr. A. [o] γὰρ] + διὰ τοῦτο F. [p] φθάνῃς A.B.D. et a pr. man. E. [q] ἐπηγ.] μελλόντων B. [r] μετασχεῖν C.D.E.F. ἐπιτυχεῖν Edd.
Hom. XXVI. [a] ὑμᾶς] + ἀδελφοὶ B.D. Mox οὕτω om. B.D. Mosq. 7. [b] διὰ πάντων Edd. διὰ deest in omnibus. [c] καὶ om. C. et tacite exclusit Montef. [d] κουφότερον om. B. post ἕτερον transp. D. [e] κατασκευάζῃ C.E. et ex corr. A.D. Mox post αὐτὸ add. τίθησι A.C.E. et marg. D.

ἐπαίρει, τὸ δὲ ἀμφισβητήσιμον δείκνυσιν ὡμολογημένον. Οἷον, ἡ πορνεία ὡμολογημένον ἦν· διόπερ οὐκ ἐδεήθη δεῖξαι, ὅτι ἁμάρτημα ἦν, ἀλλὰ τὸ μέγεθος ἐκεῖ κατεσκεύασε τοῦ πλημμελήματος, καὶ κατὰ σύγκρισιν προήγαγε τὸν λόγον. Πάλιν τὸ ἐφ' ἑτέρων δικάζεσθαι, ἁμάρτημα μὲν ἦν, οὐ τοσοῦτον δέ· διόπερ αὐτὸ καὶ παρενέθηκε, καὶ κατεσκεύασε. Τὸ τῶν εἰδωλοθύτων πάλιν ἀμφεβάλλετο μὲν, ἦν δὲ μέγιστον κακόν· διὸ καὶ ἀποδείκνυσιν ἁμάρτημα ὂν, καὶ ἐπαίρει τῷ λόγῳ. Ὅταν
D δὲ τοῦτο ποιήσῃ, οὐκ ἀπάγει τῶν ἐγκλημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐναντία ἐνάγει. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ πορνεύειν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ πολλὴν ἁγιωσύνην ἐνδείκνυσθαι χρή. Διόπερ ἐπήγαγε· "Δοξάσατε δὴ ἄρα τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν." Καὶ εἰπὼν πάλιν, ὅτι οὐ δεῖ σοφὸν εἶναι τὴν ἔξω σοφίαν, οὐκ ἀρκεῖται [f]τούτῳ, ἀλλὰ κελεύει καὶ μωρὸν γενέσθαι. Καὶ συμβουλεύων ἐπὶ τῶν ἔξω μὴ δικάζεσθαι, μηδὲ ἀδικεῖν, προϊὼν καὶ αὐτὸ τὸ δικάζεσθαι ἀναιρεῖ,
E καὶ συμβουλεύει [g]οὐ μόνον μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀδικεῖσθαι. Καὶ περὶ τῶν εἰδωλοθύτων διαλεγόμενος, οὐκ εἶπεν ὅτι τῶν κεκωλυμένων ἀπέχεσθαι [h]δεῖ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν συγκεχωρημένων, ὅταν σκάνδαλον [i]γίνηται· καὶ οὐχὶ τοὺς ἀδελφοὺς μόνον μὴ πλήττειν, ἀλλ' οὐδὲ Ἕλληνας οὐδὲ Ἰουδαίους. "Ἀπρόσκοποι γὰρ γίνεσθε, φησὶ, καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ." Πληρώσας τοίνυν ἅπαντα τὸν περὶ τούτων ἁπάντων λόγον, [k]μετὰ ταῦτα καὶ ἐφ' ἕτερον ἔγκλημα πρόεισι λοιπόν. Τί [l]δὲ τοῦτο ἦν; Αἱ μὲν γυναῖκες [m]ἀνακεκαλυμμέναι καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ καὶ ηὔχοντο καὶ προεφήτευον· καὶ γὰρ
228 προεφήτευον τότε γυναῖκες· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ ἐκόμων, ἅτε ἐν φιλοσοφίᾳ [n]διατρίψαντες, καὶ [o]περιεβάλλοντο τὰς κεφαλὰς εὐχόμενοι καὶ προφητεύοντες· ὅπερ ἑκάτερον Ἑλληνικοῦ νόμου ἦν. Ἐπεὶ οὖν ὑπὲρ τούτων ἤδη παρῄνεσε παρὼν, καὶ ἴσως οἱ μὲν ἤκουσαν, οἱ δὲ ἠπείθησαν, διὰ τοῦτο καὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς πάλιν, ὥσπερ σοφὸς ἰατρὸς, ἐπαντλῶν τῷ λόγῳ διορθοῦται τὸ ἁμάρτημα. Ὅτι γὰρ παρῄνεσεν ἤδη παρὼν, δῆλον ἐξ ὧν προοιμιάζεται. Τίνος γὰρ ἕνεκεν οὐδὲν εἰπὼν περὶ τούτου [p]οὐδαμοῦ τῆς ἐπιστολῆς ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἀπὸ
B ἐγκλημάτων ἑτέρων ἐκβὰς, εὐθέως φησίν· "Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ὅτι [q]πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς

[f] τοῦτο A.B. Statim ἀλλὰ καὶ κελεύει καὶ μ. γ. A. [g] οὐ omnes. μὴ Edd. praeter Ben. ubi haec μὴ μόνον casu exciderunt. [h] δεῖ om. F. [i] γένηται F. [k] μετὰ] + δὴ F. [l] δὲ] δαὶ C.E. et ex corr. D. [m] ἀνακεκαλυμμένη B. [n] διατρίβοντες E. Veron. [o] περιεβάλοντο A.E. [p] οὐδαμῶς A. [q] πάντα] πάντοτε B.

παραδόσεις, [r]οὕτω κατέχετε;" Ὁρᾷς ὅτι οἱ μὲν ἤκουσαν, οὓς ἐπαινεῖ, οἱ δὲ παρήκουσαν, οὓς διορθοῦται διὰ τῶν ἑξῆς, λέγων· [2]"Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν;" Εἰ γὰρ τῶν μὲν [s]κατωρθωκότων, τῶν δὲ παρακουσάντων, πάντας ὑπέβαλε τῇ κατηγορίᾳ, ἐκείνους [t]τε θρασυτέρους ἐποίησε, καὶ τούτους ῥᾳθυμοτέρους ἂν εἰργάσατο· νῦν δὲ τοὺς μὲν ἐπαινέσας καὶ ἀποδεξάμενος, τοὺς δὲ κακίσας, καὶ ἐκείνους μᾶλλον ἤλειψε, καὶ τούτους καταδύεσθαι παρεσκεύασεν. Ἱκανὸν μὲν γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἡ κατηγορία C
πλῆξαι· ὅταν δὲ πρὸς παράθεσιν ἑτέρων κατωρθωκότων καὶ ἐγκωμιαζομένων γίνηται, μεῖζον ἔχει τὸ κέντρον. Ἀλλὰ τέως οὐκ ἀπὸ κατηγορίας, ἀλλ' ἀπὸ ἐγκωμίων ἄρχεται, καὶ ἐγκωμίων μεγάλων, λέγων· "Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ὅτι πάντα μου μέμνησθε."
(408) Τοιοῦτον γὰρ τοῦ Παύλου τὸ [v]ἔθος, καὶ ἐπὶ μικροῖς μεγάλους ἐπαίνους ὑφαίνει, οὐ κολακείᾳ τοῦτο ποιῶν, μὴ γένοιτο· πῶς γὰρ ὁ μηδὲ χρημάτων ἐφιέμενος, μήτε δόξης, μήτε ἄλλου [w]μηδενὸς τῶν τοιούτων; ἀλλ' ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν πάντα πραγματευόμενος. Διὸ καὶ ἐπαίρει τὸ ἐγκώμιον, λέγων· "Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ὅτι πάντα μου μέμνησθε." Ποῖα πάντα; D
Ὑπὲρ [x]γὰρ τοῦ μὴ κομᾶν μηδὲ κατακαλύπτεσθαι τέως ὁ λόγος ἦν αὐτῷ μόνον· ἀλλ', ὅπερ ἔφην, ἐπιδαψιλεύεται τοῖς ἐγκωμίοις, προθυμοτέρους ποιῶν. Διό φησιν, "Ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις, οὕτω κατέχετε." Ἄρα καὶ ἀγράφως πολλὰ παρεδίδου τότε, ὃ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ δηλοῖ· ἀλλὰ τότε μὲν [y]παρέδωκε μόνον, νῦν δὲ καὶ αἰτιολογίαν τίθησιν. Οὕτω γὰρ καὶ τούτους ἰσχυροτέρους ἐποίει τοὺς [z]ὑπακούοντας, καὶ ἐκείνων κατέσπα τὸ φύσημα τῶν ἐναντιουμένων.

Εἶτα οὐ λέγει, ὅτι ὑμεῖς μὲν ὑπηκούσατε, ἕτεροι δὲ παρή- E
κουσαν, ἀλλὰ ἀνυπόπτως ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτὸ αἰνίττεται διὰ τῶν ἑξῆς, [a]οὕτω λέγων· [3]"Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι· κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ θεός." Ἡ μὲν [b]οὖν αἰτιολογία αὕτη· τίθησι δὲ αὐτὴν, τοὺς ἀσθενεστέρους προσεκτικωτέρους ποιῶν. Ὁ μὲν [c]γὰρ πιστὸς, ὡς χρὴ, καὶ ἐρρωμένος οὐδὲ δεῖται λόγου [d]οὐδὲ αἰτίας, ὑπὲρ ὧν ἂν ἐπιταχθῇ, ἀλλ' ἀρκεῖται τῇ

[2] 1 Cor. xi. 16. [3] v. 3.

[r] οὔτω om. D. [s] κατορθωσάντων B.D. [t] τε]+ἂν B.F. [v] ἔθος] Sic A.C.D.E. ἦθος Edd. Statim καὶ om. C. [w] μηδενὸς] τινὸς B.D. [x] γὰρ om. A.B.D. et a pr. man. C. [y] παρέδωκα B. [z] ὑπακούοντας omnes. ἀκούοντας Edd. [a] λέγων οὕτως inverso ord. B.D. [b] οὖν est in A.B.C.D.E. non in Editis. [c] γὰρ omnes. Edebatur οὖν. [d] οὐδὲ] Sic libri omnes, ut tacite edidit Montef. Legebatur καί.

229 παραδόσει μόνῃ· ὁ δὲ ἀσθενέστερος, ὅταν καὶ τὴν αἰτίαν μάθῃ, τότε καὶ μετὰ πλείονος [e]τῆς σπουδῆς κατέχει τὸ λεχθὲν, καὶ μετὰ [f]πολλῆς ὑπακούει τῆς προθυμίας. Διόπερ οὐδὲ εἶπε τὴν αἰτίαν, ἕως [g]ὅτε παραβαινομένην εἶδε τὴν ἐντολήν. Τίς οὖν ἡ αἰτία; "Παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστιν." Ἆρ' οὖν καὶ τοῦ Ἕλληνος; Οὐδαμῶς. Εἰ γὰρ σῶμά ἐσμεν τοῦ Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους, καὶ ταύτῃ ἐκεῖνος ἡμῶν κεφαλὴ, τῶν οὐκ ὄντων ἐν τῷ σώματι οὐδὲ εἰς μέλη τελούντων οὐκ ἂν εἴη κεφαλή· ὥστε ὅταν εἴπῃ, "παντὸς," τοῦ πιστοῦ δεῖ προσυπακούειν. Εἶδες πῶς πανταχοῦ ἄνωθεν ἐντρέπει τὸν
B ἀκροατήν; Καὶ γὰρ ὅτε περὶ ἀγάπης διελέγετο, καὶ ὅτε περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ὅτε περὶ ἐλεημοσύνης, ἐκεῖθεν εἷλκε [h]τὰ παραδείγματα. "Κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ θεός." Ἐνταῦθα ἐπιπηδῶσιν [i]ἡμῖν οἱ αἱρετικοὶ, ἐλάττωσίν τινα ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπινοοῦντες τῷ υἱῷ· ἀλλ' ἑαυτοῖς περιπίπτουσιν. Εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ὁμοούσιος δὲ ἡ κεφαλὴ τῷ σώματι, κεφαλὴ δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁ θεὸς, ὁμοούσιος ὁ υἱὸς τῷ πατρί. Ἀλλ' [k]οὐ τὸ ἑτεροούσιον ἐντεῦθεν ἀποδεῖξαι βουλόμεθα, ἀλλ' ὅτι ἄρχεται, φησί. Τί οὖν πρὸς τοῦτο εἴποιμεν ἄν; Ὅτι μάλιστα μὲν, ὅταν τι ταπεινὸν λέγηται μετὰ τῆς σαρκὸς ὄντος αὐτοῦ, οὐκ εὐτέλεια
C τῆς θεότητός [l]ἐστι τὸ λεγόμενον, τῆς οἰκονομίας δεχομένης τὸ λεχθέν. Πλὴν ἀλλ' εἰπὲ, πῶς [m]τοῦτο βούλει ἐκ τούτου κατασκευάσαι νῦν; Ὅτι ὥσπερ [n]ἀνὴρ ἄρχει τῆς γυναικὸς, φησὶν, οὕτω καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ. Οὐκοῦν καὶ ὥσπερ ὁ Χριστὸς τοῦ [o]ἀνθρώπου, οὕτω καὶ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ· "Παντὸς γὰρ [p]ἀνδρὸς, φησὶν, ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι." Καὶ τίς ἂν ταῦτα [q]καταδέξαιτό ποτε; Εἰ γὰρ ὅσον τὸ ὑπερέχον τοῦ υἱοῦ πρὸς ἡμᾶς, τοσοῦτον τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν, ἐννόησον εἰς ὅσην αὐτὸν ἄξεις τὴν εὐτέλειαν. Ὥστε οὐ πάντα ὁμοίως ἐξεταστέον ἐφ' ἡμῶν καὶ [r]ἐπὶ τοῦ θεοῦ, κἂν ὁμοίως λέγηται· ἀλλ' ἀπονεμητέον τῷ θεῷ τινα ἰδιάζουσαν
D ὑπεροχὴν, καὶ τοσαύτην ὅσην θεῷ. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο συγχωρήσαιεν, πολλὰ ἕψεται τὰ ἄτοπα. Σκόπει δέ. Κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ ὁ θεὸς, [s]οὗτος δὲ τοῦ ἀνδρὸς, κἀκεῖνος τῆς γυναικός. Οὐκοῦν εἰ ἐπὶ πάντων ὁμοίως ἐκλάβοιμεν τὴν κεφαλὴν,

[e] τῆς om. B.D. [f] πολλῆς] πλειόνος F. [g] ὅτε omnes. ὅτου Edd. [h] τὸ παράδειγμα B. [i] ἡμῖν om. F. Cat. [k] οὐ] οὐδὲ C. Statim τὸ ἑτεροούσιον A.D.E.F. Cat. et sic tacite dedit Montef. ἑτερούσιον vulgo. [l] ἐστι] ἦν B.D. [m] ταῦτα B.D. [n] ὁ ἀνὴρ C. et sic tacite Montef. [o] ἀνθρώπου] Sic libri omnes et Cat. Edebatur ἀνδρός. [p] φησὶν ἀνδρὸς inverso ord. B.D.F. [q] καταδέξεται B. Cat. [r] ἐπὶ accessit ex nostris omnibus. [s] αὐτὸς D.

τοσοῦτον ἔσται ὁ υἱὸς ἀφεστηκὼς τοῦ πατρὸς, ὅσον ἡμεῖς
αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ γυνὴ τοσοῦτον ἡμῶν ἀποστήσεται, ὅσον
ἡμεῖς τοῦ θεοῦ λόγου· καὶ ὅπερ ἐστὶν ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα,
τοῦτο καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα
πάλιν. Καὶ τίς ταῦτα ἀνέξεται; Ἀλλ' ἑτέρως ἐκλαμβάνεις
ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς τὴν κεφαλὴν, καὶ [t]οὐχ ὡς ἐπὶ τοῦ
Χριστοῦ; Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ [v]πατρὸς ἑτέρως ἐκλη- E
πτέον ἡμῖν. [w]Καὶ πῶς ἑτέρως ἐκληπτέον, φησί; Κατὰ τὸ
αἴτιον. Καὶ γὰρ εἴπερ ἀρχὴν ἐζήτει εἰπεῖν, [x]ὡς σὺ φῄς,
καὶ ὑποταγὴν ὁ Παῦλος, οὐκ ἂν γυναῖκα παρήγαγεν εἰς μέσον,
(409) ἀλλὰ δοῦλον μᾶλλον καὶ δεσπότην. Εἰ γὰρ καὶ ὑποτέτακται
ἡμῖν ἡ γυνὴ, ἀλλ' ὡς γυνὴ, [y]ἀλλ' ὡς ἐλευθέρα, [z]καὶ ὡς ὁμό-
τιμος. Καὶ ὁ υἱὸς δὲ, εἰ καὶ ὑπήκοος γέγονε τῷ πατρὶ, ἀλλ'
ὡς υἱὸς θεοῦ, ἀλλ' ὡς θεός. Ὥσπερ γὰρ πλείων ἡ πειθὼ τῷ υἱῷ
πρὸς τὸν πατέρα, ἢ τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τοὺς γεγεννηκότας, 230
οὕτω καὶ ἡ ἐλευθερία μείζων. Οὐ γὰρ δήπου τὰ μὲν τοῦ υἱοῦ
πρὸς τὸν πατέρα μείζονα τῶν ἀνθρώπων καὶ γνησιώτερα,
τὰ δὲ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν ἐλάττονα. Εἰ γὰρ θαυμά-
ζομεν τὸν υἱὸν, ὅτι ὑπήκουσεν, ὡς καὶ μέχρι θανάτου ἐλθεῖν,
καὶ θανάτου σταυροῦ, καὶ θαῦμα αὐτοῦ μέγα τιθέμεθα τοῦτο·
θαυμάζειν δεῖ καὶ τὸν πατέρα, ὅτι τοιοῦτον ἐγέννησεν, οὐχ
ὡς δοῦλον ἐπιταττόμενον, ἀλλ' ὡς ἐλεύθερον ὑπακούοντα καὶ
[a]σύμβουλον ὄντα· ὁ γὰρ σύμβουλος οὐ δοῦλος. Σύμβουλον
δὲ ὅταν ἀκούσῃς πάλιν, μὴ ὡς τοῦ πατρὸς ἐνδεῶς ἔχοντος
ἄκουε, ἀλλ' ὡς τοῦ παιδὸς [b]ὁμοτίμως πρὸς τὸν γεγεννηκότα. B

Μὴ τοίνυν εἰς πάντα ἕλκε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνδρὸς καὶ
τῆς γυναικός. Παρ' ἡμῖν [c]μὲν γὰρ εἰκότως ὑποτέτακται ἡ
γυνὴ τῷ ἀνδρί· ἡ γὰρ ἰσοτιμία μάχην ποιεῖ· καὶ οὐ διὰ τοῦτο
μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπάτην τὴν παρὰ τὴν ἀρχὴν [d]συμ-
βᾶσαν. Διά τοι τοῦτο γενομένη μὲν εὐθέως οὐχ ὑπετάγη·
[e]οὐδὲ ὅτε αὐτὴν ἤγαγε πρὸς τὸν ἄνδρα, οὔτε αὐτὴ ἤκουσέ
τι παρὰ τοῦ θεοῦ τοιοῦτον, οὔτε ὁ ἀνὴρ εἶπέ τι πρὸς αὐτὴν
τοιοῦτον· ἀλλ' ὅτι μὲν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ, καὶ σὰρξ
ἐκ [f]τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἦν, εἶπεν· ἀρχῆς δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲ
ὑποταγῆς ἐμνημόνευσε πρὸς αὐτήν. Ὅτε δὲ κακῶς ἐχρήσατο C

[t] οὐχ ὡς] ἑτέρως B. [v] τοῦ πατρὸς C. Ita tacite Montef. [w] καὶ πῶς ——φησὶ in marg. C. [x] Sic A.B.D.F. Cat. In Edd. verba ὡς σὺ φῄς post Παῦλος leguntur. [y] ἀλλ' om. B. et a pr. man. A. καὶ pro ἀλλ' ex corr. A. [z] καὶ] ἀλλ' F. Cat. Ita edebatur ante Montef. [a] συμβ. ὄντα] συμβουλεύοντα B. [b] ὁμοτίμου A. receptum a Sav. Mor. Ben. ὁμοτίμ^{ου}ως (sic) E. ὁμοτίμως ἔχοντος Cat. [c] μὲν om. B. et a pr. man. D. Mox τῷ ἀνδρὶ ἡ γυνὴ inverso ord. Edd. repugnantibus libris. [d] συμβαίνουσαν F. [e] οὐδὲ ὅτε] Sic F. οὐδὲ ὅταν Cat. οὔτε ὅταν vulgo. [f] τῆς σαρκὸς F. Cat.

τῇ ἐξουσίᾳ, καὶ [g]ἡ γενομένη βοηθὸς ἐπίβουλος εὑρέθη, καὶ
πάντα ἀπώλεσε, τότε ἀκούει δικαίως λοιπόν· [4]“Πρὸς τὸν
ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή [h]σου.” Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν τὴν
ἁμαρτίαν ταύτην ἐκπολεμῶσαι τὸ γένος τὸ ἡμέτερον· οὐδὲ γὰρ
[i]ἂν ὤνησέ τι εἰς εἰρήνην τὸ ἐξ αὐτοῦ γεγενῆσθαι, τούτου
συμβάντος, ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ τραχύτερον ἂν
ἐποίησε τὸν ἄνδρα, τὸ μηδὲ τοῦ οἰκείου φείσασθαι μέλους
τὴν ἐξ αὐτοῦ [k]γενομένην· [l]συνιδὼν τοῦ διαβόλου τὴν κακουρ-
D γίαν ὁ θεὸς, ἐπετείχισε τουτὶ τὸ ῥῆμα, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐπι-
βουλῆς μέλλουσαν ἀπέχθειαν ἔσεσθαι [m]διὰ τῆς ἀποφάσεως
ταύτης ἀνεῖλε, καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐμφύτου, καθάπερ μεσότοι-
χον κατασπάσας τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας μνησικακίαν. Ἀλλ' ἐπὶ
τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀκηράτου οὐσίας ἐκείνης οὐδὲν τοιοῦτον ἔστιν
ὑποπτεῦσαι. Μὴ τοίνυν κατὰ [n]πάντων δέχου τὰ παραδεί-
γματα· ἐπεὶ καὶ ἀλλαχοῦ πολλὰ ἐντεῦθεν ἀπαντήσει χαλεπὰ
ἁμαρτήματα. Καὶ γὰρ καὶ ἐν προοιμίοις τῆς ἐπιστολῆς
ἔλεγε· “Πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ
E θεοῦ.” Τί οὖν; ὁμοίως ἡμῶν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς τοῦ Χριστοῦ,
καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ τοῖς σφόδρα
ἀνοήτοις δήλη ἡ διαφορὰ, εἰ καὶ ἡ αὐτὴ ῥῆσις ἐπὶ τοῦ θεοῦ καὶ
τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν εἴρηται. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ κεφαλὴν
εἰπὼν τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς, [o]ἐπήγαγεν· [5]“Ὥσπερ καὶ ὁ
Χριστὸς [p]κεφαλὴ καὶ [q]σωτήρ ἐστι τῆς ἐκκλησίας καὶ προστά-
της, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει τῆς αὐτοῦ γυναικὸς εἶναι.” Ἆρ'
οὖν ὁμοίως ἐκληψόμεθα τὸ εἰρημένον, καὶ τοῦτο καὶ τὰ μετὰ
[r]τούτου ἅπαντα Ἐφεσίοις ἐπεσταλμένα περὶ τῆς ὑποθέσεως
ταύτης; Ἄπαγε· οὐδὲ γὰρ δυνατόν. Τὰ γὰρ αὐτὰ ῥήματα
231 λέγεται μὲν ἐπὶ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· [s]οὐκ ἔχει δὲ τὴν αὐτὴν
ἰσχὺν ἐπὶ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἀλλ' ἑτέρως μὲν ἐκεῖνα νοητέον,
ἑτέρως δὲ ταῦτα· οὐ μὴν πάλιν πάντα ἐξηλλαγμένως· ἐπεὶ
πάλιν εἰκῇ καὶ μάτην παρειλῆφθαι δόξει, οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν
καρπουμένων ἡμῶν. Ὥσπερ γὰρ οὐ πάντα ὁμοίως ἐκληπτέον,
οὕτως οὐδὲ πάντα ἁπλῶς ἐκβλητέον. Ἵνα δὲ ὃ λέγω, γένηται

[4] Gen. iii. 16. [5] Ephes. v. 23, 24.

[g] ἡ om. D.E.F. Cat. Veron. [h] σου] + καὶ αὐτός σου κυριεύσει B.D. Aret. [i] ἂν om. F. Cat. [k] γενομένην] + γυναῖκα C. Aret. [l] συνιδὼν] + τοιγαροῦν C. Aret. Statim legebatur τὴν τοῦ δ. κακουργίαν, invitis libris. [m] διὰ τῆς ἀποφάσεως —— μνησικακίαν] καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐμφύτου διὰ τῆς ἀποφ. ταύτης ἀναιρῶν, καὶ καθάπερ μεσ. τὴν ἐκ τῆς ἁμ. μνησικ. κατασπῶν C. Aret. [n] πάντα Cat. [o] ἐπήγαγεν om. B. in marg. D. [p] κεφαλὴ —— προστάτης] κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος C. Aret. [q] σωτηρία a pr. man. A. [r] τούτου] ταῦτα F. τοῦτο Cat. [s] Haec οὐκ ἔχει δὲ —— ἀνθρώπων, quae desunt in Editis, tuentur C.E.F. et marg. D. cum Catena et Interprete. Editores nihil monent.

σαφέστερον, ἐπὶ ὑποδείγματος αὐτὸ πειράσομαι ποιῆσαι φανερόν. Εἴρηται κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας ὁ Χριστός. Ἂν μηδὲν ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου λάβω, τί μοι καὶ εἴρηται τοῦτο; Πάλιν ἂν ἅπαντα λάβω, πολλὴ ἕψεται ἡ ἀλογία· καὶ γὰρ ὁμοιοπαθὴς τῷ σώματι ἡ κεφαλὴ, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὑπεύθυνος. B
Τί οὖν δεῖ ἀφεῖναι, ἢ τί λαβεῖν; Ἀφεῖναι μὲν ταῦτα ἃ [t] εἶπον, λαβεῖν δὲ ἕνωσιν ἀκριβῆ, καὶ αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τὴν πρώτην· καὶ οὐδὲ ταῦτα ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸ μεῖζον οἴκοθεν ἐπινοεῖν καὶ θεῷ πρέπον· καὶ γὰρ ἡ ἕνωσις ἀσφαλεστέρα, καὶ ἡ ἀρχὴ [v] κυριωτέρα. Πάλιν ἤκουσας υἱόν· μὴ πάντα μηδὲ
10) ἐνταῦθα λάβῃς, ἀλλὰ μηδὲ πάντα ἐκβάλῃς, ἀλλ' ὅσα θεῷ πρέπει δεξάμενος, ὅτι ὁμοούσιος, ὅτι ἐξ αὐτοῦ, τὰ ἄτοπα καὶ ἀσθενείας ὄντα ἀνθρωπίνης ἐπὶ τῆς γῆς ἔα. Εἴρηται φῶς ὁ θεὸς πάλιν· ἆρ' οὖν πάντα δεξόμεθα, ὅσα τοῦ φωτὸς τούτου; Οὐδαμῶς· καὶ γὰρ [w] εἴκει τῷ [x] σκότῳ τοῦτο, καὶ τόπῳ περι- C
κλείεται, καὶ ὑφ' ἑτέρας κινεῖται δυνάμεως, καὶ ἐπισκιάζεται· ὧν οὐδὲν οὐδὲ [y] ἐννοῆσαι θέμις ἐπὶ τῆς οὐσίας ἐκείνης. Ἀλλ' οὐδὲ πάντα διὰ τοῦτο ἐκβαλοῦμεν, ἀλλὰ δρεψόμεθά τι καὶ χρήσιμον ἀπὸ τοῦ παραδείγματος, τὸν φωτισμὸν τὸν ἐκ τοῦ θεοῦ γινόμενον ἡμῖν, τὴν [z] τοῦ σκότους ἀπαλλαγὴν ἐκ τούτου συνάγοντες.

Καὶ τὰ μὲν πρὸς αἱρετικοὺς [a] ταῦτα· δεῖ δὲ καὶ ὁλοκλήρῳ λοιπὸν ἐπεξελθεῖν τῷ χωρίῳ. Ἴσως γὰρ ἄν τις ἐνταῦθα καὶ διαπορήσειε, πρὸς ἑαυτὸν ζητῶν, ποῖον ἔγκλημα [b] ἢ τὸ ἀνακαλύπτεσθαι τὰς γυναῖκας, ἢ τὸ καλύπτεσθαι τοὺς ἄνδρας; D
Ποῖον οὖν ἔγκλημα τοῦτο, ἐντεῦθεν ἤδη μάνθανε. Σύμβολα δέδοται ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα, τῷ μὲν τῆς ἀρχῆς, [c] τῇ δὲ τῆς ὑποταγῆς· μετὰ δὲ ἐκείνων καὶ τοῦτο, τὸ ταύτην μὲν καλύπτεσθαι, τοῦτον δὲ γυμνὴν ἔχειν τὴν κεφαλήν. Εἰ τοίνυν σύμβολα ταῦτά ἐστιν, ἀμφότεροι ἁμαρτάνουσι τὴν εὐταξίαν συγχέοντες, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ διαταγὴν καὶ τοὺς οἰκείους ὑπερβαίνοντες ὅρους, καὶ ὁ μὲν εἰς τὴν ἐκείνης καταπίπτων εὐτέλειαν, ἡ δὲ ἐπανισταμένη τῷ ἀνδρὶ διὰ τοῦ σχήματος. Εἰ γὰρ ἱμάτιον ἐναλλάττειν οὐ θέμις, οὐδὲ ταύτην μὲν χλανίδα περικεῖσθαι, ἐκεῖνον δὲ φάρος ἢ καλύπτραν· [6] "Οὐκ E

6 Deut. xxii. 5.

[t] εἶπον] + δεῖ Edd. δεῖ om. C.E. erasum in D. [v] κυριωτέρα A.C.D.E. Cat. Aret. Edebatur τιμιωτέρα. Cf. Var. Lect. ad Tom. vii. p. 219 B. [w] εἴκει D. Veron. εἶκη (sic) B. Ceteri cum Cat. et Aret. ἐκεῖ, quod male praetulerunt Sav. Mor. Ben. veteri lectione ne memorata quidem. [x] σκότῳ A.C.D.E. σκότει vulgo. Statim τούτῳ pro τοῦτο B.D. [y] νοῆσαι B. Cat. [z] τοῦ] ἐκ τοῦ F. [a] ταῦτα A.C.E.F. τοιαῦτα D. τοσαῦτα Edd. [b] ἢ A.B.C.D.E. ἦν vulgo. [c] τῇ δὲ] Sic A.B.C.D. τὸ δὲ E. τῷ δὲ Veron. τῇδε δὲ Sav. Mor. Ben. τῇ δὲ aut τῇδε δὲ F.

ἔσται γάρ, φησὶ, σκεύη ἀνδρὸς ἐπὶ γυναικὶ, οὐδὲ ἐνδύσεται [d]ἀνὴρ στολὴν γυναικείαν·” πολλῷ μᾶλλον ταῦτα ἀνταλλάττεσθαι οὐ δεῖ. Ταῦτα μὲν γὰρ παρὰ τῶν ἀνθρώπων νενομοθέτηται, εἰ καὶ ὁ θεὸς ὕστερον αὐτὰ ἐκύρωσεν· [e]ἐκεῖνο δὲ παρὰ τῆς φύσεως, τὸ καλύπτεσθαι λέγω, καὶ [f]τὸ μὴ καλύπτεσθαι. Ὅταν δὲ εἴπω τὴν φύσιν, τὸν θεὸν λέγω· ὁ γὰρ τὴν φύσιν δημιουργήσας, [g]αὐτός ἐστιν. Ὅταν οὖν τοὺς ὅρους ἀνατρέπῃς τούτους, ὅρα πόσα γίνεται τὰ ἐπιβλαβῆ. Καὶ μή μοι τοῦτο
232 εἴπῃς, ὅτι μικρὸν τὸ ἁμαρτανόμενον. Μέγα μὲν γάρ ἐστι, καὶ καθ᾽ ἑαυτό· παρακοὴ γάρ ἐστιν· εἰ δὲ καὶ μικρὸν ἦν, μέγα ἐγίνετο, ἐπειδὴ μεγάλων ἐστὶ σύμβολον πραγμάτων. Ὅτι δὲ καὶ μέγα ἐστὶ, δῆλον ἐξ ὧν τοσαύτην εὐταξίαν τῷ γένει παρέχει, τὸν ἄρχοντα καὶ τὸν ἀρχόμενον ἐν κόσμῳ διατάττον. Ὥστε ὁ παραβαίνων, πάντα συγχεῖ, καὶ [h]τὸ τοῦ θεοῦ προδίδωσι δῶρον, καὶ τὴν ἄνωθεν αὐτῷ δοθεῖσαν τιμὴν χαμαὶ ῥίπτει, οὐχ ὁ ἀνὴρ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνή. Καὶ γὰρ καὶ ἐκείνῃ τιμὴ μεγίστη τὸ τὴν οἰκείαν τάξιν διατηρεῖν, ὥσπερ οὖν καὶ αἰσχύνη τὸ στασιάζειν. Διόπερ ἐπ᾽ ἀμφοτέρων αὐτὸ τέθεικεν, οὕτω λέγων· 7“ Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ
B κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν [i]αὐτοῦ· πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς.” Ἦσαν γάρ, ὅπερ ἔφην, καὶ [k]ἄνδρες προφητεύοντες, καὶ γυναῖκες τὸ χάρισμα τοῦτο ἔχουσαι τότε, ὡς αἱ [l]τοῦ Φιλίππου θυγατέρες, ὡς ἕτεραι πρὸ ἐκείνων καὶ [m]μετ᾽ ἐκείνας· περὶ ὧν καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν ἄνωθεν, ὅτι 8“ [n]Προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται.” Τὸν μὲν οὖν ἄνδρα οὐκ ἀεὶ ἀναγκάζει ἀκατακάλυπτον εἶναι, ἀλλ᾽ ὅταν εὔχηται μόνον· “ Πᾶς γὰρ
C ἀνὴρ, φησὶ, προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ” τὴν δὲ γυναῖκα διαπαντὸς κατακαλύπτεσθαι κελεύει. Διὸ καὶ εἰπὼν, “ Πᾶσα γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα [o]ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς,” οὐκ ἔστη μέχρι τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπεξῆλθεν εἰπών· “Ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ.” Εἰ δὲ ἀεὶ ἐξυρῆσθαι αἰσχρὸν, εὔδηλον ὅτι καὶ ἀκατακάλυπτον εἶναι ἀεὶ ὄνειδος.

7 v. 4, 5. 8 Joel. ii. 28.

[d] ὁ ἀνὴρ B.D. [e] ἐκεῖνο] ἐκεῖ E. [f] τὸ om. B. et a pr. man. D. [g] οὗτος F. Cat. [h] τὸ. . . . δῶρον] Sic libri omnes. τὰ. . . . δῶρα Edd. [i] Vid. Annot. [k] ἄνδρες] + καὶ γυναῖκες Edd. Haec verba expuncta in E. absunt a C.F. et Aret. [l] τοῦ accessit ex C.E. [m] μετ᾽ ἐκείνων F. [n] προφητεύσουσιν C.D. et ante corr. E. προφητείουσιν Edd. [o] ἀκατακαλύπτως B. Statim τῇ κεφαλῇ om. B.D.

Καὶ οὐδὲ [p]τούτῳ ἠρκέσθη μόνον, ἀλλὰ καὶ πάλιν προσέθηκεν εἰπὼν, ὅτι "Ὀφείλει ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡ γυνὴ διὰ τοὺς ἀγγέλους·" [q]δεικνὺς ὅτι οὐκ ἐν τῷ καιρῷ τῆς
(411) εὐχῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς ἐγκεκαλύφθαι δεῖ. Ἐπὶ δὲ D
τοῦ ἀνδρὸς οὐκέτι τὸν τοῦ καλύμματος, ἀλλὰ τὸν τῆς κόμης οὕτω γυμνάζει λόγον. Καλύπτεσθαι μὲν γὰρ [r]τότε μόνον κωλύει, ὅταν εὔχηται, κομᾷν δὲ ἀεὶ ἀποτρέπει. Διὰ τοῦτο ὥσπερ ἐπὶ τῆς γυναικὸς εἶπεν, "Εἰ δὲ οὐ κατακαλύπτεται, καὶ κειράσθω·" οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι "Ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστιν." Οὐκ εἶπεν, ἐὰν καλύπτηται, ἀλλ', "ἐὰν κομᾷ." Διὸ καὶ ἀρχόμενος ἔλεγε, "Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων." Οὐκ εἶπε, κεκαλυμμένος, ἀλλὰ, "κατὰ κεφαλῆς ἔχων," δεικνὺς ὅτι κἂν γυμνῇ εὔχηται τῇ κεφαλῇ, κόμην δὲ [s]ἔχῃ, ἴσος ἐστὶ τῷ κεκαλυμμένῳ. "[t]Ἡ γὰρ κόμη, φησὶν, ἀντὶ περιβολαίου δέδοται." [9]"Εἰ [v]δὲ οὐ καλύ- E
πτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω· εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ [w]κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω." Ἐν προοιμίοις μὲν [x]γὰρ τὸ μὴ γυμνὴν ἔχειν τὴν κεφαλὴν [y]ἀπαιτεῖ· προϊὼν δὲ καὶ τὸ διηνεκὲς αἰνίττεται λέγων, "Ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ," καὶ τὸ μετ' ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς ἁπάσης. Οὐδὲ γὰρ [z]καλύπτεσθαι εἶπεν ἁπλῶς, ἀλλὰ κατακαλύπτεσθαι, ὥστε ἀκριβῶς πάντοθεν περιεστάλθαι. Καὶ τῇ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῇ ἐντρέπει, σφοδρῶς καθαπτόμενος καὶ λέγων, "Εἰ δὲ οὐ κατακα- 233
λύπτεται, καὶ κειράσθω." Εἰ γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ κάλυμμα τεθὲν ῥίπτεις, φησὶ, καὶ [a]τὸ ἀπὸ τῆς φύσεως ῥῖψον. Εἰ δὲ [b]λέγοι τις, καὶ πῶς ἂν εἴη αἰσχύνη τοῦτο τῇ γυναικὶ, εἰ εἰς τὴν δόξαν ἀναβαίνει τοῦ ἀνδρός; ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι οὐκ ἀναβαίνει, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκείας ἐκπίπτει τιμῆς. Τὸ γὰρ μὴ εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων μένειν καὶ τῶν τεθέντων παρὰ [c]τοῦ θεοῦ νόμων, ἀλλ' ὑπερβαίνειν, οὐκ ἐπίδοσίς ἐστιν, ἀλλ' ἐλάττωσις. Ὥσπερ γὰρ ὁ τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμενος, καὶ ἁρπάζων τὰ μὴ ἑαυτοῦ, οὐ πλέον τι προσέλαβεν, B
ἀλλ' ἠλάττωται, καὶ [d]ὃ εἶχεν ἀπολέσας, [e]ὅπερ οὖν καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ γέγονεν· οὕτω καὶ ἡ γυνὴ οὐ προσλαμβάνει τοῦ

[9] v. 6.

[p] τοῦτο A.F. [q] δεικνὺς] Sic F. δείκνυσιν Edd. δείκνυσιν οὖν B.D. δείκνυσι γὰρ C. [r] τότε κελεύει μόνον, ὅταν προσεύχηται B.D. [s] ἔχει B.D.E. [t] ἡ γὰρ κ. φησὶν] δεικνὺς ὅτι ἡ κόμη B. [v] δὲ] γὰρ F. [w] κείρασθαι D.E. κήρασθαι B.C. κειρᾶσθαι F. Edebatur κείρεσθαι. [x] γὰρ] οὖν C. [y] ἀπήτει C.F. [z] καλυπτέσθω et κατακαλυπτέσθω F. [a] τὸ om. C.E. et ante corr. A. [b] λέγοι omnes. λέγει Edd. Mox αἰσχύνη τοῦτο pro τοῦτο αἰσχύνη omnes. [c] τῷ θεῷ a pr. man. A. [d] ὃ] ἃ E. Statim ἀπώλεσε a pr. man. A. [e] ὅπερ] ὥσπερ E.

ἀνδρὸς τὴν [f]εὐγένειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν [g]τῆς γυναικὸς ἀπόλλυσιν εὐσχημοσύνην. Καὶ οὐκ ἐντεῦθεν μόνον αὐτῇ τὰ τῆς αἰσχύνης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς πλεονεξίας. Λαβὼν τοίνυν τὸ ὡμολογημένον αἰσχρὸν, καὶ εἰπών, "Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ [h]κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι," τίθησι τὸ παρ' ἑαυτοῦ λοιπὸν λέγων, "κατακαλυπτέσθω." Καὶ οὐκ εἶπε, κομάτω, ἀλλὰ, "κατακαλυπτεσθω," ἀμφότερα ταῦτα ἓν εἶναι νομοθετῶν, καὶ ἑκατέρωθεν αὐτὰ κατασκευάζων, ἀπό τε τῶν νενομισμένων, ἀπό τε τῶν C ἐναντίων. Τήν τε γὰρ περιβολὴν καὶ τὴν κόμην ἓν εἶναί φησι· τήν τε ἐξυρημένην καὶ τὴν γυμνὴν ἔχουσαν [i]κεφαλὴν, τὸ αὐτὸ πάλιν· "Ἓν γάρ ἐστι, φησὶ, καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ." Εἰ δὲ λέγοι τις, καὶ πῶς ἐστιν ἓν, εἴγε αὕτη μὲν τὸ κάλυμμα τῆς φύσεως ἔχει, ἐκείνη δὲ ἡ ἐξυρημένη οὐδὲ τοῦτο; [k]ὅτι τῇ προαιρέσει κἀκεῖνο ἔρριψε, [l]καὶ γυμνὴν ἔχει τὴν κεφαλήν· εἰ δὲ μὴ γυμνὴν τῶν τριχῶν, τοῦτο τῆς φύσεώς ἐστιν, οὐκ ἐκείνης. Ὥστε καὶ ἡ ἐξυρημένη γυμνὴν ἔχει τὴν κεφαλὴν, [m]καὶ αὕτη γυμνὴν ὁμοίως. Διὰ γὰρ τοῦτο τῇ φύσει ἐπέτρεψεν αὐτὴν D σκεπάσαι, ἵνα καὶ ἀπ' ἐκείνης τοῦτο μαθοῦσα καλύπτηται.

Εἶτα καὶ αἰτίαν τίθησιν, ὅπερ ἔφην πολλαχοῦ, καθάπερ ἐλευθέροις διαλεγόμενος. Τίς οὖν ἡ αἰτία;" [10] "Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων." Πάλιν ἑτέρα αὕτη αἰτία. Οὐδὲ γὰρ ὅτι κεφαλὴν ἔχει τὸν Χριστὸν μόνον οὐκ ὀφείλει καλύπτεσθαι, [n]φησὶ, τὴν κεφαλὴν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄρχει τῆς γυναικός. Τὸν γὰρ ἄρχοντα τῷ βασιλεῖ προσιόντα τὸ τῆς ἀρχῆς σύμβολον ἔχειν δεῖ. Ὥσπερ οὖν οὐδεὶς [o]τῶν ἀρχόντων χωρὶς ζώνης καὶ χλανίδος τολμήσειεν ἂν φανῆναι τῷ τὸ διάδημα ἔχοντι· οὕτω μηδὲ σὺ E χωρὶς τῶν συμβόλων τῆς ἀρχῆς, ὅπερ ἐστὶ τὸ μὴ καλύπτεσθαι, προσεύχου τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ὑβρίζῃς καὶ σαυτὸν καὶ τὸν τετιμηκότα. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς εἴποι τις ἄν· καὶ γὰρ καὶ ἐκείνῃ ὕβρις τὸ μὴ ἔχειν τὰ σύμβολα τῆς ὑποταγῆς. "Γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν." Ἄρα φυσικὴ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνδρός. Εἶτα ἐπειδὴ ἀπεφήνατο, καὶ λογισμοὺς καὶ αἰτίας τίθησι πάλιν ἑτέρας, ἐπὶ τὴν προτέραν σε ἄγων δημιουργίαν,

[10] v. 7.

[f] εὐγένειαν] + οὕτως F. [g] τῆς γυναικὸς] ἰδίαν B.D. [h] κείρασθαι A.D.E.F. κείρεσθαι Edd. [i] τὴν κεφαλὴν D. [k] ὅτι] ἐροῦμεν ὅτι B.C.D. Aret. Ita clam edidit Montef. [l] καὶ] τῷ C. et ex corr. A. Statim ἔχειν A.C. τῷ....ἔχειν ediderunt Sav. Mor. Ben. Nobiscum stant Veron. Aret. [m] καὶ αὕτη γυμνὴν] Sic libri omnes (sed αὐτὴ F. et γυμνὴ B.) cum Aret. κἀκείνη (om. γυμνὴν) Edd. [n] φησὶ om. B. et a pr. man. D. Statim τὴν κεφαλὴν om. F. [o] ζώνης χωρὶς καὶ χλ. τολμήσειεν ἂν τῶν ἀρχόντων φ. hoc ordine B.D.

(412) [p]καὶ λέγων οὕτως· [11] "Οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός." Εἰ δὲ τὸ ἔκ τινος εἶναι, δόξα ἐκείνου ἐξ οὗ ἐστι, πολλῷ μᾶλλον τὸ [q]εἰκόνα εἶναι. [12] "Καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη [r]ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἡ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα." 234
Δευτέρα αὕτη ὑπεροχὴ πάλιν, μᾶλλον δὲ καὶ τρίτη καὶ τετάρτη. Πρώτη, ὅτι κεφαλὴ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, ἡμεῖς δὲ τῆς γυναικός· δευτέρα [s]δὲ, ὅτι ἡμεῖς δόξα θεοῦ, ἡμῶν δὲ ἡ γυνή· τρίτη, ὅτι οὐχ ἡμεῖς ἐκ τῆς γυναικὸς, ἀλλ' ἐκείνη ἐξ ἡμῶν· τετάρτη, ὅτι οὐχ ἡμεῖς δι' αὐτὴν, ἀλλ' ἐκείνη δι' ἡμᾶς. [13] "Διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς [t]κεφαλῆς." Διὰ τοῦτο, ποῖον, εἰπέ μοι; Διὰ ταῦτα τὰ εἰρημένα [v]ἅπαντα, φησὶ, μᾶλλον δὲ οὐ διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ, "Διὰ τοὺς ἀγγέλους." Εἰ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς καταφρονεῖς, φησὶ, τοὺς B
ἀγγέλους αἰδέσθητι. Ἄρα τὸ καλύπτεσθαι, ὑποταγῆς καὶ ἐξουσίας· κάτω γὰρ νεύειν παρασκευάζει καὶ ἐντρέπεσθαι καὶ τὴν οἰκείαν διατηρεῖν ἀρετήν. Ἀρετὴ γὰρ ἀρχομένου καὶ τιμὴ τὸ μένειν ἐπὶ τῆς ὑπακοῆς. Ὁ μὲν γὰρ ἀνὴρ οὐκ ἀναγκάζεται τοῦτο ποιεῖν· τοῦ γὰρ δεσπότου αὐτοῦ ἐστιν εἰκών· ἡ γυνὴ δὲ εἰκότως. Ἐννόησον οὖν τῆς παρανομίας τὴν ὑπερβολὴν, ὅταν τοσαύτῃ τιμηθεὶς ἐξουσίᾳ σαυτὸν καταισχύνῃς, τὸ τῆς γυναικὸς ἁρπάζων σχῆμα. Καὶ ταυτὸν [w]ποιεῖς, ὡς ἂν εἰ διάδημα λαβὼν, [x]ῥίψῃς τὸ διάδημα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἀντὶ δὲ τοῦ διαδήματος C
δουλικὸν λάβῃς ἱμάτιον. [14] "Πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, [y]οὐδὲ γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ." Ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν ὑπεροχὴν ἔδωκε τῷ ἀνδρὶ, εἰπὼν ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἡ γυνὴ, [z]καὶ δι' αὐτὸν καὶ ὑπ' αὐτόν· ἵνα μήτε τοὺς ἄνδρας ἐπάρῃ πλέον τοῦ δέοντος, μήτε ἐκείνας ταπεινώσῃ, ὅρα πῶς ἐπάγει τὴν διόρθωσιν, λέγων· "Πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ." Μὴ γάρ [a]μοι, φησὶ, τὰ πρῶτα ἐξέταζε μόνα, μηδὲ τὴν δημιουργίαν ἐκείνην. Ἂν γὰρ [b]τὰ μετὰ ταῦτα ζητῇς, ἑκάτερος [c]ἑκατέρου αἴτιος, μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτως ἑκάτερος ἑκατέρου, ἀλλ' ὁ θεὸς ἁπάντων. Διό φησιν, "Οὔτε D
ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ." [15] "Ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός." Οὐκ εἶπεν, ἐκ τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάλιν, "ἐκ

11 v. 8. 12 v. 9. 13 v. 10. 14 v. 11. 15 v. 12.

p καὶ om. E. q εἰκόνα C.D.E. et ex corr. A. necnon Reg. apud Montef. εἰκότα B. et a pr. man. A. ἐοικότα Edd. r ὁ om. B. Mosq. 7. Mox ἀλλὰ γυνὴ iidem. s δὲ assumtum ex A.C.D.E.F. t κεφαλῆς]+διὰ τοὺς ἀγγέλους C. v ἅπαντα om. F. w ποιῇς ex corr. E. x ῥίψας A. ῥίψεις B. y οὔτε A.F. z καὶ]+ὅτι C. a μοι om. C. b τὰ om. F. c ἑκατέρου om. F.

τοῦ ἀνδρός·” ἔτι γὰρ αὐτὸ τοῦτο ἀκέραιον μένει παρὰ τῷ
ἀνδρί. Ἀλλ' οὐ τοῦ ἀνδρὸς ταῦτα τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ
τοῦ θεοῦ· διὸ καὶ ἐπήγαγε, “[d] Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ.” Εἰ
τοίνυν τοῦ θεοῦ τὰ πάντα, αὐτὸς δὲ κελεύει ταῦτα, πείθου καὶ
μὴ ἀντίλεγε.

[16] “Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ [e]γυναῖκα ἀκατα-
κάλυπτον [f]τῷ θεῷ προσεύχεσθαι;” [g]Πάλιν αὐτοὺς καθίζει
E δικαστὰς τῶν λεγομένων, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν εἰδωλοθύτων
ἐποίησε. Καὶ γὰρ ἐκεῖ φησι, “Κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι·” καὶ
[h]ἐνταῦθα, “Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε.” Καί τι φοβερώτερον
αἰνίττεται ἐνταῦθα· τὴν γὰρ ὕβριν ἐνταῦθα εἰς τὸν θεόν φησι
διαβαίνειν. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὔ φησιν, ἡμερώτερον δέ πως καὶ
αἰνιγματωδέστερον, λέγων· “Πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακά-
λυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι;” [17] “Ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις
ὑμᾶς διδάσκει, ὅτι ἀνὴρ [i]μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι· γυνὴ
δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου
δέδοται αὐτῇ.” Ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, κοινοὺς λογισμοὺς τιθεὶς,
235 τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἐργάζεται, ἐπὶ τὴν κοινὴν συνήθειαν κατα-
φεύγων, καὶ σφόδρα ἐντρέπων τοὺς ἀναμένοντας ταῦτα μανθά-
νειν παρ' αὐτοῦ, ἃ καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας δυνατὸν [k]ἦν
μανθάνειν· τὰ γὰρ τοιαῦτα [l]οὔτε βαρβάροις ἄγνωστα. Καὶ
ὅρα πῶς πανταχοῦ πληκτικῶς κέχρηται ταῖς [m]λέξεσι· “Πᾶς
ἀνὴρ προσευχόμενος [n]κατακαλύπτων τὴν κεφαλὴν, καταισχύνει
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ·” καὶ πάλιν, “Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ [o]κεί-
ρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω·” καὶ ἐνταῦθα πάλιν,
“Ἀνὴρ [p]μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι· γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, (413)
δόξα αὐτῇ ἐστιν· ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου [q]δέδοται.”
B Καὶ εἰ ἀντὶ περιβολαίου δέδοται, φησὶ, τίνος ἕνεκεν δεῖ περι-
βόλαιον ἕτερον προστιθέναι; Ὥστε μὴ ἀπὸ τῆς φύσεως μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ [r]τῆς προαιρέσεως τὴν ὑποταγὴν ὁμολογεῖν.
Ὅτι γὰρ δεῖ σε καλύπτεσθαι, προλαβοῦσα καὶ ἡ φύσις
ἐνομοθέτησε. Προστίθει τοίνυν καὶ τὰ παρὰ σαυτῆς, ἵνα μὴ
δόξῃς καὶ [s]τοὺς τῆς φύσεως [t]ἀνατρέπειν νόμους· ὅπερ πολλῆς
ἐστιν ἰταμότητος, μὴ μόνον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῇ φύσει πυκτεύειν.

16 v. 13. 17 v. 14, 15.

[d] τὰ δὲ] ἀλλὰ Veron. Sav. Mor. invitis libris. [e] γυναικὶ B. [f] τῷ om. F. Mosq. 7. [g] πάλιν] πλὴν B. [h] ἐνταῦθα]+πάλιν C. [i] μὲν om. C. [k] ἦν om. C.E. [l] οὐδὲ ex corr. A. [m] λέξεσι]+πᾶσα γυνὴ προσευχ. ἢ προφ. ἀκατ. τῇ κεφ. καταισχύνει τὴν κ. αὐτῆς· καὶ πάλιν F. [n] κατακαλύπτων]+αὐτοῦ Edd. Abest ab A.C.E. κατακ. τὴν κεφ.] κατὰ κεφαλῆς ἔχων B. [o] κείρασθαι A.B.D.E.F. κείρεσθαι vulgo. [p] μὲν]+γὰρ C. [q] δέδοται]+αὐτῇ F. [r] τῆς om. B. et a pr. man. D. [s] τοὺς]+στεφάνους F. [t] ἀνατρ. νόμους] θεσμοὺς ἀνατρέπειν B.D. ἀνατρέπειν καὶ τοὺς νόμους F.

Διὸ καὶ Ἰουδαίοις ὁ θεὸς ἐγκαλῶν ἔλεγεν, [18] "Ἔσφαξας τοὺς υἱούς σου καὶ τὰς θυγατέρας σου· τοῦτο παρὰ πάντα τὰ βδελύγματά σου." Καὶ τοῖς παρὰ Ῥωμαίοις [v] ἀσελγαίνουσι C
πάλιν ὁ Παῦλος ἐπιτιμῶν, οὕτως αὔξει τὴν κατηγορίαν [w] λέγων, ὅτι οὐ παρὰ νόμον τὸν τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ φύσιν ἡ χρῆσις ἦν. [19] "[x] Ἐνήλλαξαν γὰρ τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν." Διὰ [y] δὴ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα τοῦτον γυμνάζει τὸν λόγον, τοῦτό τε αὐτὸ δεικνὺς, καὶ ὅτι οὐδὲν ξένον νομοθετεῖ, καὶ [z] ὅτι παρ' Ἕλλησι τὰ τῆς καινοτομίας ἅπαντα τῆς παρὰ φύσιν. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς τοῦτο δεικνὺς ἔλεγεν· [20] "Ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς·" δηλῶν ὅτι οὐδὲν καινὸν ἐπεισάγει. [21] "Εἰ δέ D
τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ." Ἄρα φιλονεικίας τὸ ἀντιτείνειν τούτοις, καὶ οὐ λογισμοῦ. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω μεμετρημένην τὴν ἐπιτίμησιν ἐποίησε, πλείονα τὴν ἐντροπὴν [a] θείς· ὃ δὴ καὶ βαρύτερον ἐποίει τὸν λόγον. Ἡμεῖς γὰρ, φησὶ, τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, ὥστε φιλονεικεῖν καὶ ἐρίζειν καὶ ἀντιτάττεσθαι. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη, [b] ἀλλὰ καὶ ἐπήγαγεν, "οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ·" [c] δεικνὺς ὅτι πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ἀντιπίπτουσι καὶ ἐναντιοῦνται, μὴ εἴκοντες. Ἀλλ' εἰ καὶ τότε ἐφιλονείκουν οἱ Κορίνθιοι, νῦν πᾶσα ἡ οἰκουμένη τὸν E
νόμον τοῦτον καὶ κατεδέξατο καὶ ἐφύλαξε· τοσαύτη τοῦ σταυρωθέντος ἡ δύναμις.

[d] Ἀλλὰ δέδοικα, μήποτε τὸ σχῆμα καταδεξάμεναι, ἐπὶ τῶν ἔργων εὑρεθῶσιν ἀναισχυντοῦσαι ἔνιαι τῶν γυναικῶν, καὶ ἀνακεκαλυμμέναι ἑτέρως. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Τιμοθέῳ [e] γράφων οὐκ ἠρκέσθη τούτοις ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἕτερα προσέθηκεν εἰπών· [22] "Ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ [f] σωφροσύνης." Εἰ γὰρ γυμνὴν οὐ δεῖ τὴν κεφαλὴν ἔχειν, ἀλλὰ τῆς [g] ἐξουσίας τὸ σύμβολον πανταχοῦ περιφέρειν, πολλῷ μᾶλλον διὰ τῶν πράξεων τοῦτο ἐπιδείκνυσθαι χρή. Οὕτω γοῦν καὶ αἱ [h] πρό- 236
τεραι γυναῖκες καὶ κυρίους τοὺς ἄνδρας ἐκάλουν, καὶ τῶν πρωτείων αὐτοῖς παρεχώρουν. Καὶ [i] γὰρ ἐκεῖνοι, φησὶ, τὰς

18 Ezech. xvi. 21. 19 Rom. i. 26. 20 Matth. vii. 12. 21 v. 16. 22 1 Tim. ii. 9.

[v] ἀσελγοῦσιν B.D.F. [w] λέγων] δεικνὺς C. [x] ἐνήλλαξεν F. [y] δὴ om. E. [z] ὅτι] + οὐ B. [a] θεὶς A.B.C.D.E. ἐνθεὶς Edd. [b] ἀλλὰ καὶ] ἀλλ' B.D. [c] δείκνυσιν B.C.D. [d] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ φέρειν τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν, καὶ μὴ τύπτειν αὐτάς. Veron. [e] γράφων] ἐπιστέλλων F. [f] σωφροσύνης] + κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ Edd. Absunt a nostris A.B.C.D.E. et Aret. [g] ἐξουσίας omnes. ὑποταγῆς Edd. [h] πρότερον B. [i] γὰρ] + καὶ C.

γυναῖκας ἠγάπων τὰς ἑαυτῶν. Οἶδα κἀγὼ, καὶ οὐκ ἀγνοῶ· ἀλλ' ὅταν ὑπὲρ τῶν σοὶ προσηκόντων παραινῶμεν, μὴ τὰ ἐκείνων σκόπει. Καὶ γὰρ ὅταν παισὶ παραινῶμεν ὑπακούειν γονεῦσι λέγοντες, ὅτι γέγραπται, [23] "Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν [k] μητέρα," λέγουσι πρὸς ἡμᾶς, εἰπὲ καὶ [l] τὸ ἑξῆς, ὅτι "Καὶ ὑμεῖς οἱ γονεῖς μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα." Καὶ τοῖς δούλοις ὅταν εἴπωμεν, ὅτι γέγραπται ὑπακούειν τοῖς κυρίοις,
B καὶ μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν δουλεύειν, καὶ αὐτοὶ πάλιν τὰ ἑξῆς ἡμᾶς ἀπαιτοῦσι, κελεύοντες καὶ τοῖς δεσπόταις τὰ αὐτὰ παραινεῖν. Καὶ γὰρ [m] καὶ ἐκείνοις ὁ Παῦλος ἐκέλευσε, φησὶν, [24] ἀνιέναι τὴν ἀπειλήν. Ἀλλὰ μὴ οὕτω ποιῶμεν, μηδὲ τὰ ἑτέροις ἐπιτεταγμένα ζητῶμεν, ὅταν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἐγκαλώμεθα· οὐδὲ γὰρ, ἂν κοινωνὸν λάβῃς τῶν ἐγκλημάτων, ἀπαλλαγήσῃ τῆς αἰτίας· ἀλλ' ἓν σκόπει μόνον, ὅπως τὰ σὰ ἐγκλήματα ἀποδύσῃ. Ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐπὶ τὴν γυναῖκα τὴν αἰτίαν ἔφερε, καὶ αὕτη πάλιν ἐπὶ τὸν ὄφιν, ἀλλ' [n] οὐδένα αὐτῶν
C τοῦτο [o] ἐξείλετο. Μὴ τοίνυν μηδὲ σὺ τοῦτο λέγε μοι νῦν, ἀλλὰ σπούδαζε μετὰ εὐγνωμοσύνης ἁπάσης παρέχειν, [p] ἅπερ ὀφείλεις, τῷ ἀνδρί. Ἐπεὶ καὶ ὅταν τῷ ἀνδρὶ τῷ σῷ διαλέγωμαι, συμβουλεύων [q] σε ἀγαπᾶν καὶ θεραπεύειν, οὐκ ἀφίημι αὐτὸν [r] προενεγκεῖν εἰς μέσον τὸν τῇ γυναικὶ κείμενον νόμον, ἀλλὰ τὸν αὐτῷ γεγραμμένον ἀπαιτῶ. Καὶ σὺ τοίνυν τὰ σοὶ προσήκοντα περιεργάζου μόνα, καὶ πάρεχε σαυτὴν εὐήνιον τῷ συνοικοῦντι. (414)
Καὶ γὰρ εἰ διὰ τὸν θεὸν πείθῃ τῷ ἀνδρὶ, μή μοι πρόφερε τὰ ὀφείλοντα παρ' αὐτοῦ [s] γίνεσθαι, ἀλλ' ὧν ὑπεύθυνόν σε ἐποίησεν ὁ νομοθέτης, ταῦτα [t] ἄνυε μετὰ ἀκριβείας. Τοῦτο
D γάρ ἐστι μάλιστα [v] θεῷ πείθεσθαι, τὸ καὶ ἐναντία πάσχουσαν μὴ παρακινεῖν τὸν νόμον. Διὰ γὰρ τοῦτο ὁ μὲν τὸν φιλοῦντα φιλῶν, οὐδὲν δοκεῖ τι μέγα ποιεῖν· ὁ δὲ τὸν μισοῦντα θεραπεύων, οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ στεφανούμενος. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ σὺ λογίζου, ὅτι ἂν μὲν φορτικὸν ὄντα τὸν ἄνδρα ἐνέγκῃς, λαμπρὸν λήψῃ τὸν στέφανον· ἂν δὲ ἥμερον καὶ πρᾷον, [w] τίνος σοι δώσει μισθὸν ὁ θεός;

Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ θρασύνεσθαι τοὺς ἄνδρας κελεύων, ἀλλὰ πείθων τὰς γυναῖκας καὶ θρασυνομένους φέρειν τοὺς ἄνδρας.

23 Ephes. vi. 2, 4. 24 Ibid. vi. 9.

k μητέρα] + σου Edd. σου om. A.C.E. et ex corr. D. l τὸ B.C.D.E.F. τὰ vulgo. m καὶ om. F. n οὐδένα αὐτῶν τοῦτο] Sic C.E.F. et Reg. apud Montef. οὐδὲν αὐτὸν τοῦτο B.D. οὐδὲν αὐτῶν τοῦτο a pr. man. A. οὐδὲν αὐτοὺς τοῦτο ex corr. idem. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. οὐδὲν αὐτῶν τούτους Veron. o ἐξείλατο B.F. et a pr. man. A. p ὅπερ C. q σε accessit ex nostris omnibus. ὥστε ante σε habet F. r προσενεγκεῖν E. s γενέσθαι F. t ἄνοιε mendose B.D. v τῷ θεῷ F. w τίνα B.

Ὅταν γὰρ ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ σπεύδῃ πληροῦν, ταχέως καὶ τὰ τοῦ πλησίον [x]ἕψεται. Οἷον, ὅταν ἡ γυνὴ καὶ τραχυνόμενον E
παρεσκευασμένη ᾖ φέρειν τὸν ἄνδρα, [y]ὅταν ὁ ἀνὴρ [z]καὶ χαλεπαίνουσαν αὐτὴν μὴ ὑβρίζῃ, τότε πάντα γαλήνη καὶ λιμὴν κυμάτων ἀπηλλαγμένος. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν ἐγίνετο· τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος ἐπλήρου, οὐ τὰ τοῦ πλησίον ἀπῄτει. Σκόπει δέ. Ἔλαβε τὸν ἀδελφιδοῦν ὁ Ἀβραάμ· οὐκ ἐνεκάλεσεν ἡ γυνή. Ἐκέλευσεν αὐτὴν ὁδὸν ὁδεῦσαι μακράν· οὐκ ἀντεῖπεν οὐδὲ πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἠκολούθησε. Πάλιν μετὰ τὰς πολλὰς ταλαιπωρίας ἐκείνας καὶ τοὺς μόχθους καὶ τοὺς ἱδρῶτας τῶν πάντων κύριος γενόμενος, παρεχώρησε τῶν πρωτείων τῷ Λώτ. Καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐδυσχέρανεν ἡ Σάρρα πρὸς τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ 237
τὸ στόμα διῇρεν, οὐδὲ ἐφθέγξατό τι τοιοῦτον, οἷον πολλαὶ τῶν γυναικῶν νῦν φθέγγονται, ὅταν ἴδωσιν ἐλαττουμένους ἐν ταῖς τοιαύταις μοίραις τοὺς ἄνδρας τοὺς ἑαυτῶν, καὶ μάλιστα ὑπὸ ἐλαττόνων, ὀνειδίζουσαι καὶ μωροὺς καὶ ἀνοήτους καλοῦσαι καὶ ἀνάνδρους καὶ προδότας καὶ νωθεῖς. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνη τοιοῦτον οὔτε εἶπεν οὔτε ἐνενόησεν, ἀλλ' ἔστερξεν ἅπαντα τὰ παρ' ἐκείνου [a]γενόμενα. Καὶ τὸ δὴ μεῖζον. Μετὰ γὰρ τὸ κύριον ἐκεῖνον γενέσθαι τῆς αἱρέσεως καὶ τὰ ἐλάττονα προσρῖψαι τῷ θείῳ, κίνδυνος αὐτὸν κατέλαβε χαλεπός· καὶ ἀκούσας ὁ πατριάρχης, πάντας καθώπλισε τοὺς [b]αὐτοῦ, καὶ B
πρὸς ὅλον τὸ τῶν [c]Περσῶν παρεσκευάζετο στρατόπεδον μετὰ τῶν οἰκετῶν τῶν ἑαυτοῦ μόνος. Καὶ οὐδὲ τότε αὐτὸν κατέσχεν ἐκείνη, οὐδὲ εἶπεν οἷα εἰκός· ἄνθρωπε, [d]ποῖ φέρῃ, κατὰ κρημνῶν [e]σεαυτὸν ὠθῶν καὶ τοσούτοις ἐκδιδοὺς κινδύνοις, [f]ὑπὲρ ἀνδρὸς ὑβρικότος σε καὶ τὰ σὰ ἡρπακότος ἅπαντα τὸ αἷμα ἐκχέων; Εἰ γὰρ καὶ σαυτοῦ καταφρονεῖς, ἀλλ' ἐμὲ τὴν καταλιποῦσαν οἰκίαν καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ τοσαύτην ἀκολουθήσασάν σοι ἀποδημίαν ἐλέησον, καὶ μὴ περιβάλῃς χηρείᾳ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς χηρείας κακοῖς. Οὐδὲν τούτων [g]οὐκ C
εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ἔφερε πάντα σιγῇ. Μετὰ ταῦτα τῆς γαστρὸς ἀγόνου μενούσης, αὕτη μὲν οὐ πάσχει τὰ τῶν γυναικῶν, οὐδὲ ἀποδύρεται· ἐκεῖνος δὲ θρηνεῖ, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ πρὸς τὸν θεόν. Καὶ ὅρα πῶς ἕκαστος τὸ προσῆκον διαφυλάττει. Οὔτε γὰρ [h]αὐτὸς κατεφρόνησε τῆς Σάρρας ὡς ἄπαιδος, οὔτε ὠνείδισέ τι τοιοῦτον αὐτῇ· κἀκείνη

[x] ἕπεται B. [y] ὅταν] Sic libri omnes. καὶ Edd. καὶ ὅταν ex corr. A. [z] καὶ, quod aberat, est in nostris omnibus. [a] γενόμενα omnes. γινόμενα Edd. [b] αὐτοῦ F. fortasse alii. ἑαυτοῦ B.D. αὐτοῦ Edd. [c] Περσῶν] ἐχθρῶν F. [d] ποῦ F. [e] ἑαυτὸν B. et a pr. man. D. [f] ὑπὲρ] καὶ ὑπὲρ C. [g] οὐκ om. B.D. [h] οὗτος F.

πάλιν ἐσπούδασε τῆς ἀπαιδίας ἐπινοῆσαι παραμυθίαν αὐτῷ
τινα ἀπὸ τῆς παιδίσκης. Οὐδέπω γὰρ ταῦτα τότε κεκώλυτο,
[i]καθὰ νῦν. Νῦν γὰρ οὔτε γυναιξὶ τοιαῦτα ἀνδράσι χαρίζεσθαι
θέμις, οὔτε [k]ἐκείνοις, οὔτε εἰδυιῶν οὔτε ἀγνοουσῶν τῶν γυναικῶν,
D τοιαύταις μίξεσιν ἐπιχειρεῖν, κἂν μυριάκις ἡ τῆς ἀπαιδίας ἐνο-
χλῇ λύπη· ἐπεὶ ἀκούσονται καὶ [l]αὐτοὶ, ὅτι [25]"Ὁ σκώληξ
αὐτῶν οὐ [m]τελευτήσει, καὶ τὸ [n]πῦρ οὐ σβεσθήσεται." Οὐ
γὰρ [o]ἐφεῖται νῦν, τότε δὲ οὐκ ἀπηγόρευτο. Διὸ καὶ ἡ γυνὴ
τοῦτο [p]ἔπραττε, κἀκεῖνος [q]ὑπήκουε, καὶ οὐδὲ [r]οὕτω δι' ἡδονήν.
Ἀλλ' ὅρα, φησὶ, πῶς αὐτὴν πάλιν ἐξέβαλε κελευούσης αὐτῆς.
Καὶ γὰρ [s]ἐγὼ τοῦτο βούλομαι δεῖξαι, ὅτι καὶ οὗτος ἐκείνῃ
ἅπαντα ἐπείθετο, καὶ ἐκείνη τούτῳ. Πλὴν μὴ τούτοις πρόσεχε
E μόνον, ἀλλ' ἢ ταῦτα λέγουσα σὺ καὶ τὰ πρότερα ἐξέταζε,
ὅτι ὕβριζεν [t]εἰς αὐτὴν, ὅτι κατηλαζονεύετο τῆς κυρίας, οὗ τί
γένοιτ' ἂν ὀδυνηρότερον ἐλευθέρᾳ γυναικὶ καὶ εὐσχήμονι;

Μὴ τοίνυν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρετὴν ἀναμενέτω ἡ γυνὴ, καὶ
τότε τὴν [v]ἑαυτῆς παρεχέτω· τοῦτο γὰρ οὐδὲν μέγα· μηδ'
αὖ πάλιν ὁ ἀνὴρ τὴν τῆς γυναικὸς εὐταξίαν, καὶ τότε φιλοσο-
φείτω· οὐδὲ γὰρ τοῦτο λοιπὸν αὐτοῦ κατόρθωμα· ἀλλ' ἕκα- (415)
στος, ὅπερ ἔφην, τὰ παρ' ἑαυτοῦ παρεχέτω πρότερος. Εἰ
γὰρ τοῖς ἔξωθεν ῥαπίζουσι τὴν δεξιὰν, δεῖ [w]τὴν ἑτέραν ἐκδιδόναι
σιαγόνα, πολλῷ μᾶλλον ἄνδρα θρασυνόμενον δεῖ φέρειν. Καὶ
238 οὐ τοῦτο λέγω, ὥστε τύπτεσθαι γυναῖκα, ἄπαγε· ἐσχάτη γὰρ
τοῦτο ὕβρις, οὐ τῇ τυπτομένῃ, ἀλλὰ τῷ τύπτοντι· [x]ἀλλὰ
κἂν ἀπὸ περιστάσεώς τινος κληρωθῇς, ὦ γύναι, συνοίκῳ τοι-
ούτῳ, μὴ [y]δυσχεράνῃς, τὸν ἀποκείμενον ὑπὲρ τούτων ἐννοοῦσα
μισθὸν καὶ τὸν ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἔπαινον. Καὶ πρὸς ὑμᾶς
δὲ τοὺς ἄνδρας ἐκεῖνό φημι· μηδὲν ἔστω τοιοῦτον ἁμάρτημα,
ὡς εἰς ἀνάγκην ὑμᾶς ἄγειν [z]τοῦ γυναῖκα τύπτειν. Καὶ τί
λέγω γυναῖκα; οὐδὲ θεραπαινίδα μὲν οὖν ἀνδρὶ τύπτειν ἐλευ-
θέρῳ καὶ χεῖρας ἐπάγειν ἀνεκτὸν ἂν εἴη. Εἰ δὲ δούλην τυπτῆ-
B σαι ἀνδρὶ πολὺ τὸ ὄνειδος, πολλῷ μᾶλλον κατὰ τῆς ἐλευθέρας
ἀνατεῖναι τὴν δεξιάν. Καὶ τοῦτο [a]καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν ἄν
τις ἴδοι νομοθετῶν, οἳ τὴν τὰ τοιαῦτα παθοῦσαν οὐκέτι ἀναγκά-
ζουσι συνοικεῖν τῷ [b]τυπτήσαντι, ἅτε ἀναξίῳ ὄντι τῆς πρὸς

25 Marc. ix. 44.

[i] καθάπερ F. [k] ἐκείνους F. [l] οὗτοι B.D. [m] τελευτᾷ B. [n] πῦρ] +αὐτῶν Edd. αὐτῶν om. C.E.F. [o] ἐφεῖται C.D.E. ἐφίεται vulgo. [p] ἔπραττε A.B.C.E.F. *fecit* Aret. ἐπέταττε Edd. [q] ὑπήκουσεν A.F. [r] οὕτως B.D. οὗτος F. [s] ἐγὼ om. F. [t] εἰς accessit ex libris omnibus. [v] ἑαυτῆς] ἀπ' αὐτῆς C. [w] τὴν ἑτέραν] καὶ τὴν ἀριστερὰν C. [x] ἀλλὰ] ἀλλ' ἵνα B.F. [y] δυσχεράνῃς F. et ex corr. A. δυσχέραινε C. Edebatur δυσχεραίνῃς. [z] τοῦ] τὴν C. [a] καὶ om. B.D. [b] παίσαντι B. et a pr. man. D.

αὐτὴν ὁμιλίας. Καὶ γὰρ ἐσχάτης παρανομίας τὴν τοῦ βίου
κοινωνὸν, τὴν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καὶ [c]ἀνωτάτω σοι συνεφα-
πτομένην, ταύτην ὡς ἀνδράποδον ἀτιμάζειν. Διὸ καὶ τὸν
τοιοῦτον ἄνδρα, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ἀλλ' οὐχὶ θηρίον,
καὶ πατραλοίου καὶ μητραλοίου ἴσον εἶναι φαίην ἄν. Εἰ [d]γὰρ
πατέρα καὶ μητέρα διὰ ταύτην ἀφεῖναι προσετάγημεν, οὐκ
ἀδικοῦντες ἐκείνους, ἀλλὰ νόμον θεῖον πληροῦντες, καὶ τοῖς C
γεγεννηκόσιν αὐτοῖς οὕτω [e]ποθεινὸν, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς κατα-
λιμπανομένους [f]καὶ χάριν ἔχειν καὶ μετὰ πολλῆς ἀνύειν αὐτὸ
τῆς σπουδῆς· πῶς οὐκ ἐσχάτης [g]μανίας ταύτην ὑβρίζειν, δι'
ἣν καὶ τοὺς γεγεννηκότας ὁ θεὸς ἀφεῖναι ἐκέλευσεν; Ἆρ' [h]οὖν
μανία μόνον τοῦτο; Τὴν δὲ αἰσχύνην, εἰπέ μοι, τίς οἴσει;
ποῖος δὲ αὐτὴν παραστῆσαι δυνήσεται λόγος, ὅταν ὀλολυγαὶ
καὶ κωκυτοὶ κατὰ τοὺς στενωποὺς φέρωνται, καὶ δρόμος ἐπὶ τὴν
οἰκίαν τοῦ ταῦτα ἀσχημονοῦντος καὶ τῶν γειτόνων καὶ τῶν
παριόντων, καθάπερ [i]θηρίου τινὸς τὰ ἔνδον λυμαινομένου;
Βέλτιον διαστῆναι τὴν γῆν τῷ τὰ τοιαῦτα [k]παροινοῦντι, ἢ D
ἐπ' ἀγορᾶς αὐτὸν ὀφθῆναι λοιπόν. Ἀλλὰ θρασύνεται ἡ γυνὴ,
φησίν. Ἀλλ' ἐννόησον ὅτι γυνὴ, τὸ ἀσθενὲς σκεῦος, σὺ δὲ
ἀνήρ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἄρχων [l]ἐχειροτονήθης, καὶ ἐν τάξει
κεφαλῆς ἐδόθης, ἵνα φέρῃς τῆς ἀρχομένης τὴν ἀσθένειαν.
Ποίησον τοίνυν λαμπράν σοι τὴν ἀρχήν· ἔσται [m]δὲ λαμπρὰ,
ὅταν τὸ ἀρχόμενον μὴ ἀτιμάζῃς. Καὶ καθάπερ ὁ βασιλεύων
[n]τοσούτῳ σεμνότερος φανεῖται, ὅσῳ ἂν τὸν ὕπαρχον σεμνό-
τερον ἀποφήνῃ· ἂν δὲ ἀτιμάσῃ καὶ καταισχύνῃ τῆς ἀξίας E
ἐκείνης τὸ μέγεθος, καὶ τῆς ἑαυτοῦ δόξης οὐκ ὀλίγον ὑποτέ-
μνεται μέρος· οὕτω καὶ σὺ ἂν τὴν μετά σε ἄρχουσαν ἀτιμάσῃς,
οὐχ ὡς ἔτυχε λυμανεῖς σου τῆς ἀρχῆς τὴν τιμήν.

Ταῦτα τοίνυν λογιζόμενος ἅπαντα σωφρόνει, καὶ μετὰ
[o]τούτων καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐννόει, καθ' ἣν καλέσας σε
ὁ πατὴρ, ὥσπερ τινά σοι παρακαταθήκην τὴν θυγατέρα παρέ-
δωκε, καὶ πάντων ἀποστήσας, καὶ μητρὸς καὶ [p]αὐτοῦ καὶ οἰκίας,
ὁλόκληρον αὐτῆς τὴν ἐπιτροπὴν [q]ἐνεχείρισέ σου τῇ δεξιᾷ.
Ἐννόησον ὅτι [r]μετὰ τὸν θεὸν [s]δι' αὐτὴν παῖδας ἔχεις καὶ
πατὴρ γέγονας, καὶ γίνου καὶ ἐντεῦθεν ἥμερος πρὸς αὐτήν. 239

[c] ἀνωτάτοις A. [d] γὰρ]+καὶ Edd. καὶ om. A.B.C.E.F. [e] ποθεινὸν]+ τοῦτο C. [f] καὶ om. B. et a pr. man. D. [g] μανίας] ἀνοίας B.D. [h] οὖν] οὐ C. Aret. ν̄ erasum in A. [i] Sic A.B.C.E.F. τινὸς θηρίου inverso ordine Edd. [k] παροινοῦντι]+καὶ οὕτως εἰς τὴν σύνοικον ἐνυβρίσαντι B.D. [l] ἐχει-ροτονήθης]+φησὶν B.D. [m] δὲ]+σοι B. [n] τοσοῦτον B. [o] τοῦτο B. et a pr. man. D. [p] αὐτοῦ F. fortasse alii. αὑτοῦ Edd. [q] ἐνεχείρησεν A.B. [r] μετὰ τοῦ θεοῦ C. Aret. μετὰ θεὸν B. et ante corr. D. [s] δι' αὐτὴν A.C.E.F. et ex corr. D. Edebatur δι' αὐτῆς.

Οὐχ ὁρᾷς τοὺς γεωργοὺς, πῶς τὴν ἅπαξ ὑποδεξαμένην τὰ σπέρματα γῆν θεραπεύουσι παντοδαπῷ θεραπείας τρόπῳ, κἂν μυρία ἐλαττώματα ἔχῃ, [t]οἷον κἂν [v]λεπτόγαιος ᾖ, κἂν βοτάνας φέρῃ πονηρὰς, [w]κἂν ὑπὸ ἐπομβρίας ἐπηρεάζηται [x]τῇ φύσει τῆς θέσεως; [y]Τοῦτο καὶ [z]αὐτὸς ποίει· οὕτω γὰρ [a]πρότερος ἀπολαύσῃ καὶ τῶν καρπῶν καὶ τῆς γαλήνης. Καὶ γὰρ λιμήν ἐστιν ἡ γυνὴ, καὶ φάρμακον εὐθυμίας μέγιστον. Ἂν μὲν
B οὖν τὸν λιμένα πνευμάτων ἀπαλλάξῃς καὶ κυμάτων, [b]μετὰ πολλῆς ἀπολαύσῃ τῆς ἀδείας ἐξ ἀγορᾶς ἀνιών· ἂν δὲ θορύβων καὶ ταραχῆς ἐμπλήσῃς, [c]σαυτῷ χαλεπώτερον [d]κατασκευάζεις τὸ ναυάγιον. Ἵν᾿ οὖν τοῦτο μὴ γίνηται, τοῦτο ὃ λέγω [e]γενέσθω· ὅταν τι συμβῇ λυπηρὸν κατὰ τὴν οἰκίαν, ἐκείνης [f]ἁμαρτούσης, παραμυθοῦ καὶ μὴ ἐπίτεινε τὴν λύπην. Κἂν γὰρ ἅπαντα ἀποβάλῃς, οὐδὲν [g]λυπηρότερον τοῦ μὴ μετ᾿ εὐνοίας ἔχειν γυναῖκα ἔνδον συνοικοῦσαν· κἂν ὁτιοῦν εἴπῃς (416)
ἁμάρτημα, οὐδὲν οὕτως [h]ὀδυνηρὸν ἐρεῖς, οἷόν ἐστι τὸ πρὸς ἐκείνην στασιάζειν. Ὥστε καὶ διὰ ταῦτα πάντων ἔστω τιμιω-
C τέρα ἡ ταύτης ἀγάπη. Εἰ γὰρ ἀλλήλων τὰ βάρη δεῖ βαστάζειν, πολλῷ μᾶλλον τῆς γυναικός. Κἂν [i]πένης ᾖ, μὴ ὀνειδίσῃς· κἂν ἀνόητος ᾖ, μὴ [k]ἐπέμβαινε, ἀλλὰ ῥύθμισον μᾶλλον· καὶ γὰρ μέλος ἐστὶ σὸν, καὶ σὰρξ ἐγένεσθε μία. Ἀλλὰ φλύαρός ἐστι, καὶ μέθυσος, καὶ [l]ὀργίλη. Οὐκοῦν ἀλγεῖν ἐπὶ τούτοις, οὐκ ὀργίζεσθαι χρὴ, καὶ τὸν θεὸν παρακαλεῖν, καὶ παραινεῖν αὐτῇ καὶ συμβουλεύειν, καὶ πάντα ποιεῖν, ὥστε ἐκκόψαι τὸ πάθος. Ἂν δὲ τύπτῃς, [m]καὶ ἐπιτρίβεις τὸ νόσημα. Θρασύτης γὰρ ἐπιεικείᾳ λύεται, οὐχ ἑτέρᾳ θρασύτητι. Μετὰ τούτων καὶ τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ μισθὸν ἐννόει. Ὅταν γὰρ, ἐξόν σοι ἐκτεμεῖν αὐτὴν, μὴ ποιῇς τοῦτο διὰ τὸν τοῦ θεοῦ
D φόβον, ἀλλὰ [n]φέρῃς ἐλαττώματα τοσαῦτα, δεδοικὼς τὸν ἐπὶ τούτοις κείμενον νόμον τὸν κωλύοντα [o]ἐκβαλεῖν γυναῖκα, κἂν ὁτιοῦν ἔχῃ νόσημα, ἄφατον λήψῃ μισθόν. Καὶ πρὸ τῶν μισθῶν [p]δὲ τὰ μέγιστα κερδανεῖς, ἐκείνην τε εὐπειθεστέραν

[t] οἷον om. C. [v] λεπτόγαιος A.D.E. λεπτόγεος B.C.F. λυπρόγεως Edd. [w] κἂν] καὶ F. Statim ἐξ pro ὑπὸ C. [x] τῇ θέσει τῆς φύσεως B.D. [y] τοῦτο] οὕτω B.D. [z] αὐτὸς omnes. σὺ Edd. [a] πρότερος om. B. in marg. D. Statim ἀπολαύσεις Edd. repugnantibus libris. [b] μετὰ est in libris omnibus, non in Edd. [c] σαυτὸν F. [d] κατασκευάσῃ B. et a pr. man. D. κατασκευάσεις C. [e] γενέσθω C.D.E. γένηται B.F. γίνεσθω Edd. [f] ἁμαρτανούσης B. [g] λυπηρὸν B.C.D.E. et a pr. man. A. [h] ὀδυνηρὸν F. ὀδυνηρότερον vulgo. [i] πένης A.B.C.D.E. πένησσα Edd. [k] ἐπιβῇς C. [l] ὀργίλη C.E.F. ἄργη B.D. Edebatur ὀργίλος. [m] Vulgo legitur καὶ ἐπιτρίβῃς, τὸ νόσημα οὐ θεραπεύεται. Scripsimus ἐπιτρίβεις cum C.E. *exasperabis* Aret. Deinde verba οὐ θεραπεύεται desunt in subsidiis omnibus. [n] φέρεις A.B. C.E. [o] ἐκβάλλειν D. [p] δὲ om. B.

κατασκευάζων, καὶ αὐτὸς ἐπιεικέστερος ταύτῃ γινόμενος. Λέ-
γεται [q]γοῦν τις καὶ τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων μοχθηρὰν [r]ἔχων
γυναῖκα καὶ φλύαρον καὶ πάροινον, πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας, τίνος
ἕνεκεν τοιαύτην ἔχων ἀνέχεται, [s]εἰπεῖν, ὥστε γυμνάσιον καὶ
παλαίστραν ἔχειν φιλοσοφίας ἐπὶ τῆς οἰκίας. Ἔσομαι γὰρ
τοῖς λοιποῖς πραότερος, φησὶν, ἐν ταύτῃ καθ' ἑκάστην παιδευ-
όμενος τὴν ἡμέραν. Ἐβοήσατε μεγάλα; Ἀλλ' ἐγὼ νῦν E
ὀδύρομαι μέγα, [t]ὅταν Ἕλληνες ἡμῶν ὦσι φιλοσοφώτεροι,
ἡμῶν τῶν κελευσθέντων ἀγγέλους μιμεῖσθαι, μᾶλλον δὲ τῶν
κελευσθέντων αὐτὸν τὸν θεὸν ζηλοῦν κατὰ τὸν τῆς ἐπιεικείας
λόγον. Ὁ μὲν οὖν φιλόσοφος λέγεται διὰ τοῦτο πονηρὰν
ἔχων γυναῖκα μὴ ἐκβαλεῖν· τινὲς δὲ καὶ διὰ τοῦτο ἀγαγέσθαι
[v]αὐτὴν αὐτὸν λέγουσιν. Ἐγὼ δὲ, ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀνθρώ-
πων ἀλογώτερόν εἰσι διακείμενοι, παραινῶ μὲν ἐξ ἀρχῆς πάντα 240
ποιεῖν καὶ σπουδάζειν, ὅπως εὐάρμοστον λάβοιεν σύνοικον καὶ
πάσης γέμουσαν ἀρετῆς· εἰ δὲ συμβαίη διαμαρτεῖν, καὶ μὴ
χρηστὴν μηδὲ ἀνεκτὴν νύμφην εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν οἰκίαν, τότε
γοῦν τὸν φιλόσοφον τοῦτον ζηλοῦν, καὶ ῥυθμίζειν αὐτὴν [w]πάν-
τοθεν, καὶ μηδὲν τούτων [x]προτιθέναι. Ἐπεὶ καὶ ἔμπορος,
πρὶν ἢ πρὸς τὸν κοινωνὸν συνθήκας θέσθαι τὰς δυναμένας
εἰρήνην πρυτανεύειν, οὐ πρότερον καθέλξει τὸ πλοῖον εἰς [y]τὸ
πέλαγος, οὐδὲ τῆς ἄλλης ἅψεται ἐμπορίας. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν
πάντα πράττωμεν, ὥστε τὴν κοινωνὸν τῆς τοῦ βίου πραγμα- B
τείας ἡμῖν καὶ τοῦ πλοίου τούτου μετὰ πάσης ἔνδον κατέχειν
τῆς εἰρήνης. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἡμῖν ἔσται
γαληνὰ, καὶ μετὰ ἀδείας τὸ πέλαγος τοῦ παρόντος [z]διαδρα-
μοῦμεν βίου. Τοῦτο καὶ πρὸ οἰκίας καὶ ἀνδραπόδων καὶ
χρημάτων καὶ ἀγρῶν καὶ αὐτῶν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων
ἄγωμεν· καὶ πάντων ἡμῖν προτιμότερον ἔστω τὸ τὴν μεθ'
ἡμῶν ἐπὶ τῶν [a]οἰάκων καθημένην μὴ στασιάζειν μηδὲ διχοστα-
τεῖν πρὸς ἡμᾶς. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἄλλα [b]ἡμῖν κατὰ ῥοῦν
ἥξει, καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς δὲ πολλὴν ἕξομεν τὴν εὐκολίαν,
μετὰ ὁμονοίας τὸν ζυγὸν τοῦτον ἕλκοντες· καὶ πάντα κατορ- C
θώσαντες, τῶν ἀποκειμένων [c]τευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο
πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[q] οὖν F. [r] ἔχοντα C. [s] εἰπεῖν] + αὐτὸν E.F. Veron. [t] ὅταν. . .ὦσι] ὅτι. . .εἰσι C. [v] αὐτὴν αὐτὸν omnes. αὐτὸν αὐτὴν Edd. [w] πάντοθεν omnes. πάντοτε vulgo. [x] προτιθέναι A.C.E.F. Edebatur προστιθέναι. [y] τὸ πέλαγος] τὴν θάλασσαν B.D. [z] διαδραμούμεθα C. [a] οἰάκων solus F. Edebatur οἴκων. [b] ἡμῖν] πάντα B. [c] τευξόμεθα B.C.E.F. ἐπιτευξόμεθα Edd.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ.

[1]*Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε.*

D ἈΝΑΓΚΑΙΟΝ *καὶ τοῦ παρόντος ἐγκλήματος πρότερον*
τὴν αἰτίαν εἰπεῖν· οὕτω γὰρ ἡμῖν εὐμαθέστερος πάλιν ἔσται
ὁ λόγος. Τίς οὖν ἐστιν αὕτη; Καθάπερ ἐπὶ τῶν τρισχιλίων
τῶν ἐξ ἀρχῆς πιστευσάντων κοινῇ πάντες εἱστιῶντο, καὶ κοινὰ
πάντα ἐκέκτηντο· οὕτω καὶ τότε, ὅτε ταῦτα ἔγραψεν ὁ ἀπό-
στολος, ἐγίνετο, οὐχ οὕτω μὲν μετὰ ἀκριβείας, ὥσπερ δέ
τις ἀπόρροια τῆς κοινωνίας ἐκείνης ἐναπομείνασα, καὶ εἰς τοὺς
μετὰ ταῦτα κατέβη. Καὶ ἐπειδὴ συνέβαινε τοὺς μὲν πένητας (417)
εἶναι, τοὺς δὲ πλουσίους, τὰ μὲν ἑαυτῶν οὐ κατετίθεντο πάντα
E *εἰς μέσον, κοινὰς δὲ* [a]*ἐποιοῦντο τὰς τραπέζας ἐν ἡμέραις νενο-*
μισμέναις, ὡς εἰκὸς, καὶ τῆς συνάξεως [b]*ἀπαρτισθείσης μετὰ*
τὴν τῶν μυστηρίων κοινωνίαν ἐπὶ κοινὴν πάντες ᾔεσαν εὐωχίαν,
τῶν μὲν πλουτούντων φερόντων τὰ ἐδέσματα, τῶν δὲ πενομένων
καὶ οὐδὲν ἐχόντων ὑπ' αὐτῶν καλουμένων, καὶ κοινῇ πάντων
ἑστιωμένων. Ἀλλ' ὕστερον καὶ τοῦτο διεφθάρη τὸ ἔθος.
Τὸ δὲ αἴτιον ἐκ τοῦ [c]*διεσπάσθαι καὶ προσνέμειν* [d]*ἑαυτοὺς,*
τοὺς μὲν τούτοις, τοὺς δὲ ἐκείνοις, καὶ λέγειν, ἐγὼ μέν εἰμι
τοῦ δεῖνος, ἐγὼ δὲ τοῦ δεῖνος· ὅπερ καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς
241 *διορθούμενος ἔλεγεν· "Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί*
μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι. Λέγω δὲ τοῦτο,
ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ,
ἐγὼ δὲ Κηφᾶ." Οὐκ ἐπειδὴ Παύλῳ προσένεμον ἑαυτούς· οὐδὲ
γὰρ ἂν ἠνέσχετο· ἀλλ' ἐκ περιουσίας πρόῤῥιζον τὸ ἔθος
ἀνασπάσαι βουλόμενος, ἑαυτὸν παρενέθηκε, δεικνὺς ὅτι εἰ καὶ
αὐτόν τις ἐπεγράφετο τοῦ κοινοῦ σώματος ἀποῤῥηγνύμενος,
καὶ οὕτως ἄτοπον τὸ γινόμενον ἦν καὶ [e]*παρανομίας ἐσχάτης.*
B *Εἰ δὲ ἐπὶ τούτου* [f]*παρανομία, πολλῷ μᾶλλον ἐπ' ἐκείνων τῶν*
καταδεεστέρων. Ἐπεὶ οὖν διεσπάσθη τὸ ἔθος τοῦτο, ἔθος
κάλλιστον καὶ χρησιμώτατον· καὶ γὰρ ἀγάπης ὑπόθεσις ἦν,
καὶ πενίας παραμυθία, καὶ πλούτου σωφρονισμὸς, [g]*καὶ φιλοσο-*
φίας ἀφορμὴ τῆς μεγίστης, καὶ ταπεινοφροσύνης διδασκαλία·

[1] Cap. XI. v. 17.

Hom. XXVII. [a] *ἐποίουν* F. Cat. [b] *ἀπαρτηθείσης* A. [c] *διασπᾶσθαι* C. [d] *αὐτοὺς* A. [e] *παρανομία ἐσχάτη* F. [f] *πανανομίας* B. [g] Haec *καὶ φιλοσ. ἀφ. τῆς μεγίστης* deerant in Editis ante Ben. Leguntur in nostris omnibus et Interp.

ἐπεὶ οὖν εἶδε τοσαῦτα ἀγαθὰ διαφθειρόμενα, [h]πληκτικῶς εἰκό-
τως τῷ λόγῳ [i]κέχρηται, οὕτω λέγων· "Τοῦτο δὲ παραγγέλλων
οὐκ ἐπαινῶ." Ἐν μὲν γὰρ τῷ προτέρῳ ἐγκλήματι, ἅτε πολλῶν
ὄντων τῶν φυλαττόντων, ἑτέρως ἤρξατο, λέγων οὕτως· "Ἐπαι-
νῶ δὲ ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε·" ἐνταῦθα δὲ ἐναντίως, C
"Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ." Διόπερ οὐδὲ μετὰ τὴν
ἐπιτίμησιν τὴν κατὰ τῶν τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθιόντων [k]αὐτὸ τέθει-
κεν· ἀλλ' ἐπειδὴ τραχύτερον ἦν ἐκεῖνο, μέσον παρεμβαλὼν τὸν
περὶ τῆς κόμης λόγον, ἵνα μὴ ἐξ ἐγκλημάτων σφοδρῶν εἰς [l]ἕτερα
πάλιν ἐπαχθῆ διαβαίνων τραχύτερος φαίνηται, τότε ἔρχεται
ἐπὶ τὸ σφοδρότερον πάλιν, καί φησι· "Τοῦτο δὲ παραγ-
γέλλων οὐκ ἐπαινῶ." [m]Τοῦτο· ποῖον; Ὃ μέλλω λέγειν νῦν.
Τί ἐστι, "παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ;" Οὐκ ἀποδέχομαι ὑμᾶς,
φησὶν, ὅτι με εἰς ἀνάγκην κατεστήσατε συμβουλῆς· [n]οὐκ D
ἐπαινῶ, ὅτι ἐδεήθητε διδασκαλίας εἰς τοῦτο, ὅτι χρείαν [o]ἔχετε
τοῦ παραγγελθῆναι ὑπ' ἐμοῦ. Εἶδες πῶς ἐκ προοιμίων ἔδειξε
σφόδρα ἄτοπον ὂν τὸ γινόμενον; Ὅταν γὰρ μηδὲ παραγγε-
λίας ὀφείλῃ δεῖσθαι ὁ ἁμαρτάνων εἰς τὸ μὴ ἁμαρτεῖν, ἀσύγ-
γνωστον εἰκὸς εἶναι τὸ ἁμαρτανόμενον. Καὶ διὰ τί οὐκ
ἐπαινεῖς; "Ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον
συνέρχεσθε," φησί· τουτέστιν, ὅτι οὐ προβαίνετε εἰς ἀρετήν.
Δέον γὰρ ἐπιδοῦναι καὶ πλείονα [p]ἐγγενέσθαι τὴν φιλοτιμίαν,
ὑμεῖς [q]δὲ καὶ τὸ ἤδη κρατῆσαν ἔθος ἠλαττώσατε, [r]καὶ οὕτως
ἠλαττώσατε, ὡς καὶ παραγγελίας δεηθῆναι παρ' ἐμοῦ, ἵνα ἐπὶ
τὴν προτέραν ἐπανέλθητε τάξιν. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ διὰ τοὺς E
πένητας ταῦτα λέγειν μόνον, οὐκ εὐθέως εἰς τὸν περὶ [s]τῶν
τραπεζῶν [t]ἐμβάλλει λόγον, ὥστε μὴ εὐκαταφρόνητον [v]ταύτῃ
ποιῆσαι τὴν ἐπιτίμησιν ἐκείνοις, ἀλλὰ ζητεῖ λέξιν πληκτικω-
τάτην καὶ πολὺν ἔχουσαν τὸν φόβον. [w]Τί γάρ φησι;
[2]"Πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀκούω
σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν." Καὶ οὐ λέγει, ἀκούω γὰρ μὴ
κοινῇ ὑμᾶς συνδειπνεῖν· ἀκούω γὰρ κατ' ἰδίαν ὑμᾶς ἑστιᾶσθαι,
καὶ [x]μὴ μετὰ τῶν πενήτων· ἀλλ' ὃ μάλιστα ἱκανὸν ἦν αὐτῶν
διασεῖσαι τὴν διάνοιαν, τοῦτο τέθεικε, τὸ τοῦ σχίσματος 242
ὄνομα, ὃ καὶ τούτου ἦν αἴτιον, [y]κἀκείνου πάλιν ἀνεμίμνησκε

2 v. 18.

[h] πληκτικότερον (sic) B. [i] κέχρηται]+πρὸς αὐτοὺς B.D. [k] αὐτὰ B. et a pr. man. D. [l] ἕτερον B.D. ἕτεραν (sic Collator) C.E. [m] τοῦτο· ποῖον;] Sic B.C.D.E.F. Cat. ποῖον τοῦτο; Edd. [n] οὐκ ἐπαινῶ om. B.D. Cat. [o] ἔσχετε F. [p] ἐγγενέσθαι A.C.D.E.F. γενέσθαι Edd. γενέσθαι ex ἐγγενέσθαι rasura factum B. [q] δὲ om. F. et a pr. man. D. [r] καὶ οὕτως ἠλαττώσατε om. C.E. Aret. [s] τῶν om. B. et a pr. man. D. [t] ἐκβάλλει F. [v] ταύτην F. [w] τί γὰρ] διὸ καὶ C. Aret. [x] μὴ] οὐ C. [y] κἀκείνους B.

τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς εἰρημένου καὶ δηλωθέντος ὑπὸ τῶν Χλόης. "Καὶ μέρος τι πιστεύω." Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τί οὖν, εἰ ψεύδονται οἱ διαβάλλοντες; οὔτε ὅτι πιστεύω εἶπεν, ἵνα μὴ ἀναισχυντοτέρους ποιήσῃ, οὐδ' αὖ πάλιν ὅτι ἀπιστῶ. ἵνα μὴ δόξῃ μάτην ἐπιτιμᾶν, ἀλλὰ, "μέρος τι καὶ πιστεύω," φησὶ, τουτέστιν, ἐκ μέρους μικροῦ πιστεύω, ἐναγωνίους ποιῶν, καὶ εἰς
B τὴν τῆς διορθώσεως καλῶν ἐπάνοδον.

[3] "Δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ (418)
γένωνται ἐν ὑμῖν·" αἱρέσεις ἐνταῦθα, οὐ ταύτας λέγων τὰς τῶν δογμάτων, ἀλλὰ τὰς τῶν σχισμάτων τούτων. Εἰ δὲ καὶ τὰς τῶν δογμάτων ἔλεγεν, οὐδὲ οὕτω λαβὴν ἐδίδου. Καὶ γὰρ ὁ Χριστός φησιν, [4] "Ἀνάγκη ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα," οὐ τὴν ἐλευθερίαν τῆς προαιρέσεως λυμαινόμενος, οὐδὲ ἀνάγκην τινὰ καὶ βίαν ἐφιστὰς τῷ βίῳ, ἀλλὰ τὸ πάντως ἐσόμενον ἐκ τῆς πονηρᾶς τῶν ἀνθρώπων γνώμης προλέγων, ὅπερ ἔμελλε γίνεσθαι, οὐ διὰ τὴν αὐτοῦ πρόρρησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀνιάτως
C ἐχόντων γνώμην. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ προεῖπε, ταῦτα ἐγίνετο, ἀλλ' ἐπειδὴ πάντως ἔμελλε γίνεσθαι, διὰ τοῦτο προεῖπεν. Ἐπεὶ, εἰ ἀνάγκης ἦν τὰ σκάνδαλα, καὶ μὴ γνώμης τῶν εἰσαγόντων αὐτὰ, περιττῶς ἔλεγεν, "Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ [z] τὰ σκάνδαλα ἔρχεται." Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εὐρύτερον ἐν αὐτῷ γενόμενοι τῷ χωρίῳ διελέχθημεν· [a] νῦν δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἰέναι ἀνάγκη. Ὅτι γὰρ περὶ τῶν αἱρέσεων τούτων εἶπε τῶν κατὰ τὰς τραπέζας, καὶ τῆς φιλονεικίας ταύτης καὶ διαστάσεως, καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς δῆλον ἐποίησεν. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι "[b] ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν," οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ δεικνὺς
D ποῖα λέγει σχίσματα, προϊὼν φησιν, ὅτι "Ἕκαστος τὸ ἴδιον δεῖπνον [c] προλαμβάνει·" καὶ πάλιν, "Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε;" Ἀλλ' ὅτι μὲν περὶ τούτων εἶπε, δῆλον· εἰ δὲ σχίσματα αὐτὰ καλεῖ, μὴ θαυμάσῃς· ὅπερ γὰρ ἔφην, τῇ λέξει καθικέσθαι αὐτῶν βούλεται. Εἰ δὲ δογμάτων ἦν τὰ σχίσματα, οὐκ ἂν οὕτως αὐτοῖς διελέχθη ἡμέρως. Ἄκουσον γοῦν ὅταν τι τοιοῦτον λέγῃ, πῶς ἐστι σφοδρὸς καὶ ἀσφαλιζόμενος καὶ ἐπιτιμῶν· ἀσφαλιζόμενος μὲν, ὡς ὅταν λέγῃ, [5] "Κἂν ἄγγελος ὑμᾶς εὐαγγελίζηται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω·" ἐπιτι-
E μῶν δὲ, ὡς ὅταν λέγῃ, "Οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος [d] ἐξεπέσετε." Καὶ νῦν μὲν κύνας καλεῖ τοὺς διαφθεί-

[3] v. 19. [4] Matth. xviii. 7. [5] Gal. i. 8. v. 4.

[z] τὸ σκάνδαλον C.E.F. [a] νυνὶ F. [b] ἀκούω om. B. [c] λαμβάνει F.
[d] ἐξεπέσατε B.F.

ροντας λέγων, [6] "Βλέπετε τοὺς κύνας·" νῦν δὲ κεκαυτηρια-
σμένους τὴν συνείδησιν, καὶ ἀγγέλους διαβόλου πάλιν. Ἀλλ'
οὐκ ἐνταῦθα τοιοῦτον [e] οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ' ἡμέρως καὶ ὑφειμένως.
Τί δέ ἐστιν, "Ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν;" Ἵνα
λάμψωσι μειζόνως. Ὃ δὲ βούλεται εἰπεῖν, τοῦτό ἐστιν, ὅτι
τοὺς ἀπεριτρέπτους καὶ στερροὺς οὐ μόνον οὐδὲν τοῦτο παρα-
βλάπτει, ἀλλὰ καὶ δείκνυσι μᾶλλον, καὶ λαμπροτέρους ἀπο-
φαίνει. Τὸ γὰρ "ἵνα" τοῦτο, οὐ πανταχοῦ αἰτιολογίας ἐστὶν, 243
ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως. Οὕτω καὶ
ὁ Χριστὸς αὐτὸ τίθησιν, ὅταν λέγῃ, [7] "Εἰς κρίμα ἐγὼ ἦλθον
εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ
οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται·" οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος,
ὅταν περὶ τοῦ νόμου διαλεγόμενος γράφῃ· [8] "Νόμος δὲ παρεισ-
ῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ [f] παράπτωμα." Ἀλλ' οὔτε ὁ νόμος
διὰ τοῦτο ἐδόθη, ἵνα αὐξηθῇ τὰ ἁμαρτήματα τῶν Ἰουδαίων·
τοῦτο δὲ ἐξέβη· [g] οὔτε ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο ἦλθεν, ἵνα οἱ
βλέποντες τυφλοὶ γένωνται, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐναντίον· συνέβη δὲ
τοῦτο. Οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα νοητέον τὸ, "Ἵνα οἱ δόκιμοι B
φανεροὶ γένωνται." Οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο [h] ἐγένοντο αἱρέσεις,
ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται, ἀλλὰ τῶν αἱρέσεων τούτων
γενομένων τοῦτο συνέβη. Ταῦτα δὲ [i] εἶπε, τοὺς πένητας παρα-
μυθούμενος τοὺς γενναίως φέροντας τὴν τοιαύτην ὑπεροψίαν.
Διὸ οὐδὲ εἶπεν, ἵνα δόκιμοι γένωνται, [k] ἀλλ' ἵνα δόκιμοι ὄντες
φανεροὶ γένωνται, δηλῶν ὅτι καὶ πρὸ τούτου τοιοῦτοι ἦσαν,
ἀλλ' ἀνεμίγνυντο τοῖς πολλοῖς, καὶ παραμυθίας ἀπολαύοντες
τῆς παρὰ τῶν πλουσίων, οὐ σφόδρα ἐφαίνοντο. Νυνὶ δὲ ἡ
στάσις αὕτη καὶ ἡ φιλονεικία δήλους αὐτοὺς ἐποίησεν, ὥσπερ
τὸν κυβερνήτην ὁ χειμὼν δείκνυσι. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἵνα ὑμεῖς C
δόκιμοι φανῆτε, ἀλλ', "ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται,"
[l] οἱ ἐν ὑμῖν τοιοῦτοι. Οὔτε γὰρ κατηγορῶν δήλους ποιεῖ, ὥστε
μὴ ἀναισχυντοτέρους ποιῆσαι, οὔτε ἐγκωμιάζων, ὥστε μὴ χαυ-
νοτέρους, ἀλλ' [m] εἰς μετέωρον ἀφίησι τὸν λόγον καὶ τοῦτον
κἀκεῖνον, [n] ἑκάστου τῷ συνειδότι τὰ λεγόμενα ἁρμόζειν παρέ-
χων. Οὐ τοὺς πένητας δὲ ἐνταῦθά μοι δοκεῖ παραμυθεῖσθαι
μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὸ ἔθος μὴ διαφθείροντας. Καὶ γὰρ
εἰκὸς εἶναι ἐν αὐτοῖς καὶ τοὺς διατηροῦντας [o] αὐτό· διὸ καὶ

[6] Philipp. iii. 2. 1 Tim. iv. 2. 2 Cor. xii. 7. [7] Joan. ix. 39. [8] Rom. v. 20.

[e] οὐδὲν om. E. [f] παράπτωμα] κατάκριμα B. et ante corr. D. [g] οὔτε] +δὲ F. [h] ἐγίνοντο et mox γινομένων F. [i] εἶπε] εἴρηκε F. Cat. [k] ἀλλ' ἵνα] ἀλλὰ D. Statim οἱ ante δόκιμοι in marg. a manu recent. A. unde ediderunt Sav. Mor. Ben. [l] οἱ] τουτέστιν οἱ C. Aret. Mox τοιοῦτοι om. iidem. [m] εἰς] ἀεὶ F. Cat. [n] ἑκάστῳ F. ἕκαστον Cat. [o] αὐτὸ] ἐν αὐτῷ F.

ἔλεγε, "Μέρος τι [p]πιστεύω." Εἰκότως τοίνυν τούτους δοκί-
D μους φησὶ, τοὺς μὴ μόνον μετὰ τῶν ἄλλων διατηρήσαντας τὸ (419)
ἔθος, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἐκείνων ἀκίνητον τὸν καλὸν τοῦτον φυλά-
ξαντας νόμον. Ποιεῖ δὲ τοῦτο, [q]καὶ ἑτέρους καὶ τούτους διὰ
τῶν τοιούτων ἐγκωμίων προθυμοτέρους ἐργάσασθαι σπεύδων.

Εἶτα λοιπὸν [r]λέγει καὶ αὐτὸ τοῦ ἁμαρτήματος τὸ εἶδος. Τί
δὲ τοῦτό ἐστι; [9] "Συνερχομένων ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, φησὶν, οὐκ
ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν." Ὁρᾷς [s]πῶς ἐντρεπτικῶς, καὶ ἐν
τάξει διηγήσεως ἤδη τὴν συμβουλὴν κατεσκεύασε; Τὸ μὲν γὰρ
σχῆμα τῆς συνόδου, φησὶν, ἄλλο· ἀγάπης γάρ ἐστι καὶ
φιλαδελφίας· εἷς γοῦν ὑμᾶς [t]ἅπαντας δέχεται τόπος, καὶ ὁμοῦ
συναγελάζεσθε· ἡ δὲ τράπεζα λοιπὸν οὐχ ὁμοία τῇ συνόδῳ.
E Καὶ οὐκ εἶπε, συνερχομένων ὑμῶν οὐκ ἔστι κοινῇ φαγεῖν, οὐκ
ἔστι μετ' ἀλλήλων ἑστιαθῆναι, ἀλλὰ πάλιν ἑτέρως καὶ πολλῷ
φοβερώτερον αὐτῶν καθάπτεται, λέγων, "Οὐκ ἔστι κυριακὸν
δεῖπνον φαγεῖν," ἐκείνῃ παραπέμπων αὐτοὺς ἐντεῦθεν ἤδη τῇ
ἑσπέρᾳ, καθ' ἣν τὰ φρικτὰ μυστήρια παρέδωκεν ὁ Χριστός.
Διὰ τοῦτο καὶ δεῖπνον τὸ ἄριστον ἐκάλεσε· καὶ γὰρ ἐκεῖνο
τὸ δεῖπνον κοινῇ πάντας εἶχε κατακεκλιμένους. Καίτοιγε οὐ
τοσοῦτον τὸ μέσον τῶν πλουτούντων καὶ τῶν πενομένων, ὅσον
τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν· ἄπειρον γὰρ ἐκεῖνο. Καὶ τί
244 λέγω τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν; Ἐννόησον τὸ μέσον
τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ προδότου· ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸς μετ'
αὐτῶν κατεκλίνετο, καὶ οὐδὲ τοῦτον ἐξέβαλεν, ἀλλὰ καὶ ἁλῶν
αὐτῷ μετέδωκε, καὶ τῶν μυστηρίων [v]κοινωνὸν ἐποίησεν. Εἶτα
ἑρμηνεύει πῶς οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. [10] "Ἕκαστος
γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει, φησὶν, ἐν τῷ φαγεῖν· καὶ ὃς
μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει." Εἶδες πῶς ἔδειξεν αὐτοὺς καται-
B σχύνοντας ἑαυτοὺς μᾶλλον; Τὸ γὰρ κυριακὸν ἰδιωτικὸν ποι-
οῦσιν· ὥστε αὐτοὶ πρῶτοί εἰσιν οἱ καθυβριζόμενοι, οἱ τῆς
αὐτῶν τραπέζης τὸ μέγιστον ἀφαιροῦντες ἀξίωμα. Πῶς καὶ
τίνι τρόπῳ; Ὅτι τὸ κυριακὸν δεῖπνον, τουτέστι, τὸ δεσπο-
τικὸν, ὀφείλει κοινὸν εἶναι. Τὰ γὰρ τοῦ δεσπότου οὐχὶ τοῦδε
μὲν ἔστι τοῦ οἰκέτου, τοῦδε δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ κοινῇ πάντων.
Τὸ οὖν κυριακὸν [w]τοῦτό φησι τὸ κοινόν. [x]Εἰ γὰρ τοῦ δεσπότου
σού ἐστιν, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστιν, οὐκ ὀφείλεις ὡς ἴδια ἀποσπᾶν,
C ἀλλ' ὡς τοῦ κυρίου καὶ τοῦ δεσπότου ὄντα, κοινῇ πᾶσι προτι-

9 v. 20. 10 v. 21.

[p] πιστεύω] + οὐ καθόλου πιστεύω F. Cat. [q] καὶ δι' ἑτέρους B.D. et ex corr. A. receptum a Sav. Mor. καὶ τούτους καὶ ἑτέρους inverso ord. F. [r] λέγει om. B. [s] πῶς] + καὶ F. [t] ἅπαντας om. B. in marg. D. [v] κοινωνὸν] + αὐτὸν B. [w] τοῦτο om. E. [x] εἰ γὰρ] εἴπερ B.

θέναι. Τοῦτο γάρ ἐστι κυριακόν. Νῦν δὲ οὐκ [y]ἀφίης αὐτὸ εἶναι κυριακὸν, μὴ ἀφεὶς εἶναι κοινὸν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν ἑστιώμενος. Διὸ [z]καὶ ἐπάγει λέγων· "Ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον [a]προλαμβάνει." Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀποσχίζει, ἀλλὰ, "προλαμβάνει," ἠρέμα καὶ εἰς λαιμαργίαν αὐτοὺς [b]καὶ προπέτειαν διαβάλλων. Τοῦτο γοῦν καὶ τὸ ἑξῆς δηλοῖ. Εἰπὼν γὰρ τοῦτο, ἐπήγαγε πάλιν· "Καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει·" ἅπερ ἑκάτερα ἀμετρίας ἦν, καὶ ἡ ἔνδεια καὶ ἡ ὑπερβολή. Ἰδοὺ καὶ δεύτερον ἔγκλημα πάλιν [c]αὐτοὺς ἐκείνους καταβλάπτον. D
Πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ δεῖπνον αὐτῶν ἀτιμάζουσι· δεύτερον [d]δὲ, ὅτι γαστρίζονται καὶ μεθύουσι· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ τῶν πενήτων πεινώντων. Ἃ γὰρ ἔμελλε κοινῇ πᾶσι προκεῖσθαι, ταῦτα οὗτοι μόνοι σιτούμενοι, [e]καὶ εἰς ἀπληστίαν καὶ [f]εἰς μέθην ἐξέβαινον. Διὸ οὐδὲ εἶπεν, ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ κορέννυται, ἀλλὰ, "μεθύει." Τούτων [g]δὲ ἕκαστον καὶ καθ' ἑαυτὸ μὲν κατηγορίας ἄξιον· καὶ γὰρ τὸ μεθύειν χωρὶς τοῦ παρορᾶν πένητας ἔγκλημα, καὶ τὸ παρορᾶν πένητας χωρὶς τοῦ μεθύειν κατηγορία· ὅταν δὲ καὶ ὁμοῦ συνημμένα ᾖ, ἐννόησον ὅση E
ἡ ὑπερβολὴ τῆς παρανομίας.

Εἶτα δείξας τὴν ἀτοπίαν, μετὰ πολλοῦ λοιπὸν τοῦ θυμοῦ τὴν ἐπίπληξιν ἐπάγει, λέγων· [11] "Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας;" Ὁρᾷς πῶς ἀπὸ τῆς τῶν πενήτων ὕβρεως ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν μετήγαγε τὸ ἔγκλημα, ἵνα φορτικώτερον ποιήσῃ τὸν λόγον; Ἰδοὺ τοίνυν καὶ τετάρτη κατηγορία, ὅταν μὴ πένητες μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία ὑβρίζηται. Ὥσπερ γὰρ τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἰδιωτικὸν ποιεῖς, οὕτω
(420) καὶ τὸν τόπον πάλιν, ὡς οἰκίᾳ τῇ ἐκκλησίᾳ κεχρημένος. Ἐκκλησία [h]γὰρ γέγονεν, οὐχ ἵνα διῃρημένοι ὦμεν οἱ συνελθόντες, 245
ἀλλ' ἵνα οἱ διῃρημένοι συνημμένοι· καὶ τοῦτο ἡ σύνοδος δείκνυσι. "Καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας." Οὐκ εἶπε, καὶ λιμοκτονεῖτε τοὺς μὴ ἔχοντας, ἀλλὰ πολὺ ἐντρεπτικώτερον, "[i]καὶ καταισχύνετε," ἵνα δείξῃ ὅτι οὐ [k]τροφῆς αὐτῷ τοσοῦτον μέλει, ὅσον τῆς ὕβρεως τῆς εἰς αὐτοὺς γινομένης. Ἰδοὺ καὶ πέμπτη κατηγορία, τὸ μὴ μόνον πεινῶντας περιορᾶν, ἀλλὰ καὶ

11 v. 22.

y ἀφεὶς A.B.D.E.F. ἀφιεὶς Cat. Mox ἀφῇς E. et ex corr. A. ἀφιεὶς Cat.
z καὶ om. C. a προλαμβάνει] + φησὶν, ἐν τῷ φαγεῖν C. Aret. b καὶ] + εἰς Edd. εἰς om. B.C.E.F. c ἐκείνους αὐτοὺς inverso ord. C. ἐκείνους om. F.
d δὲ om. F. e καὶ om. B. f εἰς om. A. Statim ἐξέβησαν B. g δὲ et p.p. μὲν om. F. h γὰρ om. B. i καὶ accessit ex B.D.F. k τρυφῆς D. Mox γενομένης idem.

καταισχύνειν αὐτούς. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ μὲν σεμνοποιῶν τὰ κατὰ τοὺς πένητας, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐχ οὕτως ὑπὲρ τῆς γαστρὸς, ὡς ὑπὲρ τῆς αἰσχύνης ἀλγοῦσιν, ὁμοῦ δὲ καὶ εἰς ἔλεον
B ἐπισπώμενος τὸν ἀκροατήν. Τοσαῦτα τοίνυν δείξας τὰ ἄτοπα, ὕβριν εἰς τὸ δεῖπνον, ὕβριν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν εἰς τοὺς πένητας [l]γινομένην μέθην, ὑπεροψίαν, χαλᾷ πάλιν τῆς ἐπιτιμήσεως τὸν τόνον, ἀθρόον λέγων· "Ἐπαινέσω ὑμᾶς; Ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ." Ὃ καὶ μάλιστα ἄν τις αὐτοῦ θαυμάσειεν, ὅτι ἐπιπλῆξαι δέον σφοδρότερον μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τῶν τοσούτων ἁμαρτημάτων καὶ καθάψασθαι, ὁ δὲ τοὐναντίον ποιεῖ, μᾶλλον ἀνίησι καὶ ἀναπνεῦσαι δίδωσι. Τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ αἴτιον; Φορτικώτερον αὐτῶν καθήψατο τὴν κατηγορίαν αὐξήσας, καὶ ἰατρὸς ὢν ἄριστος καταλλήλως τοῖς τραύμασι τὴν τομὴν ἐπάγει, οὔτε τὰ βαθείας δεόμενα [m]πληγῆς
C ἐξ ἐπιπολῆς τέμνων· ἤκουσας [n]γοῦν αὐτοῦ πῶς τὸν πεπορνευκότα παρ' αὐτοῖς τούτοις ἀπέκοψεν· [o]οὔτε τὰ προσηνεστέρων χρῄζοντα φαρμάκων [p]σιδηρίῳ παραδιδούς. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα πρᾳότερον τῷ λόγῳ κέχρηται, καὶ ἄλλως δὲ ἡμέρους αὐτοὺς μάλιστα ἐσπούδακε καταστῆσαι τοῖς πένησι· διὸ καὶ ὑφειμένως διαλέγεται [q]μᾶλλον.

Εἶτα θέλων αὐτοὺς καὶ ἑτέρωθεν ἐντρέψαι μειζόνως, ἀπὸ τῶν κυριωτέρων τὸν λόγον ὑφαίνει πάλιν. [12]"Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, φησὶν, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν· ὅτι ὁ
D κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ, ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· [r]λάβετε, φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· [s]τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν." Τίνος ἕνεκεν ἐνταῦθα τῶν μυστηρίων μέμνηται; Ὅτι σφόδρα ἀναγκαῖος εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ὁ λόγος ἦν οὗτος αὐτῷ. Καὶ γὰρ ὁ δεσπότης σου, φησὶ, τῆς αὐτῆς ἅπαντας ἠξίωσε τραπέζης, καίτοι σφόδρα φρικωδεστάτης οὔσης, καὶ πολὺ τὴν ἁπάντων ὑπερβαινούσης ἀξίαν· σὺ δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς σῆς ἀναξίους [t]εἶναι ἡγῇ, τῆς μικρᾶς ταύτης καὶ εὐτελοῦς, καὶ ἐν τοῖς [v]πνευματικοῖς οὐδὲν αὐτῶν [w]σε πλεο-
E νεκτούντων, ἁρπάζεις αὐτοὺς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς· οὐδὲ γὰρ ταῦτα

12 v. 23, 24.

[l] γενομένην D. Statim μέθην, quod aberat, est in libris omnibus. Solus C. dat μέθην τε καὶ ὑπεροψίαν. [m] τῆς πληγῆς B. et a pr. man. D. [n] γοῦν A.C.E.F. γὰρ vulgo. [o] οὔτε τὰ] οὔτ' αὐτὰ (pro οὔτ' αὖ τὰ?) B. Mox τῶν φαρμάκων Edd. τῶν om. C.E.F. eras. in D. [p] σιδηρίῳ A.C.E.F. Cf. infra p. 275 B. Edebatur σιδήρῳ. [q] μᾶλλον]+αὐτοῖς (ex corr. pro αὐτοὺς) A. receptum a Sav. Mor. Ben. [r] λάβετε, φάγετε om. F. [s] A τοῦτο ποιεῖτε omnia omissa in B. usque ad κλώμενον p. 246 C. [t] εἶναι in marg. D. [v] πνευματικοῖς]+δὲ F. [w] σε] Sic libri omnes. σου Edd.

σά. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, ὥστε μὴ γενέσθαι τραχὺν τὸν λόγον· ἡμερώτερον δὲ αὐτὸν κατασκευάζει λέγων· "Ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς [x]ἐν τῇ νυκτὶ, ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον." Καὶ τίνος ἕνεκεν τοῦ καιροῦ ἡμᾶς ἀναμιμνήσκει, καὶ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης καὶ τῆς προδοσίας; Οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἄνευ λόγου τινὸς, ἀλλ' ἵνα μεθ' ὑπερβολῆς κατανύξῃ καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ. Κἂν γὰρ αὐτόλιθος ᾖ τις, ἐννοήσας ἐκείνην τὴν νύκτα, πῶς ἦν μετὰ
τῶν μαθητῶν ἀδημονῶν, πῶς παρεδόθη, πῶς ἐδέθη, πῶς ἀπήχθη, 246
πῶς ἐδικάσθη, πῶς τὰ ἑξῆς ἔπαθεν ἅπαντα, κηροῦ [y]γίνεται ἁπαλώτερος, καὶ τῆς γῆς ἀπαλλάττεται καὶ τῆς ἐνταῦθα φαντασίας ἁπάσης. Διὰ τοῦτο πάντων ἐκείνων εἰς μνήμην ἡμᾶς ἄγει, διὰ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς τραπέζης καὶ τῆς προδοσίας ἐντρέπων καὶ λέγων, ὅτι ὁ μὲν δεσπότης σου καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ σοῦ· σὺ δὲ τῷ ἀδελφῷ οὐδὲ σιτίων μεταδίδως ὑπὲρ σαυτοῦ; Πῶς δέ φησι παρὰ [z]τοῦ κυρίου παρειληφέναι; οὐδὲ γὰρ παρῆν τότε, ἀλλὰ τῶν διωκόντων ἦν. Ἵνα μάθῃς ὅτι
οὐδὲν πλέον ἔχει ἐκείνη ἡ τράπεζα τῆς μετὰ ταῦτα. Καὶ γὰρ B
καὶ σήμερον αὐτός ἐστιν ὁ πάντα ἐργαζόμενος καὶ παραδιδοὺς, ὥσπερ καὶ τότε. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον τῆς νυκτὸς ἀναμιμνήσκει ἐκείνης, ἀλλ' ἵνα καὶ ἑτέρως ἡμᾶς κατανύξῃ. Ὥσπερ γὰρ ἐκείνων μάλιστα μεμνήμεθα τῶν ῥημάτων, ὧν ἂν τελευταῖον παρὰ τῶν ἀπιόντων ἀκούσωμεν, καὶ πρὸς τοὺς κληρονόμους [a]τοὺς ἐκείνων, εἰ τολμήσαιεν αὐτῶν παραβῆναι τὰς ἐντολὰς, ἐντρέποντες αὐτοὺς λέγομεν, ἐννοήσατε ὅτι ταύτην ὑστέραν ἀφῆκε πρὸς ὑμᾶς τὴν φωνὴν ὁ πατὴρ, καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας
421) ἧς ἔμελλεν ἐκπνεῖν, ταῦτα ἐπέσκηπτεν· οὕτω καὶ ὁ Παῦλος
καὶ ἐντεῦθεν φρικτὸν ποιῆσαι τὸν λόγον βουλόμενος, ἀναμνή- C
σθητε, φησὶν, ὅτι ταύτην ἐσχάτην ὑμῖν [b]ἔδωκε τὴν μυσταγωγίαν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ, ᾗ [c]καὶ σφάττεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν ἔμελλε, ταῦτα ἐνετέλλετο, καὶ [d]παραδοὺς ἡμῖν τὸ δεῖπνον ἐκεῖνο, μετ' ἐκεῖνο οὐκέτι προσέθηκεν ἕτερον. Εἶτα καὶ αὐτὰ λοιπὸν διηγεῖται τὰ γεγενημένα, λέγων ὅτι "Ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν [e]κλώμενον." Εἰ τοίνυν ἐπ' [f]εὐχαριστίᾳ προσέρχῃ [g]καὶ σὺ, μηδὲν ἀνάξιον ποίει τῆς εὐχαριστίας, μηδὲ καταίσχυνε τὸν ἀδελφὸν, μηδὲ περιόρα πεινῶντα,
[h]μὴ μέθυε, μὴ ὕβριζε τὴν ἐκκλησίαν. Προσέρχῃ γὰρ εὐχα- D
ριστῶν ὑπὲρ ὧν ἀπήλαυσας. Οὐκοῦν καὶ αὐτὸς ἀμοιβὴν

[x] ἐν om. F. [y] γίνεται] + παντὸς F. Cat. [z] τοῦ om. F. [a] τοὺς om. C. [b] ἔδωκε A.C.E.F. δέδωκε vulgo. [c] καὶ om. F. et a pr. man. A.D. [d] παραδοὺς F. παραδιδοὺς vulgo. [e] κλώμενον] + εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν B. [f] εὐχαριστίας F. [g] καὶ om. B. [h] μὴ μ. μὴ] μηδὲ μέθυε καὶ C.

ἀποδίδου, καὶ μὴ ἀπόσχιζε [i]σεαυτὸν τοῦ πλησίον. Καὶ γὰρ
ὁ Χριστὸς πᾶσιν ἐξίσης ἔδωκε λέγων, "Λάβετε, φάγετε."
[k]Ἐκεῖνος τὸ σῶμα ἐξίσης ἔδωκε, σὺ δὲ οὐδὲ τὸν κοινὸν ἄρτον
δίδως ἐξίσης; Καὶ γὰρ ὑπὲρ ἁπάντων [l]ὁμοίως ἐκλάσθη, καὶ
σῶμα γέγονεν ὑπὲρ ἁπάντων ἐξίσης.

[13]"Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο
τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη [m]ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο
E ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν." Τί
λέγεις; ἀνάμνησιν τοῦ Χριστοῦ ποιεῖς, καὶ πένητας παρορᾷς,
καὶ οὐ φρίττεις; Ἀλλ' εἰ μὲν υἱοῦ ἢ ἀδελφοῦ τετελευτηκότος
ἀνάμνησιν ἐποίεις, ἐπλήγης ἂν ὑπὸ τοῦ συνειδότος, εἰ μὴ τὸ
ἔθος ἐπλήρωσας, καὶ πένητας ἐκάλεσας· τὴν δὲ τοῦ δεσπότου
σου ποιῶν ἀνάμνησιν, οὐδὲ τραπέζης ἁπλῶς μεταδίδως; Τί
δέ ἐστιν ὅ φησιν, ὅτι τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη
ἐστίν; Ἦν γὰρ καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ποτήριον, αἱ σπονδαὶ
καὶ τὸ αἷμα τῶν ἀλόγων· καὶ γὰρ μετὰ [n]τὸ θῦσαι ποτηρίῳ
καὶ φιάλῃ τὸ αἷμα δεχόμενοι οὕτως ἔσπενδον. Ἐπεὶ οὖν
247 ἀντὶ αἵματος ἀλόγων αἷμα εἰσήγαγε τὸ [o]αὐτοῦ, ἵνα μή τις
θορυβηθῇ τοῦτο ἀκούων, ἀνέμνησε τῆς παλαιᾶς θυσίας ἐκείνης.
Εἶτα εἰπὼν περὶ τοῦ δείπνου ἐκείνου, συνάπτει τὰ παρόντα
τοῖς τότε, ἵνα, ὡς ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ ἑσπέρᾳ, καὶ ἐπ' αὐτῆς
κείμενοι τῆς στιβάδος, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λαμβά-
νοντες τὴν θυσίαν ταύτην, οὕτω καὶ νῦν διακέωνται, καί φησιν·
[14]"Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον
τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις
οὗ [p]ἂν ἔλθῃ." Ὥσπερ γὰρ ὁ [q]Χριστὸς [r]καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρτου
καὶ [s]ἐπὶ τοῦ ποτηρίου, "Εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν [t]τοῦτο
B ποιεῖτε," [v]εἶπε, τὴν αἰτίαν ἐκκαλύπτων ἡμῖν τῆς τοῦ μυστηρίου
δόσεως, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ταύτην εἶναι λέγων ἀρκοῦσαν
ἡμῖν εἰς εὐλαβείας ὑπόθεσιν· ὅταν γὰρ ἐννοήσῃς τί πέπονθεν
ὁ [w]δεσπότης διὰ σὲ, φιλοσοφώτερος ἔσῃ· οὕτω καὶ [x]αὐτὸς
πάλιν φησίν· "Ὁσάκις ἂν ἐσθίητε, τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγ-
γέλλετε," καὶ τοῦτο ἐκεῖνο τὸ δεῖπνόν ἐστιν. Εἶτα δεικνὺς,
ὅτι ἕως τῆς συντελείας αὐτὸ μένει, φησὶν, "ἕως ἂν ἔλθῃ."
[15]"Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον

13 v. 25. 14 v. 26. 15 v. 27.

[i] σαυτὸν B.D. [k] ἐκεῖνο C.E. *ille* Aret. [l] ὁμοίως] + καὶ F. [m] ἐστὶν om. B. Mosq. 7. et a pr. man. A.D. Mox ὁσάκις ἂν πίνητε om. B. [n] τὸ] τοῦ A. et ex corr. D. Mox φιάλες (h. e. φιάλαις) B. [o] ἑαυτοῦ F. αὑτοῦ Edd. [p] ἂν om. B. Mosq. 7. superscript. in D. [q] χσ] κσ F. [r] καὶ accessit ex B.C.D.E.F. et ex corr. A. [s] ἐπὶ om. F. [t] τοῦτο π. A.B.D.F. ποιεῖτε τοῦτο Edd. [v] εἶπεν omnes. ἔφη Edd. [w] δεσπότης] + σου Edd. σου om. A.B.C.E.F. [x] αὐτὸς πάλιν] Sic libri omnes et Aret. ὁ Παῦλος ἐνταῦθα Edd.

τοῦ κυρίου [y]ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος
τοῦ κυρίου." Τί δήποτε; Ὅτι ἐξέχεεν αὐτὸ, καὶ σφαγὴν
τὸ πρᾶγμα ἀπέφηνεν, [z]οὐκέτι θυσίαν. Ὥσπερ οὖν καὶ τότε C
οἱ κεντήσαντες οὐχ ἵνα πίωσιν ἐκέντησαν, ἀλλ' ἵνα ἐκχέωσιν·
οὕτω καὶ ὁ ἀναξίως [a]μετιὼν, καὶ μηδὲν ἐντεῦθεν καρπούμενος.
Εἶδες πῶς φοβερὸν τὸν λόγον ἐποίησε, καὶ μεθ' ὑπερ-
βολῆς αὐτῶν καθήψατο πάσης, δεικνὺς ὅτι εἰ οὕτω μέλλοιεν
πίνειν, ἀναξίως μετέχουσι τῶν προκειμένων; Πῶς γὰρ οὐκ
ἀναξίως, [b]ὁ περιορῶν πεινῶντα; ὁ καταισχύνων πρὸς τῷ
περιϊδεῖν; Εἰ γὰρ τὸ μὴ δοῦναι πένησιν ἐκβάλλει τῆς βασι-
λείας, κἂν παρθένος ᾖ τις, μᾶλλον δὲ τὸ μὴ δαψιλῶς δοῦναι· D
καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖναι ἔλαιον εἶχον, ἀλλὰ δαψιλὲς οὐκ εἶχον·
τὸ καὶ τοσαῦτα ἄτοπα ἐργάσασθαι, ἐννόησον ἡλίκον ἔσται
κακόν. Ποῖα ἄτοπα, φησί; Τί λέγεις, ποῖα ἄτοπα; Τρα-
πέζης [c]μετέσχες τοιαύτης, καὶ πάντων ὀφείλων ἡμερώτερος
εἶναι καὶ τῶν ἀγγέλων ἴσος, πάντων ὠμότερος γέγονας· αἵματος
ἐγεύσω δεσποτικοῦ, καὶ τὸν ἀδελφὸν οὐδὲ οὕτως [d]ἐπιγινώσκεις·
καὶ ποίας ἄξιος εἶ συγγνώμης; Καίτοι εἰ καὶ πρὸ τούτου
ἠγνόεις, ἀπὸ τῆς τραπέζης αὐτὸν ἐπιγνῶναι ἐχρῆν· νῦν δὲ
(422) καὶ αὐτὴν ἀτιμάζεις τὴν τράπεζαν, τὸν ἐκείνης καταξιωθέντα E
μέτοχον εἶναι, τῶν σῶν οὐχ ἡγούμενος ἄξιον [e]εἶναι σιτίων.
Οὐκ ἤκουσας πόσα ἔπαθεν ὁ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτῶν;
πῶς δωρεὰν [f]ἐξενεχθεῖσαν ἄκυρον ἐποίησεν; Οὐκ ἐννοεῖς τίς
ὢν [g]τίς γέγονας; οὐκ ἀναμιμνήσκεις σαυτὸν, ὅτι τούτου τοῦ
πένητος ἐν χρήμασι πολὺ πτωχότερος ἧς ἐν κατορθώμασι,
μυρίων [h]γέμων ἁμαρτημάτων; Ἀλλ' ὅμως πάντων σε ἐκείνων
ἀπήλλαξεν ὁ θεὸς, καὶ τραπέζης ἠξίωσε τοιαύτης· σὺ δὲ οὐδὲ
οὕτω φιλανθρωπότερος [i]γίνῃ. Οὐκοῦν οὐδὲν ἕτερον λείπεται,
ἢ καὶ τό σε [k]παραδοθῆναι τοῖς βασανισταῖς.

[l]Τούτων καὶ ἡμεῖς [m]ἀκούσωμεν τῶν ῥημάτων πάντες, ὅσοι 248
ἐνταῦθα μὲν μετὰ [n]πενήτων προσερχόμεθα τῇ ἱερᾷ [o]ταύτῃ
τραπέζῃ· ἐξελθόντες δὲ ἔξω, οὐδὲ ἑωρακέναι δοκοῦμεν αὐτοὺς,
ἀλλὰ [p]καὶ μεθύομεν καὶ πεινῶντας [q]παρατρέχομεν· ἃ καὶ Κορίν-
θιοι τότε ἐνεκαλοῦντο. Καὶ πότε τοῦτο γίνεται, φησίν; Ἀεὶ
μὲν, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ἑορταῖς, ὅτε μάλιστα γίνεσθαι οὐκ

[y] ἀναξίως]+τοῦ κυρίου B.D. [z] οὐκέτι] οὐ μόνον C. Aret. [a] μετέχων C. Aret. [b] ὁ περιορῶν——περιϊδεῖν] περιορῶντες τοὺς πένητας, καὶ πρὸς τῷ περιϊδεῖν καταισχύνοντες C. Aret. [c] μετέχεις F. [d] γινώσκεις F. [e] εἶναι om. F. [f] ἐξενεχθεῖσαν] +μυρίων ταλάντων B.D. [g] τί F. [h] γέμων]+ αὐτὸς D. [i] γίνῃ]+εἰς τὸν ἀδελφὸν ἐπικαμπτόμενος B.D. [k] παραδοῦναι B.D. [l] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ τρυφᾶν ἐν ἑορταῖς, ἀλλὰ περὶ πτωχοὺς δαπανᾶν. Veron. [m] ἀκούσομεν C. Aret. [n] τῶν πενήτων C. [o] ταύτῃ τρ. omnes. τρ. ταύτῃ Edd. [p] καὶ om. F. [q] παρατρέχομεν]+αὐτοὺς B.D.

ἐχρῆν. Καὶ γὰρ τότε μετὰ τὴν κοινωνίαν εὐθέως μέθη δια-
δέχεται, καὶ πενήτων ὑπεροψία· καὶ τοῦ αἵματος μεταλαβὼν,
ὅτε νηστείας σοι καιρὸς καὶ νήψεως, παροινεῖς καὶ κωμάζεις.
B Κἂν μέν [r]τι χρηστὸν τύχῃς ἠριστηκὼς, φυλάττεις σαυτὸν,
ὥστε μὴ ἑτέρῳ ἐδέσματι πονηρῷ λυμήνασθαι τὸ πρότερον·
πνεῦμα δὲ ἑστιαθεὶς Σατανικὴν ἐπεισάγεις [s]τρυφήν. Ἐννόησον,
ὅτε μετέλαβον οἱ ἀπόστολοι τῶν ἱερῶν δείπνων ἐκείνων, τί
ἐποίησαν; οὐχὶ εἰς εὐχὰς ἐτράπησαν καὶ ὑμνῳδίας; οὐχὶ εἰς
παννυχίδας ἱεράς; οὐχὶ εἰς διδασκαλίαν τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ
πολλῆς γέμουσαν φιλοσοφίας; Τὰ γὰρ μεγάλα καὶ παράδοξα
τότε αὐτοῖς διηγεῖτο καὶ παρήγγελλεν, ἀπελθόντος τοῦ Ἰούδα
καλέσαι τοὺς μέλλοντας αὐτὸν σταυροῦν. Οὐκ ἤκουσας πῶς καὶ
C οἱ τρισχίλιοι [t]οἱ τῆς κοινωνίας ἀπολαύοντες διαπαντὸς ἦσαν
προσκαρτεροῦντες τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, οὐ μέθαις
καὶ κώμοις; Σὺ δὲ πρὶν ἢ μὲν μεταλαβεῖν, νηστεύεις, ἵνα ὁπωσ-
δήποτε ἄξιος φανῇς τῆς κοινωνίας· ὅταν δὲ μεταλάβῃς, δέον
σε ἐπιτεῖναι τὴν σωφροσύνην, πάντα ἀπολλύεις. Καίτοιγε
οὐκ ἔστιν ἴσον πρὸ τούτου νήφειν, καὶ μετὰ ταῦτα. [v]Δεῖ μὲν
γὰρ ἐν [w]ἑκατέρῳ σωφρονεῖν, [x]μάλιστα δὲ μετὰ τὸ δέξασθαι
τὸν νυμφίον· πρὸ τούτου [y]μὲν, ἵνα ἄξιος γένῃ τοῦ λαβεῖν,
D μετὰ δὲ ταῦτα, ἵνα μὴ ἀνάξιος φανῇς ὧν ἔλαβες. Τί οὖν;
νηστεύειν δεῖ μετὰ τὸ [z]μεταλαβεῖν; Οὐ λέγω τοῦτο, οὐδὲ
καταναγκάζω. Καλὸν [a]μὲν γὰρ καὶ τοῦτο· πλὴν οὐ βιάζομαι
[b]τοῦτο, ἀλλὰ παραινῶ μὴ τρυφᾶν [c]εἰς ἀπληστίαν. Εἰ γὰρ
οὐδέποτε χρὴ τρυφᾶν, καὶ τοῦτο ὁ Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπὼν ὅτι,
[16] "Ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκε," πολλῷ μᾶλλον τότε
τεθνήξεται. Εἰ [d]γὰρ γυναικὶ ἡ τρυφὴ θάνατος, πολλῷ μᾶλλον
ἀνδρί· καὶ εἰ ἐν ἄλλῳ καιρῷ τοῦτο γινόμενον ἀπόλλυσι, πολλῷ
μᾶλλον μετὰ τὴν τῶν μυστηρίων κοινωνίαν. Σὺ δὲ ἄρτον
E ζωῆς λαβὼν, πρᾶγμα θανάτου ποιεῖς, καὶ οὐ φρίττεις; Οὐκ
οἶσθα ὅσα ἀπὸ τρυφῆς [e]ἐπεισέρχεται κακά; γέλως ἄκαιρος,
ῥήματα ἄτακτα, εὐτραπελία ὀλέθρου γέμουσα, φλυαρία ἀνό-
νητος, τὰ ἄλλα ἃ μηδὲ εἰπεῖν καλόν. Καὶ ταῦτα ποιεῖς
τραπέζης ἀπολαύσας Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ'
ἣν ἅψασθαι διὰ γλώττης τῶν σαρκῶν αὐτοῦ κατηξιώθης. [f]Πῶς

[16] 1 Tim. v. 6.

[r] τι] τοι F. [s] τροφὴν B. [t] οἱ om. A. [v] δεῖ] μὴ δεῖ B.D. [w] ἑκα-τέρῳ]+τῷ καιρῷ F. [x] μάλιστα——νυμφίον om. B. [y] μὲν]+γὰρ B.D. [z] μεταλαβεῖν A.D.E.F. Edebatur λαβεῖν. [a] μὲν om. B.D. [b] τοῦτο om. C. [c] εἰς ἀπληστίαν om. B.D.F. in marg. a manu recenti A. unde inclusit Sav. [d] γὰρ] δὲ ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [e] συνεισ-έρχεται B. [f] πῶς] Sic libri omnes et Aret. Edebatur πᾶς.

οὖν, ἵνα ταῦτα μὴ γίνηται; [g]Κατάμαθέ σου τὴν δεξιὰν, τὴν γλῶτταν, τὰ χείλη, ἅπερ ἐγένετο πρόθυρα τῇ ἐπιβάσει τοῦ Χριστοῦ. [h]Ἐννόησον τὸν καιρὸν καθ᾽ ὃν [i]προσῄεις, καὶ τράπεζαν παραθεὶς αἰσθητὴν, πρὸς ἐκείνην τὴν τράπεζαν τὸν νοῦν ἀνάτεινον, πρὸς τὸ δεῖπνον τὸ κυριακὸν, πρὸς τὴν ἀγρυπνίαν τῶν μαθητῶν τὴν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν ἱεράν. 249
Μᾶλλον δὲ, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ τὰ παρόντα νύξ. Γρηγορῶμεν τοίνυν μετὰ τοῦ δεσπότου, κατανυγῶμεν μετὰ τῶν μαθητῶν. Εὐχῶν ὁ καιρὸς, οὐ μέθης, ἀεὶ μὲν, μάλιστα δὲ ἐν ἑορτῇ. Ἑορτὴ γὰρ διὰ τοῦτο γίνεται, οὐχ ἵνα ἀσχημονῶμεν, [k]οὐχ ἵνα ἁμαρτήματα συνάγωμεν, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τὰ ὄντα [l]ἀναιρῶμεν. Καὶ οἶδα μὲν [m]εἰκῇ ταῦτα λέγων, [n]ἀλλ᾽ οὐ παύσομαι λέγων. Κἂν γὰρ μὴ πάντες ὑπακούσητε, ἀλλ᾽ οὐδὲ πάντες παρακούσεσθε, μᾶλλον δὲ, κἂν πάντες παρακούσητε, ἐμοὶ μὲν μείζων ὁ μισθὸς, ὑμῖν δὲ πλέον τὸ κρίμα. Ἵν᾽ οὖν μὴ B
23) γένηται πλέον, διὰ τοῦτο οὐ παύσομαι λέγων· ἴσως γὰρ, ἴσως τῇ συνεχείᾳ καθάψομαι. Διὸ παρακαλῶ, ἵνα μὴ εἰς κρίμα [o]ταῦτα ποιῶμεν, θρέψωμεν τὸν Χριστὸν, ποτίσωμεν, ἐνδύσωμεν. Ταῦτα τῆς τραπέζης ἐκείνης ἄξια. Ἤκουσας ὕμνων ἱερῶν; εἶδες γάμον πνευματικόν; ἀπέλαυσας τραπέζης βασιλικῆς; ἐνεπλήσθης πνεύματος ἁγίου; συνεχόρευσας τοῖς Σεραφίμ; κοινωνὸς ἐγένου τῶν ἄνω δυνάμεων; Μὴ ῥίψῃς χαρὰν τοσαύτην, [p]μὴ ἐκχέῃς τὸν θησαυρὸν, μὴ [q]ἐπεισαγάγῃς μέθην τὴν τῆς [r]ἀθυμίας μητέρα, τὴν τοῦ διαβόλου χαρὰν, τὴν μυρία τίκτουσαν κακά. Καὶ γὰρ ὕπνος θανάτῳ ἐοικὼς ἐντεῦθεν, καὶ C
καρηβαρίαι, καὶ νόσοι, καὶ λήθη, καὶ νεκρότητος εἰκών. Εἶτα φίλῳ μὲν οὐκ ἂν ἕλοιο συντυχεῖν [s]οἰνωμένος, τὸν δὲ Χριστὸν ἔνδον ἔχων τολμᾷς, εἰπέ μοι, τοσαύτην [t]ἐπεμβαλεῖν μέθην; Ἀλλὰ τρυφῆς ἐρᾷς; Οὐκοῦν διὰ τοῦτο παῦσαι μεθύων. Καὶ γὰρ ἐγώ σε βούλομαι τρυφᾶν, ἀλλὰ τὴν ὄντως τρυφὴν, τὴν οὐδέποτε μαραινομένην. Τίς οὖν ἡ ὄντως τρυφὴ καὶ διηνεκῶς ἀνθοῦσα; Κάλεσον ἐπ᾽ ἄριστον τὸν Χριστὸν, μετάδος αὐτῷ τῶν σῶν, μᾶλλον δὲ τῶν αὐτοῦ· τοῦτο τὴν ἡδονὴν ἀπέραντον D
ἔχει καὶ ἀκμάζουσαν διηνεκῶς. Ἀλλ᾽ οὐ τὰ αἰσθητὰ τοιαῦτα, ἀλλ᾽ ὁμοῦ τε ἐφάνη καὶ ἠφανίσθη, [v]καὶ ὁ τρυφήσας οὐδὲν

[g] κατάμαθε omnes. *considera* Aret. καθάγνιζε Edd. [h] Verba ἐννόησον—— προσῄεις, quae vulgo absunt, leguntur in libris omnibus et Interprete. [i] προσίῃς D.E. προσείῃς B. προσέρχῃ C. *accedis* Aret. [k] οὐχ] οὐδ᾽ C.E. et ex corr. D. [l] ἀναιρῶμεν omnes. ἀνέλωμεν Edd. [m] εἰκῇ τ. λέγων] Sic A.C.D.E.F. ὅτι εἰκῇ τ. λέγω Edd. [n] ἀλλ᾽] καὶ C. [o] ταῦτα omnes. Edebatur τοῦτο. [p] μηδὲ C. [q] ἐπεισαγάγῃς A.C.E.F. et ex corr. D. ἐπεισάγῃς soloece Edd. [r] ἀτιμίας B. [s] οἰνούμενος ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [t] ἐμβαλεῖν C.F. [v] καὶ] διὸ καὶ B.D.

ἄμεινον διακείσεται τοῦ μὴ τρυφήσαντος, μᾶλλον δὲ [w]καὶ χεῖρον. Ὁ μὲν γὰρ ὥσπερ ἐν λιμένι κάθηται, οὗτος δὲ χειμάρρουν τινὰ καὶ πολιορκίαν νοσημάτων [x]δεξάμενος, οὐδὲ ἐνεγκεῖν τὴν ζάλην ταύτην δύναται. Ἵν' οὖν μὴ ταῦτα [y]γίνηται, τὴν συμμετρίαν διώκωμεν. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ σῶμα εὖ διακεισόμεθα, καὶ τὴν ψυχὴν ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσομεν, καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἀπαλλαγησόμεθα κακῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπαλλαγέντας, τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν,
E χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

250

ΛΟΓΟΣ ΚΗ.

[1] Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ [a]ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω.

ΤΙ βούλεται ταῦτα τὰ ῥήματα, ἑτέρας ὑποθέσεως τῆς προκειμένης οὔσης; Ἔθος τοῦτο τῷ Παύλῳ, ὥσπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔφθην εἰπὼν, μὴ μόνον [b]ἐκεῖνα ἐργάζεσθαι, ἅπερ
B [c]ἐστὶν αὐτῷ προκείμενα, ἀλλὰ κἂν [d]ἕτερος παρεμπέσῃ λόγος τῇ ὑποθέσει, καὶ [e]τούτῳ μετὰ πολλῆς ἐπεξιέναι τῆς σπουδῆς, καὶ μάλιστα ὅταν περὶ σφόδρα ἀναγκαίων καὶ κατεπειγόντων ᾖ. Καὶ γὰρ ὅτε τοῖς γεγαμηκόσι διελέγετο, καὶ ὁ τῶν οἰκετῶν αὐτῷ παρενέπεσε λόγος, [f]σφόδρα γενναίως καὶ διὰ [g]πολλῶν αὐτὸν κατεσκεύασε· καὶ ὅτε περὶ τοῦ μὴ δεῖν κρίνεσθαι ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἔλεγε, [h]καὶ τότε εἰς τὴν περὶ πλεονεξίας ἐμπεσὼν νουθεσίαν, πολλὰ καὶ περὶ ταύτης διελέχθη τῆς ὑποθέσεως· ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἅπαξ τῆς τῶν μυστηρίων ἐδεήθη μνήμης, ἀναγκαῖον εἶναι ἐνόμισεν ἐπεξελθεῖν
C τῇ ὑποθέσει· οὐδὲ γὰρ ἡ τυχοῦσα ἦν. Διὸ καὶ σφόδρα φοβερῶς περὶ αὐτῆς διελέχθη, τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν κατασκευάζων, τὸ μετὰ καθαροῦ προσιέναι συνειδότος αὐτοῖς. Ὅθεν [i]οὔτε τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις ἠρκέσθη μόνον, ἀλλὰ καὶ [k]ταῦτα προστίθησι λέγων· "Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν·" ὃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ φησίν· [2]"Ἑαυτοὺς πειράζετε,

[1] Cap. XI. v. 28. [2] 2 Cor. xiii. 5.

[w] καὶ accessit ex B.D.F. [x] δεξάμενος] Sic omnes. ἐδέξατο καὶ Edd. [y] γίνηται B.C.E. et ex corr. D. γένηται Edd. Hom. XXVIII. [a] ἐκ, quod aberat, est in libris omnibus. [b] ἐκεῖνα ἐργάζεσθαι] ἐπεξεργάζεσθαι ex corr. in loco raso A. [c] ἐστὶν] + ἐκεῖνα B. ἅπερ αὐτῷ πρ. ἐστιν Edd. repugnantibus libris. [d] ἕτερος accessit ex C.E.F. Aret. Idem supra script. in D. [e] τούτῳ] τοῦτον C.E.F. τοῦτο B. et ex corr. D. [f] σφόδρα] καὶ σφόδρα B. [g] πολλῶν] πλειόνων F. [h] καὶ τότε] πάλιν C. Aret. [i] οὔτε B.C.D.E.F. et a pr. man. A. οὐδὲ Edd. [k] ταῦτα] τὰ παρόντα F.

ἑαυτοὺς δοκιμάζετε·" οὐ καθάπερ ἡμεῖς ποιοῦμεν νῦν, καιρῷ
προσιόντες μᾶλλον, ἢ σπουδῇ γνώμης. Οὐ γὰρ ὅπως παρε-
σκευασμένοι καὶ τὰ κακὰ ἑαυτῶν ἐκκαθάραντες, [l]κατανύξεως
πληρωθέντες προσέλθοιμεν σκοποῦμεν, ἀλλ' ὅπως ἐν ἑορταῖς,
καὶ ἡνίκα ἂν ἅπαντες. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ὁ Παῦλος ἐκέλευσεν, D
ἀλλ' ἕνα καιρὸν οἶδε [m]προσόδου καὶ κοινωνίας, τοῦ συνειδότος
τὴν καθαρότητα. Εἰ γὰρ αἰσθητῆς οὐκ ἄν ποτε μεταλάβοιμεν
τραπέζης πυρέττοντες καὶ χυμῶν γέμοντες πονηρῶν, ὥστε μὴ
ἀπολέσθαι· πολλῷ μᾶλλον ταύτης ἅπτεσθαι ἡμῖν οὐ θέμις
μετὰ ἐπιθυμιῶν ἀτόπων, αἳ [n]πυρετῶν εἰσι χαλεπώτεραι. Ὅταν
(424) δὲ ἐπιθυμίας ἀτόπους εἴπω, καὶ τὰς τῶν σωμάτων λέγω, καὶ
τὰς τῶν χρημάτων, καὶ τὰς τῆς ὀργῆς, καὶ τὰς τῆς μνησι-
κακίας, καὶ πάσας ἁπλῶς τὰς ἀτόπους. Καὶ δεῖ τὸν προσ-
ιόντα, πάντα ἐξαντλήσαντα ταῦτα, οὕτω τῆς καθαρᾶς ἐκείνης
ἅπτεσθαι θυσίας· καὶ μήτε ῥᾳθύμως διακείμενον καὶ ταλαι-
πώρως, ἀναγκάζεσθαι διὰ τὴν ἑορτὴν προσιέναι, μήτε αὖ κατα- E
νυγέντα καὶ [o]παρεσκευασμένον, κωλύεσθαι διὰ τὸ μὴ εἶναι
ἑορτήν. Ἑορτὴ γὰρ ἔργων ἀγαθῶν ἐστιν ἐπίδειξις, καὶ ψυχῆς
εὐλάβεια, καὶ πολιτείας [p]ἀκρίβεια· κἂν ταῦτα ἔχῃς, διαπαντὸς
ἑορτάζειν δυνήσῃ, καὶ διαπαντὸς προσιέναι. Διὰ τοῦτό φησι,
"Δοκιμαζέτω δὲ ἑαυτὸν ἕκαστος," καὶ [q]τότε προσίτω. [r]Καὶ
οὐχ ἕτερον ἑτέρῳ κελεύει [s]δοκιμάσαι, ἀλλ' [t]αὐτὸν ἑαυτὸν,
ἀδημοσίευτον ποιῶν τὸ δικαστήριον, ἀμάρτυρον τὸν ἔλεγχον.
[3] "Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως τοῦ κυρίου, κρίμα ἑαυτῷ 251
ἐσθίει καὶ πίνει." Τί λέγεις, εἰπέ μοι; Ἡ τοσούτων ἀγαθῶν
αἰτία, καὶ [v]ζωὴν βρύουσα τράπεζα, αὕτη κρίμα γίνεται; [w]Οὐ
παρὰ τὴν αὐτῆς φύσιν, φησὶν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ προσιόντος
προαίρεσιν. Ὥσπερ γὰρ ἡ παρουσία αὐτοῦ, ἡ τὰ μεγάλα
ἐκεῖνα καὶ ἀπόρρητα κομίσασα ἡμῖν ἀγαθὰ, τοὺς μὴ δεξαμένους
αὐτὴν μᾶλλον κατέκρινεν· οὕτω καὶ τὰ μυστήρια μείζονος
ἐφόδια κολάσεως γίνεται τοῖς ἀναξίως μετέχουσι. [x]Διὰ τί δὲ
κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει; "[y]Μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου"
τουτέστι, μὴ ἐξετάζων, μὴ ἐννοῶν, ὡς χρὴ, τὸ μέγεθος τῶν
προκειμένων, μὴ λογιζόμενος τὸν ὄγκον τῆς δωρεᾶς. Εἰ γὰρ B
μάθοις ἀκριβῶς τίς ποτέ ἐστιν ὁ προκείμενος, καὶ τίς ὢν τίνι

[3] v. 29.

[l] *καὶ κατανύξεως* C. Ita ediderunt Mor. Ben. Mox *προσέλθωμεν* B.D. [m] *προόδου* F. Statim *καὶ* om. B.F. [n] *πυρεττόντων* E. [o] *παρασκευασάμενον* F. [p] *ἀκρίβεια* om. F. Statim *ἂν* pro *κἂν* B.F. [q] *τότε προσίτω*] *οὕτως ἐσθιέτω* C. Aret. [r] *καὶ* om. C.E. Aret. [s] *δοκιμάζειν* C.D.E. [t] *αὐτὸν*] *ἕκαστος* F. Statim *ἑαυτῷ* B. [v] *ζωὴν* nostri omnes et Reg. apud Montef. qui ita edidit. *ζωῆς* Edd. vett. [w] *οὐ*] *ναί· οὐ* C. [x] *διὰ τί* —— *ἐσθίει;*] *καὶ δηλῶν πῶς κρ. ἑαυτῷ ἐσθίει, φησὶ* C. [y] *μὴ* om. C.

ἑαυτὸν δίδωσιν, οὐδενὸς ἑτέρου δεήσῃ λόγου, ἀλλ' [z]ἀρκεῖ σοι τοῦτο εἰς ἅπασαν νῆψιν, εἰ μὴ σφόδρα [a]εἴης ἀναπεπτωκώς.

[4]"Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί." Ἐνταῦθα λοιπὸν οὐκέτι ἀπὸ ἑτέρων τὰ παραδείγματα φέρει, ὥσπερ ἐπὶ τῶν εἰδωλοθύτων ἐποίησε, τὰς παλαιὰς διηγούμενος ἱστορίας καὶ τὰς ἐν τῇ ἐρήμῳ πληγὰς, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν [b]τῶν Κορινθίων, ὅπερ καὶ πληκτικώτερον [c]ἐποίει τὸν λόγον. Ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγε, "κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει,"
C καὶ, "ἔνοχός ἐστιν," ἵνα μὴ δοκῇ ῥήματα λέγειν, καὶ ἔργα δείκνυσι, καὶ μάρτυρας αὐτοὺς καλεῖ, ὅπερ μᾶλλον τοῦ ἀπειλῆσαι καθικνεῖται, [d]τῷ δεῖξαι εἰς ἔργον τὴν ἀπειλὴν ἐξελθοῦσαν. Οὐ μὴν τούτοις ἠρκέσθη μόνοις, ἀλλ' ἀπὸ τούτων καὶ τὸν περὶ τῆς γεέννης [e]εἰσήγαγε καὶ ἐπιστώσατο [f]λόγον, ἀμφοτέρωθεν φοβῶν, καὶ ζήτημα πανταχοῦ περιφερόμενον λύων. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ πρὸς ἀλλήλους ἀποροῦσι, πόθεν οἱ ἄωροι θάνατοι, πόθεν αἱ μακραὶ νόσοι, λέγει ὅτι ἐξ ἁμαρτημάτων πολλὰ τούτων τῶν ἀδοκήτων τὴν ὑπόθεσιν ἔχει. Τί οὖν; οἱ ὑγιαί-
D νοντες, φησὶ, διηνεκῶς, καὶ εἰς γῆρας ἐρχόμενοι λιπαρὸν, οὐχ ἁμαρτάνουσι; Καὶ τίς ἂν τοῦτο [g]εἴποι; Πῶς οὖν, φησὶν, οὐ διδόασι δίκην; Ὅτι ἐκεῖ δώσουσι χαλεπωτέραν. Ἡμεῖς δὲ, εἰ ἐβουλόμεθα, οὐδ' ἂν ἐνταῦθα, οὐδ' ἂν [h]ἐκεῖσε ἐδώκαμεν. [5]"Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, [i]φησὶν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα." [k]Καὶ οὐκ εἶπεν, εἰ ἐκολάζομεν ἑαυτοὺς, εἰ ἐτιμωρούμεθα, [l]ἀλλ' εἰ μόνον ἐπιγνῶναι τὰ ἁμαρτήματα ἐβουλήθημεν, εἰ καταδικάσαι ἑαυτοὺς, εἰ καταγνῶναι τῶν [m]πεπλημμελημένων, ἀπηλλάγημεν ἂν καὶ τῆς [n]ἐνταῦθα καὶ τῆς ἐκεῖσε τιμωρίας. Ὁ γὰρ
E καταγνοὺς ἑαυτοῦ, διπλῇ τὸν θεὸν ἐξιλεοῦται, καὶ τῷ ἐπιγνῶναι [o]τὰ ἁμαρτήματα, καὶ [p]τῷ πρὸς τὸ μέλλον ὀκνηρότερος γίνεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ τοῦτο τὸ κοῦφον βουλόμεθα ποιεῖν, ὡς χρὴ ποιεῖν, οὐδὲ οὕτως ἡμᾶς μετὰ τῆς οἰκουμένης κολάζειν ἀνέχεται, [q]ἀλλὰ καὶ οὕτω φείδεται, ἐνταῦθα δίκην ἀπαιτῶν, οὗ πρόσκαιρος ἡ τιμωρία, καὶ πολλὴ ἡ παραμυθία, [r]καὶ ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴ τὸ γινόμενον, καὶ χρηστὴ τῶν μελλόντων [s]ἐλπὶς κουφίζουσα τὰ παρόντα. Ταῦτα δὲ λέγει, ὁμοῦ μὲν

[4] v. 30. [5] v. 31.

[z] ἀρκέσει C. Aret. [a] ἦς B. [b] τῶν assumtum ex C.D.E.F. Sic tacite Montef. [c] ἐποίησεν B. [d] τῷ] τοῦ F. [e] ἐπεισήγαγε E.F. [f] τὸν λόγον B.D. [g] εἴποι A.C.D.E.F. εἴπῃ vulgo. [h] ἐκεῖσε C.E. et ex corr. D. ἐκεῖ Edd. Statim ἔδομεν F. [i] φησὶν om. C. Aret. [k] καὶ om. C. Aret. [l] ἀλλ' εἰ μόνον] Sic A.B.D.E. ἀλλ' εἰ μόνον εἰ F. ἀλλὰ μόνον εἰ Edd. ἀλλ' εἰ ἐκρίνομεν, τουτέστιν, εἰ μόνον C. Aret. [m] πεπλημ.] ἁμαρτημάτων B. [n] ἐντεῦθεν F. Statim ἐκεῖ pro ἐκεῖσε idem. [o] τὸ ἁμάρτημα F. [p] τῷ om. B. Mox γίνεται pro γίνεσθαι idem. [q] ἀλλὰ κ. οὕτω φ. om. B. [r] καὶ]+γὰρ C. Aret. receptum a Montef. ex Regio. [s] ἡ ἐλπὶς F.

παραμυθούμενος τοὺς ἀρρώστους, ὁμοῦ δὲ τοὺς ἄλλους σπου-
δαιοτέρους ποιῶν. Διό φησι· [6]“Νυνὶ δὲ κρινόμενοι, ὑπὸ 252
(425) κυρίου παιδευόμεθα.” Οὐκ εἶπε, κολαζόμεθα, οὐκ εἶπε, τιμω-
ρούμεθα, ἀλλὰ, “παιδευόμεθα.” [t]Νουθεσίας γὰρ μᾶλλόν
ἐστιν ἢ καταδίκης τὸ γινόμενον, ἰατρείας ἢ τιμωρίας, διορθώ-
σεως ἢ κολάσεως. Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀπειλῇ
τοῦ μείζονος κοῦφον [v]ποιεῖ τὸ παρὸν, λέγων· “Ἵνα μὴ σὺν
τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.” Εἶδες πῶς καὶ τὴν γέενναν ἐπέστησε,
καὶ τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο δικαστήριον, καὶ [w]ἀναγκαίαν ἔδειξε καὶ
πάντως ἐσομένην τὴν ἐξέτασιν [x]ἐκείνην καὶ τὴν τιμωρίαν; Εἰ
γὰρ οἱ πιστοὶ καὶ τῷ θεῷ περισπούδαστοι οὐκ [y]ἀτιμωρητὶ B
διαφεύγουσιν ἐν οἷς ἂν πλημμελήσωσι, καὶ δῆλον ἐκ τῶν
παρόντων, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ τὰ ἀνήκεστα
καὶ ἀνίατα [z]ἁμαρτόντες.

[7]“Ὥστε συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε.”
Ἔτι [a]γὰρ ἀκμάζοντος αὐτοῖς τοῦ φόβου, καὶ τοῦ τρόμου
μένοντος [b]τοῦ τῆς γεέννης, βούλεται πάλιν [c]καὶ ὑπὲρ τῶν
πενήτων εἰσαγαγεῖν παραίνεσιν, δι' ἣν ἅπαντα ταῦτα εἴρηκε,
δεικνὺς ὅτι τοῦτο μὴ ποιοῦντας ἀναξίως ἐστὶ μεταλαμβάνειν.
Εἰ δὲ τὸ μὴ [d]μεταδοῦναι τῶν ὄντων εἴργει τῆς τραπέζης
ἐκείνης, πολλῷ μᾶλλον τὸ ἁρπάζειν. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὥστε
συνερχόμενοι μετάδοτε τοῖς δεομένοις, ἀλλ' ὃ σεμνότερον ἦν,
“ἀλλήλους ἐκδέχεσθε.” Τοῦτο γὰρ καὶ ἐκεῖνο κατεσκεύαζε C
καὶ ᾐνίττετο, καὶ μετὰ τοῦ πρέποντος σχήματος τὴν παραίνεσιν
[e]εἰσήγαγεν. Εἶτα λοιπὸν [f]ἐντρεπτικῶς· [8]“Εἰ δέ τις πεινᾷ,
ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω.” Ἐπιτρέψας ἐκώλυσε, καὶ σφοδρότερον
ἢ [g]εἰ ἀπηγόρευσε. Τῆς γὰρ ἐκκλησίας αὐτὸν ἐξήγαγε, καὶ
εἰς τὴν οἰκίαν παρέπεμψε, ταύτῃ καθαπτόμενος σφοδρῶς, καὶ
κωμῳδῶν αὐτοὺς ὡς δούλους γαστρὸς καὶ ἀκαρτερήτους. Οὐδὲ
γὰρ εἶπεν, εἴ τις ὑπερορᾷ τῶν πενήτων, ἀλλ', “εἴ τις πεινᾷ,”
ὡς πρὸς παιδία δυσανασχετοῦντα διαλεγόμενος, ὡς πρὸς ἄλογα D
γαστρὶ δουλεύοντα. Καὶ γὰρ πολὺς ὁ γέλως, εἰ διὰ τὸ
πεινῆν ἔμελλον οἴκοι ἐσθίειν. [h]Ἀλλ' οὐκ ἠρκέσθη τούτῳ, ἀλλὰ
καὶ ἐπήγαγεν ἕτερον φοβερώτερον, λέγων· “Ἵνα μὴ εἰς κρίμα

[6] v. 32. [7] v. 33. [8] v. 34.

[t] νουθεσίας γὰρ] δεικνὺς ὡς νουθεσίας C. Aret. γὰρ om. F. [v] ποιεῖ τὸ παρὸν] Sic A.C.F. et ex corr. D. ποιεῖ τὸ γινόμενον B. τὸ παρὸν ποιεῖ Edd. [w] ἀναγκαῖον A.C.D.E. [x] ἐκείνην] ἐκεῖ C. [y] ἀτιμώτηροι B. [z] ἁμαρτάνοντες A.B.D.F. [a] γὰρ om. C. Statim ἐνακμάζοντος idem. [b] τοῦ om. F. [c] καὶ om. F. τὴν pro καὶ C. Ita tacite Montef. [d] μεταδιδόναι B.D. [e] εἰσῆγεν C.F. [f] ἐντρεπτικῶς A.B.C. *verecunde* Aret. Edebatur ἐπιτρεπτικῶς ante Montef. qui tacite correxit. [g] εἰ om. B.F. et a pr. man. D. [h] ἀλλ'] καὶ C. Aret.

συνέρχησθε·” [i]ἵνα μὴ εἰς κόλασιν, ἵνα μὴ εἰς τιμωρίαν, τὴν
ἐκκλησίαν ὑβρίζοντες, τὸν ἀδελφὸν καταισχύνοντες. Καὶ γὰρ
διὰ τοῦτο συνέρχεσθε, φησὶν, ἵνα στέργητε ἀλλήλους, ἵνα
ὠφελῆσθε, ἵνα ὠφελῆτε· εἰ δὲ τοὐναντίον γίνεται, βέλτιον
ὑμᾶς οἴκοι σιτεῖσθαι. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ἵνα ἐφελκύσηται
πλέον. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ βλάβος ἔδειξε τὸ ἐντεῦθεν,
E καὶ κρίμα ἔφησεν εἶναι οὐ μικρὸν, καὶ πανταχόθεν ἐφόβησεν,
[k]ἀπὸ τῶν μυστηρίων, ἀπὸ τῶν ἀρρώστων, ἀπὸ τῶν τετελευτη-
κότων, ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. Εἶτα καὶ
ἑτέρως πάλιν φοβεῖ, λέγων· “Τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω,
διατάξομαι·” [l]ἢ εἰς ἕτερά τινα, ἢ εἰς αὐτὸ τοῦτο. Ἐπειδὴ
γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς [m]καὶ αἰτίας λέγειν τινὰς, καὶ οὐκ ἐνῆν
πάντα διὰ γραμμάτων κατορθοῦν, ἃ μὲν παρήνεσα, [n]φυλατ-
τέσθω τέως, φησίν· εἰ δέ τι ἕτερον ἔχοιτε λέγειν, ἐκεῖνο τῇ
παρουσίᾳ τηρείσθω τῇ ἐμῇ· ἢ περὶ τούτου τοῦ πράγματος
λέγων, ὡς ἔφην, ἢ περὶ ἑτέρων τινῶν οὐ σφόδρα κατεπειγόντων.
253 Ποιεῖ δὲ τοῦτο, ἵνα κἀντεῦθεν σπουδαιοτέρους ἐργάσηται·
μεριμνῶντες γὰρ αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, ἔμελλον διορθοῦν τὸ
ἡμαρτημένον. Οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν ἦν ἡ Παύλου ἐπιδημία·
καὶ τοῦτο δεικνὺς ἔλεγεν, “Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς,
ἐφυσιώθησάν τινες·” καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν, [9]“Μὴ ὡς [o]ἐν τῇ
παρουσίᾳ μου μόνον, [p]ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ
μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργά-
ζεσθε.” Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἁπλῶς ἐπηγγείλατο ἥξειν, ἵνα μὴ
ἀπιστήσωσι καὶ ῥαθυμότεροι [q]γένωνται, ἀλλὰ καὶ αἰτίαν τίθησι
τῇ ἐπιδημίᾳ ἀναγκαίαν, λέγων, ὅτι “Τὰ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω,
B διατάξομαι·” δεικνὺς ὅτι ἡ τῶν [r]λειπόντων διόρθωσις, εἰ καὶ
μὴ ἐσπουδάκει πάντως, αὐτὸν εἷλκεν ἐκεῖσε.

[s]Ταῦτα τοίνυν ἀκούοντες ἅπαντα, καὶ τῶν πενήτων πολλὴν
ποιώμεθα σπουδὴν, καὶ γαστρὸς κατέχωμεν, καὶ μέθης ἀπαλ-
λαττώμεθα, καὶ [t]μυστηρίων ἀξίως σπουδάζωμεν μεταλαμβάνειν,
καὶ ἐφ’ οἷς ἂν πάθωμεν, μὴ ἀλγῶμεν, μήτε ἐφ’ ἑαυτοῖς, μήτε
ἐφ’ ἑτέροις· οἷον ὅταν [v]ἄωροι γίνωνται θάνατοι, ὅταν ἀρρω- (426)
στίαι μακραί. Τοῦτο γὰρ ἀπαλλαγὴ κολάσεως, τοῦτο διόρ-

[9] Philipp. ii. 12.

[i] ἵνα] τουτέστιν, ἵνα C. Aret. [k] ἀπὸ] καὶ ἀπὸ F. [l] ἢ καὶ ἕτερά τινα, ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο αἰνιττόμενος. ἐπειδὴ C. Aret. [m] καὶ αἰτίας λέγειν] Sic omnes. λέγειν καὶ αἰτίας Edd. [n] φυλαττέσθω] κατορθούσθω B.D. [o] ἐν, quod aberat, est in C.E. [p] ἀλλὰ] + καὶ E. [q] γίνονται B. γίνωνται Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. [r] λειπόντων A.C.D.E. et Sav. marg. λιπόντων Edd. [s] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς ὑπομονῆς Ἰὼβ, καὶ περὶ τοῦ μὴ πενθεῖν πικρῶς τοὺς τελευτῶντας, ἢ δυσχεραίνειν ἐπὶ ἀρρωστίαις καὶ ζημίαις· καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸν δίκαιον Ἰώβ. Veron. [t] τῶν μυστηρίων Edd. τῶν om. A.B.D.E.F. [v] οἱ ἄωροι Edd. οἱ om. C. erasum in E.

θωσις, τοῦτο νουθεσία ἀρίστη. Τίς ταῦτά φησιν; Ὁ τὸν
Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα. Ἀλλ' ὅμως καὶ μετὰ
ταῦτα οὕτω πολλαὶ τῶν γυναικῶν [w]ἀναισθήτως διάκεινται, C
ὡς καὶ τοὺς ἀπίστους παρατρέχειν τῇ τοῦ πένθους ὑπερβολῇ.
Καὶ αἱ μὲν ὑπὸ τοῦ πάθους [x]ἐσκοτωμέναι τοῦτο ποιοῦσιν,
αἱ δὲ πρὸς ἐπίδειξιν καὶ ὑπὲρ τοῦ τὰ τῶν ἔξωθεν διαφεύγειν
ἐγκλήματα, ἃς μάλιστα πάσης συγγνώμης ἀπεστερῆσθαί φημι.
Ἵνα γὰρ μὴ ὁ δεῖνα ἐγκαλέσῃ, φησὶν, ἐγκαλείτω ὁ θεός· ἵνα
μὴ ἄνθρωποι τῶν ἀλόγων ἀνοητότεροι καταγνῶσιν, ὁ τοῦ
βασιλέως τῶν ὅλων πατείσθω νόμος. Καὶ πόσων [y]οὐκ ἄξια
ταῦτα σκηπτῶν; Κἂν [z]μὲν εἰς [a]περίδειπνόν σέ τις [b]καλέσῃ
μετὰ τὸ πένθος, οὐδεὶς ὁ [c]ἀντερῶν, ἐπειδὴ νόμος ἀνθρώπων D
ἐστὶν ὁ ταῦτα κελεύων· θεοῦ δὲ νομοθετοῦντος μὴ πενθεῖν,
οὕτω πάντες ἀντιφθέγγονται. Οὐκ ἐννοεῖς τὸν Ἰὼβ, ὦ γύναι;
Οὐκ ἀναμιμνήσκῃ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ
τῶν παίδων, ἃ μυρίων στεφάνων μᾶλλον ἀνέδησε τὴν ἁγίαν
[d]κεφαλὴν ἐκείνην, καὶ σαλπίγγων πολλῶν λαμπρότερον ἀνεκή-
ρυξεν; Οὐ λογίζῃ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, καὶ τὸ καινὸν
ἐκεῖνο ναυάγιον, καὶ τὴν ξένην καὶ παράδοξον τραγῳδίαν; Σὺ
μὲν γὰρ [e]ἴσως ἕνα ἀπώλεσας, ἢ δεύτερον, ἢ τρίτον· ἐκεῖνος
δὲ τοσούτους καὶ τοσαύτας, καὶ ὁ πολύπαις ἐξαίφνης ἄπαις
[f]ἐγίνετο· καὶ οὐδὲ κατὰ μικρὸν αὐτῷ τὰ σπλάγχνα ἀνηλίσκετο, E
ἀλλ' ἀθρόον ἅπας ὁ καρπὸς ἀνηρπάζετο· καὶ οὐδὲ τῷ κοινῷ
τῆς φύσεως νόμῳ, οὐδὲ εἰς γῆρας ἐλθόντες, ἀλλὰ [g]καὶ ἀώρῳ
καὶ βιαίῳ θανάτῳ, καὶ πάντες ὁμοῦ· καὶ οὐδὲ παρόντος οὐδὲ
παρακαθημένου, ἵνα κἂν ἐσχάτων ἀκούσας ῥημάτων ἔχῃ τινὰ
παραμυθίαν τῆς οὕτω πικρᾶς τελευτῆς, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα
πᾶσαν, καὶ μηδὲν τῶν γινομένων εἰδότος, ἀθρόον ἅπαντες
κατεχώννυντο, καὶ ἡ οἰκία τάφος αὐτοῖς ἐγίνετο καὶ παγίς.
[h]Οὐκ ἄωρος θάνατος μόνον, ἀλλὰ [i]καὶ πολλὰ μετὰ τούτου 254
τὰ λυποῦντα ἦν, [k]οἷον τὸ ἐν ἀκμῇ πάντας εἶναι, τὸ ἐναρέτους
πάντας, τὸ φιλικοὺς, τὸ πάντας ὁμοῦ, τὸ [l]τῆς φύσεως ἑκατέρας,
[m]τὸ μηδὲ ἕνα περιλειφθῆναι, τὸ μὴ τῷ κοινῷ νόμῳ τῆς

[w] ἀνοήτως F. [x] ἐσκοτισμέναι B. [y] οὐκ om. B. [z] μὲν om. E. [a] περίδειπνον] δεῖπνον B.C.D. Veron. [b] καλῇ D. καλεῖ B.F. [c] ἀνταίρων F. Veron. [d] ἐκείνην κεφαλὴν inverso ord. B.D.F. [e] ἴσως om. B. et ante corr. D. [f] ἐγίνετο B.C.D.E.F. Flor. ἐγένετο Edd. [g] καὶ om. B.D. καὶ ante πάντες om. F. [h] οὐκ ἄωρος θ. μόνον] οὐκ ἄρα ὁ θ. μόνον F. οὐκ ἄωρος θ. μόνον δὲ C. οὐ γὰρ ἄ. θ. μόνον Floril. p. 309. (Tom. xii. p. 572 C.) οὐκ ἄωρος οὖν μόνος θ. Veron. καὶ οὐκ ἄ. μόνον θ. Sav. Mor. Ben. [i] καὶ]+ ἄλλα C. Statim μετὰ τοῦτον B. et a pr. man. D. [k] οἷον——εἶναι om. E. [l] τῆς om. Floril. erasum in A. [m] τὸ μηδὲ ἕνα A.B.C.E. τὸ μηδένα F. Edebatur μηδ' ἕνα sine articulo. Statim περιλειφθῆναι C. *supererat* Aret. Edebatur παραλειφθῆναι.

φύσεως, τὸ μετὰ τοσαύτην ζημίαν, τὸ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδότα
πονηρὸν μηδὲ ἐκείνοις ταῦτα παθεῖν. Τούτων γὰρ ἕκαστον
ἱκανὸν μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸ [n]θορυβῆσαι· ὅταν δὲ καὶ ὁμοῦ φαί-
νηται συντρέχοντα, ἐννόησον [o]ὅσον τῶν κυμάτων τὸ ὕψος, ὅση
τοῦ χειμῶνος [p]ἡ ὑπερβολή. Καὶ τὸ δὴ μεῖζον καὶ τοῦ πένθους
B χεῖρον, ὅτι οὐδὲ ᾔδει τίνος ἕνεκεν ταῦτα ἐγίνετο. Διὰ δὴ
τοῦτο, οὐκ ἔχων οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπιθεῖναι τῇ συμφορᾷ, ἐπὶ
τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν ἀναβαίνει, καί φησιν· [10]"Ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ
κύριος [q]ἀφείλετο· ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο· εἴη
τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας." Καὶ ταῦτα
ἔλεγεν, ἑαυτὸν μὲν ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὄντα ὁρῶν τὸν πᾶσαν
ἐπελθόντα ἀρετὴν, πονηροὺς δὲ ἀνθρώπους καὶ γόητας εὐημε-
ροῦντας, τρυφῶντας, κομῶντας πάντοθεν. Καὶ οὐκ εἶπεν
οὐδὲν τοιοῦτον, οἷον εἰκός τινας τῶν ἀσθενεστέρων εἰπεῖν·
ἐπὶ τούτοις ἔθρεψα τοὺς παῖδας, καὶ μετὰ ἀκριβείας ἤσκησα
ἁπάσης; ἐπὶ τούτοις [r]ἀνέῳξα τὴν οἰκίαν τοῖς παριοῦσιν, ἵνα
C μετὰ τοὺς πολλοὺς δρόμους ἐκείνους τοὺς ὑπὲρ τῶν δεομένων,
τοὺς ὑπὲρ τῶν γυμνῶν, τοὺς ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν, ταύτας
ἀπολάβω τὰς ἀμοιβάς; Ἀλλ' ἀντὶ τούτων τὰ πάσης θυσίας
κρείττονα ῥήματα ἀνήνεγκεν ἐκεῖνα, λέγων· "[s]Αὐτὸς γυμνὸς
ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι." Εἰ
δὲ διέρρηξε τὰ ἱμάτια, καὶ τὴν κόμην ἀπεκείρατο, μὴ θαυμάσῃς·
πατὴρ γὰρ ἦν, καὶ πατὴρ φιλόστοργος, καὶ ἔδει καὶ τὴν τῆς
φύσεως δειχθῆναι συμπάθειαν, καὶ τὴν τῆς γνώμης φιλοσοφίαν.
[t]Εἰ γὰρ μηδὲ τοῦτο ἐποίησε, τάχα καὶ [v]ἀναισθησίας ἐνόμισεν
ἄν τις εἶναι τὴν φιλοσοφίαν ταύτην. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ
D σπλάγχνα δείκνυσι καὶ τῆς [w]εὐσεβείας τὴν ἀκρίβειαν, καὶ
ἀλγήσας οὐ περιετράπη· [x]ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προϊόντος
αὐτῷ τοῦ ἀγῶνος, πάλιν ἑτέρους ἀναδεῖται στεφάνους ἐκ τῶν
πρὸς τὴν γυναῖκα ῥημάτων, [y]λέγων· [11]"Εἰ [z]τὰ ἀγαθὰ ἐδε-
ξάμεθα παρὰ κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;" Καὶ γὰρ ἡ
γυνὴ μόνη λοιπὸν ὑπελείφθη, πάντων [a]ἀφανισθέντων αὐτῷ,
καὶ τῶν παίδων καὶ τῶν κτημάτων καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος,

10 Job. i. 21. 11 Ibid. ii. 10.

[n] θορυβῆσαι libri omnes cum Flor. θορυβεῖν Edd. [o] ὅσον accessit ex uno Cod. F. Habet, sed post κυμάτων, Flor. [p] ἡ] ἦν ἡ F. [q] ἀφείλατο B.F. [r] ἀνέῳξα C.D.E. Flor. ἠνέῳξα Edd. [s] αὐτὸς accessit ex libris omnibus. [t] εἰ γὰρ μηδὲ] Sic A.C.E.F. Flor. εἰ δὲ γὰρ μηδὲ B.D. (sed δὲ erasum in D.) εἰ δὲ μὴ Edd. [v] ἀναισθησίαν E. et ex corr. D. Statim ἐνόμισεν est in nostris omnibus et Cat. ἐνόμιζεν in Edd. [w] εὐσεβείας] φιλοσοφίας C.E. et ex corr. D. *sapientiae* Aret. [x] ἀλλὰ] + μᾶλλον C. [y] λέγων] + ὅτι C. [z] τὰ μὲν ἀγαθὰ E.F. et ex corr. D. Mox τὰ δὲ κακὰ A. et ex corr. D. [a] ἀφορισθέντων B.

427) καὶ αὕτη πρὸς πεῖραν καὶ ἐπιβουλήν. Διὰ τοῦτο [b]αὐτὴν μετὰ
τῶν τέκνων οὐκ ἠφάνισεν ὁ διάβολος, οὐδὲ ᾔτησεν αὐτῆς τὴν
σφαγὴν, ἐπειδὴ προσεδόκησε μεγάλα αὐτῷ συντελεῖν πρὸς E
τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ ἁγίου τούτου. Διὰ τοῦτο ὥσπερ τι μέγι-
στον ὅπλον αὐτὴν [c]αὐτῷ κατέλιπεν. Εἰ γὰρ παραδείσου,
φησὶ, δι᾽ αὐτῆς ἐξέβαλον, πολλῷ μᾶλλον [d]ἀπὸ κοπρίας ὑποσκε-
λίσαι δυνήσομαι. Καὶ θέα τὴν [e]κακουργίαν. Οὐδὲ γὰρ τῶν
βοῶν [f]ἀπολομένων προσήγαγε τὸ μηχάνημα τοῦτο, οὐδὲ τῶν
ὄνων, οὐδὲ τῶν καμήλων, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῆς οἰκίας κατενεχθείσης, οὐδὲ
τῶν παίδων καταχωσθέντων, ἀλλὰ [g]σιγᾷ τέως, καὶ ἡσυχάζειν
ἐᾷ τὸν ἀθλητὴν ὁρῶν. Ὅτε δὲ τῶν σκωλήκων ἀνέβλυσεν ἡ 255
πηγὴ, καὶ σηπόμενον τὸ δέρμα κατέρρει, καὶ δαπανώμεναι αἱ
σάρκες ἰχῶρα πολλῆς γέμοντα δυσωδίας ἐποίουν, καὶ τηγάνων
καὶ καμίνων καὶ πάσης φλογὸς ὀδυνηρότερον αὐτὸν ἡ τοῦ
διαβόλου κατανήλισκε χεὶρ, θηρίου παντὸς χαλεπώτερον δια-
τρώγουσα πάντοθεν καὶ κατεσθίουσα τὸ σῶμα, καὶ ἐν ταύτῃ
τῇ συμφορᾷ πολὺς προῆλθε χρόνος, τότε αὐτὴν προσάγει
ἤδη τεταριχευμένῳ καὶ κατεργασθέντι. Εἰ γὰρ παρὰ τὰ
προοίμια προσῆλθε τῆς συμφορᾶς, οὐδ᾽ ἂν ἐκεῖνον εὗρεν οὕτως
ἐκνενευρισμένον, οὐδ᾽ ἂν [h]αὕτη τὴν συμφορὰν ἔσχεν ἐξογκῶσαι B
οὕτω καὶ ἐπᾶραι τῷ λόγῳ· νυνὶ δὲ ὅτε αὐτὸν εἶδε διὰ τὸ μῆκος
τοῦ χρόνου διψῶντα ἀπαλλαγῆς, καὶ ἐπιθυμοῦντα τῆς τῶν
ἐπικειμένων λύσεως, σφοδρῶς τότε προσέρχεται. Ὅτι γὰρ
σφόδρα κατειργασμένος ἦν, καὶ οὐδὲ ἀναπνεῖν λοιπὸν εἶχεν,
ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἐπεθύμει, ἄκουσον τί φησιν· "Εἰ γὰρ
δυναίμην ἐμαυτὸν χειρώσασθαι, ἢ [i]δεηθῆναι ἑτέρου, καὶ [k]ποι-
ήσει μοι τοῦτο."

Καὶ θέα μοι τὴν κακουργίαν τῆς γυναικὸς, [l]πόθεν εὐθέως
προοιμιάζεται, ἀπὸ τοῦ πλήθους τοῦ χρόνου, [12] "Μέχρι τίνος
καρτερήσεις;" λέγουσα. Εἰ δὲ πολλάκις καὶ πραγμάτων οὐκ
ὄντων λόγοι [m]μόνον ἴσχυσαν μαλάξαι, ἐννόησον τί τότε πά- C
σχειν [n]αὐτὸν εἰκὸς ἦν, μετὰ τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τῶν
πραγμάτων ὀδυνώντων αὐτόν. Καὶ τὸ δὴ πάντων χεῖρον, ὅτι
καὶ γυνὴ [o]ἡ ταῦτα λέγουσα ἦν, [p]καὶ γυνὴ ἀναπεσοῦσα καὶ

[12] Job. ii. 9.

[b] *καὶ αὐτὴν* Edd. *καὶ* om. B.C.D.E.F. [c] *ἑαυτῷ* F. *sibi* Aret. [d] *ἀπὸ*] *ἐπὶ* Flor. et Edd. praeter Sav. [e] *κακουργίαν* B.C.D.E.F. Flor. *πανουργίαν* Edd. [f] *ἀπολομένων* A.C.E. et ex corr. D. *ἀπωλουμένων* F. *ἀπηλλαγμένων* B. *ἀπολλυμένων* Edd. et Flor. [g] *σιγᾷ* C.E. Flor. Aret. *σιγᾶν* Edd. Statim *καὶ ἡσυχάζει πρὸς τὸν ἀθ. ὁρῶν* C. Aret. [h] *αὐτὴ* F. [i] *δεηθῆναι*]+*γε* F. [k] *ποιήσει μοι*] Sic libri omnes et Flor. Edebatur *ποιήσαιμι*. [l] *ὅθεν* B. [m] *μόνοι* C.F. [n] *αὐτὸν* om. A. [o] *ἡ*, quod aberat, est in C.F. [p] *καὶ* om. C.

[q]ἀπαγορεύουσα, καὶ διὰ τοῦτο σπουδάζουσα καὶ αὐτὸν εἰς
ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν. Πλὴν ἀλλ' ἵνα σαφέστερον ἴδωμεν τὸ
μηχάνημα [r]τῷ ἀδαμαντίνῳ τούτῳ προσαγόμενον τείχει, καὶ
αὐτῶν ἀκούσωμεν τῶν ῥημάτων. Τίνα οὖν [s]ταῦτά ἐστι;
[13] "Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι
μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου;"
[t]"Ηλεγξε γάρ σου, φησὶ, [v]τὰ ῥήματα ὁ χρόνος, μακρότερος
D μὲν γινόμενος, λύσιν δὲ οὐδεμίαν ἐμφαίνων. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν,
οὐκ εἰς ἀπόγνωσιν [w]αὐτὸν ἐμβάλλουσα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀνειδί-
ζουσα καὶ κωμῳδοῦσα. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐνοχλοῦσαν ἀεὶ παρα-
μυθούμενος καὶ [x]διακρουόμενος τοιαῦτα ἐφθέγγετο· ἀνάμεινον
ἔτι μικρὸν, καὶ ταχέως [y]ἔσται τούτων τὸ τέλος. Ὀνειδίζουσα
τοίνυν [z]αὐτὸν, φησί· μὴ καὶ νῦν τὸ αὐτὸ ἐρεῖς; πολὺς γὰρ ἤδη
χρόνος παρέδραμε, καὶ τέλος τούτων οὐδὲν ἀνεφάνη. Καὶ θέα
τὴν κακουργίαν. Οὐδὲ [a]γὰρ μέμνηται τῶν βοῶν, [b]οὐ τῶν
προβάτων, [c]οὐδὲ τῶν καμήλων· ᾔδει γὰρ οὐ σφόδρα αὐτὸν
E [d]τούτοις δακνόμενον· ἀλλ' ἐπὶ τὴν φύσιν εὐθέως ἔρχεται, καὶ
τῶν παίδων ἀναμιμνήσκει· ἐπ' αὐτοῖς γὰρ [e]εἶδεν καὶ τὴν
ἐσθῆτα διαρρήξαντα, καὶ τὴν κόμην ἀποκειράμενον. Καὶ οὐκ
εἶπεν, ἀπώλετό σου τὰ παιδία, ἀλλὰ σφόδρα περιπαθῶς·
"Ἠφάνισταί σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς," δι' ὃ καὶ
τὰ παιδία ποθεινά. Εἰ γὰρ καὶ νῦν, ἀναστάσεως φανείσης,
ἐντεῦθέν ἐστι τὰ παιδία ἐπέραστα, ἀπὸ τοῦ τὴν μνήμην τῶν
256 ἀπελθόντων διατηρεῖν, πολλῷ μᾶλλον τότε. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ
ἀρὰ ἐντεῦθεν γίνεται πικροτέρα. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ, τὰ παιδία, ὃ
ἐπαρώμενος εἶπεν, ἐξολοθρευθείη, ἀλλὰ, [14] "Τὸ μνημόσυνον
αὐτοῦ ἀπὸ τῆς [f]γῆς." "Οἱ υἱοί σου καὶ αἱ θυγατέρες [g]σου."
Εἰποῦσα [h]γὰρ, "τὸ μνημόσυνον," μετὰ ἀκριβείας πάλιν ἑκα-
τέρας τῆς φύσεως μέμνηται. [i]Εἰ δέ σοι, φησὶν, οὐ μέλει
τούτων, κἂν τὸ ἐμὸν σκόπει. "Τῆς ἐμῆς κοιλίας ὠδῖνες καὶ
πόνοι, οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόχθων." Ὃ δὲ λέγει,

[13] Job. ii. 9. in Graeco. [14] Job. xviii. 17.

[q] ἀπαγορεύσασα F. [r] τῷ] τὸ τῷ Edd. τὸ deest in omnibus. [s] ἐστι ταῦτα inverso ord. C.E. [t] ἤλεγξε——φησὶ] ὡσεὶ ἔλεγεν, ἤλεγξέ σου C. Aret. [v] τῶν ῥημάτων B. [w] αὐτὸν om. F. [x] δακρυόμενος a pr. man. A. δακνομένην ex corr. idem. καὶ διακρουόμενος om. B. [y] ἔσται A.C. Flor. ἐλεύσεται F. ἔσεται B.D.E. Veron. Sav. ἔσται tacite Mor. Ben. [z] αὐτὸν C.E. Flor. et ex corr. D. αὐτὸ B. αὐτῷ vulgo. [a] γὰρ om. C. [b] οὐδὲ A.B.D.F. [c] οὐ B. [d] τούτοις] ἐν τούτοις B. [e] εἶδεν]+αὐτὸν Edd. etiam C. in marg. in ceteris deest. Post ἐσθῆτα, τοῦτον add. B. [f] γῆς]+ τοῦτο αἰνιττόμενος C. Aret. [g] σου om. F. [h] γὰρ om. a pr. man. C. [i] εἰ δέ σοι, φησὶν] συλλογιζομένη αὐτὸν ἐντεῦθεν, καὶ λέγουσα, εἴ σοι C. *quasi dicat, si tibi* Aret.

[k]τοῦτό ἐστιν· ἡ τὸ πλέον ἐνεγκοῦσα ἠδίκημαι διὰ σέ, [l]καὶ τοὺς
μὲν πόνους ὑπέστην, τῶν δὲ καρπῶν ἀπεστέρημαι. Καὶ ὅρα B
(428) πῶς οὔτε τίθησι τὴν ζημίαν τῶν χρημάτων, οὔτε σιγᾷ αὐτὴν
καὶ παρατρέχει, ἀλλ' ὡς ἐνῆν καὶ περιπαθῶς αὐτὴν ἀπαγγεῖλαι,
[m]οὕτως αἰνίττεται. Ὅταν γὰρ εἴπῃ, "Κἀγὼ πλανῆτις καὶ
λάτρις, τόπον ἐκ τόπου [n]καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας περιερχομένη,"
καὶ τὴν ζημίαν αἰνίττεται, καὶ πολλὴν τὴν [o]περιπάθειαν δεί-
κνυσι. Καὶ γὰρ καὶ αἱ λέξεις αὗται ἱκαναὶ ἐπᾶραι τὴν
συμφοράν· ἐπὶ [p]γὰρ τὰς ἑτέρων ἔρχομαι θύρας, φησίν. Οὐδὲ
γὰρ προσαιτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πλανῶμαι, καὶ δουλεύω δουλείαν
ξένην καὶ καινήν, πανταχοῦ περιϊοῦσα, καὶ τὰ σύμβολα τῆς
συμφορᾶς περιφέρουσα, καὶ πάντας διδάσκουσα τὰ ἐμὰ κακά· ὃ C
πάντων ἐστὶν ἐλεεινότερον, τὸ οἰκίαν ἐξ οἰκίας ἀμείβειν. Καὶ
οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη τῶν θρήνων, ἀλλ' ἐπήγαγε λέγουσα· "Προσ-
δεχομένη τὸν ἥλιον πότε [q]δύσει, καὶ ἀναπαύσομαι τῶν μόχθων
[r]μου καὶ τῶν περιεχουσῶν με ὀδυνῶν, αἵ με νῦν συνέχουσιν."
[s]Ὃ γὰρ τοῖς ἄλλοις ἐστὶν ἡδύ, φησί, τὸ τὴν ἀκτῖνα ὁρᾶν,
τοῦτο ἐμοὶ βαρύ· [t]ποθεινὸν δὲ ἡ νὺξ καὶ τὸ σκότος. Αὕτη
γάρ με ἀναπαύει τῶν ἱδρώτων μόνη, αὕτη μοι παραμυθία
γίνεται τῶν [v]κακῶν. "Ἀλλ' εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς κύριον, καὶ
τελεύτα." Εἶδες κἀνταῦθα τὴν κακουργίαν; πῶς οὐδὲ ἐν αὐτῇ
τῇ συμβουλῇ εὐθέως εἰσήγαγε τὴν ὀλεθρίαν παραίνεσιν, ἀλλὰ D
διηγησαμένη πρῶτον ἐλεεινῶς τὰς συμφοράς, καὶ ἐκτείνασα τὴν
τραγῳδίαν, ἐν βραχεῖ [w]τίθησι τὴν παραίνεσιν, καὶ οὐδὲ ἐμ-
φαίνει σαφῶς αὐτήν, ἀλλὰ [x]συσκιάσασα ἐκείνην, τὴν ἀπαλ-
λαγὴν αὐτῷ προτείνει τὴν μάλιστα ποθεινήν, καὶ ἐπαγγέλλεται
τελευτήν, ὃ μάλιστα ἐπεθύμει; Καὶ σκόπει κἀντεῦθεν τοῦ δια-
βόλου τὴν κακουργίαν. Ἐπειδὴ γὰρ ᾔδει τὸν πόθον τοῦ Ἰὼβ
τὸν [y]περὶ τὸν θεόν, οὐκ ἀφίησι τὴν γυναῖκα κατηγορῆσαι τοῦ
θεοῦ, ἵνα μὴ ὡς ἐχθρὰν εὐθέως ἀποστραφῇ. Διὰ τοῦτο αὐτοῦ
μὲν οὐδαμοῦ μέμνηται, τὰ δὲ συμβάντα ἄνω καὶ κάτω στρέφει. E
Σὺ δὲ μετὰ τῶν εἰρημένων, ὅτι [z]καὶ γυνὴ ἦν ἡ ταῦτα συμ-
βουλεύουσα, προστίθει, δεινὸς καταγοητεῦσαι ῥήτωρ τοὺς μὴ
προσέχοντας. Πολλοὶ γοῦν καὶ χωρὶς συμφορῶν ἀπὸ [a]γυναι-
κῶν συμβουλῆς κατηνέχθησαν μόνης. Τί οὖν ὁ μακάριος οὗτος,

[k] τοιοῦτον B.D. [l] καὶ]+γὰρ C. [m] οὕτως]+ἀκριβῶς B.D. οὕτως αἰνίττεται] μᾶλλον διέξεισιν C. [n] καὶ est in libris omnibus, non in Edd. [o] περιπάθειαν B.C.E.F. et ex corr. A. *vehementem dolorem* Aret. Edebatur προσπάθειαν. [p] γὰρ om. B.C. [q] δύσῃ A.D. δύνῃ B. [r] μου om. F. [s] ὃ γὰρ] ὅπερ C. [t] ποθινὴ (sic) F. [v] κακῶν]+μόνη F. [w] τίθησι τὴν παραίνεσιν] τὴν συμβουλὴν τίθησι F. [x] συσκιάσας A.E. et ex corr. D. [y] περὶ] πρὸς F. [z] καὶ om. F. [a] γυναικὸς B.D.

καὶ ἀδάμαντος στερρότερος; Βλέψας εἰς αὐτὴν πικρὸν, [b]καὶ
πρὸ τῆς φωνῆς ἀπὸ τῆς ὄψεως διεκρούσατο τὰ μηχανήματα.
Ἐκείνη μὲν γὰρ προσεδόκησε δακρύων κινήσειν πηγάς· οὗτος δὲ
λέοντος σφοδρότερος γέγονε, θυμοῦ πληρωθεὶς καὶ [c]ἀγανακτή-
σεως, οὐχ ὑπὲρ ὧν ἔπασχεν, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ἐκείνη διαβολικῶς
257 [d]συνεβούλευε, καὶ τῷ βλέμματι τὸν θυμὸν ἐνδειξάμενος, μεμε-
τρημένην ποιεῖται τὴν ἐπιτίμησιν· καὶ γὰρ [e]καὶ ἐν συμφοραῖς
σώφρων ἦν. Καὶ τί φησιν; [15]"Ἵνα τί ὥσπερ μία τῶν
ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας;" Οὐχ οὕτω σε ἐπαίδευσα, φησὶν,
οὐχ οὕτω σε ἔθρεψα· ὅθεν οὐδὲ ἐπιγινώσκω τὴν σύνοικον τὴν
ἐμήν. Τὰ γὰρ ῥήματα ταῦτα ἀνοήτου γυναικὸς καὶ παρα-
παιούσης [f]ἡ συμβουλή. Εἶδες [g]τομὴν σύμμετρον, καὶ πληγὴν
ἱκανὴν διορθῶσαι τὸ νόσημα; Εἶτα μετὰ τὴν ἐπίπληξιν καὶ
συμβουλὴν εἰσάγει πάλιν ἀρκοῦσαν αὐτὴν παραμυθήσασθαι καὶ
πολὺ τὸ εὔλογον ἔχουσαν, [h]λέγων· "Εἰ [i]τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα
B [k]παρὰ κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;" Ἀναμνήσθητι γὰρ,
φησὶ, τῶν προτέρων ἐκείνων, καὶ λογίζου τὸν αἴτιον, καὶ οἴσεις
καὶ [l]ταῦτα γενναίως. Εἶδες μετριοφροσύνην ἀνδρός; Οὐδὲ
γὰρ τῇ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ λογίζεται τὴν ὑπομονὴν, ἀλλὰ τῆς τῶν
πραγμάτων ἀκολουθίας αὐτὴν εἶναί φησιν. Ἀντὶ τίνων γὰρ
ἐκεῖνα ἡμῖν ἔδωκεν ὁ θεός; ποίαν ἐκτιννὺς ἀμοιβήν; Οὐδεμίαν·
ἀλλ' ἐξ ἀγαθότητος μόνης. Δωρεὰ γὰρ ἦν, οὐκ ἀμοιβὴ, καὶ
χάρις, οὐκ ἀντίδοσις. Οὐκοῦν καὶ ταῦτα φέρωμεν γενναίως.
Τοῦτον καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τὸν λόγον ἀνάγραπτον ἔχωμεν,
C καὶ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐγκολάψωμεν τῇ διανοίᾳ, [m]καὶ ταῦτα
καὶ τὰ πρὸ τούτων· καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τῶν παθημάτων
καθάπερ εἰκόνα ἐπὶ τῆς διανοίας ὑπογράψαντες, τὴν ζημίαν
λέγω τῶν χρημάτων, τὴν ἀφαίρεσιν τῶν [n]παίδων, τὴν πληγὴν
τοῦ σώματος, τὰ ὀνείδη, τὰς χλευασίας, τὰς τῆς γυναικὸς
μηχανὰς, τὴν τοῦ διαβόλου ἐπιβουλὴν, πάντα ἁπλῶς μετὰ
ἀκριβείας τὰ [o]πάθη τοῦ δικαίου, λιμένα κατασκευάσωμεν μέ-
γιστον ἡμῖν· ἵνα [p]ἅπαντα γενναίως καὶ εὐχαρίστως φέροντες,
καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ πᾶσαν [q]ἀποκρουσώμεθα ἀθυμίαν, καὶ

[15] Job. ii. 10.

[b] Sic A.B.E.F. Flor. *ἀπὸ τῆς ὄψεως καὶ πρὸ τῆς φωνῆς* inverso ord. Edd. [c] *ἀγανακτήσεως*] *ἀγανακτήσας* C. *ἀγανακτήσας καὶ* E. Vulgatum habet Flor. [d] *συνεβούλευε* C.D.E.F. *συνεβούλευσε* vulgo. [e] *καὶ* om. A.D. [f] *ἡ* om. B. et ante corr. D. [g] *τιμὴν* B. et a pr. man. A. etiam Veron. [h] *λέγων*] *ποίαν δὴ ταύτην;* C. *quodnam?* Aret. [i] *τὰ μὲν ἀγαθὰ* B.D.E.F. Mox *τὰ δὲ κακὰ* B.D.E. [k] *παρὰ*] *ἐκ χειρὸς* B.D. Flor. [l] *ταῦτα*] *τὰ δεινὰ* F. [m] *καὶ ταῦτα*] *μᾶλλον δὲ* C. Aret. [n] *παιδίων* F. [o] *παθήματα* F. [p] *ἅπαντα* A.D.F. *πάντα* vulgo. [q] *διακρουσώμεθα* F.

[r]τοὺς περὶ τῆς εὐφημίας ταύτης ἀπολάβωμεν μισθοὺς, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα D εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

(429) ## ΛΟΓΟΣ ΚΘ.

[1] Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοὶ, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. Οἴδατε, [a]ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι.

ΤΟΥΤΟ ἅπαν τὸ χωρίον σφόδρα ἐστὶν ἀσαφές· τὴν δὲ E ἀσάφειαν ἡ τῶν πραγμάτων ἄγνοιά τε καὶ ἔλλειψις ποιεῖ τῶν τότε μὲν [b]συμβαινόντων, νῦν δὲ οὐ γινομένων. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐ γίνεται νῦν; Ἰδοὺ [c]γὰρ καὶ ἡ αἰτία πάλιν τῆς ἀσαφείας ἕτερον ἡμῖν ζήτημα ἔτεκε. Τί δήποτε γὰρ τότε μὲν ἐγίνετο, νῦν δὲ οὐκέτι; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς αὖθις [d]ἀναβαλούμεθα, τέως δὲ τὰ συμβαίνοντα τότε [e]λέγωμεν. Τί οὖν τότε συνέβαινεν; Εἴ τις ἐβαπτίσατο, γλώσσαις εὐθέως ἐλάλει, καὶ οὐ γλώσσαις μόνον, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ προεφήτευον, τινὲς δὲ καὶ ἑτέρας πλείους δυνάμεις ἐπεδείκνυντο. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ 258 τῶν εἰδώλων [f]προσιόντες, οὐδὲν εἰδότες [g]σαφῶς, οὐδὲ ταῖς παλαιαῖς ἐντραφέντες βίβλοις, βαπτισθέντες εὐθέως πνεῦμα ἐλάμβανον, τὸ δὲ πνεῦμα οὐχ ἑώρων· ἀόρατον γάρ ἐστιν· [h]αἰσθητόν τινα ἔλεγχον ἐδίδου τῆς ἐνεργείας ἐκείνης ἡ χάρις· καὶ ὁ μὲν τῇ Περσῶν, ὁ δὲ τῇ Ῥωμαίων, ὁ δὲ τῇ Ἰνδῶν, ὁ δὲ ἑτέρᾳ τινὶ τοιαύτῃ [i]εὐθέως ἐφθέγγετο γλώσσῃ· καὶ τοῦτο ἐφανέρου τοῖς ἔξωθεν, ὅτι πνεῦμά ἐστιν ἐν αὐτῷ τῷ φθεγγομένῳ. Διὸ καὶ οὕτως αὐτὸ καλεῖ [k]λέγων· "Ἑκάστῳ δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος δίδοται πρὸς τὸ συμφέρον·" τὰ B χαρίσματα φανέρωσιν πνεύματος ὀνομάζων. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦτο πρῶτον σημεῖον ἔλαβον, καὶ οἱ [l]πιστοὶ τοῦτο ἐλάμβανον τὸ τῶν γλωσσῶν, καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πλείω. Καὶ γὰρ καὶ νεκροὺς ἤγειρον πολλοὶ, καὶ δαίμονας ἤλαυνον, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐθαυματούργουν· καὶ χαρίσματα δὲ εἶχον, οἱ μὲν ἐλάττονα, οἱ δὲ [m]μείζονα. Πλέον δὲ πάντων τὸ τῶν γλωσσῶν ἦν παρ' αὐ-

1 Cap. XII. v. 1, 2.

[r] Vid. Annot. Hom. XXIX. [a] ὅτι om. F. [b] συμβάντων B. [c] γὰρ om. C. [d] Sic B.D.F. et ex corr. A. ἀναβαλώμεθα Edd. [e] λέγομεν B. et ex corr. D. [f] προσιόντες] Sic Edd. προσῄεσαν libri omnes (προσείεσαν B. et ante corr. A.) cum Catena. [g] σαφὲς F. [h] αἰσθητὸν] + δὲ E. et ex corr. A.C. [i] εὐθέως om. E. in marg. C. [k] λέγων om. F. [l] ἄπιστοι B.D. [m] μείζονα omnes. πλείω Edd.

τοῖς χάρισμα· καὶ τοῦτο αἴτιον σχίσματος αὐτοῖς ἐγένετο, οὐ
παρὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν
C εἰληφότων. Οἵ τε γὰρ τὰ μείζονα ἔχοντες [n]ἐπήροντο κατὰ
τῶν τὰ ἐλάττονα κεκτημένων· οὗτοι δ' αὖ πάλιν ἤλγουν, καὶ
τοῖς τὰ μείζονα ἔχουσιν ἐφθόνουν. [o]Πλέον δὲ πάντων τὸ τῶν
γλωσσῶν ἦν παρ' αὐτοῖς χάρισμα. [p]Καὶ τοῦτο προϊὼν δεί-
κνυσιν αὐτὸς ὁ Παῦλος. Ἐπεὶ οὖν ἐντεῦθεν καιρίαν ἐλάμβανον
[q]πληγὴν, διαλυομένης αὐτοῖς τῆς ἀγάπης, πολλὴν σπουδὴν
ποιεῖται, ὥστε αὐτὸ διορθῶσαι. Συνέβη μὲν γὰρ τοῦτο καὶ ἐν
τῇ Ῥώμῃ, ἀλλ' οὐχ οὕτω. Διόπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους
ἐπιστολῇ κινεῖ μὲν αὐτὸ, συνεσκιασμένως δὲ καὶ ἐν βραχεῖ, λέ-
γων οὕτω· [2]"Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν,
D τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει [r]πρᾶξιν· οὕτως οἱ πολλοὶ
ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς, ἀλλήλων μέλη. Ἔχον-
τες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα,
εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· εἴτε δια-
κονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ."
Ὅτι δὲ καὶ ἐκεῖνοι εἰς ἀπόνοιαν ἐντεῦθεν [s]ἐνέπιπτον, ἀρχόμενος
ἠνίξατο τοῦτο, οὕτως εἰπών· [3]"Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος
τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ
δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς
ἐμέρισε μέτρον πίστεως." Ἐκείνοις μὲν οὖν· οὐδὲ γὰρ πολὺ τὸ
E νόσημα ἦν τῆς διαστάσεως [t]καὶ ἀπονοίας· οὕτω διείλεκται·
ἐνταῦθα δὲ μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς· καὶ γὰρ σφοδρὰ τοῦ
πάθους ἦν ἡ νομή. Καὶ οὐδὲ τοῦτο [v]μόνον αὐτοὺς ἐθορύβει,
ἀλλὰ καὶ μάντεις ἦσαν αὐτόθι πολλοὶ, ἅτε Ἑλληνικώτερον τῆς
πόλεως διακειμένης, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο αὐτοὺς
[w]ὑπεσκέλιζε καὶ ἐτάραττε. Διὸ καὶ ἀρχόμενος, πρῶτον τὸ
μέσον μαντείας καὶ προφητείας τίθησι. Διὰ τοῦτο καὶ δια-
κρίσεις [x]ἔλαβον πνευμάτων, ὥστε διακρίνειν καὶ εἰδέναι, τίς μὲν
ὁ πνεύματι φθεγγόμενος καθαρῷ, τίς δὲ ὁ ἀκαθάρτῳ. Ἐπειδὴ
259 γὰρ αὐτόθεν οὐκ ἦν παρασχεῖν τῶν λεγομένων τὴν ἀπόδειξιν· (430)
προφητεία γὰρ οὐκ ἐν τῷ καιρῷ, ᾧ λέγεται, ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ
τῆς ἐκβάσεως παρέχεται τῆς οἰκείας ἀληθείας τὸν ἔλεγχον· [y]καὶ

[2] Rom. xii. 4—7. [3] Ibid. v. 3.

[n] ἐπαίροντο B.F. ἐπείροντο a pr. man. A. ἐπειρῶντο Cat. Mox τὰ om. B.F. et a pr. man. D. [o] πλέον δὲ] ὅτι δὲ πλέον C. Aret. Clausula πλέον δὲ ——χάρισμα, erasa in A. inclusa a Sav. Mor. et tacite omissa a Montef. [p] καὶ superscript. in C. [q] τὴν πληγὴν A.C. [r] τάξιν B.D. [s] ἔπιπτον C. [t] καὶ]+τῆς B.D. [v] μόνον om. A. [w] ὑπεσκεύαζε B. [x] ἐλάμβανον C. [y] καὶ οὐκ ἦν εὔκολον αὐτὴν] οὔτε μὴν εὔκολον προσῆν C. αὐτὴν om. Cat.

οὐκ ἦν εὔκολον αὐτὴν διαγνῶναι, [z]τίς μὲν ὁ προφητεύων, τίς
δὲ ὁ ψευδόμενος· καὶ γὰρ μιαρὸς ὢν ὁ διάβολος ἐπεισῄει τοῖς
προφητεύουσι, ψευδοπροφήτας εἰσάγων [a]ὡς δῆθεν τὰ μέλλοντα
προλέγοντας καὶ αὐτούς· εἶτα [b]ἐπειδὴ τέως ἀνεύθυνα ἦν τὰ
λεγόμενα, οὔπω τῶν πραγμάτων [c]ἐκβάντων περὶ ὧν προελέ-
γετο, καὶ ῥᾳδίως παρεκρούετο· τὸν γὰρ ψευδόμενον καὶ τὸν
ἀληθεύοντα τὸ τέλος ἤλεγχεν· [d]ἵνα δὲ μηδὲ πρὸ τοῦ τέλους B
ἀπατῶνται οἱ ἀκροαταὶ, δίδωσιν αὐτοῖς σημεῖον, ὃ καὶ πρὸ τῆς
ἐκβάσεως ἐδείκνυ τοῦτον κἀκεῖνον· καὶ ἐντεῦθεν λαβὼν ἀκολου-
θίαν καὶ ἀρχὴν, οὕτω καὶ εἰς τὸν περὶ τῶν χαρισμάτων ἐκβαίνει
λόγον, καὶ τὴν φιλονεικίαν διορθοῦται τὴν [e]καὶ ἐντεῦθεν
γινομένην. Τέως μέντοι τοῦ περὶ τῶν μάντεων ἄρχεται λόγου
οὕτω λέγων· "Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν,
ἀδελφοί·" πνευματικὰ τὰ σημεῖα καλῶν, ὅτι [f]μάλιστα ταῦτα
ἔργα τοῦ πνεύματος μόνου, οὐδὲν ἀνθρωπίνης ἐπεισφερούσης
σπουδῆς εἰς τὸ τὰ τοιαῦτα θαυματουργεῖν. Καὶ μέλλων περὶ C
αὐτῶν διαλέγεσθαι, πρότερον, ὅπερ ἔφην, [g]τὴν διαφορὰν τῆς
μαντείας καὶ τῆς προφητείας τίθησιν, [h]οὕτω λέγων· "Οἴδατε
ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε,
ἀπαγόμενοι." Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἐν τοῖς εἰδώλοις,
φησὶν, εἴποτε κατεσχέθη τις ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ
ἐμαντεύετο, ὥσπερ ἀπαγόμενος, οὕτως εἵλκετο ὑπὸ τοῦ πνεύ-
ματος δεδεμένος, οὐδὲν εἰδὼς ὧν λέγει. Τοῦτο γὰρ μάντεως
ἴδιον, τὸ ἐξεστηκέναι, τὸ ἀνάγκην ὑπομένειν, τὸ ὠθεῖσθαι, τὸ
ἕλκεσθαι, τὸ σύρεσθαι ὥσπερ μαινόμενον. Ὁ δὲ προφήτης
οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μετὰ διανοίας νηφούσης, [i]καὶ σωφροσύνης καὶ D
καταστάσεως, καὶ εἰδὼς ἃ φθέγγεται, [k]ἅπαντά φησιν. Ὥστε
καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως κἀντεῦθεν [l]γνώριζε τὸν μάντιν καὶ τὸν
προφήτην.

Καὶ σκόπει πῶς ἀνύποπτον ποιεῖ τὸν λόγον· αὐτοὺς μάρτυ-
ρας καλεῖ τοὺς ἐν τῇ πείρᾳ τοῦ πράγματος [m]γενομένους.
Ὅτι γὰρ οὐ ψεύδομαι, φησὶν, οὐδὲ ἁπλῶς διασύρω τὰ τῶν
ἐθνῶν, ὡς ἐχθρὸς πλάττων, αὐτοὶ ὑμεῖς [n]μοι μαρτυρήσατε.

[z] τίς] καὶ τίς Edd. καὶ deest in omnibus. [a] ὡς om. C. [b] ἐπειδὴ]+ πάλιν C. [c] ἐκβαινόντων C. [d] ἵνα δὲ μηδὲ] Sic B.D.E. et a pr. man. A. ἵνα δὴ μηδὲ C. ἵνα δὲ μὴ F. ἵνα μηδὲ Edd. [e] καὶ om. F. Statim ἐγγιγνομένην Cat. [f] μάλιστα, quod aberat, est in libris omnibus et Cat. [g] Sic omnes. τῆς μαντείας τὴν διαφ. inverso ord. Edd. [h] οὕτω om. B. [i] καὶ σωφροσύνης καὶ καταστάσεως] Sic Cat. καὶ σωφρονούσης καὶ καταστάσεως A. C.D.E. καὶ σωφρονούσης καταστάσεως B.F. Hoc edebatur. [k] ἅπαντά φησιν] Sic A.D.E. Edebatur φησὶν ἅπαντα. ἅπαντα, ὡς εἰκὸς C. Aret. ἅπαντα ἅπερ φησιν Cat. φησὶν ἅπαντα ἅπερ φησὶν B.F. [l] γνωρίζεσθαι C. et ex corr. A. [m] γινομένους F. [n] μοι] με B.D.E. μοι erasum in A. μάρτυρες ἔστε pro μαρτυρήσατε F. *testes estis* Aret.

Καὶ γὰρ οἴδατε, [o]ὅτε Ἕλληνες ἦτε, πῶς ἀπήγεσθε ἑλκόμενοι τότε. Εἰ δέ τις καὶ τούτους ὡς πιστοὺς ὑπόπτους εἶναι φαίη,
E φέρε καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν [p]τοῦτο ὑμῖν ποιήσω φανερόν. Ἄκουσον γοῦν Πλάτωνος λέγοντος οὕτως· "Ὥσπερ οἱ χρησμῳδοὶ καὶ οἱ θεομάντεις λέγουσι μὲν πολλὰ καὶ καλὰ, ἴσασι δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσιν." Ἄκουσον [q]γοῦν καὶ ἑτέρου ποιητοῦ [r]ταῦτα αὐτὰ ἐνδεικνυμένου. Ἐπειδὴ γὰρ τελεταῖς τισι καὶ μαγγανείαις κατέδησε δαίμονά τις εἰς ἄνθρωπον, καὶ ἐμαντεύετο ἐκεῖνος, [s]καὶ μαντευόμενος [t]ἐρριπτεῖτο καὶ [v]ἐσπαράττετο, καὶ
260 ἐνέγκεῖν τοῦ δαίμονος τὴν ὁρμὴν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἔμελλε διασπώμενος οὕτως ἀπόλλυσθαι, τοῖς τὰ τοιαῦτα μαγγανεύουσί φησι·

> Λύσατε λοιπὸν, ἄνακτα βροτὸς θεὸν οὐκέτι χωρεῖ·

καὶ πάλιν,

> Λύσατέ μοι στεφάνους, καί μευ πόδας ὕδατι λευκῷ
> Ῥάνατε, καὶ γραμμὰς ἀπαλείψατε, καί γε μολοῖμι.

Ταῦτα [w]γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα· [x]καὶ γὰρ ἔστι πολλῷ πλείονα
B εἰπεῖν· ἀμφότερα ταῦτα ἡμῖν ἐνδείκνυται, καὶ τὴν ἀνάγκην ἣν κατεχόμενοι δουλεύουσιν οἱ δαίμονες, καὶ τὴν βίαν ἣν ὑπομένοντες οἱ καθάπαξ ἑαυτοὺς ἐκδόντες αὐτοῖς, [y]καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐξίστανται φρενῶν. Καὶ ἡ Πυθία δέ· ἀναγκάζομαι γὰρ καὶ ἑτέραν αὐτῶν ἀσχημοσύνην ἐκπομπεῦσαι νῦν, [z]ἣν καλὸν μὲν ἦν [a]παρεαθῆναι διὰ τὸ ἡμῖν ἀπρεπὲς εἶναι τὰ τοιαῦτα λέγειν· ὥστε δὲ [b]σαφέστερον αὐτῶν μαθεῖν τὴν [c]αἰσχύνην, ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ἵνα κἀντεῦθεν μάθητε τὴν παράνοιαν καὶ τὸν πολὺν γέλωτα τῶν τοῖς μάντεσι κεχρημένων. Λέγεται τοίνυν αὕτη
C ἡ Πυθία γυνή τις οὖσα ἐπικαθῆσθαι τῷ τρίποδί ποτε τοῦ Ἀπόλλωνος, διαιροῦσα τὰ σκέλη· εἶθ' οὕτω [d]πνεῦμα πονηρὸν κάτωθεν ἀναδιδόμενον, καὶ διὰ τῶν γεννητικῶν αὐτῆς [e]διαδυόμενον μορίων, πληροῦν τὴν γυναῖκα τῆς μανίας, [f]καὶ ταύτην τὰς τρίχας λύουσαν λοιπὸν ἐκβακχεύεσθαί τε, καὶ ἀφρὸν ἐκ (431)
τοῦ στόματος ἀφιέναι, καὶ οὕτως ἐν παροινίᾳ γενομένην τὰ τῆς μανίας φθέγγεσθαι ῥήματα. [g]Οἶδα ὅτι ᾐσχύνθητε καὶ

[o] ὅτε] ὅτι F. ὅτι ὅτε B.D. [p] ὑμῖν τοῦτο inverso ord. B.D.F. [q] γοῦν] δὲ C. [r] ταῦτα αὐτὰ] Sic B.D.E. et a pr. man. A. ταῦτα αὐτῷ ex corr. A. τὰ αὐτὰ ταῦτα F. πάλιν τὰ αὐτὰ C. τὰ αὐτὰ Edd. [s] καὶ] εἶτα C. [t] ἐριπτεῖτο B. et ante corr. D. ἐρίπτετο F. [v] ἐταράττετο B. [w] γὰρ om. B. [x] καὶ γὰρ ἔστι] ἔτι δὲ καὶ ἄλλα C. [y] καὶ om. B. [z] ἣν om. B. et a pr. man. D. [a] παρεαθῆναι B.C.D.E. et ex corr. A. (prius παρεάθη) *praetermitti* Aret. παρελθεῖν Edd. [b] σαφ. αὐτῶν μαθεῖν] μαθεῖν αὐτῶν B.D. σαφέστερον in marg. D. [c] ἀσχημοσύνην B. et ex corr. A. [d] Folium desideratur in D. usque ad ἄξιον δὲ p. 261 C. [e] διαδιδόμενον B. διαλύομενον Catena in Act. Apost. p. 269. [f] καὶ ταύτην] ταύτην δὲ C. [g] οἶδα ὅτι om. B. post ἀκούσαντες addens οἶδα κἀγώ.

ἠρυθριάσατε ταῦτα ἀκούσαντες· ἀλλ' ἐκεῖνοι [h]καὶ μέγα φρο-
νοῦσι καὶ διὰ τὴν ἀσχημοσύνην καὶ διὰ τὴν μανίαν ταύτην.
Ταῦτα οὖν καὶ τὰ [i]τοιαῦτα ὁ Παῦλος ἅπαντα [k]ἀνακινῶν ἔλε- D
γεν· " Οἴδατε, ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα,
ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι." Καὶ ἐπειδὴ πρὸς εἰδότας διε-
λέγετο, οὐ τίθησι πάντα μετὰ ἀκριβείας, μὴ βουλόμενος αὐτοῖς
ἐνοχλεῖν, ἀλλ' ἀναμνήσας μόνον καὶ εἰς ἔννοιαν ἁπάντων αὐτοὺς
[l]ἀγαγὼν, ἀπαλλάττεται ταχέως, πρὸς τὸ προκείμενον ἐπει-
γόμενος. Τί δέ ἐστι, "πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα;" Οὗτοι οἱ
μάντεις πρὸς ἐκεῖνα ἤγοντο ἑλκόμενοι. Εἰ δὲ αὐτὰ ἄφωνα, πῶς
[m]ἑτέροις ἔχρα; τίνος δὲ ἕνεκεν τοῖς ξοάνοις αὐτοὺς προσῆγεν ὁ
δαίμων; Ὡς αἰχμαλώτους καὶ δεσμίους· ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν πλάνην E
πιθανὴν ἐργαζόμενος. Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ ὁ λίθος ἄφωνος εἶναι,
[n]ἐσπούδαζον τοῖς εἰδώλοις προσηλοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα τὰ
αὐτῶν ἐκείνοις ἐπιγράφηται. Ἀλλ' οὐ τὰ ἡμέτερα τοιαῦτα.
Ἀλλ' οὐκ ἔθηκε τὰ ἡμέτερα, τὰ τῶν προφητῶν λέγω· καὶ γὰρ 261
δῆλα ἦν αὐτοῖς [o]ἅπασι, καὶ ἐν αὐτοῖς προεφήτευον, ὡς
αὐτοῖς πρέπον ἦν, μετὰ συνέσεως καὶ ἐλευθερίας ἁπάσης.
Διά τοι τοῦτο καὶ τοῦ [p]εἰπεῖν καὶ τοῦ μὴ εἰπεῖν ἦσαν
κύριοι· οὐ γὰρ ἀνάγκῃ κατείχοντο, ἀλλ' ἐξουσίᾳ ἦσαν τετι-
μημένοι. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰωνᾶς ἔφυγε, διὰ τοῦτο καὶ Ἰεζεκιὴλ
[q]ἀνεβάλλετο, διὰ τοῦτο καὶ Ἱερεμίας παρῃτεῖτο. Ὁ δὲ θεὸς
οὐ μετὰ ἀνάγκης αὐτοὺς ὤθει, ἀλλὰ συμβουλεύων, παραινῶν,
ἀπειλῶν, οὐ σκοτῶν τὴν διάνοιαν. Δαίμονος [r]μὲν γὰρ ἴδιον,
τὸ θόρυβον καὶ μανίαν ποιεῖν, καὶ πολὺν τὸν ζόφον· θεοῦ δὲ,
τὸ φωτίζειν, καὶ μετὰ συνέσεως διδάσκειν τὰ δέοντα. B

Πρώτη μὲν οὖν [s]αὕτη διαφορὰ μάντεως καὶ προφήτου·
δευτέρα δὲ ἑτέρα, ἣν ἐφεξῆς τίθησι, λέγων· [4]" Διὸ γνωρίζω
ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν."
Εἶτα καὶ [t]ἑτέραν· " Καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν,
εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ." Ὅταν [v]οὖν ἴδῃς, φησὶ, τινὰ [w]μὴ
φθεγγόμενον αὐτοῦ τὸ ὄνομα, ἢ καὶ ἀναθεματίζοντα, [x]νόησον
ὅτι μάντις ἐστί. Πάλιν, ὅταν ἴδῃς ἕτερον μετὰ τοῦ ὀνόματος
αὐτοῦ πάντα φθεγγόμενον, νόησον ὅτι πνευματικός ἐστι. Τί

[4] v. 3.

[h] καὶ om. B. [i] τοιαῦτα] + εἰδὼς ex corr. A. [k] ἀναμιμνήσκων B. ἅπαντα om. C. Aret. [l] ἄγων B.E. et a pr. man. A. [m] Vid. Annot. [n] ἐσπούδαζεν F. et ex corr. A. Ita clam edidit Montef. Alterum tuentur Cat. Aret. Mox τὰ αὐτοῦ ex corr. A. [o] ἅπασιν omnes. ἅπαντα Edd. [p] ἰδεῖν B. [q] ἀνεβάλετο A.B.C.E. Vulgatum est in Catena. [r] μὲν om. B.F. [s] αὕτη δ. omnes. δ. αὕτη Edd. [t] ἑτέραν B.C.E. Cat. ἑτέρα vulgo. [v] οὖν accessit ex omnibus. [w] μηδὲ F. Cat. Mox τὸ ὄνομα αὐτοῦ Edd. αὐτοῦ τὸ ὄνομα Codd. [x] Verba νόησον ὅτι, quae aberant, in subsidiis omnibus leguntur.

οὖν, φησὶ, περὶ τῶν κατηχουμένων ἂν εἴποιμεν; Εἰ γὰρ οὐδεὶς
C δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, τί
ἂν εἴποιμεν περὶ τούτων, ὀνομαζόντων μὲν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, πνεύματος δὲ ἀπεστερημένων; Ἀλλ' οὐ περὶ τούτων ὁ λόγος αὐτῷ νῦν· οὐ γὰρ ἦσαν κατηχούμενοι τότε· ἀλλὰ περὶ πιστῶν καὶ ἀπίστων. Τί οὖν; οὐδεὶς δαίμων ὀνομάζει τὸν [y] θεόν; οὐχὶ οἱ δαιμονῶντες ἔλεγον, [5] "Οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ;" οὐχὶ Παύλῳ ἔλεγον, "Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν;" Ἀλλὰ μαστιζόμενοι, ἀλλ' ἀναγκαζόμενοι· ἑκόντες δὲ καὶ μὴ [z] μαστιγούμενοι, οὐδαμοῦ. Ἄξιον δὲ ἐνταῦθα ζητῆσαι, διὰ τί καὶ ὁ δαίμων ταῦτα ἐφθέγγετο, καὶ Παῦλος ἐπετίμησε. Τὸν διδάσκαλον [a] τὸν ἑαυτοῦ μιμούμενος· καὶ γὰρ
D [b] καὶ ὁ Χριστὸς ἐπετίμησεν· [c] οὐδὲ γὰρ ἐβούλετο παρ' ἐκείνων
τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ὁ δαίμων ἐποίει τοῦτο; Βουλόμενος συγχεῖν τῶν πραγμάτων τὴν τάξιν, καὶ ἁρπάσαι τῶν ἀποστόλων τὸ ἀξίωμα, καὶ πεῖσαι πολλοὺς προσέχειν [d] αὐτοῖς· ὅπερ εἰ ἐγεγόνει, ῥᾳδίως ἂν ἐντεῦθεν ἀξιόπιστοι φανέντες, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπεισήγαγον ἄν. Ἵν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, μηδὲ ἀρχὴν ἡ ἀπάτη λάβῃ, καὶ τὰ ἀληθῆ λέγοντας ἐπιστομίζει, ὥστε ἐν τοῖς ψευδέσι μηδ' ὅλως τινὰ αὐτοῖς προσέχειν, [e] ἀλλὰ καθόλου πρὸς τὰ λεγόμενα παρ'
E αὐτῶν ἀποφράττειν τὰς ἀκοάς. Δήλους τοίνυν ποιήσας τοὺς
μάντεις καὶ τοὺς [f] προφήτας ἀπό τε τοῦ προτέρου καὶ τοῦ δευτέρου σημείου, λοιπὸν περὶ τῶν θαυμάτων διαλέγεται, οὐχ ἁπλῶς εἰς τοῦτον [g] προελθὼν τὸν λόγον, ἀλλ' ὥστε τὴν ἐντεῦθεν [h] γενομένην διάστασιν ἀνελεῖν, καὶ πεῖσαι καὶ τοὺς τὸ ἔλαττον ἔχοντας μὴ ἀλγεῖν, καὶ τοὺς τὰ μείζονα κεκτημένους μὴ ἐπαίρεσθαι. Διὸ καὶ οὕτως ἤρξατο· [6] "Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα·" καὶ [i] θεραπεύων
πρῶτον τὸν τὸ ἔλαττον ἔχοντα χάρισμα, καὶ διὰ τοῦτο (432)
ἀλγοῦντα. Τίνος γὰρ ἕνεκεν, φησὶν, ἀθυμεῖς; [k] ὅτι οὐκ ἔλαβες
262 ὅσον ἕτερος; Ἀλλ' ἐννόησον ὅτι [l] χάρισμά ἐστι, καὶ οὐκ
ὀφειλὴ, καὶ παραμυθήσῃ τὴν ὀδύνην. Διὰ τοῦτο εὐθέως [m] οὕτως εἶπε· "Διαιρέσεις [n] δὲ χαρισμάτων εἰσί." Καὶ οὐκ εἶπε,

[5] Marc. i. 24. Act. xvi. 17. [6] v. 4.

[y] θεὸν] $\overline{\iota\nu}$ F. Cat. [z] μαστιζόμενοι F. Post οὐδαμοῦ, παντελῶς add. B. [a] τὸν om. F. [b] καὶ om. A.C.F. [c] οὐδὲ] οὐ B. et a pr. man. D. [d] αὐτῷ ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [e] ἀλλὰ] + καὶ F. [f] ψευδοπροφήτας ex corr. A. Mox ἀπό τε τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ πρώτου σ. B. [g] παρελθὼν C. Ita tacite mutavit Montef. [h] γινομένην F. [i] θεραπεύει B. et ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. Statim πρότερον B.D. [k] ὅτι om. F. [l] χαρίσματα E. Aret. etiam C. a pr. manu. [m] οὕτως εἶπεν Codd. εἶπεν οὕτω Edd. [n] δὲ om. A.

σημείων, οὐδὲ θαυμάτων, ἀλλὰ, "χαρισμάτων," τῷ ὀνόματι τῆς δωρεᾶς πείθων [o]αὐτὸν μὴ μόνον ἀλγεῖν, ἀλλὰ καὶ χάριν εἰδέναι. Καὶ μετὰ τούτου κἀκεῖνο λογίζου, [p]φησὶν, ὅτι εἰ καὶ τῷ μέτρῳ ἠλάττωσαι τοῦ δοθέντος, τῷ καταξιωθῆναι λαβεῖν ἐκεῖθεν, ὅθεν καὶ ὁ τὸ πλέον λαβὼν, [q]τὴν ἴσην ἔχεις τιμήν. Οὐ γὰρ δήπου ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἐκείνῳ μὲν [r]τὸ πνεῦμα ἐχαρίσατο, σοὶ δὲ ἄγγελος· καὶ γὰρ καὶ σοὶ κἀκείνῳ τὸ πνεῦμα. B
Διὸ ἐπήγαγε, "τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα." Ὥστε εἰ καὶ ἐν τῇ δόσει διαφορὰ, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῷ δεδωκότι [s]διαφορά· ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς πηγῆς καὶ σὺ κἀκεῖνος ἀρύεσθε. "Καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος." Λιπαίνων [t]γὰρ τὴν παραμυθίαν, καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα προστίθησι. Καὶ ἑτέρῳ πάλιν ὀνόματι καλεῖ τὰς δωρεὰς ταύτας, πλείονα κἀντεῦθεν παραμυθίαν ἐπινοῶν· διὸ καὶ οὕτως εἶπε, "Διαιρέσεις [v]δὲ διακονιῶν εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος." Ὁ μὲν γὰρ χάρισμα C
ἀκούσας, καὶ ἔλαττον λαβὼν, ἴσως [w]ἂν ἀλγήσει· ὁ δὲ διακονίαν, οὐχ ὁμοίως· πόνου γὰρ ἐνδεικτικὸν τὸ πρᾶγμα καὶ ἱδρῶτος. Τί τοίνυν ἀλγεῖς, φησὶν, εἰ ἕτερον πλείονα [x]πονέσαι ἐκέλευσε, σοῦ φεισάμενος; [8]"Καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. [y]Ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον." Καὶ τί ἐστιν ἐνέργημα; [z]τί δὲ χάρισμα, φησί; τί δὲ διακονία; Ὀνομάτων διαφοραὶ μόνον, ἐπεὶ πράγματα τὰ αὐτά. Ὃ γάρ ἐστι χάρισμα, τοῦτο [a]διακονία, τοῦτο καὶ ἐνέργειαν [b]λέγει. [9]"Τὴν γὰρ διακονίαν σου, φησὶ, πληροφόρησον·" καὶ, "Τὴν D
διακονίαν μου δοξάζω." Καὶ Τιμοθέῳ γράφων φησί· "Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε [c]ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοί·" καὶ Γαλάταις πάλιν ἐπιστέλλων ἔλεγεν· "Ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς [d]ἀποστολὴν, ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη." Ὁρᾷς ὅτι οὐδεμίαν διαφορὰν δείκνυσιν ἐν ταῖς δωρεαῖς πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ [e]πνεύματος ἁγίου; οὐ τὰς ὑποστάσεις συναλείφων, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῆς οὐσίας τὴν ὁμοτιμίαν ἐμφαίνων. Ὅπερ γὰρ τὸ πνεῦμα

7 v. 5. 8 v. 6, 7. 9 2 Tim. iv. 5. Rom. xi. 13. 2 Tim. i. 6. Gal. ii. 8.

o αὐτὸν est in libris omnibus, non in Edd. p φησὶν] πάλιν C. q τὴν om. F. Statim ἔχει B. et ante corr. D. r τὸ πν. ἐχαρίσατο pro ἐχαρίσατο τὸ πν. omnes. s ἡ διαφορὰ B. t γὰρ om. C. v δὲ om. C.F. Ita Montef. w ἂν om. F. Statim ἀλγήσει B.C.E. et a pr. man. A. ἀλγήσῃ Edd. x πονέσαι A.C.D.E. πονῆσαι vulgo. y ἑκάστῳ——συμφέρον om. F. z τί δὲ om. B. in marg. D. δαὶ pro δὲ bis C.E. a διακονίαν E. Post διακονία addunt καὶ ὅ φησιν διακονίαν F. Cat. b λέγει] καλεῖ D. c ἀναζωπυρεῖν]+φησὶ E. d ἀποστολὴν]+τῆς περιτομῆς F. e ἁγίου πνεύματος inverso ord. A.B.D.

E χαρίζεται, τοῦτο καὶ τὸν θεὸν ἐνεργεῖν, τοῦτο καὶ τὸν υἱὸν διατάττειν καὶ παρέχειν φησί. Καίτοιγε εἰ ἔλαττον ἦν τοῦτο ἐκείνου, ἢ [f]ἐκεῖνο τούτου, οὐκ ἂν οὕτως αὐτὸ τέθεικεν, οὐδ' ἂν [g]ταύτῃ παρεμυθήσατο τὸν ἀλγοῦντα. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἑτέρῳ τινὶ τρόπῳ αὐτὸν παρακαλεῖ, [h]τῷ καὶ συμφέρειν αὐτῷ τὸ [i]δοθὲν μέτρον, [k]εἰ καὶ ἔλαττον εἴη. Εἰπὼν γὰρ, [l]ὅτι τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος, καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς, καὶ ταύτῃ αὐτὸν ἀνακτησάμενος, ἐπάγει πάλιν ἑτέραν παράκλησιν, οὕτω λέγων· "Ἑκάστῳ δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος δίδοται πρὸς τὸ συμφέρον." Ἵνα γὰρ μὴ λέγῃ τις, τί γὰρ, εἰ καὶ [m]ὁ αὐτὸς κύριος, καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς, ἀλλ' ἐγὼ
263 ἔλαττον [n]ἔλαβον; φησὶν, ὅτι οὕτω συνέφερε. Φανέρωσιν δὲ πνεύματος τὰ σημεῖα καλεῖ, εἰκότως. Ἐμοὶ μὲν γὰρ τῷ πιστῷ δῆλος ὁ πνεῦμα ἔχων ἀπὸ τοῦ βαπτισθῆναι· τῷ δὲ ἀπίστῳ οὐδαμόθεν ἔσται τοῦτο καταφανὲς, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τῶν σημείων· ὥστε κἀντεῦθεν πάλιν οὐ μικρὰ παραμυθία. Εἰ γὰρ καὶ [o]τὰ χαρίσματα διάφορα, ἀλλ' ἡ ἔνδειξις μία· κἂν γὰρ πολὺ ἔχῃς, κἂν ὀλίγον, ὁμοίως εἶ δῆλος. Ὥστε εἰ τοῦτο σπουδάζεις ἐπιδείξασθαι, ὅτι πνεῦμα ἔχεις, ἀρκοῦσαν ἔχεις τὴν
B ἀπόδειξιν. Ὅταν οὖν καὶ εἷς ὁ δεδωκὼς ᾖ, καὶ χάρισμα τὸ δοθὲν, καὶ ἡ φανέρωσις κἀντεῦθεν [p]γίνηται, καὶ τοῦτο μᾶλλόν σοι συμφέρῃ, μὴ ἄλγει ὡς καταφρονηθείς. Οὐ γὰρ ἀτιμάζων [q]σε, οὐδὲ καταδεέστερον ἑτέρου ἀποφαίνων ἐποίησεν, ἀλλὰ φειδόμενός σου, καὶ τὸ λυσιτελές σοι σκοπῶν. Τὸ γὰρ μεῖζον λαβεῖν [r]τὸν οὐ δυνάμενον ἐνεγκεῖν, τοῦτο καὶ ἀσύμφορον καὶ βλάβην ἔχον καὶ ἀθυμίας ἄξιον.

[10] "Ὧι μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα· [s]ἑτέρῳ δὲ (433)
πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι." [t]Ὁρᾷς πῶς πανταχοῦ ταύτην ποιεῖται
C τὴν προσθήκην, "ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι," λέγων, καὶ "κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα;" Οἶδε γὰρ μεγάλην οὖσαν τὴν ἐντεῦθεν παράκλησιν. [11]"Ἄλλῳ [v]δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ [w]προφητεῖαι, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη

[10] v. 8, 9. [11] v. 10.

[f] ἐκεῖνο τούτου] δεύτερον τοῦτο ἐκεῖνο B. [g] ταῦτα F. [h] τὸ B.C.E. [i] δοθὲν]+αὐτῷ B. [k] εἰ καὶ ἔ. εἴη] κἂν ἔ. ἦν B. [l] ὅτι om. B.D. [m] ὁ om. A.B.D. et a pr. man. E. [n] ἔλαβα F. [o] τὰ om. B.D. [p] γίνεται Veron. Sav. ἴσ. γίνηται Sav. marg. γίνηται C.E. et ex corr. A. receptum a Montef. Mox συμφέρει B. et a pr. man. A. [q] σε]+ὁ θεὸς Edd. repugnantibus libris. [r] τὸν om. C.E.F. Mox τοῦτο καὶ βλ. ἔχει καὶ ἀσύμφορον καὶ ἀθ. ἄξιον B. [s] ἑτέρῳ δὲ π. ἐν τῷ αὐτῷ πν. om. B.D. Mosq. 7. [t] ὅρα F. [v] δὲ]+καὶ F. [w] προφητεία hic et alibi F. Mosq. 7.

γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν." Ἐπειδὴ [x]γὰρ ἐν τούτῳ μέγα ἐφρόνουν, διὰ τοῦτο αὐτὸ ὕστερον τέθεικε, καὶ ἐπήγαγε· [12]"Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ [y]ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα." Τὸ φάρμακον τὸ καθολικὸν τῆς παραμυθίας, τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης, ἐκ τῶν αὐτῶν θησαυρῶν, ἐκ τῶν αὐτῶν ναμάτων πάντας λαμβάνειν. Διὸ καὶ συνεχῶς ἐπαντλῶν D
τῷ ῥήματι τούτῳ, τὴν δοκοῦσαν ἀνωμαλίαν εἶναι ἐξισοῖ καὶ παραμυθεῖται. Καὶ ἀνωτέρω μὲν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα δείκνυσι χορηγοῦντα τὰ χαρίσματα· ἐνταῦθα δὲ τὸ πνεῦμα εἰπὼν ἠρκέσθη, ἵνα μάθῃς κἀντεῦθεν πάλιν τὴν αὐτὴν ἀξίαν οὖσαν. Τί δέ ἐστι, "λόγος σοφίας;" Ὃν εἶχεν ὁ Παῦλος, ὃν εἶχεν Ἰωάννης ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς. Τί δὲ, "λόγος γνώσεως;" Ὃν εἶχον οἱ πολλοὶ τῶν πιστῶν, γνῶσιν μὲν ἔχοντες, διδάσκειν δὲ οὕτως οὐ δυνάμενοι, οὐδὲ εἰς ἕτερον εὐκόλως ἐξενεγκεῖν, ἅπερ ᾔδεσαν. "Ἑτέρῳ δὲ πίστις·" πίστιν E
οὐ ταύτην [z]λέγων τὴν τῶν δογμάτων, ἀλλὰ τὴν τῶν σημείων, περὶ ἧς [a]φησιν· [13]"Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, [b]μετάβηθι, καὶ μεταβήσεται." Καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ περὶ αὐτῆς ἠξίουν λέγοντες, "Πρόσθες ἡμῖν πίστιν." Αὕτη γὰρ μήτηρ τῶν σημείων ἐστίν. Ἐνεργήματα δὲ δυνάμεων [c]κεκτῆσθαι, καὶ χαρίσματα ἰαμάτων, οὐκ ἔστι [d]ταὐτόν. Ὁ μὲν γὰρ ἔχων [e]χάρισμα ἰαμάτων, ἐθεράπευε μόνον· ὁ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων κεκτημένος, καὶ ἐτιμωρεῖτο. Δύναμις γάρ ἐστιν οὐ τὸ ἰάσασθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κολάσαι, ὥσπερ ὁ Παῦλος ἐπήρωσεν, ὥσπερ ὁ Πέτρος ἀνεῖλεν. 264
"Ἄλλῳ δὲ προφητεῖαι, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων." Τί ἐστι, "διακρίσεις πνευμάτων;" Τὸ εἰδέναι τίς ὁ πνευματικὸς, καὶ τίς ὁ μὴ πνευματικός· τίς ὁ προφήτης, καὶ τίς ὁ ἀπατεών· ὃ [f]καὶ Θεσσαλονικεῦσιν ἔλεγε, [14]"Προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· πάντα δὲ [g]δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε." Καὶ γὰρ πολλὴ τότε τῶν ψευδοπροφητῶν ἦν [h]ἡ φορὰ, τοῦ διαβόλου φιλονεικοῦντος παρυποστῆσαι τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος. "Ἄλλῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν." Ὁ μὲν γὰρ ᾔδει [i]τὸ τί ἔλεγεν αὐτὸς, ἑτέρῳ δὲ ἑρμηνεῦσαι οὐκ ἠδύνατο· B
ὁ δὲ καὶ ἀμφότερα ταῦτα ἐκέκτητο, ἢ τούτων θάτερον. Ἐδό-

12 v. 11. 13 Matth. xvii. 20. Luc. xvii. 5. 14 1 Thess. v. 20, 21.

x γὰρ om. C. Aret. Statim μέγα ἐν τούτῳ hoc ordine C.E. y ἓν] τὸ ἓν B. z λέγω C.E. Aret. a φησὶν, ἐὰν ἔχητε] ὁ Χριστὸς, ἐὰν ἔχητε, φησὶν C. Aret. In vulgata lectione ὁ Χριστὸς ante φησὶν clam invexit Montef. repugnantibus libris. b μετάβηθι]+ἐντεῦθεν B.D. c κεκτῆσθαι om. F. d ταὐτὸν omnes. τὸ αὐτὸ Edd. e χαρίσματα B.D.F. f καὶ, quod aberat, est in B.C.D.F. g δοκιμάζετε C.E.F. et a pr. man. A. δοκιμάζοντες Edd. h Vid. Annot. i τὸ om. F.

κει δὲ τοῦτο χάρισμα μέγα εἶναι, ἐπειδὴ καὶ πρῶτον αὐτὸ ἔλαβον οἱ ἀπόστολοι, καὶ παρὰ Κορινθίοις οἱ πλείους τοῦτο ἐκέκτηντο· ὁ δὲ τῆς διδασκαλίας λόγος οὐχ οὕτω. [k]Διὸ ἐκεῖνο μὲν πρῶτον τίθησι, [l]τοῦτο δὲ ἔσχατον. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δι' ἐκεῖνο, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, καὶ προφητεῖαι, καὶ ἐνεργήματα δυνάμεων, καὶ γένη γλωσσῶν, καὶ ἑρμηνεία γλωσσῶν. Οὐδὲν γὰρ [m]τούτου ἴσον· διὸ καὶ ἔλεγεν, [15]"Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες
C ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ." Καὶ τῷ [n]Τιμοθέῳ ἐπέστελλε λέγων· "Πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ· μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος." Ὁρᾷς πῶς καὶ χάρισμα αὐτὸ καλεῖ; Εἶτα ἣν [o]ἀνωτέρω τέθεικε παραμυθίαν εἰπὼν, "τὸ αὐτὸ πνεῦμα," ταύτην [p]καὶ ἐνταῦθα τίθησι λέγων· "Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται." Οὐ παραμυθεῖται δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιστομίζει τὸν ἀντιλέγοντα [q]ἐνταῦθα λέγων, "διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται." Δεῖ γὰρ καὶ ἐπιστύφειν, οὐχὶ θεραπεύειν μόνον, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ποιεῖ, ὅταν
D λέγῃ· "Σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ;" Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, "διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται." Καὶ ὃ τοῦ πατρὸς ἦν, τοῦτο καὶ τοῦ πνεύματος ἔδειξεν ὄν. Ὥσπερ γὰρ περὶ αὐτοῦ φησιν, "Ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ πνεύματος· "Πάντα [r]δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ [s]ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα." Ἀλλ' ἐνεργούμενον, φησὶν, ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ἀλλ' οὐδαμοῦ τοῦτο εἴρηκεν, ἀλλὰ [t]σὺ πλάττεις. Ὅταν γὰρ λέγῃ, "ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι," περὶ (434)
ἀνθρώπων [v]λέγει· οὐ [w]δήπου μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ πνεῦμα [x]ἀριθμεῖ, κἂν μυριάκις ᾖς παραπαίων, κἂν μυριάκις
E μαινόμενος. Ἐπειδὴ [y]γὰρ εἶπε, "διὰ τοῦ πνεύματος," ἵνα τὸ, διὰ, τοῦτο μὴ νομίσῃς ἐλαττώσεως εἶναι, μηδὲ τοῦ ἐνεργεῖσθαι, ἐπήγαγεν, [z]ὅτι ἐνεργεῖ τὸ πνεῦμα, οὐκ ἐνεργεῖται, καὶ [a]ἐνεργεῖ ὡς βούλεται, οὐ καθὼς κελεύεται. Καθάπερ γὰρ περὶ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς λέγει, [17]ὅτι ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, ὁμοίως καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι οὓς θέλει ζωοποιεῖ· οὕτω καὶ περὶ

[15] 1 Tim. v. 17. iv. 13, 14. [16] Rom. ix. 20. [17] Joan. v. 21.

[k] διὸ] + καὶ A. [l] τοῦτο δὲ ἔσχατον] Sic omnes. ὕστερον δὲ τοῦτο Edd. [m] τοῦτον a pr. man. B. τούτων A.C.D.E. *his* Aret. [n] Τιμοθέῳ] + δὲ F. Statim ἐπιστέλλων ἔλεγεν B. [o] ἄνω F. [p] καὶ om. F. [q] ἐνταῦθα] + δὲ (ex corr. δὴ) A. [r] δὲ om. E. [s] ἓν] τὸ ἓν B.D. et ex corr. A. [t] σὺ] + τοῦτο Edd. τοῦτο om. B.C.D.E.F. [v] λέγει] τοῦτο λέγει Edd. τοῦτο deest in omnibus. [w] δήπου] + δὲ C.F. [x] ἀριθμεῖς B. Aret. ἀριθμήσεις F. [y] γὰρ] δὲ C. [z] ὅτι om. B.D. [a] ἐνεργεῖ om. F.

τοῦ πνεύματος, ἀλλαχοῦ [b]μὲν ὅτι μετ' ἐξουσίας πάντα [c]ἐργά-
ζεται, καὶ τὸ κωλύον οὐδέν· τὸ γὰρ, [18]"Ὅπου θέλει πνεῖ,"
εἰ καὶ περὶ τοῦ ἀνέμου εἴρηται, [d]τούτου ἐστὶ κατασκευαστικόν· 265
ἐνταῦθα δὲ, ὅτι πάντα ἐνεργεῖ καθὼς βούλεται. Καὶ ἑτέρωθεν
δὲ ὅτι οὐχὶ τῶν ἐνεργουμένων ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν ἐνεργούντων,
μάνθανε. "Τίς γὰρ οἶδε, [e]φησὶ, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ
τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου; Οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν,
εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ." Ὅτι δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου,
τουτέστιν, ἡ ψυχὴ, οὐ δεῖται ἐνεργείας, ἵνα [f]εἰδῇ τὰ ἑαυτῆς,
παντί που δῆλον. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, [g]ἵνα
εἰδῇ τὰ τοῦ θεοῦ. Οὕτω γὰρ, φησὶ, τὰ τοῦ θεοῦ οἶδεν
ἀπόρρητα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου
τὰ ἀπόρρητα τὰ ἑαυτῆς. Εἰ δὲ [h]εἰς τοῦτο οὐκ ἐνεργεῖται, B
πολλῷ μᾶλλον τὸ ἐπιστάμενον τοῦ θεοῦ τὰ βάθη, καὶ οὐκ
ἐνεργούμενον [i]εἰς τοῦτο, εἰς τὸ δοῦναι χαρίσματα τοῖς ἀποστό-
λοις ἐνεργείας οὐκ ἂν ἐδεήθη. Χωρὶς δὲ τούτων κἀκεῖνο, ὅπερ
ἔμπροσθεν εἶπον, ἐρῶ καὶ νῦν. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι εἰ
ἔλαττον τὸ πνεῦμα καὶ ἑτέρας οὐσίας, [k]οὐδὲν ὤνησεν ἡ παρα-
μυθία, οὐδὲ [l]τὸ ἀκοῦσαι, "τὸ αὐτὸ πνεῦμα." Ὁ μὲν γὰρ
παρὰ τοῦ βασιλέως λαβὼν μεγίστην ἂν ταύτην σχοίη παρα-
μυθίαν, ὅτι αὐτὸς [m]αὐτῷ ἔδωκεν· ὁ δὲ παρὰ τοῦ δούλου, τότε
μᾶλλον ἀλγεῖ, ὅταν τοῦτό τις αὐτῷ [n]προενέγκῃ. Ὥστε
κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐ τῆς δουλικῆς, ἀλλὰ τῆς βασιλικῆς C
οὐσίας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. [o]Διὸ καθάπερ αὐτοὺς παρεμυθή-
σατο εἰπὼν, ὅτι "Διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος·
καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων, ὁ δὲ αὐτὸς θεός·" οὕτω καὶ ἀνωτέρω
εἰπὼν, "Διαιρέσεις χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα·"
καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εἰπὼν, "Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ [p]ἓν καὶ
τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται."

[q]Μὴ τοίνυν ἀλύωμεν, [r]φησὶ, μηδὲ ἀλγῶμεν λέγοντες, διὰ τί
τὸ ἔλαβον καὶ τὸ οὐκ ἔλαβον; μηδὲ εὐθύνας ἀπαιτῶμεν τὸ

18 Ibid. iii. 8.

b μὲν] + οὖν καὶ C. c ἐργάζεται Codd. ποιεῖ Edd. Post ἐργάζεται add. φησὶ C. d τούτου ἐστὶ] τουτέστιν B.D. et a pr. man. A. ἀλλὰ ἔστιν ex corr. A. e φησὶ om. F. f ἴδῃ bis E. g ἵνα εἰδῇ] ἐνεργείας χρῄζει πρὸς τὸ εἰδέναι C. Aret. h εἰς erasum in A. Post ἐνεργεῖται, ψυχὴ add. F. i εἰς τοῦτο om. C. Ita tacite Montef. k οὐδὲν] + ἂν ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. l τὸ om. D.E. et a pr. man. A. οὐδὲ vel οὐδὲ τὸ eras. in B. m αὐτὸ B.D. n Vid. Annot. o διὸ καθάπερ] Sic Codd. διόπερ καθὰ Veron. διόπερ καθάπερ Sav. Mor. Ben. Statim παρεμυθήσατο αὐτοὺς inverso ord. Edd. repugnantibus libris. p ἓν] τὸ ἓν F. et ex corr. A. q ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐ δεῖ ἐπιζητεῖν, τίνος ἕνεκεν οἱ μὲν πλουτοῦσιν, οἱ δὲ πένονται, ἀλλ' ἀποδιδόναι τὰ τοιαῦτα τῷ ἀκαταλήπτῳ καὶ τῇ κρίσει τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπιλέγειν ἐπὶ πᾶσι, τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ ἄβυσσος πολλή. Veron. r φησὶ] καὶ ἡμεῖς C.

D πνεῦμα τὸ ἅγιον. Εἰ γὰρ οἶδας, ὅτι ἀπὸ κηδεμονίας ἐχαρί-
σατο, [s]ἐννοήσας ὅτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς κηδεμονίας καὶ τὸ μέτρον
ἔδωκε, στέργε καὶ χαῖρε ὑπὲρ ὧν ἔλαβες· [t]καὶ μὴ δυσχέραινε
ὑπὲρ ὧν οὐκ εἴληφας, ἀλλὰ καὶ [v]ὁμολόγει χάριν, ὅτι μὴ μείζονα
ἔλαβες τῆς δυνάμεως τῆς σῆς. Εἰ δὲ ἐν τοῖς πνευματικοῖς οὐ
χρὴ περιεργάζεσθαι, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς σαρκικοῖς, ἀλλ'
ἡσυχάζειν, καὶ μὴ [w]ἀλύειν, διὰ τί ὁ δεῖνα πλούσιος, [x]καὶ ὁ
δεῖνα πένης. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐχ ἕκαστος ἀπὸ θεοῦ
E πλουτεῖ, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ ἐξ ἀδικίας καὶ ἁρπαγῆς καὶ πλεο-
νεξίας. Ὁ γὰρ κελεύσας μὴ πλουτεῖν, πῶς ἂν ἔδωκεν ὅπερ
ἐκώλυσε [y]μὴ λαβεῖν; Ἵνα δὲ ἐκ πλείονος ἐπιστομίσω τῆς
περιουσίας τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀντιλέγοντας ἡμῖν, φέρε ἀνωτέρω
τὸν λόγον ἀγάγωμεν, ἡνίκα παρὰ τοῦ θεοῦ ὁ πλοῦτος ἐδίδοτο,
καὶ ἀπόκριναί μοι· τίνος ἕνεκεν ὁ Ἀβραὰμ ἐπλούτει, ὁ δὲ
Ἰακὼβ [z]καὶ ἄρτου ἐδεῖτο; Οὐχὶ δίκαιος καὶ οὗτος ἦν, καὶ
ἐκεῖνος; οὐχὶ ὁμοίως περὶ τῶν τριῶν φησιν, "Ἐγὼ ὁ θεὸς
Ἀβραὰμ [a]καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ; Διὰ τί τοίνυν ὁ μὲν
266 ἐπλούτει, ὁ δὲ ἐθήτευε; μᾶλλον δὲ διὰ τί ὁ μὲν Ἡσαῦ
ἐπλούτει ἄδικος ὢν καὶ ἀδελφοκτόνος, οὗτος δὲ ἐν δουλείᾳ
ἦν χρόνον τοσοῦτον; Διὰ τί πάλιν ὁ μὲν Ἰσαὰκ μετὰ ἀδείας
ἔζησε τὸν ἅπαντα χρόνον, ὁ δὲ Ἰαβὼβ ἐν μόχθοις καὶ ταλαι-
πωρίαις· διὸ καὶ ἔλεγε, [20]"Μικραὶ καὶ πονηραὶ αἱ ἡμέραι
μου." Διὰ τί ὁ μὲν Δαυῒδ προφήτης ὢν καὶ βασιλεὺς,
καὶ αὐτὸς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν πόνοις ἔζησεν, ὁ δὲ Σο-
λομῶν ὁ υἱὸς [b]ὁ τούτου τεσσαράκοντα ἔτη πάντων ἀνθρώ-
πων ἀδεέστερον [c]διῆγεν, εἰρήνης ἀπολαύων βαθείας, δόξης,
τιμῆς, καὶ τρυφῆς ἅπαν [d]ἐπιὼν εἶδος; Τί [e]δήποτε καὶ ἐν τοῖς
B προφήταις ὁ μὲν μειζόνως, ὁ δὲ [f]ἐλαττόνως ἐθλίβετο; Ὅτι
ἑκάστῳ οὕτω συμφέρον ἦν. Διὸ καὶ ἑκάστῳ ἐπιλέγειν χρὴ, (435)
[21]"Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή." Εἰ γὰρ τοὺς μεγάλους
ἐκείνους καὶ θαυμαστοὺς οὐχ ὁμοίως ἐγύμναζεν ὁ θεὸς, ἀλλὰ τὸν
μὲν διὰ πενίας, τὸν δὲ διὰ πλούτου, καὶ τὸν μὲν δι' ἀνέσεως,
τὸν δὲ διὰ θλίψεως, πολλῷ μᾶλλον [g]νῦν ταῦτα ἐννοεῖν χρή.
Μετὰ δὲ τούτου κἀκεῖνο λογίζεσθαι [h]δεῖ, ὅτι πολλὰ τῶν

19 Exod. iii. 6. 20 Gen. xlvii. 9. 21 Psal. xxxv. 7.

[s] ἐννοήσας] καὶ ἐνοήσας (sic) F. [t] καὶ om. B. et a pr. man. D. [v] ὁμο-λόγει B.C.D.E. ὡμολόγει Edd. μὴ post ὅτι om. A.B. [w] ἀλύειν] πολυ-πραγμονεῖν C. et Reg. apud Montef. qui ita edidit. [x] καὶ ὁ δεῖνα] Sic C.E. ὁ δεῖνα F. ὁ δεῖνα δὲ Edd. [y] μὴ om. F. [z] καὶ om. E. [a] καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακὼβ C.E. et ex corr. D. [b] ὁ om. C. αὐτοῦ pro ὁ τούτου B. [c] διήγαγεν F. ἤγαγεν B. et a pr. man. D. [d] μετιὼν C.E. [e] δήποτε]+οὖν C. [f] ἔλαττον F. [g] νῦν om. B.C.D. Post ἐννοεῖν, ἀρτίως addunt B.D. [h] δεῖ] χρὴ A.D. In B. haec μετὰ δὲ ——δεῖ (vel χρὴ) absunt.

συμβαινόντων οὐ κατὰ τὴν αὐτοῦ γίνεται γνώμην, ἀλλ' ἀπὸ
τῆς ἡμετέρας κακίας. Μὴ τοίνυν λέγε, διὰ τί ὁ μὲν πλούσιος
φαῦλος ὢν, ὁ δὲ πένης δίκαιος ὤν; Μάλιστα μὲν γὰρ καὶ C
τούτων ἔστι δοῦναι λόγον, καὶ εἰπεῖν, ὅτι οὔτε ὁ δίκαιος ἀπὸ
τῆς πενίας ἔχει [i]τι βλάβος, ἀλλὰ [k]καὶ μείζονα προσθήκην
[l]εὐδοκιμήσεως, καὶ ὁ [m]κακὸς ἐφόδιον τιμωρίας τὸν πλοῦτον,
ἂν μὴ μεταβάληται, [n]κέκτηται· καὶ πρὸ τῆς κολάσεως δὲ
πολλάκις κακῶν αἴτιος αὐτῷ γέγονεν ὁ πλοῦτος πολλῶν, καὶ
εἰς μυρία ἤγαγε βάραθρα. Ὁ δὲ θεὸς ἀφίησιν, ὁμοῦ τε δει-
κνὺς τὸ αὐτεξούσιον τῆς προαιρέσεως, ὁμοῦ τε τοὺς ἄλλους
παιδεύων μὴ μαίνεσθαι μηδὲ λυττᾶν περὶ τὰ χρήματα. Τί
οὖν, ὅταν πονηρός τις ὢν πλουτῇ, καὶ μηδὲν πάσχῃ δεινὸν,
φησίν; Ἂν μὲν γὰρ ἀγαθὸς ὢν πλουτῇ, δικαίως· ἂν δὲ D
[o]πονηρὸς, τί ἐροῦμεν; Ὅτι καὶ ταύτῃ ἐλεεινός. Πλοῦτος γὰρ
πονηρίᾳ [p]προσγενόμενος ἐπιτρίβει τὸ πάθος. Ἀλλ' ἀγαθός
ἐστι, καὶ πένεται. Ἀλλ' οὐδὲν βλάπτεται. Ἀλλὰ πονηρός
ἐστι, καὶ πένεται. Οὐκοῦν δικαίως καὶ κατ' ἀξίαν, μᾶλλον δὲ
καὶ χρησίμως αὐτῷ. Ἀλλ' ὁ δεῖνα, φησὶ, παρὰ προγόνων
ἐδέξατο [q]πλοῦτον, καὶ σκορπίζει τοῦτον εἰς πόρνας καὶ παρα-
σίτους, καὶ οὐδὲν πάσχει δεινόν. [r]Τί φῄς; πορνεύει, καὶ
λέγεις, οὐδὲν πάσχει δεινόν; μεθύει, καὶ νομίζεις αὐτὸν τρυ-
φᾶν; εἰς οὐδὲν δέον δαπανᾷ, καὶ ζηλωτὸν [s]αὐτὸν εἶναι φῄς; E
καὶ τί χεῖρον γένοιτ' ἂν [t]τούτου τοῦ τὴν ψυχὴν λυμαινομένου;
Σὺ [v]δὲ, εἰ μὲν τὸ σῶμα διέστραπτο καὶ πεπήρωτο, μυρίων
ἂν ἔφης ἄξιον [w]αὐτὸν εἶναι δακρύων· τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
πᾶσαν πεπηρωμένην ὁρῶν, καὶ [x]μακάριον νομίζεις; Ἀλλ' οὐκ
αἰσθάνεται, φησί. Καὶ [y]δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο πάλιν
ἐλεεινὸς, ὥσπερ οἱ παραπαίοντες. Ὁ μὲν γὰρ εἰδὼς, ὅτι
νοσεῖ, καὶ τὸν ἰατρὸν ἐπιζητήσει πάντως, καὶ φαρμάκων
ἀνέξεται· ὁ δὲ ἀγνοῶν, οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι δυνήσεται. Τοῦτον
οὖν μακαρίζεις, εἰπέ μοι; Ἀλλ' οὐδὲν θαυμαστόν· φιλοσοφίας
γὰρ οἱ πλείους ἄπειροι. Διὰ τοῦτο τὴν ἐσχάτην [z]τίνομεν 267
δίκην, κολαζόμενοι, καὶ οὐδὲ ἀπαλλαττόμενοι [a]τῆς τιμωρίας·
διὰ τοῦτο θυμοὶ καὶ ἀθυμίαι καὶ θόρυβοι διηνεκεῖς, ἐπειδὴ

[i] τι om. A. [k] καὶ om. F. [l] εὐδοκ.] ἀπὸ τῆς εὐδοκ. C.E. et in marg. D. *ex probatione* Aret. [m] κακὸς] ἄδικος B. [n] κέκτηται] ἃ κέκτηται A.B.C. D.E. Aret. Ita edebatur ante Sav. qui tacite correxit. [o] πονηρὸς] κακὸς B.D. [p] προσγενόμενος A.C.D.E.F. προσγινόμενος Edd. [q] τὸν πλοῦτον E. [r] τί φῄς——δεινόν; om. B.F. et a pr. man. D. [s] αὐτὸν om. B.D. ζηλωτὸν ——φῄς] νομίζεις αὐτὸν ζηλωτὸν εἶναι Edd. repugnantibus libris. [t] τούτου τοῦ] τοῦ οὕτω F. [v] δὲ] μὲν C. [w] αὐτὸν ante ἄξιον transp. B. ante ἔφης Edd. [x] μακάριον] + εἶναι B.D. [y] δι' αὐτὸ] διὰ τοῦτο B.F. [z] τείνομεν E. et a pr. man. A. [a] τῆς om. E.

βίον ἄλυπον δείξαντος ἡμῖν τοῦ θεοῦ, τὸν τῆς ἀρετῆς, ἡμεῖς ταύτην ἀφέντες, ἑτέραν τέμνομεν ὁδὸν τὴν τοῦ πλούτου καὶ τῶν χρημάτων, τὴν μυρίων γέμουσαν κακῶν. Καὶ ταὐτὸν ποιοῦμεν, ὥσπερ ἂν εἴ τις σωμάτων οὐκ εἰδὼς διακρίνειν κάλλος, ἀλλὰ τὸ πᾶν τοῖς ἱματίοις τιθέμενος καὶ τῷ περικειμένῳ κόσμῳ, τὴν μὲν ὡραίαν γυναῖκα καὶ φυσικὸν κάλλος κεκτημένην
B ἰδὼν παραδράμοι· τὴν δὲ αἰσχρὰν καὶ δυσειδῆ καὶ τὸ σῶμα ἀνάπηρον, καλὰ ἱμάτια ἔχουσαν θεασάμενος, γυναῖκα [b]ἀγάγοιτο. Τοιοῦτόν τι καὶ νῦν περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ [c]τὴν κακίαν πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, τὴν μὲν αἰσχρὰν φύσει προσιέμενοι διὰ τὸν ἔξωθεν αὐτῆς κόσμον, τὴν δὲ ὡραίαν καὶ εὔμορφον ἀποστρεφόμενοι διὰ τὸ γυμνὸν αὐτῆς κάλλος, [d]δι' ὃ μάλιστα αὐτὴν ἑλέσθαι ἐχρῆν.

Διὰ τοῦτο αἰσχύνομαι, ὅτι παρ' Ἕλλησι μὲν τοῖς ἀνοήτοις εἰσὶν οἱ ταῦτα φιλοσοφοῦντες, εἰ καὶ μὴ πράγμασιν, ἀλλὰ
C τῇ γνώμῃ γοῦν τέως, καὶ εἰδότες τὸ τῶν [e]παρόντων ἐπίκηρον· παρ' ἡμῖν [f]δὲ ἔνιοι οὐδὲ ταῦτα ἐπίστανται, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιν αὐτὴν διεφθαρμένην ἔχουσι, καὶ ταῦτα ἄνω καὶ κάτω τῆς γραφῆς ἐπᾳδούσης ἡμῖν καὶ λεγούσης· [22]"Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος, τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν κύριον δοξάζει." "Φόβος κυρίου ὑπὲρ πᾶν ὑπερέβαλε." "Τὸν θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος." "Μὴ παραζήλου [g]ἐν πονηρευομένοις." "Μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος." "Πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου." Ταῦτα γὰρ καὶ
D τὰ τοιαῦτα καθ' ἑκάστην ἀκούοντες τὴν ἡμέραν, ἔτι τῇ γῇ [h]προσηλώμεθα. Καὶ καθάπερ παιδία ἀμαθῆ συνεχῶς τὰ στοιχεῖα μανθάνοντα, ἐπειδὰν διεσπαρμένως ἐξετάζηται περὶ τῆς ἐκείνων τάξεως, ἕτερα ἀνθ' [i]ἑτέρου λέγοντα πολὺν κινεῖ τὸν γέλωτα· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν [k]μὲν ἐνταῦθα κατὰ τάξιν (436)
αὐτὰ [l]ὑμῖν καταλέξωμεν, ὁπωσδήποτε παρακολουθεῖτε· ὅταν δὲ ἔξω διεσπαρμένως ὑμᾶς ἐρωτήσωμεν, ποῖα μὲν πρῶτα, ποῖα δὲ [m]δεύτερα τῶν πραγμάτων τάττειν ἄξιον, καὶ τίνα μετὰ τίνα, οὐκ εἰδότες εἰπεῖν, καταγέλαστοι γίνεσθε. Ἦ οὐ πολλοῦ γέλωτος, εἰπέ μοι, ἀθανασίαν [n]προσδοκῶντας, καὶ τὰ ἀγαθὰ,

22 Psal. xiv. 4. Sirac. xxv. 14. Eccl. xii. 13. Psal. xxxvi. 1. xlviii. 17. Esai. xl. 6.

[b] ἄγοιτο B.D.F. [c] τὴν om. F. [d] δι' ὃ]+καὶ B. [e] παρόντων] πραγμάτων Veron. [f] δὲ, quod aberat, est in A.C.D.E.F. Statim ἔνιοι οὐδὲ om. E. [g] ἐν τοῖς πον. A. receptum a Sav. Mor. Ben. Statim μηδὲ φοβοῦ C.E. et ex corr. D. [h] Sic A.B.C.D.E. προσηλούμεθα vulgo. [i] ἑτέρου B.C.D.E. et a pr. man. A. Ita etiam Veron. ἑτέρων Sav. cet. [k] μὲν, quod aberat, est in C.E.F. μὲν]+γὰρ C. [l] ὑμῖν, quod vulgo abest, receptum ex omnibus. [m] ὕστερα F. [n] προσδοκῶντες F. et ante corr. A.

ἃ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν E
ἀνθρώπου ἀνέβη, περὶ τῶν ἐνταῦθα μενόντων φιλονεικεῖν, καὶ
ζηλωτὰ [o]αὐτὰ εἶναι νομίζειν; Εἰ γὰρ ἔτι ταῦτα χρείαν ἔχεις
μανθάνειν, ὅτι οὐδὲν μέγα [p]πλοῦτος, ὅτι σκιὰ τὰ παρόντα
καὶ ὄναρ, ὅτι καπνοῦ δίκην διαλύεται καὶ ἀφίπταται, ἔξω τῶν
ἀδύτων στῆθι τέως, ἐν τοῖς [q]προπυλαίοις μένε· οὔπω γὰρ
τῆς εἰσόδου τῆς πρὸς τὰ ἄνω βασίλεια ἄξιος γέγονας. Εἰ
γὰρ τὴν φύσιν αὐτῶν διακρίνειν οὐκ οἶσθα τὴν ἄστατον καὶ
διηνεκῶς ῥέουσαν, πότε αὐτῶν ὑπεριδεῖν δυνήσῃ; Εἰ δὲ [r]λέγεις
εἰδέναι, παῦσαι πολυπραγμονῶν καὶ περιεργαζόμενος, τί δήποτε
ὁ δεῖνα πλούσιος, καὶ ὁ δεῖνα πένης. Ταὐτὸν γὰρ ποιεῖς ταῦτα
ἐρωτῶν, ὡς ἂν εἰ περιϊὼν ἐπυνθάνου, τί δήποτε ὁ δεῖνα λευκὸς καὶ 268
ὁ δεῖνα μέλας, ἢ ὁ δεῖνα γρυπὸς καὶ ὁ δεῖνα σιμός. Ὥσπερ
γὰρ οὐδὲν ταῦτα ἡμῖν διαφέρει, ἄν τε οὕτως ἄν τε ἐκείνως ἔχῃ,
οὕτως οὐδὲ [s]πένεσθαι καὶ πλουτεῖν, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἢ
ἐκεῖνα· ἀλλὰ τὸ πᾶν παρὰ τὸν τῆς χρήσεως γίνεται τρόπον.
Κἂν πένης ᾖς, [t]δύνασαι μετὰ εὐθυμίας ζῆν φιλοσοφῶν· κἂν
πλούσιος ᾖς, πάντων ἀθλιώτερος [v]εἶ φεύγων ἀρετήν. Τὰ γὰρ
διαφέροντα ἡμῖν ταῦτα, τὰ τῆς ἀρετῆς· κἂν ταῦτα μὴ προσῇ,
τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ πυκναὶ αὗται
ἐρωτήσεις, ὅτι τὰ μὲν ἀδιάφορα διαφέρειν αὐτοῖς νομίζουσιν οἱ B
πολλοὶ, τῶν δὲ διαφερόντων οὐδένα ποιοῦνται λόγον. Τὸ
γὰρ [w]διαφέρον ἡμῖν, ἀρετὴ καὶ φιλοσοφία. Ἐπεὶ οὖν [x]ταύτης
πόρρω που καὶ μακρὰν [y]ἐσκήνωνται, διὰ τοῦτο θόρυβος τῶν
λογισμῶν, διὰ τοῦτο [z]τὰ πολλὰ κύματα, διὰ τοῦτο ἡ ζάλη.
Ὅταν γὰρ τῆς ἄνω δόξης ἐκπέσωσι καὶ τοῦ τῶν οὐρανῶν
ἔρωτος, τῆς παρούσης ἐφίενται, καὶ γίνονται δοῦλοι καὶ αἰχμά-
λωτοι. Καὶ πόθεν ταύτης ἐφιέμεθα, φησίν; Ἀπὸ τοῦ μὴ
σφόδρα ἐκείνης ἐφίεσθαι. Αὐτὸ δὲ τοῦτο πόθεν συμβαίνει;
Ἀπὸ ῥᾳθυμίας. Ἡ δὲ ῥᾳθυμία πόθεν; Ἀπὸ καταφρονήσεως. C
Ἡ δὲ καταφρόνησις πόθεν; Ἐξ ἀνοίας καὶ [a]τοῦ τοῖς παροῦσι
προστετηκέναι, καὶ μὴ βούλεσθαι τῶν πραγμάτων ἐξετάζειν
μετὰ ἀκριβείας τὴν φύσιν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο πόθεν συμβαίνει
πάλιν; Ἐκ τοῦ μήτε γραφῶν ἀναγνώσει προσέχειν, μήτε
ἀνδράσι συγγίνεσθαι ἁγίοις, καὶ τοὺς τῶν πονηρῶν συλλόγους
διώκειν. Ἵν᾽ οὖν [b]μὴ ἀεὶ τοῦτο γίνηται, καὶ κύματα ἐκ κυμάτων

[o] αὐτὰ om. B. et a pr. man. D. [p] ὁ πλοῦτος F. [q] προπύλοις F. [r] λέγοις F. [s] τὸ πένεσθαι C.F. receptum a Montef. [t] δυνήσῃ F. [v] εἶ] ᾖς B. ἔσῃ F. [w] διάφορον B.D. [x] ταύτης] πάντως F. [y] ἐσκήνωνται C.E. et ex corr. D. ἐσκήνηνται F. *absint* Aret. Edebatur ἑστήκατε. [z] τὰ om. F. [a] τοῦ] τῷ C.D. τὸ F. et a pr. man. A. necnon ex corr. E. [b] μὴ ἀεὶ τοῦτο] μηδὲν τούτων F.

ἡμᾶς [c]δεχόμενα εἰς τὸ πέλαγος [d]ἀπαγάγῃ τῶν κακῶν, καὶ
καταπνίξῃ καὶ ἀπολέσῃ πάντῃ, ἕως ἐστὶ καιρὸς, ἀνενέγκωμεν,
καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας στάντες, τῶν τοῦ θεοῦ δογμάτων λέγω
D καὶ λόγων, κατίδωμεν τὸν σάλον τοῦ παρόντος βίου. Οὕτω
γὰρ καὶ αὐτοὶ τοῦτον διαφευξόμεθα, καὶ ἑτέρους ναυαγοῦντας
ἀνιμησάμενοι, τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, χάριτι
καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Λ.

[1]Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη [a]ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ [b]σώματος πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα· οὕτω καὶ ὁ Χριστός.

E ΠΑΡΑΜΥΘΗΣΑΜΕΝΟΣ ἐκ [c]τοῦ χάρισμα εἶναι τὸ
διδόμενον, ἐκ τοῦ [d]πάντας ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος
λαμβάνειν, ἐκ τοῦ πρὸς τὸ συμφέρον δίδοσθαι, ἐκ [e]τοῦ διὰ τῶν
ἐλαττόνων φανέρωσιν γίνεσθαι, καὶ μετὰ [f]τούτων καὶ ἐπιστο-
μίσας ἐκ τοῦ δεῖν παραχωρεῖν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πνεύματος·
"Πάντα γὰρ ταῦτα, φησὶν, ἐνεργεῖ [g]ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα,
διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται·" διὸ οὐδὲ περιεργά-
ζεσθαι θέμις· καὶ ἐξ ἑτέρου λοιπὸν αὐτοὺς παραμυθεῖται κοινοῦ (437)
παραδείγματος, καὶ ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτὴν καταφεύγει, ὅπερ
269 ἔθος αὐτῷ ποιεῖν. Καὶ γὰρ ἡνίκα περὶ τῆς κόμης διελέγετο
τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, μετὰ τὰ ἄλλα καὶ ἐντεῦθεν
αὐτοὺς [h]ἐπαίδευσε, λέγων· "Ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις ὑμᾶς διδά-
σκει, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν
κομᾷ, δόξα [i]αὐτῆς ἐστι;" Καὶ ὅτε περὶ τῶν εἰδωλοθύτων
ἔλεγεν, ἀπαγορεύων αὐτῶν ἅπτεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν
παραδειγμάτων [k]ἐπεχείρει τῷ λόγῳ, [l]Ὀλυμπικῶν τε ἀγώνων
μεμνημένος, καὶ λέγων, ὅτι "Οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες
μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον·" καὶ ἀπὸ ποιμένων
B καὶ στρατιωτῶν καὶ γεωργῶν ταῦτα κατασκευάζων. Διὸ δὴ

[1] Cap. XII. v. 12.

[c] δεχόμενα]+ἀεὶ C.E. [d] ἀπαγάγῃ A.C.E.F. ἀπάγει B.D. ἀπάγῃ Edd. Hom. XXX. [a] ἔχει om. B. Mosq. 7. in marg. D. [b] σώματος]+τοῦ ἑνὸς F. [c] τοῦ]+εἰπεῖν C. [d] πάντας C.E.F. πάντα vulgo. [e] τοῦ]+καὶ E. [f] τοῦτο B. [g] τὸ ἓν B.D.F. [h] ἐπαίδευεν F. Statim ἢ om. B. et a pr. man. D. [i] αὐτῇ F. [k] ἐπιχείρει (sic) F. [l] Ὀλυμπιακῶν A. et ex corr. E. Statim τε om. B. et a pr. man. D.

καὶ ἐνταῦθα κοινὸν ὑπόδειγμα εἰς μέσον φέρει, [m] δι᾽ οὗ βιάζεται
καὶ φιλονεικεῖ δεῖξαι οὐδένα ἠλαττωμένον, ὃ καὶ θαυμαστὸν ἦν
καὶ παράδοξον δυνηθῆναι κατασκευάσαι, καὶ τοὺς [n] ἀφελεστέ-
ρους ἱκανὸν ἀνακτήσασθαι, τὸ τοῦ σώματος λέγω. Τὸν γὰρ
μικρόψυχον καὶ ἠλαττωμένον οὐδὲν οὕτω παραμυθεῖται καὶ
πείθει [o] μὴ ἀλγεῖν, ὡς τὸ μαθεῖν ὅτι οὐκ ἠλάττωται. Διόπερ
καὶ αὐτὸς κατασκευάζων αὐτὸ, οὕτω φησί· "Καθάπερ γὰρ
τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά." Εἶδες σύνεσιν
ἠκριβωμένην; Τὸ αὐτὸ καὶ ἓν καὶ πολλὰ [p] δείκνυσι. Διὸ καὶ
ἐπάγει, μειζόνως ἐπαγωνιζόμενος τῷ προκειμένῳ· "Πάντα δὲ C
τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα."
Οὐκ εἶπε, πολλὰ ὄντα τοῦ ἑνός ἐστι σώματος, ἀλλ᾽ αὐτὸ
τὸ [q] ἓν σῶμα πολλά ἐστι, κἀκεῖνα τὰ πολλὰ μέλη τοῦτό
ἐστι τὸ ἕν. Εἰ τοίνυν [r] ἕν ἐστι τὰ πολλὰ, καὶ τὸ ἓν πολλὰ,
ποῦ ἡ διαφορά; ποῦ τὸ ὑπερέχον; ποῦ τὸ ἔλαττον; Πάντα
γὰρ, φησὶν, ἕν ἐστι, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἓν, ἀλλὰ κατὰ τὸ κυρι-
ώτερον ἐξεταζόμενα, [s] κατὰ τὸ σῶμα εἶναι, πάντα εὑρίσκεται
ἓν ὄντα. Ὅταν δὲ [t] τὸ κατὰ μέρος, τότε ἡ διαφορὰ, καὶ ἡ
διαφορὰ ἐν πᾶσιν ὁμοίως. Οὐδὲν γὰρ αὐτῶν καθ᾽ ἑαυτὸ σῶμα D
δύναται ποιεῖν, ἀλλ᾽ ὁμοίως ἕκαστον λείπεται εἰς τὸ ποιεῖν
σῶμα, καὶ δεῖ τῆς συνόδου. Ὅταν γὰρ τὰ πολλὰ ἓν γίνηται,
τότε ἐστὶν ἓν σῶμα. Διὸ καὶ [v] αὐτὸ τοῦτο αἰνιττόμενος,
ἔλεγε· "Πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ [w] σώματος πολλὰ ὄντα, ἕν
ἐστι σῶμα." Καὶ οὐκ εἶπε, τὰ ὑπερέχοντα καὶ τὰ ἐλάττονα,
ἀλλὰ, "πολλὰ ὄντα," ὃ κοινὸν πᾶσίν ἐστιν. Καὶ πῶς δυνατὸν
ἓν εἶναι; Ὅταν τὴν διαφορὰν ἐκβαλὼν τῶν μελῶν, τὸ σῶμα
ἐξετάζῃς. Ὅπερ γάρ ἐστιν ὀφθαλμὸς, τοῦτο καὶ ποὺς, κατὰ
τὸ μέλος [x] εἶναι καὶ σῶμα ποιεῖν· οὐδεμία γὰρ ἐνταῦθα δια- E
φορά. Οὐδ᾽ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, [y] ὅτι τὸ μὲν τῶν μελῶν [z] ποιεῖ
σῶμα καθ᾽ ἑαυτὸ, τὸ δὲ οὐ ποιεῖ· πάντα γὰρ ἰσάζει ἐν τούτῳ,
ἐπειδὴ καὶ πάντα ἕν ἐστι σῶμα. Εἰπὼν δὲ τοῦτο, καὶ ἀπο-
δείξας σαφῶς ἀπὸ τῆς κοινῆς ἁπάντων ψήφου, ἐπήγαγεν·
"Οὕτω καὶ ὁ Χριστός." Καὶ δέον εἰπεῖν, οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία·
τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν· τοῦτο μὲν οὔ φησιν, ἀντ᾽ ἐκείνης

[m] δι᾽ οὗ] διὸ οὐ Veron. Sav. Mor. ἴσ. δι᾽ οὗ Sav. marg. Ita tacite edidit Montef. δι᾽ οὗ est in nostris omnibus, praeter A. qui διὸ οὐδὲ dat. [n] ἀσθενεστέρους F. [o] μὴ] μηδὲν B.D. [p] δείκνυσιν] + ὂν B.F. [q] ἕν, quod olim aberat, est in C.E.F. et ex corr. D. Recepit Montef. ex Regio. [r] ἕν ἐστι τὰ π.] ἐστὶν τὸ ἓν πολλὰ B. καὶ τὸ ἓν π.] καὶ τὰ πολλὰ ἓν B.D. [s] κατὰ] + γὰρ C. Mox πάντα εὑρίσκεται omnes. εὑρίσκεται πάντα inverso ord. Edd. [t] τὸ om. B.D. [v] αὐτὸς F. [w] σώματος] + τοῦ ἑνὸς E. [x] εἶναι om. B. et a pr. man. D. [y] ὅτι om. B. et a pr. man. D. [z] ποιεῖν B. Statim σῶμα καὶ καθ᾽ ἑ. C.

270 δὲ τὸν Χριστὸν τίθησιν, εἰς ὕψος ἀνάγων τὸν λόγον, καὶ
μειζόνως τὸν ἀκροατὴν ἐντρέπων. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν·
οὕτω καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία.
Καθάπερ γὰρ [a]καὶ σῶμα καὶ κεφαλὴ εἷς ἐστιν ἄνθρωπος,
[b]οὕτω τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν Χριστὸν ἓν ἔφησεν εἶναι. Διὸ
καὶ τὸν Χριστὸν ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας τέθεικε, τὸ σῶμα αὐτοῦ
οὕτως ὀνομάζων. Ὥσπερ οὖν, φησὶν, ἕν τι ἐστὶ τὸ ἡμέτερον
σῶμα, εἰ καὶ ἐκ πολλῶν σύγκειται· οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἕν
τι πάντες ἐσμέν. Εἰ γὰρ καὶ ἐκ πολλῶν αὕτη σύγκειται μελῶν,
B ἀλλὰ τὰ πολλὰ ταῦτα ἓν γίνεται σῶμα.

Ἀνακτησάμενος τοίνυν καὶ ἀναγαγὼν τὸν δοκοῦντα ἠλαττῶσθαι ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τούτου παραδείγματος, πάλιν τὴν κοινὴν συνήθειαν ἀφίησι, καὶ ἐφ᾽ ἕτερον ἔρχεται κεφάλαιον πνευματικὸν μείζονα [c]φέρον παράκλησιν, καὶ πολλῆς [d]ἰσοτιμίας ἐνδεικτικόν. Ποῖον δὴ τοῦτο; [2]"Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι, φησὶ, πάντες ἡμεῖς εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι." Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· τὸ κατασκευάσαν ἡμᾶς [e]σῶμα γενέσθαι, καὶ ἀναγεννῆσαν ἡμᾶς, ἕν ἐστι [f]πνεῦμα· οὐ γὰρ ἐν ἄλλῳ μὲν οὗτος,
C ἐν ἄλλῳ δὲ ὁ ἕτερος ἐβαπτίσθη πνεύματι. Οὐ μόνον δὲ τὸ
βαπτίσαν ἡμᾶς ἓν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὃ ἐβάπτισεν, τουτέστιν, ἐφ᾽ ᾧ
ἐβάπτισεν, ἕν. Οὐ γὰρ ἵνα διάφορα [g]γένηται σώματα, ἀλλ᾽
ἵνα πάντες τὴν ἑνὸς σώματος ἀκρίβειαν πρὸς ἀλλήλους διασώζωμεν, ἐβαπτίσθημεν· τουτέστιν, ἵνα πάντες ἓν σῶμα ὦμεν, (438)
[h]εἰς τοῦτο ἐβαπτίσθημεν, ἐπὶ τὸ γενέσθαι τοῦτο ὃ ἐβαπτίσθημεν. Ὥστε καὶ ὁ κατασκευάσας, εἷς, καὶ εἰς ὃ κατεσκεύασεν,
ἕν. Καὶ οὐκ εἶπε, τοῦ αὐτοῦ σώματος ἵνα γενώμεθα, ἀλλ᾽,
"[i]ἵνα ἓν σῶμα πάντες·" ἀεὶ γὰρ φιλονεικεῖ τὰς [k]ἐμφαντικωτέρας λέξεις τιθέναι. Καὶ καλῶς εἶπε, "πάντες ἡμεῖς," καὶ
D ἑαυτὸν προστιθείς. [l]Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ ὁ ἀπόστολος σοῦ τι πλέον
ἔχω κατὰ τοῦτο, φησί. Καὶ γὰρ σὺ σῶμα εἶ καθάπερ ἐγὼ, καὶ
ἐγὼ καθάπερ σὺ, καὶ τὴν αὐτὴν ἅπαντες ἔχομεν κεφαλὴν, καὶ
τὰς αὐτὰς ἐλύσαμεν ὠδῖνας· διὸ καὶ τὸ αὐτὸ σῶμά ἐσμεν. Καὶ
τί λέγω, φησὶν, Ἰουδαίους; τοὺς γὰρ τοσοῦτον ἀφεστηκότας

[2] v. 13.

[a] καὶ om. C. τὸ pro καὶ F. [b] οὕτως] + καὶ B. [c] φέρον π.] φέροντα π. a pr. man. A. φέρον τὴν π. ex corr. idem. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. τὴν erasum in E. [d] ἰσοτιμίας] + ὃν C. Ita clam edidit Montef. [e] σῶμα] ἓν σῶμα Edd. ἓν deest in omnibus. Etiam σῶμα om. F. [f] τὸ πνεῦμα F. πνεῦμα om. A. [g] γίνηται F. [h] εἰς τοῦτο] + γὰρ C. Mox verba ἐπὶ τὸ γενέσθαι τοῦτο ὃ ἐβαπτίσθημεν, quae desunt in Editis, leguntur in libris ad unum omnibus. [i] ἵνα] εἰς F. [k] ἐμφατικ. A.F. [l] οὐδὲν F. Statim ἐγὼ in marg. C.

ἡμῶν Ἕλληνας εἰς ἑνὸς σώματος ἀκρίβειαν ἤγαγε. [m]Διὸ εἰπὼν, "ἡμεῖς πάντες," οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλ' ἐπήγαγεν· "Εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι." Εἰ [n]δὲ πρὸ τούτου τοσοῦτον ἀφεστηκότες ἡνώθημεν καὶ ἐγενόμεθα ἓν, πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὸ γενέσθαι ἓν, οὐκ ἂν εἴημεν δίκαιοι λυπεῖσθαι καὶ ἀθυμεῖν· οὐδὲ γὰρ ἔχει χώραν ἡ διαφορά. E
Εἰ γὰρ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους τῶν αὐτῶν ἠξίωσε, καὶ δούλους καὶ ἐλευθέρους, πῶς μετὰ τὸ ἀξιῶσαι διΐστησιν, ὅτε πλείονα ἐκ τῆς τῶν χαρισμάτων χορηγίας τῆς ἑνώσεως τὴν ἀκρίβειαν ἐχαρίσατο; "Καὶ πάντες [o]ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. [3]Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά." Τουτέστι, πρὸς τὴν αὐτὴν ἤλθομεν μυσταγωγίαν, τῆς αὐτῆς ἀπολαύομεν τραπέζης. Καὶ διὰ τί μὴ εἶπε, [p]τὸ αὐτὸ σῶμα τρεφόμεθα, καὶ τὸ αὐτὸ αἷμα πίνομεν; Ὅτι πνεῦμα εἰπὼν, ἀμφότερα ἐδήλωσε, καὶ τὸ αἷμα καὶ τὴν σάρκα· δι' ἀμφοτέρων [q]γὰρ πνεῦμα ποτι- 271
ζόμεθα. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ νῦν ἐκείνην λέγειν τοῦ πνεύματος τὴν ἐπιφοίτησιν, τὴν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος καὶ [r]πρὸ τῶν μυστηρίων ἐγγινομένην ἡμῖν. "Ἐποτίσθημεν" δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ ἡ μεταφορὰ τῆς λέξεως σφόδρα ἁρμόδιος αὐτῷ πρὸς τὴν [s]προκειμένην ὑπόθεσιν. Ὡς ἂν εἰ ἐπὶ φυτῶν καὶ παραδείσου ἔλεγεν, ὅτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς πάντα τὰ δένδρα ἄρδεται, [t]ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὕδατος· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐπίομεν ἅπαντες, τῆς αὐτῆς ἀπελαύσαμεν χάριτος, φησίν. Εἰ τοίνυν [v]καὶ ἓν πνεῦμα ἡμᾶς κατεσκεύασε, καὶ εἰς ἓν σῶμα ἅπαντας B
ἡμᾶς συνήγαγε· τοῦτο γάρ ἐστιν, "εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν·" καὶ μίαν τράπεζαν ἐχαρίσατο, καὶ τὴν αὐτὴν ἀρδείαν ἅπασιν ἔδωκε· τοῦτο γάρ ἐστιν, "[w]εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν·" καὶ τοσοῦτον διεστῶτας ἥνωσε, καὶ τὰ [x]πολλὰ τότε γίνεται σῶμα, ὅταν γένηται ἕν· τί μοι τὴν διαφορὰν ἄνω καὶ κάτω στρέφεις; Εἰ δὲ [y]λέγοις, ὅτι πολλά ἐστι τὰ μέλη καὶ διάφορα, μάθε ὅτι αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστι τὸ θαυμαστὸν, καὶ τοῦ σώματος τὸ ἐξαίρετον, ὅταν τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ἓν ποιῇ. Εἰ δὲ μὴ ἦν πολλὰ, οὐχ οὕτω θαυμαστὸν [z]ἦν καὶ παράδοξον τὸ ἓν εἶναι σῶμα· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ἦν σῶμα. Ἀλλὰ C

[3] v. 14.

[m] διὸ] + καὶ B. et a pr. man. D. [n] δὲ] οὖν F. [o] ἓν] εἰς ἓν E.F. non Mosqq. Haec καὶ γὰρ——πολλὰ om. F. [p] τὸ αὐτὸ——πίνομεν] τὸ αὐτὸ αἷμα πίνομεν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα ἐσθίομεν C. [q] γὰρ] + ἓν Edd. ἓν deest in omnibus. δι' ἀμφ. γὰρ καὶ τρεφόμεθα καὶ ποτιζόμεθα C. [r] πρὸ om. B.D. [s] προκειμένην] ὑποκειμένην B.D. κειμένην F. Mox ὡς γὰρ ἂν εἰ C. [t] ἀπὸ] ὅτι ἀπὸ Edd. repugnantibus libris. [v] καὶ om. F. [w] εἰς] πάντες C. [x] πολλὰ] + μέλη F. Post τότε deest folium in Cod. E. [y] λέγοις omnes. λέγεις Edd. [z] ἦν om. F.

τοῦτο μὲν ὕστερον τίθησι· τέως δὲ ἐπ' αὐτὰ τὰ μέλη χωρεῖ,
λέγων οὕτως· [4] "Ἐὰν εἴπῃ ὁ ποὺς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ
ἐκ τοῦ σώματος, [a] οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος;
[b] Καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, [c] οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος;" Εἰ γὰρ
τὸ τὸν μὲν [d] ἠλαττῶσθαι, τὸν δὲ ὑπερέχειν, οὐκ ἀφίησιν [e] εἶναι
ἐκ τοῦ σώματος, τὸ πᾶν ἀνῄρηται. Μὴ τοίνυν [f] εἴπῃς, ὅτι οὐκ
εἰμὶ σῶμα, ἐπειδὴ ἐλάττων εἰμί· καὶ γὰρ ὁ ποὺς τὴν ἐλάττονα
τάξιν ἔχει, ἀλλὰ τοῦ σώματός ἐστι. Τὸ γὰρ ἐκ τοῦ σώματος
D εἶναι καὶ μὴ εἶναι, οὐκ ἀπὸ τοῦ τὸν μὲν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, τὸν
δὲ ἐν τῷδε κεῖσθαι· τοῦτο γὰρ τόπου ποιεῖ διαφοράν· ἀλλ'
ἀπὸ τοῦ συνῆφθαι ἢ [g] ἀπεσχίσθαι. Τὸ γὰρ [h] εἶναι ἢ μὴ εἶναι
σῶμα, ἐκ τοῦ ἡνῶσθαι ἢ μὴ ἡνῶσθαι γίνεται. Σὺ δέ μοι σκόπει
τὴν σύνεσιν, πῶς αὐτῶν τὰ ῥήματα τοῖς μέλεσι περιτίθησι τοῖς
ἡμετέροις. Ὥσπερ γὰρ ἀνωτέρω ἔλεγε, "Ταῦτα μετεσχη-
μάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ," οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ὥστε
ἀνεπαχθῆ ποιῆσαι τὸν λόγον καὶ εὐπαράδεκτον, τὰ μέλη
εἰσάγει φθεγγόμενα· ἵν', ὅταν ἀκούσωσι τῆς φύσεως αὐτοῖς
ἀποκρινομένης, [i] ἀπὸ τῆς πείρας αὐτῆς ἐλεγχόμενοι καὶ τῆς
E κοινῆς ψήφου, μηδὲν λοιπὸν ἀντιλέγειν ἔχωσι. Κἂν [k] γὰρ
λέγητε, φησὶ, τοῦτο αὐτὸ, κἂν γογγύζητε, οὐ δύνασθε ἐκτὸς
εἶναι τοῦ σώματος. Ὥσπερ γὰρ ὁ τῆς φύσεως νόμος, οὕτω καὶ (439)
πολλῷ πλέον ἡ τῆς χάριτος δύναμις φυλάττει πάντα καὶ
διατηρεῖ. Καὶ ὅρα πῶς ἐφύλαξε τὸ ἀπέριττον, οὐκ ἐπὶ πάντων
τῶν μελῶν τὸν λόγον γυμνάζων, ἀλλ' ἐπὶ δύο [l] μόνων, καὶ
τούτων τῶν ἄκρων. Καὶ γὰρ τὸ πάντων [m] τιμιώτερον τέ-
θεικε, τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ τὸ πάντων εὐτελέστερον, τοὺς πόδας.
272 Καὶ οὐ ποιεῖ τὸν πόδα τῷ ὀφθαλμῷ διαλεγόμενον, ἀλλὰ
τῇ ὀλίγον ἀναβεβηκυίᾳ χειρὶ, τὴν δὲ ἀκοὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς.
Ἐπειδὴ [n] γὰρ οὐ τοῖς σφόδρα ὑπερέχουσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀλίγον
ἀναβεβηκόσι φθονεῖν εἰώθαμεν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς οὕτω
ποιεῖται τὴν σύγκρισιν.

[5] "Εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοὴ,
ποῦ ἡ ὄσφρησις;" Ἐπειδὴ [o] γὰρ εἰς τὴν τῶν μελῶν ἐμπεσὼν

[4] v. 15, 16. [5] v. 17.

[a] *οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔ. ἐ. τ. σώματος* om. A.C. Mosq. 2. [b] *καὶ ἐὰν*——*οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος* om. B.D. Mosq. 7. [c] *οὐκ*] *ὅτι οὐκ* Edd. *ὅτι* om. C.F. Mosq. 2. [d] *ἐλαττοῦσθαι* A. *ἠλαττοῦσθαι* D. [e] *εἶναι*] *μὴ εἶναι* F. Idem post *σώματος* add. *ἐπεί*. [f] *εἴπῃς* omnes. *εἴποις* Edd. [g] *ἀπεσχίσθαι*] Sic B.F. *avulsum* Interp. vet. *ἀπέχεσθαι* Edd. [h] *εἶναι ἢ* om. F. [i] *ἀπὸ*] *ὑπὸ* F. [k] *γὰρ* om. F. [l] *μόνον* B. [m] *κυριώτερον* B.D. [n] *γὰρ* om. F. [o] *γὰρ* om. C. Mox *ἐμπεσὼν* om. F.

διαφορὰν, καὶ εἰπὼν πόδας καὶ χεῖρας καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα, εἰς ἔννοιαν αὐτοὺς τῆς ἐλαττώσεως καὶ τῆς ὑπεροχῆς ἤγαγεν· ὅρα πῶς πάλιν αὐτοὺς παραμυθεῖται, δεικνὺς ὅτι οὕτω συμφέρον ἦν, καὶ τὸ πολλοὺς εἶναι καὶ διαφόρους, τοῦτο μάλιστα B ποιεῖ σῶμα εἶναι. Εἰ δὲ ἓν ἦσαν οἱ πάντες, οὐκ ἦσαν σῶμα. Διό φησιν, "Εἰ δὲ ἦν [p]τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα;" Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον λέγει· ἐνταῦθα δέ τι [q]καὶ πλέον δείκνυσιν, ὅτι οὐ μόνον σῶμα εἶναι οὐκ [r]ἐγχωρεῖ, ἀλλ' οὐδὲ εἶναι τοὺς λοιπούς. "Εἰ ὅλον γὰρ ἦν [s]ἀκοὴ, ποῦ ἡ ὄσφρησις;" φησίν. Εἶτα ἐπειδὴ ἔτι καὶ οὕτως ἐθορυβοῦντο, ὅπερ ἀνωτέρω ἐποίησε, [t]τοῦτο καὶ νῦν ποιεῖ. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ διὰ τοῦ συμφέροντος παρακαλέσας, ὕστερον [v]καὶ ἐπεστόμισε σφοδρῶς, C εἰπών· "Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ [w]ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται·" οὕτω καὶ ἐνταῦθα [x]λογισμοὺς θεὶς, [y]καθ' οὓς ἔδειξε συμφέρον ὂν οὕτω γενέσθαι πάντα, πάλιν ἐπὶ τὴν τοῦ θεοῦ βουλὴν ἀνάγει τὸ πᾶν λέγων· [6]"Νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν." Ὥσπερ περὶ τοῦ πνεύματος εἶπε, "καθὼς βούλεται," οὕτω καὶ ἐνταῦθα, "καθὼς ἠθέλησε." Μὴ τοίνυν ἐξέταζε λοιπὸν τὴν αἰτίαν, διὰ τί οὕτω, καὶ διὰ τί οὐχ οὕτω. Κἂν γὰρ μυρίους λόγους ἔχωμεν εἰπεῖν, οὐχ οὕτω δυνησόμεθα δεῖξαι ὅτι καλῶς, ὡς ὅταν εἴπωμεν, [z]ὅτι ὡς ὁ ἀριστο- D τέχνης ἠθέλησεν, οὕτω γέγονεν. Ὡς γὰρ συμφέρον ἐστὶν, οὕτω βούλεται. Εἰ δὲ ἐν τῷ σώματι τούτῳ οὐ περιεργαζόμεθα τὰ μέλη, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ὅρα αὐτοῦ τὴν σύνεσιν. Οὐ γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως τίθησι διαφορὰν, οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως τῶν τόπων. "Νυνὶ γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησε." Καὶ καλῶς εἶπεν, "[a]ἕκαστον," ἐπὶ πάντων τὸ λυσιτελὲς ἐνδεικνύμενος. Οὐ γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο μὲν αὐτὸς ἔταξεν, ἐκεῖνο δὲ οὐχί· ἀλλ' ἕκαστον κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, οὕτω κεῖται. Ὥστε καὶ τῷ E ποδὶ συμφέρει τὸ οὕτω τετάχθαι, οὐχὶ τῇ κεφαλῇ μόνον· κἂν ἀνταλλάξῃ τὴν τάξιν, καὶ τὴν οἰκείαν χώραν ἀφεὶς, ἐφ' ἑτέραν ἔλθῃ, κἂν ἐπὶ μείζονα δοκῇ ἐληλυθέναι, τὸ πᾶν ἀπώλεσε καὶ διέφθειρε· τῆς τε γὰρ οἰκείας ἐκπίπτει, καὶ τῆς ἑτέρας οὐκ

6 v. 18.

p τὰ om. F. q καὶ om. B. et a pr. man. D. r ἐχώρει F. s ἡ ἀκοὴ F. t τοῦτο καὶ νῦν] Sic B.D.F. τοῦτο νῦν A. καὶ νῦν τοῦτο Edd. v καὶ om. B.D. w ἓν καὶ τὸ αὐτὸ] τὸ F. x λογισμοὺς] + ἱκανοὺς F. y καθ' οὓς om. F. Mox γίνεσθαι πάντα καὶ πάλιν idem. z ὅτι om. F. a ἕκαστον] ἓν ἕκαστον F. Statim ἐπὶ πᾶσιν B.

ἐπιτυγχάνει. [7] “Εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα;
[b]Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα.” Ἐπιστομίσας γὰρ
αὐτοὺς ἱκανῶς ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ διατάξεως, πάλιν λογισμοὺς
273 τίθησι· καὶ οὔτε τοῦτο ἀεὶ ποιεῖ, οὔτε ἐκεῖνο, ἀλλ' ἐναλλάσσων
ποικίλλει τὸν λόγον. [c]Ὅ τε γὰρ ἐπιστομίζων μόνον, τὸν
ἀκροατὴν θορυβεῖ, ὅ τε [d]δὲ ἐθίζων αὐτὸν πάντων αἰτίας ἀπαι-
τεῖν, εἰς τὸν τῆς πίστεως αὐτὸν παραβλάπτει λόγον. Διὰ δὴ
τοῦτο [e]καὶ τοῦτο κἀκεῖνο συνεχῶς ὁ Παῦλος ποιεῖ, ἵνα καὶ
[f]πιστεύσωσι καὶ μὴ θορυβῶνται· καὶ μετὰ τὸ ἐπιστομίσαι
πάλιν καὶ λόγον παρέχει. Καὶ σκόπει τὴν φιλονεικίαν, καὶ
τὴν περιουσίαν τῆς νίκης. Ἀφ' ὧν γὰρ ἐνόμιζον οὐκ εἶναι
ἰσότιμοι, [g]τοῦ πολλὴν ἐν αὐτοῖς εἶναι τὴν διαφορὰν, ἀπὸ
[h]τούτου δείκνυσιν, ὅτι δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἰσότιμοι. Πῶς,
ἐγὼ λέγω. “Εἰ ἦν τὰ πάντα, φησὶν, ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα;”
B Ὃ δὲ λέγει, [i]τοῦτό ἐστιν· εἰ μὴ ἦν, φησὶν, ἐν ὑμῖν πολλὴ
ἡ διαφορὰ, οὐκ ἂν ἦτε [k]σῶμα· σῶμα δὲ οὐκ ὄντες, [l]οὐκ ἂν ἦτε
ἕν· ἓν δὲ οὐκ ὄντες, οὐκ ἂν ἦτε ἰσότιμοι. Ὥστε [m]οὖν εἰ πάντες (440)
ἰσότιμοι ἦτε, οὐκ ἂν ἦτε σῶμα· οὐκ ὄντες δὲ σῶμα, οὐκ ἂν ἦτε
ἕν· οὐκ ὄντες δὲ ἓν, [n]πῶς ἦτε ἰσότιμοι; Νῦν μέντοι, ἐπειδὴ οὐκ
ἐστὲ πάντες ἕν τι χάρισμα ἔχοντες, διὰ τοῦτο σῶμά ἐστε·
σῶμα δὲ ὄντες, πάντες ἐστὲ ἓν, καὶ οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρετε
κατὰ τὸ σῶμα εἶναι. Ὥστε ἡ διαφορὰ αὕτη μάλιστά ἐστιν ἡ
ποιοῦσα τὴν ἰσοτιμίαν. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, “Νῦν δὲ πολλὰ μὲν
μέλη, ἓν δὲ σῶμα.”
C [o]Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες καὶ ἡμεῖς πᾶσαν βασκανίαν ἐκβά-
λωμεν, καὶ μήτε [p]φθονῶμεν τοῖς μείζονα χαρίσματα ἔχουσι,
μήτε καταφρονῶμεν [q]τῶν τὰ ἐλάττονα κεκτημένων· οὕτω γὰρ
ὁ θεὸς ἠθέλησε. Μὴ τοίνυν ἀντιτασσώμεθα. Εἰ δὲ ἔτι
θορυβῇ, ἐννόησον ὅτι τὸ σὸν ἔργον [r]ἐκεῖνος οὐ δύναται πολ-
λάκις ἀνύειν. Ὥστε κἂν ἐλάττων ἦς, τούτῳ πλεονεκτεῖς· κἂν
μείζων ἐκεῖνος ᾖ, ἐλαττοῦται [s]τούτῳ, καὶ οὕτως ἰσότης γίνεται.

[7] v. 19, 20.

[b] νῦν A.C.E.F. νυνὶ vulgo. [c] ὅ τε] οὔτε bis B.C.D.E.F. et Interp. [d] δὲ om. A.E.F. [e] καὶ τοῦτο om. B. Idem casu evenit apud Mor. et Ben. [f] πιστεύωσι F. [g] τοῦ B.C.D.F. τῷ A. et ex corr. E. τῷ ediderunt Sav. Mor. Ben. Veron. pro τοῦ vel τῷ dat ἀλλά. [h] τούτου omnes. τούτων Edd. [i] τοιοῦτον B.D. [k] σῶμα] ἓν σῶμα B.D. σῶμα ἓν A.C.E.F. Vulgatum tuetur Interp. [l] οὐκ ἂν ἦτε——ὄντες om. B. et a pr. man. D. [m] οὖν om. C.F. οὖν a manu recenti in loco raso A. [n] πῶς ἂν ἦτε Edd. ἂν deest in omnibus. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Ἐγκώμιον εἰς τὰς πενιχρὰς χήρας τὰς προσεδρευούσας ταῖς ἐκκλησίαις· καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς πενίαν δεδοικότας, ἀρετῆς καταφρονεῖν. Veron. [p] φθονῶμεν post ἔχουσι transp. Edd. refragantibus libris. [q] τοῖς τὰ ἐ. κεκτημένοις B. [r] Sic nostri omnes. Legebatur οὐ δύναται ἐκεῖνος. [s] ἐν τούτῳ Edd. ἐν inclusum a Savilio, abest ab omnibus.

Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῷ σώματι καὶ τὰ μικρὰ οὐ μικρὰ δοκεῖ
συντελεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μεγάλοις λυμαίνεται πολλάκις, ὅταν
ἀποστῇ. Τί γὰρ τριχῶν εὐτελέστερον ἐν τῷ σώματι; [t]ἀλλὰ
τὰς εὐτελεῖς ταύτας ἂν ἀνέλῃς ἀπὸ τῶν ὀφρύων καὶ τῶν βλε- D
φάρων, ὅλην ἠφάνισας τῆς ὄψεως τὴν ὥραν, καὶ ὀφθαλμὸς
οὐκέτι ὁμοίως [v]φανεῖται καλός. Καίτοιγε περὶ τὸ τυχόν
ἐστιν ἡ ζημία, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω πᾶσα διεφθάρη ἡ εὐμορφία·
οὐχ ἡ εὐμορφία [w]δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ [x]πολὺ τῆς χρείας τῶν
ὀφθαλμῶν. Τῶν γὰρ μελῶν ἡμῶν ἕκαστον καὶ ἰδίαν ἐνέργειαν
ἔχει καὶ κοινὴν, καὶ κάλλος [y]ὁμοίως καὶ ἴδιον καὶ κοινόν ἐστιν ἐν
ἡμῖν· καὶ δοκεῖ μὲν διῃρῆσθαι ταῦτα, συμπέπλεκται δὲ ἀκριβῶς,
καὶ θατέρου διαφθαρέντος καὶ τὸ ἕτερον συναπόλλυται. Σκό- E
πει δέ. Ἔστωσαν ὀφθαλμοὶ λάμποντες, καὶ παρειὰ μειδιῶσα,
καὶ χεῖλος ἐρυθρὸν, καὶ ῥὶς εὐθεῖα, καὶ ὀφρὺς ἐκτεταμένη· ἀλλ'
ὅμως κἂν τὸ τυχὸν ἐκ τούτων [z]λυμήνῃ, τῷ κοινῷ πάντων
ἐλυμήνω [a]κάλλει, καὶ πάντα κατηφείας μεστὰ, καὶ πάντα
αἰσχρὰ φανεῖται τὰ πρὸ τούτου καλά. Ἂν γὰρ τὸ ἄκρον
μόνον τῆς ῥινὸς συντρίψῃς, πάντων πολλὴν [b]κατέχεας τὴν
ἀμορφίαν, καίτοιγε ἑνὸς μέλους [c]ἐστὶν ἡ πήρωσις· καὶ ἐπὶ
χειρὸς ὁμοίως, [d]ἂν ἑνὸς δακτύλου τὸν ὄνυχα ἐξέλῃς, τὸ αὐτὸ
γινόμενον ὄψει. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ ἐνεργείας βουληθείης τὸ αὐτὸ 274
συμβαῖνον ἰδεῖν, ἄνελε δάκτυλον ἕνα, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀργο-
τέρους ὄψει, καὶ οὐκέτι τὰ αὐτῶν ποιοῦντας ὁμοίως. Ἐπεὶ οὖν
κοινὸν αἶσχος ἡ τοῦ μέλους ζημία, καὶ κοινὸν κάλλος ἡ σωτηρία,
μὴ ἐπαιρώμεθα, μηδὲ ἐπεμβαίνωμεν [e]τοῖς πλησίον. Διὰ γὰρ
ἐκεῖνο τὸ μικρὸν μέλος καὶ τὸ μέγα ἐστὶ καλὸν καὶ ὡραῖον, καὶ
διὰ τῶν βλεφαρίδων [f]ὀφθαλμὸς καλλωπίζεται. Ὥστε ἑαυτῷ
[g]πολεμεῖ ὁ τῷ ἀδελφῷ πολεμῶν· οὐ γὰρ μέχρις ἐκείνου τὰ τῆς
βλάβης, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὐ μικρὰν ὑποστήσεται ζημίαν. Ἵν'
οὖν μὴ τοῦτο γίνηται, ὡς ἑαυτῶν, οὕτω καὶ τῶν πλησίον φρον- B
τίζωμεν, καὶ ταύτην τὴν εἰκόνα τὴν τοῦ σώματος [h]καὶ νῦν ἐπὶ
τὴν ἐκκλησίαν μεταγάγωμεν, καὶ προνοῶμεν [i]ἁπάντων ὡς μελῶν
οἰκείων. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μέλη πολλὰ καὶ διάφορα·
καὶ τὰ μὲν τιμιώτερα, τὰ δὲ καταδεέστερα· οἷον, εἰσὶ παρθένων
χοροὶ, εἰσὶ χηρῶν σύλλογοι, εἰσὶ τῶν ἐν γάμῳ σώφρονι λαμ-
πόντων [k]φρατρίαι, καὶ πολλοὶ τῆς ἀρετῆς οἱ βαθμοί. Καὶ

[t] ἀλλὰ τ. ε. ταύτας] ἀλλ' αὐτὰς B. [v] φαίνεται F. [w] δὲ om. B. [x] πολὺ τῆς χρ.] πολλὴ χρεία B. et a pr. man. D. [y] ὁμοίως——ἐν ἡμῖν] ὅμοιον ἴδιόν ἐστιν καὶ κοινὸν ἐν ἡμῖν B.D. [z] λυμήνῃ A.C.E.F. λοιμήνῃ B. Edebatur λυμήνῃς. [a] κάλλει om. B. [b] κατέσχες B. καταχέεις F. [c] ἐστιν om. F. [d] ἂν] κἂν F. [e] τοῖς] τοῦ B. [f] ὁ ὀφθ. B.D. [g] πολεμεῖ ὁ] πολεμεῖς F. [h] καὶ] λέγω C. [i] ἁπάντων] ἑκάστων D. [k] φατρίαι E. Veron.

ἐπὶ τῆς ἐλεημοσύνης πάλιν ὁμοίως. [l]Οἱ μὲν γὰρ τὰ πάντα
ἐκένωσαν, οἱ δὲ τῆς αὐταρκείας ἐπιμελοῦνται μόνης, καὶ πλέον
τῆς χρείας οὐδὲν ζητοῦσιν, οἱ δὲ ἐκ τοῦ περισσεύματος ἔδωκαν·
C ἀλλ᾽ ὅμως οὗτοι πάντες ἀλλήλους κοσμοῦσι, κἂν ἐξουθενήσῃ
τὸν ἐλάττονα ὁ μείζων, ἑαυτὸν τὰ μέγιστα ἔβλαψεν. Ἥ τε
[m]γὰρ παρθένος, ἂν ὑβρίσῃ τὴν [n]ἐν γάμῳ, οὐ μικρὸν ὑπετέμετο
[o]τοῦ μισθοῦ· ὅ τε [p]τὰ πάντα κενώσας, ἂν ὀνειδίσῃ τῷ μὴ
τοῦτο πεποιηκότι, πολὺ τῶν αὐτοῦ πόνων ἐκένωσε. Καὶ τί
λέγω παρθένους καὶ χήρας καὶ ἀκτήμονας ἄνδρας; Τί γὰρ
[q]τῶν προσαιτούντων εὐτελέστερον; ἀλλ᾽ ὅμως καὶ οὗτοι
χρείαν πληροῦσι μεγίστην ἐν ἐκκλησίᾳ, προσηλωμένοι ταῖς
θύραις τοῦ ναοῦ, καὶ κόσμον [r]παρέχοντες μέγιστον, καὶ τού-
D των ἄνευ οὐκ ἂν ἀπαρτισθείη τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας.
Ὅπερ οὖν καὶ οἱ ἀπόστολοι [s]συνιδόντες ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθέ-
τησαν, ὥσπερ τὰ ἄλλα πάντα, οὕτω καὶ τὸ χήρας εἶναι·
καὶ τοσαύτην ἐποιήσαντο περὶ [t]τὸ πρᾶγμα σπουδὴν, ὡς καὶ (441)
διακόνους αὐταῖς ἐπιστῆσαι ἑπτά. Ὥσπερ γὰρ ἐπισκόπους καὶ
πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ παρθένους καὶ ἐγκρατευομένους
ἀριθμῶ, τὰ μέλη τῆς ἐκκλησίας καταλέγων, οὕτω καὶ χήρας.
Οὐδὲ γὰρ τὴν τυχοῦσαν χρείαν αὗται πληροῦσι. Σὺ μὲν γὰρ
ὅτε βούλει, παραγέγονας· αὗται δὲ καὶ [v]ἡμέραν καὶ νύκτα
E ψάλλουσι καὶ πάρεισιν, οὐ τῆς ἐλεημοσύνης [w]ἕνεκεν μόνης
τοῦτο ποιοῦσαι· ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἐβούλοντο, ἐξῆν κατὰ τὴν
ἀγορὰν βαδίζειν, καὶ ἐν τοῖς στενωποῖς προσαιτεῖν· ἀλλ᾽
ἔχουσί τι καὶ εὐλαβείας οὐ μικρόν. Ὅρα γοῦν ἐν ὅσῃ καμίνῳ
[x]πενίας εἰσί· καὶ βλασφημουσῶν οὐκ ἄν ποτε αὐτῶν ἀκούσῃς,
οὐδὲ ἀποδυσπετουσῶν, [y]ἅπερ πολλαὶ τῶν [z]πλουτούντων ποι-
οῦσιν. Καὶ αἱ μὲν αὐτῶν [a]πεινῶσαι ἐκοιμήθησαν πολλάκις, αἱ
δὲ καὶ διηνεκῶς ὑπὸ τοῦ κρυμοῦ πηγνύμεναι διατελοῦσι, καὶ
ὅμως ἐν εὐχαριστίᾳ καὶ δοξολογίᾳ [b]διάγουσι. Κἂν ὀβολὸν
δῷς, εὐχαριστοῦσι καὶ ἐπεύχονται μυρία τῷ δεδωκότι· κἂν
μηδὲν δῷς, οὐ δυσχεραίνουσιν, ἀλλὰ καὶ οὕτως εὐλογοῦσι, καὶ
275 ἀγαπῶσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς ἀπολαύουσαι. Κἂν γὰρ μὴ
βούλωνται, φησὶν, ἀνάγκη φέρειν αὐτάς. Διὰ τί, εἰπέ μοι;
τίνος ἕνεκεν τὸ πικρὸν τοῦτο ἐφθέγξω ῥῆμα; Οὐκ εἰσὶ τέχναι

[l] οἱ μὲν .. ἐκένωσαν omnes. Edebatur ὁ μὲν .. ἐκένωσεν. [m] γὰρ om. B.
[n] ἐν γάμῳ A.C.D.E. ἔνγαμον (sic) B. ἔγγαμον Edd. [o] τοῦ μισθοῦ] τῆς
σπουδῆς Veron. [p] τὰ om. C.F. Mox ὀνειδίσῃς, σαυτοῦ et ἐκένωσας B.
[q] τῶν om. B. [r] παρέχουσι A. [s] συνειδότες B. [t] τοῦ πράγματος B.
[v] ἡμέρα B.F. [w] ἕνεκεν μόνης] μόνον ἕνεκεν B. et a pr. man. D. μόνης ἕνε-
κεν F. et corr. D. [x] παρθενίας A. [y] ὅπερ D.F. [z] Vid. Annot.
[a] πεινῶσαι A.B.C.D.E. πεινοῦσαι Edd. ante Ben. [b] διατελοῦσιν F.

αἰσχραὶ, καὶ τοῖς γεγηρακόσι κέρδος ἔχουσαι καὶ ταῖς γεγηρακυίαις; Οὐκ ἠδύναντο, εἴπερ ἐβούλοντο τοῦ ζῆν ἐπιεικῶς ἀμελεῖν, [c]κἀκεῖθεν μετὰ πολλῆς ἀποτρέφεσθαι τῆς περιουσίας; Οὐχ ὁρᾷς πόσοι τῶν ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ [d]μαστροποὶ καὶ προαγωγοὶ γινόμενοι, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἄττα διακονούμενοι, καὶ τρέφονται καὶ τρυφῶσιν; Ἀλλ' οὐχ οὗτοι, ἀλλ' αἱροῦνται λιμῷ διαφθείρεσθαι μᾶλλον, ἢ καταισχῦναι τὴν [e]ἑαυτῶν ζωὴν B
καὶ προδοῦναι [f]τὴν σωτηρίαν· καὶ κάθηνται δι' ἡμέρας ὅλης φάρμακόν σοι κατασκευάζοντες σωτηρίας. Οὐ γὰρ οὕτως ἰατρὸς, χεῖρα ἐκτείνων καὶ σιδήριον ἐπάγων, ἐκτέμνει τὰ [g]σεσηπότα τῶν τραυμάτων, ὡς πένης, δεξιὰν ἐκτείνων καὶ ἐλεημοσύνην λαμβάνων, περιαιρεῖ τῶν τραυμάτων τοὺς μώλωπας. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, [h]ὅτι χωρὶς ἀλγηδόνος καὶ ὀδύνης τὴν καλὴν ταύτην ἐργάζονται ἰατρείαν. Καὶ ἡμῶν τῶν τοῦ λαοῦ προκαθημένων καὶ παραινούντων ὑμῖν τὰ συμφέροντα, οὐκ ἔλαττον ἐκεῖνος διαλέγεται ὁ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς ἐκκλησίας καθήμενος, διὰ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ὄψεως. Καὶ γὰρ ἡμεῖς ταῦτα καθ' C
ἑκάστην [i]ἐνηχοῦμεν ὑμῖν τὴν ἡμέραν, λέγοντες, μὴ μέγα φρόνει, [k]ἄνθρωπε· ὀξύρροπον καὶ εὐμετάπτωτον τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις· ἡ νεότης πρὸς γῆρας ἐπείγεται, τὸ κάλλος πρὸς ἀμορφίαν, ἡ ἰσχὺς πρὸς ἀσθένειαν, ἡ ὑγεία [l]πρὸς ἀρρωστίαν μεταπίπτει, ἡ δόξα πρὸς εὐτέλειαν, ὁ πλοῦτος πρὸς πενίαν, [m]ἡ τιμὴ πρὸς καταφρόνησιν· ῥεύματι σφοδρῷ τὰ ἡμέτερα ἔοικεν οὐδαμοῦ ἵστασθαι βουλομένῳ, ἀλλ' ἐπειγομένῳ πρὸς τὸ κάταντες. Τὰ D
αὐτὰ καὶ ἐκεῖνοι, καὶ πλείονα τούτων διὰ τῆς ὄψεως συμβουλεύουσι, καὶ διὰ τῆς πείρας αὐτῆς, ἥτις καὶ σαφεστέρα ἐστὶ παραίνεσις. Πόσοι γοῦν τῶν [n]ἔξω καθημένων νῦν ἤκμασαν ἐν νεότητι, καὶ μεγάλα εἰργάσαντο; πόσοι τῶν εἰδεχθῶν [o]τούτων καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ σώματος ἰσχύϊ καὶ ἐπὶ τῇ τῆς ὄψεως ὥρᾳ πολλοὺς παρήλασαν; Ἀλλὰ μὴ ἀπιστεῖτε, μηδὲ χλευάζετε· καὶ γὰρ μυρίων γέμει τοιούτων ὑποδειγμάτων ὁ βίος. Εἰ γὰρ βασιλεῖς ἐξ εὐτελῶν καὶ ταπεινῶν πολλοὶ πολλάκις ἐγένοντο, τί θαυμαστὸν, εἰ ἐκ μεγάλων καὶ ἐνδόξων ταπεινοὶ καὶ εὐτελεῖς κατέστησαν; Καὶ γὰρ τὸ πολλῷ παραδοξότερον ἐκεῖνό ἐστι· E
τοῦτο δὲ τῶν ἀεὶ συμβαινόντων. Ὥστε οὐ χρὴ διαπιστεῖν, εἴ τινες τούτων καὶ ἐν τέχναις καὶ ἐν στρατείαις ἤνθησαν καὶ ἐν

[c] κἀκεῖθεν C.E. ἐκεῖθεν Edd. [d] μαστρωποὶ E. et ex corr. D. [e] ἑαυτῶν] οἰκείαν C. [f] τὴν]+ἑαυτῶν C.E. et ex corr. D. [g] σεσηπότα]+μέλη B. [h] ὅτι]+καὶ F. [i] Sic A.B.C.D.E. ὑμῖν ἐνηχοῦμεν inverso ord. Edd. [k] ὦ ἄνθρωπε vulgo. ὦ om. A.B.C.E.F. [l] πρὸς] εἰς D.E. [m] Haec ἡ τιμὴ πρὸς κ. vulgo leguntur post ἀσθένειαν. Nobiscum faciunt A.B.C.E.F. et Interp. [n] ἔξωθεν E. [o] τούτων]+πολλοὺς πολλῶν διαφέροντας C.

χρημάτων περιουσίαις, ἀλλὰ καὶ ἐλεεῖν αὐτοὺς μετὰ πολλῆς τῆς συμπαθείας, καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν δεδοικέναι, μή ποτε καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ πάθωμεν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι, καὶ ὑπὸ τὴν ὀξύρροπον ταύτην κείμεθα μεταβολήν.

Ἀλλ᾽ ἴσως τῶν ἀγνωμόνων τις καὶ σκώπτειν εἰωθότων καὶ [p]ἐπισκήψει τοῖς εἰρημένοις, καὶ κωμῳδήσει πάντως ἡμᾶς λέγων· μέχρι τίνος οὐ παύσῃ πένητας ἀεὶ καὶ πτωχοὺς ἐν τοῖς λόγοις εἰσάγων, καὶ συμφορὰς ἡμῖν προφητεύων, καὶ πενίαν προανα-
276 φωνῶν, καὶ πτωχοὺς ποιῆσαι σπουδάζων; Οὐ πτωχοὺς [q]ὑμᾶς ποιῆσαι σπουδάζων, ἄνθρωπε, ταῦτα λέγω, ἀλλὰ τοῦ οὐρανοῦ τὸν πλοῦτον ὑμῖν ἀνοῖξαι σπεύδων. Ἐπεὶ καὶ πρὸς τὸν ὑγιαί- (442)
νοντα ὁ τῶν ἀρρωστούντων μεμνημένος καὶ τὰς ἐκείνων διηγούμενος ὀδύνας, οὐχ ἵνα ἐπίνοσον ποιήσῃ, λέγει, ἀλλ᾽ ἵνα ἐπὶ τῆς ὑγείας διατηρήσῃ, τῷ φόβῳ τῶν ἐκείνοις συμβαινόντων τὴν τούτου ῥᾳθυμίαν ἐκκόπτων. Φοβερὸν ὑμῖν ἡ πενία εἶναι δοκεῖ, καὶ φρικτὸν καὶ μέχρι προσηγορίας αὐτῆς. [r]Διὰ γὰρ τοῦτο πένητές ἐσμεν, ὅτι πενίαν δεδοίκαμεν, κἂν μυρία ἔχωμεν τάλαντα. Οὐ γὰρ ὁ μηδὲν ἔχων, πένης, ἀλλ᾽ ὁ πενίαν φρίττων. Ἐπεὶ
B καὶ ἐν ταῖς συμφοραῖς οὐ τοὺς τὰ μεγάλα πάσχοντας [s]κακὰ δακρύομεν καὶ ἀθλίους ἡγούμεθα, ἀλλὰ τοὺς οὐκ εἰδότας αὐτὰ φέρειν, κἂν μικρὰ [t]ὄντα τύχῃ· ὡς ὅ γε φέρειν εἰδὼς καὶ ἐπαίνων ἄξιος καὶ στεφάνων. Καὶ ὅτι τοῦτο τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἐν τοῖς ἀγῶσι τίνας ἐπαινοῦμεν; τοὺς πολλὰ τυπτομένους καὶ μὴ ἀλγοῦντας, ἀλλ᾽ ὑψηλὸν τὸν αὐχένα ἔχοντας, ἢ τοὺς ἀπὸ τῶν πρώτων φεύγοντας πληγῶν; Οὐχὶ ἐκείνους μὲν καὶ στεφανοῦμεν, ὡς ἀνδρείους καὶ γενναίους, τούτους δὲ καὶ γελῶμεν, ὡς ἀνάνδρους καὶ δειλούς; Οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ βίου
C πραγμάτων ποιῶμεν· [v]τὸν μὲν εὐκόλως ἅπαντα φέροντα [w]στεφανώσωμεν, καθάπερ ἐκεῖνον τὸν γενναῖον παγκρατιαστήν· τοῦτον δὲ [x]δακρύωμεν τὸν δεδοικότα καὶ τρέμοντα τὰ δεινά, καὶ πρὶν ἢ δέξασθαι πληγὴν ἀποτεθνηκότα τῷ δέει. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀγώνων εἴ τις, πρὶν ἢ χεῖρας ἀντᾶραι, τὸν ἀντίπαλον ἰδὼν τὴν δεξιὰν τείνοντα μόνον ἀποφύγοι, κἂν μὴ δέξηται πληγήν, καταγέλαστος ἔσται, ὡς [y]ἄτολμος καὶ μαλακὸς καὶ πόνων ἄπειρος τοιούτων. [z]Οἷον καὶ ἐπὶ τούτων συμβαίνει τῶν

[p] ἐπισκώψει Veron. [q] Sic A.B.D.E.F. ὑμᾶς σπ. ποιῆσαι Edd. ποιῆσαι ὑμᾶς σπ. C. [r] διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἐγώ φημι ὅτι πένητές ἐσμεν, κἂν μ. ἔ. τάλαντα, ὅτι π. δεδοίκαμεν C. [s] κακὰ δακρ.] καταδακρύωμεν B. κακὰ om. F. [t] ὄντα τύχῃ omnes. τύχῃ ὄντα Edd. [v] τὸν] καὶ τὸν C. Statim μὲν om. F. [w] στεφανῶμεν C. Statim καθ. τινὰ γεν. π. idem. [x] δακρύωμεν C.E. et a pr. man. A. διακρούομεν B.D. διακρύωμεν (sic) F. δακρύσωμεν Edd. [y] ἄτολμος omnes. ἄτονος Edd. [z] οἷον] τοιοῦτον δή τι C.

*πενίαν δεδοικότων, καὶ οὐδὲ τὴν προσδοκίαν αὐτῆς ἐνεγκεῖν
δυναμένων. Οὐκ ἄρα ἡμεῖς ποιοῦμεν ὑμᾶς ἀθλίους, ἀλλ' ὑμεῖς* D
ἑαυτούς. Πῶς γὰρ οὐ [a]*καταπαίξεταί σου λοιπὸν ὁ διάβολος,
καὶ πρὸ τῆς πληγῆς τὴν ἀπειλὴν ὁρῶν δεδοικότα καὶ τρέμοντα;
Μᾶλλον δὲ, ὅταν ἀπειλὴν τοῦτο νομίζῃς, οὐ δεήσεται λοιπὸν
οὐδὲ πλῆξαι, ἀλλ' ἀφεὶς ἔχειν τὸν πλοῦτον, τῇ προσδοκίᾳ τῆς
ἀφαιρέσεως κηροῦ παντὸς μαλακώτερόν σε ἐργάσεται. Καὶ
γὰρ πεφύκαμεν, ὡς* [b]*εἰπεῖν, ἅπερ δεδοίκαμεν, μετὰ τὸ παθεῖν
οὐχ οὕτω νομίζειν εἶναι φοβερὰ, ὥσπερ ἔμπροσθεν καὶ πρὸ τῆς
πείρας. Ἵν' οὖν μηδὲ ταύτην κτήσῃ τὴν ἀρετὴν, ἐν ἀκμάζοντί
σε κατέχει φόβῳ, πρὸ τῆς πείρας τῷ φόβῳ τῆς πενίας ὥσπερ
κηρὸν πυρὶ κατατήκων. Καὶ γὰρ κηροῦ παντὸς μαλακώτερος* E
*ὁ τοιοῦτος, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κάϊν ἀθλιώτερον βίον ζῶν, ὑπὲρ μὲν
ὧν πλεονεκτεῖ δεδοικὼς, ὑπὲρ δὲ ὧν οὐκ ἔχει ἀλγῶν· καὶ ὑπὲρ
ὧν ἔχει τρέμων πάλιν, ἅτε δραπέτην ἀγνώμονα κατέχων ἔνδον
τὸν πλοῦτον, καὶ ποικίλοις τισὶ καὶ ἀτόποις πολιορκούμενος
πάθεσι. Καὶ γὰρ ἐπιθυμία ἄτοπος, καὶ φόβος πολυειδὴς, καὶ
ἀγωνία καὶ τρόμος πανταχόθεν αὐτοὺς χειμάζουσι· καὶ ἐοίκασι
πλοίῳ πάντοθεν ἐναντίοις ἀνέμοις ἐλαυνομένῳ, καὶ πολλὰς ὑπο-* 277
*μένοντι τὰς τρικυμίας. Καὶ πόσῳ βέλτιον τὸν τοιοῦτον ἀπελ-
θεῖν, ἢ διηνεκῆ φέρειν χειμῶνα; ἐπεὶ καὶ τὸν Κάϊν ἀνεκτότερον
ἦν ἀποθανεῖν, ἢ διαπαντὸς τρέμειν. Ἵν' οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς ταῦτα*
[c]*πάσχωμεν, καταγελάσωμεν τῆς τοῦ διαβόλου μηχανῆς, διαρ-
ρήξωμεν* [d]*αὐτοῦ τὰ σχοινία, διακόψωμεν τοῦ* [e]*χαλεποῦ δόρατος
τὴν αἰχμὴν, καὶ πᾶσαν ἔφοδον ἀποτειχίσωμεν. Ἂν γὰρ χρη-
μάτων καταγελάσῃς, οὐκ ἔχει ποῦ πλῆξαι, οὐκ ἔχει πόθεν
ἐπιλάβηται· τὴν γὰρ ῥίζαν* [f]*ἀνέσπασας τῶν κακῶν· ῥίζης δὲ* B
οὐκ οὔσης, οὐδὲ καρπὸς βλαστήσει [g]*πονηρός. Ταῦτα* [h]*λέγομεν
μὲν ἀεὶ, καὶ λέγοντες οὐ* [i]*παυόμεθα· εἰ δέ τι λέγοντες ἀνύομεν,
ἡ ἡμέρα δείξει ἐκείνη ἡ ἐν πυρὶ ἀποκαλυπτομένη, ἡ τὸ ἑκάστου
ἔργον δοκιμάζουσα, ἡ τὰς λαμπάδας δεικνύουσα τὰς λαμπρὰς
καὶ τὰς οὐ τοιαύτας. Τότε καὶ ὁ ἔχων τὸ ἔλαιον, καὶ ὁ μὴ
ἔχων, δῆλος ἔσται. Ἀλλὰ μηδένα γένοιτο τότε εὑρεθῆναι
ταύτης ἔρημον τῆς παραμυθίας, ἀλλὰ πάντας δαψιλῆ τὴν
φιλανθρωπίαν ἐπιφερομένους, καὶ φαιδρὰς* [k]*ἔχοντας τὰς λαμ-
πάδας, συνεισελθεῖν τῷ νυμφίῳ· ὡς οὐδὲν τῆς φωνῆς ἐκείνης*

[a] *καταπαίξεται* C.E. *καταπέξεται* (sic) A. *καταπαίζεται* Edd. Statim *ὁ δ. λοιπὸν* inverso ord. C.E. [b] *εἰπεῖν*]+*οἱ ἄνθρωποι* C. [c] *πάθωμεν* C. [d] *αὐτοῦ* om. D. [e] *χαλκοῦ* F. [f] *ἀνέσπασε* B. et a pr. man. A. [g] *πονηρὸς*] *ποτὲ* F. [h] *λέγομεν* C.D.E. et Interp. *λέγωμεν* vulgo. *λέγω* a pr. man. A. Statim *μὲν* om. B.D. [i] *παυόμεθα* E. et Interp. *παυσόμεθα* F. *παυώμεθα* vulgo. [k] *ἔχοντας* om. B.

C φοβερώτερον καὶ ὀδυνηρότερον, ἣν οἱ χωρὶς ἐλεημοσύνης δαψιλοῦς ἀπιόντες τότε ἀκούσονται τοῦ νυμφίου λέγοντος, [8]"Οὐκ οἶδα ὑμᾶς." Ἀλλὰ μήποτε ταύτης ἀκούσαιμεν τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τῆς [l]ἡδίστης [m]ἐκείνης καὶ ποθεινοτάτης, "Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην (443) ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου." Οὕτω γὰρ [n]καὶ τὸν μακάριον ζησόμεθα βίον, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαυσόμεθα πάντων τῶν καὶ νοῦν ὑπερβαινόντων ἀνθρώπινον· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

D ΛΟΓΟΣ ΛΑ.

[1]Οὐ δύναται [a]δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω.

ΚΑΤΑΣΤΕΙΛΑΣ τῶν ἐλαττόνων τὸν φθόνον, καὶ τὴν ἀθυμίαν αὐτῶν ἐξελὼν, ἣν εἰκὸς ἔχειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ μειζόνων ἑτέρους κατηξιῶσθαι χαρισμάτων, ταπεινοῖ καὶ τούτων τὸν τῦφον τῶν τὰ μείζονα εἰληφότων χαρίσματα· ποιήσας μὲν E αὐτὸ καὶ ἐν οἷς πρὸς ἐκείνους διελέγετο· τὸ γὰρ λέγειν, ὅτι χάρισμά ἐστι, καὶ οὐ κατόρθωμα, τοῦτο ἐμφαίνοντος ἦν· νυνὶ δὲ αὐτὸ [b]καὶ σφοδρότερον πάλιν ποιεῖ, ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένων εἰκόνος. Ἀπὸ γὰρ τοῦ σώματος λοιπὸν καὶ [c]τῆς ἐκεῖθεν ἑνότητος ἐπ' αὐτὴν τῶν μελῶν χωρεῖ τὴν σύγκρισιν· ὃ μάλιστα ἐζήτουν ἐκεῖνοι μαθεῖν· ἐπειδὴ οὐχ οὕτως ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς παραμυθήσασθαι τὸ πάντας ἓν σῶμα εἶναι, ὡς τὸ μαθεῖν ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς, οἷς εἶχον, οὐδὲν μέγα ἠλαττοῦντο. Καί φησιν· "Οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ 278 ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω." Εἰ γὰρ καὶ ἔλαττον τὸ χάρισμα, ἀλλ' ἀναγκαῖον· καὶ ὥσπερ οὐκ ὄντος ἐκείνου πολλὰ ἐμποδίζεται, οὕτω καὶ τούτου χωρὶς χωλεύει τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας. Καὶ οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐρεῖ, ἀλλ' ὅτι οὐ δύναται εἰπεῖν. Ὥστε κἂν θέλῃ, κἂν λέγῃ, οὐκ ἐνδέχεται, οὐδὲ ἔχει τὸ πρᾶγμα [d]φύσιν. Διὰ τοῦτο λαβὼν ἑκάτερα τὰ ἄκρα, ἐν αὐτοῖς γυμνάζει τὸν λόγον, πρῶτον μὲν ἐπὶ χειρὸς καὶ ὀφθαλμοῦ, δεύτερον δὲ ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ποδῶν,

[8] Matth. xxv. 12, 34. [1] Cap. XII. v. 21.

[l] ἡδείας F. [m] ἐκείνης καὶ π.] φωνῆς καὶ π. ἐκείνης B. [n] καὶ accessit ex C.F. Hom. XXXI. [a] δὲ om. hic et infra B.F. [b] καὶ om. B. [c] τῆς ἑνότητος τῆς ἐκεῖθεν B.D. [d] τὴν φύσιν Edd. τὴν inclusum a Sav. abest a libris omnibus.

αὔξων τὸ παράδειγμα. Τί γὰρ [e]ποδῶν εὐτελέστερον, [f]ἢ τί
κεφαλῆς τιμιώτερον καὶ ἀναγκαιότερον; τοῦτο γὰρ μάλιστά B
ἐστιν ἄνθρωπος, ἡ κεφαλή. Ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἔστιν αὐτάρκης,
οὐδὲ τὰ πάντα [g]αὐτὴ δύναιτ᾽ ἂν ἀνύειν· ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν,
περιττῶς ἡμῖν οἱ πόδες προσέκειντο. Καὶ οὐδὲ ἔστη μέχρι
τούτου, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν ὑπερβολὴν ζητεῖ· ὅπερ ἀεὶ [h]ποιεῖν
εἴωθεν, οὐ μέχρι τοῦ ἴσου φιλονεικῶν, ἀλλὰ [i]καὶ περαιτέρω
προβαίνων. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· [2]"Ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον
τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγ-
καῖά ἐστι· καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος,
τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· [k]καὶ τὰ ἀσχήμονα
ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει·" πανταχοῦ τὴν τοῦ C
σώματος προσθήκην τιθεὶς, καὶ ταύτῃ κἀκεῖνον παραμυθούμενος
καὶ τοῦτον καταστέλλων. Οὐ γὰρ τοῦτο [l]λέγω, φησὶν, ὅτι οὐ
μόνον χρείαν ἔχει τὰ μείζονα τῶν ἐλαττόνων, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ
πολλὴν χρείαν [m]ἔχει. Εἴ τι γὰρ ἀσθενὲς ἐν ἡμῖν, εἴ τι ἄτιμον,
τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον καὶ τιμῆς ἀπολαύει [n]πλείονος. Καὶ καλῶς
εἶπε, "τὰ δοκοῦντα," καὶ, "ἃ δοκοῦμεν," δεικνὺς ὅτι οὐ τῆς
φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς τῶν πολλῶν ὑπονοίας ἡ
ψῆφος. Οὐδὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ἄτιμον· θεοῦ γὰρ ἔργον ἐστί. Τί
γὰρ τῶν μορίων τῶν γεννητικῶν ἀτιμότερον ἐν ἡμῖν εἶναι δοκεῖ; D
Ἀλλ᾽ ὅμως πλείονος ἀπολαύει τιμῆς· καὶ οἱ σφόδρα πένητες,
κἂν τὸ λοιπὸν γυμνὸν ἔχωσι σῶμα, οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἐκεῖνα
τὰ μέλη δεῖξαι γυμνά. Καίτοιγε οὐχ αὕτη τῶν ἀτίμων ἡ
τάξις, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ἄλλων καταφρονεῖσθαι ἔδει. Καὶ
γὰρ ἐν οἰκίᾳ ὁ ἠτιμωμένος οἰκέτης οὐ μόνον οὐκ ἀπολαύει
πλείονος θεραπείας, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦται. Ὥστε εἰ
καὶ τοῦτο ἄτιμον ἦν, οὐ μόνον μειζόνων ἀπολαύειν οὐκ ἔδει,
ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν αὐτῶν· νυνὶ δὲ πλείονος ἀπολαύει τιμῆς, καὶ
τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας ἐργασαμένης. Τοῖς μὲν γὰρ ἐν E
444) τῇ φύσει τὸ μὴ δεῖσθαι ἔδωκε· τοῖς δὲ, ἐπειδὴ ἐν τῇ φύσει οὐκ
ἔδωκεν, ἡμᾶς παρέχειν ἠνάγκασεν. Ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοῦτο ἄτιμα·
ἐπεὶ καὶ τὰ ζῶα ἐν τῇ φύσει τὸ ἀνενδεὲς ἔχει, καὶ οὔτε ἱματίων
δεῖται οὔτε ὑποδημάτων οὔτε ὀρόφου τὰ πλείονα αὐτῶν· ἀλλ᾽
οὐ διὰ τοῦτο ἀτιμότερον αὐτῶν τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον, ἐπειδὴ
πάντων δεῖται τούτων. Καὶ γὰρ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ
αὐτῇ τῇ φύσει τίμιά τε καὶ ἀναγκαῖά ἐστιν. Ὃ δὴ καὶ αὐτὸς

[2] v. 22, 23.

[e] ποδῶν omnes. ποδὸς Edd. [f] ἢ om. F. [g] αὔτη F. [h] ποιεῖν εἴωθεν omnes. ποιεῖ vulgo. [i] καὶ om. B. [k] καὶ τὰ ἀσχήμονα—ἔχει om. F. [l] λέγω φ. ὅτι οὐ μόνον] μόνον λέγω, φησὶν, ὅτι B.D. [m] ἔχει om. F. [n] πλείονος omnes. Edebatur μείζονος.

279 ἠνίξατο, οὐκ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιμελείας καὶ τοῦ πλείονος
ἀπολαύειν τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως
αὐτοῖς ψηφισάμενος. [o] Διὸ, ὅταν μὲν ἀσθενῆ λέγῃ καὶ ἄτιμα,
"τὰ δοκοῦντα," λέγει· ὅταν δὲ ἀναγκαῖα, οὐκέτι προστίθησι,
τὰ δοκοῦντα, ἀλλ' αὐτὸς ἀποφαίνεται λέγων, ὅτι ἀναγκαῖά
ἐστι· καὶ μάλα εἰκότως. Καὶ γὰρ πρὸς παιδοποιΐαν καὶ τὴν
τοῦ γένους ἡμῶν διαδοχὴν χρήσιμα. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ νομο-
θέται Ῥωμαίων τοὺς [p] ταῦτα ἀκρωτηριάζοντας τὰ μέλη καὶ
ποιοῦντας εὐνούχους κολάζουσιν, ἅτε τῷ κοινῷ γένει λυμαινο-
B μένους, καὶ αὐτῇ ἐπηρεάζοντας τῇ φύσει. Ἀλλ' ἀπόλοιντο
οἱ ἀκόλαστοι, οἱ τοῦ θεοῦ τὰ δημιουργήματα διαβάλλοντες.
Ὥσπερ γὰρ τῷ οἴνῳ πολλοὶ διὰ τοὺς μεθύοντας κατηράσαντο,
καὶ τῇ φύσει τῶν γυναικῶν διὰ τὰς μοιχευομένας· οὕτω καὶ τὰ
μέλη ταῦτα αἰσχρὰ εἶναι [q] ἐνόμισαν διὰ τοὺς οὐκ εἰς δέον αὐτοῖς
χρωμένους. Ἀλλ' οὐκ ἐχρῆν· οὐ γὰρ τῇ φύσει τοῦ πράγματος
ἡ ἁμαρτία συγκεκλήρωται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τίκτεται
τοῦ [r] τολμῶντος τὸ πλημμέλημα. Τινὲς δὲ τὰ ἀσθενέστερα
καὶ ἄτιμα καὶ ἀναγκαῖα καὶ τιμῆς ἀπολαύοντα πλείονος περὶ
C ὀφθαλμῶν καὶ ποδῶν εἰρῆσθαι τῷ Παύλῳ νομίζουσι, καὶ [s] ἀσθε-
νέστερα καὶ ἀναγκαῖα τοὺς ὀφθαλμοὺς λέγειν, ὅτι ἐλαττούμενοι
τῇ δυνάμει, πλεονεκτοῦσι τῇ χρείᾳ, τὰ δὲ ἀτιμότερα τοὺς πόδας·
καὶ γὰρ καὶ οὗτοι πολλῆς ἀπολαύουσι προνοίας.

Εἶτα ἵνα μὴ πάλιν ἄλλην ὑπερβολὴν ἐργάσηται, φησί· [3] "Τὰ
δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχει." Ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, καὶ
ποῖος οὗτος [t] λόγος; τῶν μὲν τιμίων καταφρονεῖν, τοῖς δὲ
[v] ἀτίμοις προσεδρεύειν; οὐχὶ καταφρονοῦντες τοῦτο ποιοῦμεν,
φησὶν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὰ οὐ δεῖται. Καὶ ὅρα ἡλίκον ἐγκώμιον
D ἐν βραχεῖ θεὶς παρέδραμε, συμφερόντως τοῦτο καὶ χρησίμως
ποιῶν. Καὶ οὐδὲ ἀρκεῖται τούτῳ, ἀλλὰ καὶ αἰτίαν προστίθησι
λέγων· "Ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι
περισσοτέραν δοὺς τιμὴν, [4] ἵνα μὴ σχίσμα ᾖ ἐν τῷ σώματι."
Εἰ δὲ συνεκέρασεν, οὐκ ἀφῆκε τὸ ἀτιμότερον φαίνεσθαι. Τὸ
γὰρ κιρνώμενον ἓν γίνεται, καὶ οὐ φαίνεται τί πρὸ τούτου ἦν·
ἐπεὶ οὐδ' ἂν κεκρᾶσθαι αὐτὸ φαίημεν ἄν. Καὶ ὅρα πῶς [w] συνε-
τῶς τὰ ἐλαττώματα παρατρέχει λέγων, "τῷ ὑστεροῦντι." Οὐκ
E εἶπε, τῷ ἀτίμῳ, τῷ ἀσχήμονι, ἀλλὰ, "τῷ ὑστεροῦντι." Ὑστε-
ροῦντι, πῶς; Κατὰ φύσιν. "Περισσοτέραν δοὺς τιμήν." [x] Καὶ

[3] v. 24. [4] v. 25.

[o] διὸ] + καὶ B. [p] ταῦτα] τὰ τοιαῦτα F. [q] ἐνόμισαν] δοκεῖ B. [r] τολμή-
σαντος B. [s] ἀσθενέστερα] + μὲν F. [t] ὁ λόγος B. [v] ἀτίμοις omnes.
ἀτιμοτέροις vulgo. [w] συνετῶς B.F. *pulchre* Interp. Legebatur συνεχῶς.
[x] καὶ om. F.

διὰ τί; "Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι." Ἐπειδὴ γὰρ
μυρίας παραμυθίας ἀπολαύοντες ἤλγουν [y]ὅμως, ἅτε ἐλάττονα
λαβόντες, δείκνυσιν ὅτι μᾶλλον [z]ἐτιμήθησαν. "Τῷ γὰρ ὑστε-
ροῦντι, φησὶ, περισσοτέραν δοὺς τιμήν." Εἶτα καὶ τὸν λόγον
ἐπάγει, δεικνὺς ὅτι συμφερόντως καὶ ὑστερεῖν ἐποίησε, καὶ
μειζόνως ἐτίμησε. Τίς δὲ ὁ λόγος; "Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα,
φησὶν, ἐν τῷ σώματι." [a]Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐν τοῖς μέλεσιν,
ἀλλ', "ἐν τῷ σώματι." Καὶ γὰρ πολλὴ ἔμελλεν ἡ πλεονεξία
εἶναι, [b]εἰ τὰ μὲν καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας 280
[c]ἐθεραπεύετο προνοίας, τὰ δὲ οὐδὲ ἑτέρωθεν· καὶ ἀπεσχίσθη ἂν
ἀλλήλων, οὐ δυνάμενα φέρειν τὸν σύνδεσμον· ἀποσχισθέντων
δὲ τούτων, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐγίνετο βλάβη. Εἶδες πῶς ἔδειξεν
ἀναγκαίως μείζονα τῷ ὑστεροῦντι [d]δεδομένην τιμήν; Εἰ γὰρ
μὴ τοῦτο γέγονε, κοινὴ πάντων [e]ἂν ἡ λύμη γεγόνει, φησί.
Καὶ γὰρ εἰ μὴ πολλῆς ταῦτα παρ' ἡμῶν ἀπέλαυσε προνοίας,
ἐπηρεάσθη ἂν μὴ ἔχοντα τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως βοήθειαν· ἐπη-
ρεασθέντα δὲ, ἀπώλετο ἄν· ἀπολόμενα δὲ, ἔσχισεν ἂν τὸ σῶμα· B
σχισθέντος δὲ τοῦ σώματος, καὶ τὰ λοιπὰ ἂν ἀπώλετο τὰ
πολλῷ μείζονα τούτων. Ὁρᾷς ὅτι καὶ τῆς ἐκείνων προνοίας
(445) ἔχεται ἡ τούτων ἐπιμέλεια; Οὐ γὰρ οὕτως ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει
τὸ εἶναι ἔχουσιν, ὡς ἐν τῷ σώματι εἶναι ἕν. Διὰ δὴ τοῦτο, ἂν
μὲν τὸ σῶμα ἀπόληται, οὐδὲν αὐτοῖς κέρδος τῆς καθ' ἕκαστον
ὑγείας· ἀλλ', ἄν τε ὀφθαλμὸς [f]μένῃ, ἄν τε ῥὶς διατηροῦσα τὸ
οἰκεῖον, τοῦ συνδέσμου λυθέντος, ὄφελος οὐδὲν ἔσται λοιπόν·
ἂν δὲ, τούτου μένοντος, ἐκεῖνα βλαβῇ, καὶ διαβαστάζεται καὶ
πρὸς ὑγίειαν ἐπάνεισι ταχέως. Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις [g]ἄν· C
τοῦτο μὲν ἐν τῷ σώματι λόγον ἔχει, ὅτι τὸ ὑστεροῦν περισσο-
τέραν ἔλαβε τιμὴν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων πῶς ἂν τοῦτο φα-
νείη; Ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων μὲν οὖν μάλιστα [h]ἂν ἴδοις τοῦτο
συμβαῖνον. Καὶ γὰρ οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, πρῶτοι τὸν
μισθὸν ἔλαβον· καὶ τὸ πλανηθὲν πρόβατον ἔπεισε τὸν ποιμένα
τὰ [i]ἐνενηκονταεννέα καταλιπεῖν, καὶ ἐπ' αὐτὸ δραμεῖν, καὶ εὑρη-
θὲν ἐβαστάζετο, οὐκ ἠλαύνετο· καὶ ὁ ἄσωτος υἱὸς πλείονος τοῦ
εὐδοκιμηκότος τῆς τιμῆς [k]ἀπέλαυσε· καὶ ὁ λῃστὴς πρὸ τῶν
ἀποστόλων ἐστεφανοῦτο καὶ ἀνεκηρύττετο. Καὶ ἐπὶ τῶν D
ταλάντων δὲ τοῦτο ἴδοις ἂν γινόμενον. Καὶ γὰρ ὁ τὰ πέντε

[y] ὁμοίως F. [z] Ab ἐτιμήθησαν folium deest in C. usque ad τὰ πολλὰ μένειν p. 281 A. [a] καὶ οὐκ εἶπεν——σώματι om. a pr. man. A. Itaque inclusit Sav. [b] εἰ τὰ] εἶτα εἰ τὰ E. [c] θεραπεύετε a pr. man. A. ἐθεραπεύετε F. [d] διδομένην B.F. [e] ἂν om. B. Mox γεγόνει E.F. et a pr. man. A. ἐγεγόνει vulgo. [f] μένῃ] μὲν ᾖ E.F. Ita edebatur ante Sav. [g] ἂν] +ὅτι B.D. [h] ἂν ἴδοις] ἴδοις ἂν Edd. repugnantibus libris. [i] ἐνενηκ.] Sic B.D.E. et a pr. man. A. ἐννενηκ. Edd. [k] ἀπήλαυεν F.

τάλαντα λαβὼν καὶ ὁ [l]τὰ δύο, τῶν αὐτῶν ἠξιώθησαν, καὶ αὐτῷ τῷ τὰ δύο λαβεῖν πολλῆς ἀπέλαυσε μᾶλλον τῆς προνοίας. Εἰ γὰρ τὰ πέντε ἐνεχειρίσθη, μὴ δυνάμενος, τοῦ παντὸς ἂν ἐξέπεσε· δεξάμενος δὲ τὰ δύο, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληρώσας, τῶν αὐτῶν ἠξιώθη τῷ τὰ πέντε ἐργασαμένῳ, τοσούτῳ πλεονεκτήσας, ὅσῳ ἀπ' ἐλαττόνων πόνων τῶν αὐτῶν ἐπέτυχε στεφάνων. [m]Καίτοι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ἦν, ὥσπερ ὁ τὰ πέντε· ἀλλ' ὅμως
E οὐδὲν πρὸς αὐτὸν ὁ δεσπότης ἀκριβολογεῖται, οὐδὲ ἀναγκάζει τὰ αὐτὰ [n]πονεῖν τῷ συνδούλῳ, οὐδὲ λέγει, διὰ τί μὴ δύνασαι [o]τὰ πέντε ἐργάσασθαι; δικαίως ἂν εἰπών· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν [p]ἐστεφάνου.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, μὴ ἐπεμβαίνετε τοῖς ἐλάττοσιν οἱ μείζους, ἵνα μὴ πρὸ ἐκείνων ἑαυτοὺς βλάψητε· ἀποσχιζομένων γὰρ αὐτῶν, τὸ πᾶν διαφθείρεται σῶμα. Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ σῶμα, ἢ τὸ πολλὰ εἶναι μέλη; καθὼς καὶ αὐτός φησιν, ὅτι "Τὸ σῶμα
281 οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά." Εἰ τοίνυν τοῦτό ἐστι σῶμα, φροντίζωμεν τοῦ τὰ πολλὰ μένειν πολλά· ὡς ἐὰν μὴ τοῦτο διασώζηται, περὶ τὰ καίρια ἡ πληγὴ γίνεται. Διὸ καὶ αὐτὸς οὐ τοῦτο μόνον ἀπαιτεῖ, τὸ μὴ ἀποσχίζεσθαι ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ τὸ σφόδρα συνῆφθαι. Εἰπὼν γοῦν, "Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι," οὐκ ἠρκέσθη τούτῳ, ἀλλ' ἐπήγαγεν· "Ἵνα τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη·" ἑτέραν καὶ ταύτην αἰτίαν προστιθεὶς τοῦ τὰ ἐλάττονα πλείονος ἀπολαύειν τιμῆς. Οὐ γὰρ ἵνα μὴ ἀποσχίζηται μόνον ἀλλήλων, οὕτως
B ᾠκονόμησεν ὁ θεὸς, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀγάπη ᾖ πολλὴ καὶ ὁμόνοια. Εἰ [q]γὰρ ἐν τῇ τοῦ πλησίον σωτηρίᾳ τὸ εἶναι ἑκάστῳ, μή μοι τὸ ἔλαττον καὶ τὸ πλέον εἴπῃς· ἐνταῦθα γὰρ [r]οὐκ ἔστι πλέον καὶ ἔλαττον. Μένοντος [s]γὰρ τοῦ σώματος, δυνατὸν καὶ τὴν διαφορὰν ἰδεῖν· [t]ἀπολλυμένου δὲ, οὐκέτι· ἀπολεῖται δὲ, ἂν μὴ καὶ τὰ ἐλάττονα μένῃ. Εἰ τοίνυν καὶ τὰ μεγάλα ἀπολεῖται τῶν μικρῶν ἀπορραγέντων, ὁμοίως ὀφείλει ταῦτα τῶν μικρῶν φροντίζειν, καὶ οὕτως ὡς ἑαυτῶν, ἅτε ἐν τῇ τούτων σωτηρίᾳ
C καὶ τῶν μειζόνων μενόντων. Ὥστε κἂν μυριάκις λέγῃς, [v]ὅτι ἄτιμον τὸ μέλος καὶ ἔλαττον, ἀλλ' ἐὰν μὴ ὁμοίως προνοῇς, ὡς καὶ σαυτοῦ, ἀλλ' ὡς ἐλάττονος ἀμελῇς, ἡ βλάβη εἰς σὲ διαβήσεται. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, [w]ἵνα ὑπὲρ ἀλλήλων μόνον μεριμνῶσι τὰ μέλη, ἀλλὰ προσέθηκεν, "ἵνα τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι," τουτέστιν, [x]ὁμοίως, καὶ τῆς αὐτῆς τῷ μεγάλῳ καὶ

[l] τὰ accessit ex libris omnibus. [m] καίτοιγε B.D. [n] ποιεῖν A. Sav. marg. receptum a Montef. [o] τὰ om. A.F. [p] στεφανοῖ F. [q] γὰρ] δὲ C. [r] οὐκ ἔστι] οὐκέτι F. [s] γὰρ] μὲν γὰρ F. [t] ἀπολομένου F. [v] ὅτι] +καὶ F. [w] ἵνα] +μὴ B.D. [x] ὁμοίως omnes. ὁμοίας Edd.

ὁ μικρὸς ἀπολαύῃ προνοίας. Μὴ τοίνυν εἴπῃς, ὅτι ὁ δεῖνα ὁ
τυχών ἐστιν, ἀλλ' ἐννόησον ὅτι μέλος ἐστὶν ἐκείνου τοῦ σώματος
τοῦ τὸ πᾶν [y]συγκροτοῦντος· καὶ ὥσπερ [z]ὁ ὀφθαλμὸς, οὕτω
καὶ οὗτος ποιεῖ [a]τὸ σῶμα εἶναι σῶμα. Ἔνθα γὰρ ἂν τὸ σῶμα
οἰκοδομῆται, οὐδεὶς οὐδὲν τοῦ πλησίον ἔχει πλέον. Οὐδὲ γὰρ D
τοῦτο ποιεῖ σῶμα, τὸ εἶναι τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον, ἀλλὰ
τὸ πολλὰ εἶναι καὶ διάφορα. Ὥσπερ γὰρ σὺ, ἐπειδὴ μείζων
εἶ, τὸ σῶμα συνέστησας, οὕτω καὶ οὗτος, ἐπειδὴ ἐλάττων.
Ὥστε ἡ ἐλάττωσις αὐτοῦ, ὅταν δέῃ τὸ σῶμα οἰκοδομεῖν, ἰσό-
τιμός σοι γίνεται εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἔρανον· τὸ γὰρ αὐτό
σοι δύναται· καὶ δῆλον ἐκεῖθεν. Μὴ ἔστω ἔλαττόν τι καὶ
μεῖζον μέλος, μηδὲ τίμιον καὶ ἀτιμότερον, ἀλλ' ἔστω πάντα
(446) ὀφθαλμὸς, ἢ πάντα κεφαλή· οὐκ ἀπολεῖται τὸ σῶμα; Παντί E
που δῆλον. Πάλιν ἂν πάντα ἐλάττονα ᾖ, τὸ αὐτὸ συμβή-
σεται· ὥστε καὶ ταύτῃ ἰσοῦται τὰ ἐλάττω. Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ
πλέον εἰπεῖν, ἵνα μένῃ σῶμα, ἐλάττων ἐστὶν ὁ ἐλάττων· ὥστε
διὰ σέ ἐστιν ἐλάττων, ἵνα σὺ μένῃς μέγας ὤν. Διὰ τοῦτο καὶ
τὴν αὐτὴν ἀπαιτεῖ παρὰ πάντων πρόνοιαν. Καὶ εἰπὼν, "[b]Τὸ
αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι [c]τὰ μέλη," ἑρμηνεύει, "τὸ αὐτὸ,"
τοῦτο πάλιν, λέγων· "Καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει
πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται [d]ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα
τὰ μέλη." Διὰ γὰρ τοῦτο, φησὶ, καὶ τὴν πρόνοιαν κοινὴν 282
ἐποίησεν, ἐν τοσαύτῃ διαφορᾷ κατασκευάσας ἕνωσιν, ἵνα καὶ
τῶν ἀποβαινόντων πολλὴ ἡ κοινωνία ᾖ. Εἰ γὰρ ἡ τοῦ πλησίον
πρόνοια σωτηρία κοινή ἐστιν, ἀνάγκη καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν
ἀθυμίαν εἶναι κοινήν. Τρία τοίνυν ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ· τὸ μὴ
σχίζεσθαι, ἀλλ' ἡνῶσθαι μετὰ ἀκριβείας, τὸ προνοεῖν ὁμοίως
ἀλλήλων, τὸ κοινὰ τὰ συμβαίνοντα ἡγεῖσθαι. Καὶ ἀνωτέρω
μέν φησιν, ὅτι περισσοτέραν ἔδωκε τιμὴν τῷ ὑστεροῦντι διὰ τὸ
δεῖσθαι, δεικνὺς ὅτι αὐτὸ τὸ ἠλαττῶσθαι μείζονος τιμῆς πρόξε-
νον γέγονεν· ἐνταῦθα δὲ καὶ κατὰ τὸν τῆς προνοίας ἐξισοῖ B
λόγον αὐτὰ τῆς ὑπ' ἀλλήλων γινομένης. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ
μείζονος ἐποίησεν ἀπολαῦσαι τιμῆς, φησὶν, ἵνα μὴ ἐλάττονος
ἀπολαύῃ προνοίας. Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν
συμβαινόντων [e]λυπηρῶν καὶ χρηστῶν ἀλλήλοις συνδέεται τὰ
μέλη. Καὶ γὰρ τῇ πτέρνῃ πολλάκις προσπαγείσης ἀκάνθης,

5 v. 26.

[y] συγκροτοῦντος solus F. συγκρατοῦντος vulgo. Vid. Annot. [z] ὁ om. B.F.
[a] τὸ σ. εἶναι σ.] σ. εἶναι τὸ σῶμα A. Hoc praetulerunt Sav. Mor. Ben.
[b] τὸ] ἵνα τὸ C. et ex corr. A. Ita ediderunt Sav. cet. [c] τὰ μέλη om. F.
[d] ἓν μέλος om. B. Mosq. 7. in marg. D. [e] λ. καὶ χρ.] Sic omnes. χρ. καὶ
λυπηρῶν Edd.

ὅλον τὸ σῶμα αἰσθάνεται καὶ μεριμνᾷ· καὶ νῶτος κάμπτεται, καὶ γαστὴρ καὶ μηροὶ συστέλλονται, καὶ χεῖρες, καθάπερ δορυφόροι καὶ ὑπηρέται [f]προσιόντες ἀνέλκουσι τὸ παγὲν, καὶ κεφαλὴ ἐπικύπτει, καὶ ὀφθαλμοὶ μετὰ πολλῆς ὁρῶσι τῆς
C φροντίδος. Ὥστε [g]εἰ καὶ ἔλαττον ἔχει τῷ μὴ δύνασθαι ἀνελθεῖν ὁ ποῦς, ἀλλὰ τῷ τὴν κεφαλὴν [h]καταγαγεῖν τὸ ἴσον ἔσχε, καὶ τῆς αὐτῆς ἀπέλαυσε τιμῆς, καὶ μάλιστα ὅταν μὴ χάριτι καταφέρωσιν αὐτὴν οἱ πόδες, ἀλλ' ὀφειλῇ. Ὥστε εἰ τῷ τιμιωτέρα εἶναι πλεονεκτεῖ, [i]τῷ καὶ τοιαύτη οὖσα τῷ ἐλάττονι τὴν τιμὴν ὀφείλειν καὶ τὴν κηδεμονίαν, καὶ [k]τῷ ὁμοίως [l]αὐτῷ συναλγεῖν, ἰσότητα δείκνυσι πολλήν. Τί γὰρ πτέρνης εὐτελέστερον; τί [m]δὲ κεφαλῆς τιμιώτερον; Ἀλλὰ τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο βαδίζει τὸ μέλος, καὶ πάντα μεθ' ἑαυτῆς συγκινεῖ. Πάλιν ἂν ὀφθαλμοί [n]τι πάθωσι, πάντα ἀλγεῖ, καὶ πάντα ἐν
D [o]ἀργίᾳ· καὶ οὔτε πόδες βαδίζουσιν, οὔτε χεῖρες ἐργάζονται, οὔτε γαστὴρ ἀπολαύει τῶν εἰωθότων· καίτοι τὸ πάθος τῶν ὀφθαλμῶν ἐστι. Τί τήκεις τὴν γαστέρα; τί κατέχεις τοὺς πόδας; τί δεσμεῖς τὰς χεῖρας; Ὅτι ἐκείνοις συνδέδεται, καὶ ἀρρήτως τὸ πᾶν πάσχει σῶμα. Εἰ γὰρ μὴ συνέπασχεν, οὐδ' ἂν ἠνέσχετο κοινωνεῖν τῆς προνοίας. Διόπερ εἰπὼν, "Ἵνα τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη," ἐπήγαγεν· "[p]Εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει [q]πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται
E ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη." Καὶ πῶς συγχαίρει, φησί; Στεφανοῦται [r]κεφαλὴ, καὶ [s]ἅπας ὁ ἄνθρωπος δοξάζεται· λέγει τὸ στόμα, καὶ γελῶσιν ὀφθαλμοὶ καὶ εὐφραίνονται· καίτοι οὐ τοῦ κάλλους τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ τῆς γλώττης ἡ εὐδοκίμησις. Πάλιν ὀφθαλμῶν [t]καλῶν φαινομένων, ἡ πᾶσα γυνὴ καλλωπίζεται· ὥσπερ οὖν καὶ οὗτοι, καὶ ῥινὸς εὐθείας καὶ αὐχένος ὀρθοῦ καὶ ἑτέρων μελῶν ἐγκωμιαζομένων, γεγήθασι καὶ φαιδροὶ γίνονται· καὶ δακρύουσι πάλιν μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας ἐν ταῖς ὀδύναις αὐτῶν καὶ ταῖς συμφοραῖς, κἂν ἀσινεῖς αὐτοὶ διαμένωσι.

283 [v]Ταῦτ' οὖν [w]ἅπαντα ἐννοήσαντες, μιμησώμεθα τὴν ἀγάπην τῶν μελῶν τούτων, [x]μηδὲ τἀναντία ποιῶμεν, ἐπεμβαίνοντες τοῖς τοῦ πλησίον κακοῖς, καὶ φθονοῦντες [y]τοῖς τοῦ πλησίον ἀγαθοῖς· μαινομένων γὰρ τοῦτο καὶ ἐξεστηκότων. Καὶ γὰρ ὁ τὸν

[f] Sic F. προϊόντες Edd. [g] εἰ καὶ] κἂν B. [h] κατάγειν A. [i] τῷ] τὸ D.E. [k] τῷ C. τὸ vulgo. [l] αὐτῷ F. solus. ὡσαύτως Edd. [m] δὲ] δαὶ C.E. et ex corr. D. δὲ om. F. [n] τι om. B. [o] ἀργίᾳ]+ἦν B. [p] εἴτε] καὶ εἴτε B.D. [q] πάντα] ὅλα B. [r] ἡ κεφαλὴ Edd. Articulus deest in nostris omnibus. [s] ἅπας] ὅλος D. ὅλως B. [t] καλῶν om. E. [v] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ φθονούντων. Veron. [w] ἅπαντα omnes. ἅπαντες vulgo. Statim ἐννοοῦντες F. [x] μηδὲ] καὶ μὴ B.D. [y] τοῖς τοῦ πλησίον] πάλιν τοῖς B.D.

ὀφθαλμὸν ἐξορύττων, παραφροσύνης μέγιστον δεῖγμα ἐξήνεγκε· καὶ ὁ τὴν χεῖρα κατεσθίων, λαμπρᾶς μανίας παρέχεται [z]ἔλεγχον. Εἰ δὲ ἐπὶ τῶν μελῶν τοῦτο, καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ὁμοίως γινόμενον παραφροσύνης περιτίθησι δόξαν, καὶ βλάβην οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπάγει. Ἕως μὲν γὰρ ἂν ἐκεῖνος λάμπῃ, καὶ ἡ σὴ εὐμορφία φαίνεται, καὶ ὅλον [a]καλλωπίζεται τὸ σῶμα· οὐδὲ
(447) γὰρ εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ κάλλος περιΐστησιν, ἀλλὰ καὶ σοὶ B
δίδωσι σεμνύνεσθαι. Ἂν δὲ κατασβέσῃς αὐτὸν, [b]ὅλῳ τῷ σώματι κοινὸν τὸ σκότος εἰργάσω, καὶ πᾶσι τοῖς μέλεσι τὴν συμφορὰν ἐπήγαγες· ὥσπερ οὖν ἐὰν [c]διατηρῇς λάμποντα, ὁλοκλήρῳ τῷ σώματι τὴν ὥραν διατηρεῖς. Οὐδεὶς γάρ φησιν, ὅτι καλὸς ὁ ὀφθαλμὸς, ἀλλὰ, τί καλὴ ἡ δεῖνα· [d]ἂν δὲ καὶ αὐτὸς ἐπαινῆται, μετὰ τὸ κοινὸν ἐγκώμιον ἐπαινεῖται. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συμβαίνει· ἂν γὰρ ὦσί τινες οἱ εὐδοκιμοῦντες, τὸ κοινὸν καρποῦται τὴν εὐφημίαν. Οἱ γὰρ ἐχθροὶ οὐ διαιροῦσι τὰ ἐγκώμια, ἀλλὰ συνάπτουσι. Κἂν ᾖ τις ἐν τῷ λέγειν λάμ- C
πων, οὐκ αὐτὸν ἐγκωμιάζουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἅπασαν. [e]Οὐδὲ γάρ φασι, [f]τί θαυμαστὸς ὁ δεῖνα, μόνον, ἀλλὰ, τί θαυμαστὸν ἔχουσι διδάσκαλον [g]Χριστιανοί· καὶ κοινὸν τὸ κτῆμα ποιοῦσιν. Εἶτα Ἕλληνες μὲν συνάπτουσι, σὺ δὲ διαιρεῖς, καὶ πολεμεῖς τῷ σαυτοῦ σώματι, καὶ κατὰ τῶν οἰκείων ἵστασαι μελῶν; Οὐκ οἶσθα, ὅτι τοῦτο πάντα ἀνατρέπει; καὶ [h]γὰρ [6]“Βασιλεία, φησὶν, ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθεῖσα οὐ σταθήσεται.” Οὐδὲν [i]δὲ οὕτω μερίζει καὶ διΐστησιν, ὡς φθόνος καὶ βασκανία, τὸ χαλεπὸν τοῦτο νόσημα, καὶ πάσης ἀπεστερημένον συγγνώμης, καὶ τῆς τῶν κακῶν ῥίζης κατά τι χαλεπώτερον. Ὁ D
μὲν γὰρ φιλάργυρος τότε ἥδεται, ὅταν αὐτὸς λάβῃ· ὁ δὲ βάσκανος τότε ἥδεται, ὅταν ἕτερος μὴ λάβῃ, [k]οὐχ ὅταν αὐτὸς λάβῃ. Εὐεργεσίαν γὰρ οἰκείαν νομίζει τὴν ἑτέρων κακοπραγίαν, οὐ τὴν οἰκείαν εὐημερίαν, κοινός τις ἐχθρὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων περιερχόμενος φύσεως, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη τύπτων· οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν μανικώτερον; Ὁ δαίμων φθονεῖ μὲν, ἀλλ᾽ ἀνθρώποις, δαίμονι δὲ οὐδενί· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν, [l]ἀνθρώποις φθονεῖς, καὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἵστασαι καὶ ὁμογενὲς, ὅπερ οὐδὲ ὁ δαίμων ποιεῖ. Καὶ ποίας τεύξῃ συγγνώμης, ποίας E
δὲ ἀπολογίας, ὅταν ἴδῃς ἀδελφὸν εὐημεροῦντα τρέμων καὶ

[6] Matth. xii. 25.

[z] ἐλεγμὸν F. [a] καλλωπίζει F. [b] ὅλον F. [c] διατηρήσῃς B. [d] ἂν] ἐὰν C.E. [e] οὐδὲ] οὐ B. et ante corr. D. [f] τί omnes cum Veron. ὅτι Sav. Mor. Ben. [g] οἱ Χρ. Sav. cet. οἱ om. C.D.E. et a pr. man. A. [h] γὰρ] +καὶ Edd. invitis libris. [i] δὲ om. F. [k] οὐχ om. F. οὐχ——λάβῃ om. B.D. et Flor. p. 241 (Tom. xii. p. 543 D). [l] ἀνθρώπῳ F.

ὠχριῶν, στεφανοῦσθαι δέον καὶ χαίρειν καὶ [m]ἀγάλλεσθαι; Εἰ δὲ καὶ ζηλοῦν ἐθέλεις, οὐ κωλύω· ζήλωσον, ἀλλ' ἵνα κατ' ἐκεῖνον γένῃ τὸν εὐδοκιμοῦντα· μὴ ἵνα αὐτὸν καταβιβάσῃς, ἀλλ' ἵνα πρὸς τὴν αὐτὴν φθάσῃς κορυφὴν, ἵνα τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἐπιδείξῃ. Τοῦτο ζῆλος καλὸς, [n]τὸ μιμεῖσθαι καὶ μὴ πολεμεῖν, τὸ μὴ ἀλγεῖν ἐπὶ τοῖς ἑτέρων ἀγαθοῖς, ἀλλὰ δάκνεσθαι ἐπὶ τοῖς οἰκείοις κακοῖς· οὗ τὸ ἐναντίον ὁ φθόνος ποιεῖ· τῶν γὰρ οἰκείων
284 κακῶν ἀμελῶν, ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις τήκεται καλοῖς. Καὶ γὰρ ὁ πένης οὐχ οὕτω τῇ οἰκείᾳ δάκνεται πενίᾳ, ὡς τῇ τοῦ πλησίον εὐπορίᾳ, οὗ τί γένοιτ' ἂν χαλεπώτερον; Οὗτος γὰρ κατὰ τοῦτο, [o]ὥσπερ ἔφθην εἰπὼν, καὶ τοῦ πλεονέκτου χείρων. Ὁ μὲν γὰρ ὅταν αὐτός τι λάβῃ, χαίρει· ὁ δὲ, ὅταν ἕτερος μὴ λάβῃ, τότε εὐφραίνεται.

Διὸ παρακαλῶ τὴν πονηρὰν ταύτην [p]ἀφέντας ὁδὸν, καὶ μεταβαλόντας πρὸς ζῆλον καλόν· καὶ γάρ ἐστι σφοδρὸν καὶ πυρὸς [q]παντὸς θερμότερον ὁ ζῆλος ὁ τοιοῦτος· [r]μεγάλα ἐντεῦθεν καρπώσασθαι ἀγαθά. Οὕτω καὶ Παῦλος τοὺς [s]ἀπὸ Ἰουδαίων ἐπὶ τὴν πίστιν [t]ἐχειραγώγει, λέγων· [7]"Εἴ πως
B παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν." Ὁ γὰρ οὕτω ζηλῶν, ὡς ἐκεῖνος ἐβούλετο, οὐ τήκεται ὅταν τὸν ἕτερον εὐδοκιμοῦντα ἴδῃ, ἀλλ' ὅταν ἑαυτὸν ἀπολιμπανόμενον. Ὁ δὲ φθονερὸς οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὅταν [v]ἕτερον εὖ πράττοντα ἴδῃ· καὶ καθάπερ κηφήν τίς ἐστι τοῖς ἀλλοτρίοις λυμαινόμενος πόνοις, καὶ αὐτὸς μὲν οὐδέποτε ἀναστῆναι σπουδάζων, δακρύων δὲ ὅταν ἕτερον ἀναστάντα ἴδῃ, καὶ πάντα ποιῶν ὥστε αὐτὸν καταβαλεῖν. Τίνι οὖν ἂν τις τοῦτο παραβάλοι τὸ πάθος; Ὅμοιον εἶναί μοι δοκεῖ τοῦτο, οἷον [w]ἂν εἰ νωθὴς [x]ὄνος καὶ πολυσαρκίᾳ βεβαρημένος ἵππῳ πτηνῷ συνεζευγμένος, μήτε αὐτὸς διανίστασθαι βούλοιτο, καὶ ἐκεῖνον τῷ βάρει τῶν σαρ-
C κῶν καθέλκειν ἐπιχειροίη. Καὶ γὰρ καὶ οὗτος, ὅπως μὲν [y]αὐτὸς ἀπαλλαγείη τοῦ βαθέος ὕπνου τούτου, οὐδὲν οὔτε ἐννοεῖ, οὔτε σπουδάζει· πάντα δὲ ποιεῖ ὥστε τὸν εἰς τὸν οὐρανὸν ἱπτάμενον ὑποσκελίσαι καὶ καταβαλεῖν, ἀκριβὴς τοῦ διαβόλου ζηλωτὴς [z]γινόμενος. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ὁρῶν τὸν ἄνθρωπον ἐν παραδείσῳ, οὐκ αὐτὸς [a]ἐσπούδασε μεταβαλέσθαι,

7 Rom. xi. 14.

m ἀγαλλιᾶσθαι F. n τὸ μ. καὶ μὴ π. om. E. o ὥσπερ A.C.E.F. ὅπερ vulgo. p ἀφέντες B.F. et a pr. man. A. q παντὸς om. F. Statim θερμότερος C. r τὰ μεγάλα F. s ἀπὸ τῶν I. Edd. τῶν deest in omnibus. t χειραγωγεῖ B.F. v ἕτερον om. F. w ἂν om. B. et a pr. man. D. x ὄνος] υἱὸς mendose B. y αὐτὸς in marg. D. Statim ἀπαλλαγῇ B. et a pr. man. D. z γενόμενος B.F. a ἐσπούδασε A.D.F. et ex corr. E. Edebatur ἐσπούδαζε.

ἀλλ' ἐκεῖνον ἐκβαλεῖν τοῦ παραδείσου. Καὶ πάλιν ἰδὼν αὐτὸν
ἐν οὐρανῷ καθήμενον, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπειγομένους ἐκεῖ, τῆς
αὐτῆς ἔχεται μελέτης, τοὺς ἐκεῖ σπεύδοντας ὑποσκελίζων, καὶ
(448) [b]πλείονα ἐντεῦθεν ἑαυτῷ σωρεύων τὴν κάμινον. Καὶ γὰρ
ἁπανταχοῦ τοῦτο συμβαίνει· [c]ὁ μὲν φθονούμενος, ἂν νήφῃ, D
λαμπρότερος γίνεται· ὁ δὲ βασκαίνων πλείονα ἑαυτῷ συνάγει
κακά. Οὕτω καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἐγένετο λαμπρός· οὕτως Ἀαρὼν ὁ
ἱερεύς· ἡ γὰρ τῶν φθονούντων ἐπιβουλὴ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς
ψηφίσασθαι [d]αὐτῷ τὸν θεὸν ἐποίησε, καὶ τὴν ῥάβδον βλα-
στῆσαι παρεσκεύασεν. Οὕτως ὁ Ἰακὼβ τῆς πολλῆς εὐπορίας
ἀπέλαυσε, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. Οὕτως οἱ βασκαίνοντες
μυρίοις ἑαυτοὺς περιέπειραν κακοῖς. Ἅπερ εἰδότες ἅπαντα,
φύγωμεν τὸν [e]τοιοῦτον ζῆλον. Τίνος γὰρ ἕνεκεν, εἰπέ μοι,
φθονεῖς; ὅτι χάριν ἔλαβε πνευματικὴν ὁ ἀδελφός; Καὶ παρὰ
τίνος ἔλαβεν, εἰπέ μοι; οὐ παρὰ τοῦ θεοῦ; Οὐκοῦν πρὸς E
ἐκεῖνον τὴν ἀπέχθειαν ἀναδέχῃ τὸν δεδωκότα τὴν δωρεάν.
Εἶδες [f]ποῖ τὸ κακὸν ἕρπει, καὶ οἷον [g]τῶν ἁμαρτημάτων τὸν
κολοφῶνα ἐπάγει, καὶ ὅσον ἀνορύττει βάραθρον τιμωρίας;
[h]Φεύγωμεν τοίνυν, ἀγαπητοὶ, καὶ μήτε φθονῶμεν, [i]καὶ τῶν
φθονούντων ὑπερευχώμεθα, καὶ πάντα ποιῶμεν ὥστε αὐτῶν
κατασβέσαι τὸ πάθος· ἀλλὰ μὴ τὰ τῶν ἀνοήτων πάσχωμεν,
οἳ, βουλόμενοι δίκην αὐτοὺς ἀπαιτῆσαι, πάντα ποιοῦσιν ὥστε
αὐτῶν [k]ἀνάψαι τὴν φλόγα. Ἀλλὰ μὴ ἡμεῖς οὕτως, ἀλλὰ
δακρύωμεν αὐτοὺς καὶ θρηνῶμεν. Αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ ἠδικη- 285
μένοι, σκώληκα ἔχοντες διηνεκῆ διατρώγοντα αὐτῶν τὴν καρ-
δίαν, καὶ πηγὴν ἰοῦ συνάγοντες πάσης χολῆς πικροτέραν.
Παρακαλῶμεν τοίνυν τὸν φιλάνθρωπον θεὸν καὶ ἐκείνοις τὸ
πάθος μεταβαλεῖν, καὶ ἡμᾶς μήποτε ἐμπεσεῖν τῷ νοσήματι.
Καὶ γὰρ ἄβατος ὁ οὐρανὸς τῷ ταύτην ἔχοντι τὴν τηκεδόνα·
καὶ πρὸ τοῦ οὐρανοῦ δὲ καὶ ὁ παρὼν βίος ἀβίωτος. Οὐδὲ γὰρ
οὕτω ξύλον καὶ ἔριον σὴς ἐγκαθήμενος καὶ σκώληξ διατρώγειν
εἴωθεν, ὡς ὁ τῆς βασκανίας πυρετὸς αὐτὰ κατεσθίει τὰ ὀστᾶ
τῶν βασκαινόντων, καὶ τῆς ψυχῆς τὴν σωφροσύνην λυμαίνεται. B
Ἵν' οὖν καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑτέρους τῶν μυρίων ἀπαλλάξωμεν
κακῶν, ἀπελάσωμεν τὸν πονηρὸν τοῦτον ἐξ ἡμῶν πυρετὸν, [l]τὸν
πάσης τηκεδόνος χαλεπώτερον· ἵνα πνευματικὴν ἀναλαβόντες
ἰσχὺν, καὶ τὸν παρόντα διανύσωμεν ἀγῶνα, καὶ τῶν μελλόντων

[b] πλείονα] πλεῖον ἂν B. [c] ὁ μὲν] καὶ ὁ μὲν B.D. ὁ μὲν γὰρ A. Hoc receperunt Sav. Mor. Ben. [d] αὐτῷ omnes. αὐτὸν Edd. [e] τοιοῦτον om. B.D. [f] ποῖ] οἷον F. [g] Sic Codd. τὸν κ. τῶν ἁμ. inverso ord. Edd. [h] φύγωμεν B. Post τοίνυν, haec τοῦτο τὸ πάθος add. C. [i] καὶ] ἀλλὰ καὶ C. [k] ἀναλάμψαι F. [l] τὸν π. τ. χαλεπώτερον om. B. et a pr. man. D.

[m]ἐπιτύχωμεν στεφάνων· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ πνεύματι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

C

ΛΟΓΟΣ ΛΒ.

[1]Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους.

ἽΝΑ γὰρ μή τις λέγῃ, [a]καὶ τί πρὸς ἡμᾶς τοῦ σώματος τὸ ὑπόδειγμα; ἐκεῖνο μὲν γὰρ φύσει δουλεύει, τὰ δὲ ἡμέτερα προαιρέσεώς ἐστι [b]κατορθώματα· [c]προσάγων αὐτὸ τοῖς καθ' ἡμᾶς πράγμασι, καὶ δεικνὺς ὅτι τοσαύτην ἀπὸ γνώμης ὀφείλομεν ἔχειν ὁμόνοιαν, ὅσην ἀπὸ φύσεως ἐκεῖνα, φησὶν, "Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ." Εἰ δὲ τὸ ἡμέτερον οὐ δεῖ στασιάζειν σῶμα, [d]πολλῷ μᾶλλον τὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον,
D ὅσῳ φύσεως χάρις [e]δυνατωτέρα. "Καὶ μέλη ἐκ μέρους." Οὐ γὰρ δὴ σῶμα μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ μέλη ἐσμέν. Περὶ γὰρ ἀμφοτέρων τούτων ἀνωτέρω διελέχθη, τοὺς πολλοὺς εἰς ἓν [f]συναγαγὼν, καὶ δεικνὺς ἅπαντας ἕν τι κατὰ τὴν τοῦ σώματος εἰκόνα γινομένους, καὶ τὸ ἓν τοῦτο διὰ τῶν πολλῶν συνιστάμενον, καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς ὂν, καὶ τὰ πολλὰ ἐκ τούτου συνεχόμενα καὶ δυνάμενα εἶναι πολλά. Τί δέ ἐστι τὸ, "ἐκ μέρους;" Τό [g]γε εἰς ὑμᾶς ἧκον, καὶ ὅσον εἰκὸς ἐξ ὑμῶν οἰκοδομηθῆναι [h]μέρος. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, "σῶμα," τὸ δὲ πᾶν
E σῶμα ἦν, οὐχὶ ἡ παρὰ Κορινθίοις ἐκκλησία, ἀλλ' ἡ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, διὰ τοῦτο ἔφησεν, "ἐκ μέρους·" τουτέστιν, ὅτι [i]ἡ ἐκκλησία ἡ παρ' ὑμῖν μέρος ἐστὶ τῆς πανταχοῦ κειμένης ἐκκλησίας, καὶ τοῦ σώματος τοῦ διὰ πασῶν συνισταμένου τῶν ἐκκλησιῶν· ὥστε οὐχὶ πρὸς ἀλλήλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαν εἰρηνεύειν ἂν εἴητε δίκαιοι, εἴγε [k]παντός ἐστε μέλη τοῦ σώματος.

[2]"Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον (449)
286 ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα

[1] Cap. XII. v. 27. [2] v. 28.

[m] ἀξιωθῶμεν C. Hom. XXXII. [a] καὶ accessit ex C.F. [b] τὰ κατορθώματα B. [c] προσάγων (pro vulgato προάγων) F. Ita conjecerat Sav. [d] πολὺ F. [e] δυνατώτερον F. [f] συναγαγὼν A.B.D.F. Edebatur συνάγων. [g] γε] τε Cat. et a pr. man. A. [h] μέρος]+φησὶν C. [i] ἡ ἐκ. ἡ παρ' ὑμῖν] ἡ παρὰ Κορινθίοις ἐκκλησία D. ἡ ἐκκλησία (om. ἡ παρ' ὑμῖν) B.C. [k] πάντως B. et ante corr. D.

δυνάμεις, [l]ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν.” Ὅπερ [m]γὰρ ἔφθην εἰπὼν, τοῦτο καὶ νῦν [n]ποιεῖ· ἐπειδὴ μέγα ἐφρόνουν ἐπὶ ταῖς γλώτταις, ἔσχατον αὐτὸ τίθησι πανταχοῦ. Τὸ γὰρ πρῶτον ἐνταῦθα καὶ δεύτερον οὐχ ἁπλῶς εἴρηκεν, [o]ἀλλ’ ὑποτάττων, τὸ προτιμότερον καὶ τὸ καταδεέστερον δεικνύς. Διὸ καὶ τοὺς ἀποστόλους προύθηκεν, οἳ πάντα ἐν ἑαυτοῖς εἶχον τὰ χαρίσματα. Καὶ οὐκ εἶπεν, [p]ὅτι οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποστόλους, ἁπλῶς, ἢ προφήτας, ἀλλὰ πρῶτον καὶ δεύτερον καὶ τρίτον τίθησι, B τὸ αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ εἶπον, [q]ἐμφαίνων. “Δεύτερον προφήτας.” [r]Προεφήτευον γὰρ, ὡς αἱ θυγατέρες Φιλίππου, ὡς ὁ Ἄγαβος, ὡς αὐτοὶ οὗτοι οἱ παρὰ Κορινθίοις, περὶ ὧν φησι, [3]“Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν.” Καὶ Τιμοθέῳ δὲ γράφων ἔλεγε, “Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας.” Καὶ πολλῷ πλείους τότε ἦσαν, ἢ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς. Οὐ γὰρ εἰς δέκα καὶ εἴκοσι καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν περιειστήκει τὸ χάρισμα, ἀλλ’ ἐξεχεῖτο δαψιλῶς ἡ χάρις αὕτη, καὶ ἑκάστη ἐκκλησία πολλοὺς εἶχε τοὺς προφητεύοντας. Εἰ δέ φησιν ὁ Χριστὸς, ὅτι [4]“Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου,” περὶ ἐκείνων φησὶ τῶν προφητῶν C τῶν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ προαναφωνησάντων. “Τρίτον διδασκάλους.” Ὁ μὲν [s]γὰρ προφητεύων, πάντα ἀπὸ τοῦ πνεύματος φθέγγεται· ὁ δὲ διδάσκων, ἔστιν ὅπου καὶ ἐξ οἰκείας [t]διανοίας διαλέγεται. Διὸ καὶ ἔλεγεν, [5]“Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, [v]μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.” Ὁ δὲ πνεύματι πάντα φθεγγόμενος, οὐ κοπιᾷ. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ μετὰ τὸν προφήτην αὐτὸν τέθεικεν· ὅτι τὸ μὲν ὅλον ἐστὶ χάρισμα, τὸ δὲ καὶ ἀνθρώπινος πόνος. Καὶ γὰρ [w]καὶ οἴκοθεν πολλὰ φθέγγε- D ται, συμβαίνοντα [x]μέντοι ταῖς θείαις γραφαῖς. “Ἔπειτα δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων.” Ὁρᾷς πῶς πάλιν διαιρεῖ τὰ ἰάματα ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἐποίησεν; ἡ γὰρ δύναμις πλέον τῆς ἰάσεως. Ὁ μὲν γὰρ δύναμιν ἔχων, καὶ κολάζει καὶ ἰᾶται· ὁ δὲ χάρισμα [y]ἰαμάτων, θερα-

3 1 Cor. xiv. 29. 1 Tim. iv. 14. 4 Matth. xi. 13. 5 1 Tim. v. 17.

[l] ἔπειτα om. hic et infra F. [m] γὰρ om. a pr. man. C. [n] ποιεῖ] λέγω ὅτι C. [o] ἀλλ’ ὑποτάττων B.C.D.F. et a pr. man. A. ἀλλὰ προτάττων E. Cat. receptum a Sav. Mor. Ben. ἀλλὰ προτάττων καὶ ὑποτάττων ex corr. recent. A. [p] ὅτι est in A.B.C.D.E. non in Edd. [q] ἐμφαίνων]+δι’ ὃ καὶ ἐπὶ τοὺς προφήτας ἐλθὼν προσέθηκεν F. [r] προεφήτευον γὰρ ὡς] προφήτας τοὺς τότε φησί· πολλοὶ γὰρ προεφήτευον καὶ τότε, ὡς C. [s] γὰρ] οὖν C. [t] ἐννοίας F. Cat. [v] μάλιστα]+δὲ Edd. repugnantibus libris. [w] καὶ om. F. Statim πολλὰ om. a pr. man. A. [x] μέντοι] μὲν F. [y] ἰαμάτων]+ἔχων F.

πεύει μόνον. Καὶ *ὅρα πῶς ἀρίστῃ κέχρηται τῇ τάξει, τὴν*
προφητείαν τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἰαμάτων προτιθείς. Ἀνω-
E *τέρω μὲν γὰρ, ἔνθα ἔλεγεν, ὅτι* "Τῷ *μὲν διὰ τοῦ πνεύματος*
δίδοται λόγος σοφίας, καὶ ἄλλῳ λόγος γνώσεως," οὐ κατὰ
τάξιν τιθεὶς ἔλεγεν, [z]*ἀλλ' ἀδιαφόρως· ἐνταῦθα μέντοι προτί-*
θησι καὶ ὑποτάττει. [a]Τίνος *οὖν ἕνεκεν τὴν προφητείαν*
προτίθησιν; Ὅτι *καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ταύτην ἔχει τὸ πρᾶγμα*
τὴν τάξιν. Ὅτε *γοῦν ὁ* Ἡσαΐας *πρὸς* Ἰουδαίους *διελέγετο,*
καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως παρεῖχεν ἀπόδειξιν, καὶ τῆς τῶν
δαιμόνων εὐτελείας τὸν ἔλεγχον [b]*παρῆγεν εἰς μέσον, καὶ τοῦτο*
τῆς [c]*θειότητος αὐτοῦ ἔφησεν εἶναι δεῖγμα μέγιστον, τὸ λέγειν*
τὰ μέλλοντα. Καὶ *ὁ* Χριστὸς *δὲ τοσαῦτα σημεῖα ποιήσας, οὐ*
μικρὸν τοῦτό φησιν αὐτοῦ τῆς θειότητος εἶναι σημεῖον· καὶ
287 *ἐπιλέγει συνεχῶς,* [6]" Ταῦτα *δὲ εἴρηκα ὑμῖν, ἵνα, ὅταν γένηται,*
πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι." Ἀλλὰ *προφητείας μὲν εἰκότως τὰ*
χαρίσματα τῶν ἰαμάτων δεύτερα· διὰ τί δὲ καὶ διδασκαλίας;
Ὅτι *οὐκ ἔστιν ἴσον, λόγον καταγγέλλειν κηρύγματος καὶ*
σπείρειν τὴν εὐσέβειαν εἰς τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς, καὶ
δυνάμεις ποιεῖν· ἐπεὶ καὶ αὗται [d]*δι' ἐκεῖνον γίνονται.* Ὅταν
οὖν τις καὶ λόγῳ παιδεύῃ καὶ βίῳ, πάντων ἐστὶ μείζων.
B Διδασκάλους *γὰρ τούτους φησὶ, τοὺς καὶ τοῖς ἔργοις* [e]*διδά-*
σκοντας καὶ τῷ λόγῳ παιδεύοντας. Τοῦτο *γοῦν καὶ τοὺς*
ἀποστόλους, ἀποστόλους εἶναι ἐποίησε. Κἀκεῖνα *μὲν καὶ*
ἕτεροί [f]*τινες οὐ πολλοῦ ἄξιοι παρὰ τὴν ἀρχὴν εἰλήφασιν,*
ὡς ἐκεῖνοι οἱ εἰρηκότες, [7]" Κύριε, *οὐχὶ* [g]*τῷ σῷ ὀνόματι προε-*
φητεύσαμεν, καὶ δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;" καὶ μετὰ
ταῦτα ἀκούσαντες, " Οὐδέποτε *ἔγνων ὑμᾶς· πορεύεσθε ἀπ'*
ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν." Τὸν *δὲ τῆς διδασκαλίας*
λόγον τὸν διπλοῦν τοῦτον, τὸν διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων,
οὐκ ἂν [h]*ἀναδέξαιτό ποτε πονηρὸς ἄνθρωπος.* Εἰ *δὲ τοὺς*
C *προφήτας προτίθησι, μὴ θαυμάσῃς· οὐ γὰρ ἁπλῶς προφήτας*
λέγει, ἀλλὰ τοὺς διὰ τῆς προφητείας [i]*καὶ διδάσκοντας καὶ εἰς*
τὸ κοινῇ συμφέρον ἅπαντα λέγοντας· ὅπερ προϊὼν σαφέστερον (450)
ἡμῖν ποιεῖ. " Ἀντιλήψεις, *κυβερνήσεις."* [k]Τί *ἐστιν,* " *ἀντι-*
λήψεις;" Ὥστε *ἀντέχεσθαι τῶν ἀσθενῶν.* Τοῦτο *οὖν χά-*
ρισμα, εἰπέ μοι; Μάλιστα *μὲν καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς,*

[6] Joan. xiii. 19. [7] Matth. vii. 22, 23.

[z] *ἀλλὰ διαφόρως* B. et a pr. man. A. [a] *τίνος*] *καὶ τίνος* D. Statim *οὖν* om. B. et a pr. man. D. [b] *παρήγαγεν* A.B.D. [c] *θεότητος* bis B.F..Cat. [d] *δι' ἐκείνων* C. Veron. [e] *παιδεύοντας καὶ τῷ λόγῳ διδάσκοντας* B. [f] *τινὲς*] *πολλοὶ* B. [g] *τῷ ὀνόματί σου* B.D. [h] *ἀνεδέξατο* A. [i] *καὶ* om. F. [k] *τί ἐστιν, ἀντιλήψεις*] *ἓν τῶν χαρισμάτων καὶ τοῦτο ὃν ἐδίδοτο* C.

τὸ [l]προστατικὸν εἶναι, τὸ πράγματα οἰκονομεῖν πνευματικά·
ἄλλως [m]δὲ πολλὰ καὶ τῶν ἡμετέρων κατορθωμάτων χαρίσματα
καλεῖ, οὐκ ἀναπίπτειν ἡμᾶς βουλόμενος, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι [n]τῆς
τοῦ θεοῦ πανταχοῦ δεόμεθα βοηθείας, καὶ παρασκευάζων εὐχα-
ρίστους εἶναι, καὶ προθυμοτέρους ταύτῃ ποιῶν, καὶ διεγείρων D
αὐτῶν τὰ φρονήματα. "Γένη γλωσσῶν." Εἶδες ποῦ τέθεικε
τουτὶ τὸ χάρισμα, καὶ πῶς πανταχοῦ τὴν ἐσχάτην αὐτῷ νέμει
τάξιν;

Εἶτα ἐπειδὴ πάλιν ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου πολλὴν ἔδειξε
διαφορὰν, καὶ τὸ νόσημα ἐκεῖνο διήγειρε τὸ τῶν ἐλάττονα
ἐχόντων χαρίσματα· λοιπὸν μετὰ πολλῆς αὐτοῖς ἐπιπηδᾷ τῆς
σφοδρότητος, διὰ τὸ πολλὰς αὐτοῖς παρασχεῖν τὰς ἀποδείξεις
τοῦ μὴ σφόδρα ἐλαττοῦσθαι αὐτούς. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν
ταῦτα ἀκούσαντας αὐτοὺς λέγειν· καὶ διὰ τί μὴ πάντες ἀπό-
στολοι ἐγενόμεθα; ἀνωτέρω [o]μὲν παρακλητικωτέρῳ λόγῳ κέ- E
χρηται, διὰ πολλῶν ἀποδεικνὺς ἀναγκαίως τοῦτο [p]γενόμενον,
[q]καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος εἰκόνος· "Τὸ γὰρ σῶμα, φησὶν,
οὐκ ἔστιν ἓν μέλος·" καὶ πάλιν, "Εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος,
ποῦ τὸ σῶμα;" καὶ ἀπὸ τοῦ συμφερόντως δεδόσθαι· "Ἑκάστῳ
γὰρ, φησὶν, ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος δίδοται πρὸς τὸ συμ-
φέρον·" [r]καὶ ἀπὸ τοῦ πάντας ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἀρύεσθαι
τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ χάρισμα εἶναι τὸ διδόμενον, ἀλλὰ μὴ
ὀφειλήν· "Διαιρέσεις [s]γὰρ, φησὶ, χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ
πνεῦμα·" καὶ ἀπὸ τοῦ φανέρωσιν ὁμοίως γίνεσθαι [t]διὰ πάντων
τοῦ πνεύματος· "Ἑκάστῳ γὰρ [v]ἡ φανέρωσις, φησὶ, δίδοται
διὰ τοῦ πνεύματος·" καὶ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ πνεύματι
καὶ τῷ θεῷ ταῦτα τετυπῶσθαι· "Πάντα γὰρ ταῦτα, φησὶν, 288
ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς
βούλεται·" [w]καὶ, "Ἔθετο ὁ θεὸς τὰ μέλη ἓν ἕκαστον αὐτῶν
ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησε·" καὶ ἀπὸ τοῦ ἀναγκαῖα εἶναι καὶ
τὰ ἐλάττονα· "Τὰ γὰρ δοκοῦντα, φησὶν, ἀσθενέστερα ὑπάρ-
χειν, ἀναγκαῖά ἐστιν·" [x]ἀπὸ τοῦ ὁμοίως ἀναγκαῖα εἶναι, ἐν τῷ
ὁμοίως τὸ σῶμα κατασκευάζειν τοῖς μείζοσι· "Τὸ γὰρ σῶμα,
φησὶν, οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά·" ἀπὸ τοῦ καὶ τὰ
μείζονα τῶν ἐλαττόνων δεῖσθαι· "Οὐ δύναται γὰρ, [y]φησὶν, ἡ

[l] προστακτικὸν E. [m] δὲ] τε δὲ Edd. τε om. A.B.C.D.E. δὲ om. Cat. καὶ post πολλὰ om. B. et a pr. man. D. [n] τῆς τ. θ. πανταχοῦ] Sic omnes. πανταχοῦ τῆς τ. θ. Edd. [o] μὲν]+καὶ C. [p] γενόμενον A.B.C.D.E. γινόμενον vulgo. [q] καὶ] οἷον C. [r] καὶ] ἔτι τε C. [s] γὰρ, φησὶ] δὲ B. φησὶ om. a pr. man. C.D. post εἰσὶ transp. F. [t] διὰ πάντων] πάντων διὰ C. [v] ἡ φ. φησὶ] φησὶ, ἡ φ. C.E. [w] καὶ]+πάλιν C. [x] Vid. Annot. [y] φησὶν om. B. et a pr. man. D. Statim ἡ κ. τ. π. εἰπεῖν hoc ordine omnes. εἰπεῖν ἡ κ. τ. π. Edd.

B κεφαλὴ τοῖς ποσὶν εἰπεῖν, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω·” ἀπὸ τοῦ [z]καὶ πλείονος ταῦτα ἀπολαύειν τιμῆς· “Τῷ γὰρ ὑστεροῦντι, φησὶ, περισσοτέραν ἔδωκε τιμήν·” ἀπὸ τοῦ κοινὴν αὐτῶν εἶναι τὴν φροντίδα καὶ ἴσην· “Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι [a]πάντα τὰ μέλη·” καὶ ἀπὸ τοῦ μίαν εἶναι τὴν [b]δόξαν καὶ τὴν ἀλγηδόνα αὐτῶν ἁπάντων· “Εἴτε γὰρ πάσχει, φησὶν, ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη.” Ἀνωτέρω μὲν οὖν παρεκάλεσε διὰ τούτων· ἐνταῦθα δὲ καταφορικῶς καὶ ἐπιτιμητικῶς κέχρηται
C τῷ λόγῳ λοιπόν. Ὅπερ γὰρ ἔφην, [c]οὔτε ἀεὶ παρακαλεῖν δεῖ, οὔτε ἐπιστομίζειν ἀεί. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ διὰ πολλῶν αὐτοὺς παρεκάλεσε, σφοδρῶς λοιπὸν ἐπιτίθεται, λέγων· [8]“Μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων;” Καὶ οὐχ ἵσταται μέχρι τοῦ πρώτου καὶ [d]τοῦ δευτέρου χαρίσματος, ἀλλὰ μέχρις ἐσχάτων πρόεισιν· ἢ τοῦτο λέγων, ὅτι οὐ δυνατὸν πάντας εἶναι πάντα· ὥσπερ ἐκεῖ φησιν, “Εἰ ἦν [e]τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα;” ἢ καὶ ἕτερόν τι μετὰ [f]τούτων κατασκευάζων εἰς παραμυθίας
D λόγον πάλιν. Ποῖον δὴ τοῦτο; Τὸ δεῖξαι καὶ τὰ ἐλάττονα ὁμοίως τοῖς μείζοσι περιμάχητα, ἐκ τοῦ μηδὲ ταῦτα ἁπλῶς πᾶσι δεδόσθαι. Τί γὰρ, φησὶν, ἀλγεῖς, ὅτι οὐκ ἔχεις χαρίσματα ἰαμάτων; Ἐννόησον ὅτι ὅπερ ἔχεις σὺ, κἂν ἔλαττον ᾖ, πολλάκις ὁ τὸ μεῖζον ἔχων οὐκ ἔχει. Διὰ τοῦτό φησι· “Μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσιν;” Ὥσπερ [g]γὰρ τὰ μεγάλα οὐ πᾶσιν ἐχαρίσατο ὁ θεὸς πάντα, ἀλλὰ τοῖς μὲν τοῦτο, τοῖς δὲ ἐκεῖνο· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαττόνων ἐποίησεν, οὐδὲ ταῦτα πᾶσι προθείς. Ἐποίησε
E δὲ τοῦτο, πολλὴν ἐκ τούτου τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν ἀγάπην (451)
[h]οἰκονομῶν, ἵνα ἕκαστος τοῦ πλησίον δεόμενος [i]συνάγηται πρὸς τὸν ἀδελφόν. Τοῦτο καὶ ἐν ταῖς τέχναις ᾠκονόμησε, τοῦτο καὶ ἐν τοῖς στοιχείοις, τοῦτο καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς, [k]καὶ ἐν τοῖς μέλεσι τοῖς ἡμετέροις, καὶ [l]ἐν πᾶσιν ἁπλῶς.

Εἶτα ἐπάγει λοιπὸν τὴν κυριωτάτην παραμυθίαν, [m]καὶ ἱκανὴν αὐτοὺς ἀνακτήσασθαι καὶ ἀναπαῦσαι τὴν [n]ὀδυνωμένην ψυχήν. Τίς δὲ αὕτη ἐστί; [9]“Ζηλοῦτε, φησὶ, τὰ χαρίσματα τὰ

[8] v. 29, 30. [9] v. 31.

[z] καὶ om. A.F. [a] πάντα om. F. [b] δόξαν] τάξιν B. [c] Sic E.F. οὔτε ἀεὶ παρακαλεῖν, οὔτε ἐπιστομίζειν ἀεὶ δεῖ C. Sic, sed χρὴ pro δεῖ, B.D. cum Editis. οὔτε ἀεὶ παρακαλεῖ, οὔτε ἐπιστομίζει ἀεὶ A. [d] τοῦ om. E. [e] τὰ om. C.E. [f] τούτου F. Statim κατασκευάζων om. B. [g] γὰρ om. F. [h] οἰκονομῶν F. Edebatur οἰκοδομῶν. [i] συναγάγηται B. et ante corr. D. [k] καὶ] τοῦτο καὶ F. [l] ἐν, quod vulgo abest, habent A.C.E. ἐν τοῖς πᾶσιν B.D. [m] καὶ ἱκανὴν] ἱκανὴν οὖσαν C. [n] ὀδυνομένην A.B.D. etiam Veron.

κρείττονα, καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν [o]ὑμῖν δείκνυμι." Τοῦτο
δὲ εἰπὼν ἠρέμα ᾐνίξατο αἰτίους ὄντας τοῦ τὰ ἐλάττονα λαμ-
βάνειν, καὶ κυρίους, εἰ βούλοιντο, τοῦ τὰ [p]μείζονα λαβεῖν.
Ὅταν γὰρ εἴπῃ, "[q]καὶ ζηλοῦτε," τὴν παρ' ἐκείνων σπουδὴν 289
ἀπαιτεῖ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν [r]περὶ τὰ πνευματικά. Καὶ
οὐκ εἶπε, τὰ μείζονα, ἀλλὰ, "τὰ κρείττονα," [s]τουτέστι, τὰ
χρησιμώτερα, τὰ συμφέροντα. Ὃ δὲ λέγει, [t]τοῦτό ἐστι·
μένετε ἐπιθυμοῦντες χαρισμάτων, καὶ δείκνυμι [v]πηγὴν χαρισμά-
των ὑμῖν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, χάρισμα, ἀλλ', ὁδὸν, ἵνα μειζόνως
ἐπάρῃ τοῦτο, ὃ μέλλει λέγειν. [w]Οὐ γὰρ ἓν καὶ δύο καὶ τρία
[x]δείκνυμι χαρίσματα, ἀλλ' ὁδὸν μίαν τὴν ἐπὶ πάντα ταῦτα
φέρουσαν· καὶ οὐχ ἁπλῶς ὁδὸν, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὑπερβολῆς,
καὶ κοινῇ πᾶσι προκειμένην. Οὐ γὰρ ὥσπερ τὰ χαρίσματα B
τοῖς μὲν ταῦτα, τοῖς δὲ ἐκεῖνα, ἀλλ' οὐ πᾶσι πάντα δέδοται,
οὕτω καὶ τοῦτο· ἀλλὰ καθολικὸν δῶρόν ἐστι. Διὸ καὶ [y]πάντας
εἰς τοῦτο καλεῖ. "Ζηλοῦτε γὰρ, φησὶ, τὰ χαρίσματα τὰ
κρείττονα, καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι·" τὴν
ἀγάπην λέγων τὴν πρὸς τὸν πλησίον. Εἶτα μέλλων ἐμβαίνειν
εἰς τὸν περὶ αὐτῆς λόγον καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ κατορθώματος
τούτου, πρῶτον καθαιρεῖ ταῦτα τῇ πρὸς ἐκείνην συγκρίσει,
οὐδὲν ὄντα δεικνὺς ταύτης χωρὶς, σφόδρα συνετῶς. Εἰ γὰρ
εὐθέως περὶ ἀγάπης διελέχθη, καὶ εἰπὼν, ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι, C
ἐπήγαγεν, αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἀγάπη, [z]καὶ μὴ κατὰ σύγκρισιν
τὸν λόγον προήγαγε, κἂν ἐμυκτήρισάν τινες τὸ λεχθὲν, οὐκ
εἰδότες σαφῶς τοῦ πράγματος τὴν ἰσχὺν, ἀλλ' ἔτι πρὸς ταῦτα
κεχηνότες. Διόπερ οὐκ εὐθέως αὐτὴν ἀνακαλύπτει, ἀλλὰ
πρῶτον τῇ ἐπαγγελίᾳ τὸν ἀκροατὴν ἐπάρας, καὶ [a]εἰπὼν,
"καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι," καὶ εἰς ἐπιθυμίαν [b]αὐτὸν
ἀγαγὼν, οὐδὲ οὕτως εὐθέως εἰς αὐτὴν ἐμβαίνει, ἀλλ' αὔξων
ἔτι καὶ ἐπιτείνων τὴν ἐπιθυμίαν [c]αὐτῶν, περὶ τούτων [d]αὐτῶν
διαλέγεται πρῶτον, καὶ δείκνυσιν ἐκείνης οὐκ οὔσης οὐδὲν [e]ὄντα, εἰς D
μεγίστην αὐτοὺς ἀνάγκην τοῦ φιλεῖν ἀλλήλους καθιστάς· ἐπειδὴ
καὶ ἐκ τοῦ ταύτην ἠμελῆσθαι ἡ αἰτία τῶν κακῶν ἁπάντων ἦν.
Ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο εἰκότως ἂν μεγάλη φανείη, εἴγε τὰ μὲν

[o] ὑμῖν δείκνυμι] Sic libri omnes, hic et infra bis. δείκνυμι ὑμῖν Edd. [p] μείζω A.B. [q] καὶ accessit ex A.B.D.F. [r] περὶ] ἐπὶ B. [s] τουτέστι] δηλῶν ὅτι C. [t] τοιοῦτον B.D.F. [v] πηγὴν] Sic B.C.D.E.F. Veron. et Interp. In A. haec καὶ δείκνυμι π. χαρισμάτων adscripta in marg. manu recenti, et ὁδὸν ex corr. pro πηγήν. Hinc ὁδὸν suum sumsit Savilius, quem secuti sunt Mor. Ben. [w] οὐ omnes. οὐδὲ vulgo. [x] δείκνυμι χ.] Sic libri omnes. χ. δείκνυμι ὑμῖν Edd. [y] πάντα B.D. [z] καὶ] + εἰ A.B. [a] εἰπὼν] τῷ εἰπεῖν C. [b] αὐτοὺς F. [c] αὐτῶν] αὐτῷ καὶ B. τὴν ἐπ. αὐτῶν] Sic A.C.E.F. αὐτῶν τὴν ἐπ. Edd. [d] αὐτῶν om. B.D. [e] ὄντα] + ἐκεῖνα C.

χαρίσματα οὐ μόνον αὐτοὺς οὐ συνήγαγεν, ἀλλὰ καὶ ἡνωμένους
διέστησεν· αὕτη δὲ τοὺς [f]δι᾽ ἐκείνων διαστάντας δι᾽ ἑαυτῆς
[g]μέλλοι συνάγειν καὶ σῶμα ποιεῖν ἕν. Ἀλλ᾽ οὐ λέγει τοῦτο
εὐθέως, ἀλλ᾽ ὃ μάλιστα ἐπόθουν, τοῦτο τίθησιν· οἷον ὅτι
χάρισμα τὸ πρᾶγμά ἐστι, καὶ τῶν χαρισμάτων ἁπάντων ὁδὸς
E μεθ᾽ ὑπερβολῆς. Ὥστε εἰ καὶ [h]μὴ διὰ τὸ [i]φιλεῖν βούλει τὸν
ἀδελφὸν ἀγαπᾶν, διὰ τὸ κρείττονος ἐπιλαμβάνεσθαι σημείου
καὶ χαρίσματος δαψιλοῦς κατάδεξαι τὴν ἀγάπην.

Καὶ ὅρα πόθεν ἄρχεται· πρῶτον ἀπὸ τοῦ [k]θαυμαστοῦ
δοκοῦντος εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς καὶ μεγάλου, τῶν γλωσσῶν. Καὶ
ἀγαγων εἰς μέσον τὸ χάρισμα, οὐ τοσοῦτον τίθησιν, ὅσον
εἶχον, ἀλλὰ πολλῷ πλέον. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐὰν γλώσσαις
λαλῶ, ἀλλ᾽, [10]"Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ." Τί
ἐστι, "τῶν ἀνθρώπων;" [l]Πάντων τῶν πανταχοῦ τῆς οἰκου-
μένης ἐθνῶν. Καὶ οὐδὲ ταύτῃ ἠρκέσθη τῇ ὑπερβολῇ, ἀλλὰ καὶ
ἑτέραν πολλῷ μείζονα τίθησιν, ἐπάγων καὶ λέγων, "Καὶ τῶν
290 ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον
ἀλαλάζον." Εἶδες ποῦ τὸ χάρισμα ἐπάρας, ποῦ καθεῖλεν αὐτὸ
καὶ [m]κατέρρηξεν; Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν, ὅτι οὐδέν εἰμι, ἀλλ᾽
ὅτι "γέγονα χαλκὸς ἠχῶν," [n]ἀναίσθητόν τι καὶ ἄψυχον. Πῶς
δὲ χαλκὸς ἠχῶν; Φωνὴν μὲν ἀφιεὶς, εἰκῇ δὲ καὶ μάτην, [o]καὶ εἰς
οὐδὲν δέον. Πρὸς γὰρ τῷ μηδὲν ἀνύειν, καὶ παρενοχλεῖν δοκῶ,
καὶ φορτικός τις εἶναι καὶ ἐπαχθὴς τοῖς πολλοῖς. Ὁρᾷς πῶς
ὁ ἀγάπης ἀπεστερημένος τοῖς ἀψύχοις προσέοικε καὶ ἀναι-
σθήτοις; Γλῶτταν δὲ ἀγγέλων ἐνταῦθά φησιν, οὐχὶ σῶμα (452)
B περιτιθεὶς ἀγγέλοις, ἀλλ᾽ ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· κἂν οὕτω
φθέγγωμαι, ὡς ἀγγέλοις νόμος πρὸς [p]ἀλλήλους διαλέγεσθαι,
ταύτης ἄνευ οὐδέν εἰμι, ἀλλὰ καὶ ἐπαχθὴς καὶ φορτικός. Οὕτω
γοῦν καὶ ἀλλαχοῦ ὅταν λέγῃ, ὅτι [11]"Αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ
ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων," οὐ γόνατα καὶ ὀστᾶ
περιτιθεὶς τοῖς ἀγγέλοις ταῦτα λέγει, ἄπαγε, ἀλλὰ τὴν ἐπιτε-
ταμένην προσκύνησιν διὰ τοῦ παρ᾽ ἡμῖν σχήματος αἰνίξασθαι
βούλεται. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα γλῶσσαν ἐκάλεσεν, οὐ σαρκὸς
ὄργανον δηλῶν, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν ὁμιλίαν τῷ
C γνωρίμῳ παρ᾽ ἡμῖν τρόπῳ [q]ἐνδείξασθαι βουλόμενος. Εἶτα

[10] Cap. XIII. v. 1. [11] Philipp. ii. 10.

[f] *δι᾽ ἐκεῖνον* E. *δι᾽ ἐκείνης* D. [g] *μέλλει συναγαγεῖν* F. Mox *σῶμα ποιεῖν* (pro *ποιεῖν σῶμα*) A.B.C.E.F. [h] *μὴ διὰ τὸ*] *διὰ μὴ τὸ* F. [i] *φιλεῖν*] Sic libri omnes. *amoris gratia* Interp. Edebatur *ὀφείλειν*. Post *φιλεῖν*, *αὐτὸν* add. F. [k] *θαυμαστοῦ*] *θαύματος τοῦ* (mox eras. *καὶ*) A. [l] *πάντων*] + *φησὶ* C. [m] *κατέρριψεν* A. receptum a Sav. Mor. Ben. [n] *ἀναίσθητον*——*ἠχῶν* om. F. [o] *καὶ* om. F. *εἰς* om. B. [p] *ἀλλήλοις* (pro *πρὸς ἀλλήλους*?) F. [q] *ἐνδείξασθαι* omnes. Edebatur *αἰνίξασθαι*.

ὥστε εὐπαράδεκτον γενέσθαι τὸν λόγον, οὐ μέχρι τῶν γλωσσῶν ἵσταται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ πρόεισι χαρίσματα, καὶ πάντα τῇ [r]αὐτῆς ἀπουσίᾳ καθελὼν, τότε αὐτῆς ὑπογράφει τὴν εἰκόνα. Καὶ ἐπειδὴ αὔξησιν ποιῆσαι [s]προῄρηται τοῦ λόγου, ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος ἄνεισιν ἐπὶ τὰ μείζω. Ὅπερ γὰρ, ἡνίκα τὴν τάξιν αὐτῶν [t]ἐνέφηνεν, ὕστερον τέθεικε τὸ τῶν γλωσσῶν, τοῦτο πρῶτον ἀριθμεῖ νῦν, κατὰ μικρὸν, ὅπερ [v]ἔφην, ἐπὶ τὰ μείζονα ἀναβαίνων. Εἰπὼν γὰρ περὶ τῶν γλωσσῶν, ἐπὶ τὴν προφητείαν εὐθέως ἐκβαίνει, καί φησι· [12]"Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν·" καὶ ταύτην πάλιν μεθ' ὑπερβολῆς. Ὥσπερ D
γὰρ ἐκεῖ οὐ γλώσσας [w]ἔθηκεν, ἀλλὰ τὰς πάντων [x]τῶν ἀνθρώπων γλώσσας, καὶ προϊὼν τὰς τῶν ἀγγέλων, καὶ τότε ἔδειξεν οὐδὲν ὂν τὸ χάρισμα ἀγάπης χωρίς· οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὐ [y]τὴν προφητείαν τίθησι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑψηλοτάτην προφητείαν. Εἰπὼν [z]γὰρ, "Ἐὰν ἔχω προφητείαν," ἐπήγαγε· "Καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν·" μετ' ἐπιτάσεως τιθεὶς καὶ τοῦτο τὸ χάρισμα. Εἶτα μετὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ χαρίσματα προβαίνει. Καὶ ἵνα μὴ [a]καθ' ἕκαστον αὐτῶν λέγων δοκῇ πάλιν ἐνοχλεῖν, τὴν μητέρα καὶ πηγὴν E
ἁπάντων τίθησι, καὶ αὐτὴν πάλιν μεθ' ὑπερβολῆς, οὕτω λέγων· "Καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν." Καὶ οὐδὲ ἠρκέσθη τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ὡς μέγιστον εἶπεν ὁ Χριστὸς, καὶ τοῦτο προσέθηκεν εἰπών· "Ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι." Καὶ σκόπει πῶς πάλιν κἀνταῦθα καθαιρεῖ τῶν γλωσσῶν τὸ ἀξίωμα. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς προφητείας δείκνυσι πολὺ τὸ κέρδος τὸ ἀπ' αὐτῆς, τὸ εἰδέναι τὰ μυστήρια καὶ τὴν γνῶσιν ἔχειν [b]πᾶσαν, καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως ἔργον οὐ μικρὸν, τὸ τὰ ὄρη μεθιστάνειν· ἐπὶ δὲ τῶν γλωσσῶν αὐτὸ μόνον εἰπὼν τὸ χάρισμα, ἀνεχώρησε. Σὺ δέ μοι κἀκεῖνο σκό- 291
πει, πῶς ἐν βραχεῖ πάντα περιέλαβε τὰ χαρίσματα, προφητείαν εἰπὼν καὶ πίστιν. Ἢ γὰρ ἐν λόγοις, ἢ ἐν ἔργοις ἐστὶ τὰ θαύματα. Καὶ πῶς ὁ Χριστός φησιν ἐλάχιστον μέρος τῆς πίστεως εἶναι τὸ [c]δυνάμενον ὄρος μεταστῆσαι· ὡς γὰρ ἐλάχιστον λέγων, οὕτως ἔθηκεν εἰπὼν, [13]"Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι, καὶ μεταβήσεται·" ὁ δὲ Παῦλος πᾶσαν τὴν πίστιν ταύτην εἶναί [d]φησι;

12 v. 2. 13 Matth. xvii. 20.

[r] ταύτης F. [s] προείρηται F. et a pr. man. A. προῄρ. ποιῆσαι inverso ord. B.C.D. [t] ἐνέφαινεν F. [v] ἔφθην B.D. [w] τέθεικεν F. [x] τῶν om. A.E. τῶν ἀνθρώπων om. F. [y] τὴν om. F. [z] γὰρ]+ὅτι B.D. Mox ἐπήγαγε om. B.C. in marg. D. [a] τὸ καθ' ἕκ. C. Mox παρενοχλεῖν B.D. [b] ἅπασαν C. Infra κἀκεῖνο om. F. [c] δυνάμενον omnes. δύνασθαι Edd. [d] φησι] λέγει C. εἶναί φησι ταύτην hoc ord. B.D.

Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; Ἐπειδὴ μέγα ἦν τοῦτο, τὸ ὄρος μετα-
B στῆσαι, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοῦ ἐμνημόνευσεν, οὐχ ὡς τοῦτο [e]μόνον
δυναμένης πάσης τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μέγα εἶναι
ἐδόκει τοῖς παχυτέροις διὰ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, κἀντεῦθεν
ἐπαίρει τὸ προκείμενον. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἐὰν ἔχω
πᾶσαν τὴν πίστιν, καὶ ἐὰν δύνωμαι ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ
μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι.

14 "Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, [f]καὶ παραδῶ
τὸ σῶμά μου ἵνα [g]καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφε-
λοῦμαι." Βαβαὶ τῆς ὑπερβολῆς· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα μετὰ
προσθήκης ἑτέρας τίθησιν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐὰν δῶ [h]πένησι τὴν
C ἡμίσειαν μοῖραν τῶν ὄντων, ἢ τὰς δύο [i]ἢ τὰς τρεῖς μοίρας,
ἀλλ', "ἐὰν πάντα μου τὰ ὑπάρχοντα." Καὶ οὐκ εἶπε, δῶ,
ἀλλά, "ψωμίσω," ὡς [k]προσκεῖσθαι τῇ δαπάνῃ καὶ τὴν δια-
κονίαν τὴν μετ' ἐπιμελείας ἁπάσης. "Καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ
σῶμά μου ἵνα [l]καυθήσομαι." Οὐκ εἶπεν, ἐὰν ἀποθάνω, ἀλλὰ
καὶ τοῦτο μεθ' ὑπερβολῆς. Τὸν γὰρ πάντων χαλεπώτερον
θάνατον θεὶς, τὸ ζῶντα κατακαῆναι, καὶ τοῦτον χωρὶς ἀγάπης (453)
οὐδὲν μέγα ἔφησεν εἶναι. Ἐπήγαγε [m]γοῦν, "οὐδὲν ὠφελοῦ-
μαι." Ἀλλ' οὐδέπω τὴν πᾶσαν ὑπερβολὴν ἔδειξα, ἕως ἂν τοῦ
Χριστοῦ τὰς μαρτυρίας τὰς περὶ ἐλεημοσύνης καὶ θανάτου
D εἰρημένας εἰς μέσον ἀγάγω. Τίνες οὖν εἰσιν αἱ μαρτυρίαι; Τῷ
πλουσίῳ φησὶν, 15 "Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ
ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι·" καὶ
[n]περὶ ἀγάπης δὲ διαλεγόμενος τῆς εἰς τὸν πλησίον φησὶ,
"Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ." Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ [o]ἐπὶ θεοῦ
τοῦτο πάντων μέγιστόν ἐστιν. Ἀλλ' ἐγὼ λέγω, φησὶν ὁ
Παῦλος, κἂν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ θῶμεν αὐτὴν, [p]καὶ μηδὲ ἁπλῶς
θῶμεν, ἀλλ' ὥστε καὶ ἐμπρησθῆναι· τοῦτο γάρ ἐστιν, "Ἐὰν
παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα [q]καυθήσομαι·" οὐ μέγα ἔσται κέρδος
ἡμῖν τὸν πλησίον οὐκ ἀγαπῶσι. Τὸ μὲν οὖν λέγειν τὰ χαρί-
E σματα [r]οὐδὲν μέγα ὠφελεῖν ἀπούσης ἀγάπης, θαυμαστὸν οὐδέν·

14 v. 3. 15 Matth. xix. 21. Joan. xv. 13.

[e] μόνον] μόνης Edd. ἴσ. μόνον Sav. marg. μόνον habet F. [f] καὶ] + ἐὰν Edd. repugnantibus libris. [g] καυθήσομαι (pro καυθήσωμαι) C. Mosq. 2 et ex corr. E. Ita Veron. Cf. Tom. vii. p. 749 A. [h] τοῖς πένησι Edd. invitis libris. [i] ἢ τὰς τρεῖς om. C.F. [k] προσκεῖσθαι] + δηλῶν C. [l] καυθήσομαι A.B.C. Mosq. 2. et ex corr. E. ἵνα καυθ. om. F. [m] γοῦν] + ὅτι A. et ex corr. D. γὰρ pro γοῦν B.D. [n] περὶ ἀγάπης δὲ] τοῖς μαθηταῖς δὲ περὶ ἀγάπης C. [o] ἐπὶ τοῦ θ. Edd. Articulus deest in omnibus. [p] καὶ om. B.D. [q] καυθήσομαι B.C. Mosq. 2. Ita a pr. man. A. et ex corr. E. [r] μηδὲν F. Mox edebatur ἀγάπης ἀπούσης, repugnantibus libris.

ἐπεὶ καὶ τοῦ βίου δεύτερά ἐστι τὰ χαρίσματα. Πολλοὶ γοῦν
χαρίσματα ἐπιδειξάμενοι, ἐπειδὴ φαῦλοι γεγόνασιν, ἐκολά-
σθησαν, ὡς ἐκεῖνοι οἱ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ προφητεύσαντες καὶ
δαιμόνια πολλὰ ἐκβαλόντες καὶ δυνάμεις πολλὰς ποιήσαντες,
ὡς Ἰούδας ὁ προδότης· ἕτεροι δὲ βίον παρασχόμενοι πιστοὶ
καθαρὸν, οὐδενὸς ἐδεήθησαν ἑτέρου πρὸς τὸ σωθῆναι. Τὸ μὲν
οὖν τὰ χαρίσματα, ὅπερ ἔφην, δεῖσθαι ταύτης, θαυμαστὸν
οὐδέν· τὸ δὲ καὶ βίον ἠκριβωμένον [s]μηδὲν ἰσχύειν ταύτης ἄνευ,
τοῦτό ἐστι τὸ τὴν ὑπερβολὴν ἐμφαῖνον καὶ πολλὴν ποιοῦν τὴν 292
ἀπορίαν, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ Χριστὸς ἀμφοτέροις τούτοις τὰ
μεγάλα φαίνηται ψηφιζόμενος, τῇ τε ἀκτημοσύνῃ λέγω, καὶ
τοῖς τοῦ μαρτυρίου κινδύνοις. Καὶ γὰρ τῷ πλουσίῳ φησὶν,
ὅπερ [t]ἔφθην εἰπὼν, “Εἰ θέλεις τέλειος [v]εἶναι, πώλησόν σου τὰ
ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, [w]καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι·” καὶ
τοῖς μαθηταῖς περὶ μαρτυρίου διαλεγόμενος ἔλεγεν, [16]“Ὃς ἂν
ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν·” καὶ,
“Ὃς [x]ἐὰν ὁμολογήσῃ με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολο-
γήσω κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ [y]ἐν οὐρα- B
νοῖς.” Καὶ γὰρ πολὺς ὁ τοῦ κατορθώματος τούτου πόνος,
καὶ αὐτὴν σχεδὸν ὑπερβαίνων τὴν φύσιν· καὶ τοῦτο ἴσασιν οἱ
καταξιωθέντες τῶν στεφάνων τούτων καλῶς· λόγος γὰρ οὐδεὶς
αὐτὸ παραστῆσαι δυνήσεται. Οὕτω γενναίας τὸ πρᾶγμά ἐστι
ψυχῆς, καὶ μεθ' ὑπερβολῆς θαυμαστόν. Ἀλλ' ὅμως τὸ θαυ-
μαστὸν τοῦτο οὐδὲν μέγα ἔφησεν ὠφελεῖν ἀγάπης χωρὶς ὁ
Παῦλος, κἂν τὴν ἀκτημοσύνην συνεζευγμένην ἔχῃ. Τίνος οὖν
ἕνεκεν οὕτως εἴρηκε; Τοῦτο ἤδη δεῖξαι πειράσομαι, πρότερον
ἐκεῖνο ζητήσας, πῶς ὁ τὰ ὑπάρχοντα ψωμίζων πάντα δύναται
μὴ ἔχειν ἀγάπην. Τὸν μὲν γὰρ ἕτοιμον ὄντα καῆναι [z]καὶ τὰ C
χαρίσματα ἔχοντα ἐγχωρεῖ ἴσως καὶ μὴ ἀγαπῆσαι· ὁ δὲ μὴ
μόνον [a]διδοὺς τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλὰ καὶ ψωμίζων, πῶς οὐκ
ἀγαπᾷ; Τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; Ἢ ὅτι τὸ οὐκ ὂν ὡς ὂν ὑπέθετο,
ὅπερ ἀεὶ φιλεῖ ποιεῖν, ὅταν ὑπερβολὴν παραστῆσαι βουληθῇ·
ὡς [b]ὅταν Γαλάταις γράφων λέγῃ· [17]“Ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος
ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα
ἔστω.” Καίτοι οὔτε αὐτὸς, οὔτε ἄγγελος ἔμελλε τοῦτο ποιεῖν·
ἀλλ' ἵνα δείξῃ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πράγματος, καὶ τὸ μηδ'
ὅλως ἐσόμενον τέθεικε. Καὶ πάλιν ὅταν Ῥωμαίοις ἐπιστέλλῃ D

16 Matth. xvi. 25. x. 32. 17 Gal. i. 8.

[s] οὐδὲν A. [t] ἔφην B.D. [v] εἶναι] + ὕπαγε C.E. et ex corr. D. [w] καὶ δ. ἀ. μοι om. F. [x] ἂν C.E. [y] ἐν τοῖς οὐρ. Edd. τοῖς om. A.B.D.E. Floril. p. 17. (Tom. xii. p. 439 D.) [z] καὶ] + τὸν C. Statim τὰ om. B. et a pr. man. D. [a] διδοὺς omnes cum Flor. Edebatur δούς. [b] ὅταν] + μὲν F.

καὶ λέγῃ, [18] "Οὔτε ἄγγελοι, οὔτε [c] ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις δυνή-
σονται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ [d] θεοῦ." Οὐδὲ γὰρ
τοῦτο ἔμελλον ποιεῖν ἄγγελοι, ἀλλὰ κἀνταῦθα τὸ μὴ ὂν ὑποτί-
θεται, ὥσπερ οὖν καὶ τὸ ἑξῆς λέγων· "οὔτε κτίσις ἑτέρα."
Καίτοιγε ἑτέρα οὐκ ἔστι κτίσις· πᾶσαν γὰρ αὐτὴν περιέλαβε,
καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω [e] πάντα εἰπών· ἀλλ' ὅμως κἀνταῦθα τὸ
μὴ ὂν καθ' ὑπόθεσιν τίθησιν, ὥστε δεῖξαι τὸν μεθ' ὑπερβολῆς
αὐτοῦ πόθον. Ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ λέγων, ὅτι κἂν πάντα
E τις δῷ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχῃ, οὐδὲν ὠφελεῖται. Ἢ τοῦτο οὖν
ἐστιν εἰπεῖν, ἢ ὅτι βούλεται τοὺς παρέχοντας καὶ συγκεκολ-
λῆσθαι [f] τοῖς λαμβάνουσι, καὶ μὴ ἁπλῶς διδόναι ἀσυμπαθῶς,
ἀλλ' ἐλεοῦντας καὶ κατακαμπτομένους, ἐπικλωμένους καὶ συναλ-
γοῦντας τοῖς δεομένοις.

[g] Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἐλεημοσύνη παρὰ τοῦ θεοῦ νενομο- (454)
θέτηται. [h] Καὶ γὰρ ἠδύνατο τοὺς πένητας διατρέφειν ὁ θεὸς
καὶ χωρὶς τούτου, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγάπην συνδήσῃ, [i] καὶ
ἵνα διαθερμαινώμεθα πρὸς ἀλλήλους, παρ' ἡμῶν αὐτοὺς ἐκέλευσε
[k] τρέφεσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ [l] ἀλλαχοῦ φησι· [19] "Κρείσσων
293 λόγος ἀγαθὸς, ἢ δόσις·" καὶ, "Ἰδοὺ λόγος ὑπὲρ δόμα [m] ἀγα-
θόν." Καὶ [n] αὐτός φησιν, [20] "Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν."
Ἐπειδὴ γὰρ ἔθος τούς τε [o] εὐεργετουμένους φιλεῖν, τούς τε εὖ
πάσχοντας πρὸς τοὺς εὐεργετοῦντας οἰκειότερον διακεῖσθαι,
σύνδεσμον φιλίας ποιῶν, τοῦτο ἐνομοθέτησεν. Ἀλλὰ τὸ
ζητούμενον ἐκεῖνό ἐστι, πῶς, τοῦ Χριστοῦ ἀμφότερα ταῦτα
τελειότητος εἶναι φήσαντος, οὗτος χωρὶς ἀγάπης ἀτελῆ ταῦτα
εἶναί φησιν. Οὐκ ἀντιφθεγγόμενος αὐτῷ, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ
καὶ σφόδρα αὐτῷ συνᾴδων. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ πλουσίου οὐχ
ἁπλῶς εἶπε, "Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς,"
B ἀλλ' ἐπήγαγε, "καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι." [p] Ἡ δὲ ἀκολού-
θησις αὐτοῦ, οὐδὲν οὕτω μαθητὴν ἀποδείκνυσι τοῦ Χριστοῦ, ὡς
τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν. [21] "Ἐν γὰρ τούτῳ γνώσονται πάντες,
φησὶν, ὅτι μαθηταί μου ἐστὲ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους." Καὶ

[18] Rom. viii. 39. [19] Sirac. xviii. 16, 17. [20] Matth. ix. 13. [21] Joan. xiii. 35.

[c] ἀρχαὶ] ἀρχάγγελοι F. οὔτε δυνάμεις οὔτε ἀρχαὶ inverso ord. B.D. [d] θεοῦ] Χριστοῦ A.B.D. Flor. [e] πάντα om. F. et a pr. man. A. Inclusit Sav. Post εἰπὼν, οὕτως add. C. [f] τοὺς λαμβάνοντας F. [g] ΗΘΙΚΟΝ. Ἐγκώμιον διὰ πλειόνων εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ εἰς τὸν Ἰωσὴφ, καὶ ὅτι διὰ τὸ ἀγαπᾶν ἡμᾶς ἀλλήλους ἐκέλευσεν ὁ θεὸς γενέσθαι τὴν ἐλεημοσύνην. Veron. [h] καὶ γὰρ ἠδύνατο] οὐχ ὅτι αὐτὸς οὐ δύναται· ἠδύνατο γὰρ C. [i] καὶ] μᾶλλον δὲ C. [k] διατρέφεσθαι B.D. [l] ἀλλαχοῦ] τις σοφὸς C. [m] ἀγαθὸν A.B.C.D.E. Flor. ἀγαθὸς Edd. [n] αὐτός φησιν] ὁ Χριστὸς πάλιν C. [o] εὐεργετοῦντας F. Pro φιλεῖν, habet A. ex corr. recent. ὑπὸ τῶν εὐεργετούντων φιλεῖσθαι. [p] Vid. Annot.

ὅταν δὲ λέγῃ, "Ὃς ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ,
εὑρήσει αὐτήν·" καὶ, "Ὃς ἂν ὁμολογήσῃ [q]με ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, ὁμολογήσω [r]κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός
μου τοῦ ἐν [s]τοῖς οὐρανοῖς·" οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι [t]οὐ δεῖ ἀγα-
πᾶν, ἀλλὰ τὸν μισθὸν τὸν ἀποκείμενον τοῖς πόνοις τούτοις
δηλοῖ. Ἐπεὶ ὅτι μετὰ τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦτο ζητεῖ, ἀλλα-
χοῦ σφόδρα αὐτὸ ᾐνίξατο, οὕτως εἰπών· [22]"Τὸ μὲν ποτήριόν C
μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθή-
σεσθε·" τουτέστι, μαρτυρήσετε, σφαγήσεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ· "τὸ
δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων·" οὐχ ὥς τινων καθημένων
ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, ἀλλὰ τὴν ἀνωτάτω λέγων προεδρίαν
τε καὶ τιμήν· "οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, φησὶν, ἀλλ' οἷς ἡτοίμα-
σται." Εἶτα δεικνὺς τίσιν ἡτοίμασται, καλέσας αὐτούς φησιν·
[23]"Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ὑμῶν διά-
κονος·" ταπεινοφροσύνην δηλῶν καὶ ἀγάπην. Ἀγάπην [v]δὲ
ἐπιτεταμένην ἀπαιτεῖ. Διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη, D
[w]ἀλλὰ καὶ ἐπήγαγεν· "Ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ
ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν·" δεικνὺς ὅτι οὕτω δεῖ φιλεῖν, ὡς καὶ
σφάττεσθαι ὑπὲρ τῶν ἀγαπωμένων· [x]τοῦτο γὰρ μάλιστα
αὐτόν ἐστι φιλεῖν. Διὸ καὶ τῷ Πέτρῳ φησὶν, [24]"Εἰ φιλεῖς
με, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου." Καὶ ἵνα [y]μάθητε ὅσον ἐστὶ
τὸ κατόρθωμα, ὑπογράψωμεν αὐτὴν τῷ λόγῳ, ἐπειδὴ τοῖς
πράγμασιν αὐτὴν οὐχ ὁρῶμέν που φαινομένην, καὶ ἐννοήσωμεν,
[z]εἰ πανταχοῦ μετὰ δαψιλείας ἦν αὕτη, πόσα ἂν ἐγένετο
ἀγαθά. Οὔτε γὰρ νόμων [a]οὔτε δικαστηρίων ἔδει, οὐ κολάσεων,
οὐ τιμωριῶν, οὐκ ἄλλου τῶν τοιούτων οὐδενός. Εἰ γὰρ ἅπαν- E
τες ἠγάπων καὶ ἠγαπῶντο, [b]οὐδὲν ἂν ἠδίκησεν οὐδεὶς, ἀλλὰ καὶ
[c]φόνοι καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι καὶ στάσεις καὶ ἁρπαγαὶ καὶ
πλεονεξίαι καὶ πάντα ἂν ἐκποδὼν ἐγεγόνει τὰ πονηρὰ, καὶ
μέχρις ὀνόματος ἂν ἠγνοήθη ἡ κακία. Τὰ μέντοι σημεῖα οὐκ
ἂν τοῦτο εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ εἰς κενοδοξίαν ἐπαίρει τοὺς μὴ
προσέχοντας καὶ ἀπόνοιαν.

22 Matth. xx. 23. 23 Ibid. v. 26, 28. 24 Joan. xxi. 16.

[q] με om. E. Clausulae ἔμπροσθεν τ. ἀ. et ἔμπροσθεν τ. π. μ. τ. ἐν τοῖς οὐρανοῖς non leguntur in F. [r] αὐτὸν κἀγὼ inverso ord. E.F. [s] τοῖς om. E. et a pr. man. D. [t] οὐ δεῖ ἀγαπᾶν] Sic F. οὐ δι' ἀγάπην vulgo. [v] δὲ] + οὐχ ἁπλῶς ἀλλ' C. [w] ἀλλὰ καὶ ἐπ.] Sic omnes. ἀλλ' ἐπ. Edd. Post ἐπήγαγε, λέγων add. C. [x] τούτῳ C. [y] μάθῃς B.D. [z] εἰ] ὡς εἰ Edd. ὡς abesse jubent nostri omnes et Flor. [a] οὔτε] οὐ F. [b] οὐδὲν] ἴσ. οὐδένα Sav. marg. Hoc sine libris edidit Montef. οὐδένα habent F. et ex corr. recent. A. οὐδεὶς ἂν ἠδ. οὐδὲν B. Vulgatum tuetur Flor. [c] φθόνοι F.

Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν τῆς ἀγάπης, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἀγαθὰ 294 ἔχει παρεζευγμένα [d]κακά· οἷον ὁ ἀκτήμων φυσᾶται πολλάκις διὰ τοῦτο, ὁ λέγειν εἰδὼς καὶ δοξομανίαν νοσεῖ, ὁ ταπεινόφρων δι᾽ αὐτὸ τοῦτο πολλάκις κατὰ [e]τὸ συνειδὸς μέγα φρονεῖ· ἡ δὲ ἀγάπη πάσης τῆς τοιαύτης ἀπήλλακται λύμης· κατὰ γὰρ τοῦ ἀγαπωμένου οὐκ ἄν τις [f]ἐπαρθείη ποτέ. Καὶ μή μοι θῇς ἕνα ἀγαπῶντα, ἀλλὰ πάντας ὁμοίως, καὶ τότε αὐτῆς ὄψει τὴν ἀρετήν· μᾶλλον δὲ, εἰ βούλει, πρῶτον ἕνα ἀγαπώμενον καὶ ἕνα φιλοῦντα τίθει, φιλοῦντα μέντοι, ὡς φιλεῖν ἄξιον. Τὴν γὰρ γῆν [g]οὗτος ὡς τὸν οὐρανὸν οἰκήσει, πανταχοῦ γαλήνης ἀπολαύων, καὶ μυρίους ἑαυτῷ πλέκων στεφάνους. Ὁ
B γὰρ τοιοῦτος καὶ φθόνου καὶ ὀργῆς καὶ βασκανίας [h]καὶ ἀπονοίας καὶ κενοδοξίας καὶ πονηρᾶς ἐπιθυμίας καὶ [i]παντὸς ἔρωτος ἀτόπου καὶ παντὸς νοσήματος καθαρεύουσαν διατηρήσει τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Ὥσπερ γὰρ [k]ἑαυτὸν οὐκ ἄν τις ἐργάσαιτό τι κακὸν, οὕτως οὐδὲ τοὺς πλησίον οὗτος. Τοιοῦτος δὲ ὢν, μετ᾽ αὐτοῦ στήσεται τοῦ Γαβριὴλ ἐπὶ τῆς γῆς βαδίζων. (455)
Καὶ ὁ μὲν ἀγάπην ἔχων τοιοῦτος· ὁ δὲ σημεῖα ποιῶν καὶ γνῶσιν ἔχων ἀπηρτισμένην, ταύτης ἄνευ, κἂν μυρίους ἐγείρῃ νεκροὺς, οὐδὲν μέγα ὀνήσει, πάντων ἀπερρηγμένος καὶ οὐδενὶ
C τῶν συνδούλων ἀναμιγνύναι ἑαυτὸν ἀνεχόμενος. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τῆς εἰς αὐτὸν ἀκριβοῦς ἀγάπης σημεῖον ἔφησεν εἶναι, τὸ τὸν πλησίον φιλεῖν. "Εἰ γὰρ φιλεῖς με, φησὶν, ὦ Πέτρε, τούτων πλέον, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου." Εἶδες πῶς καὶ ἐντεῦθεν πάλιν ᾐνίξατο, ὅτι μαρτυρίου μεῖζον τοῦτο; Καὶ γὰρ εἰ παῖδά τις εἶχεν ἀγαπητὸν, καὶ ὑπὲρ οὗ καὶ τὴν ψυχὴν ἂν [l]ἐπέδωκεν, εἶτά τις τὸν μὲν πατέρα ἐφίλει, τῷ δὲ παιδὶ μηδ᾽ ὅλως προσεῖχε, [m]σφόδρα ἂν παρώξυνε τὸν πατέρα, καὶ οὐκ ἂν ᾔσθετο τῆς οἰκείας ἀγάπης διὰ τὴν τοῦ παιδὸς ὑπεροψίαν. Εἰ δὲ ἐπὶ πατρὸς [n]καὶ παιδὸς τοῦτο συμβαίνει,
D πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ πατέρων ἁπάντων [o]ἐστὶ φιλοστοργότερος ὁ θεός. Διὰ δὴ τοῦτο εἰπὼν, [25]"Πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου," ἐπήγαγε, "Δευτέρα δὲ," καὶ οὐκ ἐσίγησεν, ἀλλὰ προσέθηκεν, "[p]ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς [q]ἑαυτόν."

25 Matth. xxii. 38.

[d] τὰ κακὰ Edd. et Flor. τὰ deest in nostris omnibus. [e] τὸ om. A.D. [f] ἐπαρθῇ B. et a pr. man. D. [g] οὗτος D.E. οὕτως Edd. [h] καὶ κενοδ. καὶ ἀπονοίας inverso ord. C.E. [i] παντὸς om. B.D. [k] ἑαυτῷ C.D.E. Flor. Veron. ἑαυτόν τις οὐκ ἐργάσεταί τι κ. B. [l] ἔδωκεν F. [m] σφόδρα] οὐ σφόδρα B. et a pr. man. D. [n] καὶ ἐπὶ παιδὸς B. et a pr. man. D. [o] ἐστὶ om. F. [p] ὁμοίαν B. Statim αὐτῇ A.C. sed ex corr. uterque. [q] σεαυτὸν bis C. et ex corr. A.

Καὶ ὅρα πῶς μετὰ τῆς αὐτῆς σχεδὸν ὑπερβολῆς ἀπαιτεῖ καὶ
ταύτην. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ φησιν, "ἐξ ὅλης [r]καρδίας
σου·" περὶ δὲ τοῦ [s]πλησίον, "ὡς ἑαυτὸν," ὅπερ ἴσον ἐστὶ [t]τῷ,
"ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου." Καὶ γὰρ εἰ μετὰ ἀκριβείας τοῦτο
ἐφυλάττετο, οὐ δοῦλος, οὐκ ἐλεύθερος ἦν, οὐκ ἄρχων, οὐκ
ἀρχόμενος, οὐ πλούσιος, οὐ πένης, οὐ μικρὸς, οὐ μέγας, οὐ E
διάβολος ἂν ἐγνώσθη ποτέ· οὐ λέγω, οὗτος, ἀλλ' εἰ καὶ ἕτερος
τοιοῦτος, μᾶλλον δὲ [v]εἰ καὶ ἑκατὸν καὶ μυρίοι τοιοῦτοι ἦσαν,
οὐδὲν ἂν ἴσχυσαν ἐκείνης οὔσης. Μᾶλλον [w]γὰρ χόρτος ἤνεγκε
πυρὸς ἐπαγωγὴν, ἢ φλόγα ἀγάπης [x]διάβολος. Αὕτη τείχους
ἰσχυροτέρα, αὕτη ἀδάμαντος στερροτέρα· κἂν ἑτέραν [y]ταύτης
ἰσχυροτέραν εἴπῃς ὕλην, πάντα ὑπερβάλλει τῆς ἀγάπης ἡ
στερρότης. Ταύτην οὐ πλοῦτος, οὐ πενία νικᾷ· μᾶλλον δὲ
οὐδ' ἂν ἦν πενία, οὐκ ἀμετρία πλούτου, εἰ ἀγάπη ἦν, ἀλλὰ 295
τὰ ἐξ ἑκατέρων ἀγαθὰ μόνον. Καὶ γὰρ τὴν ἐξ ἐκείνου
ἀφθονίαν ἐκαρπωσάμεθα ἂν, καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀμεριμνίαν·
καὶ οὔτε τοῦ πλούτου τὰς φροντίδας, οὔτε τῆς πενίας τὸ δέος
ὑπεμείναμεν ἄν. Καὶ τί λέγω τὰ ἐξ αὐτῆς κέρδη; Αὐτὸ γὰρ
καθ' ἑαυτὸ τὸ φιλεῖν ἐννόησον ἡλίκον ἐστὶ, [z]πόσην φέρει τὴν
εὐφροσύνην, ἐν πόσῃ καθίστησι χάριτι τὴν ψυχὴν, ὃ μάλιστα
αὐτῆς ἐστιν ἐξαίρετον. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς [a]ἀρετῆς μέρη
συνεζευγμένον ἔχει τὸν πόνον, οἷον νηστεία, σωφροσύνη, ἀγρυ-
πνία, [b]βασκανίαν, ἐπιθυμίαν, ὑπεροψίαν· ἡ δὲ ἀγάπη μετὰ B
τοῦ κέρδους πολλὴν ἔχει [c]καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πόνον οὐδένα·
καὶ καθάπερ μέλιττα ἀγαθὴ, τὰ πανταχόθεν [d]συνάγουσα
ἀγαθὰ, εἰς τὴν τοῦ φιλοῦντος [e]κατατίθεται ψυχήν. Κἂν
δουλεύῃ τις, [f]ἡδίω τῆς ἐλευθερίας ἀποφαίνει τὴν δουλείαν. Ὁ
γὰρ φιλῶν οὐχ οὕτως ἐπιτάττων, ὡς ἐπιταττόμενος χαίρει.
Καίτοιγε τὸ ἐπιτάττειν ἡδύ· ἀλλὰ μετατίθησιν αὕτη τῶν
πραγμάτων τὴν φύσιν, καὶ πάντα ἐν χερσὶν ἔχουσα παρα-
γίνεται τὰ ἀγαθὰ, πάσης μητρὸς ἠπιωτέρα, πάσης [g]βασιλίδος
εὐπορωτέρα, καὶ τὰ ἐπίπονα κοῦφα καὶ ῥᾷστα ποιεῖ, τὴν μὲν C
ἀρετὴν εὔκολον, τὴν δὲ κακίαν πικροτάτην ἡμῖν ἀποφαίνουσα.

[r] τῆς καρδίας Flor. [s] πλησίον] + σου Edd. σου om. C.E. [t] τῷ] τὸ D. τῷ om. B.C.E.F. Habet Flor. [v] εἰ om. F. καὶ εἰ pro εἰ καὶ B.D. [w] γὰρ] + ἂν B.C.D.F. et ex corr. A. [x] ὁ διάβ. Edd. invitis libris. [y] αὐτῆς B.D. Flor. Mox εἴπῃς pro εἴποις omnes. [z] ὅσην C. [a] ἀρετῆς] + καὶ τῆς κακίας C. [b] βασκανία, ἐπιθυμία, ὑπεροψία A.B.C.D.E. Tria haec verba punctis notata in A. Cum Editis facit Interpres. [c] καὶ om. B.D. [d] συνάγ. ἀγαθὰ] καλὰ συνάγουσα F. [e] μετατίθεται C. [f] ἡδίω τῆς] ἡδιώτης (sic) F. ἰδιώτης Flor. et a pr. man. A. Idem in suo habuit Interp. ἡδίω τῆς ἐλευθ.] ἰδιώτης ἐλευθερίας κρείττονα C. ἰδιώτη ἐλευθερίας ἡδίω E. [g] βασιλείας F. Mox κ. ποιεῖ καὶ ῥᾷστα hoc ordine C.

Σκόπει δέ. Τὸ δαπανᾶν λυπηρὸν εἶναι δοκεῖ, [h]καὶ ποιεῖ αὐτὸ
αὕτη ἡδύ· τὸ λαμβάνειν τὰ ἑτέρων ἡδὺ, [i]καὶ οὐκ ἀφίησιν
αὐτὸ φαίνεσθαι ἡδὺ, ἀλλὰ φεύγειν ὡς μοχθηρὸν παρασκευάζει.
Πάλιν τὸ κακῶς λέγειν, γλυκὺ πᾶσιν εἶναι δοκεῖ· [k]αὕτη τοῦτο
μὲν πικρὸν ἀποφαίνει, τὸ δὲ καλῶς λέγειν, ἡδύ. Οὐδὲν γὰρ
οὕτως, ὡς [l]τὸ τὸν φιλούμενον ἐγκωμιάζειν, ἡμῖν ἡδύ. Πάλιν
ὁ θυμὸς ἔχει τινὰ ἡδονὴν, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα οὐκέτι, ἀλλὰ πάντα
D αὐτοῦ τὰ νεῦρα ἀνήρηται· κἂν λυπήσῃ τὸν φιλοῦντα ὁ ἀγα-
πώμενος, θυμὸς μὲν οὐδαμοῦ φαίνεται, δάκρυα δὲ καὶ παρα-
κλήσεις καὶ ἱκετηρίαι· τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ παροξυνθῆναι.
Κἂν ἴδῃ [m]ἁμαρτάνοντα, πενθεῖ καὶ ὀδυνᾶται· ἀλλὰ καὶ ἡ
ὀδύνη αὕτη ἡδονὴν φέρει. Τῆς γὰρ ἀγάπης καὶ τὰ δάκρυα
καὶ ἡ λύπη γέλωτος παντὸς ἡδίω καὶ χαρᾶς. Οὐχ οὕτω γοῦν
ἀναπαύονται οἱ γελῶντες, ὡς οἱ ὑπὲρ φίλων κλαίοντες· κἂν
ἀπιστῇς, ἐπίσχες αὐτῶν τὰ δάκρυα, καὶ ὡς τὰ ἀνήκεστα πα-
θόντες, οὕτω δυσχεραίνουσιν.

Ἀλλ᾽ ἡδονὴν ἔχει, φησὶν, ἄτοπον τὸ φιλεῖν. Ἄπαγε,
E [n]καὶ εὐφήμει, ἄνθρωπε. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡδονῆς καθαρεύει (456)
τοιαύτης, ὡς ἀγάπη γνησία. Μὴ γάρ μοι ταύτην εἴπῃς τὴν
δημώδη καὶ ἀγοραῖον, καὶ νόσον μᾶλλον ἢ ἀγάπην οὖσαν, ἀλλὰ
ταύτην [o]ἣν ὁ Παῦλος ἐπιζητεῖ, τὴν τὸ συμφέρον τῶν ἀγα-
πωμένων σκοποῦσαν, καὶ ὄψει ὅτι πατέρων οὗτοι φιλοστορ-
γότεροι. Καὶ ὥσπερ οἱ χρήματα φιλοῦντες οὐκ ἂν ἕλοιντο
δαπανῆσαι χρήματα, ἀλλ᾽ ἥδιον ἂν ἐν στενοχωρίᾳ [p]γένοιντο, ἢ
ἐκεῖνα ἴδοιεν ἐλαττούμενα· οὕτω καὶ [q]ὁ πρός τινα ἡδέως ἔχων,
μυρία ἂν ἕλοιτο παθεῖν, ἢ τὸν ἀγαπώμενον καταβλαπτόμενον
ἰδεῖν. Πῶς οὖν, φησὶ, τὸν Ἰωσὴφ ἡ Αἰγυπτία φιλοῦσα
296 καθυβρίσαι ἠθέλησεν; Ὅτι ταύτην ἐφίλει τὴν ἀγάπην τὴν
διαβολικήν. Ὁ μέντοι Ἰωσὴφ οὐ ταύτην, ἀλλ᾽ ἣν ὁ Παῦλος
[r]ἐζήτει. Ἐννόησον [s]γοῦν ὅσης ἀγάπης αὐτοῦ τὰ ῥήματα ἦν,
καὶ τὰ [t]πράγματα. Ἐκείνη ἔλεγε· καθύβρισόν με καὶ ποίησον
μοιχαλίδα, καὶ τὸν ἄνδρα ἀδίκησον, καὶ τὴν οἰκίαν ἀνάτρεψον
ἅπασαν, καὶ σαυτὸν τῆς πρὸς τὸν θεὸν [v]ἔκβαλε παρρησίας·
ἅπερ οὐ μόνον ἐκεῖνον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἑαυτὴν φιλούσης ἦν. Οὗτος
δὲ ἐπειδὴ γνησίως ἐφίλει, τούτων πάντων ἀπῆγε. Καὶ ἵνα

[h] καὶ] ἀλλὰ C. [i] καὶ] ἀλλ᾽ C. Mox ἀλλὰ καὶ φεύγειν idem. [k] αὕτη] ἀλλ᾽ αὕτη C. [l] τὸ om. A.C.D.E. Flor. Omisit etiam Montef. sed casu, ut videtur. [m] ἁμαρτῶντα B.F. [n] καὶ om.C. [o] ἣν] οἵαν B. [p] γένοιντο A.C.D.E.F. Flor. γένοντο (sic) B. Paullo post ἴδοιεν omnes. γενέσθαι ἢ ἐκεῖνα ἰδεῖν Edd. [q] ὁ om. B. Flor. [r] ἐζήτει omnes. ζητεῖ vulgo. ζήτει (sic) Veron. [s] γοῦν vel γ᾽ οὖν omnes. οὖν Edd. [t] πράγματα] + ἃ A. receptum a Sav. Mor. Ben. Plena post πράγματα distinctio nobis debetur. [v] ἔκβαλλε B.F.

μάθῃς, ὅτι αὐτῆς ἐκήδετο, ἐκ τῆς παραινέσεως [w]αὐτὸ κατάμαθε. Οὐ γὰρ ἀπώσατο μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν εἰσήγαγε B [x]πᾶσαν δυναμένην σβέσαι πυράν. [26]"Εἰ γὰρ ὁ κύριός μου, φησὶν, οὐ γινώσκει δι' ἐμὲ οὐδὲν τῶν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ." Εὐθέως αὐτὴν ἀνέμνησε τοῦ ἀνδρὸς, ἵνα ἐντρέψῃ. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὁ ἀνήρ σου, ἀλλ' "ὁ κύριός μου," ὃ μᾶλλον ἱκανὸν ἦν αὐτὴν κατασχεῖν, καὶ πεῖσαι ἐννοῆσαι τίς οὖσα τίνος ἐρᾷ, ὅτι δέσποινα οὖσα, δούλου. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος κύριος, καὶ σὺ κυρία. Αἰσχύνθητι τοίνυν τὴν πρὸς τὸν δοῦλον ὁμιλίαν, καὶ ἐννόησον τίνος οὖσα γυνὴ, τίνι βούλει συμπλακῆναι, καὶ περὶ τίνα ἀχάριστος γίνῃ καὶ ἀγνώμων, καὶ ὅτι ἐγὼ πλείονα αὐτῷ ἀπονέμω εὔνοιαν. Καὶ ὅρα πῶς ἐπαίρει αὐτοῦ τὰς εὐεργεσίας. C Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν τῶν ὑψηλῶν ἐννοῆσαι ἠδύνατο ἡ βάρβαρος ἐκείνη καὶ ἀκόλαστος, ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων αὐτὴν ἐντρέπει λέγων· "Οὐ γινώσκει δι' ἐμὲ οὐδέν·" τουτέστιν, [y]εὐηργέτημαι μεγάλα, καὶ οὐ δύναμαι τὸν προστάτην ἐν τοῖς καιρίοις πλῆξαι. Ἐμὲ δεύτερον ἐποίησε δεσπότην τῆς οἰκίας, καὶ "οὐδεὶς [z]ὑπεξῄρηταί μου πλὴν σοῦ." Ἐνταῦθα [a]ἐπαίρει αὐτῆς τὸ φρόνημα, ἵνα κἂν οὕτως αἰσχυνθῆναι [b]παρασκευάσῃ, καὶ δείξῃ μεγάλην οὖσαν τὴν τιμήν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη, ἀλλὰ καὶ D ἐπήγαγεν ὄνομα [c]ἱκανὸν αὐτὴν κατασχεῖν, λέγων· "Διὰ τό σε γυναῖκα αὐτοῦ εἶναι, καὶ πῶς ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο;" Ἀλλὰ τί λέγεις; [d]ὅτι οὐ πάρεστιν ὁ ἀνὴρ, οὐδὲ οἶδεν ὅτι ἀδικεῖται; Ἀλλ' ὁ θεὸς ἐπόψεται. Ἀλλ' οὐκ ἐκέρδανεν οὐδὲν ἀπὸ τῆς [e]συμβουλῆς ἐκείνη, ἀλλ' ἐπεσπάσατο αὐτόν. Τὴν γὰρ οἰκείαν μανίαν πληρῶσαι βουλομένη, οὐ φιλοῦσα τὸν Ἰωσὴφ, ταῦτα ἔπραττε· καὶ δῆλον ἐξ ὧν μετὰ ταῦτα ἐποίησε. Καὶ γὰρ δικαστήριον καθίζει, καὶ κατηγορίαν εἰσάγει, καὶ τὰ ψευδῆ καταμαρτυρεῖ, καὶ ἐκδίδωσι θηρίῳ τὸν E οὐδὲν ἠδικηκότα, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλει· μᾶλλον δὲ, τό γε αὐτῆς μέρος, καὶ ἀνεῖλεν· οὕτω τὸν δικαστὴν καθώπλισε. Τί οὖν; ἆρα καὶ [f]ὁ Ἰωσὴφ τοιοῦτος; Τοὐναντίον μὲν οὖν ἅπαν· οὔτε γὰρ ἀντεῖπεν, οὔτε κατηγόρησε τῆς γυναικός. [g]Ἠπιστήθη γὰρ ἂν, φησί. Καὶ μὴν σφόδρα ἐφιλεῖτο, καὶ δῆλον οὐκ ἀπὸ τῆς [h]ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους. Εἰ γὰρ

26 Gen. xxxix. 8.

[w] αὐτοῦ ex corr. A. [x] πᾶσαν vulgo post σβέσαι legitur, contra fidem librorum. [y] εὐεργέτημαι vel εὐηργέτημαι B.C.D.F. et ex corr. A. εὐεργετεῖ με Edd. εὐεργετῇ με a pr. man. A. [z] ὑπεξαιρεῖται F. [a] ἐπαίρει] καὶ ἐπαίρει C. [b] παρασκευάσῃ]+ἀλλὰ καὶ ἐπήγαγεν ὄνομα ἱκανὸν αὐτὴν ἐπᾶραι F. [c] ἱκανὸν] δυνατὸν B. [d] ὅτι om. F. [e] συμβολῆς A. Statim ἐκείνης F. [f] ὁ accessit ex B.C.D.E. [g] ἠπιστήθη γὰρ ἂν] ἀλλ' εἰ κατηγόρησεν, ἐπιστήθη ἂν C. [h] ἀρχῆς]+μόνον Edd. repugnantibus libris.

*μὴ σφόδρα αὐτὸν ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ἐφίλει, κἂν ἀπέκτεινε
σιγῶντα καὶ οὐδὲν ἀντιλέγοντα. Καὶ γὰρ Αἰγύπτιος ἦν,*
297 *καὶ ἄρχων, καὶ περὶ εὐνὴν ἠδικημένος, ὡς ἐνόμιζε, καὶ παρὰ
οἰκέτου, [i]καὶ οἰκέτου τοιαῦτα εὐεργετηθέντος. Ἀλλ᾽ ἐνίκησε
ταῦτα πάντα ὁ πόθος καὶ ἡ χάρις, ἣν [k]ὁ θεὸς αὐτοῦ κατέχεε.
Μετὰ δὲ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης ταύτης καὶ τεκμήρια
εἶχεν οὐ μικρὰ, εἰ δικαιολογεῖσθαι ἐβούλετο, αὐτὰ τὰ ἱμάτια.
Εἰ γὰρ αὐτὴ ἦν ἡ βιασθεῖσα, τὸν χιτῶνα αὐτῆς περιερρῆχθαι
ἔδει, τὴν ὄψιν κατεσπαράχθαι, οὐ τὰ ἐκείνου κατέχειν ἱμάτια.*
[27]*“Ἀλλ᾽ ἤκουσε, φησὶν, ὅτι ὕψωσα τὴν φωνὴν, καὶ καταλιπὼν
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀπῆλθε.” Τίνος [l]οὖν ἕνεκεν καὶ ἀπέδυσας;
Τῇ γὰρ παθούσῃ [m]βίαν ἀγαπητὸν ἦν τὸ ἀπαλλαγῆναι τοῦ*
B *ἐνοχλοῦντος. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐντεῦθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν
μετὰ ταῦτα δεῖξαι δυνήσομαι αὐτοῦ τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην.
Καὶ γὰρ ὅτε εἰς ἀνάγκην ἐνέπεσε τοῦ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν τοῦ* (457)
*δεσμωτηρίου καὶ τῆς ἐκεῖ διατριβῆς, οὐδὲ τότε ἐξεῖπε τὸ δρᾶμα,
ἀλλὰ τί φησι;* [28]*“Καὶ ἐγὼ οὐκ ἐποίησα οὐδὲν, ἀλλὰ κλοπῇ
ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων·” καὶ οὐδαμοῦ μέμνηται τῆς μοιχαλί-
δος, οὐδὲ καλλωπίζεται ἐπὶ τῷ πράγματι, ὃ πᾶς τις [n]οὖν
ἂν ἔπαθεν, εἰ καὶ μὴ φιλοτιμίας ἕνεκεν, ἀλλ᾽ ὥστε μὴ δόξαι
πονηρᾶς ἕνεκεν αἰτίας εἰς τὸ οἴκημα [o]ἐμβεβλῆσθαι ἐκεῖνο. Εἰ*
C *γὰρ καὶ ἁμαρτάνοντες ἄνθρωποι, οὐδὲ οὕτως ἀπέχονται τοῦ
ταῦτα [p]ἐκλαλεῖν, καίτοιγε αἰσχύνην τοῦ πράγματος φέροντος,
πῶς οὐκ ἄξιον θαυμάσαι ἐκεῖνον, ὅτι καὶ καθαρὸς ὢν οὐκ εἶπε
τὸν ἔρωτα τῆς γυναικὸς, οὐδὲ ἐξεπόμπευσε τὴν ἁμαρτίαν, οὐδὲ
ἡνίκα ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνέβη, καὶ τῆς Αἰγύπτου πάσης ἐγένετο
βασιλεὺς, ἐμνησικάκησε τῇ γυναικὶ, οὐδὲ ἀπήτησε δίκην;*

*Εἶδες πῶς [q]αὐτὸς μὲν ἐκήδετο, ἐκείνη δὲ οὐκ [r]ἐφίλει, ἀλλ᾽
ἐμαίνετο; Οὐ γὰρ τὸν Ἰωσὴφ ἐφίλει, ἀλλὰ τὴν ἀκολασίαν
πληρῶσαι ἐβούλετο. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ῥήματα εἴ τις ἐξετάσειεν
ἀκριβῶς, [s]μεστὰ θυμοῦ καὶ πολλοῦ φόνου. Τί γάρ φησιν;*
D [29]*“[t]Εἰσήγαγες παῖδα Ἑβραῖον ἐμπαίζειν ἡμῖν,” ὀνειδίζουσα
τὴν εὐεργεσίαν τῷ ἀνδρί· καὶ τὰ ἱμάτια [v]ἐπεδείκνυ, θηρίου
παντὸς ἀγριωτέρα [w]γενομένη. Ἀλλ᾽ οὐκ ἐκεῖνος οὕτω. Καὶ
τί λέγω τὴν πρὸς ταύτην εὔνοιαν, ὅπου γε καὶ πρὸς τοὺς*

27 Gen. xxxix. 15. 28 Ibid. xl. 15. 29 Ibid. xxxix. 17.

[i] *καὶ οἰκέτου* om. F. [k] *ὁ θεὸς αὐτοῦ*] *αὐτῷ ὁ θεὸς* F. [l] *οὖν* om. C.
[m] *βίᾳ* F. et ex corr. D. [n] *οὖν ἂν*] Sic A.B.C.E.F. *οὖν* (*ἂν* supra) (sic) D. Vulgo abest *οὖν*. [o] *ἐμβληθῆναι* A. [p] *ἐκλαλεῖν* F. *ἐγκαλεῖν* Edd. [q] *οὗτος* F. [r] *ἠγάπα* pro *ἐφίλει*, aut hic, aut paullo post F. [s] *μεστὰ* ex corr. rec. A. Edebatur *μετά*. Post *θυμοῦ*, *εὑρήσει* add. C. [t] *εἰσήγαγες*] + *ἡμῖν* F. [v] *ἐπε-δείκνυεν* B. [w] *γινομένη* B.F.

ἀνελόντας ἀδελφοὺς τοιοῦτος ἦν, καὶ οὐδὲ περὶ ἐκείνων οὐδέν
[x]ποτε εἶπε δυσχερὲς, οὐκ ἔνδον, οὐκ ἔξω; Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος
τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ταύτην εἶναί φησι, καὶ
σημείων καὶ τῶν ἄλλων χαρισμάτων προτίθησιν. Ὥσπερ
γὰρ χρυσῶν μὲν ἱματίων ὄντων καὶ ὑποδημάτων, δεόμεθα καὶ
ἑτέρου τινὸς [y]ἐνδείγματος, ὥστε τὸν βασιλέα μαθεῖν· ἂν δὲ τὴν E
ἁλουργίδα ἴδωμεν καὶ τὸ διάδημα, οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητοῦμεν τῆς
βασιλείας ἰδεῖν σημεῖον· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα· ὅταν τὸ τῆς
ἀγάπης ἐπίκειται διάδημα, ἀρκεῖ δεῖξαι τοῦ Χριστοῦ τὸν ἀκρι-
βῆ μαθητὴν, οὐχ ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπίστοις. [30] "Ἐν
τούτῳ γὰρ, φησὶ, γνώσονται [z]πάντες, ὅτι μαθηταί μου ἐστὲ,
ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους." Ὥστε [a]σημεῖον τοῦτο [b]σημείων
ἁπάντων μεῖζον, εἴγε ἐν αὐτῷ γνωρίζεται ὁ μαθητής. Κἂν
γὰρ μυρία ποιῶσί τινες σημεῖα, στασιάζωσι δὲ πρὸς ἀλλήλους,
καταγέλαστοι [c]παρὰ τοῖς ἀπίστοις ἔσονται· ὥσπερ κἂν μηδὲν 298
ποιῶσι σημεῖον, ἀγαπῶσι δὲ ἀλλήλους ἀκριβῶς, καὶ αἰδέσιμοι
καὶ ἀχείρωτοι πᾶσιν ὄντες διαμένουσιν. Ἐπεὶ καὶ Παῦλον διὰ
τοῦτο θαυμάζομεν, οὐ διὰ τοὺς νεκροὺς οὓς ἤγειρεν, οὐδὲ διὰ
τοὺς λεπροὺς οὓς ἐκαθάρισεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλεγε, [31] "Τίς ἀσθε-
νεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;"
Κἂν γὰρ μυρία πρὸς ταῦτα θῇς σημεῖα, οὐδὲν ἴσον ἐρεῖς. Ἐπεὶ
καὶ αὐτὸς μισθὸν ἀποκεῖσθαι [d]μέγαν ἔφησεν αὐτῷ, οὐκ ἐπειδὴ
σημεῖα ἐποίει, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς [e]ἀσθενοῦσι γέγονεν ὡς ἀσθενής.
[32] "Τίς γάρ μου ἐστὶ, φησὶν, ὁ μισθός; Ἵνα εὐαγγελιζόμενος B
ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον." Καὶ ὅταν τῶν ἀποστόλων
ἑαυτὸν προτιθῇ, οὐ λέγει, περισσότερα αὐτῶν σημεῖα ἐποίησα·
ἀλλὰ, [33] "Περισσότερον [f]αὐτῶν ἐκοπίασα." Καὶ λιμῷ δὲ διὰ
τοῦτο ἐβούλετο ἀποθανεῖν, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν μαθητῶν.
"Καλὸν γάρ μοι, [g]φησὶ, μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά
μου ἵνα τις κενώσῃ·" οὐκ ἐπειδὴ ἐκαυχᾶτο αὐτὸς, ἀλλ' ἵνα
μὴ δόξῃ ὀνειδίζειν αὐτοῖς. Οὐδαμοῦ γὰρ οἶδε καυχᾶσθαι ἐπὶ
τοῖς αὐτοῦ κατορθώμασι, μὴ καλοῦντος καιροῦ· ἀλλὰ κἂν ἀναγ-
κασθῇ, ἄφρονα ἑαυτὸν καλεῖ. Εἰ δέ ποτε [h]καὶ καυχᾶται, ἐν
ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν τῷ σφοδρῶς συναλγεῖν τοῖς ἐπη- C

[30] Joan. xiii. 35. [31] 2 Cor. xi. 29. [32] 1 Cor. ix. 18. [33] Ibid. xv. 10. ix. 15.

[x] ποτε] οὐδέποτε F. [y] ἐνδείγματος C. ἐνδύματος vulgo. [z] πάντες om. B.D. Statim ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε iidem. [a] τὸ σημεῖον Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. [b] σημείων] σημεῖον A.B.D. καὶ σημείων C. [c] παρὰ, quod aberat, est in libris omnibus. [d] μέγα B. et a pr. man. D. μέγα post ἔφησεν habet F. [e] ἀσθενέσι F. Statim ὡς om. B.D. [f] αὐτῶν]+πάντων F. [g] φησὶ, μᾶλλον] Sic A.D.E.F. μᾶλλον, φησὶν Edd. μᾶλλον om. B.C. [h] καὶ, quod vulgo abest, obtulit C.

ῥεαζομένοις· ὥσπερ οὖν καὶ ἐνταῦθά φησι, “Τίς ἀσθενεῖ, καὶ
οὐκ ἀσθενῶ;” Ταῦτα καὶ κινδύνων μείζω τὰ ῥήματα· διὸ καὶ
ὕστερον αὐτὰ τίθησιν, αὔξων τὸν λόγον. Τίνος οὖν ἂν εἴημεν
ἄξιοι πρὸς ἐκεῖνον ἐξεταζόμενοι [i]ἡμεῖς, οἱ μήτε χρημάτων
καταφρονοῦντες δι’ ἡμᾶς αὐτοὺς, μήτε τὰ περιττὰ προϊέμενοι
τῶν ὄντων; Ἀλλ’ οὐκ ἐκεῖνος οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ
τὸ σῶμα ἐπεδίδου, ἵνα οἱ λιθάσαντες αὐτὸν καὶ ῥαπίσαντες
βασιλείας ἐπιτύχωσιν. Οὕτω γάρ με, φησὶν, ἀγαπᾶν ἐδίδαξεν
D ὁ Χριστὸς, ὁ τὴν καινὴν ἐντολὴν [k]καταλιπὼν τὴν περὶ τῆς
ἀγάπης, [l]καὶ ἣν αὐτὸς διὰ τῶν ἔργων ἐπλήρωσε. Καὶ γὰρ
βασιλεὺς τῶν ὅλων τυγχάνων, καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης φύσεως
ὢν, ἀνθρώπους, οὓς ἐξ οὐκ ὄντων ἐποίησε, καὶ οὓς μυρία εὐηρ-
γέτησε, τούτους ὑβρίζοντας καὶ διαπτύοντας οὐκ ἀπεστράφη, (458)
ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο δι’ αὐτοὺς, καὶ συνανεστράφη
πόρναις καὶ τελώναις, [m]καὶ τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἀνέστησε, καὶ
τοὺς δαιμονῶντας ἰάσατο, καὶ τὸν οὐρανὸν ἐπηγγείλατο. Καὶ
μετὰ ταῦτα πάντα λαβόντες αὐτὸν ἐρράπισαν, ἔδησαν, ἐμαστί-
γωσαν, κατεγέλασαν, τέλος ἐσταύρωσαν. [n]Καὶ οὐδὲ οὕτως
E ἀπεστρέφετο, ἀλλὰ καὶ ἄνω ὢν ἐν τῷ σταυρῷ, φησί· 34 “Πά-
τερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν.” Τὸν δὲ πρὸ τούτου κατηγο-
ροῦντα λῃστὴν καὶ εἰς παράδεισον εἰσήγαγε, καὶ τὸν [o]διώκτην
Παῦλον ἀπόστολον ἐποίησε, καὶ τοὺς οἰκείους [p]τοὺς αὐτοῦ καὶ
ἀνακειμένους αὐτῷ μαθητὰς εἰς θάνατον ἐξεδίδου διὰ τοὺς σταυ-
ρώσαντας αὐτὸν Ἰουδαίους. Ταῦτ’ οὖν ἅπαντα παρ’ ἑαυτοῖς
συλλέγοντες, τὰ τοῦ θεοῦ, τὰ τῶν ἀνθρώπων, ζηλώσωμεν,
[q]μιμησώμεθα ταῦτα τὰ κατορθώματα, καὶ [r]τὴν χαρισμάτων
ἁπάντων ἀνωτέραν κτησώμεθα ἀγάπην, ἵνα καὶ τῶν παρόντων
καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας
299 ἡμᾶς [s]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ’ οὗ τῷ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ
πνεύματι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

34 Luc. xxiii. 34.

[i] ἡμεῖς post ἄξιοι transp. Edd. adversantibus libris. [k] καταλιπὼν] εἰσαγαγὼν C. [l] καὶ om. F. [m] Verba καὶ τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἀνέστησεν, quae desunt in Editis, solus servavit F. [n] καὶ] ὁ δὲ F. καὶ om. B. [o] διώκοντα F. [p] τοὺς om. B. [q] μιμησώμεθα est in libris omnibus, non in Edd. [r] τὴν] τῶν vel τὴν τῶν F. [s] μετασχεῖν C.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ.

[1] Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται.

[a] ἘΠΕΙΔΗ γὰρ ἀπεφήνατο, ὅτι καὶ πίστεως καὶ γνώσεως καὶ προφητείας καὶ γλωσσῶν καὶ χαρισμάτων καὶ ἰαμάτων καὶ B
βίου ἄκρου καὶ μαρτυρίου ταύτης ἀπούσης οὐδὲν [b] μέγα ὄφελος, ἀναγκαίως λοιπὸν ὑπογράφει τὸ κάλλος αὐτῆς τὸ ἀμήχανον, καθάπερ τισὶ χρώμασι τοῖς μέρεσι τῆς ἀρετῆς τὴν εἰκόνα αὐτῆς κατακοσμῶν, καὶ τὰ μέλη αὐτῆς συντιθεὶς μετὰ ἀκριβείας ἅπαντα. Ἀλλὰ μὴ παραδράμῃς, ἀγαπητὲ, τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν μετὰ [c] πολλῆς ἐξέταζε τῆς ἐπιμελείας, ἵνα καὶ τοῦ πράγματος [d] ἴδῃς τὸν θησαυρὸν, καὶ τοῦ ζωγράφου τὴν τέχνην. Σκόπει γοῦν πόθεν εὐθέως ἤρξατο, καὶ τί τέθεικε πρῶτον· τὸ πάντων αἴτιον τῶν ἀγαθῶν. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; C
Μακροθυμία. Αὕτη τῆς φιλοσοφίας ἡ ῥίζα πάσης. Διὸ καί τις σοφὸς ἔλεγε· [2] "Μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει, ὁ δὲ ὀλιγόψυχος [e] ἰσχυρῶς ἄφρων." Καὶ πόλει δὲ παραβαλὼν [f] αὐτὴν ἰσχυρᾷ, ἀσφαλεστέραν αὐτὴν ἔφησεν ἐκείνης εἶναι. Καὶ γὰρ ὅπλον ἐστὶν ἄμαχον, καὶ πύργος [g] τις ἀρραγὴς, πάντα διακρουομένη ῥᾳδίως [h] τὰ λυπηρά. Καὶ καθάπερ εἰς ἄβυσσον σπινθὴρ [i] ἐμπεσὼν ἐκείνην μὲν οὐδὲν [k] παρέβλαψεν, αὐτὸς δὲ [l] ἐσβέσθη ῥᾳδίως· οὕτως εἰς μακρόθυμον ψυχὴν ὅπερ ἂν ἐμπέσῃ τῶν ἀδοκήτων, τοῦτο μὲν ἀφανίζεται ῥᾳδίως, ἐκείνην δὲ οὐ ταράττει. Καὶ γὰρ πάντων στερρότερον μακροθυμία· κἂν D
στρατόπεδα εἴπῃς, κἂν χρήματα, κἂν ἵππους, κἂν τείχη, κἂν ὅπλα, κἂν ὁτιοῦν, οὐδὲν ἴσον μακροθυμίας ἐρεῖς. Ὁ μὲν γὰρ ἐκεῖνα περιβεβλημένος, ὑπὸ θυμοῦ κρατηθεὶς πολλάκις, καθάπερ μειράκιον εὐτελὲς, περιτρέπεται, καὶ πάντα θορύβου πληροῖ καὶ ζάλης· οὗτος δὲ ὥσπερ ἐν λιμένι καθήμενος, βαθείας ἀπολαύει γαλήνης. Κἂν ζημίᾳ περιβάλῃς, οὐκ [m] ἐκίνησας τὴν πέτραν, κἂν ὕβριν ἐπαγάγῃς, οὐκ ἔσεισας τὸν πύργον, κἂν πληγὰς

1 Cap. XIII. v. 4. 2 Prov. xiv. 29.

Hom. XXXIII. [a] ἐπειδὴ γὰρ] ἐπειδήπερ F. γὰρ om. C. et a pr. man. D. [b] μέγα ὄφ.] Sic A.B.D.E.F. μέγα om. C. ὄφ. μέγα inverso ord. Edd. [c] πολλῆς] πάσης B.D. [d] ἴδῃς D.E.F. et a pr. man. A. εἰδῇς vulgo. [e] ἰσχυρὸς A.D.E.F. [f] αὐτὴν] αὐτῇ E. καὶ αὐτῇ C. [g] τις] + ἐστιν C. Statim ἄρρηκτος B.D. [h] τὰ] + πονηρά τε καὶ D. in marg. [i] πεσὼν F. [k] παρέβλαψεν A.B.C.E.F. ἔβλαψεν Edd. [l] κατεσβέσθη B.D. [m] ἐκίνησε et mox ἔσεισε B. et a pr. man. D.

[n]προστρίψῃ, οὐκ ἔπληξας τὸν ἀδάμαντα. Καὶ γὰρ μακρόθυμος διὰ τοῦτο λέγεται, ἐπειδὴ μακράν τινα καὶ μεγάλην ἔχει
E ψυχήν· τὸ γὰρ μακρὸν, καὶ μέγα λέγεται. [o]Ἀλλὰ τοῦτο τὸ καλὸν ἀπὸ τῆς ἀγάπης φύεται, καὶ τοῖς κεκτημένοις καὶ τοῖς ἀπολαύουσι πολλὴν παρέχον τὴν ὠφέλειαν. Μὴ γάρ μοι τοὺς ἀπεγνωσμένους εἴπῃς, οἳ ποιοῦντες κακῶς καὶ μὴ πάσχοντες κακῶς, χείρους γίνονται. Ἐνταῦθα γὰρ οὐ παρὰ τὴν μακροθυμίαν [p]τούτου, ἀλλὰ παρ' *ἐκείνους τοὺς οὐκ εἰς δέον αὐτῇ χρωμένους τοῦτο συμβαίνει. Μὴ τοίνυν μοι [q]τούτους εἴπῃς, ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεστέρους, οἳ μεγάλα ἐντεῦθεν κερδαίνουσιν. Ὅταν γὰρ κακῶς ποιήσαντες μὴ πάθωσι κακῶς, τὴν πραΰτητα τοῦ παθόντος θαυμάσαντες, μεγίστην ἐντεῦθεν καρποῦνται φιλοσοφίας διδασκαλίαν. Αὐτὸς δὲ οὐδὲ μέχρι τούτου ἵσταται, (459)
ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα αὐτῆς ἐπάγει κατορθώματα, λέγων· "Χρηστεύεται." Ἐπειδὴ γάρ τινές εἰσιν, οἳ τῇ μακροθυμίᾳ οὐκ εἰς τὴν οἰκείαν κέχρηνται φιλοσοφίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἄμυναν τῶν παροξυνάντων, διαρρηγύντες [r]αὐτοὺς, φησὶν ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἔχει τὸ ἐλάττωμα. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, "χρηστεύεται." [s]Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τὴν φλόγα ἀνάψαι τῶν ὑπὸ τῆς ὀργῆς ἐκκαιομένων ἠθικώτερον αὐτοῖς κέχρηνται, ἀλλ' ἐπὶ τῷ καταπραῦναι καὶ κατασβέσαι· καὶ οὐ μόνον τῷ φέρειν γενναίως, ἀλλὰ καὶ τῷ
B θεραπεύειν καὶ παρακαλεῖν τὸ ἕλκος ἰῶνται, καὶ τὸ τραῦμα θεραπεύουσι τοῦ θυμοῦ. "Οὐ ζηλοῖ." Ἔστι γὰρ καὶ μακρόθυμόν τινα εἶναι καὶ βάσκανον, [t]καὶ τούτῳ ἐκεῖνο διαφθείρεται τὸ κατόρθωμα. Ἀλλ' αὕτη καὶ τοῦτο διέφυγεν. "Οὐ περπερεύεται." Τουτέστιν, οὐ προπετεύεται· καὶ γὰρ συνετὸν ἐργάζεται τὸν ἀγαπῶντα, καὶ [v]βαρὺν καὶ βεβηκότα. Τῶν μὲν γὰρ αἰσχρῶς φιλούντων ἴδιον τὸ ἐλάττωμα τοῦτο· ὁ δὲ ταύτην εἰδὼς τὴν ἀγάπην, τούτων μάλιστα πάντων ἀπήλλακται. Ὅταν γὰρ θυμὸς ἔνδον μὴ ᾖ, καὶ προπέτεια πᾶσα ἀνῄρηται καὶ ὕβρις. Καὶ γὰρ καθάπερ τις ἄριστος γεωργὸς ἔνδον
C ἐγκαθημένη τῇ ψυχῇ ἡ ἀγάπη, οὐκ ἀφίησιν οὐδὲν τούτων βλαστῆσαι τῶν ἀκανθῶν. "Οὐ φυσιοῦται." Καὶ γὰρ ὁρῶμεν πολλοὺς ἐπ' αὐτοῖς [w]τούτοις τοῖς κατορθώμασι μέγα φρονοῦντας, οἷον ὅτι μὴ ἔστι βάσκανος, μηδὲ πονηρὸς, μηδὲ ὀλιγόψυχος, μηδὲ προπετής. Οὐδὲ γὰρ πλούτῳ καὶ πενίᾳ παρυφέστηκε τὰ κακὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς φύσει

[n] προστρίψῃ C.E.F. Edebatur προστρίψῃς. [o] ἀλλὰ] + καὶ F. [p] τοῦτο B. * Hic desinit Codex B. [q] τοῦτο F. et a pr. man. D. [r] ἑαυτοὺς A.C.D.E. [s] οὐ pro οὐδὲ omnes. Mox ἐπὶ τὸ bis C.E. [t] καὶ τούτῳ ἐκεῖνο διαφθ.] εἰ δέ ἐστιν βάσκανος, καὶ τοῦτο ἐκείνῳ φθείρεται F. [v] βαρὺν] ἀβαρῆ F. [w] τούτοις om. C.

καλοῖς. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη μετὰ ἀκριβείας ἐκκαθαίρει πάντα. Σκόπει δέ. Ὁ μακρόθυμος οὐ πάντως καὶ χρηστός· ἂν δὲ μὴ ᾖ χρηστὸς, πονηρία τὸ πρᾶγμα γίνεται, καὶ κινδυνεύει εἰς μνησικακίαν ἐμπεσεῖν. Διὰ τοῦτο αὕτη τὸ φάρμακον δοῦσα, D
τὴν χρηστότητα λέγω, καθαρὰν διατηρεῖ τὴν ἀρετήν. Πάλιν ὁ χρηστὸς πολλάκις [x]εὔκολος γίνεται, ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὕτη διορθοῦται. "Ἡ ἀγάπη γὰρ, φησὶν, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται." Ὁ χρηστὸς καὶ μακρόθυμος ἀλαζονεύεται πολλάκις· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἀναιρεῖ τὴν κακίαν. Καὶ θέα πῶς αὐτὴν οὐκ ἀφ' ὧν ἔχει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν οὐκ ἔχει, κοσμεῖ. Καὶ γὰρ ἀρετὴν [y]ἐπεισάγει, καὶ κακίαν ἐκκόπτει, [z]φησὶ, μᾶλλον δὲ [a]οὐδὲ ἀφίησι φῦναι τὴν ἀρχήν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, ζηλοῖ μὲν, περιγίνεται δὲ τοῦ φθόνου, οὐδ' ὅτι ἀπονοεῖται μὲν, κολάζει E
δὲ τὸ πάθος, ἀλλ' ὅτι "οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται·" ὃ δὴ μάλιστά ἐστι θαυμαστὸν, ὅτι καὶ χωρὶς πόνων κατορθοῖ τὰ ἀγαθὰ, καὶ χωρὶς πολέμου καὶ παρατάξεως τὸ τρόπαιον ἵστησιν. Οὐ γὰρ ἀφίησιν ἱδρῶσαι τὸν ἔχοντα, καὶ οὕτω τὸν στέφανον λαβεῖν, ἀλλ' ἀπονητὶ κομίζει τὸ βραβεῖον αὐτῷ. Ἔνθα γὰρ οὐκ ἔστιν ἀντίπαλον [b]πάθος τῷ σώφρονι λογισμῷ, τίς ἂν γένοιτο πόνος;

[3] "Οὐκ ἀσχημονεῖ." Τί γὰρ λέγω, φησὶν, ὅτι οὐ φυσιοῦται, 301
ὅπου γε τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ πάθους, ὅτι καὶ τὰ [c]αἴσχιστα παθοῦσα διὰ τὸν ἀγαπώμενον, οὐδὲ ἀσχημοσύνην τὸ πρᾶγμα νομίζει; Οὐκ εἶπε πάλιν, ὅτι ἀσχημονεῖ μὲν, φέρει δὲ τὴν αἰσχύνην γενναίως, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ αἴσθησίν τινα λαμβάνει τῆς αἰσχύνης. Εἰ γὰρ οἱ φιλοχρήματοι πάντα ὑπομένοντες τὰ ἐπονείδιστα τῆς καπηλείας [d]ἕνεκεν ἐκείνης, οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλύπτονται, ἀλλὰ καὶ ἀγάλλονται, πολλῷ μᾶλλον ὁ τὴν ἐπαινετὴν ταύτην ἔχων ἀγάπην, ὑπὲρ τῆς τῶν φιλουμένων ἀσφαλείας οὐδὲν ὁτιοῦν παραιτήσεται, [e]καὶ οὐ μόνον οὐ παραιτήσεται, B
ἀλλ' οὐδὲ πάσχων [f]αἰσχύνεται. Ἀλλ' ἵνα μὴ [g]ἀπὸ πονηροῦ πράγματος τὸ παράδειγμα φέρωμεν, ἐξετάσωμεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο αὐτὸ, καὶ τότε ὀψόμεθα τοῦ λεχθέντος τὴν δύναμιν. Ὁ γὰρ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς [h]ὁ Χριστὸς καὶ ἐνεπτύετο καὶ ἐρραπίζετο παρὰ ἀνδραπόδων οἰκτρῶν· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐνόμιζεν ἀσχημονεῖν, ἀλλὰ καὶ ἠγάλλετο, καὶ δόξαν τὸ πρᾶγμα

[3] v. 5.

[x] ἔκλυτος D. [y] ἐπεισάγει A.C.D.F. et ex corr. E. Mox ἐκκόπτει omnes. Edebatur ἐπεισάγειν et ἐκκόπτειν. [z] φησὶ] ἐντεῦθεν C. [a] οὐκ F. [b] τὸ πάθος F. [c] αἴσχιστα F. Cat. Legebatur ἔσχατα. [d] ἕνεκεν om. F. [e] Haec καὶ οὐ μόνον οὐ παραιτήσεται, quae aberant, assumta sunt ex C.E.F. et marg. D. [f] αἰσχυνεῖται C. [g] ἀπὸ τοῦ πονηροῦ C. [h] ὁ accessit ex D.E.F. et a pr. man. A.

ἐκάλει· καὶ λῃστὴν καὶ ἀνδροφόνον μεθ' ἑαυτοῦ πρὸ τῶν ἄλλων εἰς τὸν παράδεισον εἰσάγων, καὶ πόρνῃ διαλεγόμενος, καὶ ταῦτα
C τῶν περιεστώτων ἁπάντων ἐγκαλούντων, οὐκ ἐνόμιζε τὸ πρᾶγμα εἶναι αἰσχρὸν, ἀλλὰ καὶ φιλεῖν αὐτῇ τοὺς πόδας παρεῖχε τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ βρέχειν τὸ σῶμα τοῖς δάκρυσι, καὶ ἀπομάσσειν ταῖς θριξί· καὶ ταῦτα ἐν μέσῳ θεάτρῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων. [i]Ἡ γὰρ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ πατέρες, κἂν ἁπάντων ὦσι φιλοσοφώτεροι καὶ ῥητορικώτεροι, οὐκ αἰσχύ- (460)
νονται τοῖς παισὶ συμψελλίζοντες· καὶ οὐδεὶς ἐγκαλεῖ τῶν ὁρώντων, ἀλλ' οὕτω καλὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, ὡς καὶ εὐχῆς ἄξιον εἶναι. Κἂν πονηροὶ γένωνται πάλιν, οὗτοι μένουσι διορθοῦντες, [k]ἐπιμελούμενοι, συστέλλοντες αὐτῶν τὰ ὀνείδη, καὶ οὐκ
D αἰσχύνονται. Ἡ γὰρ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ, [l]ἀλλὰ καθάπερ χρυσαῖς τισι πτέρυξι συγκαλύπτει πάντα τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀγαπωμένων. Οὕτω καὶ τὸν Δαυῒδ ὁ Ἰωνάθαν ἐφίλει, καὶ ἀκούων τοῦ πατρὸς λέγοντος, [4]"Υἱὲ κορασίων [m]αὐτομολούντων, [n]γυναικοτραφῆ," οὐκ ᾐσχύνετο, καίτοιγε πολλῆς αἰσχρότητος τὰ ῥήματα γέμει. Ὃ γὰρ λέγει, τοῦτό ἐστιν· υἱὲ πορνιδίων ἐπιμαινομένων ἀνδράσιν, ἐπιτρεχόντων τοῖς παριοῦσιν, ἐκνενευρισμένε καὶ μαλακὲ καὶ μηδὲν ἔχων ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐπ' αἰσχύνῃ σου καὶ τῆς τεκούσης σε μητρὸς ζῶν. Τί οὖν; ἤλγησεν ἐπὶ τούτοις καὶ [o]ἐνεκαλύψατο, καὶ ἀπέστη τοῦ φιλου-
E μένου; Τοὐναντίον μὲν οὖν ἅπαν, καὶ ἐκαλλωπίζετο τῷ φίλτρῳ· καίτοιγε ὁ μὲν βασιλεὺς ἦν τότε, καὶ βασιλέως υἱὸς ὁ Ἰωνάθαν, ὁ δὲ φυγὰς καὶ ἀλήτης ὁ Δαυΐδ. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ᾐσχύνετο αὐτοῦ τῇ φιλίᾳ· ἡ γὰρ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ. Καὶ γὰρ τὸ θαυμαστὸν [p]αὐτῆς τοῦτό ἐστιν, ὅτι τὸν ὑβριζόμενον οὐ μόνον οὐκ ἀφίησιν ἀλγεῖν οὐδὲ δάκνεσθαι, ἀλλὰ καὶ χαίρειν παρασκευάζει. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος μετὰ ταῦτα ἅπαντα, [q]ὥσπερ στέφανον περικείμενος, οὕτως ἀπελθὼν περιεχύθη τῷ Δαυΐδ. Οὐ γὰρ οἶδε τί ποτέ ἐστιν αἰσχύνη ἡ ἀγάπη· διὰ
302 τοῦτο καὶ φιλοτιμεῖται, ἐφ' οἷς ἕτερος ἐγκαλύπτεται. Αἰσχύνη [r]γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι φιλεῖν, οὐ τὸ φιλοῦντα κινδυνεύειν καὶ πάντα ὑπομένειν ὑπὲρ τῶν φιλουμένων. Πάντα δὲ ὅταν εἴπω, μὴ νομίσῃς καὶ τὰ ἐπιβλαβῆ λέγειν, οἷον εἴ τις λέγοι νέῳ συμπράττειν εἰς ἐρωμένην, [s]εἴ τις [t]ἕτερόν τι ἐπιβλαβὲς ἀξιοῖ

[4] 1 Reg. xx. 30.

[i] ἡ ἀγάπη, φησὶν, οὐκ ἀσχ. C. [k] Sic omnes. ἐπιμελόμενοι Edd. [l] ἀλλὰ] + καὶ F. [m] αὐτομολουσῶν A.F. et ex corr. E. receptum a Sav. Mor. Ben. [n] γυναικοτραφῆ vel –φῆ C.E.F. et a pr. man. A. γυναικοτραφὲς vulgo. Vid. Annot. [o] ἐνεκαλύπτετο A. [p] αὐτῆς in marg. D. [q] ὥσπερ] + δὴ Edd. repugnantibus libris. [r] γὰρ] μὲν γὰρ C. [s] εἰ] ἢ εἰ Sav. Mor. Ben. ἢ om. A.C.E.F. [t] ἕτερος D.F.

διανύειν. Ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ φιλεῖ· καὶ τοῦτο πρώην ὑμῖν
ἔδειξα ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας γυναικός. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος μόνος
ἐστὶν ὁ φιλῶν, [v]ὁ τὰ συμφέροντα ζητῶν τῷ φιλουμένῳ· ὡς
εἴ τις τοῦτο μὴ θηρεύοι τὸ καλὸν, κἂν μυριάκις λέγῃ φιλεῖν,
ἐχθρῶν ἐστι πολεμιώτερος πάντων. Οὕτω καὶ ἡ Ῥεβέκκα
ποτὲ, ἐπειδὴ σφόδρα ἐξήρτητο τοῦ παιδὸς, καὶ κλοπὴν εἰργά- B
ζετο, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο μὴ ἁλῷ, οὐδὲ ἐδεδοίκει· καὶ γὰρ [w]καὶ
κίνδυνος ἦν οὐχ ὁ τυχών· ἀλλὰ καὶ τοῦ παιδὸς ἀκριβολογου-
μένου πρὸς αὐτὴν, [5]"Ἐπ' ἐμὲ ἡ κατάρα σου, τέκνον," ἔλεγεν.
Εἶδες καὶ ἐν γυναικὶ ψυχὴν ἀποστολικήν; [x]Καθάπερ γὰρ ὁ
Παῦλος εἵλετο, ὡς ἂν εἰ μεγάλῳ τις μικρὸν παραβάλοι, ὑπὲρ
Ἰουδαίων ἀνάθεμα γενέσθαι, οὕτω καὶ αὕτη, ἵνα ὁ παῖς εὐλο-
γηθῇ, καὶ καταραθῆναι εἵλετο. Καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἐκείνῳ
παρεχώρει· οὐ γὰρ δὴ μετ' ἐκείνου εὐλογεῖσθαι ἔμελλε· τὰ δὲ C
κακὰ [y]αὐτὴ μόνη παρεσκευάζετο ὑπομένειν· [z]καὶ ὅμως ἔχαιρε
καὶ [a]ἠπείγετο, καὶ ταῦτα κινδύνου τοσούτου προκειμένου, καὶ
τῇ μελλήσει τῶν πραγμάτων ἐδυσχέραινε. Καὶ γὰρ ἐδεδοίκει
μὴ προλαβὼν ὁ Ἡσαῦ ματαίαν αὐτῆς ποιήσῃ τὴν σοφίαν.
Διὸ καὶ συντέμνει τὰ ῥήματα, καὶ ἐπείγει τὸν νεανίσκον, καὶ
ἀφεῖσα ἀντειπεῖν πρὸς τὰ εἰρημένα, λογισμὸν ἱκανὸν [b]αὐτὸν
πεῖσαι λέγει. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, εἰκῇ ταῦτα λέγεις καὶ μάτην
δέδοικας, τοῦ πατρός σου γεγηρακότος καὶ τὸ τρανὸν τῆς
αἰσθήσεως [c]ἀφῃρημένου, ἀλλὰ τί; "Ἐπ' ἐμὲ ἡ κατάρα σου,
τέκνον·" μόνον σὺ μὴ διαφθείρῃς τὸ δρᾶμα, μηδὲ ἀπολέσῃς τὸ D
θήραμα, μηδὲ τὸν θησαυρὸν προδῷς. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Ἰακὼβ
οὐχὶ ἐθήτευε παρὰ τῷ συγγενεῖ δὶς [d]ἑπτὰ ἔτη; οὐχὶ μετὰ τῆς
δουλείας καὶ γέλωτα ὦφλεν ὑπὲρ τῆς ἀπάτης ἐκείνης; Τί
οὖν; ἆρα ᾔσθετο τοῦ γέλωτος; ἆρα ἀσχημονεῖν ἐνόμιζεν, ὅτι
ἐλεύθερος ὢν καὶ ἐξ ἐλευθέρων καὶ τραφεὶς εὐγενῶς, τὰ τῶν
δούλων ὑπέμεινε παρὰ τοῖς προσήκουσιν; ὃ μάλιστα δάκνειν
εἴωθεν, ὅταν παρὰ τοῖς γνωρίμοις τις τὰ ἐπονείδιστα πάσχῃ.
Οὐδαμῶς· τὸ δὲ αἴτιον ἡ ἀγάπη, ἣ καὶ τὸν χρόνον πολὺν ὄντα
ὀλίγον ἀπέφηνεν. [6]"Ἦσαν γὰρ, φησὶν, ἐνώπιον αὐτοῦ [e]ὡσεὶ E
ἡμέραι ὀλίγαι." Τοσοῦτον [f]ἀπεῖχε τοῦ δάκνεσθαι καὶ ἐρυ-
θριᾶν ἐπὶ τῇ δουλείᾳ ταύτῃ. Εἰκότως [g]ἄρα ἔλεγεν ὁ μακά-
ριος Παῦλος, "Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ."

[5] Gen. xxvii. 13. [6] Ibid. xxix. 20.

[v] ὁ] καὶ C. [w] καὶ om. D. Statim ἦν om. A. [x] καθάπερ] ὥσπερ C.E. [y] αὕτη E.F. Veron. [z] καὶ ὅμως pro ἀλλ' ὅμως A.C.D.E. καὶ ὁμοίως F. [a] ὑπήγετο C. Mox τοσούτου κινδύνου Edd. invitis libris. [b] αὐτὸν πεῖσαι omnes. πεῖσαι αὐτὸν vulgo. [c] ἀφῃρημένον F. [d] ἑπτὰ ἔτη pro ἔτη ἑπτὰ omnes. [e] ὡσεὶ] ὡς A.F. [f] ἀπεῖχον F. [g] ἄρα omnes. οὖν vulgo.

“Οὐ ζητεῖ [h]τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται.” Εἰπὼν γὰρ, ὅτι
οὐκ ἀσχημονεῖ, δείκνυσι καὶ τὸν τρόπον, δι᾽ ὃν οὐκ ἀσχημονεῖ.
Τίς δὲ ὁ τρόπος; Ὅτι οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς. Τὸν γὰρ ἀγα- (461)
πώμενον πάντα εἶναι νομίζει, καὶ τότε [i]ἀσχημονεῖ, ὅταν μὴ
δυνηθῇ ἀπαλλάξαι ἐκεῖνον ἀσχημονοῦντα· ὡς ἐὰν ἐξῇ διὰ τῆς
303 ἀσχημοσύνης τῆς ἑαυτοῦ τὸν ἀγαπώμενον ὠφελῆσαι, οὐδὲ ἀσχη-
μοσύνην τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίζει· ἐκεῖνος γὰρ αὐτός ἐστι
λοιπόν. Τοῦτο γάρ ἐστι φιλία, μηκέτι εἶναι τὸν φιλοῦντα
καὶ τὸν φιλούμενον δύο διῃρημένους, ἀλλὰ ἕνα τινὰ ἄνθρωπον·
ὅπερ οὐδαμόθεν, ἀλλ᾽ ἢ ἀπὸ τῆς ἀγάπης γίνεται. Μὴ τοίνυν
ζήτει τὸ σὸν, ἵνα εὕρῃς τὸ σόν. Ὁ γὰρ ζητῶν τὸ ἑαυτοῦ, οὐχ
εὑρίσκει τὸ ἑαυτοῦ. Διὸ καὶ [k]ὁ Παῦλος ἔλεγε, [7]“Μηδεὶς
τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ πλησίον ἕκαστος.” Τὸ γὰρ
οἰκεῖον συμφέρον [l]ἐν τῷ συμφέροντι κεῖται τοῦ πλησίον, καὶ
τὸ ἐκείνου ἐν τούτῳ. Ὥσπερ οὖν [m]εἴ τις χρυσίον ἴδιον ἐν
B τῇ οἰκίᾳ [n]τῇ τοῦ πλησίον κατωρυγμένον εἰ παραιτοῖτο ἐλθὼν
ἐκεῖ ζητεῖν καὶ ἀνορύττειν, οὐδέποτε αὐτὸ ὄψεται· οὕτω καὶ
ἐνταῦθα ὁ μὴ βουλόμενος [o]καὶ ἐν τῇ τοῦ πλησίον ὠφελείᾳ
τὸ οἰκεῖον συμφέρον ζητεῖν, οὐκ ἐπιτεύξεται τῶν ὑπὲρ τούτου
στεφάνων. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς διὰ τοῦτο οὕτως αὐτὸ κατέθηκεν,
ἵνα ὦμεν ἀλλήλοις συνδεδεμένοι. Καὶ ὥσπερ τις παιδίον
ὑπνηλὸν διεγείρων [p]τῷ ἀδελφῷ κατακολουθεῖν, ὅταν οἴκοθεν
μὴ [q]βούληται, τὸ ἐπιθυμητὸν αὐτῷ καὶ ἐπέραστον ἐγχειρίζει
τῷ ἀδελφῷ, ἵνα ἐπιθυμίᾳ τοῦ λαβεῖν καταδιώκῃ τὸν κατέχοντα,
ὃ δὴ καὶ γίνεται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ ἑκάστῳ συμφέρον τῷ
πλησίον ἔδωκεν, ἵνα ἀλλήλων ἐντεῦθεν κατατρέχωμεν, καὶ μὴ
C ὦμεν διεσπασμένοι. Καὶ εἰ βούλει, τοῦτο καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ἴδε
τῶν λεγόντων· τὸ γὰρ ἐμοὶ συμφέρον ἐν σοὶ κεῖται, καὶ τὸ
σοὶ λυσιτελοῦν ἐν ἐμοί. Καὶ γὰρ σοὶ συμφέρει τὸ διδάσκε-
σθαι τὰ τῷ θεῷ δοκοῦντα, ἀλλὰ τοῦτο ἐπιστεύθην ἐγὼ, ἵνα
παρ᾽ ἐμοῦ [r]αὐτὸ λάβῃς, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκασθῇς δραμεῖν ἐπ᾽
ἐμέ· καὶ ἐμοὶ συμφέρει, τὸ σὲ βελτίω γενέσθαι· μισθὸν γὰρ
[s]τούτου λήψομαι πολύν· ἀλλὰ τοῦτο πάλιν κεῖται ἐν σοὶ,
καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζομαί σε καταδιώκειν, ἵνα σὺ [t]ᾖς βελτίων,
καὶ τὸ ἐμοὶ συμφέρον παρὰ σοῦ λαμβάνω. Διὸ καὶ Παῦλος
ἔλεγε, [8]“Τίς γάρ μου ἐστὶν ἡ ἐλπίς; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς;”

[7] 1 Cor. x. 24. [8] 1 Thess. ii. 19, 20.

[h] τὰ hic et paullo post C.E.F. Mosqq. Edebatur τό. [i] ἀσχημονεῖν F.
[k] ὁ om. C.E. [l] Sic Codd. ἐν τῷ τοῦ πλ. συμ. κεῖται Edd. [m] εἰ om. F.
[n] τῇ om. D.E. ἐν τῇ τοῦ πλ. κατωρ. οἰκίᾳ C. [o] καὶ accessit ex C.D.E.F.
[p] τἀδελφῷ bis F. et a pr. man. A. [q] βούληται omnes. βούλοιτο Edd.
[r] αὐτὸ] τὸ αὐτὸ F. σὺ αὐτὸ Edd. invitis libris. [s] τοῦτο F. [t] ᾖς] γένῃ F.

καὶ πάλιν, "Ἡ ἐλπίς μου, καὶ ἡ χαρά μου, καὶ ὁ στέφανος D
τῆς καυχήσεώς μου." Ὥστε ἡ Παύλου χαρὰ οἱ μαθηταὶ ἦσαν,
καὶ τὴν ἐκείνου χαρὰν [v]ἐκεῖνοι εἶχον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδάκρυεν,
εἴ ποτε εἶδεν ἀπολλυμένους. Πάλιν τὸ ἐκείνων συμφέρον ἐν
τῷ Παύλῳ ἦν· διὸ [w]καὶ ἔλεγεν, [9]"Ὑπὲρ τῆς ἐλπίδος τοῦ
Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι·" καὶ πάλιν, "Ταῦτα
[x]πάσχω διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα ζωῆς αἰωνίου τύχωσι." Τοῦτο
καὶ ἐπὶ τῶν βιωτικῶν ἴδοι τις ἄν. "Ἡ γὰρ γυνὴ, φησὶ,
τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, οὐδὲ ὁ ἀνὴρ, ἀλλ' ἡ γυνὴ
τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὁ ἀνὴρ [y]τοῦ τῆς γυναικός." Οὕτω καὶ ἡμεῖς
ὅταν [z]τινὰς συνδῆσαι θελήσωμεν, τοῦτο [a]ποιοῦμεν· οὐδένα E
ἑαυτοῦ κύριον ἀφίεμεν, ἀλλὰ μέσην ἅλυσιν ἐκτείνοντες, τοῦτον
ὑπ' ἐκείνου καὶ ἐκεῖνον ὑπὸ τούτου κρατεῖσθαι παρασκευάζομεν.
Βούλει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων τοῦτο ἰδεῖν; Ὁ δικάζων οὐχ
ἑαυτῷ κάθηται κρίνων, ἀλλὰ τὸ τοῦ πλησίον συμφέρον ζητῶν.
[b]Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν τὸ τῷ ἄρχοντι συμφέρον ζητοῦσι διὰ
τῆς θεραπείας, διὰ τῆς διακονίας, διὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων. Οἱ
στρατιῶται ὑπὲρ ἡμῶν ὅπλα [c]τίθενται· δι' ἡμᾶς γὰρ κινδυ-
νεύουσιν· ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκείνων ταλαιπωρούμεθα· παρ' ἡμῶν γὰρ
αὐτοῖς αἱ τροφαί. Εἰ δὲ [d]λέγεις, ὅτι τὸ οἰκεῖον ζητῶν ἕκα- 304
στος τοῦτο ποιεῖ, τοῦτο καὶ ἐγὼ λέγω, [e]ἀλλ' ὅτι διὰ τοῦ
ἀλλοτρίου τὸ οἰκεῖον εὑρίσκεται. [f]Ὅ τε γὰρ στρατιώτης, ἐὰν
μὴ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῶν τρεφόντων, οὐκ ἔχει τὸν εἰς τοῦτο
διακονούμενον· αὐτός τε οὗτος πάλιν, ἐὰν μὴ θρέψῃ τὸν στρα-
τιώτην, οὐκ ἔχει τὸν ὑπερασπίζοντα.

Εἶδες τὴν ἀγάπην πανταχοῦ διατεταμένην καὶ πάντα οἰκονο-
μοῦσαν; Ἀλλὰ μὴ ἀποκάμῃς, ἕως ἂν ὁλόκληρον τὴν χρυσῆν
ταύτην σειρὰν καταμάθῃς. Εἰπὼν γὰρ, "Οὐ ζητεῖ [g]τὰ ἑαυ-
τῆς," λέγει πάλιν τὰ ἐκ τούτου τικτόμενα ἀγαθά. Τίνα B
δὲ ταῦτά ἐστιν; "Οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν."
Ὅρα πάλιν οὐ [h]κρατοῦσαν τῆς κακίας μόνον, ἀλλ' οὐδὲ [i]ἀφιεῖ-
σαν αὐτὴν στῆναι τὴν ἀρχήν. Οὐ γὰρ εἶπε, παροξύνεται μὲν,
περιγίνεται δὲ, ἀλλ' οὐδὲ παροξύνεται· καὶ οὐκ εἶπεν, [k]οὐκ
(162) ἐργάζεται τὸ κακὸν, ἀλλ' οὐδὲ λογίζεται. [l]Οὐδὲν γὰρ πονη-
ρὸν οὐ μόνον οὐ κατασκευάζει, ἀλλ' οὐδὲ ὑποπτεύει κατὰ τοῦ

9 Act. xxviii. 20. 2 Tim. ii. 10.

v ἐκεῖνοι] οἱ μαθηταὶ D. w καὶ assumtum ex C.D.E. x πάσχω] πάντα F. y τοῦ additum ex C.E.F. z τινὰ C.E.F. a ποιοῦμεν C.E.F. et ex corr. D. Edebatur ποιῶμεν. b ὁ ἀρχόμενος . . . ζητεῖ D. c περιτίθενται ex corr. A. Statim δι' ἡμᾶς γὰρ καὶ κινδ. F. d λέγοις F. et ex corr. D. e ἀλλ' om. F. f ὅ τε] οὔτε F. g τὰ C.E.F. τὸ vulgo. h κρατοῦσαν om. F. Idem post μόνον addit ἀπάγων. i ἀφίησιν A.D.F. Statim συστῆναι F. k οὐ κατεργάζεται F. l οὐδὲν γὰρ] οὐδὲ F. Aut sic, aut πονηρὸν inserit ante ὑποπτεύει.

φιλουμένου. Πῶς οὖν ἂν ἐργάσαιτο, ἢ πῶς ἂν παροξυνθείη ἡ μηδὲ ὑπόνοιαν πονηρὰν [m]καταδέξασθαι ἀνεχομένη; ὅθεν ἡ πηγὴ τῆς [n]ὀργῆς. [10]"Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ." Τουτέστιν, οὐκ [o]ἐφήδεται τοῖς κακῶς [p]πάσχουσι· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, C ἀλλὰ καὶ, ὃ πολλῷ μεῖζόν ἐστι, "[q]Συγχαίρει τῇ ἀληθείᾳ." Συνήδεται, φησὶ, τοῖς εὐδοκιμοῦσιν· ὃ λέγει [r]Παῦλος· [11]"Χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων." Ἐντεῦθεν οὐ ζηλοῖ, ἐντεῦθεν οὐ φυσιοῦται· καὶ γὰρ [s]οἰκεῖα τὰ ἀλλότρια νομίζει [t]καλά. Εἶδες πῶς κατὰ μικρὸν ἄγγελον ποιεῖ τὸν αὐτῆς τρόφιμον ἡ ἀγάπη; Ὅταν γὰρ ἀόργητος ᾖ, καὶ βασκανίας καθαρὸς, καὶ παντὸς τυραννικοῦ πάθους ἐλεύθερος, ἐννόησον ὅτι καὶ τῆς ἀνθρωπίνης [v]ἀπηλλάγη φύσεως λοιπὸν, καὶ πρὸς αὐτὴν τῶν ἀγγέλων τὴν ἀπάθειαν μεθωρμίσατο. Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκεῖται τούτοις, ἀλλ' ἔχει τι [w]καὶ τούτων πλεῖον εἰπεῖν· τὰ γὰρ D ἰσχυρότερα ὕστερον τίθησι. Διό φησι, [12]"Πάντα στέγει." Ἀπὸ τῆς μακροθυμίας, ἀπὸ τῆς χρηστότητος, [x]κἂν φορτικὰ ᾖ, κἂν ἐπαχθῇ, κἂν ὕβρεις, κἂν πληγαὶ, κἂν θάνατος, κἂν ὁτιοῦν. Καὶ τοῦτο πάλιν ἀπὸ τοῦ μακαρίου Δαυῒδ συνιδεῖν δυνατόν. Τί γὰρ φορτικώτερον τοῦ υἱὸν ἰδεῖν ἐπανιστάμενον, καὶ τυραννίδος ἐφιέμενον, καὶ αἵματος διψῶντα πατρῴου; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔστεγεν ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ οὐδὲ οὕτως ἠνείχετο πικρὸν ῥῆμα ἐκβαλεῖν κατὰ τοῦ πατραλοίου, ἀλλὰ καὶ τοῖς στρατηγοῖς πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς, ὑπὲρ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἐπέσκηE πτεν. Ἰσχυρὰ γὰρ [y]ἦν ἡ τῆς ἀγάπης κρηπίς· διὸ καὶ [z]πάντα στέγει. Καὶ τὴν μὲν δύναμιν αὐτῆς ἐντεῦθεν αἰνίττεται, τὴν δὲ ἀγαθότητα διὰ τῶν ἑξῆς. "[a]Πάντα γὰρ ἐλπίζει, φησὶ, πάντα πιστεύει, πάντα ὑπομένει." Τί ἐστι, "Πάντα ἐλπίζει;" Πάντα τὰ χρηστὰ, φησίν. Οὐκ ἀπογινώσκει τοῦ ἀγαπωμένου, ἀλλὰ κἂν φαῦλος ᾖ, παραμένει διορθουμένη, προνοοῦσα, [b]ἐπιμελουμένη. "Πάντα πιστεύει." Οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐλπίζει, φησὶν, ἀλλὰ [c]καὶ πιστεύει ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖν. Κἂν μὴ ἐκβαίνῃ κατὰ τὴν ἐλπίδα τὰ χρηστὰ ταῦτα, ἀλλ' ἔτι φορτικώτερος

[10] v. 6. [11] Rom. xii. 15. [12] v. 7.

[m] καταδέξασθαι omnes. δέξασθαι vulgo. [n] ὀργῆς] Sic F. Edebatur στοργῆς. Interp. vertit: *aut undenam, obsecro, scaturiat ira?* [o] ἐφείδεται A. Post h. v. erasum aliquid in hoc Codice, ἐπὶ, ut videtur. [p] πράττουσι D. [q] συγχαίρει] + δὲ C.E. [r] Παῦλος] καὶ ἀλλαχοῦ C. [s] οἰκεῖα τὰ] Sic Edd. et Interp. τὰ οἰκεῖα est in libris omnibus. [t] κακὰ F. Veron. [v] Sic A.C.E.F. φύσεως ἀπηλλάγη inverso ord. Edd. [w] καὶ om. A. Statim τούτων πλεῖον Codd. πλεῖον τούτων Edd. [x] Haec κἂν φ. ᾖ, κἂν ἐπαχθῇ, quae aberant, leguntur in libris omnibus et Sav. marg. Vertit ea Interp. [y] ἦν] ἐστιν F. [z] πάντα στέγει. καὶ τὴν μὲν δύναμιν] ὁ Παῦλος, πάντα, φησὶν, στέγει. τὴν μὲν οὖν δύναμιν C. [a] πάντα γὰρ ἐλπίζει, φησὶ] ἐπάγει γὰρ, πάντα ἐλπίζει C. [b] Sic omnes. ἐπιμελομένη Edd. [c] καὶ om. E.

ἐκεῖνος ᾖ, καὶ ταῦτα φέρει. "Πάντα γάρ, φησὶν, ὑπομένει." 305
[13]"Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει." Εἶδες τὴν κορωνίδα πότε ἔθηκε, καὶ ὃ μάλιστά ἐστιν ἐξαίρετον τούτου τοῦ δώρου; Τί [d]γάρ ἐστιν, "οὐκ ἐκπίπτει;" [e]Οὐ διαλύεται, οὐ διακόπτεται τῷ φέρειν· στέργει γὰρ πάντα. Ὁ [f]γὰρ φιλῶν οὐδέποτε μισῆσαι δύναται, κἂν ὁτιοῦν γένηται· τοῦτο γὰρ [g]αὐτῆς τὸ μέγιστον ἀγαθόν. Τοιοῦτος ἦν ὁ Παῦλος· διὸ καὶ ἔλεγεν, [14]"Εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα," καὶ ἔμενεν ἐλπίζων. Καὶ Τιμοθέῳ παρῄνει λέγων· "Δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐπίγνωσιν B
ἀληθείας."

[h]Τί οὖν, φησὶν, ἂν ἐχθροὶ ὦσι καὶ Ἕλληνες, οὐ δεῖ μισεῖν; Μισεῖν μὲν, οὐκ ἐκείνους δὲ, ἀλλὰ τὸ δόγμα, οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὴν πονηρὰν πρᾶξιν, τὴν διεφθαρμένην γνώμην. Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἔργον θεοῦ, ἡ δὲ πλάνη ἔργον [i]διαβόλου. Μὴ τοίνυν ἀναμίξῃς τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τοῦ διαβόλου. Ἐπεὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ βλάσφημοι ἦσαν καὶ διῶκται καὶ ὑβρισταὶ, καὶ μυρία τὸν Χριστὸν ἔλεγον κακά· ἆρ' οὖν ἐμίσει αὐτοὺς Παῦλος, ὁ μάλιστα πάντων τὸν Χριστὸν φιλῶν; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ ἐφίλει, καὶ πάντα ὑπὲρ αὐτῶν ἔπραττε· καὶ νῦν μέν φησιν, C
[15]"Ἡ μὲν εὐδοκία καὶ ἡ δέησίς μου πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ αὐτῶν ἐστιν εἰς σωτηρίαν·" νῦν δὲ, "Ηὐχόμην ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ αὐτῶν." Οὕτω καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ ὁρῶν αὐτοὺς σφαζομένους ἔλεγεν· [16]"Οἴμοι, κύριε, ἐξαλείφεις σὺ τοὺς καταλοίπους τοῦ Ἰσραήλ;" καὶ ὁ Μωϋσῆς, "Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες." [k]Τί οὖν φησιν ὁ Δαυῒδ, [17]"Τοὺς μισοῦντάς σε, κύριε, ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ [l]τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετηκόμην· τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς;" Μάλιστα μὲν οὐ πάντα τὰ ἐν τοῖς ψαλμοῖς ὑπὸ τοῦ Δαυῒδ εἰρημένα, ἐκ προσώπου τοῦ Δαυῒδ εἴρηται. Καὶ γὰρ αὐτὸς [m]οὗτός φησι,
463) [18]"Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ·" [n]καὶ, "Ἐπὶ D
τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν, καὶ ἐκλαύσαμεν·"

[13] v. 8. [14] Rom. xi. 14. 2 Tim. ii. 24, 25. [15] Rom. x. 1. ix. 3. [16] Ezech. ix. 8. Exod. xxxii. 31. [17] Psal. cxxxviii. 21, 22. [18] Ibid. cxix. 5. cxxxvi. 1.

[d] γὰρ] δὲ C. [e] οὐ διακόπ. οὐ διαλύεται Edd. repugnantibus libris. Statim τὸ φέρειν A.E. [f] γὰρ supra script. in C. [g] αὐτῆς] + ἐστιν F. [h] ΗΘΙΚΟΝ. Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀγάπην διὰ πλειόνων· καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς οὐδὲ ἀσεβεῖς οὐδὲ ἁμαρτωλοὺς μισεῖν, ἀλλ' εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ μετὰ πραότητος νουθετεῖν. Veron. [i] τοῦ διαβόλου Edd. et Floril. p. 24. (Tom. xii. p. 442 B.) τοῦ om. A.D.F. [k] τί οὖν——τοὺς] πῶς οὖν, φησὶν, ὁ Δαυῒδ λέγει, οὐχὶ τοὺς C. οὐχὶ τοὺς habet etiam D. [l] τοὺς ἐχθροὺς C. [m] οὗτος] οὕτω C. [n] καὶ om. A. Veron.

οὔτε [o]δὲ Βαβυλῶνα εἶδεν, οὔτε τὰ σκηνώματα Κηδάρ. Ἄλλως δὲ, καὶ πλείονα νῦν ἀπαιτούμεθα φιλοσοφίαν. Διὸ καὶ τῶν μαθητῶν ἀξιούντων κατενεχθῆναι πῦρ, ὡς ἐπὶ Ἠλιοὺ, [19]"Οὐκ οἴδατε," φησὶν ὁ Χριστὸς, "ποίου πνεύματός ἐστε." Τότε μὲν γὰρ οὐχὶ τὴν ἀσέβειαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀσεβοῦντας αὐτοὺς μισεῖν ἐκελεύοντο, ἵνα μὴ ἡ φιλία ἀφορμὴ γένηται παρανομίας αὐτοῖς· διὰ τοῦτο καὶ τὰς συγγενείας διέκοψε, καὶ
E τὰς ἐπιμιξίας, καὶ πάντοθεν αὐτοὺς ἀπετείχιζε· [p]νῦν δὲ, ἐπειδὴ πρὸς μείζονα ἡμᾶς ἤγαγε φιλοσοφίαν, καὶ ὑψηλοτέρους τῆς βλάβης ἐκείνης ἐποίησε, καὶ προσίεσθαι καὶ παρακαλεῖν κελεύει. Οὐ γὰρ ἡμῖν ἐξ ἐκείνων βλάβη, ἀλλ' ἐκείνοις ἐξ ἡμῶν ὠφέλεια γίνεται. [q]Τί οὖν, φησίν; οὐ δεῖ μισεῖν; Οὐ μισεῖν, ἀλλ' ἐλεεῖν. Ἂν γὰρ μισήσῃς, πῶς [r]ἐπιστρέψεις ῥᾳδίως τὸν πλανώμενον; πῶς εὔξῃ ὑπὲρ τοῦ ἀπίστου; Ὅτι γὰρ εὔχεσθαι δεῖ, ἄκουσον τί φησιν ὁ Παῦλος. [20]"Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάν-
306 των ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων." Ὅτι δὲ πάντες τότε οὐκ ἦσαν πιστοὶ, παντί που δῆλον. Καὶ πάλιν, "Ὑπὲρ βασιλέων, καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων." Ὅτι δὲ οὗτοι ἀσεβεῖς ἦσαν καὶ παράνομοι, καὶ τοῦτο δῆλον ὁμοίως. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν λέγων τῆς εὐχῆς, ἐπάγει· "Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν." Διὰ τοῦτο [s]κἂν Ἑλληνίδα εὕρῃ γυναῖκα συνοικοῦσαν πιστῷ, οὐ διαζεύγνυσι τὸν γάμον. Καίτοιγε τί οἰκειότερον ἀνδρὸς γυναικί; [21]"Ἔσονται [t]γὰρ
B οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν" καὶ πολὺ τὸ φίλτρον ἐκεῖ, καὶ θερμὸς ὁ πόθος. Εἰ δὲ μέλλοιμεν ἀσεβεῖς μισεῖν καὶ παρανομοῦντας, προϊόντες καὶ ἁμαρτωλοὺς μισήσομεν, καὶ οὕτως ὁδῷ προβαίνων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἀπορραγήσῃ τῶν πλειόνων, μᾶλλον δὲ πάντων. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ἁμαρτίας χωρίς. Εἰ γὰρ δεῖ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ θεοῦ μισεῖν, [v]οὐχὶ ἀσεβεῖς δεῖ μισεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλούς· καὶ οὕτως ἐσόμεθα θηρίων χείρους, πάντας ἀποστρεφόμενοι, καὶ ἀπονοίᾳ φυσώμενοι, καθάπερ ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος. Ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως ἐκέλευσεν, ἀλλὰ πῶς; [22]"Νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγο-

[19] Luc. ix. 55. [20] 1 Tim. ii. 1—4. [21] Gen. ii. 24. [22] 1 Thess. v. 14.

[o] δὲ om. F. [p] νῦν] νυνὶ F. [q] Edebatur τί οὖν φησιν; οὐ δεῖ μισεῖν, ἀλλ' ἐλεεῖν. Post μισεῖν, verba οὐ δεῖ repetuntur in F. Pro iis οὐ μισεῖν dat E. ut nos edidimus. [r] ἐπιστρέψῃς D.E. et a pr. man. A. ῥᾳδίως om. C.F. Statim τὸν πεπλανημένον F. [s] κἂν pro ἢν omnes. Statim εὕρῃ γυναῖκα A.D. F. γυναῖκα εὕρῃ Edd. [t] γὰρ]+φησὶν F. φησὶν post σάρκα add. C. [v] οὐχὶ] οὐκ F.

ψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας.” C
Τί οὖν, [w]ὅταν λέγῃ, φησὶν, [23]“Εἴ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ
ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, [x]τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμί-
γνυσθε αὐτῷ;” Μάλιστα μὲν περὶ ἀδελφῶν τοῦτο εἴρηται, πλὴν
οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ [y]τοῦτο μετὰ ἡμερότητος. Μὴ γὰρ
δὴ περικόψῃς τὰ ἑξῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα προστίθει. Καὶ
γὰρ εἰπὼν, “Μὴ συναναμίγνυσθε,” ἐπήγαγε, “Καὶ μὴ ὡς
ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.”

Ὁρᾷς πῶς τὸ ἔργον μισεῖν τὸ φαῦλον, [z]οὐ τὸν ἄνθρωπον
ἐκέλευσε; Καὶ γὰρ ἔργον τοῦ διαβόλου τὸ διασπᾶν ἡμᾶς ἀπ'
ἀλλήλων, καὶ σφόδρα ἐσπούδακεν ἀνελεῖν τὴν ἀγάπην, ἵνα D
ἐκκόψῃ τῆς διορθώσεως τὴν ὁδὸν, καὶ κατάσχῃ ἐκεῖνον μὲν ἐν
πλάνῃ, σὲ δὲ ἐν ἀπεχθείᾳ, εἶθ' οὕτως ἀποτειχίσῃ τῆς ἐκείνου
σωτηρίας τὴν ὁδόν. Ὅταν γὰρ καὶ ὁ ἰατρὸς μισῇ τὸν κά-
μνοντα καὶ φεύγῃ, καὶ ὁ κάμνων τὸν ἰατρὸν ἀποστρέφηται,
πότε ἀναστήσεται ὁ νοσῶν, ὅταν μήτε ἐκεῖνος [a]πρὸς αὐτὸν
καλῇ, μήτε οὗτος πρὸς αὐτὸν ἀπίῃ; Τίνος δὲ ἕνεκεν, εἰπέ μοι,
καὶ ἀποστρέφῃ καὶ φεύγεις αὐτόν; ὅτι ἀσεβής ἐστιν; Οὐκοῦν
διὰ τοῦτο δεῖ προσίεσθαι καὶ θεραπεύειν, ἵνα ἀναστήσῃς νο-
σοῦντα. Εἰ δὲ ἀνίατα νοσεῖ, ἀλλὰ σὺ τὸ σαυτοῦ ποιεῖν
ἐκελεύσθης. Ἐπεὶ καὶ ὁ Ἰούδας ἀνίατα ἐνόσει, καὶ οὐ διέλιπεν E
[b]αὐτὸν ὁ θεὸς θεραπεύων. [c]Μὴ τοίνυν μηδὲ σὺ ἀποκάμῃς.
Κἂν γὰρ πολλὰ σπουδάσας μὴ ἀπαλλάξῃς τῆς ἀσεβείας αὐτὸν,
[d]καὶ τοῦ ἀπαλλάξαντος λήψῃ τὸν μισθὸν, καὶ παρασκευάσεις
αὐτὸν θαυμάζειν σου τὴν ἡμερότητα, καὶ οὕτως εἰς τὸν θεὸν ἡ
δόξα [e]ἅπασα διαβήσεται. Κἂν γὰρ θαύματα ποιῇς, κἂν
νεκροὺς ἐγείρῃς, κἂν ὁτιοῦν ἐργάσῃ, οὐδέποτέ σε οὕτω θαυμά-
σονται Ἕλληνες, ὡς ὅταν ἴδωσι πρᾶον καὶ ἥμερον καὶ γλυκὺν 307
παρεχόμενον τρόπον. Οὐ μικρὸν [f]δὲ καὶ τοῦτο κατόρθωμα·
πολλοὶ γὰρ καὶ τέλεον ἀπαλλαγήσονται τοῦ κακοῦ. Οὐδὲν
γὰρ οὕτως ἐπισπάσασθαι δύναται, ὡς ἀγάπη. Ἐπ' ἐκείνοις
464) μὲν γάρ σε καὶ ζηλοτυπήσουσι, τοῖς σημείοις λέγω καὶ [g]τοῖς
θαύμασιν, ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ θαυμάσονται καὶ φιλήσουσι· φι-
λοῦντες δὲ καὶ τῆς ἀληθείας ἐπιλήψονται ὁδῷ προβαίνοντες.

[23] 2 Thess. iii. 14, 15.

[w] ὅταν λέγῃ, φησὶν] Sic omnes cum Floril. φησὶν, ὅταν λέγῃ Edd. [x] τοῦτο F. cum hoc ordine, τοῦτο σ. διὰ τῆς ἐπ. [y] τοῦτο] αὐτὸ C. τοῦτο om. F. [z] οὐ] οὐχὶ C.E. καὶ οὐ ediderunt Sav. Mor. Ben. sine libris. [a] πρὸς om. Flor. Mox αὐτὸς pro οὗτος F. [b] αὐτὸν ὁ θ. omnes. ὁ θ. αὐτὸν Edd. [c] Sequentia desunt in D. cujus unum tantum folium superest, quod incipit a verbis, οὐ γὰρ δὴ τοῦτο μόνον p. 312 E. [d] καὶ] ὅμως καὶ C. [e] ἅπασα] αὕτη ἅπασα E. ἅπασα αὕτη Edd. et Flor. αὕτη om. A.C.F. [f] δὲ] γὰρ F. [g] τοῖς accessit ex C.E.F. et Flor.

Εἰ δὲ οὐκ εὐθέως γίνεται πιστὸς, μὴ θαύμαζε, [h]μηδὲ ἐπείγου,
μηδὲ ἅπαντα ὁμοῦ ζήτει, ἀλλ' ἔασον αὐτὸν τέως ἐπαινεῖν,
φιλεῖν, καὶ εἰς τοῦτο ὁδῷ προϊὼν ἥξει. Καὶ ἵνα μάθῃς σαφῶς
B ἡλίκον τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον πῶς καὶ Παῦλος πρὸς δικαστὴν
εἰσιὼν ἄπιστον ἀπελογεῖτο; [24]"Μακάριον γὰρ, φησὶν, ἥγημαι
ἐμαυτὸν, μέλλων ἐπὶ σοῦ κρίνεσθαι." Ταῦτα [i]δὲ ἔλεγεν, οὐ
κολακεύων αὐτὸν, ἄπαγε, ἀλλὰ διὰ τῆς ἡμερότητος κερδᾶναι
[k]βουλόμενος. Καὶ ἐκ μέρους ἐκέρδανε, [l]καὶ τὸν δικαστὴν εἷλεν
ὁ τέως κατάδικος εἶναι νομιζόμενος, καὶ τὴν νίκην αὐτὸς ὁ
χειρωθεὶς ὁμολογεῖ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ παρόντων ἁπάντων
λέγων, [25]"Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι." Τί
οὖν ὁ Παῦλος; [m]Ἐπὶ πλέον ἁπλοῖ τὴν σαγήνην, καί φησιν·
C [26]"Εὐξαίμην ἂν ἔγωγε μὴ μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρόντας
ἅπαντας [n]τοῦτο γενέσθαι ὅπερ ἐγὼ, ἄνευ τῶν δεσμῶν τούτων."
Τί λέγεις, ὦ Παῦλε; ἄνευ τῶν δεσμῶν; Καὶ ποία σοι λοιπὸν
παρρησία, εἰ ταῦτα αἰσχύνῃ καὶ φεύγεις, καὶ ταῦτα ἐπὶ δήμου
τοσούτου; Οὐ πανταχοῦ τῶν ἐπιστολῶν ἐπὶ τῷ πράγματι
τούτῳ [o]καυχᾶσαι, καὶ δέσμιον σεαυτὸν καλεῖς, καὶ τὴν [p]ἅλυσιν
ἡμῖν ἀντὶ διαδήματος πανταχοῦ περιφέρεις; Τί τοίνυν γέγονε
νῦν, ὅτι ἀπεύχῃ τὰ δεσμά; Οὐκ αὐτὸς ἀπεύχομαι, φησὶν, οὐδὲ
αἰσχύνομαι, ἀλλ' ἐκείνων τῇ ἀσθενείᾳ [q]συγκαταβαίνω· οὔπω
D γὰρ χωροῦσι δέξασθαι τὸ καύχημα τὸ ἐμόν. Ἔμαθον δὲ
παρὰ τοῦ δεσπότου μου [27]μὴ ἐπιβάλλειν ἐπίβλημα ῥάκους
ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· διὰ τοῦτο οὕτως εἶπον. Καὶ
γὰρ διαβέβληνται πρὸς τὸ δόγμα [r]τέως τὸ ἡμέτερον, καὶ πρὸς
τὸν σταυρὸν ἀπεχθῶς ἔχουσιν. Ἂν τοίνυν καὶ τὰ δεσμὰ
προσθῶ, μεῖζον τὸ μῖσος γίνεται. Διὰ τοῦτο ἀνεῖλον ταῦτα,
ἵνα ἐκεῖνο εὐπαράδεκτον γένηται. Καὶ γὰρ ἐπονείδιστον αὐτοῖς
εἶναι [s]δοκεῖ τὸ δεδέσθαι, [t]ἐπειδὴ μηδέπω τῆς παρ' ἡμῖν ἐγεύ-
σαντο δόξης. Δεῖ τοίνυν συγκαταβαίνειν. Ὅταν γὰρ μάθωσι
E φιλοσοφεῖν, τότε εἴσονται καὶ τοῦ σιδήρου τούτου τὸ κάλλος,
καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δεσμῶν περιφάνειαν. Ἄλλοις γοῦν δια-
λεγόμενος, καὶ χάριν τὸ πρᾶγμα καλεῖ λέγων, ὅτι [28]"Ἐδόθη
ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ
τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν." [v]Τὸ δὲ τέως ἀγαπητὸν ἦν τὸ τὸν

24 Act. xxvi. 2. 25 Ibid. v. 28. 26 Ibid. v. 29. 27 Matth. ix. 16.
28 Philipp. i. 29.

h μηδὲ] μὴ F. i δὲ om. F. k βουλόμενος]+ὃ καὶ γέγονε C. +διὸ Flor. p. 2. (Tom. xii. p. 433 A.) l καὶ]+γὰρ C. m ἐπιπλεῖον F. n τοῦτο] οὕτω C.E. o καυχᾷ A. Mox ἑαυτὸν A.E. p ἅλυσιν]+ταύτην Edd. repugnantibus libris. q συγκαταβαίνων F. r Sic omnes. τέως post διαβέβληνται transp. Edd. s ἐδόκει F. t ἐπειδὴ A.E.F. ἐπεὶ vulgo. v τὸ] τότε C.

σταυρὸν τοὺς ἀκούοντας μὴ ἐπαισχυνθῆναι. Διὰ τοῦτο ὁδῷ
πρόεισιν. Οὐδὲ γὰρ εἰς [w]βασίλειά τις εἰσάγων τινὰ, πρὶν ἢ
τὰ προπύλαια θεάσασθαι ἔξω ἑστῶτα, ἀναγκάζει κατοπτεύειν
τὰ ἔνδον· οὕτω γὰρ οὐδὲ θαυμαστὰ φανεῖται, ἂν μή τις ἔνδον
γενόμενος ἅπαντα [x]καταμάθῃ.

Οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοῖς Ἑλλήνων παισὶ [y]προσβάλωμεν, 308
μετὰ συγκαταβάσεως, μετὰ ἀγάπης. Μεγάλη γὰρ αὕτη διδά-
σκαλος, καὶ ἱκανὴ καὶ πλάνης ἀπαγαγεῖν, καὶ τρόπον μεταρ-
ρυθμίσαι, καὶ πρὸς φιλοσοφίαν χειραγωγῆσαι, καὶ ἀπὸ λίθων
ἀνθρώπους ἐργάσασθαι. Καὶ εἰ βούλει μαθεῖν αὐτῆς τὴν δύνα-
μιν, ἄγε μοι ἄνδρα δειλὸν καὶ ψοφοδεῆ καὶ τὰς σκιὰς τρέ-
μοντα, καὶ ὀργίλον καὶ τραχὺν, καὶ θηρίον μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον,
καὶ λάγνον καὶ ἀσελγῆ, καὶ πᾶσαν ἔχοντα κακίαν, καὶ παράδος
αὐτὸν ταῖς τῆς ἀγάπης χερσὶ, καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον εἰσάγαγε
τοῦτο, καὶ ὄψει ταχέως τὸν δειλὸν ἐκεῖνον καὶ ἄτολμον, ἀν- B
δρεῖον καὶ μεγαλόψυχον γινόμενον καὶ πάντα τολμῶντα
ῥᾳδίως. Καὶ τὸ [z]δὴ θαυμαστὸν, ὅτι οὐ τῆς φύσεως αὐτῷ
μεταβληθείσης ταῦτα γίνεται, [a]ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ δειλῇ ψυχῇ
τὴν ἑαυτῆς [b]ἐνδείκνυται δύναμιν ἡ ἀγάπη· καὶ ταὐτὸν γίνεται,
οἷον ἂν εἴ τις μάχαιραν [c]μολυβδίνην [d]τὰ σιδήρου ἐργάζεσθαι
[e]παρασκευάζῃ, οὐ σιδηρᾶν ποιήσας, ἀλλὰ μένουσαν ἐπὶ τῆς τοῦ
μολύβδου [f]φύσεως. Σκόπει δέ. Ὁ Ἰακὼβ ἄπλαστος ἦν,
οἰκῶν οἰκίαν, καὶ πόνων ἀμελέτητος καὶ κινδύνων, ἀνειμένον τινὰ
βίον ζῶν καὶ ἐλεύθερον, [g]καὶ καθάπερ παρθένος ἐν θαλάμῳ,
οὕτω καὶ οὗτος ἔνδον καθήμενος τὰ [h]πλείονα οἰκουρεῖν ἠναγ- C
κάζετο, ἀγορᾶς μὲν καὶ τῶν ἐκ τῆς ἀγορᾶς θορύβων καὶ πάντων
τῶν τοιούτων ἀπηλλαγμένος, διαπαντὸς δὲ ἐν ἀδείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ
μένων. [i]Τί οὖν; Ἐπειδὴ αὐτὸν ὁ πυρσὸς τῆς ἀγάπης ἀνῆψε,
τὸν ἄπλαστον τοῦτον καὶ οἰκοῦντα οἰκίαν ὅρα πῶς ἐποίησε
καρτερικὸν καὶ φιλόπονον. Καὶ ταῦτα μὴ παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ
παρ' αὐτοῦ ἄκουε τοῦ πατριάρχου. Ἐγκαλῶν γὰρ τῷ κηδε-
(465) στῇ, φησὶ, [29]"Ταῦτά μοι εἴκοσιν ἔτη ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ."

[29] Gen. xxxi. 38, 40.

[w] βασίλειαν F. Mox τινὰ om. A.E. [x] καταμάθῃ F. καταμάθοι vulgo. [y] προσβάλωμεν A.E.F. προσβάλλωμεν C. προσβάλλομεν Veron. Sav. Mor. προσβάλλωμεν Montef. [z] δὴ A.C.E. δὲ Edd. [a] Haec ἀλλ' ἐν αὐτῇ—— ταὐτὸν γίνεται deerant in A. sed leguntur in marg. a manu recenti adscripta. [b] ἐνδείκνυται E.F. et marg. A. ἐνδείκνυσι Edd. [c] μολυβδίνην (ῐ pro ῑ) et μολύβδου C.E. [d] Verba τὰ σιδήρου ἐργ. παρ. vulgo leguntur post φύσεως, repugnantibus libris. [e] Sic C.E. παρασκεύαζει A. –ζοι F. –σῃ Edd. [f] φύσεως] + οὔπω μεταβληθείσης ταῦτα γίνεσθαι· οὕτω καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δειλῇ ψυχῇ τὴν ἑαυτῆς ἐνδείκνυται δύναμιν ἡ ἀγάπη A.E. [g] καὶ] + γὰρ C. Mox οὕτως οὗτος (om. καὶ) idem. [h] πλείω F. [i] τί οὖν; ἐπειδὴ αὐτὸν ὁ π.] ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ σφοδρῶς ὁ π. C. Idem post ἐποίησε add. καὶ αὐτόν.

Καὶ πῶς τὰ εἴκοσιν ἔτη [k]ἐγένου; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο προστίθει.
“Συγκαιόμενος τῷ καύματι τῆς ἡμέρας, καὶ τῷ παγετῷ τῆς
D νυκτὸς, καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν [l]μου.”
Ταῦτα ὁ ἄπλαστος καὶ οἰκῶν οἰκίαν καὶ τὸν ἀνειμένον βίον
ζῶν. Ὅτι δὲ καὶ δειλὸς ἦν, δῆλον ἐξ ὧν τὸν Ἡσαῦ προσδοκῶν
ὄψεσθαι, [m]ἀπετεθνήκει τῷ δέει. Ἀλλ' ὅρα [n]πῶς πάλιν οὗτος
ὁ δειλὸς ὑπὸ τῆς ἀγάπης λέοντος θρασύτερος γέγονε. Καθά-
περ γάρ τινα πρόβολον ἑαυτὸν πρὸ τῶν ἄλλων τάξας ἁπάν-
των, ἕτοιμος ἦν τὸν ἄγριον ἐκεῖνον καὶ [o]φόνου πνέοντα, καθὼς
ᾤετο, δέξασθαι πρῶτος, καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ σώματι ταῖς γυναιξὶ
τὴν ἀσφάλειαν κατασκευάσαι· καὶ ὃν ἐδεδοίκει καὶ [p]ἔφριττε,
E πρῶτος ἰδεῖν ἐπὶ τῆς παρατάξεως ἐπεθύμει. Τοῦ γὰρ φόβου
τούτου δυνατώτερος ἦν ὁ τῶν γυναικῶν πόθος. Εἶδες πῶς
δειλὸς ὢν, τολμητὴς γέγονεν ἀθρόον, οὐ τὴν ἕξιν μεταβαλὼν,
ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀγάπης [q]κρατηθείς; Ὅτι [r]γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα
δειλὸς ἦν, δῆλον ἐξ ὧν τόπους ἐκ τόπων ἀμείβει. Ἀλλὰ μηδεὶς
νομιζέτω κατηγορίαν εἶναι τοῦ δικαίου τὰ εἰρημένα. Οὐ γὰρ
τὸ δειλὸν εἶναι, ἔγκλημα· τοῦτο γὰρ φύσεως· ἀλλὰ τὸ διὰ
δειλίαν [s]ποιεῖν τι τῶν μὴ προσηκόντων. Ἔστι γὰρ καὶ δειλὸν
ὄντα τῇ φύσει, ἀνδρεῖον γενέσθαι ὑπὸ τῆς εὐλαβείας. Τί [t]δὲ
ὁ Μωϋσῆς; οὐχὶ ἕνα Αἰγύπτιον φοβηθεὶς ἔφυγε, καὶ πρὸς τὴν
ὑπερορίαν μετέστη; Ἀλλ' ὅμως ὁ φυγὰς οὗτος, καὶ ἑνὸς ἀν-
309 δρὸς ἀπειλὴν οὐκ ἐνεγκὼν, ἐπειδὴ ἐγεύσατο τοῦ μέλιτος τῆς
ἀγάπης, καλῶς καὶ μηδενὸς [v]καταναγκάζοντος συναπολέσθαι
τοῖς ἀγαπωμένοις ἠπείγετο. [30] “Εἰ μὲν γὰρ ἀφῇς αὐτοῖς τὴν
ἁμαρτίαν, [w]φησὶν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς
[x]βίβλου ἧς ἔγραψας.” Ὅτι δὲ καὶ τὸν θρασὺν ἐπιεικῆ, καὶ
τὸν ἀσελγῆ σώφρονα ποιεῖ τὸ φιλεῖν, οὐδὲ παραδειγμάτων
ἡμῖν ἐνταῦθα χρεία λοιπόν· πᾶσι γὰρ τοῦτο δῆλον· [y]κἂν
θηρίου παντός τις ἀγριώτερος ᾖ, προβάτου παντὸς ἡμερώτερος
ἀπὸ τοῦ φιλεῖν γίνεται. Τί γὰρ τοῦ Σαοὺλ ἀγριώτερον ἦν
καὶ μανικώτερον; Ἀλλ' ἡνίκα τὸν ἐχθρὸν ἀπέλυσεν ἡ θυγάτηρ,
B οὐδὲ ῥῆμα πρὸς αὐτὴν ἐξέβαλε πικρόν. Καὶ ὁ τοὺς ἱερέας
ἄρδην ἅπαντας κατασφάξας διὰ τὸν Δαυὶδ, τὴν θυγατέρα ὁρῶν
ἐκ τῆς οἰκίας αὐτὸν ἀφεῖσαν, οὐδὲ μέχρι λόγου πρὸς αὐτὴν

30 Exod. xxxii. 31.

[k] ἐγένου. καὶ γὰρ καὶ] διεγένετο. ἔτι καὶ C. [l] μου] + φησὶν C. [m] ἀπετεθνήκει C.E.F. ἀποθνήσκει A. ἐτεθνήκει Edd. [n] Sic omnes. πάλιν πῶς et p.p. λέοντος θρ. ὑπὸ τῆς ἀγάπης inverso ordine Edd. [o] φθόνου C.E. [p] ἔφριττε] ἔτρεμε C.E. [q] κρατυνθεὶς ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. *coactus* Interp. [r] γὰρ] δὲ F. [s] ποιεῖν τι omnes. τι ποιεῖν Edd. [t] δὲ] δαὶ C.E. [v] ἀναγκάζοντος C.E. [w] φησὶν om. F. [x] βίβλου] + σου Edd. σου om. C.E.F. [y] κἂν] + γὰρ C.

ἠγανάκτησε, καὶ ταῦτα ἀπάτης τοσαύτης [z]ἐπ' αὐτὸν συντεθείσης· δυνατωτέρῳ γὰρ χαλινῷ τῷ τῆς ἀγάπης κατείχετο. Ὥσπερ δὲ ἐπιεικεῖς, οὕτω καὶ σώφρονας οἶδεν αὕτη ποιεῖν. Κἂν τὴν [a]ἑαυτοῦ τις ἀγαπᾷ γυναῖκα οὕτως, ὡς ἀγαπᾶν δεῖ, κἂν μυριάκις ἀσελγὴς ᾖ, οὐκ ἀνέξεται ἑτέραν ἰδεῖν διὰ τὸν πρὸς ἐκείνην πόθον. [31]"Κραταιὰ γὰρ, φησὶν, ὡς θάνατος, [b]ἡ ἀγάπη." Ὥστε οὐδαμόθεν ἄλλοθεν τὸ ἀσελγαίνειν γίνεται, C
ἢ ἐκ τοῦ μὴ φιλεῖν. Ἐπεὶ οὖν δημιουργὸς ἀρετῆς ἁπάσης ἡ ἀγάπη, μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης ἐν ταῖς ἑαυτῶν καταφυτεύσωμεν αὐτὴν ψυχαῖς, ἵνα ἡμῖν πολλὰ κομίσῃ τὰ ἀγαθὰ, καὶ βρύοντα αὐτῆς διηνεκῶς τὸν καρπὸν ἔχωμεν, τὸν ἀεὶ τεθηλότα καὶ οὐδέποτε μαραινόμενον. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [c]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ πνεύματι δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ. D

[1]Εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται.

ΔΕΙΞΑΣ τῆς ἀγάπης τὴν ὑπεροχὴν ἐκ τοῦ καὶ τὰ χαρίσματα καὶ τὰ τοῦ βίου κατορθώματα, αὐτῆς δεῖσθαι, ἐκ τοῦ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς ἀριθμῆσαι πάσας, καὶ φιλοσοφίας ἀκριβοῦς ὑπόθεσιν ἀποφῆναι, [a]ἐξ ἑτέρου πάλιν τρίτου κεφαλαίου δείκνυσιν αὐτῆς τὴν ἀξίαν. Καὶ ταῦτα ποιεῖ, τούς τε ἡλαττῶσθαι E
δοκοῦντας πεῖσαι θέλων, ὅτι ἔξεστιν αὐτοῖς τὸ κεφάλαιον τῶν σημείων ἔχειν, [b]καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἕξουσι τῶν ἐχόντων τὰ χαρίσματα, εἰ ταύτην ἔχοιεν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον· [c]τούς
(466) τε ἔχοντας τὰ μεγάλα χαρίσματα [d]πάλιν, καὶ ἐντεῦθεν ἐπαιρομένους, ταπεινῶσαι σπουδάζων, καὶ δεῖξαι μηδὲν ἔχοντας, ἐὰν μὴ ταύτην ἔχωσιν. Οὕτω γὰρ ἔμελλόν τε ἀλλήλους ἀγαπᾶν, βασκανίας [e]τε καὶ ἀπονοίας ἐντεῦθεν ἀναιρουμένης, ἀγαπῶντές τε πάλιν πορρωτέρω ταῦτα ἐξώριζον τὰ πάθη. "Ἡ γὰρ

31 Cant. viii. 6. 1 Cap. XIII. v. 8.

[z] ἐπ' αὐτῷ C.E. [a] αὐτοῦ F. [b] ἡ om. F. [c] μετασχεῖν C. Hom. XXXIV. [a] ἐξ] καὶ ἐξ C. [b] καὶ] + γὰρ C. [c] τούς τε] Sic C. τε om. A.E. ἢ τοὺς F. καὶ τοὺς Edd. [d] πάλιν καὶ] καὶ δὴ πάλιν C. [e] τε om. C.

310 ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, οὐ φυσιοῦται.” Ὥστε πανταχόθεν τεῖχος
αὐτοῖς ἀρραγὲς περιέβαλε, καὶ πολύπλοκον ὁμόνοιαν, ἀναιροῦ-
σάν τε τὰ νοσήματα ἅπαντα, καὶ ἐντεῦθεν πάλιν ἰσχυροτέραν
γινομένην. Διὰ τοῦτο καὶ μυρίους ἐκίνησε λογισμοὺς τοὺς
δυναμένους αὐτῶν παραμυθήσασθαι τὴν ἀθυμίαν. Καὶ γὰρ τὸ
αὐτὸ πνεῦμα δίδωσι, φησὶ, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον δίδωσι, καὶ
ὡς βούλεται διαιρεῖ, καὶ χαριζόμενον, οὐκ ὀφεῖλον διαιρεῖ·
κἂν μικρὸν λάβῃς, ὁμοίως εἰς τὸ σῶμα τελεῖς, καὶ πολλῆς καὶ
B οὕτως ἀπολαύεις τιμῆς· καὶ ὁ τὸ μεῖζον ἔχων, σοῦ τοῦ τὸ
ἔλαττον ἔχοντος δεῖται· καὶ ὅτι τὸ μέγιστον χάρισμα καὶ
ἡ καθ' ὑπερβολὴν ὁδός ἐστιν ἡ ἀγάπη. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, διπλῇ
περισφίγγων αὐτοὺς ἀλλήλοις, τῷ τε μὴ νομίζειν [f]ἠλαττῶσθαι
ταύτης παρούσης, καὶ τῷ ἐπιδραμόντας αὐτῇ καὶ ἑλόντας, μηδὲν
πάσχειν λοιπὸν ἀνθρώπινον, καὶ ὡς τὴν ῥίζαν ἔχοντας τῶν
χαρισμάτων, καὶ ὡς οὐκέτι δυναμένους, οὐδὲ εἰ μηδὲν εἶχον,
[g]φιλονεικεῖν. Ὁ γὰρ ἁλοὺς ἅπαξ ὑπὸ τῆς ἀγάπης, φιλονεικίας
[h]ἀπήλλακτο. Διὸ καὶ δεικνὺς [i]αὐτοῖς, ὅσα ἐντεῦθεν καρπώ-
C σονται [k]τὰ ἀγαθὰ, τοὺς καρποὺς αὐτῆς ὑπέγραψε, διὰ τῶν
ἐγκωμίων αὐτῆς τὰ ἐκείνων νοσήματα καταστέλλων. Καὶ γὰρ
τῶν εἰρημένων ἕκαστον φάρμακον ἱκανὸν ἦν τοῖς ἐκείνων τραύ-
μασιν ἀρκέσαι. Διὸ καὶ ἔλεγε, “μακροθυμεῖ,” πρὸς τοὺς ἀλλή-
λοις φιλονεικοῦντας· “χρηστεύεται,” πρὸς τοὺς διεστῶτας καὶ
ὑπούλους· “οὐ ζηλοῖ,” πρὸς τοὺς βασκαίνοντας τοῖς ὑπερέ-
χουσιν· “οὐ περπερεύεται,” πρὸς τοὺς διασπασθέντας· “οὐ
φυσιοῦται,” πρὸς τοὺς καταλαζονευομένους αὐτῶν· “οὐκ
ἀσχημονεῖ,” πρὸς τοὺς [l]οὐκ ὀφείλοντας συγκαταβαίνειν· “οὐ
ζητεῖ [m]τὸ ἑαυτῆς,” πρὸς τοὺς ὑπερορῶντας τῶν λοιπῶν· “οὐ
D παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακὸν,” πρὸς τοὺς ὑβριζομένους·
“οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ,” πρὸς τοὺς
βασκαίνοντας πάλιν· “πάντα στέγει,” πρὸς τοὺς [n]ἐπιβου-
λευομένους· “πάντα [o]ἐλπίζει,” πρὸς τοὺς ἀπογινώσκοντας·
“πάντα ὑπομένει, οὐδέποτε ἐκπίπτει,” πρὸς τοὺς εὐκόλως
διϊσταμένους. Ἐπεὶ οὖν πανταχόθεν αὐτὴν μεγάλην ἔδειξε
μεθ' ὑπερβολῆς ἁπάσης, πάλιν ἐξ ἑτέρου κεφαλαίου μεγίστου
[p]τοῦτο ποιεῖ, κατὰ σύγκρισιν ἑτέραν ἐπαίρων αὐτῆς τὸ ἀξίωμα,
καὶ λέγων οὕτως· “Εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται·
εἴτε γλῶσσαι, παύσονται.” Εἰ γὰρ ἀμφότερα ταῦτα τῆς

[f] ἐλαττοῦσθαι F. [g] φιλόνεικον C. et a pr. man. A. [h] ἀπήλλακτο C.F. et ante corr. E. ἀπήλλακται Edd. [i] αὐτοῖς om. E. [k] τὰ om. E. [l] οὐκ om. F. [m] τὸ] τὰ F. [n] ἐπιβουλευομένους A.C.E. Ita tacite edidit Montef. ad conjecturam Savilii. ἐπιβουλομένους vulgo. [o] ἐλπίζει] + πάντα πιστεύει F. [p] τοῦτο] τὸ αὐτὸ τοῦτο C.

πίστεως ἕνεκεν εἰσενήνεκται, ταύτης πανταχοῦ διασπαρείσης, περιττὴ τούτων ἡ χρεία λοιπόν. Ἀλλ' οὐ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλή- E
λους παυθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιδώσει μειζόνως, καὶ ἐνταῦθα καὶ κατὰ τὸ μέλλον, καὶ τότε μᾶλλον ἢ νῦν. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ πολλὰ τὰ χαυνοῦντα τὴν ἀγάπην, χρήματα, πράγματα, πάθη σωμάτων, νοσήματα ψυχῆς· ἐκεῖ δὲ οὐδὲν τούτων. Ἀλλὰ τὸ μὲν προφητείας καταργεῖσθαι καὶ γλώσσας, θαυμαστὸν οὐδέν· τὸ δὲ γνῶσιν καταργεῖσθαι, τοῦτό ἐστι τὸ τὴν ἀπορίαν ποιοῦν. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο προσέθηκεν εἰπὼν, "Εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται." Τί οὖν; [q]ἐν ἀγνωσίᾳ μέλλομεν ζῆν τότε; Ἄπαγε·
καὶ γὰρ τότε μάλιστα ἐπιταθῆναι εἰκὸς τὴν γνῶσιν. Διὸ 3 11
καὶ ἔλεγε, "Τότε ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην." Διά τοι τοῦτο, ἵνα μὴ ὁμοίως τῇ προφητείᾳ καὶ ταῖς γλώσσαις καὶ ταύτην καταργεῖσθαι νομίσῃς, εἰπὼν, "εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται," οὐκ ἐσίγησεν, ἀλλ' ἐπήγαγε καὶ τὸν τρόπον τῆς καταργήσεως, ταχέως προσθεὶς τὸ, [2]"Ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, [r]τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται." Οὐκ ἄρα ἡ γνῶσις καταργεῖται, ἀλλὰ τὸ μερικὴ εἶναι γνῶσις· οὐκέτι γὰρ τοσαῦτα εἰσόμεθα μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείονα. [s]Ἵνα δὲ καὶ ἐπὶ
ὑποδείγματος αὐτὸ ποιήσω φανερὸν, νῦν ἴσμεν ὅτι πανταχοῦ B
ἐστιν ὁ θεὸς, ἀλλὰ πῶς, οὐκ ἴσμεν· ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων τὰ ὄντα
(467) ἐποίησεν, [t]ἴσμεν, τὸν δὲ τρόπον ἀγνοοῦμεν· ὅτι ἐκ παρθένου [v]ἐτέχθη, πῶς δὲ, οὐκέτι. Τότε δὲ εἰσόμεθά τι πλέον καὶ σαφέστερον περὶ τούτων.

Εἶτα δείκνυσι καὶ τὸ μέσον ὅσον, καὶ ὅτι οὐ μικρὸν τὸ λειπόμενον, λέγων· [3]"Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· [w]ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ, τὰ τοῦ νηπίου κατήργηκα." Καὶ δι' ἑτέρου δὲ παραδείγματος τὸ αὐτὸ πάλιν δηλοῖ λέγων· [4]"Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσό-
πτρου." Εἶτα ἐπειδὴ τὸ ἔσοπτρον παρίστησι τὸ ὁρώμενον C
ὁπωσδήποτε, ἐπήγαγεν, "Ἐν αἰνίγματι," μεθ' ὑπερβολῆς δεικνὺς μερικωτάτην τὴν παροῦσαν γνῶσιν. "Τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον" οὐχ ὡς πρόσωπον [x]τοῦ θεοῦ ἔχοντος, ἀλλ' ἵνα εἴπῃ σαφέστερον καὶ τρανότερον. Ὁρᾷς κατ' ἐπίδοσιν πάντα μανθάνοντας; "Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην." Εἶδες πῶς διπλῇ τὸ φύσημα αὐτῶν κατέσπασεν; ὅτι καὶ μερικὴ ἡ γνῶσις, καὶ οὐδὲ ταύτην

[2] v. 9, 10. [3] v. 11. [4] v. 12.

[q] ἐν] καὶ ἐν A. [r] τότε om. C. [s] ἵνα δὲ καὶ] καὶ ὅτι πλέον C. [t] ἴσμεν om. A.E. [v] ἐτέχθη]+ἴσμεν F. [w] ὅτε δὲ——κατήργηκα om. F. [x] τοῦ θ. ἔχοντος pro ἔχοντος τοῦ θεοῦ omnes.

οἴκοθεν ἔχουσιν. [y]Οὐ γὰρ ἐγὼ αὐτὸν ἔγνων, ἀλλ' αὐτός με
D ἐγνώρισε, φησίν. Ὥσπερ οὖν αὐτός με ἔγνω πρότερος νῦν, καὶ
αὐτός μοι ἐπέδραμεν, οὕτως ἐγὼ αὐτῷ ἐπιδραμοῦμαι τότε
πολλῷ μειζόνως, ἢ νῦν. Καὶ γὰρ ὁ ἐν σκότῳ καθήμενος, ἕως
μὲν ἂν μὴ βλέπῃ τὸν ἥλιον, οὐκ αὐτὸς ἐπιτρέχει τῷ κάλλει τῆς
ἀκτῖνος, ἀλλ' ἐκείνη δείκνυσιν ἑαυτὴν, ἐπειδὰν λάμψῃ· ὅταν δὲ
αὐτῆς δέξηται τὴν [z]αὐγὴν, τότε καὶ αὐτὸς λοιπὸν διώκει τὸ
φῶς. Τοῦτο οὖν ἐστι τὸ, "καθὼς [a]καὶ ἐπεγνώσθην·" οὐχ ὅτι
οὕτως αὐτὸν εἰσόμεθα, [b]ὡς αὐτὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι ὥσπερ αὐτὸς
ἡμῖν ἐπέδραμε νῦν, [c]οὕτως ἡμεῖς ἀνθεξόμεθα αὐτοῦ τότε, καὶ
πολλὰ τῶν νῦν ἀπορρήτων εἰσόμεθα, καὶ τῆς μακαριωτάτης
E ἐκείνης ἀπολαύσομεν ὁμιλίας καὶ σοφίας. Εἰ γὰρ ὁ τοσαῦτα
εἰδὼς Παῦλος νήπιος, ἐννόησον ἡλίκα ἐκεῖνα· εἰ ταῦτα ἔσοπτρον
καὶ αἴνιγμα, λογίζου μοι πάλιν ἐντεῦθεν τὸ [d]πρόσωπον ἡλίκον
ἐστίν. Ἵνα δέ σοι μικρόν [e]τι παρανοίξω τῆς διαφορᾶς ταύτης,
καὶ ἀκτῖνά τινα ἀμυδρὰν τοῦ νοήματος ἐναφῶ σου τῇ ψυχῇ
τούτου, ἀναμνήσθητί μοι τῶν ἐν τῷ νόμῳ νῦν, ἡνίκα ἡ χάρις
ἔλαμψε. Καὶ γὰρ ἐκεῖνα πρὸ τῆς χάριτος μεγάλα τινὰ καὶ
312 θαυμαστὰ ἐφαίνετο· ἀλλ' ὅμως ἄκουσον τί φησι περὶ αὐτῶν
μετὰ τὴν χάριν ὁ Παῦλος· [5]"Ὅτι οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξα-
σμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης."
Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, ἐφ' ἑνός τινος τῶν
τότε τελουμένων τὸν λόγον μεταχειρίσωμεν, καὶ τότε ὄψει τὸ
μέσον ὅσον. Καὶ, εἰ βούλει, τὸ πάσχα εἰς μέσον ἀγάγωμεν
ἐκεῖνο καὶ τοῦτο, καὶ τότε εἴσῃ τὴν ὑπεροχήν. Ἐπετέλουν μὲν
γὰρ καὶ Ἰουδαῖοι, ἐπετέλουν δὲ οὕτως, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ [f]ἐν
αἰνίγματι· τὰ δὲ ἀπόρρητα ταῦτα μυστήρια οὐδὲ εἰς νοῦν ποτε
ἔλαβον, [g]οὐδὲ τίνα ἦν, ἃ ἐκεῖνα προανεφώνει· ἀλλὰ πρόβατον
B ἑώρων σφαττόμενον, καὶ αἷμα ἀλόγου, καὶ θύρας χριομένας
τούτῳ· ὅτι δὲ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ σαρκωθεὶς σφαγήσεται, καὶ τὴν
οἰκουμένην ἐλευθερώσει πᾶσαν, καὶ δώσει καὶ Ἕλλησι καὶ βαρ-
βάροις τοῦ αἵματος ἀπογεύσασθαι τούτου, καὶ τὸν οὐρανὸν
ἀνοίξει πᾶσι, καὶ τὰ ἐκεῖ προθήσει τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, καὶ
τὴν αἱμαχθεῖσαν σάρκα λαβὼν, ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν
οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάσας ἁπλῶς τὰς ἄνω τῶν ἀγγέλων
καὶ ἀρχαγγέλων καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων στρατιὰς ἀναβιβάσει,
καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου τοῦ βασιλικοῦ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς

[5] 2 Cor. iii. 10.

[y] οὐ] οὐδὲ F. [z] αὐγὴν] ἀγάπην A. [a] καὶ om. F. Cat. [b] ὡς] Sic A.E.F. Cat. καθὼς Edd. [c] οὕτως] Sic omnes. οὕτω καὶ vulgo. [d] πρόσωπον] + πρὸς πρόσωπον F. [e] τι] καὶ F. [f] ἐν om. A. [g] οὐδὲ] + ᾔδεσαν C.

αὐτὴν καθιεῖ δόξῃ λάμπουσαν ἀρρήτῳ· ταῦτα [h]δὴ οὔτε ἐκείνων C
[i]τις, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὔτε προέγνω οὔτε εἰς
νοῦν ἠδυνήθη βαλέσθαι ποτέ. Ἀλλὰ τί φασιν οἱ πάντα
τολμηροί; Τὸ, "Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους," περὶ οἰκονομιῶν
[k]εἰρῆσθαι· τὴν γὰρ περὶ τοῦ θεοῦ γνῶσιν ἀπηρτισμένην αὐτὸν
ἔχειν. Καὶ πῶς νήπιον ἑαυτὸν καλεῖ; πῶς δι' ἐσόπτρου βλέπει,
πῶς ἐν αἰνίγματι, εἰ τὸ πᾶν [l]ἔχει τῆς γνώσεως; τί δὲ ὥσπερ
ἐξαίρετον ἀνατίθησιν αὐτὸ τῷ πνεύματι, καὶ οὐδεμιᾷ ἄλλῃ
δυνάμει τῆς κτίσεως, λέγων· "Τίς γὰρ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου,
(468) εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; Οὕτω καὶ τὰ τοῦ D
θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ." Καὶ ὁ Χριστὸς
πάλιν ἑαυτοῦ [m]μόνου τοῦτο εἶναί φησιν, οὕτω λέγων· [6] "[n]Οὐχ
ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος
ἑώρακε τὸν πατέρα·" ὅρασιν τὴν γνῶσιν λέγων τὴν σαφεστά-
την καὶ ἀπηρτισμένην. Πῶς δὲ ὁ τὴν οὐσίαν εἰδὼς, [o]τὰς οἰκο-
νομίας ἀγνοήσει; ἐκείνη γὰρ μείζων ταύτης ἡ γνῶσις. Ἀγνο-
οῦμεν οὖν, φησὶ, τὸν θεόν; Ἄπαγε· ἀλλ' ὅτι μὲν ἔστιν, ἴσμεν,
τί ποτε δέ ἐστι τὴν οὐσίαν, οὐκέτι. Καὶ ἵνα γνῷς ὅτι οὐ περὶ
τῶν οἰκονομιῶν εἴρηκε τὸ, "Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους," [p]ἄκουσον
τῶν ἑξῆς· ἐπήγαγε γοῦν· "Τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ E
ἐπεγνώσθην." Οὐ δήπου δὲ ὑπὸ τῶν οἰκονομιῶν ἐπεγνώσθη,
ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Μηδεὶς τοίνυν μικρὰν μηδὲ ἁπλῆν νομι-
ζέτω εἶναι ταύτην τὴν παρανομίαν, ἀλλὰ καὶ διπλῆν καὶ τρι-
πλῆν καὶ πολλαπλασίονα. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ
ἄτοπον, ὅτι ταῦτα ἀλαζονεύονται εἰδέναι, ἃ τοῦ πνεύματός
ἐστι [q]μόνου, καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ
Παύλου οὐδὲ τὸ μερικὸν τοῦτο τῆς γνώσεως ἄνευ τῆς ἄνωθεν
ἀποκαλύψεως δυνηθέντος μαθεῖν, αὐτοὶ τὸ πᾶν ἐκ τῶν οἰκείων
λογισμῶν κατειληφέναι φασίν. Οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν οὐδαμοῦ τὴν 313
γραφὴν περὶ τούτων ἡμῖν διειλεγμένην δεῖξαι. Ἀλλὰ γὰρ τὴν
μανίαν αὐτῶν ἀφέντες, τῶν ἑξῆς ἐχώμεθα [r]περὶ τῆς ἀγάπης
λόγων. [s]Οὐδὲ γὰρ τούτοις ἠρκέσθη, ἀλλ' ἐπάγει πάλιν λέγων·
[7] "Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων
δὲ τούτων ἡ ἀγάπη." Ἡ μὲν γὰρ πίστις καὶ ἡ ἐλπὶς, τῶν
πιστευθέντων καὶ τῶν ἐλπισθέντων παραγενομένων ἀγαθῶν,

[6] Joan. vi. 46. [7] v. 13.

[h] δὴ] δὲ E. et ex corr. A. [i] τις et p.p. τῶν om. F. [k] εἰρῆσθαι] + φησὶν F. [l] ἔχει] ἐκεῖ tacite edidit Sav. [m] μόνον A. [n] οὐχ ὅτι——ἑώρακεν] οὐδεὶς ἑώρακε τὸν πατέρα C. Mox αὐτὸν pro τὸν πατέρα idem. [o] τὴν οἰκονομίαν F. [p] ἄκουε A.F. Mox ἐπήγαγε γοῦν F. ἐπήγαγεν οὖν Edd. [q] μόνον F. [r] περὶ om. D. [s] οὐδὲ γὰρ omnes. οὐ γὰρ Edd. Mox πάλιν om. C.E.

παύεται. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· [8] “Ἐλπὶς [t] γὰρ
B βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει;”
[v] πάλιν, “Ἔστι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων
ἔλεγχος οὐ βλεπομένων.” Ὥστε αὗται μὲν παύονται [w] φανέν-
των ἐκείνων· ἡ δὲ ἀγάπη τότε μάλιστα αἴρεται, καὶ γίνεται
σφοδροτέρα. [x] Ἕτερον πάλιν ἐγκώμιον τῆς ἀγάπης· οὐδὲ γὰρ
ἀρκεῖται τοῖς ἔμπροσθεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο φιλονεικεῖ πάλιν
εὑρεῖν. Σκόπει δέ. Εἶπεν αὐτὴν χάρισμα εἶναι μέγα καὶ ὁδὸν
τούτων καθ' ὑπερβολήν· εἶπε χωρὶς αὐτῆς μηδὲν μέγα ὠφελεῖν
τὰ χαρίσματα· ὑπέγραψεν αὐτῆς διὰ πολλῶν τὴν εἰκόνα· βού-
λεται πάλιν καὶ ἑτέρως αὐτὴν ἐπᾶραι, καὶ δεῖξαι μεγάλην οὖσαν
C ἐκ τοῦ διαμένειν. Διὸ καὶ ἔλεγε, “Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς,
ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.” [y] Πῶς
οὖν μείζων ἡ ἀγάπη; [z] Τῷ ἐκεῖ διαβαίνειν. Εἰ τοίνυν τοσαύτη
[a] ἡ ἰσχὺς τῆς ἀγάπης, εἰκότως ἐπάγει λέγων, “Διώκετε τὴν
ἀγάπην.”

[b] Καὶ γὰρ διώξεως χρεία καὶ δρόμου [c] σφοδροῦ τινος ἐπ'
αὐτήν· οὕτως ἡμῶν ἀπέπτη, καὶ τοσαῦτα τὰ ὑποσκελίζοντα
τὸν ἐκεῖσε δρόμον. Διὸ [d] καὶ πολλῆς ἡμῖν [e] δεῖ τῆς σφοδρό-
τητος, ὥστε αὐτὴν καταλαβεῖν. Ὅπερ ἐνδεικνύμενος ὁ Παῦλος
D οὐκ εἶπεν, ἀκολουθεῖτε τῇ ἀγάπῃ, ἀλλὰ, διώκετε αὐτὴν, διε-
γείρων ἡμᾶς καὶ ἀνάπτων πρὸς τὴν ἐκείνης ἀντίληψιν. Καὶ
γὰρ ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς μυρία ὑπὲρ τοῦ ταύτην ἡμῖν ἐμφυτεῦσαι
ἐμηχανήσατο. Καὶ γὰρ μίαν ἅπασιν ἔδωκε κεφαλὴν, τὸν
Ἀδάμ. Διὰ τί γὰρ μὴ ἐκ γῆς γινόμεθα πάντες; διὰ τί
μὴ τέλειοι, [f] ὡς ἐκεῖνος; Ἵνα καὶ οἱ τόκοι, καὶ αἱ παιδοτροφίαι,
καὶ τὸ ἐξ ἀλλήλων φύεσθαι, [g] συνδήσῃ πρὸς ἀλλήλους ἡμᾶς.
Διὰ τοῦτο οὐδὲ τὴν γυναῖκα ἐποίησεν ἀπὸ γῆς. Ἐπειδὴ γὰρ
οὐκ ἤρκει δυσωπῆσαι πρὸς ὁμόνοιαν ἡμᾶς ὁμοίως, τὸ τῆς αὐτῆς
E οὐσίας εἶναι, εἰ μὴ καὶ τὸν αὐτὸν ἔχοιμεν πρόγονον, καὶ τοῦτο
κατεσκεύασεν. Εἰ γὰρ νῦν τόποις διεστηκότες μόνοις, ἀλλο-
τρίους εἶναι νομίζομεν ἑαυτοὺς ἀλλήλων, εἰ δύο τὸ γένος ἡμῶν
ἔσχεν ἀρχὰς, πολλῷ μᾶλλον [h] ἂν τοῦτο ἐγένετο. Διὰ δὴ
τοῦτο, ὥσπερ ἀπό τινος μιᾶς κεφαλῆς, τὸ πᾶν [i] ἔδησε σῶμα

[8] Rom. viii. 24. Heb. xi. 1.

[t] γὰρ] δὲ F. [v] πάλιν] καὶ πάλιν C. [w] φανέντων] παραγενομένων D. [x] ἕτερον] ὅρα καὶ ἕτερον C. [y] πῶς οὖν μ. ἡ ἀ. om. F. [z] τῷ] τὸ D.F. Statim ἐκεῖ F. ἐκεῖνα Edd. [a] ἡ om. A.C.E. εἰ τοίνυν——ἀγάπης om. F. [b] ΗΘΙΚΟΝ. Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ ὅτι οὐ πάντα πλοῦτον οὐδὲ πᾶσαν πενίαν ὁ θεὸς δίδωσιν. Veron. [c] σφ. τινος pro τινὸς σφοδροῦ omnes. Statim ἐπ' αὐτῇ F. [d] καὶ om. F. [e] δεῖ] Sic C.D.E.F. Legebatur ἀεί. Deinde post σφοδρότητος vulgo addunt δεῖ, quod habet etiam A. sed a manu recenti insertum. [f] ὥσπερ F. [g] συνδήσῃ omnes. συνδήσωσι vulgo. [h] ἂν om. F. [i] ἔφυσε F.

τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους. Καὶ ἐπειδήπερ ἐξ ἀρχῆς δύο [k]τινὲς
εἶναι ἐδόκουν, ὅρα πῶς αὐτοὺς συγκολλᾷ πάλιν καὶ εἰς ἓν συνά-
γει διὰ τοῦ γάμου. [9]"Ἀντὶ τούτου γὰρ [l]καταλείψει, φησὶν,
ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν [m]μητέρα, καὶ προσ-
κολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς 314
σάρκα μίαν." Καὶ οὐκ εἶπεν, ἡ γυνὴ, ἀλλ', ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ
καὶ μείζων ἡ ἐπιθυμία ἐν [n]ἐκείνῳ. Καὶ γὰρ καὶ μείζονα αὐτὴν
469) διὰ τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα τὸ ὑπερέχον κατακάμψῃ τῇ τυραννίδι
τούτου τοῦ ἔρωτος, καὶ ὑποτάξῃ τῷ ἀσθενεστέρῳ. Ἐπειδὴ δὲ
καὶ γάμον ἔδει εἰσαχθῆναι, τὸν ἐξ οὗ γέγονε, τοῦτον ἄνδρα
ἐποίησε τῇ γυναικί. Πάντα γὰρ ἀγάπης τῷ θεῷ δεύτερα.
Εἰ γὰρ οὕτω γενομένων ὁ πρῶτος εὐθέως [o]οὕτως ἐμάνη, καὶ
τοσαύτην μάχην ὁ διάβολος καὶ βασκανίαν ἐνέσπειρε, τί οὐκ ἂν
εἰργάσατο, εἰ μὴ ἀπὸ μιᾶς ῥίζης ἐβλάστησαν; Εἶτα ἵνα τὸ B
μὲν ὑποτάττηται, τὸ δὲ ἄρχῃ· τὸ γὰρ ὁμότιμον οἶδε πολλάκις
μάχην εἰσάγειν· οὐκ ἀφῆκε δημοκρατίαν [p]εἶναι, ἀλλὰ βασιλείαν,
καὶ καθάπερ ἐν στρατοπέδῳ, ταύτην ἄν τις ἴδοι τὴν διάταξιν
καθ' ἑκάστην οἰκίαν. Ἔστι γοῦν ἐν τάξει μὲν βασιλέως ὁ ἀνὴρ,
ἐν τάξει δὲ ὑπάρχου [q]καὶ στρατηγοῦ ἡ γυνή· καὶ οἱ παῖδες δὲ
ἀρχὴν κεκλήρωνται τρίτην. Εἶτα μετὰ ταῦτα ἀρχὴ τετάρτη
ἡ τῶν οἰκετῶν· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι κρατοῦσι τῶν ἐλαττόνων, καὶ
εἷς τις πολλάκις τοῖς πᾶσιν ἐφέστηκε, τὴν τοῦ δεσπότου τάξιν
διατηρῶν, πλὴν ὡς οἰκέτης. Καὶ μετὰ ταύτης ἑτέρα πάλιν C
ἀρχὴ [r]καὶ ἐν αὐτοῖς, ἡ τῶν γυναικῶν, ἡ τῶν παίδων· καὶ ἐν
αὐτοῖς τοῖς παισὶ πάλιν ἑτέρα κατὰ τὴν ἡλικίαν [s]καὶ τὴν
φύσιν· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς παιδίοις ὁμοίως τὸ θῆλυ κρατεῖ. Καὶ
πανταχοῦ δι' ὀλίγου καὶ πυκνὰς ἐποίησε τὰς ἀρχὰς ὁ θεὸς, ἵνα
πάντα ἐν ὁμονοίᾳ μένῃ καὶ εὐταξίᾳ πολλῇ. Διὰ τοῦτο καὶ πρὶν
εἰς πλῆθος ἐξενεχθῆναι τὸ γένος, δύο μόνων ὄντων τῶν πρώτων,
τῷ μὲν ἄρχειν, τῇ δὲ ἄρχεσθαι ἐκέλευσε. Καὶ ἵνα μὴ ὡς
ἐλάττονος καταφρονῇ πάλιν καὶ ἀποσχίζηται, ὅρα πῶς αὐτὴν
ἐτίμησέ τε καὶ ἥνωσε [t]καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας. [10]"Ποιήσωμεν
γὰρ [v]αὐτῷ βοηθόν·" δεικνὺς ὅτι εἰς χρείαν αὐτοῦ γέγονε, καὶ D

[9] Gen. ii. 24. [10] Ibid. ii. 18.

[k] *τινὰς* C.E. et a pr. man. A. ut videtur. Statim *εἶναι ἐδόκουν* pro *ἐδ. εἶναι* omnes. [l] *καταλείψει ἄνθρωπος.* His verbis finem facit Codex D. [m] *μητέρα*]+*αὐτοῦ* F. [n] *ἐκείνῳ*]+*ἦν* F. [o] *οὕτως* om. A. Mox *καὶ βασκανίαν ὁ διάβολος* inverso ord. C.E. [p] *εἶναι* om. F. [q] *καὶ στρ. ἡ γυνὴ*] Sic C.E.F. *καὶ στρ. ὁ ἀνὴρ* mendose Veron. *ἡ γυνὴ καὶ στρατηγοῦ* hoc ordine ex A. edidit Sav. [r] Haec *καὶ ἐν αὐτοῖς——ἡ τῶν παίδων* desunt in A. cujus auctoritate ea omiserunt Sav. Mor. Ben. [s] *καὶ κατὰ τὴν φ.* Edd. *κατὰ* om. omnes. Statim *οὐδὲ γὰρ* pro *οὐ γὰρ* iidem. [t] *καὶ* om. E. [v] *αὐτῷ*]+*φησὶ* Edd. repugnantibus libris.

ταύτῃ συνάγων αὐτὸν πρὸς τὴν δι' αὐτὸν γεγενημένην. Καὶ
γὰρ πρὸς ταῦτα οἰκειότερον διακείμεθα τὰ δι' ἡμᾶς πραχθέντα.
Ἵνα δὲ μὴ ἐπαίρηται πάλιν ἐκείνη, ὡς εἰς βοήθειαν αὐτῷ δο-
θεῖσα, καὶ τὸν δεσμὸν ἀπορρήξῃ [w]τοῦτον, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς
αὐτὴν ποιεῖ, δεικνὺς ὅτι μέρος τοῦ παντός ἐστιν αὕτη [x]τοῦ
σώματος. Ἵνα δὲ μηδὲ ὁ ἀνὴρ ἐντεῦθεν ἐπαίρηται, οὐκέτι
ἀφίησιν εἶναι μόνου, ὃ μόνου τὸ πρότερον ἐγένετο, ἀλλὰ τοὐ-
ναντίον ἐποίησε τούτῳ, τὴν παιδοποιΐαν εἰσαγαγὼν, κἂν τούτῳ
προτιμήσας μὲν τὸν ἄνδρα, οὐ μὴν τὸ πᾶν ἀφεὶς εἶναι αὐτοῦ.

E Εἶδες πόσους συνδέσμους ἀγάπης ὁ θεὸς εἰργάσατο; Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν ἀπὸ τῆς φύσεως κατέθηκε τῇ ὁμονοίᾳ τὰ ἐνέχυρα.
Καὶ γὰρ τὸ τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι, εἰς τοῦτο ἄγει· πᾶν γὰρ
ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον [y]αὐτοῦ· καὶ τὸ ἐξ ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα
εἶναι, καὶ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων πάλιν τοὺς παῖδας. Ὅθεν καὶ
πολλοὶ φύονται διαθέσεως τρόποι. Τὸν μὲν γὰρ ὡς πατέρα
ἀγαπῶμεν, τὸν δὲ ὡς πάππον· καὶ τὴν μὲν ὡς μητέρα, τὴν δὲ
ὡς τιθηνόν· καὶ τὸν μὲν ὡς υἱὸν καὶ ἔγγονον καὶ ἐξ ἐγγόνων
πάλιν, τὴν δὲ ὡς θυγατέρα καὶ θυγατριδῆν· καὶ τὸν μὲν ὡς
315 ἀδελφὸν, τὸν δὲ ὡς ἀδελφιδοῦν· καὶ τὴν μὲν ὡς ἀδελφὴν, τὴν
δὲ ὡς ἀδελφιδῆν. Καὶ τί [z]γὰρ δεῖ πάντα καταλέγειν τὰ τῆς
συγγενείας ὀνόματα; Ἐπενόησε [a]δὲ καὶ ἑτέραν διαθέσεως
ὑπόθεσιν. Ἀπαγορεύσας γὰρ τοὺς τῶν συγγενῶν γάμους, ἐπ'
ἀλλοτρίους ἡμᾶς ἐξήγαγε, κἀκείνους πάλιν πρὸς ἡμᾶς εἵλκυσεν.
Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς φυσικῆς ταύτης συγγενείας οὐκ ἦν ἐκείνους
ἡμῖν συναφθῆναι, ἀπὸ τοῦ γάμου πάλιν συνῆψεν, ὁλοκλήρους
οἰκίας διὰ τῆς μιᾶς νύμφης συνάγων, καὶ γένη γένεσιν [b]ὅλα
ἀναμιγνύς. [11]Μὴ γάμει γὰρ, φησὶ, τὴν ἀδελφὴν τὴν σὴν,
B μηδὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρὸς, μηδὲ ἄλλην κόρην τὴν τοιαύτην
συγγένειαν πρὸς σὲ κεκτημένην, ἣ διακωλύει τὸν γάμον, [c]ὀνόματι
θεὶς τῶν τοιούτων συγγενῶν τὰ εἴδη. Ἀρκεῖ σοι πρὸς τὴν
ἐκείνων διάθεσιν τὸ λῦσαι τὰς αὐτὰς ὠδῖνας, τὸ ἑτέρως σοι
προσήκειν τὰς ἄλλας. Τί στενοχωρεῖς τῆς ἀγάπης τὸ πλάτος;
τί περιττῶς ὑπόθεσιν ἀναλίσκεις εἰς αὐτὴν [d]φιλίας, δι' ἧς
δύνασαι καὶ ἑτέραν πορίσασθαι [e]φιλίας ἀφορμὴν, ἔξωθεν
γυναῖκα ἀγαγὼν, καὶ δι' ἐκείνης [f]ὁρμαθὸν συγγενῶν, καὶ μητέρα,
καὶ πατέρα, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς τούτων ἐπιτηδείους; Εἶδες

11 Levit. xviii. 6, sqq.

w τοῦτον om. F. x τοῦ σώματος A.C.E. Articulus aberat. y αὐτοῦ omnes. αὐτῷ Edd. z γὰρ om. C. a δὲ om. C.F. b ὅλα] καὶ ὅλα C. c ὀνομαστὶ F. Cf. p. 600 D. d φιλίας]+δίδωμί σοι ἄδειαν C. Statim δυνήσῃ pro δύνασαι idem. e φιλοσοφίας F. f ὁρμαθὸν συγγενῶν omnes. Edebatur συγ. ὁρμαθόν.

πόσοις τρόποις ἡμᾶς συνέδησεν; Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ταῦτα αὐτῷ ἤρκεσεν, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλων χρήζειν [g]κατεσκεύασεν, ἵνα καὶ C
οὕτως ἡμᾶς συναγάγῃ, ἐπειδὴ μάλιστα [h]τὰς φιλίας αἱ χρεῖαι ποιοῦσι. Διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ πάντα ἀφῆκε πανταχοῦ γίνεσθαι,
(470) ἵνα κἀντεῦθεν ἀλλήλοις ἀναμίγνυσθαι ἀναγκάσῃ. Καταστήσας δὲ ἡμᾶς ἐν χρείᾳ ἀλλήλων, εὔκολον πάλιν τὴν ἐπιμιξίαν ἐποίησεν· [i]ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, εἰς ἑτέραν [k]ἀηδίαν τὸ πρᾶγμα περιΐστατο καὶ δυσχέρειαν. Εἰ γὰρ ἰατροῦ δεόμενον ἢ τέκτονος ἢ ἑτέρου δημιουργοῦ, μακρὰν ἔδει στέλλεσθαι ἀποδημίαν, τὸ πᾶν [l]ἀπολώλει. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ πόλεις κατεσκεύασε, καὶ πάντας ὁμοῦ συνήγαγεν. Ἵνα [m]δὲ καὶ τοῖς πόρρωθεν ῥᾳδίως ἐπιχωρι- D
άζωμεν, θάλατταν εἰς μέσον ἥπλωσε, καὶ ἀνέμων ταχύτητα ἔδωκε, [n]ῥᾳδίας ἐντεῦθεν τὰς ἀποδημίας ποιῶν. Παρὰ δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ ἐν ἑνὶ [o]πάντας συνήγαγε χωρίῳ, καὶ οὐ πρότερον διέσπειρεν, ἕως εἰς κακὸν ἐχρήσαντο τῇ ὁμονοίᾳ οἱ πρῶτοι λαβόντες τὸ δῶρον· ἀλλὰ πάντοθεν ἡμᾶς συνήγαγε, καὶ ἀπὸ φύσεως, καὶ ἀπὸ συγγενείας, καὶ ἀπὸ γλώττης, καὶ ἀπὸ τόπου. Καὶ ὥσπερ οὐκ ἐβούλετο ἐκπεσεῖν ἡμᾶς τοῦ παραδείσου· εἰ γὰρ ἐβούλετο, οὐδ' ἂν ἐκεῖ κατέθετο ὃν ἐποίησεν ἄνθρωπον τὴν ἀρχήν· ἀλλ' ὁ παρακούσας αἴτιος· οὕτως οὐδὲ ἀλλογλώσσους εἶναι ἠθέλησεν· ἐπεὶ κἂν ἐξ ἀρχῆς τοῦτο ἐποίησε· νῦν δὲ, E
[12]" Πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν ἦν, καὶ φωνὴ μία πᾶσι." Διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ ἡνίκα τὴν γῆν ἀφανισθῆναι ἔδει, οὐδὲ τότε [p]ἐξ ἄλλης ἡμᾶς ἐποίησεν ὕλης, οὐδὲ μετέθηκε τὸν δίκαιον, ἀλλ' ἀφεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ τῷ κλυδωνίῳ, ὥσπερ τινὰ σπινθῆρα τῆς οἰκουμένης, ἀνῆψε πάλιν ἡμῶν τὸ γένος ἐκεῖθεν ἀπὸ τοῦ μακαρίου Νῶε. Καὶ ἐξ ἀρχῆς μὲν μίαν ἐποίησεν ἀρχὴν, τὸν ἄνδρα ἐπιστήσας τῇ γυναικί· ἐπειδὴ δὲ εἰς πολλὴν ἐξώκειλεν ἀταξίαν
τὸ γένος [q]ἡμῶν, καὶ ἑτέρας [r]κατέστησε, τὰς τῶν δεσποτῶν, τὰς 316
τῶν ἀρχόντων· καὶ τοῦτο δὲ δι' ἀγάπην. Ἐπειδὴ [s]γὰρ ἡ κακία διαλυτικὸν καὶ ἀναιρετικὸν ἡμῶν τοῦ γένους, ὥσπερ τινὰς ἰατροὺς ἐν μέσαις [t]ταῖς πόλεσιν ἐκάθισε τοὺς δικάζοντας, ἵν' ὥσπερ τινὰ λοιμὸν τῆς ἀγάπης τὴν κακίαν ἀπελαύνοντες, πάντας εἰς ἓν [v]συναγάγωσιν. Ἵνα δὲ μὴ μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ πολλὴ ἡ ὁμόνοια ᾖ, τὸν μὲν ἄνδρα τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ὑπεροχῇ τιμήσας, τὴν δὲ γυναῖκα τῇ ἐπιθυμίᾳ καθοπλίσας,

12 Gen. xi. 1.

[g] κατεσκεύασεν omnes. παρεσκεύασεν vulgo. [h] τὰς] τὰ τῆς F. [i] ἐπεὶ] εἶτα F. [k] κηδίαν C. [l] ἀπωλώλει A.C. Veron. [m] δὲ E. et ex corr. A. δὴ vulgo. [n] ῥᾳδίους C. [o] πάντως F. [p] ἐξ ἄλλης ἡμᾶς omnes. ἡμᾶς ἐξ ἄλλης Edd. [q] ἡμῶν om. F. [r] κατέστησε]+ἀρχὰς E. [s] γὰρ] δὲ F. [t] ταῖς om. F. [v] συναγάγωσιν C.E.F. συνάγωσιν Edd.

καὶ τὸ τῆς παιδοποιΐας δὲ δῶρον εἰς μέσον ἀμφοτέροις καταθείς,
B καὶ [w]ἕτερα μετὰ τούτων συναγωγὰ τῆς ἀγάπης [x]κατεσκεύασεν.
Οὔτε γὰρ πάντα ἐπέτρεψε τῷ ἀνδρὶ, οὔτε πάντα τῇ γυναικὶ,
ἀλλὰ καὶ [y]ταῦτα διεῖλεν ἑκάστῳ, τῇ μὲν τὴν οἰκίαν, τῷ δὲ τὴν
ἀγορὰν ἐγχειρίσας, καὶ τῷ μὲν τὸ τρέφειν, γεωργεῖ γάρ· τῇ δὲ
τὸ περιβάλλειν, ἱστὸς γὰρ καὶ ἠλακάτη τῆς γυναικός· αὐτὸς
γὰρ ἔδωκε [z]τῇ γυναικὶ ὑφάσματος σοφίαν. Ἀλλ' ἀπόλοιτο ἡ
φιλαργυρία, οὐκ ἀφιεῖσα ταύτην φαίνεσθαι τὴν διάκρισιν.
Ἡ γὰρ βλακεία τῶν πολλῶν καὶ τοὺς ἄνδρας εἰς τοὺς ἱστοὺς
[a]εἰσήγαγε, καὶ κερκίδας αὐτοῖς ἐνεχείρισε, καὶ κρόκην καὶ στή-
C μονας. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω διαλάμπει τῆς θείας οἰκονομίας ἡ
πρόνοια. Καὶ γὰρ [b]καὶ τῆς γυναικὸς ἐν ἄλλοις ἀναγκαιοτέροις
σφόδρα δεόμεθα, καὶ τῶν ἐλαττόνων ἐν τοῖς συνέχουσι τὸν βίον
ἡμῶν χρήζομεν. Καὶ τοσαύτη τῆς χρείας ἐστὶν ἡ ἀνάγκη, ὅτι
κἂν πάντων ἀνθρώπων πλουσιώτερος ᾖ τις, οὐδὲ [c]οὕτω ταύτης
ἀπήλλακται τῆς συναφείας, καὶ τοῦ δεῖσθαι τοῦ καταδεεστέρου.
Οὐ γὰρ δὴ τῶν πλουσίων οἱ πένητες δέονται μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ
πλούσιοι τῶν πενήτων, καὶ οὗτοι μᾶλλον ἐκείνων, ἢ ἐκεῖνοι
τούτων.

Καὶ ἵνα τοῦτο σαφέστερον ἴδῃς, ποιήσωμεν, εἰ δοκεῖ, δύο
D πόλεις, τὴν μὲν πλουσίων μόνον, τὴν δὲ πενήτων· καὶ μήτε ἐν
τῇ τῶν πλουτούντων ἔστω τις πένης, μήτε ἐν τῇ τῶν πενήτων
ἔστω τις πλούσιος ἀνὴρ, ἀλλ' ἐκκαθάρωμεν ἀκριβῶς ἑκατέρας,
καὶ ἴδωμεν ποία μᾶλλον ἀρκέσαι ἑαυτῇ δυνήσεται. Ἐὰν γὰρ
εὕρωμεν τὴν τῶν πενήτων δυναμένην, εὔδηλον ὅτι οἱ πλούσιοι
τούτων μᾶλλον δεήσονται. Οὐκοῦν ἐν μὲν ἐκείνῃ, τῇ τῶν
εὐπόρων, οὐδεὶς ἔσται δημιουργὸς, οὐκ οἰκοδόμος, οὐ τέκτων,
οὐχ ὑποδηματορράφος, οὐκ ἀρτοποιὸς, οὐ γεωργὸς, οὐ χαλκο-
τύπος, οὐ σχοινοστρόφος, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. Τίς
γὰρ ἂν ἕλοιτο τῶν πλουτούντων [d]ταῦτα μετιέναι ποτὲ, ὅπου
E γε καὶ αὐτοὶ οἱ ταῦτα μεταχειρίζοντες, ὅταν εὐπορήσωσιν, οὐκ
ἀνέχονται τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων τούτων ταλαιπωρίας; Πῶς οὖν
[e]ἡ πόλις ἡμῖν στήσεται αὕτη; Δόντες, φησὶν, ἀργύριον οἱ
πλουτοῦντες, ταῦτα ὠνήσονται παρὰ τῶν πενήτων. Οὐκοῦν
οὐκ ἀρκέσουσιν ἑαυτοῖς, εἴγε ἐκείνων δέονται. Πῶς δὲ οἰκίας (471)
[f]οἰκοδομήσονται; ἢ καὶ τοῦτο ὠνήσονται; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι
τοῦτο φύσιν. Οὐκοῦν ἀνάγκη τοὺς τεχνίτας ἐκεῖ καλεῖν, καὶ

[w] ἕτερα]+μυρία C. [x] κατασκευάσας C. Statim γὰρ om. idem.
[y] ταύτῃ F. [z] τῇ, quod aberat, est in C.E. [a] εἰσήγαγε omnes. ἐπεισήγαγε
Edd. [b] καὶ om. A. [c] οὗτος F. [d] ταῦτα]+καὶ F. Mox ὅποτε pro
ὅπουγε idem. [e] ἡ πόλις ἡμῖν] Sic C. ἡ π. ἡμῶν E.F. ἡμῖν ἡ π. Edd. ἡμῖν
post στήσεται transp. Floril. p. 170. (Tom. xii. p. 505 E). [f] οἰκοδομήσουσιν
F.

διαφθείρειν τὸν νόμον, ὃν ἐθήκαμεν ἐξ ἀρχῆς τὴν πόλιν οἰκί-
ζοντες· [g]μέμνησθε γάρ· ὅτε ἐλέγομεν, μηδεὶς ἔστω πένης ἔνδον.
Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ χρεία, καὶ μὴ βουλομένων ἡμῶν, ἐκάλεσεν αὐτοὺς 317
καὶ εἰσήγαγεν. Ὅθεν δῆλον, ὡς ἀδύνατον χωρὶς πενήτων
συστῆναι πόλιν. Εἰ γὰρ μένοι ἡ πόλις μηδένα παραδεχομένη
τούτων, οὐκέτι [h]ἔσται πόλις, ἀλλ' ἀπολεῖται. Οὐκοῦν οὐκ
ἀρκέσει ἑαυτῇ, εἰ μὴ καθάπερ τινὰς σωτῆρας τοὺς πένητας παρ'
ἑαυτῇ συναγάγοι. Ἴδωμεν [i]οὖν καὶ τὴν τῶν πενήτων πόλιν, εἰ
καὶ αὕτη ὁμοίως ἐνδεῶς διακείσεται τῶν πλουτούντων ἐστερη-
μένη. Καὶ πρότερον διακαθάρωμεν τῷ λόγῳ τὸν πλοῦτον, καὶ
δείξωμεν αὐτὸν σαφῶς. Τί ποτ' οὖν ἐστι πλοῦτος; Χρυσὸς,
[k]ἄργυρος, καὶ λίθοι τίμιοι, καὶ ἱμάτια σηρικὰ καὶ ἁλουργὰ καὶ B
διάχρυσα. Ἐπεὶ οὖν ἐφάνη τί ποτέ ἐστιν ὁ πλοῦτος, ἀπελά-
σωμεν αὐτὸν τῆς τῶν πενήτων πόλεως, εἰ μέλλοιμεν καθαρῶς
πόλιν πενήτων ποιεῖν, [l]καὶ μηδὲ ὄναρ ἐκεῖ φαινέσθω χρυσίον,
μηδὲ ἱμάτια τοιαῦτα· εἰ δὲ βούλει, μηδὲ ἄργυρος, μηδὲ τὰ ἐξ
ἀργύρου σκεύη. Τί οὖν παρὰ τοῦτο ἐνδεῶς [m]σχήσει τὰ τῆς
πόλεως ταύτης, εἰπέ μοι; Οὐδέν. Ἄν τε γὰρ οἰκοδομεῖν [n]δέῃ,
οὐ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δεῖ καὶ μαργαριτῶν, ἀλλὰ τέχνης καὶ
χειρῶν, χειρῶν δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τετυλωμένων, καὶ δακτύλων
ἀπεσκληκότων, καὶ ἰσχύος πολλῆς, καὶ ξύλων καὶ λίθων· ἄν τε
ὑφαίνειν [o]πάλιν ἱμάτιον, οὐ χρυσοῦ πάλιν ἡμῖν δεῖ καὶ ἀργύρου, C
ἀλλὰ χειρῶν πάλιν καὶ τέχνης καὶ γυναικῶν ἐργαζομένων. Τί
δὲ, ἐὰν γεωργεῖν δέῃ καὶ σκάπτειν τὴν γῆν; πλουτούντων ἢ
πενομένων χρεία; Παντί που δῆλον, ὅτι πενήτων. Καὶ
σίδηρον δὲ ὅταν δέῃ χαλκεύειν, καὶ ἄλλο τι τῶν τοιούτων
ποιεῖν, τοῦ δήμου τούτου μάλιστα ἡμῖν δεῖ. Ποῦ οὖν δεησό-
μεθα τῶν πλουτούντων λοιπὸν, πλὴν εἰ μὴ καθελεῖν δέοι τὴν
πόλιν ταύτην; Εἰ γὰρ ἐπεισελθόντων ἐκείνων εἰς τὴν τοῦ
χρυσίου καὶ τὴν τῶν μαργαριτῶν ἐμπέσοιεν ἐπιθυμίαν οὗτοι οἱ
φιλόσοφοι· φιλοσόφους γὰρ [p]ἐγὼ καλῶ τοὺς οὐδὲν περιττὸν D
ἐπιζητοῦντας· ἀργίᾳ δόντες ἑαυτοὺς καὶ τρυφῇ, πάντα ἀπο-
λοῦσι λοιπόν. Καὶ εἰ μὴ χρήσιμος ὁ πλοῦτος, φησὶ, τίνος
ἕνεκεν δέδοται [q]παρὰ θεοῦ; Καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι παρὰ τοῦ
θεοῦ τὸ πλουτεῖν; Ἡ γραφή φησιν, [13]"Ἐμὸν τὸ ἀργύριον,
καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον, καὶ ᾧ ἐὰν [r]θέλω, δώσω αὐτό." Ἐνταῦθα

13 Agg. ii. 8.

[g] μεμνήμεθα F. [h] ἐστιν F. Mox οὐκ ἀρκέσειεν αὐτῇ et p.p. παρ' ἑαυτὴν idem. [i] οὖν omnes. δὲ Edd. [k] καὶ ἄργυρος Edd. καὶ om. E.F. [l] καὶ assumtum ex C.E.F. Iidem minus apte φαίνεσθαι pro φαινέσθω. [m] σχήσει C.F. Flor. σχήσεται A.E. ζήσεται Edd. [n] δέῃ C.E.F. Flor. Edebatur δέοι. [o] πάλιν om. F. [p] ἔγωγε F. [q] παρὰ τοῦ θ. Edd. τοῦ om. C.E. [r] θέλω omnes. βούλομαι Edd.

εἰ μὴ πρᾶγμα ἐποίουν αἰσχρὸν, κἂν ἐγέλασα νῦν πλατὺν γέλωτα, τῶν ταῦτα λεγόντων καταγελῶν, ὅτι καθάπερ παιδία μικρὰ τραπέζης ἀπολαύοντα βασιλικῆς, μετ' ἐκείνης τῆς τροφῆς
E [s]*καὶ τὸ προστυχὸν ἅπαν ἐπεμβάλλουσι τῷ στόματι· οὕτω καὶ οὗτοι μετὰ τῶν θείων γραφῶν καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισάγουσι.* Τὸ *μὲν γὰρ,* " Ἐμὸν *τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον,"* οἶδα *εἰρημένον τῷ προφήτῃ· τὸ δὲ,* " *ᾧ ἐὰν θέλω, δώσω αὐτὸ,"* *οὐκέτι προσκείμενον, ἀλλὰ παρὰ τῶν συρφετῶν τούτων ἐπεισενηνεγμένον.* Καὶ *ἐκεῖνο δὲ τίνος ἕνεκεν εἴρηται, ἐρῶ.* Ὁ *γὰρ προφήτης* Ἀγγαῖος *ἐπειδὴ συνεχῶς ἐπηγγέλλετο τοῖς* Ἰουδαίοις *μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν ἐκ* Βαβυλῶνος *τὸν ναὸν δείξειν ἐπὶ τοῦ σχήματος τοῦ προτέρου, καὶ ἠπίστουν τῷ λεγομένῳ τινὲς, καὶ σχεδὸν ἀδύνατον εἶναι ἐνόμιζον, εἰ μετὰ τὴν τέφραν καὶ τὴν*
318 *κόνιν τοιοῦτος πάλιν φανεῖται ὁ οἶκος ἐκεῖνος, ἐκλύων αὐτῶν τὴν ἀπιστίαν, ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ ταῦτα λέγει, ὡς ἂν εἰ* [t]*ἔλεγε· τί δεδοίκατε; τί δὲ ἀπιστεῖτε;* " Ἐμὸν *τὸ ἀργύριον, καὶ ἐμὸν τὸ χρυσίον," καὶ οὐ δέομαι παρ' ἑτέρων δανεισάμενος, οὕτω καλλωπίσαι τὸν οἶκον.* Καὶ *ὅτι τοῦτό ἐστιν, ἐπήγαγε,* [14]" Καὶ *ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν* [v]*ἔμπροσθεν."* Μὴ *τοίνυν ἀραχνῶν ὑφάσματα* [w]*ἐπεισάγωμεν τῷ πέπλῳ τῷ βασιλικῷ.* Εἰ *γὰρ, ἐν ἁλουργίδι εἴ τις ἀλοίη κρόκην παράσημον ἐμπλέκων, τὴν ἐσχάτην δώσει δίκην, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν· οὐδὲ γὰρ τὸ τυχὸν ἐντεῦθεν ἁμάρτημα*
B *γίνεται.* Καὶ *τί λέγω παρὰ προσθήκην καὶ ἀφαίρεσιν; παρὰ στιγμὴν* [x]*μόνην, καὶ παρὰ ὑπόκρισιν μόνην ἀναγνώσεως, πολλὰ πολλάκις ἄτοπα ἐτέχθη νοήματα.*

Πόθεν *οὖν οἱ πλουτοῦντες, φησί; καὶ γὰρ εἴρηται,* [15]" Πλοῦτος [y]*δὲ καὶ πενία παρὰ κυρίου."* Ἐρώμεθα *οὖν τοὺς ταῦτα ἡμῖν ἀνθυποφέροντας, ἆρα πᾶς πλοῦτος καὶ πᾶσα πενία παρὰ* [z]*κυρίου;* Καὶ *τίς ἂν τοῦτο εἴποι;* Καὶ *γὰρ ὁρῶμεν, καὶ* (472)
ἐξ ἁρπαγῆς, καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τάφους κακουργίας, καὶ ἀπὸ γοητείας, καὶ ἐξ ἑτέρων τοιούτων προφάσεων πολὺν πολλοῖς συναγόμενον πλοῦτον, καὶ τοὺς ἔχοντας οὐδὲ ζῆν ἀξίους ὄντας.
C Τί *οὖν, εἰπέ μοι; τοῦτον παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν πλοῦτον εἶναί φαμεν;* Ἄπαγε. Ἀλλὰ *πόθεν;* Ἐξ *ἁμαρτίας.* Καὶ *γὰρ ἡ πόρνη τὸ σῶμα ἐνυβρίσασα πλουτεῖ, καὶ εὔμορφος νέος πολλάκις τὴν ὥραν* [a]*ἀποδόμενος μετ' ἀσχημοσύνης κέκτηται*

[14] Ibid. v. 9. [15] Sirac. xi. 14.

[s] *καὶ* est in C.E.F. non in Edd. Statim *τὸ προσῆκον* F. [t] *ἔλεγε*] *τοῦτο λέγων* C. [v] *ἔμπροσθεν* C.E.F. Edebatur *πρώτην.* [w] *ἐπεισαγάγωμεν* F. [x] *μόνον* A.E. [y] *δὲ* assumtum ex E.F. [z] *κυρίου*] *θεοῦ* F. [a] *ἀποδόμενος*] + *μόνος* F.

χρυσίον, καὶ ὁ τυμβωρύχος τοὺς τάφους ἀναρρήξας συνήγαγε πλοῦτον ἄδικον, καὶ [b] ὁ λῃστὴς τοὺς τοίχους διορύξας. Οὐκοῦν [c] οὐκ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὁ πλοῦτος ἅπας. Τί οὖν, φησὶν, ἐροῦμεν πρὸς τὴν ῥῆσιν ταύτην; Μάθε [d] πρῶτον καὶ πενίαν οὐκ ἀπὸ θεοῦ γινομένην, καὶ τότε καὶ ἐπὶ τὴν ῥῆσιν αὐτὴν βαδιούμεθα. D
Ὅταν γάρ τις ἄσωτος ὢν νέος, [e] ἢ εἰς πόρνας ἀναλώσῃ τὸν πλοῦτον, ἢ εἰς γόητας, ἢ εἰς ἑτέρας [f] τινὰς τοιαύτας ἐπιθυμίας, καὶ γένηται πένης, οὐκ εὔδηλον, ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ θεοῦ γέγονε τοῦτο, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀσωτίας; Πάλιν εἴ τις ὑπὸ ἀργίας [g] γένοιτο πένης, εἴ τις ὑπὸ ἀνοίας εἰς πτωχείαν κατενεχθείη, εἴ τις ἐπικινδύνοις καὶ παρανόμοις ἐπιχειρῶν πράγμασιν, οὐκ εὔδηλον [h] πάλιν, ὅτι οὐδὲ τούτων τις καὶ τῶν τοιούτων εἰς τὴν πτωχείαν [i] ταύτην ἀπὸ θεοῦ κατηνέχθη; Ψεύδεται οὖν ἡ γραφή; E
Μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἀνοηταίνουσιν οἱ μὴ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας ἐξετάζοντες τὰ γεγραμμένα ἅπαντα. Εἰ γὰρ καὶ τοῦτο ὡμολόγηται, ὅτι ἀψευδὴς ἡ γραφὴ, καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη, ὅτι οὐ πᾶς πλοῦτος παρὰ θεοῦ, τῆς τῶν ἀπερισκέπτως ἀναγινωσκόντων [k] ταῦτα ἀσθενείας ἡ ἀπορία. Καὶ ἔδει μὲν [l] ὑμᾶς ἀφεῖναι ἐν τούτῳ, ἀπαλλάξαντα τὴν γραφὴν τῶν ἐγκλημάτων, ἵνα ταύτην ἡμῖν δίκην δῶτε τῆς περὶ τὰς γραφὰς ῥαθυμίας· ἀλλ' ἐπειδὴ φείδομαι σφόδρα [m] ὑμῶν, καὶ οὐ δύναμαι ἐπιπλέον θορυβουμένους ἰδεῖν καὶ διαταραττομένους, φέρε καὶ τὴν λύσιν ἐπαγάγωμεν, πρότερον τὸν εἰρηκότα εἰπόντες, καὶ πότε εἴρηται, 319
καὶ πρὸς τίνας. Οὐδὲ γὰρ ὁμοίως ἅπασιν ὁ θεὸς διαλέγεται, ὥσπερ οὐδὲ ἡμεῖς παιδίοις καὶ ἀνδράσιν ὁμοίως κεχρήμεθα. Πότε οὖν εἴρηται, καὶ ὑπὸ [n] τίνων, καὶ πρὸς τίνας; Ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἐπὶ τῆς παλαιᾶς [o] πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς οὐδὲν ἕτερον εἰδότας ἢ τὰ αἰσθητὰ, καὶ ἀπὸ τούτων τοῦ θεοῦ δοκιμάζοντας τὴν ἰσχύν. Οὗτοι γάρ [p] εἰσιν οἱ λέγοντες· [16] "Μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι;" καὶ, "Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν;" "Οἱ πατέρες ἡμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ·" "Ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία." Ἐπεὶ οὖν ἀπὸ τούτων αὐτὸν ἐδοκίμαζον, λέγει πρὸς αὐτοὺς, δυνατὸν καὶ τοῦτο τῷ θεῷ, καὶ πλουσίους ποιῆσαι καὶ B

16 Psal. lxxvii. 20. Matth. xii. 38. Joan. vi. 31. Philipp. iii. 19.

[b] ὁ aberat, repugnantibus libris. τοὺς ante τοίχους om. F. [c] οὐκ accessit ex C.E.F. οὔκουν pro οὐκοῦν ex corr. A. Negativam expressit Interp. Mox ὁ πλ. ἅπας pro ἅπας ὁ πλ. omnes. [d] πρῶτον] πλοῦτον A. [e] ἢ] καὶ F. [f] τινὰς om. F. [g] γένηται C. [h] πάλιν omnes. Legebatur πάντως. [i] ταύτην] Sic F. αὐτὴν vulgo. Statim ἀπὸ τοῦ θεοῦ F. [k] ταῦτα, quod aberat, receptum ex libris omnibus. [l] ὑμᾶς C.E. Veron. Mox ἀπαλλάξαντα C.E.F. Veron. ἡμᾶς et ἀπαλλάξαντας ex Cod. suo [nobis A.] primus edidit Sav. quem secuti sunt Mor. Ben. [m] ὑμῶν om. F. [n] τίνων A.C.E. τίνος vulgo. ὑπὸ τίνος οὖν εἴρηται, καὶ πότε, καὶ πρὸς τίνας; F. [o] πρὸς] καὶ πρὸς C. Proximum τοὺς om. F. [p] εἰσιν οἱ λ. omnes. οἱ λ. εἰσι Edd.

πένητας· οὐχ ὅτι πάντως αὐτὸς ποιεῖ, ἀλλ' ὅτι δύναται, ὅταν θέλῃ· ὥσπερ ὅταν λέγῃ, [17]"Ὁ ἀπειλῶν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ξηραίνων αὐτὴν, καὶ πάντας τοὺς ποταμοὺς ἐξερημῶν·" καίτοι τοῦτο οὐδέποτε [q]γέγονε. Πῶς οὖν αὐτὸ ὁ προφήτης φησίν; Οὐχ ὡς γινόμενον ἀεὶ, ἀλλ' ὡς δυνατὸν αὐτῷ ποιῆσαι. Ποίαν οὖν πενίαν δίδωσι, καὶ ποῖον πλοῦτον; Ἀναμνήσθητι τοῦ πατριάρχου, καὶ εἴσῃ τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ διδόμενον πλοῦτον. Καὶ γὰρ τὸν Ἀβραὰμ αὐτὸς πλούσιον [r]ἐποίησε, καὶ μετ' ἐκεῖνον τὸν Ἰὼβ, καθὼς καὶ αὐτός φησιν· [18]"Εἰ τὰ [s]μὲν
C ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ κυρίου, τὰ δὲ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;" [t]Καὶ ὁ μετὰ ταῦτα δὲ [v]ὁ διπλασίων αὐτοῦ δῶρόν ἐστι. Καὶ ὁ τοῦ Ἰακὼβ [w]πλοῦτος ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν εἶχεν. Ἔστι δὲ καὶ πενία παρ' αὐτοῦ ἡ ἐπαινετὴ, [x]οἵαν προεξένει τότε τῷ πλουσίῳ ἐκείνῳ, λέγων· [19]"Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι·" καὶ τοῖς μαθηταῖς πάλιν νομοθετῶν καὶ λέγων, "Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ δύο χιτῶνας." Μὴ τοίνυν λέγε, ὅτι πάντα πλοῦτον αὐτὸς δίδωσι· καὶ γὰρ ἐδείχθη καὶ ἀπὸ φόνων καὶ ἀπὸ ἁρπαγῆς καὶ ἀπὸ μυρίων ἑτέρων προφάσεων συλλεγόμενος οὗτος.

D Ἀλλὰ πάλιν εἰς τὸ πρότερον ἡμῖν ὁ λόγος περιΐσταται ζήτημα. Εἰ γὰρ μηδὲν ἡμῖν [y]χρήσιμοι οἱ πλουτοῦντες, διὰ τί γεγένηνται; Τί οὖν ἂν εἴποιμεν; Ὅτι οὗτοι [z]οὐ χρήσιμοι, οἱ ἑαυτοὺς οὕτω ποιοῦντες πλουσίους· ὡς οἵ γε παρὰ τοῦ θεοῦ γενόμενοι, καὶ σφόδρα χρήσιμοι. Καὶ τοῦτο ἀπ' αὐτῶν τῶν παρ' ἐκείνων [a]γενομένων μάνθανε. Καὶ γὰρ ὁ Ἀβραὰμ τοῖς ξένοις καὶ τοῖς δεομένοις ἅπασι τὸν πλοῦτον ἐκέκτητο. Ὁ γὰρ τριῶν παραγενομένων, ὡς ἐνόμιζεν, ἀνθρώπων, μόσχον θύσας, καὶ τρία μέτρα σεμιδάλεως φυράσας, καὶ πρὸς τῇ θύρᾳ (473)
καθήμενος ἐν καιρῷ [b]μεσημβρίας, ἐννόησον μεθ' ὅσης δαψι-
E λείας καὶ προθυμίας τὰ αὐτοῦ πᾶσιν ἀνήλισκε, [c]μετὰ τῶν χρημάτων καὶ τὴν τοῦ σώματος παρεχόμενος ὑπηρεσίαν, καὶ ταῦτα ἐν γήρᾳ τοσούτῳ, καὶ λιμὴν τῶν ξένων καὶ τῶν ἐν [d]χρείαις καθεστηκότων ὢν, καὶ οὐδὲν ἴδιον κεκτημένος, οὐδὲ αὐτὸν τὸν υἱόν. Καὶ γὰρ τοῦ θεοῦ κελεύσαντος, καὶ τοῦτον

17 Nahum. i. 4. 18 Job. ii. 10. 19 Matth. xix. 21. x. 9, 10.

q γίνεται F. r ἐποίησε om. F. s μὲν et mox δὲ om. C. t Haec καὶ ὁ μετὰ ταῦτα——δῶρόν ἐστι, nunc primum textui accedunt, consentientibus libris omnibus et Interp. v ὁ διπλασίων] διπλασιασμὸς C. ὁ διπλάσιον A.F. w πλοῦτος] δὲ C. x οἷον F. Mox τότε post πλουσίῳ transp. C.E. y χρήσιμον E. z οὐ] οἱ C. et a pr. man. A. a γενομένων pro γιν. A.C.E. b μεσημβρινῷ F. Mox τὰ αὐτοῦ C.E.F. τὰ αὑτοῦ Edd. c μετὰ τὴν τῶν χρ. C.E. et a pr. man. A. d χρείᾳ C.E.

ἐπέδωκε· μετὰ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ ἑαυτὸν [e]ἐπέδωκε καὶ τὴν οἰκίαν ἅπασαν, ἡνίκα τὸν ἀδελφιδοῦν ἐξαρπάσαι ἔσπευδε. Καὶ ταῦτα οὐ χρημάτων ἕνεκεν ἐποίει, ἀλλὰ φιλανθρωπίας μόνης. Ὅτε γοῦν τῶν λαφύρων αὐτὸν ἐποίουν κύριον οἱ δι' αὐτοῦ σωθέντες, [20]μέχρι σπαρτίου [f]καὶ σφαιρωτῆρος ἅπαντα διεκρούσατο. Τοι- 320
οῦτος καὶ ὁ μακάριος ἦν Ἰώβ. Καὶ γὰρ [21]"Ἡ θύρα μου, φησὶ, παντὶ ἐλθόντι [g]ἀνέῳκτο. Ἐγὼ ἤμην ὀφθαλμὸς τυφλῶν, ποῦς δὲ χωλῶν· ἐγὼ ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων· ἔξω δὲ οὐκ ηὐλίζετο ξένος· ἀδύνατοι δὲ [h]ἥν ποτε χρείαν εἶχον, οὐκ ἀπέτυχον, οὐδὲ εἴασα ἐξελθεῖν ἀδύνατον τὴν θύραν μου κόλπῳ κενῷ." Καὶ πολλῷ πλείονα [i]δὲ τούτων, ἵνα μὴ [k]πάντα καταλέγωμεν νῦν, διετέλει πράττων, εἰς τοὺς δεομένους ἅπαντα τὸν πλοῦτον καταναλίσκων. Βούλει καὶ τοὺς οὐ παρὰ [l]τοῦ θεοῦ γινομένους
πλουσίους ἰδεῖν, ἵνα μάθῃς πῶς κέχρηνται τῷ πλούτῳ; Ὅρα B
τὸν ἐπὶ τοῦ Λαζάρου, τὸν οὐδὲ τῶν ψιχίων μεταδιδόντα· ὅρα τὸν Ἀχαὰβ τὸν καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἁρπάζοντα· ὅρα τὸν Γιεζῆ, ὅρα τοὺς τοιούτους ἅπαντας. Οἱ μὲν γὰρ δικαίως κεκτημένοι, ἅτε παρὰ τοῦ θεοῦ λαβόντες, εἰς τὰ τοῦ θεοῦ προστάγματα ἀναλίσκουσιν· οἱ δὲ ἐν τῷ κτᾶσθαι προσκρούσαντες τῷ θεῷ, καὶ ἐν τῷ δαπανᾶν τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν, εἰς πόρνας καὶ παρασίτους ἀναλίσκοντες, ἢ κατορύττοντες καὶ ἀποκλείοντες, εἰς [m]πτωχὸν δὲ οὐδὲν δαπανῶντες. Καὶ τίνος ἕνεκεν, φησὶν, ὁ θεὸς ἀφίησι πλουτεῖν [n]τούτους; Ὅτι μακρόθυμός ἐστιν, ὅτι βούλεται [o]ἡμᾶς εἰς μετάνοιαν ἐπαναγαγεῖν,
ὅτι γέενναν ἡτοίμασεν, ὅτι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν C
τὴν οἰκουμένην. Εἰ δὲ εὐθέως τοὺς πλουτοῦντας κακῶς ἐκόλαζεν, οὐκ ἂν ὁ Ζακχαῖος ἔσχε προθεσμίαν μετανοίας, ὥστε καὶ τετραπλασίονα ἀποδοῦναι, ἅπερ ἥρπασε, καὶ τὰ ἡμίση προσθεῖναι τῶν [p]αὐτοῦ· οὐκ ἂν ὁ Ματθαῖος [q]μεταβαλέσθαι καὶ γενέσθαι ἀπόστολος, προαναρπαγεὶς τοῦ προσήκοντος καιροῦ· οὐκ ἂν ἕτεροι πολλοὶ τοιοῦτοι. Διὰ ταῦτα ἀνέχεται, εἰς μετάνοιαν καλῶν ἅπαντας. Εἰ δὲ μὴ βούλοιντο, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοιεν, ἀκούσονται τοῦ Παύλου λέγοντος, ὅτι
[22]"Κατὰ τὴν σκληρότητα αὐτῶν καὶ ἀμετανόητον καρδίαν D
θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως

20 Gen. xiv. 23. 21 Job. xxxi. 32. xxix. 15, 16. xxxi. 32, 16, 34. 22 Rom. ii. 5.

e ἐπέδωκε om. F. f καὶ om. F. g ἀνέῳκτο C.E.F. Edebatur ἠνέῳκτο.
h ἦν] ὧν ex corr. A. i δὲ] + ἕτερα F. δὲ om. Veron. πολλῷ (δὲ) πλείονα δὲ (sic) E. k πάντα om. C. l τοῦ accessit ex omnibus. m πτωχοὺς C.E. n τούτους omnes. τοὺς τοιούτους Edd. o ἡμᾶς post μετάνοιαν vulgo legitur, refragantibus libris. Statim ἐπαναγαγεῖν A.C.E. ἐπαγαγεῖν F. Edebatur ἀγαγεῖν. p αὐτοῦ omnes. ἑαυτοῦ Edd. q μεταβαλέσθαι] + ἠδυνήθη F.

καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ.” Ἥντινα ὀργὴν ἵνα φύγωμεν, πλουτῶμεν τὸν [r]τῶν οὐρανῶν πλοῦτον, καὶ τὴν ἐπαινετὴν διώκωμεν πενίαν. Οὕτω [s]γὰρ καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ.

E [1]Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά· μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε.

ἘΠΕΙΔΗ [a]γὰρ μετὰ ἀκριβείας τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς κατέλεξεν ἅπασαν τῆς ἀγάπης, [b]καὶ παραινεῖ λοιπὸν μετὰ προθυμίας αὐτῆς ἀντέχεσθαι· διὸ καὶ [c]ἔλεγε, “Διώκετε.” Ὁ γὰρ διώκων ἐκεῖνο μόνον ὁρᾷ τὸ διωκόμενον, καὶ πρὸς ἐκεῖνο τέταται, καὶ οὐκ ἀφίσταται ἕως ἂν λάβῃ. Ὁ διώκων ὅταν δι' ἑαυτοῦ μὴ
321 δυνηθῇ, διὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ [d]κατέχει τὸν φεύγοντα, τοὺς ἐγγὺς ὄντας μετὰ πολλῆς παρακαλῶν τῆς σπουδῆς κατέχειν καὶ τηρεῖν [e]αὐτῷ κατασχεθέντα, ἕως ἂν φθάσῃ. Τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν· [f]ὅταν αὐτοὶ μὴ φθάνωμεν τὴν ἀγάπην, τοὺς ἐγγὺς ὄντας αὐτῆς κελεύωμεν κατέχειν αὐτὴν, ἕως ἂν φθάσωμεν πρὸς αὐτήν· εἶτα ἐπειδὰν ἐπιλαβώμεθα, [g]μηκέτ' ἀφῶμεν αὐτὴν, ἵνα μὴ πάλιν ἡμᾶς διαφύγῃ. Συνεχῶς γὰρ ἡμῶν ἀποπηδᾷ, ἐπειδὴ (474)
οὐκ εἰς δέον αὐτῇ κεχρήμεθα, ἀλλὰ πάντα αὐτῆς προτιμῶμεν. Διὰ τοῦτο πάντα χρὴ ποιεῖν, ὥστε αὐτὴν μετὰ ἀκριβείας
B [h]κατασχεῖν. Ἐὰν γὰρ τοῦτο γένηται, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ πόνου [i]λοιπὸν ἡμῖν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ τρυφῶντες καὶ πανηγυρίζοντες τὴν στενὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν βαδιούμεθα. Διό φησι, “Διώκετε [k]αὐτήν.” Εἶτα ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι διὰ τοῦτο τὸν τῆς ἀγάπης εἰσήγαγε λόγον, ἵνα σβέσῃ τὰ χαρίσματα, ἐπάγει λέγων· “Ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικὰ, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. [2]Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ [l]θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια· ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παρά-

[1] Cap. XIV. v. 1. [2] v. 2, 3.

[r] τῶν οὐρανῶν omnes. τοῦ οὐρανοῦ vulgo. [s] γὰρ om. F. Hom. XXXV. [a] γὰρ om. C. Mox τῆς ἀγάπης om. F. [b] καὶ, quod aberat, est in E.F. et, ut videtur, a pr. man. A. [c] ἔλεγε] οὕτως εἶπεν C. [d] κατέχει omnes. καταλαμβάνει Edd. [e] αὐτῷ] αὐτὸ C. αὐτὸν E. αὐτῷ τὰ F. *sibi* Interp. [f] καὶ ὅταν C. [g] μηκέτι ἀφ. A. Mox ἵνα om. F. [h] κατέχειν F. [i] λοιπὸν ἡμῖν omnes. ἡμῖν λοιπὸν Edd. [k] αὐτὴν] τὴν ἀγάπην C. [l] τῷ θεῷ Edd. invitis libris.

κλησιν καὶ παραμυθίαν." Σύγκρισιν ἐνταῦθα λοιπὸν ποιεῖται
τῶν χαρισμάτων, καὶ καθαιρεῖ τὸ τῶν γλωσσῶν, οὔτε πάντη C
ἄχρηστον δεικνὺς, οὔτε σφόδρα ὠφέλιμον καθ' ἑαυτό. Καὶ
γὰρ σφόδρα ἐπὶ τούτῳ ἐφυσῶντο, ἐπειδὴ καὶ μέγα [m]ἐνομίζετο
εἶναι τὸ χάρισμα. Ἐνομίζετο δὲ [n]εἶναι μέγα διὰ τὸ πρῶτον
αὐτὸ τοὺς ἀποστόλους εἰληφέναι, καὶ μετὰ τοσαύτης ἐπιδείξεως.
Οὐ μὴν διὰ τοῦτο τῶν ἄλλων προτιμότερον ἦν. Τίνος οὖν
ἕνεκεν πρὸ τῶν ἄλλων ἔλαβον αὐτὸ οἱ ἀπόστολοι; Ἐπειδὴ
πανταχοῦ [o]διέρχεσθαι ἔμελλον. Καὶ ὥσπερ [p]ἐν καιρῷ τῆς
πυργοποιΐας ἡ μία γλῶττα εἰς πολλὰς διετέμνετο· οὕτω τότε
αἱ πολλαὶ [q]γλῶσσαι πολλάκις εἰς ἕνα ἄνθρωπον ᾔεσαν, καὶ D
ὁ αὐτὸς καὶ τῇ Περσῶν καὶ τῇ Ῥωμαίων καὶ τῇ Ἰνδῶν καὶ
ἑτέραις πολλαῖς διελέγετο γλώτταις, τοῦ πνεύματος ἐνηχοῦντος
αὐτῷ· καὶ τὸ χάρισμα ἐκαλεῖτο χάρισμα γλωττῶν, ἐπειδὴ
πολλαῖς ἀθρόον ἠδύνατο λαλεῖν φωναῖς. Ὅρα τοίνυν πῶς
αὐτὸ καὶ καθαιρεῖ, καὶ ἐπαίρει. Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν, "Ὁ
λαλῶν γλώσσαις, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ θεῷ· οὐδεὶς γὰρ
ἀκούει," καθεῖλε, δείξας οὐ πολὺ [r]τὸ χρήσιμον ὄν· τῷ δὲ [s]ἐπά-
γειν, ὅτι πνεύματι λαλεῖ μυστήρια, πάλιν ἐπῆρεν, ἵνα μὴ
περιττὸν εἶναι δόξῃ καὶ ἄχρηστον καὶ εἰκῇ δεδομένον. "Ὁ δὲ E
προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ
παραμυθίαν." Εἶδες [t]πόθεν τὸ ἐξαίρετον δείκνυσι τοῦ χαρί-
σματος τούτου, ἀπὸ τοῦ κοινῇ συμφέροντος· καὶ πῶς πανταχοῦ
τοῦτο προτιμᾷ τὸ εἰς τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν γινόμενον;
Ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἀνθρώποις λαλοῦσιν, εἰπέ μοι; Ἀλλ' οὐ
τοιαύτην οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. Ὥστε τὸ
μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος [v]κατέχεσθαι, ἀμφοτέροις κοινὸν, καὶ 322
τῷ προφητεύοντι καὶ τῷ γλώσσαις λαλοῦντι· τούτῳ δὲ αὐτὸς,
ὁ προφητεύων λέγω, πλεονεκτεῖ, τῷ [w]καὶ χρήσιμος εἶναι τοῖς
ἀκούουσι. Τῶν γὰρ γλώσσαις λαλούντων οὐκ ἤκουον οἱ τὸ
χάρισμα [x]οὐκ ἔχοντες. Τί οὖν; οὐδένα ᾠκοδόμουν ἐκεῖνοι;
Ναὶ, φησὶν, ἑαυτοὺς μόνους. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν, [3]"Ὁ λαλῶν
γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ." Καὶ πῶς, εἰ μὴ οἶδεν ἃ λέγει;
[y]Ἀλλὰ τέως περὶ τῶν [z]εἰδότων ἃ λέγουσι διαλέγεται, εἰδότων
μὲν αὐτῶν, οὐκ ἐπισταμένων δὲ εἰς ἑτέρους ἐξενεγκεῖν. "Ὁ δὲ B

[3] v. 4.

[m] ἐνομίζετο post χάρισμα vulgo legitur, contra fidem librorum. [n] εἶναι μ. pro μ. εἶναι omnes. [o] ἔρχεσθαι F. [p] ἐν τῷ καιρῷ C. [q] γλῶσσαι, quod aberat, est in nostris omnibus. [r] τὸ eras. in A. [s] ἐπαγαγεῖν F. [t] πόθεν] πῶς C. [v] κατέρχεσθαι E. et a pr. man. A. [w] καὶ om. F. [x] οὐκ] μὴ E. [y] ἀλλὰ om. C. [z] εἰδότων] + μὲν αὐτῶν (om. p.p. εἰδότων μὲν αὐτῶν) F.

προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ.” Ὅσον [a]δὲ τὸ μέσον ἑνὸς καὶ ἐκκλησίας, τοσοῦτον [b]τὸ διάφορον τούτου κἀκείνου.

Εἶδες αὐτοῦ τὴν σοφίαν, πῶς οὐκ εἰς τὸ μηδὲν ἐξωθεῖ τὸ χάρισμα, ἀλλὰ δείκνυσιν ἔχον μὲν κέρδος, μικρὸν δὲ, καὶ ὅσον τῷ κεκτημένῳ μόνον ἀρκέσαι; Εἶτα ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι βασκαίνων αὐτοῖς καθαιρεῖ τὰς γλώσσας· καὶ γὰρ οἱ πλείους εἶχον τὸ χάρισμα τοῦτο· διορθούμενος αὐτῶν τὴν ὑπόνοιάν φησι· [4]“Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ
C *ἵνα προφητεύητε. Μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ [c]διερμηνεύει, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ.” Τὸ δὲ μᾶλλον καὶ μεῖζον οὐ τῶν [d]ἐναντίων ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν ὑπερεχόντων. Ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐ διαβάλλει τὸ χάρισμα, ἀλλ' ἐπὶ τὰ βελτίονα αὐτοὺς ἄγει, τήν τε περὶ αὐτοὺς κηδεμονίαν, καὶ τὴν φθόνου παντὸς ἀπηλλαγμένην ψυχὴν ἐπιδεικνύς. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, δύο ἢ τρεῖς, ἀλλὰ, “πάντας ὑμᾶς θέλω γλώσσαις λαλεῖν·” καὶ οὐ τοῦτο μόνον,*
D *ἀλλὰ καὶ προφητεύειν· καὶ τοῦτο μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνο· “Μείζων* (475)
γὰρ ὁ προφητεύων.” Ἐπειδὴ [e]γὰρ κατεσκεύασεν αὐτὸ καὶ [f]ἀπέδειξε, τότε λοιπὸν καὶ ἀποφαίνεται, οὐ μὴν ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης· ἐπήγαγε γὰρ, “Ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύει·” ὡς ἐὰν δύνηται τοῦτο, [g]τὸ διερμηνεύειν λέγω, ἴσος γέγονε τῷ προφήτῃ, φησὶν, ἐπειδὴ πολλοὶ οἱ τὴν ὠφέλειαν καρπούμενοι· ὃ χρὴ μάλιστα παρατηρεῖν, πῶς διὰ πάντων τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων ἐπιζητεῖ. [5]“Νυνὶ δὲ, ἀδελφοὶ, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω
E *ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ;” Καὶ τί λέγω, φησὶ, τοὺς ἄλλους; Ἔστω [h]γὰρ Παῦλος ὁ φθεγγόμενος γλώσσαις· οὐδὲ γὰρ οὕτως [i]ἔσται τι πλέον τοῖς ἀκούουσι. Ταῦτα δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι τὸ [k]ἐκείνοις συμφέρον ζητεῖ, οὐ πρὸς τοὺς τὸ χάρισμα ἔχοντας ἀπεχθῶς ἔχει, ὅπου γε οὐδὲ ἐπὶ τοῦ οἰκείου προσώπου παραιτεῖται δεῖξαι τὸ ἀνωφελές. Καὶ ἀεὶ δὲ τὰ φορτικὰ ἐπὶ τοῦ οἰκείου προσώπου γυμνάζει, ὡς [l]καὶ ἀρχόμενος τῆς ἐπιστολῆς ἔλεγε· “Τίς ἐστι Παῦλος; τίς δὲ Ἀπολλώς; τίς δὲ Κηφᾶς;” Ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ λέγων, ὅτι οὐδὲ ἐγὼ ὑμᾶς ὠφελήσω, “ἐὰν μὴ [m]ὑμῖν*
323 *λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν*

[4] v. 5. [5] v. 6.

[a] δὲ om. C. [b] τὸ accessit ex C.F. [c] διερμηνεύῃ A.E. non Mosqq. [d] ἐναντίων] ἐλαττόνων F. [e] γὰρ om. C. [f] ἀπέδειξε] + μεῖζον F. [g] τὸ] καὶ τὸ E. et a pr. man. A. καὶ pro τοῦτο, ut videtur, F. Statim λέγων E. [h] γὰρ om. C. Statim ὁ Παῦλος F. Vulgo Παῦλος post γλώσσαις legitur, repugnantibus libris. [i] ἐστι A. [k] ἐκείνων F. [l] καὶ assumtum ex omnibus. [m] ὑμῖν om. F.

διδαχῇ.” Ὃ δὲ λέγει, [n]τοῦτό ἐστιν· ἐὰν μή τι εἴπω δυνάμενον ὑμῖν εὔληπτον γενέσθαι, [o]τὸ δυνάμενον εἶναι σαφὲς, ἀλλ’ [p]ἐπιδείξωμαι μόνον, ὅτι γλωττῶν ἔχω χάρισμα, γλωττῶν [q]ὧν οὐκ ἀκούετε, οὐδὲν κερδάναντες ἀπελεύσεσθε. Πῶς γὰρ, ἀπὸ φωνῆς, ἧς οὐ συνίετε; [6]“Ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα, [r]ἂν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ [s]αὐλούμενον;” Καὶ τί λέγω, φησὶν, ὅτι ἐφ’ ἡμῶν τοῦτο μὲν ἀκερδὲς, ὠφέλιμον δὲ τὸ σαφὲς καὶ εὔληπτον τοῖς ἀκούουσι; Καὶ γὰρ [t]καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις ὀργάνοις τῆς μουσικῆς τοῦτο ἴδοι τις ἄν. Εἴτε γὰρ αὐλὸς, εἴτε κιθάρα B εἴη, καὶ [v]μὴ ῥυθμῷ μηδὲ ἁρμονίᾳ τῇ προσηκούσῃ, ἀλλὰ συγκεχυμένως καὶ ἁπλῶς κρούοιτο καὶ ἐμπνέοιτο, οὐδένα ψυχαγωγήσει τῶν ἀκουόντων. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀνάρθροις ἐκείνοις δεῖ τινος σαφηνείας· κἂν μὴ κατὰ τέχνην κρούσῃς, καὶ ἐμπνεύσῃς τῷ αὐλῷ, οὐδὲν ἐποίησας. Εἰ δὲ παρὰ τῶν ἀψύχων τοσαύτην ἀπαιτοῦμεν σαφήνειαν καὶ ἁρμονίαν καὶ διάκρισιν, καὶ ἐν τοῖς ἀσήμοις ἐκείνοις φθόγγοις βιαζόμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν πολλὴν [w]ἐπιθεῖναι τὴν σημασίαν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐμψύχοις καὶ C λογικοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασι τὸ εὔσημον διώκειν δεῖ. [7]“Καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον;” Ἀπὸ γὰρ τῶν περιττῶν ἐπὶ τὰ ἀναγκαιότερα καὶ χρησιμώτερα τὸν λόγον ἄγει, καί φησιν, ὅτι οὐκ ἐπὶ τῆς κιθάρας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς σάλπιγγος τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. Εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ ῥυθμοὶ, καὶ ἐνδείκνυνται ποτὲ μὲν πολεμικὴν ἠχὴν, ποτὲ δὲ οὐ τοιαύτην· καὶ ποτὲ μὲν εἰς παράταξιν [x]ἐξάγει, ποτὲ δὲ ἐπανάγει· κἂν μὴ τοῦτό τις [y]εἰδῇ, περὶ τῶν ἐσχάτων ὁ κίνδυνος. D Ὃ δὴ δηλῶν καὶ τὴν βλάβην ἐμφαίνων φησὶ, “Τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον;” Ὥστε ἂν μὴ τοῦτο ἔχῃ, τὸ πᾶν ἀπώλεσε.

Καὶ τί πρὸς ἡμᾶς ταῦτα, φησί; Πρὸς ὑμᾶς μὲν οὖν μάλιστα, διὸ καὶ ἐπάγει· [8]“Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον [z]διὰ τῆς γλώττης δῶτε, [a]ἔσεσθε εἰς ἀέρα λαλοῦντες.” Τουτέστιν, οὐδενὶ φθεγγόμενοι, πρὸς οὐδένα λαλοῦντες. Καὶ

[6] v. 7. [7] v. 8. [8] v. 9.

[n] τοιοῦτον F. Mox εἴπω τὸ δυνάμ. idem. [o] τὸ pro καὶ omnes. [p] ἐπιδείξωμαι C.E. ἐπιδείξομαι Edd. [q] ὧν οὐκ ἀκούετε] Sic nostri omnes et Interp. Edebatur ὧν ἀκούσαντες. Statim οὐδὲ κ. τι ἀπελ, C. [r] ἐὰν F. [s] αὐλούμενον]+ἢ τὸ κιθαριζόμενον Edd. Haec praetermittunt A.C.E. et Mosqq. [t] καὶ accessit ex C.E. [v] μὴ pro μηδὲ omnes. [w] ἐνθεῖναι F. [x] ἐπάγει F. De sequentibus vid. Annot. [y] ἴδῃ F. [z] Sic omnes. δῶτε διὰ τῆς γ. inverso ord. Edd. [a] ἔσεσθε] Sic A.E.F. Mosq. 7. Vulgo legitur, ut in Bibliis, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γάρ.

πανταχοῦ τὸ ἀνωφελὲς δείκνυσι. Καὶ εἰ ἀνωφελὲς, διὰ τί ἐδόθη, φησίν; Ὥστε ἐκείνῳ χρήσιμον εἶναι τῷ λαβόντι· εἰ
E δὲ καὶ ἑτέροις [b]μέλλει γίνεσθαι, ἑρμηνείαν δεῖ προσεῖναι. Ταῦτα δὲ λέγει, συνάγων αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους, ἵνα κἂν αὐτὸς μὴ ἔχῃ τὸ χάρισμα τοῦ ἑρμηνεύειν, ἕτερον προσλαβὼν τὸν τοῦτο ἔχοντα, ὠφέλιμον τὸ [c]αὐτοῦ δι' ἐκείνου ποιήσῃ. Διὸ πανταχοῦ δείκνυσιν ἀτελὲς ὂν, ἵνα κἂν οὕτως αὐτοὺς συνδήσῃ. Ὡς ὅ γε νομίζων ἀρκεῖν [d]αὐτὸ ἑαυτῷ, οὐχ οὕτως αὐτὸ ἐγκωμιάζει, ὡς καθαιρεῖ, οὐκ [e]ἀφιεὶς αὐτὸ λάμψαι καλῶς διὰ (476)
τῆς ἑρμηνείας. Καλὸν μὲν γὰρ καὶ ἀναγκαῖον τὸ χάρισμα,
324 ἀλλ' ὅταν ἔχῃ τὸν σαφηνίζοντα [f]τὰ λεγόμενα. Ἐπεὶ καὶ ὁ δάκτυλος ἀναγκαῖον, ἀλλ' ὅταν αὐτὸν [g]ἀποστήσῃς τῶν λοιπῶν, [h]οὐχ ὁμοίως ἔσται χρήσιμος· καὶ ἡ σάλπιγξ ἀναγκαία, ἀλλ' ὅταν ἁπλῶς ἠχῇ, καὶ ἐπαχθής. Οὔτε γὰρ τέχνη φανεῖται, μὴ ὑποκειμένης ὕλης, οὔτε ὕλη μορφοῦται, μὴ [i]ἐπιτεθειμένου τοῦ εἴδους. Τίθει τοίνυν τὴν μὲν φωνὴν ὡς ὑποκείμενον, τὴν δὲ σαφήνειαν ὡς εἶδος, οὗ μὴ παρόντος οὐδὲν ὄφελος τοῦ ὑποκειμένου. [9] "Τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, [k]καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον." Τουτέστι, τοσαῦται
B γλῶσσαι, τοσαῦται φωναὶ, Σκυθῶν, Θρᾳκῶν, Ῥωμαίων, Περσῶν, Μαύρων, Ἰνδῶν, Αἰγυπτίων, ἑτέρων μυρίων ἐθνῶν. [10] "Ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος." Μὴ γὰρ δὴ νομίσῃς, ὅτι ἐφ' ἡμῶν τοῦτο μόνον συμβαίνει, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τοῦτο γινόμενον ἴδοι τις ἄν. Ὥστε οὐ διαβάλλων τὴν φωνὴν ταῦτα λέγω, ἀλλὰ δεικνὺς, ὅτι ἐμοὶ ἀνωφελὴς, ἕως ἂν ᾖ ἀσαφής.
C Εἶτα ἵνα μὴ ἐπαχθῆ ποιήσῃ τὴν κατηγορίαν, ἐξισάζει τὸ ἔγκλημα, λέγων· "Ἐκεῖνος ἐμοὶ βάρβαρος, κἀγὼ ἐκείνῳ·" οὐ παρὰ τὴν φύσιν τῆς φωνῆς, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν ἄγνοιαν. Εἶδες πῶς κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὸ συγγενὲς ἤγαγεν; ὅπερ ἔθος αὐτῷ ποιεῖν, πόρρωθεν ἕλκειν τὰ ὑποδείγματα, καὶ πρὸς τὸ οἰκειότερον τῷ ὑποκειμένῳ τελευτᾶν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε [l]περὶ αὐλοῦ καὶ κιθάρας, ἔνθα πολὺ τὸ ἀποδέον ἦν καὶ ἀνόνητον, ἔρχεται ἐπὶ τὴν σάλπιγγα, τὸ χρησιμώτερον, εἶτα ἐκεῖθεν καὶ ἐπ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν φωνήν. Οὕτω καὶ ἔμπροσθεν ὅτε περὶ τοῦ δεῖξαι μὴ κεκωλυμένον τὸ λαμβάνειν τοὺς ἀποστόλους
D διελέγετο, ἀρξάμενος πρῶτον ἀπὸ γεωργῶν καὶ ποιμένων καὶ

[9] v. 10. [10] v. 11.

[b] μέλλει A.C.E. μέλλοι vulgo. [c] αὐτοῦ pro ἑαυτοῦ omnes. Mox ποιήσει C.E. [d] αὐτὸς F. [e] ἀφεὶς F. [f] τὰ λεγόμενα om. a pr. man. A. [g] ἀποστήσῃς C.E.F. ἀποστήσειας vulgo. [h] οὐχ] οὐκέτι F. [i] ἐπιτιθεμένου F. [k] Haec καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον om. F. [l] περὶ] τὸ περὶ F.

στρατιωτῶν, τότε καὶ ἐπὶ τὸ ἐγγύτερον τῷ προκειμένῳ τὸν
λόγον ἤγαγε, τοὺς ἱερεῖς τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ. Σὺ δέ μοι
σκόπει, πῶς πανταχοῦ ἐσπούδακεν ἀπαλλάξαι τὸ χάρισμα
κατηγορίας, καὶ περιστῆσαι τὸ ἔγκλημα εἰς τοὺς εἰληφότας.
Οὐ γὰρ εἶπεν, ἔσομαι βάρβαρος, ἀλλὰ, "τῷ λαλοῦντι βάρ-
βαρος." Καὶ πάλιν οὐκ εἶπεν, ὁ λαλῶν βάρβαρος, ἀλλ', "ὁ
ἐμοὶ λαλῶν βάρβαρος." Τί οὖν δεῖ γενέσθαι, φησίν; Οὐ γὰρ
μόνον διαβάλλειν χρὴ, ἀλλὰ καὶ παραινεῖν καὶ διδάσκειν. E
[m]Τοῦτο δὴ καὶ αὐτὸς ποιεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐνεκάλεσε καὶ
ἐπετίμησε καὶ τὸ ἀνωφελὲς ἔδειξε, [n]καὶ συμβουλεύει λοιπὸν
λέγων· [11] "Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων,
πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε."
Εἶδες αὐτοῦ τὸν σκοπὸν πανταχοῦ, πῶς πρὸς ἓν ὁρᾷ διηνεκῶς
καὶ διὰ πάντων, [o]τὸ τοῖς πολλοῖς χρήσιμον, τὸ τὴν ἐκκλησίαν
ὠφελοῦν, ὥσπερ τινὰ κανόνα [p]τοῦτον τιθείς; Καὶ οὐκ εἶπεν,
ἵνα κτήσησθε τὰ χαρίσματα, ἀλλ', "ἵνα [q]καὶ περισσεύητε,"
τουτέστιν, ἵνα καὶ μετὰ δαψιλείας [r]αὐτὰ πολλῆς ἔχητε. Το-
σοῦτον γὰρ ἀπέχω τοῦ μὴ βούλεσθαι ἔχειν ὑμᾶς αὐτὰ, ὅτι καὶ 325
περισσεύειν ὑμᾶς ἐν αὐτοῖς βούλομαι, μόνον ἂν εἰς τὸ κοινῇ
συμφέρον αὐτὰ μεταχειρίζητε.

Καὶ πῶς [s]αὐτὸ τοῦτο γένοιτο, φησί; [t]Τοῦτο καὶ ἐπάγει
λέγων· [12] "Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερ-
μηνεύῃ. Ἐὰν γὰρ [v]προσεύξωμαι τῇ γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου
προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. Τί οὖν ἐστι; Προσ-
εύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ
πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ." Ἐνταῦθα δείκνυσιν ἐν αὐτοῖς
ὂν τὸ λαβεῖν τὸ χάρισμα. Προσευχέσθω γὰρ, φησὶ, τουτέστι,
τὰ παρ' ἑαυτοῦ [w]εἰσαγέτω. Καὶ γὰρ ἐὰν σπουδαίως αἰτήσῃς, B
λήψῃ. Αἴτει τοίνυν μὴ γλώττης ἔχειν χάρισμα μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἑρμηνείας, ἵνα πᾶσιν ὠφέλιμος γένῃ, καὶ μὴ ἐν σεαυτῷ μόνῳ
κατακλείσῃς τὸ χάρισμα. "Ἐὰν γὰρ προσεύξωμαι τῇ γλώτ-
τῃ, φησὶ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός
ἐστιν." Εἶδες πῶς κατὰ μικρὸν τὸν λόγον ἀνάγων δείκνυσιν,
(477) ὅτι οὐκ ἄλλοις ἄχρηστος μόνον ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ,
εἴγε ὁ νοῦς αὐτῷ ἄκαρπος; Ἂν γάρ τις φθέγγηται μόνον
τῇ Περσῶν γλώσσῃ, ἢ ἑτέρᾳ τινὶ ἀλλοτρίᾳ, μὴ εἰδῇ δὲ ἃ λέγει,

[11] v. 12. [12] v. 13—15.

[m] τοῦτο pro ὃ omnes. [n] καὶ accessit ex C.E.F. et a pr. man. A. [o] τὸ om. F. et a pr. man. E. [p] τοῦτον A.C.E. Veron. τοῦτο vulgo. [q] καὶ accessit ex omnibus. [r] αὐτὰ πολλῆς omnes. πολλῆς αὐτὰ Edd. [s] αὐτὸ τ. γένοιτο] ἂν γένοιτο τοῦτο F. [t] τοῦτο, quod aberat, debetur nostris A.F. favente Interp. [v] προσεύχωμαι F. [w] εἰσαγέτω omnes. Legebatur εἰσα-γέσθω sine monito.

ἄρα καὶ ἑαυτῷ λοιπὸν ἔσται βάρβαρος, οὐχ ἑτέρῳ μόνον, διὰ
C τὸ μὴ εἰδέναι τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς. Καὶ γὰρ ἦσαν τὸ παλαιὸν καὶ χάρισμα εὐχῆς ἔχοντες πολλοὶ μετὰ γλώττης· καὶ ηὔχοντο μὲν, καὶ ἡ γλῶττα ἐφθέγγετο, ἢ τῇ Περσῶν ἢ τῇ Ῥωμαίων φωνῇ εὐχομένη, ὁ νοῦς δὲ οὐκ ᾔδει τὸ λεγόμενον. Διὸ καὶ ἔλεγεν, "Ἐὰν προσεύξωμαι τῇ γλώττῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται," τουτέστι, τὸ χάρισμα τὸ δοθέν μοι καὶ κινοῦν τὴν γλῶτταν, "ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι." Τί ποτ' οὖν τὸ ἄριστον [x]καὶ ὠφέλιμον; καὶ πῶς χρὴ ποιεῖν, ἢ τί αἰτεῖν παρὰ τοῦ θεοῦ; Τὸ καὶ τῷ πνεύματι, τουτέστι, τῷ χαρίσματι, καὶ τῇ διανοίᾳ προσεύχεσθαι. Διὸ καὶ ἔλεγε, "Προσεύξομαι
D τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ." Τὸ αὐτὸ πάλιν καὶ ἐνταῦθα δηλοῖ, ἵνα [y]καὶ ἡ γλῶττα φθέγγηται, καὶ ὁ νοῦς μὴ ἀγνοῇ τὰ λεγόμενα. Ἂν γὰρ μὴ τοῦτο ᾖ, καὶ ἑτέρα σύγχυσις ἔσται. [13] "Καὶ γὰρ ἐὰν εὐλογήσῃς, φησὶ, τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε; Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται." Σκόπει πῶς πάλιν ἐνταῦθα πρὸς τὴν [z]σπάρτον τὸν λίθον ἄγει, τὴν οἰκοδομὴν πανταχοῦ ζητῶν τῆς ἐκκλησίας. Ἰδιώτην δὲ τὸν λαϊκὸν λέγει, καὶ δείκνυσι καὶ αὐτὸν
E οὐ μικρὰν ὑπομένοντα τὴν ζημίαν, ὅταν τὸ ἀμὴν εἰπεῖν μὴ δύνηται. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἂν εὐλογήσῃς τῇ τῶν βαρβάρων φωνῇ, οὐκ εἰδὼς τί λέγεις, οὐδὲ ἑρμηνεῦσαι δυνάμενος, οὐ δύναται ὑποφωνῆσαι τὸ ἀμὴν ὁ λαϊκός. [a]Οὐ γὰρ ἀκούων τὸ, "εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων," ὅπερ ἐστὶ τέλος, οὐ λέγει τὸ, "Ἀμήν." Εἶτα πάλιν παραμυθούμενος [b]τοῦτο, ἵνα μὴ δόξῃ σφόδρα ἐξευτελίζειν τὸ χάρισμα, ὅπερ ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι λαλεῖ μυστήρια, καὶ θεῷ λαλεῖ, καὶ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, καὶ ὅτι τῷ πνεύματι προσεύχεται, παραμυθίαν ἐπινοῶν οὐ μικρὰν [c]ἐκ
326 τούτων, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, λέγων· "Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς" πνεύματι γὰρ κινούμενος φθέγγῃ· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐδὲν ἀκούων, οὐδὲ εἰδὼς τὰ λεγόμενα, ἕστηκεν οὐ πολλὴν δεχόμενος τὴν ὠφέλειαν.

Εἶτα ἐπειδὴ κατέδραμε τῶν τὸ χάρισμα τοῦτο ἐχόντων, ὡς οὐδὲν μέγα [d]κεκτημένων, ἵνα μὴ δόξῃ ὡς ἀπεστερημένος αὐτοῦ ἐξευτελίζειν αὐτοὺς, ὅρα τί φησιν· [14] "Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν." Τοῦτο δὲ καὶ ἀλλα-

13 v. 16, 17. 14 v. 18.

x καὶ τὸ ὠφ. Edd. τὸ om. C.E.F. Cat. et a pr. man. A. y καὶ om. F.
z σπάρτον C.E.F. σπάρτην vulgo. a οὐ γὰρ] ὁ γὰρ μὴ F. b τούτων F.
c ἐκ τούτων] τούτῳ F. d κεκτημένων omnes. ἐχόντων Edd.

χοῦ ποιεῖ. Μέλλων γὰρ καθαιρεῖν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τὰ πλεο-
νεκτήματα, καὶ δεικνύναι λοιπὸν οὐδὲν ὄντα, πρότερον [e]αὐτὸν
ταῦτα ἐσχηκότα δείκνυσι, καὶ μετὰ πλείονος ὑπερβολῆς, καὶ B
τότε ζημίαν [f]αὐτὰ καλεῖ, οὕτω λέγων· [15]" Εἴ τις δοκεῖ πεποι-
θέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον. Περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους
Ἰσραὴλ, φυλῆς Βενιαμὶν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον
Φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην
τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος." Καὶ τότε ὅτε ἔδειξε πάν-
των [g]αὐτὸν πλεονεκτοῦντα, φησὶν, "Ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη,
ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν." Οὕτω καὶ ἐνταῦθα
ποιεῖ λέγων, "Πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις [h]λαλῶν." Μὴ
τοίνυν μέγα φρονεῖτε, ὡς μόνοι τὸ χάρισμα ἔχοντες· καὶ γὰρ
καὶ ἐγὼ κέκτημαι, καὶ ὑμῶν πλέον. [16]"Ἀλλὰ θέλω πέντε
λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους C
κατηχήσω." Τί ἐστι, "Διὰ τοῦ νοός μου [i]λαλῆσαι, [k]ἵνα καὶ
ἄλλους κατηχήσω;" Νοῶν ἃ λέγω, καὶ [l]ἂν δύνωμαι καὶ ἑτέροις
ἑρμηνεῦσαι, καὶ μετὰ συνέσεως εἰπεῖν, καὶ διδάξαι τοὺς ἀκού-
οντας. "Ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ." Διὰ τί; "Ἵνα
[m]κατηχήσω ἄλλους," φησί. Τὸ μὲν γὰρ καὶ ἐπίδειξιν ἔχει
μόνον, τὸ δὲ πολλὴν τὴν ὠφέλειαν. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ
πανταχοῦ ζητεῖ, τὸ κοινῇ συμφέρον. [n]Καίτοιγε ξένον τὸ
478) χάρισμα ἦν τὸ τῶν γλωσσῶν, τὸ δὲ τῆς προφητείας σύνηθές
τε καὶ παλαιὸν καὶ πολλοῖς ἤδη δοθὲν, τοῦτο δὲ τότε πρῶτον· D
ἀλλ' ὅμως οὐ σφόδρα ἦν αὐτῷ περισπούδαστον. Διόπερ οὐδὲ
ἐκέχρητο αὐτῷ, οὐ παρὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἀλλὰ παρὰ τὸ τὰ χρησι-
μώτερα ζητεῖν. Καὶ γὰρ ἦν πάσης κενοδοξίας ἀπηλλαγμένος,
καὶ εν μόνον σκοπῶν, ὅπως βελτίους ἐργάσηται τοὺς ἀκούοντας.
Διὸ καὶ τὸ χρήσιμον καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἠδύνατο βλέ-
πειν, ἐπειδὴ τῆς κενῆς δόξης ἀπήλλακτο· ὡς ὅ γε ἐκείνῃ κατα-
δουλωθεὶς, οὐ τὸ τῶν ἄλλων μόνον, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἑαυτοῦ δυνή-
σεται κατιδεῖν συμφέρον. Τοιοῦτος ἦν ὁ Σίμων, ὃς ἐπειδὴ
πρὸς δόξαν εἶδε κενὴν, οὐδὲ τὸ ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶδε· τοιοῦτοι E
καὶ Ἰουδαῖοι, οἳ διὰ ταύτην τῷ διαβόλῳ τὴν οἰκείαν [o]προέπιον
σωτηρίαν. Ἐντεῦθεν καὶ εἴδωλα ἐτέχθη, καὶ οἱ τῶν ἔξωθεν
φιλόσοφοι ἐπὶ τὰ πονηρὰ δόγματα ἐκ ταύτης [p]παροξυνθέντες
ἐξώκειλαν τῆς [q]μανίας. Καὶ ὅρα τὴν διαστροφὴν τοῦ πάθους.

15 Philipp. iii. 4—7. 16 v. 19.

e αὐτὸν pro ἑαυτὸν omnes. f αὐτὸ E. g αὐτὸν omnes. Edebatur ἑαυτόν. h λαλῶ F. i λαλῆσαι om. A. k ἵνα κ. ἀ. κατηχήσω] ἀντὶ τοῦ C. l ἂν δύνωμαι] Sic C.E. et ex corr. (pro ἂν δύναμαι) A. ἃ δύναμαι Edd. m κατ. ἄλλους] καὶ ἄλλους κατ. C. Mox καὶ ante ἐπίδειξιν om. idem. n καίτοι F. o προέπιον] προσένειμον (sic) F. p παροξυνθέντες C.F. παροξύναντες Edd. q μανίας] βασκανίας F.

Διὰ γὰρ ταύτην κἀκείνων ἔνιοι πένητες ἐγένοντο, καὶ ἕτεροι περὶ πλοῦτον ἐσπούδασαν. Τοσαύτη αὐτῆς ἡ τυραννὶς, ὡς καὶ
327 ἐν τοῖς ἐναντίοις κρατεῖν. Καὶ γὰρ ἐπὶ σωφροσύνῃ τις κενοδοξεῖ, καὶ ἐπὶ μοιχείᾳ πάλιν ἄλλος, καὶ ἐπὶ δικαιοσύνῃ οὗτος, καὶ ἐπὶ ἀδικίᾳ ἕτερος, καὶ ἐπὶ τρυφῇ, καὶ ἐπὶ νηστείᾳ, καὶ ἐπὶ ἐπιεικείᾳ, καὶ ἐπὶ θρασύτητι, καὶ ἐπὶ πλούτῳ, καὶ ἐπὶ πενίᾳ. Καὶ γὰρ ἔνιοι τῶν ἔξωθεν, παρὸν λαβεῖν, διὰ τὸ θαυμάζεσθαι οὐκ ἐλάμβανον. Ἀλλ' οὐχ οἱ ἀπόστολοι οὕτως. Ὅτι [r] γὰρ καθαροὶ δόξης ἦσαν, ἐδήλωσαν δι' ὧν ἐποίησαν. Καὶ γὰρ ὅτε θεοὺς αὐτοὺς ἐκάλουν, καὶ θύειν αὐτοῖς ἦσαν παρεσκευασμένοι ταύρους ἐστεμμένους, οὐχ ἁπλῶς ἀπηγόρευσαν τὸ γινόμενον
B μόνον, ἀλλὰ καὶ διέρρηξαν αὐτῶν τὰ ἱμάτια. Καὶ ὅτε τὸν χωλὸν διώρθωσαν, πάντων πρὸς αὐτοὺς κεχηνότων ἔλεγον, [17] "Τί ἡμῖν ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν [s] τοῦτον;" Κἀκεῖνοι μὲν ἐν ἀνδράσι θαυμάζουσι πενίαν, τὰ τῆς πενίας ᾑροῦντο· οὗτοι δὲ ἐν ἀνθρώποις καταφρονοῦσι πενίας καὶ ἐπαινοῦσι πλοῦτον. Καὶ οὗτοι μὲν, εἴ τι ἔλαβον, τοῖς δεομένοις ἐπήρκουν· [t] οὕτως οὐ διὰ κενοδοξίαν, ἀλλὰ διὰ φιλανθρωπίαν ἅπαντα ἔπραττον· ἐκεῖνοι δὲ τοὐναντίον ἅπαν, ὥσπερ ἐχθροὶ καὶ λυμεῶνες τῆς κοινῆς φύσεως ὄντες, οὕτω καὶ
C ταῦτα ἐποίουν. Ὁ μὲν γὰρ εἰς θάλατταν [v] τὰ αὐτοῦ κατεπόντιζεν ἅπαντα εἰκῇ καὶ μάτην, τοὺς παραπαίοντας καὶ μαινομένους μιμούμενος· ὁ δὲ μηλόβοτον τὴν αὐτοῦ χώραν πᾶσαν ἀνῆκεν. Οὕτω πάντα πρὸς φιλοτιμίαν ἐποίουν. Ἀλλ' οὐχ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἐδέχοντο τὰ διδόμενα, καὶ διένεμον τοῖς δεομένοις μετὰ τοσαύτης ἐλευθερίας, ὡς καὶ λιμῷ διηνεκεῖ συζῆν. Εἰ [w] δὲ δόξης ἤρων, οὐκ ἂν τοῦτο [x] ἐποίησαν, τὸ [y] λαμβάνειν καὶ διανέμειν, δεδοικότες μή τις ὑποψία γένηται κατ' αὐτῶν. Ὁ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ ῥίψας διὰ δόξαν, πολλῷ μᾶλλον τὰ ἑτέρων οὐ
D λήψεται, ὥστε μὴ δοκεῖν ἑτέρων δεῖσθαι, μηδὲ ὑποπτεύεσθαι. Τούτους δὲ ὁρᾷς καὶ διακονουμένους, καὶ προσαιτοῦντας αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν δεομένων· οὕτω πατέρων ἦσαν [z] πάντων φιλοστοργότεροι. Θέα δὲ καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν συμμέτρους, καὶ κενοδοξίας ἀπηλλαγμένους. [18] "Ἔχοντες γὰρ, φησὶ, [a] σκεπάσματα καὶ τροφὰς, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα." Οὐ καθάπερ ὁ Σινωπεὺς ἐκεῖνος ὁ ῥάκια περιβεβλημένος καὶ πίθον οἰκῶν εἰς οὐδὲν δέον, ἐξέπληξε μὲν πολλοὺς, ὠφέλησε δὲ οὐδένα. Ὁ δὲ

[17] Act. iii. 12. [18] 1 Tim. vi. 8.

[r] γὰρ] δὲ F. [s] τοῦτον] αὐτὸν C.E. [t] οὕτως] καὶ οὕτως C.E. [v] τὰ αὐτοῦ om. F. [w] δὲ] +καὶ a pr. man. A. [x] ἐποίησαν omnes. Edebatur ἐποίουν. [y] λαμβάνειν] +λέγω C. [z] πάντων om. F. πάντων ἦσαν inverso ord. ante corr. C. [a] σκ. καὶ τρ.] τρ. καὶ σκ. C.E.

Παῦλος τούτων μὲν οὐδὲν ἐποίει· οὐδὲ γὰρ πρὸς φιλοτιμίαν ἔβλεπεν, ἀλλὰ καὶ ἱμάτια περιεβέβλητο μετὰ εὐσχημοσύνης E ἁπάσης, καὶ οἰκίαν ᾤκει διηνεκῶς, καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἅπασαν ἐπὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐπεδείκνυτο, ἧς ὁ Κυνικὸς κατεφρόνει, ζῶν ἀσελγῶς, καὶ δημοσίᾳ ἀσχημονῶν, καὶ ὑπὸ τῆς περὶ τὴν δόξαν μανίας συρόμενος. Ἂν γὰρ ἔρηταί τις τῆς τοῦ πίθου οἰκήσεως τὴν αἰτίαν, οὐδεμίαν ἑτέραν [b]εὑρήσει, ἀλλ' ἢ κενοδοξίαν μόνην. Ὁ δὲ Παῦλος καὶ μισθὸν παρεῖχε τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατέμενεν ἐν 328 τῇ Ῥώμῃ. Καίτοιγε ὁ τὰ πολλῷ εὐτονώτερα δυνηθεὶς, πολλῷ μᾶλλον τοῦτο ἴσχυσεν ἄν. Ἀλλ' οὐχ ἑώρα πρὸς δόξαν, τὸ χαλεπὸν θηρίον, τὸν δαίμονα τὸν δεινὸν, τὴν λύμην τῆς οἰκουμένης, τὴν ἔχιν τὴν ἰοβόλον. Καθάπερ γὰρ τὸ θηρίον ἐκεῖνο τὴν νηδὺν τῆς τεκούσης διαρρήγνυσι τοῖς [c]ὄνυξιν, οὕτω καὶ τοῦτο τὸ πάθος τὸν τίκτοντα διασπαράττει.

-79) Πόθεν οὖν ἄν τις εὕροι τῷ ποικίλῳ τούτῳ νοσήματι φάρμακον; Εἰ τοὺς καταπατήσαντας αὐτὸ εἰς μέσον ἀγάγοι, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων εἰκόνα βλέπων, οὕτω τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν κατευθύνειε. Καὶ γὰρ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ· ἀλλὰ μηδεὶς ἐγκα- B λείτω ταυτολογίαν, εἰ πολλάκις αὐτοῦ μνημονεύομεν, καὶ ἐπὶ πάντων. Τοῦτο γὰρ μάλιστά ἐστιν ὃ κἀκεῖνον θαυμαστὸν ἀποφαίνει, καὶ τοὺς μὴ ζηλοῦντας αὐτὸν πάσης ἀποστερεῖ συγγνώμης. Εἰ μὲν γὰρ μέρος μέν τι [d]τοῦτον, μέρος δὲ ἕτερον [e]κατωρθωκότας ἐπιδείκνυμεν, εἶπεν ἄν τις καὶ δυσκατόρθωτον εἶναι τὴν ἀρετήν· οὐδὲ γὰρ εἶναι εὔκολον [f]ἑνὶ πάντα ὁμοῦ κατορθοῦν, ὧν μέρος ἕκαστος τῶν ἁγίων ἤνυσεν. Ὅταν δὲ εὑρίσκηται εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τὰ πάντα ἔχων, ποίαν ἕξουσιν ἀπολογίαν, οἱ μετὰ νόμον καὶ χάριν τοῖς πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς χάριτος εἰς τὸ αὐτὸ [g]μὴ δυνάμενοι μέτρον φθάσαι; [h]Πῶς C οὖν οὗτος ὁ πατριάρχης τοῦ θηρίου τούτου περιεγένετο καὶ ἐκράτησεν; Ἡνίκα πρὸς τὸν ἀδελφιδοῦν ἀμφισβήτησιν εἶχε. Καὶ γὰρ ἐλαττωθεὶς, καὶ τῶν πρωτείων ἀποτυχὼν, οὐκ ἤλγησεν. Ἴστε δὲ ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ αἰσχύνη τῆς ζημίας χείρων τοῖς μικροψύχοις, καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὸς [i]ἁπάντων κύριος ὢν, καθάπερ ἐκεῖνος τότε, καὶ τῆς τιμῆς πρότερος ἄρξας, μὴ ἀντιτιμῷτο. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐκεῖνον ἔδακνεν, ἀλλὰ καὶ τὰ [k]δεύτερα ἔχων ἔστεργε, καὶ ἀδικηθεὶς παρὰ τοῦ νέου ὁ D πρεσβύτης, καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφιδοῦ ὁ θεῖος οὐκ ἠγανάκτει οὐδὲ

[b] εὑρήσειεν F. [c] ὄνυξιν] ὀδοῦσιν ex corr. A. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. [d] τοῦτον] τοιοῦτον A.C.E. [e] κατωρθωκότα F. et ex corr. A. receptum a Sav. cet. Statim ἐδείκνυμεν F. [f] ἑνὶ, quod aberat, est in libris omnibus. [g] μὴ δ. μέτρον omnes. Edebatur μέτρον μὴ δ. [h] πῶς] πότε C. Statim οὗτος om. F. [i] ἁπάντων] ὁ τοῦ παντὸς F. [k] δευτέρια (sic) F.

ἐδυσχέραινεν, ἀλλὰ καὶ ἐφίλει ὁμοίως καὶ ἐθεράπευε. Πάλιν
νικήσας τὸν πόλεμον ἐκεῖνον τὸν μέγαν καὶ φοβερὸν, καὶ τοὺς
βαρβάρους κατὰ κράτος ἐλάσας, οὐκ ἐμπομπεύει τῇ νίκῃ, οὐδὲ
τρόπαιον ἵστησι· σῶσαι γὰρ ἐβούλετο μόνον, οὐκ ἐπιδείξασθαι.
Ξένους ἐδέχετο πάλιν, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἐκενοδόξει, ἀλλ' αὐτὸς
καὶ προσέτρεχε καὶ προσεκύνει, οὐχ ὡς εὖ ποιῶν, ἀλλ' ὡς εὖ
E πάσχων, καὶ κυρίους καλεῖ, οὐδὲ εἰδὼς τίνες ποτέ εἰσιν οἱ παρα-
γενόμενοι, καὶ παρίστησι τὴν γυναῖκα ἐν τάξει θεραπαινίδος.
Καὶ ἐν Αἰγύπτῳ δὲ πρὸ τούτου θαυμαστὸς οὕτω φανεὶς, καὶ
αὐτὴν ταύτην τὴν γυναῖκα ἀπολαβὼν, καὶ τοσαύτης ἀπολαύσας
τιμῆς, πρὸς οὐδένα ἐπιδείκνυται· ἀλλ' οἱ μὲν ἐγχώριοι καὶ
βασιλέα αὐτὸν ἐκάλουν, αὐτὸς δὲ καὶ τιμὴν κατέβαλε τοῦ
τάφου. Καὶ ἡνίκα δὲ ἔπεμπε μνηστευσόμενος, οὐδὲν ἐκέλευσε
μέγα περὶ αὐτοῦ καὶ λαμπρὸν εἰπεῖν τῷ παιδὶ, ἀλλ' ἁπλῶς
ἀγαγεῖν τὴν νύμφην. Βούλει [l]καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς χάριτος
329 ἐξετάσαι, ὅτε πολλὴ πανταχόθεν αὐτοὺς περιέρρει τῆς διδα-
σκαλίας ἡ δόξα, [m]καὶ ἰδεῖν καὶ τότε τοῦτο τὸ πάθος ἐκβεβλη-
μένον; Ἐννόησόν μοι τοῦτον αὐτὸν τὸν ταῦτα λέγοντα, πῶς
ἀεὶ τὸ πᾶν ἀνατίθησι τῷ θεῷ, πῶς τῶν μὲν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ
μέμνηται συνεχῶς, τῶν δὲ κατορθωμάτων οὐκέτι, πλὴν εἴ ποτε
μαθητὰς ἐπανορθῶσαι δέοι· [n]κἂν ἀναγκασθῇ ποιῆσαι τοῦτο,
ἀφροσύνην τὸ πρᾶγμα καλεῖ, καὶ τῶν πρωτείων τῷ Πέτρῳ
παραχωρεῖ, καὶ οὐκ αἰσχύνεται ἐργαζόμενος παρὰ Πρισκίλλῃ
καὶ Ἀκύλᾳ, καὶ πανταχοῦ [o]ταπεινὸν ἑαυτὸν ἐσπούδακε δεικνύναι,
οὐ σοβῶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, οὐδὲ ὄχλους περιφέρων, ἀλλ' ἐν τοῖς
B ἀσήμοις κατατάττων ἑαυτόν. Διὸ καὶ ἔλεγεν, [19]"Ἡ δὲ
παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς," τουτέστιν, εὐκαταφρόνητος
καὶ [p]οὐδὲν ἔχουσα κομψόν· καὶ πάλιν, "Εὔχομαι ὑμᾶς μὴ
ποιῆσαι κακὸν μηδὲν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν." Καὶ τί
θαυμαστὸν, εἰ δόξης καταφρονεῖ ταύτης; Ὁ [q]γὰρ τῆς ἄνω
δόξης καταφρονῶν καὶ βασιλείας καὶ γεέννης διὰ τὸ τῷ
[r]Χριστῷ δοκοῦν· καὶ γὰρ ἀνάθεμα εὔχεται εἶναι ἀπὸ τοῦ
Χριστοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης· κἂν γὰρ ὑπὲρ Ἰουδαίων
[s]λέγῃ τοῦτο βούλεσθαι πάσχειν, διὰ τοῦτο λέγει, ἵνα μὴ δόξῃ
τις τῶν ἀνοήτων ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν ἐπαγγελιῶν τῶν πρὸς
C αὐτοὺς γεγενημένων· εἰ τοίνυν ἐκεῖνα παραδραμεῖν ἕτοιμος, τί
θαυμάζεις, εἰ ἀνθρώπων ὑπερορᾷ; Ἀλλὰ τοὺς νῦν [t]ἅπαντα

19 2 Cor. x. 10. xiii. 7.

[l] καὶ] δὲ καὶ F. [m] καὶ] + ἦν A. [n] κἂν] + εἰ F. [o] ταπεινῶν F. [p] οὐδένα F. Statim κομψὸν obtulerunt C.E. οὐδὲν ἔχουσα κόμπον Edd. *fastum ignorans* Interp. [q] γὰρ eras. in A. [r] Χριστῷ] θεῷ F. [s] λέγῃ τοῦτο Codd. τοῦτο λέγῃ Edd. [t] ἅπαντας A.F.

βαπτίζει, οὐ δόξης ἐπιθυμία μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ὕβρις,
καὶ ἀτιμίας δέος. Ἄν τε γὰρ ἐπαινέσῃ τις, [v] ἐφυσήθησαν, ἄν
τε ψέξῃ, κατηνέχθησαν. Καὶ καθάπερ τὰ ἀσθενῆ σώματα καὶ
ὑπὸ τῶν τυχόντων ἐπηρεάζεται, οὕτω καὶ αἱ χαμαίζηλοι ψυχαί.
Τοὺς γὰρ τοιούτους οὐ πενία μόνον, ἀλλὰ καὶ πλοῦτος ἀπόλ-
λυσιν, οὐ λύπη μόνον, ἀλλὰ καὶ χαρὰ, καὶ τὰ χρηστὰ μᾶλλον,
480) ἢ τὰ λυπηρά. Ἡ μὲν γὰρ πενία [w] καὶ σωφρονεῖν ἀναγκάζει, ὁ
δὲ πλοῦτος καὶ εἰς κακόν τι μέγα ἐξάγει πολλάκις. Καὶ ὥσπερ D
οἱ πυρέττοντες πρὸς πάντα εἰσὶ δυσάρεστοι, οὕτω καὶ οἱ
διεφθαρμένοι τὴν ψυχὴν πάντοθεν πλήττονται.

[x] Ταῦτ᾽ οὖν εἰδότες, μὴ πενίαν φεύγωμεν, μὴ πλοῦτον θαυμά-
ζωμεν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν πρὸς πάντα ἱκανὴν κατασκευάζωμεν.
Καὶ γὰρ οἰκίαν τις οἰκοδομούμενος, οὐ τοῦτο σκοπεῖ ὅπως μήτε
ὑετὸς ἐπ᾽ αὐτὴν κατενεχθείη, μήτε ἀκτὶς ἔλθοι· τοῦτο γὰρ
ἀμήχανον· ἀλλ᾽ ὅπως αὐτὴ ἱκανὴ γένοιτο πάντα φέρειν. Καὶ
ὁ πλοῖον δὲ τεκταινόμενος, οὐχ ὅπως μὴ κύματα αὐτῷ [y] προσ- E
ρήξειε, μηδὲ χειμὼν ἀρθείη θαλάσσης, ποιεῖ τι καὶ μηχανᾶται·
καὶ γὰρ [z] καὶ τοῦτο ἀμήχανον· ἀλλ᾽ ὅπως οἱ τοῖχοι τῆς νεὼς
πρὸς ἅπαντα εἶεν ἐπιτήδειοι. Καὶ ὁ σώματος φροντίζων
πάλιν οὐ τοῦτο σκοπεῖ, [a] πῶς μὴ ἀνωμαλία ἀέρων γένοιτο, ἀλλ᾽
ὅπως τὸ σῶμα ἅπαντα ταῦτα [b] εὐκόλως φέροι. Οὕτω τοίνυν
καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ποιῶμεν, καὶ μὴ ὅπως φύγωμεν πενίαν, μηδὲ
ὅπως [c] γενώμεθα πλούσιοι σπουδάζωμεν, ἀλλ᾽ ὅπως πρὸς τὴν
ἑαυτῶν ἀσφάλειαν ἕκαστον τούτων μεταχειρίσωμεν. Διὸ 330
ταῦτα ἀφέντες, κατασκευάζωμεν τὴν ψυχὴν καὶ πλούτῳ καὶ
πενίᾳ ἐπιτηδείαν. Κἂν γὰρ μηδὲν ἀνθρώπινον [d] συμβαίνῃ, ὅπερ
ὡς τὰ πολλὰ ἀδύνατον, καὶ οὕτω βελτίων ὁ μὴ πλοῦτον ζητῶν,
ἀλλ᾽ εἰδὼς πάντα φέρειν εὐκόλως, τοῦ διαπαντὸς πλουτοῦντος.
Τί δήποτε; [e] Πρῶτον ὅτι οὗτος μὲν οἴκοθεν ἔχει τὸ ἀσφαλὲς,
ἐκεῖνος δὲ ἔξωθεν. Καὶ ὥσπερ [f] στρατιώτης βελτίων ὁ τῷ
σώματι θαρσῶν καὶ τῇ τέχνῃ τοῦ πολεμεῖν, τοῦ τὴν ἰσχὺν ἐν B
τοῖς ὅπλοις ἔχοντος μόνον· οὕτω [g] τοῦ χρήμασι θαρροῦντος ὁ
ἀπὸ τῆς ἀρετῆς πεφραγμένος ἀμείνων. Δεύτερον, ὅτι κἂν εἰς

[v] Sic F. Legebatur ἐφυσήθης, ἄν τε ψέξῃ, κατηνέχθης ἄν (ἂν om. C.). Neque aliter Interpres. [w] καὶ om. F. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ κατασκευάζειν ἡμᾶς αὐτοὺς πενίαν φέρειν γενναίως, ἵνα συμβάσης ἡμῖν πενίας, μὴ θορυβώμεθα· καὶ κατὰ πλουτούντων. Veron. [y] πρὸσ ρρήξειε (sic) C.E. προσήξειε a pr. man. A. [z] καὶ om. F. [a] πῶς pro ὅπως A.C.E. Statim μὴ post ἀέρων transp. C.E. [b] Sic omnes. εὐκόλως post σῶμα vulgo legitur. [c] γενώμεθα Edd. γενοίμεθα Codd. [d] συμβαίῃ A. receptum a Sav. Mor. Ben. [e] πρῶτον ὅτι οὗτος μὲν] Sic F. π. μὲν ὁ τοιοῦτος Edd. π. μὲν γὰρ ὁ τοιοῦτος C. π. μὲν ὁ τοιοῦτος μὲν E. π. μὲν ὅτι οὗτος ὁ τοιοῦτος ex corr. A. Erat a pr. man. π. μὲν ὁ τοιοῦτος ὁ τοιοῦτος μέν. [f] ὁ στρ. A. Mox θαρσῶν pro θαρρῶν omnes. [g] τοῦ] τοῖς A.

πενίαν μὴ καταπέσῃ, [h]ἀδύνατον αὐτὸν ἀτάραχον εἶναι· καὶ γὰρ
πολλοὺς ἔχει κλύδωνας ὁ πλοῦτος καὶ ταραχάς. Ἀλλ' οὐχ ἡ
ἀρετὴ, ἀλλ' ἡδονὴν μόνον καὶ ἀσφάλειαν. Καὶ γὰρ ἀχείρωτον
ποιεῖ τοῖς ἐπιβουλεύουσιν· ὁ δὲ πλοῦτος τοὐναντίον ἅπαν,
εὐεπιχείρητον καὶ ἁλώσιμον. Καὶ καθάπερ ἐν τοῖς ζώοις
ἔλαφοι καὶ λαγωοὶ μάλιστα πάντων εἰσὶν [i]εὐχείρωτοι διὰ τὴν
C ἐν τῇ φύσει δειλίαν, ὗς δὲ ἄγριος καὶ ταῦρος καὶ λέων οὐδ' ἂν
ἐμπέσοιεν ῥᾳδίως τοῖς ἐπιβουλεύουσιν· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν
πλουτούντων, καὶ ἐν πενίᾳ ζώντων ἑκόντων ἔστιν ἰδεῖν. Ὁ μὲν
γὰρ τῷ λέοντι καὶ τῷ ταύρῳ ἔοικεν, ὁ δὲ τῇ ἐλάφῳ καὶ τῷ
λαγωῷ. Τίνα γὰρ οὐ δέδοικεν ὁ πλουτῶν; οὐχὶ λῃστάς;
οὐχὶ δυνάστας; [k]οὐ βασκάνους; οὐ συκοφάντας; Καὶ τί λέγω
λῃστὰς καὶ συκοφάντας, ὅπου γε καὶ τοὺς οἰκέτας [l]αὐτοὺς
ὑποπτεύει; Καὶ τί λέγω ζῶν; [m]οὐδὲ τελευτήσας τῆς τῶν
λῃστευόντων κακουργίας ἀπήλλακται, οὐδὲ ἰσχύει ὁ θάνατος ἐν
D ἀσφαλείᾳ αὐτὸν [n]τηρῆσαι, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν ὄντα συλῶσιν οἱ
κακουργοῦντες· οὕτω πρᾶγμα ἐπισφαλὲς ὁ πλοῦτος. Οὐ γὰρ
δὴ οἰκίαι διορύττονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τάφοι ἀναρρήγνυνται
καὶ θῆκαι. Τί οὖν ἀθλιώτερον τούτου γένοιτ' ἂν, ὅταν μηδὲ
θάνατος [o]αὐτῷ παρέχῃ τὴν ἄδειαν ταύτην, ἀλλὰ τὸ δείλαιον
[p]σῶμα ἐκεῖνο οὐδὲ ζωῆς ἀποστερηθὲν ἀπήλλακται τῶν ἐν τῇ
ζωῇ κακῶν, τῶν τὰ τοιαῦτα κακουργούντων καὶ πρὸς κόνιν καὶ
τέφραν ἐπειγομένων πολεμεῖν, καὶ πολλῷ χαλεπώτερον, ἢ
ἡνίκα ἔζη; Τότε μὲν γὰρ εἰς [q]ταμιεῖον εἰσιόντες, τὰ κιβώτια
E μὲν [r]ἐκίνουν, τοῦ σώματος δὲ ἀπείχοντο, καὶ οὐκ ἂν τοσαῦτα
ἔλαβον, ὡς καὶ αὐτὸ γυμνῶσαι τὸ σῶμα· νυνὶ δὲ οὐδὲ [s]τούτων
ἀπέχονται αἱ μιαραὶ τῶν τυμβωρύχων χεῖρες, ἀλλὰ κινοῦσιν
αὐτὸ καὶ περιστρέφουσι, καὶ μετὰ πολλῆς ὠμότητος ἐνυβρί-
ζουσι. Μετὰ γὰρ τὸ παραδοθῆναι τῇ γῇ, γυμνὸν καὶ τῆς
ἐκεῖθεν περιβολῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἱματίων ποιήσαντες, οὕτως
ἀφιᾶσιν ἐρρῖφθαι. Τίς οὖν οὕτω πολέμιος, ὡς ὁ πλοῦτος,
ζώντων μὲν καὶ τὴν ψυχὴν ἀπολλὺς, τελευτησάντων δὲ καὶ τὸ
σῶμα ἐνυβρίζων, καὶ οὐδὲ τῇ γῇ κρύπτεσθαι συγχωρῶν; ὃ
331 κοινὸν καὶ τῶν καταδίκων ἐστὶ, καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις
ἑαλωκότων. Ἐκείνους μὲν γὰρ τοῦ θανάτου τὴν δίκην ἀπαι-
τήσαντες οἱ νομοθέται, οὐδὲν περαιτέρω περιεργάζονται· τού-

[h] ἀδύνατον F. δυνατὸν C.E. Veron. οὐ δυνατὸν A. receptum a Sav. Mor. Ben. [i] ἀχείρωτοι (εὐ superscr.) (sic) E. [k] οὐ A.C.E. οὐχὶ Edd. Statim οὐχὶ συκ. F. [l] αὐτοὺς om. F. [m] οὐδὲ] +γὰρ F. [n] τηρῆσαι omnes. καταστῆσαι Edd. Mox συλοῦσιν F. [o] αὐτῷ] αὐτὸς F. [p] σῶμα ἐκεῖνο pro ἐκεῖνο σῶμα omnes. σῶμα ἐκείνου Floril. p. 174. (Tom. xii. p. 507 C.) [q] ταμιεῖον omnes. ταμεῖον vulgo. [r] ἐκένουν Flor. *evacuabant* Interp. [s] τούτου Flor.

τους δὲ ὁ πλοῦτος καὶ μετὰ θάνατον πικροτάτην ἀπαιτεῖ δίκην,
γυμνοὺς [t]προτιθεὶς καὶ ἀτάφους, θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν.
481) Καὶ γὰρ τῶν ἀπὸ ψήφου τοῦτο πασχόντων καὶ θυμοῦ δικαστι-
κοῦ χαλεπώτερα οὗτοι πάσχουσιν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ [v]μίαν
τὴν πρώτην ἡμέραν ἢ καὶ δευτέραν μείναντες ἄταφοι, τῇ γῇ
παραδίδονται· οὗτοι δὲ [w]ὅταν παραδοθῶσι τῇ γῇ, τότε
γυμνοῦνται καὶ [x]ὑβρίζονται. Εἰ δὲ μὴ καὶ τὴν θήκην λαβόντες
ἀπέρχονται οἱ λῃσταὶ, οὐκέτι τῷ πλούτῳ χάρις, ἀλλὰ τῇ B
πενίᾳ κἀνταῦθα· αὕτη γὰρ αὐτὴν φυλάττει· ὡς εἴγε καὶ ταύτην
ἐνεχειρίσαμεν τῷ πλούτῳ, καὶ ἀφέντες ἀπὸ λίθου κατασκευάζειν
[y]αὐτὴν, ἐχαλκεύσαμεν ἀπὸ χρυσοῦ, καὶ ταύτην ἂν ἀπωλέσαμεν.
Οὕτως ἄπιστον πρᾶγμα ὁ πλοῦτος, καὶ οὐ τῶν ἐχόντων
τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον τῶν ἁρπάζειν ἐπιχειρούντων. Ὥστε
περιττὸς ὁ λόγος ἐκεῖνος ὁ σπουδάζων δεικνύναι ὅτι δυσχείρωτον
ὁ πλοῦτος, ὅπου οὐδὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς τελευτῆς τυγχάνουσιν
ἀσφαλείας οἱ τοῦτον ἔχοντες. Καίτοιγε τίς πρὸς τὸν ἀπελ-
θόντα οὐ καταλλάττεται, κἂν θηρίον ᾖ, κἂν δαίμων, κἂν
ὁστισοῦν; Καὶ γὰρ ἡ θέα ἱκανὴ καὶ τὸν σφόδρα σιδηροῦν καὶ C
ἀνάλγητον ἐπικάμψαι. Διά τοι τοῦτο, ὅταν τις ἴδῃ νεκρὸν,
κἂν ἐχθρὸν ἴδῃ, κἂν πολέμιον, μετὰ τῶν φιλτάτων δακρύει·
καὶ ἡ μὲν ὀργὴ μετὰ τῆς ζωῆς σβέννυται, ὁ δὲ ἔλεος ἐπεισά-
γεται. Καὶ οὐκ ἄν τις ἐπὶ κήδους καὶ ἐκφορᾶς διαγνοίη τὸν
ἐχθρὸν, καὶ [z]τὸν οὐ τοιοῦτον· οὕτως ἅπαντες τὴν κοινὴν
αἰδοῦνται φύσιν, καὶ τοὺς [a]περὶ αὐτὴν εἰσενεχθέντας νόμους.
Ἀλλ' ὁ πλοῦτος, οὐδὲ [b]τούτου τυχὼν, ἀφίησι τὴν ὀργὴν τοῖς
κτησαμένοις αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὐδὲν ἠδικημένους τοῦ τετε- D
λευτηκότος ἐχθροὺς καθίστησιν, εἴγε τὸ νεκρὸν σῶμα [c]γυμνοῦν,
τῶν σφόδρα ἐχθρῶν καὶ πολεμίων ἐστί. Καὶ ἡ μὲν φύσις καὶ
τοὺς ἐχθροὺς αὐτῷ καταλλάττει τότε, ὁ δὲ πλοῦτος καὶ τοὺς
οὐδὲν ἔχοντας ἐγκαλεῖν ἐκπολεμοῖ, καὶ ἐν ἐρημίᾳ πολλῇ τὸ
σῶμα αἰκίζεται. Καίτοι πολλὰ ἐκεῖ τὰ δυνάμενα ἐπισπά-
σασθαι πρὸς οἶκτον, αὐτὸ τὸ νεκρὸν εἶναι, τὸ ἀκίνητον, τὸ
πρὸς γῆν ὁδεύειν καὶ [d]τέφραν, τὸ μηδένα παρεῖναι τὸν βοηθή-
σοντα. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων κατακλᾷ τοὺς μιαροὺς ἐκείνους διὰ E
τὴν ἀπὸ τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας τυραννίδα. Ὁ γὰρ τῆς
φιλοχρηματίας ἔρως, καθάπερ τις τύραννος ἀπηνὴς, ἐφέστηκεν
[e]ἐγκελευόμενος τὰ ἀπάνθρωπα ἐπιτάγματα ἐκεῖνα, καὶ [f]θηρία

[t] προστιθεὶς F. [v] μίαν om. Flor. p. 173. Statim τὴν πρ. ἡμ. ἢ καὶ δ. F. In ceteris ἢ abest. Edebatur τὴν πρ. καὶ δευτ. ἡμέραν, repugnantibus libris. [w] ὅταν] ἐπειδὰν F. [x] ἐνυβρίζονται F. καθυβρ. Flor. [y] αὐτὴν om. F. [z] τὸν om. E. [a] περὶ αὐτὴν] παρ' αὐτῆς F. [b] τούτου] ἐν τούτῳ (et om. τυχὼν?) F. [c] γυμνοῦν τῶν] γυμνούντων A.E. [d] τέφραν omnes. Edebatur φθοράν. [e] ἐγκελευόμενος αὐτοῖς Edd. αὐτοῖς ἐγκελευόμενος A.C.E. αὐτοῖς om. F. [f] θηρία] μυρία F.

ποιήσας, οὕτως ἐπὶ τὰς θήκας ἄγει. Καθάπερ γὰρ θηρία τοῖς
τετελευτηκόσιν ἐπιτιθέμενοι, οὐδ' ἂν τῶν σαρκῶν ἀπέσχοντο,
εἴγε που χρήσιμα ἦν αὐτοῖς τὰ μέλη. Τοιαῦτα ἀπολαύομεν τοῦ
πλούτου, καὶ μετὰ τελευτὴν ὑβριζόμενοι, καὶ ταφῆς ἀποστε-
ρούμενοι, ἧς καὶ οἱ τὰ ἀνήκεστα τετολμηκότες ἀπολαύουσιν.
332 Ἔτι οὖν, εἰπέ μοι, στέρξομεν αὐτὸν τὸν οὕτω πολέμιον; Μὴ,
παρακαλῶ, μὴ, ἀδελφοὶ, ἀλλὰ φεύγωμεν ἀμεταστρεπτί· κἂν
εἰς χεῖρας ἔλθῃ τὰς ἡμετέρας, μὴ κατέχωμεν ἔνδον, ἀλλὰ δήσωμεν
αὐτὸν ταῖς τῶν πενήτων χερσί. Ταῦτα γὰρ αὐτὸν δύναται
μᾶλλον τὰ δεσμὰ [g]κατέχειν, καὶ ἐκ τῶν ταμιείων ἐκείνων οὐδέ-
ποτε διαφεύξεται, καὶ ὁ ἄπιστος οὗτος μένει λοιπὸν πιστὸς,
χειροήθης, ἥμερος, τῇ τῆς ἐλεημοσύνης δεξιᾷ ταῦτα γενόμενος.
Ἂν μὲν οὖν παραγένηταί ποτε ἡμῖν, ταύτῃ παραδῶμεν αὐτόν·
ἂν δὲ μὴ παραγένηται, μὴ ζητῶμεν, μηδὲ ἄγχωμεν ἑαυτοὺς,
B μηδὲ τοὺς ἔχοντας μακαρίζωμεν. Ποῖος γὰρ οὗτος μακαρισμός;
[h]πλὴν εἰ μὴ καὶ τοὺς θηριομάχους ζηλωτοὺς εἶναι φαίης, ὅτι
τὰ πολυτίμητα ἐκεῖνα θηρία κατακλείσαντες ἑαυτοῖς φυλάτ-
τουσιν οἱ τοὺς τοιούτους τιθέντες ἀγῶνας, αὐτοὶ [i]μὲν οὐ προσ-
ελθεῖν, οὐχ ἅψασθαι τολμῶντες, ἀλλ' ἀγωνιῶντες αὐτὰ καὶ
τρέμοντες, [k]ἐκείνους δὲ αὐτοῖς ἐκδιδόντες. Τοιοῦτον γάρ τι
καὶ οἱ πλουτοῦντες πάσχουσιν, ὥσπερ θηρίον ἀπηνὲς ἐν τοῖς
ταμιείοις [l]κατακλείσαντες τὸν πλοῦτον, καὶ καθ' ἑκάστην
[m]μυρία παρ' αὐτοῦ τὴν ἡμέραν δεχόμενοι [n]τραύματα, ἀπε-
C ναντίας τοῖς θηρίοις. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ ὅταν ἐξαγάγῃς, τότε
λυμαίνεται τοῖς ἀπαντῶσιν· οὗτος δὲ ὅταν συγκεκλεισμένος ᾖ
καὶ φυλαττόμενος, τότε ἀπόλλυσι τοὺς κεκτημένους αὐτὸν καὶ
φυλάττοντας. Ἀλλ' ἡμεῖς τὸ θηρίον τοῦτο ποιήσωμεν ἥμερον.
Ἔσται δὲ ἥμερον, ἂν μὴ κατακλείωμεν αὐτὸ, ἀλλὰ ταῖς
ἁπάντων τῶν δεομένων προσάγωμεν χερσίν. Οὕτω καὶ τὰ
μέγιστα ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα ἀγαθὰ, καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ
μετὰ ἀσφαλείας καὶ χρηστῆς ζῶντες ἐλπίδος, καὶ κατὰ τὴν
D μέλλουσαν ἡμέραν μετὰ παρρησίας ἱστάμενοι· ἧς γένοιτο
πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ
ἀγαθῷ πνεύματι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[g] *κατασχεῖν* F. [h] *πλὴν*, quod aberat, est in libris omnibus. [i] *μὲν* omnes. *μέντοι* Edd. [k] Verba *ἐκείνους δὲ αὐτοῖς ἐκδιδόντες*, quae vulgo absunt, obtulit noster F. [l] *ἀποκλείσαντες* F. [m] *μυρία παρ' αὐτοῦ τὴν ἡμ.*] Sic C.E. *παρ' αὐτοῦ τὴν ἡμ. μυρία* Edd. *ἡμέραν μυρία* (om. *παρ' αὐτοῦ τὴν*) F. [n] *τὰ τραύματα* Edd. invitis libris.

(482)

ΛΟΓΟΣ ΛϚ.

[1]Ἀδελφοὶ, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε.

ΕΙΚΟΤΩΣ μετὰ τὴν πολλὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἀπόδειξιν,
σφοδρότερον κέχρηται τῷ λόγῳ, καὶ πολλῇ τῇ ἐπιτιμήσει, καὶ E
παραδείγματος μέμνηται καταλλήλου τῷ ὑποκειμένῳ. Καὶ
γὰρ τὰ παιδία πρὸς μὲν τὰ μικρὰ κέχηνε καὶ ἐπτόηται, τῶν δὲ
σφόδρα μεγάλων οὐ τοσοῦτον ἔχει θαῦμα. Ἐπεὶ οὖν καὶ
οὗτοι γλωσσῶν ἔχοντες χάρισμα, τὸ πᾶν ἔχειν ἐνόμιζον, ὅπερ
τῶν ἄλλων ἔσχατον ἦν, διὰ τοῦτό φησι, "Μὴ παιδία γίνεσθε,"
τουτέστι, μὴ ἀνόητοι, ἔνθα συνετοὺς εἶναι χρὴ, ἀλλ' ἐκεῖ νήπιοι
καὶ ἀφελεῖς, ἔνθα ἀδικία, ἔνθα κενοδοξία, ἔνθα φύσημα· τὸν
γὰρ τῇ κακίᾳ νηπιάζοντα καὶ φρόνιμον εἶναι δεῖ. Ὥσπερ γὰρ
φρόνησις μετὰ κακουργίας οὐκ ἂν εἴη φρόνησις, οὕτω καὶ
ἀφέλεια μετὰ [a]ἀνοίας οὐκ ἂν εἴη ἀφέλεια. [b]Καὶ γὰρ ἐν τῇ 333
ἀφελείᾳ τὴν ἄνοιαν φεύγειν δεῖ, καὶ ἐν τῇ φρονήσει τὴν πονη-
ρίαν. Καθάπερ γὰρ οὔτε τὰ πικρὰ φάρμακα πέρα τοῦ δέον-
τος, οὔτε τὰ γλυκέα ὀνίνησιν, οὕτως οὐδὲ ἀφέλεια καθ' ἑαυτὴν,
οὐδὲ φρόνησις. Διόπερ ἀμφότερα [c]κατακεράσαι κελεύων ὁ
Χριστὸς ἔλεγε, [2]"Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς [d]οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι
ὡς αἱ περιστεραί." Τί δέ [e]ἐστι νήπιον εἶναι κακίᾳ; Τὸ [f]μηδὲ
εἰδέναι τί ποτέ ἐστι κακία. Τοιούτους γὰρ αὐτοὺς εἶναι
ἐβούλετο. Διὸ καὶ ἔλεγεν, "Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία."
Οὐκ εἶπε, τολμᾶται, ἀλλ', "ἀκούεται." Ἴστε γὰρ ὅλως τὸ
πρᾶγμα, φησὶν, ἠκούσατε γὰρ αὐτό ποτε. Καὶ γὰρ ἐβούλετο B
καὶ ἄνδρας αὐτοὺς εἶναι καὶ παῖδας, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν τῇ κακίᾳ,
τὸ δὲ ἐν τῇ φρονήσει. Οὕτω γὰρ καὶ [g]ὁ ἀνὴρ γένοιτ' ἂν
ἀνὴρ, ἐὰν καὶ παιδίον ᾖ· [h]ὡς ἐὰν μὴ παιδίον ᾖ τῇ πονηρίᾳ, οὐδὲ
ἀνὴρ ἔσται. Ὁ γὰρ κακοῦργος οὐκ ἔσται τέλειος, ἀλλ' ἀνό-
ητος. [3]"Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ
ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως
εἰσακούσονταί μου, [i]λέγει κύριος." Καίτοιγε οὐδαμοῦ ἐν τῷ
νόμῳ γέγραπται, ἀλλ', ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, πᾶσαν τὴν παλαιὰν C

1 Cap. XIV. v. 20. 2 Matth. x. 16. 3 v. 21.

Hom. XXXVI. [a] ἐννοίας ex corr. E. [b] καὶ γὰρ——δεῖ] οὐκοῦν τὴν ἄνοιαν φεύγειν δεῖ ἐν τῇ ἀφελείᾳ F. [c] κατασκευάσαι F. [d] οἱ ὄφεις pro ὁ ὄφις C.E.F. et ex corr. A. οἱ ὄφεις tacite dederunt Mor. Ben. [e] ἐστι]+τὸ C.E. [f] μηδὲ] μὴ C. [g] ὁ om. C. [h] ὡς ἐὰν] Sic F. Ceteri cum Veron. ἕως ἄν. ἕως δὲ ἂν ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [i] λέγει κύριος om. F.

ἀεὶ νόμον καλεῖ, καὶ τοὺς προφήτας καὶ τὰς ἱστορίας. Παράγει [k]δὲ τὴν μαρτυρίαν ἀπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, πάλιν ὑποτεμνόμενος τοῦ χαρίσματος τὴν δόξαν πρὸς [l]τὸ ἐκείνων χρήσιμον. Ἀλλ᾽ ὅμως καὶ οὕτω μετ᾽ ἐγκωμίου τίθησιν αὐτό. Τὸ γὰρ, "οὐδὲ οὕτω," δεικνύντος ἦν, ὅτι ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς ἐκπλῆξαι τὸ θαῦμα· εἰ δὲ οὐκ ἐπείσθησαν, ἐκείνων τὸ ἔγκλημα. Καὶ τίνος ἕνεκεν αὐτὸ ἐποίησεν ὁ θεὸς, εἰ μὴ ἔμελλον πείθεσθαι; Ἵνα τὰ αὐτοῦ πανταχοῦ φαίνηται ποιῶν. Δείξας τοίνυν καὶ ἀπὸ τῆς προφητείας, ὅτι οὐ σφόδρα χρήσιμον τὸ σημεῖον,
D ἐπήγαγεν· [4]"Ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, [m]ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων· καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι [n]ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι."

Πολλὴν [o]ἐνταῦθα ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν ἐπαπόρησιν ἴδοι τις
E ἄν. Εἰ γὰρ τοῖς ἀπίστοις σημεῖόν εἰσιν αἱ γλῶσσαι, πῶς λέγει, ἐὰν ἴδωσιν ὑμᾶς γλώσσαις λαλοῦντας οἱ ἄπιστοι, ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; καὶ εἰ ἡ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσι, πῶς καὶ οἱ ἄπιστοι ἐξ αὐτῆς [p]κερδανοῦσιν; "Ἐὰν (483)
γὰρ εἰσέλθῃ, φησὶν, ἄπιστος προφητευόντων ὑμῶν, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, καὶ ἀνακρίνεται." Οὐχ αὕτη δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ [q]ταύτην δευτέρα ἑτέρα ζήτησις ἐντεῦθεν φύεται· φανεῖται γὰρ ἡ γλῶττα [r]μείζων πάλιν τῆς προφητείας. Εἰ γὰρ αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖον τοῖς ἀπίστοις, ἡ δὲ προφητεία τοῖς
334 πιστοῖς, τὸ τοὺς ἀλλοτρίους ἐφελκόμενον καὶ οἰκειοῦν, μεῖζον τοῦ ῥυθμίζοντος τοὺς οἰκείους. Τί οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον; Οὐδὲν δύσκολον οὐδὲ ἀσαφὲς, οὐδὲ ἐναντίον τοῖς ἔμπροσθεν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συμβαῖνον, ἐὰν προσέχωμεν. Ἡ μὲν γὰρ προφητεία ἀμφοτέροις ἐπιτήδειος, ἡ δὲ γλῶττα οὐκέτι. Διόπερ [s]ἐπὶ μὲν τῆς γλώττης εἰπὼν, "Εἰς σημεῖόν ἐστι," προσέθηκεν, "οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ

[4] v. 22—25.

[k] δὲ]+καὶ F. [l] τὸ ἐκείνων] ἐκείνοις F. [m] ἀνακρ. ὑπὸ πάντων in marg. habent C.E. [n] ὁ assumtum ex C.E. et Mosq. 2. [o] ἐντεῦθεν F. [p] κερδαίνουσιν F. [q] ταύτην]+καὶ F. Statim ἑτέρα om. Cat. post ζήτησις transp. C. [r] μείζων π. τῆς πρ.] Sic A.E.F. μείζων om. C. πάλιν τῆς πρ. μείζων Edd. πάλιν μείζων τῆς πρ. Cat. [s] ἐπὶ μὲν τῆς γλ. εἰπὼν] Sic omnes pro vulgato εἰπὼν ἐπὶ τῆς γλώττης. Post εἰπὼν add. ὅτι C.

τοῖς ἀπίστοις," [t]καὶ τούτοις εἰς σημεῖον, τουτέστιν, εἰς ἔκπληξιν, οὐκ εἰς κατήχησιν τοσοῦτον. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς προφητείας, φησὶ, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐποίησεν, εἰπὼν, "Ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν." Οὐδὲ B γὰρ χρείαν ἔχει ὁ πιστὸς σημεῖον ἰδεῖν, ἀλλὰ διδασκαλίας δεῖται μόνον καὶ κατηχήσεως. Πῶς [v]οὖν λέγεις, φησὶν, ἀμφοτέροις χρήσιμον εἶναι τὴν προφητείαν, αὐτοῦ λέγοντος, "οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν;" Ἐὰν ἀκριβῶς ἐξετάσῃς, εἴσῃ τὸ λεγόμενον. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὅτι οὐκ ἔστι χρήσιμος ἡ προφητεία τοῖς ἀπίστοις, ἀλλ', οὐκ ἔστιν εἰς σημεῖον, ὡς ἡ γλῶττα, ἀνωφελὲς [w]δηλονότι. Οὐδὲ τοῖς ἀπίστοις τι χρήσιμον ἡ γλῶττα· ἓν γὰρ αὐτῆς ἐστι τὸ ἔργον, τὸ ἐκπλῆξαι μόνον καὶ θορυβῆσαι. Τὸ γὰρ σημεῖον τῶν μέσων ἐστίν· ὡς ὅταν λέγῃ, [5]"Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον," καὶ C προστίθησιν, "εἰς ἀγαθόν·" καὶ πάλιν, "Ἐγενήθην ὡσεὶ τέρας τοῖς πολλοῖς," τουτέστιν, [x]εἰς σημεῖον. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι τὸ σημεῖον ἐνταῦθα οὐχ ὡς [y]πάντως χρήσιμόν τι ποιοῦν παρήγαγεν, ἐπήγαγε τὸ ἐξ αὐτοῦ γινόμενον. Τί [z]δὲ ἦν τοῦτο; "Ἐροῦσι, φησὶν, ὅτι μαίνεσθε." Τοῦτο δὲ οὐ παρὰ τὴν τοῦ σημείου φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἄνοιαν ἐκείνων. Ἀπίστους δὲ ὅταν ἀκούσῃς, μὴ τοὺς αὐτοὺς πανταχοῦ νόμιζε λέγεσθαι, ἀλλὰ ποτὲ μὲν τοὺς [a]τὰ ἀνίατα νοσοῦντας καὶ ἀδιορθώτους μένοντας, ποτὲ δὲ τοὺς καὶ μεταβαλέσθαι δυναμένους, οἷοι ἦσαν D ἐπὶ τῶν ἀποστόλων οἱ θαυμάζοντες τὰ λεγόμενα τοῦ θεοῦ μεγαλεῖα· οἷοι ἐπὶ τοῦ Κορνηλίου. Ὃ τοίνυν λέγει, τουτό ἐστιν· ὅτι ἡ μὲν προφητεία καὶ ἐν τοῖς ἀπίστοις καὶ ἐν τοῖς πιστοῖς ἰσχύει· τὴν δὲ γλῶτταν ἀκούοντες οἱ ἄπιστοι καὶ ἀνόητοι, οὐ μόνον οὐ κερδαίνουσιν, ἀλλὰ καὶ καταγελῶσιν, ὡς μαινομένων, τῶν φθεγγομένων. Καὶ γὰρ εἰς σημεῖόν ἐστιν αὐτοῖς μόνον· τουτέστιν, εἰς τὸ ἐκπλήττεσθαι ἁπλῶς· ὡς οἵ γε νοῦν ἔχοντες καὶ ἐκέρδαινον· διὸ [b]καὶ ἐδόθη τὸ σημεῖον. [c]Οὐδὲ γὰρ μόνοι οἱ μέθην αὐτῶν κατηγοροῦντες ἦσαν τότε, ἀλλὰ E πολλοὶ καὶ ἐθαύμαζον αὐτοὺς, ὡς τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ διηγουμένους· ὥστε οἱ γελῶντες, οἱ ἀνόητοι ἦσαν. Διὸ καὶ Παῦλος οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, "Ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε," ἀλλὰ προσέθηκεν, "ἰδιῶται καὶ ἄπιστοι." Ἡ δὲ προφητεία οὐκ εἰς

5 Psal. lxxxv. 17. lxx. 7.

t καὶ τούτοις εἰς σημεῖον om. C. v οὖν] + σὺ C. w δηλονότι] δηλῶν ὅτι C.F. x εἰς om. F. y πάντως omnes cum Cat. πάντῃ Edd. z δὲ] δαὶ C.E. a τὰ om. F. Cat. Mox μεταβάλλεσθαι A. Cat. b καὶ, quod aberat, assumtum ex F. et Cat. c οὐδὲ γὰρ μόνοι] Sic omnes. οὐ γὰρ μόνον vulgo.

σημεῖον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς πίστιν καὶ εἰς ὠφέλειαν ἀμφοτέροις ἐπιτηδεία καὶ χρήσιμος. Καὶ τοῦτο εἰ καὶ μὴ εὐθέως, [d]ἀλλὰ διὰ τῶν ἑξῆς σαφέστερον ἡρμήνευσεν, εἰπών· [e]"Ἐλέγχεται ὑπὸ
335 πάντων." Ἐὰν γὰρ πάντες προφητεύωσι, φησὶν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι [f]ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστιν." Ὥστε οὐ τούτῳ μόνον μείζων ἡ προφητεία τῷ ἐν ἑκατέροις ἰσχύειν, ἀλλὰ καὶ τῷ τοὺς ἀναισχυντοτέρους τῶν ἀπίστων ἐφέλκεσθαι. Οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτὸ θαῦμα ἦν, ὅτε τὴν Σάπφειραν ἤλεγξεν, ὅπερ προφητείας ἦν, καὶ ὅτε [g]γλώσσαις ἐλάλει Πέτρος· ἀλλὰ τότε μὲν πάντες συνεστάλη-
B σαν, ὅτε δὲ γλώσσαις ἐλάλει, καὶ παραπαίοντος [h]ἔλαβε δόξαν.

Εἰπὼν τοίνυν, ὅτι οὐκ ὠφέλησε γλῶττα, καὶ ὑποτεμόμενος πάλιν αὐτὸ τοῦτο [i]τῷ τὸ ἔγκλημα εἰς τοὺς Ἰουδαίους περιτρέψαι, προϊὼν δείκνυσιν ὅτι καὶ βλάπτει. Καὶ [k]τίνος ἕνεκεν ἐδόθη; Ἵνα μετὰ ἑρμηνείας προΐῃ· ὡς τούτου χωρὶς, καὶ τοὐναντίον ἐκβαίνει παρὰ τοῖς ἀνοήτοις. "Ἐὰν γὰρ, φησὶ, γλώσσαις πάντες λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἄπιστοι ἢ ἰδιῶται, ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε·" καθάπερ οὖν καὶ οἱ ἀπόστολοι μεθυόντων ἐλάμβανον ὑπόνοιαν· [6]"Οὗτοι γὰρ, φησὶ, γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν." Ἀλλ' οὐ τοῦ σημείου κατηγορία, ἀλλὰ τῆς (484)
C ἐκείνων ἰδιωτείας. Διὰ τοῦτο προσέθηκεν, "ἰδιῶται καὶ ἄπιστοι," ὥστε τῆς ἐκείνων ἀπειρίας ἡ ὑπόληψις καὶ [l]τῆς ἀπιστίας. [m]Ὅπερ γὰρ ἔφθην εἰπὼν, οὐκ ἐν τοῖς διαβεβλημένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς [n]οὐ σφόδρα ὠφελοῦσι σπουδάζει [o]κατατάξαι τὸ χάρισμα, καὶ τοῦτο, ὥστε καταστεῖλαι αὐτοὺς, καὶ εἰς ἀνάγκην ἀγαγεῖν τοῦ τὸν ἑρμηνεύοντα ἐπιζητεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ πρὸς τοῦτο ἑώρων, [p]ἀλλὰ πρὸς ἐπίδειξιν αὐτῷ καὶ φιλοτιμίαν ἐκέχρηντο οἱ πολλοὶ, ἀπὸ τούτου μάλιστα ἀπάγει, δεικνὺς ὅτι εἰς δόξαν παραβλάπτονται, μανίας ὑπόληψιν κτώμενοι. Καὶ
D τοῦτο μάλιστά ἐστιν, ὃ συνεχῶς ἐπιχειρεῖ κατασκευάζειν ὁ Παῦλος, ὅταν [q]τινὸς ἀπάγειν βούληται, εἰς αὐτὰ ἃ ἐπιθυμεῖ [r]δείκνυσιν αὐτὸν παραβλαπτόμενον. Καὶ σὺ τοίνυν οὕτω ποίει· [s]ἂν ἡδονῆς ἀπαγάγῃς, δεῖξον ὅτι τὸ πρᾶγμα

[6] Act. ii. 13.

[d] ἀλλὰ] + καὶ F. [e] Haec ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων usque ad ἢ ἰδιώτης desunt in F. Cat. [f] ὁ receptum ex C.E. [g] γλώσσῃ F. Cat. [h] ἔλαβον F. [i] τῷ om. F. Idem mox περιτρέψας. [k] τίνος] + φησὶν C. φησὶν post ἐδόθη habet F. [l] τῆς accessit ex A.C.E. [m] ὥσπερ E. [n] οὐ om. F. [o] τάξαι C. [p] ἀλλὰ] + καὶ F. [q] τινὰ F. Statim ἀπαγαγεῖν idem. [r] δεικνὺς C. [s] ἂν] καὶ ἂν C. Statim ἀπάγῃς F. et ex corr. A.

[t]πικρόν· ἂν κενοδοξίας ἀφέλκης, δεῖξον [v]ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀτιμίας γέμον. Οὕτω καὶ Παῦλος ἐποίει. Καὶ [w]γὰρ πλουσίους ἀποσπῶν τοῦ περὶ τὰ χρήματα ἔρωτος, οὐκ εἶπεν ὅτι βλαβερὸν ὁ πλοῦτος μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς πειρασμοὺς ἐμβάλλει. [7]"Οἱ γὰρ βουλόμενοι πλουτεῖν, φησὶν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμόν." Ἐπειδὴ γὰρ [x]δοκεῖ πειρασμῶν E
ἀπαλλάττειν, τοὐναντίον αὐτῷ περιέθηκεν οὗπερ ἐνόμιζον οἱ πλουτοῦντες. Εἴχοντο πάλιν τῆς σοφίας τῆς ἔξωθεν ἕτεροι, ὡς ταύτῃ τὸ δόγμα ἱστῶντες· ἔδειξεν ὅτι οὐ μόνον οὐ βοηθεῖ τῷ σταυρῷ, ἀλλ' ὅτι καὶ κενοῖ αὐτόν. Εἴχοντο τοῦ δικάζεσθαι παρ' ἑτέροις, ἀνάξιον ἡγούμενοι παρὰ τοῖς οἰκείοις, ὡς τῶν ἔξωθεν σοφωτέρων ὄντων· δείκνυσιν ὅτι τὸ ἔξω δικάζεσθαι, αἰσχρόν. Εἴχοντο τῶν εἰδωλοθύτων, ὡς τελείαν γνῶσιν ἐπιδεικνύμενοι· ἔδειξεν ὅτι τοῦτο γνώσεως ἀτελοῦς, τὸ μὴ εἰδέναι οἰκονομεῖν τὰ τῶν πλησίον. [y]Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ἐπτό- 336
ηντο περὶ τὸ χάρισμα τοῦτο τὸ τῶν γλωσσῶν, δόξης ἐρῶντες, δείκνυσιν ὅτι τοῦτο μὲν [z]οὖν αὐτοὺς μάλιστα καταισχύνει, οὐ μόνον δόξης ἀποστεροῦν, ἀλλὰ καὶ μανίας [a]ὑπολήψει περιβάλλον. Ἀλλ' οὐκ εὐθέως τοῦτο εἶπεν, ἀλλὰ μυρία πρότερον εἰπὼν, ὅτε εὐπαράδεκτον τὸν λόγον ἐποίησε, τότε τὸ σφόδρα παράδοξον ἐπάγει. Καὶ τοῦτο δὲ [b]αὐτῷ τὸ θεώρημα σύνηθες. Τὸν γὰρ μέλλοντα διασαλεύειν δόξαν πεπηγυῖαν καὶ εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπειν, οὐκ εὐθέως [c]τἀναντία λέγειν δεῖ· ἐπεὶ B
καταγέλαστος ἔσται παρὰ τοῖς προκατειλημμένοις ὑπὸ τῆς ἐναντίας ψήφου· [d]ἐπειδὴ τὸ σφόδρα παράδοξον οὐκ ἂν γένοιτο ἐκ προοιμίων εὐπαράδεκτον· ἀλλὰ χρὴ πρότερον ὑπορύξαντα καλῶς δι' ἑτέρων, τότε εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπειν. Οὕτω γοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ γάμου διαλεγόμενος ἐποίησεν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ προσεῖχον ὡς ἄνεσιν ἔχοντι τῷ πράγματι, αὐτὸς δὲ ἐβούλετο δεῖξαι, ὅτι τὸ μὴ γαμεῖν ἄνεσις, εἰ μὲν εὐθέως τοῦτο εἶπεν, οὐκ ἂν οὕτως εὐπαράδεκτον [e]αὐτὸ πεποίηκε· νυνὶ δὲ μετὰ C
πολλὰ αὐτὸ θεὶς, καὶ εὐκαίρως [f]εἰσάγων, σφόδρα καθίκετο τῶν ἀκουόντων. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς [g]παρθένου πεποίηκε. Καὶ γὰρ πρὸ [h]τοῦ πολλὰ εἰπὼν, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, τότε φησὶν, ὅτι "Ὑμῶν φείδομαι," καὶ, "[i]Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι." Τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ τῶν γλωττῶν ποιεῖ, δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον

[7] 1 Tim. vi. 9.

[t] μικρὸν E. et a pr. man. A. [v] ὅτι om. F. [w] γὰρ]+καὶ F. [x] δοκεῖ]+καὶ F. [y] οὕτω]+δὴ F. [z] οὖν] γοῦν F. Statim αὐτοὺς μάλ. pro μαλ. αὐτοὺς A.E.F. [a] ὑπόληψιν F. [b] αὐτῷ A.C.E. Edebatur αὐτό. αὐτὸ pro αὐτῷ τὸ F. [c] τἀναντία pro τὰ ἐναντία A.C.F. [d] ἐπειδὴ] καὶ γὰρ C. [e] αὐτὸν E. et a pr. man. A. Ita etiam Veron. [f] εἰσαγαγὼν C.F. [g] παρθένου omnes. παρθενίας Edd. [h] τοῦ] τούτου C.E.F. [i] θελω]+πάντας F.

ἀποστερεῖ δόξης, ἀλλὰ καὶ καταισχύνει τοὺς ἔχοντας παρὰ
τοῖς ἀπίστοις. Ἡ δὲ προφητεία τοὐναντίον καὶ αἰσχύνης ἀπήλ-
λακται τῆς παρὰ τοῖς ἀπίστοις, καὶ δόξαν ἔχει μεγίστην καὶ
D ὠφέλειαν. Οὐ γὰρ ἐρεῖ τις ἐπὶ τῆς προφητείας, ὅτι μαίνονται,
οὐδὲ καταγελάσεται τῶν προφητευόντων, ἀλλὰ τοὐναντίον
ἐκπλαγήσεται καὶ θαυμάσεται τούτους. "Ἐλέγχεται γὰρ
ὑπὸ [k] πάντων·" τουτέστιν, ἃ ἐπὶ καρδίας ἔχει, ταῦτα εἰς μέσον
ἄγεται καὶ δείκνυται πᾶσιν. Οὐκ ἔστι δὲ ἴσον εἰσελθόντα
τινὰ ἰδεῖν τὸν μὲν Περσιστὶ, τὸν δὲ Συριστὶ φθεγγόμενον,
καὶ εἰσελθόντα ἀκοῦσαι τὰ ἀπόρρητα τῆς αὐτοῦ διανοίας, καὶ
εἴτε πειράζων καὶ μετὰ πονηρᾶς γνώμης, εἴτε ὑγιῶς εἰσελήλυθε·
καὶ ὅτι τὸ καὶ τὸ αὐτῷ πέπρακται, καὶ τὸ βεβούλευται· πολὺ
E γὰρ τοῦτο ἐκείνου φρικωδέστερον καὶ χρησιμώτερον. Διὰ δὴ
τοῦτο, ἐπὶ μὲν τῶν γλωσσῶν φησιν, ὅτι μαίνεσθε· ἀλλ' οὐκ
οἴκοθεν τοῦτο ἀποφαίνεται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐκείνων κρίσεως·
"Ἐροῦσι γὰρ, φησὶν, ὅτι μαίνεσθε." Ἐνταῦθα δὲ καὶ τῇ
τῶν πραγμάτων κέχρηται ψήφῳ, καὶ τῇ τῶν ὠφελουμένων.
"Ἐλέγχεται γὰρ, φησὶν, ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων· (485)
[l] καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ
οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων
337 ὅτι [m] ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστιν." Ὁρᾷς ὅτι τοῦτο ἀναμ-
φισβήτητον; Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφιβάλλεται τὸ γινόμενον, καὶ
μανίαν ἄν τις αἰτιάσαιτο τῶν ἀπίστων· ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦ-
τον ἔσται, ἀλλὰ καὶ θαυμάσεται καὶ προσκυνήσει, διὰ τῶν
ἔργων πρότερον ὁμολογῶν, εἶτα καὶ διὰ τῶν ῥημάτων. Οὕτω
καὶ Ναβουχοδονόσορ τὸν θεὸν προσεκύνησε λέγων, [8] "Ἐπ'
ἀληθείας ὁ θεὸς ὑμῶν αὐτός ἐστι θεὸς ἀποκαλύπτων μυστήρια,
ὅτι ἠδυνήθης ἀποκαλύψαι τὸ μυστήριον τοῦτο." Εἶδες τῆς
προφητείας τὴν ἰσχὺν, πῶς τὸν ἄγριον ἐκεῖνον μετέβαλε καὶ
κατήχησε καὶ εἰς πίστιν ἤγαγε; [9] "Τί οὖν ἐστιν, ἀδελφοί;
B Ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, [n] διδαχὴν ἔχει,
γλῶσσαν ἔχει, [ἀποκάλυψιν ἔχει,] ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς
οἰκοδομὴν γινέσθω." Ὁρᾷς τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν κρηπῖδα καὶ
τὸν κανόνα; Ὥσπερ γὰρ τεχνίτου ἔργον [o] τὸ οἰκοδομεῖν, οὕτω
καὶ τοῦ Χριστιανοῦ τὸ τοὺς πλησίον διὰ πάντων ὠφελεῖν.
Ἐπειδὴ δὲ σφόδρα κατέδραμε τοῦ χαρίσματος, ἵνα μὴ δόξῃ
περιττὸν εἶναι· τὸν γὰρ τῦφον [p] αὐτῶν κατασπάσαι βουλόμενος

[8] Dan. ii. 47. [9] v. 26.

[k] πάντων] + ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων F. [l] καὶ οὕτω om. F. [m] ὁ receptum ex C.E. [n] Haec διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει om. A.C.E. Posteriora ἀποκάλυψιν ἔχει desunt etiam in F. et Mosqq. Cf. supra p. 9 E. [o] τὸ om. F. [p] αὐτὸν C.E.

μόνον τοῦτο πεποίηκε· πάλιν ἀριθμεῖ [q]μετὰ τῶν ἄλλων αὐτὸ,
λέγων· "Ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει." Καὶ
γὰρ ψαλμοὺς τὸ παλαιὸν ἐποίουν ἀπὸ χαρίσματος, καὶ ἐδί- C
δασκον ἀπὸ χαρίσματος. Ἀλλ' ὅμως ἅπαντα ταῦτα πρὸς
ἓν βλεπέτω, φησὶ, τὴν τοῦ πλησίον διόρθωσιν· μηδὲν ἁπλῶς
γινέσθω. Εἰ γὰρ μὴ παραγίνῃ τὸν ἀδελφὸν οἰκοδομήσων, τί
καὶ παραγίνῃ; Οὐ [r]δὴ πολύς μοι λόγος τῆς τῶν χαρισμάτων
διαφορᾶς· ἑνὸς ἐμοὶ μέλει μόνον, καὶ τὸ σπουδαζόμενόν μοι ἓν,
τὸ πρὸς οἰκοδομὴν ἅπαντα ποιεῖν. Οὕτω καὶ ὁ τὸ μικρὸν
ἔχων χάρισμα, τὸν [s]τὸ μέγα παραδραμεῖται, ἐὰν τοῦτο προσῇ.
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὰ χαρίσματα, ἵνα οἰκοδομῆται ἕκαστος·
ὡς ἐὰν μὴ τοῦτο [t]γίνηται, καὶ εἰς κρίμα ἔσται τὸ χάρισμα
τῷ λαβόντι. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, ὄφελος τοῦ προφητεύειν, τί D
[v]δὲ ὄφελος τοῦ νεκροὺς ἐγείρειν, ὅταν μηδεὶς ὁ κερδαίνων ᾖ;
Εἰ δὲ τοῦτο τῶν χαρισμάτων τὸ τέλος, ἔξεστι δὲ αὐτὸ καὶ
ἑτέρῳ κατασκευάζειν τρόπῳ χαρισμάτων χωρὶς, μὴ μέγα ἐπὶ
τοῖς σημείοις φρόνει, μηδὲ ταλάνιζε σαυτὸν ὁ τῶν χαρισμάτων
ἐστερημένος.

[10] "Εἴτε δὲ γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον
τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ
διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ
θεῷ." Τί λέγεις, [w]εἰπέ μοι; τοσαῦτα εἰπὼν περὶ γλωσσῶν, E
ὅτι ἀνόνητον, ὅτι περιττὸν, ἐὰν μὴ ἑρμηνέα ἔχῃ, κελεύεις πάλιν
γλώσσαις λαλεῖν; Οὐ κελεύω, φησὶν, ἀλλ' οὐδὲ [x]κωλύω· ὡς
ὅταν λέγῃ, "Εἴ τις ὑμᾶς καλεῖ τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε
[y]πορεύεσθαι," οὐχὶ νομοθετῶν [z]τὸ πορεύεσθαι [a]λέγει, ἀλλ'
οὐκ ἐπέχων· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, "Ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ
θεῷ." Εἰ μὴ καρτερεῖ σιγᾶν, φησὶν, ἀλλ' οὕτως ἐστὶ φιλό-
τιμος καὶ κενόδοξος, καθ' ἑαυτὸν φθεγγέσθω. Ὥστε [b]αὐτῷ
τούτῳ μάλιστα τῷ οὕτως ἐπιτρέψαι ἐκώλυσεν ἐντρέψας· ὃ 338
καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖ περὶ τῆς πρὸς γυναῖκα [c]διαλεγόμενος ὁμι-
λίας, καὶ λέγων· "Τοῦτο δὲ λέγω διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν."
Ἀλλ' οὐχ ὅτε περὶ προφητείας ἔλεγεν, οὕτως εἶπεν, ἀλλὰ
πῶς; Ἐπιτακτικῶς καὶ [d]νομοθετικῶς· "Προφῆται δὲ δύο ἢ

[10] v. 27, 28.

[q] μετὰ τῶν ἄ. αὐτὸ] Sic omnes. αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων Edd. [r] δὴ] + γὰρ F. [s] τὸ μέγα] μέγαν F. τὸ μέγα ἔχοντα Edd. Sed ἔχοντα om. A.E.F. [t] γένηται F. [v] δὲ] δαὶ C.E. [w] εἰπέ μοι] ὦ Παῦλε C. [x] κωλύω] + τοῦτο δὲ ἀλλαχοῦ ποιεῖ C. [y] πορεύεσθε C.E. *ite* Interp. [z] τὸ] τοῦ C.E. et a pr. man. A. etiam Veron. [a] λέγει——τῷ θεῷ] ἄπαγε· ἀλλ' οὐδὲ ἐπέχων· οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὐ κελεύει, ἀλλ' οὐδὲ κωλύει. τί ἐστιν, ἑαυτῷ καὶ τῷ θεῷ; C. [b] αὐτὸ τοῦτο μ. τῷ F. [c] διαλεγ. ὁμ. omnes. ὁμ. διαλεγ. vulgo. [d] νομοθετητικῶς ex corr. recent. A.

τρεῖς [e]λαλείτωσαν." Καὶ οὐδαμοῦ τὸν ἑρμηνέα ἐνταῦθα ζητεῖ, οὐδὲ ἐπιστομίζει τὸν προφητεύοντα, καθάπερ ἐκεῖ λέγων, "Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω." Οὐδὲ γὰρ αὐτάρκης ὁ τῇ γλώττῃ λαλῶν. Διόπερ εἰ μέν τις [f]ἀμφότερα ἔχει τὰ B χαρίσματα, λαλείτω· εἰ δὲ οὐκ [g]ἔχει, θέλει δὲ φθέγγεσθαι, μετὰ τοῦ ἑρμηνεύοντος τοῦτο ποιείτω. Καὶ γὰρ ὁ προφήτης ἑρμηνευτής [h]ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ, σὺ δὲ τοῦ ἀνθρώπου. "Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ [i]διερμηνευτὴς, σιγάτω." Οὐδὲν γὰρ δεῖ περιττῶς γίνεσθαι, [k]οὐδὲ πρὸς φιλοτιμίαν. "Ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ·" τουτέστι, κατὰ διάνοιαν, ἢ ἠρέμα καὶ ἀψοφητὶ, εἴγε βούλεται. Οὐ γὰρ δὴ νομοθετοῦντος τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ τάχα (486)
καὶ ἐντρέποντος μᾶλλον διὰ τῆς συγχωρήσεως, ὥσπερ ὅταν λέγῃ, "Εἰ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω·" καὶ δοκῶν συγχωρεῖν, δριμύτερον [l]αὐτῷ τούτῳ καθάπτεται. [m]Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο συνέρχεσθε, φησὶν, ἵνα δείξητε ὅτι χάρισμα ἔχετε, ἀλλ' C ἵνα οἰκοδομῆτε τοὺς ἀκούοντας· ὅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπε, "Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω."

[11] "Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν." Οὐδαμοῦ τὸ πλεῖστον προσέθηκε καθάπερ ἐπὶ τῶν γλωττῶν. Καὶ τί τοῦτο; φησίν. Οὐδὲ γὰρ τὴν προφητείαν αὐτάρκη δείκνυσιν, εἴγε ἄλλοις ἐπιτρέπει τὴν κρίσιν. Σφόδρα μὲν οὖν αὐτάρκης. Οὐδὲ γὰρ ἐπεστόμισεν αὐτὸν καθάπερ ἐκεῖνον, οὐκ ὄντος ἑρμηνεύοντος· οὐδὲ ὥσπερ ἐπ' ἐκείνου εἶπεν, "Ἐὰν μὴ ᾖ [n]ὁ διερμηνευτὴς, σιγάτω," οὕτω καὶ ἐπὶ D τούτου, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ διακρίνων, μὴ προφητευέτω, ἀλλ' ἠσφαλίσατο μόνον τὸν ἀκροατήν. Πρὸς γὰρ τὴν τῶν ἀκουόντων πληροφορίαν τοῦτο εἴρηκεν, ὥστε μὴ παρεμπεσεῖν μεταξὺ μάντιν. Τοῦτο γὰρ καὶ ἀρχόμενος φυλάττεσθαι ἐκέλευεν, ὅτε μαντείας καὶ προφητείας διαίρεσιν εἰσήγαγε, καὶ νῦν αὐτὸ διακρίνειν κελεύει καὶ σκοπεῖν, ὥστε [o]μὴ παρεισδῦναι διδάσκαλον διαβολικόν. [12] "Ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. Δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται." Τί ποτέ ἐστι τοῦτο τὸ εἰρημένον; Εἰ προφητεύοντός σου, φησὶ, καὶ E φθεγγομένου, τὸ πνεῦμα τοῦ ἑτέρου [p]διεγείρειεν αὐτὸν, σίγα

11 v. 29. 12 v. 30, 31.

[e] λαλησάτωσαν hic et infra F. [f] ἀμφ. ἔχει] ἔχοι ἀμφ. (om. τὰ χαρίσματα) F. ἔχοι etiam A. [g] ἔχοι A.C.E. Statim θέλοι A. [h] ἐστιν] + φησὶν F. [i] ἑρμηνευτὴς E. [k] οὐδὲ omnes. οὐδὲν Edd. [l] αὐτῷ] αὐτῶν E.F. Ita etiam A. sed ν̃ eraso et rescripto, ut videtur. [m] οὐδὲ γὰρ F. [n] ὁ om. F. [o] μὴ παρ. διδάσκαλον διαβ.] Sic libri omnes et Interpres. Edebatur μή τι παρεισδῦναι διαβολικόν. [p] διεγείροιεν E.

λοιπόν. Ὅπερ γὰρ εἶπεν ἐπὶ τῶν γλωττῶν, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ, τὸ ἀνὰ μέρος, ἀλλὰ θειότερον ἐνταῦθα. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἀνὰ μέρος, ἀλλ', "ἐὰν ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ." Τί γὰρ ἐχρῆν λοιπὸν, τούτου κινουμένου πρὸς προφητείαν, ἐκεῖνον λέγειν; Ἀλλ' ἀμφοτέρους ἐχρῆν; Ἀλλ' ἄτοπον, καὶ σύγχυσιν ἔχον. Ἀλλὰ τὸν πρότερον; [q]Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄτοπον. Διὰ γὰρ τοῦτο, λέγοντος ἐκείνου, τοῦτον ἐκίνει τὸ πνεῦμα, ἵνα τι καὶ οὗτος εἴπῃ. Εἶτα παραμυθούμενος τὸν ἐπιστομισθέντα, φησί· "Δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται." Ὁρᾷς πῶς πάλιν τὴν αἰτίαν τίθησι, δι' ἣν πάντα ποιεῖ; [r]Εἰ γὰρ τὸν γλώσσαις 339
λαλοῦντα καθόλου κωλύει λέγειν, ὅταν ἑρμηνέα μὴ ἔχῃ, διὰ τὸ ἀνωφελὲς, εἰκότως καὶ προφητείαν, ἂν μὴ τοῦτο ἔχῃ, ἀλλὰ σύγχυσιν ποιῇ καὶ ταραχὴν καὶ θόρυβον ἄκαιρον, κατέχειν κελεύει. [13] "Καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται." Εἶδες πῶς ἐνέτρεψεν αὐτὸν εὐτόνως καὶ φοβερῶς; Ἵνα γὰρ μὴ φιλονεικῇ, μηδὲ στασιάζῃ ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ τὸ χάρισμα δείκνυσιν ὑποτασσόμενον· πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ἐνέργειαν λέγει. Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα ὑποτάσσεται, πολλῷ μᾶλλον σὺ ὁ κεκτημένος οὐκ ἂν εἴης δίκαιος φιλονεικεῖν. Εἶτα B
δείκνυσιν ὅτι καὶ τῷ θεῷ τοῦτο δοκεῖ, ἐπάγων καὶ λέγων· [14] "Οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων [s]διδάσκω." Εἶδες δι' ὅσων ἤγαγεν αὐτὸν εἰς σιγὴν, καὶ παρεμυθήσατο θατέρῳ [t]παραχωροῦντα; Δι' ἑνὸς μὲν καὶ πρώτου, τοῦ μὴ [v]ἐγκλείεσθαι τούτου γινομένου· "Δύνασθε γὰρ, φησὶ, καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν·" δι' ἑτέρου δὲ [w]τοῦ καὶ τῷ πνεύματι τοῦτο δοκεῖν· "Πνεύματα γὰρ προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται·" πρὸς τούτοις [x]τῷ κατὰ γνώμην τοῦ θεοῦ τοῦτο εἶναι· "Οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας, φησὶν, ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης·" καὶ τετάρτῳ, τῷ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης [y]τὸν νόμον τοῦτον κρατεῖν, καὶ C
μηδὲν ξένον [z]αὐτοῖς ἐπιτάττεσθαι· "Οὕτω γὰρ ἐν πάσαις, φησὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων διδάσκω."

[a]Τί τοίνυν φρικωδέστερον τούτων γένοιτ' ἂν τῶν πρα-

13 v. 32. 14 v. 33.

[q] ἀλλὰ, quod aberat, est in nostris omnibus. [r] εἰ] καὶ C. [s] διδάσκω om. F. [t] παραχωρήσας C.E. [v] ἐγκλείεσθαι] Sic C.F. *prohiberi* Interp. ἐκκλύεσθαι corr. ex ἐκκλίεσθαι A. ἐκλύεσθαι Edd. [w] τοῦ] τὸ F. [x] τῷ] τὸ omnes. τοῦ Veron. τῷ ex ingenio, ut videtur, edidit Sav. [y] τὸν ν. τ. κρατεῖν] Sic omnes. Edebatur τοῦτον κρ. τὸν ν. [z] αὐτοὺς F. [a] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι τύπους νῦν μόνον σώζομεν τῆς ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίας· καὶ ὅτι μεθ' ἡσυχίας, καὶ θορύβου παντὸς ἄνευ δεῖ ἡμᾶς συνέρχεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Veron.

γμάτων; Καὶ γὰρ οὐρανὸς [b] ἡ ἐκκλησία τότε, τοῦ πνεύματος (487)
πάντα δημαγωγοῦντος καὶ τῶν προεστώτων ἕκαστον κινοῦντος,
καὶ ἔνθουν ποιοῦντος. Ἀλλὰ νῦν τὰ σύμβολα κατέχομεν τῶν
χαρισμάτων ἐκείνων μόνον. Καὶ γὰρ καὶ νῦν δύο ἢ τρεῖς
λέγομεν, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ ἑτέρου σιγῶντος ἕτερος ἄρχεται·
D ἀλλὰ σημεῖα ταῦτα μόνον ἐστὶν ἐκείνων καὶ ὑπομνήματα. Διὸ
ἐπειδὰν ἀρξώμεθα λέγειν, ὁ λαὸς ἀντιφθέγγεται, "Τῷ πνεύ-
ματί σου," δεικνὺς ὅτι τὸ παλαιὸν οὕτως ἔλεγον, οὐκ οἰκείᾳ
σοφίᾳ, ἀλλὰ [c] τῷ πνεύματι κινούμενοι. Ἀλλ' οὐχὶ νῦν· τὸ
ἐμαυτοῦ λέγω τέως· ἀλλ' ἔοικεν ἡ ἐκκλησία νῦν γυναικὶ τῆς
παλαιᾶς εὐημερίας ἐκπεσούσῃ, καὶ τὰ σύμβολα κατεχούσῃ
πολλαχοῦ μόνον τῆς ἀρχαίας εὐπραγίας ἐκείνης, [d] καὶ τὰς μὲν
E θήκας τῶν χρυσίων ἐπιδεικνυμένῃ καὶ τὰ κιβώτια, τὸν δὲ πλοῦ-
τον ἀφῃρημένῃ· ταύτῃ προσέοικεν ἡ ἐκκλησία νῦν. Καὶ οὐ
χαρισμάτων [e] ἕνεκεν τοῦτο λέγω· οὐδὲ γὰρ ἦν δεινόν, εἰ τοῦτο
ἦν μόνον· ἀλλὰ καὶ βίου καὶ ἀρετῆς. Καὶ γὰρ ὁ τῶν χηρῶν
ἀριθμός, καὶ ὁ τῶν παρθένων χορὸς τότε μὲν [f] εἶχε κόσμον ταῖς
ἐκκλησίαις πολύν· νῦν δὲ ἠρήμωται καὶ κεκένωται, καὶ τὰ σύμ-
βολα μένει μόνον. Εἰσὶ μὲν γὰρ χῆραι καὶ νῦν, εἰσὶ καὶ παρ-
θένοι, ἀλλ' οὐκ ἔχουσιν αὗται τὸν κόσμον ἐκεῖνον, [g] ὃν τὰς
ἀποδυσαμένας πρὸς τὰ τοιαῦτα παλαίσματα ἔχειν χρή. Καὶ
340 γὰρ τῆς παρθένου τὸ ἐξαίρετον γνώρισμα, τὸ τὰ τοῦ θεοῦ
μεριμνᾶν μόνα, καὶ τὸ [h] εὐπρόσεδρον ἀπερισπάστως· καὶ τῆς
χήρας οὐχ οὕτω τὸ μὴ δευτέροις ὁμιλῆσαι γάμοις δεῖγμα
γένοιτ' ἄν, ὡς [i] τὰ ἄλλα, τὰ τῆς φιλοξενίας, τὰ τῆς φιλοπτω-
χίας, τὰ τῆς [k] φιλοκαρτερίας τῆς ἐν εὐχαῖς, πάντα τὰ ἄλλα,
ἃ μετὰ πολλῆς ἀπαιτεῖ [l] τῆς ἀκριβείας ὁ Παῦλος Τιμοθέῳ
γράφων. Ἴδοι τις ἂν καὶ τὰς ἐν γάμῳ πολλὴν ἐπιδεικνυμένας
παρ' ἡμῖν τὴν κοσμιότητα. Ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ
ζητούμενον, [m] ἀλλ' ἡ περὶ τοὺς δεομένους μετὰ σπουδῆς θερα-
πεία, δι' ἧς αἱ ἀρχαῖαι μάλιστα ἀπέλαμπον γυναῖκες, οὐχ ὡς αἱ
B πολλαὶ τῶν νῦν. Τότε μὲν γὰρ ἀντὶ χρυσοῦ τὸν ἀπὸ τῆς
ἐλεημοσύνης περιέκειντο καλλωπισμόν· νυνὶ δὲ ἀφεῖσαι τοῦτο,
σχοινία χρυσᾶ ἀπὸ τῆς σειρᾶς τῶν ἁμαρτιῶν πεπλεγμένα
πανταχόθεν περίκεινται. Εἴπω καὶ ἄλλην θήκην κεκενωμένην
τοῦ πατρῴου κόσμου; Συνήεσαν τὸ παλαιὸν ἅπαντες, καὶ
[n] ὑπέψαλλον κοινῇ. Τοῦτο ποιοῦμεν καὶ νῦν· ἀλλὰ τότε μὲν

[b] ἡ] ἦν ἡ F. [c] τῷ om. F. [d] καὶ om. C. [e] ἕνεκα F. [f] παρεῖχε F.
[g] ὃν] ὁ ante corr. A. ὡς E. [h] εὐπρόσεδρον] + καὶ τὸ C. [i] τὰ ἄλλα pro τἆλλα C.E.F. Statim τὰ τῆς φιλοξ. om. F. Habent ea, sed post φιλοπτωχίας Edd. [k] καρτερίας C. [l] τῆς om. F. [m] ἀλλ' ἡ] ἀλλὰ καὶ ἡ C.
[n] ὑπέψαλλον C.E. ἐπέψαλλον Veron. ὑπέψαλον A.F. receptum a Sav. Mor. Ben.

[o]ἐν ἅπασι μία ψυχὴ ἦν καὶ καρδία μία· νυνὶ δὲ οὐδὲ ἐν μιᾷ
ψυχῇ τὴν ὁμόνοιαν ἐκείνην ἴδοι τις ἄν, ἀλλὰ πολὺς ὁ πόλεμος
πανταχοῦ. Εἰρήνην [p]κοινῇ πᾶσιν ὁ τῆς ἐκκλησίας προεστὼς
ἐπεύχεται καὶ νῦν, ὡς εἰς πατρῴαν οἰκίαν εἰσιών· ἀλλὰ τῆς C
εἰρήνης ταύτης τὸ μὲν ὄνομα πολὺ, τὸ δὲ πρᾶγμα οὐδαμοῦ.
Τότε καὶ αἱ οἰκίαι ἐκκλησίαι ἦσαν· νυνὶ δὲ καὶ ἡ ἐκκλησία οἰκία,
μᾶλλον δὲ καὶ οἰκίας πάσης χείρων. Ἐν οἰκίᾳ μὲν γὰρ πολλὴν
[q]καὶ εὐταξίαν ἴδοι τις ἄν· καὶ γὰρ ἡ κυρία τῆς οἰκίας ἐπὶ τοῦ
θρόνου κάθηται [r]μετὰ εὐσχημοσύνης ἁπάσης, καὶ αἱ θεραπαι-
νίδες [s]μετὰ ἡσυχίας ὑφαίνουσι, καὶ τῶν οἰκετῶν ἕκαστος τὸ
[t]ἐπιταχθὲν μετὰ χεῖρας ἔχει. Ἐνταῦθα δὲ πολὺς ὁ θόρυβος,
πολλὴ ἡ σύγχυσις, καὶ καπηλείου οὐδὲν διενήνοχε τὰ παρ' ἡμῖν·
τοσοῦτος ὁ γέλως, τοσαύτη ἡ ταραχὴ, [v]καθάπερ ἐν βαλανείοις,
καθάπερ ἐν ἀγοραῖς κραζόντων, θορυβούντων ἁπάντων. Καὶ D
ταῦτα ἐνταῦθα μόνον· ὡς [w]ἀλλαχοῦ οὐδὲ προσειπεῖν τὸν πλη-
σίον ἔξεστιν [x]ἐν ἐκκλησίᾳ, κἂν χρόνιόν τις ἀπολάβῃ τὸν φίλον,
ἀλλ' ἔξω ταῦτα γίνεται, καὶ μάλα εἰκότως. Οὐ γὰρ κουρεῖον,
οὐδὲ μυροπωλεῖον ἡ ἐκκλησία, οὐδὲ ἐργαστήριον ἕτερον τῶν ἐπ'
ἀγορᾶς, ἀλλὰ τόπος ἀγγέλων, τόπος ἀρχαγγέλων, [y]βασίλεια
θεοῦ, αὐτὸς ὁ οὐρανός. Ὥσπερ οὖν εἴ τις τὸν οὐρανὸν δια-
στείλας ἐκεῖ σε εἰσήγαγε, κἂν τὸν πατέρα, κἂν τὸν ἀδελφὸν
εἶδες, οὐκ ἂν ἐτόλμησας φθέγξασθαι· οὕτως οὐδὲ ἐνταῦθα E
ἕτερόν τι πλὴν τῶν πνευματικῶν φθέγγεσθαι ἔδει. Καὶ γὰρ
καὶ τὰ ἐνταῦθα οὐρανός. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ἴδε πρὸς [z]ταυτηνὶ
τὴν τράπεζαν, ἀναμνήσθητι τίνος ἕνεκεν ἕστηκε, καὶ διὰ τί·
ἐννόησον τίς ὁ προβαίνων ἐνταῦθα, φρίξον [a]καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ.
Καὶ [b]γὰρ θρόνον τις ἰδὼν μόνον βασιλέως, ἀνίσταται τῇ ψυχῇ,
προσδοκῶν τὴν ἔξοδον τοῦ βασιλέως. Καὶ σὺ τοίνυν καὶ πρὸ
τοῦ καιροῦ τοῦ [c]φρικώδους ἐκείνου, διανάστηθι, καὶ πρὶν ἰδεῖν
τὰ παραπετάσματα ἀναστελλόμενα καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀγγέ-
(488) λων προβαίνοντα, [d]πρὸς αὐτὸν ἀνάβαινε τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' 341
ἀγνοεῖ ταῦτα ὁ ἀμύητος· οὐκοῦν ἀναγκαῖον καὶ πρὸς ἐκεῖνον
εἰπεῖν ἕτερα. Οὐδὲ γὰρ πρὸς τοῦτον ἀπορήσομεν τῶν δυνα-
μένων αὐτὸν διαναστῆσαι καὶ πεῖσαι πέτεσθαι. [e]Σὺ τοίνυν
ὁ ταῦτα ἀγνοῶν, ὅταν ἀκούσῃς τοῦ προφήτου λέγοντος, "Τάδε
λέγει κύριος," ἀπόστηθι τῆς γῆς, ἀνάβηθι καὶ αὐτὸς εἰς τὸν
οὐρανὸν, ἐννόησον τίς ἐστιν ὁ δι' ἐκείνου σοι διαλεγόμενος. Νῦν

[o] ἐν om. F. [p] Vid. Annot. [q] καὶ om. F. eras. in A. [r] μετὰ] καὶ μετ' F. [s] μετὰ τῆς ἡσ. Edd. τῆς om. F. [t] ἐπιταγὲν C.E. [v] καὶ καθάπερ F. [w] ἀλλαχοῦ]+γε F. [x] ἐν] ὡς ἐν F. [y] Deest folium in E. [z] ταύτην F. [a] καὶ om. F. [b] γὰρ]+καὶ Edd. καὶ om. C.F. [c] φρικώδους]+φρίξον Edd. Verbum importunum damnat noster F. [d] πρὸς] καὶ πρὸς ex corr. A. [e] σὺ] καὶ σὺ C.

δὲ, μίμου μὲν [f]γελωτοποιοῦντος, καὶ πορνευομένης γυναικὸς [g]ἀσχημονούσης, θέατρον τοσοῦτον κάθηται, πολλὴν παρέχον B [h]τὴν ἡσυχίαν τοῖς λεγομένοις, καὶ ταῦτα οὐδενὸς κελεύοντος σιγᾶν, καὶ οὔτε θόρυβος οὔτε κραυγὴ, οὐχ ὁ τυχὼν θροῦς· θεοῦ δὲ ἐκ [i]τῶν οὐρανῶν φθεγγομένου περὶ φρικτῶν οὕτω πραγμάτων, κυνῶν ἀναισχυντότερον διακείμεθα, οὐδὲ [k]ὅσην ταῖς πόρναις γυναιξὶ, τοσαύτην τῷ θεῷ παρέχοντες τὴν αἰδῶ.

Ἐφρίξατε ταῦτα [l]ἀκούσαντες; Οὐκοῦν πολλῷ [m]μᾶλλον ποιοῦντες φρίξατε. [n]Ὃ περὶ τῶν ὑπερορώντων τοὺς πένητας εἶπεν ὁ Παῦλος, καὶ μόνων ἑστιωμένων· "Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ C καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας;" δότε [o]καὶ ἐμοὶ περὶ τῶν θορυβούντων ἐνταῦθα καὶ διαλεγομένων εἰπεῖν· μὴ γὰρ οὐκ ἔχετε οἰκίας εἰς τὸ φλυαρεῖν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ διαφθείρετε καὶ τοὺς σωφρονεῖν καὶ ἡσυχάζειν βουλομένους; Ἀλλὰ ἡδὺ καὶ φίλον ὑμῖν τοῖς γνωρίμοις διαλέγεσθαι; Οὐ κωλύω τοῦτο, ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ, [p]ἀλλ' ἐν ἀγορᾷ, ἀλλ' ἐν βαλανείοις γινέσθω· ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐ διαλέξεως, ἀλλὰ διδασκαλίας χωρίον [q]ἐστί. Νυνὶ δὲ τῆς ἀγορᾶς οὐδὲν διενήνοχεν· εἰ δὲ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν, τάχα οὐδὲ τῆς σκηνῆς· οὕτω τῶν ἐκεῖ πορνευομένων γυναικῶν ἀσελγέστερον D αἱ ἐνταῦθα συλλεγόμεναι [r]καλλωπίζονται. Διὸ δὴ πολλοὺς καὶ ἐνταῦθα ἐφέλκονται τῶν ἀκολάστων· καὶ ἄν τε [s]πειρᾶν τις βούληται γυναῖκα καὶ διαφθείρειν, οὐδεὶς οἶμαι τῆς ἐκκλησίας ἐπιτηδειότερος αὐτῷ τόπος εἶναι δοκεῖ· ἄν [t]τε ὠνήσασθαί τι καὶ πρίασθαι δέῃ, μᾶλλον τῆς ἀγορᾶς χρήσιμος ἡ ἐκκλησία φαίνεται. Ἐνταῦθα γὰρ καὶ περὶ τούτων πλείους γίνονται λόγοι, ἢ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐργαστηρίοις. Ἄν τε κακῶς εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι βούλωνταί τινες, καὶ τοῦτο [v]ἐνταῦθα ὄψει μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἔξω συμβαῖνον. Κἂν τῶν [w]πολιτικῶν τι βουληθῇς ἀκοῦσαι πραγμάτων, κἂν τῶν ἐν οἰκίαις, κἂν τῶν ἐν E στρατοπέδῳ, μὴ βαδίσῃς εἰς δικαστήριον, [x]μηδὲ καθίσῃς ἐν ἰατρείῳ. Εἰσὶ γὰρ ἐνταῦθα, εἰσὶν οἱ πάντων ἀκριβέστερον ταῦτα ἅπαντα [y]ἀπαγγέλλοντες, καὶ πάντα μᾶλλόν ἐστι τὰ ἐνταῦθα, [z]ἢ ἐκκλησία. Τάχα σφόδρα καθηψάμην ὑμῶν. Οὐκ

[f] γελωτοπ.] γέλωτας F. [g] καὶ ἀσχημ. Edd. καὶ om. F. [h] τὴν om. C. [i] τοῦ οὐρανοῦ F. [k] ὅσον F. [l] ἀκούοντες F. [m] μᾶλλον] + ταῦτα Edd. repugnantibus libris. [n] ὃ] + καὶ F. [o] καὶ ἐμοὶ pro κἀμοὶ omnes. [p] ἀλλ' om. F. [q] ἐστι] + καὶ προσευχῆς F. [r] καλλωπίζονται] + γυναῖκες C.F. [s] Vid. Annot. [t] τε] + γὰρ F. Statim τι καὶ πρίασθαι om. idem. [v] ἐνταῦθα ὄψει omnes. ὄψει ἐνταῦθα Edd. [w] πολεμικῶν F. [x] μὴ E. [y] ἀπαγγέλλοντες omnes. Edebatur καταγγέλλοντες. Statim πάντων pro πάντα C. [z] ἢ] ἡ E. Veron. τῇ F.

ἔγωγε οἶμαι. Ὅταν γὰρ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένητε, πόθεν εἴσομαι, ὅτι καθίκετο ὑμῶν τὰ εἰρημένα; Οὐκοῦν τῶν αὐτῶν ἀναγκαῖον ἅψασθαι [a]πάλιν. Ταῦτα οὖν ἀνεκτά; ταῦτα φορητά; Κοπτόμεθα καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ διασπώμεθα, ἵνα τι χρήσιμον μαθόντες ἀπέλθητε· καὶ οὐδεὶς ὑμῶν [b]τι κερδάνας ἄπεισιν, ἀλλὰ 342
καὶ βλαβεὶς μειζόνως. Καὶ γὰρ εἰς κρίμα συνέρχεσθε, πρόφασιν οὐκέτι περὶ τῆς ἁμαρτίας ἔχοντες, καὶ τοὺς ἐπιεικεστέρους ἐκκρούετε, ταῖς ὑμετέραις φλυαρίαις ἐνοχλοῦντες πάντοθεν. Ἀλλὰ τίς ὁ τῶν πολλῶν λόγος; Οὐκ ἀκούω τῶν ἀναγινωσκομένων, φησὶν, οὐδὲ οἶδα τίνα ἐστὶ τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ θορυβεῖς, ἐπειδὴ ταράσσεις, ἐπειδὴ μετὰ ψυχῆς εὐλάβειαν ἐχούσης οὐ παραγίνῃ. Τί φῄς; οὐκ [c]οἶδας τίνα ἐστὶ τὰ λεγόμενα; Δι' αὐτὸ μὲν [d]οὖν τοῦτο προσέχειν ἐχρῆν. Εἰ δὲ οὐδὲ τὸ ἀσαφὲς διεγείρει σου τὴν ψυχὴν, πολλῷ μᾶλλον, εἰ σαφῆ ἦν, [e]παρέδραμες. Διὰ γὰρ τοῦτο οὔτε σαφῆ πάντα B
ἐστὶν, ἵνα μὴ [f]ῥᾳθυμήσῃς, οὔτε ἀσαφῆ, ἵνα μὴ ἀπογνῷς. Καὶ ὁ μὲν εὐνοῦχος ἐκεῖνος καὶ βάρβαρος οὐδὲν τούτων εἶπεν, ἀλλὰ καὶ τοσούτων πραγμάτων ὄχλῳ κυκλούμενος, καὶ ἐν ὁδῷ ὢν, βιβλίον μετὰ χεῖρας εἶχε καὶ ἀνεγίνωσκεν, [g]οὐκ εἰδὼς ἅπερ ἀνεγίνωσκε· σὺ δὲ καὶ ἐν διδασκάλων εὐπορίᾳ ὢν, καὶ ἑτέρους ἔχων τοὺς ὑπαναγινώσκοντας, σκήψεις προβάλλῃ μοι καὶ προφάσεις. Οὐκ οἶσθα τὰ λεγόμενα; Οὐκοῦν εὖξαι ἵνα μάθῃς· μᾶλλον δὲ ἀμήχανον πάντα ἀγνοεῖν. Καὶ γὰρ πολλὰ αὐτόθεν ἐστὶ κατάδηλα καὶ σαφῆ· μᾶλλον δὲ, κἂν ἅπαντα ἀγνοῇς, καὶ C
(489) οὕτως ἡσυχάζειν [h]ἔδει, ἵνα μὴ τοὺς προσέχοντας ἐκκρούσῃς, ἵνα σου τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν αἰδῶ ἀποδεξάμενος ὁ θεὸς, καὶ τὰ ἀσαφῆ ποιήσῃ δῆλα. Ἀλλ' οὐ δύνασαι σιγᾷν; Οὐκοῦν ἔξιθι, ἵνα μὴ καὶ ἑτέροις γένῃ βλάβη. Καὶ γὰρ μίαν ἐν ἐκκλησίᾳ δεῖ φωνὴν εἶναι ἀεὶ, καθάπερ ἑνὸς ὄντος σώματος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀναγινώσκων μόνος φθέγγεται· καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπισκοπὴν ἔχων ἀνέχεται σιγῇ καθήμενος· καὶ ὁ ψάλλων ψάλλει μόνος· [i]κἂν πάντες ὑπηχῶσιν, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἡ φωνὴ D
φέρεται· καὶ ὁ ὁμιλῶν ὁμιλεῖ μόνος. Ὅταν δὲ πολλοὶ καὶ πολλὰ καὶ διάφορα διαλέγωνται, τίνος ἕνεκεν ἐνοχλοῦμεν ἡμεῖς εἰκῇ; Οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ [k]εἰκῇ ἐνοχλεῖν ἡμᾶς ἡγεῖσθε, περὶ τηλικούτων φθεγγομένων ἡμῶν, περὶ τῶν [l]οὐδὲν προσηκόντων

[a] πάλιν] + μόνον F. [b] τι accessit ex F. Idem tacite assumsit Montef. [c] οἶδας omnes. οἶδα Sav. Mor. Ben. In Veron. et Commel. omnia ab ἐπειδὴ θορυβεῖς usque ad τὰ λεγόμενα desunt. [d] οὖν om. F. [e] παρέδραμες] + ἂν F. [f] ῥαθυμῇς F. [g] Haec οὐκ εἰδὼς ἅπερ ἀνεγίνωσκε, quae vulgo desunt, recepta ex C.E.F. et Interp. In A. eadem adscripta sunt manu antiqua in folii calce. [h] δεῖ C. [i] κἂν] καὶ F. Idem p.p. καὶ ὡς ἐξ. [k] εἰκῇ om. F. [l] οὐδὲν] + ἂν Sav. Mor. Ben. reclamantibus libris.

ὑμεῖς διελέγεσθε. Διὰ ταῦτα οὐκ ἐν τῷ βίῳ μόνον ὑμῖν,
ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῶν πραγμάτων τῇ ψήφῳ πολλὴ ἡ δια-
στροφή· καὶ περὶ [m]τὰ περιττὰ κεχήνατε, καὶ τὴν ἀλήθειαν
E ἀφέντες, τὰς σκιὰς καὶ τὰ ὀνείρατα διώκετε. Ἢ οὐ σκιὰ καὶ
ὀνείρατα τὰ παρόντα ἅπαντα, καὶ σκιᾶς χείρω; Καὶ γὰρ
πρὶν ἢ φανῆναι, [n]ἀφίπταται, καὶ πρὶν ἀποπτῆναι, πολὺν πα-
ρέχει τὸν θόρυβον καὶ πλείονα τῆς ἡδονῆς. Κἂν μυρία τις
ἐνταῦθα λαβὼν κατορύξῃ χρήματα, τῆς νυκτὸς παρελθούσης,
γυμνὸς ἄπεισιν ἐντεῦθεν, καὶ μάλα εἰκότως· ἐπεὶ καὶ οἱ ὄναρ
πλουτοῦντες, ἀναστάντες ἀπὸ τῆς εὐνῆς, οὐδὲν ἔχουσιν ὧν
ἔχειν ἐδόκουν καθεύδοντες. Οὕτω καὶ οἱ πλεονεκτοῦντες· μᾶλ-
λον δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ [o]καὶ πολλῷ χεῖρον. Ὁ μὲν γὰρ
343 ὄναρ πλουτῶν, οὔτε τὰ χρήματα ἔχει, ἅπερ ἐφαντάζετο
ἔχειν, οὔτε ἄλλο τι [p]κακὸν ἀπὸ τῆς φαντασίας ταύτης λα-
βὼν ἀνίσταται· οὗτος δὲ τῶν μὲν χρημάτων ἐστέρηται, τῶν
δὲ ἁμαρτημάτων τῶν ἐκ τῶν χρημάτων ἐμπλησθεὶς ἄπεισι·
καὶ ἐν τῷ πλούτῳ φαντασθεὶς, τὰ ἐκ τοῦ πλούτου κακὰ οὐχ
ὁρᾷ ἐν φαντασίᾳ λοιπὸν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῶν πραγμάτων τῇ
ἀληθείᾳ. Καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ γέγονεν ἐν ὀνείροις, ἡ δὲ ἐκ τῆς
ἡδονῆς κόλασις οὐκέτι ὄναρ συμβαίνει, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ πείρᾳ·
B μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἐκείνης καὶ ἐνταῦθα τὴν
ἐσχάτην τίνει δίκην, ἐν αὐτῷ τῷ συλλέγειν μυρίας προστρι-
βόμενος ἀθυμίας, φροντίδας, κατηγορίας, διαβολὰς, θορύβους,
ταραχάς. Ἵν' οὖν καὶ τῶν ὀνειράτων ἀπαλλαγῶμεν καὶ τῶν
κακῶν τῶν οὐκ ἐν ὀνείροις, ἀντὶ πλεονεξίας ἐλεημοσύνην ἑλώ-
μεθα, ἀντὶ ἁρπαγῆς φιλανθρωπίαν. Οὕτω γὰρ καὶ [q]τῶν
παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, ὧν γέ-
νοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΖ.

C [1]Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. Οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς [a]καὶ ὁ νόμος λέγει.

ΠΕΡΙΚΟΨΑΣ τὸν θόρυβον [b]τὸν ἀπὸ τῶν γλωσσῶν, καὶ

[1] Cap. XIV. v. 34.

[m] τὰ]+ὄντως C. [n] ἀφίσταται Veron. Mox ἀποστῆναι F. [o] καὶ accessit ex libris omnibus. [p] καλὸν Veron. [q] τῶν παρόντων] τὸν παρόντα μεθ' ἡδονῆς διανύσωμεν βίον F. Hom. XXXVII. [a] καὶ om. E. [b] τὸν om. F. Veron.

τὸν ἀπὸ τῶν προφητειῶν, καὶ νομοθετήσας, ὥστε μὴ σύγχυσιν
[c]γίνεσθαι, τούς τε γλώσσαις λαλοῦντας ἀνὰ μέρος τοῦτο
ποιεῖν, τούς τε προφητεύοντας ἀρξαμένου ἑτέρου σιγᾶν, λοιπὸν
καὶ ἐπὶ τὴν ταραχὴν τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν γινομένην ὁδῷ D
πρόεισι, τὴν ἄκαιρον αὐτῶν ἐκκόπτων παρρησίαν, καὶ σφόδρα
εὐκαίρως. Εἰ γὰρ τοῖς [d]τὰ χαρίσματα ἔχουσιν ἁπλῶς οὐκ
[e]ἐφεῖται λαλεῖν, οὐδ' ὅτε βούλονται, καὶ ταῦτα ὑπὸ [f]τοῦ
πνεύματος κινουμένοις, πολλῷ μᾶλλον ἐκείναις εἰκῇ φλυαρούσαις
καὶ μάτην. [g]Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας
ἐπιστομίζει τὴν φλυαρίαν αὐτῶν, καὶ τὸν νόμον μεθ' ἑαυτοῦ
λαβὼν, οὕτως αὐτῶν ἀπορράπτει τὰ στόματα. Οὐ γὰρ πα-
ραινεῖ μόνον ἐνταῦθα, οὐδὲ συμβουλεύει, ἀλλὰ καὶ ἐπιτάττει
σφοδρῶς, παλαιὸν ὑπὲρ τούτων ἀναγινώσκων νόμον. Εἰπὼν
γὰρ ὅτι "Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν," E
[h]καὶ, "Οὐκ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάττεσθαι,"
ἐπήγαγε, "Καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει." Καὶ ποῦ τοῦτο [i]λέγει
(490) ὁ νόμος; [2]"Πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός
σου κυριεύσει." Εἶδες Παύλου σοφίαν, ἡλίκην παρήγαγε μαρ-
τυρίαν, οὐ σιγᾶν αὐταῖς κελεύουσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ
φόβου σιγᾶν, καὶ μετὰ φόβου τοσούτου, μεθ' ὅσου τὴν δούλην
ἡσυχάζειν χρή; Διὸ καὶ αὐτὸς εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἐπιτέτραπται
αὐταῖς λαλεῖν, οὐκ ἐπήγαγεν, ἀλλὰ σιγᾶν, [k]ἀλλ' ἀντὶ τοῦ 344
σιγᾶν τὸ πλέον τέθεικε, τὸ ὑποτάττεσθαι. Εἰ δὲ ἐπὶ ἀνδρῶν
τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ [l]τῶν διδασκάλων καὶ πατέρων καὶ
τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας συλλόγου. Καὶ εἰ [m]μηδὲν φθέγξον-
ται, φησὶ, μηδὲ ἐρωτήσουσι, τίνος ἕνεκεν καὶ παρέσονται; Ἵνα
ἀκούωσι μὲν ἃ χρὴ, τὰ δὲ ἀμφιβαλλόμενα παρὰ τῶν ἀνδρῶν
οἴκοι [n]μανθάνωσι. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· [3]"Εἰ δέ τι μαθεῖν
θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν." Οὐ γὰρ
δὴ μόνον λαλεῖν αὐταῖς οὐκ [o]ἐφεῖται, φησὶν, ἁπλῶς, ἀλλ' οὐδὲ
ἐρωτᾶν τι ἐν ἐκκλησίᾳ. Εἰ δὲ ἐρωτᾶν οὐ χρὴ, πολλῷ μᾶλλον
ἁπλῶς λαλεῖν οὐ θέμις. Καὶ τί δήποτε ἐν τοσαύτῃ κατέστησεν B
αὐτὰς ὑποταγῇ; Ὅτι ἀσθενέστερόν πως ἐστὶν ἡ γυνὴ καὶ
εὐρίπιστον καὶ κοῦφον. Διὰ δὴ τοῦτο τοὺς ἄνδρας αὐταῖς
ἐπέστησε διδασκάλους, ἀμφοτέρους ὠφελῶν. Ἐκείνας τε γὰρ
κοσμίας κατεσκεύασε, τούτους τε ἐναγωνίους ἐποίησεν, ἅτε

[2] Gen. iii. 16. [3] v. 35.

[c] γενέσθαι E. [d] τὰ om. F. [e] ἐφεῖται C.E. ἐφίεται vulgo. [f] τοῦ om. F. [g] διὰ]+τοι F. [h] καὶ οὐκ ἐπ.] οὐ γὰρ ἐπ. C. [i] λέγει ὁ ν. A.E.F. ὁ ν. λέγει Edd. [k] Sic nostri omnes. Edebatur ἀλλὰ τὸ πλέον ἀντὶ τοῦ σιγᾶν τέθεικε, τὸ ὑ. [l] τῶν, quod aberat, est in libris omnibus. [m] μηδὲν E.F. μηδὲ vulgo. [n] μανθάνωσιν F. μάθωσι C. μανθανέτωσαν vulgo. [o] ἐφεῖται C.E. ἐφίεται Edd.

μέλλοντας [p]ἅπερ ἤκουσαν μετὰ πολλῆς [q]τῆς ἀκριβείας ταῖς
γυναιξὶ παρακατατίθεσθαι. Εἶτα ἐπειδὴ καλλωπίζεσθαι ἐντεῦ-
θεν ἐνόμιζον ἐκ τοῦ φθέγγεσθαι δημοσίᾳ, πάλιν εἰς τὸ ἐναντίον
περιάγει τὸν λόγον, λέγων· "Αἰσχρὸν γάρ ἐστι [r]γυναιξὶν ἐν
ἐκκλησίᾳ λαλεῖν." Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦτο
C κατεσκεύασε τοῦ θεοῦ, ἔπειτα ἀπὸ [s]τοῦ κοινοῦ λογισμοῦ καὶ
τῆς συνηθείας, ὥσπερ καὶ ἡνίκα περὶ κόμης αὐταῖς διελέγετο,
ἔλεγεν· "Ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις ὑμᾶς διδάσκει;" Καὶ πανταχοῦ
τοιοῦτον εὕροις ἂν αὐτοῦ τὸν τρόπον ὄντα, οὐκ ἀπὸ τῶν θείων
γραφῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας ἐντρέποντα.
[t]Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀπὸ τῶν πᾶσι δοκούντων καὶ πανταχοῦ
τυπωθέντων ἐντρέπει, ὃ καὶ ἐνταῦθα τέθεικεν εἰπών· [4]"Ἢ
ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν, ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήν-
τησε;" Καὶ γὰρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας παρήγαγε τοῦτον
τηρούσας τὸν νόμον, καὶ ἀπὸ τῆς καινοτομίας τὸν θόρυβον
D ὑποτεμνόμενος, καὶ τῇ τῶν πολλῶν ψήφῳ τὸν λόγον ποιῶν
εὐπαράδεκτον. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν· "Ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει
τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσαις ταῖς
ἐκκλησίαις διδάσκω·" καὶ πάλιν, "Οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας
ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, [v]καθὼς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν
ἁγίων·" καὶ ἐνταῦθα, "Ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν,
ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησε;" Τουτέστιν, οὔτε πρῶτοι οὔτε
μόνοι ὑμεῖς πιστοὶ, ἀλλ' ἡ οἰκουμένη πᾶσα· ὃ καὶ πρὸς Κολασ-
σαεῖς γράφων ἔλεγε, [5]"Καθώς ἐστι καρποφορούμενον καὶ
E αὐξανόμενον ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ," περὶ τοῦ εὐαγγελίου λέγων.
Ποιεῖ δὲ αὐτὸ καὶ ἑτέρως εἰς προτροπὴν τῶν ἀκουόντων, ὡς
ὅταν λέγῃ τὰ αὐτῶν πρῶτα εἶναι, καὶ πᾶσιν εἶναι κατάδηλα.
Θεσσαλονικεῦσι γὰρ ἐπιστέλλων ἔλεγεν· [6]"Ἀφ' ὑμῶν γὰρ
ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν
ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθε·" καὶ Ῥωμαίοις δὲ πάλιν, [7]"Ὅτι ἡ
πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ." Ἀμφότερα
γὰρ ἱκανὰ προτρέψαι καὶ διεγεῖραι, καὶ τὸ παρ' ἑτέρων ἐπαι-
νεῖσθαι, καὶ τὸ [w]καὶ ἑτέρους ἔχειν κοινωνοὺς τῆς γνώμης. Διὸ
καὶ ἐνταῦθά φησιν· "Ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν,
345 ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν;" Οὔτε γὰρ τοῦτο ἂν [x]ἔχοιτε
εἰπεῖν, φησὶν, ὅτι ἡμεῖς τῶν ἄλλων διδάσκαλοι ἐγενόμεθα, καὶ
οὐκ ἂν εἴημεν δίκαιοι παρ' ἑτέρων μανθάνειν· οὔτε ὅτι ἐνταῦθα

[4] v. 36. [5] Coloss. i. 6. [6] 1 Thess. i. 8. [7] Rom. i. 8.

[p] Sic omnes. Edebatur μετὰ π. τ. ἀκρ. ἅπερ ἤκουσαν. [q] τῆς om. F.
[r] γυναιξὶν nostri omnes et Mosqq. γυναικὶ vulgo. [s] τοῦ assumtum ex C.E.F.
[t] πρὸς δὲ τούτοις Codd. πρὸς τούτοις δὲ Edd. [v] καθὼς] + καὶ Edd. repugnantibus libris. Infra Κολοσσ. F. [w] καὶ accessit ex C.E. [x] ἔχοιτε] ἔχοι τις F.

ἔστη τὰ τῆς πίστεως μόνον, καὶ οὐ χρὴ [y]τὰ παρ' ἑτέρων
παραδείγματα δέχεσθαι. Ὁρᾷς διὰ πόσων ἐνέτρεψε; Τὸν
νόμον παρήγαγε, τὸ αἰσχρὸν τοῦ πράγματος ἔδειξε, τὰς
λοιπὰς ἐκκλησίας εἰς μέσον τέθεικεν.

Εἶτα τὸ πάντων ἰσχυρότερον ὕστερον τίθησι, λέγων, ὅτι ὁ
θεὸς [z]ταῦτα καὶ νῦν ἐπιτάττει δι' ἐμοῦ. [8]"Εἰ γάρ τις δοκεῖ
προφήτης εἶναι ἢ πνευματικὸς, γινωσκέτω ταῦτα ἃ γράφω
ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν [a]αἱ ἐντολαί. Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγ- B
νοείτω." Καὶ τίνος ἕνεκεν τοῦτο ἐπήγαγε; Δεικνὺς ὅτι οὐ
491) βιάζεται, οὐδὲ φιλονεικεῖ, ὅπερ σημεῖόν ἐστι τῶν οὐ τὰ [b]ἑαυτῶν
βουλομένων ἱστᾶν, ἀλλὰ τὸ ἑτέροις συμφέρον σκοπούντων.
Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· "Εἰ δέ τις [c]δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι,
ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν." Ἀλλ' οὐ πανταχοῦ
τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἔνθα ἂν μὴ σφόδρα μεγάλα τὰ ἁμαρτανόμενα
ᾖ, καὶ τότε ἐντρέπων μᾶλλον· ἐπεὶ ὅταν περὶ ἑτέρων διαλέ-
γηται, οὐ λέγει οὕτως, ἀλλὰ πῶς; "Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε
πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ βασιλείαν θεοῦ [d]οὐ κληρονομήσουσι·" καὶ
πάλιν, [9]"Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, C
Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει." Ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ περὶ
σιγῆς ἦν αὐτῷ ὁ λόγος, οὐ σφόδρα εὐτόνως ἐπιτίθεται, [e]αὐτῷ
τούτῳ μᾶλλον αὐτοὺς ἐπισπώμενος. Εἶτα ὅπερ ἀεὶ ποιεῖν
εἴωθεν, ἐπὶ τὴν προτέραν ὑπόθεσιν, ὅθεν ταῦτα [f]εἰπεῖν ἐξέβη,
ἐπανάγει τὸν λόγον λέγων· [10]"Ὥστε, ἀδελφοί μου, ζηλοῦτε τὸ
προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε." Καὶ γὰρ
ἔθος αὐτῷ τοῦτο, μὴ τὸ προκείμενον ἐργάζεσθαι μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἐξ ἐκείνου τὸ δοκοῦν αὐτῷ συγγενὲς ὁπωσδήποτε εἶναι D
διορθοῦν, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ πρότερον [g]ἐπανιέναι, ὥστε μὴ
δοκεῖν τῆς ὑποθέσεως ἐκπίπτειν. Καὶ γὰρ ὅτε περὶ τῆς ἐν
ταῖς τραπέζαις διελέγετο συμφωνίας, ἐπὶ τὴν κοινωνίαν τὴν ἐν
τοῖς μυστηρίοις ἐκβὰς, κἀκεῖθεν ἐντρέψας, εἰς τὰ πρότερα
ἐπάνεισι πάλιν, λέγων· "Ὥστε συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν,
ἀλλήλους ἐκδέχεσθε." Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν περὶ τῆς ἐν τοῖς
χαρίσμασιν εὐταξίας διαλεχθεὶς, καὶ τοῦ μὴ δεῖν μήτε ἀλύειν
[h]ἐν τοῖς ἐλάττοσι, μήτε φυσᾶσθαι ἐπὶ τοῖς μείζοσιν, εἶτα ἐπὶ
τὴν γυναιξὶ πρέπουσαν ἐξελθὼν εὐκοσμίαν ἐντεῦθεν, καὶ κατα-
σκευάσας αὐτὴν, ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπάνεισι λέγων πάλιν· E

[8] v. 37, 38. [9] Gal. v. 2. [10] v. 39.

[y] τὰ παρ' ἑτ.] παρ' ἑτ. τὰ F. [z] ταῦτα καὶ νῦν] τοῦτο καὶ τὰ νῦν F. καὶ νῦν post ἐπιτάττει transp. C.E. [a] αἱ om. F. Mosq. 7. [b] αὐτῶν F. [c] δοκεῖ φ. εἶναι] Sic A.E.F. φ. εἶναι δοκεῖ C. φιλόνεικός ἐστιν Edd. [d] οὐ, quod aberat, habent E.F. [e] αὐτῷ τούτῳ pro τούτῳ αὐτῷ omnes. [f] εἰπὼν F. Mox ἐπανάγει pro vulgato ἐπάγει idem. [g] ἐπανίεται F. [h] ἐν] ἐπὶ C. Mox ἐν pro ἐπὶ F.

“Ὥστε, ἀδελφοί μου, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε.” Εἶδες πῶς μέχρι τέλους τὴν διαφορὰν ἐφύλαξε, καὶ πῶς ἔδειξε τὸ μὲν σφόδρα ἀναγκαῖον ὄν, τὸ δὲ οὐχ οὕτω; Διὸ ἐπ' ἐκείνου μέν φησι, “ζηλοῦτε,” ἐπὶ τούτου δὲ, “μὴ κωλύετε.” Εἶτα ὡς ἐν κεφαλαίῳ τὰ πάντα διορθούμενος ἐπάγει λέγων· [11]“Πάντα δὲ εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω·” πάλιν πλήττων τοὺς εἰκῇ βουλομένους ἀσχημονεῖν,
346 καὶ μανίας δόξαν λαμβάνειν, καὶ τὴν οἰκείαν μὴ φυλάττοντας τάξιν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως οἰκοδομεῖ, ὡς εὐταξία, ὡς εἰρήνη, ὡς ἀγάπη, ὥσπερ οὖν καὶ τὰ ἐναντία διαλύει. Οὐκ ἐν τοῖς πνευματικοῖς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῦτο ἴδοι τις ἄν. Ἄν τε γὰρ ἐν χορῷ, ἄν τε ἐν πλοίῳ, ἄν τε ἐν ἅρματι, ἄν τε ἐν στρατοπέδῳ τὴν τάξιν συγχέῃς, καὶ τὰ μείζονα τῆς οἰκείας χώρας ἐκβαλὼν, τὰ ἐλάττονα εἰσαγάγῃς εἰς τὴν ἐκείνων τάξιν, πάντα διέφθειρας, καὶ οὕτω τὰ ἄνω κάτω γίνεται.

B [i]Μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς τὴν τάξιν διαφθείρωμεν, μηδὲ τὴν κεφαλὴν κάτω ποιῶμεν, καὶ τοὺς πόδας ἄνω. Τοῦτο [k]δὲ γίνεται, ὅταν τὸν μὲν ὀρθὸν λογισμὸν κάτω ῥίψωμεν, τὰς δὲ ἐπιθυμίας, τὸν [l]θυμὸν, καὶ τὴν ἡδονὴν ἐπιστήσωμεν τῷ λογικῷ· ὅθεν πολὺς ὁ κλύδων, καὶ πολλὴ ἡ ταραχὴ, καὶ ἀφόρητος ἡ ζάλη, πάντων σκότῳ κατεχομένων. Καὶ, εἰ βούλει, τὴν ἀσχημοσύνην τὴν ἐντεῦθεν [m]γινομένην πρῶτον ἐξετάσωμεν, καὶ τότε τὴν [n]ζημίαν. Πῶς οὖν ἔσται τοῦτο σαφὲς ἡμῖν καὶ σφόδρα γνώριμον; Παραγάγωμεν εἰς μέσον ἄνθρωπον οὕτω διακείμενον, πόρνης ἐρῶντα, καὶ ὑπὸ ἐπιθυμίας ἀτόπου κρατού-
C μενον, καὶ τότε ὀψόμεθα τὸν γέλωτα τοῦτον. Τί γὰρ ἂν γένοιτο αἰσχρότερον τοῦ θυραυλοῦντος πρὸ τῶν πορνικῶν οἰκημάτων, καὶ ῥαπιζομένου παρὰ πόρνης γυναικὸς, καὶ κλαίοντος καὶ ὀδυρομένου, καὶ τὴν ἑαυτοῦ καταισχύνοντος δόξαν; Εἰ δὲ βούλει καὶ τὴν ζημίαν ἰδεῖν, ἐννόει μοι τῶν χρημάτων τὴν δαπάνην, τοὺς περὶ τῶν ἐσχάτων κινδύνους, τὸν πρὸς τοὺς ἀντεραστὰς πόλεμον, τὰ τραύματα, τὰς πληγὰς τὰς ἐκ τῶν τοιούτων παρατάξεων. Τοιοῦτοι καὶ οἱ χρημάτων ἐπιθυμίᾳ
D κατεχόμενοι· μᾶλλον δὲ [o]μείζονα ἀσχημονοῦσιν. Οὗτοι μὲν γὰρ περὶ ἓν εἰσιν ἠσχολημένοι σῶμα· οἱ δὲ φιλάργυροι τὰς

11 v. 40.

[i] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ὁ μὲν σώφρων ἐν ἡδονῇ καὶ εὐφροσύνῃ ἐστὶ διηνεκεῖ· ὁ δὲ ἀσελγαίνων, καὶ πρὸ τῆς μίξεως καὶ μετὰ τὴν μίξιν, ὑπὸ ἀθυμίας κατέχεται. Veron.
[k] δὲ] γὰρ E.F. [l] θυμὸν] + καὶ τὴν ὀργὴν Edd. Omissa haec in C.E.F.
[m] γινομένην] + ἰδεῖν A.C.E. Statim πρῶτον τὸ πρᾶγμα ἐξετάσωμεν C. πρ. ἐξ. ταύτην ex corr. A. [n] ζημίαν] + ὀψόμεθα C. [o] μείζονα] + τούτων C.

πάντων οὐσίας ὁμοίως περιεργάζονται, καὶ πενήτων καὶ πλουτούντων, καὶ τῶν οὐκ ὄντων πραγμάτων ἐρῶσιν, ὃ μάλιστα τῆς
(492) τοῦ πάθους ἀτοπίας σημεῖόν ἐστιν. Οὐ γὰρ λέγουσιν ὅτι τὴν τοῦ δεῖνος ἐβουλόμην οὐσίαν ἔχειν καὶ τὴν τοῦ δεῖνος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρη [p]χρυσίον εἶναι βούλονται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὰ ὁρώμενα πάντα, καὶ ἐφ᾽ ἕτερον προβαίνουσι κόσμον· καὶ τοῦτο ἐπ᾽ ἄπειρον πάσχουσι, καὶ οὐδαμοῦ τῆς ἐπιθυμίας λήγουσι. [q]Τίς ἂν παραστήσειε λόγος τὸν χειμῶνα τῶν λογι- E
σμῶν ἐκείνων, τὰ κύματα, τὸν ζόφον; ὅπου δὲ κύματα καὶ χειμὼν τοσοῦτος, ποία γένοιτ᾽ ἂν ἡδονή; Οὐκ ἔστιν οὐδεμία, ἀλλὰ θόρυβος καὶ ὀδύνη καὶ νεφέλαι ζοφώδεις ἀντὶ ὑδάτων πολλὴν φέρουσαι τὴν ἀθυμίαν· ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἐρώντων ἀλλοτρίου κάλλους συμβαίνειν εἴωθε. Διά τοι τοῦτο οἱ μηδ᾽ ὅλως ἐρῶντες, τῶν ἐρώντων ἐν πλείονί εἰσιν ἡδονῇ. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο μὲν [r]οὐδεὶς ἀντείποι· ἐγὼ δὲ καὶ τὸν ἐρῶντα μὲν, κατέχοντα δὲ [s]τῆς ἐπιθυμίας, μᾶλλον ἂν φαίην τρυφᾶν τοῦ συνεχῶς τῆς πόρνης ἀπολαύοντος. Εἰ γὰρ καὶ δυσκολωτέρα ἡ
ἀπόδειξις, ἀλλ᾽ ὅμως καὶ οὕτως ἀναγκαῖον κατατολμῆσαι τοῦ 347
λόγου. Καὶ [t]γὰρ δυσκολωτέρα γίνεται, οὐ παρὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ παρὰ τὸ μὴ εἶναι τῆς φιλοσοφίας ταύτης ἀκροατὰς ἀξίους. Τί [v]γὰρ ἥδιον, εἰπέ μοι, τῷ ἐρῶντι, τὸ καταφρονεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐρωμένης, ἢ τὸ τιμᾶσθαι καὶ [w]ὑπερορᾶν; Εὔδηλον ὅτι τοῦτο. Τίνα οὖν, εἰπέ μοι, τιμήσει πλέον ἡ πόρνη, τὸν δουλεύοντα αὐτῇ καὶ αἰχμάλωτον ὑπ᾽ αὐτῆς ἤδη γενόμενον, ἢ τὸν ἀνώτερον τῶν ἐκείνης δικτύων, καὶ [x]ὑψηλότερα τῶν καλάμων αὐτῆς πετόμενον; Παντί που δῆλον, ὅτι τοῦτον.
Περὶ τίνα δὲ σπουδάσει πλέον, τὸν πεπτωκότα, ἢ τὸν οὐδέπω; B
Τὸν οὐδέπω πάντως. Τίς δὲ [y]ἔσται ποθεινότερος, ὁ κατειργασμένος, ἢ ὁ μηδέπω ἁλούς; Ὁ [z]μηδέπω τέως ἁλούς. Εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, ἀπὸ τῶν ὑμετέρων παρέξω τὴν ἀπόδειξιν. Τίνος γὰρ ἂν [a]μᾶλλόν τις ἐρασθείη γυναικὸς, τῆς εὐκόλως ὑποκατακλινομένης αὐτῷ καὶ ἐκδιδομένης, ἢ τῆς ἀρνουμένης καὶ πράγματα αὐτῷ παρεχούσης; Εὔδηλον ὅτι ταύτης· καὶ γὰρ μειζόνως ἐντεῦθεν ὁ πόθος ἀνάπτεται. Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο ἔσται· καὶ τοῦτον τιμήσουσι καὶ θαυμάσονται πλέον τὸν ὑπερορῶντα αὐτῶν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθὲς, κἀκεῖνο C
ὁμοίως, τὸ ἐν μείζονι εἶναι ἡδονῇ τὸν μᾶλλον τιμώμενον καὶ

[p] χρυσὸν F. [q] τίς] + οὖν F. [r] οὐδεὶς] + ἂν F. [s] τῆς ἐπιθυμίας C.F. et a pr. man. A. τὴν ἐπιθυμίαν Edd. [t] γὰρ] + εἰ καὶ F. [v] γὰρ] τοίνυν (et ἴδιον mendose pro ἥδιον) C. [w] ὑπερερᾶσθαι ex corr. A. [x] ὑψηλότερα A.C.F. ὑψηλότερον vulgo. [y] ἔστι F. [z] μηδέπω τέως] μηδέποτε F. [a] μᾶλλόν τις pro τις μᾶλλον omnes.

ἀγαπώμενον. Ἐπεὶ καὶ στρατηγὸς πόλιν τὴν μὲν καθάπαξ ἁλοῦσαν ἀφίησι, τῇ δὲ ἑστηκυίᾳ καὶ φιλονεικούσῃ προσεδρεύει μετὰ σπουδῆς ἁπάσης· καὶ θηρευτὴς τὸ μὲν [b]χειρωθὲν ζῶον ἐν σκότῳ κατακλείσας ἔχει, καθάπερ ἡ πόρνη τὸν ἐραστὴν, τὸ δὲ φεῦγον διώκει. Ἀλλ' ἀπολαύει τῆς ἐπιθυμίας ἐκεῖνος, φησὶν, οὗτος δὲ οὐκ ἀπολαύει. Τὸ δὲ μὴ καταισχύνεσθαι, μηδὲ δουλεύειν ταῖς τυραννικαῖς αὐτῆς ἐπιταγαῖς, μηδὲ ὡς ἀνδράποδον ἄγεσθαι [c]παρ' αὐτῆς καὶ περιάγεσθαι, ῥαπιζόμενον,
D ἐμπτυόμενον, ἐπὶ κεφαλῆς ὠθούμενον, μικρὰν ἡδονὴν εἶναι νομίζεις, εἰπέ μοι; Εἰ γάρ τις ταῦτα ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ δυνηθείη τὰς ὕβρεις αὐτῶν συναγαγεῖν, τὰ ἐγκλήματα, τὰς συνεχεῖς ὀργὰς, τὰς ἀπὸ ψυχῆς, τὰς ἀπὸ τοῦ θρύπτεσθαι γινομένας, τὰς ἀπεχθείας, τὰ ἄλλα πάντα, ἅπερ οἱ πάσχοντες ἴσασι [d]μόνον, πάντα πόλεμον εὑρήσει πλείους ἔχοντα [e]τὰς ἀνακωχὰς τῆς ἀθλίας τούτων ζωῆς. Ποίαν οὖν λέγεις ἡδονὴν, εἰπέ μοι; τὴν ἀπὸ τῆς μίξεως, τὴν πρόσκαιρον καὶ βραχεῖαν; Ἀλλ' εὐθέως ταύτην πόλεμος ἐπικαταλαμβάνει, καὶ κύματα,
E καὶ λύττα, καὶ μανία πάλιν ἡ αὐτή. Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν εἴρηται, ὡς ἄν τις νέοις διαλεγόμενος ἀκολάστοις εἴποι, οὐ σφόδρα ἀνεχομένοις τῶν περὶ βασιλείας καὶ γεέννης ἀκοῦσαι λόγων· ὅταν δὲ καὶ ταῦτα εἰς μέσον ἀγάγωμεν, οὐδὲ ἔνεστιν εἰπεῖν, ὅση τῶν σωφρονούντων ἡ ἡδονὴ, ὅταν ἀναπλάττῃ παρ' ἑαυτῷ τοὺς στεφάνους, τὰ βραβεῖα, τὴν μετὰ τῶν ἀγγέλων
348 ὁμιλίαν, τὴν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης [f]ἀνάρρησιν, τὴν παρρησίαν, τὰς χρηστὰς καὶ ἀθανάτους ἐλπίδας ἐκείνας.

Ἀλλ' ἡ μίξις ἔχει τινὰ ἡδονήν· τοῦτο γὰρ συνεχῶς περιστρέφουσιν· ὁ δὲ σωφρονῶν [g]ὀδυνᾶται διηνεκῶς μαχόμενος τῇ τῆς φύσεως τυραννίδι. Τοὐναντίον μὲν οὖν εὕροι τις ἄν· ἡ γὰρ βία αὕτη [h]καὶ ταραχὴ παρὰ τῷ πορνεύοντι μᾶλλόν ἐστι. Καὶ γὰρ κλόνος ἐν τῷ σώματι πολὺς, καὶ πάσης θαλάττης κυματουμένης χαλεπώτερον οὗτος διάκειται, οὐδέποτε πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ἱστάμενος, ἀλλ' ἀεὶ βαλλόμενος ὑπ' αὐτῆς, ὥσπερ οἱ δαιμονῶντες, καὶ συνεχῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν καταρρηγνύμενοι
B πνευμάτων. Ὁ δὲ σώφρων καθάπερ ἀριστεὺς γενναῖος συνεχῶς (493)
αὐτὴν βάλλων, τὴν ἀρίστην καὶ μυρίων τοιούτων ἡδίω καρποῦται ἡδονὴν, τῇ νίκῃ ταύτῃ καὶ τῷ χρηστῷ συνειδότι καὶ τοῖς λαμπροῖς τροπαίοις καλλωπιζόμενος διηνεκῶς. Εἰ δὲ μετὰ τὴν ὁμιλίαν ἀναπαύεται μικρὸν ἐκεῖνος, οὐδὲν τοῦτο ἂν εἴη· πάλιν γὰρ ὁ χειμὼν ἔπεισι, καὶ πάλιν κύματα. Ὁ δὲ φιλο-

[b] χειρωθὲν omnes. θηρευθὲν Edd. [c] παρ' αὐτῆς omnes. Edebatur ὑπ' αὐτῆς. [d] μόνοι F. [e] τὰς om. F. [f] ἀνάρρησιν Edd. ἀνακήρυξιν Codd. [g] ὀδυνᾶται] Sic E.F. οὐ δύναται Edd. [h] καὶ ἡ ταραχὴ F.

σοφῶν οὐδὲ ἀρχὴν ἀφίησι ταύτην λαβεῖν τὴν [i]ταραχὴν, οὐδὲ
διαναστῆναι τὸ πέλαγος, οὐδὲ βοῆσαι τὸ θηρίον. Εἰ δέ τινα
βίαν ὑπομένοι κατέχων τὴν τοιαύτην ὁρμὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος C
συνεχῶς βαλλόμενος καὶ κεντούμενος καὶ τὸν οἶστρον οὐ
φέρων· καὶ παρόμοιον γίνεται, ὥσπερ ἂν [k]εἰ ἵππον ἄγριον
μαινόμενον καὶ ἀντιτείνοντα ἀνέχοι τῷ χαλινῷ, καὶ κατέχοι
μετὰ τέχνης ἁπάσης· ὁ δὲ ἐνδοὺς, ὥστε τὸν πόνον τοῦτον
φυγεῖν, συρόμενος ὑπ' αὐτοῦ πανταχοῦ [l]φέροιτο. Ταῦτα εἰ
καὶ σαφέστερον τοῦ δέοντος εἴρηται, μηδεὶς ἐγκαλείτω· οὐ
γὰρ λόγων σεμνότητι καλλωπίζεσθαι βούλομαι, ἀλλὰ ποιῆσαι
σεμνοὺς τοὺς ἀκούοντας. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ προφῆται οὐδενὸς
τῶν τοιούτων φείδονται ῥημάτων, τὴν ἀκολασίαν τῶν Ἰουδαίων
ἐκκόψαι βουλόμενοι, ἀλλὰ καὶ γυμνότερον αὐτῶν καθικνοῦνται, D
ἢ ἡμεῖς νῦν [m]ἐφ' οἷς εἰρήκαμεν. Καὶ γὰρ ἰατρὸς σηπεδόνα
ἐκβαλεῖν βουλόμενος, οὐ σκοπεῖ πῶς καθαρὰς διατηρήσειε τὰς
χεῖρας, ἀλλ' ὅπως ἐκεῖνον ἀπαλλάξειε τῆς σηπεδόνος· καὶ ὁ τὸν
ταπεινὸν ὑψηλὸν ποιῆσαι θέλων, αὐτὸς ταπεινοῦται [n]πρότερος·
καὶ ὁ σφάξαι τὸν ἐπιβουλεύοντα σπουδάζων, καὶ ἑαυτὸν
αἱμάσσει μετ' ἐκείνου, καὶ [o]τοῦτο αὐτὸν ποιεῖ λαμπρότερον.
Ἐπεὶ καὶ στρατιώτην ἐπανελθόντα ἀπὸ [p]τοῦ πολέμου ἂν [q]ἴδῃ
τις ἰχῶρι καὶ αἵματι καὶ ἐγκεφάλῳ [r]μεμολυσμένον, οὐ μισήσει
οὐδὲ ἀποστραφήσεται διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θαυμάσεται μᾶλλον. E
Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν· ὅταν ἴδωμέν τινα μετὰ τὸ κατα-
σφάξαι τὴν ἐπιθυμίαν ᾑμαγμένον ἐπανίοντα, μᾶλλον αὐτὸν
θαυμάζωμεν, καὶ κοινωνῶμεν τῆς μάχης καὶ τῆς νίκης αὐτῷ, καὶ
πρὸς τοὺς ἐρῶντας λέγωμεν, δείξατε ἡμῖν τὴν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας
ἡδονήν· ὁ μὲν γὰρ σώφρων τὴν ἀπὸ τῆς νίκης ἔχει, σὺ δὲ
οὐδαμόθεν. Εἰ δὲ ὑμεῖς τὴν ἐκ τῆς ὁμιλίας λέγοιτε, ἀλλ'
ἐκείνη σαφεστέρα καὶ διαρκεστέρα. [s]Σὺ γὰρ ἔχεις ἀπὸ τῆς
ἀπολαύσεως βραχὺ καὶ μηδὲ [t]φαινόμενον, ἐκεῖνος δὲ ἀπὸ τοῦ
συνειδότος καὶ μείζονα καὶ διηνεκῆ καὶ γλυκυτέραν ἔχει τὴν 349
εὐφροσύνην. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ὁμιλία γυναικὸς, ὡς φιλοσοφία
ἀτάραχον δύναται [v]τηρῆσαι ψυχὴν καὶ πτερῶσαι. Οὗτος μὲν
οὖν, [w]ὥσπερ ἔφην, σαφῶς οὕτω δείκνυσιν ἡμῖν τὴν ἡδονήν· ἐπὶ
δὲ σοῦ τὴν μὲν ἀπὸ τῆς ἥττης ἀθυμίαν ὁρῶ, τὴν δὲ ἡδονὴν
βουλόμενος ἰδεῖν, οὐχ εὑρίσκω. Ποῖον γὰρ βούλει καιρὸν
ἡδονῆς εἶναι; τὸν πρὸ τῆς μίξεως; Ἀλλ' οὐκ ἔστι· μανίας γάρ

[i] ταραχὴν] ἀρχὴν a pr. man. A. [k] εἰ, quod aberat, obtulit C. Etiam ἂν om. F. [l] φέροιτ' ἂν ex corr. A. [m] ἐφ' οἷς om. F. Statim γὰρ om. idem. [n] πρότερος omnes. πρότερον vulgo. [o] τούτῳ E. [p] τοῦ om. F. [q] ἴδῃ E.F. ἴδοι vulgo. [r] μεμολυμμένον A. μεμολυμένον F. [s] σὺ]+μὲν C. [t] φαινόμενον]+τὸ ἡδῦνον C. [v] διατηρῆσαι F. [w] ὥσπερ omnes. ὅπερ Edd.

ἐστι καὶ παραφορᾶς καὶ ἐκστάσεως. Τὸ γὰρ τοὺς ὀδόντας
B τρίζειν καὶ ἐξίστασθαι, οὐχ ἡδονῆς· εἰ δὲ ἡδονῆς ἦν, οὐκ ἂν [x]ταῦτά σε εἰργάσατο, ἃ οἱ [y]ἀλγοῦντες ὑπομένουσι. Καὶ γὰρ οἱ πυκτεύοντες καὶ πληττόμενοι τοὺς ὀδόντας τρίζουσι, καὶ αἱ ὠδίνουσαι γυναῖκες διασπώμεναι τοῖς πόνοις, τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσιν. Ὥστε οὐχ ἡδονὴ τοῦτο, ἀλλ᾽ ἔκστασις μᾶλλον καὶ θόρυβος καὶ ταραχή. Ἀλλ᾽ ὁ μετὰ ταῦτα καιρός; Ἀλλ᾽ οὐδὲ οὗτος· οὐδὲ γὰρ τὴν τεκοῦσαν ἐν ἡδονῇ [z]εἴποιμεν ἂν εἶναι, ἀλλ᾽ ἐν ἀπαλλαγῇ πόνων. Οὐ πάντως δὲ τοῦτο ἡδονὴ, ἀλλ᾽ ἀσθένεια μᾶλλον καὶ ἔκλυσις· πολὺ δὲ τὸ μέσον ἑκατέρων
C τούτων ἐστί. Ποῖος οὖν τῆς ἡδονῆς [a]καιρὸς, εἰπέ μοι; Οὐκ ἔστιν οὐδείς· εἰ δὲ [b]καὶ ἔστιν, οὕτω βραχύς ἐστιν, ὡς μηδὲ φαίνεσθαι. Μυρία οὖν φιλονεικήσαντες φωρᾶσαι αὐτὸν καὶ κατασχεῖν, οὐκ ἠδυνήθημεν. Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ τοῦ σώφρονος τοιοῦτος, ἀλλὰ πλατὺς, καὶ πᾶσι κατάδηλος· μᾶλλον δὲ ἅπας ὁ βίος ἐν ἡδονῇ, τοῦ συνειδότος αὐτῷ στεφανουμένου, τῶν κυμάτων ἐστορεσμένων, οὐδενὸς οὐδαμόθεν ἐγγινομένου θορύβου. Ἐπεὶ οὖν οὗτος μᾶλλον ἐν ἡδονῇ, ὁ δὲ φιλήδονος ἐν ἀθυμίᾳ καὶ θορύβοις, φεύγωμεν ἀκολασίαν, ἀντεχώμεθα σωφροσύνης, ἵνα
D καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΛΗ. (494)

[1]Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι᾽ οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν.

E ἈΠΑΡΤΙΣΑΣ τὸν περὶ τῶν πνευματικῶν λόγον, ἐπὶ τὸ πάντων ἀναγκαιότατον μεθίσταται, τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως ὑπόθεσιν· καὶ γὰρ ἐν [a]τούτῳ σφόδρα ἐνόσουν. Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, ὅταν αὐτῶν ἅψηται [b]λοιπὸν τῶν στερεῶν ὁ πυρετὸς, [c]νεύρων λέγω καὶ φλεβῶν καὶ τῶν πρώτων στοιχείων, ἀνίατον γίνεται τὸ κακὸν, ἂν μὴ πολλῆς ἀπολαύσῃ τῆς ἐπιμελείας· οὕτω δὴ καὶ τότε γενέσθαι ἐκινδύνευεν. Ἐπὶ γὰρ αὐτὰ τῆς εὐσεβείας τὰ στοιχεῖα τὸ κακὸν ἐβάδιζε. Διὸ καὶ πολλῇ

[1] Cap. XV. v. 1, 2.

[x] ταῦτα pro αὐτὰ omnes. Statim σε om. F. [y] ἀλογοῦντες a pr. man. A. [z] εἴποιμ᾽ ἂν F. [a] ὁ καιρὸς F. [b] καὶ om. F.

[a] τούτῳ] αὐτῷ F. [b] λοιπὸν est in libris omnibus, non in Edd. [c] νεύρων λέγω καὶ φλ.] Sic C.E.F. ν. καὶ φλ. λέγω A. λέγω τῶν ν. καὶ τῶν φλ. Edd.

τῇ σπουδῇ κέχρηται ὁ Παῦλος. Οὐδὲ γὰρ περὶ βίου [d]λοιπὸν 350
ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, οὐδ' ὅτι ὁ μὲν ἐπόρνευεν, ὁ δὲ ἐπλεονέκτει, ὁ
δὲ ὅτι κεκαλυμμένην εἶχε τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ περὶ αὐτὸ τῶν
ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον· περὶ γὰρ τὴν ἀνάστασιν [e]αὐτὴν ἐστα-
σίαζον. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πᾶσα ἡμῶν ἐλπὶς αὕτη, πρὸς τοῦτο
σφοδρῶς ἵστατο ὁ διάβολος, καὶ ποτὲ μὲν ἀνῄρει καθάπαξ
αὐτὴν, ποτὲ δὲ ἔλεγεν ἤδη γεγονέναι· ὃ καὶ Τιμοθέῳ γράφων
ὁ Παῦλος γάγγραιναν [f]ἐκάλει τὸ πονηρὸν τοῦτο δόγμα, καὶ
τοὺς εἰσάγοντας αὐτὸ ἔστιζε λέγων· [2]"Ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ
Φιλητὸς, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν
ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τήν τινων πίστιν." B
Ποτὲ μὲν οὖν τοῦτο ἔλεγον, ποτὲ δὲ ὅτι [g]τὸ σῶμα οὐκ ἀνί-
σταται, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ὁ καθαρμός ἐστιν [h]ἀνάστασις. Ταῦτα
δὲ ἔπειθε λέγειν ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος, οὐ τὴν ἀνάστασιν
ἀνατρέψαι βουλόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενα
ἅπαντα δεῖξαι μῦθον ὄντα. Εἰ γὰρ ἐπείσθησαν μὴ εἶναι
σωμάτων ἀνάστασιν, κατὰ μικρὸν αὐτοὺς ἔπειθε μηδὲ Χριστὸν
ἐγηγέρθαι· ἀπὸ δὲ τούτου κἀκεῖνο εἰσῆγεν ὁδῷ βαδίζων, τὸ μὴ
παραγεγονέναι, μηδὲ πεποιηκέναι ἅπερ ἐποίησε. Τοιαύτη γὰρ C
ἡ τοῦ διαβόλου κακουργία. Διὸ καὶ μεθοδείαν αὐτὴν καλεῖ ὁ
Παῦλος, ὅτι οὐκ ἐξ εὐθείας ὃ βούλεται κατασκευάσαι δείκνυσιν,
ὥστε μὴ γενέσθαι κατάφωρος, ἀλλ' ἕτερον ἑαυτῷ [i]περιτιθεὶς
προσωπεῖον, ἕτερα τεκταίνει, [k]καὶ καθάπερ πολέμιος καὶ
κακοῦργος πόλει προσβαλὼν καὶ τείχεσι, κάτωθεν ὑπορύττει
λανθάνων, ὥστε ταύτῃ γενέσθαι δυσφύλακτος, καὶ κατορθῶσαι
ἅπερ ἐσπούδακε. Διόπερ ἀεὶ τὰς τοιαύτας αὐτοῦ πάγας εὑρί-
σκων, καὶ τοὺς πονηροὺς τούτους [l]λόχους θηρῶν ὁ θαυμαστὸς
οὗτος καὶ μέγας ἀνὴρ, ἔλεγεν· [3]"Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα D
ἀγνοοῦμεν." Καὶ γὰρ [m]καὶ ἐνταῦθα ὁλόκληρον ἀνακαλύπτει
τὸν δόλον αὐτοῦ, καὶ πάντα δείκνυσι τὰ μηχανήματα, καὶ ὅσα
βούλεται κατασκευάσαι προτίθησιν εἰς μέσον, μετὰ πολλῆς
ἀκριβείας ἅπασιν ἐπιών. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὕστερον τέθεικε
τουτὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ καὶ σφόδρα ἀναγκαιό-
τατον ἦν, καὶ τὰ ἡμέτερα συνέχον ἅπαντα. Καὶ σκόπει σύνεσιν.
Πρότερον γὰρ τοὺς οἰκείους ἀσφαλισάμενος, τότε ἐπεξέρχεται
καὶ περαιτέρω τῷ λόγῳ, καὶ τοὺς ἔξωθεν ἐκ περιουσίας ἐπι- E
στομίζει. Ἀσφαλίζεται δὲ τοὺς οἰκείους, οὐκ ἀπὸ λογισμῶν,

[2] 2 Tim. ii. 17, 18. [3] 2 Cor. ii. 11.

[d] λοιπὸν om. F. [e] αὐτὴν om. C. [f] ἐκάλει om. F. [g] τὸ σῶμα] τὰ σώματα F. [h] ἡ ἀνάστασις Edd. ἡ deest in omnibus. [i] περιθεὶς F. [k] καὶ eras. in A. [l] λόχους (λόγους F.) θηρῶν pro vulgato θηρῶν λόχους omnes. [m] καὶ accessit ex omnibus.

ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἤδη [n]γεγενημένων, καὶ ἅπερ αὐτοὶ κατεδέξαντο
καὶ ἐπίστευσαν γεγενῆσθαι· ὃ μάλιστα ἦν ἐντρεπτικὸν, καὶ
ἱκανὸν αὐτοὺς κατασχεῖν. Εἰ γὰρ ἠβουλήθησαν ἀπιστῆσαι
μετὰ ταῦτα, οὐκέτι λοιπὸν τῷ Παύλῳ, ἀλλ' ἑαυτοῖς ἔμελλον
ἀπιστεῖν· ὅπερ κατηγορία [o]ἐκείνων ἦν τῶν ἅπαξ καταδεξαμένων
καὶ [p]μεταθεμένων. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται, δεικνὺς
ὅτι οὐκ ἄλλων δεῖται μαρτύρων εἰς τὸ δεῖξαι, ὅτι τἀληθῆ λέγει,
ἀλλ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἠπατημένων.

351 Ἵνα δὲ ὃ λέγω σαφέστερον γένηται, αὐτῶν λοιπὸν ἀναγκαῖον
ἀκοῦσαι τῶν ῥημάτων. Τίνα οὖν ταῦτά ἐστι; "Γνωρίζω
[q]ὑμῖν, ἀδελφοὶ, φησὶ, τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν."
[r]Εἶδες μεθ' ὅσης ἐπιεικείας ἄρχεται; εἶδες πῶς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς (495)
ἔδειξεν, ὅτι οὐδὲν καινὸν εἰσάγει, οὐδὲ ξένον; Ὁ γὰρ γνωρίζων,
τὸ ἤδη γνωσθὲν, εἶτα εἰς λήθην ἐμπεσὸν, γνωρίζει, πάλιν εἰς
μνήμην ἄγων. Καλέσας δὲ ἀδελφοὺς, οὐ μικρὰν καὶ ἐντεῦθεν
[s]προκατεβάλετο τῶν λεγομένων [t]τὴν ἀπόδειξιν. Ἀδελφοὶ
γὰρ οὐδαμόθεν ἐγενόμεθα, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ
B Χριστοῦ οἰκονομίας. Διὸ δὴ καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐκάλεσεν, ὁμοῦ
μὲν καταπραΰνων καὶ θεραπεύων, ὁμοῦ δὲ τῶν μυρίων ἀγαθῶν
ἀναμιμνήσκων. Καὶ τὸ ἑξῆς πάλιν [v]τοῦ αὐτοῦ κατασκευαστικόν.
Ποῖον δὴ τοῦτο; Τὸ εὐαγγέλιον. Τῶν γὰρ εὐαγγελίων
τὸ κεφάλαιον ἐντεῦθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν, ἀπὸ τοῦ τὸν θεὸν
γενέσθαι ἄνθρωπον, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ ἀναστῆναι. Τοῦτο
καὶ ὁ Γαβριὴλ εὐηγγελίζετο [w]τῇ παρθένῳ, τοῦτο καὶ οἱ
προφῆται τῇ οἰκουμένῃ, τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἅπαντες.
"Ὃ εὐηγγελισάμην, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι'
οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε·
C ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε." Εἶδες πῶς αὐτοὺς καλεῖ μάρτυρας
τῶν εἰρημένων; Καὶ οὐ λέγει, ὃ ἠκούσατε, ἀλλ', "ὃ
παρελάβετε," ὥσπερ τινὰ παρακαταθήκην αὐτοὺς ἀπαιτῶν, καὶ
[x]δηλῶν ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων καὶ σημείων καὶ
θαυμάτων αὐτὸ παρέλαβον, καὶ ἵνα κατέχωσι μετὰ ἀσφαλείας.

Εἶτα ἐπειδὴ τὰ παλαιὰ ἔλεγε, καὶ τὸν παρόντα ἐπέστησε
χρόνον εἰπὼν, "ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε," προκαταλαμβάνων αὐτοὺς,
ὡς μηδὲ, εἰ σφόδρα βουληθεῖεν, ἀρνήσασθαι δυνηθῆναι. Διὸ
D καὶ ἀρχόμενος οὐκ εἶπε, διδάσκω ὑμᾶς, ἀλλὰ, "γνωρίζω ὑμῖν,"
τὸ ἤδη δῆλον [y]γενόμενον. Καὶ πῶς τοὺς σαλευομένους ἑστάναι

[n] γενομένων F. Post γεγενημένων, δεικνὺς add. C. [o] ἐκείνων ἦν pro ἦν ἐκείνων omnes. [p] μετατιθεμένων F. [q] ὑμῖν] δὲ ὑμῖν F. [r] Post εἶδες, πῶς superscript. in C. [s] προκατεβάλλετο E. [t] τὴν om. F. [v] τοῦ] τὸ A.E. [w] τὴν παρθένον et τὴν οἰκουμένην F. et a pr. man. A. [x] δηλῶν omnes, ut tacite correxit Morell. δῆλον Veron. Sav. [y] γενόμενον]+φησὶ C. Mox λέγει pro φησὶ idem.

φησί; Προσποιεῖται ἄγνοιαν συμφερόντως· ὅπερ καὶ ἐπὶ Γαλατῶν ποιεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν ἄγνοιαν ἐκεῖ προσποιήσασθαι, ἑτέρως μεθοδεύει τὸν λόγον λέγων, [4]" Πέποιθα δὲ εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε." Οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐδὲν [z]ἄλλο ἐφρονήσατε, ἐπειδὴ ὡμολογημένον ἦν αὐτῶν τὸ παράπτωμα καὶ κατάδηλον, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἐγγυᾶται· καίτοι καὶ τοῦτο ἄδηλον· [a]ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς ἐφελκύσηται μειζόνως. Ἐνταῦθα μέντοι καὶ προσποιεῖται ἀγνοεῖν E
λέγων, " ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε." Εἶτα τὸ κέρδος· " Δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν." Ὥστε [b]σαφηνείας ἐστὶν ἡ διδασκαλία αὕτη ἡ νῦν, καὶ ἑρμηνείας. Οὐ γὰρ αὐτὸ δεῖσθε τὸ δόγμα, φησὶ, μαθεῖν, ἀλλ' ὑπομνησθῆναι καὶ διορθωθῆναι. Ταῦτα δὲ λέγει, οὐκ ἀφιεὶς αὐτοὺς ἀναισχυντῆσαι καθάπαξ. Τί δέ ἐστι, " Τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην [c]ὑμῖν;" Ποίῳ τρόπῳ εἶπον, φησὶ, τὴν ἀνάστασιν γίνεσθαι. Ὅτι μὲν γάρ ἐστιν ἀνάστασις, οὐκ ἂν φαίην ὑμᾶς ἀμφιβάλλειν· ζητεῖτε δὲ ἴσως μαθεῖν σαφέστερον τὸ εἰρημένον. Τοῦτο δὴ καὶ 352
ποιήσω· καὶ γὰρ οἶδα σαφῶς, ὅτι τὸ δόγμα κατέχετε. Εἶτα ἐπειδὴ ἀποφαινόμενος ἔλεγεν, " ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε," ἵνα μὴ ταύτῃ ῥᾳθυμοτέρους ποίησῃ, φοβεῖ πάλιν [d]οὕτω λέγων· " Εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῆ ἐπιστεύσατε·" δεικνὺς ὅτι περὶ τὸ κεφάλαιον ἡ πληγὴ, καὶ οὐχ ὑπὲρ τῶν τυχόντων ὁ ἀγὼν, ἀλλ' ὑπὲρ ὁλοκλήρου τῆς πίστεως. Καὶ νῦν μὲν ὑπεσταλμένως αὐτό φησι, προϊὼν δὲ καὶ διαθερμαινόμενος, γυμνῇ λοιπὸν τῇ κεφαλῇ βοᾷ καὶ λέγει· " Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν B
ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν." Ἀλλ' ἐν προοιμίοις οὐχ οὕτως· οὕτω γὰρ χρήσιμον ἦν ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν προϊέναι.

[5]" Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον." Οὐ λέγει οὐδὲ ἐνταῦθα ὅτι εἶπον ὑμῖν, οὐδὲ ἐδίδαξα ὑμᾶς, ἀλλὰ τῇ αὐτῇ κέχρηται λέξει πάλιν, " παρέδωκα ὑμῖν," λέγων. " Ὃ καὶ παρέλαβον." [e]Οὐδὲ ἐνταῦθα ἐμὲ διδαχθῆναί φησιν, ἀλλὰ, " παρέλαβον·" δύο ταῦτα κατασκευάζων, ὅτι τε οὐδὲν οἴκοθεν ἐπεισάγειν δεῖ, καὶ ὅτι μετὰ ἀποδείξεως τῆς διὰ τῶν ἔργων C
ἐπληροφορήθησαν, οὐ λόγοις ψιλοῖς. Καὶ κατὰ μικρὸν ἀξιόπιστον [f]ποιῶν τὸν λόγον, τὸ πᾶν εἰς τὸν Χριστὸν ἀνάγει, καὶ

4 Gal. v. 10. 5 v. 3.

[z] ἄλλο om. F. [a] ἀλλ'] καὶ C. [b] σαφηνεία et mox ἑρμηνεία F. [c] ὑμῖν accessit ex C.E.F. [d] οὕτω omnes. αὐτοὺς Edd. [e] οὐδὲ ἐνταῦθα ——παρέλαβον] τοῦτό τε αὐτὸ δηλῶν, καὶ ὅτι οὐδὲ αὐτὸν χρὴ διδαχθῆναι· πῶς γὰρ, παραδοὺς ὃ καὶ παρέλαβε; τοῦτο δὲ λέγει C. [f] ποιῶν τὸν λ. pro τὸν λ. ποιῶν omnes.

[g]δείκνυσιν οὐδὲν τούτων ἀνθρώπινον ὂν τῶν δογμάτων. Τί δέ
ἐστι, “ [h]Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις,” [i]φησίν; Ἐξ ἀρχῆς,
οὐ νῦν. Ταῦτα [k]δὲ λέγει καὶ τὸν χρόνον [l]παράγων μάρτυρα,
[m]καὶ ὅτι ἐσχάτης αἰσχύνης ἦν τοσοῦτον χρόνον πεισθέντας νῦν
μετατίθεσθαι· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀναγκαῖον τὸ (496)
δόγμα· διὸ καὶ ἐν πρώτοις παρεδόθη, καὶ ἐκ προοιμίων εὐθέως.
D Καὶ τί παρέδωκας, εἰπέ μοι; Ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο εὐθέως,
ἀλλὰ πρῶτον, ὅτι παρέλαβον. Καὶ τί παρέλαβες; “ Ὅτι
Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.” Οὐκ εἶπεν
εὐθέως, ὅτι ἀνάστασίς [n]ἐστι σωμάτων, ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο
κατασκευάζει, πόρρωθεν δὲ καὶ [o]δι' ἑτέρων, λέγων ὅτι Χριστὸς
ἀπέθανε, καὶ μεγάλην τινὰ κρηπῖδα καὶ θεμέλιον ἀρραγῆ προ-
καταβαλλόμενος [p]τοῦ περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγου. Οὐδὲ γὰρ
ἁπλῶς εἶπεν, ὅτι ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, καίτοι καὶ τοῦτο ἀρκοῦν
δηλῶσαι τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης, ὅτι Χριστὸς
E ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Πρῶτον δὲ ἄξιον ἀκοῦσαι
τί λέγουσιν ἐνταῦθα οἱ τὰ Μανιχαίων νοσοῦντες, καὶ τῆς
ἀληθείας ἐχθροὶ, καὶ τῇ οἰκείᾳ πολεμοῦντες σωτηρίᾳ. Τί οὖν
οὗτοι λέγουσι; Θάνατον ἐνταῦθα, φησὶν, οὐδὲν ἄλλο λέγει ὁ
Παῦλος, ἢ τὸ ἐν ἁμαρτίᾳ γενέσθαι, καὶ ἀνάστασιν τὸ τῶν
ἁμαρτιῶν ἀπαλλαγῆναι. Εἶδες πῶς οὐδὲν πλάνης ἀσθενέστερον;
καὶ πῶς τοῖς οἰκείοις ἁλίσκεται πτεροῖς, καὶ οὐ δεῖται τῆς
ἔξωθεν μάχης, ἀλλ' ἑαυτῇ περιπείρεται; Σκόπει γοῦν καὶ οὗτοι
πῶς ἑαυτοὺς διέπειρον, δι' ὧν εἰρήκασιν. Εἰ γὰρ τοῦτο
θάνατος, σῶμα δὲ οὐκ [q]ἀνέλαβε καθ' ὑμᾶς ὁ [r]Χριστὸς, ἀπέθανε
353 δὲ, ἐν ἁμαρτίᾳ ἐγένετο καθ' ὑμᾶς. Ἐγὼ μὲν γὰρ [s]λέγων ὅτι
σῶμα ἀνέλαβε, καὶ τὸν θάνατον τῆς σαρκὸς εἶναί φημι· σὺ δὲ
τοῦτο ἀρνούμενος, ἐκεῖνο ἀναγκασθήσῃ λέγειν. Εἰ δὲ ἐν
ἁμαρτίᾳ ἐγένετο, πῶς φησι, [6]“ Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ
ἁμαρτίας;” καὶ, “ Ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν
ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν·” καὶ πάλιν, “ Οὕτω πρέπον ἐστὶν ἡμῖν
πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην;” Πῶς δὲ ὅλως ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν
ἀπέθανεν, εἴγε αὐτὸς ἐν [t]ἁμαρτίᾳ ἦν; Τὸν γὰρ ὑπὲρ ἁμαρτω-
λῶν ἀποθνήσκοντα, αὐτὸν ἀναμάρτητον [v]εἶναι δεῖ· ἐπεὶ εἰ καὶ

6 Joan. viii. 46 xiv. 30. Matth. iii. 15.

[g] δείκνυσιν]+ἐντεῦθεν λοιπὸν C. [h] παρέδωκα γὰρ ὑμῖν om. F. [i] φησὶν] ἀντὶ τοῦ C. [k] δὲ om. C. Statim καὶ ante τὸν χρόνον, quod vulgo abest, agnoscunt libri omnes. [l] παράγει C. [m] καὶ] δεικνὺς C. Mox αἰσχ. ἦν A.F. αἰσχ. ἐστὶ C. ἦν αἰσχύνης Edd. [n] ἐστι (ἔσται C.) σωμάτων] Sic omnes. ἐστι τῶν σωμάτων ἡμῶν Edd. [o] δι' ἑτέρου F. [p] τοὺς π. ἀ. λόγους C. [q] ἀνέλαβε omnes. ἔλαβε vulgo. [r] χριστὸς] θεὸς F. [s] λέγων F. λέγω Edd. [t] ἁμαρτίᾳ omnes. ἁμαρτίαις Edd. [v] εἶναι δεῖ pro δεῖ εἶναι C.E.F.

αὐτὸς [w]ἁμαρτάνοι, πῶς ὑπὲρ ἄλλων ἁμαρτωλῶν ἀποθανεῖται; B
Εἰ δὲ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἄλλων ἀπέθανεν, ἀναμάρτητος ὢν ἀπέθανεν. Εἰ δὲ ἀναμάρτητος ὢν ἀπέθανεν, οὐ τὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον· πῶς γὰρ, ὅ γε ἀναμάρτητος; ἀλλὰ τὸν τοῦ σώματος. [x]Εἰ δὲ τοῦτον ἀπέθανε τὸν θάνατον, καὶ ταύτην ἀνέστη τὴν ἀνάστασιν, τὴν τοῦ σώματος. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, "ἀπέθανεν," ἀλλὰ προσέθηκεν, "ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν·" καὶ ἄκοντας ἐκείνους [y]ἐμβάλλων εἰς τὸ ὁμολογῆσαι τὸν σωματικὸν θάνατον, καὶ δεικνὺς διὰ τούτου, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἀναμάρτητος ἦν. Τὸν γὰρ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἀλλοτρίων C
ἀποθνήσκοντα, αὐτὸν ἀναμάρτητον εἶναι ἀκόλουθον. Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλ' ἐπήγαγε, "Κατὰ τὰς γραφάς·" καὶ ἐντεῦθεν ἀξιόπιστον πάλιν ποιῶν τὸν λόγον, καὶ δηλῶν ποῖον θάνατον ἔλεγε. Καὶ γὰρ αἱ γραφαὶ τὸν τοῦ σώματος ἀναγορεύουσι πανταχοῦ. [7]"Ὤρυξαν γάρ μου χεῖρας καὶ πόδας," φησί· καὶ, "Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν." Καὶ πολλὰ δὲ ἕτερα, ἵνα μὴ πάντα [z]καθ' ἓν λέγωμεν, τὰ μὲν διὰ ῥημάτων, τὰ δὲ διὰ τύπων ἐστὶν ἐν αὐταῖς κείμενα ἰδεῖν δηλοῦντα τῆς σαρκὸς τὴν σφαγὴν, D
καὶ ὅτι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν [a]ἐσφάγη. [8]"[b]Ἀπὸ γὰρ τῶν [c]ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ μου, φησὶν, ἥκει εἰς θάνατον·" καὶ, "Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν·" καὶ, "Ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν." Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ τῆς παλαιᾶς, ἄκουσον Ἰωάννου βοῶντος, καὶ ἀμφότερα δηλοῦντος, καὶ τὴν τοῦ σώματος σφαγὴν καὶ τὴν αἰτίαν· [9]"Ἴδε γὰρ, φησὶν, ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου·" καὶ Παύλου λέγοντος, [10]"Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα θεοῦ δικαιοσύνη ἐν αὐτῷ·" E
καὶ πάλιν, "Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα·" καὶ πάλιν, "Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμάτισε θριαμβεύσας·" καὶ μυρία ἕτερα [d]πλείονα δηλοῦντα [e]τὰ κατὰ τὴν σφαγὴν τοῦ σώματος γενόμενα, [f]καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. [g]Καὶ γὰρ αὐτός φησιν, [11]"Ὑπὲρ ὑμῶν ἁγιάζω ἐμαυτόν·" καὶ, "[h]Ὁ

7 Psal. xxi. 17. Zach. xii. 10. 8 Esai. liii. 8, 6, 5. 9 Joan. i. 29. 10 2 Cor. v. 21. Galat. iii. 13. Coloss. ii. 15. 11 Joan. xvii. 19. xvi. 11.

w ἁμαρτάνοι omnes. Edebatur ἁμαρτάνει. Statim ὑπὲρ τῶν ἄλλων F.
x Haec εἰ δὲ τοῦτον——τὴν (τὴν om. Sav. marg.) τοῦ σώματος, quae vulgo desunt, leguntur in nostris omnibus et Sav. marg. Neque aliter Interpres.
y ἐμβάλλων F. ἐμβαλὼν Edd.
z καθ' ἓν λ.] καταλέγωμεν F.
a ἐσφάγη] + ἴδωμεν δὲ λοιπὸν καὶ ποῦ ἢ πῶς ὅτι ἐτάφη C.
b ἀπὸ omnes. ὑπὲρ vulgo. Statim γὰρ om. C.
c ἀνομιῶν F.
d πλείονα] ἐστὶν εὑρεῖν C.
e τὰ κατὰ—γενόμενα] καὶ τὴν γενομένην τοῦ σώματος σφαγὴν F.
f καὶ om. C.
g καὶ γὰρ αὐτός φησι] καὶ αὐτὸς δὲ λέγων ὁ Χριστὸς C.
h ὁ ἄρχων——κατακέκριται νῦν] νῦν ὁ ἄρχων τ. κ. τ. κέκριται· τοῦτο λέγει C.

ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κατακέκριται νῦν," δηλῶν ὅτι οὐκ
ἔχων ἁμαρτίαν ἐσφάγη.

[12] "Καὶ ὅτι ἐτάφη." Καὶ τοῦτο [i]δὲ τῶν προτέρων κατα-
σκευαστικόν· τὸ γὰρ θαπτόμενον, πάντως σῶμά ἐστι. [k]Καὶ
ἐνταῦθα οὐκέτι προστίθησι, "κατὰ τὰς γραφάς." Εἶχε μὲν
354 [l]γάρ, πλὴν οὐ προστίθησι. Τίνος ἕνεκεν; Ἢ ὅτι ὁ τάφος (497)
ἅπασι δῆλος [m]καὶ τότε καὶ νῦν· ἢ ὅτι κατὰ κοινοῦ κεῖται τὸ,
"κατὰ τὰς γραφάς." [n]Τίνος οὖν ἕνεκεν ἐνταῦθα [o]προστίθησι,
"κατὰ τὰς γραφὰς," "Καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
κατὰ τὰς γραφὰς," καὶ οὐκ ἀρκεῖται τῷ προτέρῳ τῷ κατὰ
κοινοῦ εἰρημένῳ; Ὅτι καὶ τοῦτο τοῖς πολλοῖς ἄδηλον ἦν. Διὸ
κἀνταῦθα τὰς γραφὰς παράγει [p]ἐμπνευσθεὶς, τοῦτο ἐννοήσας
τὸ σοφὸν καὶ θεῖον νόημα. Πῶς οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου [q]τὸ
αὐτὸ ποιεῖ; Ὅτι κἀκεῖ ὁ μὲν σταυρὸς πᾶσι κατάδηλος ἦν, [r]καὶ
B πάντων ὁρώντων ἀνεσκολοπίζετο· ἡ δὲ αἰτία, οὐκέτι ὁμοίως.
Ὅτι μὲν γὰρ ἀπέθανε, πάντες ᾔδεσαν· ὅτι δὲ ὑπὲρ τῶν ἁμαρ-
τιῶν τῆς οἰκουμένης τοῦτο ἔπαθεν, οὐκέτι ὁμοίως ἠπίσταντο οἱ
πολλοί. Διὸ τὴν ἀπὸ τῶν γραφῶν μαρτυρίαν παράγει. Ἀλλὰ
τοῦτο μὲν ἱκανῶς ἀποδέδεικται διὰ τῶν εἰρημένων ἡμῖν· ποῦ δὲ
ὅτι ἐτάφη, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται εἰρήκασιν αἱ
γραφαί; Διὰ τοῦ κατὰ τὸν Ἰωνᾶν τύπου, ὃν καὶ αὐτὸς παράγει
λέγων· [13] "Ὥσπερ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς
ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας." [s]Διὰ τοῦ
C βάτου τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ἐκαίετο, καὶ οὐ
κατεκαίετο, οὕτω καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο ἀπέθανε μὲν, οὐ κατε-
σχέθη δὲ ὑπὸ τοῦ θανάτου διηνεκῶς. Καὶ ὁ δράκων δὲ ὁ ἐπὶ
τοῦ Δανιὴλ τοῦτο αἰνίττεται. Καθάπερ [t]γὰρ ἐκεῖνος λαβὼν
τὴν τροφὴν, ἣν ἔδωκεν ὁ προφήτης, μέσος ἐρράγη· οὕτω καὶ ὁ
ᾅδης, καταπιὼν τὸ σῶμα ἐκεῖνο, διεσχίσθη, τοῦ σώματος αὐτοῦ
διατεμόντος [v]αὐτῷ τὴν νηδὺν, καὶ ἀναστάντος. Εἰ δὲ καὶ διὰ
ῥημάτων θέλεις ἀκοῦσαι ταῦτα, ἃ διὰ τῶν τύπων εἶδες, ἄκουσον
τοῦ Ἡσαΐου λέγοντος, [14] "Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ
D αὐτοῦ·" καὶ, "[w]Κύριος βούλεται καθαρίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς
[x]πληγῆς, δεῖξαι αὐτῷ φῶς·" καὶ τοῦ Δαυὶδ πρὸ ἐκείνου,

[12] v. 4. [13] Matth. xii. 40. [14] Esai. liii. 8, 10, 11.

[i] δὲ om. C. [k] καὶ om. C. [l] γὰρ om. C. [m] καὶ om. F. [n] τίνος οὖν ἕνεκεν——ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς] καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. τίνος οὖν (οὖν om. C.) ἕνεκεν ἐνταῦθα προστίθησι, κατὰ τὰς γραφάς; C.F. Verba biblica καὶ ὅτι ἐγήγερται κ. τ. ἑ. iterum in marg. habet C. [p] ἐμπνευσθεὶς] + καὶ A. Haec ἐμπνευσθεὶς——πῶς οὖν desunt in F. [q] τὸ om. F. [r] καὶ] + γὰρ C. [s] διὰ] καὶ διὰ E. Cat. [t] γὰρ om. E. et ante corr. A. [v] αὐτοῦ C. Cat. [w] κύριος] ὁ κύριος C.F. [x] πληγῆς] γῆς A.

[15] "Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς [y]ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν." Διὰ τοῦτό σε καὶ ὁ Παῦλος παραπέμπει εἰς τὰς γραφὰς, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ εἰκῇ ταῦτα [z]ἐγένετο· πῶς γὰρ, τοσούτων προφητῶν προδιαγραφόντων αὐτὰ καὶ ἀνακηρυττόντων; [a]καὶ ὅτι οὐδαμοῦ ἡ γραφὴ τὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον λέγει, τοῦ δεσποτικοῦ μεμνημένη θανάτου, ἀλλὰ τὸν σωματικὸν, καὶ ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τοιαύτην.

[16] "Καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ." Εὐθέως τὸν πάντων ἀξιο- E
πιστότερον τίθησιν. "Ἔπειτα τοῖς δώδεκα· [17] ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν· ἔπειτα Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν· ἔσχατον δὲ [b]πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί." Ἐπειδὴ [c]γὰρ τὴν ἀπὸ τῶν γραφῶν ἀπόδειξιν εἶπε, προστίθησι καὶ τὴν διὰ τῶν πραγμάτων, μάρ-
τυρας παράγων τῆς ἀναστάσεως μετὰ τοὺς προφήτας τοὺς 355
ἀποστόλους καὶ ἑτέρους πιστοὺς ἀνθρώπους. Εἰ δὲ τὴν ἀνάστασιν ἐκείνην ἔλεγε τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλαγὴν, περιττῶς ἔλεγεν, ὤφθη τῷ δεῖνι καὶ τῷ δεῖνι. Τοῦτο γὰρ πιστουμένου τὴν τοῦ σώματος ἀνάστασίν ἐστιν, οὐχ ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν αἰνιττομένου. Διὸ οὐδὲ ἅπαξ εἶπε τὸ, "ὤφθη," καίτοιγε ἤρκει κατὰ κοινοῦ θέντα τὴν [d]λέξιν· νῦν δὲ καὶ δὶς καὶ τρὶς καὶ ἐφ' ἑκάστῳ σχεδὸν τῶν ἑωρακότων αὐτὴν τίθησιν. [e]Ὤφθη γὰρ Κηφᾷ, ὤφθη, φησὶν, ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελ-
φοῖς, ὤφθη κἀμοί. Καὶ μὴν τὸ εὐαγγέλιον τοὐναντίον λέγει, B
ὅτι τῇ Μαρίᾳ [f]πρώτῃ. Ἀλλ' ἐν ἀνδράσι τούτῳ πρώτῳ, τῷ μάλιστα αὐτὸν ποθοῦντι ἰδεῖν. [g]Ποίους δὲ δώδεκα ἐνταῦθά φησιν ἀποστόλους; μετὰ γὰρ τὴν ἀνάληψιν ὁ Ματθίας κατελέγη, οὐ μετὰ τὴν ἀνάστασιν εὐθέως. Ἀλλ' εἰκὸς αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὦφθαι. Αὐτὸς γοῦν [h]οὗτος ὁ ἀπόστολος μετὰ τὴν ἀνάληψιν καὶ ἐκλήθη, καὶ εἶδεν αὐτόν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸν καιρὸν τίθησιν, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ἀδιορίστως καταλέγει τὰς ὄψεις. Καὶ γὰρ εἰκὸς πολλὰς γενενῆσθαι· διὸ καὶ ὁ Ἰωάννης ἔλεγε, [18] "Τρίτον τοῦτο ἐνεφάνισεν ἑαυτόν."
(498) "Ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς." Τινὲς τὸ C

[15] Psal. xv. 10. [16] v. 5. [17] v. 6—8. [18] Joan. xxi. 1.

[y] ᾅδου C. ᾅδου (sic) E. [ην superscr.] [z] ἐγίνετο F. [a] καὶ ὅτι] Sic C. Copula vulgo abest. ὅτι eras. in A. [b] πάντων om. C.E. [c] γὰρ om. C. [d] λέξιν] + ἀρκεσθῆναι ταύτῃ F. Statim νυνὶ δὲ E.F. [e] ὤφθη——φησὶν] Sic omnes. ὤφθη γὰρ, φησὶ, Κηφᾷ, ὤφθη Edd. [f] πρώτῃ] + ὤφθη F. [g] ποίους.... ἀποστόλους] Sic omnes. Edebatur ποίοις.... ἀποστόλοις. [h] οὗτος o.n. E.

ἐπάνω, [i]τὸ ἄνωθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν εἶναί φασιν. Οὐ γὰρ [k]ἐπὶ
γῆς βαδίζων, ἀλλ' ἄνω καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῖς ὤφθη. Καὶ
γὰρ οὐχὶ τὴν ἀνάστασιν πιστώσασθαι ἐβούλετο μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὴν ἀνάληψιν. Τινὲς δὲ λέγουσι τὸ, "ἐπάνω πεντα-
κοσίοις," [l]τὸ πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις. "Ἐξ ὧν οἱ πλείους
μένουσιν ἕως ἄρτι." Εἰ γὰρ καὶ παλαιὰ διηγοῦμαι πράγματα,
φησὶν, ἀλλ' ἔχω μάρτυρας ἔτι ζῶντας. "Τινὲς δὲ καὶ ἐκοι-
μήθησαν." Οὐκ εἶπεν, ἀπέθανον, ἀλλ', "ἐκοιμήθησαν," καὶ
ταύτῃ τῇ λέξει πάλιν τὴν ἀνάστασιν βεβαιῶν. "Ἔπειτα
D ὤφθη Ἰακώβῳ." Ἐμοὶ δοκεῖ, τῷ ἀδελφῷ τῷ ἑαυτοῦ. Αὐτὸς
γὰρ αὐτὸν λέγεται κεχειροτονηκέναι, καὶ ἐπίσκοπον ἐν Ἱερο-
σολύμοις πεποιηκέναι πρῶτον. "Εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν."
Ἦσαν γὰρ καὶ ἄλλοι ἀπόστολοι, ὡς οἱ ἑβδομήκοντα. "Ἔσχα-
τον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί." Τοῦτο
μετριοφροσύνης μᾶλλόν ἐστι τὸ ῥῆμα. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ
[m]ἐλάχιστος ἦν, διὰ τοῦτο μετὰ τοὺς ἄλλους αὐτῷ ὤφθη·
[n]ἐπεὶ κἂν ἔσχατον ἐκάλεσε, πολλῶν τῶν πρὸ [o]αὐτοῦ, μᾶλλον
E δὲ πάντων λαμπρότερος ὤφθη· [p]καὶ οἱ πεντακόσιοι δὲ ἀδελφοὶ
οὐ δήπου Ἰακώβου βελτίους ἦσαν, ἐπειδὴ πρὸ ἐκείνου αὐτοῖς
ὤφθη. Καὶ διὰ τί οὐχ ὁμοῦ πᾶσιν ἑωρᾶτο; Ἵνα προκατα-
βάλῃ τῆς πίστεως τὰ σπέρματα. Ὁ γὰρ πρῶτος ἰδὼν καὶ
ἀκριβῶς πληροφορηθεὶς, τοῖς ἄλλοις [q]ἀπήγγελλεν· εἶτα ὁ
λόγος προφθάνων, ἐν προσδοκίᾳ καθίστη τοῦ μεγάλου τούτου
θαύματος τὸν ἀκούοντα, καὶ προωδοποίει τῇ τῆς ὄψεως πίστει.
Διὰ τοῦτο [r]οὔτε ὁμοῦ πᾶσιν ὤφθη, οὔτε ἐν ἀρχῇ πλείοσιν,
ἀλλ' ἑνὶ μόνῳ πρῶτον, καὶ τούτῳ τῷ κορυφαίῳ πάντων καὶ
356 πιστοτάτῳ. Καὶ γὰρ πιστοτάτης [s]σφόδρα ἔδει ψυχῆς τῆς
πρώτης δεχομένης ταύτην τὴν ὄψιν. Οἱ μὲν γὰρ μετὰ τὸ
ἑτέρους ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι παρ' αὐτῶν βλέποντες, εἶχον οὐ
μικρὰν συντελοῦσαν εἰς τὴν πίστιν αὐτοῖς τὴν ἐκείνων μαρτυ-
ρίαν, καὶ προπαρασκευάζουσαν αὐτῶν τὴν διάνοιαν· ὁ δὲ πρῶτος
καταξιωθεὶς τοῦτον ἰδεῖν, πολλῆς, ὅπερ [t]ἔφην, ἐδεῖτο τῆς πί-
στεως, ὥστε μὴ θορυβηθῆναι τῷ παραδόξῳ τῆς θέας. Διὰ
τοῦτο Πέτρῳ φαίνεται [v]πρώτῳ. Ὁ γὰρ [w]πρῶτος αὐτὸν
B ὁμολογήσας Χριστὸν, εἰκότως καὶ τὴν ἀνάστασιν [x]ἠξιώθη

[i] τὸ ἄνωθεν] Sic libri omnes et Cat. Edebatur ἄνω sine articulo. [k] ἐπὶ τῆς γῆς F. [l] τὸ πλείοσιν] Sic Cat. τοῖς πλείοσιν Edd. ἢ τοῖς πλ. F. δηλοῦν ὅτι πλ. C. [m] ἔσχατος F. [n] ἐπεὶ κἂν——πολλῶν] ἐπεὶ εἰ καὶ ἔσχατον ἑαυτὸν ἐκάλεσε, καὶ πολλῶν F. Pro κἂν, καὶ ἂν a pr. man. A. ut videtur. [o] ἑαυτοῦ C. [p] καὶ om. C. Statim δὲ om. a pr. man. A. [q] ἀπήγγειλεν C. [r] οὐδὲ F. [s] σφ. ἔδει ψ.] Sic C.E. ἔδει σφ. ψ. F. ἔδει ψ. σφόδρα Edd. [t] ἔφην] Sic omnes. ἔφθην εἰπὼν Edd. [v] πρώτῳ A.C.F. πρῶτον vulgo. [w] πρώτως ex corr. E. [x] κατηξίωθη F. Statim πρώτως E.

πρῶτος ἰδεῖν. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ φαίνεται πρώτῳ [y] μόνον, ἀλλ',
ἐπειδὴ καὶ ἀρνησάμενος ἦν, ἐκ [z] περιουσίας αὐτὸν παρακαλῶν
καὶ δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀπέγνωσται, πρὸ τῶν ἄλλων [a] τῆς ὄψεως
αὐτὸν ταύτης κατηξίωσε, καὶ πρώτῳ τὰ πρόβατα ἐνεχείρισε.
Διὰ τοῦτο καὶ γυναιξὶν ἐφάνη πρώταις, ἐπειδὴ τὸ γένος
ἠλάττωτο τοῦτο· διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ [b] γενέσει καὶ ἐν τῇ
ἀναστάσει πρώτη [c] αὐτὴ αἰσθάνεται τῆς χάριτος. Μετὰ δὲ
[d] Πέτρον καὶ διεσπαρμένως ἑκάστῳ φαίνεται, καὶ ποτὲ μὲν
ἐλάττοσι, ποτὲ δὲ πλείοσιν, ἀλλήλων αὐτοὺς μάρτυρας καὶ
διδασκάλους ἐν τούτῳ ποιῶν, καὶ τοὺς ἀποστόλους ἀξιοπίστους C
κατασκευάζων, ἐν οἷς ἔλεγον. "Ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ
τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί." Τί βούλεται αὐτῷ ἐνταῦθα τῆς
ταπεινοφροσύνης τὰ ῥήματα, ἢ ποῖον ἔχει καιρόν; Εἰ γὰρ
ἀξιόπιστον ἑαυτὸν ἀποφῆναι βούλεται, καὶ ἐγκαταλέξαι τοῖς
μάρτυσι τῆς ἀναστάσεως, τοὐναντίον [e] ἢ βούλεται ποιεῖ· ἐπᾶραι
γὰρ ἑαυτὸν ἔδει καὶ δεῖξαι μέγαν ὄντα, ὃ πολλαχοῦ ποιεῖ
καιροῦ καλοῦντος [f] αὐτόν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐνταῦθα με-
τριάζει, ἐπειδὴ τοῦτο μέλλει ποιεῖν· ἀλλ' οὐκ εὐθέως, ἀλλὰ
μετὰ τῆς αὐτῷ πρεπούσης συνέσεως. Πρότερον γὰρ μετρι-
άσας, καὶ κατηγορίας ἑαυτοῦ συμφορήσας πολλὰς, τότε τὰ D
καθ' ἑαυτὸν σεμνύνει. Τί δήποτε; Ἵν', ὅταν τὸ μέγα καὶ
ὑψηλὸν ἐκεῖνο περὶ ἑαυτοῦ φθέγξηται, τὸ, "Περισσότερον
[g] αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα," εὐπαράδεκτος ὁ λόγος [h] γένηται
ταύτῃ, καὶ [i] τῷ ὡς ἐξ ἀκολουθίας τινὸς, ἀλλὰ μὴ προηγουμένως
εἰρῆσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ Τιμοθέῳ γράφων, [k] καὶ μέλλων με-
γάλα λέγειν περὶ ἑαυτοῦ, πρότερον τὰ κατηγορήματα αὐτοῦ
τίθησι. Καὶ γὰρ ὁ μὲν περὶ ἄλλων τι μέγα λέγων, ἀδεῶς
φθέγγεται καὶ μετὰ παρρησίας· ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀναγκαζόμενος
ἐπαινεῖν, καὶ μάλιστα ὅταν καὶ μάρτυρα ἑαυτὸν καλῇ, αἰσχύ- E
νεται καὶ ἐρυθριᾷ. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος οὗτος
πρότερον ἑαυτὸν ταλανίζει, καὶ τότε τὸ μέγα ἐκεῖνο φθέγ-
γεται. Ποιεῖ [l] δὲ τοῦτο, τό τε ἐπαχθὲς τῆς [m] περιαυτολογίας
ὑποτεμνόμενος, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ῥηθησόμενα ἀξιόπιστα
499) ἐντεῦθεν ποιῶν. Ὁ γὰρ μετὰ ἀληθείας τὰ ἐπονείδιστα θεὶς,
καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀποκρυψάμενος, οἷον ὅτι τὴν ἐκκλησίαν

[y] μόνον C.F. μόνῳ Edd. [z] περιουσίας] + οὖν C. [a] τῆς] καὶ τῆς A. receptum a Sav. Mor. Ben. [b] γενέσει omnes. γεννήσει Edd. [c] αὕτη F. [d] Πέτρῳ F. [e] Vid. Annot. [f] αὐτὸν omnes. αὐτὸ Edd. [g] αὐτῶν, quod aberat, est in nostris omnibus. [h] γένηται] δόξῃ C. [i] τῷ om. C.F. [k] καὶ μέλλων] ἐπεὶ ἔμελλε C. Statim μεγάλα λ. A.C. μέγα λ. F. λέγειν μεγάλα vulgo. [l] δὲ A.C.E. δὴ Edd. [m] περιταυτολογίας E. et a pr. man. A. ταυτολογίας Veron.

ἐδίωξεν, ὅτι τὴν πίστιν ἐπόρθησε, καὶ τὰ σεμνὰ ἐντεῦθεν ἀνύποπτα ποιεῖ.

357 Καὶ σκόπει ταπεινοφροσύνης ὑπερβολήν. Εἰπὼν [n]γὰρ,
"Ἔσχατον δὲ πάντων ἐμοὶ ὤφθη," οὐκ ἠρκέσθη τούτῳ·
[19]"Πολλοὶ [o]γὰρ ἔσχατοι πρῶτοι, φησὶ, καὶ πρῶτοι ἔσχατοι."
[p]Διὰ τοῦτο προσέθηκεν, "ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι." Καὶ οὐδὲ
ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ [q]καὶ τὴν οἰκείαν κρίσιν προστίθησι καὶ
μετὰ αἰτίας λέγων· [20]"Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν
ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, [r]ὅτι
ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν." Καὶ οὐκ εἶπε, τῶν δώδεκα [s]μόνον,
ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. Ταῦτα [t]δὲ ὁμοῦ μὲν μετριάζων
B ἔλεγεν, ὁμοῦ δὲ καὶ οὕτω διακείμενος, ὅπερ ἔφην, καὶ τὸ μέλλον
ῥηθήσεσθαι προδιοικούμενος καὶ εὐπαράδεκτον μᾶλλον ποιῶν.
Εἰ μὲν γὰρ παρελθὼν εἶπεν, ὀφείλετέ μοι πιστεῦσαι, ὅτι
ἀνέστη ὁ Χριστός· εἶδον γὰρ αὐτὸν, καὶ πάντων ἀξιοπιστότερός
εἰμι, ἅτε πλέον καμών· κἂν προσέστη τοῖς ἀκούουσι τὸ
λεγόμενον· νυνὶ δὲ τοῖς ταπεινοῖς ἐνδιατρίψας [v]πρῶτον καὶ
τοῖς κατηγορίαν ἔχουσι, [w]τό τε τραχὺ τῆς τοιαύτης διηγήσεως
[x]ὑπετέμνετο, καὶ τῇ πίστει τῆς μαρτυρίας προωδοποίησε. Διὰ
δὴ τοῦτο οὐδὲ ἁπλῶς, ὅπερ ἔφην, ἀποφαίνεται ἔσχατον ἑαυτὸν
C εἶναι, καὶ τῆς προσηγορίας τῶν ἀποστόλων ἀνάξιον, ἀλλὰ καὶ
τὴν αἰτίαν τίθησι λέγων, "ὅτι ἐδίωξα τὴν [y]ἐκκλησίαν." Καὶ
μὴν ἀφείθη πάντα ἐκεῖνα, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς οὐδέποτε αὐτῶν
ἐπιλέλησται, τὸ μέγεθος τῆς χάριτος δεῖξαι βουλόμενος. Διὸ
καὶ ἐπάγει λέγων, [21]"Χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι." Εἶδες πάλιν
ἑτέρας ταπεινοφροσύνης ὑπερβολήν; Τὰ μὲν γὰρ ἐλαττώματα
ἑαυτῷ λογίζεται· τῶν δὲ κατορθωμάτων οὐδὲν, ἀλλὰ πάντα
ἀνατίθησι τῷ θεῷ. Εἶτα, ἵνα μὴ τὸν ἀκροατὴν ἐντεῦθεν ὕπτιον
ποιήσῃ, φησὶ, "Καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ γέγονε."
D Καὶ τοῦτο πάλιν ὑπεσταλμένως. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἀξίαν τῆς
χάριτος ἐπεδειξάμην σπουδὴν, ἀλλ' ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν.
"Ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα." Οὐκ εἶπεν,
ἐτιμήθην, ἀλλ', [z]"ἐκοπίασα," καὶ κινδύνους καὶ θανάτους ἔχων
εἰπεῖν, τῷ ὀνόματι τοῦ κόπου πάλιν ὑποτέμνεται τὸ εἰρημένον.
Εἶτα πάλιν τῇ συνήθει κεχρημένος ταπεινοφροσύνῃ, καὶ τοῦτο

19 Matth. xix. 30. 20 v. 9. 21 v. 10.

[n] γὰρ] ὅτι C. [o] γὰρ] καίτοι C. Idem mox om. φησὶ, et post ἔσχατοι add. ὄντες. [p] διὰ τοῦτο] ἀλλὰ καὶ C. [q] καὶ] πάλιν C. [r] ὅτι] διότι F. Idem cum C. in marg. et Editis post ἐκκλησίαν add. τοῦ θεοῦ. [s] μόνον pro μόνων omnes. [t] δὲ]+πάντα Edd. repugnantibus libris. [v] πρώτοις F. [w] τό τε] τότε τὸ E. [x] ὑπετέμετο C.F. [y] ἐκκλησίαν]+τοῦ θεοῦ C. in marg. [z] ἐκοπίασα]+οὐκ εἶπεν, κατώρθωσα, ἀλλ' ἐκοπίασα F.

ταχέως παρέδραμε, καὶ τὸ πᾶν ἀνέθηκε τῷ θεῷ λέγων· " Οὐκ
ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί." Τί ταύτης θαυ-
μαστότερον γένοιτ' ἂν τῆς ψυχῆς; Διὰ γὰρ τοσούτων ἑαυτὸν
καθελὼν, καὶ ἕν τι μόνον ὑψηλὸν φθεγξάμενος, οὐδὲ τοῦτο E
[a]αὐτοῦ φησιν εἶναι, πανταχόθεν περιστέλλων, ἀπό τε τῶν
ἔμπροσθεν, ἀπό τε τῶν μετὰ ταῦτα, τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ῥῆμα,
καὶ ταῦτα ἐξ ἀνάγκης ἐλθὼν ἐπ' αὐτό. Σκόπει δὲ πῶς ἐπιδα-
ψιλεύεται τοῖς τῆς ταπεινοφροσύνης ῥήμασι. Καὶ γὰρ "Ἐσχά-
τῳ μοι ὤφθη [b]πάντων," φησί· διὸ οὐδὲ μεθ' ἑαυτοῦ τινα ἄλλον
τίθησι· καὶ, " ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι," καὶ ἐλάχιστον [c]ἑαυτὸν
τῶν ἀποστόλων εἶναί φησι, καὶ οὐδὲ τῆς προσηγορίας ταύτης
ἄξιον. Καὶ οὐδὲ τούτοις ἠρκέσθη, ἀλλ' ἵνα μὴ δόξῃ ῥήμασι
ταπεινοφρονεῖν, καὶ αἰτίας τίθησι καὶ ἀποδείξεις, τοῦ μὲν 358
ἔκτρωμα εἶναι τὸ ὕστερον αὐτὸν ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν, τοῦ δὲ
καὶ τῆς προσηγορίας [d]ἀνάξιον εἶναι τῶν ἀποστόλων τὸ διῶξαι
τὴν ἐκκλησίαν. Ὁ μὲν γὰρ ἁπλῶς ταπεινοφρονῶν, τοῦτο οὐ
ποιεῖ· ὁ δὲ καὶ τὰς αἰτίας τιθεὶς, ἀπὸ συντετριμμένης διανοίας
ἅπαντα φθέγγεται. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν αὐτῶν τούτων
μέμνηται, λέγων· 22 " Χάριν [e]δὲ ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με
Χριστῷ, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν, [f]τὸν
πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν." Τίνος
δὲ ἕνεκεν καὶ αὐτὸ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἐφθέγξατο, τὸ, " Περισ- B
σότερον αὐτῶν ἐκοπίασα;" Τὸν καιρὸν ἑώρα καταναγκάζοντα.
Εἰ [g]γὰρ μὴ τοῦτο εἶπεν, ἀλλὰ μόνον ἑαυτὸν ἐξηυτέλισε, πῶς
ἠδύνατο μετὰ παρρησίας εἰς μαρτυρίαν ἑαυτὸν καλεῖν, καὶ μετὰ
τῶν ἄλλων ἀριθμεῖν καὶ λέγειν, " Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι,
οὕτω κηρύσσομεν;" Τὸν γὰρ μάρτυρα ἀξιόπιστον εἶναι δεῖ
καὶ μέγαν. Πῶς δὲ καὶ περισσότερον αὐτῶν ἐκοπίασεν, ἔδειξεν
ἀνωτέρω, λέγων· " Ἦ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν [h]τοῦ φαγεῖν καὶ
πιεῖν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι;" καὶ πάλιν, " Ἐγενόμην
τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος." Καὶ γὰρ ὅπου ἀκρίβειαν ἐπι- C
δείξασθαι ἔδει, πάντας ὑπερηκόντισε· καὶ ὅπου συγκαταβῆναι
ἐχρῆν, τὴν αὐτὴν πάλιν ὑπερβολὴν ἐπεδείξατο. Τινὲς δέ φασι
[i]τὸ εἰς ἔθνη ἀπεστάλθαι καὶ τὸ πλεῖον τῆς οἰκουμένης μέρος
ἐπιδραμεῖν. Ὅθεν δῆλον ὅτι καὶ πλείονος ἀπέλαυσε χάριτος.
Εἰ [k]γὰρ πλεῖον ἐκοπίασε, πλείων ἦν καὶ ἡ χάρις· πλείονος

22 1 Tim. i. 12.

[a] αὑτοῦ pro αὐτοῦ E.F. fortasse alii. [b] πάντων om. Veron. in marg. habet C. Haec καὶ γὰρ——φησι, διὸ om. F. deinde pergit, οὐδὲ μεθ' ἑαυτὸν ἄλλον τ. [c] ἑαυτὸν] + πάντων C.E. [d] ἀνάξιος E. [e] δὲ om. F. [f] τὸν] τὸ F. [g] γὰρ μὴ] μὴ γὰρ C.E. Mox ἐξευτ. A.E. [h] τοῦ om. C.F. [i] τὸ] ὅτι τὸ C. τῷ ex corr. bis E. [k] γὰρ] + καὶ E.

δὲ ἀπέλαυσε χάριτος, ἐπειδὴ καὶ πλείονα ἐπεδείξατο σπουδήν. Εἶδες πῶς καὶ δι᾽ ὧν φιλονεικεῖ καὶ βιάζεται συσκιάζειν τὰ
D καθ᾽ ἑαυτὸν, πάντων δείκνυται πρῶτος ὤν;

[l] Ταῦτα καὶ ἡμεῖς ἀκούοντες, τὰ μὲν ἐλαττώματα ἡμῶν ἐκπομπεύωμεν, τὰ δὲ κατορθώματα σιγῶμεν· κἂν καιρὸς καταναγκάζῃ, συνεσταλμένως αὐτὰ λέγωμεν, καὶ τὸ πᾶν τῇ χάριτι λογιζώμεθα· ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ποιεῖ, ἄνω καὶ κάτω τὸν μὲν πρῶτον αὐτοῦ στίζων βίον, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα τῇ χάριτι λογιζόμενος, ἵνα τοῦ θεοῦ δείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν πάντοθεν, ὅτι τοιοῦτον ὄντα ἔσωσε, καὶ σωθέντα πάλιν τοιοῦτον εἰργά-
E σατο. Μηδεὶς τοίνυν τῶν ἐν κακίᾳ ὄντων ἀπογινωσκέτω, μηδεὶς τῶν ἐν ἀρετῇ θαρρείτω, ἀλλὰ κἀκεῖνος ἔστω περιδεὴς, καὶ οὗτος πρόθυμος. Οὔτε γὰρ [m] ῥᾳθυμῶν τις ἱκανὸς ἔσται μεῖναι ἐν ἀρετῇ, οὔτε σπουδάζων, ἀσθενὴς πρὸς τὸ διαφυγεῖν κακίαν. [n] Καὶ τούτων ἀμφοτέρων ὑπόδειγμα ὁ μακάριος Δαυῒδ, ἡνίκα μικρὸν ἐνύσταξε, καταπεσὼν μέγα· καὶ ἡνίκα κατενύγη, πάλιν πρὸς τὸ πρότερον ὕψος ἀναδραμών. Καὶ γὰρ ἀμφότερα ἐξ
359 ἴσης κακὰ, καὶ τὸ ἀπογινώσκειν καὶ τὸ ῥᾳθυμεῖν· τὸ μὲν γὰρ καθαιρεῖ ταχέως ἀπ᾽ αὐτῆς τῶν οὐρανῶν τῆς ἀψῖδος, τὸ δὲ ἀναστῆναι τὸν κείμενον οὐκ ἀφίησι. Διὸ πρὸς [o] ἐκεῖνον μὲν ἔλεγεν ὁ Παῦλος, [23] "Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ·" πρὸς δὲ [p] τοῦτον, "Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν·" καὶ πάλιν, "Τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε." Καὶ τὸν πεπορνευκότα [q] δὲ μετανοήσαντα, διὰ τοῦτο ἀνακτᾶται ταχέως, [24] "Ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος." Τί τοίνυν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἀθυμεῖς, ὦ ἄνθρωπε; Εἰ γὰρ ἐπὶ
B ἁμαρτήμασιν, ἔνθα χρήσιμον ἡ λύπη μόνον, ἡ ἀμετρία πολλὴν ἐργάζεται βλάβην, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἄλλοις. Τίνος γὰρ ἕνεκεν ἀλγεῖς; ὅτι χρήματα ἀπώλεσας; Ἀλλ᾽ ἐννόησον τοὺς οὐδὲ ἄρτου κορεννυμένους, καὶ ταχίστην λήψῃ παραμυθίαν. Καὶ ἐφ᾽ ἑκάστῳ δὲ τῶν δεινῶν μὴ τὰ συμβάντα θρήνει, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῶν μὴ συμβάντων χαλεπῶν εὐχαρίστει. Ἔσχες [r] χρήματα, καὶ ἀπέβαλες; Μὴ δακρύσῃς ὑπὲρ τῆς ζημίας, ἀλλ᾽ εὐχαρίστησον ὑπὲρ τοῦ χρόνου, οὗ ταῦτα ἐκαρπώσω. Εἰπὲ κατὰ τὸν [s] Ἰὼβ, [25] "Εἰ [t] τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ κυρίου, τὰ

[23] 1 Cor. x. 12. Psal. xciv. 8. Hebr. xii. 12. [24] 2 Cor. ii. 7. [25] Job. ii. 10.

[l] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐδὲ ὁ πλοῦτος ἡδονῆς, οὔτε πενία ἀθυμίας ὑπόθεσις· καὶ ὅτι ἂν πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀφορῶμεν, εὐχερῶς πενίαν φέρομεν· καὶ ὅτι διηνεκῶς δεῖ εὐθυμεῖν, καὶ μὴ λυπεῖσθαι, εἰ μὴ μόνον ἐφ᾽ ἁμαρτίαις. Veron. [m] ἀθυμῶν A.E. *dejecti animi* Interp. [n] καὶ om. C. [o] ἐκεῖνο C. [p] τοῦτον] + ὁ δᾱδ F. [q] δὲ μετ.] μὲν, μετανοήσαντα δὲ E. [r] χρῆμα E. et a pr. man. A. [s] Ἰὼβ] + καὶ σὺ C. [t] τὰ μὲν ἀγαθὰ et τὰ δὲ κακὰ Edd. μὲν om. C.E. δὲ om. A.C.E.

κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;" Μετὰ δὲ τούτου κἀκεῖνο λογίζου, ὅτι C εἰ καὶ χρήματα ἀπέβαλες, ἀλλὰ τὸ σῶμά [v]σου τέως ὑγιὲς ἔχεις, καὶ οὐ θρηνεῖς μετὰ τῆς πενίας καὶ τὴν τούτου πήρωσιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά σου λώβην τινὰ ὑπέμεινεν; Ἀλλ' οὐχ [w]οὗτος τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὁ πυθμὴν, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πίθου φέρῃ τέως. Πολλοὶ γὰρ μετὰ πενίας καὶ λώβης, καὶ δαίμονι παλαίουσι, καὶ ἐν ἐρήμοις πλανῶνται· ἄλλοι πάλιν τούτων ἕτερα χαλεπώτερα ὑπομένουσι. Μὴ γὰρ δὴ γένοιτο ἡμᾶς πάντα παθεῖν, ὅσα δυνατὸν ἐνεγκεῖν. Ταῦτ' οὖν ἀεὶ D λογιζόμενος, τοὺς τὰ χαλεπώτερα πάσχοντας ἐννόει, καὶ μηδενὶ τούτων ἄλγει· ἀλλ' ὅταν ἁμάρτῃς, τότε μόνον στέναξον, τότε δάκρυσον· οὐ κωλύω, ἀλλὰ καὶ [x]προτρέπομαι μᾶλλον· καὶ τότε δὲ μετὰ συμμετρίας, ἐννοῶν ὅτι ἐστὶν ἐπάνοδος, ἔστι καταλλαγή. Ἀλλ' ὁρᾷς [y]τρυφῶντας ἑτέρους, σαυτὸν δὲ ἐν πενίᾳ, καὶ ἕτερον ἐν λαμπροῖς ἱματίοις [z]καὶ ἐν περιφανείᾳ; Ἀλλὰ μὴ ταῦτα μόνον σκόπει, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τούτων λυπηρά. Καὶ ἐπὶ τῆς πενίας δὲ μὴ τὴν πτωχείαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἡδονὴν ἀναλογίζου. Ὁ μὲν γὰρ πλοῦτος τὸ μὲν προσωπεῖον ἔχει φαιδρὸν, τὰ δὲ ἔνδον ζόφου γέμοντα· ἡ δὲ E πενία τοὐναντίον. Κἂν τὸ ἑκάστου συνειδὸς ἀναπτύξῃς, ἐν μὲν τῇ τοῦ πένητος ψυχῇ πολλὴν τὴν ἄδειαν ὄψει καὶ τὴν ἐλευθερίαν· ἐν δὲ τῇ τοῦ πλουτοῦντος θορύβους, ταραχὰς, κύματα.
501) Εἰ δὲ ἀλγεῖς ὁρῶν αὐτὸν πλουτοῦντα, κἀκεῖνος πολλῷ σου πλέον ἀλγεῖ τὸν αὐτοῦ πλουσιώτερον θεώμενος· καὶ καθάπερ σὺ τοῦτον δέδοικας, [a]οὕτως ἐκεῖνος ἄλλον, καὶ οὐδέν σου πλεονεκτεῖ κατὰ τοῦτο. Ἀλλ' [b]ἄρχοντα ὁρῶν ἀλγεῖς, ὅτι ἰδιώτης σὺ, [c]καὶ τῶν ἀρχομένων. Ἀλλ' ἐννόει καὶ τῆς διαδοχῆς τὴν ἡμέραν, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας δὲ ἐκείνης τοὺς [d]φόβους, τοὺς κινδύνους, τοὺς πόνους, τὰς κολακείας, τὰς ἀγρυπνίας, τὰς 360 ταλαιπωρίας πάσας. Καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς οὐκ ἐθέλοντας φιλοσοφεῖν λέγομεν· ὡς ἐὰν τοῦτο [e]εἰδῇς, ἀφ' ἑτέρων σε μειζόνων δυνάμεθα παρακαλέσαι· τέως δὲ ἀπὸ τῶν παχυτέρων ἀνάγκη πρὸς σὲ διαλέγεσθαι. Ὅταν [f]τοίνυν ἴδῃς πλουτοῦντα, τὸν ἐκείνου πλουσιώτερον ἐννόει, καὶ ὄψει τοῦτον ἐν οἷς καὶ σύ. Μετὰ δὲ [g]τοῦτον καὶ τὸν σαυτοῦ πενέστερον σκόπει, καὶ πόσοι πεινῶντες ἐκοιμήθησαν, καὶ οὐσίας πατρῴας ἀπέ-

[v] σου om. F. Mox οὐ θρηνήσεις idem. [w] οὕτως E. et a pr. man. A. [x] προτρέπομαι C.E. προτρέπω Edd. [y] τρυφ. ἑτέρους omnes. ἑτέρους τρυφῶντας Edd. [z] καὶ ἐν περιφανείᾳ] σαυτὸν δὲ ἐν εὐτελέσιν C. [a] οὕτως ἐκεῖνος pro οὕτω κἀκεῖνος omnes. [b] ἄρχοντας F. [c] καὶ τῶν ἀρχομένων. ἀλλ' ἐννόει] ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀρχόντων ἐννόει F. [d] φόβους omnes. Edebatur θορύβους. [e] ἴδῃς, ἀμφοτέρων σε μειζόνως δ. F. [f] τοίνυν] οὖν C. [g] τούτου F.

βαλον, καὶ δεσμωτήριον οἰκοῦσι, καὶ θάνατον καθ' ἑκάστην
B εὔχονται τὴν ἡμέραν. Οὔτε γὰρ ἀθυμίαν πενία, οὔτε ἡδονὴν
τίκτει πλοῦτος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κἀκεῖνο λογισμὸς ἡμῖν ἐμποιεῖν
εἴωθε. Σκόπει δὲ ἀρχόμενος κάτωθεν. Ὁ κοπρώνης ἀλγεῖ καὶ
ὀδυνᾶται, ὅτι μὴ ἀπήλλακται τοῦ ταλαιπώρου καὶ ἐπονειδίστου
εἶναι δοκοῦντος ἐπιτηδεύματος τούτου· ἀλλ' ἂν ἀπαλλάξῃς αὐτὸν
τούτου, καὶ ποιήσῃς μετὰ ἀδείας τῶν ἀναγκαίων εὐπορεῖν, ἀλγήσει
πάλιν ὅτι μὴ πλείω τῆς χρείας κέκτηται· κἂν πλείω [h]παρέχῃς,
βουλήσεται αὐτὰ διπλασίονα εἶναι πάλιν, καὶ διὰ τοῦτο ὀδυνηθή-
C σεται οὐχ ἧττον, ἢ πρότερον· κἂν διπλασίονα, κἂν τριπλασίονα
δῷς, ἀθυμήσει πάλιν, ὅτι μὴ πολιτεύεται· κἂν τοῦτο παρέχῃς
αὐτῷ, ἄθλιον ἑαυτὸν ἡγήσεται, ὅτι μὴ τῶν τὰ πρῶτα πολιτευ-
ομένων ἐστί· καὶ ταύτης [i]δὲ ἐπιλαβόμενος τῆς τιμῆς, θρηνήσει,
ὅτι μὴ ἄρχει· ὅταν δὲ ἄρξῃ, ὅτι μὴ ἔθνους ὁλοκλήρου· ὅταν δὲ
[k]καὶ ἔθνους ὁλοκλήρου, ὅτι μὴ ἐθνῶν πολλῶν· [l]ὅταν ἐθνῶν
πολλῶν, [m]ὅτι μὴ πάντων· ὅταν ὕπαρχος γένηται, λυπηθήσεται
πάλιν, ὅτι μὴ καὶ βασιλεύς· [n]κἂν βασιλεὺς, ὅτι μὴ μόνος· κἂν
D μόνος, ὅτι μὴ καὶ βαρβάρων· [o]κἂν βαρβάρων, ὅτι μὴ καὶ τῆς
οἰκουμένης ἁπάσης· [p]κἂν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, διὰ τί μὴ [q]καὶ
ἑτέρου κόσμου; Καὶ οὕτως ἐπ' ἄπειρον [r]προϊὼν ὁ λογισμὸς,
οὐκ ἀφίησιν αὐτὸν ἡσθῆναί ποτε.

Εἶδες πῶς κἂν ἐξ εὐτελοῦς καὶ πτωχοῦ [s]βασιλέα ποιήσῃς,
οὐκ ἀναιρεῖς τὴν ἀθυμίαν, [t]λογισμὸν τὸν πλεονεξίας ἐρῶντα μὴ
διορθωσάμενος πρότερον; Φέρε σοι καὶ τοὐναντίον δείξω, ὅτι
κἂν ἄνωθεν κάτω [v]καταγάγῃς τὸν σύνεσιν ἔχοντα, οὐκ ἐμβαλεῖς
εἰς ἀθυμίαν καὶ λύπην. Καὶ, εἰ βούλει, τὴν αὐτὴν κλίμακα
καταβαίνωμεν, καὶ τὸν ὕπαρχον ἀπὸ τοῦ θρόνου [w]τῷ λόγῳ
E καταβιβάσας ἀποστέρει τῆς ἀξίας ἐκείνης. [x]Οὐδὲν γὰρ οὗτος
ἐντεῦθεν, ἂν ἐθέλῃ ταῦτα ἐννοεῖν, ἅπερ εἶπον, ἀλγήσει. Οὐδὲ
γὰρ ἅπερ ἀφῄρηται, λογιεῖται, ἀλλ' ἅπερ ἔχει τέως, τὴν δόξαν
τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. Ἂν δὲ καὶ ταύτην ἀφέλῃς, λογιεῖται τοὺς
ἰδιώτας καὶ οὐδέποτε τοιαύτης ἐπιβάντας ἀρχῆς, καὶ ἀρκέσει εἰς
παραμυθίαν ὁ πλοῦτος αὐτῷ· ἂν δὲ καὶ τούτου πάλιν ἐκβάλῃς,
[y]σκοπήσει τοὺς τὰ σύμμετρα ἔχοντας· ἂν δὲ καὶ τὰ σύμμετρα
ἀφέλῃς, καὶ τῆς ἀναγκαίας μόνης μεταδῷς τροφῆς, δυνήσεται

[h] παράσχῃς hic et infra C. [i] δὲ om. F. [k] καὶ om. F. [l] ὅταν] + δὲ C.F. [m] ὅτι] + καὶ F. [n] κἂν βασιλεὺς om. F. [o] κἂν βαρβάρων; quod vulgo abest, ex F. receptum. [p] κἂν] Sic A.C.F. ὅταν καὶ Edd. In E. haec κἂν τῆς οἰκ. ἁπάσης exciderunt. [q] καὶ om. F. [r] πρ. ὁ λ.] Sic A.C.E. ὁ λ. προϊὼν vulgo. [s] βασ.] καὶ βασ. F. [t] λογισμὸν] τὸν λόγον F. [v] καταγάγῃς] + καὶ δεσμώτην ποιήσῃς F. [w] τῷ λ. καταβ. omnes. καταβ. τῷ λ. Edd. [x] οὐδὲ C. [y] σκόπει F.

ἐννοεῖν τοὺς οὐδὲ ταύτης μετέχοντας, ἀλλὰ λιμῷ παλαίοντας 361
διηνεκεῖ, καὶ [z]εἰς δεσμωτήριον οἰκοῦντας. Εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ οἴκημα εἰσαγάγοις ἐκεῖνο, τοὺς ἐν νόσοις ἀνιάτοις ὄντας, τοὺς ἐν ὀδύναις ἀνηκέστοις ἐνθυμούμενος, ὄψεται ἑαυτὸν ἐν πολλῷ βελτίοσιν ὄντα. Καὶ ὥσπερ ὁ κοπρώνης ἐκεῖνος οὐδὲ βασιλεὺς γενόμενος εὐθυμίαν καρπώσεται, οὕτως οὗτος οὐδὲ δεσμώτης καταστὰς ἀλγήσει ποτέ. Οὐκ ἄρα πλοῦτος ἡδονῆς, [a]οὔτε πενία ἀθυμίας ὑπόθεσις, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα γνώμη, καὶ τὸ τὰ ὄμματα τῆς διανοίας [b]ἡμῖν μὴ εἶναι καθαρὰ, μηδὲ ἑστάναι που καὶ μένειν, ἀλλ' ἀπέραντα [c]πέτασθαι. Καὶ καθάπερ τὰ μὲν B
ὑγιεινὰ τῶν σωμάτων, κἂν ἄρτῳ τρέφηται [d]μόνῳ, εὐπαθεῖ καὶ σφριγᾷ· τὰ δὲ ἐπίνοσα, κἂν δαψιλοῦς καὶ ποικίλης ἀπολαύῃ τραπέζης, τοσούτῳ μᾶλλον ἀσθενέστερα γίνεται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς συμβαίνειν εἴωθεν· οἱ μὲν μικρόψυχοι, οὐδὲ ἐν διαδήματι καὶ τιμαῖς ἀφάτοις δύναιντ' ἂν εὐθυμεῖν· οἱ δὲ φιλόσοφοι καὶ ἐν δεσμοῖς καὶ ἐν ἁλύσει καὶ ἐν πενίᾳ καθαρᾶς
(502) ἀπολαύουσιν ἡδονῆς. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, πρὸς τοὺς καταδεεστέρους ἀεὶ βλέπωμεν. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἑτέρα παραμυθία, [e]ἀλλὰ φιλόσοφος καὶ τῶν πολλῶν ὑπερβαίνουσα τὴν C
παχύτητα. Ποία αὕτη; Ὅτι οὐδὲν πλοῦτος, οὐδὲν πενία, οὐδὲν ἀτιμία, οὐδὲν τιμὴ, [f]ἀλλ' ἐν χρόνῳ βραχεῖ καὶ ῥήμασι διεστήκασι μόνον ἀλλήλων. Μετὰ δὲ [g]ταύτης καὶ ἑτέρα [h]ταύτης μείζων, τὸ τὰ μέλλοντα ἐννοεῖν [i]καὶ κακὰ καὶ ἀγαθὰ, τὰ ὄντως κακὰ καὶ ὄντως ἀγαθὰ, καὶ ἀπ' ἐκείνων παρακαλεῖσθαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ τούτων, ὅπερ ἔφην, πόρρω τῶν λόγων ἑστήκασι, διὰ τοῦτο ἐκείνοις ἠναγκάσθημεν [k]ἐνδιατρῖψαι τοῖς λόγοις, ἵνα ὁδῷ καὶ ἐπὶ τούτους ἀγάγωμεν τοὺς καταδεξαμένους ἐκεῖνα. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, πάντοθεν ἑαυτοὺς ῥυθμίσωμεν, καὶ οὐδέποτε ἐπὶ τῶν ἀδοκήτων D
τούτων ἀλγήσομεν. Οὐδὲ γὰρ, εἰ ἐν εἰκόνι πλουσίους ἴδοιμεν, ζηλωτοὺς εἶναι φαίημεν ἂν, ὥσπερ οὐδὲ τοὺς πτωχοὺς ἐκεῖ γεγραμμένους, ἀθλίους καὶ ἐλεεινούς· καίτοιγε ἐκεῖνοι τῶν παρ' ἡμῖν πλουτούντων μονιμώτεροι· μᾶλλον γὰρ ἐν τῇ γραφῇ μένει πλούσιος, ἢ ἐν αὐτῇ τῶν πραγμάτων τῇ φύσει. Ὁ μὲν γὰρ καὶ εἰς ἔτη πολλάκις ἑκατὸν ἤρκεσεν οὕτω φαινόμενος, οὗτος δὲ ἔστιν ὅτε οὐδὲ εἰς ἐνιαυτὸν ἐντρυφήσας τοῖς οὖσι, πάντων [l]ἀθρόον ἐγυμνώθη. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζόμενοι, E

[z] εἰς accessit ex A.C.E. [a] οὐδὲ F. [b] ἡμῖν omnes. ἡμῶν Edd. [c] πέτεσθαι C.F. [d] μόνον F. [e] ἀλλὰ in marg. C. [f] ἀλλ' ἐν χρόνῳ——ἀλλήλων om. C. Idem infra post μείζων addit, χρόνῳ βραχεῖ καὶ ῥήμασι μόνον διεστηκυῖαι ἀλλήλων. [g] ταύτην F. [h] ταύτης om. C. [i] καὶ om. F. [k] ἐνδιατρῖψαι F. Edebatur διατρῖψαι. [l] ἀθρόως C.

πανταχόθεν ἐπιτειχίσωμεν εὐθυμίαν κατὰ τῆς ἀλογίστου λύπης, ἵνα καὶ τὸν παρόντα βίον μεθ' ἡδονῆς [m] διάγωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

362

ΛΟΓΟΣ ΛΘ.

[1] *Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.*

ἘΠΑΡΑΣ τοὺς ἀποστόλους καὶ καθελὼν ἑαυτὸν, εἶτα πάλιν ὑπὲρ ἐκείνους ἐπάρας, ἵνα ἰσότητα ἐργάσηται· καὶ γὰρ ἰσότητα ἐποίησε, δείξας ἑαυτὸν καὶ πλεονεκτοῦντα καὶ πλεονεκτούμενον· καὶ ταύτῃ ἀξιόπιστον ἑαυτὸν κατασκευάσας, οὐδὲ
B οὕτως αὐτοὺς ἀφίησιν, ἀλλὰ πάλιν ἑαυτὸν ἐκείνοις συντάττει, τὴν κατὰ Χριστὸν ἐνδεικνύμενος ὁμόνοιαν. Οὐ μὴν οὕτως αὐτὸ ποιεῖ, ὡς δόξαι προσερρῖφθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ὡς καὶ αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ φαίνεσθαι τάξει· οὕτω γὰρ τῷ κηρύγματι συμφέρον ἦν. Διὸ καὶ ἀμφότερα ὁμοίως ἐσπούδακε, καὶ τὸ μὴ δοκεῖν αὐτῶν ὑπερορᾶν, καὶ τὸ μὴ διὰ τὴν εἰς ἐκείνους τιμὴν ἐξευτελίζεσθαι παρὰ τῶν ἀρχομένων. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐξισάζει πάλιν λέγων· "Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν." Παρ'
C οὗ, φησὶ, βούλεσθε μαθεῖν, μάθετε· οὐδὲν [a] διαφέρομαι. [b] Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι εἰ μὴ θέλετε ἐμοὶ πεισθῆναι, ἐκείνοις πείσθητε, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀξιόπιστον ποιεῖ, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἀρκεῖν φησι, καὶ ἐκείνους καθ' ἑαυτούς. Οὐδὲν γὰρ ἡ τῶν προσώπων [c] ἐποίει διαφορὰ, τῶν ἀξιωμάτων ἴσων ὄντων. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας δὲ τοῦτο ποιεῖ, προσλαμβάνων αὐτοὺς, οὐχ ὡς δεόμενος, ἀλλ' ἀρκεῖν μὲν λέγων καὶ ἑαυτόν· [2] "Ἐμοὶ γὰρ, φησὶν, οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο·" πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω διώκω αὐτῶν τὴν ὁμόνοιαν· "Δεξιὰς γὰρ ἔδωκάν [d] μοι," φησίν. Εἰ
D γὰρ ἔμελλεν ἀεὶ τὸ ἀξιόπιστον Παύλου ἐν ἑτέροις εἶναι, καὶ τῇ παρ' ἑτέρων μαρτυρίᾳ βεβαιοῦσθαι, μυρία ἂν ἐβλάβησαν ἐντεῦθεν οἱ μαθηταί. Οὐ τοίνυν ἑαυτὸν ἐπαίρων τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου δεδοικώς. Διὸ καὶ ἐνταῦθά φησιν, ἐξισάζων ἑαυτόν· "[e] Εἴτε ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν." Καλῶς εἶπε, "κηρύσσομεν," τὴν πολλὴν παρρησίαν ἐνδεικνύ-

[1] Cap. XV. v. 11. [2] Gal. ii. 6, 9.

[m] διάγωμεν A.E.F. διαγάγωμεν C. διάξωμεν Edd.
[a] διαφέρομαι omnes. Edebatur διαφέρομεν. [b] καὶ om. C. [c] ποιεῖ F.
[d] μοι om. F. [e] εἴτε] + οὖν Edd. invitis libris.

μενος. Οὐ γὰρ λάθρα οὐδὲ ἐν παραβύστῳ, ἀλλὰ [f]σάλπιγγος λαμπροτέραν ἀφίεμεν φωνήν. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐκηρύξαμεν, [g]ἀλλὰ καὶ νῦν οὕτω κηρύττομεν. "Καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε." Ἐνταῦθα οὐκ εἶπε, πιστεύετε, ἀλλ', "ἐπιστεύσατε." Ἐπειδὴ ἐσαλεύοντο, διὰ τοῦτο ἐπὶ τοὺς ἄνω χρόνους ἀνέδραμε, καὶ τὴν E
παρ' αὐτῶν ἐκείνων λοιπὸν μαρτυρίαν προστίθησιν.

(503) [3]"Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινες, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν;" [h]Ὁρᾷς πῶς ἄριστα συλλογίζεται, καὶ ἀποδείκνυσι τὴν ἀνάστασιν ἐκ τοῦ τὸν Χριστὸν ἐγηγέρθαι, πρότερον ἐκεῖνο πολλαχόθεν κατασκευάσας; Καὶ γὰρ [i]καὶ οἱ προφῆται εἶπον τοῦτο, φησὶ, καὶ αὐτὸς ἔδειξε διὰ τῆς ὄψεως, καὶ ἡμεῖς κηρύσσομεν, καὶ ὑμεῖς ἐπιστεύσατε, τετραπλῆν τὴν μαρτυρίαν 363
πλέκων, τὴν διὰ τῶν προφητῶν, τὴν διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως, τὴν διὰ τῶν ἀποστόλων, τὴν διὰ τῶν μαθητῶν· μᾶλλον δὲ καὶ πενταπλῆν. Καὶ γὰρ καὶ [k]αὐτὴ ἡ αἰτία δείκνυσι τὴν ἀνάστασιν, τὸ ὑπὲρ ἀλλοτρίων ἁμαρτιῶν ἀποθανεῖν. Εἰ τοίνυν τοῦτο ἀποδέδεικται, εὔδηλον ὅτι καὶ τὸ ἕτερον ἕπεται, τὸ [l]καὶ τοὺς λοιποὺς ἐγείρεσθαι νεκρούς. Διὸ καὶ ὡς ἐπὶ [m]ὡμολογημένου ἐγκαλεῖ καὶ ἐπαπορεῖ, λέγων· "Εἰ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις B
νεκρῶν οὐκ ἔστι;" καὶ ταύτῃ πάλιν ὑποτεμνόμενος τὴν θρασύτητα τῶν ἀντιλεγόντων. Οὐ γὰρ εἶπε, πῶς λέγετε ὑμεῖς, ἀλλὰ, "πῶς [n]τινες λέγουσιν ἐν ὑμῖν" καὶ οὔτε πάντων ποιεῖται [o]τὴν κατηγορίαν, οὔτε αὐτοὺς τούτους, οὓς αἰτιᾶται, δήλους καθίστησιν, ὥστε μὴ ποιῆσαι ἀναισχυντοτέρους, οὐδ' αὖ πάλιν ἀποκρύπτεται καθόλου, ὥστε αὐτοὺς διορθῶσαι. Διὰ δὴ τοῦτο [p]καὶ ἀποσχίσας αὐτοὺς τοῦ πλήθους, πρὸς αὐτοὺς ἀποδύεται, ταύτῃ τε ἀσθενεστέρους ποιῶν καὶ καταπλήττων, καὶ τοὺς ἄλλους ἐν τοῖς πρὸς τούτους ἀγῶσι κατέχων [q]τε C
ἐπὶ τῆς ἀληθείας ἀσφαλέστερον, καὶ οὐκ [r]ἀφεὶς αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς διαφθείρειν αὐτοὺς ἐσπουδακότας. Καὶ γὰρ καταφορικῶς παρεσκεύασται χρήσασθαι τῷ λόγῳ. Εἶτα ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι τοῦτο μὲν σαφὲς καὶ δῆλον ἅπασι, τὸ τὸν Χριστὸν ἐγηγέρθαι, καὶ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει· οὐ μὴν τοῦτο καὶ

[3] v. 12.

[f] σάλπιγγος] + φησὶ C. [g] ἀλλὰ——κηρύττομεν] ἀλλὰ κηρύσσομεν· δηλῶν ὅτι καὶ νῦν τὸ αὐτὸ ποιεῖ C. [h] ὅρα F. [i] καὶ om. C. et casu, ut videtur, Montef. [k] αὐτὴ C. αὕτη vulgo. [l] καὶ om. F. [m] ὡμολογημένου omnes. Edebatur ὁμολογουμένου. Mox καὶ ἀπορεῖ F. [n] τινες λέγουσιν omnes. λέγουσί τινες Edd. [o] τὴν, quod aberat, est in libris omnibus. [p] καὶ ὁ ἀποσχ. C. [q] τε accessit ex omnibus. Statim ἐπὶ τῆς ἀλ. ἀσφ. omnes. Edebatur ἀσφ. ἐπὶ τῆς ἀληθείας, inverso ordine. [r] ἀφιεὶς C.

τὸ ἕτερον συναναγκάζει, τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνάστασιν· τὸ
μὲν γὰρ καὶ προανεφωνήθη καὶ ἐξέβη καὶ ἐμαρτυρήθη διὰ τῆς
ὄψεως, τὸ τῆς [s]τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως· τὸ δὲ ἔτι ἐν ἐλπίσιν
D ἐστὶ, τὸ ἡμέτερον· ὅρα τί ποιεῖ· [t]ἐκ θατέρου μέρους πάλιν
αὐτὸ κατασκευάζει, ὅπερ πολλῆς δυνάμεως ἦν. Τί γὰρ λέ-
γουσί [v]τινες, φησὶ, ὅτι οὐκ ἔστι νεκρῶν ἀνάστασις; Οὐκοῦν
καὶ [w]ἐκεῖνο πάλιν ἐκ τούτου ἀνήρηται, τὸ τὸν Χριστὸν ἐγη-
γέρθαι. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· [4]"Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν
οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται." Εἶδες τὴν βίαν καὶ τὴν
φιλονεικίαν Παύλου τὴν ἄμαχον, πῶς οὐκ ἐκ τοῦ δήλου μόνον
τὸ ἀμφιβαλλόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀμφιβαλλομένου τοῖς
ἀντιλέγουσι τέως ἐκεῖνο τὸ δῆλον πειρᾶται ἀποδεικνύναι; οὐκ
ἐπειδὴ ἐδεῖτο ἀποδείξεως τὸ ἤδη γεγενημένον, ἀλλ' ἵνα δείξῃ
E τοῦτο ὁμοίως ἐκείνῳ πιστὸν ὄν. Καὶ ποία αὕτη ἀκολουθία, φησί;
Τὸ μὲν γὰρ τοῦ Χριστοῦ μὴ ἐγερθέντος, μηδὲ ἄλλους ἐγείρε-
σθαι, ἀκόλουθον· τὸ δὲ, εἰ ἄλλοι μὴ ἐγερθεῖεν, μηδὲ τοῦτον ἐγη-
γέρθαι, πῶς ἂν ἔχοι λόγον τινά; Ἐπεὶ οὖν τοῦτο οὐ σφόδρα
ἐδόκει λόγον ἔχειν, ὅρα πῶς [x]αὐτὸ ἐργάζεται σοφῶς, ἄνωθεν
364 τὰ σπέρματα προκαταβάλλων ἀπ' αὐτῆς τοῦ κηρύγματος τῆς
ὑποθέσεως, οἷον ὅτι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀποθανὼν ἐγή-
γερται, καὶ ὅτι ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐστίν. [y]Ἡ γὰρ
ἀπαρχὴ τίνος ἂν εἴη ἀπαρχὴ, εἰ μὴ τῶν ἐγειρομένων; πῶς δ'
ἂν [z]εἴη ἀπαρχὴ, οὐκ ἐγειρομένων ἐκείνων ὧν ἐστιν ἀπαρχή;
πῶς οὖν οὐκ ἐγείρονται; Εἰ δὲ οὐκ ἐγείρονται, διὰ τί ἠγέρθη ὁ
Χριστός; διὰ τί ἦλθε; διὰ τί σάρκα ἀνέλαβεν, εἰ μὴ ἔμελλεν
ἀναστήσειν σάρκα; οὐ γὰρ ἐδεῖτο αὐτὸς, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν ὕστερον τίθησι προϊὼν, τέως δέ φησιν· "Εἰ νεκροὶ
B οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται·" ὡς ἐκείνου τούτῳ
συνημμένου. Εἰ γὰρ μὴ ἔμελλεν ἀνίστασθαι, οὐδ' ἂν ἐκεῖνο
ἐποίησεν. Εἶδες κατὰ μικρὸν ὅλην τὴν οἰκονομίαν ἀνατρε-
πομένην ἐκ τῶν ἐκείνων ῥημάτων καὶ τῆς περὶ τὴν ἀνάστασιν
ἀπιστίας; Ἀλλὰ τέως οὐδὲν περὶ τῆς σαρκώσεως λέγει, ἀλλὰ
περὶ τῆς ἀναστάσεως. Οὐ γὰρ [a]τῷ σαρκωθῆναι, ἀλλὰ τῷ
ἀποθανεῖν τὸν θάνατον ἔλυσεν· ἐπεὶ σάρκα ἔχοντος, ἔτι ἐκράτει
C ἡ τυραννὶς [b]ἡ ἐκείνου.

[5]"Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα

[4] v. 13. [5] v. 14.

[s] τοῦ om. E. [t] ἐκ θατέρου] ἑκατέρου (an ἐξ ἑκατέρου?) F. [v] τινες, φησὶ pro φησὶ, τινες omnes. [w] ἐκεῖ E. [x] αὐτὸ ἐργ. σοφῶς] Sic libri omnes. ἐργ. αὐτὸ σφοδρῶς Edd. [y] ἡ] εἰ F. et fortasse Interp. [z] εἴη] καὶ εἴη C. [a] τῷ σαρκ. E. et a pr. man. A. Mox τῷ ἀποθανεῖν C.E. τὸ pro τῷ bis Edd. [b] ἡ om. C.E.

504) ἡμῶν." Καίτοιγε ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν, εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, τοῖς φανεροῖς μάχεσθε, καὶ προφήταις τοσούτοις, καὶ πραγμάτων ἀληθείᾳ· ἀλλὰ τὸ πολλῷ φοβερώτερον αὐτοῖς τίθησι· "Κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν." Κατασεῖσαι γὰρ αὐτῶν τὴν διάνοιαν βούλεται. Τὸ πᾶν ἀπωλέσαμεν, φησὶν, ἅπαντα οἴχεται, εἰ μὴ ἠγέρθη. Εἶδες ὅσον τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον; Εἰ γὰρ ἀποθανὼν οὐκ ἴσχυσεν ἀναστῆναι, οὔτε ἡ ἁμαρτία λέλυται, οὔτε ὁ θάνατος καθῄρηται, οὔτε ἡ κατάρα ἀνῄρηται. Καὶ οὐχ ἡμεῖς δὲ μόνον D
κενὰ ἐκηρύξαμεν, ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς κενὰ ἐπιστεύσατε. Καὶ οὐ ταύτῃ μόνον δείκνυσι τὴν ἀτοπίαν τούτων τῶν πονηρῶν δογμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπαγωνίζεται λέγων· [6] "Εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατ' αὐτοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται." Εἰ δὲ ἄτοπον τοῦτο, [c] κατηγορία θεοῦ καὶ συκοφαντία, καὶ οὐκ ἤγειρεν, ὥς φατε, οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἕψεται ἄτοπα. Καὶ πάλιν αὐτὰ κατασκευάζει, καὶ ἀναλαμβάνει λέγων· [7] "Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ E
Χριστὸς ἐγήγερται." Εἰ γὰρ μὴ ἔμελλε τοῦτο ποιεῖν, οὐδ' ἂν παρεγένετο. [d] Ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο, [e] ἀλλὰ τὸ τέλος, τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, δι' αὐτῆς [f] πάντα ἕλκων. [8] "Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν." Τῷ σαφεῖ καὶ ὡμολογημένῳ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ συνεχῶς περιτίθησιν, ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τὸ ἀσθενὲς εἶναι δοκοῦν καὶ ἀμφίβολον [g] ἰσχυρὸν ποιῶν καὶ σαφές. "Ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν." Εἰ γὰρ οὐκ ἠγέρθη, οὐδὲ ἀπέθανεν· [h] εἰ δὲ οὐκ ἀπέθανεν, οὐδὲ τὴν ἁμαρτίαν ἔλυσεν· ὁ γὰρ θάνατος αὐτοῦ, 365
τῆς ἁμαρτίας λύσις. [9] "Ἴδε γὰρ, φησὶν, ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου." Πῶς δὲ αἴρων; Τῷ θανάτῳ. Διὸ καὶ ἀμνὸν ἐκάλεσεν, ὡς σφαττόμενον. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέστη, οὐδὲ ἐσφάγη· εἰ δὲ οὐκ ἐσφάγη, οὐδὲ ἡ ἁμαρτία ἐλύθη· εἰ δὲ οὐκ ἐλύθη, ἐν αὐτῇ ἐστε· εἰ δὲ ἐν αὐτῇ ἐστε, εἰκῇ ἐκηρύξαμεν· εἰ δὲ εἰκῇ ἐκηρύξαμεν, εἰκῇ ἐπιστεύσατε, [i] ὅτι ἀπηλλάγητε. Ἄλλως δὲ καὶ ὁ θάνατος ἀθάνατος μένει, εἰ μὴ ἀνέστη. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς κατεσχέθη ὑπὸ τοῦ θανάτου, καὶ οὐκ ἔλυσεν αὐτοῦ τὰς ὠδῖνας, πῶς πάντας τοὺς ἄλλους ἀπήλλαξεν ἔτι αὐτὸς

[6] v. 15. [7] v. 16. [8] v. 17. [9] Joan. i. 29.

[c] κατηγορία] Sic A.C.E. καὶ κατηγορία F. κατηγορία γὰρ Edd. [d] ἀλλ' οὐ] Sic omnes. Legebatur καὶ οὐ. [e] ἀλλὰ] + καὶ F. [f] πάντα F. *per quam caetera omnia comprehendit* Interp. Edebatur πάντας. [g] ἰσχυρότερον F. [h] εἰ δὲ οὐκ ἀπέθ. om. E. in marg. C. [i] Haec ὅτι ἀπηλλάγητε, quae vulgo absunt, leguntur in libris omnibus et Interp.

B κατεχόμενος; Διὸ καὶ ἐπάγει· [10] "Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν
Χριστῷ ἀπώλοντο." Καὶ τί λέγω περὶ ὑμῶν, φησὶν, ὅπου
γε καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀπολώλασιν, οἱ τὸ πᾶν διανύσαντες,
καὶ οὐχ ὑποκείμενοι λοιπὸν τῇ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος; Τὸ δὲ,
"ἐν Χριστῷ," [k] ἢ τὸ ἐν τῇ πίστει φησὶν, ἢ οἱ δι' αὐτὸν
ἀποθανόντες, οἱ πολλοὺς ὑπομείναντες κινδύνους, οἱ [l] πολλὰς
ταλαιπωρίας, οἱ διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ βαδίσαντες. Ποῦ νῦν
[m] εἰσι τὰ πονηρὰ τῶν Μανιχαίων στόματα, τῶν λεγόντων
C ἀνάστασιν αὐτὸν ἐνταῦθα λέγειν τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀπαλλα-
γήν; Οἱ γὰρ πυκνοὶ οὗτοι καὶ συνεχεῖς συλλογισμοὶ καὶ
ἀντιστρέφοντες, οὐδὲν τούτων ἐμφαίνουσιν ὧν ἐκεῖνοι λέγουσιν,
ἀλλ' ὅπερ ἡμεῖς φαμεν. Καὶ γὰρ ἀνάστασις τοῦ πεπτω-
κότος λέγεται. Διὰ τοῦτο καὶ συνεχῶς [n] ἐπιλέγει οὐ τὸ
ἐγηγέρθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ νεκρῶν προστιθείς. Καὶ
Κορίνθιοι δὲ οὐ περὶ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων ἀμφέβαλλον,
ἀλλὰ περὶ σωμάτων ἀναστάσεως. Ποία δὲ ὅλως ἀνάγκη,
εἰ μὴ ἀναμάρτητοι εἶεν [o] οἱ ἄνθρωποι, [p] τὸ μηδὲ τὸν Χριστὸν
τοῦτο εἶναι; [q] Εἰ γὰρ μὴ ἔμελλεν ἐγείρειν, ἀκόλουθον τὸ
D λέγειν, τίνος ἕνεκεν ἦλθε, καὶ σάρκα [r] ἔλαβε, καὶ ἀνέστη; τὸ
δὲ ὑμέτερον οὐκέτι. Καὶ γὰρ ἁμαρτανόντων ἀνθρώπων καὶ
μὴ ἁμαρτανόντων, ἀεὶ [s] συνέστηκε τῷ θεῷ τὸ ἀναμάρτητον,
καὶ οὐχ ἕπεται τὸ [t] ἡμέτερον ἐκείνῳ, οὐδὲ ἀντιστρέφει τοῦτο
πρὸς ἐκεῖνο, ὥσπερ ἐπὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως.

[11] "Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ [v] μόνον,
ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν." Τί λέγεις, ὦ Παῦλε;
πῶς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνον ἠλπικότες ἐσμὲν, εἰ σώματα οὐκ
E ἐγείρεται, τῆς ψυχῆς μενούσης καὶ ἀθανάτου οὔσης; Ὅτι κἂν
μένῃ ἡ ψυχὴ, κἂν μυριάκις ἀθάνατος ᾖ, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστι, τῆς (505)
σαρκὸς χωρὶς οὐκ ἀπολήψεται τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ ἐκεῖνα,
ὥσπερ [w] οὖν οὐδὲ κολασθήσεται. [12] "Πάντα γὰρ [x] φανερω-
θήσεται ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἕκαστος
κομίσηται τὰ διὰ τοῦ σώματος, [y] πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὰ
εἴτε κακά." Διὰ τοῦτό φησιν· "Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες
ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων [z] ἐσμὲν ἀνθρώπων."
366 Εἰ γὰρ οὐκ ἀνίσταται τὸ σῶμα, ἀστεφάνωτος ἡ ψυχὴ μένει
ἔξω τῆς [a] μακαριότητος ἐκείνης τῆς ἐν οὐρανοῖς· εἰ δὲ [b] τοῦτο,

10 v. 18. 11 v. 19. 12 2 Cor. v. 10.

[k] ἢ τὸ] ἤτοι F. [l] πολλὰς]+τὰς F. [m] ἐστιν F. [n] ἐπιλέγεται F.
[o] οἱ om. E. [p] τὸ assumtum ex omnibus. [q] εἰ]+μὲν F. [r] ἀνέλαβε F.
[s] συνέστηκε F. σύνεστι vulgo. [t] ὑμέτερον F. [v] μόνον post ταύτῃ transp.
C.E. Mosq. 2. [w] οὖν om. F. [x] φανερωθήσεται] δεῖ φανερωθῆναι C.
[y] πρὸς ἃ] Sic C.E. ὅσα F. ἃ vulgo. [z] ἐσμὲν ἀν. pro ἀν. ἐσμὲν omnes.
[a] μακαριότητος]+πάσης F. [b] τοῦτο]+ἐστι F.

οὐδενὸς ἀπολαυσόμεθα τότε καθόλου· εἰ [c]δὲ οὐδενὸς, ἐν τῷ παρόντι τὰ τῶν ἀμοιβῶν. Τί οὖν ἡμῶν κατὰ τοῦτο ἀθλιώτερον γένοιτ' ἂν, φησί; Ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁμοῦ μὲν εἰς τὸν [d]περὶ ἀναστάσεως τῶν σωμάτων στηρίζων αὐτοὺς λόγον, ὁμοῦ δὲ καὶ περὶ τῆς ἀθανάτου ζωῆς ἐκείνης πείθων, ἵνα μὴ εἰς τὸ παρὸν νομίζωσι τὰ ἡμέτερα καταλύειν πάντα. Κατασκευάσας γὰρ ἱκανῶς διὰ τῶν ἔμπροσθεν, ὅπερ ἐβούλετο, καὶ εἰπὼν, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ B
[e]ἠγέρθη, ἀπωλόμεθα, καὶ ἔτι ἐσμὲν ἐν [f]ταῖς ἁμαρτίαις· πάλιν καὶ τοῦτο ἐπάγει, κατασείων αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν. Καὶ γὰρ ὅταν μέλλῃ τι τῶν ἀναγκαίων εἰσάγειν δογμάτων, τῷ φόβῳ τὴν πώρωσιν αὐτῶν διασαλεύει πρῶτον. Ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα ἐποίησεν, ἀνωτέρω τε αὐτὰ διασπείρας, καὶ ἐναγωνίους καταστήσας αὐτοὺς, ὡς τοῦ παντὸς ἐκπεσόντας· καὶ νῦν πάλιν ἑτέρως, καὶ ὡς ἂν μάλιστα ἤλγησαν, τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιῶν, καὶ λέγων· "Ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν," εἰ μετὰ τοσούτους πολέμους καὶ θανάτους καὶ τὰ μυρία δεινὰ, τοσούτων C
[g]μέλλοιμεν ἐκπίπτειν ἀγαθῶν, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος τὰ ἡμέτερα ἕστηκε. Καὶ γὰρ πάντα τῆς ἀναστάσεως ἤρτηται. Ὥστε καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐ περὶ ἁμαρτημάτων ὁ λόγος αὐτῷ ἦν, [h]ἀλλὰ περὶ σωμάτων ἀναστάσεως, καὶ ζωῆς τῆς παρούσης καὶ τῆς μελλούσης.

[13]"Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων." Δείξας ὅσα ἐκ τοῦ μὴ πιστεύεσθαι τὴν ἀνάστασιν τίκτεται [i]κακὰ, ἀναλαμβάνει τὸν λόγον πάλιν, καί φησι· "Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν·" συνεχῶς τὸ "ἐκ νεκρῶν" προστιθεὶς, ὥστε ἀποῤῥάψαι τῶν αἱρετικῶν τὰ στόματα. "Ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων." Εἰ δὲ ἀπαρχὴ, D
καὶ τούτους ἀναστῆναι δεῖ. Εἰ δὲ ἀνάστασιν τὴν τῶν ἁμαρτιῶν [k]ἀπαλλαγὴν ἔλεγεν, οὐδεὶς δὲ ἁμαρτίας ἐκτός· καὶ γὰρ Παῦλος λέγει, "Οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι·" πῶς ἔσονταί τινες [l]οἱ ἀνιστάμενοι καθ' ὑμᾶς; Ὁρᾷς ὅτι περὶ σωμάτων ὁ λόγος αὐτῷ ἦν; Καὶ ἵνα ἀξιόπιστον αὐτὸ ποιήσῃ, συνεχῶς τὸν Χριστὸν εἰς τὸ μέσον [m]προφέρει, τὸν ἀναστάντα ἐν σαρκί. Εἶτα καὶ αἰτιολογεῖ. Ὅπερ [n]γὰρ ἔφην, ὅταν ἀποφαίνηται μὲν, τὴν δὲ αἰτίαν μὴ λέγῃ, οὐχ οὕτως εὐπαρά- E

13 v. 20.

c δὲ] + τότε Edd. repugnantibus libris. d περὶ τῆς ἀν. F. Statim στηρίζων τῶν σ. inverso ord. Edd. contra fidem librorum. e ἐγήγερται F. f ταῖς om. F. g μέλλομεν C. h ἀλλὰ] + καὶ F. i τὰ κακὰ Edd. τὰ inclusit Sav. et damnant omnes. k ἀπαλλαγὴν, quod vulgo abest, est in libris omnibus et Interp. l οἱ om. C. m περιφέρει F. Idem statim καὶ (vel καὶ τὸν?) ἀναστάντα. n γὰρ] καὶ (vel γὰρ καὶ) F.

δεκτος ὁ λόγος γίνεται τοῖς πολλοῖς. Τίς οὖν ἡ αἰτία;
[14] "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἡ
ἀνάστασις τῶν νεκρῶν." Εἰ δὲ δι' ἀνθρώπου, σῶμα πάντως
ἔχοντος. Καὶ ὅρα αὐτοῦ τὴν σύνεσιν, πῶς καὶ ἑτέρως ἀναγκαῖον
ποιεῖ τὸν λόγον. Τὸν γὰρ ἡττηθέντα, φησὶν, [o]αὐτὸν καὶ
ἀναμαχέσασθαι δεῖ, τὴν καταβληθεῖσαν φύσιν [p]αὐτὴν καὶ
νικῆσαι· οὕτω γὰρ τὸ ὄνειδος ἀπετρίβετο. Ἴδωμεν δὲ ποῖόν
φησι θάνατον. [15] "Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνή-
σκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται."
367 Τί οὖν; πάντες, [q]εἰπέ μοι, ἀπέθανον τὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον
ἐν τῷ Ἀδάμ; Πῶς οὖν Νῶε δίκαιος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ; πῶς
δὲ Ἀβραάμ; πῶς δὲ Ἰώβ; πῶς δὲ οἱ ἄλλοι ἅπαντες; Τί [r]δὲ,
εἰπέ μοι, πάντες ζωοποιηθήσονται ἐν τῷ Χριστῷ; Καὶ ποῦ οἱ
εἰς γέενναν ἀπαγόμενοι; Ἂν μὲν [s]γὰρ περὶ σώματος εἰρημένον
ᾖ τοῦτο, ἕστηκεν ὁ λόγος· [t]ἐὰν δὲ περὶ δικαιοσύνης καὶ
ἁμαρτίας, οὐκέτι. Εἶτα, ἵνα μὴ τὴν ζωοποίησιν κοινὴν ἀκούσας,
καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς νομίσῃς σώζεσθαι, ἐπήγαγεν· [16] "Ἕκα-
στος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι." Μὴ [v]γὰρ, ἐπειδὴ ἀνάστασιν
B ἤκουσας, νόμιζε πάντας τῶν αὐτῶν ἀπολαύειν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς
τιμωρίας οὐ πάντες τὰ αὐτὰ πείσονται, ἀλλὰ πολλὴ ἡ διαφορὰ, (506)
πολλῷ μᾶλλον, ἔνθα ἁμαρτωλοὶ καὶ δίκαιοι, πλείων ἡ διάστασις
ἔσται. "Ἀπαρχὴ Χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ [w]Χριστοῦ·"
τουτέστιν, οἱ πιστοὶ καὶ οἱ εὐδοκιμηκότες. [17] "Εἶτα τὸ τέλος."
Ὅταν γὰρ ἀναστῶσιν ἐκεῖνοι, τὰ πράγματα ἅπαντα λήψεται
τέλος, οὐ καθάπερ νῦν ἀναστάντος τοῦ Χριστοῦ τὰ πράγματα
ἕστηκεν ἔτι μετέωρα. Διὸ προσέθηκεν, "Ἐν τῇ παρουσίᾳ
αὐτοῦ," ἵνα μάθῃς ὅτι περὶ ἐκείνου τοῦ καιροῦ διαλέγεται.
C "Ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρί· ὅταν
καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν."

Ἐνταῦθά μοι προσέχετε μετὰ ἀκριβείας, καὶ ὁρᾶτε μή τι διαφύγῃ τῶν λεγομένων ὑμᾶς· καὶ γὰρ πρὸς ἐχθροὺς ἡμῖν ἡ μάχη. Διὸ πρότερον τὴν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγὴν δεῖ [x]γυμνάζειν, ὃ καὶ Παῦλος πολλάκις ποιεῖ· οὕτω γὰρ μάλιστα ἃ λέγουσιν, εὐφώρατα ἡμῖν φανεῖται. [y]Ἐρώμεθα οὖν αὐτοὺς πρῶτον, [z]τί ἐστι τὸ εἰρημένον, "Ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρί;" Εἰ γὰρ ἁπλῶς ἐκλάβοιμεν τοῦτο, καὶ μὴ θεοπρεπῶς,

14 v. 21. 15 v. 22. 16 v. 23. 17 v. 24.

[o] αὐτὸν καὶ] οὐκ αὐτὸν F. Mox ἔδει idem. [p] αὐτὴν omnes. αὐτὸν vulgo. Vid. Annot. [q] εἰπέ μοι om. F. Statim legebatur ἀπέθανον ἐν τῷ Ἀ. τὸν τ. ἁ. θάνατον, repugnantibus libris et Cat. [r] δὲ] δαὶ C.E. [s] γὰρ om. E. [t] ἐὰν pro ἂν omnes. [v] γὰρ]+δὴ F. Cat. [w] Χριστοῦ]+ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ C. Mosq. 2. [x] γυμνάσαι C. [y] ἐρόμεθα ex corr. C. Statim ἡμεῖς pro αὐτοὺς F. [z] τί]+οὖν E.

οὐκ ἔσται μετὰ ταῦτα ἔχων αὐτήν· ὁ γὰρ παραδοὺς ἑτέρῳ, D
παύεται λοιπὸν τοῦ κατέχειν αὐτός. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον
ἔσται τὸ ἄτοπον, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνος ὁ παραλαβὼν εὑρεθή-
σεται πρὶν ἢ παραλαβεῖν ἔχων. Οὐκοῦν κατ' ἐκείνους οὔτε ὁ
πατὴρ βασιλεὺς ἦν ἔμπροσθεν, καὶ διῴκει τὰ ἡμέτερα, οὔτε ὁ
υἱὸς μετὰ ταῦτα φανεῖται βασιλεὺς ὤν. Πῶς οὖν περὶ μὲν τοῦ
πατρός φησιν αὐτὸς, ὅτι [18]"Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται,
κἀγὼ ἐργάζομαι;" περὶ δὲ αὐτοῦ ὁ Δανιὴλ, ὅτι "Ἡ βασιλεία
αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, ἥτις οὐ [a]παρελεύσεται;" Εἶδες πόσα
ἄτοπα τίκτεται, καὶ μαχόμενα ταῖς γραφαῖς, ὅταν ἀνθρωπίνως
ἐκλαμβάνῃ τις τὰ λεγόμενα; Ποίαν δὲ καὶ ἀρχὴν ἄρα ἐνταῦθά E
φησι καταργεῖν; τὴν τῶν ἀγγέλων; [b]Ἄπαγε. Ἀλλὰ τὴν
τῶν πιστῶν; Οὐδὲ τοῦτο. Ἀλλὰ ποίαν; Τὴν τῶν δαιμόνων,
περὶ ἧς φησὶν, [19]"Οὐκ ἔστιν [c]ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ
σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς
κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου." Νῦν μὲν γὰρ
οὐδέπω κατήργηνται τέλεον· ἐνεργοῦσι γὰρ πολλαχοῦ· τότε
δὲ παύσονται. [20]"Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ
πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." Πάλιν κἀντεῦθεν 368
ἕτερον ἄτοπον τίκτεται, ἂν μὴ καὶ τοῦτο θεοπρεπῶς ἐκλάβωμεν.
Τὸ γὰρ, "ἄχρις," τέλους ἐστὶ καὶ διορισμοῦ· ἐπὶ δὲ [d]θεοῦ
τοῦτο οὐκ ἔστιν. [21]"Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος."
Πῶς ἔσχατος; Μετὰ πάντας, μετὰ τὸν διάβολον, μετὰ τὰ
ἄλλα ἅπαντα. Καὶ γὰρ καὶ ἐν ἀρχῇ ἔσχατος εἰσῆλθε.
Πρότερον γὰρ ἡ συμβουλὴ τοῦ διαβόλου, καὶ ἡ παρακοὴ, καὶ
τότε ὁ θάνατος. Τῇ μὲν οὖν δυνάμει καὶ νῦν κατήργηται, τῇ
δὲ ἐνεργείᾳ τότε. [22]"Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας
αὐτοῦ. Ὅταν δὲ εἴπῃ [e]ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι
ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. [f]Ὅταν δὲ ὑποταγῇ B
αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ
ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ [g]πάντα." Καὶ μὴν ἔμπροσθεν οὐ τὸν
πατέρα ἔλεγεν εἶναι τὸν ὑποτάξαντα, ἀλλ' αὐτὸν καταργοῦντα.
"Ὅταν γὰρ καταργήσῃ, φησὶ, πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν·"
καὶ πάλιν, "Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας
τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." Πῶς οὖν ἐνταῦθα τὸν
πατέρα φησί; Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ δοκοῦν ἄπορον
εἶναι, ἀλλ' ὅτι καὶ δέδοικε δέος σφόδρα ἄτοπον, καὶ κέχρηται

18 Joan. v. 17. Dan. ii. 44. 19 Ephes. vi. 12. 20 v. 25. 21 v. 26. 22 v. 27, 28.

[a] παρελεύσεται] διαφθαρήσεται C. [b] ἄπαγε om. a pr. man. A. [c] ἡμῖν om. F. [d] θεοῦ] τοῦ θεοῦ C. [e] ὅτι est in libris omnibus, non in Edd. [f] ὅταν δὲ——τὰ πάντα om. E. et a pr. man. A. [g] πάντα] + ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν C. Mosq. 2.

C ἐπιδιορθώσει λέγων, "Ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα," ὥς τινων ὑποπτευόντων, μήποτε καὶ ὁ πατὴρ ὑποταγῇ τῷ υἱῷ· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον; Ἀλλ' ὅμως αὐτὸ δέδοικε. Τί οὖν ἐστι; καὶ γὰρ πολλὰ τὰ [h]ζητήματα ἐφεξῆς κεῖται· ἀλλὰ συντείνατέ μοι τὴν διάνοιαν. Καὶ γὰρ ἀναγκαῖον ἡμῖν πρῶτον [i]Παύλου τὸν σκοπὸν εἰπεῖν καὶ τὴν γνώμην, ἣν πανταχοῦ τις ἂν εὕροι διαλάμπουσαν, καὶ τότε τὴν λύσιν ἐπαγαγεῖν· καὶ γὰρ [k]καὶ τοῦτο πρὸς τὴν λύσιν ἡμῖν συντελεῖ. Τίς οὖν ἡ Παύλου γνώμη, καὶ τί τὸ ἔθος; Ἄλλως, ὅταν περὶ τῆς (507)
D θεότητος [l]διαλέγηται μόνης, φθέγγεται, καὶ ἑτέρως, ὅταν εἰς τὸν τῆς οἰκονομίας ἐμπέσῃ λόγον. Ὅταν γὰρ ἐπιλάβηται τῆς σαρκὸς, ἀδεῶς ἅπαντα λοιπὸν λέγει τὰ ταπεινὰ, θαρρῶν ὡς οὔσης [m]τῆς δεξομένης τὰ λεγόμενα. Ἴδωμεν [n]τοίνυν καὶ ἐνταῦθα πότερον περὶ γυμνῆς τῆς θεότητος ὁ λόγος αὐτῷ, ἢ μετὰ τῆς οἰκονομίας ἀποφαίνεται περὶ αὐτοῦ ταῦτα, ἅπερ φησί· μᾶλλον δὲ πρότερον δείξωμεν, ποῦ τοῦτο ἐποίησεν ὅπερ εἶπον. Ποῦ τοίνυν τοῦτο ἐποίησε; Φιλιππησίοις γράφων φησίν· [23]"Ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα
E θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν." Εἶδες πῶς, ὅτε μὲν περὶ τῆς θεότητος διελέγετο μόνης, τὰ μεγάλα ἐκεῖνα εἴρηκε, τὸ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν, καὶ τὸ εἶναι ἴσα τῷ γεγεννηκότι, καὶ αὐτῷ τὸ πᾶν ἀνατίθησιν· ἐπειδὴ δὲ ἔδειξεν αὐτόν σοι σαρκωθέντα, κατεβίβασε πάλιν τὸν λόγον; Εἰ γὰρ μὴ [o]ταῦτα διέλοις, πολλὴ ἡ μάχη τῶν εἰρημένων. [p]Καὶ γὰρ εἰ ἴσα
369 θεῷ ἦν, πῶς τὸν ἴσον ἑαυτῷ ὑπερύψωσεν; εἰ ἐν μορφῇ θεοῦ ἦν, πῶς ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα; Ὁ γὰρ χαριζόμενος, τῷ μὴ ἔχοντι χαρίζεται, καὶ ὁ ὑψῶν, τὸν ἔμπροσθεν ταπεινὸν ὄντα ὑψοῖ. Εὑρεθήσεται ἄρα ἀτελὴς ὢν καὶ ἐνδεῶς ἔχων, πρὶν ἢ λαβεῖν τὸ ὕψος καὶ τὸ ὄνομα· καὶ μυρία ἕτερα λήμματα ἐντεῦθεν ἕψεται ἄτοπα. Ἀλλ' ἐὰν τὴν οἰκονομίαν προσθῇς, οὐχ ἁμαρτήσῃ ταῦτα λέγων. Ταῦτα δὴ καὶ ἐνταῦθα λογίζου, καὶ μετὰ τῆς γνώμης ἐκδέχου [q]ταύτης τὰ εἰρημένα.

[23] Philipp. ii. 6—9.

[h] ζητούμενα F. [i] Παύλου τ. σ. εἰπεῖν] Sic libri omnes et Cat. Edebatur τὸν σ. εἰπεῖν Παύλου. (nam καὶ σκ. pro τὸν σκ. est vitium Morelli a Benedictinis propagatum.) Mox τις ἂν εὕροι pro εὕροι τις ἂν omnes. [k] καὶ om. F. [l] διαλ. μόνης pro μόνης διαλ. omnes. [m] τῆς δεξομένης] Sic C.E.F. Cat. δεξομένης sine articulo A. Sav. marg. Edebatur ἱκανῆς δέξασθαι. [n] τοίνυν] οὖν C.E. [o] ταῦτα]+οὕτως F. Cat. [p] καὶ γὰρ εἰ] εἰ γὰρ A. [q] ταύτης ante ἐκδέχου transp. F. Cat.

Μετὰ δὲ τούτων καὶ ἑτέρας αἰτίας ἐροῦμεν [r]τοῦ οὕτω
συγκεῖσθαι ταυτηνὶ τὴν περικοπὴν τῆς γραφῆς. Τέως δὲ
ἐκεῖνο ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ὅτι καὶ [s]περὶ ἀναστάσεως ὁ λόγος ἦν B
τῷ Παύλῳ, πράγματος ἀδυνάτου δοκοῦντος [t]εἶναι καὶ σφόδρα
ἀπιστουμένου· καὶ πρὸς Κορινθίους ἐπέστελλεν, ἔνθα πλείους
οἱ φιλόσοφοι οἱ τὰ τοιαῦτα κωμῳδοῦντες ἀεί. Καὶ γὰρ ἐν
τοῖς ἄλλοις ἀλλήλοις συρρηγνύμενοι, ἐν τούτῳ πάντες ἅτε ἐξ
ἑνὸς στόματος συνέπνευσαν, δογματίζοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν.
Ἀγωνιζόμενος τοίνυν ὑπὲρ τοιαύτης ὑποθέσεως οὕτως ἀπιστου-
μένης καὶ καταγελωμένης, καὶ διὰ τὴν πρόληψιν τὴν γεγενη-
μένην καὶ διὰ τὴν τοῦ πράγματος δυσκολίαν, καὶ βουλόμενος
κατασκευάσαι τὸ δυνατὸν, πρῶτον ἐκ τῆς ἀναστάσεως τοῦ
Χριστοῦ τοῦτο ἐργάζεται· καὶ ἀποδείξας αὐτὴν καὶ ἀπὸ τῶν C
προφητῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ἑωρακότων, καὶ ἀπὸ τῶν πιστευσάντων,
ἐπειδὴ [v]ἔλαβεν ὡμολογημένην τὴν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγὴν, καὶ
τὴν τῶν ἀνθρώπων κατασκευάζει λοιπόν. "Εἰ γὰρ νεκροὶ
οὐκ ἐγείρονται, φησὶν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται." Εἶτα
συνεχῶς ταῦτα ἀντιστρέψας ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἑτέρως πάλιν
ἐπιχειρεῖ, ἀπαρχὴν αὐτὸν καλῶν, καὶ δεικνὺς καταργοῦντα πᾶσαν
ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, [w]καὶ θάνατον ἔσχατον. Πῶς
οὖν καταργηθείη, φησὶν, ἐὰν μὴ πρότερον, ἅπερ εἶχεν, ἀποβάλῃ
σώματα; Ἐπεὶ οὖν μεγάλα περὶ τοῦ μονογενοῦς ἐφθέγξατο, D
ὅτι παραδίδωσι τὴν βασιλείαν, τουτέστιν, ὅτι αὐτὸς ἀνύει
ταῦτα, καὶ αὐτὸς τὸν πόλεμον νικᾷ, καὶ πάντα τίθησιν ὑπὸ
τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐπήγαγε, τὴν ἀπιστίαν τῶν πολλῶν διορθού-
μενος· "Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας
τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." Οὐ τέλος ἐπιτιθεὶς τῇ
βασιλείᾳ [x]τὸ, "ἄχρις," ἀλλ' ἀξιόπιστον ποιῶν τὸ εἰρημένον,
καὶ θαρρεῖν παρασκευάζων. Μὴ γὰρ, ἐπειδὴ ἤκουσας, φησὶν,
ὅτι καταργήσει πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, καὶ τὸν
διάβολον, καὶ τὰς τῶν δαιμόνων φάλαγγας τὰς τοσαύτας, καὶ E
τῶν ἀπίστων τὰ πλήθη, καὶ τοῦ θανάτου τὴν τυραννίδα, καὶ τὰ
κακὰ ἅπαντα, φοβηθῇς ὡς ἀτονοῦντος αὐτοῦ· ἕως [y]ἂν γὰρ
ποιήσῃ ταῦτα πάντα, δεῖ βασιλεύειν αὐτόν· οὐ τοῦτο λέγων,
ὅτι μετὰ τὸ ποιῆσαι οὐ βασιλεύει, ἀλλ' ἐκεῖνο κατασκευάζων,
ὅτι κἂν μὴ νῦν γένηται, πάντως ἔσται. Οὐ γὰρ διακόπτεται
αὐτοῦ ἡ βασιλεία· κρατεῖ [z]γὰρ καὶ ἰσχύει καὶ μένει, ἕως ἂν

[r] τοῦ] Sic F. Cat. τῷ A. τὸ C.E. Haec autem τοῦ οὕτω——τῆς γραφῆς, quae nunc primum edita sunt, praeter libros omnes agnoscunt Interp. et Cat.
[s] περὶ τῆς ἀν. F. [t] εἶναι in marg. C. [v] ἔλαβεν]+αἰτίαν F. Statim τῇ εἰς ἄ. ἀπαγωγῇ idem. [w] καὶ τὸν θ. F. [x] τὸ ἄχρις] Sic E.F. Cat. διὰ τοῦ ἄχρις C. τὸ ἄχρις εἶπεν vulgo. [y] ἂν γὰρ A.C.E. γὰρ ἂν vulgo. [z] γὰρ] +καὶ βασιλεύει C. γὰρ om. F.

πάντα κατορθώσῃ. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθος καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ εὕροι τις ἄν, ὡς ὅταν λέγῃ, [24]“Τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου [a]μένει εἰς τὸν αἰῶνα·” [b]καὶ, “Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι.” Ταῦτα δὲ λέγει ὁ προφήτης καὶ [c]τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὰν περὶ πραγμάτων διηγῆται μακρῷ χρόνῳ κατορθουμένων καὶ (508) πάντως ἐσομένων, τὴν δειλίαν τῶν παχυτέρων ἀκροατῶν ἐκβάλλων. Ὅτι δὲ τὸ ἄχρις, ἐπὶ θεοῦ λεγόμενον, [d]καὶ ἕως, οὐκ ἔστι τέλους, [e]ἄκουσον τί φησιν· [25]“Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ·” καὶ πάλιν, “Ἐγώ εἰμι, [f]ἐγώ εἰμι·” καὶ, “Ἕως ἂν καταγηράσητε, ἐγώ εἰμι.” Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἔσχατον τίθησι τὸν θάνατον, ἵνα ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων νίκης καὶ τοῦτο
B εὐπαράδεκτον γένηται τῷ ἀπιστοῦντι. Ὅταν γὰρ τὸν διάβολον [g]ἀνέλῃ τὸν εἰσαγαγόντα τὸν θάνατον, πολλῷ μᾶλλον τὸ ἔργον τὸ ἐκείνου καταλύσει.

Ἐπεὶ οὖν πάντα αὐτῷ ἀνατέθεικε, τὸ καταργεῖν τὰς ἀρχὰς, τὰς ἐξουσίας, τὸ κατορθῶσαι τὴν βασιλείαν, λέγω δὴ τῶν πιστῶν τὴν σωτηρίαν, τὴν τῆς οἰκουμένης εἰρήνην, τὴν τῶν κακῶν ἀναίρεσιν· τοῦτο γάρ ἐστι τὴν βασιλείαν κατορθῶσαι· τὸ καταλῦσαι τὸν θάνατον· καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι ὁ πατὴρ δι' αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸς καταργήσει, καὶ αὐτὸς θήσει ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ οὐδαμοῦ τοῦ γεγεννηκότος ἐμνημόνευσεν· ἐφοβήθη
C λοιπὸν, μὴ διὰ τοῦτο δόξῃ παρά τισι τῶν ἀλογωτέρων [h]ἢ μείζων εἶναι τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, ἢ ἑτέρα τις ἀρχὴ ἀγέννητος. Καὶ διὰ τοῦτο ἠρέμα ἀσφαλιζόμενος παραμυθεῖται τὸν ὄγκον τῶν εἰρημένων, λέγων· “Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ·” πάλιν τῷ πατρὶ τὰ κατορθώματα ἀνατιθεὶς, οὐχ ὡς ἀτονοῦντος τοῦ παιδός· πῶς γὰρ, ᾧ τοσαῦτα ἐμαρτύρησεν ἔμπροσθεν, καὶ πάντα ἀνέθηκε τὰ εἰρημένα; ἀλλὰ διὰ τὴν αἰτίαν ἣν εἶπον, καὶ ἵνα δείξῃ κοινὰ [i]πατρὶ καὶ υἱῷ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενα ἅπαντα. Ὅτι [k]γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἤρκεσεν εἰς τὸ ὑποτάξαι [l]αὐτῷ τὰ πάντα, ἄκουσον πάλιν [m]Παύλου
D λέγοντος· [26]“Ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.” Εἶτα καὶ ἐπιδιορθώσει κέχρηται λέγων· “Ὅταν

24 Esai. xl. 8. Psal. ci. 28. 25 Psal. lxxxix. 2. Exod. iii. 14. Esai. xlvi. 4. 26 Philipp. iii. 21.

[a] μένει om. A. post αἰῶνα transp. F. [b] καὶ] +πάλιν C. [c] τὰ om. E. [d] καὶ τὸ ἕως F. et ex corr. A. τὸ ἄχρις καὶ ἕως ἐπὶ θ. λεγόμενον mutato ordine C. [e] ἄκουσον] παραστατικὸν C. [f] Alterum ἐγώ εἰμι omiserunt Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris et Cat. [g] ἀνέλῃ] ἕλῃ F. Cat. [h] ἢ om. F. [i] πατρὸς καὶ υἱοῦ F. Cat. [k] γὰρ] +καὶ F. [l] ἑαυτῷ F. Cat. [m] Παύλου] +ἀλλαχοῦ C.

δὲ εἴπῃ, [n]ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑπο-
τάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα," οὐ μικρὰν κἀντεῦθεν τῷ μονογενεῖ
μαρτυρῶν δόξαν. Εἰ γὰρ ἐλάττων ἦν καὶ [o]πολὺ καταδε-
έστερος, οὐκ ἂν τοῦτο ἐφοβήθη [p]ποτὲ τὸ δέος. Καὶ οὐδὲ
τούτῳ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ [q]ἕτερον προστίθησι λέγων. Ἵνα
γὰρ μή τις ὑποπτεύῃ καὶ λέγῃ, τί γὰρ, εἰ καὶ μὴ ὑποτέτακται
ὁ πατήρ; οὐδὲν τοῦτο κωλύει ἰσχυρότερον εἶναι τὸν υἱόν· δεί- E
σας τὴν ἀσεβῆ ταύτην ὑπόνοιαν, [r]ἐπειδὴ ἐκεῖνο οὐκ ἤρκει καὶ
τοῦτο δεῖξαι, προσέθηκεν ἐκ περιουσίας πολλῆς· "Ὅταν δὲ
ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγή-
σεται·" τὴν πολλὴν πρὸς τὸν πατέρα ὁμόνοιαν δεικνὺς, [s]καὶ
ὅτι οὗτος ἀρχὴ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ αἰτία πρώτη, ὁ τὸν
τοσαῦτα δυνάμενον καὶ κατορθοῦντα γεγεννηκώς. Εἰ δὲ πλέον 371
εἴρηκεν ἢ [t]ἀπῄτει τοῦ πράγματος ἡ ὑπόθεσις, μὴ θαυμάσῃς·
τὸν γὰρ διδάσκαλον τὸν ἑαυτοῦ μιμούμενος, [v]ταῦτα ποιεῖ.
Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁμόνοιαν δεῖξαι βουλόμενος πρὸς τὸν γεγεννη-
κότα, καὶ ὅτι οὐ παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀφῖκται, τοσοῦτον κατα-
βαίνει, οὐχ ὅσον ἀπῄτει τῆς ὁμονοίας ἡ ἀπόδειξις, ἀλλ' ὅσον
ἐδεῖτο τῶν [w]παρόντων ἡ ἀσθένεια. Εὔχεται γὰρ τῷ γεγεννη-
κότι δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ διὰ τοῦτο, καὶ τὴν αἰτίαν τιθείς φησιν,
27 "Ἵνα [x]πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας." Τοῦτον οὖν
μιμούμενος καὶ ἐνταῦθα ἐκ περιουσίας τῇ λέξει κέχρηται, οὐχ
ἵνα δουλείαν κατηναγκασμένην ὑποπτεύσῃς, ἄπαγε, ἀλλ' ἵνα τὰ
ἄτοπα ἐκεῖνα δόγματα ἐκ περιουσίας ἐκβάλῃ. Καὶ γὰρ ὅταν B
βούληταί τι πρόρριζον ἀνασπάσαι, πολλῇ κέχρηται τῇ περι-
ουσίᾳ. Οὕτω γοῦν [y]καὶ περὶ γυναικὸς πιστῆς λέγων καὶ ἀνδρὸς
[z]ἀπίστου ὁμιλούντων ἀλλήλοις νόμῳ γάμου, ἵνα μὴ νομίσῃ ἡ
γυνὴ μολύνεσθαι ἀπὸ τῆς μίξεως καὶ τῶν περιπλοκῶν τῶν
[a]περὶ τὸν ἄπιστον, οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀκάθαρτος ἡ γυνὴ,
οὐδ', ὅτι οὐδὲν βλάπτεται παρὰ τοῦ ἀπίστου, ἀλλ', ὃ πολλῷ
πλέον ἦν, ὅτι καὶ ὁ ἄπιστος ἡγίασται δι' αὐτῆς, οὐ τοῦτο
δεῖξαι βουλόμενος, [b]ὅτι ὁ Ἕλλην ἅγιος ἐγένετο ἐξ ἐκείνης,
ἀλλὰ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ῥήματος τὸν φόβον αὐτῆς ἐκλῦσαι C
σπεύδων. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα τῇ περιουσίᾳ τῆς λέξεως τὸ
ἀσεβὲς ἐκεῖνο δόγμα ἀνελεῖν ἐσπουδακὼς, εἶπεν ὅπερ εἴρηκεν.

27 Joan. xi. 42.

[n] ὅτι, quod aberat, est in libris omnibus. ὅτι τὰ πάντα C.E. [o] πολὺ] κατά τι C. [p] ποτὲ τὸ δ. pro τὸ δ. ποτὲ omnes. [q] ἕτερον] τούτῳ F. [r] ἐπειδὴ ἐκεῖνο] Sic A.F. Cat. ἐπειδὴ δι' ἐκείνου C. ἐπεὶ δι' ἐκείνου E. Hoc edebatur ante Sav. [s] καὶ ὅτι] ὅτι καὶ C. [t] ἀπαιτεῖ F. [v] τοῦτο F. Cat. [w] παρόντων] πραγμάτων F. [x] πιστεύσωσιν C.F. Cat. πιστεύωσιν Edd. [y] καὶ om. F. [z] ἀπίστου] πιστοῦ C.E. et a pr. man. A. [a] περὶ] πρὸς F. Cat. [b] ὅτι] +καὶ F.

῞Ωσπερ [c] γὰρ ἀσθενῆ τὸν υἱὸν ὑποπτεύειν, τῆς ἐσχάτης παρανομίας ἐστί· διόπερ αὐτὸ διορθοῦται λέγων, ὅτι πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ θήσει ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· οὕτω [d] τούτου (509)
ἀσεβέστερον πάλιν τὸ ἐλάττονα νομίζειν τὸν πατέρα· διὸ καὶ αὐτὸ μετὰ πολλῆς ἀναιρεῖ τῆς ὑπερβολῆς. Καὶ ὅρα πῶς αὐτὸ τίθησιν. Οὐ γὰρ εἶπεν, "ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος," ἁπλῶς, ἀλλὰ, "δῆλον ὅτι." Εἰ [e] γὰρ καὶ ὡμολόγηται, φησὶν, ἀλλ'
D ὅμως ἀσφαλίζομαι. [f] Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τῶν εἰρημένων, ἐκεῖνο ἄν σε ἐροίμην· ἆρα προσθήκη γίνεται ὑποταγῆς τότε τῷ [g] υἱῷ; Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον καὶ θεοῦ ἀνάξιον; Ἡ γὰρ μεγίστη ὑποταγὴ καὶ ὑπακοὴ αὕτη, τὸ [h] τὸν θεὸν ὄντα δούλου μορφὴν λαβεῖν. Πῶς οὖν τότε ὑποταγήσεται; Ὁρᾷς ὅτι τὴν ἄτοπον ὑποψίαν ἀναιρῶν, τοῦτο τέθεικε; καὶ τοῦτο δὲ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπονοίας. Ὡς γὰρ υἱῷ προσῆκε καὶ θεῷ, οὕτως ὑπακούει, οὐκ ἀνθρωπίνως, ἀλλ' ἐλευθεριάζων καὶ ἐξουσίαν πᾶσαν ἔχων. Ἐπεὶ πῶς σύνθρονος; πῶς
E ὡς ὁ πατὴρ ἐγείρει, οὕτω καὶ αὐτὸς οὓς θέλει; πῶς τὰ τοῦ πατρὸς, αὐτοῦ πάντα, καὶ τὰ αὐτοῦ, τοῦ πατρός; Ταῦτα γὰρ ἐξουσίαν ἀπηκριβωμένην πρὸς τὸν γεγεννηκότα [i] ἡμῖν ἐνδείκνυται.

Τί δέ ἐστι, "ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν;" Βασιλείας τοῦ θεοῦ δύο οἶδεν ἡ γραφὴ, τὴν μὲν κατ' οἰκείωσιν, τὴν δὲ κατὰ δημιουργίαν. Βασιλεύει μὲν [k] γὰρ ἁπάντων, καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ δαιμόνων καὶ τῶν ἀντιτεταγμένων, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον· βασιλεύει δὲ τῶν πιστῶν καὶ ἑκόντων καὶ ὑποτεταγμένων, κατὰ τὸν τῆς οἰκειώσεως. Αὕτη ἡ βασιλεία καὶ ἀρχὴν ἔχειν λέγεται. Περὶ γὰρ ταύτης φησὶ καὶ ἐν τῷ
372 δευτέρῳ ψαλμῷ, [28] "Αἴτησαι παρ' [l] ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου·" περὶ ταύτης καὶ αὐτὸς εἴρηκε τοῖς μαθηταῖς, [29] "Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία [m] ὑπὸ τοῦ πατρός μου," τῷ γεγεννηκότι ἅπαντα ἀνατιθεὶς, οὐχ ὡς αὐτὸς οὐκ ἀρκῶν, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι υἱός ἐστι, καὶ οὐχὶ ἀγέννητος. Ταύτην οὖν παραδίδωσι, τουτέστι, [n] κατορθοῖ. Τί [o] δήποτ' οὖν περὶ τοῦ πνεύματος, φησὶν, οὐδὲν εἴρηκεν; Ὅτι οὐ περὶ τούτου ὁ λόγος αὐτῷ ἦν νῦν, οὐδὲ ὁμοῦ πάντα συγχεῖ. Ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγῃ,

[28] Psal. ii. 8. [29] Matth. xxviii. 18.

[c] γὰρ] οὖν F. [d] τοῦτο Cat. τούτω F. Edebatur οὕτω πάλιν ἀσεβ. τούτου, contra fidem Codicum. [e] γὰρ om. F. [f] καὶ om. F. [g] υἱῷ] Χριστῷ F. [h] τὸν eras. in A. [i] ἡμῖν in marg. C. [k] γὰρ om. C. [l] ἐμοὶ E. et a pr. man. A. [m] ὑπὸ τοῦ π. μου] ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς C. Paullo ante πᾶσα om. F. Cat. [n] κατορθοῖ] + ἵνα ᾖ ὁ θ. τὰ π. ἐν πᾶσιν F. [o] δήποτ' C.F. Cat. δὴ aberat.

“Εἷς [p]θεὸς ὁ πατὴρ, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς,” οὐ πάντως ἔλαττον ἀφεὶς εἶναι τὸ πνεῦμα, διὰ τοῦτο σιγᾷ, ἀλλ’ ἐπειδὴ τέως B
οὐ κατήπειγε, τοῦτο εἶπεν. Οἶδε γὰρ καὶ τοῦ πατρὸς μεμνῆσθαι μόνου, καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὸν υἱὸν ἐκβαλοῦμεν· οἶδε καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος μόνου, καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὸν πατέρα ἀθετήσομεν. Τί δέ ἐστιν, “Ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν;” Ἵνα ἅπαντα εἰς αὐτὸν ἀνηρτημένα ᾖ, ἵνα μὴ δύο τις ἀρχὰς ἀνάρχους ὑποπτεύῃ, μηδὲ ἑτέραν βασιλείαν ἀπεσχισμένην· ἵνα μηδὲν αὐτοῦ [q]ἀπηρτημένον ᾖ. Ὅταν [r]γὰρ οἱ μὲν ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς πόδας ὦσι κείμενοι τοῦ παιδὸς, ὁ δὲ ἔχων αὐτοὺς [s]ὑπὸ πόδας ἐρριμμένους μὴ στασιάζῃ πρὸς τὸν γεγεννηκότα, ἀλλ’ ὁμονοῇ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας, αὐτὸς ἔσται τὰ πάντα ἐν C
πᾶσι. Τινὲς δὲ [t]καὶ τῆς κακίας τὴν ἀναίρεσιν δηλοῦντα τοῦτό [v]φασιν αὐτὸν εἰρηκέναι, ὡς πάντων εἰκόντων λοιπὸν καὶ οὐδενὸς ἀνθισταμένου οὐδὲ πονηρευομένου. Ὅταν γὰρ ἁμαρτία μὴ ᾖ, εὔδηλον ὅτι ὁ θεὸς ἔσται τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Εἰ δὲ μὴ [w]ἀνίστανται τὰ σώματα, πῶς ταῦτα ἀληθῆ; ὁ γὰρ χαλεπώτατος ἐχθρὸς ἁπάντων [x]θάνατος μένει ἀνύσας ὅπερ ἠθέλησεν. Οὐχὶ, φησίν· οὐδὲ γὰρ ἁμαρτήσονται λοιπὸν, [y]φησί. Καὶ τί τοῦτο; Οὐδὲ γὰρ περὶ τοῦ θανάτου τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ περὶ τοῦ σωματικοῦ διαλέγεται ἐνταῦθα. Πῶς οὖν καταργεῖται; Νίκη γὰρ τοῦτό ἐστι, τὸ τὰ ἀφαιρεθέντα καὶ κατε- D
χόμενα λαβεῖν. Εἰ δὲ [z]μέλλοι κατέχεσθαι ἐν τῇ γῇ τὰ σώματα, ἄρα μένει αὐτοῦ ἡ τυραννὶς, τούτων μὲν κατεχομένων, ἑτέρου δὲ οὐκ ὄντος σώματος ἔνθα ἡττηθήσεται. Ἂν δὲ τοῦτο, ὅπερ εἶπεν ὁ Παῦλος, γένηται, ὥσπερ οὖν καὶ γενήσεται, καὶ λαμπρὰ ἡ νίκη φανεῖται, τοῦ θεοῦ δυνηθέντος ἀναστῆσαι τὰ κατασχεθέντα ὑπ’ αὐτοῦ σώματα. Ἐπεὶ καὶ πολέμιον [a]τότε τις νικᾷ, ὅταν λάβῃ τὰ σκῦλα, οὐχ ὅταν ἀφῇ παρ’ αὐτῷ μένειν· εἰ δὲ μή τις [b]τολμῴη τὰ αὐτοῦ λαβεῖν, πῶς ἂν φαίημεν αὐτὸν [c]ἡττῆσθαι; Τοῦτον καὶ ὁ Χριστὸς τῆς νίκης τὸν τρόπον E
ἐν τοῖς εὐαγγελίοις νενικηκέναι φησὶν, οὕτω λέγων· [30] “Ὅταν δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, τότε [d]καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσει.” Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο γένοιτο, οὐδὲ νίκη σαφὴς ἂν εἴη. Ὥσπερ

30 Matth. xii. 29.

[p] ὁ θεὸς Edd. ὁ deest in omnibus. [q] ἀπηρτισμένον C.F. Glossam ἀπηλλοτριωμένον habet Cat. Haec autem ἵνα μηδὲν αὐτοῦ ἀπ. ᾖ, quae desunt in Editis, leguntur in libris omnibus et Cat. *ne quid omnino ab ipso non pendens exstet* Interp. [r] γὰρ] μὲν γὰρ A. [s] ὑπὸ τοὺς π. F. [t] καὶ accessit ex libris omnibus et Cat. [v] Sic A.C.E. Vulgo φασὶν post εἰρηκέναι legunt. [w] ἀνίσταται F. Cat. [x] ὁ θάνατος C. [y] φησὶ om. Cat. erasum in A. [z] μέλλοι pro μέλλει omnes. [a] τότε om. F. [b] τολμοίη F. [c] ἡττῆσθαι A.C.E. ἡττεῖσθαι F. ἡττηθῆναι Edd. [d] καὶ om. F.

γὰρ ἐπὶ τοῦ θανάτου τῆς ψυχῆς ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἂν εἴποιμεν τοῦτο νίκην εἶναι· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ νενικηκὼς, οὐχ ὁ μὴ προσθεὶς τοῖς κακοῖς, ἀλλ' (510)
ὁ τὴν ἤδη γεγενημένην τῶν παθῶν αἰχμαλωσίαν διαλύσας· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐ τὸ στῆναι τὸν θάνατον ἐπινεμόμενον τὰ σώματα φαίην ἂν εἶναι νίκην λαμπρὰν, ἀλλὰ τὸ τὰ κατασχεθέντα ἤδη [e]ἀποσπασθῆναι παρ' αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἔτι φιλονει-
373 κοῖεν [f]καὶ λέγοιεν περὶ τοῦ ψυχικοῦ θανάτου ταῦτα εἰρῆσθαι, πῶς ἔσχατος καταργεῖται οὗτος; καὶ γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ βαπτιζομένῳ κατηργήθη τέλεον. Ἂν μέντοι περὶ σώματος λέγῃς, [g]ἔχει χώραν τὸ εἰρημένον, οἷον ὅτι ἔσχατος καταργεῖται. Εἰ δέ τις [h]διαποροίη τίνος ἕνεκεν περὶ ἀναστάσεως διαλεγόμενος, οὐ παρήγαγεν εἰς μέσον τὰ ἀναστάντα σώματα ἐπὶ τοῦ κυρίου, ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι οὐκ ἦν τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως εἰπεῖν. Τὸ γὰρ τοὺς ἀναστάντας δεῖξαι πάλιν ἀποθνήσκοντας, οὐκ ἦν ἀποδεικνύντος ὅτι εἰς τέλος καταργεῖται ὁ θάνατος. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἔσχατον [i]αὐτὸν εἶπε καταργεῖσθαι, ἵνα
B μηκέτι ὑποπτεύσῃς αὐτὸν ἀνίστασθαι. Τῆς γὰρ κακίας ἀναιρεθείσης, πολλῷ μᾶλλον ὁ θάνατος παύσεται. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον, τῆς πηγῆς ξηραινομένης, τὸν ἐξ αὐτῆς συνεστάναι ποταμὸν, καὶ τῆς ῥίζης ἀφανιζομένης, τὸν καρπὸν μένειν.

[k]Ἐπεὶ οὖν [l]ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ οἱ ἐχθροὶ καταργοῦνται τοῦ θεοῦ μετὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων, μὴ ἀσχάλλωμεν ἐπὶ τοῖς εὐημεροῦσιν ἐχθροῖς τοῦ θεοῦ. [31]"Οἱ γὰρ ἐχθροὶ τοῦ κυρίου ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι ἐκλείποντες, ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον." [m]Ὅταν ἴδῃς [n]τινὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ θεοῦ πλουτοῦντα, δορυφορούμενον, κόλακας
C ἔχοντα πολλοὺς, μὴ καταπέσῃς, ἀλλὰ στέναξον, δάκρυσον, παρακάλεσον τὸν θεὸν, ὥστε αὐτὸν εἰς τοὺς φίλους κατατάξαι· καὶ ὅσῳ ἂν εὖ πράττῃ ἐχθρὸς ὢν, τοσούτῳ αὐτὸν μᾶλλον πένθησον. Τοὺς γὰρ ἁμαρτωλοὺς ἀεὶ μὲν θρηνεῖν δεῖ, μάλιστα δὲ ὅταν καὶ πλούτου καὶ πολλῆς ἀπολαύωσιν εὐημερίας, καθάπερ τοὺς νοσοῦντας, ὅταν γαστρίζωνται καὶ μεθύωσιν. Ἀλλ' εἰσί τινες, οἳ καὶ τούτων ἀκούοντες τῶν ῥημάτων, οὕτως ἀθλίως διάκεινται, ὡς στενάζειν [o]ἐφ' ἑαυτοῖς πικρὸν καὶ λέγειν,

31 Psal. xxxvi. 20.

[e] Sic omnes. *παρ' αὐτοῦ ἀποσπ.* inverso ordine Edd. [f] *καὶ λέγοιεν* om. F. [g] *ἔχει*] *καὶ ἔχει* C. [h] *διαποροίη* omnes. *ἀποροίη* Edd. [i] *αὐτὸν* om. F. [k] ΗΘΙΚΟΝ. *Ὅτι πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀφορῶντας, οὐ δεῖ πλοῦτον ἀγαπᾶν ἢ πενίαν δεδοικέναι· καὶ κατὰ τρυφωσῶν γυναικῶν.* Veron. [l] *ἐν* om. A. [m] *ὅταν*]+*οὖν* F. [n] *τινὰ τῶν ἐχθρῶν*] Sic omnes. *τινὰ ἐχθρὸν* Veron. *τινὰ ἐχθρῶν* Sav. Mor. Tandem *τινὰ ἐχθρὸν* revocavit Montef. [o] *ἐφ' ἑαυτοῖς* C.E. Legebatur *ἐπ' αὐτοῖς*. *ἐφ' ἑαυτοῖς* om. F.

ὅτι δακρύων ἄξιος ἐγὼ ὁ μηδὲν ἔχων. Καλῶς εἶπες, ὁ μηδὲν D
ἔχων, οὐκ ἐπειδὴ οὐκ ἔχεις ἅπερ ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐπειδὴ μακαριστὸν
τὸ πρᾶγμα νομίζεις· διὸ καὶ μυρίων ἄξιος ἂν εἴης θρήνων.
Καὶ γὰρ εἴ τις ἐν ὑγείᾳ ζῶν [p]μακαρίζοι τὸν ἀρρωστοῦντα καὶ
ἐν μαλακῇ στρωμνῇ κατακείμενον, ἐκείνου πολλῷ ταλαιπω-
ρότερος καὶ ἀθλιώτερος οὗτος, ὅτι τῶν οἰκείων ἀγαθῶν οὐδεμίαν
αἴσθησιν ἔχει. Ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τούτων ἔστιν ἰδεῖν συμβαῖνον·
ὅθεν καὶ ὁ [q]βίος ἅπας συγκέχυται καὶ τετάρακται. Ταῦτα
γὰρ τὰ ῥήματα μυρίους ἀπώλεσε, καὶ τῷ διαβόλῳ [r]προέπιε, καὶ
τῶν λιμῷ τηκομένων ἐλεεινοτέρους ἐποίησεν. Ὅτι γὰρ οἱ τοῦ E
πλείονος ἐφιέμενοι, οὗτοι καὶ τῶν προσαιτούντων εἰσὶν ἀθλιώ-
τεροι, ἅτε καὶ μείζονι καὶ [s]δριμυτέρᾳ ἀθυμίᾳ τούτων κατε-
χόμενοι, δῆλον ἐντεῦθεν. Αὐχμὸς κατέλαβέ ποτε τὴν πόλιν
τὴν ἡμετέραν, καὶ πάντες ἔτρεμον ὑπὲρ τῶν ἐσχάτων, καὶ τὸν
θεὸν παρεκάλουν λῦσαι τουτὶ τὸ δέος. Καὶ ἦν ἰδεῖν [t]τοῦτο
τὸ ὑπὸ Μωϋσέως εἰρημένον, [32]χαλκοῦν τὸν οὐρανὸν γεγε-
νημένον, καὶ θάνατον τῶν ἁπάντων θανάτων χαλεπώτερον καθ'
ἑκάστην προσδοκώμενον τὴν ἡμέραν. Ἀλλ' ὕστερον, [v]δόξαν
τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ, παρ' ἐλπίδα ἅπασαν [w]κατεφέρετο πολὺς
καὶ ἄπειρος ἄνωθεν ὑετὸς, καὶ πάντες ἐν πανηγύρει καὶ ἑορτῇ
λοιπὸν, ἅτε ἐξ αὐτῶν [x]ἀναβάντες τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν. 374
Ἀλλ' ἐν τοσούτοις ἀγαθοῖς καὶ τῇ κοινῇ πάντων εὐφροσύνῃ,
τῶν [y]ζαπλούτων τις τούτων στυγνὸς, [z]κατηφὴς, ἀποτεθνηκὼς
ὑπὸ τῆς ἀθυμίας περιῄει, καὶ πολλῶν τὴν αἰτίαν πυνθανομένων,
δι' ἣν ἐν τῇ κοινῇ πάντων ἀνθρώπων ἡδονῇ μόνος ἀλγεῖ, οὐδὲ
κατασχεῖν ἔνδον ἴσχυσε τὸ χαλεπὸν [a]τοῦτο πάθος, ἀλλ' ὑπὸ
τῆς τυραννίδος τοῦ νοσήματος κεντούμενος, εἰς μέσον ἐξήνεγκε
τὴν αἰτίαν. Μυρία γὰρ μέτρα σίτου κεκτημένος, φησὶν, οὐκ B
ἔχω πῶς διάθωμαι ταῦτα λοιπόν. Ἆρ' οὖν τοῦτον μακα-
ριοῦμεν, εἰπέ μοι, ὑπὲρ τούτων τῶν ῥημάτων, ὑπὲρ ὧν [b]καὶ
καταλεύεσθαι αὐτὸν ἔδει, τὸν θηρίου παντὸς ὠμότερον, τὸν
κοινὸν ἐχθρόν; Τί λέγεις, ἄνθρωπε; ἀλγεῖς ὅτι μὴ [c]πάντες
ἀπώλοντο, ἵνα σὺ συναγάγῃς χρυσίον; Οὐκ ἤκουσας τί φησιν
ὁ Σολομῶν, [33]"Ὁ τιμιουλκῶν σῖτον, δημοκατάρατος;" ἀλλὰ

[32] Deut. xxviii. 23. [33] Prov. xi. 26.

[p] μακαρίζει F. [q] βίος]+ἡμῶν Edd. ἡμῶν om. C.E. Interp. [r] προέπιε] Sic F. et a pr. man. A. προὔπιε ex corr. A. προέπεμψε ex corr. C. προσέρριψε E. Denique προέδωκε Edd. [s] δρ. ἀθυμίᾳ τ. κατεχόμενοι] δριμυτέρῳ κατεχόμενοι τούτων F. [t] τοῦτο omnes. τότε Edd. [v] δόξα E. [w] καταφέρεται F. πολὺς κατεφέρετο inverso ord. Edd. [x] ἀναβαίνοντες F. [y] ζαπλούτων A.C.E. πλουτούντων F. Floril. p. 222 (Tom. xii. p. 535 E.) ζαπλουτούντων Edd. [z] καὶ κατηφὴς Edd. Copula deest in omnibus. [a] τουτὶ F. [b] καὶ accessit ex F. Idem habet καταδύεσθαι. [c] πάντες om. C. Mox σὺ, quod aberat, est in C.E.F. Flor.

περιέρχῃ κοινὸς ἐχθρὸς τῶν τῆς οἰκουμένης ἀγαθῶν, καὶ τῇ (511
φιλοτιμίᾳ τοῦ δεσπότου τῆς οἰκουμένης πολέμιος, καὶ τοῦ
μαμωνᾶ φίλος, μᾶλλον δὲ δοῦλος; Οὐ γὰρ ἐκκοπῆναι τὴν
C γλῶτταν ἐκείνην ἔδει; οὐ γὰρ σβεσθῆναι τὴν καρδίαν τὴν
ταῦτα τεκοῦσαν τὰ ῥήματα; Εἶδες πῶς οὐκ ἀφίησιν ἀνθρώ-
πους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους τὸ χρυσίον, ἀλλὰ θηρία καὶ δαί-
μονας; Τί γὰρ ἂν τούτου γένοιτ' ἂν ἐλεεινότερον τοῦ
πλουσίου, τοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐχομένου γενέσθαι λιμὸν,
ἵνα αὐτῷ γένηται χρυσίον; Καὶ γὰρ εἰς τοὐναντίον αὐτῷ
τὸ πάθος περιΐσταται λοιπόν. Οὐδὲ γὰρ χαίρει τῇ ἀφθονίᾳ
τῆς τῶν καρπῶν κτήσεως, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν [d]οὖν τοῦτο ἀλγεῖ
λοιπὸν, ὅτι ἄπειρα κέκτηται. Καίτοι τὸν πολλὰ κεκτημένον
χαίρειν [e]ἔδει· οὗτος δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀθυμεῖ. Ὁρᾷς ὅτι,
D ὅπερ ἔλεγον, οὐ τοσαύτην ἀπὸ τῶν παρόντων καρποῦνται τὴν
ἡδονὴν οἱ πλουτοῦντες, ὅσην ἀπὸ τῶν μηδέπω [f]προσγενομένων
ὑπομένουσι τὴν ἀθυμίαν; Ὁ γὰρ σίτου μυριάδας ἀπείρους
κεκτημένος τοῦ πεινῶντος μᾶλλον ἤλγει καὶ ἔστενε· καὶ ὁ μὲν τὴν
ἀναγκαίαν ἔχων τροφὴν, ἐστεφανοῦτο καὶ ἐσκίρτα καὶ ηὐχαρίστει
τῷ θεῷ· ὁ δὲ τοσοῦτον κεκτημένος ἐδυσχέραινε καὶ ἀπολωλέναι
ἐνόμιζεν. Οὐκ ἄρα περιουσία ἐστὶν ἡ τὴν ἡδονὴν ποιοῦσα,
ἀλλὰ γνώμη φιλόσοφος· ὡς ταύτης ἄνευ, κἂν τὰ πάντα τις
λαβὼν ἔχῃ, ὡς πάντων ἐστερημένος οὕτω διακείσεται καὶ
E θρηνήσει. Ἐπεὶ καὶ οὗτος, περὶ οὗ νῦν [g]ὁ λόγος ἡμῖν, εἰ
καὶ τοσαύτης ἀπέδοτο τιμῆς ἅπερ εἶχεν, ὅσης ἐβούλετο, πάλιν
ἂν ἤλγησεν ὅτι μὴ πλείονος· καὶ εἰ πλείονος ἴσχυσε, πάλιν
ἂν ἑτέραν ἐζήτησεν ὑπερβολήν· καὶ εἰ τὸ μέδιμνον ἑνὸς χρυσίου
διέθετο, κἀνταῦθα διεκόπτετο πάλιν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, ὅτι
μὴ τὸ ἡμιμέδιμνον [h]τοσούτου ἦν. Εἰ δὲ μὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν
τοσούτου ἡ τιμὴ, μὴ θαυμάσῃς· ἐπεὶ καὶ οἱ μεθύοντες οὐκ
ἐξ ἀρχῆς ἐμπίπρανται, ἀλλ' ὅταν πολλοῦ τοῦ ἀκράτου ἐμφο-
ρηθῶσι, τότε χαλεπωτέραν ἀνάπτουσι τὴν φλόγα. Καὶ οὗτοι
τοίνυν ὅσῳ ἂν πλείονα [i]περιβάλωνται, τοσούτῳ ἐν μείζονι
ἐνδείᾳ καθίστανται, καὶ οἱ πλείονα κερδαίνοντες, αὐτοὶ μάλιστά
375 εἰσιν οἱ πενόμενοι. Ταῦτα δέ μοι οὐ πρὸς τοῦτον εἴρηται
μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕκαστον τῶν τὰ τοιαῦτα νοσούντων,
καὶ τὴν τῶν ὠνίων τιμὴν ἐπιτεινόντων, καὶ τῶν πλησίον τὴν
πενίαν πραγματευομένων. Φιλανθρωπίας μὲν γὰρ οὐδεὶς οὐδα-
μοῦ λόγος· πανταχοῦ δὲ ὁ τῆς πλεονεξίας ἔρως ἐπὶ [k]τοῦ
καιροῦ τῆς πράσεως πολλοὺς ἐξάγει· καὶ σῖτον καὶ οἶνον ὁ

[d] οὖν om. A. [e] δεῖ F. [f] προσγενομένων omnes. Edebatur προσγεγενημένων. [g] ὁ λ. ἡμῖν pro ἡμῖν ὁ λ. omnes. [h] τοσοῦτο et mox τοσοῦτον F. [i] περιβάλλωνται A. [k] τοὺς καιροὺς F.

μὲν θᾶττον, ὁ δὲ βραδύτερον ἀπέδοτο, [l]οὐδέτερος μέντοι ἀπὸ κηδεμονίας, ἀλλ' ὁ μὲν, ἵνα πλείονα λάβῃ, ὁ δὲ ἵνα μὴ [m]ἔλαττον, τραπέντος [n]αὐτῷ τοῦ καρποῦ. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πλείους οὐ πολὺν τῶν τοῦ θεοῦ νόμων ποιούμενοι λόγον, πάντα ἔνδον B κατακλείσαντες ἔχουσιν, ἑτέρως αὐτοὺς εἰς φιλανθρωπίαν ἐξάγων ὁ θεὸς, ἵνα κἂν ἀνάγκῃ τι ποιήσωσι χρηστὸν, μείζονος ζημίας ἐνέβαλε δέος, οὐκ ἀφιεὶς εἰς πολὺν διαρκεῖν χρόνον τῆς γῆς τοὺς καρποὺς, ἵνα κἂν τὴν ἀπὸ τῆς φθορᾶς δεδοικότες βλάβην, [o]προθῶσι τοῖς δεομένοις καὶ ἄκοντες, ἅπερ οἴκοι κατορύξαντες τηροῦσι κακῶς. Ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα οὕτω τινές εἰσιν ἄπληστοι, ὡς μηδὲ ἐντεῦθεν παιδεύεσθαι. Πολλοὶ γοῦν καὶ πίθους ὁλοκλήρους [p]ἐκένωσαν, πένητι μὲν οὐδὲ κύαθον δόντες, οὐδὲ ἀργυρίου τοῖς δεομένοις, ὀξίνην δὲ γινόμενον εἰς τὴν γῆν ῥίψαντες ἅπαντα, καὶ τοὺς πίθους C [q]αὐτῶν προσδιαφθείραντες τῷ καρπῷ. Ἕτεροι [r]δὲ πάλιν οὐδὲ μάζης μιᾶς τῷ πεινῶντι μεταδόντες, ὁλόκληρα σιτοδοχεῖα εἰς [s]ποταμὸν ἔρριψαν· καὶ ἐπειδὴ τοῦ θεοῦ κελεύοντος διδόναι τοῖς δεομένοις οὐκ ἤκουσαν, τοῦ σητὸς ἐπιτάττοντος καὶ [t]ἄκοντες τὸ ἔνδον ἅπαν ἐξήντλησαν εἰς ἀπώλειαν καὶ φθορὰν ἐσχάτην, πολὺν μὲν τὸν γέλωτα, πολλὰς δὲ τὰς ἀρὰς κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς μετὰ τῆς ζημίας ἐπισπασάμενοι ταύτης. Καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα, τοιαῦτα· τὰ δὲ ἐκεῖ, τίς παραστήσει λόγος; Ὥσπερ γὰρ οὗτοι τὸν σητόβρωτον ἐνταῦθα σῖτον ἄχρηστον γενόμενον εἰς ποταμοὺς ῥίπτουσιν, οὕτω τοὺς ταῦτα D ἐργασαμένους δι' αὐτὸ τοῦτο ἀχρήστους γενομένους εἰς τὸν τοῦ πυρὸς ῥίπτει ποταμὸν ὁ θεός. Καθάπερ γὰρ τὸν σῖτον ὁ σὴς καὶ ὁ σκώληξ, οὕτω τὰς τούτων ψυχὰς ἡ ὠμότης καὶ ἡ ἀπανθρωπία διέφαγε. Τούτων δὲ αἴτιον, τὸ τοῖς παροῦσι προσηλῶσθαι, καὶ πρὸς τὴν ζωὴν ταύτην κεχηνέναι μόνον· ὅθεν
512) καὶ μυρίας ἀθυμίας μεστοὶ γίνονται οἱ τοιοῦτοι. Κἂν γὰρ ὁτιοῦν εἴπῃς ἡδὺ, πάντα ἱκανός ἐστιν ἀφανίσαι τῆς τελευτῆς ὁ φόβος, καὶ τέθνηκεν ὁ τοιοῦτος ἔτι ζῶν. Καὶ τὸ μὲν τοὺς ἀπίστους ταῦτα πάσχειν, θαυμαστὸν οὐδέν· ὅταν δὲ οἱ τοσούτων E μυστηρίων ἀπολελαυκότες, καὶ τοσαῦτα περὶ τῶν μελλόντων φιλοσοφήσαντες, τοῖς παροῦσιν ἐμφιλοχωρῶσι, τίνος ἂν εἶεν ἄξιοι συγγνώμης;

Πόθεν οὖν γίνεται τὸ τοῖς παροῦσιν ἐμφιλοχωρεῖν; Ἀπὸ

[l] οὐθ' ἕτερος E.F. [m] ἔλαττον A.C.E. ἐλάττω Edd. [n] αὐτῷ pro αὐτοῦ C.E. et ex corr. A. [o] προθῶσι C.E.F. Ita tacite Montef. Edebatur προσθῶσι. [p] ἀπεκένωσαν F. [q] αὐτῷ F. [r] δὲ om. F. Mox μεταδιδόντες A. [s] ποταμοὺς F. Post ἔρριψαν magna lacuna est in C. usque ad p. 404 A. [t] ἀκούοντες F.

τοῦ τρυφῇ προσέχειν, καὶ λιπαίνειν τὴν σάρκα, καὶ θρύπτειν τὴν ψυχὴν, καὶ βαρὺ τὸ φορτίον ἐργάζεσθαι, καὶ πολὺ τὸ σκότος, καὶ παχὺ τὸ παραπέτασμα. Ἐν γὰρ τῇ τρυφῇ τὸ μὲν κρεῖττον δουλοῦται, τὸ δὲ χεῖρον κρατεῖ· καὶ τὸ μὲν
376 τυφλοῦται πάντοθεν καὶ σύρεται [v]πεπηρωμένον, τὸ δὲ ἄγει καὶ περιάγει πανταχοῦ, ἐν τῇ τῶν ἀγομένων ὀφεῖλον κεῖσθαι τάξει. Καὶ γὰρ πολὺς ὁ σύνδεσμος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα, τοῦτο τοῦ δημιουργοῦ μηχανησαμένου, ἵνα μὴ ὡς ἀλλότριον αὐτὸ πείθωσί τινες μισεῖν. Ὁ μὲν [w]γὰρ θεὸς [x]τοὺς ἐχθροὺς ἐκέλευσε φιλεῖν· ὁ δὲ διάβολος τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὡς καὶ τὸ οἰκεῖον σῶμα [y]πεῖσαί τινας μισεῖν. Ὅταν γὰρ εἴπῃ, ὅτι τοῦ διαβόλου ἐστὶν, οὐδὲν ἄλλο κατασκευάζει, ἢ τοῦτο· ὅπερ
B ἐσχάτης λῃρωδίας ἐστίν. Εἰ γὰρ τοῦ διαβόλου ἐστὶ, τίς ἡ τοσαύτη συμφωνία, ὡς ἐπιτήδειον αὐτὸ πάντοθεν εἰς τὰς τῆς φιλοσόφου ψυχῆς ἐνεργείας κατασκευάσαι; Καὶ εἰ ἐπιτήδειον, φησὶ, πῶς αὐτὴν τυφλοῖ; Οὐχὶ τὸ σῶμά ἐστι τὸ τυφλοῦν τὴν ψυχὴν, ἄπαγε, ἄνθρωπε, ἀλλ' ἡ τρυφή. Τῆς δὲ τρυφῆς πόθεν ἐφιέμεθα; Οὐ παρὰ τὸ σῶμα ἔχειν, οὐδαμῶς, ἀλλὰ παρὰ προαίρεσιν πονηράν. Τὸ γὰρ σῶμα τροφῆς δεῖται, οὐ τρυφῆς, τὸ [z]σῶμα τοῦ τρέφεσθαι χρῄζει, οὐχὶ τοῦ διακόπτεσθαι καὶ διαρρεῖν. Οὐδὲ γὰρ ψυχῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ σώματι τῷ τρεφομένῳ πολέμιον ἡ τρυφή. Καὶ γὰρ
C ἀσθενέστερον ἀντὶ ἰσχυροῦ γίνεται, καὶ μαλακώτερον ἀντὶ στερροῦ, καὶ ἐπίνοσον ἀντὶ ὑγιεινοῦ, καὶ βαρύτερον ἀντὶ κούφου, καὶ ἀραιότερον ἀντὶ πυκνοῦ, καὶ αἰσχρὸν ἀντὶ ὡραίου, καὶ [a]δυσωδέστερον ἀντὶ εὐώδους, καὶ ἀκάθαρτον ἀντὶ καθαροῦ, καὶ περιώδυνον ἀντὶ ἀνειμένου, καὶ ἄχρηστον ἀντὶ χρησίμου, καὶ παλαιὸν ἀντὶ νέου, καὶ σαθρὸν ἀντὶ ἰσχυροῦ, καὶ βραδὺ καὶ νωθρὸν ἀντὶ ταχέος, καὶ χωλὸν ἀντὶ ἀρτίου. Καίτοι εἰ τοῦ διαβόλου ἦν, οὐκ ἐχρῆν ὑπὸ [b]τῶν οἰκείων αὐτὸ παραβλάπτεσθαι, τῆς κακίας λέγω. Ἀλλ' οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε τὰ σιτία, τοῦ διαβόλου, ἀλλ' ἡ τρυφὴ μόνη. Διὰ γὰρ ταύτης τὰ μυρία
D ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος ἀνύει κακά. Οὕτω δῆμον ὁλόκληρον ἐξετραχήλισεν· [34]"Ἐλιπάνθη γὰρ, φησὶ, καὶ ἐπαχύνθη, καὶ ἐπλατύνθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος." Καὶ Σοδόμοις δὲ ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῶν κεραυνῶν ἐκείνων [c]ἐγένετο. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Ἰεζεκιὴλ ἔλεγε· [35]"Πλὴν τοῦτο τὸ ἀνόμημα Σοδόμων,

34 Deut. xxxii. 15. 35 Ezech. xvi. 48.

[v] πεπωρωμένον A.E. [w] γὰρ] + φησὶν A.F. φησὶ post θεὸς add. E. [x] τοὺς] καὶ τοὺς F. [y] πεῖσαί τινας] τινὰς πεῖσαι A.E. [z] σῶμα] + τοῦτο F. [a] δυσειδέστερον F. [b] τῶν οἰκείων αὐτὸ] Sic nostri omnes. τῶν οἰκείων αὐτῷ Sav. marg. Edebatur τῶν αὐτοῦ. [c] ἐγίνετο E.

ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐν πλησμονῇ ἄρτων καὶ ἐν εὐθηνίαις ἐσπατάλων." Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· [36]"Ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε." Τί δήποτε; Ὅτι ὥσπερ τάφον τὸ σῶμα περιφέρει μυρίοις συνδεδεμένον κακοῖς. Εἰ δὲ τὸ σῶμα οὕτως ἀπόλλυται, πῶς ἡ ψυχὴ διακείσεται, πόσου θορύβου, E
πόσων κυμάτων, πόσης ζάλης ἀνάπλεως ἔσται; Διά τοι τοῦτο πρὸς πάντα ἄχρηστος γίνεται, καὶ οὔτε εἰπεῖν, οὔτε ἀκοῦσαι, οὔτε βουλεύσασθαι, οὔτε [d]πρᾶξαί τι τῶν δεόντων ῥᾳδίως δυνήσεται· ἀλλ' ὥσπερ κυβερνήτης, χειμῶνος κρατήσαντος τῆς τέχνης, αὐτῷ τῷ πλοίῳ καὶ τοῖς ἐπιβάταις ὑποβρύχιος γίνεται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ σώματος εἰς τὴν χαλεπὴν τῆς ἀναισθησίας καταποντίζεται ἄβυσσον. Καὶ γὰρ καθάπερ μύλην τινὰ τὴν γαστέρα ἡμῖν ἐνέθηκεν ὁ θεὸς, σύμμετρον αὐτῇ δύναμιν δοὺς, καὶ τάξας μέτρον ῥητὸν, ὅπερ αὐτὴν ἀλεῖν δεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ἂν οὖν τις ἐπιβάλῃ πλείονα, ἀκατέρ- 377
γαστα [e]γενόμενα τῷ παντὶ λυμαίνεται. Ἐντεῦθεν νόσοι καὶ ἀσθένειαι καὶ ἀμορφίαι· καὶ γὰρ οὐκ ἐπίνοσον μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰσχρὰν ποιεῖ ἡ τρυφὴ τὴν καλήν. Ὅταν γὰρ ἐρεύγηται συνεχῶς ἀηδῆ, καὶ σεσηπότος οἴνου πνέῃ, καὶ πλέον τοῦ δέοντος ἐρυθαίνηται, καὶ τὸν προσήκοντα γυναικὶ ῥυθμὸν διαφθείρῃ, καὶ τὴν εὐκοσμίαν ἀπολέσῃ πᾶσαν, καὶ [f]πλαδαρὰ μὲν ἡ σὰρξ γίνηται, ὕφαιμοι δὲ καὶ διατεταμέναι αἱ βλεφαρίδες, καὶ πάχος πλέον τοῦ δέοντος, καὶ πολυσαρκία περιττὴ, ἐννόησον πόση
(513) γίνεται ἐντεῦθεν [g]ἀηδία. Ἐγὼ δὲ καὶ ἰατρῶν ἤκουσα λεγόντων, ὅτι [h]πολλαῖς καὶ πρὸς ὕψος ἀναδραμεῖν ἡ τρυφὴ μάλιστα [i]ἐνεπόδισε. Τοῦ γὰρ πνεύματος ἐγκοπτομένου τῷ πλήθει τῶν B
καταβαλλομένων, καὶ περὶ τὴν τούτων ἐργασίαν ἀσχολουμένου, ὅπερ εἰς αὔξησιν ἔδει προχωρεῖν, τοῦτο δαπανᾶται εἰς τὴν τῶν περιττῶν ἐργασίαν. Τί ἄν τις εἴποι τὰς ποδαλγίας, τὸ ῥεῦμα τὸ πανταχοῦ πλανώμενον, τὰς ἄλλας νόσους τὰς ἐντεῦθεν, τὴν βδελυρίαν ἅπασαν; Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀηδὲς, ὡς γυνὴ πολλὰ σιτουμένη. Διὰ τοῦτο ἐν [k]ταῖς πενεστέραις πλείονα τὴν εὐμορφίαν ἴδοι τις ἂν, τῶν περιττωμάτων ἀναλισκομένων καὶ οὐχὶ προσπεπλασμένων [l]αὐταῖς, πηλοῦ τινος περιττοῦ δίκην, εἰκῇ καὶ μάτην. Ἡ γὰρ καθημερινὴ γυμνασία, καὶ οἱ C
πόνοι, καὶ αἱ ταλαιπωρίαι, καὶ ἡ σύμμετρος τράπεζα, καὶ ἡ

36 1 Tim. v. 6.

d πρᾶξαί τι pro τι πρᾶξαι omnes. e γινόμενα E.F. f βλαδαρὰ vitiose F. et a pr. man. A. g ἀηδία] ἡ ἀηδεία F. h πολλαῖς] Sic E. et ex corr. pro πολλοὺς A. πολλοῖς F. πολλὰς Sav. marg. πολλοὺς Edd. i ἐνεπόδισε omnes (non ἐνεπόδιζε ut Sav. in marg. dedit). ἐκώλυσε Edd. k ταῖς πενεστέραις E.F. et ex corr. pro τοῖς πενεστέροις A. Edebatur ταῖς πενομέναις. l αὐτοῖς hic et infra a pr. man. A.

λιτὴ δίαιτα πολλὴν μὲν αὐταῖς τὴν εὐεξίαν, πολλὴν δὲ ἐντεῦθεν καὶ τὴν ὥραν παρέχουσιν. Εἰ δὲ τὴν ἡδονὴν τῆς τρυφῆς λέγοις, μέχρι τῆς φάρυγγος αὐτὴν εὑρήσεις μόνον. Ὁμοῦ τε γὰρ τὴν γλῶτταν παρῆλθε καὶ ἀπέπτη, πολλὰς ἐναφιεῖσα τὰς ἀηδίας. Μὴ γάρ μοι κατακειμένους μόνον τοὺς τρυφῶντας ἴδῃς, ἀλλ' ὅταν αὐτοὺς ἀναστάντας ἴδῃς, τότε παρακολούθησον, καὶ ὄψει θηρίων μᾶλλον καὶ ἀλόγων, ἢ ἀνθρώπων σώματα.
D Ὄψει γὰρ καρηβαροῦντας, διατεινομένους, συνδεδεμένους, κλίνης δεομένους καὶ στρωμνῆς καὶ ἡσυχίας πολλῆς, καὶ καθάπερ ἐν κλυδωνίῳ πολλῷ ταραττομένους, καὶ τῶν διασωζόντων δεομένους, καὶ ἐπιθυμοῦντας τῆς καταστάσεως ἐκείνης, ἐν ᾗ πρὶν ἢ διαρραγῆναι ἦσαν. Καθάπερ γὰρ αἱ κύουσαι τῶν γυναικῶν, οὕτω βαρούμενοι τὰς γαστέρας περιφέρονται, καὶ μόλις ἐπιβαίνουσι, καὶ μόλις βλέπουσι, καὶ μόλις φθέγγονται, καὶ πάντα μόλις. Ἂν [m] δὲ μικρὸν αὐτοὺς τύχῃ καταδαρθεῖν, ὀνεί-
E ρατα πάλιν ἄτοπα καὶ μυρίων γέμοντα φαντασιῶν ὁρῶσι. Τί ἄν τις εἴποι τὴν ἑτέραν τούτων μανίαν, τὴν τῶν ἀφροδισίων λέγω; Καὶ γὰρ καὶ αὕτη τὰς πηγὰς ἐντεῦθεν ἔχει· καὶ καθάπερ ἵπποι θηλυμανεῖς, οὕτω τῷ οἴστρῳ τῆς μέθης κεντούμενοι, πᾶσιν ἐπιπηδῶσιν, ἀλογώτερον καὶ μανικώτερον ἐκείνων σκιρτῶντες, καὶ πολλὰ ἕτερα ἀσχημονοῦντες, ἃ μηδὲ εἰπεῖν θέμις. Οὐδὲ γὰρ ἴσασι λοιπὸν οὔτε ἃ πάσχουσιν, οὔτε ἃ πράττουσιν. Ἀλλ' οὐχ ὁ μὴ τρυφῶν τοιοῦτος· ἀλλ' ἐν λιμένι κάθηται τὰ ἑτέρων [n] ὁρῶν ναυάγια, καὶ ἡδονῆς ἀπολαύει καθαρᾶς καὶ διαρκοῦς, τὴν ἐλευθέρῳ προσήκουσαν ζωὴν μετιών. Ταῦτ' οὖν
378 εἰδότες, φύγωμεν τὰ πονηρὰ τῆς τρυφῆς συμπόσια, καὶ λιτῆς ἀντεχώμεθα τραπέζης, ἵνα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα εὖ διακείμενοι, πᾶσάν τε ἐργασώμεθα ἀρετὴν, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Μ.

B [1] Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ [a] ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;

Ἑτέρῳ πάλιν ἐπιχειρεῖ κεφαλαίῳ, ποτὲ μὲν ἐξ ὧν ὁ θεὸς

[1] Cap. XV. v. 29.

[m] δὲ] + καὶ F. Idem p.p. αὐτοῖς. [n] ὁρῶν ν.] ν. καθορῶν F.
[a] ὅλως om. F. Mox καὶ post τί om. idem.

ποιεῖ, ποτὲ δὲ ἐξ αὐτῶν ὧν πράττουσι, τὰ λεγόμενα κατασκευάζων. Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο εἰς συνηγορίαν δικαίωμα, ὅταν τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτοὺς μάρτυρας [b]παραγάγῃ, δι' ὧν ποιοῦσι, τῶν λεγομένων. Τί οὖν ἐστιν [c]ὅ φησιν; ἢ βούλεσθε πρῶτον εἴπω, πῶς παραποιοῦσι τὴν ῥῆσιν ταύτην οἱ τὰ Μαρκίωνος νοσοῦντες; Καὶ οἶδα μὲν ὅτι πολὺν κινήσω γέλωτα, πλὴν ἀλλὰ C
καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐρῶ, ἵνα μειζόνως αὐτῶν φύγητε τὴν νόσον. Ἐπειδὰν γάρ τις κατηχούμενος ἀπέλθῃ παρ' αὐτοῖς, [d]τὸν ζῶντα ὑπὸ τὴν κλίνην τοῦ τετελευτηκότος κρύψαντες, προσίασι τῷ νεκρῷ, καὶ διαλέγονται, καὶ πυνθάνονται, εἰ βούλοιτο λαβεῖν τὸ βάπτισμα· εἶτα ἐκείνου μηδὲν ἀποκρινομένου, ὁ κεκρυμμένος κάτωθεν ἀντ' ἐκείνου φησὶν, ὅτι δὴ βούλοιτο
(514) βαπτισθῆναι· καὶ οὕτω βαπτίζουσιν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ ἀπελθόντος, καθάπερ ἐπὶ τῆς σκηνῆς παίζοντες· τοσοῦτον [e]ἴσχυσεν ἐν ταῖς τῶν ῥαθύμων ψυχαῖς ὁ διάβολος. Εἶτα ἐγκαλούμενοι, τουτὶ D
παράγουσι τὸ ῥῆμα λέγοντες, ὅτι καὶ ὁ ἀπόστολος [f]εἴρηκεν, "Οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν." Εἶδες τὸν καταγέλωτα τὸν πολύν; Ἆρ' οὖν πρὸς ταῦτα ἀντειπεῖν ἄξιον; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι· πλὴν εἰ μὴ [g]καὶ τοῖς μαινομένοις, ὑπὲρ ὧν παραπαίοντες φθέγγονται, διαλέγεσθαι δεῖ. Ἵνα δὲ μηδεὶς τῶν σφόδρα ἀφελεστέρων ἁλῷ, ἀναγκαῖον [h]ὑπομεῖναι καὶ τὴν πρὸς τούτους ἀντίρρησιν. Εἰ γὰρ τοῦτο ἔλεγε Παῦλος, τίνος ἕνεκεν ἠπείλησεν ὁ θεὸς τῷ μὴ βαπτιζομένῳ; Οὐ γὰρ ἔστι τινὰ μὴ βαπτισθῆναι λοιπὸν ἐπινοηθέντος τούτου· ἄλλως δὲ τὸ ἔγκλημα οὐκέτι παρὰ τὸν ἀπελθόντα γίνεται, ἀλλὰ παρὰ τὸν ζῶντα. Τίσι δὲ ἔλεγεν, [2]"Ἐὰν μὴ φάγητέ μου τὴν σάρκα, καὶ πίητέ E
μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς;" τοῖς ζῶσιν, ἢ τοῖς τετελευτηκόσιν, εἰπέ μοι; καὶ πάλιν, "[i]Ἐὰν μή τις ἀναγεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ;" Εἰ γὰρ τοῦτο [k]ἐφεῖται, καὶ οὐ χρεία γνώμης τῆς τοῦ λαμβάνοντος, οὐδὲ συγκαταθέσεως τῆς ἐν τῷ ζῆν, τί κωλύει καὶ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους οὕτω γενέσθαι πιστοὺς, ἑτέρων μετὰ τὴν τελευτὴν ἐκείνων ὑπὲρ ἐκείνων ταῦτα ποιούντων; Ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπιπλέον τὰ [l]ἀραχνίδια διακόπτοντες ματαιοπονῶμεν, φέρε τῆς ῥήσεως ταύτης τὴν δύναμιν ὑμῖν ἀναπτύξωμεν. 379

Τί οὖν φησιν ὁ Παῦλος; [m]Πρῶτον ἀναμνῆσαι βούλομαι

2 Joan. vi. 53. iii. 5.

[b] *παράγει* F. [c] *ὃ* om. A.E. *quid igitur est, inquis* Interp. [d] *τὸν* eras. in A. [e] *ἴσχυσεν ἐν ταῖς* F. Edebatur *ἴσχυσε ταῖς.* [f] *εἴρηκεν*] + *ἐπεὶ τί ποιήσουσι* F. [g] *καὶ* accessit ex A.E. [h] *ὑπομνῆσαι* F. [i] *ἐὰν* pro *ἂν* omnes. [k] *ἐφίεται* Cat. [l] *ἀράχνια* F. Cat. [m] *πρῶτον*] *πρῶτον δ'* ex corr. A. editum a Sav. *πρῶτον δὲ* Mor. Ben.

τοὺς μεμνημένους ὑμᾶς [n]μιᾶς ῥήσεως, ἣν κατὰ τὴν ἑσπέραν
ἐκείνην οἱ μυσταγωγοῦντες ὑμᾶς λέγειν κελεύουσι, καὶ τότε ἐρῶ
καὶ τὸ τοῦ Παύλου· οὕτω γὰρ ὑμῖν καὶ τοῦτο ἔσται σαφέ-
στερον. Μετὰ γὰρ τὰ ἄλλα πάντα τοῦτο προστίθεμεν, ὃ νῦν
ὁ Παῦλος λέγει. Καὶ βούλομαι μὲν [o]αὐτὸ σαφῶς εἰπεῖν, οὐ
τολμῶ δὲ διὰ τοὺς ἀμυήτους· οὗτοι γὰρ δυσκολωτέραν ἡμῖν
ποιοῦσι τὴν ἐξήγησιν, ἀναγκάζοντες ἢ μὴ λέγειν σαφῶς, ἢ εἰς
B αὐτοὺς ἐκφέρειν τὰ ἀπόρρητα. Πλὴν ἀλλ' ὡς ἂν οἷός τε ὦ,
συνεσκιασμένως ἐρῶ. Μετὰ γὰρ τὴν [p]ἀπαγγελίαν τῶν μυστι-
κῶν ῥημάτων ἐκείνων καὶ φοβερῶν, καὶ τοὺς [q]φρικτοὺς κανόνας
τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενεχθέντων δογμάτων, καὶ τοῦτο πρὸς
τῷ τέλει προστίθεμεν, ὅταν μέλλωμεν βαπτίζειν, κελεύοντες
λέγειν, ὅτι πιστεύω εἰς νεκρῶν ἀνάστασιν· καὶ ἐπὶ τῇ πίστει
ταύτῃ βαπτιζόμεθα. Μετὰ γὰρ τὸ ὁμολογῆσαι τοῦτο μετὰ
τῶν ἄλλων, τότε καθιέμεθα εἰς τὴν πηγὴν τῶν ἱερῶν ναμάτων
ἐκείνων. Τοῦτο τοίνυν ἀναμιμνήσκων ὁ Παῦλος [r]ἔλεγεν· "Εἰ
μὴ ἔστιν ἀνάστασις, τί καὶ βαπτίζῃ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;" τουτ-
C έστι, τῶν σωμάτων. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτῳ βαπτίζῃ, [s]τῇ τοῦ
νεκροῦ σώματος ἀναστάσει, πιστεύων ὅτι οὐκέτι μένει νεκρόν.
Καὶ σὺ μὲν διὰ τῶν ῥημάτων λέγεις νεκρῶν ἀνάστασιν· ὁ δὲ
ἱερεὺς, ὥσπερ ἐν εἰκόνι τινὶ, ἅπερ ἐπίστευσας καὶ διὰ τῶν
ῥημάτων ὡμολόγησας, δείκνυσί σοι καὶ διὰ τῶν πραγμάτων
αὐτῶν. Ὅταν χωρὶς σημείου [t]πιστεύσῃς, τότε σοι καὶ τὸ
σημεῖον παρέχει· ὅταν τὰ σαυτοῦ ποιήσῃς, τότε καὶ ὁ θεός σε
πληροφορεῖ. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Διὰ τοῦ ὕδατος. Τὸ
γὰρ βαπτίζεσθαι καὶ καταδύεσθαι, εἶτα ἀνανεύειν, τῆς εἰς ᾅδου
[v]καταβάσεώς ἐστι σύμβολον καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀνόδου. Διὸ καὶ
D τάφον τὸ βάπτισμα ὁ Παῦλος καλεῖ λέγων, [3]"Συνετάφημεν
οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον." Ἀπὸ τούτου
καὶ τὸ μέλλον ἀξιόπιστον ποιεῖ, τῶν σωμάτων λέγω τὴν
ἀνάστασιν. Τοῦ γὰρ σῶμα ἀναστῆσαι πολλῷ μεῖζον τὸ
ἁμαρτήματα ἀφανίσαι. Καὶ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἀποφαινόμενος
ἔλεγε· [4]"Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἆρον τὸν κράβϐατόν σου, καὶ περιπάτει;"
Τὸ μὲν δυσκολώτερον ἐκεῖνο, φησίν· ἐπειδὴ δὲ ἀπιστεῖτε ἅτε
ἀδήλῳ ὄντι, καὶ τὸ εὐκολώτερον ἀντὶ δυσκόλου ποιεῖσθε τῆς

[3] Rom. vi. 4. [4] Matth. ix. 5, 6.

[n] μιᾶς, quod aberat, obtulerunt F. Cat. [o] αὐτὸ σαφῶς pro σαφῶς αὐτὸ A.E. [p] ἐπαγγελίαν E. Cat. [q] φρικτοὺς om. F. [r] ἔλεγεν] σε λέγει F. [s] τῇ τοῦ ν. σ. ἀναστάσει] Sic F. Cat. Legebatur et distinguebatur, τοῦ ν. σ. ἀνάστασιν πιστεύων, ὅτι κ. τ. ἑ. [t] πιστεύσῃς E.F. πιστεύῃς vulgo. [v] κατανεύσεως F.

ἐμῆς δυνάμεως ἀπόδειξιν, οὐδὲ τοῦτο παραιτήσομαι παρασχεῖν E
ὑμῖν τὸ [w]δεῖγμα. "Τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς ἆρον τὴν κλίνην σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου." Καὶ πῶς τοῦτο δύσκολον, φησὶν, ὅταν καὶ βασιλεῦσι καὶ ἄρχουσι δυνατὸν ᾖ; καὶ γὰρ μοιχοὺς καὶ ἀνδροφόνους ἀφιᾶσιν ἐκεῖνοι. Παίζεις, ἄνθρωπε, ταῦτα λέγων. Ἁμαρτήματα μὲν γὰρ [x]ἀφεῖναι μόνῳ θεῷ δυνατόν· ἄρχοντες δὲ καὶ βασιλεῖς, κἂν μοιχοὺς, κἂν ἀνδροφόνους ἀφῶσι, τῆς μὲν κολάσεως τῆς παρού-
(515) σης ἀπαλλάττουσι, τὴν δὲ ἁμαρτίαν αὐτῶν οὐκ ἐκκαθαίρουσι· 380
κἂν εἰς ἀρχὰς ἀγάγωσι τοὺς ἀφεθέντας, κἂν αὐτὴν περιβάλωσι τὴν ἁλουργίδα, [y]κἂν τὸ διάδημα ἐπιθῶσιν· ἀλλὰ βασιλέας μὲν [z]ἐποίησαν οὕτω, τῆς δὲ ἁμαρτίας οὐκ ἠλευθέρωσαν· θεὸς γὰρ μόνος τοῦτο ποιεῖ. Ὃ δὴ καὶ ἐν τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας ἐργάζεται· αὐτῆς γὰρ ἅπτεται τῆς ψυχῆς ἡ χάρις, κἀκεῖθεν πρόρριζον ἀνασπᾷ τὴν ἁμαρτίαν. Διὰ δὴ τοῦτο τοῦ μὲν [a]ὑπὸ βασιλέως ἀφεθέντος ῥυπῶσαν τὴν ψυχὴν ἔστιν ἰδεῖν, τὴν δὲ τοῦ βαπτισθέντος οὐκέτι, ἀλλ' αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν, καὶ οἵα ἐξ ἀρχῆς γεννηθεῖσα ἦν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνης B
ἀμείνω πολλῷ. Πνεύματος γὰρ ἀπολαύει τοῦ πανταχόθεν αὐτὴν πυροῦντος καὶ τὴν ἁγιωσύνην ἐπιτείνοντος. Καὶ ὥσπερ σίδηρον ἢ χρυσὸν ἀναχωνεύων, καθαρὸν καὶ καινὸν ἄνωθεν ποιεῖς· οὕτω δὴ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ τῷ βαπτίσματι ἀναχωνεῦον αὐτὴν, καὶ δαπανῶν τὰ ἁμαρτήματα, χρυσίου παντὸς καθαροῦ καθαρώτερον ἀποστίλβειν παρασκευάζει. Καὶ τὴν [b]τῶν σωμάτων δὲ ἀνάστασιν ἀξιόπιστον κἀντεῦθέν σοι πάλιν δείκνυσιν οὖσαν. Ἐπειδὴ γὰρ [c]ἡ ἁμαρτία τὸν θάνατον εἰσήγαγε, τῆς ῥίζης ξηρανθείσης, οὐδὲν δεῖ λοιπὸν C
ἀμφιβάλλειν ὑπὲρ τῆς τοῦ καρποῦ ἀπωλείας. Διὰ τοῦτο πρότερον εἰπὼν ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, τότε [d]ὁμολογεῖς καὶ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἐντεῦθεν καὶ εἰς ἐκεῖνο χειραγωγούμενος. Εἶτα ἐπειδὴ οὐκ ἀρκεῖ τὸ ὄνομα τῆς ἀναστάσεως δεῖξαι τὸ πᾶν· πολλοὶ γὰρ ἀναστάντες πάλιν ἀπῆλθον, ὡς οἱ ἐν τῇ παλαιᾷ, ὡς Λάζαρος, ὡς οἱ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ· κελεύει λέγειν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα μηκέτι θάνατον ὑποπτεύσῃ τις μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐκείνην. Τούτων τοίνυν τῶν ῥημάτων ἀναμιμνήσκων ὁ Παῦλός φησι· "Τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;" Εἰ γὰρ μὴ ἔστιν ἀνάστασις, φησὶ, σκηνὴ τὰ D
ῥήματα ταῦτα. Εἰ μὴ ἔστιν ἀνάστασις, πῶς αὐτοὺς πείθομεν πιστεύειν, ἅπερ οὐ διδόαμεν; ὥσπερ ἂν εἴ τις κελεύων γραμ-

[w] ὑποδεῖγμα E. [x] ἀφιέναι F. [y] κἂν] καὶ F. [z] ἐποίησαν ἂν οὕτω et mox οὐκ ἂν ἠλ. Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. [a] ὑπὸ τοῦ β. F. [b] τῶν om. F. [c] ἡ om. F. [d] ὁμολογεῖ F. Mox εἰς ἐκεῖνα idem.

*ματεῖον ἐκθέσθαι ὅτι τὸ καὶ τὸ ἔλαβε, μηκέτι δῴη τὰ ἐγγρα-
φέντα, εἶτα μετὰ τὴν ὑπογραφὴν ἀπαιτοίη τὰ ἐγγεγραμμένα.
Τί γὰρ ποιήσει λοιπὸν ὁ ὑπογράψας, ὑπεύθυνον μὲν ἑαυτὸν
ποιήσας, οὐ λαβὼν δὲ ἅπερ ὡμολόγησεν εἰληφέναι; Τοῦτο γὰρ
καὶ ἐνταῦθα λέγει περὶ τῶν βαπτιζομένων. Τί ποιήσουσιν οἱ
E βαπτιζόμενοι, φησὶν, ὑπογράψαντες μὲν ἀνάστασιν σωμάτων
νεκρῶν, οὐ λαμβάνοντες δὲ, ἀλλ' ἀπατώμενοι; Τί δὲ ὅλως καὶ
τῆς ὁμολογίας ταύτης ἔδει, εἰ τὸ ἔργον μὴ εἵπετο;*

[5]"*Τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; Καθ' ἡμέραν
ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ*
[e]*Ἰησοῦ.*" *Ὅρα πάλιν πόθεν ἐπιχειρεῖ κατασκευάσαι τὸ δόγμα,
ἀπὸ τῆς οἰκείας ψήφου, μᾶλλον δὲ οὐ* [f]*τῆς αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ
καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο, τὸ
τοὺς διδασκάλους εἰσάγειν σφόδρα πεπληροφορημένους, καὶ
τοῦτο δεικνύντας οὐ διὰ λόγων μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν
πραγμάτων. Διὰ δὴ τοῦτο οὐ λέγει ἁπλῶς, ὅτι καὶ ἡμεῖς*
381 *πεπείσμεθα· οὐδὲ γὰρ ἤρκει τοῦτο πεῖσαι μόνον· ἀλλὰ καὶ τὴν
διὰ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν παρέχεται· ὡς ἂν εἰ ἔλεγε,* [g]*τὸ
μὲν ῥήμασι ταῦτα ὁμολογεῖν οὐδὲν ἴσως ὑμῖν δοκεῖ θαυμαστὸν
εἶναι· εἰ δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ὑμῖν παράσχοιμεν φωνὴν,
τί πρὸς τοῦτο ἔχοιτε ἀντειπεῖν; Ἀκούσατε τοίνυν, πῶς καὶ διὰ
τῶν κινδύνων* [h]*ταῦτα καθ' ἑκάστην ὁμολογοῦμεν τὴν ἡμέραν.
Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐγὼ, ἀλλ',* "*ἡμεῖς,*" *παραλαμβάνων πάντας ὁμοῦ
τοὺς ἀποστόλους, καὶ ταύτῃ μετριάζων τε καὶ ἀξιόπιστον ποιῶν
τὸν λόγον. Τί γὰρ ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν; ὅτι ἀπατῶμεν ὑμᾶς
ταῦτα κηρύττοντες, καὶ κενοδοξίας ἕνεκεν δογματίζομεν; Ἀλλ'
οὐκ ἐῶσι ταῦτα ψηφίζεσθαι οἱ κίνδυνοι. Τίς γὰρ ἂν ἕλοιτο κιν-
B δυνεύειν διηνεκῶς εἰκῇ καὶ μάτην; Διὸ καὶ ἔλεγε,* "*Τί καὶ ἡμεῖς
κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν;*" *Εἰ γὰρ καὶ ἕλοιτό τις* [i]*διὰ κενο-
δοξίαν, ἅπαξ καὶ δεύτερον* [k]*τοῦτο αἱρήσεται, οὐχὶ πάντα τὸν
βίον, καθάπερ ἡμεῖς· ἡμεῖς γὰρ τὴν ζωὴν ἅπασαν εἰς τοῦτο
κατεστησάμεθα.* "*Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν
καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·*" *καύχησιν ἐνταῦθα τὴν
αὐτῶν προκοπὴν λέγων. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὺς ἔδειξε τοὺς* (516
κινδύνους ὄντας, ἵνα μὴ [l]*δόξῃ ὡς ἀποδυρόμενος ταῦτα λέγειν, οὐ
μόνον οὐκ ἀλγῶ, φησὶν, ἀλλὰ καὶ καυχῶμαι τῷ ταῦτα πάσχειν
C ὑπὲρ ὑμῶν. Διπλῇ δὲ ἐναβρύνεσθαι φησὶ, καὶ τῷ δι' αὐτοὺς
κινδυνεύειν, καὶ τῷ ὁρᾶν αὐτοὺς ἐπιδιδόντας. Εἶτα τὸ αὐτῷ*

[5] v. 30, 31.

[e] Ἰησοῦ] + τῷ κῳ ἡμῶν F. [f] τῆς] Sic omnes. Edebatur τῶν. ἴσ. τῆς Sav. marg. τῆς tacite recepit Montef. [g] Sic F. Vulgo abest τὸ μέν. [h] ταῦτα] ταύτην F. [i] διὰ om. F. [k] ταῦτα E. [l] δείξῃ F.

σύνηθες ποιῶν, ἐπειδὴ μεγάλα ἐφθέγξατο, ἀμφότερα ἀνατίθησι
τῷ Χριστῷ. Πῶς δὲ ἀποθνήσκει καθ' ἑκάστην ἡμέραν; Τῇ
προθυμίᾳ καὶ τῷ παρεσκευάσθαι πρὸς τοῦτο. Καὶ τίνος
ἕνεκεν ταῦτα λέγει; Πάλιν τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ διὰ
τούτων κατασκευάζων λόγον. Τίς γὰρ ἂν ἕλοιτο, [m]φησὶ,
τοσούτους ὑπομένειν θανάτους, ἀναστάσεως οὐκ οὔσης οὐδὲ ζωῆς
μετὰ ταῦτα; Εἰ γὰρ οἱ πιστεύοντες τῇ ἀναστάσει, μόλις ἂν
ὑπὲρ αὐτῆς κινδυνεύσαιεν, εἰ μὴ σφόδρα εἶεν γενναῖοι· πολλῷ
μᾶλλον ὁ μὴ πιστεύων, φησὶν, οὐκ ἂν ἕλοιτο τοσούτους [n]ὑπο- D
μεῖναι θανάτους, καὶ οὕτω χαλεπούς. Καὶ γὰρ κατὰ μικρὸν
ὅρα [o]πόσην ποιεῖται τὴν αὔξησιν. Εἶπεν, ὅτι κινδυνεύομεν,
προσέθηκεν, ὅτι πᾶσαν ὥραν, εἶτα, ὅτι καθ' ἡμέραν, εἶτα, [p]ὅτι
οὐ κινδυνεύω μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκω. Δείκνυσι δὴ
λοιπὸν καὶ ποταποὺς θανάτους, οὕτω λέγων· [6]"Εἰ κατὰ
ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος;" Τί
ἐστιν, "Εἰ κατὰ ἄνθρωπον;" Ὅσον τὸ εἰς ἀνθρώπους ἧκον,
ἐθηριομάχησα. Τί γὰρ, εἰ ὁ θεὸς ἐξήρπασέ με τῶν κινδύνων;
Ὥστε ὁ μάλιστα ὑπὲρ τούτων ὀφείλων μεριμνᾶν, ἐγώ εἰμι, ὁ E
τοσούτους κινδύνους ὑπομένων, καὶ μηδεμίαν μηδέπω λαβὼν
ἀμοιβήν. Εἰ γὰρ μὴ παραγίνεται ὁ τῆς ἀντιδόσεως καιρὸς,
ἀλλὰ μέχρι τοῦ παρόντος τὰ ἡμέτερα συγκέκλεισται, ἡμεῖς ἐν
μείζονι ζημίᾳ ἐσμέν. Ὑμεῖς [q]μὲν γὰρ ἀκινδύνως ἐπιστεύσατε,
ἡμεῖς δὲ καθ' ἑκάστην σφαττόμεθα τὴν ἡμέραν. Ταῦτα δὲ
ἅπαντα ἔλεγεν, οὐκ ἐπειδὴ οὐκ εἶχεν ὄφελος καὶ ἐν αὐτῷ τῷ
πάσχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀσθένειαν, καὶ ὥστε αὐτοὺς
εἰς τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως στηρίξαι λόγον· οὐκ ἐπειδὴ [r]αὐτὸς
ἐπὶ μισθῷ ἔτρεχεν· ἀρκοῦσα γὰρ ἦν αὐτῷ ἀντίδοσις τὸ ποιῆσαι 382
τὸ δοκοῦν τῷ θεῷ. Ὥστε καὶ ὅταν λέγῃ, "Εἰ ἐν τῇ ζωῇ
ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων
ἀνθρώπων ἐσμὲν," κἀκεῖ πάλιν δι' ἐκείνους, ὥστε τῷ φόβῳ τῆς
ἀθλιότητος ταύτης [s]διασεῖσαι αὐτῶν τὴν ἀπιστίαν τὴν περὶ τῆς
ἀναστάσεως, καὶ πρὸς τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν συγκαταβαίνων,
οὕτω φησί. Καὶ γὰρ ὁ μέγας μισθὸς, τὸ ἀρέσκειν διαπαντὸς
τῷ Χριστῷ· καὶ χωρὶς τῆς ἀντιδόσεως, μεγίστη ἀμοιβὴ τὸ δι'
αὐτὸν κινδυνεύειν.

"Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ
ἀποθνήσκομεν." Τοῦτο λοιπὸν τὸ ῥῆμα [t]καὶ κωμῳδοῦντός B
ἐστι. Διὸ οὐδὲ οἴκοθεν αὐτὸ παρήγαγεν, ἀλλὰ τὸν προφήτην

[6] v. 32.

[m] φησὶ] + τῶν πολλῶν F. [n] ὑπομεῖναι omnes. ὑπομένειν vulgo. [o] ὅσην E. [p] ὅτι οὐ] οὐχ ὅτι F. [q] μὲν om. F. [r] αὐτὸς] + οὐκ E. [s] διασεῖσαι omnes. Edebatur κατασεῖσαι. [t] καὶ accessit ex libris omnibus.

ἐπέστησε τὸν μεγαλοφωνότατον Ἡσαΐαν, ὃς περί τινων ἀπηλ-
γηκότων διαλεγόμενος [v]καὶ ἀπεγνωσμένων, ἔλεγε ταυτὶ τὰ
ῥήματα· [7]"Οἱ σφάζοντες μόσχους καὶ θύοντες πρόβατα,
ὥστε φαγεῖν κρέα καὶ πιεῖν οἶνον· οἱ λέγοντες, φάγωμεν καὶ
πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. Ἀνακεκαλυμμένα ταῦτά
ἐστιν εἰς τὰ ὦτα κυρίου Σαβαώθ· καὶ οὐκ ἀφεθήσεται ὑμῖν
ἡ ἁμαρτία αὕτη, ἕως ἂν ἀποθάνητε." Εἰ δὲ τότε συγγνώμης
C ἦσαν ἀπεστερημένοι οἱ ταῦτα λέγοντες, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς
χάριτος. Εἶτα ἵνα μὴ τραχύτερον ποιήσῃ τὸν λόγον, οὐκ ἐπὶ
πολὺ τῇ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῇ ἐπιμένει, ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ παραί-
νεσιν τρέπει τὸν λόγον, λέγων· [8]"Μὴ πλανᾶσθε· φθείρουσιν
ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί." Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ μὲν αὐτῶν
καθαπτόμενος ὡς ἀνοήτων· χρηστὰ γὰρ ἐνταῦθα [w]ἤθη εὐφήμως
τὰ εὐεξαπάτητα ἐκάλεσεν· ὁμοῦ δὲ, ὡς οἷόν τε ἐστὶ, καὶ συγ-
γνώμης ὑπὲρ τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῖς μεταδιδοὺς [x]εἰς τὸ ἀνενεγ-
κεῖν, καὶ τὸ πλέον τῶν ἐγκλημάτων ἀποσκευαζόμενος ἀπ' ἐκεί-
D νων καὶ εἰς ἑτέρους μετατιθεὶς, ὥστε καὶ ταύτῃ εἰς μετάνοιαν
αὐτοὺς ἐφελκύσασθαι. Ὃ καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ
ποιεῖ λέγων· [9]"Ὁ δὲ ταράσσων [y]ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρίμα,
ὅστις ἂν ᾖ." [10]"Ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε" [z]ὡς
πρὸς μεθύοντας καὶ μαινομένους. Τὸ γὰρ ἀθρόον πάντα ἀπὸ
τῶν χειρῶν ῥῖψαι, μεθυόντων καὶ μαινομένων ἦν, τῷ μηκέτι
ὁρᾶν ἃ ἑώρων, μηδὲ πιστεύειν οἷς ἔμπροσθεν ὡμολόγησαν. Τί (517
δέ ἐστι, "δικαίως;" Ἐπὶ συμφέροντι καὶ χρησίμῳ. Ἔστι
γὰρ ἀδίκως νήφειν, ὅταν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς διεγη-
γερμένος τις ᾖ. Καλῶς δὲ καὶ τὸ, "μὴ ἁμαρτάνετε," προσέ-
E θηκε, δεικνὺς ὅτι ἐντεῦθεν αὐτοῖς τὰ σπέρματα τῆς ἀπιστίας.
Καὶ πολλαχοῦ τοῦτο αἰνίττεται, ὅτι βίος διεφθαρμένος πο-
νηρὰ τίκτει δόγματα· ὡς ὅταν λέγῃ, [11]"Ῥίζα πάντων τῶν
κακῶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν τῆς
πίστεως." Καὶ γὰρ πολλοὶ τῶν πονηρὰ συνειδότων ἑαυτοῖς,
καὶ οὐ βουλομένων δοῦναι δίκην, ἀπὸ τοῦ φόβου τούτου καὶ
εἰς τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως παραβλάπτονται πίστιν· ὥσπερ
οὖν οἱ μεγάλα κατορθοῦντες [a]καὶ καθ' ἑκάστην αὐτὴν ἐπιθυ-
μοῦσι τὴν ἡμέραν ἰδεῖν. "Ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι·
πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω." Ὅρα πῶς πάλιν μετατίθησι τὰ
ἐγκλήματα εἰς ἑτέρους. Οὐ γὰρ εἶπεν, [b]ὅτι ἀγνωσίαν ἔχετε,

[7] Esai. xxii. 13, 14. [8] v. 33. [9] Gal. v. 10. [10] v. 34. [11] 1 Tim. vi. 10.

[v] καὶ om. F. [w] ἤθη, quod aberat, est in nostris omnibus et Interp.
[x] Haec εἰς τὸ ἀνενεγκεῖν (ἐνενεγκεῖν F.) leguntur in libris omnibus, non in Edd. *ut resipiscant* Interp. [y] ὑμᾶς]+αὐτὸς F. Mox ὅστις ἂν εἴη idem.
[z] ὡς πρὸς] ὥσπερ F. [a] καὶ om. F. [b] ὅτι om. F.

ἀλλ', " ἀγνωσίαν τινὲς ἔχουσι." Τὸ γὰρ τῇ ἀναστάσει δια- 383
πιστεῖν, οὐ σφόδρα εἰδότος ἐστὶ τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν τὴν
ἄμαχον καὶ πρὸς πάντα ἀρκοῦσαν. Εἰ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων τὰ
[c]ὄντα ἐποίησε, πολλῷ μᾶλλον τὰ διαλυθέντα δυνήσεται ἀνα-
στῆσαι. Καὶ ἐπειδὴ σφόδρα αὐτῶν καθήψατο, καὶ μεθ'
ὑπερβολῆς ἐκωμῴδησεν, εἰς γαστριμαργίαν, εἰς ἄνοιαν, εἰς
παραπληξίαν [d]διαβάλλων, παραμυθούμενος τὰ εἰρημένα, φησί·
" Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω," τουτέστιν, ὥστε διορθῶσαι,
ὥστε ἐπαναγαγεῖν, ὥστε αἰσχυνθέντας ὑμᾶς γενέσθαι βελτίους.
Δέδοικε γὰρ μὴ πέρα τοῦ δέοντος τεμὼν, ἀποσκιρτῆσαι
ποιήσῃ.

[e]Ταῦτα δὲ μὴ πρὸς ἐκείνους εἰρῆσθαι νομίζωμεν μόνον, ἀλλὰ B
καὶ νῦν εἰρῆσθαι πρὸς ἅπαντας τοὺς τὰ αὐτὰ νοσοῦντας, καὶ
τοὺς βίον διεφθαρμένον ἔχοντας. Καὶ γὰρ [f]οὐχὶ οἱ τὰ πονηρὰ
δόγματα ἔχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ [g]ἁμαρτίαις κατεχόμενοι
χαλεπαῖς, μεθύουσί τε καὶ παραπαίουσι. Διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς
ἂν λεχθείη δικαίως τὸ, " Ἐκνήψατε," καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς
τῷ κάρῳ τῆς πλεονεξίας βεβαρημένους, τοὺς κακῶς ἁρπάζοντας.
Ἔστι γὰρ ἁρπαγὴ καλὴ ἡ τῶν οὐρανῶν ἁρπαγὴ, [h]ἡ μηδὲν
βλάπτουσα. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς χρήμασιν οὐκ ἔστιν ἕτερον
γενέσθαι πλούσιον, μὴ ἑτέρου πρότερον γενομένου πένητος· C
ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν οὐκ ἔνι τοῦτο, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν,
οὐκ ἔστι τινὰ γενέσθαι πλούσιον, μὴ ἕτερον ποιήσαντα εὔ-
πορον· ἂν γὰρ μηδένα ὠφελήσῃς, οὐ δυνήσῃ γενέσθαι εὔπορος.
Ἐν μὲν γὰρ τοῖς σωματικοῖς ἡ μετάδοσις μείωσιν ποιεῖ· ἐν δὲ
τοῖς πνευματικοῖς ἡ μετάδοσις πλεονασμὸν ἐργάζεται, καὶ τὸ
μὴ μεταδοῦναι, τοῦτο πολλὴν πενίαν κατασκευάζει, καὶ κόλασιν
ἐσχάτην ἐπάγει. Καὶ δείκνυσι τοῦτο ὁ τὸ τάλαντον κατο-
ρύξας. Καὶ γὰρ ὁ λόγον ἔχων σοφίας, [i]μεταδοὺς ἑτέρῳ,
ηὔξησε τὴν περιουσίαν, πολλοὺς ποιήσας τοὺς σοφούς· οἴκοι
δὲ κατακρύψας, ἀπεστέρησεν ἑαυτὸν τῆς περιουσίας, οὐ κτησά- D
μενος τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν. Πάλιν ὁ χαρίσματα ἔχων
ἕτερα, πολλοὺς ἰασάμενος ἐξέτεινε τὴν δωρεάν· καὶ οὔτε αὐτὸς
ἐξεκενώθη τῇ μεταδόσει, καὶ πολλοὺς ἑτέρους ἐνέπλησε τῆς
πνευματικῆς δωρεᾶς. Καὶ ἐπὶ πάντων τῶν πνευματικῶν ἀκίνη-
τος οὗτος ὁ κανὼν διαμένει. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας,
ὁ μὲν κοινωνοὺς πολλοὺς κατασκευάζων ἑαυτῷ τῆς βασιλείας,
ταύτῃ μειζόνως αὐτῆς ἀπολαύσεται πάλιν· ὁ δὲ μηδένα σπου-

[c] ὄντα] πάντα E. [d] διαβαλὼν F. [e] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ κτᾶσθαι πολλοὺς οἰκέτας, ἀλλ' ἕνα ἢ δύο· καὶ κατὰ ὑπερηφάνων. Veron. [f] οὐχὶ pro οὐχ A.E. [g] ἁμαρτίαις] ἐν ἁμαρτίαις F. [h] ἡ om. F. [i] μεταδοὺς] +μὲν F. Mox πλείους pro πολλοὺς idem.

δάζων λαβεῖν κοινωνὸν, καὶ αὐτὸς ἐκπεσεῖται τῶν πολλῶν
E ἀγαθῶν ἐκείνων. Εἰ γὰρ ἡ σοφία ἡ αἰσθητὴ οὐ δαπανᾶται,
μυρίων ἁρπαζόντων, οὔτε ὁ τεχνίτης πολλοὺς τοὺς τεχνίτας
ποιῶν ἀπόλλυσι τὴν τέχνην, πολλῷ μᾶλλον ὁ τὴν βασιλείαν
ἁρπάζων ἐλάττονα οὐκ ἐργάσεται, ἀλλὰ τότε [k]πλείων ἔσται ὁ
πλοῦτος ἡμῖν, ὅταν πολλοὺς ἐπὶ [l]τοῦτο καλῶμεν. Ἁρπά-
σωμεν τοίνυν τὰ μὴ ἀναλισκόμενα, ἀλλὰ πλεονάζοντα ἐν τῷ
ἁρπάζεσθαι· ἁρπάσωμεν τὰ μηδένα ἔχοντα συκοφάντην, [m]μηδὲ
βάσκανον. Καὶ γὰρ εἰ χρυσίου τόπος ἦν πηγὴν ἔχων ἀναβλύ-
ζουσαν [n]ἀένναον, καὶ τοσούτῳ πλέον ἐπέρρει, ὅσῳ πλέον ἐξην-
τλεῖτο, ἕτερος δὲ τόπος [o]ἦν θησαυρὸν ἔχων κατορωρυγμένον,
384 πόθεν ἂν ἠθέλησας πλουτεῖν; [p]οὐχὶ ἐκεῖθεν, ὅθεν πολλὴ ἡ
ἐπιρροὴ καὶ οὐδεὶς ὁ φθόνος; Παντί που δῆλον. Ἀλλ' ἵνα μὴ
λόγῳ τοῦτο μόνον [q]ἀναπλάσωμεν, λογίσασθε ἐπὶ [r]τοῦ ἀέρος
τὸ εἰρημένον καὶ ἐπὶ τοῦ ἡλίου· ταῦτα γὰρ ἁρπάζεται παρὰ
πάντων, καὶ πάντας πληροῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, καὶ ἀπο- (518
λαυόντων καὶ μὴ ἀπολαυόντων, ὅμοια μένει μὴ ἐλαττούμενα·
ὃ δὲ ἐγὼ εἶπον, πολλῷ μεῖζόν ἐστιν. Οὐ γὰρ ὁμοία μένει ἡ
πνευματικὴ σοφία διαδιδομένη [s]καὶ μὴ διαδιδομένη, ἀλλ' αὔ-
ξεται μᾶλλον διαδιδομένη. Εἰ δέ τις οὐκ ἀνέχεται τῶν εἰρη-
B μένων, ἀλλ' ἔτι τῇ τῶν βιωτικῶν προστέτηκε πενίᾳ ἁρπάζων
τὰ ἐλαττούμενα, κἂν τούτῳ πάλιν ἀναμιμνησκέσθω τῆς τροφῆς
τοῦ μάννα, καὶ φοβείσθω τὸ παράδειγμα τῆς κολάσεως. Ὅπερ
γὰρ ἐπ' ἐκείνης συνέβαινε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν πλεονεκτούντων
νῦν ἐκβαῖνον ἔστιν ἰδεῖν. Τί [t]δὲ τότε συνέβαινε; Σκώληκες
ἔβρυον ἀπὸ τῆς πλεονεξίας. Τοῦτο καὶ νῦν γίνεται ἐπὶ τούτων.
Τὸ μὲν γὰρ μέτρον τῆς τροφῆς τὸ αὐτὸ ἅπασι· μίαν γὰρ
πληροῦμεν γαστέρα· ἡ δὲ κόπρος παρὰ σοὶ πλείων τῷ τρυ-
φῶντι. Καὶ καθάπερ ἐκεῖ ἐν ταῖς οἰκίαις οἱ τὸ [v]πλέον τοῦ
νενομισμένου συλλέγοντες, οὐ μάννα συνῆγον, ἀλλὰ σκώληκας
C πλείους καὶ [w]σηπεδόνα· οὕτω δὴ καὶ ἐν τῇ τρυφῇ καὶ ἐν τῇ
πλεονεξίᾳ, οὐ τρυφὴν πλείονα, ἀλλὰ φθορὰν πλείονα συνά-
γουσιν οἱ γαστριζόμενοι καὶ μεθύοντες. Ἀλλ' ὅμως τοσούτῳ
χείρους ἐκείνων οἱ νῦν, ὅσῳ ἐκεῖνοι μὲν ἅπαξ παθόντες τοῦτο,
ἐσωφρονίσθησαν· οὗτοι δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸν σκώληκα
τοῦτον ἐκείνου πολλῷ χαλεπώτερον εἰς τὰς οἰκίας τὰς ἑαυτῶν
εἰσάγοντες, οὔτε αἰσθάνονται, οὔτε κορέννυνται. Ὅτι γὰρ

[k] πλέον F. [l] τούτῳ E. et a pr. man. A. [m] μηδὲ omnes. μηδένα Edd. [n] ἀέναον E. et a pr. man. A. [o] ἦν om. F. [p] οὐχὶ ἐκεῖθεν——δῆλον;] Sic F. Legebatur οὐχὶ ἐκεῖθεν; δῆλον. [q] ἀναπλάσωμεν A.E. ἀναπλάσσωμεν vulgo. [r] τοῦ om. F. [s] καὶ] ἢ καὶ F. [t] δὲ] δαὶ E. [v] πλεῖον E. [w] σηπεδόνας A.

ταῦτα ἐκείνοις ἔοικε κατὰ τὸν τῆς ματαιοπονίας λόγον· τῇ γὰρ
τιμωρίᾳ πολλῷ ταῦτα χαλεπώτερα· ἐντεῦθεν σκόπει. Τίνι
γὰρ διαφέρει ὁ πλούσιος τοῦ πένητος; Οὐχ ἓν σῶμα περι- D
βάλλει; οὐ μίαν τρέφει γαστέρα; τίνι οὖν πλεονεκτεῖ; Ταῖς
φροντίσι, τῷ δαπανᾶσθαι, τῷ παρακούειν θεοῦ, τῷ διαφθείρειν
τὴν σάρκα, τῷ λυμαίνεσθαι τὴν ψυχήν. Ταῦτα γάρ ἐστιν, οἷς
πλεονεκτεῖ τὸν πένητα· ὡς εἴγε πολλὰς ἐπλήρου γαστέρας,
τάχα τι καὶ λέγειν [x]εἶχον, οἷον ὅτι πλείων ἡ χρεία, καὶ μείζων
ἡ τῆς δαπάνης ἀνάγκη. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἔχουσι, φησὶν, εἰπεῖν,
ὅτι πολλὰς πληροῦσι, τὰς τῶν οἰκετῶν, τὰς τῶν θεραπαινίδων.
Ἀλλ' οὐ χρείας ἕνεκεν, οὐδὲ φιλανθρωπίας τοῦτο γίνεται, ἀλλὰ
τύφου μόνον· ὅθεν οὐδ' ἂν ἀνάσχοιτό τις τῆς ἀπολογίας αὐτῶν. E
Διὰ τί γὰρ πολλοὺς [y]ἔχεις οἰκέτας; Ὥσπερ γὰρ ἐν ἱματίοις
τὴν χρείαν διώκειν δεῖ μόνον, καὶ ἐν τραπέζῃ, οὕτω καὶ ἐν
οἰκέταις. Τίς οὖν ἡ χρεία; Οὐκ ἔστιν οὐδεμία. Καὶ γὰρ ἑνὶ
τὸν ἕνα χρῆσθαι δεσπότην οἰκέτῃ μόνον ἐχρῆν· μᾶλλον δὲ καὶ
δύο καὶ τρεῖς δεσπότας ἑνὶ οἰκέτῃ. Εἰ δὲ βαρὺ τοῦτο, ἐννόη-
σον τοὺς [z]οὐδὲ ἕνα ἔχοντας, καὶ εὐκολωτέρας ἀπολαύοντας
θεραπείας. Καὶ γὰρ αὐτάρκεις τῇ διακονίᾳ τῇ ἑαυτῶν ἐποίησεν
ὁ θεὸς, μᾶλλον δὲ καὶ τῇ τοῦ πλησίον. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ἄκουε 385
Παύλου λέγοντος· [12]"Ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ'
ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται." Εἶτα ὁ μὲν τῆς οἰκου-
μένης διδάσκαλος καὶ τῶν οὐρανῶν ἄξιος, οὐκ ᾐσχύνετο μυρίοις
ὑπηρετῶν· σὺ δὲ, εἰ μὴ πολλὰς [a]περιφέροις ἀνδραπόδων ἀγέ-
λας, αἰσχρὸν εἶναι νομίζεις, οὐκ εἰδὼς ὅτι τοῦτο μὲν οὖν μά-
λιστά ἐστί [b]σε τὸ καταισχῦνον; Καὶ γὰρ διὰ τοῦτο καὶ
χεῖρας ἡμῖν ἔδωκεν ὁ θεὸς καὶ πόδας, ἵνα μὴ δεώμεθα οἰκετῶν.
Οὐδὲ γὰρ χρείας ἕνεκεν τὸ τῶν δούλων ἐπεισήχθη γένος, ἐπεὶ
μετὰ τοῦ Ἀδὰμ ἐπλάσθη ἂν καὶ δοῦλος· ἀλλ' ἁμαρτίας ἐστὶ B
τὸ ἐπιτίμιον, καὶ τῆς παρακοῆς ἡ κόλασις. Ὁ δὲ Χριστὸς
παραγενόμενος καὶ τοῦτο ἔλυσεν· [13]"Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ
οὐκ [c]ἔστι δοῦλος, [d]οὐκ ἐλεύθερος." Ὥστε οὐκ ἀναγκαῖον τὸ
δοῦλον ἔχειν· εἰ δὲ καὶ ἀναγκαῖον, ἕνα που μόνον, ἢ τὸ πολὺ
δεύτερον. Τί βούλεται τὰ σμήνη τῶν οἰκετῶν; Καθάπερ γὰρ
οἱ προβατοπῶλαι καὶ οἱ σωματοκάπηλοι, οὕτως ἐν βαλανείῳ,
οὕτως ἐν ἀγορᾷ περιΐασιν οἱ πλουτοῦντες. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲν
ἀκριβολογοῦμαι· ἔστω σοι καὶ δεύτερος οἰκέτης· εἰ δὲ πολλοὺς

[12] Act. xx. 34. [13] Galat. iii. 28.

[x] εἶχον omnes. εἶχεν Edd. [y] ἔχεις libri omnes et Floril. p. 168 (Tom. xii. p. 505 A.) ἔχει vulgo. [z] οὐδὲ ἕνα A.E. οὐδένα vulgo. [a] περιφέροις pro περιφέρεις omnes. [b] σε τὸ κ. omnes. τὸ καταισχῦνόν σε Edd. [c] ἔστι] ἔστιν οὐ F. [d] οὐκ pro οὐδὲ omnes.

συνάγεις, οὐ φιλανθρωπίας ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖς, ἀλλὰ θρυπτό-
C μενος. Ἐπεὶ, εἰ κηδόμενος, μηδένα εἰς διακονίαν ἀπασχολήσῃς τὴν σὴν, ἀλλ' ἀγοράσας, καὶ τέχνας [e]διδάξας ὥστε ἀρκεῖν ἑαυτοῖς, ἄφες ἐλευθέρους. Ὅταν δὲ μαστίζῃς, ὅταν δεσμεύῃς, [f]οὐκέτι φιλανθρωπίας τὸ ἔργον. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι φορτικός εἰμι τοῖς ἀκούουσιν· ἀλλὰ τί πάθω; Εἰς τοῦτο κεῖμαι, καὶ οὐ παύσομαι ταῦτα λέγων, ἄν τε [g]γένηταί τι πλέον, ἄν τε μηδέν.
Τί γάρ σοι βούλεται τὸ σοβεῖν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς; Μὴ γὰρ (519)
μεταξὺ θηρίων περιπατεῖς, ὅτι ἀπελαύνεις τοὺς ἐντυγχάνοντας; Μὴ φοβηθῇς· οὐδεὶς δάκνει τῶν προσιόντων, καὶ πλησίον σοι
D βαδιζόντων. Ἀλλ' ὕβριν ἡγῇ τὸ μετὰ πάντων συμβαδίζειν; Καὶ πόσης ταῦτα μανίας, πόσης τερατωδείας, τὸν μὲν ἵππον πλησίον ἑπόμενον μὴ νομίζειν φέρειν ὕβριν, ἄνθρωπον δὲ, εἰ μὴ ἀπὸ μυρίων ἐλαύνοιτο σταδίων, καταισχύνειν ἡγεῖσθαι; Τί δὲ καὶ παῖδας ῥαβδούχους ἔχεις, [h]ὡς δούλοις κεχρημένος τοῖς ἐλευθέροις, μᾶλλον δὲ αὐτὸς παντὸς ἀτιμότερον οἰκέτου ζῶν; Καὶ γὰρ παντὸς εὐτελέστερος οἰκέτου ὁ τοσοῦτον περιφέρων τῦφον. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ὄψονται τὴν ὄντως ἐλευθερίαν οἱ τῷ χαλεπῷ τούτῳ καταδουλώσαντες ἑαυτοὺς πάθει. Εἰ γὰρ ἀπελαύνειν βούλει καὶ σοβεῖν, μὴ τοὺς προσιόντας, ἀλλὰ τὸν τῦφον ἀπέ-
E λασον· μὴ διὰ τοῦ παιδὸς, ἀλλὰ διὰ [i]σαυτοῦ· μὴ τῇ μάστιγι ταύτῃ, ἀλλὰ τῇ πνευματικῇ. Νῦν μὲν γάρ σου ὁ παῖς ἀπελαύνει τοὺς συμβαδίζοντας, σὲ δὲ ἄνωθεν ἡ ἀπόνοια αἰσχρότερον, ἢ [k]ὁ οἰκέτης τοὺς πλησίον. Ἂν [l]δὲ ἀπὸ τοῦ ἵππου καταβὰς, ἐλάσῃς αὐτὴν διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, ὑψηλότερον καθεδῇ καὶ ἐν μείζονι σαυτὸν καταστήσεις τιμῇ, οὐδὲν τοῦ παιδὸς εἰς τοῦτο δεόμενος. Ὅταν γὰρ μέτριος γενόμενος χαμαὶ βαδίζῃς, ἐπὶ τοῦ ὀχήματος καθεδῇ τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ μέχρι τῶν οὐρανῶν σε [m]ἀνάγοντος, τοῦ πτηνοὺς ἔχοντος
386 ἵππους· ἂν δὲ ἀποπεσὼν ἐκείνου, εἰς τὸ τῆς ἀλαζονείας μεταβῇς, τῶν χαμαὶ συρομένων [n]ἐπαιτῶν οὐδὲν ἄμεινον διάκεισαι, ἀλλὰ καὶ ἀθλιώτερον πολλῷ καὶ ἐλεεινότερον. [o]Τοὺς μὲν γὰρ ἡ τοῦ σώματος πήρωσις οὕτω καταναγκάζει σύρεσθαι, σὲ δὲ ἡ τῆς ἀλαζονείας νόσος. [14] "Καὶ γὰρ πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, φησὶ, ταπεινωθήσεται." Ἵν' οὖν μὴ ταπεινωθῶμεν, ἀλλὰ ὑψωθῶμεν, ἐπὶ τὸ ὕψος ἔλθωμεν ἐκεῖνο. Οὕτω γὰρ καὶ ἀνάπαυσιν εὑρή-

14 Matth. xxiii. 12.

[e] διδάξας] παιδεύσας F. [f] οὐκέτι] οὐκ ἔστι ex corr. A. [g] γίνηται F. [h] ὡς] + ἂν F. [i] σαυτοῦ omnes. σεαυτοῦ vulgo. [k] ὁ accessit ex F. et corr. A. Statim τοὺς πλ. E. τοῦ πλ. F. et a pr. man. A. etiam Veron. τὸν πλ. ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [l] δὲ] τε F. [m] ἀναγαγόντος E. [n] ἐπαιτῶν] Sic in rasura F. Edebatur ἑρπετῶν. [o] τοὺς] τὰ ex corr. A.

σομεν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κατὰ τὸν θεῖον χρησμὸν, καὶ τῆς ἀληθοῦς καὶ ὑψηλοτάτης ἐπιτευξόμεθα τιμῆς· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ. B

[1]Ἀλλ' ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; Ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ.

ἭΜΕΡΟΣ ὢν σφόδρα καὶ ταπεινὸς ὁ ἀπόστολος πανταχοῦ, ἐνταῦθα καὶ πληκτικώτερον τῷ λόγῳ κέχρηται διὰ τὴν ἀτοπίαν τῶν ἀντιλεγόντων. Οὐ μὴν ἀρκεῖται τούτῳ, ἀλλὰ C
καὶ λογισμοὺς καὶ παραδείγματα τίθησι, καὶ τὸν σφόδρα φιλόνεικον ταύτῃ χειρούμενος. Καὶ ἀνωτέρω μέν φησιν, "Ἐπειδὴ δι' ἀνθρώπου [a]ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἡ ἀνάστασις·" ἐνταῦθα δὲ ἀντίθεσιν λύει παρ' Ἑλλήνων εἰσαγομένην. Καὶ ὅρα πῶς πάλιν ὑποτέμνεται τὸ σφοδρὸν τῆς διαβολῆς. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἀλλ' ἴσως ἐρεῖτε, ἀλλ' ἀδιόριστον τέθεικε τὸν ἀντιλέγοντα, ἵνα μετὰ ἀδείας [b]καταφορικῷ χρώμενος τῷ λόγῳ, μὴ σφόδρα πλήξῃ τοὺς ἀκούοντας. Καὶ τίθησι δύο τὰς ἐπαπορήσεις, τοῦ τρόπου τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ποιότητος τῶν σωμάτων. Καὶ γὰρ περὶ ἀμφοτέρων ἠπόρουν λέγοντες, πῶς D
ἐγείρεται τὸ διαλυθέν; καὶ, "ποίῳ σώματι ἔρχονται;" Τί δέ ἐστι, "ποίῳ σώματι;" Οἷον τούτῳ τῷ [c]φθαρέντι, τῷ ἀπολωλότι, ἢ ἑτέρῳ τινί; Εἶτα δεικνὺς ὅτι οὐ τὰ ἀμφιβαλλόμενα ζητοῦσιν, ἀλλὰ τὰ [d]ὡμολογημένα, εὐθέως πληκτικώτερον [e]ἀπαντᾷ λέγων· "Ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ." Ὅπερ καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν ποιεῖν ἐπὶ τῶν τοῖς ὡμολογημένοις ἀντιλεγόντων. Καὶ τίνος ἕνεκεν [f]οὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ [g]κατέφυγεν; Ὅτι ἀπίστοις διαλέγεται. Ὅταν [h]μὲν γὰρ πρὸς πιστοὺς αὐτῷ ὁ λόγος ᾖ, οὐ σφόδρα δεῖται λογισμῶν. Διόπερ εἰπὼν ἀλλαχοῦ, ὅτι E
[2]"Μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως [i]ὑμῶν εἰς τὸ
(520) γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ," καὶ πλέον

[1] Cap. XV. v. 35, 36. [2] Philipp. iii. 21.

Hom. XLI. [a] ὁ om. A.E. [b] καταφορικῶς F. [c] διαφθαρέντι E. [d] ὁμολογούμενα et mox ὁμολογουμένοις F. [e] ἅπαντα a pr. man. A. [f] οὐκ εὐθέως om. F. [g] ἔφυγεν A. Mox διελέγετο idem. [h] μὲν om. F. [i] ἡμῶν F.

τι τῆς ἀναστάσεως [k]ἐνδειξάμενος, οὐ τέθεικε παραδείγματα,
ἀλλ' ἀντὶ πάσης ἀποδείξεως τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν εἰς μέσον
ἤγαγε, προσθεὶς καὶ εἰπὼν, "Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι
αὐτὸν [l]καὶ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα." Ἐνταῦθα δὲ καὶ
λογισμοὺς κινεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῶν γραφῶν αὐτὸ κατε-
σκεύασε, καὶ ταῦτα προστίθησιν ἐκ περιουσίας λοιπὸν πρὸς
τοὺς οὐ πειθομένους ταῖς γραφαῖς, καί φησιν· "Ἄφρον, σὺ ὃ
387 σπείρεις." Τουτέστι, παρὰ σαυτοῦ τὴν ἀπόδειξιν ἔχεις τούτων,
δι' ὧν πράττεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ ἀμφιβάλλεις ἔτι;
Διὰ ταῦτά σε ἄφρονα καλῶ, ὅτι τὰ καθ' ἡμέραν ὑπὸ σοῦ γινό-
μενα ἀγνοεῖς, καὶ αὐτὸς δημιουργὸς ἀναστάσεως ὢν περὶ θεοῦ
ἀμφιβάλλεις. Διὸ σφόδρα [m]ἐμφατικῶς εἶπε, "Σὺ ὃ σπείρεις,"
σὺ ὁ θνητὸς καὶ ἀπολλύμενος. Καὶ ὅρα πῶς ταῖς λέξεσιν
οἰκείως τῇ ὑποκειμένῃ κέχρηται ὑποθέσει. "Οὐ ζωοποιεῖται
γὰρ, φησὶν, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ." Τὰς γὰρ οἰκείας λέξεις τῶν
σπερμάτων ἀφεὶς, οἷον τὸ βλαστάνει, καὶ φύεται, καὶ σήπεται,
B καὶ διαλύεται, τὰς καταλλήλους ἥρμοσε τῇ σαρκὶ τῇ ἡμετέρᾳ,
τὸ "ζωοποιεῖται" καὶ "ἀποθάνῃ," ὅπερ οὐ σπερμάτων κυρίως
ἐστὶν, ἀλλὰ σωμάτων. Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι μετὰ τὸ ἀποθανεῖν
ζῇ, ἀλλ', ὃ μεῖζόν ἐστιν, ὅτι διὰ τοῦτο ζῇ, ἐπειδὴ ἀποθνήσκει.
Ὁρᾷς ὅτι, ὅπερ ἀεὶ λέγω, εἰς τοὐναντίον ἀεὶ περιτρέπει
τὸν λόγον. Ὃ γὰρ [n]ἐποιοῦντο ἐκεῖνοι τεκμήριον τοῦ μὴ
ἀνίστασθαι, τοῦτο τοῦ ἀνίστασθαι ποιεῖται ἀπόδειξιν· καὶ
γὰρ ἔλεγον, οὐκ [o]ἀνίσταται, ἐπειδὴ ἀπέθανε. Τί οὖν αὐτὸς
ἀντιστρέψας φησί; Καὶ μὴν εἰ μὴ ἀπέθανεν, οὐκ ἂν ἀνέστη·
[p]καὶ διὰ τοῦτο ἀνίσταται, ἐπειδὴ ἀπέθανε. Καθάπερ [q]γὰρ ὁ
C Χριστὸς σαφέστερον αὐτὸ τοῦτο [r]ἐνδείκνυται λέγων· [3]"Ὁ
κόκκος τοῦ σίτου, ἐὰν πεσὼν εἰς τὴν γῆν μὴ ἀποθάνῃ, αὐτὸς
μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει·" ἐκεῖθεν
καὶ ὁ Παῦλος τὸ παράδειγμα τοῦτο ἑλκύσας, οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ
ζῇ, ἀλλ', "οὐ ζωοποιεῖται," πάλιν τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν παρα-
λαμβάνων, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐχ ἡ τῆς γῆς φύσις, ἀλλ' αὐτὸς τὸ
πᾶν ἐργάζεται. Καὶ τί δήποτε οὐχ ὅπερ οἰκειότερον ἦν,
τοῦτο ἤγαγεν εἰς μέσον, τὸ σπέρμα λέγω τὸ [s]ἀνθρώπινον;
Καὶ γὰρ καὶ ἡ ἡμετέρα [t]γέννησις ἀπὸ φθορᾶς ἄρχεται, ὥσπερ
D ἡ τοῦ σίτου. Ὅτι οὐκ ἦν ἴσον, ἀλλὰ τοῦτο πλέον. Ὁλόκλη-

[3] Joan. xii. 24.

[k] αἰνιξάμενος F. Cf. Var. Lect. ad p. 290 B. [l] καὶ, quod aberat, est in nostris omnibus. [m] ἐμφατικῶς libri omnes et Cat. ἐμφαντικῶς vulgo. [n] ἐποίουν F. [o] ἀνίσταται F. ἀνίστασθαι Edd. [p] καὶ om. E. [q] γὰρ] καὶ F. [r] ἐνδείκνυται omnes. Edebatur δείκνυται. [s] ἀνθρώπειον F. ἀνθρώπιον A. [t] γένεσις F. Cat.

ρον γάρ [v]τι ζητεῖ φθειρόμενον, ἐκεῖνο δὲ μέρος ἦν· διόπερ τοῦτο εἰς μέσον ἄγει. Ἄλλως δὲ, ἐκεῖνο μὲν καὶ ἀπὸ ζῶντος πρόεισι, καὶ εἰς ζῶσαν ἐμπίπτει γαστέρα· ἐνταῦθα δὲ οὐκ εἰς σάρκα, ἀλλ' εἰς τὴν γῆν ὁ σπόρος καταβάλλεται, καὶ εἰς αὐτὴν διαλύεται, καθάπερ τὸ σῶμα τὸ τεθνηκός. Διὸ καὶ ταύτῃ οἰκειότερον ἦν τὸ ὑπόδειγμα.

[4]"Καὶ [w]ὁ σπείρων, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρει." Τὰ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν εἰρημένα, πρὸς τὸ λέγειν πῶς ἐγείρονται· τοῦτο δὲ, πρὸς τὸ διαπορεῖν ποίῳ σώματι ἔρχονται. E
Τί δέ ἐστιν, "Οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις;" Οὐ στάχυν ὁλόκληρον, οὐδὲ σῖτον νέον. Ἐνταῦθα γὰρ οὐκέτι πρὸς τὴν ἀνάστασιν ὁ λόγος, ἀλλὰ πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀναστάσεως, [x]ποταπὸν τὸ σῶμα τὸ μέλλον ἀνίστασθαι, οἷον εἰ τοιοῦτον, ἢ βέλτιον καὶ λαμπρότερον· καὶ ἀμφότερα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑποδείγματος λαμβάνει, δεικνὺς ὅτι πολλῷ βέλτιον. Ἀλλ' οἱ αἱρετικοὶ μηδὲν τούτων συνιέντες ἐπιπηδῶσι, καὶ λέγουσιν, ὅτι ἕτερον [y]σῶμα πίπτει, καὶ ἕτερον σῶμα ἀνίσταται. Πῶς οὖν ἀνάστασις [z]ἂν εἴη; τοῦ γὰρ πεσόντος ἐστὶν [a]ἡ ἀνάστασις. Ποῦ δὲ τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον κατὰ τοῦ θανάτου 388
νικητήριον, εἰ ἄλλο πίπτει, καὶ ἄλλο ἀνίσταται; οὐκέτι γὰρ φανήσεται ἐκεῖνος ἀποδοὺς, ὅπερ ἔλαβεν αἰχμάλωτον. Πῶς δὲ τὸ ὑπόδειγμα ἁρμόσειεν ἂν τοῖς εἰρημένοις; οὐ γὰρ ἄλλη μὲν οὐσία σπείρεται, ἄλλη δὲ ἐγείρεται, ἀλλ' ἡ αὐτὴ βελτίων. Ἔσται δὲ οὐδὲ ὁ Χριστὸς τὸ αὐτὸ σῶμα ἀνειληφὼς, ἀπαρχὴ τῶν ἀνισταμένων γενόμενος· ἀλλὰ καθ' ὑμᾶς ἐκεῖνο μὲν ἔρριψε, καίτοιγε οὐδὲν ἡμαρτηκὸς, ἕτερον δὲ ἔλαβεν. Πόθεν ἄρα τὸ ἕτερον; τοῦτο μὲν γὰρ ἐκ παρθένου, ἐκεῖνο δὲ πόθεν; Ὁρᾷς B
εἰς ὅσην ἀτοπίαν ὁ λόγος ἐξεκυλίσθη; Διὰ τί γὰρ καὶ τοὺς τύπους δείκνυσι τῶν ἥλων; οὐχὶ τοῦτο ἀποδεῖξαι θέλων, ὅτι αὐτὸ ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἀνασκολοπισθὲν, καὶ αὐτὸ πάλιν ἀνέστη;
(521) Τί δὲ [b]αὐτῷ καὶ ὁ τύπος βούλεται ὁ τοῦ Ἰωνᾶ; οὐ γὰρ δήπου ἄλλος μὲν κατεπόθη, ἄλλος δὲ εἰς τὴν γῆν ἐξηνέχθη Ἰωνᾶς. Τί δὲ [c]καὶ ἔλεγε, [5]"Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν;" τὸν γὰρ λυόμενον δηλονότι τοῦτον [d]καὶ ἀνίστη. Διὸ καὶ προσέθηκεν ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι "Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ." Τί οὖν φησιν,

[4] v. 37. [5] Joan. ii. 19, 21.

[v] τις F. [w] ὁ σπείρων] ὃ σπείρεις Mosq. 2. et p.p. σπείρεις pro σπείρει. [x] ποταπὸν σῶμα τὸ μέλλον σῶμα ἀνίστασθαι F. [y] σῶμα om. E. [z] Verba ἂν εἴη, quae aberant, leguntur in libris omnibus. [a] ἡ om. F. [b] αὐτῷ vulgo legitur post βούλεται, repugnantibus libris. [c] καὶ om. E. [d] καὶ ἀνίστη] ἀνίστησιν F.

C "Οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις;" Τουτέστιν, οὐ τὸν
ἄσταχυν· καὶ γὰρ αὐτός ἐστι, καὶ οὐκ αὐτός· αὐτὸς μὲν, ὅτι
αὐτὴ ἡ οὐσία· οὐκ αὐτὸς δὲ, ὅτι βελτίων·οὗτος, τῆς μὲν αὐτῆς
οὐσίας μενούσης, μείζονος δὲ τῆς εὐπρεπείας γινομένης, [e]καὶ
καινοῦ τοῦ αὐτοῦ ἀνισταμένου· [f]ἐπειδὴ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδὲ
ἀναστάσεως ἔδει, εἰ μὴ βέλτιον ἀνίστασθαι ἔμελλε. Τί γὰρ
καὶ καθῄρει τὴν οἰκίαν, εἰ μὴ λαμπροτέραν ἔμελλεν οἰκοδομεῖν;
Τοῦτο τοίνυν πρὸς τοὺς νομίζοντας τὴν αὐτὴν εἶναι φθορὰν
εἶπεν. Εἶτα, ἵνα μὴ ἄλλο τις πάλιν ὑποπτεύσῃ σῶμα ἐντεῦθεν
εἰρῆσθαι, παραμυθεῖται τὸ αἴνιγμα, καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύει τὸ
D εἰρημένον, μὴ συγχωρῶν τῷ ἀκροατῇ ἀλλαχοῦ περιάγειν τὴν
ἔννοιαν τὴν ἐντεῦθεν. Τί τοίνυν δεῖ τῶν ἡμετέρων λόγων;
Ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος [g]καὶ ἑρμηνεύοντος τί ἐστιν, "Οὐ
τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις." Εὐθέως γὰρ ἐπήγαγεν,
"Ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι σίτου, ἤ τινος τῶν τοιούτων
σπερμάτων." Τουτέστιν, "οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον·"
[h]οἷον οὐχ οὕτω περιβεβλημένον, οὐδὲ καλάμην [i]ἔχοντα καὶ
ἀνθέρικας, "ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι σίτου, ἤ τινος τῶν
E τοιούτων." [6]"Καὶ ὁ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε."
Ναὶ, φησὶν, ἀλλ' ἐκεῖ τῆς φύσεως τὸ ἔργον ἐστί. Ποίας
φύσεως, εἰπέ μοι; Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ τὸ πᾶν ὁ θεὸς ἐργάζεται,
οὐχ ἡ φύσις, οὐδὲ ἡ γῆ, οὐδὲ ὁ ὑετός. Διόπερ καὶ αὐτὸς
ταῦτα δηλῶν, καὶ γῆν καὶ ὑετὸν καὶ ἀέρα καὶ ἥλιον καὶ χεῖρας
γεωργικὰς ἀφεὶς, ἐπήγαγεν, ὅτι "Ὁ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα,
καθὼς ἠθέλησε." Μὴ τοίνυν περιεργάζου μηδὲ πολυπρα-
γμόνει, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ, ὅταν θεοῦ δύναμιν [k]καὶ θέλημα
ἀκούσῃς. "Καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον [l]σῶμα."
Ποῦ τοίνυν τὸ ἀλλότριον; τὸ γὰρ ἴδιον δίδωσιν. Ὥστε ὅταν
λέγῃ, "Οὐ τὸ γενησόμενον σπείρεις," οὐ τοῦτο λέγει, ὅτι
ἄλλη [m]ἀντ' ἄλλης οὐσίας ἀνίσταται, ἀλλ' ὅτι βελτίων, ὅτι
389 λαμπροτέρα. "Ἑκάστῳ γὰρ, φησὶ, τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον
σῶμα."

Ἐντεῦθεν λοιπὸν καὶ τὴν διαφορὰν εἰσάγει τῆς τότε ἐσομένης ἀναστάσεως. Μὴ γὰρ, ἐπειδὴ σῖτος σπείρεται καὶ πάντες στάχυες ἀνέρχονται, διὰ τοῦτο νομίσῃς καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ἰσοτιμίαν εἶναι. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐδὲ ἐν τοῖς σπέρμασι μία τάξις, ἀλλὰ τὰ μὲν τιμιώτερα, τὰ δὲ κατα-

[6] v. 38.

[e] καὶ καινοῦ] κἀκείνου F. [f] ἐπεὶ F. [g] καὶ ἑρμ. τί ἐστιν] τίς (τί ex corr. A.) ἐστι καὶ ἑρμηνεύοντος A.E. [h] οἱονεὶ F. [i] ἔχον F. (non Cat.) [k] καὶ τὸ θέλ. F. [l] σῶμα] + πλὴν οὐκ ἀρκεῖται E. [m] ἀντ' ἄλλης pro ἀντὶ ἄλλης E. Cat.

δεέστερα. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "Ἑκάστῳ τὸ ἴδιον σῶμα." [n]Πλὴν οὐκ ἀρκεῖται τούτῳ, ἀλλ' ἑτέραν ζητεῖ διαφορὰν μείζονα καὶ σαφεστέραν. Ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας, ὅπερ ἔφην, ὅτι πάντες ἀνίστανται, πάντας τῶν αὐτῶν ἀπολαύειν νομίσῃς, [o]προκατε- B
βάλετο μὲν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῆς ἐννοίας ταύτης τὰ σπέρματα, εἰπὼν, "Ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι·" ἐργάζεται δὲ αὐτὸ σαφέστερον καὶ ἐνταῦθα πάλιν λέγων· [7]"Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ [p]αὐτή." Τί λέγω γὰρ, φησὶν, ἐπὶ τῶν σπερμάτων; ἐπὶ τῶν σωμάτων γυμνάσωμεν αὐτὸ τοῦτο, περὶ ὧν ὁ λόγος ἡμῖν νῦν. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· "Ἄλλη μὲν ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, καὶ ἄλλη πτηνῶν, καὶ ἄλλη ἰχθύων. [8]Καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν C
ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. Ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ." Καὶ τί βούλεται αὐτῷ ταυτὶ τὰ ῥήματα; Τίνος ἕνεκεν ἐκ τῆς ἀναστάσεως τῆς τῶν σωμάτων εἰς τὸν περὶ ἀστέρων καὶ ἡλίου λόγον ἐξέπεσεν; Οὐκ ἐξέπεσεν, οὐδὲ ἀπερράγη τῆς ὑποθέσεως, ἄπαγε, ἀλλ' ἔτι αὐτῆς ἔχεται.
(522) Ἐπειδὴ γὰρ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως κατεσκεύασε λόγον, δείκνυσι λοιπὸν ὅτι πολλὴ τῆς δόξης τότε ἡ διαφορὰ, εἰ καὶ ἡ ἀνάστασις μία. Καὶ διαιρεῖ εἰς δύο τὸ πᾶν τέως, εἰς τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Ὅτι μὲν γὰρ τὰ σώματα ἀνίσταται, ἔδειξε διὰ τοῦ σίτου· ὅτι δὲ οὐκ ἐν τῇ αὐτῇ δόξῃ D
πάντα, δείκνυσιν ἐντεῦθεν. Ὥσπερ γὰρ τὸ ἀπιστεῖν τῇ ἀναστάσει, ὑπτίους ποιεῖ, οὕτω πάλιν ῥαθύμους τὸ νομίζειν πάντας τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι. Διόπερ ἀμφότερα διορθοῦται. Καὶ τὰ μὲν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀπήρτισε, τούτου δὲ ἄρχεται νῦν. Καὶ ποιήσας δύο τάγματα δικαίων [q]τε καὶ ἁμαρτωλῶν, αὐτὰ τὰ δύο ταῦτα εἰς πολλὰ πάλιν κατατέμνει μέρη, δεικνὺς [r]ὅτι οὔτε δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοὶ τῶν αὐτῶν τεύξονται, οὔτε δίκαιοι [s]δικαίοις πάντες ὁμοίως, οὔτε ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς. Ποιεῖ τοίνυν [t]πρῶτον μίαν τομὴν δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν λέγων, "Σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια" διὰ μὲν τῶν ἐπιγείων E
τούτους αἰνιττόμενος, διὰ δὲ τῶν ἐπουρανίων ἐκείνους. Εἶτα λοιπὸν τῶν ἁμαρτωλῶν διαφορὰν πρὸς ἁμαρτωλοὺς εἰσάγει, λέγων· "Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σάρξ· ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν καὶ κτηνῶν." Καίτοι πάντα σώματα, ἀλλὰ τὰ

[7] v. 39. [8] v. 40, 41.

[n] πλὴν] + ἀλλ' E. [o] προκατεβάλλετο E. [p] αὐτὴ] + σὰρξ Edd. σὰρξ om. E. et a pr. man. A. cum Mosquensi utroque. [q] Enclitica accessit ex nostris omnibus. [r] ὅτι] ὡς F. [s] δικαίοις πάντες pro πάντες δικαίοις omnes. [t] πρῶτον F. πρώτην Edd.

μὲν ἐν πλείονι, τὰ δὲ ἐν ἐλάττονι εὐτελείᾳ· καὶ ἐν ζωῇ δὲ
ὁμοίως, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κατασκευῇ. Καὶ εἰπὼν τοῦτο, ἀνα-
390 βαίνει πάλιν εἰς τὸν οὐρανὸν λέγων· "Ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ
ἄλλη δόξα σελήνης." Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἐπιγείοις σώμασι
διαφορὰ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, καὶ διαφορὰ, οὐχ ἡ τυ-
χοῦσα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων. Οὐ γὰρ ἡλίῳ πρὸς
σελήνην, οὐδὲ σελήνῃ πρὸς [v]ἀστέρας διαφορὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἀστράσι πρὸς ἀστέρας. Εἰ γὰρ καὶ πάντα ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ τὰ
μὲν πλείονος, τὰ δὲ ἐλάττονος μετέχει δόξης. Τί τοίνυν ἐντεῦθεν
καταμανθάνομεν; Ὅτι εἰ καὶ ἐν βασιλείᾳ πάντες, οὐ πάντες τῶν
αὐτῶν ἀπολαύσονται· καὶ εἰ πάντες ἐν γεέννῃ οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐ
B πάντες τὰ αὐτὰ ὑπομενοῦσι. Διὸ [w]καὶ ἐπήγαγεν· [9]"Οὕτω καὶ
ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν." Οὕτω, πῶς; Ἐν διαφορᾷ πολλῇ.

Εἶτα ἀφεὶς τοῦτον τὸν λόγον ὡς ἀρκούντως ἀποδειχθέντα,
πάλιν ἐπ' αὐτὴν τῆς ἀναστάσεως τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὸν τρόπον
ἔρχεται, λέγων· "Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ."
Καὶ θέα σύνεσιν. Ἐπὶ μὲν τῶν σπερμάτων τῷ τῶν σωμάτων
ἐχρήσατο ὀνόματι λέγων, "Οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ·"
ἐπὶ δὲ τῶν σωμάτων τῇ τῶν σπερμάτων προσηγορίᾳ, λέγων,
"Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ." Οὐκ εἶπε,
φύεται, ἵνα μὴ τῆς γῆς ἔργον νομίσῃς, ἀλλ', "ἐγείρεται."
C Σπορὰν δὲ ἐνταῦθα, οὐ τὴν γένεσιν ἡμῶν λέγει τὴν [x]ἐν μήτρᾳ,
ἀλλὰ τὴν ταφὴν τὴν ἐν τῇ γῇ, τῶν τετελευτηκότων σωμάτων
τὴν διάλυσιν, τὴν τέφραν. Διὸ εἰπὼν, "Σπείρεται ἐν φθορᾷ,
[y]ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ," ἐπήγαγε· [10]"Σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ."
Τί γὰρ εἰδεχθέστερον νεκροῦ διαρρυέντος; "Ἐγείρεται ἐν
δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ." Οὔπω γὰρ ἡμέραι τριάκοντα,
καὶ τὸ πᾶν ἀπώλετο· καὶ κατασχεῖν ἑαυτὴν ἡ σὰρξ οὐ δύναται,
οὐδὲ πρὸς μίαν ἀρκέσαι ἡμέραν. "Ἐγείρεται ἐν δυνάμει."
Τότε γὰρ [z]οὐδὲν αὐτοῦ περιέσται λοιπόν. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ
ἐκείνων ἐδεήθη τῶν ὑποδειγμάτων, ἵνα μὴ ταῦτα ἀκούοντες
D πολλοὶ, ὅτι ἐν ἀφθαρσίᾳ καὶ δόξῃ καὶ δυνάμει ἐγείρονται,
νομίσωσι μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν τῶν ἀνισταμένων. Πάντες
μὲν γὰρ ἀνίστανται, καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν ἀφθαρσίᾳ καὶ ἐν
δόξῃ ταύτῃ τῇ τῆς ἀφθαρσίας· οὐ μέντοι τῆς τιμῆς [a]τῆς αὐτῆς
οὐδὲ τῆς ἀσφαλείας πάντες. [11]"Σπείρεται σῶμα ψυχικὸν,
ἐγείρεται σῶμα [b]πνευματικόν." Τί λέγεις; τοῦτο δὲ οὐ πνευ-

[9] v. 42. [10] v. 43. [11] v. 44.

[v] ἀστέρας] τὰ ἄστρα F. [w] καὶ, quod aberat, est in nostris omnibus. [x] ἐν τῇ μήτρᾳ A. [y] ἐγ. ἐν ἀφθ. ἐπήγαγε] ἐπήγαγεν, ἐγ. ἐν ἀφθ. F. [z] οὐδὲν αὐτοῦ omnes. αὐτοῦ οὐδὲν Edd. [a] τῆς αὐτῆς om. E. τῆς τιμῆς τῆς αὐτῆς] μετὰ τῆς αὐτῆς τιμῆς F. [b] πνευματικὸν] + ἔστι σῶμα ψ. καὶ ἔστι σ. πνευματικὸν Edd. contra fidem librorum omnium.

ματικόν; [c]Πνευματικὸν μὲν, ἀλλ' ἐκεῖνο πολλῷ πλέον. Νῦν μὲν γὰρ καὶ ἀφίπταται τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου πολλάκις ἡ πολλὴ χάρις, ἁμαρτανόντων μεγάλα τινῶν, καὶ τοῦ πνεύματος δὲ παρόντος [d]τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ τοιοῦτο E
κενόν ἐστι τούτου χωρίς· τότε δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ διηνεκῶς
(523) παραμένει τῇ σαρκὶ τῶν δικαίων, καὶ αὐτοῦ ἔσται τὸ κράτος παρούσης καὶ τῆς ψυχῆς. Ἢ γάρ τι τοιοῦτον ἠνίξατο, εἰπὼν, "πνευματικὸν," ἢ ὅτι κουφότερον ἔσται καὶ λεπτότερον, καὶ οἷον καὶ ἐπ' ἀέρος ὀχεῖσθαι, μᾶλλον δὲ ἀμφότερα. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς τῷ λόγῳ, ὅρα τὰ ἐπουράνια σώματα τὰ οὕτω λαμπρὰ καὶ διαρκῆ τέως καὶ ἐν [e]ἀγηράτῳ λήξει μένοντα, καὶ πίστευσον ἐντεῦθεν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ποιῆσαι καὶ ταῦτα τὰ φθαρτὰ ἄφθαρτα καὶ πολλῷ βελτίω τῶν ὁρωμένων. 391

[12]"Οὕτω καὶ γέγραπται· ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν· ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν." Καίτοι τὸ μὲν γέγραπται, τὸ δὲ οὐ [f]γέγραπται· πῶς οὖν εἶπεν, ὅτι γέγραπται; Ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως αὐτὸ μετέφρασεν· ὅπερ ἔθος αὐτῷ συνεχῶς ποιεῖν. Καὶ γὰρ ἔθος τοῦτο [g]προφητικόν. Καὶ γὰρ τὴν Ἱερουσαλὴμ [13]πόλιν δικαιοσύνης ἔφησεν ὁ προφήτης κληθήσεσθαι, καὶ οὐκ ἐκλήθη. Τί οὖν; ἐψεύσατο ὁ προφήτης; Οὐδαμῶς· τὴν γὰρ διὰ τῶν πραγμάτων ἔκβασιν λέγει. Καὶ τὸν Χριστὸν δὲ B
Ἐμμανουήλ· καὶ οὐδὲ αὐτὸς οὕτω κέκληται, ἀλλὰ τὰ πράγματα ταύτην ἀφίησι τὴν φωνήν. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, "Ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν." Ταῦτα δὲ εἶπεν, ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ τῆς παρούσης ζωῆς καὶ τῆς μελλούσης τὰ σύμβολα ἤδη καὶ τὰ ἐνέχυρα ἔφθασε, τῆς μὲν [h]παρούσης ὁ Ἀδὰμ, τῆς δὲ μελλούσης ὁ Χριστός. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ χρηστότερα ἐν ἐλπίσι τίθησι, δείκνυσι τὴν ἀρχὴν ἤδη ἐκβεβηκυῖαν, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν φανεῖσαν. Εἰ δὲ ἡ ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ πᾶσι κατάδηλος, οὐδὲν δεῖ περὶ τῶν καρπῶν ἀμφιβάλλειν. Διὸ λέγει, "Ὁ C
ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν·" καὶ ἀλλαχοῦ [i]δὲ, [14]"Ζωοποιήσει τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν." Ἄρα τοῦ πνεύματος τὸ ζωοποιεῖν. Εἶτα ἵνα μή τις εἴπῃ, διὰ τί πρεσβύτερα τὰ χείρονα, καὶ τὰ μὲν ὅλα ἐξέβη [k]τὰ ψυχικὰ, οὐ μέχρι τῆς ἀπαρχῆς, τὰ δὲ ἕως τῆς ἀπαρχῆς μόνον; δείκνυσιν ὅτι καὶ αἱ ἀρχαὶ ἑκατέρων οὕτω

12 v. 45. 13 Esai. i. 26. 14 Rom. viii. 11.

[c] πνευματικὸν μὲν om. F. Habet Cat. [d] Vid. Annot. [e] ἀκηράτῳ F. Statim μένοντα omnes. διαμένοντα Edd. [f] γέγραπται om. F. [g] προφητικὸν omnes. προφήτου Edd. [h] παρούσης]+ζωῆς F. [i] δὲ om. F. [k] τὰ δὲ ψ. F.

διετάγησαν. [15]“Οὐ γὰρ πρῶτον, φησὶ, τὸ πνευματικὸν, ἀλλὰ τὸ ψυχικὸν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν.” Καὶ οὐ λέγει, διὰ τί, ἀλλ’ ἀρκεῖται τῇ τοῦ θεοῦ διατάξει, τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων
D ψῆφον ἔχων μαρτυροῦσαν τῇ ἀρίστῃ τοῦ θεοῦ οἰκονομίᾳ, καὶ δεικνὺς ὅτι ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀεὶ τὰ ἡμέτερα πρόεισιν, ἅμα κἀντεῦθεν πιστούμενος τὸν λόγον. Εἰ γὰρ τὰ ἐλάττονα ἐξέβη, πολλῷ μᾶλλον τὰ βελτίω προσδοκᾶν χρή.

[l]Ἐπεὶ οὖν τοιούτων μέλλομεν ἀπολαύειν ἀγαθῶν, εἰς ταύτην ἑαυτοὺς κατατάξωμεν τὴν τάξιν, [m]τὴν κατὰ τὸν ἥλιον λάμπουσαν· καὶ μὴ κλαίωμεν τοὺς ἀπιόντας, ἀλλὰ τοὺς κακῶς τὸν βίον καταλύοντας. Ἐπεὶ καὶ γεωργὸς, ὅταν ἴδῃ τὸν σῖτον διαλυόμενον, οὐ θρηνεῖ· ἀλλ’ ἕως μὲν ἂν βλέπῃ στερεὸν ἐν τῇ
E γῇ μένοντα, δέδοικε καὶ τρέμει· ἐπειδὰν δὲ ἴδῃ διαλυθέντα, χαίρει. Ἀρχὴ γὰρ τῆς μελλούσης σπορᾶς ἡ διάλυσις. Οὕτω καὶ ἡμεῖς τότε χαίρωμεν, ὅταν πέσῃ ἡ οἰκία ἡ φθαρτὴ, ὅταν σπαρῇ ὁ ἄνθρωπος. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ σπορὰν τὴν ταφὴν ἐκάλεσε· καὶ γὰρ αὕτη βελτίων ἡ σπορά. Ἐκείνην μὲν γὰρ διαδέχονται θάνατοι καὶ πόνοι καὶ κίνδυνοι καὶ φροντίδες, ταύτην δὲ, ἂν ὀρθῶς βιῶμεν, στέφανοι καὶ βραβεῖα· καὶ τὴν μὲν
392 φθορὰ καὶ θάνατος, τὴν δὲ ἀφθαρσία καὶ ἀθανασία καὶ τὰ μυρία ἀγαθά. Ἐπ’ ἐκείνης τῆς σπορᾶς συμπλοκαὶ καὶ ἡδοναὶ καὶ ὕπνος, ἐπὶ ταύτης δὲ φωνὴ μόνον ἐκ τῶν οὐρανῶν καταβαίνουσα, καὶ πάντα ἀθρόως τελεσφορεῖται. Καὶ ὁ ἀνιστάμενος οὐκέτι λοιπὸν ἐπὶ βίον ἄγεται πολύμοχθον, ἀλλ’ ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη [n]καὶ λύπη καὶ στεναγμός. Εἰ [o]δὲ καὶ προστασίαν ἐπιζητεῖς, καὶ διὰ τοῦτο θρηνεῖς τὸν ἄνδρα, ἐπὶ τὸν κοινὸν πάντων προστάτην καὶ σωτῆρα καὶ εὐεργέτην κατάφυγε τὸν θεὸν, ἐπὶ τὴν ἄμαχον συμμαχίαν, ἐπὶ τὴν εὔκολον βοήθειαν, ἐπὶ
B τὴν διαρκῆ σκέπην τὴν πανταχοῦ παροῦσαν καὶ [p]πανταχόθεν ἡμᾶς τειχίζουσαν. Ἀλλ’ ἡ συνήθεια ποθεινὸν καὶ ἐπέραστον. Οἶδα κἀγώ· ἀλλ’ ἂν ἐπιτρέψῃς τῷ λογισμῷ τὸ πάθος, καὶ λογίσῃ πρὸς ἑαυτὴν τίς ὁ λαβὼν, καὶ ὅτι γενναίως [q]ἐνεγκὼν (524
θυσίαν τὴν γνώμην ἀναφέρεις τῷ θεῷ, καὶ τοῦτο τὸ κῦμα δυνήσῃ διαδραμεῖν, καὶ ὅπερ ὁ χρόνος [r]ἐργάζεται, τοῦτο ἡ φιλοσοφία ποιήσει· ἂν δὲ καταμαλακισθῇς, λήξει μὲν τῷ χρόνῳ τὸ πάθος, σοὶ δὲ οὐδένα τὸν μισθὸν οἴσει. Μετὰ δὲ τῶν

[15] v. 46.

[l] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ πενθεῖν πικρῶς τοὺς τελευτῶντας, ἀλλὰ μνήμας καὶ προσευχὰς καὶ ἐλεημοσύνας ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι, εἴγε βουλοίμεθα τούτους ὠφελῆσαι. Veron. [m] Haec τὴν κατὰ τὸν ἥλιον λάμπουσαν, quae vulgo absunt, accesserunt ex libris omnibus et Interp. [n] καὶ λύπη om. F. Sed cf. Esai. xxxv. 10. [o] δὲ assumtum ex omnibus. [p] πάντοθεν F. [q] ἐνεγκοῦσα F. Vulgatum tuetur Eclog. (Tom. xii. p. 761 B.) [r] οὐκ ἐργάζεται Eclog.

λογισμῶν τούτων καὶ παραδείγματα σύλλεγε, τὰ ἐν τῷ παρόντι
βίῳ, τὰ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς. Ἐννόησον ὅτι ὁ Ἀβραὰμ C
κατέσφαξε τὸν υἱὸν τὸν [s]ἑαυτοῦ, καὶ οὔτε ἐδάκρυσεν, οὔτε
πικρὸν ῥῆμα ἐξέβαλεν. Ἀλλ' ἐκεῖνος Ἀβραὰμ, φησὶν, ἦν.
Καὶ μὴν σὺ ἐπὶ μείζονα ἐκλήθης σκάμματα. Ὁ δὲ Ἰὼβ ἤλγησε
μὲν, τοσοῦτον δὲ, ὅσον εἰκὸς πατέρα φιλόπαιδα καὶ σφόδρα
κηδόμενον τῶν ἀπελθόντων· ὡς ἅ γε νῦν ποιοῦμεν ἡμεῖς, ἐχθρῶν
καὶ πολεμίων ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ, εἴ τινος εἰς βασίλεια ἀπενε-
χθέντος καὶ στεφανωθέντος, ἔκοπτες σαυτὸν καὶ ἐθρήνεις, φίλον
ἄν σε τοῦ στεφανωθέντος ἔφην εἶναι, ἀλλ' ἐχθρὸν σφόδρα καὶ
πολέμιον. Ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἐκεῖνον θρηνῶ, φησὶν, ἀλλ' ἐμαυτόν. D
Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο φιλοῦντος, τὸ θέλειν ἔτι ἐναγώνιον εἶναι
ἐκεῖνον διὰ σαυτὸν, καὶ ὑποκεῖσθαι τῇ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος,
παρὸν στεφανοῦσθαι καὶ προσορμεῖν, ἢ πελάγιον σαλεύειν, ἐξὸν
ἐν λιμένι εἶναι. Ἀλλ' οὐκ οἶδα [t]ποῦ κεχώρηκε, φησί. Διὰ τί
οὐκ οἶδας, εἰπέ μοι; Εἴτε γὰρ ὀρθῶς ἐβίου εἴτε ἑτέρως, δῆλον
ποῦ χωρήσει. Δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο κόπτομαι, φησὶν, ὅτι
ἁμαρτωλὸς ἀπῆλθε. Σκῆψις ταῦτα καὶ πρόφασις. Εἰ γὰρ
διὰ τοῦτο [v]ἀπελθόντα ἐθρήνεις, ζῶντα [w]πλάσαι ἐχρῆν καὶ
ῥυθμίσαι· ἀλλὰ τὰ σαυτοῦ σὺ πανταχοῦ σκοπεῖς, οὐ τὰ ἐκείνου. E
Εἰ δὲ [x]καὶ ἁμαρτωλὸς ἀπῆλθε, καὶ διὰ τοῦτο δεῖ χαίρειν, ὅτι
ἐνεκόπη τὰ ἁμαρτήματα, καὶ οὐ προσέθηκε τῇ κακίᾳ, καὶ βοη-
θεῖν, ὡς ἂν οἷόν τε ᾖ, [y]οὐ δάκρυσιν, ἀλλ' εὐχαῖς καὶ ἱκετηρίαις
καὶ ἐλεημοσύναις καὶ προσφοραῖς. Οὐ γὰρ ἁπλῶς ταῦτα ἐπινε-
νόηται, οὐδὲ εἰκῇ μνήμην ποιούμεθα τῶν ἀπελθόντων ἐπὶ τῶν
θείων μυστηρίων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν [z]πρόσιμεν, δεόμενοι τοῦ ἀμνοῦ
τοῦ κειμένου τοῦ λαβόντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα
τις [a]αὐτοῖς ἐντεῦθεν γένηταί παραμυθία. Οὐδὲ μάτην ὁ παρε-
στὼς τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν φρικτῶν μυστηρίων τελουμένων βοᾷ· 393
ὑπὲρ πάντων τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων, καὶ τῶν τὰς μνείας
ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτελούντων. Εἰ γὰρ μὴ ὑπὲρ αὐτῶν αἱ μνεῖαι
ἐγίνοντο, οὐδ' ἂν ταῦτα ἐλέχθη. Οὐ γάρ ἐστι σκηνὴ τὰ ἡμέ-
τερα, μὴ γένοιτο· πνεύματος γὰρ διατάξει ταῦτα [b]γίνεται.

Βοηθῶμεν τοίνυν αὐτοῖς, καὶ μνείαν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτελῶμεν. Εἰ γὰρ τοὺς παῖδας τοῦ Ἰὼβ ἐκάθαιρεν ἡ τοῦ πατρὸς θυσία, τί ἀμφιβάλλεις, εἰ καὶ ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων προσφερόντων γίνεταί τις αὐτοῖς παραμυθία; Εἴωθε γὰρ ὁ θεὸς καὶ ἑτέροις

[s] ἑαυτοῦ pro αὐτοῦ omnes. [t] ποῦ omnes. ποῖ vulgo. [v] τὸν ἀπελθόντα Eclog. [w] πλάσαι] Sic A.F. *formare* Interp. μεταπλάσαι vulgo. διαπλάσαι Eclog. [x] καὶ om. F. [y] οὐ δάκρυσιν] Sic F. et Floril. p. 552. (Tom. xii. p. 676 C.) secundum conjecturam Savilii. *non lacrymis* Interp. Edebatur οὐ δακρύειν. In Eclog. exstat οὐ τῷ δακρύειν. [z] προσίεμεν A.E. Eclog. [a] αὐτοῖς ἐντεῦθεν pro ἐντεῦθεν αὐτοῖς omnes. [b] γίνεται] τελεῖται F.

B ὑπὲρ ἑτέρων χαρίζεσθαι. Καὶ τοῦτο [c]ἐδείκνυ ὁ Παῦλος λέγων,
[16]“Ἵνα [d]ἐν πολλῷ προσώπῳ τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν
εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ὑμῶν.” Μὴ δὴ ἀποκάμωμεν τοῖς ἀπελθοῦσι
βοηθοῦντες, [e]καὶ προσφέροντες ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἀξιοῦντες εὐχὰς
ὑπὲρ αὐτῶν τελεῖσθαι. Καὶ γὰρ τὸ κοινὸν τῆς οἰκουμένης
κεῖται καθάρσιον. Διὰ τοῦτο θαρροῦντες ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης
δεόμεθα τότε, καὶ μετὰ μαρτύρων αὐτοὺς καλοῦμεν, μετὰ ὁμο-
λογητῶν, μετὰ ἱερέων. Καὶ γὰρ ἓν σῶμά ἐσμεν ἅπαντες, [f]κἂν
λαμπρότερα μέλη μελῶν· καὶ δυνατὸν πάντοθεν συγγνώμην
C αὐτοῖς συναγαγεῖν, ἀπὸ τῶν εὐχῶν, ἀπὸ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν δώρων,
ἀπὸ τῶν μετ' αὐτῶν καλουμένων. Τί τοίνυν ἀλγεῖς, τί δὲ θρη-
νεῖς, [g]ὁπότε τοσαύτην δυνατὸν συγγνώμην συναγαγεῖν τῷ
ἀπελθόντι; Ἀλλ' ὅτι σὺ γέγονας ἔρημος, καὶ προστάτην
ἀπώλεσας; Ἀλλὰ μηδέποτε τοῦτο εἴπῃς· οὐδὲ γὰρ τὸν θεὸν
ἀπώλεσας. Ὥστε ἕως ἂν τοῦτον ἔχῃς, καὶ ἀνδρὸς [h]αὐτὸς ἔσται
σοι μείζων, καὶ πατρὸς, καὶ παιδὸς, καὶ κηδεστοῦ· καὶ γὰρ [i]καὶ
ζώντων ἐκείνων, οὗτος ἦν ὁ τὰ πάντα ποιῶν. Ταῦτα τοίνυν
ἐννόει, καὶ λέγε κατὰ τὸν Δαυῒδ, [17]“Κύριος φωτισμός μου καὶ
D σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;” Εἰπὲ, σὺ εἶ ὁ πατὴρ τῶν ὀρ-
φανῶν, καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν· καὶ ἐπίσπασαι αὐτοῦ τὴν
βοήθειαν, καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἕξεις νῦν προνοοῦντα ἢ πρότερον,
ὅσον ἐν μείζονι κατέστης ἀπορίᾳ. Ἀλλὰ παιδίον ἀπώλεσας;
Οὐκ ἀπώλεσας, μὴ λέγε· ὕπνος τὸ πρᾶγμά ἐστιν, οὐ θάνατος,
μετάστασις, οὐκ ἀπώλεια, ἀποδημία ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων [k]ἐπὶ
τὰ βελτίω. Μὴ δὴ παρόξυνε τὸν θεὸν, ἀλλ' [l]ἵλεω ποίει. Ἂν (525
γὰρ ἐνέγκῃς γενναίως, ἔσται τις κἀντεῦθεν τῷ ἀπελθόντι καὶ
σοὶ παραμυθία· ἂν δὲ τοὐναντίον [m]ποιῇς, μᾶλλον ἐξάπτεις τὴν
E ὀργὴν τοῦ θεοῦ. Καὶ γὰρ εἰ παιδὸς μαστιχθέντος ὑπὸ δεσπό-
του, σὺ παρεστὼς [n]ἐδυσχέρανας, μειζόνως ἂν παρώξυνας κατὰ
[o]σεαυτοῦ τὸν δεσπότην. Μὴ δὴ ποίει τοῦτο, ἀλλ' εὐχαρίστει,
ἵνα σοι καὶ ταύτῃ σκεδασθῇ τὸ νέφος τῆς ἀθυμίας. Εἰπὲ κατὰ
τὸν μακάριον ἐκεῖνον, [18]“Ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο.”
Ἐννόησον ὅσοι μᾶλλόν [p]σου εὐαρεστοῦντες οὐδὲ ἔλαβον τὴν
ἀρχὴν παῖδας, οὐδὲ πατέρες ἐκλήθησαν. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ, φησὶν,
ἐβουλόμην· καὶ γὰρ βέλτιον ἦν μηδὲ πεῖραν σχεῖν, ἢ μετὰ τὸ
γεύσασθαι τῆς ἡδονῆς ἐκπεσεῖν. Μὴ, παρακαλῶ, μὴ λέγε

16 2 Cor. i. 11. 17 Psal. xxvi. 1. 18 Job. i. 21.

[c] δείκνυσιν F. [d] ἐκ πολλῶν προσώπων F. [e] Vid. Annot. [f] κἂν] εἰ καὶ F. [g] ὅποτε τ. δυνατὸν] τοσαύτην δυνατὸς ὢν F. [h] οὗτος F. [i] καὶ om. E. Mox τὰ om. F. [k] ἐπὶ] πρὸς F. [l] ἵλεων Eclog. et ex corr. A. [m] ποιῇς aberat, invitis libris et Eclog. [n] ἐδυσχέρανες F. Mox παρώξυνες A.F. [o] σαυτοῦ E. Eclog. [p] σου, quod vulgo abest, habent A.E. Eclog.

ταῦτα, μὴ παροργίσῃς καὶ ταύτῃ τὸν δεσπότην· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν
ὧν ἔλαβες, εὐχαρίστησον· ὑπὲρ δὲ ὧν οὐκ εἰς τέλος ἔχεις,
δόξαζε. Οὐκ εἶπεν ὁ Ἰὼβ, ὅτι βέλτιον ἦν μὴ λαβεῖν, τοῦτο ὃ 394
σὺ λέγεις ἀγνωμόνως, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ηὐχαρίστει λέγων,
"Ὁ κύριος ἔδωκε," καὶ ὑπὲρ τούτων ηὐλόγει λέγων, "Ὁ κύριος
ἀφείλετο· εἴη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον [q]εἰς τοὺς αἰῶνας."
Καὶ τὴν γυναῖκα οὕτως ἐπεστόμιζε δικαιολογούμενος πρὸς
αὐτὴν, καὶ τὰ θαυμαστὰ ἐκεῖνα φθεγγόμενος ῥήματα· [19]"Εἰ
τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα παρὰ κυρίου, τὰ [r]δὲ κακὰ οὐχ ὑποίσο-
μεν;" Καίτοιγε μετὰ ταῦτα χαλεπώτερος γέγονεν ὁ πειρα- B
σμός· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐδὲ οὕτως ἐξελύετο, ἀλλ' ὁμοίως ἔφερε
γενναίως, καὶ ἐδόξαζε. Τοῦτο καὶ σὺ ποίει, καὶ λογίζου πρὸς
[s]ἑαυτὸν, ὅτι οὐκ ἄνθρωπος ἔλαβεν, ἀλλ' ὁ θεός· [t]ὁ θεὸς ὁ
ποιήσας, ὁ μᾶλλόν σου κηδόμενος, καὶ τὸ συμφέρον εἰδὼς, οὐ
πολέμιός τις οὐδὲ ἐπίβουλος. Ὅρα πόσοι ζῶντες ἀβίωτον τὸν
βίον τοῖς γονεῦσιν ἐποίησαν. Τοὺς δὲ γενναίους οὐχ ὁρᾷς;
φησίν. Ὁρῶ καὶ τούτους, ἀλλὰ καὶ τούτων ἀσφαλέστερα τὰ
κατὰ τὸν παῖδα τὸν σόν. Εἰ γὰρ καὶ εὐδοκιμοῦσιν, ἀλλ' ἐν
ἀδήλῳ τὰ τοῦ τέλους αὐτῶν· ὑπὲρ δὲ ἐκείνου λοιπὸν οὐ δέδοικας C
οὐδὲ τρέμεις μή τι πάθῃ, ἢ μεταβολήν τινα δέξηται. Ταῦτα
καὶ ἐπὶ γυναικὸς λογίζου καλῆς καὶ οἰκουροῦ, καὶ ὑπὲρ πάντων
εὐχαρίστει τῷ θεῷ, κἂν ἀπολέσῃς γυναῖκα, [v]δόξαζε. Ἴσως σε
εἰς ἐγκράτειαν [w]ἀγαγεῖν βούλεται ὁ θεὸς, ἐπὶ μείζονα καλεῖ
σκάμματα, ἐλευθερῶσαί σε τοῦ δεσμοῦ ἠθέλησεν. Ἂν οὕτω
φιλοσοφῶμεν, καὶ [x]τὴν παροῦσαν κερδανοῦμεν εὐθυμίαν, καὶ
τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα [y]στεφάνων, ὧν γένοιτο πάντας
ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΒ.

[1]Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ D
κύριος ἐξ οὐρανοῦ.

[a]Ἐπειδὴ ψυχικὸν εἶπε πρῶτον καὶ πνευματικὸν δεύτερον,

19 Job. ii. 10. 1 Cap. XV. v. 47.

q εἰς τοὺς αἰῶνας] ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα F. r δὲ om. F. Eclog. s ἑαυτὸν pro σεαυτὸν A.E. Eclog. t ὁ θεὸς om. F. Eclog. Idem casu accidit apud Mor. Ben. v δόξαζε] Sic libri omnes et Eclog. εὐχαρίστει Edd. w ἀναγαγεῖν Eclog. ἀγαγεῖν post βούλεται transp. A. post θεὸς F. x τὴν π. κερδανοῦμεν εὐθυμίαν] τῆς παρούσης περιεσόμεθα ἀθυμίας F. τὴν π. εὐθ. κερδανοῦμεν Edd. y στεφάνων] ἀγαθῶν E. Hom. XLII. a ἐπειδὴ] ἀλλ' ἐπειδὴ F.

πάλιν ἄλλην τίθησι διαφορὰν, χοϊκὸν λέγων καὶ ἐπουράνιον. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη τοῦ παρόντος ἦν βίου καὶ τοῦ μέλλοντος· αὕτη δὲ τοῦ πρὸ τῆς χάριτος καὶ τοῦ μετὰ τὴν χάριν. Τέθεικε δὲ αὐτὴν εἰς πολιτείαν ἀρίστην [b]λέγων. Ἵνα γὰρ, ὅπερ ἔφην, μὴ τῇ ἀναστάσει θαρροῦντες ἀμελῶσι βίου καὶ ἀκριβείας,
E πάλιν καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἐναγωνίους ποιεῖ, καὶ παρακαλεῖ εἰς ἀρετὴν, λέγων· "Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ," τὸ πᾶν ἄνθρωπον καλῶν, καὶ τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ κρείττονος, τὸν δὲ ἀπὸ τοῦ χείρονος ὀνομάζων. [2]"Οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί·" οὕτως ἀπολοῦνται καὶ τελευτήσουσιν. "Οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι·" οὕτω μενοῦσιν ἀθάνατοι καὶ λάμποντες. Τί οὖν; οὐχὶ καὶ οὗτος ἀπέθανεν; Ἀπέθανε μὲν, ἀλλ' οὐδὲν ἐντεῦθεν παρεβλάβη, ἀλλὰ καὶ ταύτῃ τὸν θάνατον κατέλυσεν. Εἶδες πῶς κἀντεῦθεν τῷ θανάτῳ τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως συνέστησε δόγμα;
395 Ἔχων γὰρ, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν κεφαλὴν, φησὶ, μὴ ἀμφίβαλλε περὶ τοῦ σώματος παντός. Πλὴν καὶ τὴν περὶ πολιτείας [c]ἀρίστης ἐντεῦθεν γυμνάζει παραίνεσιν, ὑποδεί- (526
γματα ὑψηλοῦ καὶ φιλοσόφου βίου, καὶ οὐ τοιούτου τιθεὶς, καὶ τούτων ἀμφοτέρων παράγων τὰς ἀρχὰς, τοῦ μὲν τὸν Χριστὸν, τοῦ δὲ τὸν Ἀδάμ. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἁπλῶς εἶπεν, "ἐκ γῆς," ἀλλὰ, "χοϊκὸς," τουτέστι, παχὺς, τοῖς παροῦσι προσηλωμένος· καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοὐναντίον, "ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ." Εἰ δὲ λέγοιέν τινες διὰ τοῦτο μὴ ἔχειν τὸν κύριον σῶμα, διὰ
B τὸ, "ἐξ οὐρανοῦ," εἰρῆσθαι, ἱκανὰ μὲν καὶ τὰ εἰρημένα πάλαι ἐμφράξαι αὐτῶν τὰ στόματα, οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἐπιστομίσαι. Τί γάρ ἐστιν, "ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ;" τὴν φύσιν λέγει, ἢ τὴν ἀρίστην πολιτείαν; Παντί που δῆλον, ὅτι τὴν πολιτείαν. Διὸ καὶ ἐπάγει, [3]"Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ·" τουτέστι, καθὼς φαῦλα ἐπράξαμεν· "φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου·" τουτέστιν, ἄριστα πράξωμεν. Χωρὶς δὲ τούτων, κἀκεῖνό σε ἡδέως ἂν ἐροίμην· περὶ φύσεως εἴρηται, "ὁ ἐκ γῆς χοϊκὸς," καὶ, "ὁ κύριος ἐξ [d]οὐρανοῦ;" Ναὶ, φησί. Τί οὖν; χοϊκὸς μόνον ἦν ὁ Ἀδὰμ, ἢ
C καὶ ἄλλην τινὰ εἶχεν οὐσίαν συγγενῆ τοῖς ἄνω καὶ τοῖς ἀσωμάτοις, ἣν ψυχὴν καλεῖ ἡ γραφὴ καὶ πνεῦμα; Παντί που δῆλον, ὅτι καὶ ταύτην. Οὐκοῦν οὐδὲ ὁ κύριος [e]ἄνωθεν ἦν μόνον, εἰ καὶ ἐξ οὐρανοῦ λέγοιτο, ἀλλὰ καὶ σάρκα ἀνειλήφει. Ὃ δὲ λέγει,

2 v. 48. 3 v. 49.

[b] λέγων] ἐνάγων F. Cat. [c] ἀρίστης F. (sed minus apte πλὴν καὶ τῆς π. π. ἀρίστης). ἀρίστην vulgo. [d] οὐρανῶν F. [e] ἄνωθεν ἦν μ. A.F. ἦν μόνον ἄνωθεν E. ἦν ἄν. μόνον Edd.

τοιοῦτόν ἐστι· "Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ," τὰς πονηρὰς πράξεις, "φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου," τὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Εἰ δὲ περὶ φύσεως ἦν ὁ λόγος, οὐ παρακλήσεως ἐδεῖτο τὸ πρᾶγμα οὐδὲ συμβουλῆς· ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι περὶ πολιτείας τὸ [f]λεγόμενον. Διὸ καὶ συμβουλευτικῶς εἰσάγει τὸν λόγον, καὶ D
εἰκόνα καλεῖ, καὶ ταύτῃ πάλιν δηλῶν ὅτι περὶ πράξεως, οὐ περὶ φύσεως λέγει. Καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἐγενόμεθα χοϊκοὶ, ἐπειδὴ πονηρὰ ἐπράξαμεν· οὐκ ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς χοϊκοὶ διεπλάσθημεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμάρτομεν. Καὶ γὰρ ἡ ἁμαρτία πρῶτον, καὶ τότε ὁ θάνατος, καὶ τὸ, [4]"Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ·" [g]τότε καὶ ὁ τῶν παθῶν εἰσῆλθεν ἑσμός. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἐκ γῆς γεγενῆσθαι, ποιεῖ χοϊκὸν ἁπλῶς, ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος ἀπὸ τῆς [h]μάζης καὶ τοῦ φυράματος τούτου ἦν, ἀλλὰ τὸ γήϊνα πράττειν· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπουράνιον τὸ ἄξια τῶν οὐρανῶν ἐπιδείξασθαι. Ἀλλὰ E
γὰρ τί χρὴ περιττὰ πονεῖν τοῦτο κατασκευάζοντα; Προϊὼν γὰρ [i]αὐτὸς ἡμῖν ἐκκαλύπτει τὸ νόημα, λέγων οὕτω· [5]"Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοὶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν." Εἶδες πῶς ἑαυτὸν ἑρμηνεύει πάλιν, ἀπαλλάττων ἡμᾶς πραγμάτων; ὃ πολλαχοῦ ποιεῖ. Σάρκα γὰρ ἐνταῦθα τὰς πονηρὰς πράξεις καλεῖ, ὃ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ πεποίηκεν, οἷον ὡς ὅταν λέγῃ· [6]"Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί·" καὶ πάλιν, "Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται." Ὥστε ὅταν 396
λέγῃ, "Τοῦτο δέ φημι," οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἢ ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα εἶπον, ἵνα μάθῃς ὅτι πονηραὶ πράξεις εἰς βασιλείαν οὐκ εἰσάγουσιν. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἀναστάσεως εὐθέως καὶ τὸν τῆς βασιλείας εἰσήγαγε λόγον· διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "Οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ·" τουτέστιν, ἡ κακία τὴν δόξαν ἐκείνην καὶ τὴν τῶν ἀφθάρτων πραγμάτων ἀπόλαυσιν. Καὶ γὰρ πολλαχοῦ πάλιν τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ τὴν κακίαν ἐκάλεσεν εἰπών· [7]"Ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν." Εἰ δὲ περὶ σώματος ἔλεγεν, ἀλλ' οὐ περὶ πονηρᾶς B
πράξεως, οὐκ ἂν εἶπε φθοράν· οὐδαμοῦ γὰρ τὸ σῶμα φθορὰν καλεῖ· οὐδὲ γάρ ἐστι φθορὰ, ἀλλὰ φθαρτόν. Διὸ προϊὼν καὶ περὶ αὐτοῦ διαλεγόμενος, οὐκ εἶπεν [k]αὐτὸ φθορὰν, ἀλλὰ φθαρτὸν, λέγων· "Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν."

Εἶτα τὴν περὶ πολιτείας πληρώσας παραίνεσιν, ὅπερ ἀεὶ

4 Gen. iii. 19. 5 v. 50. 6 Rom. viii. 9, 8. 7 Gal. vi. 8.

f λεγόμενον] + ἐστι E. g τότε καὶ] καὶ τότε F. h μάζης] ζύμης ex corr. recent. A. i αὐτὸς ἡμῖν pro ἡμῖν αὐτὸς omnes. Mox λέγων οὕτως pro οὕτω λ. A.F. k αὐτῷ E. αὐτὸ om. F.

ποιεῖ, ὑπόθεσιν ὑποθέσει συνεχῶς ἀναμιγνὺς, εἰς τὸν περὶ ἀνα-
στάσεως πάλιν τῶν σωμάτων ἐκβαίνει λόγον, οὕτω λέγων·
C [8]“ Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω.” Φρικτόν τι καὶ ἀπόρρητον,
καὶ ὃ μὴ πάντες ἴσασι, μέλλει λέγειν· ὃ καὶ πολλὴν ἐνδείκνυται
τὴν εἰς αὐτοὺς τιμὴν, τὸ τὰ ἀπόρρητα λέγειν αὐτοῖς. Τί δὲ
τοῦτό ἐστι; “ Πάντες μὲν οὐ [l]κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλα- (52
γησόμεθα.” Ὃ δὲ λέγει τοῦτό ἐστιν· οὐ πάντες μὲν ἀποθα-
νούμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, καὶ οἱ μὴ ἀποθνήσκοντες·
θνητοὶ γὰρ κἀκεῖνοι. Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ ἀποθνήσκεις, διὰ τοῦτο
δείσῃς, φησὶν, ὡς οὐκ ἀναστησόμενος. Εἰσὶ γάρ τινες, εἰσὶν,
οἳ καὶ τοῦτο διαφεύξονται· καὶ ὅμως οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο αὐτοῖς εἰς
D τὴν ἀνάστασιν ἐκείνην, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐκεῖνα τὰ σώματα τὰ μὴ
ἀποθνήσκοντα ἀλλαγῆναι, καὶ εἰς ἀφθαρσίαν μεταπεσεῖν.
[9]“ Ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι.”
Ὅτε πολλὰ περὶ ἀναστάσεως διελέχθη, τότε εὐκαίρως καὶ τὸ
πολὺ παράδοξον αὐτῆς δείκνυσιν. Οὐ γὰρ τοῦτο θαυμαστὸν
μόνον, ὅτι σήπεται πρῶτον τὰ σώματα, καὶ τότε ἀνίσταται,
φησὶν, οὐδ᾽ ὅτι βελτίονα τῶν νῦν τὰ ἐκ τῶν σηπομένων ἀνιστά-
μενα, οὐδ᾽ ὅτι ἐπὶ πολλῷ μείζονα λῆξιν μεταβαίνει, οὐδ᾽ ὅτι
ἕκαστος τὸ ἴδιον ἀπολαμβάνει καὶ οὐδεὶς τὸ ἑτέρου, ἀλλ᾽ ὅτι
E τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα καὶ [m]πάντα λογισμὸν καὶ νοῦν
ὑπερβαίνοντα ἐν ἀτόμῳ γίνεται, τουτέστιν, ἐν ἀκαριαίῳ χρόνῳ.
Καὶ δηλῶν σαφέστερον τοῦτο, “ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ,” φησὶν,
ὅσον μύσαι βλέφαρον. Εἶτα ἐπειδὴ μέγα εἶπε καὶ ἐκστάσεως
γέμον, εἰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα πράγματα οὕτω [n]γίνεται
ταχέως, ἐπάγει εἰς ἀπόδειξιν τὸ ἀξιόπιστον τοῦ ἐργαζομένου,
λέγων· “ Σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ [o]ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι,
καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα·” τὸ, “ ἡμεῖς,” οὐ περὶ ἑαυτοῦ [p]λέγων,
ἀλλὰ περὶ [q]τῶν τότε ζώντων εὑρισκομένων. [10]“ Δεῖ γὰρ τὸ
φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν.” Ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας
[r]τις, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσει, [s]νο-
397 μίσῃ τὰ σώματα μὴ ἀνίστασθαι, ἐπήγαγεν, ὅτι “ Δεῖ τὸ
φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.” Φθαρτὸν [t]δὲ τὸ σῶμα, καὶ θνητὸν τὸ
σῶμα. Ὥστε τὸ μὲν σῶμα μένει· αὐτὸ γάρ ἐστι τὸ ἐνδυό-
μενον· ἡ δὲ θνητότης καὶ ἡ φθορὰ ἀφανίζεται, ἀθανασίας καὶ

[8] v. 51. [9] v. 52. [10] v. 53.

[l] κοιμηθησόμεθα] + φησὶν F. [m] πάντα libri omnes et Cat. πάντων vulgo. [n] γίνεται A.E. Cat. Edebatur γίνηται. [o] ἀναστήσονται F. Mox τὸ καὶ ἡμεῖς οὐ περὶ αὐτοῦ idem. [p] λέγων pro λέγει omnes. [q] τῶν τότε ζ. εὑρ.] Sic E.F. Cat. τῶν ζ. τότε εὑρ. A. τῶν ζ. τῶν τότε εὑρ. Edd. [r] τις om. F. [s] νομίσῃς F. νομίσει A.E. [t] δὲ] τε F. Proximum τὸ σῶμα om. idem.

ἀφθαρσίας ἐπιούσης αὐτῷ. Μὴ τοίνυν ἀμφίβαλλε λοιπὸν πῶς ἄπειρον ζήσεται ζωὴν, ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἄφθαρτον γίνεται. 11 "Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος, κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος." Ἐπειδὴ [v] γὰρ μεγάλα καὶ ἀπόρρητα εἶπε, πάλιν ἀπὸ προφητείας πιστοῦται B τὸν λόγον· "Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος·" τουτέστιν, εἰς τέλος· οὐδὲ λείψανον αὐτοῦ μένει, οὐδὲ ὑποστροφῆς ἐλπὶς, τῆς ἀφθαρσίας τὴν φθορὰν ἀναλωσάσης.

12 "Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ νῖκος;" Εἶδες ψυχὴν γενναίαν; Καὶ γὰρ ὡς νικητήρια θύων, καὶ ἔνθους γενόμενος, καὶ ὁρῶν ἤδη ὡς γεγενημένα τὰ μέλλοντα, ἐνάλλεται καὶ ἐπεμβαίνει τῷ θανάτῳ κειμένῳ, καὶ τὴν ἐπινίκιον ἀλαλάζει φωνὴν κατὰ τῆς τούτου κεφαλῆς κειμένης, μεγάλα βοῶν καὶ λέγων· "Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, C ᾅδη, τὸ νῖκος;" Οἴχεται καὶ ἀπόλωλε καὶ ἠφάνισται παντελῶς, καὶ εἰκῆ πάντα ἐκεῖνα ἐποίησας. Οὐδὲ γὰρ ἀφώπλισε μόνον αὐτὸν, οὐδ᾽ ἐνίκησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσε, καὶ εἰς τὸ [w] μηδόλως εἶναι κατέστησε. 13 "Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος." Ὁρᾷς πῶς περὶ θανάτου σωματικοῦ ὁ λόγος; Οὐκοῦν καὶ περὶ ἀναστάσεως σωματικῆς. Εἰ γὰρ μὴ ἀνίσταται ταῦτα, πῶς κατεπόθη ὁ θάνατος; Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ πῶς δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος; Ὅτι μὲν γὰρ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, καὶ χαλεπωτέρα ἐκείνου, καὶ ἐν [x] αὐτῇ τὴν ἰσχὺν D οὗτος ἔχει, δῆλον· πῶς δὲ καὶ ταύτης δύναμις ὁ νόμος; Ὅτι χωρὶς αὐτοῦ ἀσθενὴς ἦν, πραττομένη μὲν, οὐ δυναμένη δὲ οὕτω [y] καταδικάσαι. Τὸ μὲν γὰρ κακὸν ἐγίνετο, σαφῶς δὲ οὐκ ἐδείκνυτο οὕτως. Ὥστε οὐ μικρὸν εἰσήνεγκεν ὁ νόμος, τὸ καὶ γνωρίσαι τὴν ἁμαρτίαν μᾶλλον, καὶ ἐπιτεῖναι τὴν κόλασιν.
(528) Εἰ δὲ βουλόμενος κωλῦσαι χαλεπωτέραν ἀπέφηνεν, οὐ παρὰ τὸν ἰατρὸν τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ παρὰ τὸν κακῶς τῷ φαρμάκῳ χρησάμενον. Ἐπεὶ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον ἐβάρησε τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοῦτο αὐτῇ ἐγκαλέσομεν, ἀλλὰ [z] ταύτην μὲν καὶ θαυμασόμεθα, ἐκείνους δὲ μειζόνως μισήσομεν βλαβέντας δι᾽ ὧν ὠφελεῖσθαι ἔδει. Ὅτι γὰρ οὐκ αὐτὸς E τὴν ἁμαρτίαν [a] ἐδυνάμωσεν, ὁ Χριστὸς αὐτὸς ἐπλήρωσεν ἅπαντα, καὶ ἁμαρτίας ἐκτὸς ἦν. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς καὶ ἐντεῦθεν

11 v. 54. 12 v. 55. 13 v. 56.

v γὰρ om. F. w μηδ᾽ ὅλως A.E. μηδὲ ὅλως Edd. x αὐτῇ] ταύτῃ F. y καταδικασθῆναι E. z ταύτῃ A. a ἐνεδυνάμωσεν F.

τὴν ἀνάστασιν πιστοῦται. Εἰ γὰρ [b]τοῦτο θανάτου αἴτιον τὸ ἁμαρτάνειν, ὁ δὲ Χριστὸς ἐλθὼν ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ
398 [c]ἡμᾶς αὐτῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπήλλαξε, καὶ μετὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν νόμον ἔπαυσεν, οὗ παραβαινομένου αὕτη [d]συνίστατο, τί λοιπὸν ἀμφιβάλλεις [e]περὶ τῆς ἀναστάσεως; Πόθεν γὰρ λοιπὸν ὁ θάνατος κρατήσει; Ἀπὸ τοῦ νόμου; Ἀλλ' ἐλύθη οὗτος. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας; Ἀλλ' ἀνῃρέθη αὕτη. [14]"Τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ [f]διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." Τὸ μὲν γὰρ τρόπαιον [g]αὐτὸς ἔστησε, τῶν δὲ στεφάνων καὶ ἡμᾶς ἀπολαῦσαι ἐποίησε, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὀφειλῆς, ἀλλ' ἀπὸ φιλανθρωπίας μόνης. [15]"Ἄρα οὖν, ἀδελφοὶ, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι." Δικαία λοιπὸν
B καὶ εὔκαιρος ἡ παραίνεσις. Οὐδὲν γὰρ οὕτω σαλεύει, ὡς τὸ εἰκῇ νομίζειν κόπτεσθαι καὶ μάτην. "Περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου [h]πάντοτε" τουτέστιν, ἐν τῷ βίῳ τῷ καθαρῷ. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐργαζόμενοι [i]τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ, "περισσεύοντες," ἵνα μετὰ περιουσίας αὐτὸ ποιῶμεν, καὶ τὰ σκάμματα ὑπερβαίνωμεν. "Εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ." Τί λέγεις; πάλιν κόπος; Ἀλλὰ στεφάνους ἔχων, καὶ ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν. Ὁ μὲν γὰρ πρότερος ὁ μετὰ τὸν παράδεισον, κόλασις τῶν ἁμαρτηθέντων· οὗτος δὲ ὑπόθεσις
C τῶν μελλόντων βραβείων. Ὥστε οὐδ' ἂν εἴη κόπος, ταύτῃ τε καὶ τῷ πολλῆς τῆς ἄνωθεν ἀπολαύειν βοηθείας· διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "ἐν κυρίῳ." Ὁ μὲν γὰρ πρότερος, ἵνα δίκην δῶμεν· οὗτος δὲ, ἵνα τῶν μελλόντων τύχωμεν ἀγαθῶν.

[k]Μὴ τοίνυν καθεύδωμεν, ἀγαπητοί. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι ῥᾳθυμοῦντα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, οὐδὲ τρυφῶντας καὶ μαλακιζομένους. Ἀγαπητὸν γὰρ κατατεινομένους καὶ [l]ὑποπιέζοντας τὸ σῶμα, καὶ μυρία ὑπομένοντας ἐπίπονα, δυνηθῆναι τυχεῖν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων. Ἢ οὐχ ὁρᾶτε
D τουτὶ τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν ὅσον ἐστὶ, καὶ ἡλίκος ὁ [m]πόλεμος ἐφέστηκε, καὶ πῶς ὀξύρροπον ἄνθρωπος πρὸς τὴν κακίαν, καὶ πῶς εὐπερίστατον ἡ ἁμαρτία, καὶ ὅσαι ἐν μέσῳ παγίδες; Τί τοίνυν τοσαύτας ἐπισυρόμεθα [n]φροντίδας

[14] v. 57. [15] v. 58.

[b] τοῦτο] τοῦ F. Mox τὸ ἁμαρτεῖν idem. [c] ἡμᾶς pro ὑμᾶς A.E. Ita tacite Montef. Statim αὐτοὺς F. αὐτοὺς ex corr. pro αὐτοῦ, ut videtur, A. [d] συνίστατο E.F. *subsistebat* Interp. Edebatur συνίσταται. [e] περὶ] ὑπὲρ F. [f] διδόντι] Sic nostri omnes. δόντι Edd. Post νῖκος add. τοῦ θανάτου F. [g] αὐτὸς] ἐκεῖνος A. [h] πάντοτε om. F. [i] τὰ ἀγαθὰ F. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ ἡμᾶς τοῦ βίου ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτῶν ἐνταῦθα, ὡς ἐκεῖ μηδὲν ἡμῶν ὠφεληθῆναι δυναμένων, μηδὲ ἀπὸ φίλων, μηδὲ ἀπὸ συγγενῶν, κἂν ὦσι μεγάλοι παρὰ θεῷ. Veron. [l] ὑποπιέζοντας A.F. ὑπωπιάζοντας vulgo. Cf. supra p. 114 D. [m] πολέμιος F. [n] φροντίδας]+ᾶς F.

ἐκτὸς τῶν φυσικῶν, καὶ πλείονα παρέχομεν ἑαυτοῖς πράγματα,
καὶ [o]μεῖζον ποιοῦμεν τὸ φορτίον; Οὐκ ἀρκεῖ τὸ ὑπὲρ γαστρὸς
φροντίζειν καὶ ἱματίων καὶ οἰκίας; οὐκ ἀρκεῖ ἡ μέριμνα τῶν
ἀναγκαίων; Καίτοιγε καὶ τούτων ἀπήγαγεν ὁ Χριστὸς, λέγων·
[16] "Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ
σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε." Εἰ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς E
καὶ περιβολῆς μεριμνᾷν οὐ χρὴ, οὐδὲ ὑπὲρ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας,
οἱ τὸν τοσοῦτον φορυτὸν ἐπεισάγοντες, καὶ καταχωννύντες
ἑαυτοὺς, πότε δυνήσονται ἀνανεῦσαι; Οὐκ ἤκουσας Παύλου
λέγοντος, [17] "Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου
[p]πραγματείαις;" Ἡμεῖς δὲ καὶ τρυφῶμεν καὶ γαστριζόμεθα
καὶ μεθύομεν, καὶ ὑπὲρ μὲν τῶν ἔξω κοπτόμεθα πραγμάτων, ἐν
δὲ τοῖς [q]τοῦ οὐρανοῦ μαλακιζόμεθα. Οὐκ ἴστε, ὅτι ὑπὲρ
ἄνθρωπον ἡ ἐπαγγελία; Οὐκ ἔστι χαμαὶ βαδίζοντα τῶν
οὐρανίων ἁψίδων ἐπιβῆναι. Ἡμεῖς δὲ οὐ κατὰ ἄνθρωπον 399
σπουδάζομεν ζῆν, [r]ἀλλὰ ἀλόγων ἐγενόμεθα χείρους. Οὐκ
ἴστε ποίῳ παραστησόμεθα βήματι; οὐκ ἐννοεῖτε, ὅτι καὶ
ῥημάτων καὶ ἐνθυμημάτων ἀπαιτούμεθα δίκας, καὶ οὐδὲ πρα-
γμάτων φροντίζομεν; [18] "Ὁ γὰρ ἐμβλέψας γυναικὶ, [s]φησὶν,
ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν." Ἀλλ' ὅμως οἱ καὶ ὄψεως περιέργου
λόγον ὑπέχοντες, οὐ παραιτοῦνται καὶ αὐτῇ ἐνσήπεσθαι τῇ
ἁμαρτίᾳ. Ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, εἰς τὴν γέενναν
(529) ἐμπεσεῖται· ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τοῦ μυρίοις αὐτοὺς καταισχύνειν
ὀνείδεσι καὶ ποικίλως ἐπιβουλεύειν ἀφιστάμεθα. Ὁ τὸν φι-
λοῦντα φιλῶν, οὐδὲν ἔχει τοῦ ἐθνικοῦ πλέον· ἡμεῖς δὲ καὶ B
τούτοις βασκαίνομεν. Τίνα οὖν ἕξομεν συγγνώμην, ὅταν,
ὑπερβῆναι τὰ παλαιὰ κελευόμενοι σκάμματα, καὶ ἐλάττονα
ἐκείνου τοῦ μέτρου τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν ὑφαίνωμεν; Τίς ἡμᾶς
ἐξαιρήσεται λόγος; τίς παραστήσεται καὶ βοηθήσει κολα-
ζομένοις; Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα οἰμώζοντας,
ὀδυρομένους, βρύχοντας τοὺς ὀδόντας, στρεβλουμένους εἰς τὸ
σκότος ἀπάγεσθαι τὸ ἀφεγγὲς ἐκεῖνο, εἰς τὰς ἀπαραιτήτους
ὀδύνας, εἰς τὰς ἀνηκέστους τιμωρίας. Διὸ δέομαι καὶ παρα-
καλῶ, καὶ αὐτῶν ἅπτομαι τῶν γονάτων, ἕως ἂν ἔχωμεν τὸ C
μικρὸν τοῦτο τῆς ζωῆς ἐφόδιον, κατανυγῆναι τοῖς εἰρημένοις,
ἐπιστραφῆναι, βελτίους γενέσθαι, ἵνα μὴ κατὰ τὸν πλούσιον

16 Matth. vi. 25. 17 2 Tim. ii. 4. 18 Matth. v. 28.

[o] *μεῖζον* E.F. et ex corr. A. Mox *τὸ φορτίον* omnes. Edebatur *μείζονα π. τὰ φορτία.* [p] *πραγματείαις* omnes. *μερίμναις* Edd. [q] *τοῦ οὐρανοῦ*] *οὐρανίοις* E. *οὐρανοῦ* sine artic. A. *τὸν οὐρανὸν* F. [r] *ἀλλὰ*]+*καὶ* Edd. repugnantibus libris. [s] *φησὶν*]+*πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς* Edd. Nobiscum faciunt Codd. et Interp.

ἐκεῖνον ἀνήνυτα ἐκεῖ θρηνῶμεν ἀπελθόντες, καὶ ἀνίατα λοιπὸν ὀδυρώμεθα. Κἂν γὰρ πατέρα ἔχῃς, κἂν υἱὸν, κἂν φίλον, κἂν ὀντιναοῦν παρρησίαν ἔχοντα πρὸς τὸν θεὸν, οὐδείς σε [t]ποτὲ ἐξαιρήσεται τούτων ὑπὸ τῶν οἰκείων ἔργων προδιδόμενον. Τοιοῦτον γὰρ ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον· ἀπὸ τῶν πράξεων δικάζει [v]μόνων, καὶ ἄλλως ἐκεῖ σωθῆναι οὐκ ἔνι. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα λυπήσω, οὐδ' ἵνα εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλω, ἀλλ' ἵνα μὴ
D ματαίαις μηδὲ ψυχραῖς ἐλπίσι τρεφόμενοι, καὶ εἰς τὸν δεῖνα καὶ εἰς τὸν δεῖνα θαρροῦντες, τῆς καθ' ἑαυτοὺς ἀμελήσωμεν ἀρετῆς. Ἂν μὲν γὰρ ῥαθυμήσωμεν, οὐ δίκαιος, οὐ προφήτης, οὐκ ἀπόστολος, [w]οὐδεὶς ἡμῖν [x]παραστήσεται· ἂν δὲ σπουδάσωμεν, ἀρκοῦσαν τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων συνηγορίαν ἔχοντες, μετὰ παρρησίας [y]ἀπελευσόμεθα, καὶ τῶν ἀγαθῶν [z]ἐπιτευξόμεθα τῶν ἀποκειμένων τοῖς τὸν θεὸν ἀγαπῶσιν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ πνεύματι ἡ δόξα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ.

E [1]Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, καθὼς διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήσατε.

ἈΠΑΡΤΙΣΑΣ τὸν περὶ τῶν δογμάτων λόγον, καὶ μέλλων εἰς τὸν ἠθικώτερον ἐμβαίνειν, πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς, ἐπὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν χωρεῖ, [a]τὸν περὶ ἐλεημοσύνης ποιούμενος λόγον. [b]Καὶ οὐ πάντα προστίθησι τὸν ἠθικὸν λόγον, ἀλλὰ περὶ τούτου μόνου διαλεχθεὶς, ἀπαλλάττεται· καίτοιγε
400 οὐδαμοῦ τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλὰ [c]καὶ περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ περὶ σωφροσύνης, καὶ περὶ πραότητος, καὶ περὶ μακροθυμίας, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων διαλέγεται ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς τελευτῶν. Τίνος οὖν ἕνεκεν ἐνταῦθα πρὸ τοῦ ἠθικοῦ τοῦτο μόνον γυμνάζει τὸ μέρος; Ὅτι καὶ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τὰ πλείονα ἠθικώτερα ἦν, δι' ὧν τὸν πόρνον ἐκόλασε, δι' ὧν τοὺς ἔξω δικαζομένους ἐσωφρόνιζε, δι' ὧν τοὺς μεθύοντας καὶ

[1] Cap. XVI. v. 1.

[t] ποτὲ] τότε F. Mox προδεδομένον idem. [v] μόνον E.F. [w] οὐδεὶς om. F. [x] προστήσεται A. [y] ἀπελευσόμεθα A.F. ἀπολαυσόμεθα vulgo. [z] ἐπιτευξόμεθα est in libris omnibus, non in Edd. Hom. XLIII. [a] τὸν, quod aberat, est in nostris omnibus. [b] Vid. Annot. [c] καὶ assumtum ex omnibus.

γαστριζομένους ἐφόβησε, δι' ὧν τοὺς στασιάζοντας καὶ φιλονεικοῦντας καὶ φιλαρχοῦντας κατεδίκασε, δι' ὧν τοὺς ἀναξίως τοῖς μυστηρίοις προσιόντας τῇ ἀφορήτῳ δίκῃ ἐκείνῃ παρέδωκε, B δι' ὧν περὶ ἀγάπης διελέχθη. Διὰ δὴ τοῦτο, οὗ μάλιστα αὐτῷ ἔδει, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ἐπικουρίας, τούτου μέμνηται μόνου. Καὶ θέα τὴν σύνεσιν. Ὅτε αὐτοὺς περὶ ἀναστάσεως ἔπεισε, καὶ προθυμοτέρους ἐποίησε, τότε λοιπὸν καὶ περὶ τούτου διαλέγεται. Καίτοιγε καὶ ὑπὲρ τούτων διελέχθη πρὸς αὐτοὺς ἔμπροσθεν, ὅτε ἔλεγεν· "Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, [d]μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;" καὶ, "Τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει;" Ἀλλ' ἐπειδὴ ᾔδει τοῦ κατορθώματος τὸ μέγεθος, οὐ παραιτεῖται καὶ τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς αὐτὸ προσθεῖναι. Λογίαν C δὲ τὴν συλλογὴν καλεῖ, ἐκ προοιμίων εὐθέως κοῦφον τὸ πρᾶγμα ποιῶν· ὅταν γὰρ ἐξ ἁπάντων συνεισφέρηται, ἑκάστῳ κοῦφον γίνεται τὸ ἐπίταγμα. Εἰπὼν δὲ περὶ τῆς συλλογῆς, οὐκ εὐθέως εἶπεν, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων· καίτοιγε τὸ ἀκόλουθον τοῦτο ἦν· ἀλλὰ πρῶτον εἰπὼν, "Καθὼς (530) διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας," τότε τοῦτο ἐπήγαγεν, εἰς ζῆλον αὐτοὺς τῇ διηγήσει τῶν ἑτέροις κατορθουμένων ἄγων, καὶ ἐν τάξει διηγήματος αὐτὸ θείς· ὃ καὶ Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων ἐποίησε. Καὶ γὰρ ἐκείνοις δοκῶν διηγεῖσθαι τὴν πρόφασιν D τῆς ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀποδημίας, οὕτω τὸν περὶ ἐλεημοσύνης ἐμβάλλει λόγον, λέγων· [2]"Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱεροσόλυμα διακονῶν τοῖς ἁγίοις. Εὐδόκησε γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων." Ἀλλ' ἐκείνους μὲν διὰ Μακεδόνων καὶ Κορινθίων, τούτους δὲ διὰ Γαλατῶν προτρέπει. "Καθὼς διέταξα γὰρ, φησὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, [e]οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήσατε." Καὶ γὰρ ᾐσχύνοντο λοιπὸν ἐλάττους Γαλατῶν φανῆναι. Καὶ οὐκ εἶπε, παρῄνεσα καὶ συνεβούλευσα, ἀλλὰ, "διέταξα," E ὅπερ αὐθεντικώτερον. Καὶ οὐ παράγει μίαν πόλιν καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλ' ὁλόκληρον ἔθνος· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν δογμάτων ποιεῖ, λέγων, "Καθὼς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων." Εἰ γὰρ πρὸς δογμάτων πίστιν τοῦτο ἰσχυρὸν, πολλῷ μᾶλλον πρὸς ἔργων μίμησιν.

Τί οὖν διέταξας, εἰπέ μοι; [3]"Κατὰ μίαν [f]σαββάτου," τουτέστι, κυριακὴν, "ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων ὅ τι ἂν εὐοδῶται." Ὅρα πῶς καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ προτρέ-

2 Rom. xv. 25, 26. 3 v. 2.

d μέγα εἰ] οὐ μέγα ἐὰν F. e οὕτω καὶ] οὕτως F. f σαββάτων F. Mosq. 2. Statim τουτέστι κατὰ κυρ. F.

πει. Καὶ γὰρ ἡ ἡμέρα ἱκανὴ ἦν [g]ἐναγαγεῖν εἰς ἐλεημοσύνην.
Ἀναμνήσθητε γὰρ, φησὶ, τίνων ἐτύχετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.
401 Τὰ γὰρ ἀπόρρητα ἀγαθὰ, καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς τῆς
ἡμετέρας [h]ἐν ταύτῃ γέγονεν. Οὐ ταύτῃ δὲ μόνον ἐπιτήδειος ὁ
καιρὸς εἰς προθυμίαν φιλανθρωπίας, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄνεσιν ἔχει καὶ
πόνων ἀτέλειαν. Ψυχὴ γὰρ ἀφιεμένη μόχθων, εὐκολωτέρα καὶ
ἐπιτηδειοτέρα πρὸς τὸ ἐλεεῖν γίνεται. Μετὰ δὲ τούτων καὶ
[i]τὸ μυστηρίων ἐν αὐτῇ κοινωνεῖν οὕτω φρικτῶν καὶ ἀθανάτων
πολλὴν ἐντίθησι προθυμίαν. Ἐν αὐτῇ τοίνυν "ἕκαστος ὑμῶν,"
οὐχ ἁπλῶς ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' εἷς ἕκαστος, κἂν πένης ᾖ, κἂν
πλούσιος, κἂν γυνὴ, κἂν ἀνὴρ, κἂν δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος, "παρ'
B ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων." Οὐκ εἶπεν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν
φερέτω, ἵνα μὴ διὰ τὸ μικρὸν αἰσχύνωνται, ἀλλὰ ταῖς [k]κατ'
ὀλίγον συναγωγαῖς αὐξήσας τὴν εἰσφορὰν, τότε δεικνύτω ἐμοῦ
παραγενομένου. Τέως δὲ παρὰ σαυτῷ τίθει, φησὶ, [l]καὶ ποίησόν
σου τὴν οἰκίαν ἐκκλησίαν, [m]τὸ κιβώτιον γαζοφυλάκιον. Γενοῦ
φύλαξ χρημάτων ἱερῶν, αὐτοχειροτόνητος οἰκονόμος πενήτων.
Ἡ φιλανθρωπία ταύτην σοι δίδωσι τὴν ἱερωσύνην. Τούτου
σύμβολόν ἐστι καὶ τὸ γαζοφυλάκιον νῦν· ἀλλὰ τὸ μὲν σύμβο-
λον μένει, τὸ δὲ ἔργον οὐδαμοῦ. Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι πολλοὶ
C τῶν συνεδρευόντων πάλιν ἡμῖν ἐγκαλέσουσιν, ὅταν ὑπὲρ τούτων
διαλεγώμεθα, λέγοντες· μὴ, παρακαλῶ, μὴ γίνου φορτικὸς καὶ
ἐπαχθὴς τοῖς ἀκούουσιν· ἐπίτρεψον τῇ προαιρέσει, δὸς τῇ
γνώμῃ τῶν ἀκουόντων· ὡς νῦν γε καταισχύνεις ἡμᾶς, ἐρυθριᾷν
[n]ποιεῖς· ἀλλ' οὐκ ἀνέχομαι τούτων τῶν λόγων. Οὐδὲ γὰρ
Παῦλος ᾐσχύνετο ὑπὲρ τοιούτων συνεχῶς ἐνοχλῶν, καὶ προσαι-
τούντων φθεγγόμενος ῥήματα. Εἰ μὲν γὰρ τοῦτο ἔλεγον, ὅτι
ἐμοὶ δὸς, καὶ εἰς τὴν ἐμὴν κατάθες οἰκίαν, ἴσως ἂν αἰσχύνης
D ἦν τὸ λεγόμενον· μᾶλλον δὲ οὐδὲ [o]τότε· "Οἱ γὰρ τῷ θυσια-
στηρίῳ, φησὶ, προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται·"
πλὴν ἀλλ' ἴσως ἄν τις ἐπετίμησεν, ὡς ὑπὲρ ἑαυτοῦ [p]ποιουμένου
τὸν λόγον· [q]νῦν δὲ ὑπὲρ τῶν δεομένων τὴν ἱκετηρίαν τίθημι,
μᾶλλον δὲ οὐχ ὑπὲρ τῶν δεομένων, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν τῶν παρε-
χόντων· διὸ καὶ παρρησιάζομαι. Ποία γὰρ αἰσχύνη εἰπεῖν,
δὸς τῷ κυρίῳ πεινῶντι, ἔνδυσον αὐτὸν γυμνὸν [r]περιϊόντα, ὑπό-
δεξαι ξένον ὄντα; Ὁ δεσπότης σου οὐκ αἰσχύνεται ἐπὶ τῆς
οἰκουμένης ταῦτα λέγων, [4]"Ἐπείνασα, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι

4 Matth. xxv. 42.

[g] ἐναγαγεῖν pro ἀγαγεῖν omnes. [h] ἐν om. E. et a pr. man. A. [i] τὸ] τῶν F. [k] κατ' ὀλίγον] κατὰ λόγον F. [l] καὶ om. F. [m] τὸ] ποίησον τὸ A.E. [n] ποιήσεις F. [o] τότε] τοῦτο E. [p] ποιουμένου omnes. Edebatur ποιουμένῳ. [q] νυνὶ F. [r] προσιόντα F.

φαγεῖν," ὁ ἀνενδεὴς καὶ μηδενὸς χρῄζων· καὶ ἐγὼ [s]αἰσχυνοῦμαι E
καὶ ὀκνήσω; Ἄπαγε· διαβολικῆς ἐπιβουλῆς αὕτη ἡ αἰσχύνη.
Οὐ τοίνυν αἰσχυνθήσομαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ παρρησίας ἐρῶ,
δότε τοῖς δεομένοις, καὶ μετὰ πλείονος, ἢ οἱ δεόμενοι,
φωνῆς. Εἰ μὲν γὰρ ἔχει τις δεῖξαι καὶ ἐλέγξαι, ὅτι ταῦτα
λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς ὑμᾶς ἕλκομεν, καὶ προσχήματι τῶν
πενήτων αὐτοὶ κερδαίνομεν, οὐκ αἰσχύνης ἄξια ταῦτα μόνον,
ἀλλὰ καὶ μυρίων κεραυνῶν, καὶ οὐδὲ ζῆν ἄξιον τοὺς τὰ τοιαῦτα
31) ποιοῦντας. Εἰ δὲ τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι οὐδὲν ὑπὲρ ἑαυτῶν
ἐνοχλοῦμεν, ἀλλ' ἀδάπανον ὑμῖν τὸ εὐαγγέλιον ἐθήκαμεν,
πονοῦντες μὲν οὐδαμῶς καθάπερ Παῦλος, τοῖς δὲ οἰκείοις ἀρκού- 402
μενοι, μετὰ πάσης ἐρῶ [t]τῆς παρρησίας, δότε τοῖς δεομένοις, καὶ
οὐ παύσομαι τοῦτο λέγων, καὶ μὴ διδόντων ἔσομαι χαλεπὸς
κατήγορος. Καὶ γὰρ εἰ στρατηγὸς ἤμην καὶ στρατιώτας
εἶχον, οὐκ ἂν ᾐσχύνθην τοῖς στρατιώταις τροφὰς αἰτῶν.
Σφόδρα γὰρ ἐρῶ τῆς σωτηρίας τῆς ὑμετέρας. Ἀλλ' ἵνα καὶ
ἐνεργέστερος ὁ λόγος γένηται καὶ δραστήριος μᾶλλον, Παῦλον
παραστάτην λαβὼν, μετ' ἐκείνου διαλέξομαι λέγων· "Ἕκαστος
ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅ τι ἂν εὐοδῶται." B
Σκόπει γὰρ αὐτοῦ κἀντεῦθεν τὸ ἀνεπαχθές. Οὐκ εἶπε, τοσόνδε
[v]καὶ τοσόνδε, ἀλλ', "ὅ τι ἂν εὐοδῶται," εἴτε πολὺ, εἴτε
ὀλίγον· καὶ οὐκ εἶπεν, ὅ τι ἄν τις κερδάνῃ, ἀλλ' ὅ τι ἂν
"εὐοδωθῇ," δεικνὺς ὅτι παρὰ τοῦ θεοῦ ἡ χορηγία. Οὐ ταύτῃ
δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ ἐν ἑνὶ χρόνῳ τὸ πᾶν κελεῦσαι κατα-
βαλεῖν, ῥᾳδίαν ποιεῖ τὴν συμβουλήν· τῷ γὰρ κατὰ μικρὸν
συλλέγεσθαι [w]ἀνεπαίσθητος ἡ λειτουργία καὶ ἡ δαπάνη. Διὰ
δὴ τοῦτο οὐδὲ εὐθέως κελεύει εἰς μέσον [x]ἀγαγεῖν, ἀλλὰ πολλὴν
δίδωσι τὴν προθεσμίαν, καὶ τὴν αἰτίαν τιθείς φησιν· "Ἵνα μὴ,
ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται·" τουτέστιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ C
καιρῷ τῆς εἰσφορᾶς, τότε ἀναγκάζησθε [y]συνάγειν. Καὶ
[z]τούτῳ δὲ οὐχ ὡς ἔτυχεν αὐτοὺς πάλιν προέτρεψεν· ἡ γὰρ
προσδοκία Παύλου προθυμοτέρους αὐτοὺς ἐποίει.

[5]"Ὅταν δὲ ἔλθω, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε, δι' ἐπιστολῶν τούτους
πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν [a]εἰς Ἱερουσαλήμ." Οὐκ
εἶπεν, [b]ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ', "οὓς ἐὰν ὑμεῖς δοκιμάσητε," οὓς
ἐὰν ἕλησθε, ὥστε ἀνύποπτον ποιῆσαι τὴν λειτουργίαν. [c]Διὸ

[5] v. 3.

[s] αἰσχύνομαι E. αἰσχύνωμαι Veron. [t] τῆς om. A. Edebatur μετὰ παρρησίας πάσης ἐρῶ, reclamantibus libris. [v] καὶ] Sic omnes. ἢ Edd. [w] ἀνεπ.] +ἦν F. [x] ἄγειν F. Statim ἀλλὰ ὃ πολλὴν idem. [y] συνάγειν nostri omnes et Cat. συλλέγειν Edd. [z] τούτῳ A.E. τοῦτο vulgo. [a] εἰς Ἱερ. om. F. [b] τὸν δ. καὶ τὸν δ. E. [c] διὸ] δι' F. Statim ποιεῖ A.E. ποιεῖται vulgo.

D αὐτῶν ποιεῖ τὴν ψῆφον τῆς τῶν ἀποκομιζόντων αἱρέσεως. Οὐ γὰρ δήπου, φησὶν, ἡ μὲν εἰσφορὰ ὑμῶν, ἡ δὲ ἐξουσία τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀποκομιζόντων, οὐχ ὑμῶν. Εἶτα ἵνα [d] μὴ αὐτὸς ἀπολιμπάνεσθαι δόξῃ, τὰ γράμματα προστίθησι, λέγων, "Οὓς ἐὰν δοκιμάσητε, δι' ἐπιστολῶν πέμψω·" ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, ὅτι κἀγὼ συνέσομαι αὐτοῖς, καὶ κοινωνήσω τῆς λειτουργίας, διὰ τῶν γραμμάτων. Καὶ οὐκ εἶπε, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, ἀλλὰ, "τὴν χάριν ὑμῶν," ἵνα δείξῃ μεγάλα ἐργαζομένους, ἵνα δείξῃ αὐτοὺς κερδαίνοντας. Ἀλλαχοῦ δὲ καὶ εὐλογίαν καὶ κοινωνίαν καλεῖ, τὸ μὲν, ἵνα μὴ ῥᾳθυ-
E μοτέρους ποιήσῃ, τὸ δὲ, ἵνα μὴ ἐπάρῃ· οὐδαμοῦ [e] μέντοιγε ἐλεημοσύνην ὠνόμασεν. 6 "Ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται." Ἐνταῦθα πάλιν εἰς δαψίλειαν αὐτοὺς προτρέπει. Ἐὰν γὰρ τοσοῦτον ᾖ, φησὶν, ὡς καὶ τῆς ἐμῆς δεῖσθαι παρουσίας, οὐδὲ τοῦτο παραιτήσομαι. Ἀλλ' εὐθέως μὲν τοῦτο οὐκ ἐπηγγείλατο, οὐδὲ εἶπεν, ἐπειδὰν παραγένωμαι, ἐγὼ ἀποκομίζω· οὐδὲ γὰρ ἂν [f] οὕτως αὐτὸ ηὔξησεν, εἰ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸ τέθεικεν· ὕστερον μέντοι καλῶς καὶ εὐκαίρως
403 αὐτὸ προστίθησι. Διὰ δὴ τοῦτο οὐκ εὐθέως ὑπέσχετο, οὔτε καθάπαξ [g] αὐτὸ ἀπεσιώπησεν, ἀλλ' εἰπὼν ὅτι πέμψω, τότε καὶ ἑαυτὸν προστίθησι. Καὶ ἐνταῦθα δὲ πάλιν κυρίους αὐτοὺς ἐποίησεν ἐν τῷ εἰπεῖν, "Ἐὰν ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι·" τοῦτο δὲ ἐπ' ἐκείνοις ἔκειτο, [h] τὸ πολὺ ποιῆσαι τὸ συλλεγόμενον, καὶ τοσοῦτον, ὡς δυσωπῆσαι καὶ αὐτὸν ἀναστῆναι. 7 "Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, φησὶν, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω." Εἶπε καὶ ἀνωτέρω τοῦτο, ἀλλὰ τότε μὲν μετὰ θυμοῦ· προσέθηκε [i] γοῦν, "Καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων,
B ἀλλὰ τὴν δύναμιν·" ἐνταῦθα [k] δὲ προσηνέστερον, ἵνα καὶ ποθήσωσιν αὐτοῦ τὴν παρουσίαν. Εἶτα, ἵνα μὴ λέγωσι, τί οὖν, Μακεδόνας ἡμῶν προτιμᾷς; οὐκ εἶπεν, ἐπειδὰν ἀπέλθω, ἀλλ', "ἐπειδὰν διέλθω Μακεδονίαν." "Μακεδονίαν γὰρ διελεύσομαι. 8 Πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω." [l] Οὐ γὰρ ὁδοῦ βούλομαι ποιήσασθαι πάρεργον ὑμᾶς, ἀλλ' ἐνδιατρῖψαι καὶ [m] μεῖναι. Ὅτε γὰρ ταῦτα ἐπέστελλεν, ἐν Ἐφέσῳ ἦν, χειμῶνος ὄντος. Λέγει τοίνυν, ὅτι [n] ἕως πεντηκοστῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐπιμενῶ· μετὰ δὲ ταῦτα ἀπελεύσομαι εἰς Μακεδονίαν, [o] καὶ (53

6 v. 4. 7 v. 5. 8 v. 6.

[d] μὴ] μηδὲ F. Statim αὐτὸς receptum ex hoc Codice pro vulgato αὐτοῖς (αὐτῆς Veron.) [e] μέντοι, absente γε, F. [f] οὕτως om. F. [g] αὐτὰ F. [h] τὸ] Sic A.E. τῷ Veron. Sav. Mor. τὸ clam edidit Montef. [i] γοῦν om. F. [k] δὲ]+καὶ F. Statim ἵνα καὶ——παρουσίαν om. a pr. man. A. [l] οὐ omnes. οὐδὲ vulgo. [m] μεῖναι omnes. παραμεῖναι Edd. [n] ἕως]+μὲν F. [o] καὶ om. F.

διελθὼν αὐτὴν, ἥξω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θέρους· πολλάκις δὲ καὶ τὸν χειμῶνα πρὸς ὑμᾶς ποιήσω. Τίνος δὲ ἕνεκεν εἶπε, "τυχὸν," C καὶ οὐκ ἀπεφήνατο; Ὅτι οὐ πάντα προῄδει Παῦλος, καὶ συμφερόντως. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἁπλῶς ἀποφαίνεται, ἵνα, κἂν μὴ γένηται, ἔχῃ καταφυγὴν, [p]τό τε ἀδιορίστως προειπεῖν, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος ἐξουσίαν ἄγουσαν αὐτὸν, [q]ὅπουπερ ἐβούλετο, οὐκ ἔνθα αὐτὸς ἐπεθύμει· ὃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τίθησιν ἐπιστολῇ, τῆς μελλήσεως ἕνεκεν ἀπολογούμενος, καὶ λέγων· [9]"Ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι, ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὔ." "Ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι." Καὶ τοῦτο ἀγάπης καὶ φιλοστοργίας πολλῆς. D [10]"Οὐ θέλω γὰρ [r]ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν· ἐλπίζω γάρ τινα χρόνον ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, [s]ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέψῃ." Ταῦτα [t]δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ μὲν τὴν ἀγάπην [v]ἐνδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας φοβῶν, οὐ μὴν ἐκκεκαλυμμένως, ἀλλὰ προσχήματι φιλίας. [11]"Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς." Εἰκότως ἀκριβῶς αὐτοῖς ἅπαντα λέγει, καθάπερ φίλοις δηλῶν. Καὶ γὰρ τοῦτο φιλίας, τὸ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, δι' ἣν οὐ παρεγένετο, δι' ἣν μέλλει, καὶ ποῦ [w]διατρίβει. [12]"Θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντικείμενοι E πολλοί." Καὶ εἰ μεγάλη, πῶς ἀντικείμενοι; Δι' αὐτὸ μὲν [x]οὖν τοῦτο οἱ ἀντικείμενοι πολλοὶ, ἐπειδὴ μεγάλη ἡ πίστις, ἐπειδὴ μεγάλη καὶ [y]εὐρεῖα ἡ εἴσοδος. Τί δέ ἐστι, "θύρα μεγάλη;" Πολλοί εἰσιν οἱ παρεσκευασμένοι τὴν πίστιν δέξασθαι, πολλοὶ ἕτοιμοι προσελθεῖν καὶ ἐπιστρέψαι· εὐρύχωρός μοι [z]ἡ εἴσοδος, ἀκμαζούσης λοιπὸν τῆς τῶν προσιόντων διανοίας εἰς τὴν τῆς πίστεως ὑπακοήν. Διὰ τοῦτο σφοδρῶς ὁ 404 διάβολος ἔπνει, ἐπειδὴ πολλοὺς ἑώρα ἀφισταμένους αὐτοῦ. Διὸ δὴ καὶ ἀμφοτέρων ἕνεκεν μεῖναι ἐχρῆν, καὶ ἐπειδὴ μέγα τὸ κέρδος, καὶ [a]πολὺς ὁ ἀγών. Καὶ τούτῳ δὲ αὐτοὺς παρεθάρρυνε τῷ εἰπεῖν, ὅτι πανταχοῦ λοιπὸν ὁ λόγος ἐνεργεῖται, καὶ βλαστάνει ῥᾳδίως. Εἰ δὲ πολλοὶ οἱ ἐπιβουλεύοντες, καὶ τοῦτο σημεῖον τῆς τοῦ εὐαγγελίου προκοπῆς. Οὐδέποτε γὰρ ὁ πονηρὸς *δαίμων ἐκεῖνος ἀγριαίνει, ἀλλ' ἢ ὅταν πολλὰ τῶν σκευῶν αὐτοῦ ἁρπαζόμενα ἴδῃ.

9 2 Cor. i. 17. 10 v. 7. 11 v. 8. 12 v. 9.

p τό τε] + μὴ E.F. + τὸ ex corr. in loco raso A. τῷ pro τό τε Cat. Vulgatum tuetur Interp. q ὅπερ E. ὅπῃ περ Cat. r ὑμᾶς ἄρτι pro ἄρτι ὑμᾶς A.F. Mosqq. s ἐὰν ὁ κ. ἐπ. om. F. t δὲ om. a pr. man. A. v ἐνδεικνύμενος omnes. δεικνύμενος Edd. w διατρίβειν F. x οὖν accessit ex nostris omnibus. y εὐρύχωρος F. z ἡ om. E. a πολὺς] Sic A.E. ὅτι πολὺς Edd. ἐπειδὴ μέγας F. * Hic rursus prosequitur Codex C.

[b]Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅταν τι μέγα καὶ γενναῖον ἐργάσασθαι
B βουληθῶμεν, μὴ τοῦτο σκοπῶμεν, ὅτι πολὺν ἔχει πόνον, ἀλλ'
εἰς τὸ κέρδος βλέπωμεν. Ὅρα γοῦν καὶ Παῦλον οὐ διὰ τοῦτο
ὀκνοῦντα, οὐ διὰ τοῦτο ἀναδυόμενον, ἐπειδὴ ἀντικείμενοι πολλοὶ,
ἀλλ', ἐπειδὴ μεγάλη ἦν ἡ θύρα, [c]ἐπικείμενον καὶ παραμένοντα.
Καὶ γὰρ, ὅπερ ἔφην, σημεῖον τοῦτο ἦν τοῦ γυμνοῦσθαι τὸν
διάβολον. Οὐδὲ γὰρ ἔστι μικρὰ καὶ φαῦλα [d]πράττοντας,
παροξῦναι τὸ πονηρὸν θηρίον ἐκεῖνο. Ὥστε ὅταν ἴδῃς ἄνδρα
δίκαιον μεγάλα κατορθοῦντα, [e]καὶ μυρία πάσχοντα δεινὰ, μὴ
θαυμάσῃς. Τοὐναντίον γὰρ [f]ἔδει θαυμάζειν, εἰ πολλὰς λαμ-
C βάνων ὁ διάβολος πληγὰς, ἔμελλεν ἡσυχάζειν καὶ πράως φέρειν
τὰ τραύματα. Οὐδὲ γὰρ, εἰ ὄφις κεντούμενος συνεχῶς ἀγρι-
αίνοι καὶ ἐφάλλοιτο [g]τῷ κεντοῦντι, θαυμάζειν χρή. Καὶ γὰρ
ὄφεως παντὸς χαλεπώτερον ἕρπει ὁ διάβολος πᾶσιν ἐπιπηδῶν,
καὶ ὥσπερ σκορπίος τὸ κέντρον ἄρας, διανίσταται. Μὴ δὴ
τοῦτο ὑμᾶς θορυβείτω· καὶ γὰρ τὸν ἐκ πολέμου καὶ νίκης καὶ
σφαγῆς ἐπανιόντα ἀνάγκη καὶ ᾑμάχθαι, πολλάκις δὲ καὶ τραύ-
ματα ἔχειν. Καὶ σὺ τοίνυν ὅταν ἴδῃς τινὰ ἐλεημοσύνας
ποιοῦντα, καὶ ἄλλα μυρία ἐργαζόμενον ἀγαθὰ, καὶ ταύτῃ
συγκόπτοντα τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν, εἶτα πειρασμοῖς περι-
D πεσόντα καὶ κινδύνοις, μὴ διὰ τοῦτο θορυβηθῇς· διὰ γὰρ τοῦτο
περιέπεσε [h]πειρασμῷ, ἐπειδὴ σφόδρα ἔπληξε τὸν διάβολον.
Καὶ πῶς ὁ θεὸς συνεχώρησε, φησίν; Ἵνα μᾶλλον στεφανωθῇ,
ἵνα πλείονα [i]λάβῃ πληγὴν ἐκεῖνος. Ὅταν γὰρ μετὰ [k]τὸ
ἀγαθὰ ποιεῖν καὶ δεινὰ πάσχων εὐχαριστῇ διαπαντὸς, πλήττε-
ται ὁ διάβολος. Μέγα μὲν [l]γὰρ, καὶ ἐξ οὐρίας φερομένων
τῶν πραγμάτων, καὶ ἐλεεῖν, καὶ ἀρετῆς ἀντέχεσθαι· πολλῷ (53
δὲ μεῖζον τὸ δεῖνα πάσχοντα, μὴ ἀφίστασθαι τῆς καλῆς ταύτης
ἐργασίας. Οὗτός ἐστιν ὁ διὰ τὸν θεὸν μάλιστα ταῦτα ποιῶν.
E Ὥστε κἂν κινδυνεύωμεν, ἀγαπητοὶ, κἂν ὁτιοῦν πάσχωμεν, μετὰ
πλείονος ἐχώμεθα [m]τῆς προθυμίας τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνων.
Οὐδὲ γὰρ οὗτος ὁ τῆς ἀντιδόσεως καιρός. Μὴ τοίνυν ἐνταῦθα

[b] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐ δεῖ θαυμάζειν ἡμᾶς ὁρῶντας τοὺς ἐν ἀρεταῖς ζῶντας δυσπραγοῦντας, ἀφορῶντας πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀντίδοσιν· καὶ ὅτι δεῖ τοὺς ἔχοντας προσόδους, καὶ τοὺς ἄλλους μέντοι πάντας, πιπράσκοντας καὶ ἀγοράζοντας, ἀπονέμειν εἰς ἐλεημοσύνην δεκάτην μοῖραν. τὰ γὰρ ἀπὸ τόκων ἢ ἀπὸ δασμοῦ στρατιωτῶν προσαγόμενα οὐ παραδέχεται ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος. Veron. [c] ἐπικ.] καὶ ἐπικ. F. Idem post παραμένοντα add. τὸν ἐχθρόν. [d] πράττοντας omnes. Edebatur πράξαντας. [e] καὶ τὰ μυρία F. [f] δεῖ F. [g] τῶν κεντούντων F. Vulgatum firmat Floril. p. 305 (Tom. xii. p. 570 E.) [h] πειρασμῷ omnes. πειρασμοῖς vulgo. [i] λάβῃ πληγὴν omnes. πλ. λάβῃ Edd. τὴν πλ. λάβῃ Flor. [k] τὸ] τοῦ τὰ F. [l] γὰρ] + τοῦτο F. [m] τῆς, quod aberat, est in libris omnibus.

ἀπαιτῶμεν τοὺς στεφάνους, ἵνα μὴ ἐν τῷ καιρῷ τῶν στεφάνων
ἐλαττώσωμεν ἡμῶν τὴν ἀμοιβήν. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν
τεχνιτῶν οἱ μὲν ἑαυτοὺς τρέφοντες καὶ ἐργαζόμενοι, μείζονα
τὸν μισθὸν λαμβάνουσιν, οἱ δὲ παρὰ τοῖς μισθωσαμένοις τρε-
φόμενοι, ὑποτέμνονται τοῦ μισθοῦ [n]μέρος οὐ μικρόν· οὕτω καὶ
ἐπὶ τῶν ἁγίων· ὁ μὲν μυρία ποιῶν ἀγαθὰ καὶ μυρία πάσχων 405
κακὰ, ἀκέραιον ἔχει τὸν μισθὸν, καὶ [o]πολὺ πλείονα τὴν ἀμοιβὴν,
οὐχ ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐποίησε μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν
κακῶν ὧν ἔπαθεν· ὁ δὲ ἀνέσεως ἐνταῦθα ἀπολαύων καὶ τρυφῆς,
οὐχ οὕτως ἔχει λαμπροὺς τοὺς στεφάνους ἐκεῖ. Μὴ τοίνυν
ἐνταῦθα ζητῶμεν τὴν ἀντίδοσιν, ἀλλὰ τότε μάλιστα χαίρωμεν,
ὅταν κατορθοῦντες πάσχωμεν κακῶς. Οὐ γὰρ τὸν ἐκ τῶν
κατορθωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν πειρασμῶν μισθὸν
ἡμῖν ὁ θεὸς ἐκεῖ ταμιεύεται. Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον ὃ λέγω
γένηται, ἔστωσαν δύο πλούσιοι ἐλεήμονες, καὶ διδότωσαν B
πένησιν· εἶτα ὁ μὲν ἐπὶ τῷ πλούτῳ μενέτω, καὶ πάσης εὐημερίας
ἀπολαυέτω· ὁ δὲ εἰς πενίαν πιπτέτω καὶ νόσους καὶ συμφορὰς,
καὶ χάριν ἐχέτω τῷ θεῷ. Τούτων τοίνυν ἀπελθόντων ἐκεῖ, τίς
μείζονα λήψεται τὸν [p]στέφανον; Οὐκ εὔδηλον ὅτι ὁ νοσῶν
καὶ ταλαιπωρούμενος, ὅτι καὶ εὖ ποιῶν καὶ πάσχων κακῶς οὐδὲν
ἔπαθεν ἀνθρώπινον; Παντί που δῆλον. Καὶ γὰρ οὗτός ἐστιν
ὁ ἀνδριὰς ὁ ἀδαμάντινος, οὗτος [q]ὁ εὐγνώμων οἰκέτης. [r]Εἰ γὰρ
οὐδὲ δι' ἐλπίδα βασιλείας δεῖ τι ποιεῖν ἀγαθὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῷ
θεῷ δοκοῦν, ὃ πάσης βασιλείας μεῖζόν ἐστι, τίνος ἄξιός ἐστιν ὁ C
διὰ τὸ μὴ λαβεῖν ἐνταῦθα τὴν ἀντίδοσιν ἀργότερος περὶ τὴν
ἀρετὴν γινόμενος; Μὴ τοίνυν θορυβώμεθα, ὅταν ἴδωμεν, ὅτι
ὁ δεῖνα χήρας καλῶν, καὶ δοχὰς συνεχεῖς ἐργαζόμενος, ἀπώλεσε
τὴν οἰκίαν ἐμπρησθεῖσαν, ἢ ἑτέραν τινὰ τοιαύτην ὑπέμεινε
συμφοράν· καὶ γὰρ διὰ τοῦτο λήψεται τὸν μισθόν. Ἐπεὶ καὶ
ὁ Ἰὼβ οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς ἐλεημοσύναις ἐθαυμάζετο, ὡς ἐφ' οἷς
ἔπαθε μετὰ ταῦτα. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ φίλοι ἐξευτελίζονται οἱ
τούτου, καὶ οὐδενὸς ἄξιοι λόγου νομίζονται εἶναι, ὅτι τὰς
παρούσας ἐζήτουν ἀντιδόσεις, καὶ ἀπὸ τούτων τοῦ δικαίου
κατεψηφίζοντο. Μὴ τοίνυν ἐνταῦθα ζητῶμεν τὴν ἀμοιβὴν, D
[s]μὴ πένητες καὶ πτωχοὶ γενώμεθα. Καὶ γὰρ ἐσχάτης τοῦτο
εὐτελείας, οὐρανοῦ προκειμένου καὶ τῶν [t]ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν, τὰ
ἐνταῦθα περισκοπεῖν. Μὴ δὴ οὕτω ποιῶμεν· ἀλλ' ὅπερ ἂν

[n] μέρος οὐ μικρὸν pro οὐ μικρὸν μέρος omnes. [o] πολὺ πλείονα] πολυπλασίονα C.E. [p] στέφανον omnes. μισθὸν Edd. [q] ὁ om. F. [r] εἰ γὰρ οὐδὲ] Sic C.E. εἰ γὰρ οὐ F. εἰ δὲ οὐ Edd. [s] μὴ, quod vulgo deest, solus habet F. Paullo post γενόμενοι ex corr. A. receptum a Sav. Mor. Ben. [t] ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν F.

ἐπέλθῃ [v] τῶν ἀδοκήτων, τῶν ἐπιταγμάτων ἡμεῖς ἐχώμεθα τοῦ
θεοῦ διηνεκῶς, καὶ πειθώμεθα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ, καὶ κιβώτιον
πενήτων ποιῶμεν ἐπὶ τῆς οἰκίας, καὶ παρὰ τὸν τόπον, ὃν ἕστη-
κας εὐχόμενος, ἐκεῖ κείσθω, καὶ ὁσάκις ἂν εἰσέλθῃς εὔξασθαι,
E καταθὲς πρῶτον τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ τότε ἀνάπεμπε εὐχήν·
καὶ ὥσπερ οὐκ ἂν ἕλοιο χερσὶν ἀνίπτοις εὔξασθαι, οὕτω μηδὲ
ἐλεημοσύνης χωρίς. Καὶ γὰρ [w] οὐκ ἔλαττον τοῦ εὐαγγέλιον
κρέμασθαι παρὰ τὴν κλίνην τὸ ἐλεημοσύνην κεῖσθαι. Εὐαγ-
γέλιον μὲν γὰρ ἐὰν κρεμάσῃς μηδὲν ποιῶν, οὐδὲν τοσοῦτον
ὠφεληθήσῃ· τοῦτο δὲ ἔχων τὸ κιβώτιον, ὅπλον ἔχεις κατὰ
τοῦ διαβόλου, τὴν εὐχὴν ὑπόπτερον ποιεῖς, ἁγίαν κατα-
σκευάζεις τὴν οἰκίαν, τροφὰς ἔνδον [x] ἔχων ἀποκειμένας [y] τοῦ
406 βασιλέως. Παρὰ τοῦτο καὶ [z] ἡ κλίνη κείσθω τὸ κιβώτιον,
καὶ ἀφαντασίαστος ἔσται ἡ νύξ· μόνον μηδὲν ἐξ ἀδικίας
ἐκεῖ βαλλέσθω. Ἐλεημοσύνη γὰρ τὸ πρᾶγμά ἐστιν· ἐλεη-
μοσύνην δὲ ἀπὸ ὠμότητος οὐκ ἔνι βλαστῆσαί ποτε. Βού-
λεσθε καὶ τὰς ἀφορμὰς, ὅθεν δεῖ καταβάλλειν, εἴπω, ὥστε
καὶ ταύτῃ ποιῆσαι εὔκολον τὴν τοιαύτην [a] φοράν; Ὁ χειρο-
τέχνης, οἷον ὁ ὑποδηματορράφος, ἢ ὁ σκυτοτόμος, ἢ ὁ χαλκο-
τύπος, ἢ ἕτερος ὁστισοῦν δημιουργὸς, ἐπειδὰν πωλήσῃ τι τῶν
ἀπὸ τῆς τέχνης, ἀπαρχέσθω τῆς τιμῆς τῷ θεῷ, [b] καταβαλλέτω
B μικρὸν μέρος αὐτόθι, καὶ μεριζέσθω πρὸς τὸν θεὸν ἐξ ἐλάττονος
μοίρας. Οὐδὲ γὰρ μέγα τι αἰτῶ, [c] ἀλλὰ τοσοῦτον ὅσον [d] Ἰου-
δαίων οἱ νήπιοι, καὶ μυρίων γέμοντες κακῶν, τοσοῦτον οἱ τὸν
οὐρανὸν προσδοκῶντες ἡμεῖς βάλλωμεν. Ταῦτα δὲ οὐ νομο- (534)
θετῶν, οὐδὲ κωλύων τὸ πλέον λέγω, ἀλλ' ἀξιῶν μὴ ἔλαττον τῆς
δεκάτης μοίρας καταθεῖναι. Τοῦτο δὲ μὴ [e] πωλῶν μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἀγοράζων ποίει, [f] καὶ μισθὸν κομιζόμενος. Τοῦτον καὶ οἱ
τοὺς ἀγροὺς κεκτημένοι τηρείτωσαν τὸν νόμον ἐν ταῖς προσό-
δοις· τοῦτον πάντες οἱ τοὺς δικαίους συλλέγοντες πόρους.
C Πρὸς γὰρ τοὺς τόκους ἀπαιτοῦντας οὐδείς μοι λόγος, οὐδὲ πρὸς
στρατιώτας [g] τοὺς διασείοντας ἄλλους, καὶ πραγματευομένους
ἀλλοτρίας συμφοράς· [h] οὐδὲν γὰρ ἐκεῖθεν βούλεται δέχεσθαι ὁ
θεός· ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐκ δικαίων πόνων συλλέγοντας τὰ ὄντα,
ταῦτα λέγω. Καὶ γὰρ ἐὰν ἐν τοιαύτῃ συνηθείᾳ καταστήσωμεν
ἑαυτοὺς, ὑπὸ τοῦ συνειδότος κεντούμεθα λοιπὸν, ἄν ποτε τοῦτον

[v] Vid. Annot. [w] Verba *οὐκ ἔλαττον* vulgo post *κλίνην* leguntur, repugnantibus libris. [x] *ἔχων* om. F. [y] *τοῦ*] *τὰς τοῦ* F. [z] *ἡ κλίνη*] Sic libri omnes. *τῇ κλίνῃ* Edd. [a] *εἰσφορὰν* C.F. Cf. p. 600 D. [b] *καὶ καταβ. μικρόν τι μέρος* F. [c] *ἀλλ' ὅσον* (om. *τοσοῦτον*) C. [d] *Ἰουδαίων*] *οἱ Ἰουδαῖοι* F. [e] *ὁ πωλῶν . . . ὁ ἀγοράζων . . . καὶ ὁ μισθὸν κομ.* F. [f] Haec *καὶ μισθὸν κομιζόμενος*, quae vulgo absunt, leguntur in libris omnibus. *et aliis operantibus* Interp. [g] *τοὺς διασείοντας* F. Articulus vulgo abest. [h] *οὐδὲ* F.

ἀπολίπωμεν τὸν νόμον, καὶ οὐδὲ βαρὺ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα
ἡγησόμεθα, καὶ κατὰ μικρὸν [i]ἐπὶ τὰ μείζονα ἥξομεν· καὶ μελε-
τήσαντες χρημάτων καταφρονεῖν, καὶ τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν
ἀνασπάσαντες, τόν τε ἐνταῦθα μετὰ ἀδείας βιωσόμεθα βίον, καὶ
τῆς μελλούσης τευξόμεθα ζωῆς, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπι-
τυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι- D
στοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ
πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΜΔ.

[1]Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος πρὸς ὑμᾶς, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένη-
ται [a]πρὸς ὑμᾶς.

Τάχα τις ἡγεῖται [b]ἀνάξιον εἶναι τῆς ἀνδρείας τῆς Τιμοθέου
τὴν παράκλησιν ταύτην· ἀλλ' οὐ Τιμοθέου ἕνεκεν τοῦτο [c]εἴ-
ρηται, ἀλλὰ τῶν ἀκουόντων, ἵνα μὴ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἐπιβουλῆς
ἑαυτοὺς [d]καταβλάψωσιν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἀεὶ πρὸς κινδύνους E
ἦν [e]παρεμβεβλημένος. [2]"Ὡς γὰρ πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ
ἐδούλευσεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ," φησίν. [f]Ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς
εἰς τὸν μαθητὴν θρασύτητος, καὶ εἰς τὸν διδάσκαλον προέλθωσι,
καὶ χείρους γένωνται, πόρρωθεν αὐτοὺς καταστέλλει λέγων,
"Ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς·" τουτέστιν, ἵνα μή τις αὐτοῦ
[g]κατεξανιστῆται τῶν ἀπεγνωσμένων ἐκείνων. Καὶ γὰρ ἔμελλεν
αὐτοῖς ἴσως ἐπιτιμᾶν, ὑπὲρ ὧν καὶ Παῦλος ἐπέστειλε· [h]καὶ γὰρ
ἐπηγγείλατο δι' αὐτὸ τοῦτο πέμπειν αὐτόν. "Ἔπεμψα γὰρ 407
Τιμόθεον ὑμῖν, φησὶν, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν
Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω." Ἵν'
οὖν μὴ εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ τῇ τοῦ δήμου συστάσει καὶ τῇ
ἔξωθεν σοφίᾳ [i]θαρροῦντες ἐπίθωνται καὶ [k]διαπτύωσι καὶ ἐπι-
βουλεύσωσιν, ἀλγοῦντες τοῖς ἐλέγχοις τοῖς παρ' αὐτοῦ, ἢ ὑπὲρ
ὧν ὁ διδάσκαλος ἐπετίμησε, δίκην αὐτὸν ἀπαιτήσωσιν ἐκεῖνον
ἀμυνόμενοι, διὰ τοῦτό [l]φησιν, "Ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς
ὑμᾶς." Μὴ γάρ μοι τοὺς ἔξωθεν εἴπῃς τοὺς Ἕλληνας καὶ
[m]ἀπίστους· τὰ παρ' ὑμῶν ἀπαιτῶ, ὑπὲρ ὧν καὶ ἡ ἐπιστολὴ B
ἅπασα συνετέθη, οὓς καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ προοιμίοις ἐφόβησε.
Διὰ τοῦτο εἶπε, "πρὸς ὑμᾶς." Εἶτα ἀπὸ τῆς διακονίας

[1] Cap. XVI. v. 10. [2] Philipp. ii. 22.

[i] ἐπὶ] καὶ ἐπὶ F. Hom. XLIV. [a] πρὸς ὑμᾶς om. F. Mosq. 7. [b] ἀναξίαν E. Statim εἶναι τῆς Τιμοθέου ἀνδρίας C.E. [c] εἴρηκεν F. [d] καταβλάψωμεν F. [e] παραβεβλημένος ex corr. A. [f] ἀλλ' ἵνα] ἵν' οὖν C. [g] κατεξανιστῆται E. κατεξαναστῇ C. Cat. κατεξανίσταται vulgo. [h] καὶ γὰρ] ὃς καὶ C. [i] βαροῦντες A.E. φρονοῦντες C. *sublati* Interp. [k] διαπτύσωσι E. [l] φησὶν] ἀσφαλίζεται καὶ λέγει, βλέπετε C. Interp. [m] ἀπιστοῦντας F.

ἀξιόπιστον αὐτὸν ποιεῖ λέγων· “Τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργά-
ζεται.” Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο [n]ἴδῃς, φησὶν, εἰ μὴ πλούσιος, [o]εἰ
μὴ εὐπαίδευτος, μηδὲ πρεσβύτης, ἀλλὰ τί ἐπιτέτακται καὶ
ἀνύει; “Τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται.” Τοῦτο δὲ ἀντὶ
πάσης αὐτῷ καὶ εὐγενείας καὶ πλούτου καὶ ἡλικίας καὶ σοφίας
ἀπόχρῃ. Καὶ οὐκ ἠρκέσθη τούτῳ, [p]ἀλλὰ προσέθηκε· “Καθὼς
καὶ ἐγώ·” καὶ ἀνωτέρω, “Ὅς ἐστί μου τέκνον ἀγαπητὸν [q]καὶ
πιστὸν ἐν κυρίῳ· [r]αὐτὸς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν
C Χριστῷ.” Ἐπεὶ οὖν καὶ νέος ἦν, καὶ μόνος ἐνεχειρίσθη [s]δήμου
τοσούτου διόρθωσιν, ἀμφότερα δὲ εἰς καταφρόνησιν ἦγεν, εἰκό-
τως ἐπάγει· [3]“Μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ.” Καὶ οὐ τοῦτο
ἀπαιτεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τιμὴν πλείονα· διὸ καί φησι, “Προ-
πέμψατε [t]δὲ αὐτὸν μετ᾽ εἰρήνης·” τουτέστιν, ἀφόβως, μὴ μάχας
καὶ φιλονεικίας ἐμποιοῦντες, μὴ ἔχθρας καὶ ἀπεχθείας, ἀλλ᾽
ὑποταγὴν [v]ἅπασαν ὡς διδασκάλῳ [w]παρέχοντες. “Ἵνα ἔλθῃ
πρός με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν [x]μετὰ τῶν ἀδελφῶν.” Καὶ (535)
τοῦτο φοβοῦντος αὐτοὺς ἦν. Ἵνα γὰρ εἰδότες, ὅτι πάντα
[y]εἰρήσεται πρὸς αὐτὸν ἅπερ ἂν πάθῃ, ἐπιεικέστεροι γένωνται,
D διὰ τοῦτο προσέθηκεν· “Ἐκδέχομαι γὰρ αὐτόν.” Ἄλλως δὲ
καὶ ἐντεῦθεν ἀξιόπιστον ποιεῖ, εἴγε μέλλων ἐξιέναι, αὐτὸν περι-
μένει, καὶ τὴν εἰς ἐκείνους δείκνυσιν ἀγάπην, ὅταν τὸν οὕτω
χρήσιμον δι᾽ αὐτοὺς φαίνηται πέμψας.

[4]“Περὶ δὲ Ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν,
ἵνα ἔλθῃ πρὸς [z]ὑμᾶς.” Οὗτος καὶ εὐπαίδευτος [a]δοκεῖ εἶναι, καὶ
πρεσβύτερος τοῦ Τιμοθέου. Ἵν᾽ οὖν μὴ λέγωσι, τί δήποτε
τὸν [b]μὲν ἄνδρα οὐκ ἀπέστειλε, τὸν δὲ νέον ἀντ᾽ ἐκείνου; [c]ὅρα
καὶ τοῦτο πῶς παραμυθεῖται, ἀδελφόν τε αὐτὸν καλῶν, καὶ
πολλὰ παρακεκληκέναι λέγων. [d]Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ προτετιμη-
E κέναι αὐτοῦ τὸν Τιμόθεον, [e]καὶ μᾶλλον αὐτὸν σεμνύνειν, καὶ διὰ
τοῦτο [f]μὴ ἀπεσταλκέναι, καὶ πλείονα ἐκκαύσῃ τὸν φθόνον,
ἐπήγαγε, “Πολλὰ αὐτὸν παρεκάλεσα, ἵνα ἔλθῃ.” Τί οὖν, οὐκ
εἶξεν ἐκεῖνος οὐδὲ ἐπένευσεν, ἀλλ᾽ ἀντέστη καὶ ἐφιλονείκησεν;
Οὐ λέγει τοῦτο, [g]ἀλλ᾽ ἵνα μήτε ἐκεῖνον [h]διαβάλῃ, καὶ ὑπὲρ

3 v. 11. 4 v. 12.

[n] ἴδητε F. [o] εἰ μὴ] μηδὲ F. [p] ἀλλὰ]+καὶ F. [q] Haec καὶ πιστὸν, quae aberant, recepta ex omnibus. [r] αὐτὸς] ὃς F. [s] δήμου τοσούτου omnes. τοσούτου δήμου Edd. [t] δὲ om. A. [v] ἅπασαν] Sic nostri omnes. καὶ τιμὴν Edd. [w] παρέχοντες F. *obtemperantes* Interp. Legebatur προσέχοντες. [x] μετὰ τῶν ἀδελφῶν om. F. [y] εἰρήσεται] ἐρεῖ F. [z] ὑμᾶς]+ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Edd. repugnantibus libris. [a] ἐδόκει C.F. [b] μὲν om. F. Mox ἀπέστειλας idem. [c] ὅρα]+δὲ Edd. δὲ om. C.F. [d] ἵνα γὰρ] εἶτα ἵνα C. [e] Haec καὶ μᾶλλον αὐτὸν σεμνύνειν (σεμνύνει F.) quae desunt in Editis, tuentur libri omnes cum Interp. [f] μηδὲ C.E. [g] ἀλλ᾽ om. a pr. man. A. [h] διαβάλλῃ A.F.

ἑαυτοῦ ἀπολογήσηται, φησί· "Καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα,
ἵνα νῦν ἔλθῃ." Εἶτα ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι σκῆψις ταῦτα καὶ
πρόφασις, ἐπήγαγεν· "Ἐλεύσεται δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν εὐκαι-
ρήσῃ." Τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἐκείνου ἀπελογήσατο, καὶ αὐτοὺς
ἐπιποθοῦντας αὐτὸν [i]ἀνέπαυσε τῇ ἐλπίδι τῆς παρουσίας.
Εἶτα δεικνὺς ὅτι οὐκ ἐν τοῖς διδασκάλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑαυτοῖς 408
ὀφείλουσι τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας, φησί· [5]"Γρηγο-
ρεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει" οὐκ ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ ἔξω. Οὐ
γάρ ἐστιν ἐκεῖ ἑστάναι, ἀλλὰ φέρεσθαι· ὥσπερ οὖν ἐν τῇ πίστει
ἑστάναι. "Ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. [6]Πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ
γινέσθω." Ταῦτα δὲ λέγων, δοκεῖ μὲν παραινεῖν, καθάπτεται
δὲ αὐτῶν ὡς ῥᾳθυμούντων. Διὸ λέγει· "Γρηγορεῖτε," ὡς κα-
θευδόντων· "Στήκετε," ὡς σαλευομένων· "Ἀνδρίζεσθε, κρα-
ταιοῦσθε," ὡς μαλακιζομένων· "Πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω,"
ὡς στασιαζόντων. Καὶ τὸ μὲν πρὸς τοὺς ἀπατῶντας, τὸ
"Γρηγορεῖτε, στήκετε" τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας, τὸ B
"Ἀνδρίζεσθε" τὸ δὲ πρὸς τοὺς στασιάζοντας καὶ διασπᾶν
ἐπιχειροῦντας, τὸ "Πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω," ὅπερ
σύνδεσμός ἐστι τελειότητος, καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν.
Τί δέ ἐστι, τὸ "Πάντα ἐν ἀγάπῃ;" Εἴτε ἐπιτιμᾷ τις, φησὶν,
εἴτε ἄρχει, εἴτε ἄρχεται, εἴτε μανθάνει, εἴτε διδάσκει, πάντα
μετὰ ἀγάπης· ἐπειδὴ καὶ τὰ εἰρημένα ἅπαντα ἐκ τοῦ ταύτην
ἠμελῆσθαι [k]ἐγένετο. Εἰ γὰρ αὕτη μὴ ἠμελήθη, οὐκ ἂν ἐφυσή-
θησαν, οὐκ ἂν εἶπον, "Ἐγὼ μὲν εἰμὶ Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ·" C
εἰ [l]αὐτὴ ἦν, οὐκ ἂν ἔξω ἐδικάσαντο, μᾶλλον δὲ [m]οὐδ' ἂν ἐδικά-
σαντο· εἰ αὐτὴ ἦν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος τοῦ πατρὸς τὴν γυναῖκα
ἔλαβεν, οὐκ ἂν τῶν ἀσθενούντων ἀδελφῶν κατεφρόνησαν, οὐκ
ἂν αἱρέσεις εἶχον, οὐκ ἂν ἐκενοδόξησαν ἐπὶ τοῖς χαρίσμασι.
Διὰ τοῦτό φησι, "Πάντα μετὰ ἀγάπης γινέσθω."

[7]"[n]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, οἴδατε τὴν οἰκίαν Στε-
φανᾶ, ὅτι ἔστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς
ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς." Καὶ ἀρχόμενος τούτου μέμνηται
λέγων, "Ἐβάπτισα δὲ [o]καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον·" καὶ νῦν D
ἀπαρχὴν αὐτὸν οὐχὶ τῆς Κορίνθου μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς
Ἑλλάδος φησίν. Οὐ μικρὸν δὲ [p]καὶ τοῦτο ἐγκώμιον, τὸ πρῶ-
τον τῷ Χριστῷ προσελθεῖν. Διὸ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους
ἐπιστολῇ ἐντεῦθεν ἐγκωμιάζων τινὰς ἔλεγεν, [8]"Οἳ καὶ πρὸ
ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ." Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι πρῶτοι

[5] v. 13. [6] v. 14. [7] v. 15. [8] Rom. xvi. 7.

[i] ἀνέπαυσεν post παρουσίας transp. Edd. invitis libris. [k] ἐγένετο omnes. ἐγίνετο Edd. [l] αὕτη hic et infra A.F. [m] οὐδ'] οὐκ A. [n] παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ om. F. [o] καὶ om. F. [p] καὶ om. F.

ἐπίστευσαν, ἀλλὰ ἀπαρχὴ ἐγένοντο, δεικνὺς ὅτι μετὰ τῆς πίστεως καὶ βίον ἄριστον ἐπεδείξαντο, ὥσπερ ἐπὶ καρπῶν, πάντοθεν ἑαυτοὺς ἀξίους [q]παρέχοντες. Καὶ γὰρ τὴν ἀπαρχὴν
E ἀμείνω τῶν λοιπῶν εἶναι χρὴ, ὧν ἐστιν ἀπαρχή· ὃ δὴ καὶ τούτοις διὰ τῆς ῥήσεως ταύτης [r]ἐπεμαρτύρησεν ὁ Παῦλος. Οὐδὲ γὰρ ἐπίστευσαν μόνον γνησίως, ὅπερ ἔφην, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἐπεδεί- (536)
ξαντο τὴν εὐλάβειαν, καὶ ἀκμάζουσαν τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν [s]ἐν ἐλεημοσύναις φιλοτιμίαν. Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρωθεν αὐτῶν τὴν εὐλάβειαν [t]δείκνυσιν, ἐκ τοῦ καὶ τὴν οἰκίαν ἅπασαν εὐσεβείας πληρῶσαι. Ὅτι δὲ καὶ ἐν ἔργοις ἐκόμων ἀγαθοῖς, δηλοῖ διὰ τῶν ἑξῆς λέγων· "Εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς." Ἠκούσατε ἡλίκα τῆς φιλοξενίας τὰ ἐγκώμια;
409 [v]Οὐ γὰρ εἶπε, διακονοῦσιν, ἀλλ', "ἔταξαν ἑαυτούς·" [w]τοῦτον τὸν βίον εἵλοντο [x]διαπαντὸς, ταύτην μελετῶσι τὴν μελέτην.
9 "Ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις." Τουτέστιν, ἵνα συναντιλαμβάνησθε καὶ εἰς δαπάνην χρημάτων καὶ εἰς σώματος διακονίαν, [y]ἵνα κοινωνῆτε. Καὶ γὰρ ἐκείνοις ὁ κόπος ἔσται κοῦφος, ὅταν ἔχωσι συμμάχους, καὶ τὰ τῆς εὐεργεσίας εἰς πλείονας διαβήσεται. Καὶ οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, συνεργεῖτε, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς ἂν κελεύωσι πείθεσθε, [z]τὴν ἐπιτεταμένην ὑπακοὴν ἐνδεικνύμενος. Καὶ ἵνα μὴ δόξῃ αὐτοῖς χαρίζεσθαι, προσ-
B έθηκε· "Καὶ παντὶ τῷ κοπιῶντι καὶ συνεργοῦντι." Κοινὸς [a]ἔστω, φησὶν, ὁ νόμος οὗτος. Οὐδὲ γὰρ ἰδιαζόντως περὶ ἐκείνων λέγω, ἀλλ' εἴ τις κατ' ἐκείνους, καὶ οὗτος ἀπολαυέτω τούτων. Διὰ τοῦτο καὶ [b]ἀρχόμενος συνιστᾶν, αὐτοὺς μάρτυρας καλεῖ, λέγων· "Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ." Ἴστε γὰρ, φησὶ, καὶ ὑμεῖς πῶς κάμνουσι, καὶ οὐ παρ' ἡμῶν δεῖσθε μαθεῖν.

10 "Ἐχάρην δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα αὐτοὶ ἀνεπλήρωσαν· ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν." Ἐπειδὴ [c]γὰρ
C εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἐξηγριῶσθαι πρὸς τούτους· οὗτοι γὰρ οἱ ἐλθόντες εἰσὶ καὶ δηλώσαντες αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν στάσιν· [d]δι' αὐτῶν γὰρ καὶ ἔγραψαν τὰ περὶ τῶν παρθένων, [e]τὰ περὶ τῶν γεγαμηκότων· ὅρα πῶς αὐτοὺς κατεπράϋνεν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς

9 v. 16. 10 v. 17, 18.

[q] παρασχόντες F. [r] ἐμαρτύρησεν E.F. [s] ἐν om. E. et a pr. man. A. [t] δεικνύων F. [v] οὐδὲ γὰρ εἶπε F. οὐκ εἶπε δὲ C. [w] τοῦτον] δηλῶν ὅτι τοῦτον C. Interp. [x] διηνεκῶς F. [y] ἵνα] + καὶ F. [z] τὴν ἐπιτεταμένην] τοῦτο γὰρ νῦν ἐστι τὸ ὑποτάσσεσθε· ἐπιτεταμένην C. Interp. [a] ἔστω φησὶν omnes. φησὶν ἔστω Edd. Statim οὗτος ὁ νόμος C.E. [b] ἀρχόμενος] + αὐτοὺς F. [c] γὰρ om. C. Statim αὐτοῖς pro αὐτοὺς F. [d] δι' αὐτῶν γὰρ] αὐτῶν, δι' ὧν F. non Cat. [e] τὰ περὶ] καὶ F.

ἐπιστολῆς εἰπὼν, "Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ὑπὸ τῶν
Χλόης," καὶ τούτους κρύψας, κἀκείνους εἰς μέσον ἀγαγών·
εἰκὸς γὰρ ἐκείνους διὰ τούτων δηλῶσαι· ἐνταῦθα δὲ, "Τὸ ὑμῶν
ὑστέρημα ἀνεπλήρωσαν, καὶ ἀνέπαυσαν τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ
ὑμῶν·" δεικνὺς ἀντὶ πάντων ἐλθόντας, καὶ ἑλομένους ἀποδημίαν
στείλασθαι τοσαύτην ὑπὲρ αὐτῶν. Πῶς οὖν [f]ἵνα τοῦτο τὸ D
ἴδιον κοινὸν γένηται; [g]Εἰ τὸ ὑστέρημα παραμυθήσεσθε διὰ τῆς
εὐνοίας τῆς εἰς αὐτούς· ἐὰν τιμήσητε, ἐὰν ἀποδέξησθε αὐτοὺς,
ἐὰν τῇ εὐποιΐᾳ κοινωνήσητε. Διό [h]φησιν, "Ἐπιγινώσκετε
[i]οὖν τοὺς τοιούτους." Καὶ ἐπαινῶν [k]τοὺς ἐλθόντας, συμπλέκει
καὶ ἐκείνους τῷ ἐγκωμίῳ, τοῖς ἀπεσταλμένοις τοὺς ἀπεσταλ-
κότας, λέγων, ὅτι "ἀνέπαυσαν τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν."
"[l]Ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους," ὅτι δι' ὑμᾶς πατρίδα καὶ
οἰκίαν κατέλιπον. [m]Εἶδες σύνεσιν; πῶς δείκνυσιν οὐ Παύλῳ
μᾶλλον ἢ ἐκείνοις αὐτοὺς χαρισαμένους, τῷ τὴν πόλιν ἅπασαν
ἐν αὐτοῖς περιφέρειν· ὃ καὶ τούτους ἀξιοπίστους ἐποίει, καὶ E
ἐκείνους οὐκ ἠφίει τούτων [n]ἀποσχίζεσθαι, ἅτε δι' αὐτῶν παρα-
στάντας τῷ Παύλῳ."

11 "Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τῆς Ἀσίας." Ἀεὶ
συνάγει καὶ συγκολλᾷ τὰ μέλη διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ. "Ἀσπά-
ζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα." Παρ'
αὐτοῖς γὰρ ἔμενε, σκηνοποιὸς ὤν. "Σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν
ἐκκλησίᾳ." Καὶ τοῦτο οὐ μικρὰ ἀρετὴ, τὸ καὶ τὴν οἰκίαν ἐκ-
κλησίαν ποιῆσαι. 12 "Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες.
[o]Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ." Ταύτην τὴν τοῦ 410
ἁγίου φιλήματος ἐνταῦθα μόνον τίθησι προσθήκην. Τί δήποτε;
Σφόδρα διεστήκεσαν ἀλλήλων τῷ λέγειν, "Ἐγὼ μὲν εἰμὶ
Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ·"
τῷ τὸν μὲν πεινᾶν, τὸν δὲ μεθύειν· τῷ μάχας καὶ ζηλοτυπίας
καὶ κρίματα ἔχειν. Καὶ ἀπὸ τῶν [p]χαρισμάτων πολὺς ὁ φθόνος
(537) ἦν, πολλὴ ἡ ὑπερηφανία. Ἐπεὶ οὖν αὐτοὺς συνῆψε διὰ τῆς
παραινέσεως, εἰκότως κελεύει καὶ διὰ τοῦ φιλήματος τοῦ ἁγίου
συνάπτεσθαι. Τοῦτο γὰρ ἑνοῖ, καὶ ἓν τίκτει σῶμα· τοῦτο B
ἅγιόν ἐστι, [q]τὸ μὴ μετὰ δόλου καὶ ὑποκρίσεως.

13 "Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου." Δείκνυσι μετὰ
πολλῆς σπουδῆς τὴν ἐπιστολὴν συντεθεῖσαν· διὸ καὶ τοῦτο

11 v. 19. 12 v. 20. 13 v. 21.

[f] ἵνα, quod aberat, obtulit F. [g] εἰ τὸ ὑ. παραμυθήσεσθε] καὶ τὸ ὑ. παραμυθήσονται F. Cat. [h] φησὶν] καὶ ἐπάγει C. [i] οὖν om. F. [k] τοὺς] + νῦν F. Mox ἑτέρους pro ἐκείνους idem. [l] ἐπ. οὖν τοὺς τοιούτους] τουτέστιν ἐπιγινώσκετε C. Interp. [m] Vid. Annot. [n] ἀποσχίζεσθαι] + εἶπεν C. [o] ἀσπάζεσθε A.E. Mosq. 2. [p] χαρισμάτων] + δὲ C. [q] τὸ μὴ] οὐ τὸ F.

προσέθηκεν. [14]“ Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἔστω ἀνάθεμα.” Δι’ ἑνὸς τούτου ῥήματος πάντας ἐφόβησε, τοὺς τὰ μέλη αὐτῶν ποιοῦντας πόρνης μέλη, τοὺς σκανδαλίζοντας τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τῶν εἰδωλοθύτων, τοὺς ἀπ’
C ἀνθρώπων ὀνομαζομένους, τοὺς τῇ ἀναστάσει διαπιστοῦντας. Οὐκ ἐφόβησε δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔδειξε τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, καὶ τῆς κακίας τὴν πηγήν. Ὥσπερ [r]γὰρ σφοδρὰ περὶ αὐτὸν ἡ ἀγάπη [s]γινομένη, πάντα τῶν ἁμαρτημάτων τὰ εἴδη κατασβέννυσι καὶ ἐξωθεῖ· οὕτως ὅταν ἀσθενεστέρα ᾖ, βλαστάνειν ταῦτα ποιεῖ. “ Μαραναθά.” Τίνος ἕνεκεν τοῦτο εἴρηται; τί δήποτε καὶ Ἑβραΐδι φωνῇ; Ἐπειδὴ πάντων τῶν κακῶν ὁ τῦφος [t]αἴτιος ἦν, τοῦτον δὲ τὸν τῦφον ἡ ἔξωθεν σοφία ἐποίει, καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν ἦν, ὃ μάλιστα τὴν Κόρινθον διέσπασε· καταστέλλων [v]αὐτὴν οὐδὲ Ἑλλάδι κέχρηται [w]τῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ τῇ Ἑβραΐδι, δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον [x]οὐκ αἰσχύ-
D νεται τὴν ἰδιωτείαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς ἀσπάζεται τῆς θερμότητος. Τί δέ ἐστι “ Μαραναθά;” Ὁ κύριος [y]ἡμῶν ἦλθε. Τίνος οὖν ἕνεκεν αὐτὸ τοῦτό φησι; Τὸν τῆς οἰκονομίας βεβαιῶν λόγον, ἐξ [z]ὧν μάλιστα τὰ σπέρματα τῆς ἀναστάσεως συντέθεικεν· οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ἐντρέπων, ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· ὁ κοινὸς πάντων δεσπότης καταβῆναι τοσοῦτον κατηξίωσε, καὶ ὑμεῖς ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐστε, καὶ ἐπιμένετε ἁμαρτάνοντες, καὶ οὐ φρίττετε τῆς ἀγάπης τὴν ὑπερβολὴν, τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον; Ἐννόησον γὰρ τοῦτο μόνον, φησὶ, καὶ ἀρκέσει σοι εἰς πάσης ἀρετῆς προκοπὴν, καὶ πᾶσαν δυνήσῃ κατασβέσαι
E ἁμαρτίαν.

[15]“ Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ’ ὑμῶν.” Τοῦτο διδασκάλου, τὸ μὴ μόνον συμβουλαῖς, ἀλλὰ καὶ εὐχαῖς βοηθεῖν. [16]“ Ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ [a]Ἰησοῦ. Ἀμήν.” Ἵνα γὰρ μὴ νομίσωσιν, ὅτι κολακεύων αὐτοὺς εἰς τοῦτο κατέληξε, φησὶν, “ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” [b]Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώπινον ἔχει οὐδὲ σαρκικὸν, ἀλλὰ πνευματική τις ἐστί· διὸ [c]καὶ σφόδρα γνησία. [d]Καὶ γὰρ σφόδρα ἐρῶντος

14 v. 22.   15 v. 23.   16 v. 24.

[r] γὰρ] + καὶ F. Statim περὶ αὐτοὺς idem. περὶ αὐτῶν Cat. [s] γινομένη pro γενομένη omnes. [t] αἴτιος ἦν] ἦν αἴτιος A.C.E. [v] αὐτὴν] Sic C.E.F. Cat. Interp. αὐτὸν ex corr. pro αὐτῶν A. Edebatur αὐτῶν τὸν τῦφον. [w] τῇ accessit ex A.C.E. [x] οὐ καταισχύνεται F. [y] ἡμῶν om. F. [z] ὧν] οὗ Cat. [a] Ἰησοῦ om. F. Idem post ἀμὴν haec subjungit: ἐπειδὴ γὰρ σφοδρῶς αὐτῶν καθήψατο καὶ φορτικῶς κατηγόρησεν, θεραπεύει λοιπὸν λέγων, ἡ ἀγάπη μου ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ. Eadem fere leguntur in Cat. [b] οὐδὲν γὰρ] δεικνὺς ὅτι οὐδὲν C. Interp. [c] καὶ assumtum ex C.F. [d] καὶ γὰρ] ὅρα δὲ πῶς C. Interp.

τὸ ῥῆμα ἦν. Καὶ γὰρ ἐπειδὴ διειστήκει τῷ τόπῳ, καθάπερ δεξιᾶς τινος ἐκτάσει, ταῖς τῆς ἀγάπης αὐτοὺς χερσὶ περιλαμ-
βάνει λέγων, "Ἡ ἀγάπη μου μεθ' ὑμῶν," ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, 411
μετὰ πάντων ὑμῶν ἐγώ. Δι' ὧν δείκνυσιν, ὅτι οὐ θυμοῦ οὐδὲ ὀργῆς ἦν τὰ γραφέντα, ἀλλὰ κηδεμονίας, ὅπου γε μετὰ τοσαύτην κατηγορίαν οὐκ ἀποστρέφεται, ἀλλὰ [e]καὶ φιλεῖ καὶ περιλαμβάνει πόρρωθεν αὐτοὺς ὄντας, διὰ τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν γραμμάτων τούτων αὐτοῖς περιχυθείς. Οὕτω γὰρ τὸν διορθοῦντα δεῖ ποιεῖν· ὡς ὅ γε [f]ὀργῇ μόνον ποιῶν, οἰκεῖον πάθος πληροῖ· ὁ δὲ μετὰ τὸ διορθῶσαι τὸν ἁμαρτάνοντα, καὶ τὰ τῆς ἀγάπης ἐπιδεικνύμενος, δείκνυσιν ὅτι κἀκεῖνα φιλοστοργίας ἦν, [g]ἅπερ ἐπιπλήττων ἔλεγεν.

[h]Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ἀλλήλους παιδεύωμεν, καὶ μήτε ὁ ἐλέγχων B
ὀργιζέσθω· οὐ γὰρ διορθώσεως τοῦτο, ἀλλὰ πάθους· μήτε ὁ ἐλεγχόμενος δυσχεραινέτω· ἰατρεία γὰρ τὸ γινόμενον, οὐκ ἀπέχθεια. Εἰ [i]δὲ ἰατρῶν παῖδες καίουσι καὶ οὐκ ἐγκαλοῦνται, πολλάκις καὶ διαμαρτάνοντες τοῦ τέλους, ἀλλὰ καὶ ἀλγοῦντες οἱ καιόμενοι καὶ τεμνόμενοι, εὐεργέτας εἶναι νομίζουσι τοὺς τὴν ἀλγηδόνα [k]ταύτην διεγείροντας· πολλῷ μᾶλλον τὸν δεχόμενον ἔλεγχον οὕτω διακεῖσθαι χρὴ, καὶ ὡς ἰατρῷ προσέχειν τῷ διορθοῦντι, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐχθρῷ. Καὶ ἡμεῖς δὲ οἱ ἐπιτιμῶντες
[l]οὕτω προσίωμεν, μετὰ πολλῆς τῆς ἡμερότητος, μετὰ πολλῆς C
τῆς συνέσεως. Κἂν ἴδῃς τὸν ἀδελφὸν πλημμελοῦντα, ὡς ὁ Χριστὸς ἐκέλευσε, μὴ δημοσίευε τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ [m]μόνου, οὐκ ὀνειδίζων, οὐδὲ ἐπεμβαίνων κειμένῳ,
538) [n]ἀλλὰ ἀλγῶν καὶ τηκόμενος· καὶ ἕτοιμον σαυτὸν πάρεχε [o]καὶ πρὸς τὸ ἐλέγχεσθαι, εἴ τι διαμαρτάνοις. Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, καθ' ὑπόθεσιν τὸν λόγον γυμνάσωμεν· μὴ γὰρ δὴ γένοιτο *ἐπὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς εὐπορῆσαι παραδεί-
γματος τοιούτου. Ἔστω [p]τις ἀδελφὸς παρθένῳ συνοικῶν, D
κόσμιος μὲν καὶ σώφρων, πλὴν ἀλλὰ μηδὲ οὕτω [q]διαφευγέτω τὴν πονηρὰν δόξαν. Ἂν τοίνυν ἀκούσῃς [r]θρυλουμένην τὴν συνοίκησιν ταύτην, μὴ καταφρονήσῃς, μηδὲ εἴπῃς· αὐτὸς γὰρ οὐ κέκτηται νοῦν; αὐτὸς γὰρ οὐκ οἶδε τί τὸ συμφέρον; εἰκῇ φιλοῦ, καὶ μὴ μισοῦ εἰκῇ· τί γάρ μοι μέλει ἔχθραν ἀναδέξασθαι περιτ-

[e] καὶ φιλεῖ] καταφιλεῖ F. [f] ὀργῇ] δι' ὀργὴν F. [g] ἅπερ omnes. ὅσα Edd. [h] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ ἡμᾶς παραινεῖν τοῖς ἀδελφοῖς μετὰ πραΰτητος καὶ ἀγάπης, ἐπειδὰν βλέπωμεν αὐτοὺς ἄτοπόν τι πράττοντας· ὡς τό γε μὴ τοῦτο ποιεῖν ἁμαρτία καὶ ἀπανθρωπία ἐστίν. Veron. [i] δὲ] οὖν C. [k] αὐτὴν A.C. [l] οὕτω vel οὕτως est in libris omnibus, non in Edd. [m] μόνου] + τοῦτο ποίει, καὶ πεῖσον ὅτι φιλῶν λέγεις ἃ λέγεις F. [n] ἀλλὰ] + καὶ E. [o] καὶ om. F. * Hic desinit Codex E. [p] τις] + τοίνυν F. [q] διαφυγέτω F. [r] θρυλουμένην A.C. διαθρυλουμένην F. θρυλλουμένην vulgo.

τήν; [s]Ταῦτα ληρώδη ῥήματα τῶν θηρίων, μᾶλλον δὲ τῶν δαι-
μόνων. Οὐ γάρ ἐστιν εἰκῇ μισεῖσθαι τὸν ἐπὶ διορθώσει τοῦτο
[t]ποιοῦντα, [v]ἀλλ' ἐπὶ μεγάλοις ἀγαθοῖς καὶ στεφάνοις ἀπορρή-
E τοις. Εἰ δὲ λέγοις, τί γὰρ, αὐτὸς οὐκ ἔχει νοῦν; ἀκούσῃ παρ'
ἡμῶν, ὅτι οὐκ ἔχει· μεθύει γὰρ τῷ πάθει. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν
ἔξωθεν δικαστηρίων οἱ ἀδικούμενοι οὐκ ἂν δύναιντο εἰπεῖν ὑπὲρ
ἑαυτῶν ζέοντες τῇ ὀργῇ, καίτοιγε οὐκ ἔστιν ἔγκλημα ἡ συμπά-
θεια αὕτη· [w]πόσῳ μᾶλλον οἱ συνηθείᾳ πονηρᾷ κατεχόμενοι.
Διὰ τοῦτο λέγω, ὅτι κἂν μυριάκις ᾖ φρόνιμος, οὐκ ἔχει νοῦν
ἐγρηγορότα. Τί γὰρ τοῦ Δαυῒδ συνετώτερον ἦν, ἀνθρώπου
λέγοντος, [17]"Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλω-
σάς μοι;" Ἀλλ' ὅτε τὴν τοῦ στρατιώτου γυναῖκα εἶδεν ὀφθαλ-
412 μοῖς ἀδίκοις, τότε, ὅπερ ἐπὶ τῆς θαλάττης τῆς μαινομένης τοὺς
ἐμπλέοντας [x]πάσχειν ἔλεγε, [18]"Πᾶσα ἡ σοφία αὐτοῦ κατεπόθη"
καὶ ἑτέρων ἐδεῖτο τῶν διορθωσόντων, καὶ οὐδὲ ᾐσθάνετο οἵων
κακῶν ἦν ἐντός. Διὸ καὶ θρηνῶν τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ, ἔλεγεν·
[19]"Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ· προσώζεσαν καὶ
ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου."
Οὐ τοίνυν ἔχει νοῦν ὁ ἁμαρτάνων· μεθύει γὰρ καὶ ἐσκότωται.
Μὴ δὴ ταῦτα λέγε, μηδὲ προστίθει ἐκεῖνο, ὅτι οὐδέν μοι μέλει·
[20]"Ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει." Καὶ γὰρ καὶ
B σοὶ μέγιστον ἔγκλημα φύεται, ὅτι πεπλανημένον ἰδὼν οὐκ
[y]ἀνέστησας. Εἰ γὰρ τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὸν
Ἰουδαίων νόμον παρορᾶν οὐ χρὴ, ὁ μὴ ὑποζύγιον μηδὲ ἐχθροῦ
ψυχὴν ἀπολλυμένην περιορῶν, ἀλλὰ φίλου, ποίαν ἕξει συγγνώ-
μην; Οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ εἰς ἀπολογίαν ἡμῖν τὸ νοῦν ἔχειν ἐκεῖνον·
ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς πολλὰ [z]πολλάκις παραινέσαντες, ἑαυτοῖς οὐκ
ἠρκέσαμεν οὐδὲ ἐγενόμεθα χρήσιμοι. Τοῦτο τοίνυν καὶ περὶ
ἐκείνου σκόπει τοῦ πλημμελοῦντος, ὅτι εἰκὸς αὐτὸν παρὰ σοῦ
μᾶλλον, ἢ παρ' ἑαυτοῦ δέξασθαι [a]συμβουλίαν ἀρίστην, καὶ μὴ
C λέγε, τί δέ μοι μέλει τούτων; Φοβήθητι τὸν πρῶτον εἰρηκότα
τοῦτο τὸ ῥῆμα. Τὸ γὰρ, [21]"Μὴ φύλαξ εἰμὶ τοῦ ἀδελφοῦ
μου;" εἰς ταυτὸν φέρει τούτῳ. Ἐντεῦθεν τὰ κακὰ τίκτεται
πάντα, ὅτι τὰ τοῦ σώματος τοῦ ἡμετέρου ἀλλότρια ἡγούμεθα
εἶναι. Τί φῄς; οὐδέν σοι μέλει [b]τοῦ ἀδελφοῦ; Ἀλλὰ τίνι

17 Psal. l. 8. 18 Ibid. cvi. 27. 19 Ibid. xxxvii. 5, 6. 20 Gal. vi. 5. 21 Gen. iv. 9.

[s] ταῦτα λ. ῥ. τὰ τῶν θ. A. ταῦτα τὰ λ. ρ. τῶν θ. F. ταῦτα λ. τὰ ῥήματα, ταῦτα θ. μᾶλλον δὲ δ. C. [t] ποιοῦντα] ὑπομένοντα F. [v] ἀλλ' ἐπὶ——ἀπορρήτοις] ἀλλ' ὡς ἐπὶ μεγάλοις ἐπάθλοις καὶ στεφανοῦσθαι καὶ κηρύττεσθαι C. Interp. [w] πολλῷ F. [x] πάσχειν ἔλεγε] πάσχειν εἰκὸς, ἔπαθε· διὸ καὶ ἔλεγε C. Interp. πάσχειν ἔλεγεν, τοῦτο αὐτὸς ἔπαθεν F. [y] ἀνέστησας] ἐπέστρεψας F. [z] πολλάκις]+ἑτέροις F. [a] συμβουλὴν F. [b] τἀδελφοῦ A.

μελήσει; Τῷ ἀπίστῳ, τῷ ἐπιχαίροντι καὶ ὀνειδίζοντι καὶ ἐναλλομένῳ; Ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ, τῷ ὠθοῦντι καὶ ὑποσκελίζοντι; Καὶ πόθεν [c]τοῦτο, ὅτι ἀνύω, φησὶ, λέγων καὶ συμβουλεύων τὰ δέοντα; Πόθεν [d]δὲ δῆλον ὅτι οὐκ ἀνύσεις; Καὶ γὰρ τοῦτο πάλιν ἐσχάτης ἀνοίας, ἐν ἀδήλῳ τοῦ τέλους κειμένου, ῥᾳθυμίας D
ὡμολογημένης [e]ἐγκλήματα ἀναδέχεσθαι. Καίτοι ὁ θεὸς τὰ μέλλοντα προειδὼς, πολλάκις εἶπε, καὶ οὐκ [f]ἤνυσε, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπέστη, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι οὐ μέλλει πείθειν. Εἰ δὲ ὁ προειδὼς ὅτι οὐδὲν πλέον ποιήσει, τοῦ διορθοῦν οὐκ ἀφίσταται, τίνα ἕξεις ἀπολογίαν ὁ ἀγνοῶν τὸ μέλλον παντελῶς, καὶ ἐκλυόμενος καὶ ναρκῶν; Καὶ γὰρ πολλάκις ἐπιχειρήσαντες ἤνυσαν πολλοί· καὶ ὅτε μάλιστα ἀπέγνωσαν, τότε μάλιστα ἐπέτυχον. [g]Ἐὰν δὲ καὶ μηδὲν ποιήσῃς πλέον, τὸ σαυτοῦ πεποίηκας. Μὴ τοίνυν ἀπάνθρωπος γίνου, μήτε E
ἀνηλεὴς [h]μήτε ὀλίγωρος. Ὅτι γὰρ ὠμότητος ταῦτα τὰ ῥήματα καὶ ῥᾳθυμίας, δῆλον ἐκεῖθεν. Τίνος γὰρ ἕνεκεν, ἑνὸς τῶν μελῶν τοῦ σώματός σου κάμνοντος, οὐ λέγεις, τί μοι μέλει; καὶ, πόθεν δῆλον, [i]ὅτι εἰ ἐπιμελείας τυγχάνει, ὑγιαίνει; ἀλλὰ πάντα ποιεῖς, ἵνα κἂν μηδὲν ὠφελήσῃς, μὴ ἔχῃς ἐγκαλεῖν σεαυτῷ, ὅτι τῶν ὀφειλόντων γενέσθαι τι παρελείφθη. Εἶτα τῶν μὲν τοῦ σώματος οὕτω φροντιοῦμεν μελῶν, τῶν δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀμελήσομεν; καὶ ποῦ ταῦτα συγγνώμης 413
(539) ἄξια; [k]Εἰ γάρ σε μὴ κατακάμπτω λέγων, ὅτι τοῦ μέλους σου φρόντισον, ἵνα κἂν τῷ φόβῳ γένῃ βελτίων, τοῦ σώματος ἀναμιμνήσκω σε τοῦ Χριστοῦ. Πῶς γὰρ οὐ φρίκης ἄξιον σηπομένην αὐτοῦ τὴν σάρκα ὁρᾶν, καὶ περιορᾶν; Καὶ εἰ μὲν οἰκέτην [l]ἔχοις ἢ ὄνον σηπεδόνα ἔχοντα, οὐκ ἂν ἀνάσχοιο περιϊδεῖν· τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ψώρας [m]ὁρῶν ἐμπεπλησμένον, παρατρέχεις; καὶ οὐχ ἡγῇ ταῦτα μυρίων ἄξια εἶναι κεραυνῶν; Διὰ τοῦτο πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονε, διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν ταύτην, διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν.

Διὸ δὴ, παρακαλῶ, ταύτην ἐκβάλωμεν τὴν ὠμότητα. Πρόσ- B
ελθε ἐκείνῳ τῷ συνοικοῦντι τῇ παρθένῳ, καὶ εἰπὲ μικρὸν ἐγκώμιον [n]τἀδελφοῦ, ἀπὸ τῶν ἄλλων ὧν ἔχει πλεονεκτημάτων [o]αὐτὸ συντιθείς· καὶ ὥσπερ ὕδατι θερμῷ περικλύζων τοῖς ἐπαίνοις, οὕτω χάλασον αὐτοῦ τὸν ὄγκον τοῦ τραύματος. Ταλάνισον καὶ σαυτὸν, κατηγόρησον τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, δεῖξον ὅτι πάντες ἐν ἁμαρτήμασι τυγχάνομεν, αἴτησον

[c] τοῦτο] δῆλον F. [d] δὲ om. A. [e] ἔγκλημα F. Statim ἀναδέχεσθαι pro δέχεσθαι omnes. [f] ἠνύσθη F. [g] ἐὰν omnes. ἂν vulgo. [h] μήτε] καὶ F. [i] Vid. Annot. [k] εἰ γάρ σε] ἐπεὶ σὲ C. [l] ἔχεις C. [m] ὁρῶν] ἰδὼν F. [n] τἀδελφοῦ pro τοῦ ἀδελφοῦ omnes. [o] αὐτοῦ F.

συγγνώμην εἰπὼν, ὅτι μείζοσι σαυτοῦ πράγμασιν ἐπιχειρεῖς,
C ἀλλ' ἡ ἀγάπη πάντα πείθει τολμᾶν. Εἶτα συμβουλεύων, μὴ
ἐπιτακτικῶς, ἀλλ' ἀδελφικῶς τοῦτο ποίει· καὶ τούτοις πᾶσι
χαλάσας τὴν φλεγμονὴν, καὶ παραμυθησάμενος τὴν ἀλγηδόνα
τὴν ἐκ τῆς τομῆς συμβαίνουσαν τοῦ μέλλοντος ἐλέγχου [p]γίνε-
σθαι, καὶ πολλάκις τῇ παραιτήσει χρησάμενος, καὶ παρακα-
λέσας μὴ ὀργισθῆναι· ὅταν αὐτὸν καταδήσῃς τούτοις, τότε
[q]ἔπαγε τὴν πληγὴν, μήτε [r]δεσμῶν τὸ πρᾶγμα, μήτε ἐκλύων,
ἵνα μήτε ἐκεῖθεν ἀποπηδήσῃ, μήτε ἐντεῦθεν καταφρονήσῃ.
Ἂν [s]τε γὰρ μὴ καιρίαν δῷς, οὐδὲν εἰργάσω πλέον· ἂν δὲ
D σφοδρῶς πλήξῃς, ἀποσκιρτῆσαι ἐποίησας. Διὸ δὴ καὶ μετὰ
ταῦτα πάντα ἐλέγχειν μέλλων, ἀνάμιξον πάλιν ἐγκώμιον τοῖς
ἐλέγχοις· καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ [t]καθ' ἑαυτὸ τὸ γινόμενον οὐ δύναται
εἶναι ἐγκώμιον· οὐ γὰρ ἄξιον ἐπαίνου τὸ κόρῃ συνοικεῖν παρ-
θένῳ· ἀπὸ τῆς γνώμης τοῦ συνοικοῦντος τοῦτο ἐργάζου, καὶ
εἰπὲ, [v]ὅτι οἶδα μὲν ὅτι διὰ τὸν θεὸν σὺ ποιεῖς, καὶ τὴν ἐρημίαν
καὶ τὸ ἀπροστάτευτον τῆς ἀθλίας ἐκείνης ἰδὼν [w]χεῖρα ὤρεξας.
Κἂν μὴ ταύτῃ ποιῇ τῇ γνώμῃ, σὺ οὕτω λέγε, καὶ μετὰ τοῦτο
προστίθει καὶ ταῦτα, πάλιν παραιτήσει χρώμενος καὶ λέγων,
E ὅτι οὐκ ἐπιτάττων, ἀλλ' ὑπομιμνήσκων ταῦτά φημι· διὰ τὸν
θεὸν σὺ ποιεῖς, οἶδα κἀγώ· ἀλλ' ἴδωμεν μή τι [x]τίκτηται ἐκ
τούτου κακὸν ἕτερον· κἂν [y]μὲν μηδὲν ᾖ, κάτεχε ἔνδον, καὶ ἔχου τῆς
καλῆς ταύτης σπουδῆς, ὁ κωλύων οὐδείς· ἂν δὲ βλάβη τις ἐντεῦθεν
γίνηται τοῦ κέρδους μείζων, φυλαξώμεθα, παρακαλῶ, μὴ σπεύ-
δοντες μίαν [z]ἀναπαῦσαι ψυχὴν, μυρίας σκανδαλίσωμεν. Καὶ
μὴ προσθῇς εὐθέως τὰ κείμενα τοῖς σκανδαλίζουσι κολαστήρια,
414 ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ προσλάμβανε μαρτυρίαν, λέγων· οὐ χρείαν
ἔχεις μαθεῖν ταῦτα παρ' ἐμοῦ, οἶδας καὶ αὐτὸς ὅτι ἐάν τις ἕνα
τῶν μικρῶν τούτων σκανδαλίσῃ, πόση ἠπείληται δίκη· καὶ
οὕτως ἡδύνας τὸν λόγον, καὶ λεάνας τὴν ὀργὴν, ἐπιτίθει τὸ
φάρμακον τῆς διορθώσεως. Εἰ δὲ προφασίζοιτο πάλιν τὴν
ἐρημίαν αὐτῆς, μηδὲ οὕτως ἐλέγξῃς τὴν σκῆψιν, ἀλλ' εἰπὲ πρὸς
[a]αὐτόν· μηδέν σε τούτων φοβείτω, [b]ἀπολογίαν ἕξεις ἀρκοῦσαν,
τὸ ἑτέρων σκάνδαλον· [c]οὐδὲ γὰρ διὰ ῥᾳθυμίαν, ἀλλ' ἐκείνων
B [d]κηδόμενος, ταύτης ἀπέστης τῆς σπουδῆς. Καὶ τὰ μὲν τῆς
συμβουλῆς ἔστω ἐν βραχεῖ· οὐδὲ γὰρ δεῖται διδασκαλίας

[p] γίνεσθαι omnes. γενέσθαι Edd. [q] ἐπάγαγε F. [r] δεσμῶν] δέων ex corr. A. (prius δένων, ut videtur. δένων Veron.) δηλοποιῶν F. Statim τραῦμα pro πρᾶγμα C. *nec ligans nec trahens* (ἑλκύων) *vulnus* Interp. [s] τε eras. in A. [t] καθ' ἑαυτὸ om. F. [v] ὅτι om. C. [w] χεῖρα] καὶ χεῖρας F. [x] τίκτεται A.C. Veron. [y] μὲν om. C.F. [z] ἀνασπᾶσαι (sic) A. Mox μυρίους F. [a] αὐτὴν F. [b] ἀπολογίαν]+γὰρ F. [c] οὐδὲ nostri omnes cum Interp. οὐ vulgo. [d] φειδόμενος C.

πολλῆς· τὰ δὲ τῆς συγγνώμης πάλιν πολλὰ καὶ ἐπάλληλα·
καὶ ἐπὶ τὴν ἀγάπην κατάφευγε συνεχῶς, συσκιάζων τὸ φορτι-
κὸν τῶν εἰρημένων, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ διδοὺς, καὶ λέγων·
ὅτι ἐγὼ μὲν ταῦτα παραινῶ καὶ συμβουλεύω, τοῦ δὲ πεισθῆναι
κύριος αὐτός· οὐδὲ γὰρ καταναγκάζω καὶ βιάζομαι, ἀλλὰ
τῇ οἰκείᾳ σου τὸ πᾶν ἐπιτρέπω γνώμῃ. Ἂν οὕτω μεταχει-
ρίζωμεν τὸν ἔλεγχον, δυνησόμεθα ῥᾳδίως τοὺς ἁμαρτάνοντας
διορθοῦν· ὡς ἅ γε νῦν ποιοῦμεν, θηρίων μᾶλλόν ἐστι καὶ
ἀλόγων, ἢ ἀνθρώπων. Ἂν γὰρ αἴσθωνταί τινες νῦν τοιαῦτά C
τινος ἁμαρτάνοντος, ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν διαλέγονται, αὐτοὶ δὲ
καθάπερ γραΐδια μεθύοντα ψιθυρίζουσι μετ' ἀλλήλων· καὶ
οὐδαμοῦ τὸ, εἰκῇ φιλοῦ, εἰκῇ μὴ μισοῦ, ἐνταῦθα δοκεῖ χώραν
ἔχειν αὐτοῖς, ἀλλ' ὅταν μὲν κακηγορῆσαι ἐπιθυμῶσι, καταφρο-
νοῦσι τοῦ μὴ εἰκῇ μισεῖσθαι, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ κολάζεσθαι·
(540) οὐδὲ γὰρ μῖσος ἐντεῦθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ κόλασις τίκτεται·
ὅταν δὲ [e]διορθώσεως δέῃ, τοῦτό τε αὐτὸ καὶ μυρίας ἑτέρας
προφέρουσι προφάσεις. Ταῦτα γὰρ τότε ἐννοεῖν ἐχρῆν, ὅταν D
κακηγορῇς, ὅταν διαβάλλῃς, τὸ, εἰκῇ [f]μὴ μισοῦ, καὶ τὸ, οὐδὲν
ἀνύω, καὶ τὸ, οὐδέν μοι μέλει. Νῦν δὲ, [g]τότε μὲν [h]πολυ-
πράγμων εἶ σφοδρῶς καὶ περίεργος, καὶ μίσους καταφρονεῖς καὶ
μυρίων κακῶν· ὅταν δὲ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀδελφοῦ φρον-
τίζειν δέῃ, τότε καὶ ἀπράγμων καὶ ἀνεπαχθής τις εἶναι βούλει.
Καίτοι ἀπὸ μὲν κακηγορίας καὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπους καὶ τὸ
πρὸς [i]τὸν θεὸν γίνεται μῖσος, καὶ οὐ σφόδρα σοι [k]τούτου μέλει·
ἀπὸ δὲ τῆς κατ' ἰδίαν συμβουλῆς καὶ τῶν τοιούτων ἐλέγχων
καὶ πρὸς τοῦτον καὶ πρὸς τὸν [l]θεὸν ἔσται σοι φιλία. Ἂν δὲ
καὶ [m]αὐτὸς μισῇ, ὁ θεὸς μένει διὰ τοῦτο μᾶλλον φιλῶν· E
μᾶλλον δὲ οὐδὲ [n]οὕτω μισήσει, ὡς ἡνίκα ἐμίσει κακηγοροῦντα·
ἀλλὰ τότε μὲν ὡς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ἀποστραφήσεται, [o]νυνὶ
δὲ πατρὸς ἡγήσεται παντὸς αἰδεσιμώτερον. Κἂν φανερῶς
δυσχεραίνῃ, κατὰ νοῦν καὶ ἰδίᾳ πολλὰς εἴσεταί σοι [p]χάριτας.

Ταῦτα οὖν ἐννοοῦντες, ἐπιμελώμεθα τῶν μελῶν τῶν ἡμετέρων,
καὶ μὴ κατ' ἀλλήλων τὴν γλῶτταν ἀκονῶμεν, μηδὲ λαλῶμεν
ῥήματα καταποντισμοῦ, τὴν δόξαν τοῦ πλησίον ὑπορύττοντες, 415
καὶ καθάπερ ἐν πολέμῳ καὶ μάχῃ βάλλοντες καὶ βαλλόμενοι.
Τί γὰρ ὄφελος νηστείας ἢ ἀγρυπνίας λοιπὸν, ὅταν [q]γλῶττα
μεθύῃ, [r]καὶ κυνείων κρεῶν ἀκαθαρτοτέραν σιτῆται τράπεζαν,

[e] διορθώσεως] καὶ διορθῶσαι F. [f] μὴ om. F. [g] τότε] ὅτε F. [h] πολυπραγμωνεῖ (sic) A. πολυπράγμων ἦς F. πολυπραγμονεῖς vulgo. Mox περίεργος F. περιέργως Edd. [i] τὸν om. C.F. [k] τούτου F. τοῦτο Edd. [l] θεὸν]+καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους F. [m] οὗτος F. [n] οὗτος A. [o] νῦν F. [p] τὰς χάριτας Edd. invitis libris. [q] ἡ γλῶττα F. [r] καὶ] ἢ A.

αἱμοβόρος [s]γενομένη, καὶ προχέουσα βόρβορον, καὶ ἀμάρας ὀχετὸν τὸ στόμα ποιῇ, μᾶλλον [t]δὲ καὶ πολὺ ταύτης βδελυρώτερον; Τὸ μὲν γὰρ ἐκεῖθεν προϊὸν, σῶμα ἐμόλυνε· τὸ δὲ ἐντεῦθεν, [v]πολλάκις ψυχὴν ἀπέπνιξε. Ταῦτα οὐ τῶν κακῶς ἀκουόντων μάτην κηδόμενος λέγω· ἐκεῖνοι γὰρ καὶ στεφάνων
B εἰσὶν ἄξιοι, ὅταν φέρωσι γενναίως τὰ λεγόμενα· ἀλλ' ὑμῶν τῶν λεγόντων. Τὸν μὲν [w]γὰρ κακῶς ἀκούοντα μάτην μακαρίζουσιν αἱ γραφαὶ, τὸν δὲ κακῶς λέγοντα ἐκβάλλουσι τῶν ἱερῶν μυστηρίων, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν περιβόλων. [22]"Τὸν γὰρ καταλαλοῦντα, φησὶ, λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον." Καὶ τῆς τῶν ἱερῶν δὲ βίβλων τὸν τοιοῦτον ἀνάξιον εἶναί φησιν ἀναγνώσεως. [23]"Ἵνα τί γὰρ, φησὶν, ἐκδιηγῇ σὺ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;" Εἶτα τὴν αἰτίαν τιθείς φησι· "Καθήμενος
C κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις." Καὶ ἐνταῦθα μὲν οὐ διώρισεν, εἴτε ἀληθῆ, εἴτε ψευδῆ· ἀλλαχοῦ δὲ καὶ τοῦτο ἀπηγόρευσε, δεικνὺς ὅτι κἂν ἀληθῆ λέγῃς, οὔ σοι ταῦτα [x]ῥητέα. [24]"Μὴ κρίνετε γὰρ, φησὶν, ἵνα μὴ κριθῆτε·" ἐπεὶ καὶ ὁ [y]τελώνην κακηγορῶν κατεδικάζετο, [z]καίτοιγε ἀληθῆ [a]κατηγορῶν ἐκείνου. Τί οὖν, ἂν ᾖ τις θρασὺς καὶ μιαρὸς, φησὶν, οὐ διορθωτέον αὐτὸν, οὐδὲ ἐλεγκτέον ἡμῖν; Ἐλεγκτέον καὶ διορθωτέον, οὕτω δὲ ὡς ἔμπροσθεν εἶπον· ἐὰν δὲ ὀνειδίζων τοῦτο ποιῇς, ὅρα μὴ τὸν Φαρισαῖον ἐκεῖνον μιμούμενος, τὰ ἐκείνου πάθῃς. Οὐδὲν γὰρ ἐντεῦθεν γίνεται κέρδος, οὐ σοὶ τῷ
D λέγοντι, οὐκ ἐκείνῳ τῷ ἀκούοντι, [b]οὐ τῷ [c]κατηγορουμένῳ· ἀλλ' ὁ μὲν ἀναισχυντότερος γίνεται· ἕως μὲν γὰρ [d]λανθάνει, καὶ αἰδεῖσθαι οἶδεν· ἐπειδὰν δὲ γένηται δῆλος καὶ καταφανὴς, καὶ τὸν ἐντεῦθεν ἐκβάλλει χαλινόν· ὁ δὲ ἀκούων πάλιν μειζόνως βλαβήσεται. Ἄν τε γὰρ κατορθώματα συνίδῃ ἑαυτῷ, φυσᾶται ταῖς ἑτέρου [e]κατηγορίαις ὀγκούμενος· ἄν τε ἁμαρτήματα, προθυμότερος εἰς πονηρίαν καθίσταται. Αὐτός τε ὁ λέγων πάλιν καὶ παρὰ τῷ ἀκούοντι πονηρὰν λήψεται δόξαν, καὶ τὸν θεὸν μειζόνως καθ' ἑαυτοῦ παροξυνεῖ. Διὸ, παρακαλῶ, πᾶν
E δυσῶδες [f]ἐκβαλόντες ῥῆμα, εἴ τι ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομὴν, τοῦτο λέγωμεν. Ἀλλ' ἀμύνασθαι *ἐκεῖνον ἐπιθυμεῖς; [g]Τί οὖν ἀντ'

22 Psal. c. 5. 23 Ibid. xlix. 16, 20. 24 Matth. vii. 1.

[s] γινομένη F. [t] δὲ om. A.C. [v] πολλάκις ψυχὴν omnes. ψυχὴν πολλάκις Edd. [w] γὰρ om. F. Mox καὶ post μάτην add. idem. [x] ῥητὰ F. [y] τὸν τελώνην ex corr. A. τὸν superscript. C. Ita ediderunt Sav. Mor. Ben. [z] καίτοι sine γε F. [a] κακηγορῶν F. et ex corr. A. Statim ἐκεῖνον ex corr. A. [b] Vid Annot. [c] κακηγορουμένῳ F. [d] λανθάνει] ἂν λανθάνῃ A.C. [e] κακηγορίαις F. [f] ἐκβαλόντες omnes. ἐκβάλωμεν Edd. * Cetera desunt in F. [g] τί οὖν om. A.

ἐκείνου σαυτὸν ἀμύνῃ; Ὁ γὰρ τοὺς λελυπηκότας ἀμύνασθαι σπουδάζων, οὕτως ὡς ὁ Παῦλος ἀμύνασθαι [h]ἐκέλευσεν· [25]"Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε [i]αὐτόν." Ἐὰν δὲ τοῦτο μὲν μὴ ποιῇς, ἐπιβουλεύῃς δὲ μόνον, κατὰ σεαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς. Διόπερ ἂν κακῶς ἐκεῖνος λέγῃ, ἐγκωμίοις αὐτὸν ἀμείβου καὶ ἐπαίνοις· οὕτω γὰρ κἀκεῖνον ἀμύνασθαι δυνήσῃ, καὶ σαυτὸν ἀπαλλάξεις πονηρᾶς ὑποψίας. 416
Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ κακῶς ἀκούειν ἀλγῶν, ἀπὸ συνειδότος δοκεῖ τοῦτο πάσχειν πονηροῦ· ὁ δὲ καταγελῶν τῶν λεγομένων,
(541) μέγιστον ἐκφέρει τεκμήριον [k]τοῦ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι πονηρόν. Ἐπεὶ οὖν οὔτε τὸν ἀκούοντα, οὔτε [l]ἑαυτὸν, οὔτε τὸν διαβαλλόμενον ὠφελεῖς, καὶ κατὰ σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς, κἂν ἐντεῦθεν γενοῦ σωφρονέστερος. Ἐχρῆν μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν τῷ θεῷ δοκούντων πείθεσθαι· B
ἐπειδὴ δὲ παχύτερον διάκεισαι, καὶ ὥσπερ θηρίον δάκνεις, κἂν ἐντεῦθεν παιδεύθητι, ἵνα τοῖς λόγοις τούτοις σωφρονισθεὶς, δυνηθῇς ἀπὸ τῶν τῷ θεῷ δοκούντων [m]μόνων ῥυθμίζεσθαι, καὶ γενόμενος παντὸς πάθους ἀνώτερος [n]ἐπιτύχῃς [o]τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

25 Rom. xii. 20.

h ἐκέλευσεν] + ἀμύνου Edd. invitis libris. Vid. Annot. i αὐτὸν] + ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ πρᾶγμα φανεῖται ποιῶν C. Interp. k τοῦ] τῷ A. τὸ C. l αὑτὸν A. αὐτὸν C. m μόνον C. Ita tacite Mor. Ben. n ἐπιτύχῃς A.C. ἐπιτύχοις Edd. o τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν] τῶν οὐρανῶν A.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIONES

AD HOMILIAS IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM.

TIT. ΤΟΥ ΕΝ 'ΑΓΙΟΙΣ ——— ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ om. A.C.d.q. ΠΡΩΤΗΣ om. A. Post ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ Cod. q. addit 'ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ.

Pag. 1 A. not.[a]. *βιωτικοῖς πλεονεκτήμασιν ἐκόμα* hoc ordine q. Vocabulum *πλεονεκτήμασιν* ob incertam sedem suspectum quodammodo defendit locus infra p. 34 D. *ἐπὶ τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων τοῦ βίου.*

Ibid. lin. 4. *διὸ καί τις τῶν ἔξωθεν συγγραφέων ἀφνειὸν ἐκάλει τὸ χ.* Vid. Hom. Il. B. 570. Thucyd. I. 13.

P. 1 C. lin. 2. Scripturam *ἐπορκίζοντες* exhibent Veron. Sav. cum nostris A.C. Codex E. mutilus est. Formam *ἐφορκίζοντες* ex ingenio, ut videtur, supposuerunt Mor. Ben. consentiente tamen Cod. d. Quod ad historiam attinet, memoria plus semel lapsum esse Nostrum monuit Montef. in Praefatione. Vid. Act. Apost. xix. 13—19. xviii. 17.

P. 2 B. lin. 2. *τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σοφίαν* secundum conjecturam Dunaei clam ediderunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

Ibid. not.[h]. *δηλῶν ὅτι* praeter nostros habent d.q. probante Heysio V.D. Eandem permutationem observavimus ad pp. 334 B. 351 C. 454 E.

P. 2 D. not.[l]. Verba supervacanea *ἅπαντα ταῦτα* nescimus an jure a nobis ejecta sint. In lectione *καθ' ἑαυτοὺς ἐπέτρεπον ἅπαντα ταῦτα* praeter libros in margine descriptos conspirant Veneti d q. et Hervetus Interpres. Erunt fortasse quibus non displiceat scriptura Codicis C. distinguendo, *Μετὰ πάντα ταῦτα καὶ κομῆται δὲ κ. τ. ἑ.* Sed obstat particula *δὲ* in tali structura vix et ne vix quidem ferenda. Editor novissimus dedit, *τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπέτρεπον ἅπαντα*, reciso *ταῦτα.*

P. 3 A. not.q. Cum nostro E. conspirat q. fortasse recte. Sed hic *αἰσχυνόμενοι* in marg. habet.

P. 3 B. not.r. Scriptura *ἐπενόησαν τὸ* pro *ἐπενοήσαντο* non debetur conjecturae Dunaei, ut nonnemo opinatur, sed fluxit ex nostro A. correcto, ut semper fere, a manu recenti. Codex q. pro *ἐπενοήσαντο* exhibet *ἐπεκαλέσαντο.*

HOM. I.

TIT. Vox ʽΕΡΜΗΝΕΙΑ non legitur in C. Titulus omnino abest a libris b.q.

P. 3 E. lin. 2. Verbum *ἐκλήθην* deest in Edd. Mor. et Ben. illius, ut videtur, incuria. Legitur enim apud Veron. et Commelin.

P. 4 C. lin. 3. Pro *Ἐφεσίοις, πρὸς Ἐφεσίους* tacite ediderunt Mor. Ben. refragantibus libris.

Ibid. not.o. Lectionem *τοῦ ὀνόματος* exhibent etiam d.q. Ergo Auctoris potius quam scribarum negligentiae videtur imputanda.

P. 4 E. lin. 1. *μαμωνᾶ*, simplici *μ̄*, A.b.d.q. fortasse alii. "Sic constanter antiqui Codd." *Heyse.*

P. 5 C. not.y. *ὥσπερ* abest etiam a libris d.q. et ante corr. b.

P. 5 E. lin. 8. *ἅπαντες* om. b. Ergo deest in Ed. Veron. quae ab isto Codice tota pendet.

P. 6 B. not.q. *ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους*] Sic A.E.d. *ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλοις* q. Edebatur *ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνῃ.* Codex C. exhibet *ἐν τῷ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην ἔχειν*, ad cujus normam, ut solet, Aretinus dedit, *ut pacem invicem habeamus.*

P. 6 C. not.r. Vulgarem scripturam, *οὐδὲν . . . . τρανότερον*, satis tuentur q. et a prima manu d.

Ibid. not.t. *τοῦ γαμβροῦ*] Sic A.E.q. Recte. *Γαμβρὸς* est *socer*, ut in Bibliis, Exod. iii. 1. *Ἰοθὸρ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ*, et alibi. Scripturam *τοῦ κηδεστοῦ* exhibet C. *τοῦ* (*κηδεστοῦ* superscr.) *γαμβροῦ* (sic) b. Ex hoc libro provenit lectio Ed. Veron. *τοῦ κηδεστοῦ γαμβροῦ*, cujus vice *τοῦ κηδεστοῦ γαμβρὸς* ex ingenio edidit Sav. Hunc secutus est Montef.

P. 7 A. not.d. *μὴ ἔστω μάχη ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀ. μ. σοῦ.* Sic Edd. Libri multum inter se dissident. *μὴ ἔ. ἀνὰ μ. μάχη ἐμοῦ καὶ ἀ. μ. σοῦ* A.C.d. *μὴ ἔ. ἀνὰ μ. ἐμοῦ μάχη καὶ ἀ. μ. σοῦ* q. *μὴ ἔ. ἀνὰ μ. σοῦ καὶ ἀνὰ μ. ἐμοῦ μάχη* E. *μὴ ἔ. μάχη ἀνὰ μέσον σοῦ* (*ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ* superscr.) (sic) b. Ipse Chrysostomus locum S. S. (Gen. xiii. 8.) enarrans citat, ut in exemplaribus Versionis Graecae tum scriptis, tum editis hodie legitur, *μὴ ἔστω μάχη ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ.*

P. 7 C. not.k. "*ἐμβάτας* d.q. rectius, quippe de cothurno altiore." *Heyse.*

P. 8 A. not.[n]. *μέλλων* pro *μέλλοι* habet etiam q.

Ibid. not.[o,p]. *ὅταν παίζωσι, τάξιν ποιοῦσι* q. Idem mox *προηγοῦνται* et *βαδίζει*, hoc quidem solus, illud autem cum libris omnibus tam scriptis quam editis. Hujus integram scripturam, ab Heysio quoque commendatam, indubitanter recepissemus, nisi obstitisset clausula, *ὡς παιδικὰ τὰ γινόμενα*, quae non nisi ab *ὁρᾶτε* pendere posse videtur. Aretinus vertit: *Nonne animadvertistis ludentes pueros, cum aciem struunt, et milites, et praecones, lictores praecedunt, medius puer principis loco incedit? Hujusmodi res humanae sunt, neque puerilibus differunt ludis, vel etiam abjectiores* etc. Comparationibus a rebus puerilibus ductis admodum delectatur Noster, parvulorum, ni fallimur, amator ardentissimus. Talia sunt Tom. III. p. 77 E. *ἵνα μάθῃς τὸ μέσον τῶν παιδίων τῶν παιζόντων ἀρχὰς, καὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐχόντων τὰς ἀρχάς.* Tom. XI. p. 608 E. *ὥσπερ ὅταν τὰ παιδία ὁρᾷς ἄρχοντας παίζοντα, καταγελᾷς.* Conferri potest Dio Chrysost. p. 66, 34. *οὐδὲ γὰρ τῶν παίδων ὁ νικήσας, ὅταν παίζωσιν, ὡς αὐτοί φασι, βασιλέα, τῷ ὄντι βασιλεύς ἐστι.* Epict. Enchir. XXIX. 3. *εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ.* Max. Tyr. Tom. I. p. 355. *τί οὖν; εἰ καὶ οἱ παῖδες, νόμους πρὸς ἀλλήλους θέμενοι, καθίσαντες δικαστήριον ἑαυτῶν, ὑπάγοιεν ἄνδρα κατὰ τοὺς αὑτῶν νόμους, κᾆτα, εἰ δόξαι ἀδικεῖν, ψηφίζοιντο αὐτὸν ἄτιμον εἶναι ἐν τῷ τῶν παίδων δήμῳ, δημεύοιεν δὲ αὐτοῦ τὰ παιδικὰ χρήματα, τοὺς ἀστραγάλους καὶ τὰ παίγνια;* *Τάξις* autem, quae in nostro loco memoratur, est "*comitatus hominum cuiquam magistratui apparentium, operamque dantium.*" (H. Steph. Thes.) Noster Tom. III. p. 347 E. *καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων, ἐπειδὰν οἱ τῆς τάξεως καὶ περὶ αὐτὸν ὄντες τὸν ἄρχοντα ἀπεχθῶς ἔχωσι πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας, διὰ τῶν ῥάβδων πόρρωθεν αὐτοὺς ἀπελαύνουσι.*

P. 8 B. lin. 4. *χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ*, ceteris omissis, Veron. Sav. *χ. καὶ φ. τοῦ κυρίου ἡμῶν* I. X. *μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τ.α.τ.α.* *Ἀμήν.* Mor. Ben. Doxologiam, quae a nobis edita est, exhibent nostri omnes cum Venetis d.q.

HOM. II.

P. 9 D. lin. 2. *ὡς μηδὲν ὑστερεῖσθαι*] *οἷς μηδὲν ὑστερεῖ* q. Infra p. 10 A. lin. 6. *ἔχωνται* om. idem.

P. 10 B. not.[q]. *τί θορυβεῖτε γὰρ, φησὶ, καὶ ταράττετε* q.d. sed *θορυβεῖσθε* et *ταράττεσθε* ex corr. d.

P. 11 A. not.[w]. *τὴν φλεγμονὴν αὐτῶν ἐπαντλῶν.* Sic Regii C.E. quod fugit Editorem novissimum. Vocabulum *ἐπαντλεῖν* apud Medicos usitatissimum egregie illustrat Nostri locus Tom. II. p. 73 A. *Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος τραυμάτων οὐ παύονται ἐπαντλοῦντες ἰατρῶν παῖδες, ἕως ἂν ἴδωσι λῆξαν τὸ πάθος, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο ποιεῖν χρή. Καὶ γὰρ ἕλκος ψυχῆς ἡ ἀθυμία, καὶ δεῖ συνεχῶς αὐτὴν ἐπαντλεῖν προσηνέσι ῥήμασιν.*

Οὐδὲ γὰρ οὕτως οἴδημα σαρκὸς χαλᾶν εἴωθε θερμῶν ὑδάτων φύσις, ὡς ψυχῆς πάθος καταστέλλειν πέφυκε παρακλητικῶν λόγων δύναμις. Οὐ χρεία σπογγίας ἐνταῦθα, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρῶν, ἀλλ' ἀντὶ σπόγγου τὴν γλῶτταν μεταχειρισόμεθα. Ibid. p. 760 D. *οὕστινας ἴστε ταύτην νοσοῦντας τὴν νόσον, τούτοις καὶ ἑτέροις πλείοσιν ἐπαντλᾶτε* (leg. *ἐπαντλεῖτε*) *ῥήμασιν, ὥστε πρόρριζον ἀνασπάσαι τὸ κακόν.* Tom. III. pp. 527 A. 667 A. *φέρε δὴ, ἀπαντλήσω* (leg. *ἐπαντλήσω*) *σου τῆς ἀθυμίας τὸ ἕλκος.* Cf. Annot. ad Tom. VII p. 829 B. Alias dicitur *ἐπαντλεῖν λόγους, ῥήματα.* Vid. *Jens.* Lectiones Lucian. p. 368 sq. *Matth.* Nov. Eclog. p. 193.

P. 12 C. not.[s]. Vulgatum *ὅσον* solus habet q. Idem tamen, quod mireris, *τοσοῦτος* pro *τοσοῦτον* exhibet.

P. 12 D. not.[x]. Ordo vulgaris *ὁ Ἕλλην τὴν γνῶσιν* fluxit a Cod. b. in quo *τὴν γνῶσιν* primo omissum, deinde post *Ἕλλην* positum.

P. 13 B. lin. penult. "Distinguunt non post, sed ante *βαρὺ* b.d. Recte. *Βαρὺ* migrat in sensum *τοῦ δύσκολον* vel *δυσχερές.* Cf. ad Philem. p. 415, 42 Sav. quem locum juvat totum afferre. *Πῶς εὔκολον ἡ ἀρετὴ, καὶ πολλὴν ἔχον ὠφέλειαν, πῶς ἐργῶδες ἡ κακία. Ἡμεῖς δὲ τὸ οὕτως ἐλαφρὸν ἀποφυγόντες, διώκομεν τὸ μολύβδου βαρύτερον.* Notent Lexica." *Heyse.* Distinctionem a V.D. probatam exhibet Ed. Veron. *Σῶμα ἔχοντα βαρὺ* uno tenore legunt Sav. Ben. etiam Hervetus Interpres: verius, si quid videmus. Nam volatilia quoque *σῶμα ἔχουσι,* sed *κοῦφον,* non *βαρύ.* Infra p. 284 B. *οἷον ἂν εἰ νωθὴς ὄνος καὶ πολυσαρκίᾳ βεβαρημένος ἵππῳ πτηνῷ συνεζευγμένος, μήτε αὐτὸς διανίστασθαι βούλοιτο, καὶ ἐκεῖνον τῷ βάρει τῶν σαρκῶν καθέλκειν ἐπιχειροίη.* Turbas dedit usus *τοῦ καὶ* pro *vel,* notus vel a locutione, *εἰ δεῖ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν.* Ergo Boisius corrigit, *σῶμα ἔχοντα βαρὺ, παρὰ φύσιν πάντως καὶ ἀδύνατον.* Inficete.

P. 13 E. lin. ult. *οὐκ ἂν ἐκπέσῃ τοῦ κατὰ φύσιν.* Soloece dictum. In libris tamen nihil subsidii, nisi quod q. exhibet, *οὐκ ἀνέχεται* (vel *οὐκ ἂν ἔχεται*) *ἢ τοῦ κατὰ φύσιν,* inepte. Ejusdem farinae sunt p. 102 B. *πῶς ἂν τις ἀποφύγῃ.* p. 274 E. *οὐκ ἂν ἀκούσῃς.* p. 443 A. *καὶ ὅτι οὐ ψευδόμεθα, πρὸ τῶν ἄλλων ἂν ἡμῖν μαρτυρήσητε.*

P. 14 A. not.[h]. "Regius bene *ἀπὸ τοῦ καθεύδειν εἰς τὸ μὴ καθεύδειν μετέπεσεν.* In Editis sententia manca erat δι' *ὁμοιοτέλευτον.*" *Montef.* "Sic et A.B. nisi quod *ἐπὶ* pro *εἰς* praebent." *Editor* Ben. 2dae. *Ἐπὶ,* non *εἰς,* est in ipso Regio Montefalconii, qui nunc est 738.

P. 14 A.B. not.[k,l,m,o]. Codices Veneti habent, *ποιῶμεν* b.d.q. *πάσχωμεν* q. *καταγινώσκωμεν* b.q. *γινώμεθα* q.

P. 14 B. not.[n]. *καὶ ἐξ ὧν*] *καὶ ὁ ἐξαίρων* b.d. *ἢ καὶ ἐξ ὧν*] *ἢ ὁ ἐξαιρῶν* q.

P. 14 C. not.[t]. "*ἀτιμωμένων* A. et B. corr." *Editor* Ben. 2dae. Lectiones istorum Codicum, qui nobis sunt C.E. accuratius a nostro Collatore descriptae sunt. Vid. Var. Lect. Ex Venetis *ἀτιμουμένων* legit d. *ἀτιμωμένων* q.

P. 14 D. lin. 1. *φιλανθρωπίᾳ——Χριστοῦ.* Ita ante nos ediderunt Mor. Ben. Nostri A.C. cum Reg. 738 et Venetis d.q. conspirant in clausula, *φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς* (*ὁμογενοῦς* Reg. 738. *μονογενοῦς υἱοῦ* q.) *κυρίου δὲ ἡμῶν* I. X. Mox E. exhibet *ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι.* Tales quisquilias in posterum indicare supersedebimus.

HOM. III.

P. 15 A. lin. 2. *ἂν μὲν εὐθέως*] *ἂν μὴ εὐθέως* Montef. ex ingenio, ut conjicere licet; certe non incuria, siquidem Latina quoque correxit.

Ibid. not.[d]. Insignis hic librorum discordia. In Editis post Veron. et b. locus sic legitur: *τοῦ σχίσματος ἡ ἔμφασις καὶ αὐτὸ τῆς κατηγορίας τὸ ὄνομα ἱκανὰ σφόδρα αὐτῶν καθάψασθαι.* Montef. ex Regio suo notavit, *τοῦ σχ. ἡ ἔμφ. ἱκανὸν καὶ αὐτὸ εἰς κατηγορίας ὄνομα· μᾶλλον δὲ ἀρκεῖ ἡ τοῦ σχ. προσηγορία σφ. αὐτῶν καθάψασθαι.* Similia habent C. Aret. et in priore parte E. usque ad *ὄνομα*; reliqua vero, *μᾶλλον δὲ——καθάψασθαι* desiderantur in hoc libro. Paullo aliter A.d.q. *τοῦ σχ. ἡ ἔμφασις, ἱκανὸν καὶ αὐτὸ τῆς κατηγορίας τὸ ὄνομα. καὶ ἡ τοῦ σχ. προσηγορία σφόδρα αὐτῶν καθάψασθαι.* Cum inutilia ista, *μᾶλλον δὲ ἀρκεῖ—καθάψασθαι* interpretationis speciem prae se ferant, et nullo negotio ex iis quae proxime leguntur, *εἶτα ἐπειδὴ σφόδρα καθήψατο τῇ προσηγορίᾳ τοῦ σχίσματος,* assumi potuissent, auctoritate unius Codicis ea delevimus.

P. 15 C. not.[e]. "*διαχέων.* Hoc quid sit nescio. Forsan *διαφέρων*; sed *διαφερόμενος* dicendum fuit. Quid si *διαχαίνων* legas, *dehiscens?* Convenit *τῷ κατηρτισμένοι, coaptati* vel *coagmentati.*" *Dun.* "Quid si *διασχισθεὶς*?" *Bois.* Nihil hic enotatum est ab Heysio nostro, qui ad hanc operis partem plene contulit d. et passim b.q. Ergo d. ut unus nostrorum A. quocum semper fere conspirat, *διαχέων* legit; de altero Codice nihil compertum habemus. Nomen *διχόνοια* legitur supra p. 3 B. Verbum autem Tom. XI. p. 80 D. *οἱ ἓν πνεῦμα λαβόντες καὶ ἐκ μιᾶς ποτισθέντες πηγῆς, οὐκ ὀφείλετε διχονοεῖν.*

P. 16 C. lin. 5. Pro *προσώποις* Sav. conjecit *προσωπείοις,* quod tantundem est. Inter duas formas passim fluctuant Codices. Vid. infra p. 187 A. Tom. VII. pp. 387 C. 774 D. Correctione eget locus Tom. III. p. 555 B. *καὶ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου παρατίθησι τῇ γυναικὶ τὸ πρόσωπον.* Legendum *περιτίθησι.* Diod. Sic. XVI. 87. *Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτου;*

P. 17 B. not.[d]. Venetus d. legit, *ὅρα φιλοχρήστου γνώμης.* Hic quidem librorum manu scriptorum auctoritatem posthabere coacti sumus. Nam durius videbatur, *ὅρα, φιλοχρίστου γνώμης!* per exclamationem enuntiatum, ad instar Theocritei, *χρηστῶ κοἰκτίρμονος ἀνδρός!* et insulsum unius Codicis adminiculum *φ. γνώμης τρόπον* quivis sperneret. Mox

προάγει pro προσάγει corrigit Dunaeus, sine necessitate. Cf. infra p. 69 A.

P. 17 C. lin. penult. ἀλλ' εἰς τὸ τίνος] ἀλλὰ τὸ εἰς τίνος clam edidit Montef. repugnantibus libris.

P. 17 E. lin. ult. Κάϊον pro Γάϊον Montef. non monito lectore.

P. 18 B. not.[m]. "Ex A. supplevimus τί δαί; Sic proximum γὰρ, pro quo in B. οὖν, aptissime se habet." *Editor* Ben. 2dae. Nollemus factum. Nam tritior est hic usus τοῦ γὰρ, quam ut vel tironibus offensioni sit.

P. 18 C. lin. 6. ὑποσύρει τὸν τῦφον] ὑπορύττει τὸν τῦφον C. quod monere obliti sumus. Utrumque ex usu Auctoris. Tom. IV. p. 753 E. ὥστε ὑποσῦραι τὸν ὄγκον, καὶ καταστεῖλαι τὴν φλεγμονὴν, καὶ παραμυθήσασθαι τὴν βασκανίαν. Tom. IX. p. 681 D. καὶ διὰ τούτων δὲ πάλιν τὴν ἀπόνοιαν ὑπορύττει, καὶ τὸ φύσημα καὶ τὴν φλεγμονὴν καταστέλλει.

P. 19 D. not.[d]. ἀσθενείᾳ ex ἀσθένεια imperite fecit Montef. sine monito.

Ibid. not.[e]. τοῦτο οἶδε κολάσαι τῦφον κ. τ. ἑ. Sic ante nos ex iisdem libris emendate scripserat Editor Ben. 2dae, bene monens, locutionem διακλᾶν τῦφον exemplis idoneis indigere. Proprio quidem sensu dixit Noster διακλᾶν ξύλα Tom. VII. p. 705 B. al. διακλασθὲν σκεῦος Tom. X. p. 148 B. translato autem διακλᾶν ψυχὴν Tom. XII. p. 275 B. διακλώμενος et διακεκλασμένος, *fractus, mollis*, passim: quae ad aliud dicendi genus pertinent. Contra, κολάσαι ἐπιθυμίαν legitur Tom. I. p. 704 C. Tom. XI. p. 585 A. κ. ὀργὴν Tom. XI. p. 495 D. κ. τὸ πάθος (ἀπόνοιαν) infra p. 300 E. τὰ πάθη Tom. X. p. 547 E. Etiam Aretinus vertit: *Hoc fecit ut puniretur superbia, hoc compressit tumorem* etc.

P. 20 A. lin. 1. ὡς [οὐ] διακρινόμενος (sic) d. ὡς μὴ διακρουόμενος vitiose Cat.

P. 20 D. not.[t],[v]. οὐχ ὅτι τῇ χ. ἀλλ' ὅτι εὐγλωττίᾳ, prorsus ut nos edidimus, d.q.

P. 21 C. lin. 3. ἀλλ' ὦμεν παρεσκ. περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος. "Oratio imperfecta videtur. Vid. Dun. At nil mutant Codices." *Heyse.* Nec nostri. Relegatur Lector ad 1 Pet. iii. 15, ubi post παρεσκευασμένοι legitur πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος.

P. 22 E. lin. ult. ἐργάσεται Veron. Sav. et Codices. *operabitur* Aret. ἐργάζεται casu, ut videtur, Morell. quem incaute imitati sunt recentiores.

HOM. IV.

P. 23 C. lin. 6. ψυχορραγοῦσι. Vocabulum haud ubivis obvium, sed optime Graecum, in quo tamen vertendo mirum in modum se torserunt Interpretes. *Morbo affectis* vertit Aret. *deliquium animi patientibus* Hervet. *animo fractis* Montef. et Anglus. At ψυχορραγεῖν idem

est quod Latine *animam agere, extremum agere spiritum*. Eurip. Alcest. 19.

ἣ νῦν κατ' οἴκους ἐν χεροῖν βαστάζεται
ψυχορραγοῦσα.

Ubi vid. *Monk*. Vim vocis illustrant Nostri loca, Tom. I. p. 471 E. τῶν ψυχορραγούντων οὐδὲν ἄμεινον διακείμενον, τῆς ψυχῆς ἐπειγομένης ἀποῤῥῆξαι τὸν τῆς σαρκὸς δεσμόν. Tom. VIII. p. 200 C. καθάπερ γὰρ σῶμα ψυχορραγοῦν καὶ ἐγγὺς ὂν τῆς τελευτῆς.

P. 23 E. not.[e]. Αὐτοσοφία de Deo dicitur Tom. I. p. 172 B. τὸν δὲ θεὸν, τὸν τοσοῦτον ἡμῶν ἀφεστηκότα ἐν ἅπασι, τὸν αὐτοσοφίαν ὄντα, τὸν οὐδέποτε διαμαρτάνοντα, πολυπραγμονήσομεν; Sed in nostro loco non bene habet ὁ αὐτοσοφία καὶ δύναμις ὢν, pro eo quod dicendum erat, ὁ αὐτοσοφία καὶ αὐτοδύναμις ὤν. Ergo nihil novavimus.

P. 24 D. not.[r]. Locus sic vulgo legitur: ἂν τοίνυν, ἀποροῦντος αὐτοῦ περὶ τούτων, μὴ δυνώμεθα τὸν λόγον ἀποδοῦναι τούτων, ἐκεῖνος μέλλει γελᾶν, οὐ μειζόνως ἡμεῖς καταγελασόμεθα; Constructioni, quae claudicabat, consuluimus, scribendo οὗ pro οὐ ex Veneto d. et ante corr. A. Eodem Veneto praeeunte, punctum ex interrogatione fecimus. In A. ante μέλλει, εἰ superscriptum recenti manu. Idem καταγελασώμεθα exhibet. Si paucula haec excipias, Codices A.E.b.d.q. a vulgatis non discedunt. Regius C. post περὶ τούτων haec habet: ὅτι (ὅτι ex corr. fortasse pro εἰ) μὴ δυνάμεθα τὸν λ. ἀ. τούτων, ἐκεῖνος μέλλῃ (corr. ex μέλλει) γελᾶν, μᾶλλον μειζόνως ἡμεῖς αὐτοῦ γελάσωμεν. Hunc, ut solet, fideliter expressit Aretin.

P. 25 A. not.[z]. "Εἰκότως, quod in Edd. abest, praebuit A. [nobis C.] Eandem vocem ex eodem supplevimus p. 57 C." *Editor* Ben. 2[dae]. Perperam. Nam a librariis profectum esse hoc vocabulum, certo certius est. Idem Codex eadem chorda oberrat p. 109 E. Vid. etiam Var. Lect. ad Tom. X. pp. 483 D. 636 B. "Εἰκότως abest a quibusdam," notante Montef. ad Tom. V. p. 11 E. Tom. IX. pp. 181 C. 221 D. Adde Tom. IV. p. 201 B. Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἄν· τίνος ἕνεκεν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς κακίαν ἀποκλίναντος, καὶ τὰ ἄλογα τὴν αὐτὴν αὐτῷ τιμωρίαν ὑπομένει; Εἰκότως. Μὴ γὰρ διὰ τὴν ἑαυτῶν χρείαν τὰ ἄλογα γέγονε; Ubi Montef. "Hanc lectionem amplectimur, licet in uno tantum Codice compareat. In aliis εἰκότως deerat, et manca sententia videbatur." Cf. quae a nobis dicta sunt ad Tom. VII. p. 794 D.

P. 26 D. not.[a]. "Φένεται corr. ex φέρεται (volebat φαίνεται) d." *Heyse*. Ferri quidem potest φέρεται, sensu τοῦ *inferri, induci*, ut Tom. IX. p. 248 B. ἄλλην ἀμετρίαν ὁρῶν φερομένην, ubi Catena εἰσαγομένην habet. Sed praestat φαίνεται, quod cum altero non raro permutatur. Vid. inprimis *Schaefer*. Apparat. ad Demosth. Tom. II. p. 319.

P. 27 B. lin. 6. ἀναίρεσις· καὶ οὐ μόνον, et mox p. 27 D. lin. 3. οὕτω καὶ τὴν οἰκουμένην tacite dederunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 28 A. lin. 4. Τίς οὖν σοφώτερος; Incipit τὸ ἠθικὸν secundum Cod.

A. cujus in margine adscriptum: Περὶ τῶν δοκούντων παρ' Ἕλλησι σοφῶν, καὶ μάλιστα Πλάτωνος. Totum argumentum sane pulcherrimum, a verbis ὃ γὰρ οὐκ ἴσχυσαν p. 28 A. usque ad εἰ μὴ θείας ἀπήλαυον συμμαχίας p. 31 E. excerpsit et annotavit *Matthaei*. Nov. Eclog. pp. 251 sqq.

P. 28 A. not.[t]. "Reg. τῶν μηδὲ ὄντων, non male." *Montef.* "Codex Reg. haud dubie non habet μηδὲ, sed μηδὲν, id est, *quae sunt nihili.*" *Matth.* Fallitur.

P. 28 B. lin. 1. οὐ μέγαν (sic) eraso ν̄, d. οὐ μέγα, οὐ μικρὸν etiam Matthaeio in mentem venit. *neque multum neque parum* Aret.

Ibid. lin. 7. εὐαγγελικῆς πολιτείας. Locutio an Chrysostomica sit, in dubium vocavimus in Annot. ad Tom. VII. p. 608 E. Praeter hunc locum, ubi Codices nihil mutant, εὐαγγελικὸς βίος legitur Tom. I. p. 306 D. ἡ πολιτεία ἡ εὐαγγελικὴ (al. ἀγγελικὴ) Tom. III. p. 87 E. recte, ut videtur; nam opponitur τῇ Ἰουδαϊκῇ. Sed in alio loco Tom. II. p. 339 A. καίτοι ἐδύνατο εἰπεῖν, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι, ὅτι ἐσωφρονήσατε, ὅτι ἐπαρθενεύσατε, ὅτι εὐαγγελικὴν πολιτείαν ἀνελάβετε, unice probandum quod in quibusdam libris exhibetur, ἀγγελικήν. Qualis autem sit evangelica disciplina, pulchre nos docuit Basil. M. Tom. II. p. 120 C. Μάθε, διδάχθητι εὐαγγελικὴν πολιτείαν· ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἐγκράτειαν, σώματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπεινὸν, ἐννοίας καθαρότητα, ὀργῆς ἀφανισμόν. Ἀγγαρευόμενος προστίθει· ἀποστερούμενος μὴ δικάζου· μισούμενος ἀγάπα· διωκόμενος ἀνέχου· βλασφημούμενος παρακάλει.

Ibid. καὶ τῆς τῶν μελλόντων κρίσεως. Vitium suspicatur Matthaeius. Geminum tamen est αἱ τῶν μελλόντων εὐθῦναι Tom. VIII. p. 66 B.

P. 29 A. lin. ult. De tormentis Martyrum digna sunt quae exscribantur loca Nostri Tom. I. p. 571 D. Ἔστι τοῖς δικάζουσι πολλὰ βασανιστηρίων εἴδη, ξύλον, ἱμάντες, ὄνυχες, μολιβδίδες, δι' ὧν ξέουσι τὰ σώματα, καὶ διασχίζουσι τὰ μέλη, καὶ ἐξαρτῶσι. Tom. II. p. 682 D. Τῶν ἁγίων τοὺς μὲν ἤγαγεν ἐπὶ τήγανα, τοὺς δὲ εἰς λέβητας ἐνέβαλε τοῦ πυρὸς σφοδρότερον ζέοντας· καὶ τῶν μὲν τὰς πλευρὰς κατέξαινε, τοὺς δὲ εἰς πέλαγος κατεπόντισεν, ἄλλους θηρίοις παρέδωκεν, ἑτέρους εἰς κάμινον εἰσήγαγε· καὶ τῶν μὲν ἐξεμόχλευσε τὰ ἄρθρα, τῶν δὲ τὰς δορὰς ἔτι ζώντων ἀπέσυρεν· ἑτέρων τοῖς σώμασιν ᾑμαγμένοις ὑπέθηκεν ἄνθρακας, καὶ οἱ σπινθῆρες ἐπεπήδων τοῖς ἕλκεσι, θηρίου παντὸς δριμύτερον τὰ τραύματα δάκνοντες· ἄλλοις ἄλλας ἐπενόει χαλεπωτέρας τιμωρίας. Ibid. p. 716 C. Ζωγραφῶμεν τοίνυν ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς μὲν ἐπὶ τηγάνων κειμένους, τοὺς δὲ ὑπὸ ἀνθράκων τεταμένους, τοὺς δὲ εἰς λέβητας κυβιστῶντας, τοὺς δὲ εἰς θάλασσαν καταποντιζομένους, ἑτέρους ξεομένους, ἄλλους ἐπὶ τροχὸν καμπτομένους, ἄλλους εἰς κρημνὸν ῥιπτομένους· καὶ τοὺς μὲν θηρίοις πυκτεύοντας, τοὺς δὲ ἐπὶ τὸ βάραθρον ἀγομένους, τοὺς δὲ, ὡς ἕκαστος ἔτυχε καταλύσας τὸν βίον.

Ibid. τῶν ὀνύχων ἀνορυττομένων. Excitat Matthaeius locum Aeliani Var. Hist. IX. 8. ἡνίκα δὲ διακορεῖς ἐγένοντο ὑβρίζοντες, κεντοῦντες αὐτὰς ὑπὸ τοῖς ὄνυξι τοῖς τῶν χειρῶν βελόναις ἀπέκτειναν.

P. 29 B. not.[g]. Libri editi, *τίς τοῦ σώματος αὐτοῦ κατὰ μέρος πορθουμένου τῆς κεφαλῆς; τίς τῶν ὀστέων ἀναμοχλευομένων;* Verba *τῆς κεφαλῆς*, a Savilio inclusa, post *ὀστέων* transp. Regius E. quem tacite secutus est Editor Ben. 2dae: ceteri vulgatam lectionem exhibent. Nos virgula post *πορθουμένου* posita, sensum fecimus, qualem expressit Aretinus, vertens: *Quis divelli sibi ungues unquam generoso unimo pertulit? quis incisos articulos?* quis sectum corpus, quis caput? *quis ossa abscissa?*

Ibid. lin. 8. *οἱ μὲν τὰ ἀπόρρητα ἐξειπόντες.* Recte, ut videtur, de mysteriis explicat Heyse. Clem. Alex. Strom. II. 14. *ὡς Αἴσχυλος τὰ μυστήρια ἐπὶ σκηνῆς ἐξειπὼν, ἐν Ἀρείῳ πάγῳ κριθεὶς, οὕτως ἀφείθη, ἐπιδείξας αὐτὸν μὴ μεμυημένον.*

P. 29 C. lin. 2. *ἑαυτοὺς ἀπήνεγκαν.* Vocabulum *ἀπήνεγκαν* tum Criticis, tum Interpretibus turbas dedit. Dunaeus proponit *κατήνεγκαν, detulerunt;* Halesius *ἄπηγξαν*; Savilius *ἀπήγξαντο* (pro *ἑαυτοὺς ἀπήνεγκαν*). Vertit autem Aretinus, *spe deciderunt;* Hervetus, *se detulerunt.* Verum vidit Matthaeius. "Hic *ἀπήνεγκαν ἑαυτοὺς*, intellecto *ἐκ τοῦ βίου, ἐκ τοῦ ζῆν*, est *sibi manus inferre, se interimere.* Chrys. Tom. XII. p. 512 C. *τὰ μὲν γὰρ (δηλητήρια φάρμακα) εὐθέως ἀπήνεγκε τὸν λαβόντα, καὶ τὴν τελευτὴν ἀναισθήτως ἐπήγαγεν.*" Magis appositum exemplum est Tom. V. p. 43 D. *ἂν δὲ ἀφῇ τὸ μετ' ἐκείνων παρατάξασθαι ὁ κάμνων πρὸς τὴν ἀρρωστίαν, ἑαυτὸν ἐξάγει· ἢ κἂν μετ' ἐκείνης παρατάξηται πρὸς τὸν ἰατρὸν καὶ τὰ φάρμακα καὶ πρὸς τὴν τέχνην,* **ἀπήνεγκεν ἑαυτόν.**

P. 29 D. lin. 5. *ὅπερ μέγιστον καὶ τοῦτο.* Vid. nos in Annot. ad Tom. VII. p. 85 A. Exemplis hujus structurae ibi allatis nunc addimus Tom. III. p. 640 A. *ὅπερ καὶ τοῦτο μέγιστον δεῖγμα τῆς σῆς ἀρετῆς.* Tom. IV. p. 703 B. *ὃν καὶ τοῦτον* (sc. *θεογνωσίας τρόπον*) *ἅπαντα τότε διὰ πλειόνων ἐξεθέμεθα λόγων.* Scholia ap. Matth. Nov. Test. Tom. VII. p. 256. *ὃ καὶ τοῦτο σύμβολον τῆς ὑμῶν πρός με ἀγάπης.* "Haec non cohaerent. Forte *ὃ καὶ αὐτό.*" *Matth.*

P. 30 A. not.[t]. *πατρῷα ὅρια.* Cf. Prov. xxii. 28. *μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου.*

P. 30 B. lin. 2. *οὐκ ἐλάττονα.* Matthaeius requirit *ἔλαττον.* Nostri ex usu utrumque stare posse putamus. Cf. Var. Lect. ad Tom. X. pp. 458 E. 623 D.

Ibid. lin. penult. *βάρβαρός τις.* Nempe *Ἀννίκερις ὁ Κυρηναῖος.* Vid. Diog. Laert. in Vit. Plat. XIV. De eodem Platone Noster Tom. VII. p. 382 A. *καὶ γὰρ πολλῆς ἀπολαύσας ἐκεῖνος τιμῆς, οὕτως ἠλέγχετο, ὡς καὶ ἀπεμπποληθῆναι, καὶ μηδὲν ὧν ἐβούλετο κατορθῶσαι, οὐδὲ ἐφ' ἑνὸς τυράννου· ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς προδοὺς ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέλυσε.*

P. 30 C. lin. 5. *οἱ φύλακες τοῦτον τὸν τρόπον ἔστωσαν φύλακες.* "Id est, *αὐτοὶ μὲν μηδὲν ἰδίᾳ κεκτημένοι, τῶν δ' ἄλλων ἐπιμελούμενοι, ὅπως μηδενὸς δέωνται.* Hanc enim conditionem Plato principum suae civitatis voluit esse, quos appellat *Custodes.*" *Dun.*

P. 30 D. lin. 2. Καὶ γὰρ Πρωταγόρας παρ' αὐτοῖς κ. τ. ἑ. De atheis Philosophis classica sunt loca, Cic. de Nat. Deor. I. 23. *Quid? Diagoras, atheos qui dictus est, posteaque Theodorus, nonne aperte deorum naturam sustulerunt? Nam Abderites quidem Protagoras, cujus a te modo mentio facta est, sophistes temporibus illis vel maximus, quum in principio libri sui sic posuisset,* De diis neque ut sint, neque ut non sint, habeo dicere, *Atheniensium jussu urbe atque agro est exterminatus, librique ejus in concione combusti.* Plutarch. de Placitis Philosophorum Lib. I. (Tom. II. p. 880.) Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων, καθάπερ Διαγόρας ὁ Μήλιος, καὶ Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος, καὶ Εὐήμερος ὁ Τεγεάτης, καθόλου φασὶ μὴ εἶναι θεούς. Clem. Alex. Protrept. II. 24. Ὧν δὴ χάριν θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ὅτῳ τρόπῳ Εὐήμερον τὸν Ἀκραγαντῖνον, καὶ Νικάνορα τὸν Κύπριον, καὶ Διαγόραν καὶ Ἵππωνα τὸν Μήλιον, τόν τε Κυρηναῖον ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνον, ὁ Θεόδωρος ὄνομα αὐτῷ, καί τινας ἄλλους συχνοὺς, σωφρόνως βεβιωκότας καὶ καθεωρακότας ὀξύτερόν που τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν ἀμφὶ τοὺς θεοὺς τούτους πλάνην, **ἀθέους** ἐπικεκλήκασιν.

Ibid. not.[z]. Lectionem antiquam a nobis revocatam commendant etiam Veneti d.q. probante Matthaeio. Formula οὐχ ὅτι (frequentius μὴ ὅτι) —ἀλλὰ, neminem morabitur. Chrysost. Tom. IV. p. 594 A. ὡς σκιά τις ὁ νόμος ἐδόθη, οὐχ ὅτι ἁμαρτήματα ἀναιρῶν, ἀλλὰ ταῦτα ἀποδεικνὺς καὶ φανερὰ αὐτοῖς ἐργαζόμενος.

Ibid. lin. 5. "Editi sic habent, καὶ Διαγόρας ὁ Μιλήσιος καὶ Θεόδωρος [volebat Διόδωρος] ὁ λεγόμενος ἄθεος: ubi error est in omnibus Editis et Manuscriptis, cum Diagoras dicitur *Milesius*, qui erat *Melius* ex insula Melo, ut testificatur Suidas, alii. Cum ergo MSS. et Editi omnes Μιλήσιος habeant, error fortasse Chrysostomi fuerit. Haec de Diagora. De sequenti vero quaestio est. Editi omnes Διόδωρος habent. Regius vero Codex [et C.] Θεόδωρος, cui favet locus Ciceronis, qui cum Diagora Theodorum conjunxit. Hic ἄθεος vocatus est teste Suida." *Montef.* Ergo Θεόδωρος recepit, Μιλήσιος retinuit: quod et nos fecimus. E libris a nobis adhibitis Venetorum unus q. Μηλήσιος exhibet, quod merus est iotacismus. Vitium nominis Diodori jam notaverat *Perizon.* ad Aelian. V. H. II. 31.

P. 31 C. not.[f]. διωλίσθαινον αὐτῶν τὰς λαβάς. Διαδράναι λαβὰς dixit Chrysost. Tom. V. p. 552 D. notante Matthaeio. Fugit autem V.D. alius Nostri locus, Tom. VII. p. 641 D. ὅπου γὰρ ἂν κατάσχῃ (ὁ διάβολος), **διολισθαίνει** λοιπὸν, οὐκ ἐῶντος τοῦ ἐλαίου τούτου τοῖς νώτοις τοῖς ἡμετέροις ἐνιζάνειν τὰς ἐκείνου **λαβάς**.

P. 31 E. not.[o] Edebatur ante Montefalconium, Καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ὧδε παρεχόμεθα δὲ τῶν ἔργων τὰ τοῦ βίου κατορθώματα. Ab his non discedunt libri A.b.q.F. nisi quod hic in margine μὲν addit, ut legatur, καὶ τὰ μὲν παρ' ἡμῶν. Montef. edidit, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ὧδε. παρεχώμεθα δὲ ἐπὶ τῶν ἔργων τὰ τ. β. κ. notans: "Ita Cod. Regius, optime." At vero integram

istius Codicis lectionem dissimulavit Vir doctus, quae haec est: ἀλλὰ τὰ μὲν παρ' ἡμῶν ὧδε· ὑμεῖς (sic) δὲ ἐπὶ τῶν ἔργων παρεχώμεθα τὰ τ. β. κ. Eadem usque ad minutissimum apicem exhibet C. καὶ τὰ μὲν παρ' ἡμῶν

μὲν ἡμεῖς δὲ

ὧδε· παρεχώμεθα δὲ τῶν ἔργων τὰ τ. β. κ. E. καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ὧδε· παρεχώ-

ἐπὶ

μεθα δὲ τῶν ἔργων τὰ τ. β. κ. (sic) d. *sed res nostrae sic se habent; nos autem operibus vitae officia exhibeamus* Arct. Savilius tentat, παρεχώμεθα δὲ διὰ τῶν ἔργων: Heysius, καὶ τὰ μὲν διὰ ῥημάτων ὧδε. παρεχώμεθα δὲ καὶ διὰ τῶν ἔργων κ. τ. ἑ. vel etiam περὶ ῥημάτων et καὶ τὰ τῶν ἔργων, quamvis ea locutio minus propria sit Chrysostomi. Nobis quidem unum hoc plane constat, continua serie legendum esse, τέως δὲ ταύτῃ δύο διατηρῶμεν κεφάλαια . . . . καὶ τὰ παρ' ἡμῶν παρεχώμεθα . . . . De ceteris nihil affirmamus. Ad sententiam cf. pp. 22 A. 64 E.

P. 32 B. lin. 2. Vitiosa scriptura κληδωνισμοῖς est in Edd. Mor. et Ben. utraque.

HOM. V.

P. 34 B. not.[r]. Lectionem ἄνοιαν siquis praetulerit, non repugnabimus. Nam ἀπόνοια perpetuo fere apud Nostrum, peculiari quidem et proprio usu, *arrogantiae* sensu fruitur. Vid. pp. 7 B. 88 C. Tom IX. p. 661 C. Τοιοῦτοι οἱ ἐπὶ σοφίᾳ μέγα φρονοῦντές εἰσι, καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐμπίπτοντες τὴν ἐσχάτην. Οὐδὲν γὰρ οὕτω μῶρον ὡς ἀπόνοια ποιεῖ . . . . Κἂν ἕκαστον ῥῆμα τῶν ἀπονενοημένων εἰς μέσον ἀγάγω, οὐ δυνήσῃ διαγνῶναι πότερον ἀπονενοημένου ἢ μωροῦ τὰ ῥήματα . . . . Ἡ γὰρ ἀπόνοια τῆς συμμετρίας ἐκπίπτουσα καὶ **ἀπὸ τοῦ νοῦ** γινομένη, δι' ὃ καὶ **ἀπόνοια** λέγεται, καὶ μωροὺς καὶ ἀλαζόνας ἐργάζεται. Vulgariter autem, ut omnibus notum est, "ἀπόνοια est *praeceps et inconsiderata audacia et temeritas*, sive *amentia*. Sic observavimus Gregorium Naz. et Basilium semper ponere hoc vocabulum: Chrysostomum autem suo more, ut diximus." *Dunaeus* ad Hom. II. in Hebr.

ὥσπερ

Ibid. lin. 5. καὶ γὰρ εἴ τις τοῦ χ.] καὶ γὰρ εἴ τις τοῦ χ. (sic) Ven. b. Inde fluxit lectio Ed. Veron. καὶ γὰρ εἰ ὥσπερ τοῦ χ. quam secure imitati sunt Sav. Mor. Ben. Nostram, quae librorum est omnium, recepit Editor Ben. 2dae. Tertia, quam Savilius in margine posuit, καὶ γὰρ εἴ τις τῶν χαλκευτικῶν μὴ διὰ τῆς π. τὸν πεπ. ἐξέλκοι σιδηρὸν, ἀλλὰ διὰ τῆς χ. φ. τ. π. est in Cod. A. a secunda manu correcto. Quod ad singula vocabula attinet, conferas Tom. I. p. 140 E. ὥστε τοὺς περὶ τούτων προφερομένους λόγους παντὸς **πεπυρακτωμένου** σιδήρου σφοδρότερον εἰς τὰς τῶν ἀκουόντων ἐμπίπτειν ψυχάς. Ibid. p. 738 C. καθάπερ γὰρ ἐκείνοις ἐργαλεῖα τῆς τέχνης ἐστὶ σφῦρα καὶ ἄκμων καὶ **πυράγρα**. Qui locus adumbratus videtur ad Hom. Od. Γ. 434.

P. 34 C. not.[v]. Praeter Codices dictos A.E.F. δεῖγμα etiam in Reg.

C. deesse serius didicimus. His adde Venetos d.q. Ergo in nullo nostrorum legitur, excepto Ven. b. Idem vocabulum aliis quoque locis in suspicionem venit, e. g. Tom. VIII. p. 272 D. *τῶν γὰρ σφόδρα ποθούντων ἐστὶ τοῦτο δεῖγμα*; ubi *δεῖγμα* om. Sav. Tom. XI. p. 466 E. *ἀγάπης γάρ ἐστι* (*δεῖγμα* add. Cod. Colb. et Sav. marg.) *τῆς εἰς τοὺς πλησίον, οὐχὶ παρ' ἐκείνων λαβεῖν, ἀλλ' ἐκείνοις παρέχειν.* Nostro tamen loco aegre et ne aegre quidem eo carere possimus.

P. 35 A. not.[g]. Paene suspicamur a Chrysostomo scriptum esse, *καὶ ὑμεῖς ἔτι τούτῳ, φησὶν, ἐνδιατρίβετε*; et mox, *καὶ ὑμεῖς ἔτι τῷ δεῖνι καὶ τῷ δεῖνι ὑμᾶς αὐτοὺς προσενείματε*; Certe utrumque verbum ex Nostri usu cum tertio casu, non cum praepositione construitur.

P. 36 D. not.[i]. "Locum antea prorsus vitiatum sic ope Codicis Regii restituimus. Editi sic habent: *ὥστε αὐτοῦ εἶναι, καὶ τῆς οὐσιώσεως τούτου καὶ τῆς πίστεως*, quod quid sibi velit, nunquam perspici possit." *Montef.* Itaque edidit, *ὥστε αὐτοῦ εἶναι· καὶ οὐ τῆς οὐσιώσεως τοῦτο δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς πίστεως.* Regius C. qui cum altero semper fere consentit,
καὶ
haec habet: *ὥστε αὐτοῦ εἶναι καὶ τῆς οὐσιώσεως τοῦτο δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς πίστεως* (sic). Reg. E. dat: *ὥστε αὐτοῦ εἶναι καὶ τῆς οὐσιώσεως τοῦτο καὶ τῆς πίστεως.* De libris A.F.d.q. nihil notatum, ergo a textu Saviliano non discedunt. Aretinus post *κακῶν* interpungens, cetera sic vertit: *Itaque non essentiae, non substantiae significativum est, sed fidei.* Hervetus: *adeo ut sumus ejus et ejus essentiae et fidei.* Lites tales componere nostrum non est: itaque textum, qualis a Montefalconii manibus evasit, intactum reliquimus. Serius autem rescivimus, lectionem istam non esse ad Regium fideliter expressam, sed ab ipso Editore, *ope* illius Codicis, ut ambigue ait, conflatam. Nam Codicis scriptura, iterum ac saepius a nostro Collatore expensa, sic habet: *ὥστε οὐ τοῦ εἶναι καὶ τῆς οὐσιώσεως τοῦτο δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς πίστεως*: ubi omnia ab *οὐ τοῦ εἶναι* usque ad *πίστεως* a correctore in loco raso rescripta sunt. Haec autem tam inter se, quam cum Latinis Aretini, apte convenire, nemo non videt; genuina vero esse, in tanta sermonis obscuritate quis praestiterit?

P. 37 A. not.[p]. De voce *παρελαύνειν* dixit *Budaeus* Comment. L. G. p. 887. "Significat etiam, *progredior, evado.* Chrysost. ad 1 Cor. *εἰς τοῦτο γάρ τινες παρήλασαν μανίας.*" Hujus significationis aliud exemplum vix reperias. Certe apud Nostrum *παρελαύνειν* semper transitivum est, et valet *superare.* Vid. pp. 44 A. 45 C. 113 D. 187 E. Nihil hoc usu vulgarius. Contra *ἐλαύνειν, progredi,* tritissimum est. Ipsa locutio *εἰς τοσοῦτον μανίας ἐλάσαι* legitur infra p. 170 F. Antholog. Tom. II. p. 298.

ἤλασε καὶ μανίης ἐπὶ δὴ τόσον, ὥστ' ἀγορεῦσαι
πηλὸν Ὀδυσσείην, καὶ βάτον Ἰλιάδα.

P. 37 B. not.[s]. *Ὥρα δὴ λοιπόν.* Excerpsit *Matthaeius* Nov. Eclog. p. 265.

P. 37 C. lin. 6. τοῦ λόγου τὸ κεφ. Articulus ante κεφάλαιον commodius abesset, sed libri non patiuntur. Mox mallemus εἰ δὲ ἐσωφρόνουν, ὥσπερ οὖν ἐσωφρόνουν, καὶ τὸ πρᾶγμα ἔδειξε. Cf. p. 38 D. Syllaba οῦν repetita scribis fraudi fuit.

P. 38 A. lin. 2. καὶ ταῦτα ἔναυλα, *et ea recentia*. Perperam vertit Aret. *et haec omnibus manifesta sunt*. De hoc vocabulo omnia occupaverunt *Ruhnk.* ad Tim. p. 100. *Krebs.* ad Plut. de audiend. Poet. p. 135.

Ibid. not.[e]. οὐχὶ τοῖς παρ' Ἕλλησι λέγω. Pro τοῖς παρ' Ἕ. Savilius tentat παρὰ τοῖς Ἕ. In A. τοῖς erasum. Pro τοῖς, τὰ exhibent C. et Regius Montefalconii, qui ita edidit. Aretinus: *neque haec apud Gentiles dico, siquidem illa non plane constabant.* "οὐχὶ τοῖς παρ' Ἕλλησι. Sic omnes MSS. [b.d.q.] recteque. Dativus τοῖς pendet ab ἔναυλα; *exempla proxima non dico Graecis, verum ipsis Judaeis.*" *Heyse.* Nobis quidem facilior videtur ratio a Matthaeio commendata, scilicet ut ad τοῖς παρ' Ἕλλησι subintelligatur a proxime dicendis πράγμασιν ἐπιτιθέμενοι. Τὰ πράγματα est *rerum publicarum status*, sive *constitutio*, qualis apud Graecos ne exstabat quidem (ἐκεῖνα γὰρ οὐδὲ ἦσαν). Exemplar Veronense repetit τοῖς ante παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις, quod Matthaeius quoque desiderabat, sine causa. Hic enim non opus est subaudire πράγμασιν, sed arcte cohaerent ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς πράγμασιν ἐπιτιθέμενοι. Ceterum pro οὐδὲ ἦσαν, οὐδὲν ἦσαν ediderunt Sav. et recentiores, repugnantibus libris.

P. 38 B. not.[k]. Post ἀνέβη Editi habent, πάντως ταῦτα πλάττειν φιλονεικοῦντες καὶ τ. ἀ. πείθειν, τῷ θεῷ πρ. ἔμελλον. Sic Venet. b. Pro πάντως, ὅτι exhibent C.F.d.q. etiam A. et E. a prima manu. Hi autem ex correct. οἱ pro ὅτι habent. Pro φιλονεικοῦντες, ἐφιλονείκουν est in C. Deinde copulam ante τῷ θεῷ habent C.E.F.q. καὶ τῷ (om. θεῷ) προσκρούειν d. καὶ τῷ προσκρούειν etiam A. sed καὶ in loco raso. Aretinus: *quare haec fingere et hominibus persuadere contendebant, et Deum offendere* etc. *non verebantur?* Pro ὅτι ταῦτα, οἱ τοιαῦτα conjicit Heyse. Nos ὅτι tenemus, et ellipsin τοῦ δῆλον vel σκόπησον statuimus.

P. 38 D. not.[o]. Hic ὅτι, quod aberat, a nobis receptum ex libris A.E.F.b.d.q. et Ed. Veron. In A. ὅτι erasum. In F.q. καὶ ante δείκνυσι male omissum. Constructio similis est ei, quam modo notavimus.

P. 40 A. not.[m]. καὶ deletum voluit Matthaeius, et delevit Editor novissimus. Deinde Montef. edidit, καὶ χωρὶς αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν τί οὐκ ἤλπισε τότε παθεῖν; καὶ πολὺς ὁ ἔλεγχος ἦν τῆς ἀναισχυντίας: notans, "Παθεῖν, quod deerat in Editis, habetur in Cod. Reg. [et nostro C.] Haec vox aliquam lucem affert, sed nondum clara est sententia." Subjungit Editor Ben. 2dae: "Claram fecimus correctione interpretationis, et in Graecis addita ex A.B. particula ἄν. Proxima vero B. sic habet corrupta, ἤλπισε, ὅτε καὶ πολὺς κ. τ. ἑ." Particulae

omissio est merum σφάλμα Benedictinorum; nam legitur in Veron. Sav. Mor. et libris omnibus. Tum lectio Codicis B. (nobis E.) ea ipsa est quam conjectura assecutus erat Matthaeius, quaeque commodissimum sensum praebet. Voculam ὅτε post τότε elapsam esse, non est quod miremur.

P. 40 C. not.[v]. Probabile est, Auctorem scripsisse, τίνος δὲ ἕνεκεν, εἰπέ μοIEIEμελλον τοῦτο ποιεῖν.

P. 40 D. not.[y]. "Forte in Codicibus reperitur φόνων." *Matth.*

P. 41 C. not.[n]. καὶ μάλιστα τὰ παρὰ τοῦ σκ. Edd. "τὰ malim omittere, nam λεγόμενα refertur ad ταῦτα πάντα." *Matth.* Omisimus, etiam invitis libris.

P. 42 A. not.[w]. δι' ὅλης habent etiam Veneti d.q. Sic Tom. XI. p. 731 B. ὅλη διόλης. Tom. V. p. 199 B. ὅλην διόλου (alii διόλης) σώζει. Sed Tom. X. p. 549 B. καὶ ὅλη διόλου σχεδὸν ἐκεῖθεν ἤρτηται, nulla lectionis varietate.

P. 42 B. not.[z]. μετὰ ἀσχολίαν d.q. Iidem infra βρυχομένων, ut a nobis editum est. Ita etiam b. ex corr.

P. 42 D. lin. 7. Verbose E. χάριτι καὶ φ. τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰ. Χ. δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἐνδόξους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Nimirum in talibus genio indulserunt librarii.

HOM. VI.

P. 43 D. not.[r]. μαθητὸν est in Venetis d.q. *discipuli* Aret. *discipulorum* Ben. Rectius Angli, vulgatum vertentes, *ex iis quae doceri possunt.*

P. 44 A. lin. 1. μακροὺς ἑλίττοντες διαύλους λόγων. Similia sunt Tom. VIII. p. 471 B. μακρῶν λόγων ἀνελίττοντες διαύλους. Tom. III. p. 556 B. ταύτης γὰρ ἕνεκεν τοὺς μακροὺς τούτων τῶν λόγων διαύλους ἀνήλωσα. Tom. VI. p. 272 A. κατὰ μακροὺς διαύλους λόγων: ubi videndus Matthaeius.

P. 44 B. not.[e]. Post στενοχωρίαις edebatur ante Montef. καὶ πάλιν ἐπήγαγε, καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ κ. τ. ἑ. Ita A. et ante corr. d. Benedictini ex Regio suo locum imperfectum sic suppleverunt: καὶ νῦν τὸ αὐτὸ λέγει· εἰπὼν γὰρ, καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ δηλῶν ὅτι (ὅτι casu omissum) ἀσθένειαν τοὺς κινδύνους καλεῖ, πάλιν ἐπήγαγε, καὶ ἐν φόβῳ κ. τ. ἑ. Eadem habent C. Aret. Paullo aliter F.q. καὶ νῦν τὸ αὐτὸ λέγει· εἰπὼν γὰρ, κάτω (sic) ἐν ἀσθενείᾳ, ἐπήγαγεν, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις· καὶ πάλιν ἐπήγαγε, καὶ ἐν φόβῳ κ. τ. ἑ. Corrector Veneti d. post ἐν στενοχωρίαις, καὶ πάλιν ἐπήγαγε, haec addidit: καὶ νῦν τὸ αὐτὸ λέγει· εἰπὼν γὰρ, ἐγὼ (sic) ἐν ἀσθενείᾳ, ἐπήγαγε. Mediam viam tenet E. καὶ νῦν τὸ αὐτὸ λέγει· εἰπὼν γὰρ, καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, ἐπήγαγε, καὶ ἐν φόβῳ κ. τ. ἑ. Hunc nos secuti sumus.

P. 44 D. lin. 5. διαπαντὸς ἔδραμε στεφανούμενος. Verbum στεφανοῦσθαι

consortia habet, τρυφᾶν infra p. 143 D. ἀγάλλεσθαι et σκιρτᾶν p. 443 C a quibus sensu non multum abest.

P. 44 E. not.[n]. Editi, πῶς ἐκράτησαν, εἰπέ μοι; διὰ θείας δυνάμεως: non male. Sed inter διὰ et δίχα non raro confunditur. Epictet. IV. 4, 31. δίχα θορύβου. "Sic recte Uptonus, ubi perperam olim διὰ legebatur; quem errorem apud Polybium pariter passim erraverunt librarii." *Schweigh.*

P. 45 B. lin. 3. ἐκένου τὸν σταυρόν. Sic Veron. Sav. cum libris omnibus: *evacuavit* Aret. Sed Hervetus vertit, *nam illa quidem* illius *crucem*, oculorum vitio, ut conjicere licet. Ad hujus tamen errorem Morellus Graeca corrupit, ἐκείνου pro ἐκένου scribens. Mirum tam manifestum lapsum fraudi fuisse non solum Montefalconio, sed successori ejus, qui plurimas veterum Editionum maculas sustulit.

Ibid. lin. 7. ἀνέπειθεν. "Lego ἂν ἔπειθεν." *Dun.* Correctionem minus necessariam tacite admisit Montef.

P. 46 A. lin. 3. ἰδιῶται ἦσαν καὶ ἀμαθεῖς. "Ita Reg. Editi vero ἰδιῶται καὶ ἀμαθεῖς." *Montef.* Deest ἦσαν apud Morell. sed habetur in Veron. et Sav.

P. 46 B. lin. 7. κατὰ συνδρομήν. Mire circa hanc locutionem hallucinantur Interpretes. Recte Dunaeus: "Κατὰ συνδρομὴν figura est apud Hermogenem, quum Orator πρὸς τὴν ἀντίθεσιν τοῦ ἀντιδίκου dicit, ὁμολογῶ, aut φαίην ἂν ἔγωγε. Latini *concessionem* vocant, cum adversarii consentiunt et quasi concurrunt. Ulpianus ad Demosthenem, κατὰ συγχώρησιν συνδραμὼν συγκρούει τοῖς δικασταῖς Λεπτίνην." Vid. infra pp. 98 C. 180 E (bis). Tom. IX. p. 478 E. κατὰ συνδρομὴν συγχωρεῖν. Tom. VIII. p. 296 A. ἢ ὅτι κατὰ συνδρομὴν εἴρηται παρὰ τῶν ὄχλων, ubi ridicule vertunt, *aut forte in concursu populi.* Idem est usus verbi συντρέχειν, e.g. Tom. VIII. p. 317 D. ἀλλὰ καὶ συντρέχει τέως, καί φησιν, οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ οὐ τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον. Tom. IX. p. 477 E. εἰπὼν, τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, οὐκ εἶπεν ὅτι οὐδὲν, ἀλλὰ συνέδραμε τῷ λόγῳ, καὶ διὰ τῶν ἑξῆς πάλιν αὐτὸ ἀνεῖλε.

P. 46 C. not.[q]. καὶ ποταμοὺς πυρὸς ἑλκομένους. "Ita Reg. Codex. Editi vero ἐρχομένους. Hic alluditur ad illud Danielis vii. 10. ποταμοὺς πυρὸς εἷλκεν." *Montef.*

HOM. VII.

P. 50 B. not.[f]. Editi οὕτω καὶ ἡ ἔξωθεν σοφία, εἰ πνεύματι ἐκέχρητο. "Hic multa desunt. Interpretes qui alium Codicem praeter Veronensem non viderunt, nihil juvant." *Dun.* "Deesse videntur nonnulla, sed non multa. Quid si ergo hiatus expleatur [post ἐκέχρητο], οὐκ ἂν οὕτως ἐμωράνθη?" *Bois.* "Hic aliquid deesse videtur." *Montef.* "Deerant verba, ἣν ἂν σοφία, ex A. suppleta." *Editor* Ben. 2dae. Subaudiri quo-

dammodo poterat καλὴ ex praecedentibus; sed genuina videntur illa ἣν ἂν σοφία, quorum omissionis causa patet.

P. 51 A. lin. penult. Ἀκουέτωσαν κ. τ. ἑ. "Totam complexionem sic ordino: ἀκουέτωσαν οἱ τὸ κ. ἐκπομπεύοντες καὶ πᾶσιν ἁπλῶς ἐκφαίνοντες, καὶ τοὺς μαργαρίτας καὶ τὰ ἅγια κυσὶ καὶ χ. ῥιπτοῦντες, καὶ τὸ δόγμα λογισμοῖς περιττοῖς κατασκευάζοντες." *Dun.* Si quid mutandum, nihil facilius iis, quae exhibet Catena p. 40. ἀκουέτωσαν οἱ τὸ κ. ἐκπομπεύοντες, καὶ τοὺς μαργ. καὶ τὰ ἅγ. τοῖς κ. καὶ τοῖς χ. ῥιπτοῦντες, καὶ λογισμοῖς **κεχρημένοι** περιττοῖς.

P. 51 D. not.[v]. καὶ καθάπερ τὰ παιδία κ. τ. ἑ. Hic est textus vulgo receptus, qui a solo Cod. b. pendere videtur. Lectio nostrorum A.E. F.q. haec est: καὶ καθάπερ ὁ τὰ βιβλία ὁρῶν οὐκ οἶδε κ. τ. ἑ. quae minus apte cohaerere videntur cum iis quae sequuntur, μᾶλλον δὲ κἂν **ἀνὴρ** ἄπειρος ᾖ γραμμάτων. Totum locum sic exhibet C. καὶ καθάπερ ὁ μὲν ἄπειρος γραμμάτων βιβλία ὁρῶν οὐκ οἶδε τῶν γεγραμμένων τὴν δύναμιν, οὐδὲ οἶδεν ἅπερ ὁρᾷ· ὁ δὲ ἔμπειρος πολλὴν ἐν αὐτοῖς εὑρήσει ἀποκειμένην τὴν δύναμιν, καὶ βίους ὁλοκλήρους καὶ ἱστορίας· καὶ ἐπιστολὴν ὁ μὲν ἄπειρος λαβὼν ταῦτα πείσεται, καὶ χάρτην ἡγήσεται κ. τ. ἑ. Haec ad literam vertit Aret. usque ad καὶ ἱστορίας: deinde pergit, *et epistolas* (*inveniet*) *: verum harum ignarus chartas duntaxat et atramentum putabit* etc. Ceterum ταὐτὰ pro ταῦτα sine libris correximus.

P. 52 A. lin. 4. τὸ μυστήριόν μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς. Locus est Esai. xxiv. 16. ubi vulgo legitur, κύριε ὁ θεὸς Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῶν πτερύγων τῆς γῆς τέρατα ἠκούσαμεν, ἐλπὶς τῷ εὐσεβεῖ, καὶ ἐροῦσιν, οὐαὶ τοῖς ἀθετοῦσιν. Operae pretium erit, varietatem lectionis ex Editione Bibliorum Graecorum Oxoniensi fideliter descriptam hic subjicere. "ἐλπὶς τῷ εὐσεβεῖ] + και ειπε κυριος το μυστηριον μου εμοι· το μυστηριον μου εμοι και τοις εμοις 22. + eadem sine κυριος 36, 48, 233. + και ειπε το μυστηριον μου εμοι και τοις εμοις 62, 90, 93, 144, 147, 308 (cf. Theodoret. i. 761 et iii. 735) ἐλπίδα τῷ εὐσεβεῖ Codex unus Sergii. + καὶ ἐροῦσι, ἀπόρρητόν μου ἐμοὶ, ἀπόρρητόν μου ἐμοὶ καὶ ἐμοῖς 13 Codices Sergii. καὶ ἐροῦσιν] + το μυστηριον μου εμοι 23, 305. + το μυστηριον μου εμοι· το μυστηριον μου εμοι 109, 302. (Alex. sub ※ in char. minore) *Et dicunt, Mysterium meum mihi.* Hieron."

P. 52 B. lin. 7. καὶ κατὰ τοῦτο] καὶ μετὰ τοῦτο Ben. typothetae lapsu, qui etiam in Benedictinam alteram irrepsit.

P. 52 C. lin. 8. ὥσπερ οὖν καὶ πλοῦτον ἑαυτοῦ καλεῖ. Alluditur ad Eph. iii. 8. εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ.

Ibid. not.[e]. καίτοιγε αὐτόπλουτος ὢν ἀγαθῶν. Ita etiam Venet. q. probante Heysio. Hoc genus composita tetigimus ad Tom. VII. pp. 708 C. 818 D.

P. 53 D. lin. 2. μεγάλης ἔδει σοφίας. Aut corrigendum ἐδεῖτο, aut

legendum cum Catena, *οὐ μόνον πρὸς τὸ τὸν θεὸν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μαθεῖν κ. τ. ἑ.*

P. 53 D. not.[c]. Quae ex F. descripsimus, revera sunt ejus gemelli q. Nam Collator illius Codicis casu, ut videtur, negativam praetermisit.

P. 53 E. lin. 5. *ἢ εἰκὸς καὶ γεγράφθαι κ. τ. ἑ.* "Nihil opus fuit ad hoc confugere. Hoc enim, quod Paulus citat, scriptum exstat Esai. lxiv. 4, non quidem totidem verbis, sed eadem prorsus sententia : *ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσαμεν, οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον θεὸν πλὴν σοῦ, καὶ τὰ ἔργα σου, ἃ ποιήσεις τοῖς ὑπομένουσιν ἔλεον.*" *Dun.*

P. 54 A. lin. 1. *καὶ τοῦτο δῆλον ἐν ταῖς παραλειπομέναις.* Aretinus vertit : *quod ex reliquis captivitatibus plane constat.* Angli supplere jubent *βίβλοις.* "Forte *ἐν τοῖς παραλειπομένοις.*" *Dun.* "Lego *ἐν ταῖς πράξεσι*, ni forte Acta a Chrysostomo *παραλειπόμενα* appellentur." *Bois.* Αἱ *παραλειπόμεναι* vel *τὰ παραλειπόμενα* titulus est voluminum sacrorum, quae post libros *τῶν βασιλειῶν* ordine sequuntur. Loca, quae hic respexisse videtur Chrysostomus, sunt 2 Paral. ix. 29. xii. 15. xiii. 22. Ad hujus loci illustrationem plurimum confert Tom. VII. p. 135 B. *Καὶ ποῖος προφήτης τοῦτο εἶπε ; Μὴ περιεργάζου, μηδὲ πολυπραγμόνει. Πολλὰ γὰρ τῶν προφητικῶν ἠφάνισται βιβλίων· καὶ ταῦτα ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Παραλειπομένων ἴδοι τις ἄν. Ῥᾴθυμοι γὰρ ὄντες, καὶ εἰς ἀσέβειαν συνεχῶς ἐμπίπτοντες, τὰ μὲν ἠφίεσαν ἀπόλλυσθαι, τὰ δὲ αὐτοὶ κατέκαιον καὶ κατέκοπτον. Καὶ τὸ μὲν Ἱερεμίας διηγεῖται, τὸ δὲ ὁ τὴν τετάρτην συντιθεὶς τῶν Βασιλειῶν, λέγων μετὰ πολὺν χρόνον μόλις τὸ Δευτερονόμιον εὑρῆσθαι κατορωρυγμένον που καὶ ἠφανισμένον.* Ceterum ad formam femininam ambigi potest utrum subaudiendum *βίβλοι* an *βασιλεῖαι*. Noster (vel Auctor incertus) Tom. V. p. 540 B. *Μαθεῖν δὲ ἔνεστι τῷ βουλομένῳ περὶ τούτου ἐκ τοῦ γεγράφθαι ἐν ταῖς παραλειπομέναις τῶν βασιλειῶν οὕτως· καὶ ᾖσε τὴν ᾠδὴν ταύτην ἐν χειρὶ Ἀσὰφ τοῦ προφήτου.* Theodoret. Tom. I. p. 587. *Ἐροῦμεν δὲ ὅσα ἐν ἐκείνῃ τῇ βίβλῳ μὴ εὑρήκαμεν κείμενα· ὁ γὰρ τὰς παραλειπομένας συγγεγραφὼς βίβλους κ. τ. ἑ.* S. Athanas. Tom. II. p. 148 F. *Παραλιπόμεναι* (sic) *ᾱ καὶ β̄. Οὕτω καλεῖται τὰ βιβλία ταῦτα, ἐπειδὴ παραλειφθέντα πολλὰ ἐν ταῖς βασιλείαις περιέχεται ἐν τούτοις.*

P. 54 B. lin. 3. *ἄρα*] Sic Veron. Cat. *ἆρα* interrogantis Sav. Ben.

P. 55 A. not.[a]. Post *θεοῦ* vulgo interponunt versus 11 et 12, loco sane inopportuno. Desunt in nostris A.C.E.F.b.d.q. et Mosq. utroque. "Ergo Montefalconius, aut alius ante eum Editor, ex Editionibus N.T. haec videtur inculcasse." *Matth.* ad 1 Cor. ii. 11. Editor, qui hujus rei culpa tenetur, est Veronensis, qui hic ab archetypo suo discessit. Ceterum versus 11 affertur a Nostro infra p. 312 C.

P. 55 E. lin. 2. *οὐδὲ λογισμῶν, οὐδὲ παρασκευῶν.* "Forte *οὐδὲ κατασκευῶν.*" *Dun.*

P. 56 B. lin. 4. *παρέλυσεν αὐτὸν ὁ θεὸς, καὶ τρέμειν ἐποίησε.* Infra p.

277 A. ἐπεὶ καὶ τὸν Κάϊν ἀνεκτότερον ἦν ἀποθανεῖν, ἢ διαπαντὸς τρέμειν. Vid. nos ad Tom. X. p. 488 A.

P. 56 B. lin. penult. καὶ γὰρ καὶ ψυχικὸς tacite dedit Montef. invitis libris.

Ibid. not. [d]. τοῖς λογισμοῖς τῆς ψυχῆς. Sic edebatur ante Montef. qui ex Regio suo recepit τοῖς λογισμοῖς τοῖς ψυχροῖς, consentientibus nostris omnibus, etiam Venetis praeter b. Aretinus tamen, quod mireris, τῆς ψυχῆς vertit, quod hic, nostro quidem judicio, ad sensum prorsus requiritur.

P. 56 D. not. [q]. ἀγέννητος (ὕλη) vulgo legitur Tom. VIII. p. 398 D. ἀγένητος Tom. IX. p. 289 A. ubi tamen in Catena est ἀγέννητος.

P. 56 E. lin. 1. καὶ οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς] *et quidem accuratissime* Aret. *idque magno studio* Hervet. Hic insolentiae aliquid in usu formulae καὶ οὕτω recte notavit Boisius. Deinde in proximis pro οὖν ἤλασεν, συνήλασεν tentavit Dunaeus, apte conferens Act. Apost. vii. 27. καὶ συνήλασεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ. Idem nobis quoque in mentem venerat, sed mutata insuper distinctione, ut locus sic legatur: Ὅτι μὲν γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων οὐδὲν γίνεται, πάντες ὁμοῦ σχεδὸν εἶπον καὶ ἔγραψαν. Καὶ οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἐν τοῖς ἀτόποις συνήλασεν αὐτοὺς ὁ διάβολος, ἐν δὲ τοῖς χρησίμοις κ. τ. ἑ. Huic conjecturae aliquatenus favet, quod in Ed. Veron. plene post ἔγραψαν, leviter post σπουδῆς interpungitur.

P. 59 A. lin. 1. τουτέστιν, ἐθάρρησα ὑμῖν. "Θαρρεῖν est *narrare aliquod arcanum amico fidenter, in quo magnam habes taciturnitatis fiduciam.* Sic versu proximo. Suidas ἐν τῷ Ἰησοῦς. ἵνα δὲ τοὺς λόγους μου ἀληθεῖς τῇ σῇ ἀγάπῃ παραστήσω, θαρρῶ σοι μυστήριον." *Dun.*

P. 59 B. not. [t]. "Verbum ἀποτείνεσθαι absolute positum idem valet, quod ἀποτείνειν τὸν λόγον. Vid. [Tom VII.] pp. 225 A, B. 468 D. 583 A. In alio loco Tom. X. p. 59 B. ubi vulgo legitur, ἐπεὶ καὶ νῦν βουλόμενος πρὸς αὐτοὺς ἀνατείνασθαι, ἀναδύομαι, Auctor, ni fallor, ἀποτείνασθαι dedit, quod ex verbo sequenti corruptelam traxit. Nam mihi quidem parum satisfaciunt, quae ad vulgatum tuendum disputavit *Matthaeius* Nov. Eclog. p. 279." Haec olim a nobis scripta sunt in Annot. ad Tom. VII. p. 185 B. Exemplis adde Tom. X. pp. 78 A. 422 A. Tom. IV. p. 701 A. πρὸς Ἕλληνας ἀποτείνεσθαι.

P. 59 D. lin. 7. περὶ τῆς τοῦ θεοῦ δόξης, *de Dei gloria* vertit Montef. Sed δόξα h. l. est *opinio, persuasio*, maxime de religione, ut Tom. XI. p. 754 C. ὁ Ἰωσὴφ ἐπράθη πρὸς τὸν ἀρχιμάγειρον, καὶ δόξης ἑτέρας ἦν, οὐ τῆς Αἰγυπτιακῆς: et paullo post, οὐκ ἐνένοησε τῆς δόξης τὸ διεστηκός.

Ibid. not. [i]. Credibile est, Auctorem scripsisse, καὶ ὅση τοῦ πράγματος ἡ ἰσχὺς, deinde θείου additum esse explicationis, sed pravae, gratia. Nam consuetudinem hic appellari θεῖον πρᾶγμα, ut alias δαιμόνιον, *admirabile*, vix crediderimus.

P. 60 A. lin. 7. Verba καὶ ἐπίπαπποι casu omisit Montef.

P. 60 B. not.[r]. Editi, *καὶ οἱ τῶν πόλεων ἐξ ἀρχῆς πολῖται καὶ οἰκισταί.* "*Οἰκισταὶ* non sunt *habitatores*, ut Interpres habet, sed ii qui colonias deducunt et urbes incolis frequentant. Miror ergo, ante hos memorari *πολίτας* seu cives. Igitur conjicio *πολιτάρχαι.*" *Matth.* Acute. Sed multo aptius, immo aptissimum est, quod nos ex Monacensi F. et Ven. q. restituimus, *πολισταί*. *Πολιστὴς* vox rarissima, sed indubitatae, ut videtur, fidei. Eurip. Erecth. ap. Lycurg. c. Leocr. p. 160, 33. (Eurip. Tragoed. et Fragm. Tom. IX. p. 166, Ed. Matthiae.)

ὅστις δ' ἀπ' ἄλλης πόλεος **οἰκίζει** *πόλιν,*
ἁρμὸς πονηρὸς ὥσπερ ἐν ξύλῳ παγεὶς,
λόγῳ **πολιστής** *ἐστι, τοῖς δ' ἔργοισιν οὔ.*

Sic enim legendum videtur pro vulgato *πολίτης*, ex Reiskii conjectura, a duobis Codd. apud Osann. ad Lycurg. p. 99. stabilita. Ceterum Aretinus videtur in suo habuisse *πολῖται καὶ οἰκέται*, vertens, *indigenae, servi.*

P. 60 C. not.[v]. Eadem habet ex corr. Ven. d. sed *ἐκώλυσεν* loco *τοῦ ἐνεπόδισεν.*

Ibid. not.[w]. Indolem suam manifeste prodit Reg. C. interpolando *ὅρα ἐντεῦθεν* post formulam *καὶ ἵνα μάθῃς*, de qua monitum est ad Tom. VII. p. 329 B. Etiam Matthaeius notat: "Abrupta haec videntur: fortasse *ἐννόησον ὅτι καὶ τῶν τοῦ θεοῦ.*" Exemplis a nobis l. c. allatis nunc addimus Tom. X. p. 653 B. not.[c]. Tom. I. p. 748 B. Καὶ *ἵνα μάθῃς ὅτι διὰ τοῦτο τοῦτο ποιεῖ, προσέχε. Ἔμιξα κ. τ. ἑ.* "Προσέχε deest in duobis MSS." *Montef.*

P. 61 A. lin. 3. *ἀπὸ συνηθείας* **εἰς συνήθειαν**. Recte, ut videtur, explanat Matth. *εἰς ἄλλην καινὴν συνήθειαν.* Ipse tamen Boisii conjecturae, *εἰς καινοτομίαν,* suffragatur. Dunaeus tentat *εἰς ἀσυνήθειαν,* quae vox non est Chrysostomica. Statim pro *ἀπειλοῦντα, ἀποτελοῦντα* dedit Editor novissimus, quod merum sphalma esse videtur.

P. 61 B. lin. 2. *προσέκειτο τούτοις,* h. e. vertente Matthaeio, *urgebat Apostolis.* Dunaeus retinendam censet lectionem Ed. Veron. *προέκειτο,* quia *προσκεῖσθαί τινι* non nisi *addici* vel *deditum esse* alicui rei vel personae notat. Frustra. Προσκεῖσθαι sonat *addi,* tum hic, tum infra p. 278 B. *ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν, περιττῶς ἡμῖν οἱ πόδες προσέκειντο.* Tom. VII. p. 764 D. *πλὴν φιλοσοφείτω· τοῦτο γὰρ δεῖ προσκεῖσθαι* (alii *προκεῖσθαι*).

P. 61 D. not.[o]. Libri omnes *οὐ μόνον οὐκ ἐνάρκων, ἀλλ' οὐδὲ ἀνεδύοντο.* Sed rectius, ni fallimur, copulantur inter se quam distinguuntur *ναρκᾶν* et *ἀναδύεσθαι.* Similiter Tom. IV. p. 278 B. *οὐ ναρκᾷ πρὸς τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἐπιστρέφεται.* p. 396 A. *οὐ δυσχεραίνει, οὐ ναρκᾷ πρὸς τὸ μῆκος, οὐκ ἀπαγορεύει.* Tom. V. p. 343 A. *ἀποπηδῶν καὶ ἀκηδιῶν καὶ ναρκῶν.*

P. 61 E. lin. 7. *ἔχειν καὶ ἑλκῦσαι τοὺς ἐναντιουμένους.* "Ἔχειν idem h. l. videtur quod *κατέχειν, cohibere, continere.*" *Matth.* Tentavimus ἑλεῖν in Indice Gr. ad Homilias in S. Matth. s. v. *ἔχειν*: sed libri non favent.

P. 62 A. not.[v]. Libri omnes tam editi quam scripti habent, *καὶ μὴν* **κατὰ** *τοῦτο ἱκανὸν ἦν τ. ἀ. ἀ.* Solus d. *κατὰ* (sic) [καὶ superscr.]. "*Ἱκανὸν ἦν* sine ullo dubio refertur ad *τὸ δόγμα*; ergo *κατὰ* non habet locum. Forte *καὶ μὴν καὶ τοῦτο.* Interpres vetus, *atqui vel hoc ipsum.*" *Matth.* Interpres ille est Hervetus; nam Aretinus vertit, *atqui hac quoque in parte.* Conjecturam Matthaeii, inscio lectore, recepit Editor Ben. 2[dae], quem nos secuti sumus.

P. 62 C. not.[z]. Post *ἀνέστη* edebatur, *τίς τούτων εἶπε, τί ἔσεται μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν.* Pro *τίς τούτων, τίς περὶ τούτων* habet E. *τίς* [πε] *τούτων* (sic) C. Deinde verba *τί ἔσεται* om. A.E.F.q. pro iis *εἴπερ ἦν τοιοῦτόν τι* exhibet C. *Quis eorum dixit ullum praemium post hujus vitae migrationem futurum?* Aret. Statim conjiciat aliquis, *ἀλλ' οὐδὲν τούτων* **οὐδ'** *ἐνενόησαν,* vel *ἀλλ' οὐδὲν τούτων* **οὐκ εἶπον,** *οὐκ ἐνενόησαν.*

P. 63 D. lin. 9. Post *τὰ θαύματα ἀληθῆ,* haec addit Aret. *sed et ex miraculorum operatione constat ea vera fuisse quae dixit.*

HOM. VIII.

P. 65 E. not.[q]. Verba *τούτοις δὲ,* quae inclusimus, desunt in nostris A.F.b.d.q. et Ed. Veron. Savilius ea primus invexisse videtur, incertum quo auctore. Pro *τούτους δὲ διεγείρων,* E. habet *καὶ διεγεῖραι.* Locus sic legitur in C. *καὶ δείκνυσιν ὅτι τούτοις μὲν ἀληθεύων ἔλεγε ταῦτα καὶ ἐπιτιμῆσαι βουλόμενος, ἐκείνους δὲ μάλιστα διεγείρων.* Hujus, uti solet, vestigia premit Aret. vertens: *et ostendit eos se verum alloqui, ut castiget; illos autem ut maxime excitet.* Corrector Veneti d. haec dedit: *καὶ δείκνυσιν ὅτι τούτοις μὲν ἀληθεύων καὶ ἐπιτιμῆσαι βουλόμενος, ἐκείνους δὲ διεγείρων μᾶλλον, ἔλεγεν ταῦτα.* Ad sententiam illustrandam potius quam ad lectionem constituendam conferri debet locus Nostri in Commentariis ad Hebr. vi. 1. (Tom. XII. p. 86 D).

P. 66 B. not.[t]. *ἐπειδὴ γὰρ*] Sic A.E.F.d.q. *γὰρ* erasum in b. ergo abest a libris editis, qui haec cum praecedentibus nectunt, plena post *ἑτέρους* distinctione posita. Secundum nostram scripturam, apodosis incipit a verbis *πολλάκις δέ.*

P. 66 C. lin. 5. *παρὰ τοῦ βίου.* "Ita Reg. Editi vero om. *παρά.*" *Montef.* Παρὰ est in Veron. et Sav.

P. 67 D. not.[z]. Editi omnes habent: *Ὁ δὲ Παῦλος τὸν ἐργαζόμενον δικαιοσύνην, τὸν ἐν πᾶσιν ἄληπτόν φησι κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενον. καὶ, χάριν ἔχω κ. τ. ἑ.* Πέτρος pro Παῦλος summo consensu exhibent A.C.E.F.b.d.q. Aret. Deinde pro *γενόμενον, γενόμενος ἄμεμπτος* est in iisdem testibus, excepto b. Post *φησι* Cod. A. haec habet: *κατὰ δικαιοσύνην γὰρ τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος. καὶ, χάριν ἔχω, φησὶν, τῷ θεῷ:* ubi tamen *γὰρ* et *φησὶν* a recenti manu addita sunt. Hic locus priores Nostri interpretes, Halesium, Dunaeum, Boisium frustra exercuit, quia

alium Codicem praeter Veronensem non habuerunt. Nos lacunam indicare contenti fuimus. Nimirum post *φησὶ* excidisse videtur *καὶ Παῦλός φησι*, vel aliquid hujusmodi.

P. 68 C. not.[p]. *καὶ οὐχὶ ῥίζα* habet etiam Ven. q. quod praeferendum videtur. Quod ad sententiam attinet, cf. Tom. VIII. p. 78 B. *οὐ μεθεκτὴν, φησὶν, ἔχει τὴν δωρεὰν, ἀλλ' αὐτοπήγη καὶ αὐτορίζα ἐστὶ πάντων τῶν καλῶν.*

P. 68 D. lin. 6. *σοφῶς.* "Sic Reg. Editi vero *σαφῶς*." *Montef.* At vero Veron. et Sav. *σοφῶς* habent. Alterum edidit vertitque Morell.

P. 68 E. not.[b]. Editor Veronensis archetypum suum Ven. b. fideliter exprimens, textum sic constituit: *ὥστε δὲ μὴ ξηρανθῆναι τοῖς πειρασμοῖς τὰ σπέρματα παρ' ἑαυτοῦ. προσέθηκε δὲ ὅτι τὸ πᾶν κ. τ. ἑ.* quae aperte corrupta sunt. Locum restituit Savilius ex Cod. A. scribens, *ὥστε δὲ μὴ ξ. τ. π. τὰ σπέρματα*, Ἀπολλὼς τὰ (haec in Cod. a manu secunda addita sunt) *παρ' ἑαυτοῦ προσέθηκε· τὸ δὲ πᾶν κ. τ. ἑ.* Eadem verba absunt a libris C.E.F.q. et ante corr. d. quorum tamen duo C.E. hiatum alio modo explent, nempe inserendo verba *τὴν ἀρδείαν Ἀπολλὼς*, hic post *σπέρματα*, ille post *παρ' ἑαυτοῦ*; non male. Aretinus, *a seipso Apollo ea rigavit.* Theodoret. apud Catenam ad loc. *καὶ Ἀπολλὼ τοῦ τὴν ἀρδείαν ὑμῖν προσενεγκόντος.* Noster Tom. X. p. 631 D. *Ἐγὼ ἐφύτευσα, σὲ ἔδει ποτίσαι. Ἂν τοίνυν σαλεύσῃς, πρόρριζον ἀνέσπασας, καὶ οὐκ ἔχεις οὗ τὴν ἀρδείαν ἐπιδείξῃ.* Verumtamen in vulgato pluribus de causis acquiescendum videtur.

P. 70 A. lin. 5. *ἕως ἂν ᾖ ἀρχιτέκτων.* "Savilius legendum suspicatur, *ἕως ἂν θῇ ἀρχ.*" *Montef.* Fallitur. Nam Savilii conjectura est, *ἂν δὲ θῇ* pro *ἂν δὲ τεθῇ*; quae non necessaria videtur. Aretin. *quod si ab alio ponatur.*

P. 71 D. lin. 4. *ἵνα στυγνάσῃ μόνον.* "Censeo legendum, *ἂν στ. μόνον.*" *Dun.* "Illo tamen modo loquitur saepe Chrysost." *Sav.* Recte. Vid. nos ad Tom. VII. p. 404 E. Alia exempla sunt Tom. V. p. 81 B. *νῦν δὲ ὁ μὲν Φινεὲς ἵνα μίαν ἀνέλῃ πόρνην, οὕτως εὐδοκίμησε.* Tom. IX. p. 30 C. Moses *ἵνα ἓν ἁμάρτῃ ἁμάρτημα μόνον, ἐκολάζετο πικρῶς.* Tom. XI. p. 670 D. ubi videndus Editor novissimus.

P. 72 A. not.[w]. Scripturam *ἐκερδάνομεν* habet etiam Ven. q. Cf. quae dicta sunt ad Tom. VII. p. 136 C. Similis formae aoristi *τοῦ δυσχεραίνειν* vestigia quidem apparent in Var. Lect. ad pp. 134 D. 393 E. sed non satis fida.

P. 72 D. lin. 7. *πολλὴν τῶν παρόντων πραγμάτων εὐτέλειαν.* "Ita Reg. [et nostri omnes]: *πραγμάτων* deerat in Editis." *Montef.* Immo Editi inversa structura legebant, *πολλὴν τῶν πραγμάτων εὐτέλειαν τῶν παρόντων.*

HOM. IX.

P. 74 D. lin. ult. *πεντακισχίλια ἔτη καὶ πλείω.* Secundum calculum Graecorum a mundi creatione usque ad Nostri tempora numerantur anni plus minus quinque millia et nongenti.

P. 76 C. not. [b]. *ἐν τοῖς ἀρίστοις* voluit Dunaeus.

P. 77 D. lin. 4. *σωθήσεται*] Ita Montef. *σωθήσετε* Sav. Mor. *σωθῆναι* Veron. *σωθήσεται* est in C.E.q. fortasse aliis.

P. 78 B. lin. 5. *ἱκανῶς.* "Post hanc vocem haec in margine ponit Savilius, ex quodam, ut videtur, Manuscripto: *καὶ κατασείσας τῷ δέει, οὐ μόνον τὴν ἐκείνου τοῦ πεπορνευκότος διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀκουόντων, τὴν τῶν ῥηθησομένων στοχαζόμενος ἐπιφοράν.*" *Montef.* Sumta haec ex Cod. A. ubi in marg. a recenti manu appicta sunt. Eadem habet in marg. Ven. q. sed *στοχαζομένους*, non *στοχαζόμενος.* Sensus postulare videtur *στοχαζομένων.* Vocabulum *ἐπιφορὰ* apud Nostrum legere non meminimus.

P. 78 C. not. [l]. Constructio *οὐκ ἄν μοι δοκεῖ* vel *δοκεῖν* (non *δοκῇ*) satis frequens, sed saepissime a librariis depravata. Vid. *Dawes.* Misc. Crit. p. 128 Ed. Kidd. *Schaefer.* Melet. Crit. ad Dion. H. p. 60 sq.

P. 78 D. lin 4. *πεποιωμένους* Veron. Sav. et libri omnes: *πεποιημένους*, incuria, ut videtur, edidit Mor. quem secuti sunt recentiores. Quin etiam pro Latinis Herveti, *qualitate praediti*, sua, *qui illud perpetrant*, suffecit Montef.

P. 78 E. not. [p]. *οὐ βλέπει τοὺς ἀνθρώπους ἀνθρώπους.* Ne quis voculam *ὡς* requirat, conferimus Tom. XI. p. 479 F. *οὐδὲ ἀνθρώπους ἑώρων τοὺς ἀνθρώπους.* Nec dissimilia sunt Tom. VII. p. 323 E. *νύκτα τὴν ἡμέραν ὁρῶν.* Tom. XI. p. 631 E. *ἀλλ' οὐκ ἴσασι θάνατον τὸν θάνατον* (quem locum male sollicitavimus ad Tom. VII. p. 535 A.) Infra p. 89 A. *ἡμαρτῆσθαι μὲν αὐτῷ τινα ἁμαρτήματα, μὴ μὴν αὐτὸν εἰδέναι ταῦτα ἁμαρτήματα.*

Ibid. not. [r]. *οὗτοι δὲ*] *οὗτοι δὲ ἅρπαγας* (sic) Veron. *οὗτοι δὲ τοῦ ἅρπαγος* Sav. et recentiores. *οὗτοι δὲ ἅρπαγες* ante corr. A. *οὗτοι δὲ οἱ ἅρπαγες* F.q. *οἱ δὲ ἅρπαγες* E. Flor. *οἱ δὲ τοῦ ἅρπαγος* C. et ex corr. A. *raptores autem* Aret. Harum omnium scripturarum fons et origo habenda est ea quam nos dedimus, *οὗτοι δὲ*, multimodis a librariis male sedulis explanata. Hoc vidit corrector Ven. d. qui *οὗτοι δὲ* :::::::: exhibet.

P. 79 A. lin. 5. Per *τὸ σῶμα τὸ ἑαυτῶν* innuit Orator *pauperis corpus:* itaque subjicit, *αὐτῶν γάρ ἐστι, κἂν ἑτέρων ᾖ κατὰ πρόσωπον.*

P. 79 C. lin. 5. *μὴ γὰρ ἄνθρωπος; θηρίον ἢ κύων.* Cf. Annot. ad Hom. VIII. in 2 Cor. p. 495 A. Vulgo interpungunt, *μὴ γὰρ ἄνθρωπος, θηρίον ἢ κύων;* Eodem vitio laborat Basil. M. Tom. II. p. 44 D. sic legendus: *Μὴ γὰρ προσόδους αὐτῷ φέρει ἡ γῆ; στεναγμοὺς αὐτῷ φύει· μὴ γὰρ κάρπων αὐτῷ εὐφορίαν συνάγει; φροντίδας καὶ λύπας καὶ ἀμηχανίαν δεινήν.*

HOM. X.

P. 81 A. not.[k]. "'Ἀπὸ γὰρ τῶν ἐναντίων τὰ παρ' ἡμῖν. Ita Reg. Haec deerant in Morel." *Montef.* Deerant in Edd. omnibus. Sed quae recepit Montef. ea non in Regio suo, sed in margine Savilii scripta invenit. Regius enim dictus, qui cum nostro C. hic et alibi conspirat, alia exhibet, scilicet, ἀπὸ γὰρ τῶν ἐναντίων τῶν παρ' ἡμῖν συνάγει τὸ πλέον : h. e. vertente Aretino, *a rebus enim, quae apud nos contraria sunt, plenitudinem accipit.* Ceterum cum Sav. marg. consentiunt nostri A.E.F.q. et a prima manu d. qui alteram scripturam ex corr. habet.

P. 81 D. not.[o]. Post ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, legebatur sine monito, τῇ πανουργίᾳ, τουτέστι, τοῖς οἰκείοις ὅπλοις α. χ. In libris autem universis, scilicet A.C.E.F.d.q. et Regio Montefalconii, sine ulla dissensione post αὐτῶν haec sequuntur : ἢ σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ δρασσόμενος· ἐν τῇ πανουργίᾳ, τουτέστιν κ. τ. ἑ. Quae cum nullum sensum praebere videantur, duabus lectionibus diversis simul receptis tribuit Heysius. Sed genuinam loci scripturam peropportune servavit Catena, repetito ἢ ante δρασσόμενος, et distinctione paullulum mutata, quemadmodum a nobis editum est.

P. 82 A. not.[w]. Vid. Var. Lect. ad pp. 168 E. 386 C. Utraque structura Chrysostomo familiaris. Cf. Tom. VII. pp. 452 B. 715 D. al.

P. 82 C. lin 2. καὶ ἐνταῦθα δέ. καὶ delendum censet Dunaeus. Mox lin. 6. utinam a libro uno aut altero abessent verba importuna, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔλαβον, quae mera tautologia videntur.

P. 83 B. lin. 5. Post τὰ ἑαυτοῦ manus secunda in marg. Codicis A. haec adscripsit : Τοιοῦτος ἦν ὁ Παῦλος, μὴ τὸ ἑαυτοῦ ποιῶν ἐν ἅπασι θέλημα, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἰδίου δεσπότου Χριστοῦ.

Ibid. not.[r]. μήτε ἑαυτοῦ ἐπιψηφιζέτω. Aret. *neque sibi vendicet.* Hic usus verbi ἐπιψηφίζειν nobis quidem confirmationis indigere videtur.

P. 83 E. lin. 7. ἀπελάβου pro ἐπελάβου est lapsus Benedictinorum.

P. 84 C. lin. 5. συνεχῶς παρ' ἑαυτοῖς γράφοντες. "Pro γράφοντες mallem λογιζόμενοι aut aliquid tale." *Dun.* "Fortasse λέγοντες, quae verba saepe a librariis mutantur." *Heyse.* Si quid mutandum, in promptu est στρέφοντες. Vid. supra pp. 53 A. 73 A. Tom. X. p. 605 D. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῶν παρθένων συνεχῶς παρ' ἑαυτοῖς στρέφοντες, φεύγωμεν τὸ πονηρὸν τοῦτο θηρίον.

P. 84 E. not.[t]. φύρωμεν τὸν λόγον. Cf. quae notata sunt ad Tom. VII. p. 795 D. Sensum non assecutus est Aret. vertens, *ratione perturbari.*

P. 85 B. lin. 9. ἡ κοινῇ δεδομένη. Scripsimus κοινῇ pro κοινή, etiam dissentientibus libris, quorum in talibus levior est auctoritas. Nunc autem videmus ita legi in Reg. 738.

P. 85 C. lin. 5. καὶ στόμα λεαίνει. Cf. Philo. Leg. Alleg. I. 31. καὶ γὰρ

τοῖς ἀθλήταις οἱ ἀλεῖπται παραγγέλλουσι, μὴ κόπτειν, ἀλλὰ κατὰ σχολὴν λεαίνειν, ἵνα πρὸς ἰσχὺν ἐπιδιδῶσιν. Quem locum, fatemur, eo potissimum consilio exscripsimus, ut cum Lectore communicemus emendationem certissimam, *μὴ κάπτειν, ἀλλὰ κατὰ σχ. λ.* Eustath. ad Od. Δ. p. 1481. *τὸ κάπτω, τὸ χανδὸν ἐσθίω, ὅθεν καὶ τὸ ἀνέκαψε παρὰ τῷ κωμικῷ.* *Κάπτειν* pro *κόπτειν* Aristoteli reddidit *Hemst.* ad Plut. p. 314 sqq.

P. 85 E. not.[y]. *τῶν ἀπὸ τῆς τέχνης*] Sic Edd. praeter Veron. ubi *τῶν* abest. *τὴν ἀπὸ τῆς τέχνης* a prima manu A.d. *τῶν ἀπὸ τ. τ.* ex corr. A. *τὴν ἀπὸ τ. τ. ὠφέλειαν* E. Flor. et ex corr. d. *τῆς ἀπὸ τ. τ. ὠφελείας* C. Vulgatum habent F. et, ut videtur, q.

P. 86 B. lin. 8. *κτῆσαι*] Sic q. fortasse alii. Edebatur *κτήσαι.*

HOM. XI.

P. 87 B. not.[k]. *Ἐγκρίνειν, allegere, admittere, adoptare,* inde *approbare.* Vid. *Dun.* ad loc. Opponitur *τῷ ἐκβάλλειν,* Tom. I. p. 316 D. *καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῶν γονέων τοὺς μὲν ἐγκρινόντων, τοὺς δὲ ἐκβαλλόντων.* Ibid. p. 330 A. *καὶ τοῦτο μὲν ἐγκρίνειν, ἐκεῖνο δὲ ἐκβάλλειν.* Tom. VII. p. 350 E. *τὸ μὲν γὰρ ἐνέκρινε, τὸ δὲ ἐξέβαλε.* Aliud est *συγκρίνειν,* et huic loco minus aptum. Utrumque conjungit Apostolus ipse, 2 Cor. x. 12. *οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων.*

P. 87 D. not.[m]. Editi, *ἀνάξιον ἐμαυτὸν κρίνω, φησὶ, τοῦ παρ' ὑμῶν κρίνεσθαι· καὶ τί λέγω παρ' ὑμῶν; καὶ τὸ* (non *τοῦ*) *παρ' οὐτινοσοῦν ἑτέρου:* quae male cohaerent. Ita tamen Codices, excepto C. qui legit, *ἀνάξιον γὰρ* (e corr. *παρ'*) *ἐμαυτῷ κρίνω, φησὶ, τὸ παρ' ὑμῶν κρίνεσθαι.* Partim hinc, partim ex collatione loci simillimi, infra p. 89 A. *οὐ τοίνυν ὡς ἄληπτον ἑαυτὸν νομίζων, οὕτως ἀνάξιον ἑαυτοῦ εἶναι τὸ κρίνεσθαι παρ' ἐκείνων φησὶ,* lectionem constituimus.

P. 88 E. lin. 1. Monstrum *ἐπαιρουμένου,* quod et Benedictinam alteram deturpat, Montefalconii incuriae debetur. Mox, *ἀλλὰ Παῦλος τοῦτο οὐκ εἶπεν* vitiose dedit Veron. Correxit Sav. quemadmodum in libris omnibus legitur, *εἶχεν*: *nihil peccarat* Aret. Illud tamen tacite revocavit Montef.

P. 89 A. lin. 4. *μὴ μὴν αὐτὸν εἰδέναι ταῦτα ἁμαρτήματα.* Cf. Annot. ad p. 78 E. not.[p].

P. 89 C. lin. ult. *κατὰ τὸ παραστάν.* Varie versum: *secundum faciem* Aret. *ut se res repraesentarit* Hervet. *secundum id quod apparet* Montef. *secundum id quod in oculos incurrit* Angli: *secundum id quod temere in mentem venit* Dunaeus. Hoc unice verum. Pariter dicitur *λέγειν τὰ παραστάντα* vel *τὰ παριστάμενα, quicquid subito menti occurrat,* Tom. IV. pp. 25 E. 36 D. al. Rarius in bonam partem, ut Tom. XI. p. 88 A. *ἐν τούτοις ἐστὶν ὑπεύθυνος μόνον, ἂν τὰ παραστάντα μὴ εἴποι* (l. *εἴπῃ*), ubi perperam vertunt, *quae ei sunt commissa.* Cf. *Hemst.* ad Lucian. Contempl. 13.

P. 89 E. lin. 1. ὠδίνει λοιπὸν ἀπορρήξας τὸν θυμὸν κ. τ. ἑ. Cf. Tom. X. p. 695 A. τότε μὲν γὰρ ὤδινε τὴν ἀγανάκτησιν· ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπελογήσατο, εἰς μέσον αὐτὴν ἀπορρήξας ἐξήνεγκε μετὰ τὴν ἀπόδειξιν.

P. 90 A. lin. 4. ἐπὶ τῇ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ ᾗ ἔπραξαν. Sic ad verbum haec citat Noster Tom. X. p. 455 B. et ad ipsum locum Apostoli ibid. p. 635 E. ubi diserte addit, καὶ αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα πορνείαν **αἰνίττεται** (ergo non ponit). In sacro Codice legitur, ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ **καὶ πορνείᾳ** καὶ ἀσελγείᾳ sine varietate.

Ibid. not.[n]. ἀνομίας est in Bibliis; ἁμαρτίας citat Chrys. infra p. 207 B. Tom. VII. p. 450 A. Libri itidem vacillant Tom. X. p. 470 C.

P. 91 D. lin. 1. ἣν ἐν τῇ διανοίᾳ. ἐν om. Sav. Mor. invitis libris.

P. 91 E. not.[o]. Pro τοιχωρύκται, magis legitimam formam τοιχορύκται habet q. Vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 232.

P. 92 A. lin. 7. Pro ἀπαντᾷ, Regius C. ἅπαντᾶ (sic) habet; unde levissima mutatione efficere possis, καὶ **ἅπαντα** αὐτῷ τότε λοιπὸν ἡ πορνευομένη γυνή. Locutionem πάντα, vel etiam τὰ πάντα, τινὶ εἶναι exemplis illustraverunt *Valck.* ad Herod. VII. 156. *Duker.* ad Thucyd. VIII. 95. *Bergler.* ad Alciph. II. 3. Omnium autem copiosissime, ut solet, *Wetsten.* ad 1 Cor. xv. 28. Noster Tom. IX. p. 471 C. πάντα γὰρ αὐτὸς ἦν αὐτοῖς, καὶ οὔτε οὐρανὸν οὔτε βασιλείαν οὐρανῶν πρὸ τοῦ ποθουμένου ἦγον· σὺ γάρ μοι πάντα ἐκεῖνα, φησί.

P. 93 A. lin. 1. ἢ καὶ τοῖς] ἣ καὶ τοῖς Ben. typothetae culpa.

P. 93 E. lin. 7. καὶ ἀκουέτωσαν sc. οἱ φιλοχρήματοι. A prima persona ad tertiam, unde exorsa est, subito redit oratio.

P. 94 B. not.[b]. Edebatur ἀλλὰ τὸν συλλεγόμενον, καὶ μὴ ἑτέροις. Savilius in marg. ἴσ. τὸν συλλ. σεαυτῷ καὶ μὴ ἑ. Ven. q. habet τὸν σὺ συλλεγόμενον, unde Heysius noster verum eruit. E Monacensi nihil notatum habemus. Denique in A.d. manus secunda correxit, τὸν συλλεγόμενον (+σοὶ d.) καὶ ἐν σεαυτῷ μένοντα καὶ μὴ ἑτέροις διδόμενον, πολλάκις δ. κ. ἑ.

P. 94 C. not.[l]. ὑπὸ τῆς τῶν ἀναγκαίων δάκνηται χρείας. Sic Edd. Pro χρείας, quod in solo Ven. b. legitur, τροφῆς dant A.C.E.d. et Reg. 738. τρυφῆς F.q. In Flor. legimus **ὑπὲρ** τῆς τῶν ἀ. δ. **τροφῆς**. Aretinus vertit, *necessarii cibi egestate torqueatur.* Sed *cibus necessarius* Nostro est ἡ ἀναγκαία τροφὴ pp. 32 D. 94 D. etiam ἡ τροφὴ τῆς χρείας Tom. IV. p. 529 B. non, opinamur, ἡ τῶν ἀναγκαίων τροφή.

P. 94 E. not.[o]. Edebatur καθάπερ τοὺς κύνας ὁρῶμεν δι' ὅλης λυττῶντας (λυττῶντος Veron.) νυκτός. Sic Ven. b. nisi quod **τὰς** κύνας et λυττῶντος habet. Pro τοὺς κύνας, τῶν κυνῶν est in A.C.E.F.d.q. et Reg. 738, quorum hi duo, C. et Reg. 738, τοὺς ante δι' ὅλης inserunt. Pro λυττῶντας, λυττῶντα praebent F.q.

P. 95 C. lin. 3. Pro ἦν, τοῦ δεῖνος fortasse corrigendum ἢ τοῦ δεῖνος.

Aut ἦν delendum cum Aretino, qui vertit: *quod hujus cupidi et raptoris filius, illius uxor* etc.

HOM. XII.

P. 96 C. not.[c]. Locutio ἐπάρας τὸ προσωπεῖον legitur Tom. II. p. 533 E.

P. 97 D. not.[w]. Scripturam ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε, quae ex quibusdam N. T. Codd. affertur, habet etiam Chrysost. Tom. III. p. 138 B. ut vulgo legitur.

P. 98 B. not.[d]. κατορθώσας pro κατώρθωσας habent etiam d.q. probante Heysio.

P. 98 E. lin. 1. "Recte habet ἀκόρεστον et εὐλάβεια, de qua lectione sine causa dubitabat Dunaeus. Εὐλάβεια Chrysostomo est animus religiosus, quem metus Dei regit. Cf. p. 87 B." *Heyse.* Pro εὐλάβεια Cod. A. ἀλαζονεία super rasuram habet.

P. 99 D. not.[g]. ἡμεῖς ἐσμεν· [εἴγε ἡμεῖς μὲν] εἰς τὸ πάσχειν ἀεὶ κακῶς προβεβλήμεθα. Verba inclusa cum propter homoeoteleuton a libris omnibus tam scriptis quam editis abessent, fortuna favente nobis servavit Catena. Ad constructionem autem fulciendam εἰς γὰρ τὸ πάσχειν legere jubent C. et ex corr. d. consentiente Aretino. Alius A. οἳ ante εἰς habet a manu recenti insertum. Atque hoc receperunt Sav. et recentiores.

P. 100 C. not.*. Hiante F. lectiones quas isti libro *probabiliter* attribuimus, sunt revera Veneti q. qui ejusdem est recensionis.

P. 102 B. lin. 1, 8. Vitiosae structurae πῶς ἂν τις .... ἀποφύγῃ et ἡνίκα ἂν κατορθοῖ sunt in libris omnibus.

P. 103 B. lin. ult. ἢ βαλλάντιον διατέμῃ. Sic Tom. VIII. p. 359 C. καὶ βαλαντιοτόμους ὁμοίως ἐγὼ καλῶ, κἂν βαλάντιόν τις διατεμὼν χρυσίον λάβῃ, κἂν κ. τ. ἑ.

P. 103 C. not.[p]. "κἂν δούλην προσφθείρῃ τις: si quis legitimam conjugem habens servam *praeterea vitiet*: φθείρειν enim saepius est vitiare feminam." *Matth.* Προσφθείρειν cum hoc sensu vix reperietur. Usus linguae tantum non postulat, κἂν δούλῃ προσφθείρηταί τις, ut Noster Tom. III. p. 198 E. μὴ γάρ μοι τοὺς ἔξωθεν νόμους εἴπῃς νῦν, οἱ τὰς μὲν γυναῖκας μοιχευομένας εἰς δικαστήριον ἕλκουσι καὶ εὐθύνας ἀπαιτοῦσιν, ἄνδρας δὲ γυναῖκας ἔχοντας καὶ θεραπαινίσι προσφθειρομένους οὐκ ἀπαιτοῦσιν εὐθύνας. Tom. XI. p. 462 A. εἴ τις ἀλουργίδος ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως ... καὶ κελευσθεὶς ἀξίως ζῆν τῆς τιμῆς, ἀπελθών τινι προσφθαρείη γυναικὶ, τίνα ὕβρισεν; ἐκείνην ἢ τὸν βασιλέα τὸν δεδωκότα; Ibid. C. εἰ ὁ γαμῶν ἀπολελυμένην μοιχᾶται, ὁ μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς καὶ ταύτῃ προσφθειρόμενος, οὐ πολλῷ μᾶλλον τοῦτο ποιεῖ; Contra dicitur scortum προσφθείρεσθαι τῷ γεγαμηκότι Tom. IV. p. 710 D. Cf. nos in Indice Graeco ad Homilias in

S. Matth. ubi hanc locutionem per *deperire aliquem* Latinam fecimus, praeeuntibus *Budaeo* Comment. L. G. p. 1081. *Dorvill.* Crit. Vann. p. 617. aliis. Nunc autem persuasum habemus, non modo perditi amoris, verum etiam consuetudinis Venereae notionem huic vocabulo inhaerere. Idem dictum sit de cognato *συμφθείρεσθαι*, quod legitur Tom. XI. p. 462 D.

P. 103 E. lin. 4. *εὐεργέταις κοινοῖς.* "Si haec sana sunt, sunt dativi commodi. Forte tamen scripserit, *ὡς εἰς εὐεργέτας κοινούς.*" *Matth.*

P. 104 B. lin. 7. *ἀλλὰ γάμων τελουμένων.* "Saepius contra pravam hanc consuetudinem disputat Chrysost. Vide Tom. III. p. 195 B. sqq. Tom. IV. pp. 490 E. 539 C. Tom. XI. p. 154 B." *Matth.* Vide etiam Anonymum in Censura Trimestri (*Quarterly Review*) Vol. LXXVIII. p. 350.

P. 105 D. not.[g]. Edebatur *καλὴν δὲ οὐχ ἕξει διδασκαλίαν.* Particula *οὐχ* abest a nostris C.E. quorum hic *καλήν τε*, ille autem cum Regio 738 *καλήν γε δὴ* pro *καλὴν δὲ* habet. Aret. *pulchram quidem habebit.* Negativam aliunde invectam esse indicio est, quod in Cod. A. a prima manu *οὐκ* cum tenui scriptum erat. Probum quidem est, quod a nobis receptum est; attamen suspicio alicui incidere possit, Auctorem dedisse, *καλήν γε (οὐ γάρ;) ἕξει τὴν διδασκαλίαν*, formula inprimis Chrysostomica, de qua disputavimus ad Tom. VII. p. 381 A.

Ibid. not.[i]. *παραινούντων.* "Forte *παροινούντων.* Istud ex superioribus videtur repetitum, ubi est, *οὐδὲν ἕτερον παραινοῦντες.*" *Matth.* Ita etiam invitis libris correximus. Infra p. 238 D. *τῷ τὰ τοιαῦτα παροινοῦντι.* Nihil tritius.

P. 106 A. not.[n]. "Loco *πονηρὰ* in marg. notat *πορνικὰ* Savilius [sc. ex nostro A.] Hoc valde probabile videtur." *Matth.* *Ἄισματα πορνικὰ* dixit Chrysost. Tom. V. p. 132 C. Tom. VII. pp. 421 B. 675 A.

P. 106 B. lin. 5. *ἀπὸ τῶν δρ.*] *ὑπὸ τῶν δρ.* vitiose dederunt Mor. Ben.

P. 106 C. not.[p]. Edebatur *καὶ τῆς ἑαυτῶν προτείνουσαι σωτηρίας*: h. e. vertente Herveto, *et suae tendentes salutis.* Libri dant, *καὶ τῆς ἑ. προπίνουσαι σωτηρίας* C. *καὶ τὴν ἑ. προπίνουσι σωτηρίαν* E. *et suam projicientes salutem* Aret. In vulgari scriptura *προτείνουσι* habet ex corr. d. *προπίνουσαι* ex corr. A. et Reg. 738. Inter *προπίνειν* et *προτείνειν* interdum anceps est judicium. Vid. Interpretes ad Demosth. de F. L. p. 380, 27. et 384, 13. Noster Tom. I. p. 247 D. *καὶ τὴν δωρηθεῖσαν ἡμῖν ἐλευθερίαν* **προτείνειν** *τῷ διαβόλῳ.* Sic Sav. sed in marg. *ἴσ. προπίνειν*, ut tacite edendum curavit Morell. Tom. III. p. 200 A. *μὴ τοίνυν ἀμελῶμεν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, μηδὲ τῷ διαβόλῳ* **προτείνωμεν** *ἡμῶν τὴν ψυχήν*: ubi nulla varietas adhuc notatur. Tom. VIII. p. 23 B. *καὶ τὴν αὐτῶν* **προέτειναν** *σωτηρίαν ἑτέροις*: ubi Sav. conj. *προέπιον* vel *προέπινον.* Infra p. 326 E. *τῷ διαβόλῳ τὴν οἰκείαν προέπιον σωτηρίαν*: et p. 373 D. *ταῦτα τὰ ῥήματα μυρίους ἀπώλεσε καὶ τῷ διαβόλῳ προέπιε*: ubi vid. Var. Lect. Utrovis

modo legas, genitivus quidem stare non posse videtur. Thom. M. p. 715. τὸ δὲ προπίνω ἀεὶ αἰτιατικῇ. Dunaeus ad h. l. "Haec καὶ τῆς ἑαυτῶν προτείνουσαι σωτηρίας non intelligo: sine ullo detrimento possunt abesse." "Legendum fortasse, τὴν ἑαυτῶν προπίνουσαι σωτηρίαν." *Sav.* Ita ante nos dederat Editor Ben. 2dae.

P. 106 D. lin. ult. καὶ θεραπαινίδες] καὶ εἰσὶ θεραπαινίδες clam ediderunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 107 E. lin. 2. μύρῳ ἐτίμησε πνευματικῷ, "quo ungebantur infantes in baptismo." *Matth.*

HOM. XIII.

P. 109 B. lin. penult. ἐπαιτεῖ pro ἀπαιτεῖ habet Montef. typothetae lapsu.

P. 109 C. not.[k]. Cf. infra p. 134 E. καὶ πανταχοῦ οὐ τὸ δυνατὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὔκολον τῆς νομοθεσίας σκοπεῖ: ubi nulla est varietas. Tom. XI. p. 52 B. τὸν ἐπιτάξαντα, τὸν νομοθετοῦντα (γρ. νουθετοῦντα Sav. marg. sed vid. infra p. 338 A.) Tom. V. p. 107 A. Τί ἐστι, "κατάστησον νομοθέτην αὐτοῖς;" Ἐπεί, φησὶ, καθάπερ ἐν αὐτονομίᾳ πάντα πράττουσι, μὴ θέλοντες διδόναι δίκην, ἐπεξέλθε, καὶ γενέσθω αὐτοῖς ἡ τιμωρία ἀντὶ νουθεσίας (et paullo post eadem repetit). "Colbert. et Sav. hic et infra ἀντὶ νομοθεσίας: sed νουθεσίας melius quadrat." *Montef.* Cui nemo assentiretur.

P. 109 D. not.[n]. "τοῦ κηρύγματος μὴ ἀπαιτοῦντος θάτερα. Recte abest τὸ μή. Θάτερα perquam erudite Chrys. dixit τὰ χείρονα (μωρίαν, ἀσθένειαν, ἀτιμίαν) per euphemismum. Demosth. c. Androt. [p. 597, 4] ὅσα τῇ πόλει γέγονεν ἢ νῦν ἐστιν ἀγαθὰ ἢ θάτερα, ἵνα μηδὲν εἴπω φλαῦρον. Sophocles in Philoct. [v. 503] ὡς πάντα δεινὰ, κἀπικινδύνως βροτοῖς
κεῖται, παθεῖν μὲν εὖ, παθεῖν δὲ θάτερα.
Gregor. Nazianz. εὖ τε καὶ ὡς ἑτέρως ἔχοντα." *Dun.*

P. 109 E. not.[v]. οὐδὲ γὰρ ἂν ἀθλητὴς (ἀθλητῆς (sic) Veron. ἀθλῇ τις A.E. Sav. Mor.) τὴν μίαν μόνην νικήσας πάλην (πάλιν A.E.) στεφανοῦται καταπεσών. Sic A.E.F. Veron. Sav. Mor. "Hic locus in Editis vitiatus et mutilus ex Codice Regio restitutus fuit." *Montef.* Ergo edidit, οὐδὲ γὰρ, ἂν ἀθλητὴς τὴν μ. μ. νικήσας πάλην στεφανωθῇ, πάλιν στεφανοῦται καταπεσών. Sed πάλην non est in Regio 738, qui Montefalconii est, nec in nostro C. qui ad eandem recensionem pertinet. Aretinus: *Neque enim si athleta una victoria coronatus est, inde alio certamine succubuerit, coronabitur.* In nostra lectione, quae ad verba Paulina (2 Tim. ii. 5) ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ, proxime accedit, ad τὴν μίαν subaudiendum νίκην, ut Graece μίαν δικάσαντες, μίαν ναυμαχήσαντες dici solet.

P. 110 D. not.[g]. "Χάριν ἔχω πολλὴν αὐτοῖς. Videtur Chrysostomus hanc particulam, tanquam Paulini clausulam contextus posuisse, quae tamen in nostris Codicibus non reperitur." *Sav.* "Non puto Chrysost.

haec addidisse tanquam verba Pauli, sed potius voluisse iis illustrare, quae proxime praecedunt, nimirum, πάντων περίψημα. Sic Graeca scholia, πάντων περίψημα, ὡσεὶ εἶπε, χάριν ἔχω πᾶσι. βαρυθυμοῦντος δὲ λέγει ῥήματα κ. τ. ἑ. Hoc est, *Pro omnibus factus sum* περίψημα, *atque eo nomine multae a me illis debentur scilicet gratiae. Nam absque iis fuisset, non tam male mecum ageretur.*" *Bois.* Eligat Lector.

P. 111 A. lin. 1. Scripsimus ἐξαιρεῖ pro ἐξαίρει, h. l. sine libris, infra autem p. 116 B. cum uno Codice, juxta praeceptum *Heindorfii* ad Plat. Theaet. p. 352. Ἐξαιρεῖ· ἐκ μέσου αἱρεῖ, ἀφανίζει, ait Schol. ad Eurip. Hippol. 18, ubi ante Valck. legebatur ἐξαίρει. Usus Scriptorum sacrorum utrumque admittit, sed longe usitatius ἐξαίρειν.

P. 111 C. lin. 2. ἐπεδείξατο] ἀπεδείξατο mendose Ben. utraque.

P. 111 E. lin. 2. Verba καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ huc translata sunt ex 1 Cor. xi. 1. "Aut memoria fefellit bonum Chrysostomum, aut interpolatum Codicem secutus est." *Matth.* ad 1 Cor. iv. 16.

P. 113 A. lin 1. οὐ μολύβδῳ προσδεδεμένον. Cf. Bas. M. Tom. II. p. 180 B. ἀλλ' ἀντεῖχεν ὠθούμενος οὐχ ἧττον, ἢ οἱ ἀνδριάντες οἱ τῷ μολύβδῳ συνδεδεμένοι. Ubi haec notat Fronto Ducaeus: "συνδεδεμένη, proprie *colligata*, vel *devincta;* γομφουμένην alii dixissent. Tertullianus in Apolog. *Ante plumbum et glutinum et gomphos sine capite sunt dii vestri.* Cicero in fragmentis librorum de Repub. ap. Macrob. [Lib. VI. c. 8, Ed. Moser] *Virtus non statuas plumbo inhaerentes, nec triumphos arescentibus laureis . . . . desiderat.*"

Ibid. not.[s]. Edebatur οὐδὲ ἑνὶ ἱδρυμένον χωρίῳ. Pro his οὐδὲ ἐνιδρυμένον χ. habent A.C.E. οὐδὲ ἐνιδρυμένον ἑνὶ χ. F. Scripsimus, partim ex conjectura, οὐδὲ ἑνὶ ἐνιδρυμένον χ.

P. 113 B. not.[x]. Copulam, etiam a Dunaeo desideratam, recepit Editor novissimus, servata tamen vitiosa distinctione Benedictinorum, τὴν β. ἔφερεν εἰκόνα, καὶ τοῦ ἱλαστηρίου· διὰ τοῦτο καὶ τῶν Χ. σ. ἦν. Vertit Aret. *et idcirco quam propitiatorium quam cherubi praestantior erat.*

P. 115 C. not.[w]. Πήρωσις et λώβη inter se permutantur infra p. 359 C. Sed quasi propria mendicis tribuitur πήρα, post Homerum Od. N. 437. Ῥάκια καὶ πήραν conjungit Plut. Tom. II. p. 294 A. ἀναλαβὼν ῥάκια καὶ πήραν καὶ προσαίτης ὤν. Etiam adagium fertur, Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται.

P. 116 B. lin. 3. οὐ μετριάσει ποτέ. "Corruptum. Lego οὐ πεινάσει ποτὲ, vel οὐ μὴ πεινάσει ποτέ." *Dun.* Vertit Aret. *nunquam a largiendo temperabit:* Hervet. *parce et modice non dabit.* Montef. *non parce dabit.* Cur non, *nunquam aegrotabit?* Alexandrini Nehem. ii. 2. καὶ οὐκ εἶ μετριάζων (Hebr. חוֹלֶה) ubi Complut. ἀρρωστῶν habet. Phrynichus p. 425. μετριάζειν· τοῦτο οἱ μὲν ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ τὰ συμβαίνοντα μετρίως φέρειν τιθέασι· Μένανδρος δ' ἐπὶ τοῦ ἀσθενεῖν, παρὰ τὴν τῶν δοκίμων χρῆσιν. Vid. *Lobeck.* ad loc.

P. 116 C. not.[h]. ἐπαιωροῦντες h. e. secundum Interpretes, *adjicientes*, vel *attollentes*. Rectius vertas, *suspendentes*, subaudito τοῖς χρεώσταις. Vocabulum in activa forma rarissimum etiam Boisio offendit, qui σκευωροῦντες (h. e. πλάττοντες) tentat.

HOM. XIV.

P. 119 E. lin. 1. τὸ γὰρ ἐν ῥάβδῳ ἐλθεῖν οὐκ ἦν ἀγάπης; Sic libri omnes. "Sic quoque Commel. et Sav. Sed Lat. Interp. [Hervet.] *Quid vero?* Non male se habet τὸ γὰρ, interrogante adversario. Probat hanc scripturam, quod τί δέ; quam τί γάρ; in tali formula dicere mavult Chrys." *Editor* Ben. 2dae. Nimirum τί γάρ; ἐν ῥάβδῳ κ. τ. ἑ. sive incuria, sive mero arbitrio, tacite edidit Morellus, quem secutus est Montef. De formula τί γάρ; Nostro minus usitata recte judicavit V. D.

P. 122 B. not.[q]. Ad ὅτι subintelligendum non δῆλον, sed τὸ αἴτιον, *causa est, quia* etc.

P. 123 B. lin. penult. τὴν ante ἀθυμίαν male abest ab Edd. Mor. et Ben. utraque.

P. 123 D. lin. 2. κἂν χίλια λάβῃ. "Λάβῃ deerat in Editis, sed habetur in Reg." *Montef.* Habetur etiam in Veron. et Sav. non in Morell.

P. 124 B. not.[s]. Ὅτι tacite invexit Montefalconius, talium elegantiarum parum competens arbiter. Vid. *Boissonade* ad Philostr. Heroic. p. 346 sq.

HOM. XV.

P. 125 A. lin. 3. ἀλλὰ καὶ, ἀκούεται. Cf. infra p. 333 A.

P. 125 B. not.[f]. Ὀνειδίζειν cum quarto casu legitur supra p. 14 A. (ubi solus Ven. q. ἑαυτοῖς habet). Cf. Var. Lect. ad p. 255 D. et ad Tom. VII. p. 730 A.E.

P. 125 D. not.[p]. Scriptura δεδηλωμένου non prorsus repudianda. Vid. Annot. ad pp. 194 A. 401 D.

P. 126 E. not.[k]. μή μοι ἀναβολὰς καὶ μελλήσεις. Elegantius supprimitur λέγε. Vid. *Kühner* Grammatik §. 854.

P. 127 D. lin. 3. τῷ θεῷ δοκοῦν. τῷ om. Mor. Ben. invitis libris. Catena habet, καὶ τοῦτο δὲ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν.

Ibid. not.[v]. Infra p. 145 C. ἀδηφ. A.C. p. 145 D. ἀδηφ. A.C.E. Cat. p. 147 B. ἀδηφ. C.E. Cat. Sed in alio loco p. 580 B. ἀδδηφαγίαν, quod editum erat, libris tacentibus non mutavimus. "Parum interest." *Jacobs.* ad Ach. Tat. p. 694.

P. 129 C. not.[r]. Interpretes arcte jungunt κατέχοντας καὶ μὴ συγχωρήσαντας, perperam. Copula nectit μὴ συγχωρήσαντας cum αὐτοὺς pronomine, quod hic vim participii induit, *libentes, sponte sua agentes.*

P. 129 E. lin. 2. ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω τὴν Αἴγυπτον: h. e. interprete Montef. *quam susque deque Aegyptum.* Idem Criticus ad Tom. VI.

p. 10 E. haec annotat: "Ἄνω καὶ κάτω, *sursum deorsum* ad literam interpretamur, aut *susque deque:* sed apud Chrysost. aliosque patres, ut frequentiam aut vehementiam exprimat, usurpatur." De formula Latina *susque deque* egregie fallitur Vir bonus. Vid. Lexica.

P. 130 E. not.[e]. πάλιν, quod aberat, recepit Editor Ben. 2dae, sed post εἰσήγαγε, repugnantibus libris.

P. 131 A. lin. ult. εἰς τὴν β. τ. οὐρανῶν λαμβάνεται, h. e. *pro regno coelorum accipitur,* vertente Montef. Λαμβάνειν cum sensu τοῦ ἐκλαμβάνειν, *intelligere,* legitur Tom. V. p. 488 A. δύναται καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦτο λαμβάνεσθαι ἑτέρως εἰς πνευματικὴν τροφήν. Tom. IX. p. 576 A. ἵνα μὴ τὰ λεγόμενα πάλιν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς λάβῃς φύσιν.

P. 131 D. lin. ult. παρ' οἷς ἂν εὕροι τις, soloece dictum. In libris nihil est remedii.

P. 131 E. not.[t]. ἐκγόνους. "Lege ἐγγόνους. Ἔκγονος enim est παῖς, teste Eustath." *Dun.* Scilicet apud Homerum et veteres: recentiores vero inter ἔκγονος et ἔγγονος discrimen obscurum, aut nullum fecisse videntur. Vid. *Dorv.* ad Charit. p. 327, Ed. Lips.

P. 133 A. not.[n]. "ὁ γὰρ μηδὲν ἔχων πᾶσιν ἐπιτάττει. Haec desiderantur in Editis, sed habentur in Regio Codice." *Montef.* "Etiam in A.B. [nobis C.E.] et marg. Savil. Eorundem fide paullo ante addidimus ἅπαν, et initio proximae sententiae desideratam particulam γάρ." *Editor* Ben. 2dae. Haec quidem parum accurate tradiderunt VV. DD. Nimirum Ed. Veron. minus plene habet: οὐδαμῶς, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν. ὁ γὰρ μηδὲν ἔχων, ὡς κἀκεῖνοι ἐποίουν. Savilius autem, auctoritate Codicis A. (quocum conspirat F.) verba ἅπαν. ὁ γὰρ μηδὲν ἔχων a contextu in marginem migrare jussit. Ita quoque Morell. Denique particula γὰρ habetur quidem in Regiis, in marg. Sav. non item.

HOM. XVI.

P. 134 C. not.[a]. ἢ πόρνος. "Difficulter definiri potest, utrum ἢ an ἣ legendum sit. Codices antiquissimi enim in his non sunt adeo diligentes." *Matth.* ad loc. In alio loco Tom. VII. p. 349 C. ἣ edidimus.

P. 137 B. not.[z]. ποῖ (vel ποῦ) φέρῃ καὶ τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; Cf. Var. Lect. et Annot. ad Tom. X. p. 631 C. ubi hodie firmiter tenemus, τί ποιεῖς, ἄνθρωπε, καὶ ποῦ φέρῃ;

P. 138 A. lin. 5. κρίνεσθε pro κρίνησθε est σφάλμα Morelli, quod etiam recentioribus fraudi fuit.

P. 139 C. lin. 2. Haec εἰ δὲ δικαίως——τοῦτο inclusit Sav. Nimirum aberant a contextu Codicis A. sed adscripta sunt in marg. a manu recenti.

P. 140 D. lin. penult. καὶ ταῦτά τινες ἦτε. Haec non intellexerunt Sacri Codicis Interpretes, qui ad unum fere omnes vertunt, *Tales*

fuerunt quidam vestrum. Audiamus ipsum Chrysostomum, Tom. XI. p. 25 E. οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, ἦτε, ἀλλὰ, τινὲς ἦτε, τουτέστιν, **οὕτω πως** ἦτε.

P. 140 E. lin. 3. Pro τὴν ἀντίδοσιν, τὴν ἀντίδοτον corrigit Dunaeus, sine causa. Vid. infra p. 144 B.

P. 141 D. lin. 1. τῶν ἀποταξαμένων, nempe τῷ βίῳ, h.e. Monachorum. Noster Tom. I. p. 737 B. ἀνήρ εἰμι βιωτικός· οὐκ ἔστιν ἐμὸν γραφὰς ἀναγινώσκειν, ἀλλ' ἐκείνων τῶν ἀποταξαμένων, τῶν τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων κατειληφότων. Tom. III. p. 209 B. παρθένον ἐνταῦθα λέγων, οὐ τὴν ἀποταξαμένην, ἀλλὰ τὴν ἀπειρόγαμον μόνον. Tom. IV. p. 189 E. οὐκ ἔστιν ἐμὸν τοῦτο, φησί· μὴ γὰρ ἀπεταξάμην; μὴ γὰρ μοναχός εἰμι;

Ibid. lin. 3. "Morell. ἀπέχειν σε δεῖ, male. Δεῖ deest in Cod. Regio, et a nobis expunctum est." *Montef.* Deest etiam in Veron. Sav. et libris omnibus.

Ibid. lin. 7. Scripsimus Μωϋσαϊκοῦ pro Μωσαϊκοῦ, de libris parum solliciti. Vid. ad Tom. IX. pp. 551 C.D. 563 C.

P. 143 A. lin. 1. Verba καὶ ὅλως non vertit Aretin. Non multum tribuimus conjecturae, in quam olim incidimus, ἐστὶν ἡ μεγίστη ζημία **καὶ γέλως,** ὅταν μὴ ἑκόντες κ. τ. ἑ. Supra p. 142 D. καὶ οὐκ ἂν αἰσχύνῃ καὶ γέλωτι καὶ ζημίᾳ περιβαλεῖν ἡμᾶς ἠθέλησεν.

P. 143 D. lin. 4. στεφανοῦσαι] στεφανῇ ex corr. A. ἴσ. στεφανώσῃ Sav. marg. Frustra. Vid. Var. Lect. ad p. 85 C. necnon Annot. ad Tom. VII. p. 256 B. Statim δίδιθι (sic) pro δέδιθι dedit Sav. lapsu operarum. Mendum mendo correxit Montef. scribens δείδιθι.

HOM. XVII.

P. 147 D. lin. 1. ἐκ **τῆς** ἀψύχου καὶ ἀναισθήτου. Tentavimus γῆς pro τῆς in Annot. ad Tom. VII. p. 138 D: nunc manum retrahimus.

P. 149 C. not.[d]. Ἐκεῖνος de conscientia, honorificentius quam ἐκεῖνο. Noster Tom. VI. p. 143 D. Κἂν μὲν εὕρῃ τινὰ τοιοῦτον, τέως μὲν αὐτὸν τῷ δικαστηρίῳ τοῦ συνειδότος παραδίδωσιν· εἶτα ἂν μὲν **λαβὼν ἐκεῖνος** μαστίξῃ τοῖς λογισμοῖς κ. τ. ἑ. Ubi Sav. "Forte **λαβὸν ἐκεῖνο**, ut referatur ad συνειδός."

P. 149 E. not.[k]. Ἐπίκηρος et ἐπίκαιρος miscentur p. 134 A. Noster Tom. VII. p. 377 C. πάσης ἐλευθερώσας **ἐπικαίρου** μερίμνης αὐτούς. Ita olim a nobis editum est, sine animadversione: nunc comperimus, unum Oxoniensium Barocc. 233. ἐπικήρου habere. Tom. V. p. 514 A. τοῦ παρόντος βίου τὸ **ἐπίκαιρον** (alii ἐπίκηρον) καὶ σφαλερὸν καὶ εὐκαταφρόνητον. Tom. XI. p. 645 C. παρὰ δὲ τῷ θεῷ οὐδὲν **ἐπίκαιρον**, οὐδὲν φθαρτόν. "Fort. ἐπίκηρον." *Editor* Ben. 2dae. Recte, ut videtur, quemadmodum φθαρτή τε καὶ ἐπίκηρος dixit Aristot. de Mundo II. 10. Ἐπίκηρος, proprie est *fato lethifero obnoxius*, inde *caducus, fluxus.* Theophil. Corydall. ap. *Ruhnk.* ad Tim. p. 18. μόνος ὢν κῆρας ὑπέρτερος, τῶν ἄλλων ἁπάντων

ἐπικήρων ὄντων. Alteri vocabulo ἐπίκαιρος duplex significatio, *opportunus* (εὔκαιρος) et *temporarius* (πρόσκαιρος), a Lexicographis tribuitur. Posterioris usus probabile exemplum affertur ex Aristid. Tom. I. p. 561. τὰ μὲν τοίνυν ἄλλα παροφθέντα ἐπίκαιρον ποιεῖ τὴν ζημίαν. Adde *Schweigh.* ad Epict. Fragm. XLVI.

P. 150 A. lin. 1. ἱματίων] Sic Veron. Sav. et libri, ut videtur, omnes: ἱματίου tacite ediderunt Mor. Ben.

P. 150 B. lin. 5. νῦν δὲ καὶ ἀθάνατος εἶ. "Glossema manifestum, quod in Editionem Veronensem irrepserat, retentum etiam in Germanica, auctore optimo Codice nostro [A] sustulimus. Nam inter νῦν δὲ et καὶ ἀθάνατος εἶ, interjecta erant haec verba: ἐπίστησον ὡς τοῦτο τὸ ῥητὸν, ὅτι εἰ καὶ μὴ θνητὸν σῶμα ἔχων ὁ Ἀδὰμ ἥμαρτεν, ὅμοιον τῷ παρὰ τῷ θεολόγῳ εἰρημένῳ, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος. οὐ τῷ ὄντι γὰρ ἀθάνατος ἐγεγόνει. Quod annotatum fuisse ab aliquo studioso in ora libri, et postea in contextum venisse, qui non videt, nihil videt." *Sav.*

P. 151 C. lin. 4. τοῦτο πάντων μᾶλλον, ποιεῖν κ. τ. ἑ. Sic Edd. praeter novissimam, prava scilicet distinctione. Verum vidit Aretinus, sed πάντων non vertit.

HOM. XVIII.

P. 151 E. lin. ult. ὁ ἀπὸ τῆς τ. φ. Articulus ὁ abest a Mor. et Ben. utraque, casu, ut videtur.

P. 153 E. not.[a]. δοξάσατε δὴ, ἄρατε τὸν θεόν. Sic Editi omnes, (sed ἄρα τε pro ἄρατε Sav. Mor.) Neque aliter A.E. δοξάσατε δὴ ἄρα τὸν θ. F. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν, τουτέστιν, ἄρατε τὸν θεὸν C. Aret. Ad locum Apostoli (1 Cor. vi. 20) Matthaeius haec notat: "Chrysostomus hunc locum bis tractat. Primo p. 152 D. sine ulla varietate. Secundo p. 153 E. ubi Montef. habet: δοξάσατε δὴ, ἄρατε τὸν θεὸν κ. τ. λ. Sed Codex 2. habet δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν, τουτέστιν, ἄρατε τὸν θεὸν κ. τ. λ. Codex autem 7. sic: δοξάσατε δὴ ἄρα τὸν θ. κ. τ. λ. Ex his equidem certe non intelligo, quomodo Millius ἄρατε probare potuerit. Velesii autem fraus apparet, qui istud *portate* Versionis vulgatae [*Glorificate et portate Deum*] reddidit βαστάσατε. Sed instat Millius .... qui docet, Chrysostomum in Hom. IV. ad 1 Timoth. [Tom. XI. p. 571 B.] eundem locum sic laudare. Addit Wetstenius, *bis* hunc locum in ista Homilia legi. Recte. Primo ergo loco in Cod. Mosq. 9. sic legitur: δοξάσωμεν δὲ τὸν θεὸν, ἄρωμεν τὸν θεὸν ἐν τῷ σ. καὶ ἐν τῷ πν. ἡμῶν. Secundo [p. 573 C.] sic: δοξάσωμεν τοίνυν τὸν θεὸν, ἄρωμεν αὐτὸν ἐν τῷ σ. ἡμῶν, μὴ καλλωπιζώμεθα. Sed si propterea ἄρωμεν seu ἄρατε a Millio, *ceu diversa lectio* probatur, cur non etiam καλλωπίζεσθαι? [Hic quidem nugatur V. D.] Alter Codex Chrysost. *a.* nunc non erat ad manus. Notabo ergo Codicis hujus lectionem ad 1 Timoth. [Promisso non stetit V. D.] Hactenus Millius et Wetstenius. Addo tertium Chrysostomi locum ex Hom.

XXVI. in 1 Epist. ad Cor. p. 227 D. ubi sic legitur: *δοξάσατε δὴ ἄρα τὸν θεὸν κ. τ. λ.* Atque ita uterque Codex Mosq. [et nostri omnes]."

P. 154 A. not.[b]. Noster Tom. XI. p. 571 C. de hoc ipso loco agens: *Πνεῦμα ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν λέγει, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ σώματος. Πῶς οὖν τις δόξαζει ἐν τῷ σώματι, πῶς δὲ ἐν τῇ ψυχῇ;*

P. 154 B. lin. 2. *εἰς τὸν Χριστὸν τὸ πᾶν ἀπήρτισε*: h. e. vertente Aret. *in Christo omnia perfecit.* Pro *ἀπήρτισε* Dunaeus tentat *ἀπήρτησε*, vel potius *ἀνήρτησε*, citans Eurip. Phoen. v. 712.

ἀλλ' εἰς θεοὺς χρὴ ταῦτ' ἀναρτήσαντ' ἔχειν.

P. 154 E. not.[p]. *καὶ μισθώματος ὀλίγου.* Dunaeus legendum censet, *καὶ ταῦτα μισθώματος ὀλίγου*, probante Boisio, qui insuper tentat *μισθοῦ* loco *μισθώματος*, infeliciter. Nam *μίσθωμα* de *capturis prostitutarum* (Suet. Calig. 40) fere proprium est vocabulum. Thom. M. p. 617 sq. *μισθὸς, ἀδιάβλητος· διαβεβλημένον δὲ τὸ μίσθωμα· ἐπὶ πόρνης γὰρ λέγεται· ὡς παρὰ τῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ ἐν τοῖς τετραστίχοις· μίσθωμα πόρνης ἁγνὸς οὐ μερίζεται.*

P. 155 A. lin. 4. *ἢ οὐκ οἴει κ. τ. ἑ.* Dunaeo corrigendum videtur, *ἢ οἴει τοῖς μὲν πλεονέκταις καὶ πᾶσιν κ. τ. ἑ.* *Hoc putas, illud non existimas?* Etiam Aretinus negationem tollit, vertens: *An et avaris et iis omnibus ... ipsum diabolum misceri, mulieres autem ... non misceri arbitraris?*

P. 155 B. lin. 8. *κἂν σῶμα περίκειται*, pro *περικέηται*, ut *ἐπίκειται* p. 297 E. et centies. Mox *ἁπλῶς τὸ σῶμα περίκειται*, *perinde est ac si nullum corpus haberet*, vertit Boisius.

P. 156 A. lin. 4. Concinnius foret, *τοσοῦτον ἀνώτερος ᾖ, ἢ πολλῷ μᾶλλον, ὅσον ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς.* Non cepit Aretinus, vertens, *longe praestantior sit quam coelum et terra.*

P. 156 E. lin. 3. *τὴν ποικίλην κ. τ. ἑ.* Imaginem a rege Babylonio dedicatam cum ea, quae eidem per somnum visa est (Dan. ii. 32, 33) confundere videtur Noster.

P. 157 A. not.[q]. *καὶ δρόσῳ*, nullo, ut videtur, auctore, nec monito lectore, edidit Savilius. Vide nos in Annot. ad Tom. VII. p. 471 A. ubi incaute diximus, libros editos *omnes καὶ δρόσῳ* exhibere, Veronensi non inspecto.

P. 157 B. not.[s]. Ad verba *οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν ἰσχὺν* mente repetendum *ἔλαβεν.* Vel *οὐ παρὰ* vertendum, *non stetit per.* Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 171 D.

P. 158 B. lin. 1. *μόνου*] *μόνον* Montef. mendose.

P. 158 C. lin. 4. A verbo *ἀντιδόσει* lacuna unius folii est in C. usque ad verba *καὶ δούλη* p. 159 D. lin. 2. Hanc ex Reg. 738, nobis C*, qui ejusdem est recensionis, supplevimus.

Ibid. not.[r]. *ὑπὲρ αὐτῆς*, ambigue dictum pro *περὶ αὐτῆς.* Lectio vulgaris ex correctione orta est.

HOM. XIX.

P. 158 E. lin. 2. *διὰ δὲ τὰς πορνείας*] *διὰ δὲ τὰς ἐπιθυμίας* memoriter laudat Noster, Tom. X. p. 605 B.

P. 159 C. lin. ult. *τὴν ὀφειλομένην τιμήν*. In supposititia lectione *τιμὴν* pro *εὔνοιαν* consentiunt libri omnes tum editi, tum scripti, praeter Mosqu. alterum, qui tamen ipse errorem suum prodit, legendo in proximis, *τί δέ ἐστιν ἡ ὀφειλομένη τιμή*; Diximus ad Tom. VII. p. 117 B. Nunc corollarii loco subjungimus, vulgarem *εὔνοιαν* semel atque iterum in Chrysostomi scriptis exstare, nempe Tom. I. p. 288 C. Tom. III. p. 198 E. Posteriorem locum, ne commentario egeat *εὔνοια*, hic integrum apponimus. "*Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω.*" *Τί ποτε δηλοῦν βουλόμενος τοῦτο εἶπεν; Ἆρα ἵνα τὰς προσόδους αὐτῇ τῶν χρημάτων διατηρήσῃ; ἵνα τὴν προῖκα σώαν; ἵνα ἱμάτια παράσχῃ πολυτελῆ; ἵνα τράπεζαν δαψιλεστέραν; ἵνα ἐξόδους λαμπράς; ἵνα οἰκετῶν θεραπείαν πολλήν; Τί λέγεις; ποῖον εὐνοίας εἶδος ζητεῖς; καὶ γὰρ ταῦτα πάντα εὐνοίας ἐστίν. Οὐδέν τι τοιοῦτο λέγω, φησὶν, ἀλλὰ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν σεμνότητα. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς οὐκέτι τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ τῆς γυναικός. Τηρείτω τοίνυν αὐτῇ τὸ κτῆμα σῶον, καὶ μὴ μειούτω, μηδὲ παραφθειρέτω. Καὶ γὰρ τῶν οἰκετῶν ἐκεῖνος εὔνους λέγεται, ὃς ἂν τὰ δεσποτικὰ δεξάμενος χρήματα, μηδὲν ἐξ αὐτῶν διαφθείρῃ. Ἐπειδὴ τοίνυν τῆς γυναικός ἐστι κτῆμα τὸ τοῦ ἀνδρὸς σῶμα, εὔνους ἔστω περὶ τὴν παρακαταθήκην ὁ ἀνήρ.*

P. 159 D. lin. 4. Apodosis incipit a verbis *ὅταν ὁ ἀνὴρ ἐπιτρέπῃ*, secus quam Interpretibus visum est, qui *κἂν saltem* verterunt. Verum vidit Anglus.

Ibid. not.[n]. *Πειρᾶν τινα* (non *τινος*), *ad libidinem sollicitare*, Lat. *tentare*. Infra p. 341 D, ut nos edidimus; *καὶ ἄν τε πειρᾶν τις βούληται γυναῖκα καὶ διαφθείρειν, οὐδεὶς οἶμαι τῆς ἐκκλησίας ἐπιτηδειότερος αὐτῷ τόπος εἶναι δοκεῖ.* Cf. *Hemst.* ad Luc. D. D. vi. 1. *Ruhnk.* ad Tim. p. 210. *Bergl.* ad Aristoph. Plut. v. 150.

P. 160 B. not.[v]. Edebatur, *καὶ καλῶς εἶπε, μὴ ἀποστερεῖτε, ἀποστέρησιν ἐνταῦθα καὶ ὀφειλὴν ἀνωτέρω, ἵνα δείξῃ κ. τ. ἑ.* Post *ἀποστερεῖτε*, Codices haec habent: *ἀποστέρησιν καὶ ὀφειλὴν ἀνωτέρω* A.F. *ἀποστέρησιν ἐνταῦθα καὶ ὀφειλὴν ἀνωτέρω εἰπὼν* C. et Regius Montefalconii, qui tamen nihil monuit. Hoc recepit Editor Ben. 2dae. Denique *ἀποστέρησιν νῦν ἣν ὀφειλὴν ἀνωτέρω εἶπεν* E. ut nos textum constituimus. Aretinus vertit: *fraudationem hoc in loco et antea debitum appellavit.* Boisio in mentem venit, *ἀποστέρησιν ἐνταῦθα καλῶν ἣν καὶ ὀφειλὴν ἀνωτέρω.*

Ibid. lin. 9. Pro *τῆς δικαιοσύνης*, Dunaeus tentat *τῆς σωφροσύνης* vel *τῆς διχοφροσύνης*. "Fort. sic: *μείζονα διὰ τῆς ἀκαίρου σωφροσύνης ἁμαρτίαν ἐργαζόμεναι.*" *Bois.* Sine necessitate uterque.

P. 161 A. not.[r]. Corrector, qui *τουτέστιν ἐν ἐγκρατείᾳ* dedit, innuere voluit, corollarium istud propria persona, non tanquam Apostoli verba,

Auctorem posuisse. Alio loco (Tom. I. p. 270 D.) ubi vulgo legitur, ὡς καὶ ἐμαυτὸν, ἐν ἐγκρατείᾳ, Reg. apud Montef. habet, ἐν ἐγκρατείᾳ δηλονότι. Frustra. Nam constanter fere verba ista quasi ab Apostolo profecta citat Noster. Ex plurimis locis unum apponere juvat, Tom. I. p. 352 E. Εἰ γὰρ τοῦ Παύλου τὸ θέλημα βούλει μαθεῖν, ἄκουε τί φησι· "Θέλω δὲ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτὸν, ἐν ἐγκρατείᾳ." Ὥστε οὐκ ἂν ἐμαχέσατο ἑαυτῷ, οὐδὲ ἐναντιολογίᾳ τοσαύτῃ περιέπεσεν ὁ μακάριος ἐκεῖνος, οὐδ' ἂν ὁ πάντας ἀνθρώπους βουλόμενος εἶναι ἐν ἐγκρατείᾳ, τὰς βουλομένας χηρεύειν ἐκώλυσε. Adde Tom. I. pp. 294 A. 301 D. Tom. XII. p. 174 C.

P. 161 A. lin. 8. Εἰ γὰρ χάρισμά ἐστι κ. τ. ἑ. Continentiam κατόρθωμα esse, non χάρισμα, pluribus demonstrat Noster in libello de Virginitate, Tom. I. p. 295 C.

P. 161 B. lin. 4. Κρεῖττον γάρ ἐστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Hunc locum vulgo διεστραμμένως allegabant, hoc modo: Εἰ πυροῦσαι, γάμησον: contra mentem Apostoli, ut fuse docuit Chrysostomus, Tom. VI. p. 161 B.

P. 162 C. not.[x]. "Leg. ᾠκείωται γὰρ αὐτῇ, et mox πρὸς δὲ τούτοις." *Dun.* Verba sequentia πρὸς τούτοις καὶ τὸν μένοντα ὡς ξένον nonnihil difficultatis habere videntur.

P. 162 D. lin. 5. ἀλλὰ βουλομένῳ] Sic Veron. Sav. cum libris omnibus. ἀλλὰ τῷ βουλομένῳ ediderunt Mor. Ben. nulla, ut videtur, auctoritate, et contra sententiam.

P. 163 A. not.[f]. Lectio εἰ καὶ ἀκάθαρτος μένων γεννᾷς est in Veron. et libris omnibus. Solus A. ex corr. recenti habet μένουσα, receptum a Savilio cet. Hic autem in marg. notavit, ἴσ. ἀκαθάρτου μένοντος. Dunaeo placuit μένων γεννᾷ, ut nos ex Catena edidimus, ubi locus sic legitur: Εἶτα καὶ ἀπόδειξις. εἰ γὰρ ἀκάθαρτος μένων γεννᾷ· τὸ δὲ παιδίον οὐκ ἀτὲρ (l. ἀπὸ) σοῦ μόνης, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνου· ἀκάθαρτον ἄρα τὸ παιδίον, κ. τ. ἑ. Aretinus vertit: *nam si immundus sit pater.* Si verum est γεννᾷς, participium pro *nominativo*, quod aiunt, *absoluto* habendum est.

P. 164 C. not.[y]. Verba subobscura, οὐδὲ ἄνθρωπον, innuere videntur, *nec hominem quidem, sed* ἰσάγγελον. Alii aliter.

P. 165 C. lin. penult. τὸ φύσει εὔτρωτον σῶμα Veron. Mor. Ben. ἄτρωτον, quod est in libris omnibus, tacite recepit Sav.

P. 165 D. lin. 7. Edebatur πολλῷ μᾶλλον δουλεία, πῦρ καὶ σίδηρος κ. τ. ἑ. corrupta distinctione. Nobiscum facit Aret.

P. 167 C. lin. 4. Constructio soloeca, ὅταν δέοι, libros tam editos quam scriptos penitus insedit.

P. 168 A. lin. 6. καὶ γὰρ ὁλόκληρον βιβλίον ἡμῖν εἰς τοῦτο σύγκειται τὸ χωρίον. Hic librum suum de Virginitate memorat, quem Savilius edidit Tom. VI. p. 244. Morell. Tom. IV. p. 275. Benedictini Tom. I. p. 268.

HOM. XX.

P. 168 D. lin. 4. εἰς εἴδωλα εἰσῄεσαν. "Legendum εἰς εἰδωλεῖα εἰσῄεσαν, nisi Atticorum more dictum est εἰς εἴδωλα, qui pro foro piscatorio, quod est ἰχθυοπωλεῖον, dicunt ἐν τοῖς ἴχθυσιν, ἐν τοῖς λαχάνοις." *Dun.* Εἰδωλεῖα est in Catena. Utrumque, ἐν εἰδώλοις et ἐν εἰδωλείοις, frequentat Noster. Vid. pp. 204 D. 219 E. 259 C. Tom. IX. p. 474 A. Locum S. Athanasii (cont. Gent. p. 21) γυναῖκες γοῦν ἐν εἰδώλοις .... πάλαι προεκαθέζοντο, excitavit *Palairet.* Observationes Philologico-crit. in sacros N. F. libros p. 36. falso vertens, *coram idolis.*

P. 172 B. not.[g]. χωρὶς τοῦ πρσ (sic) Veron. Libri omnes cum Catena habent χωρὶς τοῦ πρός τι. Aret. *sine ulla relatione.* Hoc in textum recepit Sav. Veterem lectionem revocavit Montef.

P. 172 E. lin. ult. μόνον pro μόνου est sphalma Benedictinorum.

P. 174 A. lin. ult. εἰδωλόθυτον] εἰδωλόθυτων (sic) mendose Ben. unde εἰδωλοθύτων novo errore fecit Editor Ben. 2dae.

P. 174 E. lin. 2. καὶ ἀσθενῆ καὶ τοῦτον. Copulam ante τοῦτον casu omisit Morellus, quem incaute imitatus est Montef.

P. 175 A. not.[x]. De formula αὐτὸ μόνον diximus ad Tom. VII. p. 459 D. Vulgo interpungunt, ἀλλὰ προακροβολισάμενος αὐτὸν μόνον πρῶτον, τὸ τούτου π. δ. Nobiscum facit Aret. Vox rarior προακροβολίζεσθαι legitur etiam Tom. X. p. 717 E. ἀλλὰ προανακρουόμεθά τινας ἀγῶνας καὶ **προακροβολιζόμεθα** πρὸς τοὺς λέγοντας κ. τ. ἑ. Constructio ἀκροβολίζεσθαί τινα nobis quidem non satis firma videtur. Cf. supra p. 80 D.

P. 176 A. not.[g]. "Βρώσει, loco γνώσει, ex Chrysost. laudat Millius, additque, *quam lectionem Chrysostomi notat et Theophylactus.* Scilicet in Edit. Lond. p. 228. Sed istum appendicem, ὁ δὲ Χρυσόστομος, ἐπὶ τῇ βρώσει λέγει, neuter Codex Theophylacti agnoscit, cum tamen uterque auctoris aetate scriptus sit. .... Aliquid humani passus est magnus ille Chrysostomus. Uterque quidem Codex Chrysost. 2. et 7. habet γνώσει, pro quo Montef. edidit βρώσει p. 176 A. Sed paullo post tamen legitur in utroque Codice etiam, οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἐπὶ τῇ σῇ τελειότητι, οὐδὲ ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, ἀλλ' ἐπὶ τῇ σῇ βρώσει." *Matthaei.* ad loc.

P. 176 B. lin. 4. σὺ δὲ καὶ οὕτως tacite dedit Ed. Ben. 2dae. Copula non est in libris.

P. 177 A. lin. ult. De forma conjunctivi ἀπόλλυται dictum est ad Tom. VII. p. 198 C. Cf. quae annotavit V.D. Editor Ben. 2dae. ad Tom. XII. p. 330 C.

P. 177 D. not.[a]. πάντοθεν ἐσταυρωμένος. Exemplis hujus locutionis a nobis ad Tom. VII. p. 673 C. allatis addi possunt Tom. V. p. 181 A. ἡ δὲ παρθένος **ἐσταυρωμένη** καὶ τῶν παρόντων ἀπαλλαγεῖσα. Tom. VIII. p. 233 A. ἀνδρὸς ἠκριβωμένου καὶ **ἐσταυρωμένου.** Ibid. p. 425 A. τὸν σφόδρα ἀκτήμονα καὶ **ἐσταυρωμένον.** Tom. IX. p. 569 B. ἡ σὰρξ .... **σταυρουμένη**

πάντοθεν. In nostro loco pro ἐστερημένος Dunaeus conjecit ἐστενωμένος, quod per se satis aptum est. Sic Tom. XI. p. 769 B. οὐκοῦν εἰς τὸν εὐρύχωρον ἄπιθι· ἐκείνη γάρ ἐστιν ἡ τοὺς τοιούτους δεχομένη· ἡ δὲ στενὴ τοὺς θλιβομένους, τοὺς **ἐστενωμένους**, τοὺς οὐδὲν βαστάζοντας.

P. 177 E. not.g. Pro ἡλοκοποῦντα, *fabrum* dedit Aret. Ὑλοκοποῦντα, *ligna caedentem* post Hervetum vertit Montef. Sed hoc est, ni fallimur, ὑλοτεμεῖν, non ὑλοκοπεῖν. J. Pollux VII. 109. τῶν δὲ ξυλίνων ὑλῶν οἱ ἐργάται, ὑλοτόμοι καὶ δρυτόμοι καὶ ὑλαγωγοί. Lexicographi ex Glossis dant ἡλοκοπεῖν, *clavare*, et ἡλοκόπος, *clavarius*, sine exemplis.

HOM. XXI.

P. 179 B. not.g. "ἀπείχετο, οὐ μόνον ὑπὲρ τοῦ μὴ σκ. Ita Reg. Editi vero, ἀπείχετο ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι, ἀλλ' ὅτι μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου καὶ κινδύνου." *Montef.* Indiligenter, ut solet. Nam voculae καὶ ante μετὰ et τοῦ ante κινδύνου sunt in Editis omnibus.

P. 179 C. lin. 6. "Vide num legendum οὐκ ἐπειδὴ οὐ σκανδαλίζεσθαι ἔμελλον." *Dun.* Confusionem hanc ab ipso Auctore potius quam a scribis profectam esse crediderimus. Sensus manifesto postulat, οὐκ ἐπειδὴ σκανδαλίζεσθαι ἔμελλον, εἰ λάβοι, ἀλλ' ἐπειδὴ οἰκοδομεῖσθαι, εἰ μὴ λάβοι. Haec ὥστε μὴ λαβεῖν——πλέον ἦν, concise vertit Aret. *itaque non acciperem a catechumenis, si scandalizandi essent, sed si aedificandi, quod multo magis erat.*

P. 182 C. lin. 2. Pro ἀπαιτοῦσιν, ἐπαιτοῦσιν habet Montef. lapsu operarum.

P. 184 E. not.i. "Morell. μετὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας, omissis interpositis, quae in Reg. habentur." *Montef.* Immo, Morell. cum Sav. et Veron. μετὰ πολλῆς αὐθεντίας, absque articulo. Paullo post, ὅπερ οὐκ, ἂν εἰ περὶ κ. τ. ἑ. vitiata distinctione, quae in Veron. recte se habebat, Sav. Mor. Ben.

P. 185 A. lin. 1. Pro ἡμεῖς, ὑμεῖς incaute dedit Morell. sed *nos* in Latinis non mutavit. Duplici vitio, ὑμεῖς in textu, *vos* in versione propagavit Montef.

P. 187 A. not.s. Inter ἐνθαπτόμενος et ἐνθαλπόμενος difficilis est electio. Posteriori quodammodo favet, quod legitur supra p. 94 D. μαλακοῖς θαλπόμενος ἱματίοις.

P. 187 E. lin. 1. ἐπειδὴ οὐδὲν ὤνησαν. "Legendum οὐδὲν ἤνυσαν." *Dun.* Sed vide nos in Annot. ad Tom. VII. p. 752 D. ubi unum tantum exemplum ex Chrysostomo posuimus. Nunc addimus Tom. II. p. 589 D. οὐ μόνον οὐδὲν ὤνησεν, ἀλλὰ καὶ κίνδυνον καθ' ἑαυτοῦ μέγιστον ἐπεσπάσατο. Tom. V. p. 54 D. ἐπεὶ καὶ ὁ Φαρισαῖος ηὔξατο, καὶ οὐδὲν ὤνησε. Tom. VIII. p. 280 D. εἰδὼς μὲν ὅτι οὐδὲν ὀνήσει, τὸ δὲ ἑαυτοῦ πράττων. Tom. X. pp. 294 C. 544 C. Ach. Tat. p. 107, 2. ἀλλὰ πλέον ὤνησεν οὐδέν: ubi vid. *Jacobs.*

P. 188 A. not.[l]. τοῦτον δὲ [δεῖ] ζῆν κ. τ. ἑ. "Haec *μίμησις* sumta est a Demosthene contra Midiam [p. 582, 2] cujus sunt haec: *τὸν δὲ βάσκανον, τὸν δὲ ὄλεθρον; τοῦτον δὲ ὑβρίζειν; ἀναπνεῖν δέ; ὃν εἴ τις ἐᾷ ζῆν, ἀγαπᾶν ἔδει.* Verba sunt insolentium divitum contumeliose pauperes appellantium. Hic plane cernimus, an Chrysostomus a teneris hac disciplina non imbutus fuerit." *Dun.*

P. 188 D. lin. 3. Junge *ἀποστῶμεν ἐλεεοῦντες*, *desinamus eleemosynas dare.* Monemus propter Dunaeum aliosque, qui hic turbas dederunt. Adeas, si tanti est, Annot. ad Tom. VII. p. 161 C.

P. 188 E. lin. 2. *πολλῷ χαλεπώτερον ποιεῖ.* Aretinus vertit, *longe levius peccat*, sensu ita postulante. Lapsus ipsius Concionatoris esse videtur.

P. 189 A. not.[z]. Num scripserit Auctor, *οὐδένα λήψονται*, significare volens, *neminem conciliabunt?* Simile est, *οὐδένα ἔχειν*, *ab omnibus derelictum esse.* Tom. IX. p. 175 D. *ἂν ἔρημος ᾖ καὶ ξένος καὶ μηδένα ἔχῃ.* Adde Tom. VII. p. 818 E. Tom. XI. p. 266 A.

P. 190 B. lin. 7. *ἀλλὰ καὶ ἕτοιμοι*, subaudi *ἐσμεν*, ut infra p. 190 E. Adde p. 538 B. *ἂν γὰρ συμβῇ, φησὶν, ἐπενεχθῆναι κίνδυνον, πάντα ἕτοιμος (εἰμι) ὑπὲρ ὑμῶν παθεῖν.* Eadem lex etiam in usu vocis *ἱκανὸς* notanda est.

P. 190 D. not.[f]. Pro *ἔπραττον* Dunaeus conjecit *ἐπράττομεν*, Boisius *ἐπράττετο*, ut unus nostrorum habet.

P. 190 E. lin. 1. *προσχῶσαι λιμένας.* Dunaeus excitavit Oratoris locum (c. Aristog. p. 795, 10) ad quem hic allusisse Nostrum opinatur: *Εἶτα σοὶ συγγνώμη; πόθεν ἢ παρὰ τοῦ; ἢ τοῖς σοῖς παιδίοις ἔλεος; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προδέδωκας, Ἀριστόγειτον, μᾶλλον δ' ἀνῄρηκας ὅλως. Μὴ δὴ πρὸς οὓς ἔχωσας λιμένας καὶ προβόλων ἐνέπλησας, πρὸς τούτους προσορμίζου.* Idem V.D. in nostro loco pro *προσέχωσε*, *προέχωσε* mavult, hoc de *obicibus* oppositis, illud autem de *terrae aggestione* dici contendens. Semel quidem dixit Chrysostomus (Tom. I. p. 312 E.) modo sana sit lectio, *τοῦ λιμένος αὐτῇ προκεχωσμένου καὶ μυρίων γέμοντος προβόλων*: sed multo frequentius *προσχῶσαι*, e. g. infra p. 210 A. (ubi vide Annot.) Tom. V. pp. 193 A. 235 C. Tom. VII. p. 535 E.

HOM. XXII.

P. 192 C. lin. 1. *τὰ ἑαυτοῦ συστέλλει.* Loco *συστέλλει*, *ἐπαίρει* habet Veron. contra fidem librorum. Vulgatum recte defendit Boisius.

Ibid. lin. 4. *εἰ παρεβουλευσάμεθα, si insidias perpessi* Aret. *si insidiis impetiti sumus* Montef. perperam uterque. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 569 A. Adde Tom. II. p. 549 C. *οἱ δὲ πρὸς ἕτερα πολὺ τούτων παρεβουλεύσαντο μοχθηρότερα.*

P. 192 D. lin. 6. *μετ' ἐκεῖνα [πάντα τὸ] πάντων.* Verba inclusa casu omisit Montef.

P. 194 A. not[n]. "Codices nostri, πρὸς τὴν ἀντιδιαστολὴν . . . . εἰρημένου, recte opinamur. Pertinet enim genitivus εἰρημένου ad illud τοῦ, ἀνάγκη μοι ἐπίκειται, constructione quidem duriore, propter mutatum subjectum; sed qualem jam semel iterumque in Chrys. deprehendimus." *Editor* Ben. 2dae. Exemplum indubitatum est infra p. 401 D. ubi libri omnes habent, πλὴν ἀλλ' ἴσως ἄν τις ἐπετίμησεν, ὡς ὑπὲρ ἑαυτοῦ ποιουμένου (vulgo ποιουμένῳ) τὸν λόγον. Etiam supra p. 125 D. in bonis libris legitur, διὸ σεμνοτέρως αὐτὸ παρέδραμεν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδηλωμένου (pro δεδηλωμένον).

P. 194 D. lin. 2. Vocula ἐν ante πράγμασι excidit in Ben. Mox Morell. οὐδενὶ ὑποκείμενος κατ' οὐδὲν ἀνάγκην ἔχων, omisso οὐδὲ post οὐδὲν, quod in errorem induxit Benedictinos, scribentes, οὐδενὶ ὑποκείμενος, κατ' οὐδὲν ἀνάγκην ἔχων.

P. 195 B. lin. ult. Post ἵνα dimidium folii Codicis C. abscissum est, usque ad ἐποίησε δὲ p. 195 E. Collationem ope Regii 738, nobis C*, qui plane gemellus est, supplevimus.

P. 195 C. lin. 8. Τινὲς δέ φασι κ. τ. ἑ. Conferri potest locus Origenis ap. Caten. ad loc. (p. 178 Ed. Cramer.) Τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος. Ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας· εὗρεν ἐκεῖ φιλοσόφους· ἐχρήσατο οὐ προφητικοῖς λόγοις, οὐδὲ νομικοῖς· ἀλλ' εἶπου ἦν ἐκ προπαιδεύσεως μάθημα Ἑλληνικὸν, τοῦτο ὑπομνησθεὶς ἔλεγεν πρὸς Ἀθηναίους. Φησὶ γὰρ, ὥς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν κ. τ. ἑ. καὶ πάλιν φησὶ, διερχόμενος καὶ ἀναθεωρῶν κ. τ. ἑ. καὶ διὰ τούτων ἄρχεται θεοσέβειαν παραδιδόναι.

HOM. XXIII.

P. 200 E. lin. 3. ἀλλ' εἰς ἕνα] ἀλλ' εἷς ἕνα Sav. lapsu operarum, notante ipso in *Corrigendis*. Ita tamen Morell.

P. 201 D. not.[c]. Dunaeus legendum censet ὑστέρησαι in praeterito.

P. 201 E. not.[o]. Utrum ὑποπιέζειν (vel ὑποπιάζειν) an ὑπωπιάζειν probaverit Chrysostomus, certo definiri nequit. Nam et Codices fluctuant, et sancti Patris interpretatio in utramque partem trahi potest. Consulas, si tanti est, *Matthaeium* ad loc. Eadem confusio est pp. 114 D. 398 C. Tom. II. p. 77 A. ubi ὑπωπιάζοντες Sav. ὑποπιέζοντες Ben. In Tom. XII. p. 309 B. Mosquenses tres conspirant in ὑπωπιάζω, teste Matthaeio.

P. 202 B. not.[w]. "ἐνδίδωμι ἐμαυτόν. Sic recte A.B. Vulg. ἐκδίδωμι." *Editor* Ben. 2dae. Nobis quidem vulgatum magis Chrysostomicum videtur. Infra p. 224 A. διὸ καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν ἐξεδίδου. Tom. IV. p. 588 E. ὅταν γάρ τις ἐκδῶ ἑαυτὸν κατά τινα ἄτοπον πρᾶξιν. Tom. X. p. 532 E. παιδὶ τῶν γεγεννηκότων ὑπερορῶντι, καὶ μιαροῖς ἑαυτὸν ἐκδιδόντι.

P. 202 C. not.[c]. ἐπιδείξασθαι Edd. sed ἴσ. ἐπιδέξασθαι Sav. marg. Δέξασθαι ex libris recepit Editor Ben. 2dae, immemor alius loci supra p. 49 D. καὶ προστασίας ἐπιδείκνυνται. Statim δὴ post μὴ γὰρ casu omisit Montef.

P. 202 D. not.[d]. Fortasse lectio Codicis F. haec est: *καὶ ὥσπερ ἀνωτέρω τὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης θήσας καὶ τὰ τῶν ἱερέων κ. τ. ἑ.* Nam Collatio ambigua est.

Ibid. not.[f]. Formam Ὀλυμπιακὸς damnat Thomas, ut minus Atticam. Sed vid. *Interpp.* ejus ad loc. p. 647. *Wesseling.* ad Diod. Sic. I. 95. *Wyttenbach.* ad Plutarch. de S. N. V. p. 19. *Boissonade* ad Philostr. p. 394. Cf. infra p. 269 A.

P. 204 C. lin. 3. *οὕτω διὰ τῶν*] *οὕτω καὶ διὰ τῶν* tacite ediderunt Morell. Ben.

P. 205 A. not.[c]. Distinctionem vulgarem *οὓς ἔπληττον οὐ τούτῳ μόνον*, correximus ex Aretino, qui tamen cum Editis *ἔπληττεν* legit, vertens *increpuit*. Sed *ἔπληττον* est *offendebant*, *ἔτυπτον* (1 Cor. viii. 12).

P. 207 D. lin. 5. *ἐπὶ τοῦ τὰ πατρῷα κατεδηδοκότος*] *τὰ* abest ab Edd. Mor. et Ben.

P. 208 D. lin. ult. Distinctionem correximus. Vulgo enim legitur, *τοὺς ἐλαίου δίκην ἀψοφητὶ ῥέοντας ἀπὸ τῆς γῆς· ἀνάβηθι κ. τ. ἑ.* Neque aliter Interpretes. Matthaeius (N. E. p. 388) probat *ἐπὶ τῆς γῆς*.

P. 209 A. not.[y]. "*πατρολοίαν* pro *πατραλοίαν* alii, hic et alibi." *Montef.* ad Tom. V. p. 55 D. Etiam Editi habent *μητρολοίας καὶ πατρολοίας* Tom. II. p. 327 D. *μητρολῴας καὶ πατρολῴας* Tom. XII. p. 456 D. Cf. Var. Lect. ad 1 Tim. i. 9.

P. 209 C. lin. 2. *ἀλλ' ὅσον ἂν ὀρύξωσι.* Particula *ἂν* deest in Ben. culpa operarum.

P. 210 A. lin. 5. *προσέχωσε τὸν λιμένα* (sc. somnum). Matthaeius excitat Chrysost. Tom. V. p. 26 C. *οὐδὲ ὁ κοινὸς λιμὴν ἀνέῳκται, ἀλλὰ καὶ οὗτος προσκέχωσται, ὁ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς νυκτός.* Isid. Pelus. Lib. III. Ep. 199. *καὶ τὸν τῆς φύσεως λιμένα, φημὶ δὲ τὸν ὕπνον, προσχωννυούσης.* Cf. Annot. ad p. 190 E.

HOM. XXIV.

P. 214 C. lin. 7. *συνήθων*] Sic E. fortasse alii. *συνηθῶν* Veron. Sav. Ben.

P. 217 A. lin. 6. *προσηλούμενον καὶ μαστιζόμενον* clam ediderunt Mor. Ben. repugnantibus libris et Aret.

P. 217 B. not.[m]. Forma aoristi *ἐβάσταξα* exstat apud LXX Interpretes, Sirac. vi. 26.

P. 217 E. lin. ult. *οὕτως ἀπὸ τῶν ἀδύτων κ. τ. ἑ.* Alluditur ad Psal. xix. 5 (xviii. 6. LXX.)

P. 219 C. lin. 8. Pars folii deest in C. a verbis *στοαὶ καὶ περίπατοι* usque ad *μανθάνειν ὅ τι ποτὲ* p. 220 A. lin. 8.

HOM. XXV.

P. 220 A. not.[h]. Editi omnes, imperfecta sententia, *μηδὲ τοῦτο μανθάνειν, ὅ τι ποτέ ἐστι τὸ προκείμενον. ὥστε ἔστι κ. τ. ἑ.* Post *προκείμενον* Sav.

in marg. addit, *καὶ αὐτὸν παρέχειν τὰς ἀφορμάς*: quemadmodum in Codice A. legitur, ubi *καὶ* insertum a manu antiqua. Ita etiam D.F. sed in hoc *καὶ* abest. Horum loco, *αὐτῷ παρέχειν τὰς ἀφ.* habet E. *ὥστε μὴ ἑαυτῷ παρέχειν ἀνακρίσεως ἀφορμὰς* C. et Reg. Montef. Aretinus dedit: *neque percontari, quid sit appositum, ut nihil praebeat respondendi materiam.* Necdum sensus loci constabat, donec in Catena repertum fuerit, *μηδὲ* **τοῦ** *μανθάνειν ὅ τι π. ἕ. τ. π. αὐτὸν παρέχειν τὰς ἀφορμάς.* Sic omnia clara.

P. 221 B. not[i]. Verba *διὰ τοῦτο οὐ περιεργάζῃ* elegantius reticentur. Usum Nostri tetigimus ad Tom. VII. p. 171 D.

P. 221 C. lin. 3. *μηδὲ λινοπλὴξ*] *μηδὲ δεινοπλὴξ* Veron. *μηδὲ ληνοπλὴξ* C. *μηδ' ἐλλινοπλὴξ* ex corr. A. quae mera sunt scribendi vitia a vocis insolentia nata. "Quodvis animal, ubi in retia vel casses incidisse se sensit, consternatum, et pavido motu expedire corpus tentans, recte dicitur *λινοπλήξ*: unde facilis est transitus ad viam significandi figuratam, quae notatur ab Hesych. et Suida; *λινοπλῆγος, φρενοπλῆγος.*" *Hemst.* ad Thom. M. p. 24. Vocabulum, praeter hunc locum, semel tantum apud Chrysostomum legitur, videlicet Tom. I. p. 674 A. *καὶ πάντα ὑφορᾶται καὶ δέδοικε, λινοπλῆγός τινος ζώου οὐδὲν ἄμεινον διακείμενος.*

P. 223 D. not.[l]. **κἂν** *θρηνῇς* pro **καὶ** *θρηνῇς* habet etiam E. Mox *καὶ γὰρ* **καὶ** *τοῖς* scripsimus post Morell. et Benedictinos: nunc autem posterius *καὶ* a libris abesse videmus.

P. 225 A. not.[t]. Erunt fortasse quibus sincerior videbitur lectio, *μείζων ἢ κατὰ τοὺς πρ.* h. e. *major quam pro modulo* eorum, ut Plat. Rep. II. p. 359 D. *νεκρὸς μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον*, et similia. Certe in vulgata emphasis postulare videtur, *ἀλλὰ καὶ ἑτέρᾳ μείζονι ὑπερβολῇ*, hoc ordine.

Ibid. lin. 7. *ποίαν* **δὲ** *ταύτην* est lapsus Benedictinorum.

P. 225 C. lin. 3. Pro *συμβαίη*, *συμβαίνῃ* mendose dedit Morell. a quo etiam Montef. deceptus est.

P. 226 C. lin. 5. *ὅτε ἡ κόλασις* **ἐφέρετο.** Aret. vertit, *differebatur:* Hervet. *inferebatur.* Hoc verius. Sic Tom. IV. p. 200 C. *πανωλεθρία ἐφέρετο.* Tom. VII. p. 711 E. *σκηπτοὶ φέρονται.*

HOM. XXVI.

P. 228 C. lin. 3. *γίνηται*] *γίνεται* mendose Ben.

P. 231 B. lin. 3. Verba *καὶ αἰτίαν* casu absunt ab Edd. Mor. et Ben. Locus corrupte legitur in Catena p. 205, 35. *λαβεῖν δὲ ἕνωσιν ἀκριβῆ.* **καὶ** *τί* **ἂν** *καὶ ἀρχὴν τὴν πρώτην.*

P. 231 D. lin. 1. *ἢ τὸ καλύπτεσθαι*] *ἢ* **καὶ** *καλύπτεσθαι* mendose exhibet Mor. Hujus errorem secure expressit Montef.

P. 232 A. not.[i]. *αὐτοῦ* et *αὐτῆς* cum tenui habent Editi omnes, consentientibus, ut videtur, libris manu scriptis. Idem dictum sit de *αὐτοῦ* infra C. lin. 2. Sed ibid. lin. 5. ubi *αὐτῆς* est in Editis, *αὑτῆς* habet F. fortasse alii.

P. 234 C. not.[x]. ὥσπερ ἂν εἰ......ῥίψῃς. De structura monitum est ad Tom. X. p. 628 A.

P. 235 C. lin. 7. καὶ ὅτι παρ' Ἕλλησι τὰ τῆς καινοτομίας ἅπαντα τῆς παρὰ φύσιν. Dunaeus tollit articulum ante παρὰ φύσιν, consentiente Aretino, qui vertit: *et quod quae apud Gentiles innovata sunt, omnia sunt praeter naturam.*

P. 237 B. not.[c]. *Persae* apud Nostrum audiunt Assyrii, Babylonii, et Orientales fere omnes, etiam qui ante diluvium vixerunt. Quin et ipse Abrahamus *Persa* dicitur, Tom. V. p. 301 D. et *ex Persis* Tom. IX. p. 120 E.

Ibid. lin. 3. μόνον pro μόνος est error Benedictinorum.

P. 239 A. not[v]. Vocabulum λυπρόγεως per se quidem bene habet, sed, ni fallimur, nusquam alibi apud Chrysostomum legitur.

Ibid. lin. ult. φάρμακον **εὐθυμίας**. Vulgatum recte tutatur Boisius contra Dunaeum aliosque, qui ἀθυμίας corrigunt. Infra p. 263 C. τὸ φάρμακον τὸ καθολικὸν τῆς παραμυθίας.

P. 239 D. lin. 5. Λέγεται γοῦν τις καὶ τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων. Simile quid legitur apud Diog. Laert. in Vit. Socrat. XVII. unde sua, ut videtur, effinxit Chrysostomus. Diogenes autem auctorem habuit Xenophontem in Symposio, II. 10.

P. 240 B. not.[d]. ἐπὶ τῶν **οἰάκων** καθημένην. En emendationem palmariam, in quam neminem Nostri Criticorum incidisse prodigio simile est. Formulam ἐπὶ τῶν οἰάκων καθῆσθαι frequentat Chrysostomus. Vid. Tom. III. p. 477 C. Tom. IV. pp. 236 C. 594 E. 712 D.E. Etiam ἐπὶ τῶν αὐχένων κ. Tom. X. p. 616 C. ἐπί τινος αὐχένος καὶ οἴακος κ. Tom. XI. p. 296 C. Ad sententiam cf. supra p. 160 D. ὅταν γὰρ ἐν οἰκίᾳ ἀνὴρ καὶ γυνὴ διεστηκότες ὦσιν, οὐδὲν νηὸς χειμαζομένης ἄμεινον ἡ οἰκία διακείσεται, τοῦ κυβερνήτου πρὸς τὸν πρωρέα διαστασιάζοντος.

HOM. XXVII.

P. 243 A. lin. 1. Hunc usum particulae ἵνα (ἐκβατικὸν vocant Grammatici) alibi notat Chrysostomus, e. g. Tom. VIII. p. 327 D. Tom. IX. p. 524 A.

P. 245 D. lin. ult. καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς οὐδὲν αὐτῶν σε πλεονεκτούντων κ. τ. ἑ. Perperam Aret. *et cum in spiritalibus te superet, diripis terrena.* Etiam Montef. minus recte accepit, vertens, *cum in spiritualibus nihil plus habeant quam tu.* At vero πλεονεκτεῖν τινα est *fraudare*, nota locutione vel ex locis 2 Cor. vii. 2. xii. 18.

P. 246 A. not.[y]. κηροῦ **παντὸς** ἁπαλώτερος (vel μαλακώτερος) legitur infra p. 276 D. Tom. VII. p. 818 D. De paroemia ipsa vid. *Boissonade* Anecd. Tom. III. p. 130.

P. 248 E. not.[f]. Cf. Tom. VII. p. 677 C. πῶς οὖν ἵνα μὴ τοῦτο γένηται; Formula πῶς οὖν ἵνα haud raro turbas dedit. Infra p. 409 D. πῶς

οὖν ἵνα τοῦτο τὸ ἴδιον κοινὸν γένηται; ubi ἵνα vulgo abest. Tom. I. p. 713 B. πῶς οὖν; ἵνα μάθῃ τὴν τιμωρητικὴν αὐτοῦ δύναμιν ὁ μαθητής. Legendum πῶς οὖν ἵνα μάθῃ . . . . ὁ μαθητής; Tom. VI. p. 226 C. πῶς οὖν; ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ μάθωσιν ἀπὸ τῆς τροφῆς, ἀπὸ τῆς ὄψεως. Distinguendum πῶς οὖν ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ μάθωσιν; ἀπὸ τῆς τροφῆς, ἀπὸ τῆς ὄψεως. Tom. IV. p. 765 B. πῶς οὖν ἀπαντησόμεθα, ἵνα σαφὴς ἡ ἀπόδειξις γένηται; Deest ἀπαντησόμεθα in Regio, et omnino delendum.

HOM. XXVIII.

P. 252 B. not.[a]. ἔτι γὰρ ἀκμάζοντος (al. ἐνακμάζοντος) αὐτοῖς τοῦ φόβου. Utrumque bene. Tom. IV. p. 187 B. ἵνα μὴ ἐκλύσῃ τοῦ πλημμελήματος τὸν φόβον, ἀλλ' ἀφῆκεν ἀκμάζειν (nisi probes, ἀφῆκΕΝ 'ΕΝακμάζειν) τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει. Tom. VII. p. 303 E. τὸν φόβον αὐτοῖς ἐνακμάζοντα (unus ἀκμάζοντα) ἀφείς.

P. 253 C. not.[a]. εἰς περίδειπνόν σέ τις καλέσῃ. Vocula σε abest a textu Saviliano, casu, ut videtur: nam habetur in Ed. Veron. et Cod. Nov. Coll. Hoc fefellit Mor. Ben. Περίδειπνον, *coena funebris*, iterum legitur Tom. I. p. 70 B. καὶ τῶν συνδείπνων καὶ τῶν **περιδείπνων** πολλῷ μᾶλλον τὰ τούτου ῥήματα καὶ ἡ διὰ τῶν πραγμάτων ἐπίδειξις ῥᾴω τὸν παθόντα διαθεῖναι δυνήσεται.

P. 255 A. lin. penult. ἤδη τεταριχευμένῳ καὶ κατεργασθέντι. "Ταριχεύειν, proprie *sale condire;* et quoniam cadavera ταριχευτὰ macie corrugantur, hinc valet *emaciare, exsiccare." Blomfield* Gloss. in Aesch. Choëph. v. 290. Vocabulum inprimis Chrysostomicum. Tom. I. p. 720 D. de Lazaro mendico: οὕτως αὐτῷ τὰ μέλη παρεῖτο, οὕτω τεταρίχευτο τῇ ἀρρωστίᾳ, οὕτω δεδαπάνητο τῷ πειρασμῷ. Tom. II. p. 83 A. δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἄσιτον εἶναι, καὶ ὑδροποσίᾳ καὶ εὐτελεῖ ταριχεύεσθαι διαίτᾳ. Tom. III. p. 567 A. καίτοι τοσούτοις ἤδη κακοῖς κατειργασμένος, καὶ τοσαύταις τεταριχευμένος ἐπιβουλαῖς. Tom. IX. p. 322 B. καθάπερ σῶμα πεπονηκὸς καὶ ταλαιπωρηθὲν οὐκ ἐρᾶν βούλεται, οὐ γαστρίζεσθαι, ἀλλ' ἀναπαύεσθαι καὶ ἡσυχῇ κεῖσθαι· οὕτω καὶ ψυχὴ μυρίοις ταριχευθεῖσα (alius ταραχθεῖσα, quod longe deterius est) κακοῖς, πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν ἐπείγεται εἶναι. Adde Tom. IX. p. 678 D. Tom. XI. p. 511 B.

P. 255 B. lin. 6. Εἰ γὰρ δυναίμην κ. τ. ἑ. "Haec verba, quae desperantis esse videntur, in hodiernis exemplaribus non habentur." *Montef.* Errorem Editionum omnium, καὶ ποιήσαιμι τοῦτο, olim sustulimus in Praefat. ad Homilias in Matth. p. xxiii. *not.*

P. 255 C. lin. 4. καὶ γυνὴ ἡ ταῦτα λέγουσα ἦν] Sic C.F. in ceteris ἡ abest. Ediderunt καὶ γυνὴ ταῦτα λέγουσα ἦν Veron. Sav. καὶ γυνὴ καὶ λέγουσα ἦν Mor. καὶ γυνὴ ἡ λέγουσα ἦν Ben.

P. 255 D. not.[z]. Vid. Annot. ad p. 125 B. not.[f].

P. 257 C. lin. 2. παθημάτων] Sic Veron. Commel. et Sav. cum libris omnibus. Ergo μαθητῶν est merum σφάλμα Morelli, quem temere

secutus est Montef. Hic autem Latina quoque corrupit, scribendo *discipulorum* loco *eorum quae perpessus est*.

P. 257 C. not.[q]. Inter ἀποκρούεσθαι et διακρούεσθαι parum interesse videtur. Tom. II. p. 183 A. ὡς τὴν ἐκ τῶν ἄλλων ἡμῖν ἐγγινομένην ἀθυμίαν διακρούεσθαι (alii ἀποκρούεσθαι) καὶ συσκιάζειν. Tom. X. p. 427 A. διακρούεσθαι ὀδύνην: sed ibid. p. 539 D. ἀποκρούεσθαι ὀδύνην.

Ibid. not.[r]. καὶ [1]τοὺς [2]περὶ τῆς [3]εὐφημίας ταύτης ἀπολάβωμεν μισθούς. Sic Editi omnes. Librorum varietas haec est: [1]τοὺς] + τῆς A.C.D.E. [2]περὶ] ὑπὲρ F. Ita conjecerat Dunaeus. [3]εὐφημίας] εὐθυμίας B.D. εὐχαριστίας C. Aret. cujus verba sunt: *ut hujus actionis gratiarum mercedem consequamur*. Praeter locutionem non satis firmam οἱ περί τινος πράγματος μισθοὶ, scrupulum alicui injiciat consensus librorum fere omnium in verbis, καὶ τοὺς τῆς περὶ τῆς, quod casu accidisse vix credibile est. Si conjecturae via tentanda esset, non male haberet, καὶ τοὺς τῆς περιττῆς εὐφημίας ταύτης ἀπολάβωμεν μισθούς. Vocabulum περιττὸς in bonam partem adhibet Plut. in Vit. Cic. XVIII. (Tom. I. p. 869 E.) πόνῳ καὶ λογισμῷ νήφοντι καὶ συνέσει περιττῇ. Miscentur περὶ τοὺς et περιττοὺς apud Ach. Tat. p. 533 Ed. Jacobs. In loco Philonis Leg. Alleg. I. 32. nescimus an corrigendum, εἰκότως οὖν ἐνὶ παραγγέλλει ταῖς ἀρεταῖς ἐντρέφεσθαι, πολλοῖς δὲ περὶ τοῦ (vulgo περιττοῦ) πανουργίας ἀπέχεσθαι.

HOM. XXIX.

P. 258 A. not.[f]. Totus hic locus valde impedita constructione laborat, praesertim si προσῄεσαν, quod libri una voce testantur, retinendum sit. Etiam Aretinus, *accederent*, habet, plena post ἐλάμβανον distinctione posita: post quam pergit, *Cum autem* etc. Catena dat: ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῶν εἰδώλων προσῄεσαν, οὐδὲν εἰδότες σαφῶς, οὐδὲ ταῖς παλαιαῖς ἐντραφέντες βίβλοις, βαπτισθέντες εὐθέως πνεῦμα ἐλάμβανον. καὶ αἰσθητόν τινα ἔλεγχον ἐδίδου τῆς ἐνεργείας ἐκείνου ἡ χάρις. καὶ τοῦτο ἐφανέρου κ. τ. ἑ. Infra C. not.[o]. nemini placebit eadem sententia intra sex lineas totidem verbis repetita. Libri tamen certum remedium non afferunt.

P. 259 D. not.[i]. Κατάστασις, sine epitheto, est *tranquillitas, sedatio animi*. Tom. IV. p. 372 A. καὶ ἐν καταστάσει εἶναι τῶν λογισμῶν, ὥστε μηδεμίαν εἶναι ταραχὴν ἢ θόρυβον ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ἐν γαλήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ διάγειν. Tom. IX. p. 109 E. πρὸς ἐπιείκειαν, πρὸς χρημάτων ὑπεροψίαν, πρὸς εὐλάβειαν, πρὸς κατάστασιν ψυχῆς, πρὸς κατάνυξιν. Tom. XI. p. 119 E. κἂν μὴ τότε ἀμύνωσιν, ὕστερον ὅμως ἐν καταστάσει γενόμενοι, τοῦτο ἐργάσονται. Similem usum habet τὸ καθεστηκέναι, e. g. Tom. I. p. 123 E. καὶ τῶν καθεστηκότων (male versum, *adstantibus*) μᾶλλον ὑγιαίνειν νομίζουσι (sc. οἱ παραπαίοντες).

P. 259 D. not.[n]. Libri fere omnes, με μαρτυρήσατε. Sic μαρτυρῶ αὐτοὺς Edd. vett. et major pars Codicum Tom. X. p. 559 D.

P. 259 E. lin. 2. Verba Platonis leguntur in Apologia Socratis p. 22 C.

Ibid. lin. 4. Ἄκουσον γοῦν καὶ ἑτέρου ποιητοῦ. "Versus istos apud poetarum aliquem frustra quaesieris.... Sunt enim Delphicorum oraculorum conclusiones quaedam, vocesque daemonis sibi abeundi gratiam fieri postulantis. Primum horum habes apud Theodoret. de Orac. et apud Euseb. Evang. Praepar. V. 9. variante parum lectione, Λύετε λοιπὸν κ. τ. ἑ. Apud eundem etiam Eusebium habes posterius distichon, quod quoniam est obscurius, visum paucis interpretari.... Λύσατέ μοι στεφάνους] Scholiastes Aristophanis ad vers. illum in Pluto, Τί δῆθ' ὁ Φοῖβος ἔλαχεν ἐκ τῶν στεμμάτων; inquit, ἐστεφανηφόρει γὰρ ἡ Πυθία, ἐπεὶ τρίποδες δάφνῃ ἦσαν ἐστεμμένοι.... Καί μευ πόδας ὕδατι λευκῷ ῥάνατε] De frequenti aquarum in sacrificiis et lustrationibus usu, quippe res satis est nota, monere frustra esset. Quod vero in more fuerit positum Pythiae pedes lavare, nusquam alias observatum memini. Καὶ γραμμὰς ἀπαλείψατε] Porphyrius apud Eusebium l. c. in hoc ipsum hemistichion sic inquit: Τὰς γραμμὰς τοίνυν παρακελεύει ἀπαλείφειν, ἵνα ἀπέλθῃ· ταύτας γὰρ κρατεῖν· καὶ μέντοι καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἐνδύσεως, διὰ τὸ φέρειν εἰκονίσματα τῶν κεκλημένων θεῶν. Per γραμμὰς ergo, quas hic deprecatur daemon, intellige characteres magicos [solo impressos ?] et deorum imagunculas, quas sacerdotalibus inscribi vestimentis moris erat. De usu autem characterum in rebus magicis, et vocum absonarum, sic postea Eusebius: Πῶς ἂν εἶεν θεοὶ, ταῖς μαγγανείαις ταῖς τοιῶνδε σχημάτων καὶ γραμμῶν καὶ τύπων, στεφάνοις τε καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἄνθεσι, καί τισιν ἄλλοις ἀσήμοις καὶ βαρβάροις ἤχοις κηλούμενοι." *Hales.*

P. 260 B. lin. 2. ἦ (pro ἦν) κατεχόμενοι clam correxit Editor Ben. 2dae, repugnantibus libris, etiam suis.

Ibid. lin. ult. Λέγεται τοίνυν ἡ Πυθία κ. τ. ἑ. Interpretes appellant Strabonem Lib. IX. c. 5.

P. 260 D. not.m. πῶς ἑτέροις ἔχρα] πῶς ἐκείνοις ἐκέχρητο Veron. Sav. "Savilius cum Dunaeo putat legendum ἐκέχρηντο, et haec utique vera lectio est." *Montef.* Proinde ita edidit, vertens ad monitum Dunaei, *consulebant*, quasi scriptum esset ἐχρῶντο, a χρᾶσθαι, *oraculum consulere.* Sed audiendus ejus successor. "Non credimus. Ἐκέχρητο, in quo etiam nostri Codd. conspirant, ad simulacra, ἐκείνοις vero ad vates pertinere videtur. *Illa si erant muta*, inquit, *quomodo his utebantur?* qua ratione vatibus consilia sua manifestabant?" Etiam Aret. vertit, *quomodo illis utebantur?* Vulgatum πῶς ἐκείνοις ἐκέχρητο est in A.C.E. πῶς ἐκείνοις ἐκέχρηντο habent B. et ex corr. A. Alia prorsus exhibet F. πῶς ἑτέροις ἔχθρα; mendose pro πῶς ἑ. ἔχρα; ut patet ex Catena, ubi diserte ponitur, εἰ δὲ αὐτὰ ἄφωνα, **πῶς ἑτέροις ἔχρα**; *quomodo aliis responsa dabant?* Optime. In proximis, τίνος δὲ ἕνεκεν——δεσμίους, distinctionem correx-

imus, praeeunte Editore novissimo. Ita quoque Cat. Aret. et Interpres Anglus.

P. 261 D. lin. 2. Edebatur, *τίνος δὲ ἕνεκεν; καὶ ὁ δαίμων ἐποίει τοῦτο, βουλόμενος κ. τ. ἑ.* "Vel aliquid deest, vel legendum ὅτι καὶ ὁ δαίμων." *Dun.* Distinctionem restituit Ed. Ben. 2dae, consentiente Aretino.

P. 262 A. lin. 5. *μὴ μόνον ἀλγεῖν*] *μὴ μόνον* **μὴ** *ἀλγεῖν* clam edidit Montef. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 519 E.

P. 262 B. lin. 1. *καὶ γὰρ* **καὶ** *σοί.* Posterius *καὶ* male abest ab Edd. Mor. Ben.

Ibid. lin. 5. **λιπαίνων** *γὰρ τὴν παραμυθίαν.* Participium per *infundens* reddidit Aret. *uberiorem reddens* Hervet. *placide augens* Montef. Exempla hujus verbi attulimus ad Tom. X. p. 559 E.

P. 262 C. not.[w]. *ἴσως ἂν ἀλγήσει.* Eadem syntaxi dixit Noster Tom. IV. p. 287 C. *οὐκ ἂν ἔσται.* Tom. XI. p. 738 C. *πῶς ἂν δυνήσεται.* Neque aliter Ach. Tat. V. 10. *τάχα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐξευρήσομεν*: ubi vid. *Jacobs.*

P. 263 B. lin. 2. *καὶ ἡ φανέρωσις κἀντεῦθεν γίνηται, καὶ τοῦτο μᾶλλόν σοι συμφέρῃ, μὴ ἄλγει ὡς κ.* "Haec in Morello corrupta, ex Regio Cod. restituta sunt." *Montef.* Scilicet Morell. habet *κἀτεῦθεν* (sic), *γίνεται* (ita Veron. Sav.), *συμφέρει* (hoc quidem non correxit Montef.), et *ἄγει* pro *ἄλγει.*

P. 264 A. not.[h]. Edebatur *τῶν ψ. ἦν* **διαφορὰ**, donec Montef. *ἦν διαφθορὰ* dedit, notans: "Ita Reg. Editi vero *ἦν διαφορά.*" Subjungit Editor Ben. 2dae: "*ἦν ἡ διαφορὰ* [cum articulo] A.B. quod mireris in A. alias ubique cum Regio illo consentiente." Consentit etiam hoc loco, siquidem diserte testatur Collator noster, Regium istum non *ἦν διαφθορὰ*, sed *ἦν ἡ διαφορὰ* habere. Ita quoque nostri omnes, si unum F. excipias, ubi legitur *ἦν ἡ φορά.* Etiam Sav. in marg. notat, *ἴσ. ἦν φορά.* Post magnum illum Oratorem, qui *φορὰ προδοτῶν* dixit, Chrysostomus hic posuisse videtur, *καὶ γὰρ πολλὴ τότε τῶν ψευδοπροφητῶν ἦν ἡ φορά.* Similiter Tom. V. p. 332 D. *πολλὴ τῶν πονηρῶν ἡ φορά.* Tom. XI. p. 2 E. *ὅση τότε ἡ φορὰ ἡ τῶν ἐναρέτων.* Statim haec *τοῦ διαβόλου φιλονεικοῦντος παρυποστῆσαι τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος*, in memoriam revocant locum plane geminum Tom. VII. p. 293 B. *τῇ γὰρ ἀληθείᾳ παρυφίστησιν ἀεὶ τὴν ἀπάτην ὁ διάβολος.*

P. 264 C. lin. penult. *δεῖ γὰρ καὶ ἐπιστύφειν, οὐχὶ* **θεραπεύειν** *μόνον.* Hic *θεραπεύειν* non est *sanare*, sed *blandiri*: quod Interpretes fefellit. Vid. supra pp. 10 C. 116 A. al. Opponitur *τῷ ἐπιστύφειν* Tom. VII. p. 194 A. *τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐ κολακεύοντες οὐδὲ* **θεραπεύοντες**, *ἀλλ'* **ἐπιστύφοντες**, *ὥσπερ τὸ ἅλας, οὕτω ποθεινοὶ πᾶσι γεγόνασι.*

P. 265 B. not.[n]. Scripsimus *προενέγκῃ* pro vulgato *προσενέγκῃ*, etiam invitis libris, sententia ita postulante. Confusionis tam tritae vix attinet exempla proferre; quae autem in Chrysostomi scriptis observavimus, haec sunt: Tom. X. p. 532 D. *ὅταν τις αὐτῷ τὰς εὐεργεσίας*

προφέρῃ. Ita a nobis ex uno Codice editum: vulgo προσφέρῃ. Tom. XI. p. 779 F. οὐδὲν οὕτω δυσωπεῖ, ὡς τὸ τὰς ἑτέρων εὐεργεσίας **προσφέρειν**: ubi Codd. προφέρειν dant, probante Hemsterhusio. Correctionis egent loca Tom. III. p. 276 E. τὴν ὑγείαν ὀνειδίζοντες, τὴν ἀργίαν **προσφέροντες**. Tom. VIII. p. 125 B. ἀλλὰ καὶ ἀντὶ μείζονος αὐτοῖς **προσφέρουσι** τῆς κατηγορίας. Alter Chrysost. p. 592, 20. ἤδη δέ τινα καὶ τῶν ἰδίων παθῶν τῇ τύχῃ **προσφέρουσι**.

P. 266 B. lin. 2. διὸ **καὶ** ἑκάστῳ. Voculam καὶ casu omisit Morellus, quem imitati sunt recentiores.

P. 267 D. lin. 2. Notandum est συνεχῶς, *continua serie*, cui contrarium est διεσπαρμένως. Interpretes minus apte, *frequenter*.

P. 268 A. lin. 2. ὁ δεῖνα γρυπὸς καὶ ὁ δεῖνα σιμός. Noster Tom. X. p. 714 D. ὥσπερ οὖν ἂν ἀθλήτας τις καταλέγῃ, ἄν τε γρυποὺς, ἄν τε σιμοὺς, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὴν δοκιμασίαν ταῦτα. Praeiverat Plato Rep. V. p. 474 D. ὁ μὲν, ὅτι σιμὸς, ἐπίχαρις κληθεὶς ἐπαινεθήσεται ὑφ' ὑμῶν, τοῦ δὲ τὸ γρυπὸν βασιλικόν φατε εἶναι, τὸν δὲ δὴ διὰ μέσου τούτων ἐμμετρότατα ἔχειν.

HOM. XXX.

Abhinc usque ad finem Homiliae XLI. Vetus Interpres Latinus est Simon Grynaeus.

P. 270 C. not.[h]. Lectionem Codicis C. minus accurate exscripsit Editor Ben. 2dae h. m. εἰς γὰρ τοῦτο ἐβαπτίσθημεν ἐπὶ τοῦτο ὃ ἐβαπτίσθημεν. Vera ejus scriptura est, εἰς τοῦτο γὰρ ἐβαπτίσθημεν ἐπὶ τὸ γενέσθαι τοῦτο ὃ ἐβαπτίσθημεν.

P. 270 E. lin. 7. Scriptura ἔλθομεν pro ἤλθομεν est lapsus Savilii, qui etiam Morello et Benedictinis fraudi fuit. E libris, ἔλθωμεν habet B. ἤλθωμεν D. Iidem mox ἀπολαύωμεν dant.

P. 271 E. lin. 1. Post verba κἂν γὰρ desinit Montefalconii liber unicus, qui est Reg. 738.

P. 273 B. lin. 1. εἰ μὴ ἦν, φησίν. φησὶν om. Montef. incuria, ut videtur.

P. 273 D. lin. 5. οὐχ ἡ εὐμορφία δέ. Montef. edidit οὐχ (sic) εὐμορφία δὲ, absque articulo. Ejus successor οὐκ εὐμορφία δὲ dedit. Unus nostrorum F. aut οὐχὶ εὐμορφία δὲ, aut οὐχὶ ἡ εὐμορφία δὲ habet.

P. 273 E. lin. 2. Ἔστωσαν ὀφθαλμοὶ λάμποντες κ. τ. ἑ. Cf. Tom. III. p. 403 B. Τί ἐστι κάλλος σώματος; Ὀφρὺς ἐκτεταμένη, ὀφθαλμὸς μειδιῶν, παρειὰ ἐρυθραινομένη, χείλη φοινικίζοντα, τράχηλος ἀνεστηκὼς, κόμη κραδαινομένη, δάκτυλοι εὐμήκεις, ἡλικία ἀνεστηκυῖα, λευκότης ἐπανθοῦσα.

P. 274 B. lin. 2. τὴν εἰκόνα **τὴν** τοῦ σώματος. Articulum τὴν post εἰκόνα clam abjecit Montef.

Ibid. lin. 6. εἰσὶ τῶν ἐν γάμῳ σώφρονι λαμπόντων φρατρίαι. Vocabulum φρατρίαι non ita urgendum, quasi tunc temporis exstitissent *collegia nuptorum*, qui vitam asceticam exercerent; quae nonnullorum sententia

esse videtur. Obiter monemus, scripturam *φατρίαι* non plane contemnendam esse. Apud Nostrum Tom. IX. p. 320 C. etiam Editi habent, *ἡ πολλὴ φατρία τῶν φιλοσόφων.*

P. 274 E. lin. 5. *οὐκ ἄν ποτε αὐτῶν ἀκούσῃς.* De syntaxi dictum est ad p. 13 E.

Ibid. not.[z]. *ἅπερ πολλαὶ τῶν* πλουτούντων *ποιοῦσιν.* Savilius in marg. notat *ἴσ. πλουτουσῶν.* "Legendum videtur *πλουτουσῶν*, nisi subintelligatur *τῶν πλουτούντων* γυναῖκες." *Montef.* Codex noster A. in marg. a manu recenti habet *πλουτουσῶν.* Idem corrector infra p. 275 A.B. in ora libri scripsit *γινόμεναι, διακονούμεναι, αὗται* et *κατασκευάζουσαι.* Frustra. Hic enim locum habet enallage generis, quod vitium latius quam Grammatici opinentur, sparsum esse, monuit Vir doctissimus *C. A. Lobeck* in Parergis ad Phryn. p. 751. necnon in Aglaophamo p. 216 sqq. Apud Chrysostomum Tom. VII. p. 259 D. si hodie nobis edendum esset illud opus, probaremus scripturam Editionis primae et librorum tantum non omnium, *τί ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν ἐπιτρίμμασι καὶ ὑπογραφαῖς* διαφθειρόντων (non *διαφθειρουσῶν*) *τὰ πρόσωπα γυναικῶν.* In eodem opere, Homiliae LXXXIX. *τὸ ἠθικὸν* sic habet: *Περὶ* χρυσοφορούντων *καὶ καλλωπιζομένων γυναικῶν.* Etiam Diodorus Sic. (citatus a *Dorvill.* ad Charit. p. 293 Ed. Lips.) ita locutus est: *συνακολουθεῖ δὲ πλῆθος παρθένων καὶ γυναικῶν, παιᾶνας ᾀδόντων . . . καὶ . . . καθυμνούντων.*

P. 275 A. lin. 8. Scriptura *ἄττα* pro *ἅττα* debetur Editori Ben. 2dae. Apud eundem p. 275 D. lin. 6. verba *καὶ ἐπὶ τῇ τῆς ὄψεως ὥρᾳ* casu quodam elapsa sunt.

HOM. XXXI.

P. 278 A. not.[d]. *οὐδὲ ἔχει τὸ πρᾶγμα φύσιν.* Edebatur *τὴν φύσιν*, sed articulus in hac locutione locum non habet. Supra p. 21 A. *οὐ γὰρ ἔχει φύσιν τὰ γινόμενα.* Infra p. 316 E. *ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι τοῦτο φύσιν.* Legebatur quidem apud Greg. Nyss. de Anima (Tom. III. p. 198 B.) *ἡ ψυχὴ τῇ διακρίσει τῶν στοιχείων συνδιασχισθῆναι τὴν φύσιν οὐκ ἔχουσα*: sed ibi quoque articulum, jubentibus libris, expunxit Krabingerus, qui videndus est in Annotationibus p. 210.

P. 278 B. lin. ult. *περιτίθεμεν.* "Quidam habent *ἐντίθεμεν.*" *Montef.* Hoc sumsit ex marg. Sav. ubi *γρ. ἐντίθεμεν*, scilicet in Ed. Veron. Statim *τἀσχήμονα* per crasin Montef. repugnantibus libris.

P. 278 C. not.[1]. Scripturam duorum Codicum B.D. eam esse, quam ponere voluerit Auctor, non quam re ipsa posuerit, censemus.

P. 280 B. lin. 5. *ὡς ἐν τῷ σώματι εἶναι ἕν.* Structura quomodo explicari possit, non videmus. Solus tamen hic haesisse videtur Anglus. Miramur e nullo nostrorum notatum esse, *ὡς ἐν τῷ σῶμα εἶναι ἕν.*

P. 280 E. not.[p]. Pro *ἐστεφάνου, ἐστεφάνωσε* dedit Morellus, quem secutus est Montefalconius, uterque non monito lectore.

P. 281 B. lin. 2. Εἰ γὰρ κ. τ. ἑ. "Hic omnino mendum esse videtur: divinando vertimus." *Montef.* "Nos lacunam [post ἑκάστῳ] indicavimus." *Ed.* Ben. 2dae. Nos quidem nec mendum, nec lacunam hic agnoscimus.

P. 281 C. not.y. Significavimus in Annot. ad Tom. VII. p. 223 C. vocabulum συγκρατεῖν apud Chrysostomum quidem adeo nobis suspectum esse, ut ubicunque liber unus aut alter συγκροτεῖν obtulerit, hoc illi praeferendum esse censuerimus. Proinde hic ex uno, sed optimo, libro edidimus, ὅτι μέλος ἐστὶν ἐκείνου τοῦ σώματος τοῦ τὸ πᾶν **συγκροτοῦντος**: alio loco, Tom. IX. p. 653 D. cum Codd. fere omnibus posthac edituri, αὐτὸς εὗρεν, αὐτὸς ἐποίησεν, αὐτὸς **συγκροτεῖ**. An vero altera forma, quam nemo, quod sciamus, Grammaticorum veterum admiserit, plane damnanda sit, tunc melius videbimus, cum loca quae sequuntur, Tom. XI. pp. 39 D. 78 E. 138 C. 175 B. 344 E. Tom. XII. pp. 17 D. 383 D. ad libros manu scriptos expensa fuerint.

P. 282 B. not.f. προσιόντες est conjectura Dunaei.

P. 282 C. not.l. ὁμοίως αὐτῷ συναλγεῖν h. e. ὁμοιΩΣΑΥΤΩΣυναλγεῖν. Habes τὸ ὡσαύτως vulgatae lectionis; quod quidem vocabulum uncis inclusit Savilius, sed ita scriptum exstat in libris praeter F. omnibus.

P. 283 B. lin. 6. Distinguebatur, ἀλλὰ τί; καλὴ ἡ δεῖνα: et mox C. lin. 3. ἀλλὰ τί; θαυμαστὸν ἔχουσι κ. τ. ἑ.

P. 284 B. lin. 5. καθάπερ κήφην τίς ἐστι τοῖς ἀλλοτρίοις λυμαινόμενος πόνοις. Noster Tom. IX. p. 12 C. καθάπερ κηφῆνά τινα ζῶντα εἰκῇ καὶ μάτην. Tom. VIII. p. 102 D. ἀλλὰ τί φασι πρὸς ταῦτα οἱ κηφήνων **ἀλογώτεροι**. "Sic omnes paene MSS. et ita legit Interpres, qui vertit *fucis stultiores*. Savil. et Morell. [cum Codd. 705 et 706 ab Editore novissimo inspectis] **ἀργότεροι**." *Montef.* Recte Veteres. Quis non meminerit Hesiodei (Op. v. 301 sq.)?

τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες, ὅς κεν **ἀεργὸς**
ζώῃ, κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὀργήν.

HOM. XXXII.

P. 286 A. not.o. Vulgo interpungunt, ἀλλ' ὑποτάττων (vel ἀλλὰ προτάττων) τὸ προτιμότερον, καὶ τὸ καταδεέστερον δεικνύς. Sed ὑποτάττων hic, ni fallimur, *absolute* (quod aiunt) ponitur, ut ὑποτάττει p. 286 E. Vertas, *sed alterum alteri subjiciens.* Vetus: *sed ordine* (ἀλλ' ὑποτάττων) *quid sublimius, quid humilius esset, ostendit.*

P. 288 A. lin. 1. Vocabulum τετυπῶσθαι *formatur* vertit Vetus, *figurata sunt* Montef. Infra p. 344 C. lin. 6. ἀπὸ τῶν πᾶσι δοκούντων **καὶ πανταχοῦ τυπωθέντων**: Vetus, *et ubique sunt impressa;* Montef. *quae ubique sunt in usu.* Sed τυποῦν Nostro est *praescribere, instituere, sancire;* cujus usus, cum Lexicographos fugerit, exempla afferenda sunt. Tom. IX. p. 688 B. τί γάρ, εἰ καὶ ἀγνοεῖ αὐτός; ἀλλ' ὁ θεὸς οὕτως **ἐτύπωσεν**.

Ibid. p. 689 E. *ὁ θεὸς γὰρ οὕτω βούλεται, ἵνα ὁ ἄρχων ὁ παρ' αὐτοῦ* **τυπωθεὶς** *τὴν οἰκείαν ἰσχὺν ἔχῃ*. Tom. VI. p. 49 C. *οἱ ἀφορισθέντες, φησὶν, οἱ δοκιμασθέντες, οἱ* **τυπωθέντες** *μηδὲν παθεῖν δεινόν*. Tom. XI. p. 4 A. *ὅτι οὐ νεώτερα τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἄνωθεν οὕτω* **τετύπωτο**, *οὐδ' ἐκ μεταμελείας, ἀλλ' οὕτως ᾠκονόμητο καὶ προώριστο*.

P. 288 A. not.[x]. Editi omnes, *ἀπὸ τοῦ ὁμοίως ἀναγκαῖα εἶναι, ἐν τῷ ὁμοίως τὸ σῶμα κατασκευάζειν τοῖς μείζοσι*. Sic et noster F. sed praeposito *καί*. Reliqua varietas haec est: *ἀπὸ τοῦ ὁμοίως ἀναγκαῖα εἶναι ἓν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ὁμοίως τὸ σ. κ. τ. μ.* A.E. *ἀπὸ τοῦ* (+*ὁμοίως* in marg. D.) *ἓν τὸ σῶμα κατασκευάζειν τ. μ.* concise B.D. *καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ μόνον ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἕν· ἀπὸ τοῦ μὴ ἓν πάλιν τὸ σῶμα κατασκευάζειν, ἀλλὰ πολλὰ* C. qui statim subjungit *τὸ γὰρ σῶμα, φησὶν, κ. τ. ἑ.* Vetus: *item ab eo quod aeque necessaria, item quod aeque corpus a minoribus constituatur.* Si quid novandum, nullo negotio rescribere possis, *ἀπὸ τοῦ ὁμοίως ἀναγκαῖα εἶναι, ἓν τῷ ὁμοίως* (vel si durior videatur trajectio, *τῷ ὁμοίως ἓν*) *τὸ σῶμα κατασκευάζειν τοῖς μείζοσι*.

P. 288 E. not.[h]. Dunaeus conjecerat *οἰκονομῶν* propter sequens *ᾠκονόμησε*. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 610 B. Mox lin. ult. probabilis est ejusdem opinio, post *αἰτίους* excidisse *αὐτούς*.

P. 291 B. not.[g]. *καυθήσομαι* ter habet a prima manu D.

P. 293 B. not.[p]. Locus vexatissimus, necdum, ut videtur, ita constitutus, ut pro firmo fixoque habeatur. Quod nos edidimus, praeter Ed. Veron. tuentur libri A.E. videlicet, *ἡ δὲ ἀκολούθησις αὐτοῦ, οὐδὲν οὕτω μαθητὴν ἀποδείκνυσι τοῦ Χριστοῦ, ὡς τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν*: ubi post verba *ἡ δὲ ἀκολούθησις αὐτοῦ*, quasi denuo exorditur constructio. Non differunt Sav. Mor. Ben. nisi quod *οὐδένα* pro *οὐδὲν* exhibent, adversantibus libris. Horum varietas nunc notanda est. Itaque *ἡ δὲ ἀκ. αὐτοῦ οὐδὲν οὕτως ἀποδείκνυσι τοῦ θεοῦ* (*Χριστοῦ* D.) *μαθητὴν ὡς τ. ἀ. ἀ.* habent B.D. *ἡ δὲ ἀκ. αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο οὕτως ἔχει δεῖγμα, ὡς τ. ἀ. ἀ.* F. *δηλῶν ὅτι καὶ ἡ ἀκολούθησις ἐξ ἀγάπης· καὶ ὅτι οὐδὲν οὕτω μαθητὴν ἀποδείκνυσιν αὐτοῦ ὡς τ. ἀ. ἀ.* C. Hujus ope locum hoc modo restituendum censet Editor novissimus: *ἡ δὲ ἀκολούθησις αὐτοῦ ἐξ ἀγάπης, καὶ οὐδὲν οὕτω*, cetera ut in Codice. Nobis quidem, recisis quae in quaque scriptura interpolatoris manum produnt, evadere videtur lectio probabilis, *ἡ δὲ ἀκολούθησις αὐτοῦ οὐδὲν οὕτως ὡς τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν*.

P. 294 C. lin. 5. *ὅτι μαρτυρίου μ. τ.* Pro *ὅτι*, *ὅτε* exhibet Sav. lapsu operarum, de quo ipse in *Corrigendis* monuit. Frustra: nam errorem propagaverunt Mor. Ben.

P. 295 B. not.[b]. In Florilegio Etzelii legitur *βασκανία* etc. Savilius autem in Eclogis suis tacite dedit *βασκανίαν* etc. de suo an ex libris incertum est.

P. 296 C. lin. 5. *ἐν τοῖς καιρίοις πλῆξαι*. Pro *καιρίοις* Morellus mendose scripsit *κυρίοις*, cujus error in Benedictina utraque repetitus est.

P. 296 E. lin. penult. ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος. Articulus male abest a Ben. utraque.

P. 297 A. lin. ult. Pro τῇ γὰρ παθούσῃ, Morellus negligenter dedit, τί γὰρ παθούσῃ. Locum emendare sibi visus est Montef. distinguendo, τί γὰρ παθούσῃ βίαν ἀγαπητὸν ἦν; τὸ ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἐνοχλοῦντος.

P. 297 C. not.p. Eandem confusionem videre est Tom. I. p. 416 E. ἀβασανίστως γὰρ καὶ ἀκούειν καὶ **ἐκλαλεῖν** εἰωθὸς, ἁπλῶς τὸ ἐπελθὸν ἅπαν φθέγγεται. "Alii ἐγκαλεῖν." *Montef.*

Ibid. not.s. In vulgata lectione μετὰ θυμοῦ καὶ πολλοῦ φόνου, Dunaeus delendum censet μετά: Boisius vero post φόνου addi vult εἰρημένα εὑρήσει, fere ut noster C. Μεστὰ et μετὰ non raro a librariis miscentur; ut apud Nostrum Tom. VII. p. 603 D. πάντα **μεστὰ** (μετὰ est in L.M. et Ed. Mor.) ταραχῆς. Tom. IX. λοιπὸν εἰρήνης ἦν **μεστὰ** (μετὰ habet Catena p. 348.) τὰ πράγματα. Cf. *Jacobs*. ad Ach. Tat. p. 845.

P. 298 E. lin. 2. Τὸν δὲ πρὸ τούτου κατηγοροῦντα λῃστὴν κ. τ. ἑ. "Chrysostomus eorum sententiam sequitur, qui putant utrumque latronem primo convicia fecisse Christo, quia unus Evangelista hoc dicere videtur: quod ego non existimo." *Dun.*

HOM. XXXIII.

P. 299 C. not.e. Lectio ἰσχυρὸς est in Codd. Versionis LXX-viralis, qui numerantur 109. 151. 248. 296. necnon in Ed. Compl. et in Const. Apost. VII. 8. (cf. II. 40).

P. 300 A. not.r. διαρρηγνύντες **αὑτούς**. Catena habet, ἀλλὰ πρὸς τὸ διαρρῆξαι **τοὺς ἐνοχλοῦντας**, aliter ac Interpretes ceperunt, qui *seipsos* vertunt. Ἑαυτοὺς clam recepit Editor Ben. 2dae. Διαρρηγνύναι hic valet, *indignatione rumpere*, vel, ut Nostri verbis utamur, τὴν φλόγα ἀνάψαι τῶν ὑπὸ τῆς ὀργῆς ἐκκαιομένων.

Ibid. lin. penult. Ἠθικώτερον hic *lenius* sonat, ut apud Plut. de Adulat. p. 73 F. καὶ πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ὁ Νέστωρ, Σὺ δὲ σῷ μεγαλήτορι θυμῷ εἶξας· **ἠθικώτερον** γὰρ οἶμαι τοῦ ἠδίκησας καὶ ᾐσχημόνησας. Noster Tom. VIII. p. 453 E. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν **ἠθικώτερον**, ἵνα μὴ πλήξῃ· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον, τὸ πᾶν ἀπεκάλυψε.

P. 300 D. lin. ult. οὐδὲ ἀφίησι φῦναι τὴν ἀρχήν. Pro ἀρχὴν, ἀρετὴν incaute dedit Morellus. Mendum non sustulit Montef.

P. 301 B. lin. 1. οὐδὲν ὁτιοῦν pro οὐδ' ὁτιοῦν novum videbatur Dunaeo.

Ibid. lin. 7. ἐνόμιζεν] ἐνόμισεν Sav. Alterum habent Veron. Mor. Ben. cum libris C.E. fortasse aliis.

P. 301 C. lin. 7. τοῖς παισὶ **συμψελλίζοντες**. Cf. Tom. V. p. 39 E. κἂν πρὸς παιδίον φθεγγώμεθα, **συμψελλίζομεν**, κἂν μυριάκις ὦμεν σοφοί. Tom. XI. p. 745 F. Εἰ γὰρ πατὴρ οὐχ ὁρᾷ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ **συμψελλίζει** τοῖς παιδίοις, καὶ τροφὴν καὶ ἐδέσματα καὶ πόματα οὐχ Ἑλληνικοῖς ὀνόμασι καλῶν, ἀλλὰ παιδικῇ τινι διαλέξει καὶ βαρβάρῳ, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεός.

P. 301 D. not.[m],[n]. In Exemplari Bibliorum Graecorum Oxoniensi, Editores ad locum 1 Reg. xx. 30. haec notant: "υἱὲ κορασίων αὐτομολούντων] υιε κορασιων αυτομολουντων γυναικοτραφῆ 19. 108. Sic, nisi γυναικοτράφη 55. υιε κορασιου αυτομολουντος 56. υιε κορασιου αυτομολουντος γυναικοτραφῆ 246. υιε κορασιων αυτομολουσῶν Chrysost. X. 301. αὐτομολούντων]+γυναικοτραφης 29. 71. 243. αυτομολουσων γυναικοτραφη 82. 93. +γυναικοτραφῆ (sic) marg. 121." Formam vocativi γυναικοτραφῆ tetigimus in Annot. ad Tom. VII. pp. 295 A. 775 B. *Bekker*. Anecdot. p. 1190. ἰστέον δὲ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῶν κυρίων τῶν εἰς ης, εἰς ους ἐχόντων τὴν γενικὴν, εἰς ν ποιοῦσι τὴν αἰτιατικὴν καὶ εἰς η τὴν κλητικήν. Apud Ach. Tat. p. 20, 1. Ed. Jacobs. testes fere omnes habent νυμφίε μὲν ἀτελῆ, ἱππεῦ δὲ δυστυχῆ, ubi Critici ἀτελὴς aut ἀτελὲς certatim corrigunt. Frequens est haec forma in titulis, notante Boeckh. Corp. Inscrip. Graec. ad numeros 1148 et 1153.

P. 302 A. lin. 5. νέῳ συμπράττειν εἰς ἐρωμένην. De voce ἐρωμένη articulo carente diximus in Annot. ad Tom. VII. p. 794 B. καὶ γὰρ εἴ τις συμπλέκοιτο [κόρῃ] ἐρωμένῃ: ubi κόρῃ delendum videtur. Heliod. Aethiop. p. 123. ὡς εὐγνώμονι ἐρωμένῃ συμπέπλεξαι. Babrius ap. *Bentl.* Dissert. Aesop. p. 7. ἀνὴρ μεσοπόλιος δύ' ἐρωμένας εἶχεν. Schol. Clem. Alex. p. 115, Ed. Klotz. εἰς τὸ Φρύνης τῆς ἑταίρας εἶδος, ἐρωμένης αὐτῷ, τὴν Ἀφροδίτην διαγλύψαντα. Ceterum de hoc vocabulo docte egit *H. Steph.* in Thesauro L. G. s. v. Ἑταίρα.

P. 303 A. not.[m]. εἰ ante παραιτοῖτο delendum censuit Dunaeus.

P. 304 B. not.[i]. Pro συστῆναι stat locus simillimus Tom. IX. p. 502 E. αὕτη δὲ οὐδὲ συστῆναι τὴν ὀργὴν ἀφίησι τὴν ἀρχήν.

P. 306 D. lin. 3. σὲ δὲ ἐν ἀπεχθείᾳ] σὲ δὲ ἐν ἀπιστίᾳ τε καὶ ἀπεχθείᾳ habet Floril. p. 25.

P. 307 D. lin. 4. διαβέβληνται πρὸς τὸ δόγμα h. e. *male affecti sunt*; plane ut Plut. in Coriolano p. 219 D. τοιούτων ἀναπιμπλάμενος λόγων ὁ δῆμος οὔτε τῷ καταλόγῳ προσῄει τῶν ὑπάτων, πρός τε τὴν ἀποικίαν διεβέβλητο.

P. 308 C. lin. penult. προστίθει imperativum est, ut supra p. 306 C. Interpretes pro indicativo habent, quasi scriptum esset προστιθεῖ.

P. 309 A. not.[x]. ἐκ τῆς βίβλου, absente σου. Ita hunc locum citat Noster Tom. II. pp. 453 B. 466 C. Tom. VII. p. 567 E.

HOM. XXXIV.

P. 309 E. lin. 6. Pro σπουδάζων, σπεύδων est in Veron. Utrumque abesse possit. Cf. Var. Lect. ad pp. 133 D. 550 D.

P. 310 C. not.[l]. οὐκ ὀφείλοντας. "Legendum putat Sav. οὐ θέλοντας, et sic legit Vetus Interpres." *Montef.* Lenius remedium est οὐ φιλοῦντας. Unus ὀφείλοντας sine negatione. Miscentur φιλεῖν et ὀφείλειν supra p. 289 E.

P. 310 D. lin. 1. πρὸς τοὺς ὑβριζομένους, *adversus contumeliosos* Vet. *adversus eos qui contumeliam inferunt* Montef. Mox πρὸς τοὺς ἐπιβουλευομένους, *adversus eos qui insidiantur* Hervet. *adversus eos qui insidias parant* Montef. Contra Vetus: *ad solatium circumventis et oppressis.* Utrumque participium, ut semper in his verbis, passive sumendum. Semel quidem legitur apud Nostrum, Tom. II. p. 487 C. ὅσῳ γὰρ ἂν **ὑβρίζηται** καὶ λακτίζῃ χαλεπῶς ὁ κάμνων, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν ἐλεεῖ, sed mendose, ut videtur, pro ὑβρίζῃ τε.

P. 312 B. lin. 5. προσθήσει pro προθήσει est vitium Morelli, quod etiam in Benedictinam utramque irrepsit.

P. 313 C. not.[z]. Verba τῷ ἐκεῖνα διαβαίνειν vertit Vetus, *quia transeunt illae, haec durant,* contra usum vocabuli. Confusio inter ἐκεῖ et ἐκεῖνος late patet. Vid. Var. Lect. ad Tom. VII. pp. 196 D. 499 B. Tom. IX. p. 453 D. Tom. X. p. 363 D.

P. 315 B. lin. 6. Pro εἰς αὐτὴν φιλίας, τῆς εἰς αὐτὴν φιλίας, casu an ex mero arbitrio, perperam dedit Montef.

P. 316 B. lin. 5. ἱστὸς γὰρ καὶ ἠλακάτη τῆς γυναικός. Adumbratum ad Hom. Od. A. 358. Statim, quod serius vidimus, haec, αὐτὸς γὰρ ἔδωκε [τῇ] γυναικὶ ὑφάσματος σοφίαν, leguntur in Versione Graeca libri Jobi (xxxviii. 36.) ubi articulus abest.

P. 316 E. lin. 6. ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι ταῦτα **φύσιν**. Sic Veron. Sav. et libri omnes. Perperam legitur apud Morell. et Benedictinam utramque, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι ταῦτα **φύσις**. Cf. Annot. ad p. 278 A.

P. 317 D. lin. 7. ἐγέλασα πλατὺν γέλωτα. Noster Tom. II. p. 318 A. εἰ γὰρ ᾐσθάνοντο, οὐκ ἂν πλατὺν γέλωτα ἐπὶ τοῖς γενομένοις ἠφίεσαν. Athenag. de Resur. Mort. p. 255. δίκης δὲ ἀπειλὴ, γέλως πλατύς. Cyril. Alex. Hom. Pasch. XIX. p. 255. ᾔδει πλατὺ κατὰ πάντων γελῶντα τὸν Σατανᾶν. Apud Plat. Epist. III. p. 319 B. εἶπες δὲ **μαλ' ἀπλάστως** γελῶν, Jacobsius (ad Ach. Tat. p. 606) dubitanter corrigit **μάλα πλατέως**. Plura dabit *Lobeck.* ad Herodian. p. 473.

P. 318 B. lin. 2. παρὰ ὑπόκρισιν μόνην ἀναγνώσεως. Vox rhetorica ὑπόκρισις Latine sonat *pronuntiatio,* h. e. moderatio vocis et corporis in agendo. Minus definite Interpretes, *ex sola lectionis simulata actione* (Hervet.) *ex ratione sola lectionis* (Montef.)

P. 319 C. lin. 7. μὴ κτήσασθε, pro μὴ κτήσησθε, est lapsus Morelli, a Montefalconio praetermissus.

P. 320 A. not.[h]. ἦν ποτε] Sic C.E. fortasse alii, cum Bibliis. Edebatur ἥν ποτε.

HOM. XXXV.

P. 323 A. not.[q]. " ὧν οὐκ ἀκούετε (pro ὧν ἀκούσαντες) A.B. negatione contra scriptoris mentem inserta." *Editor* Ben. 2dae. Non ita; siquidem ἀκούειν hic valet *intelligere,* ut supra p. 322 A. Vetus: *nullum ex his, quae non intelligitis, fructum facientes abibitis, credo.*

P. 323 C. not.[x]. Edebatur *καὶ ποτὲ μὲν εἰς παράταξιν ἐξάγει· κἂν μὴ τοῦτό τις εἰδῇ κ. τ. ἑ.* manca sententia. Post *ἐξάγει* C. addit, *ποτὲ δὲ ἀνακαλεῖται*, F. autem *ποτὲ δὲ ἐπανάγει.* Obviae quidem sunt locutiones, *ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι τοὺς μαχομένους, ἀνακλητικὸν ᾆσαι* vel *σημῆναι* etc. Sed non minus proprium vocabulum, quod propter criticas rationes praeferendum videbatur, *ἐπανάγειν*. Xenoph. Cyrop. IV. 1. 3. *ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν . . . . αὐτός τε ἐπανῆγε, καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ὥστ' ἔφθασεν ἔξω βελέων τὴν τάξιν ποιήσας.* Vetus dat : *nunc ad praelium, nunc e praelio vocant.*

P. 324 D. lin. ult. *οὐ γὰρ μόνον* **οὐ** *διαβάλλειν χρὴ* temere, ut solet, edidit Montef.

P. 325 D. not.[z]. *πρὸς τὴν σπάρτον τὸν λίθον ἄγει.* Doricum est adagium, quod ex Basilio M. Tom. II. p. 176 D. discimus : *Εὐθὺς οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐπισκοπεῖν ἕκαστον τῶν μαθημάτων, καὶ συναρμόζειν τῷ τέλει προσῆκε, κατὰ τὴν Δωρικὴν παροιμίαν, τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἄγοντας.* Etiam Greg. Naz. Epist. CXXX. Dorica dialecto proverbium effert.

P. 326 E. not.[o]. Cf. Var. Lect. ad p. 374 D. De locutione *τῷ διαβόλῳ τὴν οἰκείαν προπίνειν σωτηρίαν* diximus in Annot. ad p. 106 C.

P. 327 C. lin. 1. *ὁ μὲν γὰρ εἰς θάλατταν τὰ αὐτοῦ κατεπόντιζεν ἅπαντα.* Aristippus notatur. Vid. Diog. Laert. in Vita ejus, IV. (77). Cic. de Invent. II. 58. *et pecuniam in mare dejicere, inutile; at non eo consilio quo Aristippus dejecit.* Rem aliter tradit Horat. Sat. II. 3, 100.

Ibid. lin. 3. *ὁ δὲ μηλόβοτον τὴν αὐτοῦ χώραν πᾶσαν ἀνῆκεν.* " Democritum, ni fallor, notat. Horatius Epist. I. 12, 12.

> Miramur, si Democriti *pecus edit* agellos
> Cultaque, dum *peregre est animus* sine corpore velox.

Quod ex Aristophane sumsit, cujus est, *ὁ νοῦς ἀποδημεῖ.*" *Dun.* De Anaxagora hoc narrat Plut. Tom. II. p. 831 E. necnon in Pericle, Tom. I. p. 162 B. *εἴγε καὶ τὴν οἰκίαν ἐκεῖνος ἐξέλιπε, καὶ τὴν χώραν ἀφῆκεν ἀργὴν καὶ μηλόβοτον ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ καὶ μεγαλοφροσύνης.* Sed tertium philosophum hic innuit Noster, quem diserte nominat Tom. I. p. 346 B. *τὸν Κράτητα τὸν μηλόβοτον ἀνέντα τὴν χώραν.* Consentit Greg. Nazian. in Stelit. p. 38, Ed. Montac. *μέγας ὑμῖν ὁ Κράτης· καὶ γὰρ ὄντως φιλόσοφον τὸ μηλόβοτον ἀφεθῆναι τὴν οὐσίαν.*

P. 328 A. not.[c]. Viperae qua ratione *ungues* tribuerit Noster, ipse viderit. Nam de lectione *ὄνυξιν*, non *ὀδοῦσιν*, satis constat. Alioquin fortasse *διεσθίει* vel *διατρώγει* dixisset, plane ut Tom. VII. p. 150 D. *καὶ γὰρ ἐκεῖνο τὸ θηρίον διαφθεῖρον τὴν ὠδίνουσαν, καὶ διατρῶγον τὴν γαστέρα αὐτῆς, οὕτω λέγεται προϊέναι εἰς φῶς.*

P. 328 E. lin. 7. " *Καὶ ἡνίκα δὲ ἔπεμπε μνηστευσόμενος τῷ παιδὶ, οὐδὲν ἐκέλευσε μέγα π. α. κ. λ. εἰπεῖν, ἀλλ' ἁπλῶς ἀ. τ. ν.* Ita quidem Montef. bene per se, modo ne, quod veremur, verba *τῷ παιδὶ* transposuerit sola

fide Interpretis, *uxorem filio ambiturus.* Nam A.B. cum Edd. Commel. et Savil. habent *μνηστευσόμενος, οὐδὲν . . . . εἰπεῖν τῷ παιδί.* Unde Dunaeus conj. *τῇ παιδὶ*, i. e. Rebeccae, probante Savilio. Scilicet neuter eorum viderat *τῷ παιδὶ* dictum esse de seniore servo Abrahae." *Editor* Ben. 2dae. Viderat Interpres *vetus*, vertens, *Jam servum procatum mittens.*

P. 329 A. not.p. Κομψὸς, proprie de vestitu et habitu corporis, *venustus, bellus, elegans.* Aristoph. Vesp. 1317.

ἐπὶ τῷ κομᾷς, καὶ κομψὸς εἶναι προσποιεῖς;

Ceterum ad sensum vix hilum distat, utrum *οὐδένα ἕ. κόμπον* an *οὐδὲν ἕ. κομψὸν* legas. Utrumque conjungit Chrysost. Tom. XI. p. 637 A. *Τίνα λόγον δέ φησιν; Οὐ τὸν* κομπώδη, *οὐδὲ τὸν τὴν* κομψείαν *ἔχοντα τὴν ἔξωθεν.*

P. 329 C. lin. 2. *εἰ ἀνθρώπων ὑπερορᾷ.* Sic Veron. Sav. Mor. cum libris omnibus. *εἰ τὰ ἀνθρώπων ὑπερορᾷ* tacite innovavit Montef.

P. 330 E. not.r. " Eclog. *ἐκένουν*, loco *ἐκίνουν*, quod non displicet. Atque ita videtur legisse Isidorus Pelus. Lib. II. Ep. 146. ubi totum hunc locum fere ad verbum expressit: *τότε μὲν γὰρ, εἰ συνέβη εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσελθεῖν,* τὰ κιβώτια κενώσαντες, *τοῦ σώματος ἂν ἀπέσχοντο.* Κινεῖν est *loco movere, auferre* [mox ait κινοῦσιν *αὐτὸ καὶ περιστρέφουσιν*]: *κενοῦν* est *vacua facere, quae intus sunt rapere et auferre.*" *Matth.* Sed longo Nostri usu edocti sumus, vocabulum *κενοῦν* ab eo poni solitum esse cum notione *sponte effundendi, elargiendi* sua, potius quam *evacuandi* et *diripiendi* aliena. Vid. pp. 75 D. 79 A. 375 B. 560 A. 575 B. Tom. VII. p. 631 A.C. Tom. VIII. p. 235 B.C. Tom. IX. p. 491 A. Tom. XI. p. 768 D.

P. 331 C. not.a. Etiam Isidorus *παρ' αὐτῆς* habet, notante Matthaeio. Sed probum est *περὶ αὐτὴν*, ut *σωφρονεῖν περὶ τοὺς θεοὺς* et similia.

P. 332 B. lin. 4. *οἱ τοὺς τοιούτους τιθέντες ἀγῶνας.* " Proposuerat dicere de miserrima conditione eorum, qui in ludis cum feris pugnant; subito autem transit ad eos, qui ejusmodi certamina instituunt. Ergo subjectum mutavit. Malim ergo totum hoc, *οἱ τ. τ. τιθέντες ἀγῶνας*, ut ineptam explicationem vocabuli *φυλάττουσι*, tollere. Φυλάττουσι refero ad ipsos *θηριομάχους*, qui istiusmodi feras custodiunt et alunt, ut praesto sint, si quis opulentior ejusmodi spectaculum populo exhibere velit." *Matth.* Prior V. D. sententia verior videtur. Nam ipsos *θηριομάχους* non audere ad bestias, quibuscum mox depugnaturi sint, accedere, nimis absurdum est. Litem dirimunt verba, quae propter homoeoteleuton exciderant, *ἐκείνους δὲ αὐτοῖς ἐκδιδόντες*; quaeque praeter Codicem Monacensem etiam in Versione Syra longe antiquissima exstare, testificari possumus.

HOM. XXXVI.

P. 333 A. lin. 1. *καὶ γὰρ ἐν τῇ ἀφελείᾳ* **καὶ** *τὴν ἄνοιαν.* Ita Montef. copula ante *τὴν ἄνοιαν* invitis libris invecta.

P. 333 B. lin. 6. *ἐν τῷ* **γὰρ** *νόμῳ γέγραπται* Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 333 E. lin. 3. *καὶ εἰ ἡ προφητεία.* Articulus desideratur in Ben. utraque.

P. 334 B. not.[w]. Fortasse distinguendum: *ἀλλ', οὐκ ἔστιν εἰς σημεῖον, ὡς ἡ γλῶττα, ἀνωφελές· δηλονότι οὐδὲ τοῖς ἀπίστοις τι χρήσιμον ἡ γλῶττα.* Vetus vertit: *sed signum inutile esse, quale linguae sit, negat. Scilicet nec lingua quidem incredulis confert.* Ad structuram conferri potest Tom. X. p. 592 A. ut nos edidimus.

P. 336 A. lin. 1. **οἰκονομεῖν** *τὰ τῶν πλησίον.* Vetus *οἰκοδομεῖν* vertit, male. *Οἰκονομεῖν* est *dextre, molliter tractare,* Gallice, *ménager.* Tom. VIII. p. 176 D. *οἰκονομῶν δὲ τὰ ἀνθρώπινα, οὔτε τὰ θεῖα συσκιάζεσθαι ἠφίει.* Ibid. p. 288 A. *οὕτω γὰρ ἐχρῆν, ὅπερ εἶπον, παιδεύων ἡμᾶς τὰ πράγματα οἰκονομεῖν.*

Ibid. lin. 5. *πρότερος* pro *πρότερον* est lapsus Morelli, ut videtur; quem incaute imitatus est Montef.

Ibid. not.[b]. Cf. Tom. X. p. 445 C. *εἶδες πάλιν αὐτοῦ τὸ συνηθὲς θεώρημα;*

P. 336 C. not.[h]. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 444 D.

P. 337 E. not.[z]. Constructio *νομοθετεῖν* (q. d. *νόμον τιθεὶς*) **τοῦ** *ποιεῖν τι* exstat in Synopsi Scrip. Sacr. quae Nostro vulgo tribuitur, Tom. VI. p. 327 D. *τότε καὶ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῶν ἀζύμων αὐτοῖς νομοθετεῖ.*

P. 339 B. not.[s]. "Post *ἁγίων* addunt nonnulli *διδάσκω.* Ita Mosq. 2, bis. Alter Codex Chrysost. 7, primo loco habet *διδάσκω,* altero *διατάσσομαι.* (Cf. 1 Cor. vii. 17). En, ut rursus vulgata Versio Latina Chrysostomum sequatur! . . . . Valde probo conjecturam Millii, qui haec ex 1 Cor. iv. 17 huc translata censet. Ejus conjecturam firmat Chrysost. Hom. XXXVII. p. 344 D. Nam ibi utrumque locum jungit, omisso altero in loco *διδάσκω.* Adde Hom. XLIII. p. 400 E." *Matth.* ad loc.

P. 340 B. not.[p]. Edebatur, *Εἰρήνην* **καὶ** *νῦν πᾶσιν ὁ τῆς ἐκκλησίας προεστὼς ἐπεύχεται, ὡς εἰς π. ο. εἰσιών.* Pro *καὶ νῦν* (omissum a C.) solus A. ex corr. recenti habet *κοινῇ.* Mox autem, post *ἐπεύχεται,* libri omnes *καὶ νῦν* addunt. Quod recepimus, illud graviter testatur locus Nostri Tom. VII. p. 373 B. *Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ προεστὼς δίδωσιν εἰρήνην . . . . Διὰ τοῦτο καὶ* **κοινῇ πᾶσι** *τὴν εἰρήνην ἐπιλέγομεν εἰσιόντες εὐθέως.*

P. 340 C. lin. 3. *Τότε καὶ αἱ οἰκίαι ἐκκλησίαι ἦσαν.* Cf. Tom. VII. p. 374 C.

P. 340 D. lin. 6. Scripsimus *βασίλεια θεοῦ* pro *βασιλεία θ.* etiam invitis libris. Vetus, *regia coeli.*

P. 340 D. lin. 7. τὸν οὐρανὸν διαστείλας. Haec non interpretatus est Montef. Vertas: *coelum quasi velum diducens.* Plut. Tom. II. p. 182 D. τῇ βακτηρίᾳ τὴν σκηνὴν διαστείλας. Ibid. p. 471 A. ἀλλ' ἀνακαλύψας καὶ διαστείλας, ὥσπερ ἀνθηρὸν παραπέτασμα, τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπιφάνειαν, ἐντὸς γενοῦ. Non multum distat ἀναστέλλειν, infra E. lin. ult. Tom. V. p. 237 B. οἱ γὰρ τὰ παραπετάσματα μὴ ἀναστείλαντες, αὐτοὶ πλείονα τὴν ἐξουσίαν τοῖς κρυπτομένοις δεδώκασιν.

Ibid. lin. ult. κἂν τὸν πατέρα εἶδες. De syntaxi monuimus ad Tom. X. p. 581 C.

P. 341 A. not. g. Vulgatum πορνευομένης γυναικὸς καὶ ἀσχημονούσης vertit Vetus, *muliere turpiter in omnium conspectu se prostituente.* Aliud est, πορνευομένης γυναικὸς ἀσχημονούσης, nempe, *meretrice se nudam exhibente.* Hoc enim proprie dicitur ἀσχημονεῖν. Noster de eodem flagitio Tom. VII. p. 101 A. μὴ γὰρ δὴ τοῦτο εἴπῃς, ὅτι πόρνη ἐστὶν ἡ **γυμνουμένη** .... εἰ γὰρ οὐδὲν ἄτοπον τοῦτο, τίνος ἕνεκεν ἐπ' ἀγορᾶς ἂν ἴδῃς τοῦτο γινόμενον, καὶ αὐτὸς ἀποπηδᾷς, καὶ τὴν **ἀσχημονοῦσαν** ἐλαύνεις; Ibid. p. 99 A. ἀλλὰ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, τῶν **πορνευομένων γυναικῶν**, τῶν εἰς τοῦτο ἐξυρημένων ἀνδρῶν.

P. 341 D. not. s. καὶ ἄν τε πειράν (leg. πειρᾶν) τις βούληται γυναῖκα καὶ διαφθείρειν. Sic F. optime. Edebatur καὶ ἄν τε πειρᾶταί τις ἢ βούληται γυναῖκα διαφθείρειν. De locutione πειρᾶν τινα diximus ad p. 159 D.

P. 342 A. lin. 3. καὶ τοὺς ἐπιεικεστέρους **ἐκκρούετε**. Vetus: *si quid hic bonae frugis est, exploditur:* Montef. *et mitiores expellitis.* Quid sit ἐκκρούειν, declarant sequentia, ταῖς ὑμετέραις φλυαρίαις ἐνοχλοῦντες πάντοθεν: videlicet, *interpellare, distrahere, molestias facessere.* Sic Tom. IV. p. 301 B. τότε (*inter precandum*) μάλιστα ἐφίσταται (ὁ διάβολος) καὶ πάντα ποιεῖ καὶ μηχανᾶται, ὥστε **ἐκκροῦσαι** ἡμᾶς, καὶ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβαλεῖν. Tom. IX. p. 140 D. Οὐχ ὁρᾷς πῶς, ὅταν βουλώμεθα περί τινων ἀναγκαίων διαλεχθῆναι, τόπους θορύβου καθαροὺς παρατηροῦμεν, ἔνθα ἡσυχία, ἔνθα γαλήνη, ἵνα μὴ **ἐκκρουώμεθα**; Εἰ δὲ ὁ ἔξωθεν **ἐκκρούει** θόρυβος, πολλῷ μᾶλλον ἡ ἔνδον ταραχή.

P. 342 B. lin. 7. Ὑπαναγινώσκειν, *praelegere*, de publica Scripturarum lectione ponit Noster Tom. III. p. 110 A. τῶν Πράξεων τῶν ἀποστολικῶν ὑμῖν ὑπαναγινωσκομένων. Greg. Naz. Stelit. p. 14. Ed. Montac. ὥστε καὶ τὰς θείους ὑπαναγινώσκειν τῷ λαῷ βίβλους.

P. 342 D. lin. 1. κἂν πάντες ὑπηχῶσιν. "Ὑπηχεῖν, ὑπακούειν, et ὑποψάλλειν [supra p. 340 B.] dicebatur populus, cum vel diacono vel sacerdotibus vel clericis praecinentibus succinebat, vel recitantibus respondebat; ὑπακοὴ vero, illud ipsum quod respondebatur." *Montef.* (Tom. V. p. 129 sq.) Noster Tom. VII. p. 158 C. ἀλλ' ἂν δύο ψαλμοὺς ἢ τρεῖς **ὑπηχήσαντες**, καὶ τὰς συνηθεῖς εὐχὰς ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε ποιούμενοι διαλυθῆτε, νομίζετε ἀρκεῖν τοῦτο εἰς σωτηρίαν ὑμῖν. Tom. III. p. 131 B. καὶ τὴν **ὑπακοὴν** εἰς μέσον ἄγοντες, ἣν ἅπαντες **ὑπεψάλαμεν** τήμερον: et saepius in eadem Homilia. Ibid. p. 317 B. τὸν μὲν γὰρ στίχον οἱ πατέρες, ἅτε

ἦχον ὄντα καί τι ὑψηλὸν ἔχοντα δόγμα, τὸ πλῆθος ὑπηχεῖν ἐνομοθέτησαν, ἐπειδὴ τὸν ἅπαντα ἠγνόουν ψαλμόν. Tom. XI. p. 795 B. (in spurio opere) καὶ πάντες ὑπήκουσαν (alii ὑπήκουον) τὸ Ἀλληλούια. Athanasius Apologia de fuga sua p. 334 (citatus a *Montef.* u. s.) καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, προέτρεπον τὸν μὲν διάκονον ἀναγινώσκειν ψαλμόν· τοὺς δὲ λαοὺς ὑπακούειν, Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

HOM. XXXVII.

P. 344 C. lin. 6. πανταχοῦ τυπωθέντων. Vid. Annot. ad p. 288 A. lin. 1.

P. 346 C. lin. 2. τοῦ θυραυλοῦντος πρὸ τῶν πορνικῶν οἰκημάτων. De vocabulo θυραυλεῖν legendus *Ruhnk.* ad Tim. p. 144.

P. 347 A. not.[x]. ὑψηλότερα . . . πετόμενον. Simile est ἀπέραντα πέτασθαι infra p. 361 B. In eadem locutione Tom. VII. p. 651 C. ὑψηλότερα habent duo Codices H.L. quos fere in textu constituendo auctores habuimus. Sed totus locus cum nostro conferendus. Ποῖον ὄρνιν ὑψηλότερον πέτεσθαι φαίημεν ἄν; τὸν τῶν χειρῶν καὶ τῶν καλάμων τοῦ θηρατοῦ ὑψηλότερον ὄντα, ἢ τὸν μηδὲ καλάμου ἀφίεντα δεηθῆναι τὸν θηρατὴν, ἐκ τοῦ χαμαὶ πέτεσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι μετεωρίζεσθαί ποτε;

P. 347 B. lin. ult. θαυμάζονται pro θαυμάσονται prave excusum in Mor. et Ben. utraque.

P. 347 C. not.[b]. χειρωθὲν *cicurem* vertit Vet. Cf. Tom. III. p. 566 A. καὶ καθάπερ τις θηρευτὴς δεινὸς, δυσάλωτον μέλλων χειροῦσθαι ζῶον, ἅπαντα κινεῖ τῆς τέχνης τὰ ὄργανα.

P. 347 D. lin. 1. ἐπὶ κεφαλῆς ὠθούμενον, *in capite pulsatum* vertit Montef. *in caput praecipitari* Vetus. Hoc verum. Frequens est formula ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖν, de qua legendus *Valck.* ad Herod. VII. 136. Noster Tom. VII. p. 673 A. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖ καὶ κατὰ κρημνῶν φέρει. Rarior, ut videtur, ἐπὶ κεφαλῆς. Tom. VI. p. 135 C. οὐ δημίων αὐτὸν ἑλκόντων, ἀλλ' αὐτῆς τῆς λέπρας ἀντὶ δημίων ἐπὶ κεφαλὴν (alii κεφαλῆς) ὠθούσης.

Ibid. lin. 4. τὰς ἀπὸ ψυχῆς. Paullo obscurius dictum. Vetus vertit, *ex ingenio muliebri.* Fortasse, *ex indole cujusque;* et hic quidem in sinistram partem, de ingenio *levi et inconstante.*

P. 348 A. not.[f]. Lectio librorum omnium ἀνακήρυξις glossema olet. Phavorinus: Ἀναρρήσεως, ἀνακηρύξεως· ἀνάρρησιν, τὴν τελευτήν· ἀνάρρησις, στέφανος, ἢ ἀνακήρυξις, πρόρρησις, προαγόρευσις. Στέφανοι καὶ ἀναρρήσεις junxit Noster Tom. II. p. 548 C.

Ibid. not.[g]. Vulgarem lectionem οὐ δύναται in suo habuit Vetus, vertens, *continens autem voluptatem habere ne potest quidem.* Etiam Dunaeus supplet ἔχειν τινὰ ἡδονήν. Sed certo certius est ὀδυνᾶται, quod nobis quoque olim in mentem venerat.

HOM. XXXVIII.

P. 350 B. lin. penult. *μετὰ μικρὸν* pro *κατὰ μ.* mendose dedit Morellus, quod Benedictinis quoque fraudi fuit.

P. 351 B. lin. penult. *ὃ* **καὶ** *εὐηγγελισάμην* invitis libris ediderunt Mor. Ben.

P. 352 E. lin. 7. *τοῖς οἰκείοις ἁλίσκεται πτέροις.* Proverbii satis triti originem sensumque declaravit *Animadversor* ad Athen. p. 813 (ubi hunc ipsum locum adduxit) alii quos memorat *Porson.* ad Eurip. Med. v. 139. Matthaeius (N.E. p. 218) citat Philo. Jud. p. 737 A. *τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμενα, φησὶν ὁ τραγικός.* Heliodor. Aethiop. p. 55. *τοῖς ἐμοῖς, τὸ τοῦ λόγου, κατ' ἐμοῦ κέχρηται πτεροῖς.* Adde Chrys. Tom. II. p. 710 A. *τοῖς γὰρ ὅπλοις τοῖς σοῖς σε χειροῦμαι, καὶ τοῖς σοῖς πτεροῖς περιγίνομαί σου.* Sed nemo omnium, quod sciamus, animadvertit, vocabulum *πτερὰ*, etiam remoto proverbio, eodem plane modo quo *δίκτυα* a Nostro adhiberi solitum esse. Hujus usus exempla paullo fusius ponenda sunt. Tom. I. p. 249 D. *Ἐκεῖναι μὲν γὰρ οἴκοι τὸ δέλεαρ κατακρύπτουσι, σὺ δὲ πανταχοῦ περιφέρεις τὴν παγίδα, καὶ ἀναπετάσασα τῆς ἡδονῆς τὰ* **πτερὰ** *περιάγεις ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς.* Tom. II. p. 146 E. *Καὶ ὃν τρόπον οἱ θηραταὶ τὰ* **δίκτυα** *ἀναπετάσαντες, τὰ ἄγρια τῶν ζώων ἐμβάλλειν ἐπιχειροῦσιν . . . οὕτω δὴ καὶ αὗται, ἐπειδὰν τὰ* **πτερὰ** *τῆς ἀσελγείας πάντοθεν ἀναπετάσωσι . . . εἶτα τοὺς ἑαυτῶν ἐραστὰς ἐμβάλωσι καὶ καταδήσωσιν, οὐ πρότερον ἀφίστανται κ. τ. ἑ.* Tom. III. p. 546 C. *πανταχόθεν ἀναπεταννύσαι τῆς ἡδονῆς τὰ* **πτερά.** (Ibid. p. 563 D. *τὰ* **δίκτυα** *ἃ πανταχόθεν ἀνέπετασεν.*) Ibid. p. 566 B. *καὶ τὰ* **πτερὰ** *τῆς ἡδονῆς πάντοθεν ἀναπετάσασα, ὥσπερ ἐν μέσοις* **δικτύοις** *λοιπὸν ἔχουσα τὸν νέον, ἐπεισέρχεται.* Tom. VI. p. 44 D. *καὶ τὰς τρίχας δὲ στρεβλοῦσαι, τὰ* **πτερὰ** *τῆς τοιαύτης ἀπάτης πάντοθεν ἐτάνυον.* Hic tandem aliquid animadversionis dedit Savilius notans : "Lege *περιπετάσματα*, inquit Interpres, seu quis alius ad oram libri Lutetiae anno 1588 excusi : quam vere nescio ; neque enim convenire videtur. Boisius *πτερὰ* retinet ; est enim, inquit ille, elegans allusio ad pennas pavonis erectas et expansas." Ultimum exemplum sit Tom. VII. p. 838 C. *οὐκ ἂν ῥᾳδίως ἑάλω τοῖς τῆς πορνείας* **πτεροῖς** : ubi demum proverbium *ἀνακύπτει.* Sed haec obiter.

P. 353 A. lin. 2. *τῆς σαρκὸς εἶναί φημι.* Pro *φημι, φησι* mendose legitur in Ben. utraque.

P. 354 A. lin. penult. *τὸ αὐτὸ ποιεῖ*] *οὐ τὸ αὐτὸ ποιεῖ* Veron. et Interpp. *οὐ* om. Sav. Mor. cum nostris omnibus. Negativam tacite revocavit Montef.

P. 354 E. lin. 5. Editi habent *ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι*, invitis, ut videtur, libris. "Si vera haec est lectio (*τῷ*), mendosi sunt omnes Graeci Codices [Novi Testamenti] quos vidi." *Dun.*

P. 355 D. lin. ult. *ἐπεὶ κἂν ἔσχατον ἐκάλεσε.* Vetus : *nam ultimus vocatus sit licet.* De constructione vid. Annot. ad Tom. X. p. 581 C.

P. 356 A. lin. 4. οὐ μικρὰν συντελοῦσαν. Sav. marg. ἴσ. μικρόν. Recte, ut videtur: sed a libris nihil notatum habemus.

P. 356 B. lin. 7. ἠλάττωτο Veron. Sav. ἠλάττωται Mor. Ben. utraque. Illud est in libris.

P. 356 C. not.[e]. τοὐναντίον ἠβούλετο ποιεῖν Veron. Sic F. et ante corr. A. τοὐναντίον ἐβούλετο ποιεῖν E. τοὐναντίον ἐχρῆν ποιεῖν C. τοὐναντίον ἢ βούλεται ποιεῖ ex corr. A. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben. Noster Tom. IV. p. 471 E. (φθόνος) τὸ ἐναντίον ἢ βούλεται τὸν φθονούμενον διατίθησι.

P. 361 C. not.[k]. "διατρῖψαι. Immo, ut Dunaeus conjecit, ἐνδιατρῖψαι. Syllaba ἐν absorpta est per ultimam syllabam vocabuli ἠναγκάσθημεν." *Matth.* N.E. p. 250. Vide Chrys. Tom. VII. pp. 6 C. 558 E. Tom. X. p. 555 A. [Pseudo-] Chrysost. Homiliae V. p. 8. ed. Becher. Lips. 1839. Τί καθ' ἕκαστον μέλος ἐνδιατρίβω; Φθορᾷ σκώληκες ἅπαν τὸ σῶμα καθάπερ πολέμιοί τινες συμμερίζονται. Corrige: Τί τῇ καθ' ἕ. μ. ἐνδιατρίβω φθορᾷ; Σκώληκες κ. τ. ἑ. Verbum compositum pro simplici e libris restituit *Jacobs.* ad Ach. Tat. p. 791.

HOM. XXXIX.

P. 362 C. not.[a]. "διαφέρομεν. Alius [h.e. Sav. marg.] διαφέρομαι, quam lectionem mavult A. Dunaeus in notis Savilianis. Puto utramque quadrare." *Montef.* Immo, unice quadrat διαφέρομαι. Vertas, *non contendo*, vel cum Dunaeo, *per me licet.* Noster Tom. I. p. 59 E. οἱ γὰρ ἐπάρατοι καὶ λυμεῶνες καὶ πλάνοι· λεγέτω γὰρ δὴ ταῦτα, **οὐ διοίσομαι.** Dio Chrys. p. 375, 30. αὐτοὶ δὲ παντελῶς ἔξω τῆς ἁρμονίας τῆς κατὰ φύσιν γιγνόμενοι, καὶ σφόδρα ἀμούσως ἔχοντες, **οὐδὲν διαφέρεσθε.**

P. 362 D. lin. 7. οὐ γὰρ λάθρα οὐδὲ ἐν **παραβύστῳ.** Sic Tom. III. p. 504 A. καὶ τὴν μὲν ἀνάστασιν λάθρα καὶ ἐν π. πεποίηκεν. Tom. IX. p. 65 D. οὐκ ἐν π. γὰρ αὐτό που ἐργάζονται, ἢ καὶ λανθανόντως. Tom. XII. p. 290 D. πότε ταῦτα λέγεται; ἆρα ἐν γωνίᾳ; ἆρα ἐν παραβύστῳ; Auctor locutionis est Demosth. c. Timocr. p. 715, 21: ubi vid. Interpp.

P. 363 D. lin. 6. Εἶδες τὴν βίαν καὶ τὴν φιλονεικίαν Παύλου τὴν ἄμαχον; Sic Tom. X. p. 427 D. Εἶδες πάλιν Παύλου τὴν βίαν καὶ τὴν φιλονεικίαν; ἀφ' ὧν ἐθορυβοῦντο, ἀπὸ τούτων αὐτοὺς παραμυθεῖται.

P. 365 D. lin. 2. τὸ δὲ ὑμέτερον] τὸ δὲ ἡμέτερον Veron. Correxit Sav. ex libro suo, quocum conspirant nostri omnes. Alterum tamen revocavit Editor novissimus. Sed τὸ ὑμέτερον h.l. de *ratione adversariorum* intelligendum videtur. Contra lin. 4. τὸ ἡμέτερον (q.d. τὸ ἀνθρώπινον) firmiter tenemus.

P. 365 E. not.[x]. Lectio Regii C. est πάντα γὰρ δεῖ φανερωθῆναι, non πάντα δὴ φανερωθῆναι, ut ab Editore Ben. 2dae citatur.

P. 366 E. not.[p]. Legebatur et distinguebatur, αὐτὸν καὶ ἀναμαχέσασθαι δεῖ τὴν καταβληθεῖσαν φύσιν, **αὐτὸν** καὶ νικῆσαι. Nobiscum facit

Vetus: *non alium quam qui victus est, instaurare bellum, non aliam quam prostratam naturam recuperare victoriam posse.*

P. 367 D. lin. 5. διῴκει] Sic Sav. et Catena. διώκει Veron. Mor. et Ben. utraque: *persequitur* Vetus, Hervet. et Montef.

P. 371 D. lin. penult. προσῆκε] προσήκει Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 371 E. lin. 6. τὴν μὲν κατ' οἰκείωσιν. Cf. Tom. V. p. 169 B. Βασιλείαν δὲ ἐνταῦθα λέγει, ἣν ἐλθὼν κατώρθωσεν ἐν ὑστάτοις καιροῖς, τὴν κατ' οἰκείωσιν καὶ γνῶσιν. Ibid. p. 195 C. Καὶ ποίαν βασιλείαν ἐνταῦθά φησιν; Οὐκ ἐκείνην τὴν κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον, ἀλλὰ ταύτην τὴν τῆς οἰκειώσεως. Ἐβασίλευσε μὲν γὰρ καὶ πρὸ τούτου πάντων, ἅτε δημιουργὸς καὶ ποιητὴς ὤν· νυνὶ δὲ καὶ ἑκόντων καὶ χάριν εἰδότων.

P. 372 E. lin. 9. οὐ τὸ στῆναι] οὐ τῷ στῆναι Sav. typothetae culpa. Vid. ejus *Corrigenda.* Mendum non correxit Montef.

P. 373 A. lin. 3. τέλειον pro τέλεον mendose ediderunt Mor. et recentiores.

P. 373 D. not.[r]. τῷ διαβόλῳ προέπιε (cum glossis προέδωκε, προέπεμψε, προσέρριψε). Vid. Annot. ad p. 106 C.

P. 374 A. not.[v]. "Pone ζαπλούτων. Τὸ ἐπιτατικὸν verbo non jungitur." *Dun.*

P. 374 E. lin. 4. ἑνὸς χρυσίου. Χρυσίον, *numus aureus*, ut Tom. XI. p. 278 E. σὺ μὲν ὁ πλουτῶν ἠγόρασας χρυσίων ἑκατὸν τυχὸν ἢ καὶ πλειόνων, ὁ δὲ πένης ἀργυρίου ὀλίγου.

Ibid. lin. 7. τοσούτου ἡ τιμή. "Haec verba inducenda sunt, quae videntur glossema falsum [verborum τοσούτου ἦν] et sic legendum, εἰ δὲ μὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν (repetendum κατὰ κοινοῦ, διεκόπτετο ὑπὸ ἀθυμίας) μὴ θαυμάσῃς. Probant quae sequuntur." *Dun.*

P. 375 A. lin. ult. τραπέντος αὐτῷ τοῦ καρποῦ. "Quid si legas, σαπέντος? Hoc melius frumento convenit. Sed non nimis audendum." *Dun.*

P. 375 B. lin. ult. οὐδὲ ἀργυρίου τοῖς δεομένοις, h.e. *ne pretio quidem egenis.* Aliter Interpretes: *ne assem quidem egenti* Vet. *nec pecuniae tantillum egentibus* Montef.

P. 377 A. lin. 8. ὕφαιμοι δὲ καὶ διατεταμέναι αἱ βλεφαρίδες. Noster Tom. IX. p. 246 B. de ebrio, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντα διατεταμένους. Tom. I. p. 674 A. Καὶ ὁ ὀργῇ κατεχόμενος μεθύει πάλιν· οὕτω γοῦν αὐτῷ καὶ ἡ ὄψις οἰδεῖ, καὶ ἡ φωνὴ τραχύνεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται ὕφαιμοι. Unde fides accedit conjecturae Dorvillii ad Charit. I. 3. ὁ δὲ ὑφαίμοις τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τραχεῖ (pro παχεῖ) τῷ φθέγματι.

HOM. XL.

P. 379 A. lin. 1. φέρε τῆς ῥήσεως ταύτης τὴν δύναμιν ὑμῖν ἀναπτύξωμεν. Cf. supra p. 203 A. "Dum apud veteres Interpretes lego, quae illi de

Marcionitis et symbolo fidei ad hunc locum notarunt, alia mihi in mentem veniunt. Illud ergo constat, Baptismum aliis in locis etiam pro symbolo resurrectionis et regenerationis haberi. Praeterea nec hoc obscurum videtur, Paulum h.l. probare τοὺς ὑπὲρ τῶν νεκρῶν βαπτιζομένους. Ergo ita accipio: ὑπὲρ τῶν νεκρῶν· οὐ δήπου ὑπὲρ ἄλλων τινῶν, τῶν ἤδη ἀποθανόντων· ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτῶν, ὡς πάντως μετέπειτα τεθνηξομένων, καὶ οὐδεπώποτε ἀναστησομένων, ἀλλ' εἰσαεὶ καὶ ὄντων καὶ ἐσομένων νεκρῶν. εἰ γὰρ οὐκ ἀνίστανται οἱ νεκροὶ, οἱ βαπτιζόμενοι οὐχ ὡς ζησόμενοι, ἀλλ' ὡς τεθνηξόμενοι βαπτίζονται. τοιγαροῦν ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, οὐχ ὑπὲρ τῶν ζώντων βαπτίζονται. Vivos autem sic appellari νεκροὺς, nemo mirabitur, qui Matth. vii. 22. et loca similia contulerit." *Matth.* ad loc.

P. 379 A. lin. 3. μεμνημένους pro μεμυημένους est lapsus Morelli per utramque Benedictinam propagatus. Recte se habent Latina. Statim ἡ ἑσπέρα ἐκείνη vesperam magni Sabbati, sive vigiliam Paschatis innuere videtur. Vid. *Bingham* Orig. Eccles. Lib. XI. Cap. 6.

P. 379 B. lin. 1. ἐκφέρειν τὰ ἀπόρρητα (εἰς τοὺς ἀμυήτους). Formula a mysteriis Graecorum huc translata. Vid. *Lobeck.* Aglaoph. p. 55. *not.* Alias dicitur ἐξορχεῖσθαι, ἐκπομπεύειν, ἐξειπεῖν. Cf. Annot. ad p. 29 B. Locum nostrum laudat *Casaub.* Exercit. XVI. ad Annales Baronii, p. 491. notans: "Deinde addit, se quo poterit modo dicturum συνεσκιασμένως, *obscure*, vel ut Lucretii vocem usurpem, *adumbratim:* plane ut apud Theodoretum Dial. II. negat Orthodoxus, de Eucharistia fas esse aperte loqui, quoties periculum est, ne adsint non initiati: οὐ χρὴ σαφῶς εἰπεῖν· εἰκὸς γάρ τινας ἀμυήτους παρεῖναι: deinde respondet Eranista: αἰνιγματωδῶς ἡ ἀπόκρισις ἔστω. Et in Dialogo primo dixerat jam Orthodoxus, quum mentio de mysteriis incidisset; ἀξιῶ σε μυστικώτερον ἀποκρίνασθαι· τινὲς γὰρ ἴσως ἀμύητοι παρεστήκασιν."

P. 381 A. not. g. Si scribas ἔλεγΕΝτομΕΝρημασι, causa omissionis satis constabit.

P. 383 A. lin. 3. πρὸς πάντα ἀρκοῦσαν] Sic Veron. Commel. Sav. ταῦτα pro πάντα est sphalma Morelli, quod etiam Benedictinos fefellit. Correxit Editor novissimus.

P. 383 E. lin. 4. Pro ἐργάσεται, ἐργάζεται vitiose dedit Morellus, quem secuti sunt recentiores.

P. 384 A. not. p. Edebatur οὐχὶ ἐκεῖθεν; δῆλον. Sed δῆλον sic nude positum, pro δῆλον δὴ, δῆλον ὅτι, vel παντί που δῆλον, valde insolens videtur. Siquis adhuc de verbis, quibus Chrysostomi textum ampliorem fecerimus, subdubitet, conferat, quaesumus, loca quae sequuntur. Tom. II. p. 274 E. καὶ πηγὴ σκωλήκων αὐτῷ πάντοθεν ἔβρυεν ἀπὸ τῶν μελῶν, καὶ διηνεκὴς ἦν αὕτη ἡ ἐπιρροή. Tom. III. p. 33 B. Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνευματικοῦ πλούτου φύσις· τὰς τῶν ὑδάτων ἐπιρροίας μιμεῖται, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων νικᾷ τὴν ἀφθονίαν, τότε πλεονάζουσα μᾶλλον, ὅταν πολλοὺς ἔχῃ τοὺς ἀρυομένους αὐτήν. Tom. IV. p. 14 B. Καὶ οὐ θησαυρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ πηγὴν

μιμεῖται τὰ θεῖα λόγια, δαψιλῆ τὰ νάματα ἀναβλύζουσαν, καὶ πολλὴν ἔχουσαν τὴν ἐπιρροήν. Et paullo post: *Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ ἡμεῖς τοῦτο πεπόνθαμεν· καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν κατὰ δύναμιν τὴν ἑαυτῶν τὰ ἐντεῦθεν νάματα ἐξήντλησαν, καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς πάλιν τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρήσουσι, καὶ οὐδὲ οὕτω κενῶσαι δυνήσονται τὸ πᾶν· ἀλλ' αὔξεται τὰ τῆς ἐπιρροῆς, καὶ ἐπιδίδωσι τὰ νάματα.*

P. 384 D. lin. 2. *ταῖς φροντίσι, τῷ δαπανᾶσθαι.* *Curis pro quibus consumitur*, vertit Vetus, quasi uno tenore legisset, *ταῖς φροντίσι τῷ δαπανᾶσθαι.* Sed *δαπανᾶσθαι* active sumendum, ut Tom. I. p. 106 D. Tom. VI. p. 44 D. Tom. VIII. p. 253 B.

P. 385 D. lin. 2. *τερατωδείας.* Legitur *τερατωδία* Tom. VII. p. 402 A. forma magis legitima, arbitro *Bast.* in Append. ad Epist. Crit. p. 6.

P. 386 A. not.[u]. Lectio valde notabilis *ἐπαιτῶν* etiam Syri Interpretis auctoritatem nacta est. In vulgari *ἑρπετῶν* praeter generis enallagen (*τοὺς μὲν γὰρ*, quasi *ὄφεων* antecessisset) minus quadrare videtur vocabulum *πήρωσις.*

HOM. XLI.

P. 387 B. lin. 5. *περιτρέπει*] *προτρέπει* vitiose Mor. Ben.

Ibid. lin. penult. *οὐκ ἂν ἀνέστη*] *ἂν* abest a Mor. Ben. casu, ut videtur.

P. 389 B. lin. 7. *ἄλλη μὲν ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν*] Sic Veron. Sav. cum nostris omnibus et Mosqq. Benedictini post Morellum ediderunt, *ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ κτηνῶν.*

P. 390 B. lin. 2. *οὕτω, πῶς; ἐν διαφορᾷ πολλῇ.* Ita distinxit Sav. recte. Cf. Tom. X. pp. 514 D. 516 D. *οὕτω πῶς, ἐν δ. π.* Veron. *οὕτω πως ἐν δ. π.* Mor. Ben. Vid. nos in Annot. ad Tom. VII. p. 269 B.

P. 390 D. lin. ult. *καὶ τοῦ πνεύματος δὲ παρόντος τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ τοιοῦτο κενόν ἐστι τούτου χωρίς.* Sic Edd. omnes, nisi quod virgulam post *ψυχῆς* habet Veron. Corrector Codicis A. copulam post *ζωὴ* invexit, ut legatur, *τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ καὶ τῆς σαρκός.* Lectio Cod. E. haec est: *καὶ τοῦ πν. δὲ παρόντος τῇ ψυχῇ, ἡ ζωὴ τῆς σαρκὸς τοῦ τοιούτου, κενή ἐστι καὶ τούτου χωρίς.* Denique Cod. F. sic legit: *καὶ τοῦ πν. δὲ παρόντος τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ τῆς σαρκὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν τοῦ ἁγίου· καὶ τὸ τοιοῦτο κ. ἐ. τ. χ.* Catena vulgatum habet usque ad *τῆς σαρκὸς*, ceteris omissis. Ad sententiam satis tenebricosam illustrandam parum subsidii afferunt Interpretes. Ordo verborum hic esse videtur, *τῆς ψυχῆς (ἐστιν) ἡ ζωὴ τῆς σαρκὸς*, h.e. *vita carnis ab anima pendet*, non a S. Spiritu. Vel, si mavis, *τῆς ψυχῆς τῆς σαρκὸς (ἐστιν) ἡ ζωή.*

P. 391 A. lin. 5. *'Απὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως αὐτὸ μετέφρασεν.* Cf. Tom. VII. p. 74 C. ubi eadem fere exempla affert.

P. 392 D. not.[w]. Recte se habet simplex *πλάσαι.* Noster Tom. X. p. 548 C. *Διὰ δὴ τοῦτο, οὐχ ὑπάρχων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τὰ διαδήματα περικειμένων μείζονά εἰσιν ἐγκεχειρισμένοι τιμὴν οἱ ταύτην ἔχοντες τὴν ἀρχὴν,*

ἅτε ἐν μείζοσι καὶ ἐπὶ μείζοσι πλάττοντες τοὺς ἀνθρώπους. Plut. in Cat. Maj. p. 348 B. οὕτω δὲ εἰς ἀρετὴν τῷ Κάτωνι πλάττοντι καὶ δημιουργοῦντι τὸν υἱόν. Μεταπλάττειν et μεταρρυθμίζειν jungit Chrys. Tom. XII. p. 230 D.

P. 393 B. not.[e]. καὶ προσφέροντες—τελεῖσθαι] καὶ προσφέροντες ὑπὲρ αὐτῶν εὐχὰς, ceteris omissis, Edd. καὶ προσφέροντες ὑπὲρ αὐτῶν εὐχὰς τελεῖσθαι A.E. καὶ προσφέροντες ὑπὲρ αὐτῶν εὐχὰς τελείας Eclog. Videas vestigia plenioris lectionis, quam nobis servavit F. καὶ προσφέροντες ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἀξιοῦντες εὐχὰς ὑπὲρ αὐτῶν τελεῖσθαι. (In Codice autem haec, ὑπὲρ αὐτῶν τελεῖσθαι, sequentibus adhaerent.) Ceterum mortuorum conditionem aliquatenus a viventibus levari posse, scilicet precibus, oblationibus, eleemosynis, constans et perpetua est sancti Patris opinio. Loca, quae tam ad lectionem nostram stabiliendam, quam ad rem ipsam illustrandam plurimum conferant, haec sunt. Tom. IX. p. 174 E. Ἔστι γὰρ, ἔστιν, ἐὰν θέλωμεν, κούφην αὐτῷ γενέσθαι τὴν κόλασιν. Ἂν οὖν εὐχὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιῶμεν συνεχεῖς, ἂν ἐλεημοσύνην διδῶμεν· κἂν ἐκεῖνος ἀνάξιος ᾖ, ἡμᾶς ὁ θεὸς δυσωπηθήσεται. Paullo post, Περίστησον χήρας . . . . εἰπὲ τοὔνομα· πάσας κέλευσον ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι τὰς δεήσεις καὶ τὰς ἱκετηρίας. Mox p. 175 E. Οὐκ εἰκῆ προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων γίνονται, οὐκ εἰκῆ ἱκετηρίαι, οὐκ εἰκῆ ἐλεημοσύναι . . . . Οὐχ ἁπλῶς ὁ διάκονος βοᾷ, Ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων, καὶ τῶν τὰς μνείας ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτελουμένων. Tom. XI. p. 217 D. Κλαίωμεν οὖν τούτους (τοὺς ἐν ἁμαρτίαις ἀποθανόντας), βοηθῶμεν αὐτοῖς κατὰ δύναμιν, ἐπινοήσωμεν αὐτοῖς τινα βοήθειαν, μικρὰν μὲν, βοηθεῖν δὲ ὅμως δυναμένην. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Αὐτοί τε εὐχόμενοι, καὶ ἑτέρους παρακαλοῦντες εὐχὰς ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι, πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν διδόντες συνεχῶς. Ἔχει τινὰ τὸ πρᾶγμα παραμυθίαν. Totus locus videndus.

HOM. XLII.

" Hieronymo Agnino Interprete."

P. 394 D. not.[b]. " Hic [sc. post λέγων] quaedam desiderari omnino videntur." *Montef.* Non crediderimus. Recte usitateque dicitur, λέγειν εἴς τι, *cum respectu* alicujus rei: ut supra p. 252 E. ἢ εἰς ἕτερά τινα (λέγων), ἢ εἰς αὐτὸ τοῦτο: ubi mox subjungitur, ἢ περὶ τούτου τοῦ πράγματος λέγων, ὡς ἔφην, ἢ περὶ ἑτέρων τινῶν.

P. 395 E. lin. penult. πολλαχοῦ post ἀλλαχοῦ male abest ab Edd. Mor. et Ben. utraque Desideratur etiam in Catena.

P. 397 A. lin. 4. ὥστε τὸ μὲν σῶμα. Particula μὲν deest in Edd. modo dictis.

P. 397 D. lin. 2. πῶς δὲ καὶ ταύτης δ.] πῶς δὲ ταύτης καὶ δ. Montef. nulla auctoritate.

P. 399 B. lin. 4. τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν ὑφαίνωμεν. " Puto legendum ὑποφαίνωμεν, vel potius ἀποφαίνωμεν, quod proprium et usitatum est." *Dun.* Apud Nostrum Tom. III. p. 561 A. ubi vulgo legitur, καὶ τὴν κατὰ σύγκρισιν ὑπερβολὴν ὑφαίνων, affertur e duobus ὑπεροχὴν ἐμφαίνων. Alio

loco Tom. IX. p. 651 C. μεγάλας τοῖς Ἰουδαίοις ὑφαίνων ἐλπίδας, cum libris omnibus edituri sumus, ὑποφαίνων. Sed ingenue fatendum est, usum vocabuli ὑφαίνειν tam late apud Nostrum patere, ut sine urgente necessitate non sit sollicitandum.

P. 399 D. lin. 2. Alterum καὶ εἰς τὸν δεῖνα casu omisit Montef. Cf. Var. Lect. ad pp. 36 E. 90 E. 537 A.

HOM. XLIII.

"Joanne Fichardo Interprete."

P. 399 E. not.[b]. Verba καὶ οὐ πάντα (+πανταχοῦ A.E.) προστίθησι (προτίθησι iidem) τὸν ἠθικὸν λόγον, quae propter homoeoteleuton excidisse videntur, nunc primum auctoritate nostrorum omnium A.E.F. Chrysostomo reddita sunt. Etiam Interpres ea agnoscit, vertens: *Neque vero de moribus in universum agit ille.* Mirum hic Editores nihil mendi suspicatos esse.

P. 400 A. lin. 4. [πρὸ] τοῦ ἠθικοῦ (sic) Sav. Mor. πρὸ clam expunxit Montef. repugnantibus libris. Vetus: *omnium vice quae ad mores pertinent.*

P. 401 C. lin. 1. τῶν συνεδρευόντων, scilicet, *presbyterorum.* Noster Tom. I. p. 392 E. τὸ τῶν πρεσβυτέρων συνέδριον. Presbyteri audiunt, σύμβουλοι ἐπισκόπου, συνέδριον καὶ βουλὴ ἐκκλησίας, Constitut. Apostol. II. 28.

P. 401 D. not.[p]. Usum hujus genitivi tetigimus in Annot. ad p. 294 A. Nunc addimus Tom. IX. p. 461 E. ἐνταῦθα δὲ ὡς ὡμολογημένου, παρίησιν: ubi tamen libri penes nos ὡμολογημένον exhibent. Athen. XIII. p. 607 D. καὶ τῷ πωλοῦντι ἄλλῳ τινὶ θᾶττον προσθέντι ἠμφισβήτει. Ita Casaub. sed in libris προσθέντος legitur.

P. 402 B. lin. 6. ἐν ἑνὶ χρόνῳ] ἐν abest a Mor. Ben. lapsu prioris.

Ibid. lin. 7. ῥᾳδίαν ποιεῖ τὴν συμβουλήν. "Legendum indubitanter συμβολήν." *Dun.* "Haec utique vera est lectio." *Montef.* qui συμβουλὴν in Graecis, *symbolam* in Latinis edidit. Vocabuli συμβολή, *collatio quae fit a singulis in commune,* exemplum clarum et indubitatum ex Nostri scriptis afferre non possumus.

P. 402 D. lin. penult. μεγάλα ἐργαζομένους] *magna facturos* Vet. *magna operari* Hervet. Montef. Vertendum erat, *magna lucra facientes.*

P. 403 A. lin. 6. ὡς δυσωπῆσαι καὶ αὐτὸν ἀναστῆναι. "Hic omnino legendum videtur, ὡς μὴ δυσωπῆσαι." *Montef.* "Immo recte se habet δυσωπῆσαι sine μή, sed pro ἀναστῆσαι legendum erat ἀναστῆναι, quod cum B. habent Commel. et Sav." *Editor* Ben. 2dae. Scilicet Morellus dederat ἀναστῆναι, litera ν̄ nimio atramento deformata; unde Montefalconius ἀναστῆσαι effecit. Vetus: *ut moverent et excitarent etiam ipsum ad profectionem.*

P. 403 B. lin. ult. "τυχὸν δὲ καὶ τὸν χειμῶνα πρὸς ὑμᾶς ποιήσω. Sic

omnino legendum, ut ex serie liquet, et sic etiam legitur in Epistola ad Corinthios. Editi male **πολλάκις δέ**." *Montef.* "Πολλάκις, *adeo, fortasse* significare, nemo hodie nescit. Quare restituimus librorum scripturam." *Editor* Ben. 2dae. Negat quidem *Heindorf.* ad Plat. Phaed. p. 19. hanc vim habere vocabulum videri, nisi post *εἰ, ἐὰν, μὴ, ἵνα μή* : quod de bonis scriptoribus verum esse potest. Noster autem hac lege se obstringere recusat: e. g. Tom. II. p. 16 C. *πῦρ ἐπέλθον* **πολλάκις** *κατηνάλωσέ σου τὴν οἰκίαν, καὶ τὴν οὐσίαν ἐδαπάνησεν ἅπασαν*; Tom. VI. p. 226 A. *δὸς χρήματα, καὶ* **πολλάκις** *δυνάμεθα ἐξαρπάσαι σε τῶν ἐπικειμένων κακῶν.*

P. 405 D. not.[s]. *μὴ πένητες καὶ πτωχοὶ γενώμεθα.* Correctores, qui negantem particulam expunxerunt, fefellit usus vocabulorum *πενία, πτωχεία, εὐτέλεια* et similium Nostro admodum familiaris, quo ad mentem animumque humilem ac pusillum transferantur. Supra p. 149 E. *μηδὲ πτώχευε, ἄνθρωπε, τὴν διάνοιαν.* Tom. VII. p. 278 A. *μὴ πτωχεύωμεν* (Editi ex glossa *μεριμνῶμεν*) *μηδὲ μικροψυχῶμεν.* Tom. VI. p. 27 B. *εἰ δὲ Ἰουδαῖοι ταῦτα ἐγκαλοῦνται, τίνος ἂν τύχοιμεν συγγνώμης ἡμεῖς . . . . πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνοις καταπίπτοντες* **πενίαν**; ubi nonneminis conjecturam *πονηρίαν* tantum non recepit Montef. Tom. IX. p. 86 D. *τῆς γὰρ Ἰουδαϊκῆς* **εὐτελείας** *ταῦτα τὰ παραγγέλματα.* Sic in nostro quoque loco statim subjungitur, *καὶ γὰρ ἐσχάτης τοῦτο* **εὐτελείας**.

Ibid. not.[v]. Libri omnes, tam scripti quam editi, *ἀλλ' ὅπερ ἂν ἐπέλθῃ τῶν ἀδοκήτων ἐπιταγμάτων, ἡμεῖς ἐχώμεθα τοῦ θεοῦ διηνεκῶς.* "Censeo legendum *τῶν ἀδοκήτων πραγμάτων*, vel fortassis *ἐπιταραγμάτων* (!)." *Dun.* Hic quidem, deficientibus libris, conjecturae tantum tribuimus, ut post *ἀδοκήτων* articulum *τῶν* excidisse suspicemur. Proinde dedimus, *ἀλλ' ὅπερ ἂν ἐπέλθῃ τῶν ἀδοκήτων, τῶν ἐπιταγμάτων ἡμεῖς ἐχώμεθα τοῦ θεοῦ διηνεκῶς.* Ut taceamus auctores Graecos (e. g. Eurip. Med. v. 1418. *καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη, τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.* Aelian. V. H. XIII. 33. *ἡ τὰ παράδοξα καὶ τὰ ἀδόκητα φιλοῦσα ἐργάζεσθαι τύχη*) locutio *τὰ ἀδόκητα* per euphemismum pro *malis improvisis* Nostro tam familiaris, ut exempla ejus cum delectu modoque ponenda sint. Tom. I. p. 720 A. *καὶ οὐδ' ἀθυμίαν ὑπομένει, οὐδ' ἄλλο τι* **τῶν ἀδοκήτων**, *οἷα πολλὰ [τὰ] παρὰ ἀνθρώποις ἐστί.* Tom. II. p. 187 C. *σπουδάσωμεν τοίνυν τῆς ψυχῆς ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἡμετέρας, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς* **τῶν ἀδοκήτων** *λυπῆσαι δύναται.* Ibid. p. 79 A. *τοῦτο δὲ λογιζώμεθα διηνεκῶς ἐπὶ τῶν συμβαινόντων ἡμῖν ἀδοκήτως* (fort. *ἀδοκήτων*). Tom. III. p. 213 A. *εἰ καί τι συμβαίη* **τῶν ἀδοκήτων**. Tom. IX. p. 571 B. *ἄν τε νόσον ὑποπτεύσῃ, ἂν ὕβριν, ἂν πενίαν, ἂν ἄλλο τι* **τῶν ἀδοκήτων**. Vide etiam supra pp. 251 C. 299 C. 361 D.

P. 405 E. lin. 3. *τοῦ εὐαγγέλιον κρέμασθαι παρὰ τὴν κλίνην.* Cf. Tom. VII. p. 703 B. *εὐαγγέλια τῶν τραχήλων ἐξαρτῶσαι*: ubi quaedam notavimus.

HOM. XLIV.

P. 406 E. not.[e]. *πρὸς κινδύνους ἣν παρεμβεβλημένος.* Παρεμβάλλειν in re militari est *diversi generis milites certo ordine interserere et collocare:* unde παρεμβεβλημένος idem fere quod παρατεταγμένος sonare possit. Sed hic usus confirmationis egere videtur. Nec magis tamen παραβεβλημένος, quod Dunaeo placuisse videmus, in passiva forma usitatum.

Ibid. not.[g]. Formam κατεξανιστᾶται praetulit Editor novissimus. Quod nos scripsimus, congruit cum regula Arcadii de Accent. p. 171, 3.

P. 409 C. lin. 1. *πρὸς τούτους*] *πρὸς τούτοις* mendose excusum in Ben. utraque.

P. 409 D. not.[f]. Vid. Annot. ad p. 248 E.

Ibid. not.[m]. Editi omnes dant, *εἶδες σύνεσιν; οὐ Παύλῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις αὐτοὺς χαρισαμένους δείκνυσι, τῷ τὴν πόλιν κ. τ. ἑ.* Libri omnes A.C.E.F. habent ἢ pro ἀλλὰ καί: sed μᾶλλον pro μόνον, qua confusione vix ulla frequentior, solus obtulit C. Praeterea in positione verbi δείκνυσι, quo aegre carere possumus, magna est testium discrepantia. In duobus A.E. omnino deest. Regius C. om. *εἶδες σύνεσιν*; deinde pergit, *δείκνυσι γὰρ οὐ Παύλῳ μᾶλλον ἢ ἐκείνοις α. χ.* Quartus Codex F. post σύνεσιν legit πῶς δείκνυσιν, unde homoeoteleuton emergit, quod omissionis causa exstitisse videtur.

P. 411 D. lin. 5. *εἰκῆ φιλοῦ, καὶ μὴ μισοῦ εἰκῆ* (coll. p. 414 C.D.) Dictum vulgare de inimicitiis non temere suscipiendis. Noster Tom. XI. p. 565 C. *ὑπὲρ φίλου πολλάκις καὶ ὑβρίσθημεν καὶ ἔχθρας ἀνεδεξάμεθα· διὰ δὲ τὸν Χριστὸν οὐδεὶς ἔχθραν ἀναδέχεται, ἀλλ' εἰκῆ, φησὶ, φιλοῦ, εἰκῆ μὴ μισοῦ.* Adde ibid. p. 702 D. Ejusdem farinae sunt, *τί γὰρ ἔχω κοινὸν πρὸς αὐτόν; οὐδὲν πρᾶγμα ἔχω πρὸς αὐτόν* (Tom. IV. p. 441 B.) *τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτοῦ μεριμνῶ.* (Tom. V. p. 237 C.).

Ibid. not.[s]. Ope Codicis F. locus ad hunc modum reformari potest: *μὴ καταφρονήσῃς, μηδὲ εἴπῃς· αὐτὸς γὰρ——ἀναδέξασθαι περιττήν· ταῦτα τὰ ληρώδη ῥήματα, τῶν θηρίων, μᾶλλον δὲ τῶν δαιμόνων.* Atque hoc praestare videtur.

P. 412 A. not.[x]. De hoc loco diximus in Annot. ad Tom. VII. p. 41 B. ubi lectionem Regii C. ab Editore novissimo receptam damnavimus. Aliquanto speciosior est scriptura nostri F. sed non magis admittenda.

P. 412 C. not.[c]. *καὶ πόθεν; τοῦτο ὅτι ἀνύω* (sic) Veron. *καὶ πόθεν τοῦτο; ὅτι ἀνύω* Sav. et in marg. ἴσ. ὅτι **οὐκ** ἀνύω. Ejus conjecturam clam recepit Montef. *et unde constat, inquis, profecturum me esse quicquam* Vet. *et undenam, inquit, intelligam quod proficiam* Hervet. Recte uterque. Formula πόθεν ὅτι, vel πόθεν τοῦτο ὅτι librariis alibi fraudi fuit. Vid. Var. Lect. ad pp. 177 D. 181 A. Tom. XI. p. 670 A. *πόθεν γὰρ ὅτι*

οὐκ ἔστι σου βελτίων; "Non meminimus alibi in Chrys. similem breviloquentiam." *Ed.* Ben. 2dae ad loc. Praeter locum hujus operis p. 181 A. a nobis restitutum, indubitatum exemplum est Tom. VII. p. 27 B. πόθεν ὅτι ἡ Μαρία τοῦ Δαυῒδ οὖσα ἐδείχθη;

P. 412 E. not.[i]. ὅτι εἰ ἐπιμελείας τυγχάνει, ὑγιαίνει] Sic Edd. ὅτι εἰ ἐπιμελείας τυγχάνον ὑγιαίνει A.F. ὅτι εἰ επιμελει::::::::τυγχάνον ὑγιαίνει (cum rasura) C.

P. 413 B. lin. 4. ὥσπερ ὕδατι θερμῷ περικλύζων τοῖς ἐπαίνοις. Dunaeus apte excitavit Pindar. Nem. IV. 6.

οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον
γε μαλθακὰ τεύχει
γυῖα, τόσσον εὐλογία φόρ-
μιγγι συνάορος.

P. 413 C. not.[r]. Haec δεσμεῖν, δέειν, δένειν miscentur Tom. X. p. 621 A.C.

P. 413 E. not.[x]. μή τι τίκτεται Veron. Ita A.C. μή τι τίκτηται Sav. consentiente, ut videtur, nostro F. μὴ τίκτηται Mor. Ben.

P. 415 A. lin. 1. ῥήματα καταποντισμοῦ. Vid. Psal. li. 6 (LXX).

P. 415 D. not.[b]. οὐ τῷ κατηγορουμένῳ. Sic de nostro scripsimus pro vulgato οὕτω κατηγορουμένῳ. De tribus enim personis sermonem esse manifestum est.

Ibid. lin. 5. συνίδῃ ἑαυτῷ. Sic Tom. II. p. 199 B. καὶ συνίδῃ πολλὴν ἑαυτῷ πεποιημένῳ τῶν τραυμάτων τὴν ἐπιμέλειαν. Nisi in utroque loco legendum συνειδῇ.

P. 415 E. not.[h]. Ad verbum οὕτως tacite repetendum est ἀμυνάσθω. Diximus in Annot. ad Tom. VII. p. 171 D. ubi hic ipse locus in quaestionem vocatus est.

APPENDIX.

Lectiones Selectae Versionis Syrae S. Joannis Chrysostomi Homiliarum in Epistolam ad Corinthios priorem, e Cod. MS. Musei Britannici, saeculi VIII. qui continet Homilias XXI—XXXIV. non integras.

P. 179 B. not.[g]. Verba *ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι* desunt in Syr.

P. 179 C. lin. 6. *οὐκ ἐπειδὴ σκανδαλίζεσθαι——ὁ πολλῷ πλέον ἦν*] ܠܐ ܡܛܠ ܕܡܬܟܫܠܝܢ ܗܘܘ ܕܢܬܟܫܠܘܢ ܐܢ ܢܣܒ ܐܠܐ ܡܛܠ ܕܡܬܒܢܝܢ ܐܠܐ ܢܣܒ ܗܘ ܕܣܓܝ ܝܬܝܪܐܝܬ ܐܝܬܘܗܝ ܗܘܐ: Graece, *οὐκ ἐπειδὴ σκανδαλίζεσθαι ἔμελλον, εἰ λάβοι, ἀλλ' ἐπειδὴ οἰκοδομεῖσθαι, εἰ μὴ λάβοι· ὁ πολλῷ πλέον ἦν.*

P. 220 A. lin. penult. *ἀλλ' ἁπλῶς ἐσθίειν——παρέχειν τὰς ἀφορμάς*] ܐܠܐ ܒܦܫܝܛܐܝܬ ܠܡܐܟܠ ܟܠ ܡܕܡ ܕܡܢ ܫܘܩܐ ܟܕ ܠܐ ܝܕܥܝܢ ܕܡܢܐ ܐܝܬܘܗܝ ܗܘ ܕܣܝܡ ܘܗܘ ܢܬܠ ܥܠܠܬܐ: *sed simpliciter edere quidlibet e foro, cum non sciant quid sit quod ponatur, et ille det occasiones.*

P. 220 B. not.[m]. *καὶ τὰ ἄλογα. εἰ δὲ αὐτοῦ πάντα*] ܘܚܝܘܬܐ ܚܪܫܬܐ ܐܢ ܕܝܢ ܕܟܠܡܕܡ ܕܝܠܗ: *et animalia muta; si igitur omnia sunt ejus.*

P. 225 A. lin. 1. *ἀλλὰ καὶ ἑτέρᾳ ὑπερβολῇ μείζονι*] ܐܠܐ ܘܒܐܚܪܬܐ ܪܒܘܬܐ ܕܝܬܝܪ ܪܒܐ: *sed etiam in alia magnitudine ma*

P. 231 A. not.[s]. *οὐκ ἔχει δὲ—καὶ ἀνθρώπων*] ܠܐ ܐܝܬ ܠܗܘܢ ܕܝܢ ܗܘ ܗܘ ܚܝܠܐ ܠܘܬ ܐܠܗܐ ܘܒܒܢܝܢܫܐ: *non autem est iis eadem vis apud Deum et apud homines.*

P. 231 C. lin. 1. *καὶ γὰρ εἴκει——περικλείεται*] ܡܫܬܒܩ ܓܝܪ ܗܢܐ ܠܚܫܘܟܐ ܘܒܡܪܘܚܘܬܐ ܡܬܐܚܕ: *cedit enim hoc tenebris et in spatio comprehenditur.*

P. 240 B. not.[a]. *ἐπὶ τῶν οἰάκων*] ܒܒܝܬܐ, *in domo.*

P. 248 D. not.[c]. *εἰς ἀπληστίαν* om. Syr.

P. 248 E. not.[g]. *κατάμαθε*] ܐܠܦ, *disce.*

Ibid. not.[h]. *ἐννόησον τὸν καιρὸν καθ' ὃν προσῄεις*] ܐܣܬܟܠ ܙܒܢܐ ܒܗܘ ܕܡܬܩܪܒ ܗܘܝܬ: *considera tempus in quo accessisti.*

P. 254 A. not.[h]. οὐκ ἄωρος θάνατος μόνον] ܘܠܐ ܡܘܬܐ ܕܠܐ ܒܥܕܢܗ ܒܠܚܘܕ: *et non mors quae non est horae tantum.*

P. 254 C. not.[w]. καὶ τῆς εὐσεβείας τὴν ἀκρίβειαν] ܘܚܦܝܛܘܬܐ ܕܕܚܠܬ ܐܠܗܐ: *et diligentiam timoris Dei.*

P. 254 E. not.[g]. ἀλλὰ σιγᾷ——ὁρῶν] ܐܠܐ ܕܫܥܬܐ ܫܬܩ ܘܫܒܩ ܠܗ ܠܡܫܬܩ ܟܕ ܚܙܐ ܠܗ ܠܐܬܠܝܛܐ: *sed in praesenti silet et permittit ei silere, dum videt athletam.*

P. 257 C. lin. ult. καὶ τοὺς περὶ τῆς εὐφημίας ταύτης ἀπολάβωμεν μισθοὺς] ܘܐܓܪܐ ܢܩܒܠ ܚܠܦ ܗܠܝܢ ܬܫ̈ܒܚܬܐ ܢܣܒ: *et mercedem pro his laudibus accipiamus.*

P. 258 C. not.[o]. Verba πλέον δὲ πάντων τὸ τῶν γλωσσῶν ἦν παρ' αὐτοῖς χάρισμα desunt in Syr.

P. 259 D. lin. 1. ἀλλὰ μετὰ διανοίας——ἅπαντά φησιν] ܐܠܐ ܒܪܥܝܢܐ ܥܝܪܐ ܠܗ ܘܒܢܟܦܘܬܐ ܘܒܛܟܣܐ ܘܟܕ ܝܕܥ ܠܗ ܡܕܡ ܕܡܡܠܠ ܟܠܗܝܢ ܕܐܡܪ: *sed cum mente sibi vigilanti, et verecundia, et ordine, et sciens id quod loquitur, omnia ea quae dicit.*

P. 260 D. not.[m]. πῶς ἑτέροις ἔχρα;] ܐܝܟܢܐ ܠܐܚܪ̈ܢܐ ܡܩܣܡܝܢ ܗܘܘ: *quomodo aliis divinabant?*

P. 262 C. not.[a]. Post διακονία Syr. addit ܘܗܝ ܕܐܡܪ ܬܫܡܫܬܐ: *et quod dicit ministerium.*

P. 263 E. not.[c]. κεκτῆσθαι om. Syr.

P. 264 A. not.[h]. ἡ φορὰ] ܥܘܫܢܐ, *impetus.*

P. 264 B. not.[m]. τούτου] ܕܗܢܐ, *hujus.*

P. 264 D. lin. penult. οὐ δήπου—ἀριθμεῖ] ܠܘ ܓܝܪ ܥܡ ܒܢܝ̈ܢܫܐ ܘܥܡ ܪܘܚܐ ܡܢܐ: *non autem cum hominibus et spiritum numerat.*

P. 270 C. not.[h]. Verba ἐπὶ τὸ γενέσθαι τοῦτο ὃ ἐβαπτίσθημεν agnoscit Syrus, vertens ܒܗܝ ܕܗܘܝܢ ܗܢܐ ܗܘ ܡܕܡ ܕܐܬܥܡܕܢ.

E Cod. MS. Musei Britannici, exarato A. D. 584, qui continet Homilias XXXIV—XLIV.

P. 328 A. not.[c]. τοῖς ὄνυξιν] ܒܛܦܪ̈ܝܗ, *cum unguibus.*

P. 329 B. not.[p]. οὐδὲν ἔχουσα κομψὸν] ܘܪܡܘܬܐ ܡܕܡ ܠܐ ܐܝܬ ܠܗ: *et arrogantiam* (κόμπον, ut videtur) *non habet.*

P. 329 C. lin. 4. ἄν τε γὰρ ἐπαινέσῃ——κατηνέχθησαν] ܐܢ ܓܝܪ ܢܫܒܚ ܐܢܫ ܡܬܢܦܚܝܢ ܐܢ ܕܝܢ ܡܬܦܣܠܝܢ ܢܦܠܝܢ: *si quando quis laudet, inflati sunt; sin culpet, cadunt.*

P. 330 E. not.[r]. ἐκίνουν] ܡܙܝܥܝܢ, *movent.*

P. 331 C. not.[a]. περὶ αὐτὴν] ܡܛܠܬܗ, *propter eam.*

P. 332 B. lin. 1. *ποῖος γὰρ οὗτος μακαρισμὸς—κατακλείσαντες τὸν πλοῦτον*] ܐܝܢܐ ܗܘ ܓܝܪ ܛܘܒܐ ܗܢܐ. ܒܪܡ ܐܢ ܗܘ ܕܐܦ ܠܗܘܢ ܕܡܬܟܬܫܝܢ ܥܡ ܚܝܘܬܐ. ܫܘܝܢ ܠܛܢܢܐ ܐܡܪ ܐܢܬ. ܕܥܡ ܗܠܝܢ ܚܝ̈ܘܬܐ ܕܣܓܝ ܝܩܝܪܢ. ܘܠܗܘܢ ܕܢܛܪܝܢ ܠܗܝܢ ܘܠܗܘܢ ܕܣܝܡܝܢ ܐ̈ܓܘܢܐ ܕܐܟܘܬܗܘܢ. ܗܢܘܢ ܡܢ ܘܠܐ ܕܢܬܩܪܒܘܢ. ܐܦ ܠܐ ܕܢܓܫܘܢ ܡܡܪܚܝܢ. ܐܠܐ ܕܚܠܝܢ ܘܪܬܝܬܝܢ ܠܗܘܢ ܠܗܠܝܢ ܕܝܢ ܡܫܠܡܝܢ. ܗܟܢ ܓܝܪ ܐܝܟ ܗܢܐ ܗܘܐ ܠܗܠܝܢ ܥܬܝܪܐ ܕܐܝܟ ܚܝܘܬ̈ (leg. ܚܝ̈ܘܬܐ). ܕܠܐ ܡܪܚܡܢܝܢ ܒܐܘܨܪܐ. ܒܓܘ ܓܙܝ̈ܗܘܢ ܠܥܘܬܪܐ ܚܒܫܝܢ: *Qualis enim beatificatio est haec? nisi tamen si et eos qui pugnant cum bestiis dignos invidia dicas, quia cum bestiis magni pretii (pugnant); et eos qui custodiunt eas, qui certamina instituunt, similiter. Hi quidem neque accedere, neque etiam tangere audent, sed timent et contremiscunt, illis autem tradunt (eas). Tale enim quid divitibus illis accidit, qui quasi bestias immisericordes in thesauris suis divitias claudunt.*

P. 386 A. not.[n]. *ἐπαιτῶν*] ܚܕܘ̈ܪܐ, *mendici.*

P. 399 E. not.[b]. *καὶ οὐ πάντα προστίθησι τὸν ἠθικὸν λόγον*] ܘܠܘ ܟܠܗ ܡܠܬܐ ܕܥܝ̈ܕܐ ܐܢܫ ܩܕܡ ܣܐܡ: *et non omnem sermonem de moralibus praeponit.*

208.33
C 469F
34579
CHRYSOSTOMUS, S. JOANNES
AUTHOR
Interpretatio Epistolarum Paulina
TITLE rum, Tom. 2, 1 ad Cor
ed. Field

DATE LOANED	BORROWER'S NAME
	O'Connor
	STORAGE - CBPL
JUL 30 1981	Gleason - CL 2018 - USF
OCT 8 1981	RENEWED
JUN 9 1982	RENEWED
7-6-83	

34579